

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

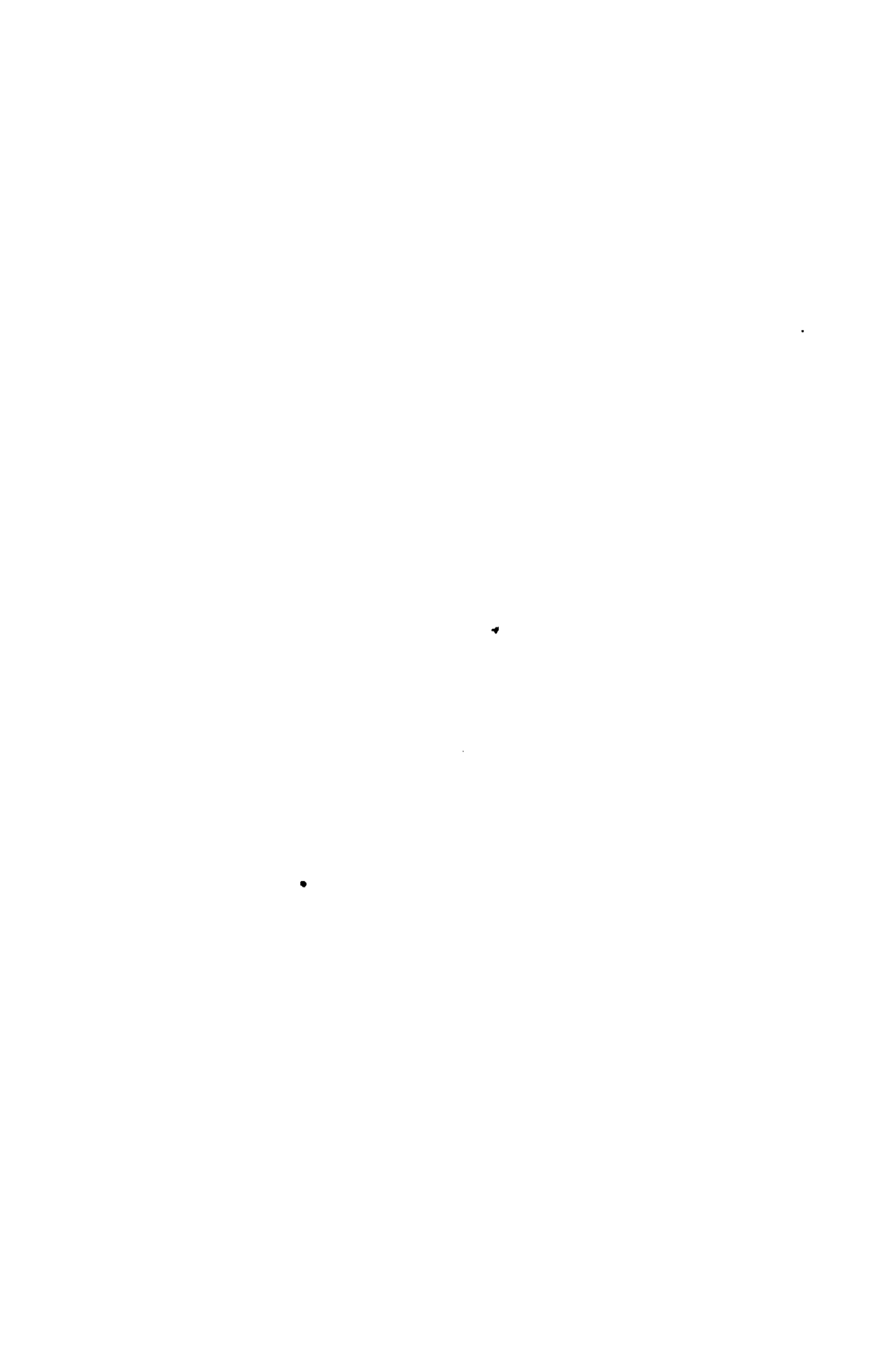
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

①
C. VELLEII PATERCULI

HISTORIA ROMANA

EX EDITIONE J. C. H. KRAUSII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITA.

F

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1822.

Lr-16. 140

CONSPECTUS
EORUM QUÆ HAC EDITIONE
CONTINENTUR.

	Pag.
ROBERTI RIGUEZ Epistola Serenissimo Delphino	1
Jo. Christ. Hen. Krausii Prolegomena in C. Velleium	
Paterculum	4
C. Velleii Paterculi HISTORIÆ ROMANÆ Lib. I.	37
————— Lib. II.	74
Fragmentum Velleii excerptum ex Gallica Historia	254
NOTÆ VARIORUM in Velleii Hist. Rom. Lib. I.	259
————— Lib. II.	305
De C. Velleii Paterculi Codice, Editionibus, Interpre-	
tibus, et Emendatoribus	481
Index Rerum in Velleio Memorabilium	i
Index Latinitatis	xxxiii

3435
12

SERENISSIMO GALLIARUM
D E L P H I N O

S. P. D.

ROBERTUS RIGUEZ

E SOCIETATE JESU.

EXIRE gestit in tuo nomine, SERENISSIME DELPHINE, Velleius Paterculus; ex quo illum in usum tuum adornavimus. Nec vereor, ut a Te benignæ accipiatur: nec me, quominus ejus historiam Tibi consecrem, exiguitas illius deterret. Nam spectabis, opinor, non quantæ magnitudinis sit; sed quos ex illa morum vitæque fructus colligere possis. Colliges sane multos, non decoros solum Principi, sed etiam peritiles. Ex humanarum rerum ac fortunæ, quæ illic legitur, vicissitudine; ex imperiorum atque civitatum occasu, consuesces parvi ista facere: et æquam servare mentem in iis aut tuendis aut appetendis. Ex alienis periculis, et casibus, atque exemplis, quibus abundat, addiscēs quid olim in tuis et Regni rebus gerendis tenendum vitandumque sit. Quæ tandem civilis prudentiæ præcepta non expectare licet ab eo, qui non scripsit historiam, nisi sub exitum vitæ in aula duorum Imperatorum anteactæ per omnes urbanarum militariumque dignitatum gradus?

Delph. et Var. Clus.

Paterc.

A

Sed ista commendatione opus non est ad quærendam VELLEIO PATERCULO gratiam. Dudum illi tuum patrocini-um utroque nomine debes, et quod jussu Regis, et quod tua causa in lucem prodeat. Deinde id unum debeo profiteri, quod ipse, si per se loqui et se Tibi sistere posset, non sileret. Magnas profecto Tibi atque Regi de isto honore gratias ageret, quem vestro de se judicio adeptus est. Hoc quippe, quanti vos illum feceritis, illustre testimonium est; quod, dignationis uterque tantæ, ille commentarios in eum scribi jusserit, quo tuis studiis commodaret; Tu in ejusdem lectione versari cogites cupiditate discendi. Quanto autem majores ambobus vobis gratias referret, si in aliis quoque Latinæ linguæ auctoribus idem fieri singulari literarum felicitate videret, et uti sermone posset! tum qui hoc possum, præstare debeo, maxime cum et Interpres Velleii, et ex illa Societate sim, quæ literas colit et amat inprimis.

Hoc itaque prædico, et hoc pace dicam ceterorum superioris et hujus ætatis Principum, qui de literis unquam bene meriti sunt: nullum in eas conferri posse beneficium præstantius, quam id quod munificentia Regis acceperunt. Nempe Rex eruditos viros, qui Poëtas, qui Oratores, qui Historicos Latinos et Notis et Interpretationibus illustrarent, intra et extra Regni fines quæsit, delegit, præmiis invitavit: tanquam distractissimus tot aliorum mole negotiorum ejus animus huic uni rei vacasset. Quod factum quam novum, quam prius inauditum, quam unius est LUDOVICI ubique MAGNI proprium! Ex quo quid aliud consequens est, quam fore deinceps, qui discendi difficultatem excusare merito possit, neminem?

Quanquam Tibi potissimum, SERENISSIME DELPHINE, hujus facti gratia tribuenda est, (Rex enim Maximus haud alio consilio curavit Auctorum Latinorum explanatione literas reddi faciliores, quam ne Tuus in iis progressus retardaretur,) ita tamen, cum tuus et patriæ sit pater, habuit tuorum studiorum rationem, ut aliquam publicorum duxerit. Cum Gallia jam floreret omnibus artibus, eam quoque fieri voluit omnium gentium doctissimam. In Te vero cum.

esse illa cerneret, quibus a vulgo facile dignoscebaris; ingenium excellens et indolem regiam; animum item gloriæ cupidum; ejusmodi generis ac naturæ bonis consentaneam optavit esse, quam reciperes, institutionem. Voluit ad omnium artium studia sic incumberes puer, ut vir inter alios Principes non minus doctrinæ, quam ceterarum rerum, principatum obtineres. Quam vero egregie Regis voluntati respondes! Tanta est etiam nunc tua cum industria, tum celeritas in discendo, ut quarto et decimo jam ætatis anno, quo ceteri obvia quæque et quotidiana vix norunt, multiplici eruditione præstes. Quo minus in Gallia miror artium liberalium studia vigere; et hoc unum jam studere Gallicam Nobilitatem, ut exemplo tuo discat: Ut enim quisque Te proxime doctrina attinget, ita et Tibi proculdubio placebit maxime similitudine studiorum atque voluntatum.

Utinam autem quantum isto tuo facto decus attulisti literis, tantam eæ Tibi gratiam referrent! Saltem, quod possunt unum, debitum a se cultum et honorem perpetua tui nominis et tuarum rerum commendatione persolvent: nec unquam domi vel militiæ suaviter aut fortiter quicquam geres, quod non avide statim occupent. Quæ quidem nunc laudent, in Te multa sunt: natura docilis et ad MONTAUSERII fingentis arbitrium tenera et flexibilis, integri mores et amabiles, Christianæ pietatis amor et cultus, denique adversus omnes summa comitas affabilitasque sermonis. At longe majora, quæ prædicent olim, cum Te virum, et paternorum exercituum ductorem maturior ætas fecerit, expectant.

PROLEGOMENA

IN

C. VELLEIUM PATERCULUM.

L

DE C. VELLEII PATERCULI VITA.

C. VELLEII PATERCULI nomen, sub quo opusculum ejus historicum circumfertur, e Codice ipso, eoque unico, constitit, non quidem ex indice præfixo, (nam a fronte mutilus erat liber scriptus) sed ex inscriptione vel singularum paginarum, vel libri posterioris. Eam secutus Rhenanus, princeps Velleii editor, singulas paginas editionis suæ C. Velleii Paterculi nomine inscripsit, Burerio, viro in editione prima cum Codice iterum conferenda, ejusque quam minima a scripto aberratione notanda diligentissimo, nihil contradicente. Sed Codicis auctoritatem deseruit Rhenanus in indice editionis suæ scribens: 'P. Velleii Paterculi Historiæ Romanæ Lib. II.' Nostrum scilicet cum P. Velleio, exercitus R. in Thracia a. U. C. 774. præside (Tacit. Ann. III. 37. et 39.) permutans; quæ quidem conjectura et Burerio, nihil contra monenti, placuisse videtur. Sed etiamsi Rhenanus Lipsium et Ruhnkenium, ut ceteros taceam, sententiæ suæ fautores habeat; equidem tamen, ponderatis argumentis, Ryckium potius et Ernestum, qui alium quendam, quam nostrum historicum, a Tacito laudatum

putant, sequi maluerim. Ita enim sentio. Cum Velleius, ubicumque occasio daretur, in opere suo militiæ, magistratum, honorumque, quos deberet Augusto Tiberioque, his quidem gratum animum suum significaturus, domusque Augustæ gratiam captaturus, mentionem injecerit; vix probabile est, eum militiam suam in Thracia actam, imperiumque hoc novissimum, beneficio Tiberii acceptum, silentio præterisse, cum tamen memoriam sui ævi ad Liviæ usque obitum, h. e. ad a. U. C. 782. persequeretur.

In antiquioribus autem scriptoribus nemo Velleiorum clarus occurrit præter C. Velleium, senatorem, Epicuri disciplinæ addictum, eamque in Ciceronis dialogo de Natura Deorum tuentem, L. Crassi oratoris familiarem, tribunum pl. a. U. C. 664. v. Cic. N. D. 1. 6. de Or. III. 21. Is vero non confundendus est cum avo Nostri ejusdem nominis, qui a. U. C. 714. mortem sibi conscivit. Vid. II. 76. Neque ex Velleii scriptoris majoribus esse videtur, cum hic omnium virorum clarorum suæ familiæ memoriam, quantum ex antiquitate repetere eam posset, coluerit. Itaque Epicureus ille potius ex alia Velleiæ gentis, quam Paterculorum, familia fuisse videtur.

De vita Nostri nihil aliunde, quam ex ipso, constat. Nam veterum, qui post eum vixerunt, nemo, neque ipsius, neque operis ejus ullam facit mentionem. Acquienscendum igitur est in iis, paucissimisque, quæ de se, de majoribus, de militia, muneribusque suis operi intexnit; cetera assequi fas est conjectura. In quo haud infelix fuit Henr. Dodwellus, qui 'Annales Velleianos, s. vitam Velleii pro temporum ordine dispositam' edidit Oxon. 1698. 8.

Is enim Dodwellus docte et acute annum, quo natus est Velleius, ex eo, quo gessit quæsturam, assecutus est. Quæstorem enim designatum fuisse, ipse narrat, a. U. C. 759. quo jussus ab Augusto ad Tiberium, adversus Pannoniam Dalmatiamque rebellantes profectum, recens conscriptum exercitum duxit. Vid. Lib. II. cap. 3. Itaque quæstor fuit proximo anno. Cum vero, vel venia ab Imperatoribus data, nemini ante XXV. ætatis annum quæstu-

ram gerere liceret (v. Dodwell. *Prælect. ad Spartian. Hadrian.* §. 8. et 14.), efficitur, Velleium, tot annos tum agentem, natum fuisse a. U. C. 735. quo Virgilius, Septembri mense, mortuus est, et quidem, cum poetam inter sui ævi ingenia recenseat, ante hujus obitum. Cf. II. 36.

Majorum Velleii, ad quos memoria ejus exsurgat, ultimus erat Decius Magius, Campanorum princeps, vir bello Punico altero ob fidem insignem Romanis præstitam ut clarissimus, ita Hannibali infestissimus, cujus in vincula conjecti et Carthaginem deportati, at in itinere tempestate ex hostium manibus erepti, fortunam Livius XXI. 7—10. tradit. Hujus nepos, Minatius Magius, Velleii atavus, bello sociali eadem fide, auxiliisque privato consilio ex Hirpinis adductis, ita de Romanis meritus est, ut ipse in civitatem reciperetur, ejusque filii ad præturam usque eveherentur. Vid. II. 16. Ab his Magiis Noster genus deduxit vel maternum, vel, ut Dodwellus putat, Magiorum quodam in Velleiam Paterculorum gentem adoptato, etiam paternum.

E Velleiis ultimum laudat Noster avum suum, C. Velleium, cujus honorem, munus militare in exercitu Bruti Cassiique, animum erga Octavianum, vitæque exitum (a. U. C. 714.) auctor ipse II. 76. breviter enarrat. De patre, vero, quem nominatim non laudat, præter dignitatem præfecti equitum, memorabile nihil refert. Vid. II. 104. At patruus ejus, Capito, qui fortasse in Ateiam, vel Fonteiam gentem (utriusque enim Capitones sunt) adoptatus erat, a. U. C. 711. Agrippæ percussores J. Cæsaris ex lege Pedia accusanti subscripsit. Vid. II. 69. Frater denique Nostri, Magius Celer Velleianus, qui, ut agnomen ejus prodit, iterum adoptione in gentem Magiam transisse videtur, legatus Tiberii in bello Pannonico et Dalmatico fuit (II. 115.), deinde in triumpho imperatoris donis honoratus (v. l. l. et II. 121.), et ab Augusto paulo ante obitum ad præturam commendatus. Vid. II. 124.

E gente igitur senatoria oriundus erat Velleius. Nam Epicureus ille fuit senatorius; Minatii Magii filii post bel-

lum sociale ad præturam evecti erant; ipsoque Noster militiam a tribunatu militum auspicatus est; quam veniam Augustus senatorum filiis, teste Suetonio Aug. 36. concessit.

Cum vero Romani juvenes, inde a toga virili sumta, ante honores capessendos, stipendia, et quidem dena, facere solerent; Velleius autem, annos fere xxv. agens, quæsturam inierit: patet, eum xiv. fere annos natum e pueris excessisse, (nam ut in multis aliis, ita quoque hac in re sub Imperatoribus haud dubie remissum est,) atque militiam esse auspicatum. Tribunus vero militum merere cepit in Thracia et Macedonia sub P. Vinicio, consulis, ad quem opus suum misit, patre, et P. Silio. Vid. II. 101. Deinde eodem tribuni gradu militans, in Achaia in agmen C. Cæsaris receptus, cum hoc alias provincias transmari- nas obiisse videtur; certe interfuit expeditioni (a. U. C. 754.) adversus Parthos Armeniamque. Vid. II. 101. Caio in Lycia a. U. C. 757. mortuo, Velleius Tiberii ab Augusto adoptati, et protinus in Germaniam missi, castra secutus est, 'præfectus equitum, officii paterni successor.' Vid. II. 102. et 104. His in castris reliquum tempus ad quæsturam usque, et post eam bello Pannonico et Dalmatico, iterumque post Varianam cladem in Germania sub eodem duce per novennium stipendia meruit, scil. ad a. U. C. 765. usque, quo a Tiberio triumphante donis militaribus adornatus est. Vid. II. 104. et 121.

Etenim cum Tiberius, e priori bello Germanico a. U. C. 758. Romam reversus, proximo anno expeditionem adversus Maroboduum, Marcomannorum regem, moliretur, Velleius, quæsturam petiturus, domi remansisse videtur. Interim vero Pannonii ac Dalmatæ, qui rebellantes Italiæ ipsi imminebant, Tiberium a Marcomannis revocarunt, ut exercitu, recens per Italiam coacto, firmatus, hosce motus sedaret. Hæc supplementa Velleius, quæstor designatus, ex Augusti mandato, ad Tiberium perduxit, atque, expleto hoc ministerio, in Urbem redux factus, a. U. C. 760. quæsturam gessit. Vid. II. 108. et 111. Sed hoc ipso in magis-

trato, ' remissa sorte provinciae, ' iterum legatus Tiberii in Pannoniam missus, expeditionibus ejus omnibus interfuit, non solum ' spectator, ' sed etiam ' adjutor. ' Vid. II. 111.

Bello Pannonico, a. U. C. 761. et Dalmatico, insequente anno, vix confecto, foeda clades illa Variana in Germania accepta est (vid. II. 117.); ad quam vindicandam Tiberius, e Dalmatia avocatus, cum a. U. C. 763. in Germaniam ex Urbe proficisceretur (vid. II. 120.), Velleius, legati officio functus, eadem castra iterum secutus est. Nam ejus narratio de Variana clade et singulorum ducum fortuna, deque imperatoris sui rebus gestis ita ad singulas partes descendit, ut non nisi in Germania ea compertus esse videatur. Deinde hac militia prioribus stipendiis annumerata, novennium illud, quo Tiberii rerum adjutor fuit Velleius, completur. Biennio post, Germania et Galliis compositis, a. U. C. 765. Tiberius redux in triumpho donis honoravit Velleium. Vid. II. 121.

Ab hoc inde anno magistratus, per quos patebat via ad praeturam, obiisse Noster videtur, nisi veniam, e quaestura ambiendi praeturam, impetraverit. Quod improbable non est, cum diurna militia a capessendis magistratibus, per quos ad praeturam ascendebatur, sive tribunatu plebis, sive aedilitate, (nam sic constituerat Augustus. Vid. Dion. Cass. LII. 20.) prohibitus, ab Augusto et Tiberio inter praeturae candidatos a. U. C. 767. uno tantum anno inter militiam et praeturae petitionem interjecto, commendatus fuerit. Vid. II. 124. extr. Deinde nulla neque tribunatus, neque aedilitatis, cum ceteros honores nullos praeterierit, ab ipso fit mentio.

Eodem autem anno, quo obiit Augustus et Tiberius successit, Noster ab utroque Principe populo commendatus, praetor designatus est. Vid. II. 124. extr. Itaque praeturam gessit a. U. C. 768. ultra quam ascendisse ad consulatum, neque ipsius, neque ullius auctoris extat testimonium.

Neque de reliqua ejus vita post praeturam quicquam constat, nisi quod de operis conscripti tempore, ex illo ipso

ratiocinatione ducta, et de ejus obitu, ex temporum ratione conjectura facta, assequi licet.

Cum enim Liviæ obitu, quæ initio anni 782. U. C. accidit (vid. Tacit. A. v. 1.), opus suum finiverit; cumque ad M. Vinicium cum C. Cassio Longino consulem a. U. C. 788. ad quem orationem sæpius convertit (vid. I. 18. II. 113. et 130.), et ad cujus consulatum rerum gestarum tempora dirigit, librum suum miserit: apparet, Velleium post Liviæ obitum, opus, Vinicio consule designato forsitan susceptum, eodem consule absolvisse. Nec displicet Dodwelli conjectura probabilis, Nostrum, Vinicio honorem gratulandum, opus confecisse; ne vero consulatus prius exiret, festinantem arctato rerum antiquæ memoriæ complexu acquievisse, et justa, satisque pro rerum magnitudine ampla volumina in præsens omisisse. De quo, neque minus de causis cur ad M. Vinicium consulem libros suos miserit Velleius, certius constaret, nisi opus ejus, initio mutilo, præfamine etiam detruncato, ætatem nostram attigisset. Attamen conjicere licet, vel hunc Vinicium Velleio historiæ talis in compendium redigendæ fuisse auctorem; vel eundem Nostro, sive ob beneficium aliquod, ab ipso, patre, sub quo stipendia merere cœperat (II. 101.), acceptum, sive ob amicitiam, sive ob gratiam, qua consul apud Tiberium valebat, ornandum opere oblato visum esse et ambiendum. Hunc enim, cujus avus Marcus, et Publius pater, consulares (vid. II. 96. et 103.), ab Augusto ad gravissimi belli ministeria et provincias administrandas adhibiti erant (II. 101. et 104.), inter gratiosissimos apud Tiberium fuisse oportet, cum triennio post consulatum prægener Tiberii et conjux Juliæ, neptis Imperatoris et Germanici filiæ, electus sit. Vid. Tacit. A. VI. 15. ubi mite ejus ingenium quoque et facundia laudatur. Exitum ejus, altero consulatu a. U. C. 798. exacto, Messallinæ veneficiis necati, tradit Dio LX. 27.

Sed Velleius, opere suo absoluto, haud diu in vita fuisse videtur. Ita placet Dodwello, qui probabili conjectura Nostrum Sejani oppressum ruina interiisse existimat. Pe-

riit autem Sejanus a. U. C. 784. p. Ch. n. 31. h. e. anno post, quam Vinicio Velleius opusculum suum miserat. Cum enim Tiberius in omnes sæviret Sejani non consiliorum solum socios, sed etiam amicos, vel qui tales esse viderentur (v. Dion. LVIII. 14.); cumque delatores, a Tiberio maximis præmiis et honoribus excitati, e Sejani cultoribus quemque in suspicionem adducerent, et ad supplicia raperent (v. Dion. l. l.): facile extitit quoque, qui, privata inimicitia Velleio infensus, præmiisque allectus, deferret eum, et ad interitum perduceret. Nec difficile erat de Sejani amicitia suspectum reddere Nostrum, qui ingenti laude istum in opere suo extulerat. Vid. II. 127. et 128. Neque difficilior erat delatori, in eundem, qui passim in priorum historiarum suarum parte spiritus liberrimi documenta dederat (cf. II. 49. 72. &c.), Tiberii, suspicacis et de imperio vitæque valde anxii, sævitiæ excitare. Nam ejusmodi scribendi libertas sub Tiberio, præter alios, perdidit Cremutium Cordum, historicum, qui Brutum Cassiumque in annalibus suis magnopere laudat. V. Tacit. A. IV. 34. sq. cf. et Sueton. Tib. 61. Quod si ita Velleius eodem anno, quo Sejanus, periit, ætatem 49. vel 50. annorum attigit.

Atque ita factum est, ut a conscribendo ampliori opere historico, quo promisso inde a Jul. Cæsaris rebus enarrandis (II. 48.) brevitate operis relictæ excusat (II. 99. 103. 114. et 119.), mortis casu impediretur.

Sed cum vita omnis ejus memoria apud posteros fere extincta est. Neque enim recentiorum historicorum, neque rhetorum ullus Velleium, hi quidem, tanquam novæ operis historici formæ principem, illi vero, velut rerum gestarum testem, laudarant.

De ingenio Velleii, quod ex opere dijudicandum est, postquam de hoc disputaverimus, agendum nobis est: cumque de fide ejus quoque, a multis in dubium vocata, disserendum, ea vero aliquam partem ex moribus auctoris æstimanda sit, hos infra describendi justum fore locum putavimus.

II.

DE OPERIS VELLEII INDOLE.

OPERIS Velleii index, 'Historiæ Romanæ ad M. Vini-
cium consulem L. II.' sub quo a Beato Rhenano primum
editum est, vel singulis quidem Codicis paginis, vel libri
alterius initio superscriptus, sed a grammatici manu cujus-
dam, ambitum opusculi haud penitus perspicientis, et a
potiori argumento illud dimetientis, præfixus esse videtur.
Velleium enim non proxime Romanorum, sed quoque ex-
teriorum res pro operis suscepti modulo persecutum esse,
ex prioris libri fragmentis apparet. Nam cum statim ab
initio, quantum superest, incipiat inde a Græciæ, post
Trojæ excidium, fortuna et vicissitudinibus, easque conti-
nuet, intermixtis suo loco et tempore, quæ ad civitatum vel
Italicarum (i. 1. 4. 7.), vel barbararum (i. 2. 6.), ori-
gines pertineant, usque ad Urbis conditæ ætatem, a qua
inde ingens lacuna prioris libri maximam partem, longam-
que rerum et annorum seriem, ad Perseum usque Macedo-
niæ regem a. U. C. 580. devictum, hausit; probabile est,
Velleium totius orbis antiqui, inprimis vero Græci et Ita-
lici, quem nosse civium suorum maxime intererat, origines
commutationesque esse complexum, donec ad ea pervenerit
tempora, quibus, ut imperium Romanorum terrarum orbem,
ita eorum historia ceterorum populorum res gestas hauserit,
quasi et in se comprehenderit. Et hæc quidem sunt illa
tempora, quibus, Macedonum regno deleto, Carthagineque
et Corintho excisis, Romani reliquum orbem imperio suo
subjecerunt, omniumque populorum fortunam moderati
sunt. Itaque a Perseo inde victo continua pergit rerum Ro-
manarum enarratio ad Liviae usque obitum, a. U. C. 782.

In priori autem operis Velleii parte mutilata Græcos
egisse potiores partes, patet primum vel ex ipsis hujus par-
tis reliquiis, quas Græcorum res ad Urbem usque conditam

potissimum explent; deinde e fragmento Velleii, a Prisciano l. vi. p. 706. servato: 'Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.' Tum quoque Græcorum natio, ut rerum fortissime gestarum gloria, ita coloniis, commerciis, vitæ cultu, moribus, inventis, artibus ac doctrina, et orbem terrarum omnem, et Italiam Romanamque urbem implevit.

Unde autem Velleius, cum ab initio mutilum sit opusculum, historiam exorsus sit, conjicere licet, tum ex iis, quæ adhuc in principio extant, tum ex historicorum Romanorum more exordiendi rerum narrationem inde a Trojæ excidio, Æneæque et Trojanorum adventu in Italiam. Nam quæ a fronte libri primi leguntur de Græcorum principum e bello Trojano redeuntium erroribus, fatiis, civitatibusque passim conditis, ea naturaliter sequebantur Ilii eversi memoriam. Neque deseruisse Nostrum communem auctorum origines Romanas ab Ænea ejusque cohorte repetendi consuetudinem probabile est, maxime cum, ut alio loco videbimus, gratiæ domus Augustæ, quæ Anchisem Veneremque gentis Juliæ auctores gloriabatur, captandæ sit studiosissimus. Denique a Troja inde capta rerum antiquitatis memoria certior, clarior, amplior, rebusque magnificentioribus magis referta esse cœpit.

Sed cum initio historicæ enarrationis perlit quoque auctoris ipsius præfatio: quo factum est, ut consilium auctoris cum ex singulis locis, ubi passim ipse in transitu ad illud se revocat, tum ex operis ipsius forma assequi nos oporteat. 'Arctatum' enim (ll. 86.) atque 'recisum' (ll. 89.) vocat opus suum historicum; 'promissæ brevitatis fide admonitus' (ll. 55.) intra fines propositos sese recipit; 'festinatione sua,' quæ scriptorem præcisum opus suscipientem in rebus memoria dignissimis consistere et morari non patitur, excusat, quod res pro earum magnitudine haud digne persequatur. Vid. ll. 29. 52. 86. 99. 124. Hanc 'arctati operis,' quod sibi proposuerat, seu 'formam,' seu 'regulam,' seu 'modum' (ita enim variat) ubi vel digrediendo, vel diutius morando egreditur; violatæ brevitatis promissæ

crimen evitans, aut rerum, ad quas excurrit, gravitate et utilitate (I. 16. II. 38.), aut personarum magnitudine (II. 41.), aut animi graviter commoti impetu (II. 66.), purgare se a culpa conatur. Id vero consilium tot tantasque res, et a barbaris, et a Romanis, ad suam usque memoriam gestas breviter constringendi Velleius pariter, ac Sulpicius Severus, auctor Christianus, quem facile quisque Nostri non solum in operis forma, sed in librorum quoque numero, æmulatorem agnoscit, in præfatione deperdita haud dubie proposuit. Nec a vero prorsus abhorrere videtur, Velleium, ut Sulpicium eundem, multis, qui res in orbe terrarum gestas compendiosa lectione cognoscere properarent, efflagitantibus, ipsi Vinicio forsitan, ut supra Proleg. cap. I. conjecimus, auctori gravissimo, obsecutum, certe sæculo suo, mollitiæ et laboris, e voluminosis priorum historicorum operibus rerum gestarum memoriam hauriendi, fuga corrupto, ita indulgisse, ut breviori et compendiosa via ad rerum scita dignissimarum æquales perduceret.

Sed noluit Velleius neque tenues atque exiles annales, quorum unica laus sit brevitatis, conficere; neque priorum cujusdam historicorum opus, ut, teste Cicerone ad Att. XIII. 8. M. Brutus in Coelio Antipatro præiverat, in compendium redigere: sed rerum amplissimarum et gravissimarum speciem, duobus libellis (ita enim ipsi placuit: vid. I. 14.) contractam, eamque, lectoribus, certe Romanis, neque indoctis, perspicuam, efficacem, et gratissimam, oratoria quasi arte elaboratam, tanquam in tabula præcisa, una cum temporum distinctione, proponere ei placuit.

Cum utrumque genus et breviter narrandi et oratorio modo proponendi, tum a rerum delectu et tractatione, tum ab elocutione et dictione pendeat, de utroque videndum est, et quidem primum, quomodo Velleius, brevitati studens, in rebus seligendis et tractandis, historici simul, simul oratoris partes egerit.

Rerum autem delectus duplex est, non solum summorum historiae universæ capitum, sed etiam rerum singularum, seu partium, quibus illa continentur et explicantur.

In illis vero summis seligendis sêcutus est Noster res lectoris Romani cognitione dignissimas, voluptate cognoscendi jucundas, ad animos commovendos gravissimas, atque exemplo in utramque partem utilissimas. Quo ex genere sunt omnia, quæ ingenuum et liberalem hominem Romanum nescire dedecebat; quæ eum de gentium celeberrimarum, inprimis suæ, originibus, fortuna, incrementis, virtutibus, disciplina, artibus inventisque erudiebant; quæ magnitudine sua et effectorum vi tum in præsentem rerum statum, tum in consequentia tempora, erant gravissima; quæ et antiquitate, et novitate, et magnitudine et honestate lectores afficerent; quæ vel ad honestum alliciant, vel a turpi deterrent; denique quæ docent, monent, movent, delectant, quippe quæ sequi oratoris est.

Ut vero, intuentes majorem et integriorem operis partem, res Romanas complectentem, singula persequamur, comprehendit Velleius ordine, quæ vel ad vires opesque Romanorum auctas, et ad fines imperii sive per bella, sive per artes dilatatos, vel ad reipublicæ formam et ordinum dignitatumque statum, aut legibus novis, aut præter ordinem legesque institutis, aut domesticis motibus transformatum, vel ad mores et disciplinam, eamque publicam, privatamve, immutatam, vel ad ingenii cultum et literarum artiumque incrementa atque fastigium, vel ad singulorum virorum fortunam pertinent.

Harum rerum enarrandarum agmen quasi ducunt eæ, quæ publice, aut foris aut domi, gestæ sunt, statumque publicum commutaverunt. Has, ut sese excipiant temporis ordine, annis notatis, auctor disponit per totum opus, easque singulas, quæ veluti partes potiores constituunt, continua serie persequitur, donec ad finem perducta sit earum expositio, ut subsistere, et reliqua minus notabiliora, circa idem tempus gesta, vel incidentia, quæ autem erudiunt, movent atque delectant, subjungere queat. In quibus non semper temporis ordinem strictim sequitur, sed potius memoriæ impetum, rerumque similitudinem invicem sese ultro in animum revocantium, locique opportunitatem.

Instar exempli sint ea quæ seditioni Gracchorum (II. 2.-6.) enarratæ 7.-10. subjecit.

Brevitatem sequens, in summo aliquo capite historiae tractando plerumque ab eo temporis momento, in quo rem discrimen factum est, incipit, et, quæ ad intelligendam rem priorum temporum memoria repetenda sunt, ea opportuno loco intertextit. Vid. e. c. II. 11. sq. 18. sqq. Neque tamen in re summam exponenda præterit, quicquid haud nescire lectoris interest: a quibusnam scilicet personis, quo loco, quo tempore, quibus de causis, quibus consiliis, viribus et auxiliis, qua ratione aliquid peractum sit. Vid. v. c. II. 15. sq. In quo ita est diligentior atque copiosior, quo graviora sint, in quæ incidit, tempora. Vid. v. c. II. 48.-56. 84.-86. 110.-116. 117. sqq.

Cum Noster res narrandas perpetua oratione, omnibus partibus aptissime inter se connexis, persequendas sibi proponeret; his transitione idonea jungendis, oratorio more, studuit. Præter enim solennes transeundi et copulandi particulas formulastque, in transitu *vel* rei subsequentis cum præcedente, quæ causæ instar habenda sit, nexum notat (v. c. II. 2. 15. 100.); *vel* acta, cum sequentibus in unum tempus incidentia, in memoriam revocat (v. c. II. 29. 74. 88. 112.); *vel* iudicio de rei narrandæ magnitudine, quam operis modus paucis tantum comprehendere jubeat, præmisso (II. 41. 67. 123. 29. 86. 119.), eodemque nonnunquam per sententias, interrogationes, exclamationesque, animi affectu plenas, proposito (II. 106. 110. 114. 122.), legentium animos præparat atque intendit.

Animis lectorum ita præparatis, incipit plerumque a viris summis, sive civibus, sive barbaris (II. 18. 108. 118.), aut virtute claris, aut turpitudine famosis (II. 45. 48. 68.), qui primas rei partes egerunt, atque ad genus eorum et cognationem (II. 2. 3. 17. 29. sq. 41. 59. sq.), ad corporis eorum animique dotes, indolem, mores, studia literarum, fortunamque (v. II. II. et II. 11. 45.), ad juventutem et ad vitam, antequam ad rempublicam accesserunt, actam (II. 29. 41. sqq. 59. sq. 108. 117. sq. &c.) digreditur; quibus ex omni-

bus indoles horum virorum, actionum, susceptorum et rerum gestarum causæ, quantum in personis insunt, perspiciantur. Quo in genere, ut quis est nominis gloria major, ita diligentior et copiosior est Velleius in ejus indole moribusque describendis, sibi que ita in hoc genere placuisse videtur, ut fere nunquam, ubi in homines ex utraque parte insignes inciderit, imaginem eorum ob oculos ponere prætermittat. Hæ morum notationes, quæ, opportuno loco insertæ, lectoris iudicium de his personis mire adjuvant, veritate et orationis brevitate admodum se commendant, insigne operis sunt ornamentum et delectamentum, varietate narrationem distinguunt, legentibusque sunt velut diverticula, ubi animus ex longo et festinante transcurso rerum breviter propositarum requiescere queat.

Deinde ubi ad res ipsas accedit, ita, partibus prudenter seligendis, summam rei conficit, ut, quicquid lectoris ad eam perspicendam plurimum interesset, minime desideretur. Pro exemplis sit inter alia belli socialis (II. 15. et 16.) et Catilinariæ conjurationis brevis et apta expositio. Sed non solum intelligentiæ lectorum, verum etiam affectuum animi movendorum rationem habuit, iis quidem partibus deligendis, quæ rerum et personarum magnitudinem ob oculos ponant, admirationem excitent, metum injiciant, aut depellant, et lætitiâ de exitu instillent, dolorem miseratioremque commoveant. Itaque legentium animos sæpius tenet, pericula discutienda oculis objiciendo (v. c. II. 2. 6. sq. 18. sq. 109. et 110. sq.), vires adversarias juste exigendo (v. c. 2. 49. 51. sq. 84. 109. 110. sqq. coll. 111.), impedimenta consiliis et rebus agendis objecta exponendo (v. c. II. 51. sq. 55. sq. 79. sq.), consiliorum, quibus disjecta sunt, rationem, et prudentiam, agendique fortitudinem persequendo (v. II. II. et II. 88. coll. I. 111. 112. sqq.), et tandem ad exitum vel haud speratum, vel deplorandum (v. c. II. 28. 66. 67.), perducendo.

In rebus autem sic tractandis et causis et effectibus rerum breviter suam instruxit, quod genus vocant pragmaticum. Quippe causas vel rei universæ, ejusdemque

magnæ, statim initio narrationis uberius subjicit (v. c. II. 2. 6. 13. 44. 48. &c.), vel easdem partium et rerum singularium expositioni intermiscuit (v. c. II. 21. 48. 63. 82.); neque solum rationem habuit earum, quæ certo constabant, vel tales sibi videbantur, sed etiam, quæ sive plures circumferebantur, sive quas conjectando assequi licebat. V. c. II. 2. 6. 48. Has vero causas vel e rebus antecedentibus recte derivat (v. II. II.), vel ex humani animi indole hominumque moribus, perversis etiam, quorum vis, communi rerum experientia alias comprobata, re ipsa, a scriptore narrata, confirmatur. Hoc ipso in genere placet Velleio plerumque sententiosa proponendi ratio, per locum communem causam comprehendentem ad rem effectam transiens. V. c. I. 9. II. 30. 31. 53. &c.

Ad effecta autem rerum gestarum quod attinet, ea sunt primum res ipsæ novæ, ad statum publicum pertinentes, ex præcedentibus sive exortæ (v. c. II. 2. 15. 22. sqq. 103. &c.); quippe quæ connectendi operis partes, et subsequencia cum prioribus copulandi, magnam præbent opportunitatem. Deinde alia notavit Velleius, vel ad disciplinam morum publicam (v. c. I. 13. II. 1. sq. 3. sq. 22.), vel ad instituta publica, eaque sacra (v. c. II. 25. 27.), vel ad singulorum hominum personas, fortunam (2. sqq. 71. 77. 86.), et mores, ex eventu rerum susceptarum assumptos (v. c. II. 25. 28. sq. 52. 91. &c.), pertinentia.

Etiam si vero Velleio, brevitate sequenti, in gravissimis maxime rebus, iisque publicis, versandum erat, tamen varia rerum singularium, et antiquitate, et novitate, et magnitudine lectores afficientium, notitia opus suum distinxit. Hoc ex genere sunt, quæ admiscuit, aut de singulari virorum clarorum in re quadam administranda gerendi sese ratione (v. c. II. 37. 45. 55. 114.); aut de laudabiliter, turpiterve factis, sive eorum, qui partes rerum secundas egerunt (v. c. II. 16. 51. 63. 85. 87. 116. 119. 120. &c.), sive eorum, qui in fortunæ societatem venerunt (v. c. II. 26. 71. 76. 88. 120.); aut de eorundem horum fortuna, facto vel casu quodam singulari nobilitata (v. c. II. 7. 74. extr. 116. sq.

119.); *aut* de virorum summorum vel honeste, vel fortiter, vel scite dictis, virtutem et indolem eorum declarantibus (v. c. I. 10. II. 4. 14. sq. 27. 33. 77. 86. &c.); *aut* de gentium familiarumque, inprimis adhuc Velleii ætate nobilissimarum, fortuna insigniori (v. c. I. 11. sq. II. 10. coll. 72. 11.); *aut* de rebus omnino ad antiquitatem pertinentibus, sive de dignitatibus et imperiorum vicissitudinibus (v. c. 2. 30. 32. 16. 89.), *sive* de legum consuetudine in viris eximiis deserta (v. c. II. 12. 30.), *sive* de antiqua severiorique disciplina, vel publica, tam domestica (I. 10. extr. 15. II. 8. 10.), quam militari (II. 5. 78.), vel privata (II. 14. 114. 126.), *sive* de ædificiorum celeberrimorum monumentis, ad Velleii usque tempora perdurantibus (I. 11. sq. II. 1. 8. 48. coll. 130. 31.), *sive* de rerum in pretio habitaram initio. V. c. II. 7.

Præter hæc variavit opus suum Velleius, qui, quicquid scitu dignissimum atque utilissimum erat, sequebatur, digressionibus, quibus genera quædam talium rerum, e singulis ætatibus decerptarum, una specie contracta comprehendit, et post longam continuamque rerum sævi cujusdam gestarum enarrationem, ubi subsistere licebat, legentibus requiem et diverticula parat, generisque harum rerum ipsius notitiam altius in hærentem suppeditat. Cujus rei consilium ipse exponit I. 14. Duo autem maxime sunt rerum genera, quæ a perpetua atque recta narrationis via digrediens perustravit: alterum ad literarum per diversas ætates inter Græcos Romanosque statum; alterum ad fines imperii civitatisque Romanæ propagatos pertinens. Sic tum ad colonias conditas et civitates civium Rom. jure donatas, narratione ad Carthaginem deletam perducta (I. 14.); tum ad provincias Romani imperii, a Syria, Pompeii virtute subacta, opportunitatem nactus, (II. 38. et 39.) excurrit, incipiens quidem ab harum rerum initiis, sed procurrens ulterius ad extrema, ubi desierunt tempora, ut, quicquid coloniarum conditum, quicquid provinciarum ad suam usque ætatem factum sit, his duobus locis comprehenderet. Ad literas vero Græcas ac Romanas quod attinet, primum

post Macedonici regni exitum, Carthaginisque et Corinthi excidium, ex quo inde illæ deflorescere, hæ vero increscere cœperunt, lectorum mentes Velleius ad eam rem, quæ suum animum vehementer percellebat, intendit, qui scilicet factum sit, ut summa literarum artiumque cujuscumque generis perfectio inter utrumque populum angusto temporis spatio finiretur? Quod ita evenisse in singulis generibus docet, causasque indagat, adjicitque, quod non minus mirandum erat, Græcorum ingenia atque artes unis Athenis fere esse inclusas. Vid. I. 16-18. Deinde post Gracchanas seditiones, circa quas initia literarum Romanarum efflorescentium, inprimis oratoris artis, incidunt, summa ingenia oratorum, poëtarum, et historicorum hujus et proximi ævi, brevi cum judicio, enumerat. Vid. II. 9. Neque minus, postquam narratio ad Ciceronis consulatum, a quo inde Augusti ætas, et eloquentiæ literarumque Romanarum ceterarum summa perfectio incipit, hujus ævi excellentia ingenia ad sua usque tempora recenset. Vid. II. 36.

Jam videamus, quomodo et oratoris quasi partes egerit historicus noster. Ipse enim rerum varie afficientium delectus incendere debebat animum scribentis, eumque sensibus varie ita commovere, ut facile affectionem verba sequerentur, eandem lectorum animis instillantia. Hic gravior rerum enarratarum sensus, et animus, vel admiratione, vel indignatione, vel miseratione, vel lætitia ceterisque perfusus ubique spirat, et variis propositionum et orationis formis, quas figuras appellant, quæque naturaliter animum vehementer affectum sequuntur, interrogationibus, exclamationibus, apostrophis, anaphoris, polysyndetis, asyndetis, &c. sese patefacit. Itaque et omnino majorem quasi sonum vocis addidit historiæ, et maxime in ultima operis parte, in qua penitus admiratione et pietate in Augustum Tiberiumque perfusus est, ad panegyricam fere orationem ascendit. Cf. inprimis II. 126. 129. sq. Ubique etiam aperit se studium magnitudinem sensus sui verborum magnitudine exæquandi, quod nonnunquam modum excedere, et in majus augere vel res vel personas videtur; ubique studium,

prouti quæque senserat, orationis luminibus distinguendi, omnique ornamentorum, troporum efficacium, epithetorum gravissimorum, &c. genere instruendi. Eorundem affectuum modum naturaliter sequitur vel brevitās orationis, vel copia, inter se mixtæ.

Frequentes quoque apud Velleium sunt sententiæ, et sententiosum dicendi genus, quod prorsus oratorium est. Non solum enim, quæ finite de certis personis, rebus, temporibusque pronuntianda erant, ea infinita oratione proponit, et singula sub genere universo comprehendit, v. c. I. 12. II. 3. 128. &c. sed etiam sæpius immiscet propositiones universas, s. pronuntiata de universo quodam rerum genere, vel ex ipsa re narrata et similium experientia hausta, vel in re singulari in animum scribentis revocata. His sententiis; quæ quidem lectoris animum acuunt atque instruunt, ita creberrime utitur Velleius, ut, cum simul aciem ingenii et mentis sapientiam scriptoris aperiant, nonnunquam, ingenii acuminis ostentandi causa, avide eas captasse videatur; quod tamen ætatis potius, quam scriptoris unius, erat. Hæ sententiæ occurrunt legentibus, *vel* in fine rei cujusdam narratæ, ut judicia de re exposita acuantur, regantur, et sapienti quodam præcepto animi instruantur, v. c. I. 2. II. II. 10., *vel* in transitione ad rem novam, eamque magnam miramque, sive ad talis rei novum eventum, tum ut præparet quasi animum, v. c. II. 53. 75. &c. tum ut de causis earum communibus, sive in communi rerum, hominumque natura, sive in fortunæ arbitrio sitis (v. c. I. 12. II. 30. 57. 118.), erudiat. Quo autem hoc genus sententiarum maxime commendatur acumine, id quæsivit inprimis Velleius in antithetis, in quibus illud contraria sibi invicem, et quidem non cujusvis oculis obvia, deprehendendo, perspicendo, et concinnando sese prodit. Eadem hæc antitheta regnant quoque in toto scriptoris narrandi genere. V. c. II. I. 5. 49. sq. 84. 117. Quod vero scriptoribus acumina nimis captantibus accidere solet, ut nonnunquam arguentur, adeoque in frigide putidum et puerile incidant, id quoque Velleio obvenit. Vid. I. 16. 18. II. 4. 22. Contra concin-

nitatis orationis, membrorumque congruentia, quod genus est ornamenti oratorium, cuique naturalis comes est oratorius numerus, a Velleio, in sententiis antithetisque maxime, observata, veræ ei laudi ducitur.

Dictionem præterea sectatur Velleius, non solum gravissimam, sed quoque exquisitam, a vulgari recedentem, et insolentia ac novitate lectores afficientem, quam et oratores vel delectandi, vel animi sensus plenius et fortius exprimendi gratia, quærunt. Quasi enim vulgaris dictio impar esset magnitudini sensuum atque vehementiæ, vel nova vocabula et dicendi formulas invenit, v. c. I. 6. II. 35. 64. vel frequentativa verba prætulit, vel ad poëticam dicendi rationem ascendit. V. c. I. 16. 18. II. 4. 21. 59. 66. 69. extr. Ut vero dictionis insolentia suaviter afficeret lectores, qui nove dicta tum forte amabant, captavit vel vocabula non admodum frequentata, adeo antiquiores aliorum formas, vel rariore nec vulgo obvias significationes, vel insolentiorum verborum vel cogitatione, vel grammatica ratione jungendorum modum. Neque contentus in sermonis Romani vestigiis instituisse, in Græcorum quoque ditionem evagatus est, decerpens inde non solum nominum propriorum formas, scripturam, et flexionem; sed etiam loquendi et construendi verba rationes Græcas affectans. Quod tamen non sine priorum exemplis, sed nimium magis caventium, fecit.

Quanquam oratoris est, pro sensuum et affectuum modo, vel brevitate vel copiam dicendi adhibere, easque Velleium quoque in opere commiscuisse diximus; magis tamen breve dicendi genus ei placuit, seu festinatione et velocitate cogitationis ad constringendam orationem adactus, seu Sallustii exemplo, quem omnes historiam conscribentes a Velleio inde admirari et exprimere coeperunt, invitatus. Oratio enim ejus ita parca est atque concisa, ut vix salvo sensu demi aliquid verbis possit. Contra quicquid incolumi sententia facile abesse poterat, vel quicquid a lectore intelligente et docto facillime poterat mente suppleri, id relegavit ab oratione; et, quantum pro Romani sermonis, maxime Græca (v. c. in frequente genitivorum usu) imitantis,

ingenio fieri poterat, vel plures notions, earumque inter se rationem, paucissimis verbis constringit, vel plures sententias uno verborum complexu concludit. Ut igitur apud Sallustium, ita apud Velleium frequenter obviæ sunt verborum cujuscumque generis, particularum, nominum, substantivorum æque ac adjectivorum, verborumque ellipses, sed optimorum scriptorum exemplo comprobatae. Nonnunquam adeo, quod commune est omnibus brevitatis studiosis, vocabulum ex præcedente cognato, sed diversæ formæ, repetendum assumi jubet; v. c. II. 17. ‘consul’ ad ‘factus est’ ex ‘consulatum petens.’ II. 39. ‘stipendiaria’ ad ‘facta est Numidia’ ex præcedente ‘stipendium.’ Plures deinde notions vel sub adjectivorum neutris, v. c. II. 84. ‘meliora et utiliora’ pro *partes meliores et u.* (cf. II. 49.) vel sub epithetis nominibus adjectis, v. c. II. 24. ‘externus metus’ pro *m. ab hoste externo.* II. 50. ‘arma principalia’ pro *bellum inter principes civitatis*, complexus est. Pari ratione enuntiationem, pluribus verbis absolvendam, uno vel duobus constringit, ut ‘civium voto major,’ II. 40. ‘in id’ s. ‘hoc,’ pro, *eo consilio*, quod e contextu explicandum est, v. c. II. 27. 114. ‘imperio nostro et suo quærens orbem,’ scil. novum, II. 46. *h. e. q. o. n. cui nos imperemus, et ipse imperet.* Nonnunquam eadem dictionis parsimonia rem actam quandam declarat, ut non nisi lectoribus rerum non ignaris perspicuus esse possit, v. c. II. 46. ‘invictum par consulum,’ scil. in contentione de consulatu cum competitoribus; et mox: ‘consulatus Pompeii et Crassi non honeste [h. e. per vim] petitus;’ II. 49. ‘cum Lentulus salva rep. salvus esse non posset,’ scil. ob æs alienum gravissimum contractum. Pluribus denique propositionibus una verborum comprehensione concludendis admodum inserviebat patrius sermo, elegantem et frequentem usum participiorum, adjectivorum participii loco usurpandorum, ablativorum absolutorum gerundiorumque; quorum auxilio Velleius egregie est usus.

Etsi vero brevitatis dicendi regnat in Velleii opere, auctor tamen ei non ita se addixit, ut, ubi animus commotus orationis angustias respueret, in arctum cogeret sensus; contra,

ubi et perspicuitas rei declarandæ, et gravitas atque magnitudo rei inculcandæ copiam requireret, vim eloquentiæ, quæ hac re continetur, patefecit. Hæc copia inest vel in rebus enarrandis, vel in verbis. Illud genus persecutus est, id, quod caput rei erat, per partes, quæ sensus animumque movendi vim habebant, explicando, ut res eo clarius perciperetur atque ponderaretur. Vid. v. c. II. 22. 66. 70. 106. 120. &c. Eadem animi sensus commotio, quæ illa progeniit, protulit quoque ejusdem sententiæ, quæ graviter scriptorem afficiebat, exaggerationem per novam pluresve similes. V. c. II. 14. 22. 28. extr. 89. Pariter in dictione copia ex eodem animi commoti fonte orta est, cumulatis synonymis seu similibus. V. c. II. 6. 52. 103. In aliis locis, ubi uno verbo defungi poterat, abundantiori dictione numeris et perspicuitati consuluit; huic quidem, *vel* adjecto vocabulo, præcedens magis declarante, v. c. II. 27. 'ferri gestarique,' *vel* proprio, tropicam dictionem explanante, v. c. II. 110. extr. 13. 2. 113. *vel* tropico, altero ejusdem generis clariori, v. c. II. 11. 16. extr. *vel* proprio, altero graviore, II. 18. I. 17. *vel* effectum declarante, v. c. II. 17. 19. *vel* adjuncto vel verbo alio, vel participio modum rei declarante, v. c. I. 9. 12. 15. II. 4. *vel* circumscribendo, v. c. I. 17. 18. II. 55. 94. 125.

Ad numerum orationis quod attinet, eum Velleius concinnitate membrorum, imprimis in morum notationibus, sententiis, antithetisque probe consecutus est. Vid. e. g. II. 1. 18. 29. 46. 48. 65. 73. 85. 89. 126. &c. Sed huic concinnitati adversantur nimis longæ periodi, disparibus antecedentibus, quibus multarum rerum, ad unum caput pertinentium, ambitum una verborum comprehensione constrinxit, cum consequentibus brevioribus junctis, vel contrario modo. V. c. II. 18. Ingratum quoque est, deprehendere orationem atque periodos, easque longiores, parenthesis longioribus discissas (v. l. I. et II. 13. 28. 58.), quo fit, ut lectori a rerum nexu et summa distracto, iterata lectione, ad initium sit recurrentum. Sed ut illa membrorum periodi ratio dispar excusationem habet in festinatione

scribentis; ita dilaceratio hæc sententiarum per parentheses condonanda vigori memoriæ, res vel temporis, vel causæ, vel effecti ratione connexas advocanti, neque minus studio in summa parsimonia et brevitate notabilia plurima, nihilque, quod lectorum interesset, rebusque intelligendis illustrandisque prodesset, prætereundi. Numeros quoque auriumque sensum offendit nonnunquam vel earundem literarum, et syllabarum, vel similiter sonantium recursus, qui Herelii inprimis elegantem sensum insuaviter affecit in locis II. 20. et 35. Sed in ejusmodi locis non semper aurium nostrarum iudicium valere videtur, cum, quid veterum pronuntiandi declamandive ratio in his voce viva correxerit, minime pateat. Deinde etiam scriptori, velociter et cum graviore quodam sensu res volventi, nec satis vacanti verbis et numeris, aliquid indulgendum esse videtur et in his, et in iisdem vocabulis post breve intervallum iteratis. Nam Velleio id quoque genus negligentiae obrepsit (v. c. I. 2. sq. 4. sqq. II. 4. 22. 79. 109. &c.), etiamsi sæpius facillimo negotio variare poterat dictionem, neque, ut nequiret, dicendi tam inops erat. Nam in rebus simillimis declarandis sæpius variandæ dictioni operam dedit, v. c. I. 9. II. 13. 50. 68. coll. 49. 89. 88. coll. 98. et 105. 110. coll. 113. et 115. inprimis in morum et ingenii descriptionibus. Sed præter excusationem festinationis, supra dictam, fit nonnunquam, ut jam paulo ante usurpato nullum melius aptiusque occurrat. Nonnunquam vero iterationum ejusdem vocabuli culpa grammaticis et librariis, ut in aliis scriptoribus breviter dicentibus, ita in Velleio danda est. Illi enim vel vocabulum modo descriptum, quod animo obversabatur, repetebant (v. c. I. 9. II. 16. 116. coll. 3.), vel, interpretationis causa, margini ascribebant, sive vocabulum e contextu animo repetendum, ut I. 4. extr. sive integram sententiam, vocabulum vicinum continens, ut II. 7. Quæ denique iterationes ejusdem vocis gravitati consulunt, eæ per se habent excusationem, adeo laudem, ut I. 12. II. 35. 98. extr.

Fuerunt, qui Latinitatem Velleii reprehenderent, tanquam inelegantem et a munditie sævi Augustei recedentem; sed

dictione ejus cum optimorum scriptorum exemplis comparata, facile refutantur. Alii contra, iique elegantiae arbitri locupletissimi, ut B. Rhenanus, G. I. Vossius et Muretus, Velleium 'nulli inter Latinos secundum, castum ac nitidum in dicendo; dictionem ejus plane Romanam atque elegantem; historiam ab eo terse inprimis atque eleganter esse explicatam' judicarunt; quibus astipulatur Ruhnkenius.

Quodnam priorum historicorum exemplum exprimere studuerit Noster, idem Ruhnkenius in præf. sub fin. primus verissime observavit. Etiam si enim ingenium habebat optimorum auctorum elegantia nutritum, ut adeo eorum sententias, colorem atque ornatum nonnunquam fere expresserit; tamen, deserto Livio eloquentissimo, cui forsitan novitas sua obstitit, Sallustii æmulationi studuisse, ab hoc, ut Ruhnkenii verbis utar, artificium indolis humanæ describendæ didicisse, hujus imitatione efficacem esse et brevitate nervosum, ab hoc denique totum pendere cum in verbis, tum in orationis structura, est manifestum. Sallustius enim omnibus historiarum scriptoribus inde ab Aruntio, Augusti æquali, scriptore belli Punici deperdito, tam mire placuit, ut, in quæ hic ultro inciderat, studiose et temere quærerent, et amputatas sententias, verba ante expectatum cadentia et obscuram brevitate pro cultu haberent. V. Senec. Ep. 114. Ex his Sallustii æmulis forsitan et Trogus Pompeius fuit, quem sententiarum et brevitatis studium ad nimium acuminum argutiarumque aucupium abduxit, qui istud genus, Ruhnkenio iudice, ut Ovidius in ligatam, ita in prosam orationem invexit, et Velleio in eo quoque dux fuit atque exemplum.

Addendum quoque est aliquid de chronologia Velleii, ejusque tempora rerum notandi studio. Etiam si enim oratoris sensibus et disertis oris sono concinnavit historiam suam præcisam, tamen cujuscumque facti, vel ejus, in quo rerum summa vertebatur, vel, quod præcipua memoria dignum habebat, annos, erudiendi lectores causa, adjecit. Quo in negotio Varronis, antiquitatis Romanorum doctissimi, seram secutum esse, patet ex 1. 8. Sed, ut decet di-

sertum enarratorem, in tempore signando, variat, vel consules anni, in quem res memorabilis quædam incidit, nominans, vel annum talem retro numerans inde a Vinicio, ad quem scribebat, consule, h. e. inde ab anno U. C. 788. vel addens nonnunquam etiam in rebus maximi momenti et præcipua memoria dignis ætatem Urbis. Præterea, in transitu quoque ad nova rerum capita, eorum tempus, vel breviter repetitis rebus, in idem spatium incidentibus, vel numeratis annis sive ante, sive post rem modo enarratam præterlapsis, notare solet. Uti vero nobis memoriter narrantibus solet accidere, ut verus annus rei gestæ non succurrat, sed nobis fluctuantibus, in eo, qui a vero non multum aberret, acquiescendum sit, adeo memoria decipiamur; ita Velleio quoque, fastos et rerum annales evolvere non vacanti, memoria frustrato, rerum nonnullarum tempus definire accuratius non licuit. Que factum est, ut, annorum numeris notatis, quasi cavens sibi, frequenter addat illud 'ferme,' ubique fere obvium, ut nonnunquam numeris, quos vocant rotundos, acquiescat, utque a vero, qui aliunde constat, anno, ubi hoc fiat, non multum aberret. Sed magnam partem numerorum, qui scriptorem erroris arguunt sive in annorum, sive aliarum rerum computo, libroriorum, quos nulla alia re magis aberrasse constat, vitio corruptam esse, facili negotio probatur.

Jam habes, benevole lector, 'opusculi Velleii, ejusque virtutum vitiorumque, descriptionem, non quidem perfectam, scriptorisque indolem satis explanantem, (nam sensui tuo, familiaritate cum eo contracta, multum relinquendum est,) attamen judicium tuum de Nostro aliquantum moderaturam. Habuit is inter recentiores eruditos, qui vel virtutes vel vitia ejus altius inspexerunt, et laudatores suos, et vituperatores: æquioribus tamen et sapientioribus, iisque longe pluribus, probatus est. Inter Franco-Gallos autem præcipuum admiratorem et felicissimum imitatore[m] nactus est virum elegantissimum Henaultum, lectione Velleii indefessum, et opusculi, *Abrégé chronologique de l'Histoire de France* inscripti, et ad exemplum Velleii concinnati, auo-

torem, Nostri opus 'inimitabile operis historici præcisi exemplar' vocantem. Vid. *Memoir. de l'Acad. des Inscr. et Bell. Lettr.* T. XXVIII. p. 611. sqq.

III.

DE VELLEII INGENIO, MORIBUS, ET FIDE.

OPUS Velleii vindicat sane auctori primum ingenii quendam vigorem, et in cogitando omnino, et in sentiendo, quicquid in quaque re insit non solum magni, grande, animumque percellens, sed etiam quid pulchri atque honesti, idque cum quodam affectu. Deinde haud inconspicuum est ingenii acumen auctoris, quo, quæ multitudinis oculos animumque fugiunt, penitus perspexit, cui vero nonnunquam nimium indulgens ad argutiarum vitia abreptus est. Hanc ingenii vim ipse tam rerum experientia, vel ex antiqua, vel ex sua memoria hausta, quam doctrina, ex antiquiorum omnis generis scriptorum lectione hausta, nutriverat. Quarum illa quidem sese aperit vel consiliorum, causarum, et effectorum perspicentia, vel sententiarum, quibus instruit, sapientia: hæc vero elucet ex antiquitatis, sive domesticæ, sive exteræ, non universæ solum, sed etiam in partibus minutioribus, adeo philosophematum (vid. II. 69. 123.), unde orationis colorem duxit, cognitione, neque minus ex oratione ad optimorum scriptorum vestigia expressa. Ex his omnibus enata quoque est auctoris prudentia tam apte seligendi et componendi historiæ suæ argumenta, eaque ad commovendos delectandosque lectores enarrandi, sed etiam circumspectiendi de periculo ex opere suo, imprimis e iudiciis de rebus personisque propositis, sibi exorturo, cavendique, ne Tiberium aulicosque offendant atque irritet.

Ad animi vero indolem auctoris quod attinet, hominis sane probi, omnisque honestatis studiosi mores præ se tulit. Odit omne nefas, ac turpitudinem, severaque nota animadvertit in homines magnis morum vitiis et flagitiis infames; in Sardanapalos, Marios, Syllas, Cinnas, Clodios

atque Curiones, Antonios Plancosque. Contra in virorum magnorum personis non solum magnas virtutes, publice patet factas, sed etiam mitiores, animi humanitatem et liberalitatem spirantes, in lucem protraxit. Mores et disciplinam Romanam luxuria, avaritia, potentiae insatiabili cupiditate corruptam, indeque bellorum caediumque civilium mala, summa cum detestatione deplorat. Pius est erga majores atque cognatos, pius erga patriam, pius et gratus erga omnes, qui de se bene erant meriti, inprimis erga Augustum Tiberiumque, qui ad honores ipsum evexerant.

Qui cum animi pii gratique erga bene de nobis meritos sensus facile nos arripiat ad eorum admirationem studiumque, ut cum gravi affectu in laudem eorum effusi, extollamus eos, vitia eorum autem vel taceamus, vel obumbremus, vel adeo expurgemus; fieri solet, ut in adulatorum numero habeamur. Idem accidit Velleio, Imperatores suos, quorum beneficiis obstrictus est, admiratione et laude prosequenti. Inde apud doctos in adulationis, et quidem abjectae, crimen incurrit, cum aliorum scriptorum auctoritas hos Cæsares, inprimis Tiberium ejusque amicos, quam severissime notaverit. Horum vituperatorum Nostri princeps est I. Lipsius, et in praefatione et in animadversionibus passim eum carpens. Primus contra ejus defensionem suscepit Ruhnkenius in praef. Editionis suae, deinde majori cum cura Jacobsius in Versionis vernaculae Velleii praefamine, denique quam diligentissime Car. Morgensternius, una cum examine locorum de adulatione suspectorum, in Comment. critica de fide historica Velleii P. inprimis de adulatione ei objecta, quae Editioni nostrae majori praefixa est.

In adulandi autem studium Velleio vertitur non solum, quod Cæsares, domum Augustam, Cæsarumque amicos, praeter aliorum historicorum fidem, qui illorum malas artes et nequitiam testantur, vel a vitiis humanis immunes, vel, praetenta ipsis his vitiis honesti specie, humana natura longe superiores ostendat, et, fictis falsis, speciosissima laude exornet; sed etiam quod iniquus sit in eos, qui invisi erant Cæsaribus anlicisque, quodque personarum laudem vitu-

perationemve suam ex gratia odioque, quibus aula eos prosequeretur, temperet. V. c. II. 116. 125. II. 101. coll. 103. sq. 100. sq. 129. 130. Quam maximæ autem offendit Tiberii Sejanique, fœdissimorum hominum, laus; illius quidem adeo per totam imperii Augusti enarrationem ita dissipata, ut potius Tiberii, quam Augusti, memoria tradatur.

Sed ad diluendum hoc adulationis crimen auctori nostro objectum, multa in promptu sunt. Primum si Velleius Cæsarum potentiorumque aulicorum laudem adalantly et cum admirationis sensu prædicaverit, id magis sæculi, quam ipsius, vitio dandum esse videtur. Etenim omnes fere, qui Romani nominis erant, vel beneficii Imperatorum obstricti, vel metu dominationis adacti, inde ab Augusti initiis ad infimam adulationem delapsi sunt. Ea quoque est scriptorum poetarum principum, poetico quidem spiritu excusabilium, æque ac prosaicorum per tempora dominationis imperatoris vox perpetua et ita communis, ut servilis animus, quem istæ voces spirabant, vix ab ipsis, vix ab æqualibus sentiretur.

Qui deinde penitus intellexerunt illos scriptores, et ipsum Velleium, eos non fugit liberalis quidam animi istorum spiritus, sed prudenti arte mire temperatus. Velleius enim bene multa dedit, in priori maxime operis parte, liberioris spiritus documenta, quibus a veri æquique sensu et a partium studio alienum se præstitit. Cum enim optimatum causæ ac partibus addictum se patefecerit, tamen, vel vitii adversariorum earum partium castigatis, virtutes horum non reticet, potius egregie collaudat; contra in optimatibus etiam mores pravos, temeritatem, sævitiam, impotentiam, aliaque vitia agnoscit et vituperat. Id adeo facere non dubitavit, ubi ad Cæsaris et insequentia tempora pervenit, de quibus, ipse post extinctam libertatem sub unius auspiciis natus, cum prudentioribus sensit, qui rem Rom. ad eam temporum necessitatem esse redactam putarent, ut unius imperium communi saluti quam maxime conducere. Cato-nes adeo, Brutos, et Cassios admiratur, eorumque virtu-

tem, fortitudinem, ingenium, inprimis M. Brutū, insigniter celebrat, fortunamque eorum cum gravi sensu enarrat, vid. II. 35. 56. 69. 72. neque tamen, quæ vituperanda erant in Catone, reticet (vid. II. 45. 49.), et percussorum Cæsaris ingratum animum atque causam improbat. Cæsaris adeo errores et imprudentiam tangit (II. 35. 44. 45. 56. extr.), neque ea, quæ Augusto imputari poterant, et a nonnullis vere imputabantur, silentio prætermisit. Vid. II. 66. 74. Sed in his rebus tractandis ea arte usus est, primum ut in adversariis Cæsaris nimiam caveret laudem, quamque iis tribueret, eam haud immerita vituperatione temperaret; deinde ut Cæsarem errores lenissime tangeret (vid. II. 85.); tum ut eorum, quæ hi deliquerant, culpam in alios relegaret (vid. 50. 56. extr. 66. 74.); denique in his omnino famam judiciorum aulæ sequeretur. Certissimum enim est, Augustum imprudenter facta Julii Cæsaris improbasse, seduloque cavissè. Sequens ita aulæ famam atque judiciorum Velleius duces quoque habuit scriptores, maxime poëtas, ævi Augustei; neque unquam sane magis consilii erat, eorum prudentiam imitari, quam sub Tiberii, suspicacissimi et sævissimi hominis, imperio. Huic vero rei se studuisse, inprimis in virorum personis, invisis Tiberio, dijudicandis ipse prodit (II. 93. sq. 97. 102. 121.), ne igitur dubitandum sit, eum in reliquis etiam ex aulæ sententia suam temperasse. Id sane in Sejani laudibus perspicuum est; cujus gratia apud Tiberium florentis tempora cum enarraret, recedendum non erat prudenti scriptori a Principis de hoc homine iudicio, ex indolis morumque ejus specie temperato. Cf. Tacit. A. IV. 1. et 2.

Metus sane Tiberii atque aulæ rexit Velleium in scribendo, sed non prorsus corrupit ad infimam adulationem, et veræ historiæ depravationem; potius intendit quam maxime ejus prudentiam atque calliditatem, ut, cum semel otium ac silentium, opere suo (incertum, qua ratione ad scribendum compulsus sit) suscepto, fugisset, periculo suo evitate, fidei historicæ, quam posset fieri, satisfaceret. Ubi enim ad Tiberii initia pervenit, primum maxime in iis vir-

tutibus laudandis versatur, quas nemo, neque æqualium, neque scriptorum senioris ævi, qui gravissime eum castigant, denegare ei ausus est, v. c. ingenii dotes, virtutem bellicam, res præclare fortiterque bello gestas, singularem laborum patientiam et officiorum curam, duriorem vitæ disciplinam, mollitiei luxuriæque fugam, prudentiam ducis, humanitatem erga milites, severitatem erga eosdem miti clementia temperatam, modestiam, civilem animum, libertatisque, quantum sub unius auspiciis fas erat, studium. Vid. Sueton. Tib. 18. 24. 26-30. Neque, quæ de Sejano prædicat (11. 127. sq.), a veritate abhorrent. Cf. Tacit. A. 1v. 1. et 2. Deinde vero cum uterque multas virtutes simulanter fingeret, quarum vanitas postea deprehensa est, Velleius vel pravitatem animi eorum obvelatam, pietate erga Principem præpeditus, haud perscrutatus perspexit, vel perspectam haud aperire, potius, et vulgi specie occæcati, et aulæ Imperatori faventis, judicia sequi maluit, cum Tiberius, quem sive colebat, sive metuebat, nihil ægrius ferret, quam recludi quæ premeret arcana pectoris. V. Tacit. A. 1v. 71. Abhorret igitur Velleius a recentioribus scriptoribus maxime eo, quod illè in externa magis rerum specie honesta acquieverit; hi vero, ultimam maxime Tiberii vitam moresque, postea patefactos posterisque traditos, intuentes, nullo periculo tum, cum scribebant, sibi imminente, internos istius sensus, animique foeditatem in lucem protraxerint. Tum ne incideret in acta Tiberii vituperanda, utque offensionem, in quam descendendo ad singula facilius incurere poterat, evitaret, summam tantum imperii ejus persecutus est, excusationem hujus consilii in viva æqualium memoria habens; vid. 11. 126. Ita sane fas erat scriptori multa omittere, multa, quæ præterire periculosum erat, breviter attingere, atque honestatis specie ab aula ipsa præterita obtegere.

Denique non prætereundum est, oratoricæ amplificationi et exornationi, cui Velleius studet, aliquid concedendum esse, ubi adulatoris personam induisse videtur. Illa enim

effectum est, ut multâ os adulatorium resonent, quibus, or-
nata detracto, nil nisi mera veritas subsit.

Neque in vitium verti potest Velleio, quod in Tiberii gra-
tiam justo iniquior esse videatur erga exteros hostes, inpri-
mis erga Germaniæ populos, a Tiberio debellatos, ita, ut
eos, qui nunquam Romanis obedierint, armis captis, re-
belles dicat, eosdem perterritos tantum, repulsos et dissi-
patis, pro fractis penitus, victis, atque deditis habeat, om-
ninoque eorum dēcori multum detrahat. Hoc sane arro-
gantiae Romanæ est, qua omnes scriptores hujus populi
laborant.

Quæ omnia cum ita sint, animus et voluntas ejus profecto
adulandi vitio ita corruptus non fuit, ut exueret subito ve-
ritatis studium, quod in superiori operis parte prodiderat.
Idem potius studium in extrema quoque particula e rerum
selectu et callida ratione eas tractandi elucet.

In æstimanda igitur Velleii fide voluntas ejus vera nar-
randi in dubium vocari nequit; in quantum vero obsecutus
ei fuerit, facile ex ejus animi indole, sensibus erga Tiberium
et domum Augustam, ex Principis, quem enarrabat, ingenio
et moribus, temporumque ex conditione, comparatis alio-
rum auctorum testimoniis, exigi potest.

Idem vero veritatis studium patet quoque in antiquiori
historia tradenda ex ratione quam minime temeraria, qua,
quæ tradita acceperat, retulerit. Nullius enim, neque ce-
leberrimi auctoris testimonium temere sequitur, sed potius
examinat tradita e rei temporumque ratione, quæque verita-
ti vel consentanea sunt, vel proxima, amplectitur; cujus rei
luculentum exemplum extat 1. 7. Deinde aliorum scripto-
rum, qui vero eruendo, cum possent, operam nullam dede-
runt, levitatem castigat. 11. 58. Denique in scriptorum de
eadem re, eaque non manifesta, discrepantia, ne præcipiti
iudicio suo fallat lectores, diversitate sententiarum notata
in medio rem relinquit. Vid. 11. 21. 27. 48. Quæ omnia sunt
scriptoris probi et veritatis studiosi; neque, talem se in re-
liquis, quæ tradita ab auctoribus retulerit, gessisse, im-

probabile est, ut in iis, quæ a scriptorum adhuc extantium testimoniis dissona tradiderit, aliorum deperditorum narrationem bene exploratam sibi que probatam secutus esse videatur.

Si vero fides Velleii ex vera tradendi facultate æstimanda est, alia sane ejus est ratio in antiquiori rerum memoria, alia in ævi sui historia. Ad hanc enim quod attinet, æqualis est rerum gestarum inde a Caii Cæsaris, Agrippæ filii, initiis (II. 101.), earumque plurimis interfuit. Cf. supr. Vitam Velleii. Quas vero res ipse non vidit, eas cognitatas habere potuit ab iis, qui temporibus interfuerunt, neque exiguas rerum partes egerunt, v. c. a Viniciis, aliisque, qui in bello Delmatico et Germanicis militaverunt, ore traditas. Quo factum est, ut Velleius, his narrandis, multa singularia, quæ aliis non innotuerunt, solus referat. Proximorum vero Augusti temporum, quæ ætatem ipsius superabant, memoriam pernoscere ei licuit, vel ex eorum, qui rerum tum gestarum socii, adjutores, et spectatores fuerunt, viva narratione, vel ex eorundem talium operibus, v. c. ex Augusti ipsius de vita sua libro, quem laudat II. 59. ex Mæcenatis de rebus Augusti opere, ex Asinii Pollionis bellorum civilium historia, vel ex historicis huic ætati proximis, qui has res pertractarunt, v. c. ex Livio, qui ad Drusi Neronis obitum historiam suam persecutus est, et ex Cremutii Cordi, qui sub Tiberio scripsit (Tacit. A. IV. 35.), annalibus. Ex illorum æqualium Augusto, eique deditissimorum, operibus haud dubie magna pars laudis, qua principem illum ornat, fama que aulæ in Velleii libros promanavit, nonnullaque inde fluxisse videntur, quæ apud alios haud tradita, vel aliter, inveniuntur.

In antiquiorum autem temporum memoria fides Nostræ constat ex auctorum, quos secutus est, probitate. Hos autem nusquam monstravit, præter Catonem, quem de re Italica et ætate Capuæ urbis confutat I. 7. et Hortensium, ad cuius annales relegat, II. 16. Sed alienum a probabilitate non est, Velleium in rebus Romanis, quos in opere suo (II. 9. et 36.) laudet historicos populares, eos habuisse cognitos atque consuluisse, v. c. Sisennam, Cœlium Antipa-

trum, Rutilium Rufum, Claudium Quadrigarium, Valerium Antiatem, præ ceteris Sallustium et Livium; illum quidem non solum de Catilinaria conjuratione et de bello Jugurthino, sed etiam de reliquis rebus, quas deperditum illius opus complectebatur. Nam utrumque principem historicorum Romanorum sæpius ad verba fere usque expressit. Præter hos etiam alios auctores, qui rerum ævi sui partes egerunt, et acta a se literis consignarunt, adhibuisse in usus suos videtur, v. c. Ciceronis scripta, inprimis orationes, ejusdemque et æqualium epistolas; forsitan quoque et acta tabularumque publicas, saltem ab aliis jam scriptoribus publici juris factas. Ut enim nonnunquam Ciceronem ipsum expressit, ita quoque in pace cum Mithridate per Syllam facta (II. 23.), et in Bruti Cassiique edicto (II. 62.), verba ipsa talium actorum publicorum secutus esse videtur. In Græcorum exterorumque autem historia quosnam auctores habuerit Velleius, ipso tacente, nusquam apparet in prioris libri parte superstite; qui si totus superesset, conjectura forsitan aliquid assequi liceret. E Thucydide sane, quem Sallustii magnum exemplar (II. 36.) laudat, in Græcorum historia multum proficere potuit, ne tamen eum reliquorum historicorum Græciæ fuisse expertem dicere ausim. Multa quoque rerum Græcarum barbararumque e Trogo Pompeio haurire potuit, et fortasse hausit, attamen non perpetuo. Statim enim ab initio recedit a fama quam secutus est Trogius de Metaponti conditore. Vid. Addenda Edit. nostræ majoris ad I. 1. Ibi enim et aliis in locis passim, ubi a vulgari memoria recedere videtur, aliam famam a bonis scriptoribus servatam Nostrum secutum esse, eruditorum meaque opella demonstratum est; vid. v. c. Ruhnck. ad I. 4. et Add. nostra ad I. 3. &c.

Firmissimum autem fidei Velleii argumentum est perpetuus fere consensus ejus cum aliis auctoribus, quos consulere de rebus, quas tractat, fas est, quique memoriam rerum haud vulgarem sibi traditam servarunt. In his cum Velleio comparandis et Editores jam ante me operam suam posuerunt, et ipse in Editione paranda denuo hac de re labo-

ravi, nondum usus Cl. Morgensternii diligentia, qui in Commentatione sua supr. laud. hoc in genere multus fuit. Ita factum, ut multis in locis vel malæ fidei vel adulationis macula, a Lipsio maxime aspersa, a Velleio abstersa sit, utque, si iniqui esse nolimus, Nostrum in reliquis quoque, quibus desint aliorum testimonia, haud improbum esse auctorem, judicandum sit, maxime cum, consideratis temporibus, locis, rebus, ac personis, interna, quam vocant, narrationis Velleianæ probabilitas emergat.

Videamus denique, quid damni ista fidei suspectæ et adulationis criminatio, qua ne apud æquales quidem, et proximi ævi homines, temere judicantes, caruisse probabile est, ejus opusculo attulisse videatur. Vidit hoc primus Herelius in krit. Beobacht. üb. d. Velleius, p. 7. not. qui inde causam sibi reperisse videtur, cur nomen scriptoris nostri jam inter veteres obscuratum, ejusque opus haud celebratum fuerit. Apud æquales enim, qui aulæ auram captabant, haud dubie laus eximia Sejano scelestissimo homini tributa post ejus supplicium famæ Velleii obfuit, sique inter participes consiliorum istius morte luit, auctorem sane talis encomii una cum opere suo detestati sunt. Alia sane pars æqualium, Tiberio infensorum, sprevit scriptorem Principem detestabilem serviliter adulantem. Neutra pars neque legendi, neque describendi operis cupida fuit. Qui æquius judicabant, sed pauciores profecto, hi soli occultasse, lectitasse, et descripsisse Nostrum videntur, ne in Principis sævissimi suspicionem et invidiam inciderent. Ita inter paucos tantum divulgatum Velleii opus, atque posteris, liberius severiusque de Tiberio judicantibus, traditum; neque his vel ob adulationem, vel ob veritatis, Tiberii metu corruptæ, speciem placere potuit. Ita profecto factum esse videtur, ut Noster infrequentius lectus, descriptus, et nulla dignus memoria sit habitus, etiamsi novam scriptionis formam, virtutibus suis non carentem, invenerit. Attamen insequens ævum haud ignorasse eum, docet haud infrequens aliorum, vel in concinnandis historiæ compendiis, iisque jejunis, vel in dictione ingeniosa, arguta, atque intumes-

cente, Velleii imitatio. Inter quos studiosissimum præ ceteris, sed longe inferiorem æmulum habuit Sulpicium Severum. Sed Lucanum quoque poëtam dictionem et sententiarum colorem a Nostro mutuatum esse, facile ex utriusque comparatione cognoscitur.

Tali e contentu, quo laboravit Velleius, eque codicum ejus raritate intelligitur, cur, præter unicum, idque exiguum fragmentum apud Priscian. vi. p. 706. 'Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon,' nullum aliud repertum sit. Nam fragmentum de Suevorum e Romanis victoria, quod e Velleii Historia Gallica excerptum vulgavit Wolfg. Lazius Comm. de Rep. Rom. i. 8. non Nostri, sed Galli cujusdam, qui Caroli M. ætate scripserit, docuit jam, præter alios, G. J. Vossius de Histor. Lat. i. 24. cf. Fabric. Bibl. Lat. T. II. p. 22. sq.

JO. CHRIST. HEN. KRAUSE.

C. VELLEII PATERCULI
HISTORIÆ ROMANÆ

AD M. VINICIUM COS.

LIBER I.

1. *** tempestate¹ distractus a duce suo Nestore,^a Metapontum^b condidit. [a. Chr. n. 1190. p. Troj. capt. 1.] Teucer,

1 *Qua tempestate* leg. Cludius, qui et *Epeus* addidit post *Nestore* ex con-

NOTE

***] Antea Velleius enumerabat, ex Græcis ducibus ad bellum Trojanum profectis, quam quisque urbem, everso Ilio, rediens condidisset. At de quo hoc initium? Certe de Metaponti conditore. Quis ille autem, non admodum constat. Tradunt Stephanus et Salmasius fuisse Metabun, Sisyphi filium. Lipsius Epeum, adductus maxime auctoritate Justini, qui xx. 2. refert Metapontinos in Templo Minervæ ostentare ferra-
menta, quibus Epeus, a quo conditi sunt, equum Trojanum fabricavit. Utriusque tamen mentio apud Homerum nulla: maxime Iliad. B. ubi recenset nominatim eos, qui Trojam

cum imperio navigaturi erant. Allunde Strab. lib. vi. scripsit a Pyliis conditam fuisse Metapontum. Tu sequere in explicando quem voles: non errabis, modo intelligas unum ex iis qui Nestoris auspiciis classi Pyliorum imperabant.

^a *Nestore*] Nestor rex Pyli in Triphylia Elidis regione; ut Strabo definit lib. viii. Jam senior ad Trojam, quo quinquaginta navibus venerat, Græcorum res adeo suis consiliis promovit, ut Agamemnon profiteri non dubitaret, se Ilium brevi expugnaturum fuisse, si decem Nestoras habuisset. Cicer. de Senectute.

^b *Metapontum*] Urbs ad sinum Ta-

non receptus a patre Telamone, ob segnitiam non vindicatæ fratris injuriæ,^a Cyprum appulsus, cognominem^a patriæ suæ Salamina^d constituit. Pyrrhus,^e Achillis filius, Epirum^f occupavit: Phidippus^g Ephyram^h in Thesprotia. At rex regum^b Agamemnon, tempestate in Cretam insulam reiectus,^c tres ibi urbes statuit: duas a patriæ nomine,ⁱ unam a victoriæ memoria, Mycenæ, Tegeam, Pergamum. Idem mox scelere patruelis^k fratris Ægisthi, hæreditarium^l exer-

^a Quia, *præ desidia*, non erat ultus injuriam fratris.

jectura.—2 Ita Ed. Basil. Bipont. Ruhken. et al. *Cognomine* Ed. pr. It. Lips.—3 Ita Aldus Nep. Ed. Lugd. Bat. 2. et Ed. Bipont. Ed. pr. *Phidippus*.—4 Maluerunt Drakenborch. ad Liv. 23. 24. Ruhken. et Recens.

NOTE

rentinum inter Heracleam ad Austrum, et Tarentum ad Boream; in ea Italiæ parte, quæ Magna Græcia vocata est. Clara est morte Pythagoræ insignis Philosophi. Nunc *Pellicore*, teste Barrio: cui fido magis, quam Leandro et Anania, quibus dicitur, *Torre di mare*.

^c *Fratris injuria*] Occiso Achille, Ulysses a iudicibus prælatus fuerat Ajaci, promissa sibi Achillis arma repetenti: Ajax autem Teucris frater fuit.

^d *Salamina*] Telamonis, Ajacis, et Teucris patria fuit Salamis, insula inter Peloponnesum et Atticam. Huic insulæ cognominis urbs in Cypro, de qua hic sermo, postea, teste Stephano, dicta est *Constanza*: teste Nigro, *Famagosta*.

^e *Pyrrhus*] Neoptolemus cognominatus est, quod adolescens primum in bello Trojano tirocinium militiæ posuisset.

^f *Epirum*] Græciæ regio inter Ionium mare et Thessaliam, ac inter Macedoniam et Achaiam. Nunc Albania inferior a multis dicitur.

^g *Ephyram*] Urbs Thesprotorum in Epiro, ad sinum Glycym: deinde,

teste Strabone, dicta *Ciclyrus*.

^b *At rex regum*] Dux ducum, quia consensu omnium, qui cum aliquo imperio erant, exercitus imperator electus.

ⁱ *Das a patriæ nomine*] Hic hærent, quorum extant in Velleium notæ. An, inquiunt, Agamemnoni duplex patria fuit? Alii corruptam locum putant, de Tegea, quid illa ad Agamemnona, nescientes quicquam. Alii ex Stephano docent Tegeam non ab Agamemnone quidem, sed a Talthybio ejus præcone exstructam: et sic Agamemnona dici non immerito potuisse hujus urbis fundatorem. Hujus ego loci sensum esse putem: Agamemnona in Cretam insulam tempestate reiectum, tres urbes ibi extruxisse, Mycenæ, Tegeam, Pergamum; duas a nomine totidem urbium Peloponnesi patriæ suæ; alteram a captæ Trojæ memoria.

^k *Scelere patruelis*] Vocantur patruelis, vulgo, *Cousins germains*, qui sunt fratrum filii. Erant autem Ægisthus et Agamemnon, ille Thyestes, iste Atrei filius.

^l *Hæreditarium*] Thyestes pessimo semper oderat Atreum fratrem. Cau-

centis in eum odium, et facinore uxoris^m oppressus occiditur. Regni potitur Ægisthus per annos VII. Hunc Orestes, matremque, socia consiliorumⁿ omnium sorore Electra, virilis animi fœmina, obruncat. Factum ejus a Diis comprobatum, spatio vitæ et felicitate imperii apparuit: quippe vixit annis XC. regnavit LXX.: qui se etiam a Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicavit. Nam quod pactæ^o [ejus],⁵ Menelai atque Helenæ filiæ, Hermiones, nuptias occupaverat, Delphis^p eum interfecit.⁴ Per hæc tempora Lydus et Tyrrhenus fratres cum regnarent in Lydia,^q sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit. (Is⁶) pervectus in Italiam, et loco et incolis, et mari, nobile ac

⁵ Nam quis prius duxerat uxorem Hermionen, filiam Menelai atque Helenæ, sibi promissam, eum occidit Delphis.

Berol. *devector*.—5 Hottingero suspectum. Aldus corrigit *ei*, probante Rubenken. Cladius conj. *sibi*.—6 *Is* addidit Munckerus, non improbante Rubenken. qui tamen in textum suum non recepit. Deest quoque in Burn. Ed.

NOTE

sæ odii, tum quod Atreus fratrem in exilium eiecisset; merito quidem; nam uxori suæ stuprum intulerat; tum quod illi, ab exilio revocato, susceptum ex adulterio filium epulandum apposuisset.

° *Facinore uxoris*] Clytæmnestræ. Nimirum cum Ægisto in viri cædem consenserat: immo etiam parato convivio, quo suum consillum melius teneret.

° *Socia consiliorum*] Electra Orestis necem parari providens, eam clam materno odio subduxerat, educandamque Strophio, Phocensium principi, Pyladiis patri, crediderat. Apud quem Orestes aliquot annos moratus, et Argos rediens grandior, sorore relictus fraterni particeps, cum sub specie Phocensium, quos Strophius

mittebat Orestis mortem nuntiaturus, intromissus esset ad Clytæmnestram, hanc una cum adultero in vindictam patris occidit. Ob id scelus Furis agitata esse dicitur.

° *Pactæ ejus*] *Pactus* passive, pro *promissus*. Cic. ad Att. l. v. ep. 21. 'Nec dubitat Deiotarus, cujus filio pacta est Artavasdis filia.' Ovid. *Trist.* l. v. el. 2. 'Sic ad pacta tibi sidera tardus eas.'

° *Delphis*] In templo Apollinis, Delphi tam pro oppido quam pro oppidanis, plurali tantum numero. Urbs Phocidis in Achaia ad Parnasum: nunc viculus, *Salona*, teste Nigro.

° *Lydia*] Asia minoris regio, inter Ioniam ad occasum, et Phrygiam magnam ad ortum.

perpetuum a se nomen dedit. Post Orestis interitum, filii ejus, Penthilus⁷ et Tisamenus, regnavere triennio.

2. [a. Chr. n. 1111.] Tum, fere anno octogesimo post Trojam captam, centesimo et vicesimo, quam Hercules ad Deos excesserat, Pelopis progenies,⁷ quæ omni hoc tempore, pulsus Heraclidis,⁸ Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. Duces recuperandi imperii fuere, Temenus,⁸ Cresphontes, Aristodemus;⁴ quorum abavus⁹ fuerat. Eodem fere tempore Athenæ⁹ sub regibus

Bipont. et aliis recentioribus. Cludius *Sors T. contigit, qui, &c.*—7 Ed. pr. *Pentheus*.—8 Ed. pr. *Temenus*.—9 Ita ex correctione Meursii et Sca-

NOTE

⁷ *Pelopis progenies*] Pelops Tantalii filius fuit. Hic cum hospitio Deos excepiisset, experiundi causa an essent Dii, discerptum membratim Pelopem in convivio comedendum illis apposuit. Sed a nefandis epulis abstinere omnes præter Cererem, quæ humerum pueri voravit. Vitam Pelopi pariter, et humerum eburneum Jupiter reddidit: Tantalum vero detrusit ad Inferos. Cum postea Pelops adolevisset, in Elidem se contulit, ubi Hippodamiam (Enomai filiam uxorem duxit; ac demum regno potitus, universæ regioni Peloponnesi nomen dedit. Peloponnesus enim quasi Πέλοπος νῆσος: hodie, *la Morée*.

⁸ *Pulsus Heraclidis*] Id non interpretandum quasi Pelopidæ primi ejecissent Heraclidas e Peloponneso; hoc enim tribuendum Eurystheo Mycenarum regi, sub quo Hercules vixit: sed eo sensu, quod Heraclidas postea Peloponnesum repetere conantes repulerint.

⁴ *Aristodemus*] Nonnulli Velleium erroris reprehendunt, cum tradunt ex Apollodoro Aristodemum, dum apparabatur reditus, fulmine tactum periisse, ac in ejus locum venisse

liberos Eurystheum et Proclum. At immerito: atque ex reconditore scientia Velleius, cum quo sic Herodotus docet lib. vi. Lacedæmonies, nemini Poëtarum assentientes, tradere, se ab Aristodemo regnante, qui fuit Aristomachi, qui Cleodæi, qui Hylli, in hanc regionem, quam nunc obtinent, fuisse reductos; non autem ab Aristodemi liberis.

⁹ *Abavus*] Sic puto legendum, nec posse probari, *atavus*; nam hujusmodi stemma est, quod ex Herodoto, Pausania, et Diodoro petivimus. Aristomachus pater, Cleodæus avus, Hyllus proavus, Hercules abavus fuit. Nec vero ferendi nonnulli, qui *abavus* et *atavus* nullo discrimine usurpari posse dicunt. Nam diversi omnino sunt isti cognationis gradus. Abavus quartum gradum, atavus quintum signat.

⁹ *Athenæ*] Hodie *Setineæ*, omnium disciplinarum inventrices, in ea Achaicæ parte, quæ, quod littoralis est, olim Acte, nunc Attica quasi Aetia nuncupatur. Hanc Cecrops primus condidit, a quo Cecropia dicta est: ac postmodum a Minerva Athenæ. Quod sic contigiisse ferunt. Cum Neptunus et Minerva de hujus urbis nq-

esse desierunt: [a. Chr. n. 1053.] quarum ultimis rex fuit Codrus, Melanthis filius, vir non prætereundus. Quippe, cum Lacedæmonii gravi bello Atticos premerent, respondissetque Pythius,⁹ quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores; deposita veste regia, pastoralem cultam induit, immixtusque castris hostium, de industria rixam injiciens,¹⁰ imprudenter¹¹ interemtus est.^c Codrum cum morte æterna gloria, Athenienses secuta victoria est. Quis eum non miretur, qui his artibus mortem quæsierit, quibus ab ignavis vita quæri solet? Hujus filius Medon primus Archon⁷ Athenis fuit. Ab hoc posteri apud Atticos dicti Medontidæ; sed ii,¹² insequentesque Archontes usque ad Charopem, dum viverent, eum honorem usurpabant. Peloponnesii, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem,^d condidere. [a. Chr. n. 1052.] Ea tempestate et Tyria classis, plurimum pollens mari, in ultimo Hispaniæ tractu, in^e extremo nostri orbis

^c Jurgium movens dedita opera, interfectus est, non agnitus.

^d Urbem aq̄ue distantem Corintho et Athenis.

lig. Ed. pr. *atavus*.—10 Cod. *rixam acies*. Ed. pr. *rixam acies*. Burer. *rixam acies*, et ita Lips. Voss. Cellar. Ruhnken. Burm. Ed. Basil. et Ed. Bipent. *rixam injiciens* Rhenan. Junt.—11 Ita, transposita voce *imprudenter*, quæ in Edd. plurimis ante *rixam* legitur, distinguit Acidal. quem secutus est Ruhnken. probante Heins.—12 *Hæc* Ed. pr. *hæc* Ed. Claud.—1 *In* damnat

NOTE

mine contenderent, ita tandem inter se convenerunt, ut, qui utilius hominibus donum edidisset, urbi nomen imponeret. Neptunus equum, oleam Minerva eddidit. Vicit Minerva: eoque urbem suo nomine appellavit. Nam Græcis *Ἀθήνη* Minerva dicitur.

⁹ *Pythius*] Apollinis cognomen, quod alii ducunt a Pythone: Python autem dictus est serpens, ex putredine terras, post Deucalionis diluvium, natus, quem sagittis Apollo adhuc puer interemit. Alii hæc *ἄρσενος* *ἄρσενος*, a *consulendo*: unde et Pythonem Phœbi sacerdotum nomen. Alii hæc *ἄρσενος*, a *putrescente*, quod

nihil nisi vi caloris putrescat.

¹⁰ *Imprudenter*] Hæc imprudentia Lacedæmoniorum est. Non enim Apollinis responsum ignorabant. Ac præterea lege cautum fuerat, ne quis Codrum appeteret telo, aliave ratione. Audita Codri morte, Lacedæmonii, non ausi pugnare, recesserunt.

⁷ *Archon*] Summus Athenis magistratus, ut Suffes Carthagine, Romæ Dictator, et Consul. Novem erant Archontes, nempe Rex, Archon, Polemarchus, et Thesmothetæ sex, id est, legislatores. Omnis auctoritas penes eos erat. Judiciis, Comitibus, Sacris, relique bellicæ præerant.

termino, insulam^a circumfusam Oceano, perexiguo a continenti divisam freto,^a Gades^a condidit.^c Ab iisdem post paucos annos in Africa Utica^b condita est. [a. Chr. n. 1106.] Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi, jactatique cum variis casibus, tum sævitia maris, quinto decimo anno sedem cepere contra³ Lesbum insulam. [a. Chr. n. 1096.]

3. [a. Chr. n. 1110.] Tum Græcia maximis concussa est motibus: Achæi ex Laconica pulsi, eas occupavere sedes,^c quas nunc obtinent: Pelasgi^d Athenas commigravere: acerque belli juvenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magna civium manu, eam regionem armis occupavit, quæ nunc ab ejus nomine Thessalia^e appellatur, ante^f Myrmidonum^f vocitata civitas.^g Quo nomine mirari convenit

^a *Ilo tempore et classis Tyriorum, multum mari potens, condidit Gades in insula circumdata oceano, separata a terra parvo freto, in ultimis oris Hispania, in extremis finibus nostri imperii.*

Ruhnken.—2 *Insula* Ed. pr.—3 *Ita Jani. Circa* Ed. pr. Ruhnken. Burm. Lugd. Bat. 2. Ed. Bipont. et Clud.—4 *Ita Ruhnken. Cellar.* Burm. et

NOTE

^a *Freto*] Angustior est maris locus. Hoc Europa ab Africa dirimitur. Est septingentorum non amplius pedum: ac dicitur Gaditanum, *Gibraltar*. Aliiter Herculeum, aut Columnarum fretum, ab Herculis columnis: quæ nihil aliud sunt in sententia communi, quam duo promontoria quæ Hercules excidit, aut etiam aggesta humo excitavit.

^a *Gades*] Urbs primaria insulæ cognominis. Vulgo *Cadix*. Insulæ nomen multiplex. 1. Gadir, quasi γῆς δειρὰ, *collum terræ*. 2. Erithia. 3. Continua ab oleastris. 4. Tartessus. Hodie vero *Cadix*. Illic regnasse fertur Geryon notissimus ex fabulis. Postea Tyriis, deinde Pænis, denique Romanis cessit, quibus Columellam rusticæ rei scriptorem dedit.

^b *Utica*] Urbs Africæ, clara morte Catonis, Uticensis dicti, quod sibi mortem in ea consciverit.

^c *Eas sedes*] Peloponnesi regionem intellige, quam nunc Achæi incolunt, id est, Achaïam.

^d *Pelasgi*] Gens vaga. Dicti sunt vel a Pelasgo rege: vel, ut quibusdam placet, quasi πελαγγοί, id est, *ciconiæ*. Quod, ut ciconiæ, turmatim Græcas et barbaricas per urbes quondam erraverunt.

^e *Thessalia*] Achaïæ ad Meridiam, et Epiro ad Occasum confinis, ad sinum Pelasgicæ, et Maliacum.

^f *Myrmidonum*] Egipæ insulæ populi. Quorum nomen ductum est a nomine Græco, *μύρμικες formicæ*. Inde enim *Μυρμιδόν*, sive, *ξυωνία τῶν*

eos, qui Iliaca componentes tempora, de ea regione, ut Thessalia, commemorant.^f Quod cum alii faciant, Tragici frequentissime faciunt; quibus minime id concedendum est. Nihil enim ex persona poëtæ,^h sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerant,^g dixerunt.⁶ Quod si quis a Thessalo, Herculis filio, eos appellatos Thessalos dicet; reddenda erit ei ratio, cur nunquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis usurpaverit. Paulo ante Aletes,ⁱ sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum,^k quæ antea

^f *Qua de causa æquum est mirari eos, qui, describentes res Trojanas, loquuntur de ea regione sub nomine Thessalia.*

Ed. Bipont. antea Lips. Voss. et Clud.—^g Ita Jani, et Ed. Bipont. vice-
runt Ed. pr. Burm. Ruhnken. Lugd. Bat. 2. et Clud.—⁶ *Dicunt* Ed. Clud.

NOTÆ

μυρμηκων, fornicarum contubernium; hoc est, multitudo fornicarum una domicilium et sedes habentium. He-
sychius autem Doriensibus *Μυρμηδ-
ρας* ait esse τοὺς μύρμηκας, formicas.
Unde Æginetæ dicti fuerunt Myrmi-
dones, quoniam fornicarum modo ter-
ram eruentes locis petrosis insperge-
bant, ut colere ea possent, necnon in
foveis habitabant, lateribus parcen-
tes, ut Strabo docet lib. VIII. ubi re-
jicit fabulam quæ *Μυρμηδρας* vult ex
eo dictos esse, quod olim sublato
peste populo, Æaci precibus, formi-
cæ in homines mutatæ sint.

^f *Civitas*] Dicitur pro tota regione,
cujus incolæ iisdem legibus utuntur,
vulgo, *l'Etat de, &c.* Sic civitas Al-
lobrogum, Helvetiorum, apud Sallus-
tium, et apud Cæsarem. Interdum
sumitur pro jure civium. Hinc passim
apud auctores, civitate donare, civi-
tatem promittere, usurpare civitatem.
Id præterea observandum est ex Ci-
cerone, civitatem nonnunquam accipi
pro incolis, et urbem pro ædificiis.
Ita IV. Academic. 'Aristoteles et
Xenocrates non dabitavissent, quin et

prætor ille esset, et Roma urbs, et
eam civitas incoleret.'

^h *Nihil enim ex persona Poëtæ*] Af-
fert causam, propter quam minime
ferendi sunt tragici poëtæ, in quorum
tragœdiis res aguntur, ut sunt poëtæ
tempora, non ut eorum quos dat in
scenam. Et sane hæc causa præcepti
loco esse potest. Tragicis igitur di-
cendum nihil est tanquam ex se, sive
secundum mores, quibus suo tempore
vivitur. Sed in illorum poëmatis
oportet omnia fieri et dici ex perso-
na, atque ex more tum vivendi, tum
loquendi eorum qui eo tempore vix-
erunt, quo acta sunt quæ exhibentur.
Cujus rei rationem istam Plato attulit,
quod Comœdiæ et Tragœdiæ sola
constent imitatione, et actione perso-
narum, quibus conveniens sermo tri-
bui debet.

ⁱ *Aletes*] Hoc nomen cum Græcis
sine aspiratione scripsimus. Aletem
vero cum iis non sextum, sed quintum
ab Hercule facimus. Quod recte
Lipsio observatum est ex Apollodoro,
et ex Pausania lib. II.

^k *Corinthum*] Hodie *Coranto*. Urbs

fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem,⁷ in Isthmo¹ condidit.⁸ [a. Chr. n. 1081.] Neque est, quod miremur, ab Homero nominari Corinthum. Nam ex persona poetæ et hanc urbem et quâsdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate ejus, multo post Ilium captum conditæ.

4. [a. Chr. n. 1039.] Athenienses in Eubœa^m Chalcida et⁸ Eretriam colonis occupavere; Lacedæmonii in Asia Magnesiam.⁹ Nec multo post Chalcidenses, orti, ut prædiximus, Atticis, Hippocle et Megasthene¹⁰ ducibus, Cumas^o in Italia condiderunt. [a. Chr. n. 1036.] Hujus classis cursum esse directum alii columbæ antecedentis volatu ferunt, alii nocturno æris sono,^p qualis Cerealibus

⁸ Restituit in Isthmo Corinthum, appellatam antea Ephyram, quæ claudit aditum Peloponnesi.

.....

—7 Burm. et Ruhnken. malunt *claustra Peloponn. ac Continentis* i. e. Hel-
lados.—8 Ed. Basil. quem seq. Cellar. Bipont. inseruit *et*, quod abest
ab Ed. pr.—9 Ed. pr. *Asiam ac Nesiam*.—10 Ed. pr. *Megesthene*.—11 Was-

NOTÆ

Peloponnesi in ea parte quæ ab ea Corinthia dicta fuit, et nunc, *Duché de Clarence*: totius Græciæ lumen, in Isthmi faucibus sita. Unde dicta Peloponnesi porta, et bimaris, quia Ionio mari per Corinthiacum sinum, et Ægæo per Saronicum, alluitur.

¹ *Isthmo*] Isthmus est angustia terræ inter duo maria. Isthmo opponitur portus, id est, fretum inter duas continentes. Isthmorum celeberrimus est Peloponnesiacus, duarum tantum leucarum spatio Ægæum mare ab Ionio summovens. Hunc quatuor principes suffodere conati sunt, Demetrius, Julius Cæsar, Caligula, Nero, atque etiam Herodes Atticus privatus homo: sed irrito conatu. Unde triviale istud, *isthmum perfodere*, quando quis molitur quidpiam multo, sed irrito conatu.

^m *Eubœa*] Insula Ægæi maris, vul-

go *Negrepoint*, angusto admodum Euripi tractu a Bœotia divisa, hodie *Le detroit de Negrepoint*.

^a *Magnesiam*] Magnesia duplex: una Cariæ ad Mæandrum fluvium; altera Lydiæ ad montem Syphilum in Asia minore, Sardibus proxima. Quam intelligendam esse puto.

^o *Cumas*] Urbs Campaniæ ad mare, juxta Puteolos. Hanc Strabo docet appellari Cumas ab Cuma Æolidis urbe, ex qua profectus est Hippocles, qui Megastheni Chalcidensi in ea condenda adiutorem se præbuit, hac inter utrumque conventionem facta, ut coloniarum quidem jus penes Chalcidenses, imponendi vero nominis potestas penes Cumæos esset.

^p *Nocturno æris sono*] Hæc Cereris sacra noctu fiebant, cum clangore, et clamore præcipue matronarum. Instituta fuerant a Triptolemo, Eleusii,

sacris cieri solet.⁴ Pars horum¹¹ civium magno post intervallo Neapolim³ condidit. Utriusque urbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amœnitate sua dignissimas. Sed aliis¹² diligentior ritus patrii mansit custodia: Cumanos Osca⁷ mutavit vicinia.⁶ Vires autem veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium.⁴ Subsequenti tempore magna vis Græcæ¹ juventutis, abundantia virium, sedes quæritans, in Asiam se effudit. [a. Chr. n. 1051.] Nam et Iones,⁸ duce Ione profecti Athe-

⁴ Alii nocturno sonitu instrumenti ænei, qualis excitari solet in sacrificiis Cereris.

¹ Sed alii servaverunt diligentius morem patriæ: Cumani mutati sunt ob propinquitatem Ocorum.

² Amplitudo murorum harum urbium ostendit etiam nunc earum antiquam potentiam.

senberg. Cumanorum maluit.—12 Illis conjecit Ruhnken. et ita Ed. Bipont.

NOTE

vel juxta Pausaniam, Celei Eleusini filio, quod serendarum frugum a Cerere rationem edoctus esset. Eadem dici a Plinio Thesmophoria reperies, a Cerere Thesmophora, hoc est, legum latrice. His in sacris nefas erat vinum adhibere. Unde Plaut. in *Aut.* cum ad Megadori nuptias vini nihil afferretur, ait jocans, eum sacra Cereri facere.

³ *Neapolis*] *Naples*, regni cognominis caput, cum hoc epitheto, *la noble*: quod in ea commoretur totius fere regni nobilitas. Antea Parthenope: deinde dicta Neapolis, quasi *nova urbs*. Cum enira eversa esset a Cumaniis, ne Cuma desereretur, ab illis, jubente Apollinis oraculo, splendidius restituta est ibi, ubi nunc Neapolis. Nihil tota plaga, quæ Campania felix, seu terra Leborina dicitur, exco mollius, nihil uberius solo, quod bis in anno floribus vernat.

⁷ *Osca vicinia*] Osci antiqui sunt in Italia populi, qui maritimum Campaniæ tractum tenuerunt: sic dicti ab

oris fœditate, spurcarumque libidinum usu. Unde obscœna verba, quasi *oscœna*.

⁸ *Nam et Iones*] Hic Velleius erroris arguitur ab aliquibus, cum in personis, tum in tempore. Non enim Ion hujus colonie dux fuit. Ita Strabo, Pausanias, Plutarchus, Ammianus. Neque vero esse potuit: cum Ion, Xuthi filius, ducentis pæne annis major hac demigratione fuerit. Ergo historie veritatem ex Strabone petimus l. VIII. ubi duas Ionum demigrationes distinguit pro duobus diversis temporibus. Primum est, quo Ion, Xuthi filius, Athenis imperans, Ionum coloniam in Peloponnesum emisit. Unde *Ægialeæ* nomen in Ionie appellationem transivit. Alterum est post Heraclidarum reditum, quo Iones pulsati ab Achæis, et Athenas redire coacti, rursus Athenis Ionicam coloniam in Asiam, duce Nileo cum Codri filio, deduxerunt: ubi tot urbes statuerunt, quot antea in Peloponneso obtinerant.

nis, nobilissimam partem regionis maritimæ occupavere, quæ hodieque appellatur Ionia; urbesque constituere, Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myntem, (Teum,)¹ Erythram, Clazomenas, Phocæam; multasque in Ægæo atque Icario occupavere insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Parum,² Delum, aliasque ignobiles. Et mox Æolii, eadem profecti Græcia, longissimisque acti erroribus, non minus illustres obtinuerunt locos, clarasque urbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam, Mitylenenque, et alias [urbes,]³ quæ sunt in Lesbo insula. [a. Chr. n. 1070.]

5. Clarissimum deinde Homeri⁴ illuxit ingenium, sine exemplo maximum, qui magnitudine operis et fulgore carminum solus appellari poëta meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum,⁵ quem ille imitaretur, neque post illum, qui eum imitari posset, inventus est. Neque quenquam alium, cujus operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum et Archilochum,⁶ reperiemus.⁷ Hic longius a temporibus belli, quod com-

¹ Nec inveniemus ullum alium, præter Homerum et Archilochum, qui perfectissimus fuerit in eo opere, cujus fuerit inventor.

—1 Ita Cod. Græcia Ed. pr.—2 Teum inserendum censet Voss. deest vero Edd. plurimis.—3 Ita Ed. Basil. Lips. Ruhnken. et al. Ed. pr. male Pharam.—4 Repetitionem *roû* urbes damnant Gruter. et Ruhnken.—5 Hanc vocem

NOTE

⁴ Homeri] De ejus patria, ac parentibus nihil certi traditur. Fecit vero claritas ejus nominis, ut quem vivum ob inopiam agnoverit nemo, nunc certatim sibi vendicent septem Græciæ urbes, 'Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.'

⁵ Quod neque ante illum] Id verum Lipsius putavit. Ego (pace ejus dixerim) non item. Nec Petavius dissentit mihi. Si enim Æliano fides est aliqua XIV. 21. constat non Orpheum modo et Musæum antiquiores Homero fuisse; sed extitisse etiam post

eos quendam poëtam, nomine Syagrum, qui primus bellum Trojanum cecinit, maximum argumentum ausus carmine tractare. A nonnullis additur ad historiam suppressum ab Homero opus Syagri, tanquam proprium atque suum belli hujus argumentum cuperet, aut sua furta deprehendi a posteris nollet. Verum istud postremum cum Petavio facile crediderim ad Homeri invidiam a malevolis confectum.

⁶ Archilochum] Poëta Lacedæmonius est, inprimis mordax. Inventor

posuit, Troici, quam quidam rentur, abfuit. [a. Chr. n. 920.] Nam ferme ante annos DCCCCL. floruit, intra mille natus est. Quo nomine non est mirandum, quod sæpe illud usurpat, ^v *ὄλοι νῦν βροτοί εἰσι.*⁶ Hoc enim ut hominum,⁷ ita sæculorum notatur differentia. Quem si quis cæcum genitum⁷ putat, omnibus sensibus orbis est.

6. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis MLXX.,⁸ translatum est ad Medos, abhinc annos ferme DCCCLXX.⁷ [a. Chr. n. 840.] Quippe Sardanapalum, eorum regem, mollitiis fluentem, et nimium felicem malo suo, tertio et tricesimo loco⁸ ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut

post *maximum* leg. Clud.—6 Desunt hæc in Ed. pr. quæ recte restituit Ursinus.—7 Ita corrigit Lipsius, probante Scalig. In Ed. Lugd. Bat. et al. vetustioribus *DCCLXX*.—8 Ita Burerius. In Ms. *tertio et tricesimo*, et in

NOTÆ

Iambici carminis, quod Archilochium ab eo vocatur. Hoc mordaci carmine Lycamben ad suspendium adegisse creditur, eo quod promissam sibi filiam non tradidisset. De quo Horat. in Art. Poët. ‘Archilochum proprio rabies armavit iambo.’ Hinc Cicer. Lib. II. Epist. ad Attic. Archilochia edicta dixit pro contumeliosis, mordacibus, injuriosis: ‘Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita jucunda sunt, ut eum locum, in quo proponuntur, præ multitudine eorum qui legunt, transire nequeamus.’

^v *Illud usurpat*] Lacnum in ed. pr. optime Ursinus supplevit hoc hemistichio, quod Homerus in Iliade ter usurpat: *ὄλοι νῦν βροτοί εἰσι.* hoc est, *quales nunc mortales sunt.* Quod etiam Virgilius sic expressit Æn. XII. ‘Qualia nunc hominum producit corpora tellus.’

^x *Hoc enim ut hominum*] Antiquiora sæcula ævo suo opponit: atque ex diversitate staturæ corporum, quæ

olim vastiora procreabantur, significat etiam virtute præstantiores olim Trojanis temporibus homines fuisse, quam sua ætate essent.

⁷ *Cæcum genitum*] Ubi illi qui Homerus sic dici ob cæcitatem tradiderunt, invenisse beati quod Cumæi Ionesque captos oculis *δυσήπους* vocabant, tum quod Homerus Melesigenes prius diceretur? Certe Suidas sub historica fide tradidit, totum istud congenitæ cæcitatæ figmentum inde natum esse, quod Homerus cupiditatæ, quæ animum per oculos subit, tota vita victor extiterit.

^x *MLXX.*] Lectio *mille septingentis* manifestum habet errorem. Quare Justinum sequor, qui mille trecentos assignat, mediam sententiam tenens.

⁸ *DCCCLXX.*] Hic quoque locus errore non caret. Lipsius scribit 870. Nos vero, computatione nostra cum reliquis Velleii computationibus composita, quatuor et nongentos annos numeramus.

semper successor regni paterni foret filius, Arbaces^b Medus imperio vitæque privavit. Ea ætate [a. Chr. n. 876.] clarissimus Graii nominis Lycurgus,^c Lacedæmonius, vir generis regii,^d fuit severissimarum justissimarumque legum auctor, et disciplinæ convenientissimæ [vir];¹⁰ cujus quam diu Sparta diligens fuit, excelsissime floruit.^e Hoc tractu temporum, ante annos quinque et sexaginta, quam urbs Romana conderetur, [a. Chr. n. 819.] ab Elissa Tyria,^f quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. [a. Chr. n. 813.] Circa quod tempus Caranus,¹¹ [vir generis regii],¹² sextus

^a Cujus disciplinæ quamdiu Sparta fuit amans, altissime enituit.

Ed. pr. tertio et trecentesimo.—9 Ita Ed. Basil. Pharnaces Ed. pr. Lips. Voss. Cellar.—10 Vir ejciendum censet Acidal. probantibus Popma, Boecler., Gruner., et alia. Lipsius, quem sequitur Gruter., *viris* conjicit: Heinsius *virtuti*. Burmann. *ciudex*. Ruhnken. *Lycurgus, vir generis regii, Lacedæmonius fuit...viribus*. Boecler. tamen, et cum eo Acidalins, si illud *Vir* retinendum sit, cum sequentibus connectere malit.—11 Ita Ed. Basil. et al. recentiores. *Turonus* Ed. pr.—12 Repetitionem hanc τῶν v. g. r. damnant Lipsius,

NOTÆ

^b *Arbaces*] Sic cum eruditis scribe ex Strabone, Diodoro, Athenæo.

^c *Lycurgus*] Ennomi filius, Polydectæ frater. Quo mortuo, cum ejus uxor filii nece, quem in utero gerebat, paciisci cum Lycurgo nuptias vellet; is, prudenter elusa feminæ cupiditate, adhuc recentem a partu infantem destinavit principem, tutoris nomine deinceps contentus. Charilao (nomen infantis id fuit) jam adulto, ut affectati regni purgaret invidiam, peregre profectus, variorum ex usu populorum confectam legum ac civilis disciplinæ formam in patriam reportavit.

^d *Vir generis regii*] Ducebat originem, non a Patrocle (qui error est in textu apud Plutarchum), sed ab Aristodemi, de quo supra, filio Procle, qui rex Spartæ fuit, et posterius ejus.

^e *Convenientissima vir*] Lege *viris*, cum Lipsio et Grutero. Sensus enim

est, Lycurgi disciplinam ac leges hujusmodi fuisse, ut viros valde decent: vel, adeo rigidas fuisse, ut vere facerent viros.

^f *Ab Elissa Tyria*] Pygmalionis soror erat, uxor Sichæi, quem cum Pygmalion vita privavisset, ejus opibus inhians, Dido, gaza omni clam in navis imposita, paucisque fugæ sociis comparatis, Tyro navigavit in Africam: ubi, ab Iarba Maurusiorum regulo agrum mercata, oppidum condidit, quod Byrsam primum, exinde Carthaginem, vocarunt. Hinc vide, quam parum consentanea sit Virgili ratio, qui æqualem Ænææ Didonem statuerit, quam trecentis fere annis postea vixisse constat. Nam licet Carthaginis conditum ante captam Trojam quidam ex antiquis ascripserint, non hi tamen conditricem illius fuisse Didonem, Pygmalionis sororem, putaverunt.

^g *Caranus*] Frater Phidonis, regis

decimus^a ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniae occupavit. A quo magnus Alexander cum fuerit septimus decimus,¹ jure, materni generis Achille¹ auctore, paterni Hercule, gloriatus est. [Æmilius Sura^{1 k} de annis populi Romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persæ, deinde Macedones. Exinde duobus regibus, Philippo et Antiocho, qui a Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam, devictis, summa imperii ad populum Romanum pervenit. Inter hoc tempus¹ et initium Nini regis Assyriorum, qui princeps rerum potitus, intersunt anni MDCCCXCV.]

7. [a. Chr. n. 800.] Hujus temporibus æqualis Hesiodus fuit, circa CXX. annos^m distinctus ab Homeri ætate, vir

Græterus, Ruhnken, et Jani; sed probat Boeclerus.—1 Hæc extrema usque ad verba, ad pop. Rom. pervenit, ab aliena manu esse obruta, primus vidit, teste Aldo Nepote, Petr. Delbenius, quem secutus est Acidalius, e contextu ea removendo. Sed, teste Boeclero, jam Rhenanus in Ed. pr. ea uncis incluserat. Insequentes vero Interpretes inde a Lipsio omnes totum verborum complexum usque ad finem h. c. præter Vossium patrem de Histor. Lat. p. 691. sq. Jos. Scaliger. Canon. Isag. l. III. p. 320. et Boxhornium, pro glosemate recte habent, quibus adde Salmastum ad Tertullian. Pall. p. 160. Uncis etiam inclisit hæc Æmilius usque ad pervenit Ant. Thys. in Ed. Lugd.

NOTE

Argivorum.

^a *Septus decimus*] Cum Scaligero lege, *undecimus ab Hercule*. Vide Frainshemiam, cap. 5. ad Q. Cart.

¹ *Septimus decimus*] Justino duodecimus est; Ensebio vigesimus quartus; sed Velleiam sequere.

¹ *Materni generis Achille, &c.*] Per Olympiam, genus ad Neoptolemum, sive Pyrrhum, Achillis filium, referebat.

^k *Æmilius Sura*] Dubitatur a doctis, an hæc Velleiana sint. Sunt, qui affirmant in margine libri ascripta ab antiquario, postea autem a librariis recepta esse. De Æmilio Sura nihil, quod sciam, habemus. Plinio quidem laudatur Manlius, aut Manilius

Delph. et Var. Clas.

Sura. Verum consensus librorum jubet Æmiliam retineri.

¹ *Inter hoc tempus*] Ne illud intelligas, quo Philippus et Antiochus devicti sunt; sed quo mors illorum contigit; a qua Macedonia et Syria sic jacuerunt, ut Romanis utramque funditus evertere facile fuerit. Ab eo vero tempore sursum ad Ninum computando, optime Velleii calculus congruit. Quanquam nonnulli ne hæc quidem verba Velleiana esse censent.

^m *Circa CXX. annos*] Quidam Hesiodum Homero coævum faciunt; alii, priorem illo, ut Lipsius et Scaliger. Eo quod alterum ab altero sumpsisse versus constet; in Hesiodo vero major simplicitas, et rudior antiquit-

Paterc.

D

perelegantis ingenii, et mollissima dulcedine carminum memorabilis, otii quietisque cupidissimus, ut tempore tanto viro, ita operis auctoritate proximus.^a Qui vitavit, ne in id, quod Homerus, incideret:^b patriamque^c et parentes^d testatus est; sed patriam,^e quia multatus ab ea erat, contumeliosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam, maximique^f erroris et multum discrepantem auctorum opinionibus.^g Nam quidam, hujus temporis tractu [a. Chr. n. 801. a. U. c. 47.], aiunt, a Tuscis Capuam, Nolamque conditam, ante annos fere DCCCXXX.: quibus aequidem assenserim. Sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam^h ab eisdem Tuscis conditam, ac subinde Nolam:ⁱ stetisse autem Capuam,^j antequam a Romanis

^a Qui, ut primus fuit tempore post tantum virum, ita primus quoque praestantia carminum.

^b Qui cavet, ne incideret in eandem incuriam, in quam Homerus inciderat.

^c Dum haec in historia peregrina, occurrit mihi res patria, in qua valde erratum est, et opiniones scriptorum multum dissentiant.

Bat. et eadem usque ad finem cap. in Ed. Bipont. omnino desunt.—§ Ita Ed. Basil. Ed. Bipont. et Ed. Lugd. Bat. *inciderat* Ed. pr.—§ Ita Rheanus;

NOTE

tas appareat. Verum id e longinquo peti- tum, et critici Grammatici magis, quam diligentis Chronologi est. Cre- de Velleio, cum quo Eusebius et plerique Chronologi consentiunt, qui Hesiodum Carani temporibus com- vum docent.

^a *Patriamque*] Natus est Cumis Æo- licis. Unde ejus pater, propter æs alienum, solum vertens, Ascram Bœo- tiæ vicum migravit: ubi educatus Hesiodus, Ascræus dictus est, quam- vis esset vere Cumæns.

^b *Et parentes*] Pater, Dius, Ampe- lidis filius: mater vero Pycimede.

^c *Sed patriam*] Ascram intellige, ubi educatus est. Unde exulare quoque, ob æs alienum, coactus fue- rat. Ecce quos versus in eam con- scripsit, Ἔργων Β. Νόσσοιο δ' ἔγχ' Ἐλι- κίδος, δὲ ὑπὲρ ἐπὶ κέλευ, Ἀσκρα, χεῖμα

καρῆ, θέρε ἀργαλέ, οὐδέ πορ' ἐσθλῆ; *Habitavit autem prope Heliconem, mi- sero in vico Ascræ, hyeme malo, æstate molesto, nunquam bono.*

^d *Capuam*] Quam incertum tem- pus, quo Capua condita est, tam am- bigua ejus nominis est ratio. Livius lib. iv. ait quidem Capuam a Tuscis conditam, sed olim dictam esse Vul- turnum: postea vero a Samnitibus captam, ab ipsorum duce Capy, vel, quod propius vero esse putat, ab agro campestri, Capuam esse appellatam. Sita est in Campania felici, ad Vul- turnum fluvium, et ad radices Tifatæ montis, inter ipsam et Nolam ex- tensi.

^e *Nolam*] Urbs pariter ac Capua regni Neapolitani. Sic hodiequæ dicta. Ubi adhuc multa vetustatis monumenta visuntur.

caperetur, annis circiter CCLX. Quod si ita est, cum sint a Capua capta anni CCXL.; ut condita est,¹ anni sunt fere D. Ego (pace diligentiae Catonis dixerim) vix crediderim, tam mature tantam urbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse.

8. Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen, et ad excitandam corporis animique virtutem efficacissimum, Olympiorum² initium habuit, auctorem³ Iphitum⁴ Elium. [a. Chr. n. 884.] Is eos ludos mercatumque⁵ instituit⁶ ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, DCCCXIII.⁷ Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos ferme MOCCL. Atrens,⁸ cum Pelopi⁹ patri¹⁰ funebres ludos faceret. Quo quidem in ludicro,^{6*} omnisque generis certa-

¹ Ex quo edificata est.

~~~~~

maximeque Ed. pr.—4 Ita corrigit Krause. Ed. pr. DCCCXIII. Burn. DCCCIV.—5 Patris Ed. pr.—6 *Lucta* excidisse putat Ruhken. ante om-

NOTE

² *Olympiorum*] Ludorum. Quod nomen ductum est ab Olympia Elidis urbe, circa quam hi ludi primum celebrati sunt. Horum celebritas quinquennalis erat: per quam exercebat se juvenas quinque gymnasticis certaminibus; cæstibus, cursu, saltu, discu, et palaestra. Qui victor erat, olea coronabatur; domumque non per urbis portas, sed per mecnium ruinas, sublimis curru, revehebatur.

³ *Auctorem*] *Initium habuit auctore* est Aldi lectio, cum in editione prima legeretur, *initium habuit auctorem Iphitum*. Istam secutus est Lipsius: ad quam Acidalii conjectura accedit, *initium habuit, et auctorem Iphitum*. Quomocumque legatur, id erit semper accipiendum, quatenus Iphitus Olympios ludos inuit longo post eorum institutionem intervallo.

⁴ *Iphitum*] Iphitus, Praxionidæ filius, rex Elidis fuit, unde dictus Elias. Hæc porro Iphiti Olympica periodus celebris est: et ab ea ini-

tium est verioris, certe distinctioris, apud scriptores historicos.

⁵ *Mercatum*] Id aptissima voce, *πρωτότυπον*, appellant Græci, hoc est, *Conventum, Assemblée*. Interdum mercatus accipitur pro nudinis, *la Foire*. Interdum pro foro, vel emporio, *le Marché*.

⁶ *Instituit*] Si hoc verbum ad ludos referatur, legendum est potius, *restituit*. Si ad mercatum, retinendum est, *instituit*. Si ad utrumque, tolerari utcumque potest, hoc sensu: instituit perpetuos, et statos, ut quinto quoque inveniunt anno recurrerent.

⁷ *DCCCXIII.*] Scribe octingentos quatuor. Nam prima Olympia Iphitæ præcedit duntaxat urbis natalem (ex Velleii sententia mox subtexenda) annis 92. Sunt autem ab illo ad Vinicii consulatum 792. Itaque clarum est scribi debere 804.

⁸ *Atrens*] Vide supra cap. 1.

⁹ *Pelopi*] Vide supra cap. 2. Ce-

minum Hercules victor extitit. Tum Athenis^a perpetui Archontes esse desierunt, cum fuisset ultimus Alcmaeon, coeperuntque in denos annos^b creari [a. Chr. n. 754. Ol. 6. 3.]; quae consuetudo in annos LXX. mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus respublica. Ex iis, qui denis annis praefuerunt, primus fuit Charops, ultimus Eryxias;^c ex annuis, primus Creon. Sexta Olympiade, post duos et viginti annos, quam prima constituta fuerat [Ol. 6. 3. a. Chr. n. 754.], Romulus^e Martis filius, ultus injurias avi,^d Romam urbem Parilibus^e in Palatio^f condidit; a quo tempore ad vos^g Consules anni sunt DCCLXXXIII.^g Id actum

~~~~~  
 sisque. Lips. Voss. et al. omnis sine copula leg.—7 Erix. Ed. pr.—8 Ita ex aera

NOTE

terum quod ad ludos Olympicos pertinet, valde dubius est illorum auctor. Ecce Petavii sententia, quae reliquis facile conciliat. Supponit, quod inter omnes constat, multos existisse Herculis nomine insignes. Ex quibus, qui inter Idæos Daetylos (nomen id fuit Cybeles Sacerdotum) censetur, is ludos primus istos instituit. Quos ab aliis subinde repetitos Pelops, necnon Atreus, ac deinde Hercules, Alcmena filius, celebravit. Ab Iphito demum statim ac perpetui esse coeperunt.

^a *Tum Athenis*] Id est, annis post aliquot: nisi quis hiatum hic esse cum Lipsio velit, ac periisse quae a prima Olympiade ad sextam Velleius interseruit. Tantum enim Olympiade quinta exeunte desierunt Archontes.

^b *Coeperuntque in denos annos*] Hinc erroris argue Justinum, qui l. ii. c. 7. tradiderit, administrationem reipublicae, post Codrum, annuis magistratibus esse commissam.

^c *Romulus*] Natus est ex Sylvia, Numitoris filia, anno secundo exeunte Olympiadae secundae. Adhuc a partu recens, jussione Amulii regis, cum fratre Remo expositus, clam a

Faustulo pastore educatus est.

^d *Ultus injurias avi*] Numitoris, in quem geminam injuriam Amullas frater intulerat. 1. Invaserat regnum, quod ad ipsum aetatis jure pertinebat. 2. Sylviam ejus filiam, ne qua spes posteritatis esset, Vestalem fecerat. Utramque Romulus ultus est. Cum enim adolevisset, occiso Amulio, avum in regnum restituit. Deinde Romam condidit, anno Amulii regni secundo, qui juxta Varronem, quem sequitur Velleius, incidit in annum tertium Olympiadis sextae: juxta alios, in secundum ejusdem Olympiadis.

^e *Parilibus*] Aut Palilibus: hoc est, die festo Palis Deae, quem idcirco Palilia patres dixerunt. Hic porro dies celebrabatur a pastoribus, tum pro pecoris partu, tum ad lupos arceudos, morbosque a pecore depellendos. Prima Romuli Palilia incidunt in annum mundi 3961.

^f *In Palatio*] In Palatino monte, qui unus est ex septem Urbis collibus, sic dictus a Palantia, Evandri filia. Etiam nunc Romae dicitur, *Monte Palatino*.

^g *Ad vos*] Ad tuum, Vinici, et Cas-

post Trojam captam annis CDXXXVII.⁹ Id gessit Romulus, adjutus legionibus Latinis¹⁰ avi sui.¹ Libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim: cum aliter firmare urbem novam, tam vicinis Veientibus, aliisque Etruscis ac Sabinis, cum imbelli et pastorali manu vix potuerit; quanquam eam,¹¹ asylo^j facto inter duos lucos, auxit.^k Hic centum homines electos, appellatosque Patres, instar habuit consilii publici. Hanc originem nomen Patriciorum habet. Raptus¹² virginum Sabinarum^{***} ¹

9.***: quam timuerat hostis, expetit.^m Nam biennioⁿ

~~~~~

Varron. reposuit Krause. Ed. pr. DCCCCLXXXL., quod Schegkiius æram Cæton. sequens, correxerat DCCLXXXII.—⁹ Pro glossemate hæc habet Vir D. Goettingensis in Ephemer. lit. a. 1779. Addit. p. 120.—¹⁰ Ita Lipsius, et Ed. Bipont. *Latini* Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat.—¹¹ Ita Heins. probante Ruhnken. *quamquam jam* Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat. *quamquam etiam* Jacobs.—¹² *At raptus* conj. Krause.—¹ Piora hujus cap. verba sic explete et corrigere tentavit

NOTE

avi Longini consulatum.

^k CDXXXVII.] Qui largissime computant, annos efficiunt tantum 432. immo plerique reperiunt pauciores. Quare e textu tollenda est, meo judicio, septenarii nota.

¹ *Latinis avi sui*] Alii *Latini*; nam visus est quibusdam Velleius sentire cum Dionysio Halicarn. qui tradidit natum esse Romulum ex Electra, Latini filia. Sed hæc sententia paucorum est. Sequimur eos, qui avum Romuli fuisse Numitorem dicunt. Non tamen Lipsium audimus legentem, *legionibus Latinis*, id est, e Latio. Nam quid vetat Numitorem, ab suo Principatu, Latinum vocari? quod certe fit inter princeps.

^j *Asylo*] Asylum templum est, aliunde quisvis locus, ad quem qui confugiant, sunt in tuto. Asylum, quasi *seruor*, Servius deducit a verbo *serpo*, *traho*, quod avelli inde quenquam nefas esset. Primum Asylum Athenis statuerunt sibi Hercules posterius, veriti vim eorum quos Hercules vivens vexavisset. Hos deinde Romulus

imitatus est. Sed deinde Asylorum jus ac morem abolevit Tiberius Imperator. Suet. in Tib. c. 37.

^k *Auxit*] Intellige tum manum illam pastorem, tum Romuli potentiam, quæ, ab initio exigua, mirum in modum, constituto asylo, crevit.

¹ *Raptus virginum Sabinarum*] Ingens hic hiatus, qui Romanos omnes Reges, omnes Consules, Tribunosque militum absorbet, usque ad annum 582. Hunc hiatus, et aliquot alios, accurate replevit V. C. J. Doujat in Velleio Paterculo, quem edidit Gallice ann. 1672. cum diligenti Chronologia ad Velleii historiam, usque ad annum decimum sextam Imperii Tiberii.

^m *Quam timuerat hostis, expetit*] Sermo erat de Perseo rege Macedonum, qui grave in Romanos bellum gerebat. Cum enim hujus belli initia prospera Perseo fuissent, ait Velleius eum multo graviorem hostem fuisse, quam populus Romanus expectasset. Itaque recte, meo judicio, Lipsius legit, *extitit*, pro *expetit*: quasi Velleius

adeo varia fortuna cum consulibus^o conflixerat, ut plerumque superior foret,^p magnamque partem Græciæ in societatem suam perduceret. Quin^a Rhodii^q quoque, fidelissimi antea³ Romanis, tum dubia fide, speculati fortunam, pro-niores regis partibus fuisse visi sunt,^r et rex Eumenes^r in eo bello mediis [fuit]^t animo,^s neque fratris iniitiis, neque suæ respondit consuetudini. Tum senatus populusque Romanus Æmilium Paullum, qui et prætor et consul triumphaverat,^u virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest,^v consulem creavit [U. c. 586. a. Chr. n. 167.], filium ejus Paulli, qui ad Cannas,¹ quam tergiversanter perniciosam reipublicæ pugnam inierat, tam fortiter in ea

^r Considerantes quo fortuna se verteret, visi sunt præcibiores in causam regis.

^s Animum partitus est.

^t Virum dignum tantis laudibus, quantis virtus ipsa intelligi potest digna.

Lipsius: *gravior, quam timuerat, hostis exstitit*: unde Voss. ex mente Lipsii: *Perseus populo Romano gravior, quam timuerat, hostis exstitit*, quod probat Ruhnkens. Jani: *In Macedonia Perseus pacem, contra quam timuerat hostis* (sc. Romani), *aspexit*.—2 Ita Ed. Basil. Ed. Bipont. et Ed. Lugd. Bat. *Quibus* Ed. pr. *Ex quibus* (sc. Græciæ civitatibus s. populis) Herel.—3 Ita Cod. ante Ed. pr.—4 *Fuit* tollendam esse censet Heinsius, probantibus Rahken. et Jani.—

NOTE

leius diceret: Perseus populo Romano gravior, quam timuerat, hostis exstitit.

^a *Biennio*] Quadriennium tenuit Macedoniæ bellum. Recte tamen, *biennio*. Nam ex his quatuor annis, duobus tantum postremis Romani paulo meliore fortuna nisi sunt.

^o *Cum consulibus*] Licinio Crasso et Appio Claudio.

^p *Foret*] *Alii fuerit*: Aetdæus legit, *foret*: Gruterus vero delet, *foret*, et copulam, *magnamque*, expungit. Uterque bene.

^q *Rhodii*] Incolæ Rhodi. Insula est inter Asiaticas tertia, in mari Carpathio, et Carie adjacens, cum urbe cognomine, quæ toti insulæ nomen fecit. Rhodii a Colosso, qui illic erat, etiam vocati sunt Colossenses. Ad eos D. Paulus epistolam scripsis-

se vulgo falso creditur.

^r *Eumenes*] Eumenem secundum intellige, Attali primi ex Apolloniade filium natu maximum, regem Pergami. Is in bello Macedonico animus inter Romanos et Perseum partitus est. Nam licet se Romanorum amicis profiteretur, tamen veriore studio in Perseum ferebatur. Sic neque respondit tractatis rebus ab Attalo, fratre suo minore, qui, initio belli Romam missus, illum Senatui de occulto in Perseum favoris suspicionem purgaverat; neque suæ consuetudini semper amplectendi reipublicæ partes.

^u *Triumphaverat*] In prætura de Hispanis; atque, si Livium audimus, de Lusitanis. In priore consulatu, de Liguribus, *des Génois*.

¹ *Ad Cannas*] Vicus est in Apulia.

noctem⁵ obierat.* Is Persam⁶ ingenti prælio, apud urbem, nomine Pydnam,⁷ in Macedonia, fustum fugatumque castris exiit [U. c. 587. a. Chr. n. 166.]; deletisque ejus copiis,⁸ destitutum omni spe, coëgit e Macedonia profugere: quam ille linquens, in insulam Samothraciam⁹ perfugit,⁶ templique⁷ se religioni supplicem credidit. Ad eum Cn. Octavius prætor, qui classi præerat, pervenit, et ratione magis, quam vi, persuasit, ut se Romanorum fidei committeret. Ita Paulus maximum nobilissimumque regem in triumpho duxit. Quo anno et Octavii, prætoris, navalis,⁸ et Anicii, regem Illyriorum⁹ Gentium ante currum agentis,⁷ triumphi fuere celebres. Quam sit assidua eminentis fortunæ comes invidia, altissimisque adhæreat, etiam hoc colligi potest, quod, cum Anicii Octaviique triumphum nemo interpelleret, fuere, qui⁸ Paulli impedire obniterentur: cujus tantum priores excessit, vel magnitudine regis Persei, vel specie

* Qui mortuus erat in pugna Cennensi tam fortiter, quam invito eam commiserat, utpote damnosam reipublicæ futuram.

5 Morte Cod.—6 Ita Jani: *profugit* Ed. pr. Ruhn. Burm. Ed. Bipont. et Ed. Lagd. Bat.—7 Ita Ed. Basil. Ed. Bipont. et Ed. Lagd. Bat. *agentium* Ed. pr.—

NOTE

⁵ *Persam*] Erat Philippi filius natus major. Ultimus rex Macedoniæ fuit: a Carano, qui primus illic regnavit, undequadragesimus.

⁷ *Pydnam*] Hodie *Chitro*, prope ostia Aliacmonis, et sinum Thermaicum.

⁸ *Deletis ejus copiis*] In eo prælio Macedonum cæsa sunt ad viginti milia, capta undecim: Romanorum autem non plus centum cecidere.

⁹ *Samothraciam*] Est Thraciæ, in mari *Ægæo*, contra Hebræi ostia; inclita religionibus, atque, Plutarcho et Livio testibus, inviolati soli insula, ubi nobilissimum Junoni templum fuit.

⁷ *Templique*] Senatus est: In insulam Samothraciam profugit, ubi tem-

pli sanctitate se defendit, ratus securum se fore propter loci reverentiam.

⁸ *Navalis*] Qui triumpho, gestis mari feliciter rebus, decernebantur, illic dicebantur navales: ut terrestres, a rebus terra feliciter gestis.

⁹ *Regem Illyriorum*] *Des Esclavons*. Gentium, a Perseo in periculi societatem per fraudem inductus, hujus triumpho L. Anicio prætori materiam dedit.

⁸ *Fuere, qui*] Sulpitius Galba tribunus militum, et *Æmilius* privatim inimicus. Criminabantur optimum ducem, ut imperiosum, ob militaris discipline observantiam: ut *malignum*, ob prædam parcius, quam cupiditas militum speraverat, distributam.

simulacrorum,^a vel modo pecuniæ,^b ut bis millic^c centes HIS. arario contulerit,^d ut^e omnium ante actorem comparationem amplitudine vicerit.

10. [U. c. 586. a. Chr. n. 167.] Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicum⁹ inchoavit, tum rex¹⁰ Syriæ, Ptolemæum^f puerum Alexandriæ^g obsideret; missus est^h ad eum legatus M. Popilius Lænas, qui juberet incepto desistere. Mandataque exposuit; et regem, deliberaturum se dicentem, circumscriptis virgula, jussitque prius responsum reddere, quam egrederetur finito arene circulo.ⁱ Sic cogitationem regiam Romana disjecit constantia:^j obeditumque imperio. Lucio autem Paulo, magnæ¹¹ victoriæ¹ compoti,¹² quatuor filii fuere. Ex iis duos, natu majores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paterna majestate præter speciem nominis, vigoremque eloquentiæ, retinenti, in adoptionem dederat, alterum Fabio Maximo: duos minores natu, prætextatos,^k quo tempore

^a Cujus triumphus adeo superavit priores, sive propter potentiam regis Peraci, sive propter pulchritudinem simulacrorum, sive propter copiam pecuniæ, ut, &c.

^b Qui incepit Athenis templum Jovis Olympici. ^c Descripto circulo arene.

^d Sic constantia Romana dissipavit cunctationem regis.

8 Ita Jani: et Ed. pr. Bipont. et Lugd. Bat.—9 Ita Sylburg. et Ed. Bipont. Olympicum Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat.—10 Ita Ald. Nep. cum Ed. Bipont. et al. regem Ed. pr.—11 Macedonice suspicatur Ruhnken.—12 Com-

NOTÆ

^a *Simulacrorum*] Præter solita spolia, urbium etiam devictarum, montium, ac fluminum simulacra præferbantur.

^b *Bis millicæ*] Deux cent dix millions de sesterces: qui si ad usum nostratis pecuniæ subducantur, erunt six millions d'or, et trois cent mille écus. Sestertius apud Romanos erat moneta argentea. Vide Budæum, De asse.

^c *Arario contulerit*] Tradidit Plinius l. xxxiii. populum Romanum ab eo tempore pendere tributum desisse.

^f *Ptolemæum*] Egypti regem, Ptolemæi Philometoris fratrem natu mi-

norem, qui Physcon etiam dictus est.

^g *Alexandriæ*] Urbs est Syriæ, et emporium celebre, vulgo *Alexandrette*.

^h *Missus est*] A Senatu, rogatu Evergetis, et Cleopatæ sororis, qui Romam legatos ante miserant opem Senatus contra Antiochum imploratos.

ⁱ *Magna victoriæ*] Quam ex Macedonibus retulerat.

^k *Prætextatos*] Qui gerebant togam prætextam, id est, quam circum prætexta purpura erat. Hac toga utebantur, 1. pueri nobiles usque ad decimum septimum annum. 2. Magistratus omnes urbani. 3. Omnes

victoriam adeptus est, (domi)¹ habuit. Is cum in concione extra Urbem, more majorum, ante triumphi diem, ordinem actorum suorum commemoraret, Deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunæ suæ; in ipsum potius sæviret, quam in rempublicam. Quæ vox, veluti oraculo emissa, magna parte eum spoliavit sanguinis sui. Nam alteram ex suis,² quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi,³ alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa hæc tempora censura Fulvii Flacci et Postumii Albini fuit. [U. c. 580. a. Chr. n. 178.] Quippe Fulvii censoris frater, et quidem consors,⁴ Cn. Fulvius, senatu motus est ab iis censoribus.

11. Post victum captumque Persen, qui quadriennio⁴ post in libera custodia^a Albæ^o decessit, Pseudophilippus,^p a mendacio simulatæ originis appellatus, qui se Philippum,

~~~~~

pote Ed. pr. sed *Compoti* omnes recentiores.—1 *Domi* supplevit Ruhnken. probante Jani: deest in Ed. Lugd. Bat. et al.—2 Ruhnken. Ed. Bipont. *ex his* Ed. Lugd. Bat. et Ed. Basil. probantibus Ruhnken. et Jani. *ex iis* Burm.—3 *Paucos ante triumphum* malit Hottingerus.—4 *Quadriennium* Ed. pr.—

NOTE

Senatores, cum sacros Diis celebrabant dies. 4. Collegiorum Magistri, (ut Paul. Manut. observavit in orat. pro Sext.) dum ludos agebant compitalitios, id est, in compitis fieri solitos. Prætexta porro erat quoddam vestimenti genus oblongum, ac talare. Hinc pueri prætextati dicti sunt. Anos etiam pueritiæ, per quos usus erat prætextæ, prætextatos vocavit Plinius l. xxxiii. sed observandus est omnino alius hujus vocis usus, cum tribuitur moribus: ut apud Juven. Sat. ii. 'Sic prætextatos referunt Artaxata mores.' Intelliguntur enim mores lascivi et obsceni.

¹ *Ante paucos triumphum*] Quarto ante triumphum die. Alter vero in triumpho conspectus post tertium diem obiit.

² *Et quidem consors*] Læpina inter-

pretatur, *κοινοβίος*, hoc est, *ejusdem mensæ, atque ejusdem tecti*.

^a *In libera custodia*] Ubi non adimitur libertas enndi, redeundi, et quibuscum libet congregandi.

^o *Albæ*] Urbs Latii est. Nunc jacet in ruinis: sed ei adjacet Albanum; quæ urbs ex alterius ruderibus crevit, et nunc *Albano* dicitur.

^p *Pseudophilippus*] Falsus Philippus, a nomine Græco *ψευδός*. Ubi tamen observabis, hac voce, si nominibus propriis jungatur, non tam falsitatem, quam omnimodam similitudinem significari. Hic Pseudophilippus a Floro *Andriæ* nominatur. Causa fuit belli Macædonici tertii, quod an. U. C. 606. confectum est ingenti clade Pseudophilippi exercitus, occisis ex ejus copiis viginti quinque millibus.

regioque stirpis ferebat, cum esset ultimæ, armis occupata Macedonia, assumtis⁵ regni insignibus, brevi temeritatis pœnas dedit. Quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat,⁶ præclara victoria ipsum gentemque superavit, et immani etiam Achæos, rebellare incipientes, fudit acie. [U. c. 605. a. Chr. n. 148.] Hic est Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuere circumdatæ⁷ duabus ædibus⁸ sine inscriptione⁹ positis, quæ nunc Octaviæ porticibus⁸ ambiuntur, fecerat: quique hanc turmam statuarum equestrium, quæ frontem ædium spectant, hodieque maximum ornamentum ejus loci, ex Macedonia detulit.⁸ Cujus turmæ hanc causam referunt: Magnum Alexandrum impetrasse⁹ a Lysippo,⁹ singulari talium auctore operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum⁴ flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, et ipsius quoque iis interponeret.⁶ Hic idem, primus omnium Romæ ædem¹⁰ ex marmore in iis ipsis monumentis molitus, vel⁹ magnificentiæ vel luxuriæ

⁵ *Duobus templis.*

⁶ *Et qui deportavit ex Macedonia hanc multitudinem statuarum equestrium, quæ respiciunt frontem templorum, etiam nunc maximum ornamentum hujus loci.*

⁷ *Ut effingeret ad vicum equites suæ turmæ, qui cæsi fuerant apud flumen Granicum, et se quoque Alexandrum poneret inter eos.*

5 *Assumti* Ed. pr.—6 Ed. Basil. delet *erat*, quod deest etiam in Ed. Lagd. Bat. Jani emendat *est*, quem seq. Clud.—7 Heinsius: *porticus, circumdatas, &c. deletis quæ fuere.*—8 Freinshem. ad Curt. III. 11. 27. *imperasse Lysippo...ancætori*, probantibus Heinsio et Burmanno, Rubnkenio recipiente in contextum.—

NOTE

⁴ *Sine inscriptione*] Hominis, non numinis. Horum enim templorum alterum Jovi, alterum Junoni inscriptum erat: sed sine inscriptione, quæ notaret vel artificum, vel ejus qui dedicaverat, nomen.

⁸ *Octaviæ porticibus*] Dux porticus sic Romæ vocabantur. Quarum alteram Octavia, Augusti soror, fecit: alteram Cn. Octavius, filius Cæsi illius prætoris, qui navali triumpho de rege Persæo triumphavit.

⁹ *Lysippo*] Clarissimus erat statuarum, patria Sicyonius.

⁴ *Granicum*] Phrygiæ minoris fluvius est, ex Ida monte in Propontidem se exonerans.

¹⁰ *Ædem*] Interpretor, *templum*, cum Lipsio: non autem, *privatam domum*, cum Grutero. *Ædes* enim pro *privata domo* vix aliter usurpatur, quam numero multitudinis. Cum Lipsio tamen haud putem, hoc templum ipsi urbi Romæ, veluti *Dæm*, dedicatum;

princeps fuit. Vix ullius gentis, ætatis, ordinis hominem invenieris, cujus felicitatem fortunæ Metelli compares. Nam præter excellentes triumphos, honoresque amplissimos, et principale in republica fastigium,^d extantumque^e vitæ spatium, et acres innocentesque pro republica cum inimicis^f contentiones, quatuor filios sustulit,^g omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit superstites et honoratissimos. Mortui ejus lectum pro rostris sustulerunt^h quatuor filii:ⁱ unus consularis et censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus^j consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis, feliciter de vita migrare, quam mori.

12. Universa deinde, ut prædiximus, instincta^k in bellum Achaia, cujus pars magna ejusdem Metelli Macedonici virtute armisque fracta^l erat, maxime Corinthiis in arma, cum gravibus etiam in Romanos contumeliis,^m instigantibus,ⁿ destinatus ei bello gerendo consul Mummius. [U. c. 608. a. Chr. n. 145.] Et sub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quicquid de Carthaginensibus diceretur,^o credere, quam quia credenda afferebantur, statuit senatus Carthaginem excidere. Ita eodem tempore

^d Et primum gradum in republica.

^e Genuit.

^f Post ejus mortem quatuor ejus filii extra tulerunt ad rostra lectum, ubi jacebat.

^g Incitata.

^h Impellentibus.

~~~~~

9 Hujus excidisse putat Ruhnken.—10 *Extantumque* Ed. pr.—11 G. Cuperus Syllog. Epist. Norimb. p. 540. tolli vult *quatuor filii*, probante Ruhnken.—12 Ita Aldus Nep. *tracta* Ed. pr. et al. ex ea.—1 *dicebatur* Ed. pr.—2 Ruhn-

NOTE

non vero in urbe extractum dici.

^w *Cum inimicis*] Cum Scipione Africano, ceterisque urbis optimatibus.

^x *Pro rostris sustulerunt*] Ex quo loco mortui filius, aut alius ex ipsius genere, quæ in vita præclare gessisset, oratione laudabat. Rostra dicebatur locus seu templum in foro, navium rostris adornatum, ex quo

ad populum concio haberi solebat.

^y *Candidatus*] Sic dicebantur, qui magistratus petebant, a toga candida, quam per id tempus induebant. Inde rerum etiam aliarum petitores candidati vocati sunt.

^z *In Romanos contumeliis*] Dubium est, an manu, at certe oratione ipsorum legati violati sunt, et Achæorum furorem antevertere fuga coacti sunt.

[U. c. 607. a. Chr. n. 146.] P. Scipio Æmilianus, vir avitis P. Africani, paternisque L. Paulli virtutibus simillimus, omnibus belli ac togæ dotibus,^a ingenique ac studiorum eminentissimus sæculi sui, qui nihil in vita nisi laudandum aut fecit, aut dixit, ac sensit,^b quem, Paulo genitum, adoptatum a Scipione Africani filio, diximus, ædilitatem^c petens consul creatus est. (Is^d) bellum Carthagini, jam ante biennium a prioribus consulibus^e illatum, majore vi intulit: cum ante in Hispania murali^f corona, in Africa obsidionali donatus esset; in Hispania vero etiam ex provocatione, ipse modicus virum, immanis magnitudinis hostem interemisset.^g Eamque urbem, magis invidia imperii, quam ullius ejus temporis noxiæ^d invisam Romano nomini, funditus sustulit, fecitque suæ virtutis monumentum, quod fuerat avi ejus^e clementiæ. Carthago diruta est,^g cum stetisset annos DCLXXIII.,⁶ abhinc annos CLXXV.,⁷ Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummiō consulibus. [U. c. 608. a. Chr. n. 145.] Hunc finem habuit Romani imperii Carthago æmula; cum qua bellare majores nostri cœpere, Claudio et Fulvio con-

^a Præterea in Hispania interfecisset, in singulari prælio, hostem immodica statura, ipse mediocrium virum.

ken. omnibus belli togæque artibus ingenique ac studiorum dotibus eminentissimus s. s. Hottinger. Mus. Turic. Vol. 1. T. 2. p. 349. post dotibus excidisse putat ornatus, vel simile quid.—³ Aldus Nep. aut sensit, probante Ruhnkenio.—⁴ Is deest in Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat. Heins. et Voss. deletis est. Is, continent periodum.—⁵ Ejus ejecit Junt. avitæ conj. Heins.—⁶ DCLXVII. Ed. pr.—⁷ CCLXXVII. Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat. CLXXVII. Ms. Vale-

NOTÆ

^a Ædilitatem] Dignitas erat Romana, primus ad alias gradus. Ædilis hæc partes erant, urbem tueri, curare annonam, exhibere ludos, publica et privata ædificia procurare. Curulis dicebatur, a sella Curuli, qua soli Ædiles utebantur.

^b A prioribus consulibus] Manilio et Censorino.

^c Murali] Quod murum urbis obsessæ prior conscendisset. Obsidionali, quod obsessas cohortes Roma-

nas liberasset: hæc erat graminea; inde decerpto gramine, ubi obsessæ tenebantur. Erat omnium longe nobilissima.

^d Ullius...noxiæ] Lipsius ullis...noxiæ, i. e. ullis noxiæ, quæ objici illi tum possent, cum adversus eam bellum decretum est.

^e Carthago diruta est] Incendio, quod, teste Floro, per septemdecim dies extingui tamen vix potuit.

salibus, ante annos CCXCIII.,⁸ quam tu, M. Vinici, consulatum inires. [U. c. 490. a. Chr. n. 263.] Ita per annos CXVIII,⁹ aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit. Neque se Roma, jam terrarum orbe superato, securam speravit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis. Adeo odium, certaminibus ortum, ultra metum durat, et ne in victis quidem deponitur: neque ante invisum⁷ esse desinit, quam esse desiit.

13. Ante triennium, quam Carthago deleteretur, M. Cato, perpetuus diruendæ ejus auctor,⁴ L. Censorino, M'. Manilio¹⁰ consulibus, mortem obiit. [U. c. 605. a. Chr. n. 148.] Eodem anno, quo Carthago concidit, et¹¹ Mummius Corinthum, post annos DCCCLII., quam ab Alete,¹² Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. Uterque imperator, devictæ a se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus: Nec quisquam ex novis hominibus⁵ prior Mummiō cognomen virtute partum vindicavit.⁶ Diversi imperatoribus mores, diversa fuere studia. Quippe Scipio³ tam elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinæ et auctor¹ et admirator fuit, ut Polybium¹ Panætium-

⁸ *Continuus suavor illius subvertenda.*

⁷ *Nec ullus inter novos homines sibi tribuit, ante Mummiū, cognomen acquisitum fortitudine.*

sus ad Excerpt. Peiresc. p. 32. emend. CLXXIV.—8 CCXCVI. Ed. pr.—9 CXV. Ed. pr.—10 Ita ex Fastis corrigit Aldus Nep. M. Manlio Ed. pr. Ed. Lugd. Bat. et al. vett.—11 Ita Herel. a. Mummius Ms. A. Mummius Ed. pr. L. Mummius Rhenan. Ed. Lugd. Bat. et Ed. Bipont.—12 a belete Ed. pr.

NOTE

¹ *Ante invisum*] Lipsius legit, *invisus*. At id necesse non est. Hunc enim textus efficit sensum, qui verus est: Adeo quod semel invisum fuit, non ante invisum esse desinit, quam omnino esse desiit.

⁵ *Ex novis hominibus*] Novi dicuntur, quorum majores obacuri fuerunt, sed qui incipiunt ipsi clari esse per se, et magistratus in civitate assequi.

⁶ *Quippe Scipio*] Sensus est: Sci-

pio adeo liberalia studia atque omne doctrinarum genus coluit, ut scripserit ipse elegantissime: tantique fecit doctos viros, ut semper habuerit secum, tam in urbe quam in castris, Polybium et Panætium, viros præstantissimi ingenii.

¹ *Auctor*] Lipsius existimat hanc laudem pro Scipione esse nimiam: unde scribi vellet, *fecutor*. Verum ea laus videri nimia non debet; cum

quæ,¹ præcellentes ingenio viros, domi militiaeque secum habuerit. Neque enim quisquam hoc Scipione elegantius intervalla negotiorum otio dispunxit,² semperque aut belli aut pacis serviit artibus :³ semper inter arma ac studia versatus, aut corpus periculis aut animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut, capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas, in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, novas esse⁴ reddituros. Non tamen, puto, dubites, Vinici, quin magis pro republica fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectam, quam in tantum ea intelligi,⁵ et quin hac prudentia illa imprudentia decori publico fuerit convenientior.

14. Cum facilius cujusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhæreat; statui priorem hujus voluminis posterioremque partem, non inutili rerum notitia in arctum contracta, distinguere, atque huic loco inserere, quæ, quoque tempore, post Romam a Gallis captam, deducta sit colonia¹ jussu Senatus. Nam militarium² et causæ³ et auctores⁴ ex ipsarum præfulgent no-

¹ Nam nemo melius, quam hic Scipio, distinxit otio spatia vacua negotiis.

² Tamen, ut puto, non dubitabis, Vinici, quin utilis futurum fuisset reipublicæ mentes nostras adhuc manere ignaras operum Corinthiorum, quam adeo peritas esse in his aestimandis.

—1 Ruhenen. expungenda censet *Semperque*—artibus: Herelius Serviens artibus, corpus periculis, animum, &c. Krause etiam *inter arma ac studia versatus* vult objicere.—2 Ita Heinalus probante Frainhem. recipientibus Ruhenen. et Jani: esse pro esse Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat.—3 Causa Ms. abraeo

NOTE

Scipio is sit, ad quem Terentii scripta (insigne elegantioris doctrinæ monumentum) teste Fabio, a veteribus referantur. Quam tamen opinionem a Dogato impugnari scio.

¹ *Polybium*] Insignis est historicus, ex Megalopoli Arcadiæ urbe. Historiam Romanam libris quadraginta conscripsit.

² *Penetium*] Stoicæ sectæ Philosophus, patria Rhodium.

¹ *Colonia*] Colonia oppida fuerunt, quo populus Romanus suos cives ad incolendum ab urbe deduxit. Qui plura scire de coloniis volet, adest Sigonius de antiq. jure Italici l. II.

² *Militarium*] Militares colonie vel fuerunt agri bello capti, qui inter veteranos milites dividebantur; vel etiam oppida, quo iidem mittebantur, ut prætorum diuturnitate fessi aliquando præmiam laborum suorum

mine.* Huic rei per idem tempus civitatem propagatam,⁴ auctumque Romanum nomen communione juris, haud in-tempestive subtexturi videmur. Post septem annos, quam Galli Urbem ceperunt, Sutrium⁵ deducta colonia est; et post annum Setia⁶ [U. c. 372. a. Chr. n. 382.]; novemque interjectis annis Nepe:⁷ deinde, interpositis duobus et triginta, Aricini⁸ in civitatem recepti. Abhinc annos autem CCCLXII,⁶ Sp. Postumio, Veturio Calvino consulibus, Campanis⁹ data est civitas, partique Samnitium,¹⁰ sine suffragio¹¹ [U. c. 420. a. Chr. n. 333.]: et eodem anno Cales¹²

* Nam de militaribus coloniis, nota sunt et ipsarum nomina, et causæ, et auctores.

apiculo, quo fit diphthongus. Causa Ed. pr.—4 Ita Lipsius et Ed. Bipont. civitates propagatas Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat.—5 Setia Ed. pr. et Ed. Lugd.

NOTE

caperent. Quod autem Velleius facturum se negat, ut pluribus colonias militares persequatur, studiosè Sigonius executus est de antiq. jure Italiæ l. III. ubi de militaribus coloniis fassè disserit.

⁴ Et auctores] Intelligit L. Syllam, C. Cesarem, Dictatores: M. Antonium, M. Lepidum, et C. Octavianum, Triumviros: ipsomet imperatorem Augustum: qui omnes, parta civili victoria, hostium agros militibus, per quos vicerant, diviserunt.

⁵ Civitatem propagatam] Hujus loci sensus est: Huic rei subtextari videmur oppida, quibus per idem tempus civitas data est; quæ idcirco totidem sunt veluti Romæ propagatæ in provinciis, ubi Romanum nomen auctum est communione juris.

⁶ Sutrium] Sutri, in Etruria: ditione Pontificis.

⁷ Setia] Ita lege cum Manutio, quæterisque Geographis; hodie *Sezze* in Latio.

⁸ Nepe] Ita lego cum multis: etiam Claverius vult legi *Nepesæ*. Nunc *Nepesina* in Etruria.

⁹ Aricini] Pro *Aricia* in Latio:

nunc *La Riccia*.

¹⁰ Campanis] Idem narrat Livius l. VIII. sed discedere a Velleio videtur. Nam, 1. id narrat tantum de equitibus Campanis. 2. id refert ad L. Furii et C. Mævii consulatum, quadriennio ante Velleii notam. Verum componi cum Livio Velleius potest, si dicatur, datam esse civitatem primum equitibus Campanis, deinde Campanis universis, seu urbi Capuæ, Campaniæ capiti: eo quod rebellare cum Latinis noluisset.

¹¹ Parti Samnitium] Pars illa nunc dicitur, *Duché de Benevent*.

¹² Sine suffragio] Id est, ea conditione, ut in comitiis nec suffragium ferrent, nec magistratus adipiscerentur. Honoris tamen causa iis concedebatur, ut tanquam cives Romani in legione, non in auxiliariis copiis, velut socii, militarent. Quibus autem civitas cum suffragio dabatur, primum cives Romani fiebant: ac præterea poterant magistratus aut alieno suffragio consequi, aut suo alteri obtinere.

¹³ Cales] *Calvi* in Campania, *Dans la terre de Labour*.

deducta colonia. Interjecto deinde triennio Fundani⁷ et Forminiani in civitatem recepti, eo ipso anno, quo Alexandria⁸ condita est. Insequentibusque consulibus, Sp. Postumio,⁷ Philone Publicio censoribus, Acerranis⁹ data civitas [U. c. 423. a. Chr. n. 330. Ol. 112. 2.]; et post triennium Tarracina¹⁰ deducta colonia: interpositoque quadriennio, Luceria¹⁰ ac deinde, interjecto triennio, Suessa Aurunca¹⁰ et Saticula, Interamnaque post biennium. Decem deinde hoc munere anni vacaverunt.⁹ Tunc Sora atque Alba deductæ coloniae, et Carseoli¹⁰ post biennium. At quintum Fabio Quinto, Decio Mure quartum consulibus,⁹ quo anno Pyrrhus¹⁰ regnare coepit [U. c. 459. a. Chr. n. 294.], Sinuessam¹⁰ Minturnasque missi coloni: post quadriennium Venusiam¹⁰ [U. c. 464. a. Chr. n. 289.]: interjectoque biennio, M. Curio et Rufino Cornelio consulibus, Sabinis sine suffragio data civitas. Id actum ante annos ferme cccxx. At Cosam¹⁰ et Pæstum abhinc annos ferme ccc., Fabio

⁹ Decem annis consequentibus hæc cura cessavit.

Bat.—6 CCCL, Ed. pr.—7 a Sp. Posthumio, Philone Publico Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat.—8 Ita Lips. Tarracina Ed. pr.—9 Lectio hæc Rhenano et Burerio debetur. ad quintum vulg. Ad quntum Fabioque Decio Mure Cons. Ms. Ad quintum Fabioque Decio Mure quarto Cons. Ed. pr. In Ed. Bipont. et Ed. Lugd. Bat. deest Quinto.—10 Ita Ed. Basil. Cosa Ms. Cosa Ed. pr. Cos-

NOTE

⁷ Fundani] Fondi. Formiani, Mola: quibusdam Formies.

⁸ Alexandria, &c.] Ab Alexandro magno, in Ægypto.

⁹ Acerranis] La Cerra in Campania.

¹⁰ Tarracina] Volscorum oppidum in Latio. Antea dicebatur Anxur: nunc Terracina.

¹⁰ Luceria] Lucera, urbs Apulizæ Daunizæ, dans la Pouille, ou Capitanate.

¹⁰ Suessa Aurunca] Sezza in Campania. Saticula: Caserta, ibid. Interamna, nunc Torre di Termini; quibusdam, *l'Isola* prope Vulturum fluvium.

¹⁰ Carseoli] Arceoli in Latio.

¹⁰ Pyrrhus] Rex Epirotarum, is, cui de bello adversus Romanos Apollinem consulenti, responsum est vulgatum illud propter ambiguitatem Oraculum: 'Ato te, Æacida, Romanos vincere posse.'

¹⁰ Sinuessam] Quibusdam Sezza; sed error est. Aliis Rocca di Mondragone non procul a Liri fluvio. Minturnas, ibidem: nunc La Barca del Gerigliano, quod ibi Liris scapha trajiciatur.

¹⁰ Venusiam] Nunc Venosa, Heratiz alumno nobilis.

¹⁰ At Cosam] Ita Sigonius et Claverius recte emendaverunt. Nunc An-

Dorsone et Claudio Canina consulis [U. c. 491. a. Chr. n. 272.], interjecto quinquennio, Sempronio Sopho et Appio Cæci filio¹ consulis, Ariminum,¹ et Beneventum, coloni missi [U. c. 486. a. Chr. n. 267.]; et suffragii ferendi jus Sabinis datum. At initio primi belli Punico Firmum² et Castrum colonis occupata: et post annum Æsernia:³ postque xvii.¹¹ annos Æsulum et Alsium; Fregensæque¹² post biennium; proximoque anno, Torquato Sempronioque consulis [U. c. 510. a. Chr. n. 248.], Brundisium, et post triennium Spoletium, quo anno Floraliū ludorum⁶ factum est initium. Postque biennium deducta⁷ Valentia,⁸ et sub adventum in Italiam Hannibalis, Cremona⁹ atque Placentia. [U. c. 536. a. Chr. n. 217.]

15. Deinde, neque dum Hannibal in Italia moratur, neque proximis post excessum ejus annis, vacavit Romanis colonias condere,⁷ cum esset in bello conquirendus potius miles, quam dimittendus, et post bellum vires refovendæ magis, quam spargendæ. Cui autem Manlio Volsono et⁸

⁷ Deinde, neque dum Hannibal constitit in Italia, neque primis annis post ejus discessum, integrum fuit Romanis deducere colonias.

*****

sem Ed. Lugd. Bat.—11 Ita Aldus Nep. XXII. Ed. pr. et Ed. Lugd. Bat. —12 Ita corrigi Sigonius. Vulgo *Fregellaque*. Ed. pr. *Fregellaque* anno post biennium. Anno exaravit Editor Basil. probantibus Gruner. Ruhnk. et Jani. —1 Ita Ed. Basil. ducta Ed. pr.—2 Ita Ed. pr. Rahneke. Ed. Bipont. et

NOTE

sedonia, in Etruria: *Pastum*, nunc *Pesti* in Lucania. Jacet in ruinis.

² *Appio Cæci filio*] Appii Claudii, cognomento Cæci, quod revera esset.

¹ *Ariminum*] *Rimini*, in Romandolia: *Beneventum*, *Benevent*, in agro Neapolitano.

² *Firmum*] *Fermo*, in Marchia Anconitana: *Castrum*, *Castro* in Tuscia.

³ *Æsernia*] *Isernia*, in Samnio, dans *Abrusse*: *Æsulum*, lege cum aliis *Asculum*, *Ascoli*, in Piceno: *Alsium*, *Palo*, in Ducatu Braciani: *Fregensæ*, *Ponte Corvo*, in Campania: *Brundisium*, *Brindisi*; in agro Hydruntino, dans *la terre d'Otrante*.

Dolph. et Var. Clas.

⁶ *Floralium ludorum*] In Floram honorem institutorum: ob ingentem pecuniæ vim, quam hæreditate populo Romano reliquerat. Quod cum postea flagitiosum senatui videretur (nam eas opes meretricio quæstu Flora paraverat) pudendæ rei dignitatem querere placuit. Ergo Floram Deam esse patres finxerunt, quæ floribus præesset, quæque esset placanda, fruges ut feliciter provenirent.

⁸ *Valentia*] Nunc *Bivona* non procul a *Monteleone* ulterioris Calabriae.

⁹ *Cremona*] Non procul a Mantua: *Placentia*, *Plaisance*: utraque Gallia Cisalpinæ ad Padum.

Patere.

E

Fulvio Nobiliore consulibus [U. c. 565. a. Chr. n. 188.], Bononia^r deducta colonia, abhinc annos ferme CCXVII.; et, post quadriennium, Pisaurum^s ac Potentia; interjectoque triennio Aquileia^t et Gravisca, et post quadriennium Luca.^u Eodem temporum tractu [U. c. 596. a. Chr. n. 157.], quamquam apud quosdam ambigitur, Puteolus,^v Salernumque^t et Buxentum missi coloni. Auximum^w autem in Picenum, abhinc annos CLXXXVII., ante triennium, quam Cassius censor, a Luperkali^x in Palatium versus,^y theatrum^z facere instituit. Cui id^z demoliendo^z eximia civitatis severitas et consul Scipio⁶ restitere. [U. c. 599. a. Chr. n. 154.]

^r A Luperkali versus montem Palatinum.

Clud. M. Fulvio Ed. Basil. Burm. Lugd. Bat. 2.—3 Ed. pr. Aquilia.—4 Ita jam Ed. Basil. correxit ex Liv. xxxiv. 35. Ed. pr. Falernum.—5 Ed. pr. et post eam Burm. Ruhken. et Lugd. Bat. 2. in demoliendo, ex quo Ald. Nep. Lips. in emolendo s. perficiendo. quos sequitur Clud. Riguez., probante Burm., in eo moliendo: Ruhken. conj. id emolienti s. molienti. Gruner. Jani, et al. id demoliendo. Ed. Bipont. inde moliendo.—6 Ed. pr. Cepio.—7 Ed. pr.

NOTÆ

^r Bononia] Sita est prope Rhenum amnem, in dominio Pontificio: pinguis soll, unde nobis dicitur, *Boulogne la grasse*.

^s Pisaurum] *Pesaro* Ducatus Urbini, in ditioe Pontificia, et in ora Adriatici maris: Potentia, urbs Piceni, excisa, cujus nomen superest in proxima Abbatia, quæ sanctæ Mariæ dicitur, non procul a portu Recitanensi, *Recanati*.

^t Aquileia] *Aquilee*, alias perampla, nunc ob aëris inclementiam deserta: Gravisca, in Etruria: nunc excisa, cujus ex ruinis crevit Cornetum, *Corneto*, in provincia Patrimonii S. Petri.

^u Luca] Urbs munitissima, nunc sui juris, et Respublica libera, *Lucques*.

^v Puteolus] Incolis *Pozzuolo*: nobis *Pozzol*. In ora littorali Provincie Terræ Laboris, cum portu celeberrimo:

Salernum, Salerno, in regno Neapolitano, Principatus Citerioris caput, cum arce et portu, in ora Tyrreni maris: *Buxentum, Policastro*, ibidem.

^w Auximum] *Osimo*, non *Osmo*, ut multi perperam scripserunt. Paret summo Pontificio.

^x Luperkali] Locus erat, sub monte Palatino, Pani, Arcadiæ Deo, sacer. Hinc Sacerdotes Panis dicti sunt Luperci.

^y Theatrum] Lapidium: cum antea theatra, quem admodum vocant temporaria, ex ligno struerentur.

^z Demoliendo] Mendo non caret hic locus. Nam quod Boeclerus ait, *demoliri sumi pro moliri*, id dicit prorsus gratis, cum sine ullius exempli appositione dicat. Manutius locum, haud dubie corruptum, sic restituit: *in moliendo*. Adderem equidem, in eo moliendo, *de mutatis in eo*,

Quod ego inter clarissima publicæ voluntatis^a argumenta numeraverim. Cassio autem Longino et Sextio Calvino, qui Sallues^b apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ^c appellantur, devicit, consulibus [U. c. 630. a. Chr. n. 123.], Fabrateria^d deducta est, abhinc annos ferme 6111.^e et post annum, Scylacium,^g Minervium, Tarentum, Neptunia : Carthagoque in Africa, prima, ut prædiximus,¹⁰ extra Italiam colonia condita est. De Dertona^f ambigitur. Narbo autem Martius^h in Gallia, Porcio Marcioque¹¹ consulibus [U. c. 636. a. Chr. n. 117.], abhinc annos circiter 6111., deducta colonia est. Post tres et viginti annos^b in Bagiennis¹² Eporedia,^j

Sallues.—8 Lips. CLII. Ed. pr. CLVII.—9 Ita correxit Ed. Basil. *Scolatium* Ed. pr.—10 Hæc ut prædiximus ejicienda censent Voss. et Rahnken. quia ejus mentio non sit facta.—11 Ita Rahnken. Burm. Bipont. Clud. *Portio Marcoque* Ed. pr. *M. Porcio, Q. Marcio* Ed. Basil. Lugd. Bat. 2.—12 Ita Cod.

NOTE

quas litterulas corrumpere pronum librariis fuit. Sic autem sensus optimus efficitur.

^a *Publicæ voluntatis*] Propensionis ad veteres mores retinendos.

^b *Sallues*] *Les Provençaux*. Salyi, et Salyes Plinio, Livio Salvii, Saluvii Marcelliano dicuntur.

^c *Aguas, quæ ab eo Sextiæ*] Urbs est Galliæ Narbonensis, vulgo *Aix*, totius provinciæ Parlamenti sedes.

^d *Fabrateria*] Nunc *Falvaterra*, Volscorum pagus in Latio, prope Lirim, in ditone Pontificia.

^e *Scylacium*] Nunc *Squillace*, Calabriae ulterioris : *Minervium*, *Minerbino*, aut *Monervino*, regni Neapolitani, in provincia Bariana, in ipso limite Basilicatæ, versus montes : *Tarentum*, *Tarente*: alias magnæ Græciæ, in Calabria : hodie vero regni Neapolitani, in terra Hydruntina : *Neptunia*, oppidum fuit magnæ Græciæ, apud Scylacium, ad montis Moscii radices. Verum illud video hodie ignorari.

^f *De Dertona*] *Tartone*. Urbs probe

munita, in Mediolanensi tractu, sub Hispanorum dominio.

^h *Narbo Martius*] *Narbonne*, in Occitania provincia, juxta ramum fluvii Atacis (*de l'Aude*) manu ductum alias a Romanis, nunc *La Robine* dictum, non procul ab ora Mediterranei maris. At unde Martius dicitur? Ex eo, quod ex legione Martia Cæsar eo colonos deduxerit. Certe plurimæ coloniæ, a legionibus, quæ in iis erant collocatæ, nomen sibi pepererunt, ut sextanorum, secundanorum, Decumanorum, &c. Scribendum vero est *Martius*, non *Marcus*, ut apud Sigionium de Ant. jure Provinc. l. i. c. 6. testatur vetus aræ inscriptio, PRO. COLONIS. INCOLISQUE. COL. JUL. PATERN. NARB. MART.

^b *Post tres et viginti annos*] Aliter legit Voassius, auctoribus Pighio in *Annal. Roman.* et Philippo Cluverio in *Italia Antiqua*. Sic legit : *Deducta colonia, et post duo de viginti annos in Bagiennis Eporedia*. Quod distinctionem mutaverit, et pro *est* reposuerit et, facile probe : quod vero tollat

Mario sexiens,¹ Valerioque Flacco consulibus. [U. c. 654. a. Chr. n. 99.] Neque facile memoriæ mandaverim, quæ, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.²

16. Cum hæc particula operis velut formam propositi excesserit, quanquam intello, mihi in hac tam præcipiti festinatione, quæ me rotæ pronive gurgitis³ [ac verticis]⁴ modo nusquam patitur consistere, pæne magis necessaria prætereunda, quam supervacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem sæpe agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, signem stylo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentissima cujusque professionis ingenia, in eandem⁵ formam, et in idem arctati temporis congruerint⁶ spatium: et, quemadmodum clausa capso,⁷ aliove⁸ septo, diversi generis animalia, nihilo minus separata alienis, in unum quæque⁹ corpus congregantur, ita cujusque clari operis capacia ingenia in similitudine⁸ et temporum et profectuum semet ipsa ab aliis separaverint?⁹

¹ Neque facile prodiderim scriptis, an ulla alia colonia, quam militaris, missa sit post hoc tempus.

² Et rapidi gurgitis.

³ Tamen non possum me tenere, quin mandem scriptis rem, de qua sæpe cogitavi, et quæ nondum clare demonstrata est ullo argumento. Nam quis potest satis mirari, quod ingenia præstantissima in quolibet arte concenserint in idem spatium

Ed. pr. *Baciennis*, ex quo Ald. Nep. *Vagiennis*: quem secuti sunt Lips. Voss. Cellar. A. Thys. Burm.—1 Ed. pr. *Eporedia sexiens*, *Mario sexiens*. Cod. *Eporedi*, *Mario sexiens*. Cludius conj. *sexium*.—2 Hæc de glossa suspectum habet Ruhnken. nec immerito. Cludius ascripsit ‘Glossator, volens in margine vel inter lineam explicare *proni*, posuisse videtur a *vertice delabentis* s. *se præcipitantis*; ex quo, cum in Cod. sæpe *a* et *ac* permutatum fuisse constat, ortum sit *ac verticis*.—3 Ita correxit Rhenan. Ed. pr. *in eam*.—4 Ed. pr. Ruhnken. Burm. Lugd. Bat. 2. *congruens*: Heins. *congruere*; et ita Ed. Bipont. *congruerint* autem Voss. quod probat Recens. Berol.—5 Ed. pr. *capso*.—6 Ita correxit Lips. probantibus Acidal. Voss. Græner. Ruhnken. et Jani. Ed. pr. *alioque*.—7 Ita Lips. probantibus principibus criticorum. Ed. pr. *quoque*.—8 Ita emendavit Ruhnken. Ed. pr. et al. sqq. *similitudinem*.—9 Sic Voss. Ed.

NOTÆ

Vagiennis et *Eporadia*, ut reponat *Bagiennis* et *Eporedia*, tantum fero: nam utrumque dicitur.

¹ *Bagiennis*] Populi fuerunt Liguriæ montanæ, seu Galliæ Subalpinæ, prope fontes Padi.

² *Eporedia*] Nunc *Yurée*, in Pedemontio, ad Duriam fluvium.

³ *Verticis*] Quintilianus lib. VIII. cap. 2. ait verticem esse, quicquid in se vertitur: explicandum tamen esse maxime de contorta in se aqua: un *tournant d'eau*.

⁴ *Capso*] Vossius proficitur, se restituisse *capso*, pro, ut alii legunt, *Capso*, fide codicis Ms. Significat *capso*,

Una, neque multorum annorum spatio divisa, ætas, per divini spiritus viros, Æschylum,^m Sophoclem,ⁿ Euripidem,^o illustravit tragedias: una priscam illam et veterem sub Cratino,^p Aristophane et Eupolide comœdiam. At^o novam [comicam]¹¹ Menandrus,^q æqualesque ejus ætatis magis, quam operis, Philemon^r ac Diphilus, et invenero intra paucissimos annos, neque imitanda reliquere. Philosophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia,¹² omnium, quos

angusti temporis, et in eadem modum querendi perfectionem sume artis? et, sicut animalia diversæ speciei, licet inclusa eodem capso, aut quolibet clauetro, ita separantur inter se, ut una quæque species coeat in unum gregem: sic homines capaces præstantis alicujus operis, conjuncti inter se similitudine temporum et studiorum, segregaverint se ab aliis.

^m Philosophi quoque, quos paulo ante recensimus, perfecti ex disciplina Socraticis, &c.

~~~~~

pr. separaverunt.—10 Ita correxit Aldus Nep. recipiente Ruhken. Ac Ed. pr. et al. sqq.—11 Vocem hanc ejecit Acidal. probante Ruhken. qui uncis inclusit. Heins. nova comica.—12 ingenia...ore defluentia damnat Clud. qui conj. rere

NOTE

vallum, claustrum, seu locum sudibus septum ac munitum.

^m Æschylum] Athenis floruit Olympiade 70, juxta Eusebiam: 60. juxta alios: vixit annos 65. Hieronis Siciliae regis tempore, ac in ipsa Sicilia, ut perhibent, mortuus: sed miro fato, Ei prædictum fuerat, ipsum casu domus interiturum. Quare mediis in agris degebat. Non tamen vim fati declinavit. Nam cum forte aperto, quod calvum erat, capite sederet, aquilam hac prætervolare contigit: quæ testitudinem in Æschyli caput illisit, rata saxum esse propter ejus calvitium. Quo lectu poëta interiit. Ita Ælian. et Valer. Maxim.

ⁿ Sophoclem] Sophili filium, Æschylo 17. annis juniorem. Anno natus 95. obiit, acino, teste Luciano, strangulatus.

^o Euripidem] Hic natus est Salaminæ in Atticæ insula cognomine, quo anno Xerxes in Græciam irrupit. Ei Mnesarchus pater fuit; mater vero

Clito. Obiit annos natus 75. diro mortis genere. Cum enim cœnatus ab Archelao Macedoniæ rege, a quo unice diligebatur, noctu rediret, a canibus laceratus est.

^p Cratino] Atheniensi, Callimedis filio. Adeo amans vini fuit, ut ob ruptam vas, et effusum vinum, dolore perierit. Aristophanes, ex Lindo Rhodi oppido, Eupolide, Athenis, in patria sua, floruit. In mare dejectus sat ab iis, in quos scripserat: dubitatur, an jussu Alcibiadis, quem versibus perstrinxerat. Certe tum Alcibiades edicto cavit, ne quis in alios fabulas scriberet. Ex quo factum est, ut apud Athenienses primum, ac subinde apud Romanos prisca Comœdiæ acerbitas in leniorem formam mutata sit.

^q Menandrus] Atheniensis: annos natus 55. submersus est, dum in Piræo portu nataret.

^r Philemon] Damone patre natus est Syracusis, juxta Suidam: Pogn-

paulo ante enumeravimus, quanto post Platonis Aristotelisque mortem florere spatio? Quid ante Isocratem, quid post ejus auditores, eorumque discipulos clarum in oratoribus fuit? Adeo¹ quidem arctatum angustiis temporum, ut nemo memoria dignus alter ab altero videri nequiverint.*

17. Neque hoc in Græcis, quam in Romanis, evenit magis. Nam, nisi aspera ac rudia repetas, et inventi laudanda nomine, in Accio² circaque eum³ Romana tragœdia est. Dulcesque Latini leporis facetiæ per Cæcilium⁴ Terentiumque⁵ et Afranium⁶ suppari⁷ ætate nituerunt. Historicos (ut

* Certe id totum comprehensum fuit adeo exiguo spatio temporis, ut nullus fuerit memorabilis, quia potuerit videri alter ab altero.

¹ Nam nisi revoce inculta, et imposita, et solum laudabilia propter inventionem, Romana tragœdia continetur in operibus Accii, et illius coëtantorum.

//////////

diffuentia.—1 Acidal. Voss. *Adeo quidem artati*; Lips. *adeoque artati ii*; ed. pr. *adeo quidem artatum*, cui Ruhnen. præponit id: *Id adeo quidem artatum.* Ed. Bipont. audacius h. l. ex superioribus tractum omnium q. p. a. e. inserens, ita: *Adeo quidem omnium, quos paulo ante enumeravimus, avum, artatum angustiis temporum, ut nequiverint.*—2 Ita Burer. Ed. pr. *circaque eorum*, quod tuetur Hottinger. Cl. in Mus. Turicens. legens: in *Accio circaque, eorum* (sci. Romanorum) *tragœdia est*, ejecto *Romana.*—3 Ita Acidal. Ed. pr. *sub pari.*—

NOTÆ

peiopoli in Cilicis urbe, juxta Strabonem. Risu corrui exanimis, asinum ficos mandentem intrens: ita post Lucianum Valer. Max. *Diphilus* Sinopensis fuit, dictus *κωμωδγράφος*, id est, maxime comicus. De Socrate, Platone, Aristotele, et Isocrate, multa passim traduntur apud scriptores, quæ afferre supervacaneum esset.

¹ *Accio*] Hic, Serrano et Mancino consulibus, jam sene Pacuvio insigni tragico, floruit. Cicero scripsit, eum ita Decio Bruto gratum fuisse, ut ejus solum versibus templorum aliorumque ædificiorum frontem exornari juberet.

² *Cæcilium*] Gallus Insuper fuit, Eunii contubernalis: genere servus. Unde dictus est Statius: quod apud antiquos nomen servile fuit.

³ *Terentium*] Carthaginiensem, Te-

rentii Lucani libertam. A quo cum propter ingenium ac formam liberaliter esset institutus, manuque mature missus, brevi in amicitiam venit nobilium: maximeque Lælii ac Scipionis. Quorum opera in scribendo usus esse, propter sermonis elegantiam, creditur. Cujus opinionis invidia illi in Græciam navigandi causa fuit. Unde cum rediret, naufragio periit, cum octo et centum Menandri fabulis, quas Latino sermone donaverat. Aliqui tamen eum Romam rediisse, sed tædio, propter amissas fabulas, extinctum esse prodiderunt.

⁴ *Afranium*] Id unum de illo scitur, quod Cicero tradidit: eam in togatis, et attellanis scribendis excelluisse, hoc est, Comœdiis, in quibus humiles ac ridiculæ personæ inducebantur.

et⁴ Lævium quoque priorum ætati astruas⁵ præter Catonem et quosdam veteres et obscuros, minus LXXX. annis circumdatam ævum tulit: ut nec poetarum in antiquius citari⁶usve processit ubertas. At oratio, ac vis forensis, perfectumque prosæ⁷ eloquentiæ decus; ut idem separetur Cato, (pace P. Crassi, Scipionisque, et Lælii, et Gracchorum, et Fannii,⁸ et Servii⁹ Galbæ dixerim,) ita universa sub principe operis sui erupit Tullio,¹⁰ ut delectari ante eum paucissimis, mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo visum, aut qui illum viderit. Hoc idem evenisse grammaticis, plasticis,¹¹ pictoribus, sculptoribus,¹² quisquis temporum institerit notis,¹³ reperiet, eminentia¹⁴ cujusque operis arctissimis temporum claustris circumdata. Hujus ergo recedentis in quoddam sæculum ingeniorum similitudinis, congregantisque se et in studium par, et in emolumentum,¹⁵ causas cum semper requiro,¹⁶ nunquam reperio, quas esse veras confidam, sed fortasse veri similes: inter quas has maxime. Alit æmulatio ingenia; et nunc invidia, nunc admiratio imitationem¹⁷ accendit: matureque,¹⁸ quod summo studio

⁴ Etiansi numerares Livium inter antiquos.

⁵ Ita omnis extulit se sub Cicerone, peritissimo suæ artis, &c.

⁶ Quisquis observabit tempora.

⁷ Ergo cum investigo causas, propter quas hoc sæculo, et superiore homines amplexi sint omnes eadem studia, et eodem progressus, &c.

4 Ed. pr. et ut.—5 Ita Cod. Ed. pr. Fauni.—6 Ed. pr. Servi.—7 Cod. sculptoribus quisquisque temporum, unde Burer. et Heins. sculptoribusque, ut quisque. Rhenani autem lectionem sculptoribus quisquis probat et recipit Ruhken.—8 Et eminentia. Rhenan. Cod. eminentia....circumdatam, unde Rhenan. eminentia....circumdata. Ald. Nep. eminentiam....circumdatam.—9 Codex: Hujus e. r. mg. sæculum i. similitudines congregantesque se et in studium par et emolumentum. Ed. pr. H. e. precedentisque seculi i. similitudines congregantis et i. s. p. et in emolumentum. Ruhken. ex sua conject. edidit: H. e. p. s. i. similitudinis congregationisque, &c. Jani, ut editum est, e Cod. vestigiis optime emendavit.—§ Ita Acidal. probante et in textum recipiente Ruhken. Ed. pr.

NOTE

⁷ *Prosæ*] Orationis liberæ, nullis- que numeris astrictæ. Qua voce, præter Velleium, Quintilianus, Suetonius, et Ansonius usi sunt.

¹¹ *Plasticis*] Statuaris. Nam inter alias statuaris partes numeratur etiam Plasticæ, quæ argillam tractat.

¹⁷ *Imitationem*] Ita legit Acidalius cum plerisque; sed, pace illorum, retinendum *incitationem*. Nam primum vox Latina est: deinde facilis ejus sensus: æmulatio alit ingenia: et nunc invidia, nunc admiratio accendit, quæ jam æmulatio incitaverat.

petitum est, ascendit in summum: difficilisque in perfecto mora est;^d naturaliterque, quod procedere non potest, recedit. Et, ut primo ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur, ita, ubi aut præteriri, aut æquari eos posse desperavimus, studium cum spe senescit, et, quod assequi non potest, sequi desinit, et,^e velut occupatam relinquens materiam, quærit novam: præteritoque eo, in quo eminere non possumus, aliquid, in quo nitamur,^f conquirimus: sequiturque, ut frequens ac mobilis transitus maximum^g perfecti operis impedimentum sit.^h

18. Transit admiratio ab conditione[†] temporum et ad urbium. Una urbs Attica: pluribus annis eloquentiæ, quam universa Græcia operibusque,³ floruit: adeo ut corpora gentis illius separata [sint][†] in alias civitates, ingenia vero solis Atheniensium muris clausa existimes. Neque ego hoc magis miratus sim, quam neminem Argivum, Thebanum, Lacedæmonium oratorem, aut dum vixit, auctoritate, aut post mortem, memoria dignum existimatum. Quæ urbes,^h [et initialia],⁵ talium studiorum fuere steriles, nisi

^d Et difficile est hærens in eo, quod perfectum est.

^e Atque hinc fit, ut transitus creber ab una re ad aliam plurimum obsit perfectioni operis.

imitationem.—10 Ita Acidal. recipiente Ruhnken. Ed. pr. *naturaque*: it. Burm. et Ed. Lugd. Bat.—11 Herei. placuit *sed*.—12 Ita Ed. pr. quod retinuit Ruhnken. Heins. vero *niteamus* malit, quod probat Kraus.—1 Cludius *imitationis* addidit post *maximum* ex conjectura sua, quia, ut inquit, et sensus et contextus illud vocabulum postulat.—2 Ita emendavit Schegk. quem secuti sunt Lips. Ruhnken. et al. Ed. pr. *ad conditionem*.—3 Quæ post *operibus* omisit Vascos. Idque abjiciendum putarunt Acidallus, Lipsius (qui tamen et tentavit *uberiusque*), Ruhnkenius et Hottingerus in Mus. Turic. Acidallus autem in prioribus conjecit: *U. u. A. pl. annis eloquentia, quam u. G. operibus* (h. e. rebus gestis) *floruit*. Ruhnkenius autem: *pluribus sana eloquentia...operibus fl.* Equidem, ut supr. 8. Ruhnkenius, ita h. l. ante *operibusque* elapsam esse vocem, v. c. *ingeniis*, putarim. Kraus.—4 Ruhnken. *sparsa* conjecit. Gruterus tollit *sint*.—5 Uncis inclusa omiserat Ed. pr. probantibus Lipsio, Grunero, et

NOTÆ

† *Ab conditione*] Ita Lipsius et Schegk. scribunt: quod sane sensus postulat.

‡ *Una urbs Attica*] Vide Var. LL. ad hunc locum, et quam velis, elige.

Sensus is esse mihi videtur: Sole Athenæ diutius floruerunt, atque pluribus eloquentiæ operibus quam universa Græcia.

¶ *Quæ urbes, &c.*] *Ma.* lectio erat:

Thebas unum os Pindari illuminaret: nam Alcmana^b Laco-
nes falso sibi vindicant.

Ruhnkenio. Codex: *et initalia*; unde Burerius coniecit: *et multa alia*, vel
item alia. Acidalius: *ut multa alia*. Vossius: *etiam ut alia*. Jäni: *item ut*
alia. Herel. Annot. crit. ad h. l. *varietate liberantium studiorum*.

NOTE

*existimatumque urbes, et initalia talium
studiorum fuere steriles*. Unde Vossius
legit: *existimatum*. *Quæ urbes etiam,*
ut alia, talium, &c. Quam lectionem
sic explico. Cujus rei causam puta-
rem esse, quia istæ urbes, ut alia,
nullos habuerunt, qui talibus studiis
operam dederint; nisi Pindarus suis
carminibus insignes Thebas redderet.

^a *Pindari*] Thebani, Lyricorum
principis. De quo tam eleganter
Horat. lib. iv. carm. Od. 3. 'Pinda-
rum quisquis studet æmulari, Iule,
ceratis ope Dædalea Nititur pennis,

vitreo daturus Nomina ponto.' In
eadem Ode Dircæus cygnus dicitur:
cygnus quidem suavitate carminis:
Dircæus autem a Dirce, fonte The-
bano. Olympiade 76. floruit, Æschyli
tempore. Obiit annum agens 55.

^b *Alcmana*] Eum fere omnes ex Ly-
dia Messeniam fecerunt. Sparta
tamen educatus, usus est Dorica lin-
gua, quæ Lacedæmoniorum erat:
eoque nomine, Sparta civis habitus
est. Lyricorum poetarum primus
fuit.

C. VELLEII PATERCULI
HISTORIÆ ROMANÆ

AD M. VINICIUM COS.

LIBER II.

1. **P**OTENTIÆ Romanorum prior Scipio^c viam aperuerat, luxuriæ posterior aperuit. Quippe remoto Carthaginis metu, sublataque imperii æmula, non gradu, sed præcipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum; vetus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigiliis, ab armis in voluptates, a negotiis in otium conversa civitas. Tum^d Scipio Nasica^e in Capitolio porticus, tum, quas prædiximus, Metellus, tum in circo Cn. Octavius multo amoenissimam moliti sunt: publicamque magnificentiam secuta privata luxuria est. Triste deinde, et contumeliosum bel-

NOTE

^c *Prior Scipio*] Uterque dictus Publius Cornelius Africanus. Sed prior, Africanus major: posterior autem, Æmilianus, et Africanus minor; Pauli quidem Æmili filius: at per adoptionem Scipionis Africani majoris nepos.

^d *Tum*] Ante eversam Carthaginem annis ferme decem.

^e *Scipio Nasica*] Erat Africani frater patruelis. Is est, ut infra videbitur, qui Vir Optimus a Senatu iudicatus est. Has porticus Censor in Capitolio posuit: Metellus prope circum Flaminium: Cn. Octavius in hoc ipso circo, juxta Plinium. Quam Cn. Octavius posuit, invenies Corinthiam dici a structura; Macedonicam, ob

lum in Hispania, duco latronum Viriatho,¹ secutum est [U. c. 606. a. Chr. n. 147.]: quod ita varia fortuna gestum est, ut sæpius Romanorum gereretur adversa. Sed interemto Viriatho, fraude magis quam² virtute Servilii Cæpionis, Numantinum gravius exarsit. [U. c. 614. a. Chr. n. 139.] Hæc urbs nunquam plura quam decem millia⁶ propriæ juventutis armavit: sed, vel ferocia ingenii, vel incitia⁷ nostrorum ducum, vel fortunæ indulgentia, tum alios duces, tum Pompeium magni nominis virum, ad turpissima deduxit foedera, (hic primus a Pompeiis consul fuit),⁸ nec minus turpia ac detestabilia Mancinum Hostilium^b consulem. Sed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia,⁹ [quippe non recusando,]¹⁰ perduxit huc, ut per

* Sed favor exemit Pompeium pæna; reverentia Mancinum.

6 Ed. pr. nunquam X. plura quam propria, ubi Ald. Nep., quem secuti sunt Acidal. Putean. Lips. Ruhnken., verba ordinavit, et millia addidit. Pro X. in cod. X. fuit. nunquam decem millibus plura Burm. et Lugd. Bat.—7 Cod. incia.—8 Hæc, ex Lib. II. c. 21. translata, e margine irrepsisse putat Kraus. Post Pompeium transponit Acidal. parenthesis: hic primus....Cos. fuit. Ruhnken. tum Pomp. (h. p. e Pomp. magni nominis viris Consul fuit) ad turp., &c.—9 Ita interpunxit Jani. Ed. pr. et insequentes distinctionem maximam post verecundia habent.—10 Vir D. Goetting. in Ephemerid. lit. Goett. 1779.

NOTE

regem Perseum devictum.

¹ Viriatho] Ex venatore latro, ex latrone dux Lusitanorum factus adversus Romanos, eos cecidit non semel. Vicit prætores duos: Vetilium, quem etiam captum, ex Appiano, trucidavit, et Cn. Plancium.

² Fraude magis quam, &c.] Cum enim Q. Fab. Max. Servilianus a Viriatho circumventus opprimi posset, pacem præoptanti æquis conditionibus dedit. Qua postea neglecta, Q. Servilius Cæpio ann. 614. Viriathum repente adortus, corruptis ejus legatis, ipsum interemit. Atque hæc est fraus Cæpionis.

^b Mancinum Hostilium] Eo duce

triginta Romanorum millia fosa a Numantinorum millibus quatuor. Quam ignominiam consecuta pax erat adeo turpis, ut senatus eam habere ratam noluerit, tanquam sine sua auctoritate factam.

¹ Verecundia] Hic accipitur pro reverentia. Ita Livius I. xxxiv. 'nil verecundia pudoris ac majestatis matronarum me tenuisset.' Ergo reverentia Mancini clarissimi viri, alioqui culpam agnoscentis, nec penam recusantis obfuit, ne puniretur a Senatu. At, inquires, si hostibus deditus, quomodo impunitus fuit? Hoc sensu ait Boeclerus; 1. quia non receptus: 2. quia restitutus in pristinam digni-

fetiales¹ nudus, ac post tergum religatis manibus, dederetur hostibus.² [U. c. 617. a. Chr. n. 196.] Quem illi recipere se negaverunt, sicut quondam Caudini¹ fecerant,¹¹ dicentes, publicam violationem fidei non debere unius sui sanguine.

2. Immanem deditio Mancini civitatis movit dissensionem.^c Quippe Ti. Gracchus, Ti. Gracchi clarissimi atque eminentissimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo quæstore et auctore id fœdus ictum erat, nunc graviter ferens aliquid a se factum infirmari, nunc similis vel iudicii vel pœnæ metuens discrimen, tribunus plebis creatus, (vir alioqui vita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta et natura et industria mortalis conditio recipit,) P. Mucio Scævola, L. Calpurnio consulibus, abhinc annos CLXII. [U. c. 621. a. Chr. n. 192.] descendit a bonis, pollicitusque toti Italiæ civitatem, simul etiam promulgatis agrariis legibus,^m omnium statum concutientibus,¹² summa imis miscuit,^d et in præruptum atque an-

^b Quippe consentiendo adduxit eo, ut traderetur hostibus per, &c.

^c Traditio Mancini hostibus excitavit in urbe ingentem discordiam.

^d Susque deque vertit omnia.

Addit. p. 112. cum Krausio hæc pro glossemate habet. Ruhnken. se nihil intelligere fatetur, censetque, libraril culpa, quosdam excidisse ad sententiam perficiendam necessaria. Ed. Bipont. ex sua conject. culpa panem non recusando leg.—11 Ita correxit Hains. probantibus Ruhnken. et Herel. Annotat. crit. ad l. 8. Ed. pr. fecerunt.—12 Ita Lips. probantibus Gruter.

NOTE

tatem : 3. quis admissus ad novos honores : 4. quia eam deditiois contumeliam ipse minime loco pœnæ habuit ; quippe qui, teste Plinio, statim sibi eodem habitu, quo erat deditus hostibus, exerxit.

¹ Fetiales] Vel *feciales*: vulgo, *Hérens d'armes*. Sic dicti a faciendo : quod bello pacique faciendæ præesent. Bellum imprimis non licebat gerere, nisi fetiales illud et justa causa susceptum declaravissent, et prius indixissent.

¹ Caudini] Samnites. Sp. Posthumus, quem vincit Senatus ipsi

dederat, recipere noluerant. Dicti sunt Caudini ab oppido Caudio, apud quod contra Romanos adeo pugnaverunt feliciter, ut eorum legiones sub jugum miserint. Unde Caudina Fauce, aut Furca: nunc *Stato di Arpa*.

^m Agrariis legibus] Jubebant, ut agri, qui olim populi fuissent, nunc autem ad privatos pertinerent, iterum populo dividerentur.

¹² Omnium statum concutientibus] Lipsius sic emendavit, quia agrariæ leges jam diu possessores agros iterum vindicabant in publicum, et prius

ceps periculum adduxit rempublicam; Octavioque collegas, pro bono publico stanti, imperium abrogavit: triumphos agris dividendis coloniisque¹ deducendis creavit se, socerumque suum, consularem Appium, et Gracchum fratrem, admodum juvenem.

3. Tum P. Scipio Nasica, ejus, qui optimus vir a senatu judicatus² erat, nepos, ejus, qui censor porticus in Capitolio fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Africani patris,³ is⁴ privatusque et togatus,⁵ cum esset consobrinus Ti. Gracchi, patriam cognationi præferens, et quicquid publice salutare non esset, privatim alienam existimans⁶ (ob eas⁷ virtutes primus omnium absens

¹ Et judicatus non esse verum, quicquid non esset utile rei publicæ.

Ruhnken. et ex parte Heins. qui dedit omnem urbem statum concutientibus. Ed. pr. omnibus statim concutientibus. 'Lipsii conjecturam omnium statum concutientibus, cum Ruhnken. recipiendam esse puto; nam statum non omnes, sed plebei tantum cupiebant; at omnium et patriciorum et plebis statum graviter concutiebant, a commovebant, turbabant leges agrarias; florum quidem, amissis agris, horum vero, acceptis. Præterea Velleius ejusmodi leges, civitatem vehementer commoventes, solet notare.' Kraus. in Addend. —1 Lips. coloniisque probantibus Freinsih. et Ruhnken.—2 Ita Aldus Nep. recipiente Acidal. Ed. pr. patris, privatusque; Ed. Basil. patris, privatusque. In Edd. plurimis is deest.—3 Aldus Nep. probantibus Acidal. et

NOTE

dominis auferabant. Verum hæc emendatio necessaria non est. Cum enim status sit conditio vitæ certæ, atque stabilis, recte Velleius, cum Tib. Gracchum dicit agrariam promulgavisse legem, omnibus conditionem vitæ certam atque stabilem cupientibus. De hac lege Cicero in Orat. pro Sexto. 'Agrariam Tib. Gracchus legem ferebat: grata erat populo: fortunæ tenuiorum constitui videbantur.'

¹ Coloniisque] Lego cum Lipsio coloniisque deducendis, i. e. mittendis divisorum agrorum cultoribus; non autem cum Grutero, Colonis, contra Historiæ fidem. Nusquam enim legitur, deductus esse a Tib. Graccho colonias.

² Optimus vir judicatus] In eo, quod electus a Senatu fuisset, ut simulacrum matris Deum, e Phrygia allatum, domi suæ haberet, dum ei templum fieret.

³ Patris] Vulgo, patris. Ita optime primus emendavit Erasmus. Sed quem Africanum intelliges? Africanum majorem, cujus patruus fuit Cn. Scipio, hic qui Velleio vir celeberrimus appellatur, abavus hujus Scipionis, quo auctore Tib. Gracchus interfectus est.

⁴ Et togatus] Id est, qui cum Urbanarum dignitatum contemtor esset, tantum vulgarem et a populo gestari solitam induebatur togam. Toga porro id apud Romanos erat, quod apud

pontifex maximus factus est) circumdata⁴ lævo brachio togæ lacinia, ex superiore⁵ parte Capitolii, summis gradibus insistens, hortatus est, qui salvam vellent rempublicam, se sequerentur. Tum optimates, senatus, atque equestris ordinis pars melior et major, et intacta perniciosis consiliis plebs,⁶ irruere in Gracchum, stantem in area cum catervis suis, et concientem pæne totius Italiæ frequentiam.⁷ Is fugiens, decurrensque clivo Capitolino, fragmine subsellii ictus, vitam, quam gloriosissime degere potuerat, immatura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis, gladiatorumque impunitatis fuit.⁸ Inde jus vi obrutum,⁹ potentiorque habitus prior; discordiæque civium, antea⁷ conditionibus¹ sanari solitæ, ferro dijudicatæ;² bellaque non causis³ inita, sed prout eorum merces fuit. Quod haud mirum est. Non enim ibi consistunt exempla, unde coeperunt; sed, quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissime evagandi sibi viam faciunt: et, ubi semel recto deerratum est, in præceps pervenitur: nec quisquam sibi⁹ putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

4. Interim, dum hæc in Italia geruntur, Aristonicus,¹⁰ qui,

¹ Et plebs, quæ non erat particeps in his exitiosis consiliis.

² Et concitantem multitudinem totius Italiæ.

³ Tum primum in urbe Roma fusus fuit sanguis civium, et coeperunt arma sumi impune.

⁴ Et dissensiones civium, quæ solebant antea pacari conventionibus, finita sunt gladiis.

Ruhnken. correxit *quas*.—4 Ita Ald. Nep. Ed. pr. *cum data*.—5 Ed. pr. *superiori*.—6 Ruhnken. *malit obrutum*.—7 Ita corr. Ed. Basil. Ed. pr. *ante a*.—8 Cludius conj. *justis de causis*.—9 In Ed. pr. *sibi deest*.—10

NOTE

Græcos pallium, vulgaris nimirum, et plebeia vestia.

⁴ *Circumdata*] Mos erat repentinis in turbis Consulem, exerto brachio dextro, togæ laciniam in lævam et tergum ita rejicere, ut ipsum revocata cingeret. Atque hunc habitum *cinctum Gabinum* vocabant. Quo habitu Consul utebatur bellum indicturus. Ita Virgil. *Æneid.* vii. 'Ipse

Quirinali trabea cinctuque Gabino Insignis reserat stridentia limina consul.'

¹ *Conditionibus*] Gallice, *par des accommodemens*. Conditionem sic definit Donatus in Andr. *Pactio certam in se legem continens*.

¹⁰ *Aristonicus*] Eumeni ex pellice Ephesia, citharistæ cujusdam filia, genitus erat.

mortuo rege Attalo, a quo Asia populo Romano hæreditate¹⁰ relicta erat, sicut relicta¹¹ postea est a Nicomede Bithynia, mentitus regis stirpis originem, armis eam occupaverat:¹² is victus a M. Perperna,¹ ductusque in triumpho,^v sed a² Manio Aquilio, capite pœnas dedit^v [U. c. 624. a. Chr. n. 129.]; cum initio belli Crassum Mucianum,² virum juris scientissimum, decedentem ex Asia proconsulem, interemisset. [U. c. 628. a. Chr. n. 125.] Et[†] P. Scipio Africanus Æmilianus, qui Carthaginem deleverat, post tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterum consul, missusque in Hispaniam [U. c. 620. a. Chr. n. 133.],/ fortunæ virtutisque, expertæ² in Africa, respondit in Hispania,⁴ et intra annum ac tres menses, quam eo venerat, circumdatam operibus² Numantiam,² excisamque sequavit

¹ Et explorata fortitudini.

Ita correxit Aldus Nep. Ed. pr. hereditati.—11 Repetitio *relicta de* glossa suspecta Krausio.—12 Post occupaverat Jani interpunctionem minorem posuit: Ed. pr. Ruhnken. et al. majorem habent.—1 Ed. pr. *Perperna*, quod correxit Ducker. ad Flor. II. 20.—2 a deest in Edd. vet. sed correxerunt Ald. Nep. et Sigon. Fast. ad a. 624. Ursin. *re* sed abundare, et ejiciendum esse putat, quod probat Boecler. Heina. corrigat *sub*, quod etiam pro a legendum censet.—3 Ita Ed. pr. *At* Voss.—

NOTÆ

^v *Ductusque in triumpho*] Hic locus viros doctos valde vexavit. Sequor Vossium, qui illum sic distinguit, *ductusque in triumpho, sed Manio Aquilio, capite pœnas dedit*. Tria concurrunt, quamobrem hanc distinctionem probem. 1. Quia Perperna *minime* triumphavit, quippe mortuus in sua provincia. 2. Quia datus ei successor Man. Aquilius, confectis belli reliquiis, egit triumphum, quem Perperna meruerat. 3. Quia Velleius in verbis passivis sæpe reticet præpositionem a.

^v *Capite pœnas dedit*] Jussu Senatus in carcere strangulatus est.

^x *Crassum Mucianum*] Strabo et Florus eum prælio victum et interemtum esse narrant. Præterea

Prætor a Floro nominatur: neque tamen cum Velleio pugnat, a quo Proconsul dictus est; nam, juxta Vossium, appellatio Prætoris et Proconsulis accipi promiscue solet.

† *Et*] Omnium consensu delenda est hæc copula, haud dubie repetita ex ultima vocis præcedentis syllaba.

^v *Expertæ*] Participium suntum aliquando passive. Tibull. lib. iv. 'Bella experta cano.' Plin. l. vi. c. 18. 'Experta prodimus,' id est, usa cognita. Tacit. lib. III. 'Proposit centuriones virtutis expertæ.' Hinc *inexpertus*, 'ne quid inexpertum moritura relinquat.' Virg. Æneid. iv.

² *Operibus*] Opera in re militari significant cuniculos, vallum, fossas, denique omne propugnaculorum ge-

solo. Nec quisquam ullius gentis hominum ante eum clarior¹ urbium excidio nomen suum perpetuæ commendavit memoriæ. Quippe, excisa Carthagine ac Numantia, ab alterius nos metu, alterius vindicavit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi cæde sentiret? respondit, si is occupandæ reipublicæ animum habuisset, jure cæsum. Et, cum omnis concio acclamasset: ‘Hostium,’ inquit, ‘armatorum toties clamore non territus, qui possum vestro moveri, quorum novercæ est Italia?’ Reversus in Urbem, intra breve tempus, Manio Aquilio, C. Sempronio consulibus, abhinc annos CLVIII.⁶ [U. c. 625. a. Chr. n. 128.], post duos consulatus, duosque triumphos, et bis⁷ excisos terrores reipublicæ,⁸ manie in lectulo repertus est mortuus, ita ut quædam elisarum faucium in cervice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita est quæstio: ejusque corpus velato capite elatum est, cujus opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput. Seu fatalem,^b ut plures, seu conflatham insidiis, ut aliqui prodidere memoriæ, mortem obiit, vitam certe dignissimam egit, quæ nullius ad id temporis præterquam avito fulgore vinceretur.⁹ Decessit anno ferme LIV.⁸ De quo si quis ambiget, recurrat ad priorem consulatum ejus, in quem creatus est anno XXXVI.: ita dubitare desinet.

5. Ante tempus excisæ Numantiæ præclara in Hispania

¹ Quibus Italia non est mater.

² Et dirutas duas urbes, quæ reipublicæ terrori erant.

³ Sane duxit vitam gloriosissimam, quæ huc usque nullius gloria superaretur, præterquam avi.

⁴ Heinsius, probante Ruhnkenio, delenda censet in Hispania.—5 Ita Ed. pr. clariore malit Bnrer.—6 Ita Ald. Nep. Ed. pr. CL.—7 Ruhnken. binos malit,

NOTÆ

mus, quibus defenduntur, aut expugnantur urbes. Vulgo, *des travaux, des ouvrages*.

^a Numantiam] Urbs erat Hispaniæ Tarracoenensis, ad Darium fluvium. Nunc ejus ruderæ Puente Garay di-

cuntur, et sunt in Castella veteri.

^b Fatalem] Deducitur a *fatum*. *Fatum* autem pro natura sæpe accipitur. Sic fatalis mors dicitur, quæ ex fato seu natura accidit; vulgo, *mort naturelle*.

militia D.⁹ Bruti^c fuit [U. c. 617. a. Chr. n. 136]: qui, penetratis omnibus Hispaniæ gentibus, ingenti vi hominum urbiumque potitus numero, aditis,^d quæ vix audita erant, Gallæci¹⁰ cognomen meruit. Et¹¹ ante eum paucis annis tam severum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit^e [U. c. 612. a. Chr. n. 141.], ut, cum urbem Contrebiam^f nomine [in Hispania]¹² oppugnaret, pulsas præcipiti loco quinque cohortes legionarias, eodem protinus subire juberet: facientibusque omnibus in procinctu^g testamenta, velut ad certam mortem eundem foret, non deterrita^h proposito perseverantia ducis, quem moriturum miserat militem, victorem recepit.⁷ Tantum effecit mixtus timori pudor, spesque desperatione quæsita. Hic virtute ac severitate facti, at Fabius Æmilianus, Pauli exemplo, disciplinæ,⁸ in Hispania fuit clarissimus.⁷

^a Antequam Numantia diruta fuit, Aulus Brutus gessit præclare bellum in Hispania.

^b Et paucis annis ante eum Quintus ille Macedonicus profuit exercitui Romano in his regionibus cum tanta severitate, ut, &c.

^c Cumque omnes jam jam pugnaturi testamenta facerent, tanquam ituri ad mortem inevitabilem, dux propterea non dejectus est a proposito; sed in proposito constans tandem recepit, &c.

^d Hic insignis fuit in Hispania ob fortitudinem, et ob severitatem hujus actionis; at Fabius Æmilianus ob observantiam disciplina militaris, exemplo Pauli.

quod recipit Clud.—8 Ita Lips. Ed. pr. LVI.—9 Ita Ald. Nep. Ed. pr. A.—10 Ed. pr. Gallæci; vitiose.—11 At Ed. Clud.—12 Hic etiam, ut in infimo cap. Heinians expungenda censet in Hispania.—1 Ed. pr. deterritus: Burm. et Recens. Berol. non deterrita perseverantia ducis, quorum ille in ablat., hic, ut dictio oriatur poetica, in nominat. sumit. Cum Davisio autem Ruhnken. damnat perseverantia ducis.—2 Qui comma ponunt post Pauli exemplo, quan-

NOTE

^c D. Bruti] Non Aulus, sed Decimus a Cicerone et ab aliis nominatur.

^d Aditis] Quod verbum passively usurpat etiam Cicero 2. Tuscul. 'Illa pericula adeuntur in præliis.'

^e Gallæci] A Gallæcia Hispaniæ regno, Galice.

^f Contrebiam] Tortosa, teste Brientio, urbs est Carpetanorum supra Gualaiaram in Castilla nova.

Delph. et Var. Clus.

^g In procinctu] Id est, cum instrueretur acies. Procinctus dicitur præparatio quævis ad agendum quidlibet, a verbo *prociango*, hoc est, *instruo, apparo*. Hinc procincta classis, pro armata ponitur: procinctus pompæ, pro apparatu: procincti milites, pro paratis ad pugnam, quod pugnaturi Gabino ritu prius cingerentur. Atque hinc testamenta in procinctu facta, id est, a militibus ad pugnam

Paterc.

F

6. Decem deinde interpositis annis, qui Ti. Gracchus, idem Caius, fratrem ejus, occupavit furor, tam virtutibus ejus omnibus, quam huic errori¹ similem, ingenio etiam, eloquentiaque longe præstantiorem. Qui cum summa quiete animi civitatis princeps esse posset, vel vindicandæ fraternalis mortis gratia, vel præmuniendæ regalis potentia, ejusdem exempli tribunatum ingressus, longe majora et acriora² repetens,³ dabat civitatem omnibus Italicis⁴ [U. c. 681. a. Chr. n. 122.]; extendebat eam pene usque Alpes; dividebat agros; vetabat quemquam civem plus quingentis jugoribus habere (quod aliquando lege Licinia cautum erat); nova constituebat portoria;⁵ novis coloniis replebat provincias; judicia a senatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare⁶ instituebat;⁷ nihil immotum,

¹ Qui cum posset, in maxima tranquillitate mentis, primus esse urbis, tamen sive ut ulcisceretur mortem fratris, sive ut strueret sibi iter ad potestatem regiam occupandam, cum intuisset tribunatum, æquens fratris exempla, et renovans multa majora ac difficiliora, communiabat jus civitatis omnibus Italicis oris, &c.

tum quidem video, *disciplina* scribere deberent; sed comma ibi non est ponendum. Rubaken. cui addendum esse videtur *filium*, ita cum Lips. distinguere jubet, *At Fab. Emil., Pauli f., exemplo disciplina i. H. f. clarissimus*, quæ interpunctio, addito *f.*, quam maxime facilitate commendatur. *Clud.*—3 Ruhken. ex Liv. iv. 18. *altiora petens leg. conj.*—4 Ed. pr. *dari.*—5 Sic

NOTE

ituris. Inde etiam in prociectu facere aliquid, pro expedite et celeriter facere. Ita Ovid. II. ex Pont. eleg. 9. 'Hæc in prociectu carmina facta putæ.'

¹ *Disciplina*] Aliqui cum Lipsio male sic distinguunt: *Fabius Emilianus, Pauli, exemplo disciplina*. Nam præterquam quod veterum nullus in prosa oratione Latina dixit, Fabius Emilianus Pauli, pro Pauli filius: accedit etiam quod vulgata lectio, *disciplina clarissimus*, multo magis ad gustum Velleii sit: apud quem passim occurrunt, 'lætus animi, acer belli, munificentia effusissimus,' &c. Quo modo etiam loquuntur Virg.

Æn. IV. ubi 'furens animi:' et Terent. Eunuch. act. II. sc. 3. ubi 'falsus animi,' legitur: et Horatius passim.

² *Huic errori*] Error hoc loco significat Gracchi imprudentiam in eo positam, quod in urbe principatum assequi tumultuando vellet, ratus fore, ut ad se plebis sociorumque studia converteret, si, nova molieas, alias inconcessa permitteret. In quo valde aberrabat a recta civillium dignitatum via.

³ *Et acriora*] Forte, quod notat Lipsius, *acrior*: id est, ardientiore studio.

⁴ *Portaria*] Portorium naulum est,

nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem statu relinquebat: quin alterum etiam continuavit⁶ tribunatam.⁷ Hunc L. Opimius consul, qui prætor Fregellas exciderat, persecutus armis [U. c. 683. a. Chr. n. 120.], unaque Fulviam Flaccum, consularum ac triumphalem virum, seque prava cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberii fratris Triumvirum nominaverat, (et)⁸ eum socium regalis assumerat potentia, morte affecit. Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, sed civis Romani pretium se daturam, idque auro repensurum⁹ proposuit.¹⁰ Flaccus in Aventino, armatos¹¹ ad pugnam veniens, cum filio majore jugulatus est. Gracchus profugiens, cum jam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, cervicem Esporo servo præbuit, qui non segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo die singularis Pomponii equitis Romani in Gracchum fides fuit: qui more Cocclitii,¹² sustentatis in ponte hostibus [ejus]¹³ gladio se transfixit. Ut Ti. Gracchi antea corpus, ita Caii, mira crudelitate victorum, in Tiberim dejectum est.

7. Hunc Ti. Gracchi¹⁴ liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viva adhuc matre Cornelia,¹⁵ Africani filia, viri opti-

¹ Præterea protogavit sibi tribunatum altero anno.

² Opimius id unum acclerate fecit, quod proposuit se remuneraturum eum, qui amputaret caput, non dicam Graccho, sed civi Romano, et se illud compensaturum auro.

correxit Herel. Ed. pr. instituerat.—6 continuabat malit Herel.—7 et abest ab Ed. pr. eumque Ed. Basil. eoque Heins. et socium, omisso eum, Voss. sed Ruhnken. magis discedens a lectione Ed. pr. legendum censet, quem Gracchus i. l. T. f. T. nominatum, socium, &c.—8 Ita Ed. Basil. armatus Ed. pr.—9 Heinsius ejus e margine intrusum putat. Ed. pr. interparangit post hosti

NOTE

sive merces, qua datur iis, qui viatores trans amnem vehunt. Vulgo, *le péage*. Hinc portitor dicitur, qui trans amnem trajicit.

¹⁰ Idque auro repensurum] Et qu'il la paieroit au poids de For.

¹² Cocclitii] Horatii, qui Poenæ regi subleto ponte Romam transire conanti solus restitit, hostiumque sustinuit impetum: donec a tergo

pons frangeretur a sociis. Quo rupto armatus in Tiberim prosiliit, et ad suos rediit.

¹⁵ Matre Cornelia] Non omitam femine constantia exemplum. Consolantibus, miseramque dicentibus, quod Tib. Gracchum et Caium, quos etiam qui bonos viros negaverit, magno fatebitur, occisos et insepultos vidisset: Nunquam, inquit, non fel-

mis ingeniis male usi, vitæ mortisque habuere exitum : qui si civilem dignitatis concupissent modum ; quicquid tumultuando adipisci gestierunt, quietis obtulisset respublica.^a Huic atrocitati adjectum scelus unicum.^b Quippe juvenis, specie excellens, necdum duodevicesimum transgressus annum, immunisque delictorum paternorum, Fulvii Flaccii filius, quem pater legatum de conditionibus^c miserat, ab Opimio interemtus est. Quem cum haruspex^d Tuscus, amicus, flentem in vincula duci vidisset, 'Quin tu hoc potius,' inquit, 'facis?' protinusque, illiso capite in postem^e lapideum januæ carceris, effusoque cerebro, expiravit. Crudelesque mox quæstiones in amicos^f clientesque Gracchorum habitæ sunt. Sed Opimium, virum alioqui sanctum et gravem, damnatum^g postea judicio publico [U. c. 644. a. Chr. n. 109.], memoria ipsius sævitæ, nulla civilis persecuta est misericordia.^h Eadem Rupiliumⁱ Popiliumque, qui consules asperrime in Ti. Gracchi amicos sævierant, postea judiciorum publicorum merito oppressit invidia. [U. c. 622. a. Chr. n. 131.] Rei tantæ parum ad notitiam pertinens interponatur.^j Hic est Opimius, a

^a Qui si solum ambivissent dignitates, quantum licebat in urbe libera, respublica obtulisset illis nihil laborantibus, quicquid acriter cupierunt consequi faciendo turbas.

^b Huic immanitati accessit crimen singulare.

^c Mox severe inquisitum est in amicos, &c.

^d Sed Opimium, de cetero hominem probum et gravem, postea damnatum judicio publico, nemo prosecutus est miseratione propter recordationem ejus crudelitatis.

^e Tantæ rei interseretur alia parum digna cognitione.

bus.—10 Ita corr. Ald. Nep. Ed. pr. C. Gracchi.—11 Ita Ald. Nep. ex Valer. Max. ix. 12. 6. probantib. principibus criticorum. Ed. pr. in postem.—12 Ita Putean. et Ald. Nep. Ed. pr. Rutilium.—1 Ed. pr. interponetur.—

NOTÆ

cem me dicam, quæ Gracchos peperti. Senec. de consolat. ad Martiam.

^b De conditionibus] Pour traiter d'accommodement.

^d Haruspex] Qui Harugis, id est, hostiis inspectis futura prædicit. Hostiis sic dictæ sunt ab hara, in qua includuntur et servantur.

^c In postem] Sic emendat Aldus et Vossius, ex Valerio Maximo, l. ix. c. 11. Vulgo legitur in postem.

^g Damnatum] Propter acceptas a Jugurtha pecunias: at indignissime damnatum, si Ciceronem audimus in orat. pro Sexto.

quo consule celeberrimum Opimiani vini⁴ nomen: quod jam nullum esse, spatio annorum colligi potest; cum ab eo sint ad te, M. Vinici, consulem, anni CLI. Factum Opimii, [quod inimicitiarum quæsitæ erat ultio,]⁵ minor secuta auctoritas: et visa ultio privato odio magis, quam publicæ vindictæ, data.

8. [Subinde, Porcio Marcioque³ consulibus, deducta colonia, Narbo Martius.]⁴ Mandetur deinde memoriæ severitas judiciorum. Quippe C. Cato consularis,⁵ M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia⁷ damnatus est [U. c. 641. a. Chr. n. 112.], cum lis ejus⁶ (HS.)⁶ XVIII.7 millibus æstimaretur. Adeo illius viri⁸ magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum, facta-

2. Hæc, ut de glossemate suspecta, nucis inclusit Kraus. Ruhnken. ad evitandam repetitionem vocis *ultio*, hic leg. conj. *relatio*. Ex Ed. Clud. Parenthesis omnino expungitur.—3 Ed. pr. *Portio Martioque*.—4 Hæc verba nucis inclusa Burm: ex l. 15. huc translata putat. Equidem ea adhæsisse putarim initio c. 15. lib. II. quod statim, sive a Velleio sive ab interpolatore sit, auditionis Gracchane historiam olim excepisse videtur. Quod cum ex h. l. illuc migraverit, hæc ultima h. l. relicta videntur. Kraus.—5 Ita Ald. Nep. Ed. pr. *Cos. Cato consularis*. Ed. Basil. *M. Cato consularis*.—6 HS. abest ab Ed. pr. Jos. Scalig. de Re Nummar. p. 79. et Sigon. de Judic. l. 27. ei HS.—7 Ita correxit Lipsius ex Cic. Verr. iv. 10. III. 8. Ed. pr. IIII.—8 Ita Herel,

NOTE

⁴ *Opimiani vini*] Hoc vinum passim laudat Martialis. Verum Plinius audiendus est l. XIV. c. 4. et 14. 'L. Opimio consule,' inquit, 'ea cæli fulsit temperies, quam cocturam vocant, et qua optima vina nata sunt, habentia nomen consulis.' Opimiana vina adhuc ævo suo durare testatur ibidem, contra Velleii mentem. Sed cum Velleius, Plinio longe superior, asserat hoc vinum jam suo sæculo nullum fuisse; crediderim Plinii quidem ævo fuisse, qui se Opimiano vino jactarent, at falso; quod ingens temporum intervallum facile arguit.

⁵ *Narbo Martius*] Vide supra l. I. c. 15. Not. g.

⁷ *Repetundarum ex Macedonia*] Ob

pecuniam quam, Macedoniae præfectus, ab incolis acceperat. Repetundæ dicuntur pecuniæ a sociis et a provincialibus per magistratus exactæ, aut etiam exactæ præter legem: Gallice, *des concussionis*. Prima repetundarum lex a L. Pisone, cognomento Frugi, lata fuit: deinde, cum exolevisset, a D. Julio relata. Ea lege tantum erat, ne quis, in provinciam missus, in anno, doni loco, plus acciperet, quam quod esset aureorum centum.

⁶ *Cum lis ejus*] Id est, cum summa, quæ causa litis erat, æstimaretur tantum quatuor millibus sestertiorum: qui, juxta Budæum, vix sunt ducentæ libræ nostratæ pecuniæ.

quos ad consilium dirigebant, et quid, non in quantum, admissum foret, aestimabant.' Circa eadem tempora duo Metelli fratres^x uno die triumphaverunt. [U. c. 641. a. Chr. n. 112.] Non minus clarum exemplum, et adhuc unicum Fulvii Flacci, ejus qui Capuam ceperat, filiorum,^y sed alterius in adoptionem^z dati, in collegio consulatus fuit.¹⁰ [U. c. 575. a. Chr. n. 178.] Adoptivus in Acidini Manlii¹¹ familiam datus. Nam censura¹² Metellorum, patrnelium, non germanorum fratrum fuit: quod solis contigerat Scipionibus¹³****: [U. c. 652. a. Chr. n. 101.] Tum Cimbri et Teutoni^b transcendere Rhenam, multis mox nostris, suisque

^x Adeo illi homines spectabant magis voluntatem peccandi, quam magnitudinem ipsius peccati: et metuebantur actiones intentionis facientis, &c.

^y Exemplum filiorum Fulvii Flacci, ejus qui expugnaverat Capuam, non fuit minus illustre, et est adhuc unicum. Collega fuerunt in consulatu. Tamen alter datus fuerat in adoptionem, et adoptione transierat in familiam Acidini Manlii. Nam duo Metelli fuerunt quidem simul censores: et erant patrnelles, non fratres germani.

~~~~~

Annotat. crit. ad h. l. ut e judiciorum assumantur iudices. Ed. pr. illi.—9 Ed. pr. M. Metelli, sed correxerunt Sigon. et Ald. Nep. probantibus Stenon. Gruner. et Ruhken. cui M. ex II. ortum esse videtur.—10 Qualls est hæc interpunctio debetur Ed. Basil. male Ed. pr. dati. In collegio Coe. fuit adoptivus.—11 Ita correxerunt Sigon. et Ald. Nep. Ed. pr. Acidini Manlii.—12 Ita Ed. Basil. probantib. omnibus. Ed. pr. census.—13 Lacuna manifesta, cum P. et M. Scipiones fratres eodem anno non censores, sed milites fuisse constat ex Polybio x. p. 578. ed. Causab. Itaque expleo in ædilitate s. adili-

NOTE

^x Metelli fratres] Marcus et Caius a Vossio nominantur. Unde sic legit: M. et C. Metelli fratres. Alter ex Sardinia, alter vero ex Thracia triumphasse dicitur ab Eutropio: Marcus post annum, quam consul fuisset; Caius autem in ipso consulatu.

^y Filiorum] Lucius et Quintus vocabantur. At in quo exemplum illorum unicum fuit? In eo, quod in consulatu collega fuerunt.

^z Sed alterius in adoptionem] Langius somestr. 7. 3. disquirat: an fratribus in eodem Ædiliam, Prætorum, Consulumve collegio esse licuerit apud Romanos? Negat autem. Quam

fortasse ob causam Velleius subiecit, sed alterius in adoptionem dati, quod allati exempli minuit admirationem. Non enim amplius ejusdem familie censendus esse videtur, qui in aliam adoptione transierit.

¹⁰ Scipionibus] Lucio et Publio, qui Hannibalem postea devicit. Ambo Ædilitatem eodem anno gesserant.

^b Tum Cimbri et Teutoni] Cimbri ex ea parte Danie venerant, que nunc Jutia dicitur, Jutlande. Teutoni, prope Cimbros, venerant ex insulis Fionia (Fwinen); et Selandia, Selande. Cujus inter urbes est Hafnia (Kopenhagen) insule caput, totiusque regni Danie primaria, et re-

claudibus nobiles. Per eandem tempora clarus ejus Minucii, qui porticus, quæ hodieque celebres sunt, molitus est, et Scordiscis^c triumphus fuit. [U. c. 646. a. Chr. n. 107.]

9. Eodem tractu temporum nituerunt oratores: Scipio Æmilianus, Læliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papius, et ante omnes L. Crassus et M. Antonius.^a Nec prætereundus Metellus Numidicus, et Scaurus. Quorum ætati ingenisque successore C. Cæsar Strabo, P. Sulpicius.^b Nam Q.^c Mucius juris scientia, quam proprie^d eloquentiæ nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem ævi spatium fuere ingenia, in togatis^e Afranii, in Tragediis Pacuvii atque Accii, usque in Græcorum ingeniorum comparisonem evecti,^f magnumque inter hos ipsos facientis operi suo locum;^g adeo quidem, ut in illis limæ, in hoc pæne plus videatur fuisse sanguinis.^h Celebre et

^a Per idem spatium temporis existerunt insignes ingenio, Afranius in Togatis, in Tragediis Pacuvius atque Accius, qui in his adeo excelluit, ut comparatur cum Græcis, et inter eos ejus scripita tenent honorificum locum; adeo quidem, ut illi videantur habuisse plus elegantia, hic pæne plus roboris.

lus. Kraus.—2 Hæc et ante omnes...Antonius huc transferenda putavit Ruhnen. In Ed. pr. leguntur post, et Scaurus.—3 Excidiæ et C. Coita post P. Sulpicius suspicatur Kraus.—4 Sic correxit Ald. Nep. probantibus Accid. Lips. Putean. Heins. et Ruhnen. Ed. pr. Namque.—5 Ita Lips. Ed. pr. propria.—6 Ed. pr. ejus ætatis. Cod. evectis, unde Ed. Basil. evecti, quod et Lips. Voss. et Ed. Bipont. expresserunt. Heins. quem secutus est Ruhnen. evecta, ut referatur ad ingenia.—7 Post hanc vocem Heins. inserendum putat Enii, quod præeantibus Ruhnen. et Jacobs. olim recepi, quod vero nunc reprobo, cum ingenia æqualia ætate, et quidem, quæ inde a Carthagine deleta ad Græcorum cæte tempora floruerunt, h. h. enumerentur, Enias vero multo sit antiquior, et jam a. U. c. 585. mortuus. Itaque Ed. Basil. et

NOTE

ga sedes. Quamquam Germani hodie Teutoni vocentur: Cimbro tamen ac Teutonos apud Sallustium reperies appellari Gallos. Haud dubie quod Cætarum nomine Gallos pariter ac Germanos antiqui intellexerint.

^c E Scordiscis] Populi sunt origine Galli. Nunc Illyriæ et Thraciæ fines incolunt.

^d Proprie] Alii legunt proprie, quod sic explicetur: Etsi Mucius jurispe-

riterum eloquentissimus habitus est, (ita Cicer. in Brut.) tamen longe clarior fuit ipsa juris cognitione, quam nomine eloquentiæ, quæ juria peritiæ propria esse potest, vel, quæ ipsi Mucio singularis erat.

^e Togatis] Comediis Romana. Sic dictæ sunt a Romana actorum toga: quemadmodum suas Græci Palliatis dixerunt, a pallio.

Lucilii nomen fuit,^a qui sub P. Africano, Numantino bello, eques militaverat. Quo quidem tempore juvenes^b adhuc, Jugurtha ac Marius, sub eodem Africano militantes, in eadem castris didicere, quæ postea in contrariis facerent. Historiarum auctor jam tum Sisenna erat juvenis; sed opus belli civilis, Syllanique post aliquot annos, ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Coelius: æqualis Sisennæ Rutilius,^c Claudiusque Quadrigarius, et Valerius Antias. Sane non ignoremus, eadem ætate fuisse Pomponium,^d sensibus celebrem,^e verbis rudem, et novitate inventi a se operis^f commendabilem.

10. Prosequamur notæ^g severitatem censorum, Cassii Longini, Cæpionisque, qui abhinc annos OLIV.^h [U. c. 629. a. Chr. n. 124.] M. Lepidum Æmiliumⁱ augurem,^m quod sex millibusⁿ (HS.)^o ædes conduxisset, adesse^p jusserunt. At nunc, si quis tanti habitet,^b vix ut senator agnoscitur.

^a *Fama Lucilii fuit quoque ingens.*

^v *Sententis commendabilem.*

Hottinger. ratio præferenda visa est. Kraus.—8 Ita Burmann. Ed. pr. juvenis.—9 Ita correxit Kraus. Editio prima notam. Ruhken. notam severam censorum.—10 Ex Krausii correctione. Editio prima CLVII. Putean. CLIV.—11 Ita Aldus Nep. Editio prima Ælium.—12 HS. inse-

NOTE

^c *Rutilius*] Is est, teste Vossio, jam cognita est ex iis, quæ de Caio Catone prædiximus.
^b *CLV.*] Alii numerant quinquaginta quatuor: alii tantum quinquaginta.
ⁱ *Lepidum Æmilium*] Alii Ælium; sed lege Æmilium: constat enim, teste Manntio, non Æliæ, sed Æmilie gentis cognomen fuisse *Lepidum*.
^m *Augurem*] Qui ex avium velata, pasta, cantu, futura divinat.
ⁿ *Sex millibus*] Annuorum sestertiorum. Si sestertius decem et octo denariolos valeat, (quæ sententia media est,) sex millia sestertiorum rediguntur ad centum quinquaginta nummos nostratis pecunie.

^d *Pomponium*] Errant, qui illum putant inter historicos a Velleio numerari, eo quod Velleius historicorum nomina superius attulerit. Nam temporum, non studiorum similitudinem spectabat.

^f *Operis*] Attellanus intelligit. Attellanus autem dramata sunt, ab Attella oppido Campaniæ sic dicta. De quibus qui plura volet, adeat Turneb. l. III. c. 17.

^g *Notæ*] Alii legunt *notam*: Quæ

^p *Adesse*] Verbum fori solenne, quod significatur citatio ad iudices.

^b *Tanti habitet*] Sensus est: At nunc,

Adeo mature a rectis in prava, a pravis in vitia, a vitis in præcipitia¹ pervenitur. Eodem tractu temporum et Domitii ex Arvernis,² et Pabii ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. [U. c. 692. a. Chr. n. 121.] Fabio, Pauli³ nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, et, ut clarissima, ita arctata numero felicitas. Septem⁴ ante hunc, nobilissimæ simplicitatis juvenem, Cn. Domitium,⁵ fuere (singuli)⁶ singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum sacerdotiaque, ad triumphi autem pæne omnes pervenerunt insignia.

11. Bellum deinde Jugurthinum⁷ gestum est [U. c. 645. a. Chr. n. 108.] per Q.⁸ Metellum, nulli secundum sæculi sui. Hujus legatus fuit C. Marius, quem prædiximus, natus extremo⁹ loco,² hirtus atque horridus, vitæ sanc-

.....

ruit Kraus. quod abest ab Editione prima; absorptum hand dubie a præcedente syllaba. Vide supra cap. 8.—13 Ita transposuit hæc verba Jos. Sterke Snapcionum crit. Spec. i. cap. 3. quem secutus est Ed. Bipont. Ed. pr. a *rectis in vitia, a vitis in prava, a pravis in præcipitia*. Rubrika. ejienda putat *in vitia, a vitis*.—1 Ed. pr. *uti, ortum ex VII. unde Septem Sigon.* ad Liv. xxxi. 18. Ald. Nep. Ed. Bipont. et Jacobs. Lips. IV.—2 *Singuli* abest ab Ed. pr. sed insertum est ex conjectura Krausii.—3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *perque*.—4 Ed. pr. *equestri*, quod damnaverunt principes

NOTE

si quis sex millibus sestertiorum annuorum ædes conduceret, senator vix agnosceretur.

¹ *Ex Arvernis*] Arverni et Allobroges transalpini sunt populi: vulgo, *Les Auvergnats, et les Savoyards*.

² *Pauli*] *Emilii*.

³ *Septem*] Scribendum est, *IV. ante hunc*, id est, quatuor ante hunc; ut sententia sit, in una familia fuisse quatuor singulis parentibus genitos; ipsoque singulos (nam illud rarum, quod Velleius intelligit) ex unicis semper unicos natos: et eos omnes ad consulatum pervenisse. Ergo velim scribi *singuli*, non *singulis* parentibus geniti: quod clarius est ad hanc sententiam exprimendam. A nobis est Suetonius in Domitiano stemmate: ubi enumerat ab Domitio Allo-

brogico quatuor e parentibus suis unicos ad Domitium usque, patrem Neronis, qui est ille ipse Velleianus nobilissimæ simplicitatis juvenis. Atqui omnes isti consules. Sed de triumpho quid? An is etiam ad omnes pertinet? Minime. Sed duntaxat ad tres. Quorum duo triumphaverunt, Domitius Allobrogicus, et Domitius Calvius de Hispanis: alter vero Domitius, avus Neronis, sub Augusto donatus est ornamentis triumphalibus, ex Germanico bello. Quam notulam Lipsio debemus.

⁴ *Cn. Domitium*] Qui postea Neronis pater fuit.

⁵ *Jugurthinum*] Adversus Jugurtham Numidiæ regem. Quod bellum fusc descripsit Sallustius.

⁶ *Natus extremo loco*] Lego cum

tus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriæ, [insatiabilis,] impotens, semperque inquietus. Hic per publicanos, aliosque in Africa negotiantes; criminatus Metelli lenitudinem, trahentis jam in tertium annum bellum, et naturalem nobilitatis superbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, ut, cum, commeatu petito, Romam venisset, consul crearetur [U. c. 647. a. Chr. n. 106.], bellicque pæne patrati a Metello, qui bis Jugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli tamen et triumphus fuit clarissimus, et meritum virtute utique cognomen Numidici ei inditum.⁶ Ut paulo ante Domitius familiæ, ita Cæciliæ notanda claritudo est. Quippe intra XII. ferme annos hujus temporis consules fuere Metelli, aut censores, aut triumpharunt amplius duodecies,⁷ ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium, nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.

12. At C. Marius L. Syllam, jam tunc, ut præcauentibus

⁶ *Ardens nimia cupiditate gloria.*

⁷ *Petita abeundi venia.*

⁸ *Tumen triumphus Metelli fuit pulcherrimus, et ejus meritum ingens: atque tributum est ei, propter fortitudinem, cognomen Numidici.*

critici. Hinc Pigh. in *Annal.* conjicit leg. *silvestri*. Voss. *agresti*, quod primum recepit Kraus. sed in *Addendis* accedit lectioni *Ruhnken. extremo*, et ita Ed. *Bipont.* *Claudius equestri* retinet et tuetur.—5 Hanc vocem damnarunt *Cortius Act. Erud. Lips. a. 1721. p. 117.* *Wopkens. Misc. Obsv. v. ix. p. 245.* et *Ruhnken.*—6 Editio prima et meritum: virtutisque cognomen N. inditum. Gruter. et meritum virtute cognomen, &c. Ortalinus apud *Heins. ad h. l. ei inculcandum vidit.* Inde *Heins. et meritum virtute ei utique c. N. i.* *Claudius quoque pro utique legit.*—7 *Burmans* sic

NOTE

Vossio, agresti loco, non equestri. Nam nemo non humilem ei tribuit originem. Sane sub historię sæpe finem Velleius ait, Marium obscuro loco natum esse. Quia ipse Marius, apud *Sallustianam*, se hominem novum vocat. Atque hinc odium et invidia nobilitatis in Marium, ac viciniam Marii in nobiles.

⁷ *Commeatu petito*] Accipitur etiam commeatus pro cibaria ad alimentam

alimentum, aut cujuslibet alterius multitudinis. Hinc milites, qui in stipendii partem alimenta accipit ex commentu, commeatibus dicitur.

⁸ *Amplius duodecies*] *Lipsius* vellet legi, *undecies*; idque probat altero verius esse, quia intra duodecim annos, quos *Velleius* numerat, tantum in *Cæcilia* gente reperiantur consules quinque, censores duo, triumphales quatuor.

fatis,^a copulatam sibi quaestorem habuit, et per eum missum ad regem Bocchum,^b Jugurtha rege, abhinc annos ferme CXXXVIII, potitus est.^c [U. c. 648. a. Chr. n. 105.] Designatusque iterum consul, in Urbem reversus, secundi consulatus initio Kalendis Januariis eum in triumpho duxit. [U. c. 650. a. Chr. n. 103.] Effusa, ut prædiximus, immanis vis Germanarum gentium,^d quibus nomen Cimbris ac Teutonibus erat, cum Cæpionem Manliumque consules, et ante Carbonem Silanumque fudissent fugassentque in Gallias, et exiissent exercitu, Scaurumque Aurelium consularem,^e et alios celeberrimi nominis viros trucidassent; populus Romanus non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, est ratus. Tum multiplicati^f consulatus ejus. Tertius in apparatu belli consumtus: quo anno [U. c. 651. a. Chr. n. 102.] Cn. Domitius tribunus plebis legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant,^g populus crearet. Quarto, trans Alpes circa Aquas Sextias^h eum Teutonibus confixit [U. c. 652. a. Chr. n. 101.]; amplius CL. millia hostium, priore ac postero die, ab eo

^a Et habuit Jugurtham in sua potestate, abhinc annos ferme centum triginta octo, opera L. Syllæ, quem miserat ad Bocchum.

^b Ingens multitudo nationum Germanarum egressa suis finibus.

^c Quos antea collegæ sibi substituunt.

explicit. Ed. pr. XII.—8 Ita Putean. et Ald. Nep. Ed. pr. Cos.—9 Ita

NOTE

^a *Ut præventibus fatis*] Ut intelligatur hic locus, observa, cum Cicero, tantam semper fuisse necessitudinem inter consulem et quaestorem, quanta patrem inter et filium solet esse. Atqui consul Marius: Sylla vero quaestor erat. Quo prænotato facilis est sensus: L. Sylla quaestor in hoc bello fuit Marii consulis, quasi fata jam tunc prævidissent, atque ista conjunctione antevertere voluissent mala, id est, bella civilia, quæ tantorum hominum discordiæ concitatura erant.

^b *Bocchum*] Mauritanie regem. Ad eum, utpote viciniorem sibi, fusus

prælioque fugatus Jugurtha confugerat. Ergo missus ad Bocchum Sylla fuerat, ut ab eo Jugurtham repeteret.

^c *Consularem*] Ita recte legit Manutius: nam ex epitome Liviana patet M. Sc. Aurelium legatum fuisse tum cum captus et occisus est; et triennio ante consulatum gessisse. Pro Manutio sentit Orosius his verbis: in ea pugna M. Aurelius consularis captus, et interfectus est.

^d *Tum multiplicati*] Sensus est: propterea consulatus ei datus est quatuor deinceps annis.

^e *Aquas Sextias*] Vulgo, *Aix*. Vide l. l. c. 15.

trucidata;⁹ gensque excisa Teutonum. Quinto, citra Alpes in campis quibus nomen erat Raudiis,^{10f} ipse consul et proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertavere prælio [U. c. 658. a. Chr. n. 100.]: cæsa aut capta amplius cc.^{11g} millia hominum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne ejus nati^h rempublicam pœniteret, ac bona malis repensasse.¹²ⁱ Sextus consulatus veluti præmium ei meritum datus. [U. c. 654. a. Chr. n. 99.] Non tamen hujus consulatus fraudetur gloria, quo Servilii Glauciæ, Saturninique Apuleii furorem, continuatis honoribus rempublicam lacerantium, et gladiis quoque et cæde comitia discutientium, consul armis compescuit,⁴ hominesque exitiabiles in Hostilia curia^k morte mulctavit.

18. Deinde, interjectis paucis annis, tribunatum iniit M. Livius Drusus [U. c. 663. a. Chr. n. 90.], vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna, usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet decus, et judicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe eam potestatem nacti equites Gracchanis legibus, cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros sævissent, tum P. Rutilium, virum non

⁹ Per quem, auctoritate consulis, coercuit armis furorem Servilii Glauciæ, et Saturnini Apuleii, qui lacerabant rempublicam prorogando sibi dignitates, et qui dissipabant etiam comitia ensibus, et cæde astantium.

Ruhnken. Ed. pr. amplius *CL. hostium...trucidatis*.—10 Ed. pr. *Raudiis*.—11 Ita Putean. et Ald. Nep. Ed. pr. *C*.—12 Boecler. conjecit *bonis mala repens*. quod in textum recepit Cludius. Eundem sensum utraque possit sustinere lectio; idem enim notat *bona malis ac bonis malu repensasse*, s.

NOTE

⁹ *Raudiis*] Prope Vercellas (*Vercellæ*) in Pedemontio.

^g *CC.*] Plerique tradunt cæsa esse ducenta millia, sed nonnulli tantum *C. millia*.

^h *Ne ejus nati*] Ne rempublicam pœniteret, quod esset natus, et eum habuisset civem.

ⁱ *Ac bona malis repensasse*] Commo-

dius, forte etiam verius, legeretur, *ac mala bonis repensasse*; id est, ac bonis, quæ tum reipublicæ attulit, compensasse mala, quorum exinde causa fuit.

^k *In Hostilia curia*] Sic dicta est ab Hostilio, Romanorum rege, qui primus illam exstruxit.

sæculi sui, sed omnis ævi optimum,⁴ interrogatum lege repetendarum,¹ maximo cum gemitu civitatis damnaverant;) in iis ipsis, quæ pro senatu moliebatur, senatum habuit adversarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandæ^m illiciendæque multitudinis causa fieri, ut minoribus perceptis majora permitteret/ Denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta, collegarum, quam [ejus]^l optime ab ipso cogitata, senatus probaret magis; et honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret; injurias, quæ ab illis^a intendebantur, æquo animo reciperet; et hujus summæ gloriæ invideret, illorum modicam ferret.

14. Tum conversus Drusi animus,⁴ quando bene cœpta male cedebant, ad dandam civitatem Italiæ. Quod cum moliens revertisset e foro, immensa illa et incondita,³ quæ eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suæ cultello percussus,² qui affixus lateri ejus relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium moerentiumque frequentiam, effudit vocem convenientissimam conscientię suæ:° ‘Ecquandone,’ inquit, ‘propinqui amicique, similem mei civem habebit respública?’ Hunc finem clarissimus

⁴ *Hominem optimum non solum sui temporis, sed qui unquam fuit.*

¹ *Ut ipsa, perceptis minoribus commodis, concederet majora nobilitati.*

² *Tum cogitationes Drusi conversæ sunt ad, &c.*

*****

æquasse. vid. not. Burm. ad h. l.—1 *Ejus e margine obtrusum videtur: Ruhnk. colleg. ejus, quam optime. Mox ab ipso ejicendum putat Lips.—2 Ita Ruhnk. Ed. pr. alii.—3 Ed. pr. incognita, quod correxit Acidal., recipiente*

NOTE

¹ *Interrogatum lege repetendarum]* Interrogari lege, nihil aliud est, teste Aconio, quam reum fieri, accusari: Gallice *accusé de concussion.*

² *Veluti inescanda]* Veluti oblata esca capiendæ. Quæ metaphora ducitur a piscibus et avibus, quæ inescari proprie dicuntur, cum escam captantes capiuntur. Hac metaphora utitur Terent. in Adelph. ‘Nun-

quam rem facies: abi, nescis inescare homines.’

³ *Cultello percussus]* Percusorem Cicero nominat *Varium*, hominem importunissimum. Florus tamen enim dicit interlisse dolore rerum a se temere motarum.

⁴ *Convenientissimam conscientię suæ]* Id est, convenientissimam integritati suæ mentis, ac suorum consiliorum,

juvenis vitæ habuit. Cujus morum minime omittatur argumentum.⁴ Cum ædificaret domum⁴ in Palatio⁴ in eo loco, ubi [est, quæ]⁵ quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilii Sienne est; promitteretque ei architectus, ita se eam ædificaturum, ut libera a conspectu, immunisque ab omnibus arbitris⁶ esset [neque quisquam in eam despicere⁷ posset]:⁷ 'Tu vero,' inquit, 'si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut, quicquid agam, ab omnibus perspicere possit.'

15.⁸ [In legibus Gracchi inter perniciosissima numeraverim, quod extra Italiam colonias posuit. Id majores (cum viderent tanto potentiorum Tyro⁹ Carthaginem, Massiliam Phocæa,⁷ Syracusas⁸ Corinthus, Oyzicum ac Byzan-

⁴ Non est prætermittendum testimonium innocentis ejus morum.

⁴ In Palatino monte.

Ruhnken.—4 Ed. pr. perperam templum.—5 Damnat hæc est, quæ Ruhnken.: desunt in Ed. Clud.—6 Ita Cod. Ed. pr. hominibus. Ed. Basil. omisit hominibus.—7 Hæc, ut spuria, primus rejecit Bozhor. probante Ruhnken.: desunt in Ed. Clud.—8 Sectionem, unde inclusam, ab aliena manu interpolatam pnto, cum sequentia inde a *Mors Drusi*, &c. arctissime cum prioribus cohæreant, et re aliena interposita infelicitissime interrumpatur narrationis filium. Krauss. Cludius conjecturam Krausii sequens hæc omnia, in legibus usque ad condita est, transposuit ad finem cap. 7. cui addidit primam sectionem cap. 8. *Subinde Porcio Marcioque.....Narbo Martius, ad*

NOTÆ

cujus erat sibi conscius.

^p *Despicere*] Ab alto inspicere. Atque hinc utimur hoc verbo pro *contemnere*, quia, quos contemnimus, infra nos quasi positos aspicimus. Unde despicientia rerum humanarum pro *contemptu*. Contra sic usurpatur *aspicere*, pro venerari, magni facere: Non est omittenda hujus verbi (*despicere*) rarior acceptio: tamen Cicerojana, ut sit: oculos avertere, visum alio detorquere. Cicer. pro B. Rosc. Amer. 34. 'Simul atque ille desperavit, aliquid hujusmodi moliantur.'

¹ Tyro] Urbs est Syriæ in Phœnicia, in ora maris mediterranei: hodie *Syr*, sub dominio Turcarum. Unde olim colonia deducta Carthaginem,

de qua supra l. i.

² *Massiliam Phocæa*] Massilla, vulgo, *Marseille*, urbs est in ora Provinciae, emporio celebris. Massilienses olim luxus notati sunt. Unde apud Suidam, Massiliam navigas, e Massilia venis, de nimium cultus dicitur. Phocæa urbs Æolidis est, in Asia minori, nunc *Fochia Vezetia*.

³ *Syracusas*] In Sicilia, nunc *Saragosa*. *Cyzicum* urbs est Mysia in Asia, nunc *Chisio*: *Byzantium*, Turcis *Stamboul*; nobis *Constantinople*. Sedet juxta Bosphorum Thracium, inter Pontum Euxinum, et Propontidem e regione Asiae minoris. *Miletus* sita est ad Carie et Ionie fines, hodie *Milaso*.

tium Mileto, genitili solo) diligenter vitaverant, ut⁹. cives Romanos ad censendum¹ ex provinciis in Italiam revocaverint.⁴ Prima autem extra Italiam colonia Carthago condita est.] Mors Drusi jam pridem tumescens¹⁰ bellum excitavit Italicum.¹¹ Quippè L. Cæsare, et P. Rutilii consulibus, [U. c. 664. a. Chr. n. 89.] abhinc annos CXX.¹² universa Italia,¹⁰ cum id malum ab Asculanis¹¹ ortum esset, (quippe Servilium¹¹ prætorem, Fointoiumque legatum occiderant,¹¹) ac deinde a Marsis^b exceptum, in omnes penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit. Quorum ut fortuna atrox, ita causa fuit justissima: petebant enim eam civitatem,¹² cujus imperium armis tuebantur:¹² per omnes annos atque omnia bella, duplici numero se militum^c equitumque

⁹ *Majores nostri id vitaverant diligenter, cum observarent Carthaginem fuisse multo potentiorum Tyro, Massiliam Phocæa, Syracusan Corinthis, Cynicum ac Byzantium Mileto, ubi nati erant primi illarum incolæ: ita ut semper revocaverint in Italiam ex provinciis cives Romanos, ad prestandum suos redditus.*

¹ *Jamdudum erupturum.*

¹⁰ *Nam postulabant jus civitatis illius, cujus, &c.*

q. i. vid. Var. LL.—9 *Acidal. ut, et mox revocaverant.*—10 Sic transposuerunt Putean. et Ald. quæ in Ed. pr. legebantur *cum id malum in universa Italia ab Asc., &c.*—11 Sic Ald. Nep. Ed. pr. *Servium: Heins. qui Q. Servilium proconsulem.*—12 Interpunctio hæc debetur Putean. Ed. pr. distinguit post

NOTE

⁴ *Ad censendum]* Est hoc loco censere, apud censores, cum ab iis census agitur, profiteri sua bona. Est item censere, facultates æstimare, et in censum redigere: quod quinto quoque anno facere censores solebant.

¹⁰ *Tumescens]* Quò sensu Cicero ad Attic. I. XIV. dixit: 'tument negotia,' pro jam jam eruptura sunt.

¹¹ *Italicum]* Sic dictum est, quia per omnes Italiæ oras diffusum; unde Floro Sociale nominatur.

¹² *CXX.]* Manutius legit CXIX. nota una detracta. Item, quod valde prebo, legit, *universa Italia, cum id malum ab Asculanis esset* (ortum), quippe Servium, &c. arma adversus Romanos cepit.

¹¹ *Ab Asculanis]* Incolis Asculi, & Ascoli, in agro Piceno.

¹¹ *Occiderant]* Inter ludos, quibus ambo legati intererant.

^b *A Marsis]* Italiæ populis, sub Samnitibus: ubi nunc pars Aprutii ulterioris juxta lacum Fucinum in regno Neapolitano, et in limite ditioris Pontificiæ: etiam nunc *Ducato de Marsi.*

^c *Militum]* Etsi dicitur miles quicumque militiam exercet, tamen usus voluit, interdum militem accipi *pro pedite;* ut hic accipitur: ut apud Cæsarem lib. III. de Bello Civili: 'cum ipsi numero militum equitumque præstarent:' ut alibi passim apud scriptores plerosque.

fungi,^a neque in ejus civitatis jus recipi, quæ per eos in id ipsum pervenisset fastigium, ex quo¹ homines ejusdem et gentis et sanguinis, ut externos alienosque, fastidire posset. Id bellum amplius CCC. millia juventutis Italicæ abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeii Magni pater, C. Marius, [de quo prædiximus,]² L. Sylla anno ante prætura functus, Q. Metellus Numidici filius, qui meritum cognomen Pii consecutus erat. Quippe expulsus civitate a L. Saturnino, tribuno plebis, quod solus in leges ejus³ jurare noluerat, pietate sua, auctoritate senatus, consensu populi Romani, restituit patrem. Nec triumphis honoribusque, quam aut causa exilii, aut exilio, aut reditu clarior fuit Numidicus.

16. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Popædus,⁴ Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus.⁵ Neque ego verecundia, domestici sanguinis gloriæ quicquam, dum verum refero, subtraham.⁶ Quippe multum Minatii Magii, atavi mei, Æculanensis,⁴tribuendum est memoriæ: qui nepos Decii Magii, Campanorum principis, celeberrimi et fidelissimi viri,⁷ tantam hoc bello Romanis fidem præstitit, ut cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum⁸ simul cum T. Didio caperet, Pompeios⁹ cum

^a Singulis annis, atque in omnibus bellis se suppeditare duplex pedum et equitum, neque, &c.

¹ At ego nihil pudore detraham de gloria majorum meorum, dum, &c.

² Hominis inter optimates Capuæ celeberrimi, et fidelissimi.

bella.—1 Ex quo dedit Ruhnken. comparans II. 76. Ed. pr. per quod.—2 Hæc pro glossemate suspecta habet Kraus.—3 Ita Rapheleng. et Voss. Ed. pr. Mutilus.—4 Ed. pr. Æculanensis: sed correxit Cellar. qui Æculanum in Hir-

NOTÆ

⁴ In leges ejus] Quas volebat ferre de divisione agrorum hujus Galliarum partis, unde Cimbros Marius expulerat.

⁵ Silo Popædus] Quantum ad hæc nomina pertinet, legendum est; Pompeidius, ex Diodoro et Orosio: Hirpinus Asinius, T. Vellius Cato, Papius

Mutilus, ex Appiano.

⁸ Herculaneum] Nunc Torre del Greco: in ora sinus Neapolitani.

⁹ Pompeios] Urbs ad Sarni ostia. Holstenio dicitur Civita: Cluverio Scafati: Ferrario, Torre dell' Annunziata.

L. Sylla oppugnaret, Compsamque⁵ occuparet. Cujus de virtutibus cum alii, tum maxime dilucideque⁶ Q. Hortensius in Annalibus suis retulit. Hujus⁷ [ille]⁸ pietati plenam populus Romanus gratiam reddidit,⁹ ipsum viritum¹⁰ civitate donando,⁹ duos filios ejus creando prætores, cum seni adhuc crearentur.¹ Tam varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum¹¹ duo Romani consules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius, ab hostibus occiderentur, exercitus populi Romani multis in locis funderetur, utque ad saga⁴ iretur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperii sui Corfinium legerant, quod appellarunt¹² Italicum.¹¹ Paulatim deinde recipiendo in civitatem, qui

⁹ Ipsum solum et seorsum civem faciendo.

pinis est, ubi legionem conscripserat.—5 Ed. pr. *Cosam*.—6 Lips. *maxime dilucide*. Ruhnken. *eximie dilucideque*.—7 Ed. pr. *cujus*, quod correxit Heins.—8 *Ille*, quod Ed. pr. habet, eiecit Ed. Basil. Sed latet haud dubie vittum sub hac voce. Scheffer. in Misc. Obs. Vol. ix. T. III. conjecit *illi*: Lips. *scilicet*: Voss. *in se vel inde*: Heins. *illibata*: Jacobs. in Præf. Vers. Velleii vernaculæ, p. 29. *insigni*: Herel. in Annotat. crit. ad h. l. *utili*: Oudendorp. referente Ruhnken. *cujus fidei et pietati*. Inter quos maxime probò Herelium. *Kraus*. *Burm. ille omisit*: Clud. *illustri*.—9 Sic correxit Perizon. teste Heins. probante Ruhnkenio, et in textum recipiente. Ed. pr. cum multis al. *retulit*.—10 Ita Ed. pr. Ruhnken. et Lugd. Bat. 2. Jacobs. in Præf. Vers. conj. *Minatium*: Ed. Bipont. *virum*. Clud. *Quiritium*.—11 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *continuo*.—12 Ita correxit Burer. recipiente Ruhnken. exemplo Ed. Junt. Cod. *appellentur*: Ed. pr. *Corfinium legerantque Italicam*.—1 Causab. et Wesseling. probante Ruhnken. ex Diod.

NOTÆ

⁵ *Compsam*] Alii legunt *Cosam*, quæ, teste Barrio, dicitur *Cassano* regni Neapolitani in Calabria.

¹ *Cum seni adhuc crearentur*] Non frustra addidit, *seni*: quia non multo post, teste Lipsio, Sylla Dictator numerum auxit ad XII.

⁴ *Ad saga*] Sagum vestimentum militare est, Græcis, Gallis, Germanis, Hispanisque commune cum Romanis. Illud Romæ moris erat in dubio periculosi belli eventu sumere. Sanctum autem, nisi lætiore spe, et meliore fortuna, non deponebatur. Ad id vero Senatus consulto vel lege opus erat. Hujus porro vestimenti

Delph. et Var. Clas.

tria erant genera. Unum lugubre, nigrum, pullum, de quo hoc loco sermo est: alterum gregale, militum scilicet, densum atque villosum: tertium imperatoris, quod proprie paludamentum.

¹ *Quod appellarunt Italicum*] Ita recte Burrerius emendavit. An item recte Vossius, qui legit, *Italicam*? Utrouque legi modo potest, et *Italicum* et *Italicam* Corfinium. Urbs erat Pelignorum, ubi natus Silius Poëta; unde dictus est *Italicus*, id est, *Corfiniensis*. Nunc vicus est Aprutii citerioris; vulgo, *Pentina*, vel *S. Petino*.

Paterc.

G

arma aut non ceperant, aut deposuerant maturius, vires refectæ sunt: Pompeio Syllaque et Mario fluentem^m pro-cumbentemque rem publicam populi Romaniⁿ restituentibus.

17. Finito ex maxima parte, nisi quaⁿ Nolani belli manebant reliquis, Italico bello (quo quidem Romani victis afflictisque ipsi exarmati, quam (integri)^o integris universis civitatem dare maluerunt) consulatum inierunt Q.^s Pompeius et L. Cornelius Sylla [U. c. 666. a. Chr. n. 87.], vir, qui neque ad finem victoriæ satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari potest. Hic natus familia nobili, sextus a Cornelio^o Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiæ ejus^o claritudo intermissa esset,^r diu ita se gessit, ut nullam petendi consulatum cogitationem habere videretur. Deinde post præturam illustratus bello Italico,^s et ante in Gallia legatione sub Mario, qua^r eminentissimos duces hostium fuderat, ex successu animum sumpsit; petensque consulatum, pæne omnium civium suffragiis factus est.^{sP} Sed eum honorem undequinquagesimo ætatis suæ anno assecutus est.

18. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex, vir neque

^r Cujus quidem belli sub finem Romani ipsi, positis armis, maluerunt dare seorsum civitatem hostibus victis et debilitatis, quam omnibus simul, cum eorum vires erant integra.

^s Qui fuerat unus ex clarissimis ducibus belli, quod gestum est adversus Pyrrhum, cum ejus gentis splendor extinctus esset ab aliquo tempore.

^{sP} Celebris effectus in bello Italico.

excerpt. p. 519. et Strab. v. p. 241. *Italicam*.—2 Ita Voos. et Ruhnkensius e Cod. lectione *rem P. R.* Ed. pr. *Remp.*—3 Ed. pr. *que*: Lips. *quod*.—4 Ruhnkensius *integri* a *sq. integri* haustum esse putavit, Claudius contra idem excidisse censet ante *integris*: *integri* deest in Ed. pr. Heins. omittit *integris*.—5 Ed. pr. *Cn.*—6 Herel. *ætas*.—7 Ed. pr. *qua*.—

NOTÆ

^m *Fluentem*] Id est, ruentem. Quo recidit Virgilianum illud: 'Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri Spes Dananum.'

ⁿ *Nisi qua*] Pro *quatenus*, quod

Ciceronianum est.

^o *Sextus a Cornelio*] Gallice: *le sixième descendant de Cornelius*.

^r *Suffragiis factus est*] Loge cum Grutero, *nactus est*, id est, obtinuit.

silendas,⁴ neque dicendus sine cura,⁵ bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, semper animo maximas, consilii dæx, miles manu, odio in Romanos Hannibal,⁶ occupata Asia, necatisque in ea omnibus⁷ civibus Romanis, quos quidem eadem die atque hora, redditis civitatibus hæris, ingenti cum pollicitatione præmiorum, interimi jusserrat, (quo tempore neque fortitudine adversus Mithridatam, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis⁸ par fuit. Horum fidem Mytilenæorum⁹ perfidia illuminavit: qui M. Aquilium, aliosque Mithridati victos tradiderunt; quibus libertas, in tuus Theophanis¹⁰ gratiam, postea a Pompeio restituta est,) cum terribilis Italiæ quoque videretur imminere,¹¹ sorte obvenit Syllæ Asia provincia. Is, egressus Urbe, cum circa Nolam moraretur (quippe ea urbs pertinacissime arma retinebat, exercituque Romano obsidebatur, velut poeniteret ejus fidei, quam omnium sanctissimam bello præstiterat Punico¹²); P. Sulpicius, tribunus plebis disertus, acer, opibus, gratia, amicitiiis, vigore ingenii atque animi celeberrimus, cum antea rectissima vo-

⁴ Rex Ponti, vir de quo neque silendum est, neque loquendum leviter.

⁵ Cum formidabilis etiam Italia videretur instare.

⁷ Quasi cum pauciores ejus fidei, quam servaverat omnium religiosissime in bello Carthaginiensi.

3 Gentes. Vasa, aliique malunt nactus est. Heins. expungenda censet factus

NOTE

⁴ Vir neque silendus] Quippe, cum vincendo Pyrrho tantum quatuor, Hannibali septem et decem anni sufficissent, Mithridates annos quadraginta Romanis restitit.

⁶ Odio in Romanos Hannibal] Id est, auctor Hannibal, propter par ejus odium in Romanos. Hannibal Amilcaris filius fuit: quem adhuc impubereum jurejurando, ante aras, pater astrinxit, ut, cum primum per ætatem liceret, adversum Romanos arma sumeret.

⁷ Necatisque in ea omnibus, &c.] Memnon de Tyrannis Heracl. Pont. Item Valer. Maxim. l. ix. c. 2. tra-

dunt octoginta millia cæsa esse. Augent numerum Plutarchus et Appianus: ille quidem usque ad centum et quinquaginta millia; hic vero ad centum et sexaginta millia. Sed Vossio Memnonis potior videtur auctoritas.

⁸ Rhodiis] Incolis insulæ Rhodi, de qua supra l. i. c. 9. et mox infra.

⁹ Mytilenæorum] Incolarum urbis Mitylenes, quæ Lesbii insulæ caput est.

¹⁰ Theophanis] Historicus erat, Magni Pompeii rerum scriptor. Cicar. pro Arch. 24.

luntate apud populum maximam quæsisset dignitatem,^a quasi pigeret eum virtutum suarum, et bene consulta ei male cederent, subito pravus et præceps, C. Mario, post LXX. annum, omnia imperia et omnes provincias concupiscenti (se)^p addixit, legemque ad populum tulit, qua Syllæ imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum;^a aliasque leges¹⁰ perniciosas et exitiabiles, neque tolerandas liberæ civitati, tulit. Quin etiam Q. Pompeii consulis filium, eundemque Syllæ generum, per emissarios factionis suæ interfecit.

19. Tum Sylla contracto exercitu ad Urbem rediit, eamque armis occupavit; XII. auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos¹¹ Marium cum filio et P. Sulpicio, Urbe exturbavit, ac lege lata exules fecit. Sulpicium etiam assecuti equites, in Laurentinis⁷ paludibus jugulavere; caputque ejus, erectum et ostentatum pro rostris, velut omen imminentis proscriptionis fuit. Marius post sextum consulatum annumque¹² LXX. nudus ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto,^a circa paludem Maricæ,^a in quam se, fugiens consecrantes Syllæ equites, abdidit, injecto in collum loro, in carcerem Minturnensium jussu duumviri^b perductus est. Ad quem interficiendum missus cum gladio servus publi-

^a Cum antea acquisivisset, rectissima voluntate, maximam apud populum famam.

^a Caius Marius proficeretur dux bello adversus Mithridatem.

//////////

est. Sed.—9 Se, quod deest in Ed. pr. addidit Putean. probante Helms. et Ruhnken.—10 Hottinger. *leges* de glossemate suspectum habet.—11 Acidal. *interque eos*.—12 Ita Voss. Ed. pr. *annoque*: Putean. *annosque*.—1 Ed. pr.

NOTÆ

⁷ *In Laurentinis*] In paludibus circa Laurentum urbem Latii: nunc *S. Lorenzo*.

^a *Arundineto*] Loco arundinibus abundantanti. Sic rosetum, olivetum, &c. pro locis, in quibus plurimæ rosæ, et oleæ sunt.

^a *Maricæ*] Sylva est Latii novi (lucus a Livio dicitur) in Campania

confinio ad Lirim fluvium, apud Minturnas urbem excisam: sic dicta a Marica Nympha de qua Virgil. *Æneid.* VII. 'Hunc Fauno, et nympha genitum Laurente Marica.'

^b *Jussu duumviri*] Ita vocabantur coloniarum magistratus, ut Romæ consules.

cus; natione Germanus, qui forte ab imperatore eo, bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Marium, magno ejulatu expromente^a indignationem casus tanti viri, abjecto gladio, profugit e carcere.^b Tum cives, ab hoste misereri paulo ante principis viri docti,^c instructum eum viatico,^c collataque veste, in navem imposuerunt. At ille, assecutus circa Ænariam^d filium, cursum in Africam direxit, inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium toleravit: cum Marius,^e aspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.

20. Hoc primum anno sanguine consulis Romani militis inbutæ manus sunt.^d Quippe Q.^f Pompeius,^f collega Syllæ, ab exercitu^g Cn. Pompeii proconsulis, seditione, sed quam dux excitaverat,^g interfectus est. [U. c. 667. a. Chr. n. 86.] Non erat Mario, Sulpicio^h Cinna temperator. Itaque, cum ita civitas Italiæ data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi cives; ne potentia eorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret, plusque possent recepti in

^a Qui in bello Cimbrorum forte captus fuerat ab eo, cum esset dux exercitus Romani, statim atque agnovit Marium, abjecto ens, profugit e carcere, cum magna ejulatione, quæ indicabat ejus indignationem ob casum tanti viri.

^b Tum cives, qui ab hoste didicerant miserecere hominis, qui paulo ante primus fuerat reipublicæ, &c.

^d Hoc anno manus militum primum tincta sunt cruore consulis Romani.

~~~~~
 II: viri: Lips. maluit duumvirum: Gruter. duumvirali.—2 Cod. m. e. expromenti: Ed. pr. cum magno e. expromenti: Ed. Basil. magno cum e. se prodentem indignationem: Ed. Bipont. secutus Birmann. experimente.—3 Ed. pr. Tenuis: Gruter. conj. circa I. (s. insulam.) Ænariam.—4 Sunt deest in Ed. pr.—5 Q. addidit Heins. quod deest in Cod. et Ed. pr. post. præced. Quippe forte elapsum.—6 Ed. pr. ad exercitum.—7 Cod. et Ed. pr. creaverat. Burer. excitaverat vel exciverat probante Ruhken. et Heins.—8 Rhenan. Sulpicius.

NOTE

^c Viatico] Id est, pecunia ad iter faciendum.

^d Ænariam] Insula Campaniæ est, vulgo Jachia. Habet arcem munitissimam, cum arce in scopulo, ab insula quasi sejuncto. Ubi alias asylum Ferdinandi regis Neapolitani, tempore Caroli VIII. Francorum regis, qui totum ejus regnum intra paucos

dies ceperat.

^e Cum Marius, &c.] Exscribi dignum est ad hunc locum Lucani illud: 'Solatia fati Carthago Mariusque tulit, pariterque jacentes Ignovere Deis.'

^f Quippe Q. Pompeius] Cognomine Strabo, qui anno superiore collega Syllæ fuerat,

beneficium, quam auctores beneficii; Cinna, in omnibus tribubus eos se distributurum, pollicitus est. Quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in Urbem acceverat. E qua pulsus collegas optimatumque viribus, cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est, suffectusque in ejus locum L. Cornelius Merula, flamen Dialis.^a Hæc injuria^b homine, quam exemplo, dignior fuit. Tum Cinna, corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox etiam, spe largitionis, militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus est. Is cum universus^c in verba ejus jurasset,^d retinens insignia consulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium: e quorum delecta 600. amplius cohortes conscripserat, ac triginta legionum instar impleverat.^e Opus erat^b partibus auctoritate,¹⁰ gratia: cujus augendæ,¹ C. Marium cum filio de exilio revocavit, quique cum iis pulsi erant.

^a Itaque cum jus civium Romanorum Italia datum esset ea conditione, ut novi cives redigerentur in octo tribus, ne eorum potentia atque multitudo minueret decus veterum civium; et ne, qui recepissent hoc beneficium, potentiores fierent, quam qui illud contulissent, &c.

^b Qua de causâ advocaverat in urbem ex tota Italia maximam multitudinem.

^c Cum universus exercitus sacramentum ei dixisset, &c.

—9 Ed. pr. universos.—10 Post auctoritate interpungit Ed. pr. at secus mox: gratia cujus augenda C. M., &c. Recentiores Edd. emendarunt Opus erat partibus, auctoritate, gratia: cujus, &c. Interpunctionem vero post partibus damnant eum Krausio Ruhnken. qui vocem illam in Dativo capiunt de factione

NOTE

^a Flamen Dialis] Sacerdos Jovis. Dialis dicitur ἀὶὸν τοῦ Διὸς, a Jove, quasi Jovialis. Nam Flamines ab eo numine, cui sacra faciebant, assumebant sibi cognomen. Unde autem Flamen deducitur? A filo, inquit Servius, quo Sacerdotes, maxime æstivo tempore, caput cingebant. Cum enim pileum ferre per æstivum non possent, incidere vero nudo capite nefas esset, tantum filo caput religabant. Ex quo dicti sunt Flamines, tantquam Filamines.

^b Hæc injuria] Sensus est: Hæc

quidem injuriam talis homo merebatur: at tale severitatis exemplum dandum non fuisset, quia periculosum esse poterat.

^c Ac triginta legionum instar impleverat] Gallice: et il en forma trente corps, comme autant de légions.

^d Opus erat] Sensus est: Ad hæc omnia, necesse erat factionem cōstitare: opus erat auctoritate, et gratia, ad quam augendam de exilio revocavit C. Marium, &c.

^e Cujus augendæ] Optima lectio, per Hellenismum satis notum.

21. Dum bellum autem infert patriæ Cinna, Cn. Pompeius, Magui pater (cujus præclara opera bello Marsico, præcipue circa Picenum agrum,^m [ut præscripsimus,ⁿ] usa erat respublica,^l quique Asculum ceperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v. et LXX. civium Romanorum, amplius LX. millia Italicorum una die confixerant) frustratus spe continuandi consalatus, ita se dubium mediumque partibus^o præstitit, ut omnia ex proprio usu ageret, temporibusque insidiarj videretur, et huc atque illuc, unde spes major affulisset¹² potentia, se exercitumque deflecteret.⁴ Sed ad ultimum magno atrocique prælio cum Cinna conflixit: cujus commissi patriæque sub ipsis mœnibus oculisque^o urbis Romanæ,^o pugnantibus spectantibusque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi potest. Post hoc, cum utrumque exercitum, velut parum bello exhaustum, lacera- ret pestilentia, Cn. Pompeius decessit. Cujus interitus voluptas, amissorum aut gladio aut morbo civium pœne damno repensata est:⁴ populusque Romanus, quam vivo

^l Qui, ut supra scripsimus, eximie de republica meritis fuerat in bello Marsico, præsertim circa agrum Picenum.

¹² Ita se ambiguum ac medium inter partes præbuit, ut omnia gereret ex sua utilitate, videreturque observare tempora, et se cum exercitu converteret, modo huc, modo illuc, ubi sperasset se fore potentiorum.

^o Lætitia, quam attulit ejus mors, compensata est jactura civium, quos aut ensis aut morbus abtulit.

Cinna, quæ gratia et auctoritate indigebat.—11 De glossemate hæc Krausio suspecta sunt. Ruhken. et al. prædiximus.—12 Ed. pr. *adfulisset*: correxerit Ald. Nep. probantib. Raphaeleng. Gruter. Bozh. Burm. Græner. et Ed. Bipont.—1 Ita ex correctione Lipsii, probantib. et in textum recipientib.

NOTE

^m *Circa Picenum agrum*] Picenum vulgo creditur esse *la marche d'Ancone*, provincia ditionis Pontificiæ. Sed complectitur etiam Apruntii ulterioris partem, cum majori parte Marchis Anconitanæ. Urbs ejus præcipua nunc est *Ancone*, in ora Mediterranei maris.

^o *Mediumque partibus*] Medii, teste Schero, dicuntur, quos in contentio-

nibus nullarum partium sive neutros vocamus. Gallice, *Neutres*.

^o *Oculisque urbis Romanæ*] Ita Lipsius: Vossius, *focisque*. Uterque bene. Lipsianam tamen emendationem amplector. Ergo loci sensus est: Exitus hujus prælii commissi, non ut alia procul a patria, sed apud Janiculum, sub ore oculisque urbis Romanæ, quam tristis, funestaque fu-

iracundiam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duæ seu tres Pompeiorum fuere familiæ, primus ejus nominis, ante annos fere CLXVII.² [U. c. 613. a. Chr. n. 140.] Q.³ Pompeius cum Cn. Servilio consul fuit.⁴ Cinna et Marius, haud incruentis utrinque certaminibus editis,⁵ Urbem occupaverunt: sed prior ingressus Cinna, de recipiendo Mario legem tulit.

22. Mox C. Marius pestifero civibus suis reditu⁶ intravit moenia. Nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi mox Syllana esset secuta. Neque licentia gladiatorum in mediocres⁷ sævitum, sed⁸ excelsissimi⁶ quoque atque eminentissimi civitatis viri variis suppliciorum generibus affecti. In iis consul Octavius, vir lenissimi animi, jussu Cinnæ interfectus est. Merula autem, qui se sub adventum Cinnæ consulatu⁷ abdicaverat, incisus venis, superfusoque altaribus sanguine, quos sæpe pro salute reipublicæ flamen, Dialis precatus erat Deos, eos in exsecrationem Cinnæ, partiumque [ejus]⁸ tum precatus, optime de republica meritum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps civitatis atque elo-

¹ Post commissa prælia, quæ utrinque valde cruenta fuerunt.

² Neque licentia actum est crudeliter in homines mediocres, sed, &c.

.....

Ruhnken. Ed. Bipont. et Kraus. Ed. pr. *Sociisque*.—2 Ed. pr. CLXVIII. —3 Pro Q. Ed. pr. *quam*.—4 At excidisse ante Cinna putat Kraus. absorptionem a præcedente syllaba it.—5 Cod. *licentia immediocri sævitum*. Scripsit Acidal. in *mediocris*, antiquum accusativum. Junta, Ed. Basil. aliique post eos, *gladiatorum*, quasi, teste Burerio, in vet. Cod. deesset, omiserunt; Ruhnken. vero in Cod. esse, sed operarum culpa in Burer. nota elapsum esse putat.—6 Ita Ed. Basil. qui et mox quoque mutavit in *quique*. Ed. pr. *excelsissima quoque atque eminentissima*, quod tuetur Putean. corrigens *dignitatis*.—7 Rhenan. Gryph. et Ed. Basil. ita interpretati sunt Cod. *Cos*.—8 Herel. damnat *ejus*, et pro *ejus tum conj. extremum*.—9 Ita rescripsit

NOTÆ

erit, et pugnantibus et spectantibus, ægre dici potest.

⁶ *Pestifero civibus suis reditu*] Sensus est: Non multo post C. Marius ingressus est urbem, ubi, veluti quædam pestis, ejus reditus plurimos civis absumpsit.

⁷ *In mediocres*] Vulgo *immediocri*. Verum Acidalii et Rhenani lectionem,

quæ visa mihi est commodissima, secutus sum.

⁷ *Consulatu*] Alii *Consulis*; quæ lectio retineri possit, cum Cinna insignia consularia etiam gesserit, postquam consulatus ei abrogatus est a Senatu: tamen primum Rhenano; deinde Gryphio atque Stephano editum est, *consulatus*. Quam editionem

quentiæ,* gladiis militum, quos ipsos facundia sua moratus erat, jussu Marii Cinnæque confossus est. Q. Catulus, et aliarum virtutum et belli Cimbrici gloria, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cum ad mortem conquireretur, conclusit se loco, nuper calce arenaque perpolito; illatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inimicorum, obiit.† Omnia erant præcipitia in republica,‡ nec tamen adhuc quisquam inveniebatur, qui bona civis Romani aut donare auderet, aut petere sustineret. Postea id quoque accessit, ut sævitæ causam avaritia præberet, et modus culpæ ex pecuniæ modo constitueretur,§ et qui fuisset locuples, fieret nocens,¶ sui quisque periculi merces [foret],‡ nec quicquam videretur turpe, quod esset quæstuosum.

23. Secundum deinde consulatum Cinna, et septimum Marius in priorum dedecus iniit. [U. c. 668. a. Chr. n. 85.] Cujus initio morbo oppressus decessit, vir in bello hostibus, in otio civibus infestissimus, quietisque impatientissimus. In hujus locum suffectus Valerius Flaccus, turpissimæ legis auctor, qua creditoribus quadrantem* solvi jusserat: cujus facti merita† eum poena intra biennium consecuta est. Dominante in Italia Cinna, major pars nobilitatis ad Syllam in

* *Marcus Antonius, nobilissimus atque eloquentissimus urbis, &c.*

† *Partim hausto mortifero aëre, partim adempta respirandi potestate, extinctus est morte, magis ex hostium desiderio quam ex eorum arbitrio.*

‡ *In republica omnia ruebant in extremum discrimen.*

§ *Et magnitudo culpæ æstimaretur ex copia diticiarum.*

Ed. Basil. Ed. pr. *innocens*.—10 *Foret* in Edd. plurimis, sed expungendum

NOTE

priore potiore esse judicamus.

* *Quadrantem*] Id est, quartam debitorum partem, qua soluta debitores reliquis partibus liberarentur. Matutius de usura, non de credito rem explicat, atque Flaccum, exempli causa, ternos nummos ex centenis pendi. quotannis usura nomine volu-

isse. Hoc vero sensu, quo explicet modo *quadrantem* non admodum liquet.

† *Cujus facti merita*] Cum enim propter avaritiam invisus esset exercitui suo, a C. Fimbria, summis audaciæ viro, occisus est.

Achaiam, ac deinde post in Asiam per fugit. Sylla interim cum Mithridatis præfectis, circa Athenas, Bœotiamque [et Macedoniam]¹ ita dimicavit, ut et Athenas reciperet, et plurimo circa multiplices Piræei portus² munitiones labore expleto, amplius cc. millia hostium interficeret,³ nec minas multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenas oppugnatae a Sylla sunt, imputat Atheniensibus,⁴ nimirum⁵; veri⁶ vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper et in omni re, quicquid sincera fide gereretur, id Romani, Attica fieri, prædicarent. Ceterum tum⁷ oppressi Mithridatis armis homines miserrimæ conditionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis,⁸ et animos extra moenia, corpora, necessitati servientes, intra muros habebant. Transgressus deinde in Asiam⁹ Sylla, parentem ad omnia¹⁰ supplicem, que Mithridatem invenit. Quem multatum pecunia ac parte navium, Asia omnibusque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decedere coëgit: captivos recepit; in per fugas¹¹

¹ *Ut et recuperaret Athenas, et post plurimos labores toleratos, ad diruendas varias munitiones Piræei portus, interficeret, &c.*

² *Si quis imputat Atheniensibus hanc perductionem, et ea que acta sunt tempore quo Sylla Athenas oppugnavit, &c.*

³ *Ceterum Athenienses, oppressi armis Mithridatis, tum erant in miserrimo statu; cum enim essent in hostium potestate, obsidebantur ab amicis, &c.*

putant Lips. et Ruhken. deest in Ed. Bipont. et Ed. Clud.—11 Hæc a sciolo in margine ascripta fuisse videntur; repugnat enim rerum veritati. Finitimos Macedoniam infestantes populos, non Mithridatis exercitus, ibi devicit Sylla. Kraus.—13 *Is* ante *nimirum* conj. Kraus.—1 *Cum* Ed. pr.—2 *Ita* Ed. Basil. Ed. pr. *in Asia*.—3 Ed. pr. *ante omnia*: correxit Kuhnken.—4 *Ita* correxit Ed. Basil. *per fugam* Ed. pr. quod tuetur Hottinger. in

NOTE

¹ *Piræei portus*] Athenarum portus erat, quadringentarum navium capax: olim Archelai opera munitissimus. Deinde a Themistocle longissimo muro urbi conjunctus: vulgo, *Porto Leone*, a Leone marmoreo, qui ad litus jacet.

² *Nimirum certi*] Vossius legit *neminem*. De Atheniensium vese fide aliter omnino Tacitus scripsit Ann. 11.

ubi eos vocat, 'Mithridatis adversus Syllam socios.'

³ *Parentem ad omnia*] Actialis legit *in omnia*: que locutio Velleio prorsus familiaris est. Verum Vossius nihil mutandum esse censet, velleique dicti, *ante omnia*, pro *principis*; quo modo Virgilius dixit Georg. 11. 'Dulces ante omnia Mæna.' Gallico, *Disposé à une obéissance absolue*.

nequosque animadvertit: paternalia, id est, Ponticis⁶ finibus contentum esse iussit.

24. (At)⁶ C. Flavius Fimbria [U. c. 669. a. Chr. n. 84.], qui præfectus equitum ante adventum Syllæ, Valerium Flactum consularem virum interfecerat, exercituque occupato Imperator appellatus, forti⁷ Mithridatem pepulerat prælio, sub adventum Syllæ se ipse interemit, adolescens, quæ pessime ausus erat, fortiter executus. Eodem anno P. Lænas tribunus plebis Sex. Lucilium,⁸ qui [in]⁹ priore anno tribunus plebis fuerat, saxo Tarpeio¹⁰ dejecit: et cum collegæ ejus, quibus diem dixerat, metu¹¹ ad Syllam profugissent, aqua ignique¹² iis interdixit. Tum Sylla, compositis transmarinis rebus, cum ad eum, primum omnium Romanorum,¹³ legati Parthorum venissent, et in iis quidam magi¹⁴ ex notis corporis respondissent, celestem ejus vitam et memoriam futuram,¹⁵ reiectus in Italiam, haud plura quam XXX. armatorum milia adversum oc. amplius hostium exposuit¹⁶ Brundisii. Vix quicquam in Syllæ operibus elarius duxerim, quam quod, cum per triennium Cimbræ Maria-

⁶ Quod nemini Romanorum ante illum contigerat.

⁷ Ejus vitam fore celebrem, et memoriam immortalem.

Mus. Taric. ad h. l.—5 *I. c. Pont.* a glossatore additum videtur Ruhnken.—6 *At* ex Herul. conject. additum.—7 *Ita* ex correctione Putean. Rhezan. forte: Ed. pr. fonte, quod Ed. Basil. abiecit.—8 *Is* delevit Ed. Basil. non invito Ruhnken.—9 Ed. pr. metu: correxit Burer.—10 *Ita* scripsit Ed.

NOTE

⁶ Forti] Alii legunt forte, id est, casu magis quam sua virtute.

⁸ Sex. Lucilium] Quidam ex Plutarcho in Mario legunt Sextum Lucinum. Immo ibidem tradit Plutarchus, hujus facti auctorem esse Maniam; atque illo ipso die, quo septimum consulatum Marius inivit, Sextum Lucinum de Tarpeia rupe præcipitatum esse. Ita Lucini mors antecederet biennio, quæ hoc anno acta esse Velleius refert. Certe Velleius parochronismo biennii non debet accusare Velleianum.

¹⁰ Saxo Tarpeio] Monte Capitolino. A Tarpeia virgine Vestali dictus est Tarpeius, cum prius Saturnius diceretur. Olim ex illo damnati præcipitabantur, et qui falsum testimonium dixissent.

¹² Aqua ignique] Quæ interdictione reus in exitum mittebatur.

¹⁴ Et in iis quidam magi] Recte dici possent physiognomi, vel physiognomones: quorum ars physiognomia vocatur.

¹⁶ Exposuit] In terram Brundisii, quæ urbs est Calabria.

næque partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum iis dissimulavit, nec, quod erat in manibus, omisit; existimavitque ante frangendum hostem, quam ulciscendum civem; repulsoque externo metu, ubi, quod alienum esset, vicisset, superavit,¹⁰ quod erat domesticum. Ante adventum L. Syllæ, Cinna, seditione orta, ab exercitu interemptus est, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quam iracundia militum: de quo vere dici potest, ausum eum, quæ nemo auderet bonus, perfecisse, quæ a nullo, nisi fortissimo, perfici possent; et fuisse eum in consultando temerarium, in exequendo virum.⁷ Carbo, nullo suffecto collega, solus toto anno consul fuit.

25. Putares, Syllam venisse in Italiam [U. c. 670. a. Chr. n. 83.], non belli vindicem,^f sed pacis auctorem: tanta eum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque, cum singulari cura frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam; tentavitque justis legibus et æquis conditionibus bellum componere. Sed iis, quibus et (res)¹¹ pessima et immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies Syllæ exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque et¹² sanissimo.⁷ Felici deinde circa Capuam eventum Scipionem Norbanumque consules superat [U. c. 671. a. Chr. n. 84.]: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu suo desertus ac proditus, inviolatus a Sylla dimissus est. Adeo enim Sylla dissimilis fuit bellator ac victor, ut dum vincit,^{***} ac justissimo lenior; post

⁷ Et eum fuisse simul temerarium in capiendis consiliis, et fortem in exequendis.

⁸ Optimis et prudentissimis quibusque concurrentibus ad eum.

Basil. Ed. pr. Lips. et al. *superaret*. Ursinus conj. *superare*, ut referatur ad *existimavit*. Ruhken. *superandum*.—11 *Res*, a vicinis absorptum, inserendum putavit Ruhken.—12 Ed. pr. omisit et, quod Cod. habuisse testatus est Barer.—1 Lacunam hanc difficilliter explendam monstrare asteriscis optimum factu videbatur. Rhenan. *mitissimo ac j. l. Burer. ejiciendam putat. ac: Burmann. dum vincit acie, justo lenior: Jacobs. dum minitat, s. mini-*

NOTE

^f *Non belli vindicem*] Sensus est: armis ulcisceretur; sed ut certam non ut bello sibi vindicaret omnia; pacem constitueret aut forte, non ut injurias nobilium

victoriam audito fuerit crudelior.^a Nam et consulem,^b ut prædiximus, exarmatum, Q. Sertorium, (pro quanti mox belli facem!)^c et multos alios, potitus eorum, dimisit incolumes: credo, ut in eodem homine duplicis ac diversissimi animi conspiceretur exemplum. Post victoriam, qua descendens montem Tifata^d cum C. Norbano concurrerat Sylla, grates^e Dianæ,^f cujus numini^g regio illa sacrata est, solvit; aquas salubritate medendisque^h corporibus nobiles, agrosque omnes addixitⁱ Deæ.^c Hujus gratæ religionisⁱ memoriam^o et inscriptio templi affixa posti hodieque,¹⁰ et tabula testatur ærea intra ædem.^{d i i k}

^a Sylla enim, dum bellum gerebat, adeo diversus erat a se ipso, cum vicerat, ut in victoria fuerit lenior mitissimis et justissimis, post victoriam crudelior: his omnibus de quorum crudelitate audivimus.

^b Post victoriam, quam Sylla retulerat ex C. Norbano, descendens ex monte Tifata, egit gratias Diana, &c.

^c Dedicavit Deæ agros omnes, et aquas celebres salubritate et vi sanandi morbo.

^d Et inscriptio etiam nunc affixa posti templi, et tabula ex ære posita intra templum, testatur memoriam hujus gratæ religionis.

tatur, justissimo lenior: Ed. Bipont. et al. dum vinceret, j. l. Clud. ex emendatione Recena. Berol. dum vincit alios, &c. Alii aliter.—2 Vulgo Consul: Ed. pr. ut Cos. u. p. exarmatumque S.—3 Hanc exclamationem suspectam habet Ruhnken.—4 Lectio hæc debetur Ed. Basil. Cod. Posuit vict. qua demendmontem ti fata: ita quoque Ed. pr. Burer. ex parte prævit Ed. Basil. Posuit victoriam, qua demens de monte in T. &c. Ruhnken. pro qua malit quia.—5 Cod. gratis, quod Voss. primus explicuit grates, cum antea, Cod. ratione non habita, sic conjecissent Putean. et Lips. Ed. pr. gratus: Junt. gratias.—6 Ita Ed. pr. ex correctione Rhenan. Cod. nomini.—7 Cod. in medendisque: correxit idem Rhenan.—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. adduxit, quam post vocem, non post Deæ, eadem ponit incisum; Burer. contra post Deæ.—9 Ita emendavit Lips. lectionem Ed. pr. memoria.—10 Interpunctionem minimam post hodieque dedit, inculcavitque et, Ed. Basil. Cod. majorem habet post posti.—11 Codex, hodieque crabula testatur ærea. Interea deinde Coss. Carbo, &c. Ed. pr. a Rhenani manu: hodieque tabula testatur ærea intra ædem Coss. At Editor Basil. præter et inculcatum maximam interpunctionem posuit post ædem, et serva-

NOTE

^a Nam et Consulem] Ita Lipsius, cum vulgo legeretur Consul. Sed quem consulem? Scipionem, quem antea scripsit sine noxa dimissum esse, cum Sylla exercitum ejus ipsumque Scipionem in potestatem suam redeginæet.

^b Tifata] Mons est Campaniæ, urbi Capuæ imminens, inter ipsam et No-

lam extensus; vulgo Monte di Capoue di Caserta.

^c Hujus gratæ religionis] Amplexus sum Rhenani lectionem, quam Ant. Thysius in editione sua secutus est. Quo modo et Lipsio venit in mentam legere.

^k Intra ædem] Ichographia templi, aut aræ alicujus, gemino expri-

26. Deinde consules Carbo III., et C. Marius, [U. c. 679. a. Chr. n. 81.] (C. Marii)¹² septies consulis filius, annos natus XXVI. vir animi magis, quam ævi patrum, multa fortiterque molitus, neque usquam inferior nomine consul. Is¹³ apud Sacriportum¹ pulsus a Sylla acie,¹⁴ Præneste,¹⁵ quod ante, natura munitum, præsiidiis firmaverat, se exercitumque contulit. Et ne quid usquam³ malis publicis deesset, in qua civitate semper virtutibus certatum erat, certabatur accloribus; optimusque sibi videbatur, qui fuerat pessimus. Quippe dum ad Sacriportum dimicatur, Damasippus prætor Domitium,¹⁶ Scævola Mucium,⁴ pontificem maximum,² et divini humanique juris⁵ auctorem celeberrimum, et C. Carbonem prætorium consulis fratrem, et Antistium ædilicium, velut faventes Syllæ partibus, in curia Hostilia trucidavit. Non perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiæ filia, uxor Antistii: quæ, jugulato, ut prædixi-

¹ Inde ingressi sunt consulatum Carbo tertium, et C. Marius, hujus, qui septies consul fuerat, Marii filius, annos natus viginti sex, vir patri fortitudine similior, quam vita diuturnitate, multa et fortiter aggressus, nec usquam impar dignitati consulari, a Sylla prælio superatus apud Sacriportum, &c.

² Et Antistium, qui Ædilis fuerat.

vit deinde, quod in Codice erat.—12 C. Marii addidit Putean. probante Ruhken.—1 Wopkens. Misc. Obs. Vol. VIII. p. 37. et Ruhken. que abjiciendum putant.—2 In Ed. pr. et sequentibus omnibus legitur, *consulis, apud Sacriportum, &c.* Ed. Basil. inculcavit qui ante multa; Ruhkenio autem placet, qui animi magis. At Laur. Santenius, referente Ruhkenio, legendum censet *consul pro consulis*. Nobis visum est, ut edidimus, Ruhkenio tacente quid amplius Santenius de h. l. statuerit. Kraus.—3 Ed. pr. *Ne quid usquam, &c.* Et ab Ed. Basil. *Usquam* a Puteano, probantibus Lipsio, Bormanno, et Ruhkenio, qui recepit.—4 Ita ex Ruhkenii conjectura editum. Ed. pr.

NOTE

mebatur exemplari, quod utrumque in eadem illa sede reponebatur: ut ex multis marmoribus notum est. Ergo mos erat intus in sede poni tabulam, quæ idem, aut etiam sæpe plura continebat, quam quæ basi columnæ statuæve, aut ædium frontispicio, incisa erant.

¹ Apud Sacriportum] Locus est Latii apud Præneste urbem.

² Præneste] Incolis *Pilastrina*: nobis *Pilastrina*, in Campania Romana, et in ditone Pontifica.

³ Pontificem maximum] Sacer erat Magistratus institutus a Numa, rerum omnium quæ ad sacra religionemque pertinebant iudex.

⁴ Et divini humanique juris] Intellegit jurisconsultum, qui de divino humanoque jure libros edidit.

anus, viro, gladio se ipsa¹ transiit. Quantum hujus gloriæ, famæque accessit? nunc virtute² eminēt,³ patria⁴ latet.

27. (At Pontius Telesinus dux Samnitium,) vir animi⁵ bellicque fortissimus, penitusque Romano nomini infestissimus, contractis circiter XL. millibus fortissimæ pertinacissimæque in retinendis armis juventutis, Carbone ac Mario consulibus, abhinc annos CXI.⁶ (Kalendis⁷ Novembribus, ita ad portam Collinam⁸ cum Sylla dimicavit, ut ad summum discrimen et eum et rempublicam perduceret. Quæ non majus periculum adiit, Hannibalis intra tertium milliarium⁹ castra conspicata, quam eo¹⁰ die, quo circumvolans ordines exercitus sui Telesinus, dictitansque, adesse Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque Urbem, adjiciens, nunquam defuturos raptores Italicæ libertatis lupos, nisi sylva, in quam refugere solerent,¹¹ esset excisa. Post primam demum horam noctis et Romana acies respiravit, et hostium cessit. Telesinus postera die semianimis repertus est, victoris magis, quam morientis,

¹ Quantum gloria famæque tum acquisivit!

Domitium Scævolem etiam. Excidisse putat Rahnkentus consulerem.—5 Ita Vos. Ed. pr. *ipsam*.—6 Hæc, ab optimis Criticis pro desperatis habita, lacunis laborare visa sunt, præeunte Acidalio, qui *sua post virtute excidisse* putat, quod probamus; sed post *patria* pariter periisse *noxa, fraude*, vel simile quid, existimantes. Inter reliquorum conjecturas, nec ingenium nec dictionem Velleii assequentes, sola notabilis est Herelli: *Quantum hujus g.f. cessit, nunc virtute famina pater latens*. Kraus.—7 Rhenan. *domi*. Rahnkem. *animi fortissimus, belli peritissimus, Romanoque nomini infestissimus*.—8 Ita Ald. Nep. Cod. XI. Ed. pr. XL.—9 Lips. malebat VII. Cal. Nov.—10 Ita Cod. Ed. pr. *codem*.—11 Ita emendavit Burer. Cod. et Ed. pr. *solent*.—12 Ed. pr.

NOTE

¹ *Nunc virtute eminēt*] Hujus loci, quem Lipsius pro deposito habuit, sensus est: nunc eminēt quidem virtute sua, et quoties mentio fit illius, sed quasi latet inter tot alia egregia facta, quæ Romæ in ejus patria edita, et historis prodita sunt.

Ita ad portam Collinam] Dicta est et Quirinalis et Agonalis. Sita erant

versus Septemtrionem. Hac Gallos Senones ingressos, et urbem populatos esse, memorant.

⁹ *Intra tertium milliarium*] Tria millaria constituunt Astronomicam leucam: Franciæ communem duo millaria. Ergo *intra tertium milliarium* significat, intra unam leucam cum media.

vultum² præferens; cuius abscisum¹ caput ferri gestantique³ circa Præneste Sylla iussit. Tum demum, desperatis rebus suis, C. Marius adolescens per cuniculos, qui miro opere fabricati in diversas agrorum partes ferunt,⁴ conatus erumpere, cum foramine e terra emersisset, a dispositis in id ipsum interemtus est. Sunt, qui sua manu; sunt, qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telesini,⁵ una obsesso et erumpente, occubuisse prodiderint.⁶ Utcunque cecidit, hodieque tanta patris imagine⁷ non obscuratur ejus⁸ memoria. De quo juvene quid existimaverit Sylla, in promptu est. Occiso enim demum eo, Felicis nomen assumpsit: quod quidem usurpasset justissime, si eundem et vincendi et vivendi finem habuisset.⁹ Oppugnationi autem Prænestis ac Marii præferat Ofella⁷ Lucretius; qui cum ante Marianarum⁸ fuisset partium prætor,⁹ ad Syllam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium Telesinique pulsus est exercitus, Sylla perpetua ludorum Circensium¹⁰ honoravit memoriâ, qui sub ejus nomine¹⁰ [Syllanæ victoriæ]¹¹ celebrantur.¹¹

¹ Per subterraneos meatus.

² Sunt, qui scripserint eum occubuisse sua manu: sunt, qui manu fratris minoris Telesini, qui simul obsidebatur, et simul eruptionem faciebat, cum alter alterum mutuis ictibus confodisset.

³ Si desisset simul vivere, et vincere.

⁴ Sylla, ut efficeret perpetuam memoriâ fortunati illius diei, quo exercitus Samnitium sub Telesino deletus est, instituit ludos Circenses.

~~~~~  
cultum, quod emendavit Ed. Basil.—1 Ita correxit Ruhnken. Ed. pr. *abscisum*.—2 Wopkens. in Lect. Tull. II. 4. *efferrî*. Hottinger. *ferri* tanquam glossa damnat. Burmann. *spectarique*: Ruhnken. *ostentarique*. Kraus. conj. *ferro, gestari*.—3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *fuertunt*.—4 Sic ex emend. Duker. ad Liv. Ep. 86. Ed. pr. *Telesino*, unde Ruhnken., abjecto *fratre*, malit *cum minore Telesino*.—5 Ruhnken. conj. *magnitudine*, tanquam ortum ex compendio scribendi *magine*.—6 Cod. *civis*.—7 Ita Ed. Basil. et Cod. in margine, qui in textu *Affella* habet. Ed. pr. *Afella*.—8 Cod. *marinarum*.—9 Ita post *prætor* recte interpungit Ed. pr. Alii post *partium*.—10 Ita Cod. et Ed. pr. Rhenan. *sine e. n.* quod plures Edd. receperunt. Burmann. *quibus sine nomine*: Ed. Clud. *qui sub Idus Nov. nomine*.—11 Hæc uncis inclusa Hotting. tanquam

#### NOTE

<sup>1</sup> *Prætor*] Hinc loco mendam sub- tum. Quippe Sylla legem tolerat, ne esse Vossius existimat. Nam Ofella quis ante quæsturam præturamve anno insequente occisus est, cum consulatum gereret. Cuius rei consulatum peteret contra Syllæ mandatorum Appianum habet Vossius: qui

28. Paulo ante quam Sylla ad Sacriportum dimicaret, magnificis præliis partium ejus viri hostium exercitum fuderant, duo Servilii apud Clusium,<sup>2</sup> Metellus Pius apud Faventiam,<sup>3</sup> M. Lucullus circa Fidentiam.<sup>4</sup> Videbantur finita belli civilis mala, cum Syllæ crudelitate aucta sunt. Quippe dictator creatus [U. c. 673. a. Chr. n. 80.] (cujus honoris usurpatione per annos cxx. intermissa:<sup>5</sup> nam proximus<sup>6</sup> post annum, quam Hannibal Italia excesserat; uti apparet,<sup>7</sup> populum Romanum usum dictatoris<sup>8</sup> haud ita in metu desiderasse, ut in otio timuisse potestatem), imperio, quo priores ad vindicandam<sup>9</sup> maximis periculis rem-

<sup>5</sup> Quæ dignitas abhinc centum viginti annis usurpata non fuerat.

<sup>6</sup> Regimen dictatoris.

<sup>7</sup> Ad liberandam.

glossæ, delenda censet.—12 Totus hic locus, utat Ruhnkensius eam partem ex sua, partim ex allorum conjectura refinxit, editus est. Ed. pr. uti adpareat populum Rho. usum dictatoris aut metu desiderat Tullio Co timuisse potestatem imperio, proæ res ad vindicandum maximi periculi, spolia miserantes immodica crudelitatis licentia usus est. Rhenan. in ceteris restituendis infelix, corxit tamen *hand*, et *abusi erant*. Ed. Basil. uti adpareat, populum Romanum usum dictatoris non tam desiderasse, quam timuisse potestatem imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi fuerant, immodica crudelitatis licentia usus est. Præter ea, quæ hic Editor Basil. recte vidit, correxerunt Vosaius et Gronov. Obs. II. 23. *hand ita*; Heinsius, in *metu*; Ruhnkensius, ut in otio; Gronovius, *usæ erant*; Davisius ad Cic. Tusc. v. 21. in ante immodicam; denique Ruhnkensius, immodicam c. licentiam: Parenthesin sibi vit Heins. Kraus.—

## NOTÆ

Idcirco censet legendum esse: *proditor*.

<sup>1</sup> *Lætorum Circensium*] Equestrium. Qui Indi Circenses dicti sunt, non, ut Servius nugar, ab ensibus in circuitu dispositis: sed quod in Circo exhiberentur.

<sup>2</sup> *Qui sub ejus nomine*] Ita Barrerius in veteri exemplari testatur legi: quod omnino probum est, et habet hunc sensum: Sylla instituit ludos Circenses, qui etiam nunc celebrantur sub nomine hujus victoriæ a Sylla reportatæ.

<sup>3</sup> *Clusium*] *Chiusi*, mediterraneum Tusciæ oppidum.

<sup>4</sup> *Faventiam*] Incolis *Faënza*: nobis *Delph. et Var. Clas.*

*Fayence*: in Ducatu Parmensi.

<sup>5</sup> *Fidentiam*] Urbs Gallia Togata: in Lombardia Cluspadana: nunc in Ducatu Parmensi contenta, vulgo *Borgo di S. Donnino*.

<sup>6</sup> *Nam proximus*] Id est, nam ultimus, qui dictaturam gesserat, electus fuerat post annum, quam Hannibal ex Italia decesserat. Quæ porro consequuntur, et corruptissima sunt, cum Lipsio sic restituimus: *Ut apparet populum Romanum usum dictatoris non tam desiderasse, quam timuisse, potestatem imperii (dictatorii), quo priores (dictatores) ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi fuerant, immodica crudelitatis licentia abusus est.*

*Patere.*

H

publicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est. Primus ille (et utinam ultimus!) exemplum proscriptiois invenit, ut, in qua civitate petulantis conviciū iudicium histrioni<sup>b</sup> exacto<sup>a c</sup> redditur, in ea jugulati civis Romani<sup>d</sup> constitueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemisset; neque occisi hostis, quam civis, uberius foret præmium; fieretque quisque merces mortis suæ. Nec tamen in eos, qui contra arma tolerant, sed in multos insontes sævitum. Adjectum etiam, ut bona proscriptorum venirent: exclusique paternis opibus liberi, etiam petendorum honorum jure prohiberentur, simulque, quod indignissimum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent, et jura perderent.

29. Sub adyentum in Italiam L. Syllæ, Cn. Pompeius, ejus Cn. Pompeii filius, quem magnificentissimas res in consulatu<sup>e</sup> gessisse bello Marsico prædiximus, XXIII. annos natus, abhinc annos OXIII. privatis ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata exécutus, ad vindicandam restituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis [ejus]<sup>f</sup> clientelis refertus erat, contraxit exercitum. Cujus viri magnitudo multorum voluminum instar exigit: sed operis modus paucis eum narrari jubet.<sup>g</sup> Fuit hic genitus matre Lucilia, stirpis sena-

<sup>d</sup> Ita ut auctoritate publica statueretur præmium ob interfectum civem in ea civitate, in qua iudicium redditur histrioni abjectissimo, ob contumeliam petulantiorum.

<sup>e</sup> Ad defendendum restituendumque honorem patriæ conscripsit validum exercitum ex agro Piceno, qui totus plenus erat clientium sui patriæ. Cujus viri meritum ingenus postulat, ut laudetur multis voluminibus: sed ratio quam mihi præscripsi in hoc opere, vult paucis dici de illo.

1 Cod. *historiarum*: Ed. pr. *historiarium*. Correx. Ed. Basil.—2 Cod. et Ed. pr. *ex alto*, quod Ed. Basil. in *exoleto* corrig. *exacto* debetur Ruhnkenio.—3 Patean. post *Romani* leg. *publice*. Ed. pr. *Reip.* Hottingero Mus. Tur. placebat, *jugulati civis publice constitueretur auctoramentum*, sc. cædis.—4 Ita Cod. Ed.

## NOTE

<sup>b</sup> *Judicium histrioni*] Significatur, aures a iudicibus histrioni etiam abjectissimo Romæ præberi, et cives qualescumque castigari, quos histrionem aliqua petulantiore contumelia notasse constaret.

<sup>c</sup> *Exacto*] Alii legunt, *exoleto*, quo epitheta contentius, ac turpius nihil histrioni tribui potest. Histrionem notat effectum, et ad libidines jam inutilem factum.

tenis, forma excellens, non ea, qua flos commendatur ætatis, sed ea<sup>d</sup> dignitate<sup>d</sup> et constantia, quæ in illam conveniens amplitudinem fortunamque ejus,<sup>7</sup> ad ultimum vitæ comitata est<sup>d</sup> diem: innocentia eximius, sanctitate præcipuus, eloquentia medius,<sup>e</sup> potentia, quæ honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus; dux belli<sup>8</sup> peritissimus; civis in toga, nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus; amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconcilianda<sup>9</sup> gratia fidelissimus,<sup>e</sup> in accipienda satisfactione facillimus; potentia sua nunquam, aut raro, ad impotentiam usus; pæne omnium vitiorum<sup>10</sup> expers, nisi numeraretur inter maxima, in civitate libera, dominaque gentium, indignari, cum omnes cives jure haberet pares, quenquam æqualem dignitate conspiceret. Hic a toga virili assuetus commilitio<sup>f</sup> prudentissimi ducis, parentis sui, bonum et capax recta discendi ingenium singulari rerum militarium prudentia coluerat,<sup>11</sup> ut a

<sup>d</sup> *Excellent pulchritudine, non ea, qua solet laudari juvenus, sed qua virilis est; quæ respondens amplitudini, ad quam destinabatur, comitata est, &c.*

<sup>e</sup> *Eloquentia mediocri.*

<sup>f</sup> *Non ita tamen cupidus, ut vellet illam vi usurpare.*

<sup>g</sup> *In acceptis injuriis facile placabilis.*

<sup>h</sup> *Hic, ex quo induisset virilem togam, assuetus bello, ad quod profectus erat cum patre suo, qui dux erat prudentissimus, excoluit, &c.*

\*\*\*\*\*

pr. in *Senatu*.—5 *Ejus ejiciendum putat Herel.*—6 Ita correxit *Burm. Ed. pr. ex dignitate constantiaque in illam, &c.* Et ante *constant.* restituerunt *Gruner. et Ruhnken.* quæ autem *Ed. Basil. Al. ex dign. constanti.*—7 *Lips. et al. prob. Ruhnken. distinguunt post fortunamque, et cum pro ejus legunt; mox ultimam multas Edd.*—8 *Ed. pr. bello.*—9 *Lipsius conj. reconciliata prob. Ruhnken.*—10 Ita correxit *Ald. Nep. Ed. pr. votorum.*—11 *Cod. prudentia celerior, ita ut a Sertorio. Ed. pr. prudentia celeriora, et a Sertorio. Ed. Basil. prudentia excoluit, ut a S. Gruner. coluerat. Heinsius et Ruhnkenius, excoluerat.*

#### NOTE

<sup>d</sup> *Sed ea dignitate]* Dignitas hic sumitur pro virili pulchritudine. De qua *Cicero Offic. lib. i.* ‘Pulchritudinis duo genera sunt: unum mullebre, quam venustatem appellamus: alterum virile, quam dignitatem dicimus.’

<sup>e</sup> *In reconcilianda]* Nimirum inter alios, ubi fide potissimum opus est.

Ita *Vossius.* Quamquam *Lipsius* vult legi in *reconciliata gratia*: quia ibi fides locum habet, quemadmodum facilitas in reconcilianda: quæ ratio mihi magis placet.

<sup>f</sup> *Commilitio]* Commilitium dicitur ipsa belli societas. Apud *Apuleium* legitur commilitia, fœminini generis.



Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur validius.

80. \*\*\*<sup>12</sup> Tum M. Perperna prætorius, e proscriptis,<sup>1</sup> gentis clarioris, quam animi, Sertorium inter coenam Oscæ<sup>2</sup> interemit [U. c. 682. a. Chr. n. 71.], Romanisque certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctoravit facinore.<sup>3</sup> Metellus et Pompeius ex Hispaniis<sup>3</sup> triumphaverunt [U. c. 683. a. Chr. n. 70.]: sed Pompeius, hoc quoque triumpho adhuc eques Romanus,<sup>4</sup> ante diem, quam consulatum iniret, curru Urbem invectus est. Quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in summum fastigium evectum,<sup>4</sup> iniquo tulisse animo, C. Cæsaris,<sup>5</sup> in altero consulatu petendo, senatum populumque Romanum rationem habere? Adeo familiare est hominibus, omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere; et invidiam rerum<sup>1</sup> non ad causam, sed ad vo-

<sup>1</sup> Tum M. Perperna, qui prætor fuerat, e numero proscriptorum, genere quam animo nobilior, interfecit Oscæ Sertorium in media cena; atque hoc pessimo facinore auctor fuit Romanis certam victoriam, suis partibus excidii, sibi turpissimam mortis.

\*\*\*\*\*

12 Deesse plurima h. l. mihi videbantur, scil. de Sertorio, ejusque ingenio, de conatu in Hispania novum imperium condendi, denique de rebus ipsi belli Sertoriani, de summa belli in Metelli fraudem Pompeio mandata, quæ omnia pro indole et more Velleii expectanda erant lectori, quibusque præteritis sequentia obscuritate laborant. Kraus.—1 Herel. unus e p.—2 Ita emend. Putean. Ed. pr. *Etosca*.—3 Ed. pr. *Hispanis*.—4 Sic correxit Heins. prob. Ruhnken. Ed. pr. *vectum*.—5 *Absentis* excidisse post *Cæsaris* putat

#### NOTÆ

<sup>2</sup> *Oscæ*] Ita lege eam Cl. Puteano: nomen haud dubie ejus loci, ubi Sertorius occisus est. Alii corrupte *Etosca*. *Oscæ* porro urbs Hispaniæ est, nunc *Huesca* in Aragonia, quæ inter plures alias, occiso Sertorio, in potestatem Romanorum venit. Ita Florus III. 22.

<sup>4</sup> *Adhuc eques Romanus*] Id ipsum Cicero pro lege Manil. observavit. Pompeius, Sicilia recuperata, Africa tota subacta, Magnique nomine inde capto, eques Romanus (id quod nemo ante) curru triumphali revectus est.

<sup>1</sup> *Invidiam rerum*] Obscura sententia, cujus sensus adhuc obscurior est. Ecce conjecturam meam. Adeo hominibus, præsertim ambitiosis, familiare est, odium, quod incurri potest ex rebus quæ sunt, non referre ad causam propter quam sunt, et inde negotia æstimare; sed ad voluntatem eorum, a quibus sunt; et ad personas, quarum causa sunt. Scilicet, cum alteri invidemus, et ambitiosi sumus (si quid ejus causa fieri contingat) id ægre ferimus illico, et sine causa factum dicimus; sed duntaxat

luntatem personasque dirigere. Hoc consulatu Pompeius tribuniciam potestatem restituit [U. c. 684. a. Chr. n. 69.], cujus Sylla imaginem sine re<sup>6</sup> reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hispania geritur, LXIV.<sup>1</sup> fugitivi<sup>7</sup> e ludo gladiatorio<sup>m</sup> Capua profugientes, duce Spartaco, raptis ex ea urbe gladiis, primo Vesuvium<sup>n</sup> montem petiere; mox crescente in dies multitudine, gravibus variisque cladibus<sup>8</sup> affecere Italiam. Quorum numerus in tantum adolevit, ut, qua ultimo dimicavere acie, XC. millia<sup>9</sup> hominum se Romano exercitui opposuerint. Hujus patrati gloria penes M. Crassum fuit, mox Romani nominis<sup>10</sup> principem.<sup>10</sup>

31. Converterat Cn. Pompeii persona totum in se terrarum orbem, et per omnia<sup>p</sup> homine major existimabatur.<sup>11</sup>

<sup>6</sup> *Hujus confecti belli laus debetur M. Crasso, qui mox primus fuit omnium Romanorum.*

\*\*\*\*\*

Kraus.—6 Ed. Basil. probantibus Acidalio, Ursino, Vossio, Burmanno ad Ovid. Met. III. 417. et recipiente Ruhnkenio. Ed. pr. *in jure*. Dionys. Vossius: *sine jure*; Heinsius: *sine vi*.—7 *Fugitivi suspectum Grutero ob insequens profugientes*. Herelius propter insequens *profugientes* tentat: *servi publici*. Equidem mox maluerim *prorumpentes*, ex Flor. III. 30. 3. Kraus.—8 Sic legendum esse vidit Duker. ad Flor. II. 18. 2. probante Ruhnkenio. Ed. pr. *casibus*.—9 Ita Voss. Ed. pr. XL. a CCC. Ed. Basil. XL. M.—10 Lectio hæc debetur Ruhnkenio. Ed. pr. *Reip. omnium p.* Ed. Basil. *Romanorum omnium p.* Pontan. Elect. I. 6. *Romani nom. mox futurum p.*—11 Sic ex ejusdem

#### NOTE

aliorum studio erga eam, cujus causa factum est.

<sup>6</sup> *Sine re*] Aliis eodem sensu legitur, *sine jure*.

<sup>1</sup> *Sexaginta quatuor*] Hic inter se valde pugnant historici. Quorum discrepantes sententias scire qui volet, adeat Freinshemium ad Flor. III. 30.

<sup>n</sup> *E ludo gladiatorio*] Id est, e loco, ubi gladiatores exercebantur. Sic dicimus Ludum palæstræ, Ludum pilæ, Ludum literarium, pro loco, ubi hujusmodi rebus exercemur, et instruamur. Inde Ludum aperire, Ludi magister, &c.

<sup>n</sup> *Vesuvium*] Mons est Campaniæ ultra Neapolim, Nolæ vicinus: vulgo, *Monte di somma*; ignium erupti-

one, atque Plinii naturalis historici scriptoris interitu, clarus.

<sup>10</sup> *Mox Romani nominis principem*] Alii *Romanorum omnium principem*: Lipsius delet, *omnium*: quia nec Cæsar nec Pompeius Crasso concedebant. Quare reponit *opibus*: ut sensus sit, Crassum ex Romanis fulsæ ditissimum. Qui sensus optimus est. Veram ista mutatione quid opus est? Annon princeps Romanorum rectissime dicitur, non qui solus supra ceteros eminet, sed qui inter eminentissimos Romanorum, id est, inter Reipublicæ principes numeratur?

<sup>p</sup> *Et per omnia*] Hic locus duplici modo emendatur. Acidalio legit: *et per omnia major evehebatur*. Alii

Qui cum consul perquam laudabiliter jurasset, se in nullam provinciam ex eo magistratu iturum,<sup>1</sup> idque servasset; post biennium A. Gabinus tribunus legem tulit [U. c. 687. a. Chr. n. 66.], ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem<sup>2</sup> classibus,<sup>3</sup> jam non furtivis expeditionibus, piratæ terrent, quasdamque etiam Italiæ urbes diripuissent, Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; essetque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum proconsulibus, usque ad quinquagesimum milliarium a mari.<sup>4</sup> Quo senatus consulto<sup>5</sup> pæne totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur. Sed tamen idem hoc ante biennium<sup>1</sup> in M. Antonio prætoris<sup>2</sup> decretum erat. Sed interdum persona,<sup>3</sup> ut exemplo nocet,<sup>3</sup> ita invidiam auget, aut levat. Id<sup>4</sup> in Antonio homines æquo animo passi erant. Raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra in iis

<sup>1</sup> *Se post eum magistratum non accepturum ullam præfecturam provinciam.*

<sup>2</sup> *Usque ad quinquas et viginti leucas a mari.*

~~~~~

Ruhnken. correctione editum est. Ed. pr. *per omnia majore vi habebatur*: Ed. Basil. *pene homine major habebatur*: Acidal. *major avi*: Heins. *major civis*: Jacobs. in Præf. Vera. Vell. vernaculum, p. 31. *major mortali habebatur*.—13 Ita distinguit Ed. pr. item Rhenan. Lips. Burm. et Ed. Bipont. alii post jam.—13 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Quo senatus Cos.*—1 *Septennium malit Kraus.*—2 Ita corrig. Jo. Boher. ad Cic. Tusc. v. 21. Ed. pr. *M. Antonii prætura.*—3 *Post nocet excidisse aliquid censet Kraus. cui respondeat aut levat: sc. aut minus nocet, vel simile quid.*—4 *Id inserendam putavit Ruhnken, quod abest ab Ed. pr. Heins. jam volebat in A. id.*—

NOTE

vero: et *pene homine major habebatur*; sensu utrimque bono.

¹ *Orbem*] Id est, omnes maris oras.

² *Quo Senatus consulto*] Aliqui cum Cajacio pro S. C. reponunt P. S. id est, Plebiscito; quia Gabinio legem ferente, eam a populo scitam esse constat. Ne tamen id nutes. Nam etsi illud Plebiscitum fuerit; cum tamen a Senatu, licet invito, comprobatum sit, idcirco Senatus consulti nomen obtinere potest.

³ *In M. Antonio prætoris*] Misuus fuerat adversus Cretenses, a quibus, etsi male gestis rebus, Cretici nomen

retulit. Idem fuit Antonii Triumviri pater.

⁴ *Sed interdum persona*] Lipsius censet legendum esse: *sed interdum persona, ut exempla docent, aut invidiam auget, aut levat*. Sensus autem est: Sæpe in eadem re, aut in eadem culpa, invidiam majorem minoremve esse pro persona magis quam pro merito. Contra Gruteri mihiqve vulgata lectio magis probatur: et vero sensus est: Quemadmodum alia atque alia persona minus magisve exemplo suo nocet; sic quoque interdum unam eandemque rem huic vel illi majorem

homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut deposituri aut retenturi videntur, et modum in voluntate habent." Dissuadebant optimates;" sed consilia impetu victa sunt.

32. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas, tum verecundia: qui cum, dissuadens legem, in concione dixisset, esse quidem præclarum virum Cn. Pompeium, sed nimium jam liberæ reipublicæ, neque omnia in uno rependa: adjecissetque: 'Si quid huic acciderit, quem in ejus locum substituetis?' succlamavit universa concio: 'Te, Q. Catule.' Tum ille victus consensu omnium, et tam honorifico civitatis testimonio, e concione discessit. Hic hominis verecundiam, populi justitiam, mirari libet: hujus, quod non ultra contendit; plebis, quod dissuadentem et adversarium voluntatis suæ vero testimonio fraudare noluit. Per idem tempus [U. c. 684. a. Chr. n. 69.] Cotta judicandi munus, quod C. Gracchus ereptum Senatui ad equites, Sylla ab illis ad senatum transtulerant, æqualiter inter utrumque ordinem partitus est. Et Otho Roscius⁶ lege sua equitibus in teatro loca restituit. [U. c. 687. a. Chr. n. 66.] At Cn. Pompeius, multis et præclaris viris in id bellum assumtis, descriptoque in omnes recessus maris

⁵ Et qui solum reguntur sua voluntate.

⁶ Sed nimis potentem, ut in libera republica.

⁷ Vero elogio privare.

5 Ita Rhenan. Cod. n. j. liberu erat: Ed. pr. nim. j. liber are.—6 Et a Burerio est, Otho Roscius a Puteano. Cod. et Ed. pr. ut Horoscus: Burerius, et

NOTÆ

minoremve invidiam creare.

⁵ Dissuadebant optimates] Ne scilicet hoc Imperium Pompeio decerneretur.

⁶ Et Otho Roscius lege sua] Insignis est admodum Roscia lex theatralis: qua Roscius edixit primus, ut in teatro sua quoque loca equites haberent in quatuordecim primis ab orchestra gradibus. Si hoc sit, dicit aliquis, cur Velleius scripsit resti-

tuit? Cur idem Cicero docet in Orat. pro Mar. ubi bis repetit L. Othonem hac lege equestri ordini restituisse non solum dignitatem, sed etiam voluptatem? Huic difficultati Boeclerus respondet, restituere apud Velleium dici absolute pro constituere, quemadmodum remittere dicitur apud illum pro permittere. Vide supra cap. 30. Adde ipsa equitum loca dicta equestria.

praesidio naviam,⁷ brevi,⁷ inexcuperabili manu, terrarum orbem liberavit, praedonesque per multa⁸ ***a multis locis victos, circa Ciliciam⁹ classe aggressus fudit ac fugavit. Et quo maturius bellum tam late diffusum conficeret, reliquias eorum contractas, in urbibus, remotoque⁹ mari loco, in certa sede constituit. Sunt, qui hoc carpant. Sed quanquam⁹ in auctore satis rationis est, tamen⁹ ratio quemlibet magnum auctorem faceret. Data enim facultate sine raptu vivendi, rapinis arcuit.

33. Cum esset in fine bellum Mithridaticum,¹⁰ [cum]¹¹ et L. Lucullus, qui ante septem annos ex consulatu¹² [U. c. 681. a. Chr. n. 72.] sortitus Asiam, Mithridati oppositus erat, magnasque ac memorabiles res ibi gesserat, Mithridatem saepe multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat victoria, Tigranem, regum maximum, in Armenia vicerat, ultimamque bello manum paene magis noluerat imponere, quam non potuerat, qui alioqui per omnia laudabilis, et bello paene invictus, pecuniae expugnabatur¹³ cupidine, idem bellum adhuc administraret; Manilius tribunus plebis, semper venalis, et alienae minister potentiae, legem tulit [U. c. 688. a. Chr. n. 65.], ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur. Accepta ea, magnisque cer-

⁷ Et distributis navibus in omnes recessus maris ad eorum praesidium.

Horoscus: Ed. Bas. ut *Roscus*.—7 *Maria*, cujus ultima litera relicta in Codice fuerit, excidisse Ed. Bipont. conjecit, quod Kransio placet. Cod. et Edit. pr. per multa a multis locis: Ed. Basil. per multa praelia.—8 Intrusit Ed. Basil. praepositionem a ante mari.—9 Ita Ed. Basil. Ed. pr. tum.—10 Ita Laur. Santenius, referente Ruhnkenio. Ed. pr. piraticum.—11 Cum ex praecedente syllaba ortum expunxit Ed. Basil.—12 Ita Ed. Basil. Ed. pr. ex Cos. Heins. ex consule.—13 Ita ex conjectura Burmann. Ed. pr. expellebatur. Ruhnken.

NOTE

⁷ *Brevi*] Quadraginta diebus, ac ne unius quidem navis jactura, teste Floro.

⁹ *Ciliciam*] In Asia minori: nunc Caramania propria dicitur, vulgo la *Caramanie*, Syriae ab ortu proxima, et longissimo tracta inter Taurum montem et Cilicium mare porrecta.

⁹ *Sed quanquam*] Sensus est: Sed quanquam satis est rationis in auctore hujus facti: inest tamen ipsi facto ea ratio, quae magnum facere nomen posset cuilibet, qui illius auctor esset.

¹³ *Expugnabatur*] Omnium optime Lipsius legit, *debellebatur*, id est, auferabatur.

tatum inter imperatores jurgis: cum Pompeius Lucullo infamiam^c pecuniæ, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem objiceret imperii, neuterque [ab eo, quod arguebatur,]^d mentitus argui posset. Nam neque Pompeius, ut primum ad^e rempublicam aggressus est,^f quenquam æquo animo parem tulit: et in quibus rebus primus esse^g debebat, solus esse cupiebat. Neque eo viro quisquam aut alia omnia minus, aut gloriam magis concupiit. In appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus: [ut^h] qui eos, ut libentissimoⁱ iniret, ita finiret æquo animo; et quod cupisset, arbitrio suo sumeret,^j alieno deponeret. Et^k Lucullus, summus alioqui vir, profusæ hujus in ædificiis, convictibusque, et apparatus luxuriæ primus auctor fuit.^l Quem ob injectas moles mari,^m et receptum suffossis monti-

^f Simul atque capit attingere negotia reipublicæ.

^h In iisdem administrandis moderatissimus; et qui eos ut sumebat libentissime, ita dimittit non inuitus. Et qui aliorum judicio relinquebat, quod arbitrio suo voluisset sumere.

^l Primus fuit auctor immodicæ profusionis, quæ nunc est, in ædificiis, et convitiis, et magnificis ornamentis.

exerceretur.—2 Cum Grutero hæc, ad Codicis fidem expressa, pro glossemate habens unciis circumscripuit Kraus. Ed. pr. ne uterque ab eo quod arguebatur: Ed. Basil. neuterque ab eo, quo arguebatur: Acidalius, neuterque adeo, quod arguebat, ut mentitus, &c. quod probat Lipsius, ejecto ut: Heinsius, neuterque eo, &c. Burmannus, ab altero: Munckerus, n. ab eo, qui arguebat: Ortuinus, in eo; cetera, ut Ed. Basil. Ruhnkenius, qui tamen Grutero accedit, n. ab eo, quem arguebat.—3 Ad in Cod. erat; abest ab Ed. pr.—4 Æquo ex Lipsii conjectura, a Ruhnkenio probata, receptum: abest ab Ed. pr.—5 Ruhnken. conjecit primum esse decebat.—6 Ut, ex præcedente us natum, ejiciendum putavit Kraus.—7 Ita Acidal. Ed. pr. libentissime.—8 Sic idem Acidalius correxit et distinxit. Ed. pr. quod cupisset arbitrio suo sumere.—9 Et abjecit Ed. Basil. Acidalius et Heinsius ut.—10 Ita Rhenan. Ed. pr.

NOTÆ

^c Infamiam] Lipsius legit infamem, et hoc refert ad cupiditatem.

^d Quod arguebatur] Vide, inquit Lipsius, nam verius, certe clarius: neuterque adeo, quod arguebat, mentitus argui posset; id est, neuter falsus convinci arguique posset in eo quod arguebat. Adeo veram alter alteri culpam objiciebat. Verum Gruterus miratur doctissimos viros hic implicari circa glos-

sam: atque nihil vero similis esse quam Velleium scripsisse duntaxat, neuterque mentitus argui posset: additum esse deinde ab imperito scriba, ab eo quod arguebatur.

^m Moles mari] Significantur opera, et ædificia lapidea, sive aggeres, quibus mare coercetur, atque excluditur.

bus in terras mare, haud infacete¹⁰ Magnus Pompeius Xerxen togatum^f vocare assueverat.

34. Per id tempus [U. c. 687. a. Chr. n. 66.] a Q. Metello Creta insula^g in populi Romani potestatem redacta est. Quæ, ducibus Panare et Lathene, XXIV. millibus juvenum coactis, velocitate pernicious, armorum laborumque patientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per tricennium Romanos exercitus fatigaverat. Ne¹¹ ab hujus quidem usura gloriæ temperavit animum Cn. Pompeius, quin¹² victoriæ partem conaretur vindicare. Sed et Luculli et Metelli triumphum [U. c. 692. a. Chr. n. 61.], cum ipsorum singularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem.* Per hæc tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimæ,^h et, ut vita clarus, ita ingenio maximus, quiⁱ effecit, ne, quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur, consul, Sergii Catilinæ, Lentulique, et Cethegi, et aliorum utriusque^a ordinis virorum conjurationem singulari virtute,

* Pompeius tenere se non potuit, quin vellet etiam frui hac gloria, conando sibi attribuere partem victoriæ. Sed optimus quisque probavit triumphum et Luculli, et Metelli, cum propter ipsorum singularem fortitudinem, tum etiam propter invidiam Pompeii.

haud infecta.—11 Ita Ed. Basil. Ed. pr. ab hujus quidem usura gloria. Rhenanus, ab hujus quidem usura gloria vix temperavit.—12 Sic ex emend. ejusdem Ed. Basil. Ed. pr. qui victoriæ.—1 Oudendorp. in margine libri sui, quique, referente Ruhkenio.—2 Ita Ed. pr. Cod. utrius.—3 Ita Ed. Basil.

NOTE

^f Xerxem togatum] Id est, Romanorum; a toga, quoniam erat propria Romanorum; ut pallium Græcorum. De Xerxe Persarum rege, filio Darii, et Cyri nepote, vide Justinum. Asiam Europæ ponte conjunxerat: Athon præterea montem a continente absciderat.

^g Creta insula] Insularum Græco littori objacentium maxima. *Candia* nunc a Metropoli vocatur. A Venetis abhinc sex annis in Turcarum dominium transiit.

^h Vir novitatis nobilissimæ] Id est, vir novus, sed novitate quam reddidit nobilissimam. Novitas autem nobilitatem inter et ignobilitatem veluti interjecta est: et novus vocatur, qui ex se, suæque virtute, non majorum gloria, inclaudit; sive, teste Asconio, qui primus e sua gente honoris adeptus est. Ergo qui majorum suorum habebant imagines, hi nobiles: qui suas tantum, hi novi: qui neque majorum, neque suarum, hi demum ignobiles appellabantur.

constantia, vigilia, curaque aperuit.¹ Catilina metu consularis imperii⁴ Urbe pulsus est: Lentulus consularis et prætor iterum, Cethegusque, et alii clari nominis viri, auctore senatu, jussu consulis, in carcere necati sunt.

35. Ille senatus dies, [quo hæc acta sunt,]⁵ virtutem M. Catonis, jam multis in rebus conspicuam atque prænitentem, altissime illuminavit.⁶ Hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiæ Porciæ, homo Virtuti⁷ simillimus,⁸ et per omnia ingenio Diis, quam hominibus, propior: qui nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non poterat,⁹ cuique id solum visum est rationem habere, quod haberet justitiam;⁹ omnibus humanis vitiis immunis, semper fortunam in sua potestate habuit. Hic tribunus plebis designatus, et¹⁰ adhuc admodum adolescens, cum alii suaderent, ut per municipia Lentulus conjuratique custodirentur, pæne inter ultimos interrogatus¹¹ sententiam, tanti vi animi atque ingenii invectus est in conjurationem, ita¹² ardore oris orationem omnium lenitatem suadentium, socie-

¹ Quo die hæc acta sunt in Senatu, virtus M. Catonis, jam cognita in multis rebus, atque valde illustris, plurimum splenduit.

eamque secuti Boecler. Gruner. et Ruhnken. Ed. pr. *eripuit*, quod tumentur Manut. et Heinsius, qui vero conjecit *conjurationi temp. &c.* Lipsius, et cum eo Voss. *eruit*.—4 Cod. et Ed. pr. *imperi*.—5 Hæc ex Grammatici interpretatione in textum irrepsisse putat Ruhnken.—6 Ita ex Rhenan. conjectura, probantibus Gruter. Boecler. Ruhnken. Voss. et Lipsio. Ed. pr. in *altissimo lumine*, quod tumentur Boxhorn. Manut. et al. Burmann. conjecit, in *altissimo lumine locavit*: Clud. in *clarissimo lumine monstravit*, s. *collocavit*.—7 Cod. *non virtuti*: Heins. *solum excidisse* putavit absorptum a *simillimus*, et conjecit, *Homo non virtute ei* (sc. proavo) *solum simillimus, sed per, &c.*—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *potuerat*.—9 Ed. pr. *justitia*: correxit idem Ed. Basil.—10 Cod. *designatus est*: Ed. pr. *omissit est*, quod Voss. in *et* mutavit.—11 Herel. *malit rogatus*.—12 Ed. pr. *et ardore... fecit*: Ed. Basil. *ut... fecerit*, quod in Edd. propagatum est. Jacobs. in Præf. Vers. Velleii vernaculis p. 31. sq. conjecit, *eo ardore*. Putavi legendam, *ita ardore*, ut tria effecta orationis Catonis respondeant tribus quæ egerit dicendo. Herelius, *ut ardore oris omnem lenitatem societate consilio-*

NOTÆ

¹ *Aperuit*] Vulgo *eripuit*: at male; nam hoc Cicero ipse passim in sua laude ponit, quod conjurationem re-texerit, in lucem produxerit, vindicandam comprimendamque Senatui præbuerit. Hæjus conjurationis se-

riem e Sallustio repete in Bell. Catilin.

² *Homo Virtuti simillimus*] Id est, homo tantæ virtutis, ut ipsa virtus haberi posset.

tate consilii suspectam fecit;⁷ sic impendentia ex ruinis incendiisque Urbis et commutatione status publici pericula exposuit; ita consulis¹ virtutem amplificavit: ut universus senatus in ejus sententiam transiret; animadvertendumque in eos, quos prædiximus, censeret; majorque pars ordinis ejus Ciceronem² prosequerentur domum. At Catilina non segnius conata³ obiit, quam sceleris conandi consilia inierat. Quippe fortissime dimicans, quem spiritum supplicio debuerat, prælio⁴ reddidit.

36. Consulatu Ciceronis non mediocre adjecit decus natus eo anno [U. c. 691. a. Chr. n. 62.] Divus Augustus,⁵ abhinc annos LXXXII.,⁶ omnibus omnium gentium viris magnitudine⁶ sua inducturus caliginem.⁶ Jam pæne supervacaneum videri potest, eminentium ingeniorum notare tempora. Quis enim ignorat, direptos⁷ gradibus ætatis⁸ floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium; anteaque⁸ *** Crassum,⁹ Cottam,⁹ Sulpicium; moxque Brutum, Ca-

⁷ *Ut ardore vultus in suspicionem adduxerit, tanquam participes ejusdem consilii, eos qui sua oratione lenitatem suadebant.*

² *Obscuraturus magnitudine sua omnes omnium gentium viros.*

⁶ *Separatos ætate quasi gradibus.*

rum, &c. Kraus.—1 Ed. pr. *consilii*, et ita Rhenan. probante Voss. Cod. *consilii*, unde Ed. Basil. *consilia*.—2 Ita correxit Hottinger. in Musc. Turic. Vulg. *Catonem*.—3 Ita Acidal. probantibus Gruter. et Heins. recipiente Ruhken. Cod. *nota*: Ed. pr. *vota*; quod tnetur Voss. Lips. conj. *mota*: Aldus *mortem*: Boxhorn. *fata*.—4 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *supplicio*.—5 Ita correxit Ald. Nep. Ed. pr. LXXXII.—6 Herel. *claritudine*.—7 Cod. *direptos*: Ed. pr. *direptos*.—8 Ita Heins. Ed. pr. *sanæque*, ex quo Ed. Basil. *senemque*: Lips. *unaque*: Ald. Nep. Manut. et Burmann. deesse nomen oratoris suspicabantur, sc. *Antonium*, s. *Cæsaremque Strabonem*.—9 Ed. pr. *Catonem*.—10 Ed.

NOTÆ

¹ *Conata*] Vulgo, *nota*; sed rectius *vota*: id est, quæ voverat, ac destinaverat; forte etiam, *mota*, (quod notavit Lipsius,) ut sensus sit; non segnius peragere a se mota voluit, quam ea movere cõperat: utrobique auidax, in ordiando, et in exequendo.

² *Natus eo anno*] Hic fuit U. C. 693. Ant. Chr. 66. *Divus Augustus*] Octavius Cæsar.

⁶ *Anteaque Crassum*] *Unaque* legen-

dum puto cum Lipsio; non, ut alii legunt, *senemque Crassum*. Sensus est: hac ipsa ætate floruerunt pariter in eloquentia Crassus, Cato, &c. Crassum autem illum Divitem intelligit, quem et Cicero eo nomine laudat, et Plutarchus inter Romanos eloquentissimum fulsæ dicit.

⁹ *Cottam*] Alii legunt *Catonem*, sc. Uticensem.

lidium, Coelium,¹⁰ Calvum, et proximum Ciceroni Cæsarem; eorumque velut alumnos, Corvinum ac Pollionem Asinium, æmulumque Thucydidis Sallustium:^p auctoresque carminum Varronem ac Lucretium, neque ullo in suscepti¹¹ operis [sui] forma minorem Catullum.¹² Pæne stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent princeps^t carminum Virgilius,⁴ Rabiriusque,³ et consecutus Sallustium Livius,¹³ Tibullusque et Naso, perfectissimi⁴ in forma operis sui. Nam vivorum ut magna admiratio, ita censura difficilis est.

37. Dum hæc in Urbe, Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile adversus Mithridatem, qui post Luculli profectionem magnas novi exercitus vires reparaverat,⁵ bellum gessit. At⁶ rex fusus fugatusque, et omnibus exutus copiis, Armeniam Tigranemque socium⁷ petit, regem ejus tempo-

¹ Pæne stultitia est enumerare singulos præstantis ingenii homines, quos adhuc cernimus: inter quos præstantissimi nostri temporis sunt, Virgilius, &c.

pr. Coelium.—11 Ed. pr. in suspecti operis sui carmine. Suspecti, quod Acidal. et Voss. dictum esse volunt pro suspiciendi, Lipsius mutavit in suscepti. Pro operis carmine Markland. Epist. Crit. p. 19. dedit operis forma. Utraque emendatio probata et firmata a Ruhnken. Sui rednudare primus vidit Heins.—12 Ed. pr. Catulum.—1 Ita Cod. Ed. pr. principes.—2 Putean. et Markland. l. 1. p. 14. Variusque, Perizon. Epist. 2. ad Heins. Horatiusque.—3 Burmann. conj. consec. Gallum Tibullus, Propertiusque.—4 Ita correxit Ed. Basil. Ed. pr. perfectissime.—5 Ruhnken. mavult paraverat.—6 Ita Cod. Ed. pr.

NOTÆ

^p *Æmulumque Thucydidis Sallustium*] Id est, et Sallustium, qui Thucydidem imitandum sibi proposuit. Singuli porro Scriptores, qui hic enumerantur, Latini sunt præter Thucydidem, Historicum Græcum, Atheniensem. Cujus stylus adeo Demostheni placuit, ut ejus librum octies sua manu descriperit, ac totum fere edidicerit.

^t *Et consecutus Sallustium Livius*] Hæc verba e suo loco translata in alienam Manutio videntur. Quid enim Poëtis interponatur, historiarum scriptor, Livius? At non item mihi videntur; neque videbuntur etiam

aliis, modo sic intelligantur: pæne stulta est, inhærentium oculis, ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, poëtæ quidem, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, Tibullusque, et Naso, &c. Historicus vero, qui Sallustium consecutus est, Livius. Ubi consecutus accipio pro imitatus. Nam Sallustio longe inferior fuit Livius: immo tantum non ævi Velleiani. Quippe obiit, Eusebio teste, quarto imperii Tiberiani anno.

⁷ *Socium*] Cum aliis lege generum, aut, socer ejus.

ris, nisi qua⁸ Luculli armis erat infractus,⁹ potentissimum. Simul itaque duos persecutus Pompeius, intravit Armeniam. Prior filius Tigranis, sed discors patri, pervenit ad Pompeium; mox ipse supplex et præsens⁹ se regnumque ditioni ejus permisit, præfatus, neminem alium, neque Romanum, neque ullius gentis virum futurum fuisse, cujus se potestati¹⁰ + commissurus foret, quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi, vel adversam, vel secundam, cujus auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram: non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque ei¹¹ inhoneste aliquem submitti, quem fortuna super omnes extulisset. Servatus regi honos imperii, sed multato ingenti pecunia: quæ omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta ad quæstorem,¹² ac publicis descripta literis.¹ Syria, aliæque, quas occupaverat,² provinciæ ereptæ; et³ aliæ restitutæ populo Romano, aliæ tum primum in ejus potestatem redactæ, ut Syria, quæ facta est stipendiaria. Finis imperii regi³ terminatus Armenia.⁴

88. Haud absurdum videtur propositi operis regulæ, paucis percurrere, quæ, cujusque ductu, gens ac natio, redacta in formulam provinciæ,⁵ stipendiaria facta sit.⁴⁷ Id⁵ notavi-

Ac.—7 Ita Herel. Ed. pr. *socerum*: Ald. *Nep. generum*.—8 Ita Gruter. Ed. pr. *quia*.—9 Herel. *parens*, ex II. 23.—10 Ita Ald. *Nep.* a quo recepit Ruhnken. Ed. pr. *societati*: Ed. Basil. *fideli*.—11 Ita Rheuan. *Deest ei* in Ed. pr.—12 Ita ex emend. Ruhnken. Ed. pr. *in quæstoris potestatem*.—1 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *occupaverant*.—2 Ruhnken. conj. *erepta ei*; *alia*, &c.—3 Sic Heins. Ed. pr. *regi*: Ed. Basil. *regis*.—4 Ita ex Lips. correctione. Ed. pr. *stipendia pacta sit*.—5 *Id* a Popma est restitutum.—6 Ita Ed. pr. *Rhenan*.

NOTÆ

⁸ *Erat infractus*] Id est, perdomitus.
⁹ *Cujus se potestati*] Manutius vult legi, *fideli*: quod Latine linguæ puritas exigit.

¹ *Ac publicis descripta literis*] Publicas literas dicimus Gallice, *Registres*. Sic publicis literis describere significat, *enregistrer*.

⁴ *Armenia*] Asia regio inter Taurum et Caucasum montes, a Cappadocia ad Caspium usque mare pro-

tensa est: Euphrate in majorem et minorem divisa. Major hodie dicitur *Turcomanie* et *Curdistan*. Minor, *Aladuli*. Ambæ Turcis parent.

⁵ *Redacta in formulam provinciæ*] In formulam provinciæ redigere nihil erat aliud, quam patriam libertatem et domesticas leges adimere: Romanas autem dare, ac prætorem, qui ex datis legibus provinciam administraret, instituire.

mus,⁶ ut⁷ facilius,⁸ quam⁹ partibus, simul universa conspici possint. Primus in Siciliam^a trajecit exercitum consul Claudius [U. c. 490. a. Chr. n. 263.], et provinciam eam, post annos ferme 111., captis Syracusis, fecit Marcellus Claudius. [U. c. 406. a. Chr. n. 255.] Primus (in)⁹ Africam^b Regulus, nono ferme anno primi Punici belli. Sed post ex.¹⁰ annos P. Scipio Æmilianus, eruta Carthagine, abhinc annos CLXXV.,¹¹ Africam in formulam redegit provinciæ. [U. c. 608. a. Chr. n. 145.] Sardinia^c inter primum et secundum bellum Punicum, ductu T. Manlii consulis, certum^d recepit imperii jugum. [U. c. 519. a. Chr. n. 234.] Immane bellicæ civitatis^e argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertium¹² Augusto principe, [cer-

notabimus, et ita Ruhken.—7 Rhenan. h. l. reposit ut. Ed. pr. notav. fac. ut que p. &c. Alterum ut extritum erat, alterum ortum ex præcedente syllaba us.—8 Quam dedit Ed. Basil. Ed. pr. quæ.—9 In Ed. Basil. et Heins. inseri voluerunt.—10 Sic correxit Gruner. Ed. pr. CCIII. Ed. Bipont. CIX.—11 Ed. pr. CLXXXII. Lips. CLXXV. restituit.—12 Ed. pr. III. Thysius

NOTE

⁷ *Stipendiaria facta sit*] Non enim, quod bene Lipsius observat, gentes victæ pacisci cum Roma victrice de stipendiis solebant, immo vero ipsa superbe imponebat.

⁸ *Notabimus, ut facilius*] In hunc locum duas profero lectiones: alteram Vossii: *Id notabimus, facilius ut, quam partibus, simul universa conspici possint*: alteram Acidalii: *Ut, que partibus notabimus, facilius simul universa conspici possint*.

^a *Primus in Siciliam*] Schegkiius Velleium gemini erroris arguit. Nam 1. non a Marcello, sed a M. Valerio Lævino Sicilia provincia facta est. 2. Provincia facta est illadem temporibus, quibus Sardinia. Ita Solinus et Pomponius de Orig. Juris. Accuratam factarum provinciarum historiam habes apud Sigoniam.

^b *Primus Africam*] Intravit.

^c *Sardinia*] Italia insula, *La Sardegna*: olim titulo regio insignita; nunc ab Hispano prorege regitur. Insulæ caput est Calaris, *Cagliari*.

^d *Certum*] Id est, firmum ac perpetuum. Quomodo dicitur apud Martialem, 'Gaudet et certa virginitate soror.' Non omittam quod observavi apud Cicer. l. v. Epist. 21. ad Attic. dici *certum* hominem, pro gravi, et moribus antiquis.

^e *Immane bellicæ civitatis, &c.*] Sensus est: Illud unum maxime probat propensionem nostræ civitatis ad arma, quod ab ejus conditu usque ad nos templum Jani Gemini ter solum clausum fuerit in certæ pacis argumentum: semel regnante Numa: iterum sub hoc Tito Manlio post bellum Punicum secundum: denique, Augusto principe, post bellum Actiacum.

tæ pacis argumentum]³; Janus Geminus¹ clausus dedit: In Hispanias primi omnium duxere exercitus Cn. et P. Scipiones, initio secundi belli Punici [U. c. 596. a. Chr. n. 217.], abhinc annos CCL. Inde varie possessa, et sæpe amissa partibus, universa, ductu Augusti, facta stipendiaria est. Macedoniam Paulus, Mummius Achaïam, Fulvius Nobilior subegit Ætoliã [U. c. 564. a. Chr. n. 189.]: Asiam L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: sed beneficio senatus populique Romani mox ab Attalis² possessam regibus, M. Perperna, capto Aristonico, fecit tributariam: [U. c. 624. a. Chr. n. 129.] Cyprî devictæ^b nulli³ assignanda gloria est. Quippe senatus consulto,¹ ministerio Catonis, regis morte, quam illi conscientia^b acciverat, facta provincia est. [U. c. 697. a. Chr. n. 56.] Creta Metelli ductu longissimæ libertatis fine mulctata est.^c Syria Pontusque Cn. Pompeii virtutis monumenta sunt.

89. Gallias primum [U. c. 682. a. Chr. n. 121.] Domitio

^c Sub ductu Metelli adempta est Insulæ Creta libertas, qua gaudebat abhinc tot annos.

tertio.—13 Ruhnken. quem sequitur Kraus. hæc expungenda censet.—1 Ita Ed. pr. Cod. *Janus Geminus.*—2 Ed. Basil. lectionem et interpunctionem sanavit. Ed. pr. *mox habita lra. Possessam, &c. Lips. Attalici.*—3 Ita Ed. Basil.

NOTÆ

¹ *Janus Geminus*] De Jano varia commenta legere est: dum alii mundum, alii cælum, alii solem esse contendunt. Hinc Numa Pompilius extruxit templum, quod bello clauderetur, pace aperiebatur. Sed unde geminus, biceps, bifrons? hinc nimirum, quod veteres Janum putaverint Noë: quem bifrontem idcirco finxerant, quod geminam ævum vidisset, ante et post diluvium. Præterea Janum annuarum præsidem atque custodem esse credebant. Quare clavem ei insitæ sceptri appingebant. Ovid. 1. Fast.

² *Mox ab Attalis*] *Lege Attalici.* Nam reges Pergami sic vocabantur quia aliquot Attali nomine insignes fuerant.

^b *Cyprî devictæ*] Insula est Asiæ in mari Mediterraneo, vulgo, *Cypre.* Insulæ caput est Nicosia, *Nicosie.*

¹ *Senatus consulto*] Magis plebiscito; sed quod Senatus confirmaverit.

^b *Quam illi conscientia*] Alii legunt *quam ille conscientia*, id est, quam ille attulerat sibi conscius, aut vitiorum suorum ac malefactorum, aut sanarum virium, cum quibus impar erat resistendo Romanis.

Fabioque,⁴ nepoti⁵ Pauli, qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, [magna mox clade nostra]⁶ sæpe et affectavimus et omisimus.⁷ Sed fulgentissimum C. Cæsaris opus in iis conspicitur [U. c. 703. a. Chr. n. 50.]: quippe ejus ductu auspiciisque infractæ, [pæne]⁸ idem,¹ quod totus terrarum orbis, ignavum⁹ conferunt stipendium. Ab eodem facta¹⁰ Numidia.¹¹ [U. c. 708.] Ciliciam perdomuit Isauricus [U. c. 676.], et post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallogræciam.² [U. c. 566.] Bithynia, ut prædiximus, testamento Nicomedis relicta hæreditaria. [U. c. 680.] Divus Augustus, præter Hispanias, aliasque gentes, quarum titulis forum ejus³ prænitet, [pæne idem,]¹² facta Ægypto stipendiaria [U. c. 723. a. Chr. n. 80.], quantum¹³ pater ejus³ Gallia² in ærarium reditus contulit. At¹⁴ Ti. Cæsar,¹⁴ quam

Ed. pr. *Cypro devicta, nullis, &c.* ex quo *de victa* Voss. et al.—4 Ita Ursin. Ed. pr. *Domitio Fabio*: Ed. Basil. *Domitio et Fabio*: Ald. Nep. a *Domitio*.—5 Ita Lips. Ed. pr. *nepote*.—6 Hæc unciâ inclusa damnant Heynius et Jacobs.—7 Ita Heina. Ed. pr. *omisimus*.—8 *Pæne* a glossatore esse putat Kraus. Lips. *idem quod pæne*: Ruhken. *bona fide*.—9 Ald. Nep. in *ærarium*: Heins. in *æmarum*.—10 *Stipendiaria*, quod, auctore Puteano, ex *stipendium* assumendum est, Editor Bipont. a fronte hujus membri in contextum recepit.—11 Sigon. *Fast.* ad an. 707. hoc et sequentia restituit. Ed. pr. *Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, vias vicinas post bellum Antiochinum. Vulso, &c.*—12 Hæc unciâ inclusa temere repetita esse e præcedentibus jam corruptis putat Ruhken.—13 Lips. de Magnit. R. II. 3. malit *quod*.—14 Ita Ed. Basil. Cod. et Ed. pr. *Galli*.—2 Ita Ed. pr. *Cod. Ad.*—3 Ita Ursin. Ed. pr. et *Cod. T. Cæsar*.—4 Ita Ursin. recipiente Ruhken. Ed.

NOTE

¹ *Pæne idem*] An vult tantum a Gallis, quantum a toto reliquo orbe conferri stipendium? Minime. Quare has voces transpono cum Lipsio; *idem, quod pæne totus terrarum orbis, ignavum, &c.* Verum quid hic ignavum? Manutius legit, in *ærarium*: Lipsius, in *æmarum*. At hæc supervacanea duco cum Acidalio. Insultat enim Velleius contumeliosa voce Gallis: qui antea invicti, nunc velut fracti et ignavi stipendium cum reliquis barbaris solvant.

² *Facta Numidia*] Scilicet provincia. Aliqui tamen legunt, *fracta*.
³ *Mox Iamericus*, nomine Servilius.

Delph. et Var. Clas.

² *Gallogræciam*] Aliter Galatiam, Asia majoris regionem: quæ sic dicta est a Gallia, eo post incensam Remam ex Italia transgressis et commemoratis.

³ *Forum ejus*] Scilicet, quod reddificavit.

⁴ *Pater ejus*] Julius Cæsar Gallia, scilicet capta, vel facta stipendiaria.

¹⁴ *At Ti. Cæsar, &c.*] Sensus est: At Tiberius Cæsar coëgit Illyrios et Dalmatas profiteri, se obedituros tam perpetuo, quam Hispani professi fuerant, eos ad id cogente parente, scilicet Augusto.

Paters.

I

certam Hispanis parendi confessionem extorserat parens,⁴ Illyriis Delmatisque extorsit.⁵ Rætiã⁶ autem⁷ et Vindelicos ac Noricos, Pannoniamque et Scordiscos⁷ novas imperio nostro subjunxit provincias. Ut has armis, ita auctoritate Cappadociam⁸ populo Romano fecit stipendiariam. [U. c. 771. p. Chr. n. 18.] Sed revertamur ad ordinem.

40. Secuta deinde Cn. Pompeii militia [U. c. 690. a. Chr. n. 63.], gloriæ, laborisne majoris, incertum est.⁴ Penetratæ cum victoria Media, Albania, Iberia;⁵ deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos,⁶ Heniochosque et Achæos. Et oppressus, auspiciis Pompeii, insidiis filii Pharnacis,⁹ Mithridates, ultimus omnium juris sui regum, præter Parthicos.⁷ Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, suoque et civium voto major,⁸ et per omnia fortunam hominis egressus, revertit in Italiam. [U. c. 692. a. Chr. n. 61.] Cujus reditum favorabilem⁹ opinio fecerat. Quippe plerique non

⁴ Deinde Cnæus Pompeius gessit bellum, in quo dubium est utrum tulerit plus laboris, an plus gloriæ.

⁵ Ac deinde conversas sunt copias in eas gentes, quas incolunt remotissimas plagas ad dextram Ponti Euxini, Colchos, &c.

⁷ Ultimus omnium regum, qui a nobis non pendeant, præter reges Parthorum.

⁸ Major, quam nec ipsæ, nec cives optaverant.

pr. extorserat? arem Illyriis Delmatisque. Heins. conj. parens, parem.—5 Extorsit abest ab Ed. pr. sed in Cod. erat.—6 Ed. pr. Rætiã ubique.—7 Sic Ed. Basil. Ed. pr. Scordiscos.—8 Ita Ed. Basil. probantibus Burm. et Ruhnk. Albania, Hiberi; ac Ed. pr. ac retinuit Lugd. Bat. 2. quod Burmanno ex litera a, ab Hiberi distracta, ortum videbatur.—9 Ita Ed. Basil. Ed. pr.

NOTÆ

⁴ Ratiã autem] *Les Grisons*. *Vindelicos*, qui nunc incolunt Ducatum Bavarie, et partem Australem Suevise provincie: *Noricos*, qui Austrie et Stirie maximam partem, Carinthiam, Carniolam, ditionem Salisburgensem, exiguam partem Bavarie superioris, et aliquot loca comitatus Tirolensis. *Pannoniam*: *La Hongrie*. *Scordiscos*, vulgo *Bosnesi*, aut *Bosnachi*.

⁸ Cappadociam] Asiæ regio ampla est, Euxino mari exposita, inter Galatiam ad Occasum, et Armeniam ad Ortum.

⁵ Media, Albania, Iberia] Asiæ regiones, sub Turcarum dominio. Nunc Albania quidem, Georgiæ pars Orientalis, est inter Iberiam et mare Caspium sita: Iberia vero Georgiæ pars Occidentalis inter Albaniam et Colchidem.

⁹ Cujus reditum favorabilem] Lego cum Aldo *formidabilem*. Nam rumor fuerat Pompeium cum exercitu rediturum, et, instar Syllæ et Marii, urbem invasurum; quod cives valde reformidabant.

sine exercitu venturum in Urbem, affirmabant, et libertatē publicæ statuturum arbitrio suo modum.^a Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis^x tanti imperatoris reditus fuit. Omni quippe Brundisii dimisso exercitu, nihil præter nomen imperatoris retinens, cum privato comitatu, quem semper illum sectari¹⁰ moris fuit, in Urbem rediit:¹ magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum [U. c. 698. a. Chr. n. 60.]; longeque majorem omni ante se illata pecunia in ærarium, [præterquam a Paulo,]¹¹ ex manubiis² intulit. Absente Cn. Pompeio, T. Ampius et T. Labienus,¹² tribuni plebis [U. c. 691. a. Chr. n. 62.], legem tulerunt, ut is¹³ ludis circensibus corona laurea,³ et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem⁴ prætexta,^b coronaque laurea. Id ille non plus quam semel, et hoc sane nimium fuit, usurpare sustinuit. Hujus

^a Et positurum terminos libertati publicæ ad arbitrium suum.

¹ In urbem rediit cum comitatu, qui privatum hominem dacebat, et qui solebat semper illi adesse.

³ Theatralibus autem ludis.

Pharnaces.—10 Ita Burmann. Ed. pr. *illa fatere*: Rheman. probantibus Lips. Rignez. Cellar. *illi vacare*: et sic Ed. Clud. et Lugd. Bat. 2. Ruhnken. conj. *illi trahere*: Herel. *quo semper stipari*.—11 Prb glossemate hæc habent Voss. Burmann. Græner. et Ruhnken. Ed. Basil. *præterquam Capitolio*: quod probavit Lips. Heins. *præterque Capitolio*: Ed. Clud. *præter quanta spolia*.—12 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Labienus*.—13 *Is* debetur Ursin. Ed. pr. *si*: Ed. Basil. *ut ludis*: Rignez. *his*: Cellar. et Ed. Bipont. in.—] Sic correxit Lips. ex Diane Cass. xxxvii.

NOTE

^x *Civilis*] Id est, popularis reditus, sive more privati civis.

¹ *Præterquam a Paulo*] Aut id delendum Vossio; aut cum eodem reponere, etiam a Paulo. Quippe constat Pompeium plus pecuniæ in ærarium contulisse, quam Paullum. Paullus intulit solum *deux cent dix millions de sesterces*: Pompeius autem viginti millia talentum, *douze millions d'or*, quæ Paullinam pecuniam duplo superant.

² *Ex manubiis*] Manubiæ dicuntur

pecuniæ quæ ad quæstorem, ex prædæ venditione, redeunt. Neque alio sensu manubiis accipiunt, qui Latine et accurate loquuntur.

³ *Laurea*] Ita legit Lipsius, quia triumphantium corona e lauro erat, non ex auro, teste Dione lib. xxxvii. Sic etiam paulo infra: *coronaque laurea*.

^b *Prætexta*] Toga, purpuræ lembæ prætexta: quod erat Romanorum magistratum insigne.

viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit,¹ ut primum² ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Asia triumpharet; et, quot partes terrarum orbis sunt, totidem faceret monumenta victoriæ suæ. Nunquam eminentia invidia carent. Itaque et Lucullus, memor tamen³ acceptæ injuriæ, et Metellus Creticus, non injuste querens, (quippe ornamentum triumphii ejus captivos duces⁴ Pompeius subduxerat,) et cum iis pars optimatum refragabatur, ne aut promissa civitatibus a Pompeio, aut bene meritis præmia, ad arbitrium ejus persolverentur.

41. Secutus deinde est consulatus C. Cæsaris [U. c. 695. a. Chr. n. 58.], qui scribenti manum injicit, et quamlibet⁵ festinantem in se morari cogit. Hic nobilissima Juliorum genitus familia, et, quod inter omnes constat, antiquissima,⁶ ab Anchise ac Venere⁷ deducens genus, forma omnium civium excellentissimus, vigore animi⁸ acerrimus, munificentia⁷ effusissimus, animo super humanam et naturam et fidem erectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio,⁹ neque iracundo, simillimus, qui denique semper et somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur; cum fuisset C. Mario sanguine⁷ conjunctissimus, atque idem Cinnæ gener,

¹ *Fortuna amplificavit tantis incrementis magnitudinem hujus viri, ut, &c.*

21. Ed. pr. *avea*.—2 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *primas*.—3 Ita Rhenan. Ed. pr. *ducus*.—4 Ita Burer. Cod. et Ed. pr. *quemlibet*.—5 Acidalius ita reñixit probantibus optimis Criticis. Ed. pr. *et, quod inter omnis antiquissimos constabat*.—6 Ruhnkenius *ingenii* ex II. 18. ne statim animo recurrat.—7 Ita Vascos. et Ed. Basil. Ed. pr. *munificentia*.—8 Ita Cod. Ed.

NOTE

° *Memor tamen*] Non possum assentire Vossio neganti, *tamen*, hic poni pro *etiā* enim, sive *adhuc*; quod affirmat Acidalius, quem sequor. Sed quam hoc loco injuriam Velleius commemorat? Opinor eam, quam Lucullus accepit (si tamen injuria est) cum eo posthabito, bellum Mithridaticum Pompeio decretum est.

⁴ *Ab Anchise ac Venere*] Quia Ve-

nus Æneadam genitrix. Romani autem auctorem sui generis Æneam, teste Strabone, dicebant. Quin etiam Julii cognomen ab Iulo, qui unus fuit ex Æneæ posteris, deducit.

° *Sed sobrio*] Adeo vinosus erat Alexander, ut aliquando ebrius, raptum telo, Clitum, amicissimum sibi senem, in medio convivio occiderit.

⁷ *C. Mario sanguine*] El cognatua

cujus filiam ut repudiaret, nullo metu compelli potuit, (cum M. Piso consularis Anniam, quæ Cinnæ uxor fuerat, in Syllæ dimisisset gratiam,) habuissetque fere XVIII. annos eo tempore, quo Sylla rerum potitus est: magis ministris Syllæ adjutoribusque partium, quam ipso, conquirentibus eum ad necem, mutata veste, dissimilemque fortunæ suæ indutus habitum, nocte Urbe elapsus est. [U. c. 672. a. Chr. n. 81.] Idem postea admodum juvenis, cum a piratis captus esset, ita se per^s omne spatium, quo [ab his]^p retentus est apud eos, gessit, ut pariter his terrori venerationique esset, neque unquam aut nocte aut die (cur enim, quod vel maximum est, si narrari verbis speciosis non potest, omittatur?) aut excalcearetur, aut discingeretur; in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus his, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret.

42. Longum est narrare, quid et quoties ausus sit,***¹⁰ quanto opere cōnata ejus, qui obtinebat Asiam, magistratus populi Romani metu¹¹ suo destituerit.¹² Illud referatur documentum tanti mox evasuri viri.¹³ Quæ nox eam diem secuta est, qua publica civitatum^s pecunia redemptus est,¹⁴ (ita tamen, ut cogeret ante obsides a piratis civitatibus dari,) contracta classe et privata^t et tumultuaria,^h inventus in eum locum, in quo ipsi prædones erant, partem classis fugavit, partem mersit,¹ aliquot naves multosque mortales

¹⁰ Quanta pertinacia magistratus populi Romani, qui administrabat Asiam, noluit, erit ob metum respondere ejus ceptis. Referamus illud omen futura magnitudinis hujus viri.

pr. semper.—9 Herellius hæc damnat et interpungit post eos. Ed. pr. ab his retentus est, apud eos gessit.—10 Lacunam suspicatus est Ruhken.—11 Ita ex emend. Ed. Basil. Ed. pr. motu.—12 Ita Junt. et Vascos. Ed. pr. destituere.—13 Cod. habet est, quod omisit Ed. pr.—1 Ita correxit Ondendorp. in marg. libri sui, probante Ruhken. Ed. pr. Lugd. Bat. 2. Burmann. Rahn-

NOTE

fuit: seniori autem Mario affinis. Legitur enim apud Plutarchum, Juliam Cæsaris amitam nuptam C. Mario fuisse; ex qua minor Marius natus.

^s Civitatum] Scilicet, Asiæ.

^h Et tumultuaria] Id est, raptim et festinanter parata.

¹ Partem mersit] Gallæe, II cu oculis a fons una partis.

cepit: lætusque nocturnæ expeditionis,² triumpho ad suos reversus est: mandatisque custodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit ad proconsulem Junium, [cum idem enim³ Asiam eam quam obtinebat]³ petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, venditurumque captivos⁴ dixisset (quippe sequebatur invidia⁴ inertiam); incredibili celeritate revertens ad mare, priusquam de ea re ulli proconsulis redderentur epistolæ,⁵ omnes, quos ceperat, suffixit cruci.

43. Idem mox ad sacerdotium ineundum, (quippe absens pontifex factus erat in Cottæ consularis locum,^m cum⁶ pæne puer a Mario Cinnaque flamen Dialis creatus, victoria Syllæ, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id?

ken. et al. *privatus*.—2 Acidalius interpunctionis, quæ abest ab Ed. pr. auctor.—3 Desperata hæc verba glossatoris esse, monentis, Junium eundem esse magistratum P. R. qui Asiam obtinebat, putat Ruhken. Rhenan. tentavit, tum idem enim Asiam eam obtinebat: Ed. Basil. is enim Asiam tum obtinebat: Lipsius, tum i. e. Asiam, eamque (Bithyniæ partem avulsam) obtinebat.—4 Oudendorpius, teste Ruhkenio, æveritia, forte à Plutarcho Cæs. 2.—5 Ita Burer. Cod. redderentur epistola. Ed. pr. redderetur epistola.—6 Cum, quod abest ab Edit. pr. Lipsius inseruit, ubi extritum est a præcedente syllaba: Ed. Basil. ante in Cottæ.—7 Ita Ed. Basil:

NOTE

² Cum idem enim] Duplex lectio: 1. veteris scripturæ; tum idem enim Asiam, eamque obtinebat. Hoc sensu: Tum, (scilicet aliter quam nostro ævo,) unus idemque proconsul Asiæ et Bithyniæ erat. Ingeniosæ quidem: at contra pugnat, quod tum Bithynia non esset provincia, sed regnum. 2. Manutii; Is enim tum Asiam obtinebat. Hanc lectionem secutus est in editione sua Thyssus.

³ Venditurumque captivos] Lipsius mallet legi, vindicturumque: id est, asserturum in libertatem. Verum cave, quod monet Vossius, auscultes ei. Cæsar mortem prædonibus minatus erat: Junius proconsul, objecta spe prelii, se sub corona venditurum eos respondit. Quo quid Cæsaris votis contrarium magis? Præterea sentit cum Velleio Plutarchus.

^m In Cottæ consularis locum] Alii

legunt cum in Cottæ, &c. Si ita legatur, bis errat Velleius. 1. Quod Cottam flaminem facit. 2. Quod Cæsarem dat ei successorem. Nam ex Tacito et Dione patet septuaginta sex annos, intermedios a Corneli Merulæ cæde, flaminibus caruisse: maxime vero ex Dione, qui lib. LIV. refert, primum, post Merulam, flaminem dialem sub Augusto creatum. Quomodo igitur aut Cotta flamen, aut Cæsar? Una vocula trajecta nodum solvet. Ergo legendum cum Lipsio, quippe abeans pontifex factus erat in Cottæ consularis locum, cum pæne puer a Mario, &c. Atqui ipsa res est, ac Vellei mens. Pontifex, inquit, factus erat in locum demortui Cottæ pontificis: cum antea flamen quidem designatus esset a Mario et Cinna; sed Syllæ victoria honor ille ademptus est.

sacerdotium,) festinans in Italiam [U. c. 676. a. Chr. n. 77.], ne conspiceretur a prædonibus, omnia tunc obtinentibus maria, et merito tam infestis sibi, quatuor scalmorum^a navem, una cum duobus amicis, decemque servis ingressus, effusissimum^b Adriatici maris trajecit sinum.^c Quo quidem in cursu conspectis, ut putabat, piratarum navibus, cum exuisset vestem, alligassetque pugionem ad femur, alterutri se fortunæ parans, mox intellexit frustratum esse visum suum, arborumque ex longinquo ordinem antennarum præbuisse imaginem. Reliqua ejus acta in Urbe, nobilissimaque Dolobellæ^d accusatio,^e et major civitatis in eo^f favor,^g quam reis præstari solet; contentionesque civiles cum Q. Catulo, atque aliis eminentissimis viris, celeberrimæ; et ante præturam victus maximi pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps; et restituta in ædilitate, adversante quidem nobilitate, monumenta C. Marii;^h simulque revocati ad jus dignitatisⁱ proscriptorum liberi; et prætura, quæsturaque mirabili virtute atque industria obita in Hispania, (cum esset quæstor sub Vetere

^a Ventiosissimum.^b Ad jus adipiscendi dignitates.

correxit et interpunxit post *irrita*. Ed. pr. *qui omnia ab iis acta fecerat irrita emisisset, ad sacerdotium festinans in Italiam.*—⁸ Sic scribit h. l. et alibi Ed. pr. Græcorum more. Vulg. *Dolabella*.—⁹ Ita Heins. probante Ruhken. Ed. pr.

NOTE

^a Quatuor scalmorum] Gall. *A quatre rames, ou avirons*. Scalmus, ligneus, aut ferreus, teresque clavus est, cui nautæ remos alligant loro.

^b Adriatici maris sinum] Gallis, *le Golphe de Venise, et mer Adriatique*. Extenditur inter Italiam ad Occasum, et Illyricum ac Albaniam ad Ortum, a Venetiis Hydruntum usque et Epiturn.

^c Nobilissimaque Dolobellæ accusatio] Hanc accusationem Cæsar adversus Dolobellam egit uno et vicesimo ætatis anno: ob eam, teste Suetonio, principibus patronis annumeratus.

^d Et major civitatis in eo favor] Id est, civitas Dolobellæ magis favit, quam solet favere reis. Licet enim Dolobellam Cæsar accusaret repetundarum, et insectaretur vehementer, non tamen obtinuit ut damnaretur.

^e Monumenta C. Marii] Quæ Sylla dijecerat. Monumenta vocat trophæa Marii, sive Jugurthæ, Cimbrorum, atque Teutonum, quæ plurimè Marius retulerat, spolia, quæ in stipitibus figebantur, et in editoribus urbis locis ponebantur.

Antistio, avo hujus Veteris consularis atque pontificis, duorum consularium et sacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest);⁹ quo notiora sunt, minus egent stylo.

44. Hoc igitur consule⁸ [U. c. 695. a. Chr. n. 58.], inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae Urbi orbique terrarum, nec minus diverso quoque tempore ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam habuerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrecebant, per Caesarem confirmarentur consulem: Caesar autem, quod animadvertibat, se cedendo Pompeii gloriae aucturum suam, et, invidia communis potentiae in illum relegata, confirmaturum vires suas: Crassus, ut quem¹⁰ principatum solus assequi non poterat, auctoritate Pompeii, viribus¹¹ teneret Caesaris. Affinitas etiam inter Caesarem Pompeiumque contracta nuptiis. Quippe filiam C. Caesaris⁹ Cn. Magnus duxit uxorem. In hoc consulatu Caesar legem tulit, ut ager Campanus² plebei divideretur, suatore legis Pompeio. Ita circiter XX. millia civium eo deducta, et jus civitatis³ restitutum⁷ post annos circiter CLII. quam bello Punico ab

⁹ Viri adeo boni, ut non possit cogitari major in homine candor.

in ca.—10 Ita Cod. Ed. pr. qui.—11 Ita Ed. pr. Cod. Pompei viri viribus, &c.

NOTE

⁸ Hoc igitur consule] Solum designato, seu 'consulatus candidato' quae Suetonii et Livii verba sunt.

⁹ Quoque] Acidalius et Vossius volunt legi quouque, quo modo veteres legebant, pro cuique.

⁹ Quippe filiam C. Caesaris] Juliam.

² Ut ager Campanus] Id est, agri Capuam circum jacentes. Erant autem publici, aut saltem publica pecunia a privatis redempti; solum, teste Cicerone, dividendi inter eos e plebe, qui ternos pluresve liberos haberent. Mox plebei, dativus antiquus.

⁷ Et jus civitatis restitutum] Alii legunt et jus ab his restitutum, i. e. a Caesare et Pompeio. Miratur Vossius, cur cum Puteano Lipsius vulgatum lectionem sic mutet, et jus civitatis restitutum. Jus interpretare jurisdictionem. Nam de Capua, bello Punico, sic Livius: 'Ceterum habitari tantum, tanquam urbem, Capuam, frequentarique placuit: corpus nullum civitatis, nec senatum, nec plebis concilium, nec magistratus esse: praefectum ad jura reddenda quotannis ab Roma missurum.'

Romanis Capua in formam præfecturæ^a redacta erat. Bibulus collega Cæsaris, cum actiones ejus magis vellet impedire, quam posset, majore parte anni domi se tenuit. Quo facto, dum augere vult invidiam collegæ, auxit potentiam. Tum Cæsari decretæ in quinquennium Galliæ.^a

45. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque^b dicendi, neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum,^c malorum propositorum executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro, et actus incesti reus ob initum^d inter religiosissima populi Romani sacra^e adulterium,^f cum graves inimicitias cum M. Cicerone^g exerceret, (quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?) et a patribus ad plebem transisset,^h legem in tribu-
nato tulit [U. c. 696. a. Chr. n. 57.]: Qui civem Romanum indemnatumⁱ interemisset, ei^k aqua et igni interdiceretur. Cujus verbis, etsi non nominabatur Cicero, tamen solus

^a Qui nullam sequeretur regulam eorum verborum, atque factorum, præter suam voluntatem.

^f Et accusatus incesti, propter commissum adulterium inter sacrificia sanctissima Populi Romani.

~~~~~

—12 Ita Putean. probante Ursin. Ed. pr. *ab his*.—18 Ed. pr. *quisque*, quod probat Voss. correxerunt Vascos. et Ed. Basil. recipiente Ruhken.—1 Herel. *tentatum*, s. *inudatum*, s. *nefastum* conjecit, et Kraus. *illatum*.—2 Ita Gryphius, teste Voss. Ed. pr. *transiret*.—3 Ita Putean. et Vascos.

NOTÆ

^a *In formam præfecturæ*] Urbs ea dicebatur in præfecturæ formam redigi, in qua unus erat præfectus, Roma missus.

^b *Galliæ*] Scil. Cisalpina, et Transalpina.

^c *Sacra*] Bonæ Deæ, sive Cybelæ matri Deorum. Noctæ fiebant a muliebri sexu, virili remoto, in ædibus consulis, aut pontificis. Locum, ubi hæc sacra fiebant, Cicero vocat operum Bonæ Deæ. Ipsa vero sacra Plinio dicuntur 'opertanea,' id est, quæ in operto fiunt.

^d *Inimicitias cum M. Cicerone*] Harum inimicitiarum testis esse potest

oratio Ciceronis pro M. Cælio adversus Clodium, ubi Clodium, ut par erat pro ejus vitis, insectatur.

^e *Et a patribus ad plebem transisset*] Alii legunt *transiret*, sed rectius *transisset*, ut bene notat Vossius, et edidit Gryphius. Id vero nova ratione factum est; Cæsare legem ferente de adoptione, qua in familiam, quæ ordinis esset plebei, Clodius admitteretur; ut nimirum Tribunatum, qui patriciis non patebat (quoniam magistratus popularis erat), obtinere posset.

^f *Indemnatum*] Id est, non damnatum a populo, seu potius indicta causa damnatum.

petebatur.^f Ita vir optime meritis de republica conservatæ patriæ pretium calamitatem⁵ exilii tulit. Non caruerunt suspitione oppressi Ciceronis Cæsar et Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quod inter xx. viros dividendo agro Campano⁸ esse noluisset. Idem intra biennium^b [U. c. 697. a. Chr. n. 56.] sera Cn. Pompeii cura, verum, ut cœpit, intenta,⁶ⁱ votisque Italiæ ac decretis senatus, virtute atque actione Annii Milonis^k tribuni plebis, dignitati patriæque restitutus est. Neque post Numidici exilium^l aut reditum, quisquam aut expulsus invidiosius,^m aut receptus est lætius. Cujus domus, quam infeste a Clodio

^f *Penam.*

Ed. pr. *damnation.*—4 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *et.*—5 Edd. plurimæ *calamitate.*—6 Sic Wopkens. in Misc. Obs. Vol. viii. p. 51. probante Ruhken. Ed. pr. *et cupit interita*, unde Ed. Basil. probantibus Ursin. Putean. et Voss. *ut cupit, interrita*: Rhenan. et Manut. *et cupito interitu*, quod Schegkio displicet.

NOTÆ

^f *Tamen solus petebatur*] Id est, notabatur; nam Cicero Lentulum, et Cethegum, aliosque conjuratos, in carcere, indicta causa, necaverat.

⁸ *Dividendo agro Campano*] Subaud. præpositos.

^b *Idem intra biennium*] Abfuit Cicero tantum menses quatuordecim; pulsus enim in exilium ann. 695. circiter Kal. Aprilis, anno insequenti rediit, mense sextili. Plutarchus tamen menses sedecim computavit: sed, Lipsii iudicio, parum exacte.

⁶ⁱ *Verum, ut cupit, intenta*] Vulgo legebatur *verum et cupit interita*: Rhenanus edidit: *verum et cupito interitu*. Ursinus edidit: *verum, ut cupit, interrita*. Juxta Rhenani lectionem, quam sequitur Vossius, sensus est: Idem Cicero intra duos annos suis dignitatibus et patriæ redditus est, opera quam illi Cnæus Pompeius præstitit, sero quidem, atque etiam post desideratam Ciceronis mortem, &c. Juxta Ursini vero lectionem,

quam Lipsius et Schegkius sequuntur, sensus est: Cicero patriæ redditus est opera quam Cnæus Pompeius illi præstitit, tarde quidem, at, ex quo eam illi præstare cœpit, interritus.

^k *Virtute atque actione Ann. Milonis*] Id est, animo et studio, quo Annius Milo Tribunus plebis egit apud populum, ut is Ciceronis reditum comprobaret. Ubi observabis obiter actionem varie dici. 1. Pro ea parte eloquentiæ quæ voce motuque corporis contactat. 2. Pro accusatione, quemadmodum actor pro accusatore sumitur. 3. Pro oratione quæ alicujus defendendi gratia fit. 4. Pro jure agendi, sive iudicium intentandi. 5. Pro vivendi ratione seu modo. Cic. III. Offic. ad eas res parandas quibus actio vitæ continetur.

^l *Post Numidici exilium*] Cognomen est Metelli, a Numidia devicta.

^m *Invidiosius*] Id est, majori cum odio eorum qui hujus exilii auctores erant.

disjecta erat, tam speciose a senatu restituta est. Idem P. Clodius [in senatu],⁷ sub honorificentissimo ministerii titulo, M. Catonem a republica relegavit. Quippe legem tulit, ut is quæstor cum jure prætorio,⁸ adjecto etiam quæstore, mitteretur in insulam Cyprum, ad spoliandum regnò Ptolemæum, omnibus morum vitiis⁹ eam contumeliam meritum. Sed ille, sub adventam Catonis, vitæ suæ vim intulit:¹⁰ unde pecuniam longe sperata majorem Cato Romam retulit. Cujus integritatem laudari,¹¹ nefas est: insolentia pæne argui potest, quod, una cum consulibus ac senatu effusa civitate obviam, cum per Tiberim subiret navibus, non ante iis¹² egressus est, quam ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.

46. Cum deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cæsar in Gallia ageret; nec contentus plurimis ac felicissimis victoriis, innumerabilibusque cæsis et¹¹ captis hostium millibus, etiam in Britanniam¹² trajecisset exercitum, alterum pæne imperio nostro ac suo quærens orbem: invictum¹² par consulum,⁷ Cn. Pompeius et Crassus,

Heins. conj. *et capiti interrita*: Burmann. *ut capiti, interriti*, sc. Pompeii.—7 Cæcilius Obs. vii. 9. hæc ejicienda esse primus vidit, probantibus fere omnibus. Herel. *insano conatu*.—8 Interpunit sic et correxerit Ed. Basil. Ed. pr. *quæstor cum jure prætorio adjecto, etiam quæstor emitteretur, &c.*—9 Aldus Nep. *non laudari*: Ruhnken. *haud laudari*: Grunerus, *laudare*.—10 Ita Aldus Nep. Ed. pr. *is*. Ed. Basil. *his*.—11 Ita Cod. Ed. pr. *ac*.—12 Sic Ed. Lugd. Bat. 2. et al. ex conjectura Rhenan. quam præfert Boëcler. Ed. pr. *victus pars consulum*, unde Ursin. et Popma *actus*. Lips. et Heins. *inlicitum par c.* Voss. *vincitum par c.* Ruhnken. *unicum par c.* et ita Ed. Bi-

NOTE

⁷ *Omnibus morum vitiis*] Dic verius cum Amm. Marcellino, Populum Romanum avide magis, tum propter ingentes insulæ Cypri divitias, cum propter æraril sui angustias, quam juste, propter Ptolemæi vitia, regnum ejus invasisse.

¹⁰ *Vitæ suæ vim intulit*] Hausto veneno.

¹¹ *Cujus integritatem laudari, &c.*] Sensus est: Cui faceret injuriam, qui ejus integritatem, et abinentiam a

pecunia laudaret, quia omnes laudes superat.

¹² *Etiam in Britanniam*] Insula est Europæ maxima, Angliam et Scotiam complectens, in Oceano Galliæ obversa. Magna dicitur, ut a minore Britannia, sive Aremorica distinguitur. Hic de Magna sermo est: ubi videtur alludere ad Virgilianum illud, 1. Ecl. 'Et penitus toto divisos orbe Britannos.'

alterum iniere consulatum [U. c. 699. a. Chr. n. 54.]; neque petitus honeste ab his, neque probabiliter gestus est. Cæsari lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatæ in idem spatium¹ temporis provinciæ: Crasso, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. Qui vir, cetera sanctissimus,² immunisque voluptatibus, neque in pecunia, neque in gloria concupiscenda aut modum norat, aut capiebat terminum. Hunc proficiscentem in Syriam diris cum ominibus,³ tribuni plebis frustra retinere conati. Quorum execrationes si in ipsum tantummodo valuissent, utile imperatoris damnum, salvo exercitu, fuisset reipublicæ.⁴ Transgressum Euphraten Crassum, petentemque Seleuciam,⁵ circumfusus⁶ immanibus copiis equitum, rex Oro-

¹ Cum approbatione.

² Quorum execrationes si solum recidissent in Crassum, iactura hujus ducis utilis fuisset reipublica, exercitu incolumi.

pont. Acidal. *invisum*.—1 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *omnibus*. Interpunctio debetur Aldo Nep.—2 Ed. pr. *circumfusus*: Vascos. *circumfusus*: emenda-

NOTÆ

¹ *Invicium par consulum*] Cum in veteri Codice sit: *Victus par Consulum*, triplex est lectio. 1. Vossii: *invictum par Consulum*; quod Crasso, qui victus est, minime convenit. 2. Acidalii: *invisum par Consulum*; ut quorum occultam conspirationem jam populus olfecerat. 3. Ursini: *Vetus par Consulum*; id est, qui jam una consules fuerant. Ad eas lectiones liceat addere meam, omnium forte verissimam. Lego: *Victum par Consulum*. Victi enim Crassus et Pompeius: Crassus quidem ab Orode; Pompeius vero a Cæsare.

² *In idem spatium*] In quod primum decretæ fuerant, scilicet in quinquennium; Gallias autem intelligit.

³ *Cetera sanctissimus*] E Græcia ad-ductum sermonis genus, usitatum ab optimo quoque. Tacitus; 'cetera equestri familia.' et 'juvenis alia clarus.'

⁴ *Diris cum omnibus*] Hæc quomodo fierent repete e Brisson. 1. Form. solenn. Interim pauca trado ex Apiani Parthico; ubi de Crassi historia: 'Solut,' inquit, 'Ateius occurrens primum voce cohibebat, denuntians ne procederet: deinde apparitorem jussit, eum injectis manibus detineret. Verum id collegis Tribuni non permittentibus, apparitor Crassum missum fecit. Ateius autem ad portam accurrens, posuit ibi ardentem focolum; et Crasso prætereunte suffitum faciens, et insuper libians, diris eum devotebat execrationibus, nova et horrenda Deorum invocans nomina.' Addo ex Servio ad II. Æneid. 'Crassum, iturum ad Parthiam, signa Romana (triste augurium) evellere vix potuisse.'

⁵ *Seleuciam*] Plures sunt Seleuciæ. Hic intelligitur, quæ ad Euphratem sita est.

des una cum parte majore Romani exercitus interemit. Reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quæstor, conservavit; Syriamque adeo in populi Romani potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, felici rerum eventu, fugaret ac funderet.

47. Per hæc, insequentiaque, et quæ prædiximus tempora, amplius 999.³ millia² hostium a C. Cæsare cæsa sunt, plura capta. Pugnatum sæpe directa acie,¹ sæpe [in]⁴ agminibus, sæpe eruptionibus: bis penetrata Britannia. Novem denique æstatibus,⁵ vix ulla non⁶ justissimus triumphus emeritus.⁷ Circa Alesiam⁴ vero [U. c. 702. a. Chr. n. 51.] tantæ res gestæ, quantas audere vix hominis, perficere, pæne nullius, nisi Dei, fuerit. Septimo⁶ ferme anno Cæsar morabatur in Galliis, cum medium⁹ jam ex invidia

² Denique ex novem æstatibus vix ullus fuit, qui non meruerit justissimo titulo triumphum.

~~~~~

vit Ed. Basil.—3 Lips. legit DCCC.—4 Lips. et Gruter. in expungendam putarunt.—5 Burmann. conj. Ex novem d. æ. v. u. qua non, &c. Wopkens. Novem d. æstatum vix ulla, &c. Ruhnken. n. d. æ. vix ullus non, &c. Kraus. tentabat, E novem d. æ. vix ulla non, &c.—6 Quinto debebat esse ex rerum veritate.

NOTE

¹ *Circumfusis*] Lege cum Vossio, *circumfusum*.

² *Amplius cccc. millia*] Multam de Cæsaris laude detrahit, si tamen laus e credibus est; nam Plinius undecies centena et nonaginta duo millia hominum occisa esse dicit. Forte quod tradit Lipsius, *octingenta millia*: quæ computatio non multum distat ab Appiani computatione in Celticis; ubi decies centena millia tantum occisa esse tradit.

³ *Pugnatum directa acie*] Gallice, *On combattit en bataille rangée: In agminibus, par pelotons: Eruptionibus, par des sorties.*

⁴ *Æstatibus*] Quas egit trans Alpes.

⁵ *Triumphus emeritus*] Passivo:

quo modo Plauto dicitur ‘emeritum stipendium’ pro peractum, inquit Budæus, cum emissionem, ut veterani, milites impetraverunt.

⁶ *Circa Alesiam*] Hodie *Alise*. Pagus est in Burgundie ducatu, ad amnem *Brenne*. Alii legunt *Alexiam*, a qua tractus circumjacens *Alexiensis* dicitur, vulgo *l’Auxois*, inter Divionem et Antissiodorum.

⁷ *Cum medium, &c.*] Hic locus sic explicandus est: Cum decessit Julia, uxor Magni (scil. Pompeii) quæ medium pignus erat concordie jam male coherentis inter Cnæum Pompeium et C. Cæsarem, ex invidia potentis, id est, quia alter alterius potentis invidebant: hic illius crescenti, ille hujus adultæ.

potentia male coherentis¹ inter Cn. Pompeium et C. Caesarem concordiae pignus, Julia, uxor Magni, decessit [U. c. 700. a. Chr. n. 53.]; atque omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortuna, filius quoque parvus Pompeii, Julia natus, intra breve spatium obiit. Tum in gladios caedesque civium furente ambitu, cujus neque finis reperiebatur nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio, etiam adversantium antea dignitati ejus judicio, delatus est.² [U. c. 702. a. Chr. n. 51.] Cujus ille honoris gloria, veluti reconciliatis sibi optimatibus, maxime a C. Caesare alienatus est. Sed ejus consulatus omnem vim in coërcitionem⁷ ambitus exercuit.⁸ Quo tempore P. Clodius à Milone, candidato consulatus, exemplo inutili, facto salutari reipublicae,³ circa Bovillas,⁴ contracta ex occurso rixa, jugulatus est. Milonem reum⁵ non magis invidia facti, quam Pompeii damnavit voluntas.⁶ Quem quidem M. Cato palam lata absolvit sententia. Quam si⁹ maturius¹ tulisset, non defuissent, qui sequerentur exemplum, probarentque eam civem occisum, quo nemo perniciosior reipublicae, neque bonis inimicior vixerat.

¹ Tum ambitione, cujus nullus erat finis et modus, arma rapiente in caedes civium; Cnaeus Pompeius creatus fuit tertius consul sine collega, etiam sententia eorum, qui antea repugnabant ejus magnitudini.

² Sed Pompeius adhibuit vim omnem hujus consulatus ad comprimendam ambitionem.

³ Milo vocatus in judicium, damnatus est minus odio, quod ortum erat ex hoc facto, quam voluntate Pompeii.

Caesar enim Gallias intravit U. c. 696. Kraus.—† Ita, partim de sua, partim de Rhenani conjectura, restituit Lips. probantibus Gruner. Ruhnken. et Heins. Cod. *Pontia Camilla coherentis*: Ed. pr. *Pontii ac Camillia coherentis*: Rhenan. *Pontii male coherentis*: Ed. Basil. *Pompeii male coherentis*. —7 Ita Cod. Ed. pr. in coërcitionem.—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *exemp. inutiliter facto, salutari reip.* Herol. *exemplo inutili, certe facto a. r.* Ursin. *ex. inutili, sed facto a. r.* Voss. *ex. inutili, interim facto a. r.* Heins. *ex. inutili, ceterum facto*

NOTE

¹ *Exercuit*] Lipsius recte legit, *exercuit*.

³ *Circa Bovillas*] Oppidum Latii prope Romam, in via Appia, vulgo *Bubuce*.

⁵ *Milonem reum*] Extat pro illo oratio disertissima Clecronis.

⁹ *Quam si maturius*] Id est, quam

sententiam si citius et ante alios dixisset, non defuissent qui Milonem quoque absolverent. Cicero tamen et Cato pro Milone dixerunt exitu omnino non malo. Nam solum in exilium pulsus est: maxime ea re commotis judicibus, quod huic judicio interfuisset vultu erecto, neque veste,

48. Intra breve deinde spatium belli civilis exarserunt initia¹⁰ [U. c. 704. a. Chr. n. 49.]: cum justissimus quisque et a Cæsare et a Pompeio vellet dimitti exercitus. Quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, easque per triennium absens ipse ac præsidens Urbi, per Afranium¹¹ et Petreium, consularem, ac prætorium, legatos suos, administrabat; et iis, qui a Cæsare dimittendos exercitus contendebant, assentabatur;¹² ¹ iis, qui [dimittendos]¹ ab ipso quoque,² adversabatur. Qui si ante biennium, quam ad arma itum est, perfectis muneribus theatri¹ et aliorum operum, quæ ei circumdedit, gravissima tentatus valetudine decessisset in Campania (quo quidem tempore universa Italia vota pro salute ejus,^m primi³ omnium civium, suscepit); defuisset fortunæ destruendi ejus locus, et quam apud superos habuerat magnitudinem, illibatam detulisset ad inferos.⁴ Bello autem civili, et tot, quæ deinde per continuos XX. annos consecuta sunt, malis, non alius majorem flagrantio remque, quam C. Curio tribu-

^b *Duobus annis antequam sumta sunt arma, si Pompeius, post absolutum theatrum, et alia opera, quæ circum illud extruxit, correptus in Campania periculosissimo morbo animam reddidisset (quo quidem tempore uniuersa Italia vota fudit pro ejus incoluntate, quod ante illum nullius gratia factum fuerat,) fortuna non habuisset occasionem illius destruendi: et deportauisset ad mortuos integram illam gloriam, quam habuerat inter vivos.*

s. r.—9 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Qui si.—10 Herel. incendia, quod recepit Clud.—11 Ita Burer. qui conj. quoque Africanus: Cod. Africanus: Ed. pr. Afranium.—12 Lips. malit assentabatur.—1 Vocem hanc primus eiecit Junta, edens, qui ab ipso, adversabatur.—2 Quous est in Cod. et Edd. plurimis. Ed. pr. ipsoque.—3 Sic correxerunt Vascoe. et Perizon. Animad. Hist. c. 8. p. 355.

NOTE

reorum more, mutata.

^b *Assentabatur*] Mavalt Lipsius, *assentabatur*. Verum nil opus mutatione. *Assentari* recte ponitur pro *Assentiri*: sic apud Plautum Men. Act. III. Sc. 2. 'Cœpi assentari; quicquid dixerat, idem ego dicebam.' Ibid. Act. II. Sc. 4. 'assentabor, quicquid dicet, malieri.'

¹ *Muneribus theatri*] Id est, teatro. *Munera theatri* dicit a spectaculis, et

ludis, qui nonnunquam plebi, quasi muneris loco, in teatro exhibebantur. Sane genus oblectamenti quodcumque veteres Munera nominabant, quod eo populus perinde atque quodam munere caperetur.

^m *Vota pro salute ejus*] In eam rem lepide Juvenal. Sat. x. 'Provida Pompeio dederat Campania febres Optandas: sed multæ urbes, et publica vota Vicerunt.'

nus plebis, subjecit facem,⁵ vir nobilis, eloquens, audax, suæ alienæque et fortunæ et pudicitiaë prodigus, homo ingeniosissime nequam, et facundus malo publico; cujus⁶ [animo]⁷ cupiditatibus⁸ vel libidinibus, neque opes ullæ, neque voluptates sufficere possent. Hic primo pro Pompeii partibus, id est, ut tunc habebatur, pro republica, mox simulatione contra Pompeium et Cæsarem, sed animo pro Cæsare stetit.⁹ Id gratis, an accepto centies HS. fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus. Ad ultimum saluberrimas et coalescentes⁹ conditiones pacis, quas et Cæsar justissimo animo postulabat, et Pompeius æquo recipiebat, discussit ac rupit, unice cavente Cicerone concordiaë publicæ. Harum præteritarumque⁹ rerum ordo cum justis¹⁰ aliorum voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris explicabitur.

49. Nunc proposito operi sua forma reddatur; si prius gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque et

^c *Nemo autem accendit et inflammavit magis bellum civile, et tot mala, que deinde secuta sunt per viginti annos continuos, quam C. Curio Tribunus plebis.*

Ed. pr. primo.—4 Ita Ed. Basil. *hujus* Ed. pr.—5 Hæc vox, sub qua vitium nondum sanatum altius latere videtur, salvo sensu, abesse potest. Itaque eam, donec certior medicina inventa sit, unciis includimus. Acidal. *omnino*: Lips. *animi*: Ruhken. *cu[n] nimio cupiditatibus*, vel, quod præfert, *cujus insanis c.* Kraus.—6 Transponendo hunc locum emendavit Ruhken. cum in Ed. pr. sic legeretur: *Hujus animo voluptatibus vel libidinibus, neque opes ullæ, neque cupiditates sufficerent.*—7 Ita Ed. Basil. Ed. pr. restitit.—8 Ita Ed. Bipont. Ed. pr. et *coalescentis*. Ed. Basil. et Heina. sustulerunt et, probante Ruhken.—9 Ita Barer. Ed. pr. *præteritarumque*.—10 Ita Ed. Basil. Cod. et Ed. pr.

NOTE

^a *Cujus animo*] Huic loco varii varie medentur. Acidalius pro *animo* legit *omnino*. Lipsius pro *voluptates*, vel, ut alii legunt, *cupiditates*, legit *civitates*. Hunc sequitur Gruterus: sed præterea rejicit, *voluptatibus vel libidinibus*: utrumque retineo; ac præterea legendum puto *civitates*; hoc sensu; Cujus inexplebili cupiditati, neque divitiæ ullæ, neque urbes ipsæ satis esse possent ad voluptates, vel ad libidines.

^b *Centies HS.*] Cum Schægklo vix mutaverim, licet Manutius et Lipsius aliter legant; hic *sexcenties*, ille *trecenties*: uterque non sine causa. Juxta Lipsii lectionem, sexcentias sestertium, ex doctissimorum virorum, qui Hebræorum pecuniam cum Græcorum, Romanorum, et Francorum pecunia composuerunt, computatione, redigerentur ad quaterdecies centies milles et quingentias milles librarum, *quatre millions et demi de*

Hortensio: qui cum sine invidia in republica florissent, emmissentque sine periculo; quieta,¹¹ aut certe non precipitata, fatali ante initium bellorum civilium morte^p functi sunt. Lentulo et Marcello consulibus, post Urbem conditam annis DCCV.¹² [a. Chr. n. 48.], et (ante)^r LXXVIII.,⁴ quam tu, M. Vinici, consulatum inires, bellum civile exarsit. Alterius ducis causa melior videbatur: alterius erat firmior. Hic omnia speciosa: illic valentia. Pompeium senatus auctoritas: Cæsarem militum armavit fiducia. Consules senatusque causæ, non Pompeio,^r summam imperii detulerunt. Nihil relictum a Cæsare, quod servandæ pacis causa tentari posset: nihil receptum a Pompeianis: cum alter² consul³ justo esset ferocior, Lentulus vero salva republica salvus esse non posset;⁴ M. autem Cato moriendum ante, quam ullam conditionem civis³ accipiendam reipublicæ, contenderet; vir antiquus et gravis Pompeii partes laudaret magis, prudens sequeretur Cæsaris, et illa gloriosa, hæc terribiliora duceret. Ut deinde, spretis omnibus,

justius.—11 Lips. supplet *es, sc. rep.* Ruhnken. mox *civitate* post *precipitata* addit.—12 Ed. pr. *ACCIII. et LXXVIII. quam tu, &c.* Ed. Basil. *DCCIII. et anno LXXVIII.* Burer. *A. CC. III. et annos, &c.*—1 *Ante* inculcandum putarunt Lips. et Ruhnken.—2 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *altero.*—3 Sic Ed. pr.

NOTE

heres: si modo sestertius paulo plus quam decem et octo denarios contineat.

^p *Fatali morte]* Gallice, *d'une mort naturelle.* Vide l. II. cap. 4. not. b.

^r *Et ante LXXVIII.]* Ita Lipsius vult scribi, quod certe accuratius est.

² *Causa, non Pompeio]* Lipsius legit, *nominis causa Pompeio;* id est, imperium Pompeio detulerunt famæ et nominis Pompeiani causa. Gronovius paulo aliter legit: *causa nomine, Pompeio, &c.* id est, ut Pompeius causam Senatus tueretur, non vero ut imperaret ipse dominareturque, cum contra Cæsarem sui dominum assererent. Verum quid opus est mutare

vulgatam lectionem? Hujus, auctoribus Grutero et Vossio, sensus est: Imperium Pompeio delatum est a Consulibus, et a Senatu, non quod Senatus faveret ejus partibus, sed quod ejus causa justior, et Reipublicæ gratia suscepta videretur.

³ *Cum alter consul]* Marcellum intellige, cujus ferociam pluribus persequitur Appianus: quique 'loquax' dicitur apud Lucanum l. I. Uterque porro consul creati erant propter odium quo Cæsarem prosequerantur.

⁴ *Salvus esse non posset]* Propter magnitudinem æris alieni. Cujusmodi hominibus, ut bene notat Sallustius, opus est perdita republica.

quæ Cæsar postulaverat, tantummodo contentus cum una legione titulum retinere provinciæ, privatus in Urbem veniret,⁴ et se in petitione consulatus suffragiis populi Romani committeret, decrevere: ratus bellandum Cæsar, cum exercitu Rubiconem⁵ transit.⁶ Cn. Pompeius consulque et major pars senatus, relicta Urbe, ac deinde Italia, transiessere Dyrrhachium.⁷

50. At Cæsar Domitio legionibusque Corfanis,⁸ quæ una cum eo fuerant, potius, duce aliisque, qui voluerunt⁹ abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus Brundisium,⁶ ita⁶ ut appareret, malle, integris rebus et conditionibus,⁷ finire bellum, quam opprimere fugientes, cum transgressos reperisset consules, in Urbem revertit: redditaque ratione consiliorum suorum in senatu et in concione, ac miserrimæ necessitudinis,⁸ cum alienis⁹ armis ad arma compulsus esset, Hispanias petere decrevit. Festinationem itineris ejus aliquamdiu morata Massilia^b est, fide melior, quam

⁴ Simul ac rejectis omnibus, quæ Cæsar petierat, deinde patres decreverunt, ut Cæsar veniret in urbem privatus, contentus solum retinere cum una legione titulum præfecti provinciæ, et ut se subiceret suffragiis populi Romani in petitione consulatus; Cæsar judicans jam nunc serio bellum esse gerendum, transit Rubiconem cum exercitu.

⁵ At Cæsar, cum cepisset Domitium et legiones, quæ una cum eo fuerant Corfanis, dimissis sine mora duce et aliis, qui voluerant abire ad Pompeium, persecutus iter usque Brundisium, &c.

Ruhnken. *cujusvis*.—4 Ed. pr. *venire*, et mox *committere*: correxit vero Ed. Basil.—5 Ed. pr. *veniant*.—6 Ruhnken. *Brundus. iter, ut, &c.*—7 Herel. *affinis*.

NOTE

^a *Rubiconem*] Parvus est fluvius inter Ariminum et Ravennam, ex Appennino monte decurrens in Adriaticum mare, quondam Italiæ Galliæque Cisalpinæ terminus; vulgo *Racone*: aliis tamen *Picattello* dicitur.

^b *Dyrrhachium*] Urbs est in ea Macedonia parte, quæ Adriatico mari incumbit: vulgo *Durazzo*, nobis *Duraz*, in Albanis Dalmatiæque finibus.

^c *Corfanis*] De hac urbe diximus sup. l. II. cap. 16. not. l. quemadmo-

dum de Brundisio l. I. cap. 14. not. n.

^d *Et conditionibus*] Gallice, *par traité*: *par accommodement*. Vide sup. cap. 4. not. t.

^e *Necessitudinis*] Id est, necessitatis. Interdum enim necessitudo sumitur pro vi quæ nos ad aliquid faciendum cogit. Sic apud Sallustum in Jugurtha: 'Coactus rerum necessitudine statuit armis decertare.'

^f *Massilia*] Vide lib. II. cap. 15. not. r.

consilio prudentier, intempestive principatum armorum arbitria captans/ quibus ii se debent interponere, qui non parentem coercere possunt. Exercitus deinde, qui sub Afranio⁸ consulari ac Petreio prætorio fuerat, ipsius adventus⁹ vigore ac fulgore occupatus, se Cæsari tradidit. Uterque legatorum, et quisquis cujusque ordinis sequi eos voluerat, remissi¹⁰ ad Pompeium.

51. Proximo anno [U. c. 706. a. Chr. n. 47.], cum Dyrhachium ac vicina ei urbi regio castris Pompeii teneretur,¹¹ (qui, accitis ex omnibus transmarinis provinciis legionibus, equitum ac peditum auxiliis, regumque, tetrarcharum,¹² simulque dynastarum^d copiis, immanem exercitum confecerat, et mare præsiidiis classium, ut rebatur,^e sepe- rat, quo minus Cæsar legiones posset transmittere) sua et celeritate et fortuna C. Cæsar usus, nihil in mora habuit, quo minus et^f cum vellet,^g ipse, exercitusque classibus perveniret, et primo pæne castris Pompeii sua jungeret,^h mox etiam obsidione munimentisque eum complecteretur. Sed inopia obsidentibus, quam obsessis, erat gravior. Tum Balbus Cornelius,ⁱ excedente humanam fidem temeritate,

f Volens præpostere arbitra esse bellorum, quæ erant inter principes Reipublicæ.
g Nulum reperit impedimentum, quominus ipse cum exercitu perveniret navibus, cum vellet, Dyrhachium, et primo poneret castra vicina Pompeii castris.

Ed. Clud. alienatis.—8 Ita Cod. a correctoris manu, quæ in Afranio medias literas i et c eraserat. Ed. pr. Africano.—9 Ita correxit Ed. Basil. Ed. pr. adventu.—10 In Ed. Basil. Ed. pr. remisit.—11 Ita Ed. Basil. Cod. ac vicinia ei urbi regi castris Pompeio retinetur, sed puncto deletili literæ o superimposito; unde emicat verum Pompei, h. e. Pompeii, Ed. pr. ac vicinia ei urbi regio castris Pompeio retinetur. Vascos. retineretur.—12 Sic Ed. pr. Cod. regumque tetrarcharum: Ed. Basil. regumque et tetrarcharum.—1 Ita Rheman. Ed. pr. virebatur.—2 Ruhaken. excidisse putat et quo vellet. Acidal. tentabat: quo vellet

NOTE

^c Tetrarcharum] Tetrarcha Græca voce denotat eum qui quartam regni partem obtinet.

^d Dynastarum] Dynastes Græca quoque voce (δυναστῆς) significat eum, qui plurimum potest; ut in civitate Magistratus.

^e Quo minus et] Illud quam vim

habeat, Acidalium non puduit fateri, se nescire. Quare sic emendabat: quominus, et quo vellet, &c. Melius Vossius: quominus eo, cum vellet, &c. Nimirum Dyrhachium, non vero Brundialium, ut idem Vossius, opinor, incogitans scripbat.

^f Balbus Cornelius] Inverte voces,

ingressus castra hostium, sæpiusque cum Lentulo collocutus consule,³ dubitante, quanti se venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non Hispaniensi⁴ natus,⁴ sed Hispanus in triumphum et pontificatum⁵ assurgeret, fieretque ex privato consul.⁵ Variatum deinde præliis, sed uno longe magis Pompeianis prospero,⁶ quo graviter impulsus sunt Cæsaris milites.

52. Tum Cæsar cum exercitu fatalem victoriæ suæ Thessaliam¹ petiit.⁴ Pompeius, longe diversa aliis⁶ suadentibus, (quorum plerique hortabantur, ut in Italiam transmitteret: neque hercules quicquam partibus illis salubrius fuit: alii, ut bellum traheret, quod dignatione⁷ partium^m in dies ipsis

³ Tum Cæsar exercitum duxit in Thessaliam, fato destinatum suæ victoriæ.

⁴ Neque sane quicquam utilius fuit illis partibus.

pro cum vellet. Vossius: quominus eo cum vellet.—3 Interpunctum ita Ed. Basil. Ed. pr. cum Lentulo collocutus, Cos. dubitante.—4 Ita Lips. Ed. pr. non Hispania Asia natus: Ed. Basil. non Hispania Gadibus natus. Hottinger. Mus. Turic. Hispania, at civis natus.—5 Ita Ruhken. Ed. pr. consularis.—6 Herel. unctis.—7 Ita Ed. Basil. Ed. pr. quod dignationi partium in dies ipsis. Cod.

NOTÆ

ac lege, *Cornelius Balbus*.

³ *Hispaniensi*] Afferri solet hoc discrimen inter hujusmodi voces, *Hispaniensi* et *Hispanus*; quod Hispaniensi vocetur, qui in Hispania quidem natus est, sed parentibus alibi, quam in Hispania natis; Hispanus vero, qui et in Hispania natus est, et parentibus in Hispania natis.

⁵ *In triumphum et pontificatum*] Id prorsus novum, nam solis civibus ad magistratus et ad publicos honores aditus patebat.

¹ *Consul*] Alii legunt *consularis*, quod idem est ac consul; quippe Vossius affirmat, quemcumque consulatus extalit, sive gerat illum, sive gesserit, eum recte dici posse insignem consulari dignitate, ac proinde virum consularem, sive consularis dignitatis.

⁶ *Pompeianis prospero*] Adeo quidem, ut Cæsar diceret: 'Actum de

nobis erat, si hostis scivisset uti victoria.'

¹ *Thessaliam*] Ora Thessaliæ inter Penei fluvii ostia ad Boream, et Thermopylas ad austrum continetur. Ea regio nunc *Janna* dicitur pro maxima parte, teste Brietio, subestque dominio Turcarum. Ejus primariae urbes sunt *Janna*, et *Larissa*: inter minores est *Pharsalus*, de qua mox infra.

^m *Quod dignatione partium*] Interpretatus sum, dignitate partium; Gallice, *éclat, bonne réputation*. Quæ interpretatio nititur aliquot Velleii locis, in quibus *dignatio* aliter, ac interpretor, accipi non potest. 1. Tantæ dignationis homines. 2. Dignatio Octavii. 3. Dignatione Brutus obruerat Vatinius, cum extorsit legiones. Ad Velleium Snetonius accedit in Vesp. Exin sortitus Africam integerime, nec sine magna dignatione ad-

magis prosperum fieret)⁴ usus impetu suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam,^a et illum cruentissimum Romano⁹ nomini diem, tantumque utriusque exercitus profusum sanguinis, et collisa⁹ inter se duo reipublicæ capita, effossumque^o alterum Romani imperii lumen, tot talesque Pompeianarum partium cæsos viros, non recipit enarranda hic scripturæ modus.¹ Illud notandum est: ut primum C. Cæsar inclinatam vidit Pompeianorum aciem,^p neque prius, neque antiquius, quicquam habuit, quam (ut) in omnes partes^{***109}

^a *Ut in longum duceret bellam, quod in dies fieret magis secundum partibus, ipsarum dignitate.*

¹ *Brevitas hujus operis non sinit me fuisse narrare prælium Pharsalicum, et illum diem adeo cruentum Romanæ genti, et tantum sanguinis profusum ab utroque exercitu, et gravem confictum duorum capitum reipublicæ, et quasi alterum oculum Romani imperii erutum, et eadem tot et tantorum hominum ex partibus Pompeii.*

~~~~~  
quod dignationi partem indie ipsis.—8 Ita Ed. pr. Cod. Romani nomini.—9 Sic Ed. Basil. Cod. et Ed. pr. *consilio*. Rhenan. *commissa*. Burer. *constituit*.—10 Locus aperte lacunosus, ut viderunt Schefferus Misc. Obs. Vol. VIII. p. 460. Burmannus et Ruhnkenius; sed neque particula *ut*, quam Vasconianus et Editor Basil. restituerunt, neque elapso vocabulo militari laborat; verum etiam desiderantur plura, quæ rem narratam declarabant, quam quidem cum Burmanno, Brutum in Pompeii castris militantem a Cæsaris de conservando eo anxii militibus dimissis conquistum, (v. Appian. B. C. II. 112. Plutarch. Cæs. 46. et 62. Brut. 5.) esse ob statim sequentia existimo. Itaque lacuna post *partes* asteriscis monstrata est. At verba unciæ iaculæ de glossemate scioli hominis, vel ad vocabulum *dimittere*, vel ad aliud, lacuna haustum, margini olim ascripto, suspecta visa sunt. Insuper enim est, a scriptore, qui vocabulo *militari utatur*, simul etiam *consuetudine militari uti*, quod potius Cæsaris erat, dicere. Itaque in his emendandis: *ut militari verbo ex s. e consuetudine utar*, Lipsius et Heinsius operam suam perdidisse

## NOTE

ministravit. Legitur etiam apud Ciceronem in Epist. lib. x. 10. ad Attic. de dignatione laborare; scilicet, *de dignitate*, ut ibidem explicat scholiastes.

<sup>a</sup> *Pharsalicam*] Hæc inter Cæsarem et Pompeium pugna Pharsalica dicta est a campis Pharsalicis, sive qui urbem Pharsalum circumjacent. Pharsalus autem urbs est Thessaliæ, ad Enipeum fluvium, qui in Peneum decedit.

<sup>o</sup> *Effossumque*] Alii legunt *effusumque*: sed Rhenano ac Vossio nihil car-

tius est, quam Velleium scripserit, *effossum*: quod ducta prius e capitibus metaphora postulat. Unde subjicit allegorice *lumen* pro oculo. Quam lectionem Vossius stabilit maxime auctoritate Virgillii Æneid. III. ubi de Polyphemo: 'et ad æquora venit, Luminis effossi fluidum lavit inde craterem.'

<sup>p</sup> *Inclinatam aciem*] Dicitur acies, sive exercitus inclinari, cum retro cedit, et in fugam convertitur. Gallice, *Armée en déroute*.

<sup>9</sup> *Quam (ut) in omnes partes*] Lipsius

[ut militari et verbo et consuetudine<sup>1</sup> utar] dimitteret. Pro Dii immortales! quod hujus voluntatis erga Brutum<sup>2</sup> suæ postea<sup>3</sup> vir tam mitis pretium talit? Nihil illa victoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit, quando neminem, nisi acie consumptum, civem patria desideravit:<sup>4</sup> sed munus misericordiæ corrupti<sup>5</sup> pertinacia; cum libentius vitam victor jam daret,<sup>6</sup> quam victi acciperent.

58. Pompeius profugiens cum duobus Lentulis consularibus, Sextoque<sup>7</sup> filio, et Favonio prætorio, quos comites<sup>8</sup> ei fortuna aggregaverat, aliis ut Parthos, aliis ut Africam peteret, in qua<sup>9</sup> fidelissimum partium suarum haberet regem Jubam,<sup>10</sup> suadentibus, Ægyptum petere proposuit, memor beneficiorum,<sup>11</sup> quæ in patrem ejus Ptolemæi, qui tum pue-

<sup>1</sup> Cum patria nullum civem amiserit, præter eos qui cæsi fuerant in prælio.

videntur. Priora Editor Basil. lacunam non suspicatus, eddidit: *quam ut omnes patres*. Ruhnken. vero, ad verbum magis militare, quam ad rem, in sequentibus monstratam, attendens, lacunam explere tentavit: *quam ut in omnes partes præcones clamantes, parce civibus, ut militari, &c.* Kraus.—11 Ita correxit Rhenan. Ed. pr. post eam.—12 Ed. pr. *corruptis*, sed correxit Rhenan.—1 Ita scripsit Burer. e vestigiis Cod. apparentibus. Ed. pr. *victoriam dare*: Rhenan. *victores darent*: Ed. Basil. *victor daret*.—2 Ita Burer. Ed. pr. et

## NOTE

vult scribi, *quam ut omnes partes*, hoc sensu: Nihil antiquus habuit Cæsar, quam ut omnes adversarios suos incolumes dimitteret, ac militum sævitia subduceret. Lipsii lectio retineri potest; sensum sic muto: Nil prius et antiquus Cæsar habuit, quam ut posito utrimque partium odio omnes dimitteret. In Velleii vero verbis, ut, subaudies, auctore Vossio, non repones.

<sup>1</sup> *Ut militari et verbo et consuetudine*] Quoddam illud militare verbum? Lipsius arbitratur esse, *partes*: non placet. Vossius placet magis: quippe hoc militare verbum censet esse, *dimitteret*. Nam quos milites imperator ab exercitu cogit abcedere, quorum opera non amplius vult uti, eos Latine uno verbo dicitur dimit-

tere: Gallice, *licentier*. Velleius autem profitetur hoc verbo se ex consuetudine uti; quippe qui diu miles fuerit.

<sup>2</sup> *Voluntatis erga Brutum*] Bruto nimirum Cæsar timuerat, cum non compareret; salvumque postea letus et benigne exceperat.

<sup>3</sup> *Quos comites*] In aliquibus libris inserta sunt duo verba: *quos victores darent comites, &c.* Hæc vero, cum in multis Mss. non appareant, cum Thyrio et aliis non edidimus. Aliqui legunt: *quos, victore Cæsare, comites ei fortuna aggregaverat*: sed paulo audaciores videntur.

<sup>4</sup> *Jubam*] Rex erat Mauritanie. Victo Pompelo cum Scipione copias conjunxit.

<sup>5</sup> *Memor beneficiorum*] Scilicet Pom-

ro, quam juveni, propior regnabat Alexandriae, contulerat. Sed quis in adversis beneficiorum servat memoriam? aut quis ullam calamitosis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is jam a Mytilenis<sup>3</sup> Corneliam uxorem receptam in navem, fugæ comitem habere cœperat) consilio Theodoti et Achilli<sup>4</sup> exciperent, hortarenturque, ut ex oneraria in eam navem, quæ obviam processerat, transcenderet. Quod cum fecisset, princeps Romani nominis,<sup>5</sup> imperio arbitrioque Ægyptii mancipii, C. Cæsare, P. Servilio consulibus, [U. c. 706. a. Chr. n. 47.] jugulatus est. Hic post tres consulatus et totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, sanctissimi ac præstantissimi viri, in id evecti, super quod ascendi non potest, duodesexagesimum annum agentis, pridie natalem ipsius, vitæ fuit exitus: in tantum in illo viro a se discordante fortuna, ut, cui modo ad victoriam terra defuerat, deesset ad sepulturam. Quid aliud quam nimium occupatos dixerim, quos in ætate<sup>6</sup> tanti, et pæne nostri sæculi viri fefellit quinquennium?<sup>7</sup> cum a C. Atilio et Q. Servilio consulibus, tam facilis<sup>8</sup> esset annorum digestio.<sup>9</sup> Quod adjeci, non ut arguerem, sed ne arguerer.

54. Non fuit<sup>6</sup> major in Cæsarem, quam in Pompeium

<sup>3</sup> *Primus Romana gentis.*

<sup>4</sup> *Cum tam facilis esset ordinatio annorum a consulatu C. Atilii et Q. Servilii.*

.....

Cod. sextoque.—3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. que.—4 Ita Cod. Ed. pr. *Achille*.—4 Ita Rhenan. Ed. pr. *ætatem*.—5 *Felix* Ed. pr.—6 Ita Ed. pr. et Ed. Basil. Ed. Ald. Lugd. Bat. 2. aliæque: *Non fuit tamen e conjectura*

#### NOTE

peius Ptolemæum Auletæ in regnum restituerat. Hic Ptolemæus, pater Cleopatæ, fuit vitæ adeo mollis, ut etiam choraulam exerceret: unde nomen Auletæ nactus est. Ab Alexandrinis regno pulsus, ad Pompeium confugit: a quo senatui commendatus, a Gabinio in regnum reductus est.

<sup>3</sup> *Mytilenis*] Urbs est Lesbi insule primaria: a qua tota insula hodie nomen accepit, vulgo, *Methin*.

<sup>4</sup> *Theodoti et Achilli*] Alii *Achille*. Theodotus Ptolemæo præceptor erat: Achillas autem militiæ præfectus.

<sup>7</sup> *Fefellit quinquennium*] Hunc errorem Plutarchus et Appianus erraverunt, ut decet Sigonius in *Fastis*.

fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. Quippe cum venientem eum tentassent insidiis, ac deinde bello lacessere auderent, utrique summo imperatorum, alteri superstiti, meritas poenas luere suppliciiis. Nusquam erat Pompeius corpore, adhuc ubique vivebat<sup>7</sup> nomine:<sup>b</sup> quippe ingens partium ejus favor bellum excitaverat Africum, quod ciebat rex Juba et Scipio, vir consularis, ante biennium, quam extingueretur Pompeius, lectus ab eo socer.<sup>c</sup> Eorumque copias auxerat M. Cato,<sup>d</sup> ingenti cum difficultate itinerum, locorumque inopia,<sup>e</sup> perductus ad eos legionibus: qui vir, cum summum ei a militibus<sup>8</sup> deferretur imperium, honoratiori<sup>f</sup> parere<sup>9</sup> maluit.

55. Admonet promissæ brevitatis fides, quanto omnia transcurso dicenda sint. Sequens fortunam suam Cæsar, pervectus<sup>10</sup> in Africam, quam, occiso Curione,<sup>8</sup> Julianarum duce partium,<sup>b</sup> Pompeiani obtinebant exercitus. [U. c. 708. a. Chr. n. 45.] Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit



Burer. Cod. *Non fuit no, &c.*—7 Ita ex correctione Lips. Cod. et Ed. pr. *Juba nomine*: Ed. Basil. Scalig. Gryph. Marneff. Stephan. aliique *Juba deleverunt*, quod deest etiam in Ed. Lugd. Bat. 2. Manut. conj. *vicens, s. vicens*.—8 Ita Cod. Ed. pr. *ambitus*.—9 Sic Burer. correxit ex *parus*, quod est in Cod. et Ed. pr.—10 Ruhnken. conj. *pervectus est, s. per-*

#### NOTE

<sup>b</sup> *Adhuc ubique vivebat nomine*] Cum vulgo legeretur, *Juba nomine*, quidam restituebant, *vicens*, alii, *vicens, ibat, vivebat*. Alii vero penitus deleverunt: quo modo a Grypho, Marneffio, Stephano, et Thyrio fuit editum.

<sup>c</sup> *Lectus ab eo socer*] A Pompeio, qui Corneliam, Q. Metelli Scipionis et Lepida filiam, duxerat uxorem. Eadem Crasso primum nupsit.

<sup>d</sup> *M. Cato*] Qui postea vocatus est Uticensis.

<sup>e</sup> *Locorumque inopia*] Intelligi potest inopia in victu et potu. Sed forte, quod Vossius observat, legi debet, *liquorumque inopia*: quod olim fulset

scriptum, *Licorumque*; quod mirum videri non debet. Nam ita scribebant veteres: ut, *inicus* pro *iniquus*: cum pro *quum*: *locutus* pro *loquutus*, &c. Maxime vero suadet Lucanus, ut sequar hanc lectionem, cum describit siccum Catonis iter lib. ix. Phars.

<sup>f</sup> *Honoratiori*] Scilicet Scipioni, viro consulari, cum ipse Cato tantum esset prætorius.

<sup>8</sup> *Occiso Curione*] Eum principio belli a Cæsare missum in Africam cum omnibus copiis Juba deleverat.

<sup>b</sup> *Julianarum partium*] Cæsaris partium, quæ a Julii cognomine sic dictæ sunt.

sua;<sup>11</sup> inclinataeque hostium copiae. Nec dissimilis ibi adversus victos, quæ<sup>12</sup> in priores, clementia Cæsaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæsarem gravius excepit Hispaniense [U. c. 709. a. Chr. n. 44.], (nam victus ab eo Pharnaces<sup>k</sup> vix quicquam gloriæ ejus astruxit,) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adolescens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat, undique ad eum adhuc patrum nominis magnitudinem sequentium ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cæsarem in Hispaniam comitata fortuna est: sed nullum unquam atrocius periculosiusque ab eo initum prælium,<sup>l</sup> adeo ut, plus quam dubio Marte, descenderet equo, consistensque ante recedentem suorum aciem, increpita prius fortuna, quod se in eum servasset exitum, denuntiaret militibus, vestigio se non recessurum; proinde viderent, quem et quo loco imperatorem deserturi forent. Verecundia magis, quam virtute, acies restitutæ:<sup>m</sup> et a duce,<sup>n</sup> quam a milite, fortius. Cn. Pompeius, gravis vulnere, inventus inter solitudines avias, interemptus est.<sup>p</sup> Labienum Varumque acies abstulit.

56. Cæsar omnium victor, regressus in Urbem, quod

<sup>p</sup> Et magis animo ducis, quam militum. Cnaeus Pompeius, repertus inter loca desertæ, tardè fugiens ob vulnus, interfectus est.

~~~~~

vestusque...exercitus ibi, &c.—11 Ita correxit Acidal. probantibus Ruhnken. Lips. Voss. et Gruter. Ed. pr. *varia fortunam expugnavit via*, et ita Ed. Lugd. Bat. 2. pro quo Ed. Basil. *variam for. expugnavit*.—12 Quæ ex sua conjectura dedit Kraus. quod recepit Clud. Ed. pr. aliæque eam sequentes, quam. Ruhnken. *quam in priores de glossemate suspecta expungenda censet*.—1 Ita emendavit Ruhnken. lectionem Cod. res. C. A. *duce*. Ed. pr. *res. sunt a*

NOTÆ

¹ *Varia fortuna, mox pugnavit sua, &c.*] Alii legunt *varia fortunam expugnavit via*; quæ lectio tolerari quidem potest. *Sua*, id est, solita felicitate.

^k *Victus ab eo Pharnaces*] Rex Ponti. Vix autem quicquam Cæsaris gloriæ victus attulit: quia Cæsar eum aggressus, uno prælio obtulit. Hinc Cæsaris vana de se prædicatio, prius victum hostem, quam visum.

Hinc, inquam, illa tria verba vulgatissima: *veni, vidi, vici*, quorum titulum in triumpho inter pompæ fereculæ præferri voluit.

^l *Initum prælium*] Ad Mundam urbem Hispaniæ Bæticæ, excisam, adhuc *Munda*.

^m *Acies restitutæ*] Verbum militare: Gallice, *Les troupes se rallièrent*.

humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se arma tolerant, ignovit, et² magnificentissimis gladiatorii muneris, naumachiæ,¹ et equitum peditumque, simul elephantorum certaminis spectaculis, epulique³ per multos dies dati celebratione, replevit eam. Quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho,⁴ Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniæ argento rasili⁵ constitit. Pecunia ex manubiis⁶ lata paulo amplius sexies millies HS.⁷ Neque illi tanto viro, et tam clementer omnibus victoriis⁸ suis uso, plus quinque mensium principalis quies contigit.⁹ Quippe cum mense Octobri in Urbem revertisset, Idibus Martiis,¹⁰ [U. c. 710. a. Chr. n. 43.] conjurationis auctoribus¹¹ Bruto et Cassio, quorum alterum promittendo consulatum non obligaverat, contra differendo Cassium offenderat; adjectis etiam consiliariis cædis familiarissimis omnium, et fortuna partium ejus in summum evectis¹² fastigium, D. Bruto et C. Trebonio, aliisque clari nominis viris, interemptus est. Cui magnam invidiam conciliarat

¹ *Ludi gladiatorii, pugna navalis.*

² *Tantus ille vir, et tam clementer usus omnibus victoriis suis, non plus quinque mensibus fruius est placida auctoritate principis in republica.*

³ *Decimus quinto Martii.*

⁴ *Participibus cædis.*

duos.—³ Et inseruit Ruhnken., quod abest ab Ed. pr. Burer. magnificentissimus.—⁴ Ita Ed. Basil. Cod. victoribus: Ed. pr. omnibus uso.—⁴ Ed. pr.

NOTÆ

¹ *Epulique*] Significatur publicum convivium, quale interdum civibus instrui solebat, vel a triumphantibus, vel in templi dedicatione. Epulum tamen invenies quandoque pro privato convivio, ut epulas pro publico.

⁴ *Ex acantho*] Quid sit acanthus hæud liquido constat. *Aneas* Vicos, *Parmensis*, existimavit herbam esse. Nititur auctoritate *Dioscoridis* l. III. c. 17. et *Virgilli Aeneid.* I. qui docent aliquando vestes ex acantho confectas esse. Quare in Pontico trium-

pho vult ex acantho contextas fuisse militum chlamydes. Assentiri *Vico* *Vossius* nequit; nam censet *Velleium* de triumphali curru, et oppidis in triumpho prælati solum loqui. Unde acanthum non herbam, sed *Aegyptiam* arborem esse pronuntiat.

⁵ *Rasili*] Id est, polito, levigato, non vero cæolato: Gallice, *brasi*,

⁶ *Ex manubiis*] Vide sup. lib. II. c. 40. n. 5.

⁷ *Sexies millies HS.*] Juxta superiorem computationem: *quarante-cinq millions de livres.*

M. Antonius, omnibus audendis paratissimus,⁵ consulatas collega, imponendo capiti ejus, Lupercalibus⁶ sedentis præ rostris, insigne regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus⁷ videretur.

57. Laudandum experientia consilium est Panææ atque Hirtii, qui semper prædixerant Cæsari, ut principatam armis quæsitam armis teneret. Ille diotitans, mori se, quam timere,⁸ malle, dum clementiam, quam præciterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus⁹ est; cum quidem plurima⁷ præsentia⁷ atque indicia Dii immortales futuri ostendissent periculi. Nam et haruspices præmonuerant, ut diligentissime Iduum Martiarum caveret diem; et uxor Calpurnia territa nocturno visu,⁷ ut ea die domi subsisteret,

revertis.—5 Ita restituit Rhenan. Cod. et Ed. pr. *id repulsum, ut non offensum* v.—6 Sic correxit Oudendorp. ad Sueton. Cæs. c. 86. Ed. pr. *timet*.—7 Cod.

NOTE

⁵ *Omnibus audendis paratissimus*] Infrequens est hic casus. Ecce tamen simile quid apud Quintil. l. VIII. c. 3. 'idem certamini paratior.' Imo ecce genitivum casum cum hoc adjectivo nomine: 'Fuit hic vir non solum eruditissimus, sed etiam civis reipublicæ maxime, tuendæque civitatis paratissimus.' Cic. de Leg. II. 66.

⁶ *Lupercalibus*] Solemnibus quibusdam sacris, quæ mense Februario celebrabantur a Lupercis in honorem Panææ pastorum Dei.

⁷ *Ab ingratis occupatus*] Ita vertit Passeratius: occisus est ab iis, quos occidere debebat.

⁸ *Plurima præsentia*] 1. Panææ ante menses in tumulto, ubi Cæsar conditor Capuæ sepultus erat, aenea tabula reperta est, conscripta literis verbisque Græcis, hæc sententia: 'Quando ossa Cæsarum detecta essent, fore ut Iulo prognatus consanguineorum manu necaretur, magnisque mox Italicis ciadibus vindicaretur.' 2. Proximis ante suam necem diebus Cæsar equo-

rum greges, quos in trajiciendo Rhibicone consecraverat, vagosque sine custode dimiserat, pabulo pertinetissime abstinere comperit. 3. Pridie idus Martias avem Regallolam, cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, varias volucres e proximis nemore insecutus discerperant.

⁷ *Territa nocturno visu*] Ea nocte, cui dies cædis illuxit, visum est Calpurniæ fastidium domus collabi: visus ipsi vir in suo gremio confodi; ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Hac ipsa nocte visus ipse sibi est per somnum volitare modo supra nubes; modo dextram cum Jove conjugera. Hæc autem, ut superiora, solum Vossii fide tradidi. Propter tot præsentia, simul et ob infirmam valetudinem, diu cunctatus Cæsar, an domi se contineret, et, quæ apud Senatam proposita, agere differret; tandem hortante D. Bruto, ne frequentes ac dudum opperientes destitueret, hora fere nona progressus est. Libellus insidiarum index ab obvia

erabat; et libelli conjurationem nuntiantes, dati ab obvio,⁸ neque protinus lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatum vis, cujuscumque⁹ fortunam mutare constituit, consilia corruptit.

58. Quo anno id patravere facinus Brutus¹⁰ et C. Cassius, prætores erant: D. Brutus consul designatus. Hi una cum conjurationis globo, stipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupavere, cum consul Antonius (quem cum simul interimendum censuisset Cassius, testamentumque Cæsaris abolendum, (M.)¹¹ Brutus repugnauerat, dictitans: nihil amplius civibus præter tyranni, ita enim appellari Cæsarem factq̄ ejus expediebat, petendum esse sanguinem) convocato senatu, (cum jam Dolabella, quem, substituturus sibi, Cæsar designaverat consulem, fasces¹² atque insignia corripuisset consularia)¹² velut pacis auctor, liberos suos obsides in Capitolium misit, fidemque descendendi tuto in-

plurimi.—8 Ita ex emend. Burmann. ex Sueton. Cæs. c. 81. probante Fabricio ad Dion. XLV. 18. Ed. pr. et Lugd. Bat. *dati, ab eo*: Heins. *dilati ab eo*: Ruhnken. *delati ad eum*: Clud. *condito ab eo*.—9 Sic Ed. Basil. Ed. pr. *cujus quam*. Cod. *cujus cum*.—10 Heins. probante Ruhnken. *M. Brutus*.—11 *M. abest ab Edd. vetl., sed inserendum hic, ut et supra, judicat Ruhnken.*—12 Ita scripsit

NOTÆ

Inter eundem porrectus est. At ceteris illum libellis, quos sinistra tenebat, quasi mox lecturus commisit. Deinde pluribus hostilia cæsis, cum litare non posset, introiit curiam spreta religione, Spurinnam ridens, et falsum arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent: cui Spurinna, 'Venerunt,' inquit, 'non præterierunt.' Ergo assidentem conjurati circumsteterunt: atque illic Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi rogaturus aliquid, accessit propius. Cæsare renuente, et gestu in aliud tempus differente, togam ab utroque humero Cimber apprehendit vociferans: 'Ista quidem vis est.' Tum Cassius adversum vulnerat infra jugulum. Cæsar Cassi brachium arreptum graphio trans-

fixit: conatusque prosilire alio vulnere tardatus est. Verum cum animadvertisset undique se peti strictis pugionibus, toga caput obvolvitur, atque ita tribus et viginti plagis confossus cecidit.

¹² *Fasces*] Erant Magistratum Romanorum insignia, quæ illis præferebantur a lictoribus. Consulibus duodeni fasces: Proconsulibus et Proprætoribus seni præferebantur. Illorum figura erat hujusmodi: securis ita virgis involvebatur, ut acies ferri solum emerent, reliqua pars circumducto loro tegetetur. Quod a Romanis eo consilio fuit usurpatum, ut ostenderent Magistratus, in sumendo supplicio, ira præcipientes esse non oportere: eosque habere fasces, sed colligatos, et non

terfectoribus Cæsaris dedit: et illud decreti Atheniensium^a celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, oblivionis præteritarum rerum decreto patrum comprobatum est.

59. Cæsaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octavium, nepotem sororis suæ Julis, adoptabat. De cuius origine, etiamsi prævenit,^b et***^c pauca dicenda sunt. Fuit C. Octavius, ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic prætor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum ei dignatio Julia genitam Atiam^a conciliasset uxorem,^c ex eo honore sortitus Macedoniam, appellatusque in eâ Imperator,^c decedens ad petitionem consulatus obiit, præ-

^a Cum pro sua dignitate duxisset uxorem Atiam filiam Julis.

Ald. Nep. Ed. pr. Cos.—1 Lacuna laborare hunc locum putabamus, sic fere ex Sueton. Aug. 2. et Cic. Phil. III. 6. explenda: *etiamsi prævenit, et ignobilitatem obscuritatemque patris confutavit, pauca, &c.* Ed. pr. *etiam si prævenit et, pauca*: Rhenan. *prævenit et pauca*. Vascos. eiecit verba: *si prævenit*. Acidal. *etiamsi properanti, hęc s. sed pauca dicenda sunt*. Voss. et Boecler. *etiamsi prævenit, et pauca*: Heins. *etiam si prævenit, quod placet Oudendorpio ad Apulei. Met. v. p. 360. et Ruhnkenio, vel levi mutatione, prævenit*. Burmann. *etiamsi per se nitet, pauca*. Kraus.—2 Ita Ald. Nep. Ed. pr. *Acciam, ut infra c. 60. Accia, pro Atia*.—3 Sic Ed. Basil. in eam Ed. pr.—4 Ita cor-

NOTE

sine causa dissolvendos. Præterea ut, si subito Magistratus excanduisset, hac mora, dum virgæ aut securis expediretur, furor ille subsideret.

^a *Et illud decreti Atheniensium*] Senus est: Et patres decreverunt sequi Atheniensium exemplum, a Cicerone relatum; et idem facere decretum oblivionis præteritarum rerum. Cum autem Cicero istud Atheniensium decretum retulerit; ex illo, quale sit, accipiamus. Sic ait Philip. I. 'Nec vero diacedebam, nec a republica dejiciebam oculos-ex eo die, quo in ædem Telluris convocati sumus, in quo tempore, quantum in me fuit, jeci fundamenta pacis; Atheniensiumque renovavi vetus exemplum. Græcum etiam verbum (της ἀμνηστίας) usurpavi, quod tum in discordiis sedandis usa erat

civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui. Quare decreto illo Atheniensium celeberrimo intelligitur, ἀμνηστίας ψήφισμα, decretum seu lex oblivionis.'

^b *Etiamsi prævenit*] Aliqui legunt: *etiamsi properanti, hęc pauca dicenda sunt*. Verum scribe, ut erat in autographo: *etiamsi prævenit*. Nam Augustus ipse suam vitam perscripsit, ubi de majoribus suis tractat: quod vel hæc sola Suetonii verba declarant. Nam ubi sententias aliorum retulit, subjicit: 'ipse Augustus nihil amplius quam equestri familia se ortum esse dicit; sed veteri ac locuplete, et in qua primus Senator pater suus fuerit.'

^c *Imperator*] Ubi reperies hunc ti-

testato relicto filio.³ Quam C. Cæsar, major ejus avunculus, educatum apud Philippum vitricum, dilexit ut suum, natumque annos XVII.⁴ Hispaniensis militiæ, assecutum se, postea comitem habuit,⁵ nusquam aut alio usum hospitio, quam suo, aut alio vectum vehiculo: pontificatusque sacerdotio puerum honoravit; et patris⁶ bellis civilibus, ad erudiendum⁶ liberalibus disciplinis singularis indolem juvenis, Apolloniam⁴ eum in studia miserat, mox belli Getici ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est nuntiatum de cæde avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam⁷ suorumque militum operam ei pollicerentur,⁸ neque eam sperendam Salvidienus et Agrippa dicerent; ille festinans pervenire in Urbem, omnem ordinem⁹ et necis et testamenti Brundisii comperit. Cui, adventanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: et cum intraret Urbem, solis orbis [super caput ejus]¹⁰ curvatus æqualiter, rotundatusque in colorem arcus, velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est.

60. Non placebat Atiæ¹¹ matri, Philippoque vitrico, adiri nomen⁶ invidiosæ fortunæ Cæsaris, sed asserebant⁷ saluta

³ Relicto filio infra quatuordecim annos.

⁴ Et annos natus octodecim ex quo se Cæsarem attigisset, eum postea secum habuit in Hispaniensi bello.

~~~~~

rexit Oudendorp. ab Sueton. Aug. VIII. Ed. pr. XVIII.—5 Ita Vascos. et Ald. Nep. Ed. pr. paratis: Ed. Basil. peractis: Vnlg. pacatis.—6 Rubaken. mavult erudiendam. Mox dedit Vascos. indolis, quod et viro docto cuidam in Ed. Lugd. Bat. 2. placuit, quodque probat Burmann.—7 Ed. pr. suas.—8 Ita Ed. pr. Cod. pollicentur.—9 Ed. pr. ordinationem.—10 Hæc uncis inclusa Heynio suspecta erant. Hottinger. Cl. conjecit solis orbis super caput ejus, curvatum æqualiter rotundatumque versicolore arcum velut, &c.—11 Cf.

NOTE

talum, si is, qui gaudet eo, rerum non potitur, interpretare semper duceem victorem.

⁴ Apolloniam] Plures sunt urbes hoc nomine: sed quæ hic intelligitur, optimis olim legibus instituta, sita est in regno Albanie, et Piærgo valgo dicitur.

⁶ Adiri nomen] Id est, ut adiret hæ-

reditatem Cæsaris, atque susceptione nominis illius, invidiam quoque, quæ Cæsaris fortunam comitabatur. Adire nomen dicitur, qui testamento adoptatus, suscipit nomen adoptantis.

⁷ Sed asserebant] Sensus est: Sed aliter constitutum erat salutaribus Reipublicæ terrarumque orbis fati, quæ eum vocabant, ut conditor con-

ria reipublicæ terrarumque orbi¹² fata conditorem conservatoremque Romani nominis. Sprevit itaque celestis animus humana consilia; et cum periculo potius summa, quam tuto humilia, proposuit sequi, maluitque avunculo et Cæsari¹³ de se, quam vitrico, credere,¹ dictitans: nefas esse, quo nomine Cæsari dignus esset visus, semetipsum² videri indignum. Hunc protinus Antonius consul superbe excipit, (neque is erat contemptus, sed metus,) vixque admisso in Pompeianos hortos loquendi secum tempus dedit: mox etiam, velut insidiis ejus petitus, sceleste insimulare cœpit; in quo turpiter deprehensa ejus vanitas est.⁴ Aperte deinde Antonii ac Dolobellæ consulum ad nefandam dominationem erupit furor. HS. septies millies,¹ depositum a C. Cæsare ad ædem Opis,² occupatum ab Antonio: actorum ejusdem, insertis falsis, civitatibusque³³³ corrupti commentarii:³ atque omnia pretio temperata, vendente reipubli-

² In quo, ad ejus dodecus, detecta est calumnia.

supra cap. 59.—12 Ita Burm. et Ruhnken. Ed. pr. orbis.—1 Ita Ed. Basil. Ed. pr. cedere.—2 Lips. in margine libri Bibl. Leid. *semetipsum sibi videri indignum*, quod probat Ruhnken. Ursin. *sibimet ipsum*.—3 Ed. pr. *actorum ejusdem insertis falsis, civitatibusque corruptis commentariis*. Ed. Basil. *actorum ejusdem insertis falsis indubitateque corruptis commentariis*. Ald. Nep. *insertis falsis, sublatisque*. Ursin. *insertis falsis civitatibus, corruptisque*. Lips. *commentariisque et corruptis*. Heins. *civitatibusque corruptis c.* Burmann. lacunam suspicatur, quam *civitatibusque* occupaverit, latereque forsitan a *Taberioque*, Cæsaris scribæ nomen. Ruhnken. interpungit et emendat: *actorum ejusdem, insertis falsis, civitatibusque et corruptis commentariis*. Omnes laborarunt de voce *civitatibusque*, post quam si lacunam quædam de beneficiis civitatibus, dynastiis, regibusque ex commentariis Cæsaris corruptis, ab Antonio concessis (Cic. Phil. v. 4.) hausisse posuerit, Ruhnkenique emendationem et interpunctio-

NOTE

servatorque Romani nominis esset.

¹ *Et Cæsari*] Sensus hujus voculæ est: Maluit primo ut avunculo, deinde ut Cæsari tanto viro de se credere, quam vitrico.

² *Semetipsum*] Forte, quod Ursinus putat, legendum est, *sibimet ipsum*.

¹ *HS. septies millies*] *Cinquante deux millions et demi de livres*.

² *Ad ædem Opis*] Intellige tem-

plum. Ops vero eadem est ac Cybele, aut Rhea, Cæli ex Vesta filia; et soror et conjux Saturni.

¹ *Insertis falsis, civitatibusque*] Rheanus et Ursinus ediderunt, *insertis falsis civitatibus, &c.* quod probat Vossius. Veram emendatio Lipsiana melius exprimit, quot modis acta commentariosque Cæsaris corruerit Antonius: talis est; *insertis falsis, commentariisque et corruptis commentariis*.

cam consule. Idem provinciam D. Bruto designato consuli decretam, Galliam, occupare statuit; Dolabella transmari-
mas decrevit sibi. Interque naturaliter dissimillimos,^m ac
diversa volentes crescebat odium; eoque C. Cæsar juvenis
quotidianis Antonii petebatur insidiis.

61. Torpebat oppressa dominatione Antonii civitas; in-
dignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum nulli aderat,
cum C. Cæsar, xviii. annum ingressus,⁴ mira ausus, ac
summa consecutus, privato consilio, majorem senatu pro
republica animum habuit. Primumque a Calatia,⁵ mox a
Casilino, veteranos excivit paternos.⁶ Quorum exemplum
secuti alii, brevi in formam justici coiere exercitus.⁶ Mox
cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis
provinciis Brundisium venire jusserat, legio Martia et
Quarta, cognita et senatus voluntate et tanti⁷ juvenis in-
dole, sublatis signis, ad Cæsarem se contulerunt. Eum
senatus, honoratum equestri statua, quæ hodieque in rostris
posita, ætatem ejus scriptura indicat, (qui honor non alii,
per ccc. annos, quam L. Syllæ et Cn. Pompeio et C. Cæ-
sari, contigerat,) pro prætore,⁸ una cum consulibus designa-
tis, Hirtio et Pansa, bellum cum Antonio gerere jussit.
[U. c. 711. a. Chr. n. 42.] Id⁹ ab eo, annum agente vicesi-
mum, fortissime circa Mutinam⁹ administratum est; et

nem receperis; medicina facillima huic loco allata videtur. *Kraus*.—4 Heins, et Chishull. ad Monum. Ancyr. p. 178, leg. XIX. annum egressus. Ed. Bipont. Burm. et Lugd. Bat. 2. XIX. annum ingressus.—5 Ed. pr. Galatia.—6 Cod. brevi in form. j. coire ex. Ed. pr. in brevi in form. j. coiere ex.—7 Ruhnken. malit tanta.—8 Sic plurimi cum Sigon. Alii cum Ald. prætorem. Ed. pr. pro P. R.—9 Id, quod aberat ab Ed. pr. restituit Ed. Basil.—10 *Se*, e literis

NOTE

^m *Interque naturaliter dissimillimos*] Non Antonium ac Dolabellam, sed Antonium et Cæsarem Octavianum.

⁵ *A Calatia*] Vulgo, *Gaiazzo*. *Casilinum*, *la nouvelle Capoué*. Campaniæ sunt oppida.

⁶ *Veteranos paternos*] Id est, milites qui sub patre suo militaverant. Hinc *evocati* dicti sunt, quod militia

missi rursus ad eam convocarentur.

⁸ *Pro prætore*] Alii legunt *præ-
torem*. Is erat titulus eorum, qui paulo minore, quam consules, auctoritate valebant. Vulgo tamen iis solum tribuebatur, qui prætoris munere decesserant.

⁹ *Mutinam*] Urbem Galliæ Cisalpinæ: vulgo, *Modene*, caput Ducatus

D. Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam: consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex vulnere mortem obiit.

62. Omnia, ante quam fugaretur Antonius, honorifice a senatu in Cæsarem exercitumque ejus decreta sunt, maxime auctore Cicerone: sed, ut recessit metus, erupit voluntas, protinusque Pompeianis partibus rediit animus. Bruto Cassioque provinciæ, quas jam ipsi sine ullo senatus consulto occupaverant, decretæ: laudati, quicumque his [se]^o exercitus tradidissent: omnia transmarina imperia eorum commissa arbitrio. Quippe M. Brutus et C. Cassius, nunc metuentes arma Antonii, nunc ad augendam ejus invidiam, simulantes se metuere, testati edictis: libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum reipublicæ¹¹ constaret concordia, nec ullam belli civilis præbituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui; profecti Urbe atque Italia, intento ac pari animo, sine auctoritate publica, provincias exercitusque occupaverant, et ubicumque ipsi essent, prætexentes, esse rempublicam, pecunias etiam, quæ ex transmarinis provinciis Romam ab quæstoribus deportabantur, a volentibus acceperant. Quæ omnia senatus decretis comprehensa et comprobata sunt. Et D. Bruto, quod alieno beneficio¹² viveret, decretus triumphus. Pansæ atque Hirtii corpora publica sepultura honorata.¹³ Cæsaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui ad exerci-

¹² Corpora Pansæ atque Hirtii humo mandata sunt impensis publicis.

vicinis ortum, ejecit Editor Basil.—11 Sic Ed. Basil. Ed. pr. resp.—12 Sic

NOTE

Mutinensis, qui nunc familia Estensi subest. Hanc urbem D. Brutus occupaverat, ut Antonio Gallis Provinciam aditum intercluderet. Quam urbem ibi ab Antonio obsidebatur.

¹² Quod alieno beneficio] Lipsius legit qui alieno, quod non sit triumphali causa, alieno vivere beneficio. Veram non animadvertit illud a Velleio

dictum ironice. Decretus est, inquit, Bruto triumphus; ob quas res gestas? quod incolumis evasit, non sua eorumque militum virtute, sed alieno beneficio, et Cæsaris victoria. Hic sensus, qui Boecleri est, nititur historiarum veritate. Brutus enim obsidione Mutinensi sic liberatus est, ut otiosus e muro prælium spectaverit.

tum ejus missi erant, juberentur, summoto eo, milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat senatus. Nam, cum eam injuriam dissimulando Cæsar¹² ferret, negare milites, sine imperatore suo ulla se audituros mandata. Hoc est illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompeianarum partium, Cæsarem laudandum et tollendum censebat; cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.⁶

63. Interim Antonius, fuga transgressus Alpes, primo per colloquia¹³ repulsus⁴ a M. Lepido, qui pontifex maximus in C. Cæsaris locum furto creatus,⁵ decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur: mox sæpius in conspectum veniens militum, cum et Lepido omnes imperatores forent meliores, et multis Antonius, dum erat sobrius,⁴ per aversa¹ castrorum,² proruto³ vallo, militibus³ receptus est: qui titulo imperii cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret.⁶ Sub Antonii ingressum in castra Juventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus,⁴ cum acerrime

⁶ Dum non erat ebrius.

⁵ Cum ipse haberet præcipuam potestatem exercitus.

⁴ Vir cujus mors vitæ similis fuit.

Ed. Basil. Ed. pr. *Cæsari*.—13 Lips. *leg. spe colloquii*, non probante Gruter. —1 Ita Ed. Basil. probante Ruhnken. Ed. pr. *aversam*.—2 Sic Junt. et Ed. Basil. Ed. pr. *proruta*.—3 Heins. malit a *militibus*. Cf. supra cap. 20.—4 Ed.

NOTÆ

⁶ *Aliud intelligi vellet*] Scilicet, laudandum aperte, sed occulte e medio tollendum. Nam *tollere* vox ambigua: significatque modo laudare, modo interficere.

¹ *Per colloquia repulsus*] Aliter Lipsius legit: *spe colloquii repulsus*: quia Lepidus miscere cum Antonio sermones initio nolebat. Rejjicitur a Grutero, lectionem nostram retinente tanquam veram et genuinam. Per colloquia vero quid intelligas? Crebros internuntios, per quos cum Antonio Lepidus egit, cum hic societatem abaueret: tamen, ut quod sentio dicam, Lipsii

conjectura mihi videtur habere plus probabilitatis, maxime Dione clare testante, Lepidum colloquia et congressum cum Antonio diu abuisse.

⁵ *Furto creatus*] Istud aliqui sumunt pro *furtim, clam*: Passeratius autem vult eo sensu dici, quo furta belli dicuntur pro dolo, fraude, insidijs.

² *Per aversa castrorum*] Græca lecutio, optimo cuique Latinorum usitata. Virgilio, 'opaca locorum.' Livio, 'per intima Italix vagatus.' Floro lib. 1. 'ad subita belli.' Tacito et Horatio ubique passim.

suasisset Lepido, ne se cum Antonio, hoste judicato, jungeret, irritus consilii,⁷ gladio se ipse transfixit. Plancus deinde⁸ dubia, id est, sua fide, diu, quarum esset partium, secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, et nunc adjutor D. Bruti, designati consulis, collegæ sui, senatuique se literis venditans, mox ejusdem proditor; Asinius autem Pollio, firmus proposito, et Julianis partibus fidus, Pompeianis adversus; uterque exercitus tradidere Antonio.

64. D. Brutus desertus primo a Planco, post etiam insidiis ejusdem petitus, paulatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cujusdam nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab iis,⁴ quos miserat Antonius, jugulatus est, justissimasque optime de se merito viro C. Cæsari pœnas dedit. Cujus cum primus⁵ omnium amicorum fuisset, interfector fuit, et fortunæ, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat,⁶ censebatque æquum, quæ acceperat a Cæsare, retinere, Cassarem, qui⁶ illa dederat, perisse.⁷ Hæc sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonii memoriæ inussit notas. Sed hic fulgentissimo et coelesti ore, at tribunus Canntius⁹ continua⁹ rabie lacerebat Antonium. Utrique vindicta libertatis morte stetit: sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut¹⁰ satiatio Antonio⁹ pœna, finita. Lepidus deinde a senatu hostis judicatus est, ut ante fuerat Antonius.

⁴ Refundebat.

⁵ Ambobus illis ultio libertatis morte constitit. Sed proscriptio initium habuit a cade tribuni; finem vero a nece Ciceronis, Antonii crudelitate veluti expleta.

pr. his.—5 Ita Junt. et Ed. Basil. Ed. pr. *primis*.—6 Ita Ald. Nep. Ed. pr. *quia*.—7 Ita Rhenan. quem secutus est Ed. Basil. Ed. pr. **peris*, unde simul Rhenan. *perire* quoque conjecit, quod Junt. amplexus est.—8 Ed. pr. *Canntius*.—9 Ruhnk. conj. *canina*.—10 Ita Putean. correxit et interpunxit. Ed. pr. *sed tribuni sanguine commissa, proscriptio Ciceronis vel satiatio Antonio*

NOTE

⁷ *Irritus consilii*] Id est, cum persuadere, quod suadebat, non potuisset.

⁸ *Plancus deinde*] Ille discipulus Ciceronis, cujus in Epist. lib. VIII. et X. extant Planci literæ tum ad Senatum tum ad ipsum Ciceronem. Ille

est, qui auctor Octavio fuit, ut cognomen Augusti caperet.

⁹ *Satiatio Antonio*] Innuit Velleius, Antonium proscriptioi demum renuntiasse oppresso Cicerone, cujus sanguinem ante ceteros avide sitiatur.

65. Tum inter eum Cæsaremque et Antonium, commet-
 cia epistolarum; et conditionum^b jacta¹¹ mentio,^c cum An-
 tonius subinde Cæsarem admoneret; et quam inimicæ ipsi
 Pompeianæ partes forent; et in quod jam emersissent fasti-
 gium; et quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attol-
 lerentur; denuntiaretque, se cum Bruto Cassioque, qui
 jam decem et septem legionum potentes erant, juncturum
 vires suas, si Cæsar ejus aspernaretur concordiam; dice-
 retque,¹² plus Cæsarem patris, quam se amici ultioni¹ de-
 bere. Igitur² inita potentiae societas, et, hortantibus oran-
 tibusque exercitibus, inter Antonium etiam et Cæsarem facta
 affinitas; cum esset privigna Antonii desponsa Cæsari.
 Consulatumque iniiit Cæsar [U. c. 711. a. Chr. n. 42.] pri-
 diæ, quam viginti annos impleret, x. Kal. Octobres,⁴ cum
 collega Q. Pedio, post Urbem conditam annis DCCXI,⁵
 ante LXXII. quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Vidit
 hic annus Ventidium, per quam Urbem inter captivos Pi-
 centium⁶ in triumpho ductus erat, in ea consularem præ-
 textiam jungentem prætoriae.^{4 f} Idem hic postea trium-
 phavit.

66. Furente deinde Antonio, simulque Lepido, quorum
 uterque, ut prædiximus, hostes judicati erant, cum ambo

~~~~~

pama finita. Sed post *pama* distinxit Ruhnken. in *Ciceronis* intelligens *sanguine*.
 —11 Burer. vult *facta*.—12 Herel. conj. *adjiceretque*.—1 Ed. pr. *ultione*.—
 2 Ita scripsit Rhenan. Ed. pr. *tur*. Burer. *tum*.—3 Ita correxit Aid. Nep.
 Ed. pr. *DCCVIII*.—4 Sic Ed. Basil. correxit ex Ed. pr. *prætoriae*.—5 Ruhn-

NOTE

^b *Et conditionum*] Quibus inter se convenirent.

^c *Jacta mentio*] Manutii lectione non opus est, *facta mentio*. Sic Tacitus: 'jacere fortuitos sermones,' &c.

⁴ x. *Kalendas Octobres*] Id est, vigesimo primo Septembris. Ita Suetonius. Tamen Dio contra sentit. Nam scribit Augustum vita excessisse 14. Kalendas Septembris, quo die primum olim consulatum inierat. Eo

redit quod Vossius apud Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 12. liquere dicit ex S. C. Augustum Sextili mense primum consulatum inlisse. Hanc litem non est nostrum componere.

⁶ *Inter captivos Picentium*] Id est, inter eos, qui in agro Piceno capti bello fuerant.

^f *Prætoriae*] Alii legunt *prætoria*; et errant, judice Vossio, qui emendant *prætoria*; nam *ἑλληνισμὸς* est præpositionis *cum*, Velleio familiaris.

mallent, sibi nuntiari, quid passi essent,⁵ quam quid emer-
 ruissent,⁶ repugnante Cæsare, sed frustra adversus duos,⁷
 instauratum Syllani exempli malum, proscripio.⁸ Nihil
 tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut Cæsar ali-
 quem proscribere coactus est, aut ab ullo⁹ Cicero proscrip-
 tus [est,]⁹ abscisaque¹ scelere Antonii vox publica est,
 cum ejus salutem nemo defendisset, qui per tot annos et
 publicam civitatis et privatam civium defenderat. Nihil
 tamen egisti, M. Antoni, (cogit enim excedere propositi
 formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio,) ni-
 hil, inquam, egisti, mercedem cœlestissimi oris et clarissimi
 capitis abscisi numerando, auctoramentoque funebri ad
 conservatoris quondam reipublicæ tantique consulis invi-
 tando¹⁰ necem. Rapuisti tu M.¹¹ Ciceroni lucem sollicitam,
 et ætatem senilem, et vitam miseriorem¹ te principe, quam
 sub te triumviro mortem:⁴ famam vero gloriamque facto-
 rum atque dictorum adeo non abstulisti, ut auxeris. Vivit,
 vivetque per omnem sæculorum memoriam. Dumque hoc
 vel forte, vel providentia, vel utcumque constitutum rerum
 naturæ corpus, quod ille pæne solus Romanorum animo

⁵ *Proscriptio renovata est, illud malum cujus Sylla dederat exemplum.*

⁶ *Nihil, inquam, effecisti cum dedisti mercedem ei, qui occlusit os illud divi-
 num, et amputavit illud illustrissimum caput; et cum incitavisti eum ad occiden-
 dum tantum consulem, quondam conservatorem Reipublicæ, proposito necis prætio.
 Eripuisti tu Marco Ciceroni vitam plenam sollicitudinis, ætate jam protracta, et
 vitam quæ infeliciores fuisset sub tuo dominio, quam fuit mors sub tuo triumviratu.*

ken. mendum suspicatur in nuntiari. Herel. malit quid possent.—6 Rhenan.
 demeruisse. Ed. Basil. meruisse.—7 Post duos Ruhnken. uno velit adden-
 dum.—8 Ita scripsit Rhenan. Ed. pr. aut bullo, unde idem Rhenan. conjecit
 etiam ab illo, quod a Junt. et Ed. Basil. receptum est.—9 Repetitionem vob
 est post proscripius, et mox post publica, damnat Herel. Cludius, ex utroque
 loco expunxit.—10 Ed. pr. irritando, correxit Lips. recipientibus Ruhnken.
 et Ed. Bipont.—11 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Rap. tum.—12 Ed. pr. quam

NOTE

⁵ *Quid passi essent*] Nempe, decre-
 to Senatus.

⁶ *Abscisaque, &c.*] Cicero proscrip-
 tus in Græciam fugam moliebatur.
 Dum autem paulum subsistit, a Po-
 pilio Centurione, quem in causa ca-

pitia defenderat, abscisso capite mor-
 ritur 7. Decemb. ætatis quarto et
 sexagesimo anno.

¹ *Miseriorem*] Sic omnes ediderunt,
 cum vulgo legeretur *infeliciorem*.

vidit, ingenio complexus est, eloquentia illuminavit, manebit incolume; comitem ævi sui laudem Ciceronis trahet: omnisque posteritas illius in te scripta^k mirabitur; tuum in eum factum execrabitur; citiusque in mundo genus hominum, quam *** cadet.^{12 l}

67. Hujus totius temporis fortunam ne^r deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest. Id tamen notandum est, fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus utcumque conceptæ spei mora. Ne quid ulli sanctum relinqueretur, velut^a in dotem invitamentumque sceleris,^b Antonius L. Cæsarem avunculum, Lepidus Paullum fratrem proscripserant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, ut frater ejus Plancus Plotius proscriberetur. Eoque inter jocos militares, qui curram Lepidi Plancique secuti erant, (et)^c inter execrationem civium, usurpabant hunc versum: 'De Germanis, non de Gallis,^m duo triumphant consules.'ⁿ

68. Suo præteritum loco referatur: neque enim^o persona

^k Et dum in integro durabit hoc corpus rerum naturæ, vel casu, vel consilio, vel quocumque modo compositum, quod ille Cicero prope solus Romanorum cognovit mente, ingenio comprehendit, illustravit eloquentia; tuebatur laudem Ciceronis comitem suæ durationis, &c.

^a Velut in mercedem incitamentumque crudelitatis.

^l Referamus rem quam omisimus suo loco.

~~~~~
cadet. Deesse aliquid in h. l. suspicati sunt omnes Critici. Rhenan. probante Burm. conjecit *quam hujus nomen cadet*: Lips. *quam ea cadet*: Gruter. *quam C. (sc. Cicero) cadet.* Boxborn. *quam ea (sc. scripta) cadent.* Manut. *genus hom. concidet.* Popm. *quam ille s. Cicero cadet.*—1 Ne erat in altero Ed. pr. exemplo; sed in altero, et in Cod. nec.—2 Ita correxit Ed. Basil. Ed. pr. vel.—3 Et ex Heins. conjectura, a Ruhnken. probata, in contextum admisit

NOTE

^k *In te scripta*] Intelligit orationes, quibus Cic. Philippicarum nomen dedit.

^l *Quam***cadet*] Apparet hic aliquid deesse, sed lacunam varii varie suppleat. Alii scribunt, *hujus nomen*: alii, *Cicero.* Alii cum Lipsio, *quam ea cadet*; nempe, laus Ciceronis.

^m *De Germanis, non de Gallis*] Acumen erat ex ambiguo: ut nomen gentis videretur, quod alterius gentis nomini opponitur, cum fratres, lique adoptivi significarentur.

ⁿ *Duo consules*] Intellige designatos consules.

^o *Neque enim*] Sensus est: Neque

umbram actæ rei capit. Dum in acie Pharsalica [Africaque]^p de summa rerum Cæsar dimicat, M. Cœlius, [U. c. 706. a. Chr. n. 47.] vir eloquio animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior, nec minus ingeniose nequam, cum in otio ac quiete^q servari non posset,^s (quippe pejor illi res familiaris, quam mens, erat,) in prætura novarum tabularum^r auctor extitit;^m nequitque senatus et auctoritate consulis^d deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Julianis partibus infestus erat, in Urbe seditionem, in agris⁶ autem occulte bellicum tumultum movens, primo summotus a republica, mox consularibus armis, auctore senatu, circa Thurios^u oppressus est. Incepto pari,⁷

^m Cum salvis esse non posset in fortuna tenui, (quippe ejus patrimonium pejor erat, quam mens,) fecit novas tabulas.

Kraus.—4 Vocem hanc, a criticis plurimis damnatam, pro glossemate indocti hominis habet Kraus. Lipsius reposuit *circaque*, probante Ruhnken.—5 Ita emendavit Ruhnken. lectionem Ed. pr. *cum in modica quidem servari posset*: Ed. Basil. Gryph. et al. *cum ne a Diis quidem servari posset*: Ald. Nep. et Manut. *cum ne modica quidem re, &c.* Voss. *cum ne modico quidem, &c.* et ita Ed. Lugd. Bat. 2.—6 Ed. pr. Lugd. Bat. 2. et al. *vetustiores haud magis*: Rhenan. *aut magis*: Burer. quantum ex vet. Cod. conjicere potuit, correxit *magis autem*, quem secutus Lips. emendavit *in agris autem*: Ruhnken. malit *at in agris*.—7 Ita distinguit Ed. pr. ut ablativi sint absoluti. Acidal. conj. *Interfecto pari*, quod refellit Gruter. Voss. in *cæpto pari*: Kraus. forsitan

NOTE

enim hujus hominis, de quo agitur, conditio sinit ejus factum quasi in umbra et tenebris manere.

^p *Africaque*] Lipsius legit *circaque*; quia scilicet Africanum bellum in seditionis Cœlianæ tempus non incidit, cum diu post Cœlii mortem gestam fuerit.

^q *In otio ac quiete*] Alii, *Cum ne modica quidem re servari posset*: alii, *cum ne a Diis quidem servari posset*. Alii aliter. Ut ut est, hunc puto sensum esse: Cum propter rei familiaris angustiam exire ære alieno non posset.

^r *Novarum tabularum*] Novæ tabulæ Romæ fieri dicebantur, cum accepti et expensi tabulæ edicto prætoris tollebantur. Quo fiebat, ut exigii debita

non possent, neque debitores sortem et usuras creditoribus solverent, sed tantum debita exinde contracta.

^s *Consulis*] Alii legunt *consulum*; sed potius scribendum *consulis*: quia tunc solus in urbe Servilius; cui Cæsar quidem collega, sed absens et in bello erat.

⁶ *In agris*] Ita legit Lipsius: nam ita se res habebat: Romæ seditionem, bellum in agris movebat per Milonem. Verum alii legunt *magis autem occulte*. Alii, *aut magis*, quod verius esse puto.

^u *Thurios*] Thurium, ante Sybaris, et postea Copiæ juxta Cluverium erat ibi, ubi nunc *Torre del Cupo*, in Calabria citeriore.

similis fortuna Milonis fuit; qui Compsam⁶ in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, poenas dedit; vir iniquus, et ultra fortem⁷ temerarius.* Quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur, immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Cæsarem, Marullum Epidium, Flavumque⁸ Cæsetium,⁹ tribunos plebis, dum arguunt in eo regni voluntatem, pæne vim dominationis expertos. In hoc tamen sæpe lacesiti principis ira excessit, ut censoria potius contentus¹⁰ nota, quam animadversione dictatoria, summo veret eos a republica, testareturque, esse sibi miserrimum, quod aut natura sua [ei]¹¹ excedendum foret, aut minuenda dignitas.* Sed ad ordinem revertendum est.

69. Jam et Dolabella [U. c. 711. a. Chr. n. 42.] in Asia C. Trebonium consularem, cui succensebat,¹² fraude deceptum, Smyrnæ¹³ occiderat, virum adversus merita Cæsaris ingrattissimum, participemque cædis ejus, a quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat:¹⁴ et C. Cassius, ac-

* Vir inquietus, et magis temerarius quam fortior.

⁶ Dum autem refero aliquid ex prætermisissis, observetur, quod Marullus Epidius et Flavius Cæsetius, tribuni plebis, usi nimia et præpostera libertate contra Cæsarum Cæsarem, pæne experti sunt potentiam dominationis, dum eum accusant affectati regni crimine. Tamen ira Cæsaris multoties irritati in hoc eminusit, ut eos a publicis negotiis removeret, contentus eos potius notare tanquam Censor, quam punire tanquam Dictator; significaretque sibi inobstantissimum esse, quod vel esset et recedendum a sua clementia, vel minuenda sua auctoritas.

⁷ A quo ipse promotus fuerat ad summam dignitatem consultis.

transpositione peccatum esse censet, pro *Incep. Milonis pari s. F. f.*—8 Lips. *ultra sortem*; et ita Ruhnken. et Ed. Lugd. Bat. 2. Jacobs. ad calcem Vers. Velleii germ. p. 32. *ultra fidem.*—9 Ed. pr. *Cæsetiam.*—10 Cod. *contemptus.*—11 Et e margine intrusum suspicatur Kraus.—12 Sic Ed. Bipont. et Ed.

NOTE

² *Compsam*] Vulgo *Comæ*, urbs olim Hirpinorum, nunc regni Neapolitani, in Provincia principatus ulterioris.

⁷ *Et ultra sortem*] Est alia lectio: *et ultra sortem temerarius.* Id est, audacior quam pro conditione exulis deceret.

⁸ *Flavumque*] Alii *Flaviumque*: sed

in editione Gryphiana recte emendatum est *Flavumque*; ne duo gentilitia nomina confundantur. Sane Cæsetio cognomen Flavi tribuunt Livius, Suetonius, Plutarchus.

¹³ *Smyrnæ*] Urbs est Ionie maritima, *Smyrne*: hodieque mercatura celebris, et totius regionis primaria.

ceptis a Statio Marco et Crispo Martio, prætoris viris, imperatoribusque;² prævalidis in Syria legionibus, inclusum Dolobellam, (qui præoccupata Asia in Syriam pervenerat) Laodicias,³ expugnata ea urbe, confecerat,³ ita tamen, ut ad ictum servi sui Dolobella non seganter cervicem daret, et decem legiones in eo tractu sui juris fecerat. Et M. Brutus C. Antonio fratri M. Antonii, in Macedonia, Vatinioque circa Dyrrhachium volentes⁴ legiones extorserat: sed Antonium bello læcessierat; Vatinium dignatione⁵ ebruerat;⁵ cum et Brutus cuilibet ducum præferendus videretur, et Vatinius nulli [nomini]⁶ non esset postferendus; in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenti, adeo ut animus ejus dignissimo domicilio inclusus videretur. Eratque septem legionibus validus. Et lege Pedia, quam consul Pedius, collega Cæsaris, tulerat, omnibus, qui Cæsarem patrem interfecerant; aqua ignique damnatis⁸ interdictum erat. Quo tempore Capito, patrum meus, vir ordinis senatorii, Agrippæ subscripsit in C. Cassium. Dumque ea in Italia geruntur, acri atque prosperrimo bello Cassius [U. c. 712. a. Chr. n. 41.] Rhodum,⁷ rem immanis operis,

Clud. ex conjectura Ruhnken. Vulg. succedebat.—1 Ita Vasconius et Ursinus Ed. pr. *Stato*.—2 Ita Bonhomme. probante Voss. Ed. pr. *imperatoribus, qui, &c.*—3 Ed. pr. *Laodicæam expugnata ea urbe fecerat.* Cod. *Laodicis expugnat.* *Laodicis* restituit Vossius; *confecerat* Rhenanus, qui et *interfecerat*, a Ruhnkenio receptum, proposuit. In Helmsii conjectura, *Laodicia expugnata, ceperat*, quod a Vossio habet, placent Krausio verba ea urbe expuncta. *Expugnat* conj. Ald. et Schegk.—4 Cod. *volentis*: Ed. pr. *volentis*. Ursin. legit *volenti*.—5 Ita emendavit Ed. Basil. Ed. pr. *Ant. b. l. Vatinius, d. o.*—6 Vocem hanc pro glossemate suspectam habent fere omnes critici. Putean. legit *minimo*: Acidal. *omnium*: Vascos. *Nomini*: Faehse pro *nulli nom.* vult reponere simpliciter *nemini*.—7 Lips. *at.*—8 *Damnatis* expunxit P. Delben. apud Ald. Nep. probante Ruhnken.

NOTÆ

¹ *Laodicis*] Sitæ est in ora maris Phœnicii, inter Heracleam et Gabaïam, ad radices montis Cassii.

² *Dignatione*] Vide sup. lib. 11. c. 52. n. m.

³ *Nulli nomini*] Pro *nemini*. Sic ubique Romanum nomen pro Romanis. Itaque sensus esset: cum Vatinus etiam vilissimo cuique homini postponendus esset.

⁴ *Subscripsit in, &c.*] Id est, subscripsit accusationi C. Cassii.

⁷ *Rhodum*] Vide supra lib. 1. cap. 9. n. p. Addo hanc insulam ab anno 1300. servatam fuisse ab equitibus S. Joannis Hierosolymitani, qui ab ea dicti sunt Rhodii, usque ad annum 1522. quo expugnata fuit a Solfimanno Turcarum Imperatore post obsidionem sex mensium.

seperat; Brutus Lycios^a devicerat; et inde in Macedoniam exercitus trajecerant: cum per omnia repugnans naturæ suæ Cassius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior Fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit,^g quam Brutum et Cassium.

70. Tum Cæsar et Antonius trajecerunt exercitus in Macedoniam, et apud urbem Philippos^b cum M. Bruto Cassioque acie concurrerunt. Cornu, cuiⁱ Brutus præerat, impulsis hostibus, castra Cæsaris cepit. Nam ipse Cæsar, etiamsi infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris remaneret, manifesta⁹ denuntiatione^k quietis territo.⁷ Id autem, in quo Cassius fuerat, fugatum ac male mulcatum,¹⁰ in altiora se¹¹ receperat loca. Tum Cassius ex sua fortuna eventum collegæ

^a Neque invenias, quibus fortuna magis favorit, aut quos citius tanquam defessa dereliquerit.

⁷ Qui medicus territus fuerat manifesto monitu somnii in quiete.

nisi de loco suo, ante aqua, ut Grunero placuit, motum est.—9 Ita emendavit Heins. recipiente Ruhken. Ed. pr. *manifeste*.—10 Ita Putean. Ed. pr. Lugd. Bat. 2. et al. *multatum*.—11 *Se*, quod in Ed. pr. aberat, restituit Ed.

NOTÆ

^a Lycios] Asiæ minoris populos a Lycia, quæ nunc *Aidinelli* vocatur: subestque dominio Turcarum a tribus sæculis, et est Caramanice late sumtæ pars.

^b Et apud urbem Philippos] Duplices Philippi fuerunt. Alii in Thessalia ad Peneum fluvium, ubi victus est Pompeius. Alii in extrema Macedonia, in confinio Thraciæ ad Hæmum montem, et ad Strymonem fluvium, ubi victi sunt Cassius et Brutus. Hinc Florum corrige, qui Cassium et Brutum arenam, quæ Cæso Pompeio fatalis fuit, insediase scripsit. Hinc explica quoque Virgilii locum, qui intellectus male Lucanum, et aliquot alios Poëtas, impulit in errorem: 'Nec fuit indignum superis bis san-

guine nostro Æmathiam, et latos Hæmi pinguescere campos.' Nam Æmathia (id est Macedonia) vere bis Romano sanguine maduit, Bruto nimirum post paucos dies (numerantur viginti duo) altero prælio victo ibi, ubi antea cum Cassio fugatus fuerat.

ⁱ Cornu, cui, &c.] In prælio cornua dicuntur aciei partes in morem arcus ab utroque latere prominentes. Quæ item partes, cum stant deinceps, sive super eadem linea, vocantur alæ. In exercitu autem dextra et sinistra est ala; dextrum et sinistrum cornu, *l'alle droite*, et *l'alle gauche*. Quod inter utrumque est, acies media dicitur, *le corps de bataille*.

^k Denuntiatione] Id est, monitu de periculo, quod domino impendebat.

æstimans, cum dimisisset evocatum,¹ jussissetque nuntiare sibi, quæ esset multitudo ac vis hominum, quæ ad se tenderet, tardius eo nuntiante, cum in vicino esset agmen cursu ad eum tendentium, neque pulvere facies aut signa denotari possent; existimans, hostes esse, qui irruerent, lacerna^m caput circumdedit, extantamque cervicem interritus liberto præbuit. Deciderat Cassii caput, cum evocatus advenit, nuntians, Brutum esse victorem. Qui cum imperatorem prostratum videret: 'Sequar,' inquit, 'eum, quem mea occidit tarditas;' et ita² in gladium incubuit.¹ Post paucos deinde dies Brutus confixit cum hostibus: et victus acie, cum in tumulum² nocte ex fuga se recepisset, impetravit a Stratone Ægeate, familiari suo, ut manum morituro commodaret sibi; rejectoque lævo super caput brachio, cum mucronem gladii ejus dextera tenens, sinistræ admovisset mammillæ, ad eum ipsam locum, qua cor emicat, impellens se in vulnus, uno ictu transfixus expiravit protinus.³

71. Messalla, fulgentissimus juvenis, proximus in illis castris Bruti Cassique auctoritati, cum essent, qui eum ducem poscerent, servari beneficio Cæsaris maluit, quam dubiam spem armorum tentare amplius. Nec aut Cæsari quicquam ex victoriis suis fuit lætius, quam servasse Corvinum; aut majus exemplum hominis grati ac pii,^o quam

¹ Ubi cor salit.

² Juvenis spectatissimus, primus auctoritate in illo exercitu post Brutum et Cassium.

Basil.—12 Herel. statimque.—1 Vulg. occubuit.—2 Ita Ed. Basil. Ed. pr. tumultum.—3 Ita ex interpunctione Scheffer. in Misc. Obs. ix. p. 170. editit Ruhnken. cui in posteriori editione accedit Ed. Bipont. Ed. pr. Lugd. Bat. 2. Burm. et al. expiravit. Protinus Messala, &c. ex quo Bipont. pr.

NOTE

¹ Evocatum] Evocatus dicitur veteranus miles, qui, ob repentinam aliquam necessitatem, ad bellum revocatus est. Is vero cum centurio esset, non male nobis diceretur Gallice, *Capitaine réformé*.

² Lacerna] Penna vestis, pluvie frigorigue propulsando accommodata,

qua milites olim utebantur. Gallice, *Manteau, Casaque*.

³ Tumulum] Proprie locus est e terra nonnihil eminens. Hinc sepulcrum tumulus dici solet, quod, ubi quis sepultus est, ibi terra nonnihil emineat.

^o Hominis grati ac pii] Scilicet Oc-

Corvinus in Cæsarem fact. Non aliud bellum cruentius cæde clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum Hortensiumque, eminentissimorum civium filios, fortuna abstulit. Nam Varro ad ladibrium moriturus Antonii, digna illo ac vera de exitu ejus magna cum libertate ominatus est.* Drusus Liviùs, Juliae Augustae^p pater, et Varus Quinctilius, ne tentata quidem hostis misericordia, alter se ipse in tabernaculo interemit; Varus autem liberti, quem id facere coegerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, jugulatus est.

72. Hunc exitum M. Bruti partium septimum et tricesimum annum agentis Fortuna esse voluit: incorrupto⁴ animo ejus in diem,⁵ quæ illi omnes virtutes unius temeritate facti⁶ abstulit. Fuit autem dux Cassius melior, quanto vir Brutus: E quibus Brutum amicum habere mallet, inimicum magis timeres Cassium. In altero major vis, in altero virtus. Qui si vicissent, quantum reipublicæ interfuit, Cæsarem potius habere quam Antonium principem, tantum retulisset, habere Brutum, quam Cassium. Cn. Domitius, pater L. Domitii, nuper a nobis visi, eminentissimæ ac nobilissimæ simplicitatis⁷ viri, avus hujus Cn. Domitii, clarissimi juvenis, occupatis navibus, cum magno sequentium consilia sua comitatu, fugæ fortunæque se commisit, semetipso contentus duce partium.⁷ Staius Murcus, qui classi et custodiæ maris præfuerat, cum omni commissa

* Magna cum libertate prædixit, quem revera suam, dignum illo, habiturus esset.

.....

Corvinus Messala.—4 Ita correxit Jac. Tollies ad Anson. p. 309. Edd. plurimæ corrupto.—5 Manut. conj. una die.—6 Ita Rhenan. Ed. pr. fecit.—7 Ita

NOTÆ

tavius Cæsar, accepta clade, exercitu exutus, cum in Messallæ (quem olim proscripserat) potestatem venisset, ab eo tamen conservatus est.

^p Julia Augusta] Constat inter scriptores fuisse Liviã: neque tamen ideirco cum Manutio scribe, Liviæ. Nam ex quo Livia Augusto

nupsit, et Julia et Augusta nominata est.

⁴ Facti] Intellige Cæsaris cædem.

⁷ Simplicitatis] Simplicitas hic sonat priscam morum integritatem, et quasi quandam naturæ bonitatem in ignoratione vitiorum positam, nec ullis adhuc artibus corruptam.

ubi parte exercitus⁹ naviumque Sex. Pompeium, On. Magni filium, qui, ex Hispania revertens, Siciliam armis occupaverat, petit.⁹ Ad quem et e Brutianis castris,¹⁰ et ex Italia, aliisque terrarum partibus, quos præsentis periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant. Quippe nullum habentibus statum¹ quilibet dux erat idoneus; cum fortuna non electionem daret,¹¹ perfugum ostenderet; exitialemque tempestatem fugientibus statio pro portu foret.

73. Hic adolescens erat studiis rudis,⁷ sermone barbarus, impetu strenuus,⁷ manu promptus, cogitatione¹² celer,⁸ fide patri dissimillimus, libertorum suorum libertus, servorumque servus, speciosis invidens, ut pareret humillimis: quem senatus, pæne totus adhuc e Pompeianis constans partibus, post Antonii a Mutina fugam,¹ eodem illo tempore, quo Bruto Cassioque transmarinas provincias decreverat, revocatum ex Hispania, ubi adversus eum clarissimum bellum Pollio Asinius prætorius gesserat, in paterna bona restituerat, et oræ maritimæ præfecerat. Is tum,⁴ ut prædiximus, occupata Sicilia, servitia fugitivosque in numerum exercitus sui recipiens, magnum modum legionum effecerat;² perque Menam et Meneeratem, paternos libertos, præfectos classium, latrocinii ac prædationibus infestato

⁷ Ignarus literarum.

⁸ Acer dexterque ad audendum.

² Recipiens servos et fugitivos solum et suus exercitus esset numerosior, effecerat magnum numerum legionum.

interpunctionem sanavit Ed. Basil. Ed. pr. duce. *Partium, &c.*—8 Ita Ed. Basil. Ed. Bipont. Ruhnken. Burmann. et Clud. *exercitus* Ed. pr. *exercituum* Rhenan. et Ed. Lugd. Bat. 2.—9 Ita Ed. pr. Ed. Basil. *petiit.*—10 Ita Ed. pr. Cod. *Adque me Te brutianis castris.*—11 Ed. Basil. et Lugd. Bat. 2. *sed* ante *perfugium* habent, deest vero in Edd. plurimis.—12 Ita ex emendatione Rhenan. Burmana. Lugd. Bat. 2. Bipont. sec. et al. Ed. pr. *cogitator*: Scheffer. in Misc. Obs. *cogitatu* conjicit, probante Ruhnken. Lips. *conciatu.*—1 Ita edidit Burer. e Cod. vestigiis: *post Ant. A mutinam fugam.* Ed. pr. p. *Antonianam fugam.*—2 Ed. pr. vitiose *Itum*, quod correxit Ed.

NOTE

¹ *Statum*] Interpretor, nullam vitæ conditionem certam et tolerabilem habentibus.

¹² *Cogitatione celer*] Intelligenda non est ea cogitandi celeritas, quæ dun-

taxat summis ingenijs convenit: sed consilii qualicumque capiendi voluntas: quæ audacis ac præcipitiæ animi est.

mari, ad se exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depuderet, vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.^a

74. Fractis Brutianis Cassianisque partibus, Antonius transmarinas obiturus provincias^b substitit;^a Cæsar in Italiam se recepit, eamque longe, quam speraverat, tumultuosiore[m] reperit. Quippe L. Antonius consul [U. c. 713. a. Chr. n. 40.], vitiorum fratris sui^c consors, sed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers,^c modo apud veteranos criminatus Cæsarem, modo eos, qui justa^d divisione prædiorum, nominatisque coloniis,^e agros amiserant, ad arma conciens,^d magnum exercitum conflaverat. Ex altera parte uxor Antonii Fulvia, nihil muliebri præter corpus gerens, omnia armis tumultuque miscebat.^e Hæc belli^f sedem Præneste^e ceperat. Antonius pulsus undique viribus Cæsaris Perusiam^g se contulerat: Plancus, Antonianarum adiutor partium, spem^g magis ostenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Usus Cæsar virtute et fortuna sua, Perusiam expugnavit [U. c. 714. a. Chr. n. 39.]; Antonium inviolatum dimisit. In Perusinos magis ira militum, quam voluntate sævitum ducis. Urbs incensa, cujus initium [in-

^a Cum eum non puderet tenere clausum piraticis depredationibus illud mare, quod liberatum fuerat armis et ductu sui patris.

^b Peragraturs provincias quas sunt ultra mare.

^c Qui vitia sui fratris habebat, non item virtutes, quæ in fratre nonnunquam erant.

^d Ad arma conciens.

^e Omnia turbabat armis, et seditionibus.

^f Actum est crudeliter in Perusinos, potius ira militum, quam consensu ducis.

Basil.—3 Lips. conj. *celocibus*: Ruhnken. *celetibus*.—4 Ita ex emendatione Vasco. Ed. Bipont. *sec. iuste* Ed. pr. Lugd. Bat. 2. Burmann. Ruhnken. qui tamen *institutata* conjicit, et Clud. Lips. *injusta*: Heins. *jussa*.—5 Pro vulg. *coloniis*, ita scribendum voluerant Heins. et Ruhnken. nisi quod Heins. pro *nominatisque* malit *ordinatisque*.—6 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *bellis*.—

NOTE

^a *Substitit*] Scilicet in Græcia.

^b *Fratris sui*] Antonii triumviri.

^c *Qui justa*] Lege cum aliis *injuste*; aut *injusta*. Nec vero sensit aut scripsit aliter Velleius. Sin minus, putidissimus sit adulator, ut recte Lipsius pronuntiat.

^e *Præneste*] Vide sup. l. II. c. 26. n. m.

^g *Perusiam*] Vulgo, *Perouse*, urbs ampla, et culta, in ea Etruriæ parte, quæ summo Pontifici subest apud Tiberim.

cendii⁹ princeps ejus loci fecit Macedonicus;^b qui, sub-
jecto rebus ac penatibus suis igni, transfixum se gladio
flammæ intulit.^c

75. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum,
quod, professus eorum, qui perdidierant agros, patrocinium,
ciebat Ti. Claudius Nero, prætorius et pontifex, Tiberii
Cæsaris pater, magni vir⁹ animi, doctissimique ingenii.^d Id
quoque adventu Cæsaris sepultum atque discussum est.
Quis fortunæ mutationes, quis dubios rerum humanarum
casus satis mirari queat? Quis non diversa præsentibus,
contrariaque expectatis aut speret, aut timeat? Livia, no-
bilissimi et fortissimi viri, Drusi Claudiani, filia, genere,
probitate, forma Romanarum eminentissima,^e quam postea
conjugem Augusti vidimus, quam transgressi^c ad Deos
sacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri sui Cæsaris
manus,¹⁰ bimum hunc Tiberium Cæsarem, vindicem Ro-
mani imperii, futurumque ejusdem Cæsaris^d filium, gestans

^c Cujus incendium habuit initium a Macedonico, primo hujus urbis, qui, igno
submisso sua suppellectili et sua domo, in flammam conjecit se, ense transfoensum.

^d Et summa doctrina.

^e Clarissima matronarum Romanarum, nobilitate, virtute, pulchritudine.

*****

7 Ita Ed. pr. Cod. spe.—8 Incendii e margine obtrusum censet Kraus.
Herel. conj. c. i. Cestius, vel c. i. princeps e. l. f. Cestius Mac.—9 Ita
Ed. pr. Cod. viri.—10 Ita restituit et edidit Ruhnken. ex Ed. pr. Cæs-
aris arma nus bimum. Ed. Basil. Lugd. Bat. 2. Burmann. et al. Cæs-
arma, vir bimum: Rhenan. tum bimum: Burer. ex obscuris vestigiis Cod.

NOTE

^b *Macedonicus*] Ei nomen erat *Ces-
tius*. Macedonici cognomen assump-
serat sibi, quod in Macedonia mili-
tasset. Ita Appian. v. Bell. Civil.

^c *Quam transgressi, &c.*] Id est, quam
vidimus etiam Sacerdotem ac filiam
Augusti, postquam ille ad Superos
migravit. Ubi duplex oritur difficul-
tas. 1. Cur appellet eam *Sacerdotem*.
2. Cur vocet etiam *filiam*. Primam
difficultatem solvunt Dio, et Tacitus;
cum docent immortalitatem Cæsari
tributam, ei Flamines datos, et Livi-

am ejus Sacerdotem constitutam fu-
isse. Secundam solvit Vossius ex
Numismate Claudii, qui Liviam postea
consecravit. Hujus Numismatis
adversa pars exhibet: S. P. Q. R.
DIVÆ JULIÆ AUGUSTI FILIÆ. Nomen
autem filiæ assumpsit Livia: 1.
quod in Juliam familiam adoptione
transierit. 2. Quod Augustus jussit
eam ferre nomen suum, ut clare
Tacitus Suetoniusque testantur.

^d *Futurumque ejusdem Cæsaris, &c.*] In eo fortunæ vices Vellelus notat,

sinnu, per avia itinerum,^a vitatis militum gladiis, uno obmilitante, quo facilius occulteretur fuga, pervenit ad mare, et cum viro Nerone pervecta in Siciliam est.

76. Quod alieno testimonium redderem, [in]¹¹ eo non fraudabo avum meum. Quippe C. Velleius, honoratissimè inter illos CCCLX. iudices loco a Cn. Pompeio lectus, ejusdem, Marci que Bruti, ac Ti. Neronis¹² præfectus fabrum,⁶ vir nulli secundus, in Campania, digressu Neronis a Neapoli, cujus, ob singularem cum eo amicitiam, partium adiutor fuerat, gravis jam ætate et corpore, eum comes⁷ esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inviolatam excedere Italia Cæsar passus Fulviam, Plancumque muliebris fugæ comitem.⁴ Nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retenta in potestate Antonii Venetia,⁸ magnis speciosisque rebus circa Altinum,⁹ aliasque ejus regionis urbes editis, Antonium potens, vagum adhuc^h Domitium, quem di-

^a Tum fugiens arma Cæsaris, futuri non multo post sui marti, portans in gremio hunc Tiberium Cæsarem, qui nunc defensor est Imperii Romani, necdum duorum annorum, et futurum filium ejusdem Cæsaris, per devia itinera.

¹ Non frustrabor avum meum eo testimonio, quod redderem extraneo. Quippe C. Velleius, vir qui nemini cedebat, electus a Cnæo Pompeio inter præcipuos illos trecentos sexaginta iudices, et præfectus operum, qui idem Pompeius, et Marcus Brutus, ac Tiro in Campania fieri curabant; cum jam, propter ætatem et tarditatem corporis, non posset comitari discedentem a Neapoli Neronem, cujus partibus auxiliatus fuerat, ob singularem cum eo amicitiam, esse se ipse transfodit. Cæsar passus est abire Fulviam illam, et Plancum socium esse fugæ hujus mulieris.

~~~~~

Cæs. arma, cujus binum: Voss. Cæs. arma, minus binum.—11 Ita ex præcedente in ortum delevit Ed. Basil.—12 Ita emendavit Ald. Nep. probante Lips. Vulg. Tironia.—1 Cum absorptum in Cod. a sq. comes restituit Ald.

NOTE

at admiratur Dio; quod hæc Livia, que tum Augustum fugiebat, ipsa postea nupsit: et Tiberius iste, qui cum parentibus tum fugiebat, principatum Cæsaris postea accepit.

⁶ Fabrum] In numero multitudinis usitatus erat etiam Ciceronis ætate, quam Fabrorum. Cicer. in Orat.

⁷ Fabrum et Procum audes dicere, non Fabrorum et Procorum. Idem ad Attic. lib. IX. 'Jam duo præfecti Fabrum Pompeii in meam potesta-

tem venerunt.'

⁸ Venetia] Est regio Venetorum Italiae populorum, ab ostiis Padis fluminis post Istriam usque protensa, Adriatico mari proxima: vulgo, l'Etat de la République de Venise. Habet Venetias universæ ditioris caput: s. Altinum] Altino: urbs Mediterranea Venetiae, ab Hannis olim eversa.

^h Vagum adhuc] Id est, adhuc incertum quas partes amplecteretur.

gressum e Brutianis castris post cœdem ejus prædiximus, et propriæ¹ classis factum ducem, consiliis suis illectum,² ac fide data, junxit Antonio. Quo facto, quisquis æquum se præstiterit, sciat, non minus a Pollione in Antonium, quam ab Antonio in Pollionem, esse collatum. Adventus deinde in Italiam Antonii, præparatusque contra eum Cæsaris³ habuit belli metum: sed pax circa⁴ Brundisium composita. Per quæ tempora Rufi Salvidieni scelestia consilia patefacta sunt: qui natus obscurissimis initis, parum habebat summa⁵ accepisse, et proximus a Cn. Pompeio, ipsoque Cæsare, ex equestri ordine⁶ consul creatus⁷ esse, nisi⁸ in id ascendisset, e quo⁹ infra se et Cæsarem videret et republicam.

77. Tum expostulante consensu populi, quem gravis urebat, infesto mari, annona,¹⁰ cum Pompeio quoque circa Misenum¹¹ pax inita [U. c. 715. a. Chr. n. 38.]: qui haud absurde⁹ cum in navi Cæsaremque et Antonium cœna exciperet, dixit: in Carinis suis¹ se cœnam dare; referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis fœdere placuit Siciliam¹²

¹ Qui, ortus ignobilissimis natalibus, existimabat satis non esse sibi, quod acciperet summos honores, et quod creatus fuisset Consul ex ordine equestrum, primus a Cnæo Pompeio, et ab ipso Cæsare; nisi, &c.

² Querente universæ populo, quem maxima ciborum inopia premebat, non libero mari.

Nep. s. Putean. In Ed. pr. deest comes.—† Ita Ed. pr. *propria* Cod.—‡ Ita Ed. Basil. Ed. pr. *electum*.—§ Ita Cod. Ed. pr. *præparatusque Cæs. contra eum*. Schegk. conj. *paratusque*.—4 Ita Ed. pr. Cod. *contra*.—5 Ita Lips. Acidal. Legd. Bat. 2. Burmann. Ruhnken. Ed. Bipont. et al. Ed. pr. *summam*: Rhenan. *summam*.—6 Ita Ed. Basil. Cod. *ex equestri ordinis Cons. Ed. pr. ex equestri ordinis Cæs.*—7 Ursin. *creatum* malit, quod displicet Vossio.—8 Ita emendavit Putean. Cod. n. i. *is a. equo*: Ed. pr. *ni simul a., e quo*: Ed. Basil. *ni simul a., æque*; Burer. *nisi in iis a. quo*: Manut. Popm. et al. *nisi a. quo*.—

NOTE

¹ *Consul creatus esse*] Non audendus est Ursinus, qui vellet legi, *Cæs. creatum esse*. Nam cui non notus Hellenismus? 1. Catulli: 'ait fuisse navium celerrimus.' 2. Virgillii: 'Sensit medios delapsus in hostes.'

¹¹ *Misenum*] Vulgo, *Monte Miseno*.
Delph. et Var. Clus.

Promontorium Campaniæ, non procul a Cumis.

¹ *In Carinis suis*] Carinæ nomen erat vici Romani ad pedem clivi Capitolini, in quo tum Pompeii domus erat.

¹² *Siciliam*] Gallis, *la Sicile*. Insula

Patere.

M

Achaiamque⁹ Pompeio concedere. In quo tamen animus inquietus¹⁰ manere non potuit. Id unum tantummodo salutare [adventu suo]¹⁰ patriæ attulit, quod omnibus proscriptis aliisque, qui ad eum ex diversis causis fugerant, reditum salutemque pactus est.¹⁰ Quæ res et alios clarissimos viros, et Neronem Claudium, et M. Silanum, Sentiamque Saturninum, et Aruntium,¹¹ ac Titium restituit reipublicæ. Statum autem Murcum, qui adventu suo classisque celeberrimæ vires ejus duplicaverat, insinuatam falsis criminatationibus, quia talem virum collegam officii Mena et Menocrates¹² fastidierant, Pompeius in Sicilia interfecerat.

78. Hoc tractu temporum [U. c. 714. a. Chr. n. 89.] Octaviam sororem Cæsaris M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias: quas magnis momentis¹³ Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, perducto¹³ eorum exercitu in Syriam, interfectoque legato Antonii, concusserat: qui virtute et ducta Ventidii, una cum Parthorum copiis, celeberr-

⁹ *Animus inquietus.*

¹⁰ *Reditum vitamque certis conditionibus promisit.*

9 Ita Rhenan. Ed. pr. *absurdo*.—10 Suspecta hæc verba sunt Oudendorp. et Ruhaken.—11 Cod. et M. *Silanum Sentium Q. Saturninum, et Atruncium*: Ed. pr. et M. *Syllanum, Sentiumque Saturn. et Atruntium*: Ed. Basil. *Aruntium* reposuit.—12 Ita correxit Rhenan. Cod. *Menotrades*: Ed. pr. *Menocres*.—1 Ruhnken. *molimentis*.—2 Sic emendavit Arzen. ad Aurel. Vict. de Vir.

NOTE

est ampla, et formæ triangularis, inter mare Tyrrhenum ad Boream, mare Siculam ab eadictum ad Ortum, et mare Libycum ad Meridiem. Separatur ab Italia angusto freto 1500. passuum: ejusque circuitus est 600. mille passuum. Alias reges habuit proprios: hodie vero Hispaniæ regi subest. Hodie Metropoles sunt Messana, Panormus, et Mons regalis.

⁹ *Achaiamque*] Si de Achaia late sumta sermo sit, ut hic esse puto, intellige Græciam propriam, et Hella-

da, hodie *Livadie*. Si de Achaia propria, intellige Ducatum Clarentin in Peloponneso: *le Duché de Clarence*.

¹⁰ *Quas magnis momentis*] Pro motibus. Quo modo usurpatur 1. a Seneca Ep. L. Exemplum (*clavi*) a piscibus tractum est, qui cauda reguntur, et levi ejus in utrumque momento velocitatem suam flectunt. 2. a Cicrone lib. II. de Nat. Deor. num. 117. Astra forma ipsa figuraque, sua momenta (*æquabiles motus*) sustentant.

rimoque³ juvenum Pacoro,^p regis filio, extinctus est. [U. c. 715. a. Chr. n. 38.] Interim Cæsar per hæc tempora,⁴ ne, res disciplinæ inimicissima, otium corrumpere militem, crebris in Illyrico Dalmatiæque⁵ expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum. Eadem tempestate Calvinus Domitius, cum ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi, comparandique antiquis, exempli auctor fuit. Quippe primipili centurionem,⁶ nomine Vibillum,⁴ ob turpem ex acie fugam, fusti⁷ percussit.

79. Crescente in dies et classe et fama Pompeii, Cæsar molem belli ejus suscipere statuit. Ædificandis navibus, contrahendoque militi ac remigi,⁶ navalibusque assuescendo⁷ certaminibus atque exercitationibus [U. c. 717. a. Chr. n. 36.], præfectus est M. Agrippa, (vir)⁷ virtutis nobi-

³ *Annufaciendo.*

~~~~~

III. 2. probante Ruhnken. Ed. pr. *producto*.—3 Ruhnken. vult *acerrimoque*.—4 Ita Cod. Ed. pr. *Jubellium*.—5 Ita Cod. et Ed. pr. in altero exemplo, quod penes Ruhnken. erat: in altero *fuste*, et ita Lugd: Bat. 2.—6 Sic correxit Ed. Basil. Ed. pr. *militæ ac remige*.—7 Deest *vir* in Edd. plurimis, sed ex conjectura Ruhnken. quasi a prima syllaba sequentis vocabuli interceptum

NOTÆ

^p *Pacore*] Filio Orodis regis Parthorum, qui Crassum dolo circumventum interemerat.

⁴ *Interim per hæc tempora*] Alterutrum ut superfluum delendum esse recte putat Acidalius. Neutrum tamen deleta; sed unam voculam sic transpone: *interim Cæsar, ne per hæc tempora, res disciplina inimicissima*, &c.

⁵ *In Illyrico Dalmatiæque*] Illyriam hodiernam, ampla Europæ regio, apud Geographos continet Dalmatiam, Croatiam, Bosniam, et Slavoniam. Uno nomine comprehenditur a Gallis, *Esclavonia*.

⁶ *Primipili centurionem*] Id est, primum legionis centurionem. Quod ut intelligatur, e Vegetio pauca afferenda sunt. In legione sunt tria pe-

ditum genera: *hastati, principes*, et, qui omnes ante stabant, *triarii*. In singulis demi centuriones erant: in *hastatis* et *principibus* ab ordine nominati, sicutum primus hastatus, primus princeps, et sic de reliquis usque ad decimum. In *triariis* dispar est ratio: neque enim dicitur primus triarius, sed primipilus: primipili vero centurio primus centurio vocabatur, eratque in legione post tribanum primus.

⁷ *Fusti*] Ritu prisco. Nam moris erat milites fistibus vel vitibus castigare. Honestior autem poena vitis quam fustis erat. Quare Romani milites vite, fuste autem cædebantur extranei. Hinc, teste Plinio, vitis in manu, insigne fuit Romanorum Centurionum.

lissimæ, labore, vigilia, periculo invictus, parentique, sed uni,^a scientissimus, aliis sane imperandi cupidus, et per omnia extra dilationes positus, consultisque facta jungens. Hic in Averno ac Lucrino lacu² speciosissima classe fabricata, quotidianis exercitationibus militem remigemque ad summam et militaris et maritimæ rei perduxit scientiam. Hac classi³ Cæsar, cum prius, despondente ei Nerone⁴ [U. c. 716. a. Chr. n. 37.], cui ante nupta fuerat, Liviam, auspiciatis reipublicæ ominibus, duxisset eam uxorem, Pompeio Siciliaeque bellum intulit. Sed virum, humana ope invictum, graviter eo tempore [U. c. 718. a. Chr. n. 35.] fortuna concussit. Quippe longe majorem partem classis, circa Veliam,⁵ Palinurique promontorium, adorta vis Africi⁶ laceravit ac distulit. Ea patrando bello mora fuit, quod postea dubia, et interdum ancipiti^b fortuna gestum est.⁷ Nam et classis eodem loco vexata est tempestate,

^a *Et in diversa loca tulit. Hoc impedimentum fuit quominus absolveretur bellum, quod postmodum gestum est eventu vario, et aliquando periculoso.*

//////////

in textum recépit Kraus. quem sequitur Ed. Bipont.—8 Ita Ed. pr. Ruhn-

NOTÆ

^a *Sed uni* Scilicet, Augusto.

² *Averno ac Lucrino lacu*] Campaniæ lacus in sinu Baiano, contra Puteolos. Maxime Avernæ aquæ densas inter sylvas adeo fœtent, ut supervolitantés aves mortas decidant. Atque hinc ad inferos descendendi poëtæ fabulantur, qui etiam Avernum pro inferno usurpant. Nunc vero Lucrini lacus nihil nisi palus lutosa cum arundinetis superest, ab anno 1638, quo ingens terræ motus contigit.

³ *Despondente ei Nerone*] Schema pudendæ rei: quasi maritus uxorem Augusto sponte concederet. Re vera autem 'Tib. Neronis matrimonio Liviam, et quidem prænantem, abduxit' Augustus: ut simpliciter loquitur Suetonius. Tacitus vero, 'ab-

ductam,' ait, 'Neroni uxorem, et consultos per ludibrium pontifices, an concepto necdum edito parta rite nuberet.'

⁵ *Circa Veliam*] Urbs Lucaniæ est: nunc jacet, ubi nunc *Castel à mar della Brucca*, in provincia principatus citerioris: ubi quoque est Palinuri promontorium, vulgo, *Capo di Palinuro*.

⁶ *Vis Africi*] Hic ventus in mari Mediterraneo dicitur *Ponant-lebeche*, in Oceano *Sud-ouest*.

^b *Dubia, et interdum ancipiti*] Transponit Acidalius copulam, et, hoc pacto: *dubia interdum et ancipiti*. Fateatur tamen ancipitem fortunam sumi posse pro periculosa: quo sensu nulla mutatione opus est.

et ut navali primo prælio apud Mylas^c ductu Agrippæ pugnatum prospere, ita inopinato classis (adversæ)^p adventu gravis sub ipsius Cæsaris oculis circa Tauromenium^d accepta clades: neque ab ipso periculum abfuit. Legiones, quæ cum Cornificio erant, legato Cæsaris, expositæ in terra, pæne a Pompeio oppressæ sunt. Sed ancipitis fortuna temporis matura¹⁰ virtute correcta. Explicatis^e quippe utriusque partis classibus, pæne omnibus exutus navibus Pompeius Asiam fuga petivit, jussuque M. Antonii, cujus opem petierat, dum inter ducem et supplicem tumultuatur, et nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, a Titio jugulatus est.^f [U. c. 719. a. Chr. n. 34.] Cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox ludos in theatro Pompeii faciens, execratione populi, spectaculo, quod præbebat, pelleretur.

80. Acciverat [U. c. 718. a. Chr. n. 35.], gerens contra Pompeium bellum, ex Africa Cæsar Lepidum cum XII. semiplenis legionibus. Hic vir omnium vanissimus, neque ulla virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeii, quia propior fuerat, sequentem non ipsius, sed Cæsaris auctoritatem ac fidem, sibi junxerat: inflatusque amplius XX. legionum numero, in id furoris processerat, ut inutilis alienæ victoriæ¹¹ comes, quam diu moratus

^c Dum turbas agit, et fluctans inter personam ducis et supplicis, nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, interfectus est a Titio.

ken. Bipont. et al. Vascos. Ed. Basil. et Lugd. Bat. 2. classe.—9 *Adversæ*, quod in Edd. plurimis deest, ex Heins. et Ruhken. conjectura insertum est in Ed. Kraus. et Bipont. sec. Herel. mavult *inop. Pompeiana classis*.—10 Ruhken. malit *mature*, quod in textum recepit Clud.—11 Ita Ed. pr. Bipont. sec. Clud. et al. Cod. in *aliena victoria*: Burer. in *uliena victoria*, probante

NOTÆ

^c *Apud Mylas*] Urbs est Siciliæ, in dum certamen.
valle Demonæ, vulgo *Milazzo*.

^d *Tauromenium*] In Sicilia quoque, in urbe Phrygiæ Midaio, ut Dionii placet: sed Miletii, ut Floro, Appiano, et Straboni ejusdem propemodum temporis scriptori, Geog. lib.

^e *Explicatis*] Id est, in patenti loco expositis et instructis ad ineun-

erat, dissidendo in consillis Cæsari¹ et semper diversa his, quæ aliis placebant, dicendo, totam² victoriam ut suam interpretaretur,³ audebatque denuntiare Cæsari, excederet Sicilia. Non ab Scipionibus, aliisque veteribus Romanorum ducum, quicquam ausum patratamque fortius, quam tunc a Cæsare. Quippe cum inermis et lacernatus⁴ esset, præter nomen nihil trahens, ingressus castra Lepidi, evitatis, quæ jussu hominis pravissimi tela in eum acta erant,⁵ cum lacerna ejus perforata esset lancea, aquilam legionis rapere ausus est. Scires, quid interesset inter duces.⁶ Armati inermem secuti sunt; decimoque anno, quam ad [in]⁷ dissimillimam vitæ suæ potentiam pervenerat, Lepidus et a militibus et a fortuna desertus, pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Cæsarem turbam latens, genibus ejus advolutus est. Vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt; spoliata, quam tueri⁸ non poterat, dignitas.⁹

81. Subita deinde exercitus seditio (qui plerumque contemptatus frequentiam suam, a disciplina desciscit, et, quod cogere se putat posse, rogare non sustinet)¹⁰ partim severi-

¹ *Venerat in eam dementia, ut arrogeret sibi, tanquam suam, totam victoriam, quam retardaverat diu, dissentiendo Cæsari in consillis, et dicendo semper contraria sic quæ aliis probabantur, cum esset inutilis socius in victoria aliorum.*

² *Cognoscere posses, quantum discrimen esset inter eos duces.*

³ *Adempta ei dignitas, &c.*

⁴ *Et non dignatur potere precibus id quod credit se posse vi obtinere.*

Ruhnken. et ita Lugd. Bat. 2. Bipont. pr. et Burmann.—12 Ed. pr. Lugd. Bat. 2. et vetustiores Cæsaris; correxit Cæsari Acidal. quod receperunt Ruhnken. Gruner. Bipont. sec. et Clud.—1 Ita Cod. Ed. pr. *tutam*.—2 Ed. pr. *interpretabatur*, quod correxit Ed. Basil. probante Ruhnken. qui etiam mox *auderetque* malit.—3 Ed. Basil. et Lugd. Bat. 2. *jacta*.—4 Ed. pr. *ad indissimillimam vita sua*, cum nota marginali Rhenani: ‘*al. vitæ suæ*.’ Inde Vascos. et Ed. Basil. dedere: *ad dissim. vitæ suæ*, ejecto in, quod e margine, a correctore ascriptum, in textum irrepsisse videtur. Ruhnken. conj. *ad indignissimam vita sua*. Cod. *ad in (Dissimillima vita) potent. perven.* Junt. *ad indissimillimam vitæ suæ potentiam*.—5 Ita Ed. pr. Cod. *intueri*.—

NOTE

⁴ *Lacernatus*] Id est, lacerna indutus: de qua supra cap. 70.

⁵ *Acta erant*] In editione prima ita legitur: quod Vossius mutare non debuisse: nam *agere tela* recte dicitur

pro *adigere*. Hinc ponderum impulsores Ovidius v. Fast. vocat actores. ‘Fulmina de cœli jaculatus Jupiter arce Vertit in actores pondera vasta suos.’

tate, partim liberalitate discussa Principis: Speciosumque¹ per id tempus adjectum supplementum Campanæ colonis. (Agri)⁶ ejus relictī erant publici:² pro his longe uberiores redditus duodecies HS. in Creta insula redditi, et aqua promissa,⁷ quæ hodieque singulare et salubritatis instar¹ et amenitatis ornamentum est. Insigne coronæ classicæ,^m quo nemo unquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Cæsar reversus in Urbem, contractas emtionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usibus destinare professus est; templumque Apollinis,⁸ et circa porticus, facturum promisit, quod ab eo singulari extractum munificentia est.

82. Qua æstateⁿ Cæsar tam prospere Libium in Sicilia,

6 Agri in Ed. pr. excidisse viderunt Scheffer. Misc. Obs. vol. ix. p. 171. et Rubnken. Ed. Basil. agri omissio, relictī in redditus mutavit, et sic Lugd. Bat. 2. — 7 Heins. probante Rubnken. promissa conjicit. — 8 Ita Ed. pr. Ed. Basil.

NOTÆ

¹ *Speciosumque, &c.*] Sensus est: Hoc tempore plurimi coloni submissi sunt Capuam ad supplendum numerum hujus colonie.

² *Agri ejus relictī erant publici*] Alii legunt, *Ejus redditus erant publici*. Hunc locum Dio mirifice illustrat, cum refert seditionem exercitus compositam sic fuisse: Cæsar pecuniam primum, deinde agros militibus dedit. Nam quoniam publici, qui tunc erant, non sufficiebant, etiam alios emit ab his qui Capuam incolunt; et ipsis tum aquam Juliam, tum terram Cnossiam (mellius Gnosiam, est autem Gnosus in Creta), eorum loco dedit. Ergo sensus loci sit: Cum agri, ex quibus Campanæ colonis redditus percipiebantur, publici essent, nec sibi injuria dividi privati possent; eos Cæsar emit, ac pro his in insula Creta reddidit alios agros, ex quibus uberiores redditus amplius nonaginta mille

librarum provenirent. Insuper promisit se Capuam deducturam aquam, quæ illic et instauravit salubritatem, et est etiam nunc ornamentum amenissimum.

¹ *Et salubritatis instar*] Existimo sic intelligi debere *instar*; quasi adjumentum et instaurationem salubritatis. Certe Festus ab *instar* deducit *instaurare*: quoniam instaurari proprie dicitur, quod ad formam similem exemplo priori reducitur. Hic vero, ut bene notat Acidalius, *instar* non exemplum est, nec passive sumitur pro eo quod instauratum est: sed active, ut quod instaurat; hic nempe salubritatem.

^m *Classicæ*] Id est, navalis. Aurea erat, et rostrata, sive navium quasi rostris adornata.

ⁿ *Qua æstate*] Hunc locum aut mutilatum aut mutilatum Schegkii sic restituit: *Qua æstate Cæsar tam*

bene fortuna in Cæsare et republica militavit ad Orientem.⁹ Quippe Antonius [U. c. 718. a. Chr. n. 85.] cum XIII.º legionibus ingressus¹⁰ Armeniam, ac deinde Mediam, et per eas regiones Parthos petens,^p habuit regem eorum obvium. Primoque duas legiones, cum omnibus impedimentis^q tormentisque^r et Statiano legato amisit; mox sæpius ipse, cum summo totius exercitus discrimine, ea adiit pericula, quibus¹¹ servari se posse desperaverat; amissaque non minus quarta parte militum, captivi cujusdam, sed Romani, consilio ac fide servatus. Qui clade Crassiani exercitus captus, cum fortunam,¹² non animum mutasset, accessit nocte

Apollini.—9 Locum vexatissimum, ut est in Ed. pr. edi jussimus, cum medicina certior allata non sit. Rhenan. *Libium* mutavit in *Lepidum*, cui Bonhommeus in textu suo in præposuit. Ed. Basil. post in *Sicilia* verbum deesse, vacuo spatio relicto, monstravit, quod Viri docti quidam apud Schegkium, ejecto in ante *Lepidum*, esse putarunt *devicit*; Christianus vero in Noct. Acad. Obs. II. p. 39. *vicit*, expuncto sequente *bene*. Schegkii ipse Bonhommeum probans nil nisi *bene* mutavit in *pane*. Acidal. *Qua ætate quam Cæsari prospera in Lepidum in Sicilia, tam æquæ fortuna in Cæsarem et rep.* &c. Heins. *tam prospere pro re civium, pane, &c.* Burmann. *Q. æ. C. t. p. in Lepidum in Sicilia, bene fortuna pro Cæsare et rep.* &c. Probabilissimum attulit Ruhnkenius: *Qua ætate Cæsar tam prospere sepeliit in Sicilia bellum*, (intelligo, cum Sex. Pompeio,) *fortuna in Cæsare et republica mutavit (sc. se) ad Orientem.* Vir D. in Ephemer. lit. Gœting. a. 1779. Addit. p. 120. verba in *Cæsare et republica* pro suspectis habet, eaque hand convertit Jacobsius. *Kraus.*—10 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *egressus*.—11 Heins. *e quibus*: Herel. *quibus vindicari se posse desperaverat*, ex II. 28. ne idem verbum mox recurrat. *Servari* forsitan e margine in locum verbi *vindicari* irrepsit. *Kraus.*—12 Ita Ed. pr. Cod. *cum fortuna non animum mutasset*. Succurrit mihi: *cum fortuna statum, non animum mutasset*, ex Sallustii Fragm. p. 999. Ed. Cortii. ap. Ruhnken. *Mala* secundæque res opes, non ingenium

NOTE

prospere in Lepidum in Sicilia, pane fortuna in Cæsarem et rempublicam militavit ad Orientem. Quæ lectio mihi placere posset, si quid adversi ad Orientem Cæsari contigisse legem: cum vero omnia feliciter illi cesserint, probari mihi non potest. Certe codicibus, non emendatoris conjectura opus est. Satis igitur et aliis et mihi erit proferre sensum loci: is sit, Quæ ætate Cæsar in Sicilia adeo prospere pugnavit in Lepidum; eadem fortuna ipsa æque feliciter pro Cæsare et pro republica

militavit ad Orientem.

⁹ XIII.] Scribe cum Freinshemio *ærddecim*.

^p Parthos petens] Notissimos Asiæ populos, olim totius imperii Persici dominos.

^q Impedimentis] In exercitu impedimenta dicuntur sarcinæ, instrumenta, et quævis res aliæ quæ ad exercitus usum conferantur: Gallice, *le bagage*.

^r Tormentisque] Interpretare bellicas machinas, quæ saxa, tela, et id genus alia torquent.

ad stationem^a Romanam, prædixitque, ne destinatam iter peterent, sed diverso sylvestrique pervaderent. Hoc M. Antonio ac tot illis¹ legionibus saluti fuit: de quibus tamen, totoque exercitu, haud minus pars quarta, ut prædiximus, militum; calorum servitiique² desiderata tertia est; impedimentorum vix ulla superfuit. Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. Qui tertia æstate reversus in Armeniam, regem ejus Artavasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis, vinxit. [U. c. 720. a. Chr. n. 83.] Crescente deinde et amoris in Cleopatram incendio, et vitiorum, quæ semper facultatibus licentiaque et assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre constituit; cum ante, novum se Liberum³ patrem appellari jussisset, cum redimitus hederis, crocotaque⁴ velatus aurea, et thyrsus⁵ tenens, cothurnisque⁶ subnixus,³ curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandriæ.

83. Inter hunc apparatus belli, Plancus, non judicio recta legendi, neque amore reipublicæ aut Cæsaris, (quippe

mihi mutarunt.' Kraus.—1 Ed. pr. *Hoc M. Antonio acto, illis legionibus*: Ed. Basil. *atque illis legionibus*: Voss. *illis*: Heins. *ac tot illis*, quod præfert Kraus.—2 Sic ex conjectura Ruhken. ediderunt Kraus. Bipont. sec. Claud. et al. recentiores. Ed. pr. *coronaque*.—3 Sic quoque emendavit idem Ruhken. Ed. pr. *succinctus*.—4 Ed. Basil. et Lips. *in omnia et omnibus*:

NOTE

^a *Ad stationem*] Statio de quovis loco dicitur, ubi statitur. Hic vero dicitur de loco vigilibus ac custodibus ad agendas excubias assignato: Gallice, *Corps de Garde*.

¹ *Hoc M. Antonio ac tot illis*] Malo sic cum Bœclero legere; etsi lectioni editionis primæ suus est sensus.

² *Servitiique*] Id est, servorum. Desiderari autem in exercitu dicuntur ii, qui in prælio ceciderunt; eo quod in recensione, quæ solet a prælio fieri, non compareant.

³ *Liberum*] Bacchum, Jovis ex Se-

mele filium. Dens vini putatus est, ac pro ipso vino poni solet. Unde dictus est, teste Seneca, *Liber a liberando*, quia vinum curas solvit, et ab illis mentem liberat: non vero, ut quidam scripserunt, quod, qui vino usi sunt nimio, libere loquantur.

⁴ *Et thyrsus*] Hasta erat aculeata, tecta hedera, et in Bacchi orgiis gestari solita.

⁵ *Cothurnisque*] Cothurnus calceamenti genus est subere quodammodo sublevati: quo utebantur tragædi, et virgines, ut eminentiores viderentur.

hæc semper impugnabat,) sed morbo proditor,^a cum fuisset humillimus assentator reginæ, et infra servos cliens,^c cum Antonii librarius, cum obscœnissimarum rerum et auctor et minister, cum in omnia et in omnibus^b venalis, cum cœruleatus et nudus,^e caputque sedimitus arundine et caudam trahens, genibus innixus Glaucum saltassét^d in convivio,^f refrigeratus^g ab Antonio,^h ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Cæsarem. [U. c. 722. a. Chr. n. 31.] Et idem posteaⁱ clementiam victoris pro sua virtute inter-

^a Sed inveterata perfidia, cum fuisset abjectissimus adulator reginæ, et ejus cliens humilior quam servi.

Helms. in omnia in omnibus.—5 Ita interpunxit Lips. Ed. pr. saltasset, in convivio.—6 Sic distinguunt Edd. plurimæ. Ruhnken. refrigeratus, ab A.—7 Cod.

NOTE

^a *Morbo proditor*] Inveterata et usa corroborata vitia morbi animi dicuntur.

^b *In omnia et in omnibus*] Lipsius legit, in omnia, et omnibus venalis, ut sensus sit, Plancum a quovis ad quod liberet trahi auro potuisse.

^c *Cœruleatus, et nudus*] Id est, altera parte cœruleo amictu tectus, altera vero nudus.

^d *Glaucum saltasset*] Id est, Glaucum saltando expressisset, retulisset, imitatus esset. Est simile quid apud Horatium Sat. lib. I. 5. 'In faciem permulta jocatus, Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat.' Glaucus autem Deus maris est. De quo fabula varie narratur. Piscatorem alii alunt fuisse, qui captos in ripa pisces cum explicuisset, quadam herba contacta, subito prosllierunt in fluvium. Cujus herba vim admiratus cum ipse Glaucus degustasset, in aquam insiluit, pisces insecutus; et acceptus est inter maris numina. Alii vero tradunt urinatore fuisse, qui cum inspectantibus municipibus suis sæpius in fluvium se dejecisset, diutiusque subter

aquas moratus semper emersisset; cum tandem frustra illis expectantibus non rediret, Deus maris est creditus.

^e *Refrigeratus*] An est hic refrigerare, quod dicit Plautus, 'frigidam suffundere?' Certe non abs re omnino, cum, qui Glaucum ageret, aqua joco aspergi. Atqui hæc est Acidalli interpretatio; ingeniosa quidem, at minime vera. Lipsiana verior est. Significatur intepuisse gratiam Planci apud Antonium, propter manifesta filii rapinarum indicia. Hunc porro teporem meminisse vocari frigus ab Horatio et a Seneca. Ab Horatio quidem Sat. lib. II. 1. quanquam etiam id accipi pro *morte* posse scio: 'majorum ne quis amicus Frigore te feriat.' A Seneca vero adhuc magis ad Velleii mentem Epist. CXXIII. 'Votienus Montanus, et amicitia Tiberii notus et frigore.'

^f *Et idem postea*] Sensus est: Et idem postea Plancum laudi sibi vertebat victoris clementiam, quasi clementer et benigne ab illo propter suam virtutem exceptus fuisset.

pretabatur, dictitans, id probatum a Cæsare, cui ille ignoverat. Mox autem hunc⁷ avunculum Titius imitatus est. Haud absurde Coponius, vir prætorius gravissimus, P.⁸ Siliis socer,⁸ cum recens transfuga, multa ac nefanda Plan- cus absentis Antonio in senatu objiceret: ' Multa,' inquit, ' me hercules fecit Antonius pridie, quam tu illum relin- queres.'

84. Cæsare deinde et Messalla Corvino consulibus [U. c. 728. a. Chr. n. 30.] debellatum⁹ apud Actium,⁹ ubi longe ante, quam dimicaretur, exploratissima Julianarum par- tium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles atque imperator; illa⁹ marcebant omnia.¹⁰ Hinc remiges¹⁰ firmissimi,¹⁰ illinc inopia affectissimi. Navium hac magnitudo modica nec celeritati adversa; illa species terribilior.¹¹ Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæsarem quotidie aliqui¹² trans- fugiebant. Denique in ore atque oculis Antonianæ classis

⁷ Bellum finitum est.

⁸ In illa omnia languebant.

Mox a. h. mox a. T. Alterum mox expungendum primus vidit Ald. Nep. Ed. pr. Lugd. Bat. 2. et al. Hunc mox avunculum. Lips. M. Titius.—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Coponius, vir prætorius, gravissimus pater, Siliis socer. Cod. Coponius, vir E. prætorius, &c. Schegk. vir e prætoris. Ruhnken. Coponius prætorius, vir eminentissimus et gravissimus, P. Siliis socer.—9 Sic Ed. pr. Cod. illam arcebant: Vascos. et Burer. in illa.—10 Ita correxit Lips. Ed. pr. re- ges.—11 Ed. pr. Navium hac magnitudo modicave celeritate, adversa illa specie et terribilior: Cod. modicave celeritate, adversa illa species terribilior: Junt. et Vascos. adversa illa specie terribilior. Ed. Basil. Navium hinc magnitudo modica, sed celerior, av adversa illa specie terribilior. Helms. prius membrum correxit, ut editum est; alterum dedit, illuc specie terribilior. Ruhnken. vero idem e Codice restituit.—12 Ita Ed. pr. Cod. aliquid transfugiebat, quod tuetur

NOTE

⁷ Gravissimus, P. Siliis socer] Sic Rhenanus edidit. Aliter Vossius vult legi, gravissimus patri Siliis socer. Quam conjecturam firmat his Suetonii verbis in August. Vita: 'accesserunt convivia, Vinicius ac Silius pater.'

⁹ Actium] Epiri promontorium est, ubi Augustus, devictis navali prælio Antonio et Cleopatra, urbem condidit, quam Nicopolim a victoria nomi- navit.

¹⁰ Illa marcebant omnia] Sic Rhenanus edidit, quo modo etiam Freinshe- mius emendavit; cum in Codice erat, illam arcebant omnia. Burerius autem vult legi, in illa marcebant omnia: quam lectionem in interpretatione secuti sumus.

¹¹ Hinc remiges firmissimi] Alii, re- ges. Lipsii vero emendationem uno omnes consensu sequuntur. Firmis- simi remiges dicuntur pro recentis, et Siculis bellis probe exercitati.

per M. Agrippam Leucas¹ expugnata, Patræ² captæ, Corinthus occupata,³ bis ante ultimum discrimen classis hostium superata. Rex Amyntas⁴ meliora et utiliora secutus, (nam Dellius⁵ exempli sui tenax, ut a Dolabella ***: ad Cæsarem) virque clarissimus Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium, nunquam reginam, nisi nomine, salutavit, maximo et præcipiti periculo transmisit ad Cæsarem.

85. Advenit deinde maximi discriminis^d dies, quo Cæsar Antoniusque, productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere. Dextrum navium Julianarum^e cornu^f M. Lurio^g commissum, lævum Arun-

^d Maximi certaminis.

*****

Wopkens. in Misc. Obs. Vol. ix. p. 270.—1 Sic interpunxit Ed. Basil. Ed. pr. *Corinthus occupata bis, ante, &c.*—2 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Amyntas*.—3 Ed. pr. *nam de illius exemplis vita narrata Dolabella ad Cæsarem*. Ed. Basil. *inde illius exemplo vir audax Dolabella, vir clarissimus*. Lipsius correxit ut editum est, a Seneca Pat. Suasor. i. p. 7. sed pro *ad Cæsarem* voluit *ad Cassium*, nec lacunam vidit, quam Rahnkenius animadvertit et ex eodem Seneca explere tentavit: *Dolabella ad Cassium, a Cassio ad Antonium, ita ab Antonio transit ad Cæsarem*.—

NOTE

¹ *Leucas*] Urbs insule cognominis in Græcia, *Sainte Maurs*. Acarnaniam adjacet, eique ponte jungitur. Unde quibusdam peninsula perperam dicitur.

² *Patræ*] Urbs Achæie in Peloponneso, apud os sinus Corinthiaci: vulgo, *Patras*.

³ *Rex Amyntas*] Scilicet Lycaoniæ et Galatiæ.

⁴ *Nam Dellius*] In autographo erat: *nam de illius exemplis vita narrata Dolabella*. Hinc a Lipsio præter eam, quam textus suppeditat, excogitata duplex lectio. 1. *Nam Dellius exempli sui tenax et illo bello, virque clarissimus* *** *transmisere*, pro *transmisit*, *ad Cæsarem*. 2. Quæ mihi magis placeat, sensum juvat distinctiuncula, et parenthesi hoc modo: *Rex Amyntas meliora et utiliora secutus (nam Dellius exempli sui tenax fuit et illo bello) vir-*

que clarissimus Cneus Domitius *** *transmisere ad Cæsarem*. Cujus lectionis sensum adhuc facilius erit intelligere, si de Dellio pauca dixerō. 1. Historicus fuit. 2. Natura transfuga, ob eamque rem insignis, et ævo illo palam irrisus. 3. A Dolabella ad Cassium, a Cassio ad Dolabellam, ab Antonio demum transmisit ad Cæsarem, exempli sui sive moris tenax, et usque similis sibi.

⁵ *Discriminis*] Interpretatus sum, *certaminis*: quo sensu dixit Virgilius lib. v. *Æneid.* 'post hos æquo discrimine Pistris Centaurusque locum tendunt superare priorem.'

⁶ *Julianarum*] Octavii Cæsaris naves intelligit, quas Julianas idcirco vocat, quod iis Julii Cæsaris vindictam persequeretur Octavius.

⁷ *Dextrum navium cornu*] In navallibus, uti in terrestribus præliis acies

tio,⁵ Agrippæ omne classici certaminis arbitrium. Cæsar ei parti destinatus, in quam a fortuna vocaretur, ubique aderat: classis Antonii regimen Publicolæ Sosioque⁶ commissum. At in terra locatum exercitum Taurus Cæsar, Antonii regebat Canidius. Ubi initum certamen est, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites; in altera nihil præter milites. Prima occupat fugam Cleopatra.⁷ Antonius fugientis reginæ, quam pugnantis militis sui, oemes esse maluit; et imperator, qui in desertores sævire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis, etiam detracto capite,⁷ in longum fortissime pugnandi duravit constantia; et desperata victoria, in mortem dimicabatur. Cæsar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitansque et ostendens fugisse Antonium, quærebat, pro quo et cum quo pugnarent? At illi, cum diu pro absente dimicassent duce, ægre summissis armis cessere victoriam; citiusque vitam veniamque Cæsar promisit, quam illis, ut ea precarentur, persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio. Quis dubitet, suo,⁸ an Cleopatraræ arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad ejus arbitrium direxit fugam? Idem locatus in terra fecit exercitus, cum se Canidius præcipiti fuga rapuisset ad Antonium.

⁷ *Primo Cleopatra se dat in fugam ante alios.*

4 *Lario* Ed. pr. quod, probante Lips., correxit Ursin.—5 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Adrantio*.—6 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Publico, Lætosioque*.—

NOTÆ

instruitur: estque sinistra et dextra ala; sinistram et dextram cornu. Vide supra cap. 70. n. i.

⁵ *M. Lario*] Apud alios *Lario*. Ursinus vero ex æreo quodam Augusti numismate, ubi dicitur P. LURIUS. AGRIPPA. III. VIR. A. A. A. F. F. Ursinus, inquam, legit *Lario*, quod e Dione Lipsius probat.

⁶ *Sosioque*] Lipsius mallet *Sosio*, atque ita Græci. Verum Latini om-

nes cum Vellelo scribunt *Sosium*. Ceterum ne erres cum multis, nam de Sosio varie commemorant, sic habeto: duos Sosios in castris Antonii fuisse. Alter ante prælium Actiacum in levi pugna contra L. Arruntium periit, teste Dione lib. i. Alter vero post Actiacam victoriam incolumitatem ab Augusto impetravit, eodem teste lib. ii.

86. Quid ille dies terrarum orbi præstiterit, ex quo in quem statum^a pervenerit fortuna publica, quis in hoc transcurso tam arctati operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementissima: nec quisquam interemptus est, (nisi) paucissimi, et ii, qui (ne)^b deprecari quidem pro se sustinerent. Ex qua lenitate duois colligi potuit, quem aut initio triumviratus [sui],¹⁰ aut in campis Philippiis,¹¹ si [sic]¹² licuisset, victoris suæ facturus fuerit (modum).¹³ At Sosium L. Arruntii,² prisca gravitate celeberrimi, fides, mox, diu (cum)^b clementia luctatus sua, Cæsar servavit inolu-

7 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *detrectate*.—8 Ita Ruhnken. sequentibus Kraus. Bipont. sec. et Clud. Cod. et Ed. pr. *videbit e suo*; ex quo Rhenan. *videbit e suo*: Burer. et Lagd. Bat. 2. *ut dubites suæ, an*: Burmann. in textu suo Rhenan. lectionem sequitur, sed in notis conj. *unde liquet, suo an*: Voss. Burerium in ceteris secutus, restituit *suo*, et *mox fuerit, pro fuerat*, quod erat in Cod. et Ed. pr.—9 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *interomp. est: paucissimi, et hi, qui deprecari, &c.* Ruhnken. conj. *paucissimis exceptis, qui ne d. Heins. ne inserendum putavit, quod receperunt Bipont. sec. et Clud.*—10 *Sui* damnat Herel., quod cum Kramio unciis inelusit Ed. Bipont., et expunxit Clud.—11 Ita Ed. pr. Ed. Basil. *Philippicis*.—12 *Sic* damnat Bures. unciis inelusit Ed. Bipont., expanxerant Vascos. et Clud. *sibi* vult Burmann. et Gruner.—1 *Modum*, quod deest in Cod. in margine suppletur Rhenan. qui tamen plura deesse arbitratur. Eum secuti sunt Ruhnken., qui etiam *suam* proponit, Lapa. Acidal. Burmann. Ed. Bipont. et Clud. Burer. *triumphum*.—2 Emendatio hæc ex Ed. pr. *ad solium alerunt is p. g. debetur Putean.* quam deinde, probantibus Voss. et Heins., receperunt omnes Edd.—3 *Cum*, quod abest ab Ed. pr. restituit Lapa.—4 Ita Cod.

NOTE

^a Ex quo in quem statum] Ab Oligarchia, quæ paucorum dominatio est, ad Monarchiam, sive unius imperium respublica transit. Actiææ victoriæ diem diligenter Velleius notat, quod ex eo tempore Romæ repetitus sit uni prorsus parendi mos. Quare ne audias eos, qui a Julio Cæsare potius, quam ab Augusto initia Romanæ Monarchiæ numerant. Non propterea Julio Cæsari eripio primam inter Romanos Imperatores loci decus: sed de Julio et Octavio dici potest, quod de Philippo Macedone et Alexandro Justinus pronuntiavit: 'Orbis imperii fundamenta pater jecit; totius operis gloriam filius con-

summavit.'

^b Facturus fuerit (modum)] Sensus est: Ex lenitate, quam Cæsar in Actiæa victoria præbuit, iudicari potuit, quam moderate sua victoria usus fuisset, aut initio sui triumviratus, aut in campis Philippiis, si licuisset. Quæ consequantur, et sunt aut hialca aut mutila, Cl. Puteanus ita restituit: *At Sosium L. Arruntii prisca gravitate celeberrimi fides, mox diu clementia luctatus sua Cæsar servavit incolumem.* Hunc locum mirifice illustrat Dio lib. LI. Ubi Sosium unum ex Antonianis duobus post fugam occulatum ab Arruntio; ab Augusto demum incolumem servatum scribit.

mem. Non prætereat Asinii Pollicionis factum et dictum memorabile. Namque cum¹ se post Brundisinam pacem continuisset in Italia, neque aut vidisset unquam reginam, aut post enervatum amore ejus Antonii animum, partibus ejus se miscuisset,² rogante Casare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum; 'Mœa,' inquit, 'in Antoniana majora merita sunt, illius in me beneficia notiora: itaque discrimini³ vestro me subtraham, et ero præda victoris.'

87. Proximo deinde⁴ anno [U. c. 724. a. Chr. n. 29.] persecutus reginam Antoniamque Alexandream,⁵ ultimam bellis civilibus imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit,⁶ adeo ut multa desidiæ crimina⁷ morte redimeret. At Cleopatra,⁸ frustratis custodibus, illata aspide,⁹ morsu, sane [ejus]¹⁰ expers muliebris metus, spiritum

Ed. pr. *Nam cum*.—4 Ita Cod. Ed. pr. *immiscuisset*.—5 Ita Acidal. Ed. pr. *discrimine*.—6 Ita Cod. *Deest deinde* in Ed. pr.—7 Ita Cod. Ed. pr. *Alexandriam*.—8 Helna. *crimina sua morte*, ex Senec. *Consol. ad Polyb.* 31.—9 *Ejus*

NOTE

¹ *Discrimini vestro*] Discrimen sumitur hic pro certamine, sive dissensione, hoc sensu: Itaque vestris dissensionibus me non interponam nec immiscebo; sed ero præda victoris.

² *Alexandream*] Est urbs Ægypti: Gallis dicitur *Alexandrie*. Portum habet percelebrem, cujus ad ostium est Insula Pharos, quæ, injecta mole, nunc terræ adjacet.

³ *Non segniter interemit*] Sic acta res est. Cum servus operam Antonio suam, et manum commodare ad mortem nolisset; immo se gladio confodiens cum ad heri pedes accidisset: tum Antonius ei, Recte tu quidem, inquit, qui, quod facere recusabas, quomodo mihi faciendum esset, ostenderis. Simulque vulnus in ventrem sibi impexit. Cetera ex Plutarcho repete.

⁴ *At Cleopatra*] Anleta filia fuit, soror et uxor Ptolemæi ultimi, regis

Ægypti. A Casare primum adamata; cui Casarionem filium peperit: dein ab Antonio uxoris loco habita est, relicta Octavia Augusti sorore. Spiritum vero reddidit anno ætatis 39. Vide Horatium Od. i. 37.

⁵ *Illata aspide*] Serpentis genus est præsentissimi veneni. In Africa sola nascitur: unde dicitur nunc Libyca, nunc Ægyptia. Nam quod Strabo aliis in regionibus aspidas ponit illud manifesti erroris Salmasius arguit. Neque enim, quas nos vocamus aspidas, habent ullam communem notam cum illis quas veteres describunt. Quarum commune *στυγερύμα* somnus est dormiendique libido, ac sine sensu et dolore mors.

⁶ *Morsu, sane ejus*] Ursini lectionem valde probo: *At Cleopatra, frustratis custodibus, illata aspide sinu, morsu ejus, expers muliebris metus, spiritum reddidit*. Acidalius voculam *sane* non citra rationem sic transtulit: *morsu*

reddidit. Fuitque et fortuna et clementia Cæsaris dignum, quod nemo ex his,⁹ qui contra [eum]¹⁰ arma tulerant, ab eo [jussu] ejus¹¹ interemptus. D. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eo devictum,¹² idem Antonius, cum dignitatis quoque servandæ dedisset fidem, etiam spiritu privavit. Brutus et Cassius, ante quam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt. Antonii Cleopatrarque quis fuisset¹ exitus, narravimus. Canidius timidius decessit, quam professioni ejus, qua semper usus erat, congruebat. Ultimus autem ex interfecto-ribus Cæsaris, Parmensis Cassius, morte poenas dedit, ut dederat (primus)² Trebonius.³

88. Dum ultimam bello Actiaco Alexandrinoque Cæsar imponit manum, M. Lepidus, juvenis forma, quam mente, melior, Lepidi ejus, qui triumvir fuerat reipublicæ constitutendæ, filius, Junia Bruti sorore natus, interficiendi, simul in Urbem revertisset, Cæsaris consilia inierat. Tunc Urbis custodiis præpositus C. Mæcenas, equestri,⁴ sed splendido, genere natus, vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis pæne ultra foemina fluens ^f non minus Agrippa Cæsari carus, sed minus honoratus (quippe vixit angusti clavi^f pæne⁺ contentus);⁵

f Sed languens desidia et mollitie prope magis quam famina, statim atque negotia concederent illi aliquam relaxationem.

f Contentus equestri ordine.

expungendum censet Kraus. Acidal. probante Ruhken. transponit *morus ejus, sane expers*: Ursin. delet *sane*, et leg. *illata aspide sinui, &c.* Cod. in *morus sane ejus*.—9 *Is* malit Kraus. et ita Ed. Clud.—10 *Eum* expungendum censet Herel.—11 Hæc uncis inclusa pro glossemate habent Kraus. et Heyne.—12 Ita correxit Acidal., probantibus et recipientibus Ruhken. Ed. Bipont. et Clud. Cod. *ab eodem victum*, et ita Lugd. Bat. 2. Burm. et al. Ed. pr. *ob eodem victum*.—1 Kraus. conj. *fuerit*.—2 *Primus* inseruit Ald. Nep. s. Putean. quem secuti sunt Ruhken. Ed. Bipont. et Clud. deest vero in Edd. plurimis.—3 Ita emendavit Ed. Basil. cui accederunt Ruhken. Acidal. Putean. Gruter. Gryph. Voss. Burm. Lugd. Bat. 2. Ed. Bipont. et al. Ed. pr.

NOTE

ejus, sane expers muliebris metus.

¹ *Trebonius*] Uus Latini sermonis postulat, ut legatur, ut dederat pri-

mus Trebonius. Quod Manutius observavit ex Philippicis Ciceronis.

^f *Angusti clavi*] Sic vulgo legitur:

nec minora¹ consequi potuit, sed non tam² concupivit. Hic speculatus est per summam quietem ac dissimulationem præcipitis consilia juvenis, et mira celeritate, nullaque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppresso Lepido, immane novi ac resurrecturi belli civilis restinxit initium.³ Et ille quidem male consultorum pœnas exsolvit. Æquetur prædictæ jam Antistii,⁶ Servilia⁴ Lepidi uxor, quæ vivo

equestris et s. g. n. Manut. equestri et s. g. n.—4 Sic Ed. pr. quæ aperto vitio laborat, quod Editor Basil. audacius amare tentavit, angusto clavo pene contentus. Rectius in pene, (ita scribit Ed. pr.) latere nomen substantivum, unde casus alter pendeat, judicantur Vlri docti et Ruhnkenius. Rubenius de Lato clavo, teste Heinsio, supplevit pænula; Oct. Ferrarius Analect. de Re vestiar. c. 8. honore; Schefferus Misc. Obs. Vol. ix. p. 172. gestaminis; Grunerus, nomine. Sententia suadet honore, s. decore, s. insigni; quod Velleio usitatissimum est; cf. i. 11. ii. 81. Tale quid periisse h. l. et pene ex alio adverbio, fortasse sane, corruptum est. Kraus. Emendationem Ed. Basil. secuti sunt Ursin. Gryph. et Boecler. necnon Lips. qui tamen plane pro pene conjicit. Ed. Bipont. angustæ clavii persona con. Cnd. angusto clavo bene con.—5 Rhean. præstantibus Acidal. et Lips. conj. majora, quod Popmæ et Heins. diliget.—⁶ Herel. malit incendiam, ut supr. 48.—6 Ita Voss. Ruhnken. et Ed. Bipont. Ed. pr. Antistia: Barm. Lugd. Bat. 2. et al. prædicta Calpurnia

NOTÆ

alii, Lipsii emendationem *Thysique* editionem secuti, legunt, *angusto clavo*. Melius etiam, pro *pene*, legeretur *plane*. *Angustus clavis* equestris ordinis insignie fuit, quo a Senatoribus equites discernebantur. Quod ut relinquam penitus perspectum, observo *clavum* genus quoddam vestis esse, aureis clavis distinctæ; quæ et palmata vocabatur a similitudine palmarum: et verrucata, a verrucis clavo similibus. Quod si latior esset, latus clavis dicebatur, conveniebatque duntaxat iis qui Senatores erant. Hac veste tamen induebantur, qui vel patre Senatore, vel equites nati fuissent, ab anno 17. quo togam virilem etiam sumebant, ad annum ætatis Senatoriæ. Quo anno si dignitatem senatoriam consequerentur, lati clavi vestem assumebant: sin minus assequerentur, deponebant; angusto clavo tantummodo contenti.

Dolph. et Var. Clav.

Paterc.

N

¹ Sed non tam] Schegkianus putat tam dici pro *valde*; auctoritatemque Plauti affert; 'ferocem facis, quia te herus tam amat.' Mihi quidem videtur hic sumi tam pro æque, hoc sensu: Nec ad minores quam Agrippa dignitates pervenire valuit, sed eas non æque ac ille concupivit.

² Servilia] Quod de Servilia Velleius narrat, vulgo Porcia, Bruti conjugii, ascribitur: deinde de Servilia Valerius Maximus, alioqui diligens hujus ævi scriptor, nihil commemorat. Denique Lepidi uxor non Servilia fuit, sed Antonia, triumviri filia. Vossius tamen non audet Velleio detrudere fidem: 1. Quia Lepidus, Antonia spreta aut mortua, superducere Serviliam potuit: 2. Quia Serviliam inter aliquot matronas Romanas laudat *Ælianus Var. Hist. lib. xrv. cap. 45.*

igni¹ devorato, præmaturam mortem immortalis nominis sui pensavit memoria.^{2 7}

89. Cæsar autem reversus in Italiam [U. c. 725. a. Chr. n. 28.] atque Urbem, quo occursum,^{8 k} quo favore omnium hominum, ætatum, ordinum exceptus sit; quæ magnificentia triumphorum ejus, quæ fuerit munerum,¹ ne in operis quidem⁹ justi materia, nedum hujus tam recisi, digne exprimi potest. Nihil deinde¹⁰ optare a Diis homines, nihil Dii hominibus præstare possunt; nihil voto concipi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus, post reditum in Urbem, reipublicæ populoque Romano terrarumque orbis representaverit.^{11 m} Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax, sopitus ubique armorum furor; restituta vis legibus, judiciis auctoritas, senatui majestas; imperium magistratum ad pristinum redactum modum; tantummodo octo prætoribus allekti duo; prisca illa et antiqua reipublicæ forma renovata.¹² Rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio; leges emendatæ utiliter, latæ salubriter; senatus sine asperitate, nec sine severitate, lectus. Principes viri, triumphisque et amplissimis honoribus functi, hortatu Principis, ad ornandam Urbem illekti sunt. Consula-

¹ Comparemus cum Calpurnia uxore Antistii, de qua supra diximus, Serviliam uxorem Lepidi: quæ, devoratis candentibus carbonibus, morte præpropere nominis suo conciliavit sempiternam gloriam.

Antistii, &c.—7 Burer. præmatura morte immortalem n. s. p. memoriam.—8 Ita reposuit Lips. Ed. pr. atque urbem occursum, unde Acidal. et Voss. conj. adque urbem. Gruter. delendum putavit occursum: Heins. quo ad urbem occursum.—9 Ita emendavit Ed. Basil. Ed. pr. nedum in operis siquidem.—10 Ruhnken. ex II. 119. conj. denique.—11 Nonnulli representavit, unde Lips. representavit.—12 Ita Acidal. probante Ruhnken. Ed. pr. revocata.—1 Ut, h. i. ne-

NOTE

¹ Vivo igni] Vivus ignis dicitur pro ardenti: quo pacto dixit Horatius, 'viva lucerna.'

^k Occursum] Dio testatur decretum à Senatu, ut Cæsari urbem ingredienti Virgines Vestæ, Senatus, populusque cum conjugibus et liberis oc-

curreret.

¹ Quæ fuerit munerum] Id est, spectaculorum, quæ populo exhibuit. Vide cap. 48. n. 1.

^m Representaverit] Id est, reddiderit, sive præstiterit, et quasi præ manu solverit.

tas (ut)¹ tantummodo usque ad undecimum, [quem] continuaret, cum sæpe obnitens repugnasset, impetrari² potuit. Nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter³ repulit. Bella sub Imperatore gesta, pacatusque victoriis⁴ terrarum orbis, et tot extra Italiam domique opera, omne ævi sui spatium impensurum in id solum opus scriptorem fatigent.⁵ Nos memores professionis, universam imaginem principatus ejus oculis animisque subjecimus.

90. Sepultis, ut prædiximus, bellis civilibus, coalescentibusque reipublicæ membris, [et coram altero]⁶ quæ tam longa armorum series laceraverat, Dalmatia, viginti et du-

¹ *Obtinari non potuit a Cæsare, ut pergeret gerere consulatum amplius undecies, cum sæpe restitisset etiam contra id oblectans.*

cessarium, a præcedente syllaba us extritum, suo loco restituisse putamus. Ed. pr. *Consulatus tantummodo usque ad undecimum, quem continuaret.* Ed. Basil. delevit interpunctionem post *undecimum* et pro *quem* legit *us*. *Quem* vero ab indocto homine Velleio obtrusum videbatur. *Kraus.*—2 Ita Edd. plurimæ ex emendatione Ed. Basil. *impetrare* Ed. pr.—3 *Fatigent* Ed. pr. quod correxit Lips. Acidal. conj. *flagitant*: Voss. *fatigarent.*—4 Expungenda hæc censuerunt Ed. Basil. Ald. Nep. Acidal. Boecler. et Vir III. in *Ephemerid. lit. Goetting.* a. 1779. Add. p. 120. qui hoc monstrum lectionis ex depravato glossemate scioli cujusdam, *eo jam altero*, ad *bella civilia* respicientis, ortum esse conjicit. Alii aliud vix feliciter tentarunt. Burer. *et coram altero*, sc. R. P. membro. Lips. *et curante eo*. Voss. *eo curante serio*. Heins. *et eo cura majore*. Gruner. in *corpus antiquum*. Vir D. in *Biblioth. Univers. German. T. XLVIII.* Fasc. 2. ex Pacato Paneg. 36. ap. Ruhnk. ad h. l. *sub uno capite*. Nodell in *Libello crit. Obs. et coierunt alia*. Herelius longe melius, *junctura meliore*.

NOTE

¹ *Tam constanter*] Hic miror Brissonium, Popmam, et Vossium: quorum duo priores affirmant *tam sumi pro valde*; alter vero non dubitat, quin sit reponendum *tamen*. Nam quis non videt *quam* hic non esse pronomen, sed adverbium; eique *tam* opponi hoc sensu. Nam quod spectat ad dictaturam, tanta constantia eam repulit, quanta pertinacia eam illi populus deferebat? Dictaturam autem, rejecta ab humeris toga, nudo pectore, deprecatus est Cæsar.

² *Pacatusque victoriis*] Lipsius non

inconsmode legit, *peragratusque, &c.*

³ *Fatigent*] Id est, *fatigarent*. Sed forte, quod Acidalio placet, *flagitant*.

⁴ *Et coram altero*] Hæc tria verba nonnulli, Aldo duce, tollunt: sed audaciores sunt, cum vulgata lectio auctoritate Ms. nixa sit. Vossium potius aut Lipsium sequor; sed Lipsium magis, qui simplicius legit, *et curante eo, quæ, &c.* hoc sensu: Augusto curam et medicinam adhibente iis reipublicæ partibus, quas tam longa bellorum series laceraverat.

centos (annos)⁵ rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii.⁶ Alpes,⁷ feris incultisque⁸ nationibus celebres, perdomitæ. [U. c. 729. a. Chr. n. 24.] Hispaniæ, nunc ipsius præsentia, nunc Agrippæ [U. c. 735. a. Chr. n. 18.], quem usque in tertium consulatum, et mox collegium tribuniciaë potestatis,⁹ amicitia Principis evexerat, multo varioque Marte pacatæ. In quas provincias cum initio Scipione et Sempronio Longo consulibus primo anno secundi (belli)⁷ Punici, abhinc annos ccl. Romani exercitus missi essent, duce Cn. Scipione Africani patruo, per annos cc. in his multo mutuoque ita certatum est sanguine, ut,⁸ amissis populi Romani imperatoribus⁸ exercitibusque, sæpe contumelia, [etiam]⁹ nonnunquam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim provinciæ Scipiones consumserunt: illæ contumelioso x.¹⁰ annorum bello sub duce Viriatho majores nostros exercuerunt: illæ terrore Numantini belli, populum Romanum concusserunt. In illis turpe Q. Pompeii fœdus, turpiusque Mancini, senatus cum ignominia detiti imperatoris⁹ rescidit: illa¹ tot consulares, tot prætorios

⁵ Dalmatia, quæ rebellaverat viginti et ducentos annos, tandem ita pacata est, ut se perpetuo imperii Romani deinceps subditam esse agnoverit.

⁶ Et non multo post usque eo, ut esset ipsius collega in munere Tribuni.

⁷ In his pugnatum est ab utraque parte cum tanta effusione sanguinis, ut, &c.

⁸ Cum dedecore duci, qui traditus fuit hostibus.

Ruhnkenius nihil ausus est. Kraus.—5 Annos addidit Lips. probante Ruhnken.—6 Ita emendavit ex Ed. pr. *multisque* Heins. probante et recipiente Ruhnken. Ed. Bipont. *inultisque*.—7 Heins. addidit *belli*, quod deest in Edd. vett.—8 Ed. pr. *amissis prætor imp.* Ed. Basil. P. R. *imp.*—9 Ruhnken.

NOTÆ

⁷ Alpes] Montes excelsi sunt, qui Italiam separant a Gallia et a Germania. Vulgo dicuntur *les Alpes*. Tamen multiplices sunt, et pro varia locorum nationumque diversitate varia nomina sortiuntur.

⁸ X. annorum] Alii viginti annos belli Viriathini numeraverunt, alii quindecim, ut epitome Livii et Florus. Appianus aperte docet hoc bellum

gestum annis duntaxat octo: Justinus, annis decem. Verum historicos inter se componere facile est. Ergo qui decem aut quindecim annos numerant, illi spectant Viriathi imperium, quod ultra non patuit: qui vero viginti annos, illi de duratione belli potius, quam de annis imperii: Viriathini loquuntur.

⁹ Illa] Scilicet, regio.

absumsit duces; patrumque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium dijudicari non poterit,¹¹ Hispanis Romanisne in armis plus esset roboris, et uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Cæsar Augustus, ut, quæ maximis bellis nunquam vacaverant, eæ sub C. Antistio,¹² ac deinde P. Silio legato ceterisque postea, etiam latrociniiis vacarent.*

91. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac rege Parthorum signa Romana, quæ, Crasso oppresso,¹³ Orodes, quæ, Antonio pulso, filius ejus Phraates^a ceperant, Augusto remissa sunt. [U. c. 734. a. Chr. n. 19.] Quod cognomen illi viro, Planci sententia, consensus^x universi senatus populique Romani indidit. [U. c. 727. a. Chr. n. 26.] Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent. Quippe L. Murena, et Fannius Cæpio, diversis moribus, (nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio et hoc antepessimus,) cum inissent occidendi Cæsaris consilia [U. c. 732. a. Chr. n. 21.], oppressi auctoritate publica, quod vi facere voluerant, jure passi sunt. Neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiator, quam senatori, propior,[†] collecto in ædilitate favore populi, quem extinguendis privata familia[‡] incendiis in dies auxerat, in tantum quidem,

* Ut, quæ provinciæ nunquam fuerant sine maximis bellis, eæ postea sub Caio Antistio, &c. essent etiam sine latrociniiis.

† In omnibus similior gladiator, quam Senatori.

‡ Opera suorum domesticorum.

etiam expungendum censet.—10 Edd. vett. XX.—11 Ita Ed. pr. Cod. poterit.—12 Ita correxit Ed. Basil. ex Flor. iv. 12. 51. et Dion. l. lxx. 25. Ed. pr. Aristio.—13 Ita Ed. Basil. Ed. pr. presso.—1 Ita Ed. pr. Ed. Basil. trans-

NOTE

^a *Filius ejus Phraates*] Hic falsus est Ursinus, qui pro *Phraates* substituendum esse putat *Pacorus*. Nam, 1. constat ex Velleio Pacorum ante fugam Antonii a Ventidio jam occisum fuisse. 2. Constat ex Justino,

Dione, Zonara, et aliis, Orodem triginta filios habuisse, et inter eos Pacorum et Phraatem.

^x *Consensus*] Sic, teste Vossio, fuit in veteri codice, non autem *consensus*, ut aliqui ediderunt.

ut ei præturam continuaret,⁷ mox etiam consulatum petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientia mersus,² nec melior illi res familiaris, quam mens, foret; aggregatis simillimis sibi, interimere Cæsarem statuit, ut,³ quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato moreretur. Quippe ita se mores habent, ut publica quisque ruina malit occidere, quam sua proteri, et idem passurus, minus conspici. Neque hic prioribus in occultando⁴ felicior fuit: abditusque carceri,⁵ cum consciis facinoris, mortem dignissimam vita sua obiit.

92. Præclarum excellentis viri factum C. Sentii Saturnini, circa ea tempora consulis [U. c. 735. a. Chr. n. 18.], ne fraudetur memoria. Aberat in ordinandis^b Asiæ Orientisque rebus Cæsar, circumferens terrarum orbi præsentia [sua]⁴ pacis suæ bona. Tum Sentius, forte et solus, et absente Cæsare, consul, cum alia, prisca severitate summaque constantia, [vetere consulum more ac severitate]⁵ gessisset, protraxisset^c publicanorum^c fraudes, punisset avaritiam, regressisset in ærarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis præcipuum egit consulem.⁷ Nam et quæsturam petentes, quos indignos judicavit, profiteri^d vetuit; et,

⁷ *In lucem protulisset.*

⁷ *Præcipuum se præbuit consulem.*

ponit ante hoc.—2 Ruhnken. tentavit omnium f. s. sentina emeruus.—3 Ut, quod aberat a Codice et Ed. pr. restituit Burer.—4 Sua eiecit Ruhnken. ut præsentia pro adjectivo sumatur.—5 Vir D. in Ephemerid. lit. Goetting. an. 1779. Addit. p. 120. hæc merito de glossemate suspecta habet. cf. loc. infr. sub fin. hujus cap. Ruhnkenius ante eum ac severitate solum

NOTE

⁷ *Ut et præturam continuaret*] Noli id interpretari, quasi prætor bis fuisset: nam nihil aliud Velleius innuit, quam Egnatium ab ædilitate præturam obtinuisse. Quod ut penitus intelligas, observa, opus etiam olim fuisse annorum aliquot intervallo a magistratu ad magistratum. Quare Yossius ei refert ad ædilitatem; accipitque *continuare* pro continue et sine intervallo jungere.

² *Occultando*] Subintelligitur aut *se*, aut *facinore*.

⁵ *Abditusque carceri*] Forte, *additus*: quo modo legit Acidalius.

^b *In ordinandis*] Subintellige, *occupatus*.

^c *Publicanorum*] Sic vocantur, qui principum reditus et vectigalia populi exigunt, easque certo constituto pretio redimunt.

^d *Proferri*] Id est, nomen edere,

cum id facturos se perseverarent, consularem, si in Campum⁶ descendissent, vindictam minatus est. Et Egnatium, florentem favore publico, sperantemque, ut præturam ædilitati, ita consulatum præturæ se juncturum, profiteri ve-
tuit; et, cum id non obtinuisset, juravit, etiam si factus esset consul suffragiis populi, tamen se eum non renuntia-
tarum.* Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriæ comparandum reor, nisi quod, naturaliter, audita visis laudamus libentius; et præsentia invidia, præterita veneratione prosequimur; et his nos obrui, illis instrui credimus.

93. Ante triennium fere, quam Egnatianum scelus erumperet, circa Murenæ Cæpionisque conjurationis tempus [U. c. 732. a. Chr. n. 21.], abhinc annos L., M. Marcellus,[†] sororis Augusti Octaviæ filius, (quem homines ita, si quid accidisset Cæsari, successorem potentiae ejus arbitrabantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei⁶ posse contingere non existimarent,) magnificentissimo munere ædilitatis[‡] edito,[§] decessit admodum juvenis, sane, ut aiunt, ingenuarum⁷ virtutum, lætusque animi et ingenii, fortunæque, in quam alebatur, capax. Post cujus obitum Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam,⁹ ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offensio-

⁶ Et cum asseverarent id se facturos, minatus est se animadversurum in eos auctoritate Consulii, si venissent in campum.

^{*} Tamen se eum non declaraturum.

[†] Exhibito, cum esset ædilis, magnificentissimo spectaculo.

[‡] Qui sub prætextu legationis pro principe profectus in Asiam.

damnaverat.—6 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *securos ei*: Rhenan. *securæ vel securius*.

NOTE

dare. Sic profiteri bona dicitur, pro facultatum suarum numerum et vim apud magistratum declarare.

⁶ Si in Campum] Intellige, Martium: ubi comitia habebantur.

[†] M. Marcellus] Ille est, de quo Virgilius Æneid. vi. 'Tu Marcellus eris.' Ad cujus libri recitationem

eoram Augusto, sed maxime ad apud prædictum versum, defecisse dicitur Octavia mater, atque, ægre collecto spiritu, jussisse Virgilio dena sestertia pro singulo versu dari.

[‡] Munere ædilitatis] Intellige, spectaculum. Ædilium enim erat interdum populo spectacula præbere.

nes,⁷ præsentī se subduxerat tempori, reversus inde [U. c. 733. a. Chr. n. 20.] filiam Cæsaris Juliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit uxorem, foeminam neque sibi, neque reipublicæ felicis uteri.⁸

94. Hoc tractu temporum Ti.⁹ Claudius Nero, (quo trimo,^{9a} ut prædiximus, Livia, [Drusi Claudiani filia, despondente¹⁰ Nerone, cui ante nupta fuerat,]¹¹ Cæsari nupserrat,) innutritus coelestium præceptorum disciplinis, juvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est, sperari poterat, visuque¹² prætuleraat principem,¹³ quæstor, undevicesimum annum agens, capessere¹³ coepit rempublicam [U. c. 732. a. Chr. n. 21.]; maximamque difficultatem annonæ, ac rei frumentariæ inopiam, ita Ostiæ¹ atque¹ in Urbe mandato vitrici² moderatus est, ut^e per id, quod agebat, quantus evasurus esset, eluceret. Nec multo post [U. c. 734. a. Chr. n. 19.] missus ab eodem vitrico cum exercitu ad visendas ordinandasque, quæ sub Oriente sunt, provincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu² editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta

⁷ Ob secretas inimicitias cum Marcello.

⁸ Famīnam neque sibi, neque reipublicæ, fortunata fecunditatis.

⁹ Qui a principio pueritizæ spem dederat, se tantum fore quantus nunc est, et qui aspectu solo princeps esse iudicabatur.

^e Et, jussu vitrici, ita Ostiæ atque Romæ curavit cibos et rem frumentariam, cujus erat maxima penuria, ut, &c.

*****

—7 Ita Cod. Ed. pr. *sane ingenuarum, ut aiunt*.—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Titus.—9 Ita emendavit Ald. Nep. Ed. pr. *primo*: Ed. Basil. *prins nato*; et ita Erasm. Steph. et Popma. Lips. *bimo*, quod placet Boecler.—10 Ita Ed. Basil. Cod., ut videbatur Burerio, *respondente ei*: Ed. pr. *respondente*: Ruhnken. Burm. Lugd. Bat. 2. et al. *despondente ei*.—11 Hæc uncis inclusa ex 11. 75. et 79. Ruhnken. inculcata esse iudicat.—12 Ita correxerunt Ursin. Scheffer. et Markland. Edd. plurimæ *visuque* ex Ed. pr.—13 Cod. et Ed. pr. *capessere*.—1 Ita Rhenan. Ed. pr. *Ostiæ eratque*.—2 Sic Ald. Nep. Ed. pr. *vitrici*, ut et mox *vitrico*, quod correxit Ed. Basil.—

NOTÆ

^a Quo trimo] A quibusdam legitur, pore ad nuptias annus fere interce-
bimo. Sed potius legendum *trimo*; sit.
nam etsi Velleius cap. 75. bimum ¹ Ostiæ] Urbs in ostiis Tiberinis
illum nominavit, tamen ab eo tem- alta.

ea in potestatem populi Romani, regnum ejus, Artavasdi¹ *** dedit. Quin² rex³ quoque Parthorum, tanti nominis fama territus, liberos suos ad Cæsarem misit obsides.

95. Reversum inde Neronem [U. c. 735. a. Chr. n. 18.] Cæsar haud mediocris belli mole⁶ experiri statuit, adjutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Cæsaris penates enixa erat Livia.⁴ Quippe uterque, divisus partibus,⁵ Rætos Vindelicosque¹ aggressi [U. c. 739. a. Chr. n. 14.], multis urbium et castellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi,⁷ gentes locis tatis-
simas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, majore cum periculo quam damno Romani exercitus; plurimo cum earum sanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora [U. c. 732. a. Chr. n. 21.] censura Planci et Paulli, acta inter discordiam, neque ipsis⁷ honori, neque reipublicæ usui fuit: cum alteri vis censoris, alteri vita deesset; Paul-
lus vix posset implere censorem,⁸ Plancus timere deberet;² nec quicquam objicere posset adolescentibus, [aut objicien-
tes audire,]⁸ quod non agnosceret² senex.

¹ Quem Livia pepererat in domo Cæsaris.

² Et præliati etiam feliciter instructa acie.

³ Paullus vix posset obire munus censoris.

⁴ Seorsim et diversis locis.

3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *tractatu*.—4 Lacunam h. loco Lipsius, Ruhnkenius, et Herelius suspicati sunt, quam ille explet: *regnum ejus, Artavasdi creptum, Tigrani dedit*. Cf. supr. 82. Herelius: *regnum Tigrani, mox Artavasdi dedit*.—5 Ita Ruhnken. Ed. pr. *Cujus*, unde Lips. conj. *Cum*.—6 Ita Heins. probante Ruhnken. Ed. pr. *molem*.—7 Ed. pr. *ipsi*; et mox *foret*, pro *fuit*; quæ ambo correxit Ed. Basil.—8 Hæc unciis inclusa Ruhnkenio a glossatore profecta esse

NOTE

¹ *Artavasdi*] Armeniæ regnum Tigrani, non Artavasdi, a Tiberio datum omnes affirmant. An esset autem verosimile Velleium in rebus sui Tiberii, tam recenti memoria, erravisse? Pro Velleio facit Tacitus *Annal.* II. his verbis: 'datus a Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, &c. dein Augusti jussu impositus Artavasdes.' Ergo litem sic compono: Tigranem,

cum brevi spatio imperaverit, omisit quidem Velleius: at satis erat indicare Artavasdem a Tiberio, Augusti jussu, impositum regno fuisse.

² *Quin rex*] Cum Lipsio lege, *cum rex, &c.*

³ *Rætos Vindelicosque*] Vide supra cap. 39. n. r.

⁴ *Plancus timere deberet*] Intellige, *censorem*: quippe qui sibi malefactorum conscius esset.

⁵ *Quod non agnosceret*] Id est, quod

96. Mors deinde Agrippæ [U. c. 742. a. Chr. n. 11.] (qui novitatem suam^o multis rebus nobilitaverat, atque in hoc perduxerat, ut et Neronis esset socer; cujusque liberos, nepotes suos, D. Augustus, præpositis Caiiⁱ ac Lucii nominibus adoptaverat) admovit propius Neronem Cæsari. Quippe filia ejus Julia,[†] quæ fuerat Agrippæ nupta, Neroni nupsit. Subinde bellum Pannonicum,[‡] quod, inchoatum (ab)[§] Agrippa, Marco Vinicio, avo tuo, consule,[¶] [U. c. 735. a. Chr. n. 18.] magnum atroxque et perquam vicinum imminabat Italiæ, per Neronem gestum est. Gentes Pannoniorum, Delmatiarumque nationes,[‡] situmque regionum ac fluminum, numerumque et modum virium, excelsissimasque et multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus servet formam suam. Hujus victoriæ compos Nero, ovans triumphavit.[¶]

videbantur.—† Ed. pr. Gaii.—‡ Ita Ed. Basil. Ed. pr. Q. f. J. c. Ejus tamen fortasse e margine intrusum est.—§ Ab deest in Edd. plerisque:

NOTÆ

non in se susciperet et confiteretur, etai senex.

^o *Novitatem suam*] Id est, qui multis factis nobilitaverat genus suum, antea parum cognitum. Vide cap.

34.

[‡] *Pannonicum*] Pannoniæ bellum. Est autem Pannonia Europæ regio, quam Ptolemæus in superiorem et in inferiorem dividit. Pannonia superior hodie partim ab Austria, partim a Carinthia et Carniola occupatur: inferior tota sub Hungaria est, *Hongrie, et Austriæ en partie*.

[¶] *Agrippa, Marco Vinicio, avo tuo, consule*] Sigoninus et Onuphrius ex hoc loco male astruunt Agrippæ quartum consulatum. Sed nec bene multi commentatores Agrippam volunt ad hoc bellum esse missum. Nam 1. ex his Velleii verbis, 'quem usque in tertium consulatum amicitia principis exexerat,' patet, Agrippam tertium consulatum non transcendisse. 2. Du-

os annos Velleius ibi signat: 1um, quo Pannonicum bellum natum est, scilicet Agrippæ consulatu: 2um, quo idem bellum adolevit, avo Vinicii consule. Certè totum illud bellum Tiberius administravit. Quare Lipsio non est dubium, quin Velleius scripserit, quod *inchoatum Agrippa, Marcoque Vinicio, avo tuo, Cos.*

[‡] *Delmatiarumque nationes*] Petrus Ranzanus in sua Hungaria scribit universam Dalmatiam cum sibi conterminis Illyride atque Liburnia uno vocabulo dici *Sclavoniam, Esclavonie*; et quicquid trans Savum agrorum est, per quos iter sit versus Italiam, *Creatiam* nominari.

[¶] *Ovans triumphavit*] Ovatio est minor triumphus: a triumpho, κατ' ἔφαχθη dicto, hoc præcipue differt, quod triumphans curru, ovans autem vel equo vel pedibus urbem ingrediatur. Hinc a Græcis ὀψιαιστος τριφθς, sive triumphus pedestris appellatur.

97. Sed dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, accepta in Germania clades [U. c. 738. a. Chr. n. 15.] sub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quam recte faciendi, cupidior, et inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo,^a amissaque legionis quintæ aquila,^b vocavit ab Urbe in Gallias Cæsarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, [U. c. 741. a. Chr. n. 12.] fratri Neronis, adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria perficit,¹⁰ cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus, in incerto est. Morum certe dulcedo ac suavitas, et adversus amicos æqua ac par sui æstimatio inimitabilis fuisse dicitur. Nam pulchritudo corporis proxima fraternæ fuit.^c Sed illum, magna ex parte domitorem Germaniæ, plurimo ejus gentis variis in locis profuso sanguine, fatorum iniquitas, consulem, agentem annum tricesimum, rapuit.^d [U. c. 745. a. Chr. n. 8.] Moles deinde ejus belli^e translata in Neronem est, quod is sua et virtute et fortuna administravit, pervagatusque¹¹ victor¹² omnes partes Germaniæ, sine ullo detrimento commissi exercitus, (quod præcipue¹³ huic duci semper curæ fuit,) sic perdomuit eam, ut in formam pæne stipendiariæ¹⁴

^a Et vitiosissimo simul et dissimulatissimo vitiorum suorum.

^b De cujus ingenio dubitatur, utrum fuerit magis capax bellicorum factorum, an artium quas pertinent ad administrandam rempublicam.

^c Nam pulchritudine corporis proxime accessit ad fratrem.

^d Deinde onus ejus belli, &c.

^e Et cum percurriasset victor, &c.

¹⁴ Tributaria.

inseririt Lips. Ed. pr. A. Marcoque V. a. t. Consulibus.—10 Perficit a Lipsio receperunt Burmann. Gruner. Ruhnken. A. Thys. et Ed. Bipont. Ed. pr. percipit.—11 Ita Ruhnken. Ed. pr. pervagatus.—12 Vir D. in Biblioth. Phil.

NOTE

¹ Legionis quintæ aquila] Aquila signum est totius legionis princeps. Signa quidem alia, Lupos, Minotauros, Equos, Apros, Dracones, Romani habuerunt: postea tamen, ceteris rejectis, unam servaverunt Aquilam, quam Marius, in secundo suo consu-

latu, Romanis legionibus præcipue addixit.

² Fatorum iniquitas rapuit] Teste Livio, lapsu equi, fracto crure, perisit intra tricesimum diem. Ejus laudes scripsit Horatius, Carm. IV. 4.

redigeret provinciae. Tum alter triumphus, cum altero consulatu, ei oblatu est. [U. c. 747. a. Chr. n. 6.]

98. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia Germania-que geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, [U. c. 742. a. Chr. n. 11.] omnibus ejus gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, quem hodieque diligentissimum, atque eundem lenissimum securitatis urbanae custodem^x habemus, virtus compressit. Quippe legatus Caesaris triennio cum his bellavit: gentesque ferocissimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in pristinum pacis redegit modum; ejusque patratione Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse mores ejus vigore^y ac lenitate temperatissimos,^z et vix quenquam reperiri posse, qui aut otium validius diligit, aut facilius sufficiat negotio, et magis, quae agenda sunt, curet, sine ulla ostentatione agendi.

99. Brevi interjecto spatio Ti. Nero, duobus consulatibus totidemque triumphis actis, tribuniciae potestatis consortione^a aequatus Augusto [U. c. 748. a. Chr. n. 5.], civium post unum (et hoc, quia volebat) eminentissimus, ducum maximus, fama fortunaque celeberrimus, et vere alterum reipublicae lumen et caput, mira quadam et incredibili atque^b inenarrabili pietate, [cujus causae mox detectae sunt,]^c cum C. Caesar sumsisset jam virilem togam,^d Lucius item

^o Et redegit gentes ferocissimas ad conditiones primae pacis, cum plurima earum pernicie, nunc praetius, nunc expugnationibus urbium, et hujus belli consummatione, &c.

Vol. I. p. 46. conj. praecipuae.—1 Ita correxit Ruhnken. ex Ed. pr. mixtissimos.—2 Ruhnken. ac pene.—3 Haec Viro D. in Ephemer. lit. Goetting. 1779.

NOTE

^x *Securitatis urbanae custodem*] Id est, urbi praefectum, quem nos Galli diceremus, *Chef de la Police, et Juge criminel de Rome.*

^y *Vigore*] Cl. Puteanus interpretatur rigore, sive severitate.

^a *Consortione*] Id est, consociatione. Qua voce Cicero utitur Offic. lib. III. 'dissolvatur necesse est omnis humana consortio.'

^d *Sumsisset jam virilem togam*] Septimo et decimo anno haec toga sume-

maturus esset, veritus,⁴ ne fulgor suus orientium juvenum obstaret iniitiis, dissimulata causa consilii sui,⁵ commeatum ab socero atque eodem vitrico acquiescendi a continuatione laborum petiit. Quis fuerit eo tempore civitatis habitus,⁷ qui singulorum animi, quæ digredientium a tanto viro omnium lacrymæ, quam pæne ei patria manum iniecerit, justo servemus operi. Illud etiam in hoc transcursu dicendum est, ita septem annos Rhodi moratum,⁵ ut omnes, qui pro consulibus^b legatique in transmarinas profecti provincias, visendi ejus gratia ad eum venientes,⁶ semper privato (si illa⁷ majestas^a privata^d unquam fuit) fasces suos submiserint, fassique sint, otium ejus honoratius imperio suo.

100. Senait terrarum orbis, digressum a custodia Neronem [Urbis].⁸ Nam et Parthus desciscens a societate Romana, adjecit Armeniæ manum;⁷ et Germania [U. c. 754.

^a Item cum Lucius esset proximus ætati virili, ne splendor suus noceret primordiis horum juvenum in regimen introeuntium, tecta ratione sui consilii, postulavit a socero atque eodem vitrico facultatem abeundi et desistendi a continuandis laboribus. Quis hoc tempore fuerit status urbis, &c.

^b Armeniam invasit.

Addit. p. 120. e margine obrusa videbantur.—4 Lectio hæc debetur Vascos. Ed. pr. *viris*, unde Putean. *viri* conjicit, quod displicet Heins., a quo *curis* tentatum est. Ed. Bipont. *viribus*, et ita Clud.—5 Ita Cod. Ed. pr. *moratum est*: Vascos. *esse*.—6 Ald. Nep. probantibus Ursin. et Voss. *ad eum convenientes*, expuncto qui post omnes. Ed. pr. *ad quem convenientes*. Rhenan. et Lips. *atque conveniendi*. Vascos. *visendi ejus gratia convenissent*. Aical. *ut omnes pro consulibus...qui in transmarinas...ad eum convenere*. Ruhkenio postulare videbatur constructio: *ad eum venissent*.—7 Ita correxit Lips. ex Ed. pr. *semper privatus illa m. p. nunquam f.*—8 Urbis ejiciendum putat Herel.

NOTE

batur, quo prætexta deponabatur; tanquam non pueriliter, sed viriliter esset vita peragenda.

^a *Dissimulata causa consilii sui*] Non est ea, quam Velleius adulatorie indicat. Ergo veram ex Tacito repetit. Hanc causam ait fuisse Juliam uxorem; quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre posset.

^b *Qui pro consulibus*] Alii *Proconsules*; sed hoc loco Vossius profitetur,

se Ms. codicis fide restituisse, qui *pro consulibus*, vel *pro consule*.

^c *Ad eum venientes*] Lipsius legit, *visendi ejus gratia atque conveniendi*. Nonnulli autem cum minore licentia reponunt, *visendi ejus gratia ad eum convenientes*. Quam lectionem præ duabus aliis probamus.

^d *Si illa majestas privata*] Id est, Si tamen Tiberius Nero, qua se oris majestate fert, haberi privatus unquam potuit.

p. Chr. n. L.], avertis domitoris sui oculis, rebellavit. At in Urbe, eo ipso anno,* quo magnificentissimis⁹ gladiatorii numeris naumachisæque spectaculis, D. Augustus, abhinc annos xxx. [U. c. 752. a. Chr. n. 1.], se et Gallo Caninio consulibus, dedicato Martis templo,^f animos oculosque populi Romani repleverat, foeda dictu, memoriaque horrenda in ipsius domo tempestas erupit.⁷ Quippe filia ejus Julia, per omnia tanti parentis ac viri immemor,⁸ nihil, quod facere aut pati turpiter posset foemina, luxuria, libidine infectum¹⁰ reliquit; magnitudinemque fortunæ suæ peccandi licentia metiebatur, quicquid liberet, pro licito vindicans. Tum Julius Antonius,[†] singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator ejus domus, ipse sceleris a se commissi ultor fuit: quem, victo ejus patre, non tantum incolumitate donaverat, sed sacerdotio, prætura, consulatu, provinciis, honoratum, etiam matrimonio sororis suæ filiæ in arcissimam affinitatem receperat. Quinctiusque¹¹ Crispinus, singularem nequitiam supercilio truci protegens, et Appius Claudius, et Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliique mino-

* At quo anno Divus Augustus, qui consul erat cum Gallo Caninio, post dedicatum templum Martis, recreaverat oculos et animos populi Romani spectaculis magnificentissimi ludi gladiatorii et pugnae navalis, (sunt abhinc triginta anni,) hoc ipso anno exorta est in Augusti domo tempestas turpis dictu, et quam meminisse horret animus.

† In omnibus oblita gloriæ suæ, cui patris, et cui conjugis.

—9 Ed. pr. magnificentissimi.—10 Herel. malit intentatum, vel intactum.—11 Ed.

NOTE

* *Ex ipso anno*] Hic fuit annus urbis 752. Dio tamen ab hoc calculo valde abit, et commemorat Juliam relegatam anno 748. Lælio Balbo et C. Antistio Vetere consulibus: at vehementer errat. Erravit quoque Joseph. Scaliger prochronismo quadriennii, Dionem secutus; nec attendens apud Dionem hiatum esse, et aliquot annorum defectum: quod diligenter annotavit ejusdem Dionis interpretès.

^f *Martis templo*] Illud Ovidius elegantè describit Fast. v. Fuerunt alia Martis Ultoris templa: sed hoc nobilissimum. Nunc S. Martini consecratum est, in foro Augusti.

† *Tum Julius Antonius*] Marci Antonii filius. Quod autem Velleius affirmat, eum sceleris a se commissi ultorem fuisse, diversus est Dio lib. lv. ubi illum cum aliis mulctatum, non vero necem sibi conscivisse dicit.

ris nominis, ⁴ utriusque ordinis viri, quasi cujuslibet^b uxore violata, poenas pependere,¹ cum Cæsaris filiam et Neronis violassent conjugem. Julia relegata in insulam,^k patriæque et parentum subducta oculis, quam tamen comitata mater Scribonia, voluntaria^{12 1} exilii permansit comes.

101. Breve ab hoc intercesserat spatium, cum C. Cæsar, [U. c. 754. p. Chr. n. 1.] ante aliis provinciis ad visendum¹³ obitis, in Syriam missus, convento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori,^m habuit, tam varie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum¹⁴ mediocris materia deficiat.ⁿ Cum rege Parthorum juvenis excelsissimusⁿ in insula,¹⁵ quam amnis Euphrates^o ambiabat, æquato utriusque partis numero,ⁿ coiit. Quod spectaculum stantis ex diverso, hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum et hominum coiarent capita, perquam clarum et memorabile,

¹ Et alii obcurioris conditionis.

ⁿ Ut is, qui laudaturus est hunc Calum, non careat ingenti materia, et, qui eundem inimitaturus est, non careat mediocri.

ⁿ Utriusque comitante pari hominum numero.

pr. Quintusque.—12 Ita Lips. Ed. pr. voluntarii.—13 Ita correxit Lips. Cod. addendum. Ed. pr. Lugd. Bat. 2. et al. ad sedandum.—14 Non inserendum ante mediocris censet Kraus. quasi elapsum vel extritum a vicino m.—15 Ita

NOTÆ

^b Cujuslibet] Hoc pronomen eo sensu dicitur, quo dixit Horatius, 'Non cuivis homini contingit adire Corinthum:' pro cujuslibet fortunæ et conditionis homine.

¹ Poenas pependere] In exilium lege Julia pellebantur adulteri, cujuscumque tandem conditionis essent.

^k In insulam] Dictam Trimerum, hæud procul Apulis littoribus, ubi vigesimo exilii anno diem oblit.

¹ Voluntaria] Id est, sponte: neque enim exilium Julii voluntarium erat.

^m Cui omnem honorem, ut superiori] Adulatorie pro more suo Velleius. Contra enim Dio planissime scripsit lib. lvi. 'Calum missum ad bellum

Armeniacum Tiberius coluit et veneratus est.' Idem scripsit Zonaras.

ⁿ Juvenis excelsissimus] Aliqui scribunt, *excelsissimo, in insula, &c.* Hoc autem difficile est, immo incredibile. Erat enim Phraates hoc tempore rex Parthorum; et cum eo colloquium. Nec juvenis erat: sed, teste Lipsio, annorum et regni vetus. Ergo verissime emenda, *juvenis excelsissimus*; ut sermo sit de Caio, summo juvenum, et ad spem imperii ab Augusto destinato.

^o Euphrates] Fluvius Mesopotamiæ, quem Strabo, Plinius, et Sallustius tradiderunt ex Niphate Armeniæ monte nasci; et in mare Rubrum in-

sub initia stipendiorum meorum, tribuno militum mihi¹ visere contigit. Quem militiæ gradum ante sub patre tuo, M. Vinici,² et P. Siliō auspicatus, in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad Orientem visis provinciis,³ et ore atque utroque maris Pontici latere,⁴ haud injucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruo. Prior Parthus apud Caium in nostra ripa, posterior hic apud regem in hostili epulatus est.

102. Quo tempore M. Lollii, quem veluti moderatorem juventæ filii sui Augustus esse voluerat, perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata Cæsari, fama vulgavit.⁵ Cujus mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed quam hunc decessisse lætati homines, tam paulo post, obisse Censorinum in iisdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum.⁶ Armenjam deinde (Caius)⁷ ingressus, prima parte introitus prospere (rem)⁸ gessit; mox in colloquio,⁹ cui se temere crediderat, circa Artageram¹⁰ graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus, ex eo, ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reipublicæ habere cœpit.

¹ Et ostiis atque utroque latere Ponti Euzini.

² Virum officiosissimum, et natum ad sibi devincendos homines.

emendavit Lips. quem secutus est Ruhnken. Ed. pr. *juvene excelssissima insula*: Ed. Basil. *juvene excelssimo in insula*.—1 Ita Ed. pr. Cod. et Edd. nonnullæ *Vinicio*.—2 Ita Lips. emendavit ex Ed. pr. *vestigis C. jam avulgavit*: Nonnulli *Cæs. ira evulgavit*.—3 *Caius*, cujus compendium *c* a præcedente *e* absorptum erat, inseruimus, necessitate postulante. *Kraus*. Eum secuti sunt Ed. Bipont. et Clud.—4 Heinsius vel *rem* inserendum censebat, vel *gessit* in *cessit* mutandum.—5 Sic Ed. Basil. Ruhnken. et Clud. *colloquium*

NOTÆ

fluere, Tigrique conjunctum facere Mesopotamiam.

¹ *Tribuno militum mihi*] An in legione Tribuno, cum imperio in mille milites? An vero Tribuno castrorum, sive Gallice, quemadmodum vocant, *Maréchal de Camp*? Hoc postremum existimem ex infra dicendis: 'Hoc tempus me, functum ante tribunatu castrorum, Tiberii Cæsaris militem fecit.'

² *M. Vinici*] Vulgo, *M. Vinicio*. Sed procul dubio male, nam ejus pater *Publius* vocabatur.

³ *Visis provinciis*] Alii legunt *versus*; sed Schegkii ex editione veteri reposuit *visis*, sicque censeo legendum; et redundare, *versus*, cum scripserit *ad Orientem*.

¹⁰ *Circa Artageram*] Est urbs Armeniæ, quam nonnulli appellant *Artaxata*.

Nec defuit conversatio hominum, vitia ejus assentatione alentium. Etenim semper magnæ fortunæ comes adest adulatio. Per quæ eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere, quam Romam regredi, mallet. Diu deinde reluctatus,⁶ invitatusque revertens in Italiam, in urbe Lyciæ⁷ (Limyra⁷ nominant) morbo obiit [U. c. 757. p. Chr. n. 4.]; cum ante annum ferme L.⁸ Cæsar,⁹ frater ejus, Hispanias petens, Massiliæ^{9*} decessisset. [U. c. 755. p. Chr. n. 2.]

103. Sed Fortuna, quæ subduxerat spem magni nominis, jam tum reipublicæ sua præsidia reddiderat.⁶ Quippe; ante utriusque horum obitum, patre tuo P. Vinicio consule [U. c. 755. p. Chr. n. 2.], Ti. Nero, reversus Rhodo, incredibili lætitia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Cæsar Augustus. Neque enim quærendus erat, quem legeret,¹⁰ sed legendus, qui eminebat. Itaque, quod post Lucii mortem, adhuc Caio vivo, facere voluerat, atque¹¹ vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus, post utrius-

⁶ *Sed fortuna, quæ ademerat reipublicæ spem, quam dabat ingens Caii et Lucii nomen, jam tum ipsi reddiderat suum columen.*

Ed. pr.—6 Ita Ruhnken. Ed. Bipont. et Clud. In Ed. pr. *diu deest*. Burer. e vestigiis Cod. *diu reluctatus*, vel *de reditu luctatus*, et exinde Acidal. conj. *diu diu*, vel *diu inde reluctatus*, probantibus Voss. et Heins.—7 Ita edidit Ruhnken. ex Strabon. xiv. p. 981. Cod. *Lymera*: Ed. pr. *Limyram*.—8 Lectio hæc, quam receperant Edd. omnes recentiores, Ed. Basil. debetur. In Ed. pr. erat *quom ante annum quinquagesimum Cæsar*.—9 Ita Cod. Ed. pr. *Massilia*.—10 Ita Ed. pr. Cod. *legerat*.—11 Ita Ed. pr. E Cod. vestigiis apparebat

NOTE

⁷ *In urbe Lyciæ*] Seneca rhetor, Florus, ac Rufus Festus Caium in Syria mortuum volunt. Aliunde Suetonius et Zonaras Velleium sequuntur. Urbem porro Limyram, ut et Limyram flavium, Ptolemæus in Lycia collocat. Est autem Lycia Asiæ minoris regio, inter Pamphyliam et Cariam.

⁸ *Cum ante annum ferme L. Cæsar*]

Hoc loco turpiter erratum est in edi-

Delph. et Var. Clas.

tionem, quam Gerardus Vossius curavit ann. 1664. Scripsit: *Cum ante annum ferme quinquagesimum Cæsar, &c.* Deceptus litera L. quam sumit pro quinquagenarii nota, cum hic intelligi debeat Lucius Cæsar, de quo Suetonius in Augusto: 'Caium et Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos.'

⁹ *Massilia*] Vide sup. lib. II. cap. 15. n. r.

Patere.

O

que adolescentium obitum facere perseveravit, ut et tribuniciæ potestatis⁷ consortionem Neroni constitueret,⁸ multum quidem eo cum domi, tum in senatu recusante, et eum Ælio Cato, Sentio consulibus v. Kal. Jul.⁹ post Urbem conditam annis DCCLVII.¹² [p. Chr. n. 4.] abhinc annis XXVII., adoptaret.⁵ Lætitiam illius diei, concursumque civitatis, et vota pæne inserentium celo manus, spemque conceptam perpetuæ securitatis æternitatisque Romani imperii, vix in illo justo opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere. Contenti simus,⁶ id unum dixisse,⁶ quam in illo (omnia) omnibus fuerint.¹ Tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tranquillitatis;⁶ adeo, ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius.

⁷ *Ut et sibi adjungeret Neronem socium tribunicii muneris.*

⁸ *Vigesimo septimo Junii.*

⁹ *Vix poterimus satis exprimere in illo proliso opere, quod meditatur, tantum abest ut conemur hoc loco plane explicare.*

¹ *Tum reluxit parentibus certa spes educandi liberos, maritis habitandi cum uxoribus, privatis possidendi bona paterna, omnibus hominibus agendi vitam in quiete, in pace, in securitate.*

Burer. atque eoque, sive eo quod, et inde Ruhnken. tentavit quoque, i. e. et quo. —12 Cod. ACC.LIIII. Ed. pr. cum multis aliis DCCLIIII. Ald. Nep. ex æra Catonis DCCLVI. et ita Burmann.—1 Ed. pr. nedum hinc implere tentemus: id unum dixisse quam ille omnibus fuerit, tum refulsit, &c. Rhenan. id unum dixisse contenti, quam ille charus omnibus fuerit tum apparuit. Tum refulsit. Burer. id unum dixisse juvat, quam ille omnibus fuerit charus, cum refulsit, &c. Heinsius, nedum hic implere. Tentemus, &c. Lips. quam ille omnia omnibus fuerit. Ruhnken. quam in illo omnia omnibus fuerint. Burmannus, ut peditam est,

NOTE

⁷ *Tribunicia potestatis*] Intellige tribuniciam potestatem iterum Tiberio communicatam. Augustus enim antea sibi Tiberium adjunxerat socium hujus muneris. Observa, tum, scilicet Augusti tempore, Tribunatum fuisse præcipuam supremæ dominationis imaginem.

² *Adoptaret*] Id est, in filii locum asciceret. Adoptio, teste Gellio, duobus modis fiebat. 1. Per præterem, et erat proprie adoptio. 2. Per

populum, aliquo magistratu rogante; et arrogatio dicebatur. Hæc nunc nostra ætate fit per principes. Hinc Jurisconsulti tradunt, 1. Adoptionem esse, cum is, qui sui juris non est, apud Magistratum transit alienam in familiam. 2. Arrogationem esse, quando auctoritate principis adoptamus eos qui sui sunt juris.

³ *Id unum dixisse, &c.*] Lipsius legit, id unum dixero, quam, &c. Vossius, id unum dixisse habeo, quam, &c.

· 104. Adoptatus eadem^a die etiam M. Agrippa, quem post mortem Agrippæ Julia enixa erat. Sed in Neronis adoptione illud adjectum, his ipsis Cæsaris verbis: ‘Hoc,’ [inquit]^b ‘reipublicæ causa^c facio.’ Non diu vindicem custodemque imperii sui morata in Urbe patria; protinus in Germaniam misit; ubi ante triennium sub M. Vinicio, avo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum. Erat id^d ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter: eoque nomine decreta ei cum speciosissima inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum ante tribunatu,^e castrorum Ti. Cæsaris militem fecit. Quippe protinus ab adoptione miscus cum eo præfectus equitum in Germaniam, successor officii patris mei, celestissimorum ejus operum per annos continuos IX. præfectus aut legatus, spectator,^f pro captu mediocritatis meæ adjutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus^g sum,^h simile conditio mortalis recipere videtur mihi; cum per celeberr-

^f Hoc tempore militavi sub Tiberio Cæsare, cum antea fuissem tribunus castrorum.

~~~~~

correxit.—² Kraus. malit eodem, ut est infr. 112. sub fin.—³ Inquit suspectum videbatur. Herel. et Scheffer.—⁴ Ed. pr. Erat et, quod correxit Lips.—⁵ Sic interpunxit Jo. Masson. in Novell. lit. T. xi. p. 363. Vulg. tribunatus castrorum.—⁶ Ed. pr. spectator: correxit Ed. Basil. qui et ante pro captu addidit. Ed. Clud. aut pro captu.—⁷ Ita Cod. Ed. pr. fructus.—⁸ Ita Edd.

NOTÆ

Id vero de Tiberio interpretantur: at nam forte melius de ipsius diei celebritate?

^b Hoc, inquit, reipublicæ causa] Longe a Velleii mente Tacitus, apud quem aliqui putant ab Augusto Tiberium non caritate aut reipublicæ cura ascitum esse successorem; sed Augustum, quoniam arrogantiam sævitique Tiberii introspexerat, comparatione deterrima gloriam sibi quisivisse. Cum Velleio tamen Suetonius, liberi alias prudentisque judicii scriptor, consentit, et ab Augusto remouet eam suspicionem, dum in Tib. XXI. scribit: ‘Adduci nequeo quin

existimem, circumspectissimum et prudentissimum principem, in tanto præsertim negotio, nihil temere fecisse; sed vitis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes: præsertim cum et reipublicæ causa adoptare se eum pro concione iuraverit, et epistolis aliquot ut peritissimum rei militaris, utque unicum populi Romani præsidem prosequatur.’

^c Quo fructus sum] Pro fructus sum, a fruor. Ita Cicer. in Hortens. ‘et amoenitate summa perfructus est.’ Et Lucretius lib. III. ‘Sin ea, quæ fructus cumque es, periire profusa.’

nam Italiae partem, tractum omnem Galliae provinciarum, veterem imperatorem et ante meritis ac virtutibus,² quam nomine, Caesarem revisentes, sibi quisque, quam illi, gratularentur plenius.³ At vero militum conspectu ejus alicuius gaudio lacrymae: alacritasque et salutationis nova quaedam exultatio,⁴ et contingendi manum cupiditas, non continentium⁵ protinus quia adjicerent: ‘Videmus te, imperator, salvum recepimus:’ ac deinde: ‘Ego tecum, imperator, in Armenia;⁶ ego in Raetia fui; ego a te in Vindeliciis, ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum;’ neque verbis exprimi, et fortasse vix mereri fidem potest.⁷

105. Intrata protinus Germania: subacti Caninefates,⁸ Attuarii, Bructeri,⁹ recepti Cherusci [gentes],¹⁰ et amnis,¹¹ mox nostra clade¹² nobilis, transitus Visurgis;¹³ penetrata ulteriora; cum omnem partem asperrimi et periculosissimi

² Equidem non puto, conditionem mortalium posse percipere laetitiam parem huic, quam cepi ex iis, quae vidi: sum per frequentissimas oras Italiae, et per omnes plagas provinciarum Galliae, universi, qui revisabant illum veterem ducem, qui ante meritis et virtutibus, quam nomine Caesar erat, gauderent de ejus reditu, magis sua, quam illius causa.

⁴ Et laetitia quaedam insolita in eo salutando.

⁵ Non valentium se tenere, quominus affligerent, &c.

plerumque recentiores ex conjectura Lips. Ed. pr. viribus.—9 Ita Interpunxit Acidal. Ed. pr. cont. protinus, quin.—10 Contra Editionem pr. haec ultima a recentioribus ad sequens caput tracta sunt. Revocarunt ea Gruner. et Ruhaken.—11 Ed. pr. Caninefati, Attuarii, Bructeri. Rhenan. Caninefates, Castuarii, Bructeri. Attuarii, Popma., Voss. Heins. et Ruhken.—12 Hoe, de glossa suspectum, delendum censet Lipsius, probante Ruhken., qui tentarat, recepta Cheruscorum gentes, ex II. 166.—13 Ita Rhenan. Ed. pr. et inamnis: Cod. et inamnis, ex quo conjectit Burer. et inamnis: Voss. et utinam minus.—3 Sic correxit et interpunxit Rhenan. Ed. pr. nobilis transitu V.—3 In

NOTE

⁴ In Armenia] Turcomanic. Raetia, in aliquibus marmoribus sic scribitur sine afflatu, Grisons et Tiro. In Vindeliciis, Partis de Saube et de Baviere. In Pannonia, Hongria et Austriacae in partem. De quibus singulis suo loco supra dictum est.

⁸ Caninefates] Kennemerlandt en Hollandia, et Provinciae d' Utrecht. Attuarii, partem d'Ouer-iseel, et de l'Évêché de Munster. Bructeri, Evêché de Pa-

derben, ou partem. Cherusci, Duches de Brunswick et de Lunebourg.

¹⁰ Gentes] Hanc voculam tanquam glossesema delet Lipsius.

¹² Mox nostra clade] Intelligit eadem Varianam, de qua mox infra.

¹³ Visurgis] Germaniae fluvius est, hodie, Le Weser. Oritur in ebnifio Francouis, et inter Ducatum Bremensem et Comitatum Oldenburgersem Oceano Germanico miscetur.

belli Cæsar vindicaret;⁴ [in] iis, quæ minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris ejus⁵ in Germania erat,⁶ præfecisset, virum multiplicem [in] virtutibus, navum,⁷ agilem, providum, militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, sed eundem, ubi negotia fecissent locum otio, liberaliter lauteque eo abutentem, ita tamen, ut eum splendidum aut⁷ hilarem potius, quam luxuriosum aut desidem, diceres. De cujus viri claro celebri- que consulatu prædiximus. Anni ejus æstiva,⁸ usque in mensem Decembrem producta,⁹ immanis emolumentam fecere victoriæ. Pietas sua Cæsarem,¹⁰ pæne obstructis⁹ hysne Alpibus, in Urbem traxit: at tutela¹⁰ imperii eum veris initio reduxit in Germaniam; in cujus mediis finibus, ad caput Lapis¹¹ fluminis, hyberna digrediens princeps locaverat.

106. Pro Dii boni, quanti voluminis opera insequenti æstate [U. c. 758. p. Chr. n. 5.], sub duce Tiberio Cæsare,

⁴ Cum Cæsar sibi sumeret id omne, quod erat difficillimum et periculosissimum in hoc bello.

⁵ Hominem præditum nullis virtutibus, diligentem, &c.

damnant Herel. et Kraus. Cludius delevit, et addidit sibi post vindicaret.—
4 Ejus suspectum Krausio.—5 Ita Ruhnken. Ed. pr. fuerat.—6 In damnat
Rapheleng. probantibus Voss. Heins. Burmann. Ruhnken. et Herel. In Ed.
Clud. deest.—7 Ita Ruhnken. Ed. pr. ac.—8 Lips. et Ruhnken. producta.—
9 Ed. pr. obstructis, quod emendavit Ed. Basil. plurimis recipientibus.—
10 Alii traxit ad tutelam imperii: Voss. ad tutelam i. e. v. initium, &c. Ed. pr.
veris iusti.—11 Ita ex emendatione Lips. pleræque recentiores. Ed. pr. et

NOTE

⁴ Anni ejus Æstiva] Gallice, la Campagne de cette année. Bellum sic appellamus, quod gori æstate solet. Hinc æstiva castra dicuntur loci, in quibus æstate milites degunt: ut hyberna, in quibus hyemem transigunt.

¹⁰ Pietas sua Cæsarem] Hujus loci duplex lectio. 1. Lipsiana: pietas sua Cæsarem....in Urbem traxit: at tutela imperii eum veris initio, &c. 2. Vossiana: pietas sua Cæsarem....in Urbem traxit: ad tutelam imperii eum veris initium reduxit in Germaniam. Ultra-

que placet. Sensus est: Cæsaris pietas in suos, eum in Italiam retraxit: ad tutelam autem imperii, quod ei defendendum erat adversus barbaros, eum veris initium in Germaniam reduxit.

¹¹ Lapis] Consensus omnium et res ipsa jam pridem evicit ita legendum esse. Est autem Lapis Germaniæ fluvius in Rhenum per Westphaliam decurrens, et se exonerans apud Westphaliam urbem. Vulgo, La Lippe en Westphalie.

gessitans!¹ Perlestrata armis tota Germania [est]:² victæ gentes, pæne nominibus incognitæ. Receptæ Cauchorin³ nationes. Omnis eorum juvenus, infinita numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima, traditis armis, una cum ducibus suis, septa fulgenti armatoque militum nostrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Langobardi⁴ gens etiam Germana feritate ferocior.⁵ Denique, quod nunquam antea spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringentesimum milliarium⁶ a Rheno usque ad flumen Albim,⁷ qui Semnonum⁸ Hermundurorumque fines præterfluit,⁹ Romanus cum signis perductus¹⁰ exercitus: et eodem, mira felicitate et cura ducis, temporumque observantia, classis, quæ Oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurimarum gentium victoria, cum abun-

¹ Prok Dii boni, quam prolixo libro digna describi facta patravimus insequenti ætate, sub ductu Tiberii Cæsaris!

² Natio etiam ferocior quam sunt vulgo Germani.

al. cum insequentes Julia.—12 Est ejiciendum censet Herel.—13 Ita Cod. Ed. pr. Langobardi.—1 Ita Putean. Ed. pr. Semnonum.—2 Nonnulli præfluit.

NOTÆ

¹ Cauchorum] Hæc natio complectitur Comitatus Embdanum et Oldenburgensem; et Episcopatum Bremensem.

² Langobardi] Germaniæ populi, qui in Ducatu Meckleburgensi circa Oderam (l'Oder) fluvium incolentes, egressi suis finibus in Italiam profecti sunt, et victis ibi Gothis, usque ad Caroli Magni tempora imperaverunt: a quibus Gallia Cisalpina maxima ex parte adhuc Lombardia quasi *Lancobardia* nominatur: hodie, *La vieille Marche de Brandebourg*.

³ Ad quadringentesimum milliarium] Ad ducentas leucas, juxta communem Franciæ leucam, quæ duo millia passuum continet. Ad centum vero et triginta tres leucas cum tertia parte leucæ, juxta astronomicam leu-

cam, quæ tria passuum millia comprehendit.

⁴ Albim] Vulgo, l'Elbe. In Silesiæ finibus oritur, et per Bohemiam, Misaniam, et Saxoniam in Oceanum fluit infra Hamburgum urbem Holatiæ maximam.

⁵ Qui Semnonum] Ita cum Thyσιο edidimus, ex Schegkii lectione, quam Ptolemæi, Strabonis, Taciti que stabilivit auctoritas; cum vulgo legeretur *Senonum*. Sunt autem Semnonæ Germaniæ populi in eo tractu, ubi hodie Lusatia provincia, et pars Silesiæ inferioris. *Hermundorum*, sunt quoque Germaniæ populi, quorum regio olim Misania vocabatur. Nunc vero habitant, ubi Voithandia, pars australis Thuringiæ, et pars superior Franco-niæ.

dantissima rerum omnium copia, exercitui Cæsarique se junxit.*

107. Non tempero mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecunque est, inseram.† Cum citeriorem ripam prædicti fluminis castris occupassemus, et ulterior armata hostium juventute fulgeret, sub omnem *** † motumque nostrarum navium protinus refugientium, unus e barbaris, ætate senior, corpore excellens, dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, cavatum, ut illis mos est, ex materia‡ conscendit alveum,§ solusque id navigii genus temperans, ad medium processit¶ fluminis; et petiit, liceret sibi, sine periculo, in eam, quam armis tenebamus,¶ egredi ripam, ac videre Cæsarem. Data petenti facultas.¶ Tum appulso lintre,¶ [et]¶ diu tacitus contemplatus Cæsarem: ‘Nostra

* Et eodem tempore, cura et mira felicitate ducis, etiam observatione temporum, classis, postquam circumnavigavisset sinus Oceani, ingressa mari inaudito, et antea incognito, in flumen Albim, devictis plurimis nationibus, junxit se exercitui et Cæsari, cum inæxigua copia omnium rerum.

† Non possum tenere me, quin narrem inter tantas res hoc, qualecunque est.

‡ Et tenerent ulteriorem ripam copia hostium, quorum arma fulgebant, et qui ad omnem motum nostrarum navium statim recedebant; unus ex barbaris ætate senior, statura procerus, dignitate præstant, quantum conjiciebatur ex ejus vestibus, conscendit cymbam cavatam, pro eorum consuetudine, ex arbore, et solus gubernans hoc genus navigii, processit, &c.

¶ Appulso cymba.

—3 Burmann. malit productus.—4 Burerius lacunam suspicatus est. Cod. sub omnem motumque. Ed. pr. sub omnem motum. Ruhnken. in omnem substantivum latere putat: Forsitan motem excidit, vel latet in omnem. Kraus. Voss. sub omnem motum quoque: Heins. sub omnem motum cujusque n. s. p. refugientibus. Clud. sub omnia motumque.—5 Cod. tendebamus, unde Boecler. leg. qua armis, s. qua in armis tendebamus.—6 Ed. pr. Data a Cæsare p. f. sed desunt a Cæsare in Cod.—7 Et expunxit Vascos. probantibus Heins. et Ruhnken.—8 Fugit leg.

NOTE

† Ex materia] Materie appellatione præcipue intelligimus ligna, quæ ædificiis aptantur, ut arbores, &c. Hoc sensu Livius accepit materiam: ‘multam,’ inquit, ‘materiam ceciderat militibus.’

† Alveum] Alveus hic accipitur pro navicula ex arboris cortice cavata, Gallice, un amot. Certa hujusmodi naviculas ex arborum cortice sic vo-

cant, qui degunt in nova Francia, ubi plurimas earum usus est. Mirum est quot acceptiones præter superiorem patiatur idem nomen. 1. Significat fossam, per quam amnis decurrit; *Lét d’une rivière*. 2. Vas, cujus usus esse solet in balneis, *Bassin*. 3. Tabulam lusoriam, *Damier*. 4. Receptaculum, in quo apes mellificant, *Ruche*.

quidem,' inquit, 'furi^a juvenas, quæ cum vestrum numer^o absentium colat, præsentium potius arma metuit, quam sequitur fidem.' Sed ego beneficio ac permissu tuo, Cæsar, quos ante-audiebam,' hodie vidi Deos: nec felicior^{em} ullam vitæ meæ aut optavi, aut sensi diem.' Impetratoque,⁹ ut manum contingeret, reversus in naviculam, sine fine respectans Cæsarem, ripæ suorum appulsus est. Victor omnium gentium locorumque, quos adierat, Cæsar, [cum]¹⁰ incolumi inviolatoque, et semel tantummodo, magna cum clade hostium, fraude eorum tentato exercitu,¹¹ in hyberna legiones reduxit, eadem, qua priore anno, festinatione Urbem petens.

108. Nihil erat jam in Germania, quod vinci posset, prætergentem Marcomannorum;¹² quæ, Maroboduo duce excita sedibus suis, atque in interiora¹³ refugiens, incinctos Hercynia sylvæ¹⁴ campos incolebat. Nulla festinatio hujus viri mentionem transgredi debet. Maroboduus genere nobilis, corpore prævalens, animo ferox, natione magis quam ratione barbarus, non tumultuarium, neque¹ fortuitum, neque mobilem et ex voluntate parentium constantem inter suos occupavit principatum; sed² certum imperium, vimque regiam complexus animo, statuit,³ avocata procul a Ro-

⁹ Nostrī milites, ait, non sunt avari, qui vos colentes ut numina, cum absentis, timent potius vestra arma, cum adestis, quam se tradunt vestræ fidei.

¹⁰ Quos ante cognoveram auditione.

¹¹ Et oppugnatis solum œmol hostium incinctis, cum ingenti eorum clade.

¹² Ob nullam festinationem debet præterire hunc hominem silentio. Maroboduus erat ortus nobili familia, robusto præ aliis corpore, animo ferox, et barbarus gente

P. Delben. quod displicet Putean. Voss. et Lips.—9 Ita Ed. pr. Cod. imperatoque.—10 Cum expungendum censet Herel.—11 Ed. pr. *Marcomannos* sed infr. 109. *Marcomannos*.—12 Ita Ed. Basil. Lips. Gryph. Stephan. Ruhnken. Lugd. Bat. 2. Erasm. et Claud. Ed. pr. aliæque vetustiores *inferiora*.—13 Ita correxerunt Heins. et Ruhnken. Ed. pr. *Hercynia sylvæ*.—1 Herel. malit *atque*.—2 Heins. leg. *neque mobilem*, sed ex v. p. c. i. s. o. p. et c. i.

NOTÆ

¹ *Marcomannorum*] Germaniæ populi fuerunt, primum incolæ tractuum Palatini ad Rhenum, Briego, et Suevi maximam partem: unde egressi, deinde Hercyniam sylvam habitaverunt. Hinc Sanson, Brietius, alique, Marcomannos posuerunt, ubi postea Bohemia propria: Vulgo, *La Bohême*.

¹⁴ *Hercynia sylvæ*] Sylva est alias amplissima Germaniæ, et varii nominis pro varietate locorum: nunc autem angustioribus limitibus restringitur, et Bohemiam propriam circumcingit. Unde dicitur hodie Gallis, *Forêt de Bohême*.

manis gente sua, eo progredi, ubi, cum propter potentiam arma refugisset, sua faceret potentissima.

109. Occupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes aut bello domuit, aut conditionibus juris sui fecit: corpus suum custodia manavit: imperium, perpetuis armorum exercitiis (exercita) pæne ad Romanæ disciplinæ formam redacto, brevi in cunctis et nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium: gerebatque se ita adversus Romanos, ut neque bello nos lacesseret, et, si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi (ostenderet).⁷ Legati, quos mittebat ad Cæsares, interdum ut supplicem commendabant, interdum ut pæ pari loquebantur. Gentibus hominibusque a nobis desciscitibus erat apud eum perfugium; totusque⁸ ex male dissimulato agebat æmulum; exercitumque, quem LXX.⁹ millium peditem, quatuor equitum fecerat, assiduis adversus finitimos bellis exercendo, majori, quam quod habebat,¹⁰ operi præparabat. Eratque etiam eo timendus, quod, cum Germa-

potius, quam intelligentia. Utræpote dominatum inter eos, non dominatum tumultuaria, et quasi casu, et obnoxio mutationi, et hominibus qui obedirent ex arbitrio suo: ad cogitatione complexus ideam imperii stabili, et regis potestate, decessit, &c.

⁷ Aut pactionibus redegit in suam potestatem.

⁸ Brevi extulit ad majestatem altissimam et formidolosam nostro etiam imperio, tum corpus suum, quod satellitio manebat, tum regnum suum, quod redegerat cunctis exercitiis fere ad modum Romanæ disciplinæ.

⁹ Et cunctis se ostendebat æmulum nostrum, postquam multos dissimulaverat.

—3 Ex emendatione Ruhaken. novum caput ab his verbis ordiendum putavit Kraus. Ed. Bipont. et Clud. Vulgo tamen incipit a seqq. corpus suum, &c.—4 Ita Ed. pr. In Cod. erat quis, sc. pro quibus, quod placet Burer.—5 Hæc ita usque ad redacto correxit Ruhaken. qui addidit exercitu. In Ed. pr. erat, corpus suum custodia, tum imperium perpetuis exercitiis pæne ad R. d. f. redactum, e quo Lips. custodia tutum; quod placet Heinsio: Burmann. corpus suorum c. tutum, imperium...redaction. Burer. e vestigiis Cod. corpus suum custoditum; et sic plurimæ Edd.—6 Ita ex conjectura Rhenan. ediderunt plurimi. Ed. pr. neque bello nos lacesseretur, superesse s. v. a. v. resistendi. Legati, &c. Ed. Basil. pro et dedit et, quod placuit Rhenan. Voss. et Ruhaken.—7 Ostenderet supplavit Burmann. Rhenan. conj. declararet.—8 Ed. pr. totumque, quod correxit Heins.—9 E vestigiis Cod. apparet LXX. fuisse, eraso X. posteriore, ex quo Ed. pr. habet LX.—10 Post habebat Kraus. supplendum censet in manibus, quasi librarii vitio elapsam. Heins. edidit: Grævius Syll. Epist. T. iv. p. 415. et Burmann. agebat, probante Ruhaken. Burmann. quoque proposuit gerebat, e Läv. XII. 2. Herel. jactabat, ne statim

niam ad lævam et in fronte, Pannoniam ad dextram, a tergo sedium suarum haberet Noricos,² tanquam in omnes semper venturus, ab omnibus timebatur. Nec securam incrementi sui patiebatur esse Italiam:³ quippe cum a summis Alpium jugis, quæ finem Italice terminant, initium ejus⁴ finium haud multo plus cc. millibus passuum⁵ abesset, Hunc virum et hanc regionem, proximo anno [U. c. 759; p. Chr. n. 6.], diversis e partibus, Ti. Cæsar aggredi statuit, Sentio Saturnino mandatum, ut per Catos,⁶ excoisis continentibus Hercyniæ sylvis,⁷ legiones Boiohæmum^{8 a} (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen est) (duceret);^{1 b} ipse a Carnunto,^c qui locus Norici regni^a proximus ab hac

¹ Nec ejus incrementa sinebant Italiam securam esse.

² Amputata sylva Hercynia in locis proximis.

verbum agere recurrat.—11 Ita Ed. pr. Cod. cujus.—12 Ita scribit Ed. pr. nonnulli *Boiohæmum*. Cluver. in *Boiohæmum*.—1 Deest *duceret* in Edd. vet. sed ex auctoritate Lipsii recentioribus suppletum est.—2 Cluver. leg.

NOTE

¹ *Noricos*] Nomen gentis pro regione, quæ Europæ est, alias Illyrici Occidentalis pars extra Germaniam, a qua Danubio dividebatur; nunc intra Germaniæ limites contenta. In Norico sunt Austria pro majori parte, et versus Occidentem, Stiris pars superior, Carinthia, Carniola superior, ditto Saltsburgensis, aliquot loca Comitatus Tirolensis ad Boream, et minuta pars Bavaris superioris et ad Ortum. Ex quo liquet errare, 1. Ortellium, qui Noricum *Bavariam* appellat, cum major Bavaris pars in Vindelicia sit; quem errorem Thysius erravit Ortellium secutus. 2. Illos, qui Noricum *Austriam* esse contendunt, quod non nisi de Norico Ripensi verum est.

² *Cc. millibus passuum*] Centum leucis.

³ *Ut per Catos*] Germanis populos, qui alias erant, ubi nunc Hassia cum parte Thuringis et Brunsvicensis Ducatus: quorum urbs primaria

Castellum Cattorum erat, hodie *Cassel*.

⁴ *Boiohæmum*] Quibusdam scribitur, *Boiohæmum*. Ampla Germaniæ regio est: ubi primum Boii fuerunt, deinde Marcomanni, denique Bœmi. Nunc Gallis dicitur *Bohæmæ*.

⁵ *Duceret*] Hoc verbum deest in aliquibus editionibus: addidimus vero, auctore Lipsio; alioqui imperfecta foret sententia. Aliud addere quoque Claverius conatur. Quod enim *Boiohæmum* sit nomen regionis, vult legi, in *Boiohæmum* *duceret*. Fallitur: neque enim, ut bene notat Vossius, hæc regula semper observatur. Unus sit instar omnium qui sic locuti sunt, Virgilius *Æneid.* lib. vi. 'finesque Venturum Ausonias.'

⁶ *Ipsæ a Carnunto*] Urbe olim Pannoniæ superioris erat ad Danubium: nunc Austriæ pagus in Hungariæ confinio, qui, teste Lasio, dicitur, *S. Petronæ*, ob cœnobium D. Petronillæ dicatum non longe a Vienna.

parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcemannos orsus est.

110. Rumpit,³ interdum moratur proposita hominum fortuna. Præparaverat jam hybernia Cæsar ad Danubium,⁴ amotoque⁵ exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Saturninum admovere copias jusserat;⁶ quæ⁷ pænè æquali⁸ divisæ intervallo ab hoste, intra paucos dies in prædicto loco cum Cæsare se⁶ juncturæ erant: cum⁷ universa Pannonia, insolens longæ pacis bonis, et adulta⁸ viribus Dehaatia,⁴ omnibus quoque⁹ tractus ejus gentibus in societatem adductis, constituto¹⁰ arma corripuit. Tum necessaria gloriosis præposita: neque tutum visum, abdito¹¹ in interiora exercitu, vacuum tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationumque, quæ rebellaverant, omnis numerus amplius DCCC. millibus¹² explebat. CC. fere pedittum colligebantur armis habilia; equitum novem. Cujus Germanense multitudinis, parentis¹ acerrimis ac peritissimis

⁴ Et Dalmatia cuncta viribus.

⁶ Ad decretum diem.

~~~~~

Norico regno.—3 Heins. conj. Rumpit interdum, interdum moratur: Kraus. malit At rumpit.—4 Ita Heins. Ed. pr. amotoque.—5 Ita correxit Ruhnkem. qui etiam ante admovere elapsam putat eodem. Ed. pr. Saturninum admoveri placuerat, pens, &c. Lips. pro admoveri conj. admoneri, et post placuerat insererat cujus copia, quæ receperunt Heins. Burmann. et al. unclis inclusa.—6 Se deest in Edd. vett. Ruhnkem. a syllaba es in dies absorptum esse putavit, sed Krausio potius ab ultima syllaba re in Cæsare extritum videbatur.—7 Ita Ed. pr.: Cod. tum.—8 Adjuncta conj. Ursin.—9 Ed. pr. omnibusque, unde Ed. Basil. expunxit que, sed Ruhnkem. in quoque mutavit.—10 Ed. pr. constitit, unde Ed. Basil. corrigit ex constituto, sed Voss. ex malit omittere. Heins. conj. adjunctis, constituta arma c.—11 Ita correxerunt Vascos. et Ed. Basil. Ed. pr. addito.—12 Ita Ed. pr. Acidal. malit milia.—1 Ita Cod. et pleræque

NOTE

⁴ Ad Danubium] Notissimum et maximum Germaniam fluvium. Gallice, *Le Danube*. Oritur ex monte Abnoba, in comitatu *Bar* dicto, prope Villingam oppidum Sueviam. Deinde per plurimas regiones delatus, et auctus inter eundem sexaginta navigabilibus annibus, tandem in Pontum Euxinum se per sex ostia exonerat versus Bessarabiam.

⁶ Admovere jusserat] Etsi Boeclerus observat tolerari posse admoveri; cum Lipsio tamen lege admoneri, scilicet, certiozem de suo adventu fieri.

⁷ Pænè æquali] Hanc lacunam cum Lipsio et Vossio supplere hoc modo: Saturninum admoveri placuerat: cujus copia pænè æquali divisæ intervallo, &c.

ducibus, pars petere Italiani decreverat, junctam^a sibi Nauporti^c ac Tergestis confinio; pars in Macedoniam se effuderat;² pars suis sedibus praesidium esse destinaverat.³ Prima duobus Batonibus⁴ ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In⁵ omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo, sed linguae quoque notitia Romanae, plerisque etiam⁶ litterarum usus, et familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla unquam natio tam mature consilio belli bellum junxit, ac decreta patavit.⁶ Oppressi cives Romani,⁴ trucidati negotiatores, magnus vexilliariorum¹ numerus ad internecionem, ea in regione, quae plurimum ab impera-

¹ Pars remanserat ad tuendum suas sedes.

² Itaque nunquam profecto gens ulla tam cito junxit bellum consilio belli, et perfecit quae statuerat.

⁴ Cives Romani ex improvise occisi sunt.

Edd. Ed. pr. *pars*, quod placet Burer. mox pro *pars petere*, quod etiam in Cod. erat, Ed. pr. *properare*.—2 Ursin. conj. *juncta*.—3 Ita corrigi Ursin. ex Ed. pr. in *M. effugerat*, probante Lips. Ed. Basil. Erasm. et al. in *M. arperat*. Heins. conj. *effusa erat*.—4 Ita ex Lipsii conjectura quaedam Edd. Alii cum Rhenan. corrigunt *Proxima duobus Batoni*: Heins. pro *proxima*, quod in Ed. pr. conj. *porro maxima*. Ursin. Schegk. Acidal. aliique damnant *Batonibus*, et emendationi Rhenan. accedunt *Batoni*, quod displicet Putean. et Lips. qui vulgatum tuentur. Lips. etiam proposuit *Proxima duobus Batonibus a Pinnete*.—5 In delere malunt Heins. et Ruhnken.—6 Heins. conj.

NOTÆ

^c Nauporti] Nunc est urbs parva Germaniæ, dicta Gallis, *Le petit Lau-dac*, in Carniola superiori ad amnem cognominem. *Tergestis*] Urbs fuit alias Carnorum, nunc Istriæ in ora maris Hadriatici; parva quidem, sed munitissima, sub Austriacorum dominio: Gallis *Trieste*.

^b *Prima duobus Batonibus*] Huic sectioni Lipsius auctoritatem nescio quam querit e Dione, qui duos Batones in hoc bello fuisse docet. Sed fuerint duo: quid hoc ad historiam nostram contextum? Enimvero duos hic duces Velleius recenset, Batonem et Pinnetem; non Batones duos. Quare cum Delbenio et Acidalio scribe *Batoni*. Est autem Bato, teste

Josepho Scaligero, populare nomen Pannonum. Deinde cum Vossio malimus *prima*, quam *proxima*: quod etiam Lipsio in mentem venit.

¹ *Vexilliariorum*] Juxta Vegetium lib. II. cap. 1. Vexillarii erant equites, primum *Alarii* dicti, quod veluti alis aciem ab utraque parte protegerent: deinde *Vexillarii*, quod equitum alæ postea Vexillationes vocatæ sint. Juxta Turnebum *Advers.* lib. III. 8. et lib. v. 2. Vexillationum nomen tribuitur emeritis veteranis (*Subsignanos* appellavit Ammianus, *Vexillarios* Tacitus) id est, iis militibus, qui licet exauctorati sub signo adhuc tenebantur, donec præmia et agros acciperent.

tere aberat, cæsus. Occupata armis Macedonia; omnia et in omnibus⁷ locis igni ferroque vastata. Quin⁸ tantus etiam hujus belli metus fuit, ut stabilem illum, et firmatum⁹ tantorum bellorum experientia, Cæsaris Augusti animum quateret atque terreret.

111. Habiti itaque delectus, revocati¹⁰ undique et¹¹ omnes veterani; viri, foeminaeque ex censa libertinorum coactos dare militem.¹² Audita in senatu vox Principis: decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romæ¹ venire conspectum. Senatorum equitumque Romanorum exactæ² ad id bellum operæ ex pollicitatione.³ Omnia hæc frustra præparassemus, nisi, qui illa regeret, fuisset. Itaque, ut præsidium ultimum,³ respublica¹ ab Augusto ducem in bel-

¹ Itaque conscripti sunt milites, omnes veterani undique revocati sunt, viri et foemina coacta sunt suppeditare pro suis facultatibus militem ex numero libertinorum.

~~~~~

plerisque et lit. usus famil. s. ut famil. et etiam animum.—7 Heins. malit omnia omnibus.—8 Ed. pr. Quia, quod correxerunt Vascos. et Ursin. probantibus Aidal. et Voss.—9 Firmatum debetur conjecturæ Burer., cui accedunt Boecler. Ruhnken. et Burmann. Ed. pr. fortunatum. Cod. formatum, quod placet Voss. Heins. malit obfirmatum.—10 Ita Edd. plurimæ ex correctione Ed. Basil. revocatus Ed. pr. Aidal. conj. evocati.—11 In nonnullis et deest.—12 Ita Rhenan. Ed. pr. militum.—1 Al. Romana.—2 Ita corrigente Ruhnken. Edd. recentiores. Ed. pr. operæ pollicitati: Ed. Basil. pollicita: Heins. pollicita et oblata, s. pollicitata: Hottinger. operæ. Pollicitati omnia, &c.—3 Ita, probante Ruhnken., emendavit Lips. ex Ed. pr. militum, quod criticis

NOTE

² Senatorum equitumque exactæ, &c.] Duplex sensus esse potest: 1us, Senatores equitesque Romani operam diligentem in hoc bellum polliciti sunt: 2us, Postulatum est a Senatoribus equitibusque Romanis, ut traderent suas operas (homines qui pretio conducti aliquid operis faciunt), idque promiserant se facturos.

³ Ut præsidium ultimum, respublica] Lipsium, Aidalium, Vossium, alioque sollicitos habuit hic locus. Lipsius non probat ducem præsidium militum esse, cum potius dici debeat regimen: ergo legit præsidium ultimum. Aidalium verbis immutatis scribit, itaque ut præsidium manum

Respublicam Augustum, ita ducem bellum poposcit Tiberium. Vossius nihil mutat, existimans Tiberium ideo dici præsidium militum, quod militum sanguini studioso parceret. Boeclerus præsidium interpretatur præcipuum rebus decusque militum. Sed quid illi omnes, alloqui eruditi viri, se impediunt ipsi in re aperta et facili? Absque mutatione rem expedire mihi videor hoc sensu: Itaque ut respublica ab Augusto petit (scilicet urbi) præsidium militum; ita ab eodem poposcit, ut Tiberius esset hujus belli dux. Atqui hic sensus efficitur ex superioribus verbis: 'Audita vox Principis (Augusti), decimo die, ni caveretur,

iam poposcit Tiberium. Habuit in hoc quoque [bello]⁴ mediocritas nostra^m speciosi ministri^a locum.⁴ Finita equestri militia,^o designatus quaestor,^p nec dum senator aequatus senatoribus, etiam⁶ designatis tribunis plebei,⁷⁹ partem exercitus ab Urbe, traditi ab Augusto, perduxit⁸ ad filium ejus. In quaestura deinde [U. c. 760. p. Chr. n. 7.], remissa sorte provinciae,¹ legatus ejusdem ad eundem missus, quas nos primo anno acies hostium fudimus?⁹ quantis prudentia ducis opportunitatibus (usi)¹⁰ furentes eorum

⁴ Et si parvi sumus, gessimus tamen honorificum munus in hoc bello.

¹ Postquam cessi jure sortiendi provinciam.

omnibus displicuit. Acidal. conj. ut p. manium Resp. Aug. ita duces, &c. Gruter. unicum: Heins. jam solitum: Burmann. ut p. militum Augustus a rep. resp. ab Augusto duces, &c.—4 Bello expungendum censent Burmann. et Ruhnkens.—5 Lips. malit ministerii.—6 Nonnulli et jam.—7 Rhenan. et Manut. conj. designatus tribunus plebi: Heins. conj. necdum S. a. s. ut jam tribunus plebei. Verba: nec dum senator...tribunus plebei de glossemate suspecta habeo, praesente Viro D. in Ephem. lit. Goett. 1779. Addit. p. 121. qui ita de prioribus, nec dum...senatoribus judicat. Kraus.—8 Ita Rhenan. Ed. pr. perduxit.—9 Ita Heins. Ed. pr. vidimus, quod placet Burmann.—10 Usi supplavit Heins.

NOTE

posse hostem in urbis Romae venire conspectum. Ergo quid aliud operae pretium erat ab Augusto petere ad urbis Romae custodiam, quam militum praesidium, Gallice, *Une Garnison?*

^m *Mediocritas nostra*] Jam tum hujusmodi formula loquendi usurpari coeperunt, ubi de se ipso, aut ad Principes viros sermo erat. Jam tum, scilicet sub Tiberio, Valerius Maximus ausus est dicere, 'mea parvitas,' pro ego.

^a *Ministri*] Lipsius non incongrue legit, *ministerii*. Tamen vulgatam lectionem tolerat.

^o *Finita equestri militia*] Absoluto stato tempore merendi inter equites: Gallice, *Ayant achevé mon temps de service parmi la Cavalerie*.

^p *Designatus quaestor*] Non urbis, sed exercitus: quod munus militare est.

⁴ *Etiam designatis tribunis plebei*] Aliqui emendant, et edunt, *etiam designatus tribunus plebis*. Quam lectionem sequi me cogit Romanorum publicae ritus: Tribunos eligi non posse, nisi e Senatu: cum prius e plebe duntaxat eligerentur. Hunc ritum Lipsius eruit quidem e situ: at eandem in alienum sensum, meo judicio, detorquet. Ait enim Velleium, nondum Senatorem, aequatum esse Senatoribus, id est, *Tribunis plebis*, in eo quod aequae ac tribuni copias praefuerit. Nonne magis est ad Velleii mentem, Velleium finita equestri militia, non modo designatum quaestorem urbis; sed etiam designatum tribunum plebis, (in quo, cum nondum esset Senator, aequatum est Senatoribus, e quibus solum tribuni plebis eligebantur,) praefuisse copias, earumque partem duxisse ad Tiberium?

vires universas exhausimus¹ partibus² quanto cum temperamento simul³ utilitatis res auctoritate imperatoris agi vidimus? qua providentiâ⁴ hyberna disposita sunt? quanto opere, inclusus custodiis exercitus nostri (hostis,⁵) ne qua posset erumpere, inopsque copiarum, et intra se furens, viribus haustis,⁶ elanguesceret?⁷

112. Felix eventu, forte conatu, prima æstate belli,⁸ [U. c. 759. p. Chr. n. 6.], Messallini opus mandandum est memoriæ.⁹ Qui vir animo etiam,⁶ quam gente, nobilior, dignissimus,⁷ qui et patrem Corvinum habuisset, et cognomen suum Cottæ fratri relinqueret, præpositus Illyrico, subita rebellione,⁶ cum semiplena legione vicesima⁴ circum-

¹ Quanto labore hostis inclusus est custodiis nostri exercitus, ne qua posset effugere, et ut carens omni cibo, et vertens furorem in se ipsum, debilitaretur propriis viribus.

² Oportet tradere literis factum Messalini primo anno hujus belli: cujus facti exitus fuit felix, et animosa susceptio.

³ Cum rebellio capiti erumpere.

quasi a præcedente syllaba absorptum.—11 Cod. *furentis e. v. u. evasimus*: Ed. pr. pro eorum habet in eam. Grutero debetur *exhausimus*, quem probat Ruhnken., *florentes pro furentes* conjiciens: Heina. *argentus*. Lips. vellet *invasimus*.—12 Rhenan. conj. *artibus*.—1 Lacunam hic vidit Heina., et explevit virtutis et: Gruner. *simul utilit. et auctoritatis, &c.* Ruhnken. ad Rutil. Lap. l. 18. p. 46. *simul civitatis et auctoritatis, &c.* quod tamen in nota ad h. l. reprobatur.—2 Sic Burmann. probante Ruhnken. Ed. pr. *prudentiâ*.—3 *Hostis deesse* vidit Ruhnken.—4 Ed. pr. *hostis*, quod correxit idem Ruhnken. Urain. *virus hostis*, quod displicet Heinsio, qui leg. *et interea se suis terens viribus hostis e.*—5 Heina. leg. *bellum*.—6 Kraus. conj. *animo, etiam factis, quam, &c.* ex Liv. iv. 28.—7 Heina. malit *dignissimusque*.—8 Ita Hottinger. in Epist. ad Herel. ejiciendum censebat, ut *Aducia* casus sextus sit, quod Herel., qui olim ista conjecerat, valde probat, assentiente Kraus. Heina. pro *placebat* vult

NOTÆ

¹ *Exhausimus partibus*] Rejectis variorum lectionibus, 1. Rhenani, *evasimus artibus*; 2. Lipsii, *invasimus partibus*; 3. Gruteri, *exhausimus partibus*; cum Vossio sequi malim editionem primam, *evasimus partibus*. Quam lectionem Suetonius in vita Tiberii confirmat his verbis: 'Batonem Pannonum ducem ingentibus donatum præmiis, Ravennam transtulit, gratias referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum passus

esset evadere.'

⁴ *Legione vicesima*] Legiones vulgo agnominabantur ab ordine temporis quo conscriptæ fuerant. Erant tamen alia legionum cognomina. 1. Ab Imperatoribus: *Augusta, Claudia, Flavia*. 2. Ab Hybernis: *Gallia, Scythica, Macedonica, &c.* 3. A Diis: *Apollinaris, Minervia*. 4. Ab armis: *ferrata, &c.* 5. A locis: *fretensis, id est, freta assita*. 6. Ab insigni scutorum: *subminatrix, victrix, &c.*

datus hostili exercitu, amplius XX. millia hostium fudit fugavitque; et ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita placebat barbaris numerus suus, [ita]⁹ fiducia viriana, ut, ubicumque Cæsar esset, nihil in se repõnerent.⁹ Pars exercitus eorum, proposita⁹ ipsi duci, et ad arbitrium utilitatemque nostram macerata, perductaque ad exitiabilem famem, neque instantes¹⁰ sustinere, neque cum¹¹ facientibus copiam pugnandi, dirigentibusque aciem¹² ausa congregi, occupato monte Claudio,¹ munitione se defendit.¹ At ea¹ pars, quæ obviam se effuderat exercitui, quem A. Cæcina et Silvanus Plantinus consulares ex transmarinis adducebant provinciis, circumfusa quinque legionibus nostris, auxiliariisque, et equitatu² regio (quippe magnam Thracum manum, junctus³ prædictis ducibus, Rhœmetalces,³ Thraciæ rex, in adiutorium ejus belli secum trahebat,) pæne exitiabilem omnibus cladem intulit. Fusa⁴ regionum equestris acies,² fugatæ alæ, conversæ cohortes sunt, apud signa⁷ quoque legionum trepidatum.⁷ Sed Romani

⁹ Placebat quidem barbaris multitudo sua, et li fidebant suis viribus; ita tamen, ut ubicumque Cæsar edeset, nullam spem in se haberent.

¹ Pars exercitus eorum opposita ipsi Tiberio, et attenuata inopia quam pertulerat ex arbitrio nostro et ad nostram utilitatem, et redacta ad famem, quæ multos absumebat, non ausa concurrere nobis offerentibus pugnam, et instructibus aciem, recessit in montem Claudium, ubi se munimentis defendit.

² Cohortes turba verterunt; legiones trepidaverunt etiam circum signa.

reponere jacebat.—9 Lips. conj. *opposita*.—10 Ita Acidal. et Lips. Ed. pr. *instantem*.—11 Ed. pr. *ut*, quod delevit Ed. Basil. Lips. mutavit in *aut*: Heins. in *sui*, et mox *pugnando*: cum debetur Ruhnken.—12 Ita Cod. et Edd. plurimas. Ed. pr. *etiam*, quod tuetur Lips.—1 Ita Cod. Ed. pr. *Antea*.—2 Ita Rhenan. Manut. Ald. Nep. Voss. et al. Ed. pr. *magna T. manu vincitua*. Cod. *junctus*.—3 Ita Rhenan. Ed. pr. *Rhomo et Alces*.—4 Ita Edd. recentiores ex conjectura Voss. Cod. *fuga*, unde Ed. pr. et al.

NOTE

¹ Monte Claudio] In Hungaria et Stiria: vulgo *Motay*.

² Et equitatu] Vulgo *equitatu*. Sed maluimus Acidalium sequi legentem *equitatu*, quod ratio suadet. Nam ea pars inimici exercitus Romanas legiones, non autem Romanæ legiones eam inimici exercitus partem circumdederant.

² Regionum equestris acies] Gallice, *les Escadrons du Roi. Alæ, les deux ailes. Cohortes, les Bataillons d'Infanterie*.

⁷ Apud signa] Jam observavimus signum Romanæ legionis aquilam fuisse. Cujus moris originem alii repetunt a Jove, qui aquilam insignis sue militiæ habuit: alii a Trojanis.

virtus militis⁵ plus eo tempore vindicavit⁶ gloriae, quam daciibus reliquit: qui, multum a more imperatoris sui⁷ discrepantes, ante in hostem inciderunt, quam per exploratores, ubi hostis esset, cognoscere. Jam igitur in dubiis rebus semetipsae legiones⁸ adhortatae, jugulatis ab hoste quibusdam tribunis militum, interempto praefecto castrorum, praefectisque cohortium, non incruentis centurionibus, (e)⁹ quibus⁹ etiam primi ordines¹⁰ cecidere, invasere hostes, nec sustinuisse contenti, perrupta eorum acie, ex insperato victoriam vindicaverunt.¹¹ Hoc fere tempore [U. c. 760. p. Chr. a. 7.] Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo suo naturali erat, et jam¹² ante bisumium, qualis esset, apparere coeperat, mira pravitate animi¹² atque ingenii

⁵ *Victoriam praeter spem retulerunt.*

eam insequentes fugata.—5 Nonnulli *Romana v. militi*, unde Gruter. et Poppa. conj. *militibus*.—6 Ita Putean. Ed. pr. *vindicatum*: Boecler. malit *vindicandum*.—7 Ita emendavit Is. Pontan. Anal. lib. 1. l. Ed. pr. *amore imper. a. crepantes*. Lips. pro *multum* conj. *ultum*, et mox *properantes*.—8 E supplevit Boecler.—9 Ita Cod. Ed. pr. *qui*: nonnulli *quia*.—10 Acidal. Lips. aliique emendare velint *ordinis*.—11 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *etiam*.—12 Ita legunt et interpretantur

NOTE

Sed forte, teste Lipsio, Romani id repperunt a se ipsis, cum vicinos viderent animalium rapacium figuras in bello praeferre. Aquilae porro Romanae forma talis erat: summam hactenus insistebat extensis alis, et saepe fulmen unguibus tenens, quasi jaculatura.

⁵ *A more imperatoris sui*] Vulgo, *amore imperatoris sui crepantes*. Quae verba sic fracta sunt, ut Gruterus et Lipsius non ea capere se fateantur. Isaacio vero Pontano debemus, quod restituta sunt.

⁸ *Legiones*] Legiones dixit, pro *legionariis militibus*: unde subiecit, 'nec sustinuisse contenti.'

⁹ *Quibus etiam primi ordines, &c.*] Ita in Ms. legitur, ut nec audiendi sint Lipsius, Acidalius, et alii qui sic emendant, *qui etiam primi ordinis es-*

cidere; nec necesse sit cum Vossio subintelligere praepositionem *e*. An Vossio non placuit hic dandi casus, *quibus*? Num autem est oratio tam congrua, *alicui cadere*, quam *alicui commori*, hoc sensu: primos legionum ordines adeo pertinaciter incubuisse suis centurionibus, ut sola nece divelli ab iis potuerint.

¹² *Mira pravitate animi*] Suetonius inter alios 'ingenium sordidum et ferox' Agrippae tribuit. Hunc Dio vocat 'ira praecipitis' hominem; autem etiam 'novercalem animum' Liviae, et Augusto 'paternorum bonorum detentionem' exprobrare. Tacitus Ann. 1. cum 'rudem bonarum artium, et robore corporis stolidae ferocem, nullius tamen flagitii compertum' memorat.

in-præcipitia^a conversus, patris atque ejusdem avi sui animam^d alienavit sibi; moxque, crescentibus in dies vitiis, dignum furore suo habuit exitum.^e

118. Accipé nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem.¹² Junctis exercitibus, quique sub Cæsare fuerant, quique ad eum venerant, contractisque in una castra decem legionibus, LXX. amplius cohortibus, quatuordecim^f (alis),¹ et pluribus quam decem veteranorum millibus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio,^g tanto denique exercitu, quantus nullo unquam loco post bella fuerat civilia; omnes eo ipso læti erant, maximamque fiduciam victoriæ in numero reponebant. At imperator, optimus eorum, quæ agebat, iudex, et utilia speciosis præferens, quodque semper eum facientem vidi in omnibus bellis, quæ probanda essent, non, quæ cuique² probarentur, sequens, paucis diebus exercitum, qui venerat,³ ad refoendas ex itinere ejus vires, moratus, cum eum majorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit: prosecutusque longo et perquam laborioso itinere, cujus difficultas enarrari vix potest, ut neque universos quisquam auderet aggredi, et partem digredientium, suorum⁴ quisque metu finium,⁴

^a Ad perniciosæ consilia.

^e Et multis equitum turmis quas reges adduxerant.

gunt Cod. et Edd. optimæ. Ed. pr. in pace vides. Principes, &c.—1 Alis supplevit Lips. probantibus Voss. Boecler. Heins. et Ruhken.—2 Al. utique.—3 Heins. scribendum censet *subvenerat*.—4 Ita emendavit et interpunxit hunc locum Vascos. Edd. vett. *partem digredientium suorum*, &c. In quibusdam rã

NOTE

^d *Avi sui animam*] Augusti, a quo in exilium pulsus est.

^e *Dignum furore suo exitum*] Sua temeritate. Hoc primum imperii Tiberiani facinus, adulationis velo hic obductum, Dio revelavit his verbis: Agrippam Nola misso percussore [Tiberius] necavit. Quam eadem cum postea injussu suo factam dice-

ret, eique, qui fecisset, minaretur; non tamen ultus est. Quod variis sermonibus locum dedit.

^f *Quatuordecim*] Eruditis Lipsii conjectura placuit, hic scilicet adjiciendum esse *alis*; Gallicæ, quatorza *corps de cavaleries*.

^g *Et partem digredientium, suorum*] Senius est: Et ne hostes quoque pos-

universi tentare non possent, remisit eo, unde venerant: et ipse asperriam hyemis initio [U. c. 760. p. Chr. n. 7.] ingressus Sisciam,^h legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis præfecit hybernis.

114. O rem dictu non eminentem,ⁱ sed solida veraque virtute atque utilitate maximam, experientia suavissimam, humanitate singularem! Per omne belli Germanici Pannonique tempus, nemo e nobis, gradumve nostrum aut præcedentibus aut sequentibus, imbecillus fuit, cujus salus ac valetudo non ita sustentaretur Cæsaris cura, tanquam distractissimus⁶ ille tantorum onerum⁷ mole huic uni negotio⁸ vacaret animus. Erat desiderantibus paratum junctum⁹ vehiculum;^k lectica ejus publicata,^l cujus (usum)¹⁰ cum alii, tum ego sensi. Jam medici, jam apparatus cibi, jam in-hoc solum importatum instrumentum balinei,¹ nullius non succurrit valetudini. Domus tantum ac domestici deerant; ceterum¹¹ nihil, quod ab illis aut præstari aut desiderari

^l *Ejus lectica erat facta publica.*

~~~~~

quisque et finium omisa sunt.—5 Ita Cod. Ed. pr. *Sistiam*.—6 Ita Rhenan. et Edd. plurim. Ed. pr. *distrazimus*.—7 Santenius, teste et probante Ruhnken. ad h. l. operum malebat.—8 Ita Ed. Basil. et fere omnes Edd. Cod. *genitio*, unde Burer. *genti* conj. quod displicet Burmann. qui *beneficio* vel *officio* conjecit. Ed. pr. *huic uni vacaret*.—9 *Junctum* pro glossemate habet Kraus.—10 *Usum*, quod in Ed. pr. deest, supplevit Lips. probantibus Voss. et Heins. Rhenan.

NOTE

sent oppugnare partem eorum, qui a se Tiberio digrediebantur, propter hunc metum, ne scilicet sui fines aliorum, qui remanebant, incursionibus paterent.

^h *Sisciam*] Olim erat urbs Pannoniæ superioris: nunc pagus, vulgo *Sisseg*.

ⁱ *O rem dictu non eminentem*] Sensus est: Narraturus sum rem dictu quidem minime speciosam, sed maximam, si eam solida veraque virtute et utilitate metiamur; et suavissimam iis qui experti sunt, quæque singularis est humanitatis nota.

^k *Junctum vehiculum*] Idem plane legitur apud Livium: 'juncto vehiculo uti,' id est, juxta Gellium lib. x. cap. 1. 'jumento uti.' Est quidem jumentum pecus quodlibet, aut sarcinas gerens, aut plaustrum trahens, aut terram excolens: sed præterea significat, inquit, vehiculi genus, quod junctis pecoribus trahitur, quodque veteres dixerunt junctum vehiculum.

^l *Balinei*] Instrumento balinei significatur spellex quælibet idonea balneo. Βαλανειον Græci appellant; quo sanitatis causa utebantur, ut per sudores elicerent malignos vapores.

posset. Adjiciam¹² illud, quod, quisquis illis temporibus¹¹ interfuit, ut alia, quæ retuli, agnoscat² protinus. Solus semper equo vectus est: solus cum iis, quos invitaverat, majore parte æstivarum expeditionum, cœnavit sedens;³ non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignovit; admonitio frequens [in]erat³ et castigatio, vindicta rarissima:⁴ agebatque medium plurima dissimulantis, atiqua inhibentis. Hyems emolumentum patrati belli contulit.⁵ Sed⁵ insequenti⁶ æstate [U. c. 761. p. Chr. a. 8.] omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Delmatia manentibus,⁶ pacem petiit. Ferocem illam tot millium juventutem, paulo ante servitutem minatam Italiæ, conferentem arma, quibus usa erat apud flumen, nomine Bathinum,⁶ prosternentemque se universam genibus imperatoris, Batonemque et Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum, alterum⁷ deditum,⁸ justis voluminibus ordine narrabimus, ut spero.⁸ Au-

¹ Pepercit iis qui non observabant disciplinam, dum non prodebaturn perniciosum exemplum; admonerat et objurgabat sæpe eos qui peccaverant, puniebat autem rarissime: et tenebat quoddam medium plurima dissimulans, nonnulla prohibens. Hyems attulit commodum consummati belli.

² Spero me narraturum ordine, profuzioribus libris, quomodo tot millia militum illorum ferocium, qui paulo ante minati erant servitutem Italiæ, deposuerint arma, quibus usi erant ad ripam fluminis vocati Bathini; quomodo universi provocati sint ad pedes Tiberii; quomodo ex ambobus ducibus Batone et Pinete, altissima statura viris, unus captus sit, alter vero deditus.

beneficium.—11 Heins. leg. ceterorum.—12 Alii Adjice.—1 Heins. post temporibus inserendum censet rebus.—2 Lips. aliique agnosceret.—3 Td in inerat ex præcedentibus ns ortum putavit Kraus. Vir D. in Ephemer. Gœtting. 1779. Addit. p. 121. expungendum censet inerat, vel legendum interdum.—4 Ita corrigit Rhenan. Ed. pr. amarissima.—5 Lips. Et probantibus Raphael. et Rubnken.—6 Heins. conj. in Dalmatiam emanantibus.—7 In Ed. pr. erat pro alterum, quod dedit Ed. Basil., a se, unde Lips. alterum a se. Heins. conj. ss deditens.—8 Kraus. vult transponere ut spero, ordine narrabimus.—

NOTE

¹¹ Cœnavit sedens] Romani in cibo capiendi vulgo discumbebant, non more nostro sedebant. Hinc lectus dicitur Plinio 'discubitorius,' super quo cœnaturi discumbebant.

¹² Sed insequenti] Auctore Lipsio lege et insequenti.

⁶ Bathinum] Scribe cum Pontano,

Batinum. Fluvius est Picenorum in Aprutio, Interamnam urbem alluens, et ad Flavianum castrum in mare Adriaticum exiens.

⁷ Alterum deditum] Vossius addit, a se deditum, auctore Dione, qui Batonem docet ad Tiberium sponte venire, sequē dedidisse. Quam notulam

tumano⁹ victor in hyberna reducitur exercitus, cujus omnibus cepis a Cæsare M.¹⁰ Lepidus præfectus est, vir nomini¹¹ ac fortunæ. eorum proximus:¹² quem in quantum quis aut cognoscere aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorumque nominum, quibus ortus est, ornamentum judicat.¹³

115. Cæsar ad alteram belli Delmatici molem¹⁴ animum atque arma contulit. [U. c. 762. p. Chr. n. 9.] In qua regione¹⁵ quali adjutore legatoque fratre meo, Magio Celere Velleiano,¹⁶ usus sit, ipsius patrisque ejus prædicatione testatum est, et amplissimorum honorum,¹⁷ quibus triumphans eum Cæsar donavit, signat memoria. Initio ætatis Lepidus; educto hybernais exercitu, per gentes integras,¹⁸ immunesque adhuc clade belli, et eo feroces ac truces, tendens ad Tiberium imperatorem, cum difficultate locorum, et cum vi hostium luctatus, magna cum clade obsistentium, excisis agris,¹⁹ exustis ædificiis, cæsis viris, lætus victoria, prædaque onustus, pervenit ad Cæsarem: et ob [ea]²⁰ quæ, si propriis gessisset auspiciis, triumphare debuerat, orna-

⁹ Vir qui proxime accedit ad famam et ad fortunam suorum: quem quisque admiratur et amat, et judicat esse decus illustrium majorum a quibus oriundus est, proxi-
mi potuit illum cognoscere et penitus percipere.

¹⁰ Vastatis agris.

9 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Autumni.—10 Ed. pr. Cæsarem Lepidus præfectus est. Rhenano debetur, a Cæsare: Burerio, M. Lepidus.—11 Ed. pr. nominis.—12 Ruhnken. In qua expeditione: Herel. in eo negotio: Forsitan in qua quali, ut regione a glossatore, et in qua referendum sit ad belli molem. Kraus.—1 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Magio Celere ulli feno: Cod. Magio Celere Ulliano.—2 Lips. donorum, probante Ruhnken.—3 Ita Ed. Basil. Cod. pergentis in integras, vel in integritas. Ed. pr. pergentis integras.—4 Ea ejiciendam censet Ruhnkenius,

NOTE

Rhenano debere se profiteretur.

⁹ Ac fortunæ eorum proximus] Vos-
sius aliique recte emendant et legunt
suorum, scilicet Emiliorum: e qua
gente Lepidus erat.

¹⁴ Ad alteram belli Delmatici molem]
Ad aliud bellum; quod restabat in
Dalmatia æque difficile.

¹⁷ Et amplissimorum honorum] Lip-

sus legit donorum; quia mox de
fratre et de se, 'quem [triumphum]
mihi fratricque meo inter præcipuos
præcipuisque donis adornatos viros
comitari contigit.' Notus mos trium-
phorum, in quibus coronæ, torques,
et phaleræ bello meritis dabantur.
Si tamen servas honorum, intellige
triumphales honores.

mentis triumphalibus,¹ consentiente cum iudicio Principum voluntate senatus, (donatus)² est. Illa æstas maximi belli consummavit effectus. Quippe Perustæ ac Desitiates³ Delmata⁴,⁵ situ locorum ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scientia, sed præcipue angustiis saltuum pæne inexpugnabiles, non jam ductu, sed manibus atque armis ipsius Cæsaris tum demum pacati sunt, cum pæne funditus eversi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre majus, aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriæ occasio, quam damno amissi pensaret militis.⁶ Semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum; et ante conscientiæ, quam famæ, consultum: nec unquam⁷ consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentia ducis rectus est.

116. Magna in bello Delmatico¹ experimenta virtutis in incultos ac difficiles locos præmissus Germanicus² dedit:

¹ *Quam vellet emere jactura suorum militum.*

*****

et legendam propriis res gessisset, &c.—5 Rhenan. ita supplet. Herel. *honoratut*, ex II. 112.—6 Ed. pr. *Perusia ade siciles*. Ed. Basil. *Daorisi et Desitiates*. Voss. *Pirusta ac Desitiates*, pro quo Heins. scripsit *Perusta*. Rhenan. conj. *perfidia exitiales Dalmata*.—7 Ita Ed. pr. Cod. *ne cum quod consil.*—† Ita Cod. Ed. pr. *Dalmatico*.—8 Ita Voss. Ed. pr. *celebri...diligenti, quibus*: Cod.

NOTE

¹ *Ornamentis triumphalibus*] Hæc ornamenta et insignia erant corona, patera aurea, sella curnlis, scipio eburneus, tunica palmata, toga plecta, laurea; quibus appellationem Imperatoris adjicit Onuphrius: sed falso, ut notat Schegkiius ex Tacito Ann. III. et ex Velleio, infra de Blæso, 'qui post paucos annos Procos. in Africa ornamenta triumphalia cum' (vides imperatoris appellationem, tanquam angustius aliquid, ab ornamentis triumphalibus distingui) 'appellatione imperatoris meruit.'

² *Perusta ac Desitiates Delmata*] Illyrici populi in Dalmatia. Alii le-

gunt *Daorisi et Desiates*, sed Vossius pro *Daorisi* substituit *Pirusta* ob literarum vicinitatem, cum in Ms. esset, *Perusia ade Sitiates Delmata*. Ad id probandum movet, quod hos populos situ locorum ac montium pæne inexpugnabiles esse Velleius dicit. Nam *Pirusta* in confinio Dalmatiæ, et Macedoniæ ad ortum siti sunt, ad Glanam fluvium, juxta Scardem montem, qui magna parte eos ambi. Vignereo nunc dicuntur *Albanesi*.

² *Germanicus*] Drusi ex juniore Antonia filius, C. Cæsaris Caligulæ pater, a Tiberio patruo adoptatus.

celebri etiam opera diligentique⁹ Vibius Postumus,⁹ vir consularis, præpositus Delmatiae,[†] ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Passienus et Cossus, viri quibusdam diversis virtutibus celebres, in Africa meruerant. Sed Cossus victoriæ testimonium etiam in cognomen filii contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti. At Postumi¹⁰ operum L. Apronius participeps, illa quoque militia eos, quos mox consecutus est, honores excellenti virtute meruit. Utinam non majoribus experimentis testatum esset, quantum in omni re fortuna posset! Sed in hoc¹¹ quoque genere abunde agnoscere vis ejus potest. Nam Ælius Lamia,¹² vir antiquissimi moris, et priscam gravitatem semper humanitate temperans, in Germania, Illyricoque, et mox in Africa, splendidissimis functus ministeriis, non merito, sed materia adipiscendi triumphalia defectus est.[•] Et A. Licinius Nerva Silianus, P. Sillii filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus est,¹ ne nihil non² optimo civi, simplicissimo duci,

[•] *Privatus est.*

celebris: Lips. *diligentique*.—9 Pigh. *Annal. T. III. p. 528. C. Vibius Posthumus*: Ed. pr. *Julius Posthumus*: Cod. *Jul. P.* Ed. Basil. *diligenti Q. Julius P.* —† Ita Cod. Ed. pr. *Dalmatia*.—10 Ed. pr. *At Postumi*. Cod. *Ad Postumio*.—11 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *loco*.—12 Ita Ruhken. ex Tacit. *Ann. iv. 18. Nonnulli Nam et Sejanus*: Ed. pr. *Nam et etiam vir, &c.*—1 Burmann. conj. *quem virum qui intellexit, ne quidem abunde mir. est.*—2 Ita Cod. *Non*

NOTE

⁹ *Vibius Postumus*] Alii legunt *Q. Julius Postumus*, quem Schegklius ex Tacito *Annal. iv.* putat illum esse, quem Sejanus post Drusi mortem ad tollendos Germanici liberos delegerat socium. Falso putat: affirmant enim Pighius et Vossius ex Floro lib. *iv. cap. ultimo*, intelligendum hoc loco esse *C. Vibium Postumum*.

[•] *Nam Ælius Lamia*] Alii legunt *Nam et Sejanus*; sed hæc certe in Sejanum non cadunt, ut bene Lipsius observavit, qui equestri loco provincias aut exercitus non rexit; quare Lipsius vult legi *Nam et Blæsus*.

Causa suspicionis ex Velleii capite 125. ubi 1. dicit Junium Blæsum 'in Illyrico celeberrima militia fuisse,' &c. 2. interserit, 'ut prædiximus.' Ubi autem de Junio et Illyrico aliquid prædictum, nisi hic? Adde quod Junio Blæso convenit Africa præfectura, cujus hic quoque mentio est. Turbat tamen, quod ait Velleius Junium Blæsum 'defectum materia adipiscendi triumphalia' nam ea retulit ex Africa. Sed Velleii verba ad Germaniam et Illyricum tantum restringenda sunt.

perisset, præreptus immature,³ et fructu amplissimæ principis amicitiae, et consummatione evectæ⁴ in altissimum patrumque fastigium imaginis defectus est.⁴ Horum⁵ virorum mentioni si quis quæsisse me dicet locum, fatentem arguet. Neque enim justus sine mendacio candor apud bonos crimini est.⁶

117. Tantum quod⁷ ultimam imposuerat Pannonico ac Dalmatico bello Cæsar manum [U. c. 762. p. Chr. n. 9.], cum, intra quinque consummati tanti operis dies, fenestæ ex Germania epistolæ, cæsi Vari,⁸ trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum; et sex cohortium⁹; velut in hoc salutem¹⁰ tantummodo indulgente nobis Fortuna, ne occupato duce^b ***.¹¹ Sed causa et persona mo-

³ Vir, quem si qui illum introspicerent optime, non poterant satis admirari; et nihil esset, quod civis optimus, et dux summi candoris non amisisset, extinctus morte immature, privatus est fructu maxime amicitiae imperatoris erga ipsum, nec potuit assequi altissimam illam fortunam, ad quam suus pater pervenerat, et cujus ideam animo conceperat.

⁴ Nam nuda rerum expositio sine mendacio non miratur, ullam cupiditatem apud bonos.

^a Vix Cæsar finierat bellum Pannoniæ et Dalmatiæ, cum quinto die post consum-

deat in Ed. pr.—3 Ita Ed. Basil. Lugd. Bat. 2. Bipont. aliæque, probante Ruhken. Ed. pr. Burmann. et quædam vetustiores præferens immature.—4 Burmann. mavult *deceptus est*, probante Ruhken. ne eadem vox statim tam ingrate recurrat. Sed *decipere* Velleio familiare non est, potius *fraudare*, *frustrare*, *destituere* (II. 120.), quæ tamen a scriptura Ed. pr. nimis abhorrent. Kraus.—5 Ita Burer. ex Cod. Honorum: Ed. pr. *Quorum*.—6 Ita fere omnes Edd. ex correctione Ed. Basil. In Ed. pr. legebatur *crimini est, tantum quod. Ultimam, &c.*—7 Ursin. malit *Tantum non*: Acidal. *Tandem quoque* conjecerat, sed postea vulgatum tuetur.—8 Heins. conj. *cum intra quintum consumm. s. o. diem fenestæ ecce e Germania epistolæ de casu Vari (subandito offeruntur)*.—9 Lacunam manifestam explet Burmann. *venereunt*, vel *nuntia venerunt*. Vir D. in Biblioth. Philolog. Vol. I. p. 44. *reçdita sunt*, ex Cic. ad Div. VII. 29. Vide supra II. 18. 42.—10 *Salutem* debetur conjecturæ Schegkii, cum in Ed. pr. et plurimis aliis legeretur *salem*. Mox Vir D. Joh. Ortuin. *tantummodo e glossa rei saltem enatum* censebat.—11 *Duce* correctioni Ed. Basil.

NOTE

^a *Et consummatione evectæ, &c.* Præter hujus loci sensum, quem habes in interpretatione, ecce affero alium, in quo inest aliqua Romani moris notitia; *privatus est fructus maxime amicitiae imperatoris erga ipsum, et perfectione consilii quo desti-*

nabat extollere suam imaginem ad altissimum culmen, ad quod pater suam expleverat. Hoc sensum sumeretur imago pro nobilitate, et pro familia stantem.

^b *Ne occupato duce*] Aliquis hic locus videtur inutilis. 1. Grætorum

rom erigit.^c Varus Quintilius, nobili magis, quam illustri^a ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore, ita¹ animo immobilior,^d otio magis castrorum, quam bellicosæ assuetas militiæ: pecuniæ vero quam non contemteret, Syria, cui præfuerat, declaravit;⁴ quam pauper divitem ingressus, dives pauperem reliquit. Is cum exercitui, qui erat in Germania, præses, concepit^e esse homines, qui nihil præter vocem membraque haberent hominum, quique gladiis domari non poterant, posse jure molceri. Quo proposito mediam ingressus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, jurisdictionibus, agendoque pro tribunali³ ordine,^d trahabat æstiva.¹

inationem tanti operis, allata sunt ex Germania tristes litera de clade Vari, et de caede trium legionum, et scidam turmarum equestrium, et sex cohortium, fortuna gultem velut obsequante nobis in eo, quod hæc clades non contigerit occupato alibi Tiberio.

^a *Æque corpore et mente tardior.*

^b *Syria vero, quam rexerat, patrefecit quam non pecuniam spernabatur.*

^c *Hac cogitatione progressus in medium Germaniam, traducebat æstivam, qua sit bellum, reddendo jus, et precipiendo a tribunali gradu, quasi fuisset inter homines amantes dulcedinem pacis.*

debetur, qui et hic *τελειωσ στρογγυλῶς* imposuit. Edd. plurimæ *occupato duce, et causa persona, &c.* Ed. pr. *occ. ducom, et causa persona*: Lacunam explet Voss. *ne occ. duce in debellandis Pannoniis victores Germani iis se conjungerent*, ex Sueton. Tib. xvii. Lips. post *duce* addit *saviret*, et mox corrigit *Sed causa et. Heins. conj. res causa.* Ed. pr. et c. p.—13 Ita transposuit Rahaken. ut rei veritas constet; Quintili enim vetustate generis, non rebus gentis, clari fuerant. Kraus. Ed. pr. et plurimæ aliæ *illustri magis, quam nobili.*—1 Ita Aclidal. *Alii et corpore, et animo*: Ed. pr. *ut corpore et animo.*—2 *Herel. concepit spem, homines, &c.* Kraus. post *concepit* suspicatur excidisse *animo Germanos.*—3 Heins. *malit tribunalis.*—4 Ita corraxit Lips. Ed. pr. *credebat*: Heins.

NOTE

animadvertit *causam tantummodo superflue dici.* 2. Lipsius, ut sibi videtur, lacunam supplet unico verbo: *ne occupato duce saviret.* Sed quare mutilus hic locus? Habent verba, ut jasant, faciliem sensum: nimirum in eo postquam fuisse fortunæ indulgentiam, quod Vari clades non acciderit, occupato et districto alibi duce Tiberio. Quia secus futurum fuisset, ut hostis usus victoria tantum arma protulisset, nisi obviam itum esset.

^a *Sed causa et persona, morum erigit]*

Omissa lectione Delbenii, *sed causa persona morum erigit*; et neglecta observatione Gruteri, qui *causa* ablative casu accipit; secuti sumus Lipsii lectionem, *sed causa, et persona, morum erigit*, hoc sensu: *Sed hujus causa clads, et Varus qui illam accipit, postulant ut in iis consistamus.*

^d *Pro tribunali ordine]* Has duas voces existimo cum Lipsio conjungendas simul esse: *pro tribunali ordine.* Id est, e loco sive sede, unde jus tanquam iudex reddebat.

118. At illi, quod nisi expertus vix credat,⁴ in summa feritate versutissimi, natumque mendacio genus,^m simulantes fictas litium series, et nunc provocantes⁵ alter alterum injuria,⁶ nunc agentes gratias, quod ea Romana justitia finiret, feritasque sua novitate⁷ incognitæ disciplinæ miterceret,⁸ et solita armis decerni⁹ jure terminarentur, in summam socordiam perduxere Quintilium, usque eo, ut se prætorem urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præesse crederet. Tum juvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra¹⁰ barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri principis gentis ejus^a filius, ardorem animi vultu oculisque præferens, assiduus militiæ nostræ prioris comes,^a (cum)¹¹ jure etiam civitatis Romanæ¹² jus¹ equestris consequens gradus, segnitia ducis in occasionem sceleris usus est, haud imprudenter speculatus, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret; et frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem. Primo igitur paucos, mox plures in societatem³ consilii recipit:³ opprimi posse Romanos, et dicit,⁴ et persuadet; decretis facta jungit; tempus insidiarum constituit. Id Varo per virum ejus gentis fidelem clarique nominis Segesten indicatur. Sed obstabant jam⁵ fata consilii, omnemque animi ejus aciem præstrinxerant.^{6f} Quippe ita se res

^m Et gens nata dissimulationi.

^a Qui diu militaverat inter nos superioribus bellis.

credas.—5 Ita Rhenan. multæque Edd. Cod. procat as. Ed. pr. procazes. In una provocare.—6 Lips. injuriis.—7 Ruhnken. conj. suavitæ.—8 Ita Ed. pr. Cod. miterceret.—9 Ita corrigi Gronov. Obs. III. 18. In Ed. pr. et plurimis aliis est discerni.—10 Lips. et ultra.—11 Cum inserendum judicavit Heins., sed deest in Edd. vet. quarum nonnullæ pro etiam legant et jam.—12 Ita correxit Burer. ex Ed. pr. Rhomæ.—1 Burmann. conj. decus.—2 Ita omnes ex correctione Rhenan. Ed. pr. pluris in societate consilii.—3 Ita Vascos. et Ed. Basil. Ed. pr. præcipit: Rhenan. recepit.—4 Heins. conj. docet.—5 Ita Lips. Ruhnken. Ed. Bipont. et aliæ recentiores. Ed. pr. et eam insequentes postulabat etiam, unde Ed. Basil. prævalebant jam, et ita Lugd. Bat. 2. Burmann. et Clud.—6 Ita Ed. Basil. et al. recent. Ed. pr.

NOTE

^a Principis gentis ejus] Cattorum, leius scripsit, præstrinxerant, quod idem est atque obstaverant? quo modo

[Præstrinxerant] Num potius Vel- do Julina Celous: 'peritaris oculos

habet, ut plerumque [qui] fortunam mutaturus Deus consilia corrumpat, efficiatque, quod miserrimum est, ut, quod accidit, id^a etiam merito accidisse videatur, et casus in culpam⁹ transeat. Negat itaque se credere, spemque in^o se benevolentiae¹¹ ex merito æstimare profitetur. Nec diutius, post primum indicem, secundo relictus locus.^c

119. Ordinem atrocissimæ calamitatis, qua nulla, post Crassi¹² in Parthis damnum, in externis gentibus gravior Romanis fuit, justis voluminibus, ut alii, ita nos conabimur exponere. Nunc summa defenda est.^b Exercitus omnium fortissimus, disciplina, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites¹ princeps, marcore ducis,² perfidia hostis, iniquitate fortunæ circumventus, (cum ne pugnandi quidem [egredie]**** aut occasio iis, in quantum voluerant, data esset impune, castigatis etiam quibusdam gravi poena, quia Romanis et armis et animis usi fuissent,) inclusus sylvis,

^a Et denuntiat se metiri fiduciam, quam habere debet in benevolentia Germanorum erga se, officii suis erga ipsos. Nec longo tempore post primum delatorem opportunitas suis audiendi alterius.

^b Languore imperatoria.

præstruxerat: Vascos. perstrinxerat: Ed. Lugd. Bat. 2. præstinxerat, quod tnetur Acidal.—7 Quisustulit Vascos. sed Voss. malit reponere cui.—8 Id deest in Ed. pr., sed in Cod. erat et etiam, unde Burer. dedit id etiam.—9 Ita Ed. pr. Cod. culpa.—10 In eiecit Ed. Basil.—11 Ed. pr. benevolentia.—12 Ita Ed. pr. Cod. Cassi.—1 Ruhnken. milites e glossa fluxisse videtur.—2 Ed. pr. cum ne pugnandi quidem egregie, aut occasionis, in quantum voluerant, data esset immunis. Cod. pro egregie habebat egredie. Ed. Basil. cum ne pugnandi quidem egregie occasio, in quantum voluerant, data esset miseris, castigatis: Voss. egrediendive occasio iis. Burmann. congregiendive. Ruhnkenio in egredie substantivum latere videbatur. Equidem hoc monstrum lectionis, e congregiendive, quod e margine obtrusum sit, natum existimans unciis inclusi, et lacunam ostendi, quæ forsitan hausit vocem copia, (cf. II. 112.) vel potestas. Pro immunis coniecit Burmannus Misc. Obs. Vol. VII. p. 406. impune, probante Ruhnkenio.

NOTE

obstruit fortuna.' Apud Ciceronem quidem Philip. XII. legitur: 'Præstrinxerat aciem animi D. Brutisalus.' Sed forte idem est error.

^a Qui fortunam mutaturus Deus] Vossius pro qui censet esse reponendum cui, rectissime.

^b Nunc summa defenda est] Nunc oportet eam cladem deplorare brevi-

ter, et omnibus quasi simul comprehensis. Non omittendus est Augusti luctus, de quo refert Suetonius cap. 23. 'Eum adeo Variana clade consternatum esse, ut per continuos menses, barba capilloque submisso, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare, redde legiones.'

paludibus,³ insidiis, ab ea hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem ejus, nunc ira, nunc venia temperaret.⁴ Duci plus ad moriendum, quam ad pugnandum, animi fuit. Quippe paterni avitique⁴ exempli successor se ipse transfixit. At e praefectis castrorum duobus, quam claram exemplum L. Eggius,⁵ tam turpe (C.) Cejonius⁶ prodidit: qui, cum longe maximam partem absumsisset acies, auctor deditiois,⁷ supplicio, quam praelio, mori maluit. At Vala Numonius,⁷ legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, spoliatum equitibus⁸ peditem relinquens, fuga cum aliis⁹ Rhenum petere¹⁰ ingressus est. Quod factum ejus fortuna ulta est: non enim desertis superfuit, sed desertor occidit. Vari corpus semiustum hostilis¹¹ laceraverat: feritas; caput ejus abacisum, latumque ad Marobednum, et ab eo missum ad Caesarem, gentilitii tandem¹² tumuli sepultura honoratum est.⁷

³ Ut decerneret de vita militum prout tantum suadebant nunc ira, nunc misericordia.

⁴ Suasor, ut se in hostium potestatem traderent, &c.

⁵ Tandem mandatum est, cum honorificis exequiis, tumulo sua familia.

~~~~~

Krus.—3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *paludis ins.*—4 Ita Ed. pr. Cod. *avique*.—5 Al. *Eggitus*.—6 Ita Heins. probante Burmann. Ed. pr. C. *Cejonius*: Ed. Basil. tantum *Cejonius*.—7 Ita corrigit Ursin. ex Ed. pr. *Valnumonius*. Burer. conj. *Valumnus*.—8 Ita fere omnes ex correctione Ed. Basil. Ed. pr. *equitem, peditem, &c.*—9 Ed. pr. *fuga cum aliis*: Cod. *fugatum aliis*: correxit Ed. Basil. recipientibus omnibus.—10 Burer. conj. *pectore*.—11 Ed. pr. et multae aliae, *hostium*: Cod. *hosti*, unde Burer. dedit *hostilis*.—12 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *tamen*.—1 In Cod. erat *praesidia et se, &c.* unde Burer. supplavit *munus*, quem

NOTE

¹ *Paterni avitique*] Ejus pater Varus Quintilius in bello Philippensi, ut vidimus supra cap. 71. cum se insignibus honorum velavisset, liberti manu interfectus est. De avo non tam obvium. Lipsius tamen reperit apud Caesarem Bell. Civil. 1. Quintilium Varum quaestorem L. Domitii fuisse: ut probabile sit, eum aut in Pharsalia aut in Africa sic perisse.

² *At Vala Numonius*] Ursinus ex

argenteo denario sic legit, cum in manuscripto Velleii codice legeretur *Valnumonius*. Addit Ursinus se credere Valam Numonium eum esse ad quem Horatius scripsit Epistolam 15. lib. 1. Ubi Vossius dubitat, an non potius scribendum sit, *Ad Cn. Umonium Valam*: et in Velleio, *Vala Umonius*, ut Golzius ex Lauredani numismate expressit, et Cruquius ad praedictam Horatii epistolam monet.

120. His auditis revolat ad patrem Cæsar [U. c. 769 p. Chr. n. 10.]; perpetuus patronus Romani imperii, assuetam sibi causam suscipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, disponit exercitus, præsidia munit;¹ se magnitudine sua, non fiducia (ducis) metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabatur,² utroque Rhenum cum exercitu transgreditur. Arma infert genti,³ quam arcuisse⁴ pater et patria contenti erant; penetrat interius, aperit limites,⁵ vastat agros, urit domos, fundit obvios;⁶ maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hyberna revertitur. Reddatur verum L. Asprenati testimonium; qui legatus sub avunculo suo Varo militans, nava virilique opera duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tanta calamitate servavit; matureque ad inferiora hyberna descendendo, vacillantes jam cis Rhenum⁶ sitarum gentium animos confirmavit. Sunt tamen, qui, ut vivos ab eo vindicatos, ita jugulorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, hæreditatemque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo⁷ aditam.⁸ Læti etiam Cædicii, præfecti castrorum, eorumque, qui una circumdati Alisone⁹ immensis Germanorum copiis obside-

¹ *Quam tueri solitus erat.*

² *Qui minabantur Italia bellum per bello Cimbrorum ac Teutonum.*

³ *Latiore vias facit.*

⁴ *Et cito recedendo in hyberna ad inferiores Rhenum, continuat in officio nutantes animos nationum, quæ sunt citra hunc fluvium. Sunt tamen, qui putaverunt quod, et liberaverat milites vivos, invasisset etiam in bona eorum, qui sub Varo trucidati fuerant, et quod in se transtulisset, ad arbitrium suum, pecuniam relictam ab exercitu delato.*

secuti sunt omnes Editores, sed r̄d et ab aliis retinetur, ab aliis expungitur. Mox pro *ducis*, quod supplevit Ruhnk., alii cum Rhenano legunt *hostium*.—³ Ita Cod. Ed. pr. *minabantur*.—⁵ Ita probantibus Voss. et Boecler. emendavit Jo. Freinshem. Ed. pr. *ultra*.—⁴ Ita Ruhnk. Ed. pr. *Arma interfecti, quæ arcuisse*: Lips. *arma infert, quæ arcuisse*: Voss. *arma infert hosti, quem arcuisse*: nonnulli *Arminio territo*: alii aliter.—⁶ Ita Ed. pr. Cod. *obvios*.—⁶ Ita Ed. Basil. Ed. pr. *Rheno*.—⁷ Suspecta habet ab eo Herel.—⁸ Ita

NOTÆ

¹ *Arma infert genti*] Vossiana lectio paulo diversa est: *arma infert hosti quem, &c.* hoc sensu: Rhenum transgreditur, et utro petit in suis sedibus Arminium, quem arcuisse a no-

tris satis habebant Augustus et cives.

⁹ *Alisone*] Urbs est non procul ab arto Lippin in Westphalia, vulgo *Elzen*. Aliis dicitur *Iselberg* in Gueldria,

bantur, laudanda virtus est; qui omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hostium faciebat inexsuperabiles, nec temerario consilio, nec segni providentia usi,⁹ speculatique opportunitatem, ferro sibi ad suos peperere reditum. Ex quo apparet, Varum sane gravem et bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio,¹⁰ quam virtute destitutum¹⁰ militum, se magnificentissimumque perdidisse exercitum. Cum in captivos sæviretur a Germanis, præclari facinoris auctor fuit Caldas Coelius, adolescens¹¹ vetustate familiæ suæ dignissimus: qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas illisit capiti [suo],¹² ut protinus pariter sanguinis^o cerebrique influvio¹ expiraret.

121. Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore [ingressa animum]² imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuerat. Qui contusis³ hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximæ molis, accensasque⁴ plebis Viennensium^p dissensiones, coërcitione magis quam poena mollisset; et senatus populusque Romanus, postulante patre ejus, ut æquum ei jus⁵ in omnibus provinciis exercitibusque esset, [quam erat ipsi]⁶ decreto complexus esset: (etenim absurdum erat, non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur; et qui ad opem ferendam primus erat,

Rhenan. Ed. pr. a *Lisone*.—9 Ita Ed. pr. Burer. conj. *adjuti* e vestigiis Cod. viti. Heins. *juti* vel *adjuti*.—10 *Destitutum* intrusum putat Herel.—11 Ita Ruhnk. Ed. pr. *Cælius ad vetustatem f.* Ed. Basil. *Cælius vetustate*: Gruner. *cir vetustate*: Lips. *ac vetustate*. Heins. *alta vetustate*: Burmann. *adeo vetustate*.—12 *Suo* damnat Herel.—1 Ita Ed. pr. *profluvio* Ed. Basil. *effluvio* Lips.—2 Vir D. in Ephemer. Goetting. 1779. Addit. p. 121. hæc ejicienda censet. Cod. *animam*. Ed. pr. *animum*.—3 Ita Rhunken. Ed. pr. *concussis*.—4 Ita Ed. pr. Cod. *accensaque*.—5 Ita Rhenan. et Edd. plurimæ. Ed. pr. *æquum ejus*.—6 *Ipsa* Ed. pr. Ald. Nep. hæc unciis inclusæ ejicienda putavit

NOTE

ad fluvium Isalam: H. Junio *Weesl* in Ducatu Clivensi ad Rhenum: verum, opiuru, male.

¹⁰ *Magis imperatoris defectum consilio*] Sensus est: Amisisse exercitum sua potius, quam militum culpa; et caruisse magis prudentia quæ inesse debet imperatori, quam generosis mi-

litibus.

^o *Ut protinus pariter sanguinis, &c.*]

Ut statim moretur profuso sanguine simul, et spatio ex vulnere cerebro.

^p *Viennensium*] Incolæ sunt Viennæ, quæ urbs est Galliæ ad Rhodanum, et ejus tractus in Delphinatu Viennensis dicitur, vulgo *Le Viennois*.

ad vindicandum honorem non judicari parem): in Urbem reversus, jam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatatum, ex Pannoniis Delmatisque egit triumphum.⁴ [U. c. 765. p. Chr. n. 12.] Cujus magnificentiam quis miretur in Cæsare?⁵ Fortunæ vero quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentissimos⁶ hostium duces non occisos, fama narravit, sed vinctos triumphus ostendit. Quem mihi,⁷ fratrique meo, inter præcipuos præcipisque donis adornatos viros, comitari contigit.

122. Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Ti. Cæsaris elucet atque eminent, hoc quoque miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare potest, quin ex Armenia recepta, et ex rege ei præposito,⁸ cujus capiti insigne regium⁹ sua manu imposuerat, ordinatisque rebus Orientis, ovans triumphare¹ debuerit? et, Vindelicorum

⁴ Eadem virtus, et eadem fortuna, quæ initio Tiberium comitata fuerat, eum adhuc comitata est subsequenti tempore. Is reversus Romam debilitatis viribus hostium expeditionibus navalibus et terrestribus, postquam composuisset difficillima negotia Galliarum, et dissidia inflammata Viennensium; postquam Senatus et populus Romanus edixisset, rogatu ejus patris, ut haberet in omnibus provinciis et exercitibus eandem potestatem, quam ipse habebat, (nam non erat æquum non judicari æque dignum honoribus eum, qui primus auxilium præstabat patriæ;) in, inquam; Tiberius egit triumphum qui jam dudum ipsi debebatur ob victorias, quas retulerat ex Pannoniis et Dalmatis, sed quem continuè bella retardaverant.

—7 Sic leg. Rhenan. in vita Velleii, Burer. et fere omnes Edd. Ed. pr. *mihi*.
—8 Ed. pr. *ex rege propositi*: Cod. *præpositi*, unde Rhenan. dedit *ei præposito*,

NOTE

⁴ *In Cæsare*] Id est, cum Cæsar esset is qui triumpharet.

⁶ *Quippe omnes eminentissimos, &c.*] In eo fuit indulgentia fortunæ, tum quod, ejus honoris causa, hostium clarissimi duces non occisi in prælio, sed capti fuerint: tum quod eos fortuna vinctos ostenderit prius in triumpho, quam captos fama narraverit. Hostium duces captos Romani imperatores reservabant in triumphum, ut his per eum ductis pulcherrimum spectaculum fructumque victoriæ po-

pulus Romanus percipere posset. Sed cum de foro in Capitolium triumphalem currum flectere incipiebant, illos in carcerem duci jubebant; idemque dies et victoribus imperii sive triumpho, et victis vitæ finem faciebat. Ita Cicero Orat. x. lib. v. in Verrem num. 76.

⁹ *Insigne regium*] Diadema: intellege porro *Tigranem*, cui impostum est hoc insigne regium.

¹ *Ovans triumphare*] De ovatione supra cap. 96. n. s. Adde ovationem,

Rectorumque victor, curra Urbem ingredi? Fractis deinde post adoptionem continua triennii militia Germaniæ viribus, idem illi honor et deferendus et recipiendus fuit? et post cladem sub Varo acceptam, ocyus⁹ prosperrimo rerum eventu eadem excisa Germania triumphum summi dædis adornare¹⁰ debuerit? Sed in hoc viro nescias, utrum magis mireris, quod laborum periculorumque semper excessit modum, an, quod honorum temperavit.

123. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metas. Quippe Cæsar Augustus, cum Germanicum nepotem suum, reliqua belli patraturum, misisset in Germaniam [U. c. 766. p. Chr. n. 13.], Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum, ad firmanda¹¹ pace, quæ bello subegerat; prosequens eum, simulque interfuturus athletarum¹² certamini¹³ Indicro, quod ejus honori sacratum a Neapolitanis est, processit in Campaniam. [U. c. 767. p. Chr. n. 14.] Quanquam jam motus imbecillitatis, inclinataeque in deterius principia valetudinis senserat; tamen obnitente vi animi, prosecutus filium, digressusque ab eo Beneventi, ipse Nolam petiit: at¹ ingravescente in dies valetudine, cum sciret, quis, volenti omnia post se salva remanere, arcessendus foret, festinanter revocavit filium.² Ille ad patrem patriæ³ expectatō

⁹ Nam quis potest dubitare, quin meruerit triumphum ovationis, quod recuperavit Armeniam, quod ei praefecit regem, cuius super caput posuerat insigne regium; et quod ordinavit negotia Orientis? Quis potest dubitare, quin victor et Vindellicorum et Rhetorum debuerit introire Romam curru? quin deinde debuerit hic honor ei tribui, et quin debuerit eundem recipere, consumentis post adoptionem suam viribus Germaniæ, continuo trium annorum bello? et quin eadem Germania eversa statim a clade quam acceperamus sub Varo, debuerit ornare triumphum maximi imperatoris?

quem secuti sunt omnes.—9 Ita Ed. pr. Cod. totius.—10 Ita Ed. pr. Cod. ad ornari.—11 Ita Burer. Cod. et Ed. pr. cum quibusdam aliis formanda.—12 Ita corrigit Cellar. et Oudendorp. ad Sneton. Ang. 98. Ed. pr. certaminis.—1 Ita Herel. Ed. pr. et.—2 Patriæ a scioli manu esse putaverunt Acidal. et Scheffer.—

NOTE

quæ minor est triumphus, ab ove dictam esse; quod ovantibus mos esset ovem immolare.

¹² *Athletarum*] Hoc nomine gymnici omnes intelliguntur, luctatores,

cursores, pugiles, item disco et salta certantes. Athletæ, inquam, dicti sunt a verbo Græco ἀθλέω, quod est certo.

² *Revocavit filium*] Longe aliter Tæ

revolavit maturius.³ Tum securum se Augustus prædicans, circumfususque amplexibus Tiberii sui, commendans illi sua atque ipsius opera, nec quicquam jam de fine, si fata poscerent, recusans, surrefectus primo conspectu alloquioque carissimi sibi spiritus,⁴ mox cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia, Pompeio Apuleioque consulibus,⁵ septuagesimo sexto anno, animam œlestem cœlo reddidit.^{6,7}

124. Quid tunc homines timuerint, quæ senatus trepidatio, quæ populi confusio, quis orbis metus, in quam arctosalutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi tam festinanti exprimere vacat, neque, cui vacat, potest. Id solum vece publica dixisse habeo.⁴ Cujus orbis⁵ ruinam timebamus, eum ne commotum quidem sensitimus. Tantaque unius viri majestas fuit, ut nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Una tamen veluti luctatio civilis⁶ fuit pugnantis cum Cæsare senatus populique Romani, ut stationi paternæ succederet; illius, ut potius æqualem civem,

³ *Quamvis jam sensisset motus debilitatis, et initia valetudinis labentis in pejus, tamen, vi animi contra nitente, comitatus filium, et digressus ab eo Beneventi, ipse Nolam ivit; et morbo crescente in dies, revocavit filium celeriter, cum sciret, quis esset, quem oporteret advocari, si vellet omnia remanere in bono statu post suam mortem. Ille protinus rediit ad patrem patriæ citius quam expectatus fuerat.*

⁴ *Et nihil jam recuans de morte, si fata peterent, paulum recreatus primo aspectu et alloquio hominis, quem unice diligebat; mox, fatis superantibus omnem curam, dissolutus in principia, ex quibus compositus erat, reddidit cœlo animam quam inde acceperat, ætatis anno septuagesimo sexto, sub consulatu Pompeii et Apuleii.*

³ *Spiritus* a glossatore esse censet Kraus.—† Ita Burer. Cod. et Ed. pr. Cœ.—⁴ Ruhnken. conj. *satis habeo*.—⁵ *Urbis*, et mox *eam...commotum* malit Burer.—⁶ Ita Ruhnken. Ed. pr. *civitatis*.—⁷ Cod. *tandem magis rone*: Ed.

NOTE

citus. Ait Tiberium properis Liviæ literis accitum; neque satis comperit esse, spirantem adhuc Nolæ Augustum, an exanimum reperit. Aeribus namque custodiis domum, viasque Livia sepeperat, lætosque interdum vulgabat nuntios, donec provisus, quæ tempus monebat, Augustum excessisse simul et rerum potiri Neronem fama ipsa nuntiavit.

⁷ *Cælo reddidit*] Anno Christi 14.

Delph. et Var. Clas.

decimo quarto Kal. Septemb. cum annos a primo edito Magistratu vixisset 56. ab Antonii necē tres et quadraginta solidos. Augustum obiisse non sine suspitione veneni a Livia dati referunt Dio lib. lv. Suetonius cap. 98. et Tacitus Annal. i. De Nola ubi dicunt eum obiisse, non inter omnes veteres constat. Nam id Atellæ in Campania contigisse scripserunt Eutropius et Eusebius.

Patere.

Q

quam eminentem liceret agere Principem.⁴ Tandem magis ratione,⁷ quam honore, victus est; cum, quicquid tuendum non suscepisset, perituum videret. Solique huic contigit, pæne diutius recusare principatum, quam, ut occuparent eum, alii armis pugnauerant. Post redditum cælo patrem,⁸ et corpus ejus humanis honoribus, nomen divinis honoratum, primum principalium ejus operum fuit ordinatio comitiorum,⁹ quam manu sua scriptam D. Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique meo, candidatis⁵ Cæsaris,⁶ proxime a nobilissimis ac sacerdotibus viris, destinari prætoribus contigit, consecutis, ut neque post nos quenquam D. Augustus,^d neque ante nos Cæsar commendaret Tiberius.

⁴ In urbe tamen fuit una quasi concertatio, hinc Senatus et populi Romani emittentis obtinere a Cæsare, ut succederet loco patris: illinc Tiberii rogantis, ut sinerent se esse potius æqualem omnibus civem, quam inter eos dominum.

⁵ Postquam Tiberius ascripsisset patrem inter Deos, postquam detulisset ejus corpori humana officia, et ejus nomini divinos honores, illud primum, quod tanquam princeps egit, ordinatio fuit comitiorum, &c.

pr. tandem ratione magis.—8 Ita Ed. Basil. Ed. pr. candidatos.—9 Ita emen-

NOTE

¹ Tandem magis ratione, &c. victus est] Ergo Augusto patri Tiberius successit in imperium; cæpitque illo ipso, quo Augustus mortuus est, anno imperare, cum ageret annum ætatis 55.

² Redditum cælo patrem] Augusti apotheosis est. Dio refert Liviam antea Namerio cuidam Attico, Senatori et Prætorio, decies sestertium dono dedisse: quod juravisset visum a se Augustum in cælum ascendere, quemadmodum antiquitus Romulum Proculus vidisse perhibetur.

³ Ordinatio comitiorum] Ad magistratum creationem. Jus comitiorum, sive creandi magistratus, olim ad populum pertinebat. Augustus illud primo cum populo partitus est, Consulum creatione sibi Senatuique duntaxat reservata: quod deinde

Tiberius, ademptum populo, sibi vindicavit.

⁴ Candidatis Cæsaris] Candidati dicuntur viri principis, quos vir princeps populo commendat, et sua gratia promovet ad magistratus. Ita Suetonius in vita Augusti: 'quoties magistratum comitis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat, prensabatque more solenni.'

⁵ D. Augustus] Augusto etiam viventi aræ et ludi quinquennales constituti. Unde a Virgilio 'Deus' passim vocatur Eclog. I. Atque hinc de ejus flaminibus ac sacerdotibus plena sunt omnia monumenta. In Augusti sacerdotio præcipuum fuit, tum quod ei non viri solum, sed etiam femine ascriptæ sint; tum quod ejus uxor Livia, ex decreto Senatus, illius pa-

125. Tulit protinus ut voti, ita⁹ consilii sui⁸ pretium respublica⁷ neque diu latuit, aut quid non impetrando passuri fuisset, aut quid impetrando profecisset. Quippe exercitus, qui in Germania militabat, præsentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones, quæ in Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi omnia cupiditate, novum ducem, novum statum, novam quærebant rempublicam. Quin etiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendii, finem militiæ⁵ sibi ipsi constituere conati sunt.¹⁰ Processum etiam in arma, ferrumque strictum est; et pæne in ultimum¹¹ gladiorum erupit impunitas: ⁶ defuitque, qui contra rempublicam duceret, non qui sequerentur. Sed hæc omnia veteris imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, inter severam, præcipue noxiorum,¹² ultionem, mitis aliorum castigatio¹ brevi sopiit ac sustulit.⁴ Quo quidem tempore, ut pleraque egit nave² Germanicus,^b ita Dru-

^f Quo tempore evenit mihi et meo fratri designari prætoribus, omnium primis post nobilissimos viros et insignitos sacerdotio, cum a Cesare propositi fuisset. Id habuimus præcipue, ut neque Divus Augustus post nos, neque Tiberius Cæsar ullum ante nos commendaret. Respublica statim percepit fructum votorum suorum, atque consilii sui.

^g Ventum est etiam ad arma, et enses districti sunt; et impunitas, qua sumti sunt gladii, tulit omnia pæne in extremum discrimen.

^h Sed prudentia ducis, longo usu bellorum edocti, sopiit atque extinxit brevi hos omnes tumultus, tum prohibendo multa, et nonnulla promittendo cum gravitate, tum maxime puniendo rigide auctores horum tumultuum, et animadvertendo leniter in alios.

davit Burmann. Ed. pr. et aliæ cum Rhenan. ut voti et consilii: aliæ cum Ed. Basil. et v. et c.—10 Sunt tollendum censet Gruter. probante Ruhnken.—11 Ita Ed. pr. Cod. in ultimam.—12 Ita corrigi Gronov. Obs. II. 23. Ed. pr. nostrorum: Lips. auctorum.—1 Gronov. l. i. conj. miti al. castigatione, probante Ruhnken.—2 Ita Ruhnken. Ed. pr. ignave: Boecler. gnave.—3 Ita

NOTÆ

riter sacerdos fuerit.

^e Consilii sui] Scilicet consilii, quod ceperat, enitendi quacumque ratione, Tiberius ut imperii habenas regimenque capesseret.

^f Finem militiæ] Legitimæ militiæ tempus erat, pedestris quidem viginti annorum, equestris vero decem. Nauticorum militum paulo diutarnior erat militia, scilicet annorum quin-

que et viginti. Intra quos qui se subducebat, morte aut servitute pœnam luebat.

^g Præcipue noxiorum] Cum Lipsio legimus, præcipue auctorum.

^h Ut pleraque egit nave Germanicus] Ita lege, i. e. strenue, fortiter, non ignave; ob eam in primis rationem, quod ex usu et more assentatoris ancici, qualis erat Velleius, minime fuisset

sus,³ qui a patre in id ipsum plurimo pridem igne emicans incendium militaris tumultus missus erat, prisca antiquaque severitate usus, ancipitia sibi,¹ tam re,⁴ quam exemplo perniciose ***, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coercuit, singulari adjutore in eo negotio usus Junio Blæso, viro nescias utiliore in castris, an meliore in toga.⁵ Qui, post paucos annos proconsul in Africa, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoria,² meruit. Atque Hispanias exercitumque, virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia ***, (ut) prædiximus, cum imperio obtinens, in summa pace (ac) quiete continuit; cum ei pietas rectissima sentiendi, et auctoritas, quæ sentiebat, obtinendi superesset. Cujus curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimæ, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.

¹ Quo quidem tempore ut Germanicus egit plerumque fortiter, ita Drusus, qui a patre missus erat ad extinguendum illud ipsum incendium seditionis militum, quod profecto plurimum ardebat; Drusus, inquam, agens cum gravitate digna veterè et antiqua Roma, et ausus rem dubii exitus; repressit motus æque damnosæ exemplo atque re; et eos qui ipsum obsidebant repressit, cum his ipsis armis militum, quibus obsessus erat. In quo negotio usus est singulari opera Junii Blasi, viri, de quo vix dicas utiliorne sit in bello, an præstantior in pace.

Ed. Basil. Ed. pr. Brutus.—4 Editum ex Ed. pr. nisi quod interponimus post sibi, h. e. Druso, et verbum aliquod, v. c. adiit, s. aggressus est, lacuna hæstundum esse putamus. Cod. timere pro tam re. Gronov. l. l. severitate, ausos ancipitia sibi tam re, quam exemplo perniciose, his ipsis: Ruhnken. severitate usus, amputavit tam re, &c. Kraus. Voss. ausus ancipitia, sibi tam e re, quam e p. Heins. post exemplo addit in publicum: Burmann. leg. prisca a. s. ancipiti auso, tam re, &c.—5 Ita Ruhnken. constituit periodum. Ed. pr. ac Hispanias exercitumque, virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia, prædiximus, cum imperio obtineret, in summa pace, quiete continuit. Cod. ad Hispanias. Lacunam h. l. etiam Ruhnken. suspicatus est. Kraus. excidisse putat meritis; cf. supr.

NOTE

Augusti nepoti, et Tiberii adoptivo, concivium publice facere.

¹ Severitate usus, ancipitia sibi, &c.]

Hunc locum fæde corruptum varie emendant Gruterus, Acidalius, et Vossius. Ex quorum lectionibus hanc, quam secuti sumus in Interpretatione, confecimus: *Prisca antiquaque severitate, ausus ancipitia sibi; tam re quam*

exemplo perniciose, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coercuit. Ita ut coercuit referatur tum ad obsidentes, tum ad perniciose.

² Cum appellatione Imperatoria] Lipsio recte observatum est, Junium Blæsum omnium postremum a Tiberio fuisse Imperatorio nomine insignitum.

126. Horum XVI. annorum opera quis, cum universa**** oculis animisque omnium, partibus eloquatur? Sacra vit parentem suum¹ Cæsar non imperio, sed religione: non ap- pellavit [eum],⁷ sed fecit Deum. Revocata in forum⁸ fides, summtota e foro seditio,⁹ ambitio Campo,¹⁰ discordia curia; sepultæque ac situ obsitæ¹⁰ justitia, æquitas, industria civi- tati redditæ;⁷ accessit magistratibus auctoritas, senatui ma- jestas, judiciis gravitas; compressa theatralis seditio;¹⁰ recto faciendi omnibus aut incussa¹¹ voluntas, aut imposita neces- sitas. Honorantur recta, prava puniuntur. Suspicit po- tentem humilis, non timet. Antecedit, non contemnit humi- liorem potens. Quando annona moderatio? Quando pax lætior? Diffusa in Orientis Occidentisque tractus, et quic- quid meridiano¹² aut septentrione finitur, Pax Augusta per (omnia)¹² omnes terrarum orbis angulos a latrociniorum metu servat immunes.¹² Fortuita non civium tantummodo,

¹ Quis enarrat particulatim res gestas per hos sexdecim annos, cum posita sint ante oculos et in mentibus omnium?

⁷ Seditio depulsa est e curiis publicis, ambitio e Campo Martio, discordia e curia: et justitia, æquitas, industria, quæ sepultæ et obsoletæ fuerant, restituta sunt in civitate.

¹⁰ Repressa sunt seditiones solitæ exoriri in theatro.

¹² Augusta illa pax, quæ dispersa est in plagas Orientis et Occidentis, et in omnia loca, quæ terminantur Meridie et Septentrione, præstat cunctos homines, in omnibus angulis orbis terrarum, securos a latrociniiis.

80. sub iuit. Ut supplevit Burerius.—6 Cod. cum insera oculis. Ed. pr. cum inserta sint oculis animisque omnium, in partibus eloquatur? Heins. quis universas inquam, inserta oculis: Ruhnken. quis, cum universa sint in oculis, &c. Equidem inharere elapsum esse putarim, ob r. 14. ii. 26. In ante partibus expunxit Vascos. probantibus Voss. Heins. Burmann. Ruhnken. Kraus.—7 Eum tollit Gruter. Burer. vult mutare in Deum.—8 In forum a sciolo esse putat Kraus.—9 Rhenan. leg. summtota foro seditio, ambitio campo; discordia curia sepulta. Herel. eiecit e foro seditio.—10 Ed. pr. discordia curia, sepulta: ac situ oppo- sita, justitia: correxit Ed. Basil., qui mox etiam magistratibus dedit pro mili- tibus, quod in Ed. pr.—11 Ruhnken. conj. infusa.—12 Omnia a seq. omnes ab-

NOTE

¹ Sacra vit parentem suum, &c.] Sen- sus est: Cæsar sui parentis memo- riam consecravit, eumque Diis im- mortalibus ascripsit vero religionis sensu magis quam edicto: nec etiam satis illi fuit eum vocare Deum, sed talem et habuit et vere coluit.

¹⁰ Campo] In Campo Martio comi-

tia habebantur ad magistratum crea- tionem.

¹² Et quicquid meridiano, &c.] Aliter et Lipsius legit, et Thysius edidit: Diffusa in Orientis Occidentique trac- tus, quicquid Meridiano finitur, pax au- gusta per omnes terrarum orbis angulos a latrociniorum metu servat immune. . .

sed urbium damna Principis munificentia vindicat.² Restitutæ urbes Asiæ. Vindicatæ ab injuriis magistratum provincie. Honor dignis paratissimus. Poena in malos sera, sed aliqua. Superatur æquitate gratia, ambitio virtute. Nam facere recte cives suos Princeps optimus faciendo docet; cumque sit imperio maximus, exemplo major est.

127. Raro eminentes viri non magnis adjutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt; ut duo Scipiones duobus Læliis, quos per omnia æquaverunt sibi; ut Divus Augustus M. Agrippa, et proxime³ ab eo, Statilio Tauro. Quibus novitas familie hæud obstitit, quo minus ad multiplices consulatus, triumphosque, et complura eveherentur⁴ sacerdotia.⁵ Etenim magna negotia magnis adjutoribus⁶ egent; (neque in parvo paucitas⁷ ministeria deficit⁸) interestque reipublicæ, quod usu necessarium, et dignitate eminere; utilitatemque auctoritate muniri.⁹ Sub his exemplis Tiberius Cæsar Sejanum Ælium,¹⁰ principe equestris

² Reparat.

³ Quos obcuritas sua familie non impeditit, quominus ascenderent ad consulatus multoties repetitos, et ad triumphos, et ad plurima sacerdotia.

~~~~~
 sorptum censent Gruner. et Ruhken.—1 Ita correxerunt Scheffer. Minc. Obs. Vol. IX. p. 177. et Burmann. Ed. pr. maxime.—2 Ita Vascos. et Heins. qui etiam emererentur proponit. Cod. enumerantur: Ed. pr. enumerantur: al. emiterentur.—3 Heins. malit adjutoris.—4 Verba parenthesi circumscripta Voss. et Boecler. a glossatore esse; Ruhken. seu mutila seu mendosa; Herel. et corrupta et transposita esse, judicarunt. Hic enim tentat: eveherentur sacerdotia; neque iis (vel in iis) proavorum paucitas ministeria deficit. Etenim, &c. Acidal. conj. neque in p. parvitas ministerio deficit: Thys. neque in p. paucitas ministerii deficit: Heins. neque in p. favor proavita ministeria deficit, vel, neque impar favor proavita, &c. In Ed. Clud. neque impar paucitas ministeria deficit: In Ed. Bipont. tota parenthesis expungitur.

NOTÆ

⁷ Neque in parvo paucitas, &c.] Aliquibus hæc non esse Velleiana putantur: ex his tamen sensus existet tolerabilis, si legatur: neque in parvo paucitas ministerii (id est ministrorum) deficit. Is existet, inquam, sensus: Etenim magna negotia magnis adjutoribus indigent; quod ita verum est, ut in rebus etiam parvi momenti, etsi pauci sunt, non tamen ministri desint.

¹⁰ Sejanum Ælium] Hic ei Velleius adulatur. Quare verum e Tacito repetere; a quo narratur, quem suæ gratiæ et vitæ exitum Sejanus habuerit. Post summa enim scelera, jam animo summa quæque destinans, unis Tiberii literis contra ipsum datis ad Senatam, ex honorum fastigio dejicitur, et cum omni sua stirpe carnificis manu necatus est, anno Tiberii 18. Patrem habuit Seium Strabonem, Vulturnis in

ordinis patre natum, materno vero genere⁹ clarissimas veterisque et insignes honoribus complexum familias, habentem consulares fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem, principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet; virum severitatis lætissimæ, hilaritatis priscae, actu otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem, eoque assequentem omnia,⁷ semperque⁶ infra aliorum æstimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exsomnem.⁷

128. In hujus⁷ virtutum æstimatione⁸ jam pridem judicia civitatis cum judiciis principis certant.⁷ Neque novus hic mos senatus populique Romani est, putandi, quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos ccc. Ti. Coruncanium,⁹ hominem novum,⁷ cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere fastigium; et equestri loco natum Sp. Carvilius,¹⁰ et mox M. Catonem, novum etiam Tusculo⁸ Urbis inquilinum,⁴ Mummiusque

⁷ Ductus his exemplis Tiberius Cæsar habuit, et adhuc habet, præcipuum adiutorem onerum, quæ comitantur principatum, Sejanum Ælium, qui natus est patre clarissimo in ordine equitum, et qui ex parte matris adjunctus est familiis illustrissimis, antiquis, et insignibus propter urbanas dignitates: cujus fratres, consobrini, avunculus fuerunt consules: qui ipse quoque is est, ut par sit cuiuscumque labori, et ut ei possit haberi fides, constitutione corporis omnino respondente vigori mentis.

⁸ Qui, etiam tum cum agit, simillimus est nihil agentibus; qui nihil assumit sibi, et ideo obtinet omnia.

⁴ Mente vigilem.

⁶ Certatim consentiunt.

⁷ Evocaverunt ad supremas dignitates.

—5 Ita Ed. Basil. Ed. pr. *munire*.—6 Ita Cod., sed in Ed. pr. copula deest.—7 Viri excidisse putat Ruhnken.—8 Ita Ed. pr. Cod. *virtutem, æstimationem*.—9 Ita Cod. Ed. pr. *T. Coruncanum*.—10 Burer. malit *Car-*

NOTÆ

Hetruria oriundus. Sed in adoptionem datus ex Æliis alicui, mutato inflexoque, ut solet, patris nomine, Sejanus Ælius dictus est.

⁹ *Materno vero genere*] Quodnam? Junium, ut opinatur Lipsius, hoc argumento, quod Junius Blæsus, Proconsul Africæ, avunculus ei fuerit.

⁷ *Hominem novum*] Hominem cu-

jus in familia nemo dignitatem ullam antea adeptus fuerat.

⁸ *Tusculo*] Subauditur *Oriundum*. Erat Tusculum urbs Latii, nunc autem eversa est, apud Frascatam, *Frascati*: quo se summi Pontifices æstivo tempore recipere solent.

⁴ *Urbis inquilinum*] Qui in conducto tantum Romæ habitabat.

Achaicum in consulatus, censuras, et triumphos provocare. Et, qui C. Marium, ignotæ originis, usque ad sextum consulatum sine dubitatione Romani nominis habuere principem; ut qui M. Tullio¹¹ tantum tribuere, ut pæne assentatione^x sua, quibus vellet, principatus conciliaret; quique nihil Asinio Pollioni negaverunt, quod nobilissimis summo cum sudore consequendum foret: profecto hoc senserunt, in cujuscumque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Sejanum, Cæsarem;¹² ad iuvanda vero onera Principis, Sejanum protulit;⁷ senatumque et populum Romanum eo perduxit,⁸ ut quod usu optimum intelligit, id in tutelam securitatis suæ libenter advocet.

129. Sed proposita quasi universa principatus Ti. Cæsaris forma,³ singula recenseamus. Qua ille prudentia Rhascupolim,⁷ interemto rem fratris sui filii Cotyis,⁴ consortiæque ejusdem imperii⁵ [U. c. 772. p. Chr. n. 19.], evocavit;²

^x Et qui agnoverunt sine difficultate usque ad sextum consulatum, Caium Marium, incognitæ originis, caput Romanæ gentis.

bitum.—11 Ita Edd. optimæ corrigente Lips. In Ed. pr. allisque vetf. *M. Fulvio*.—12 Kraus. excidisse *imputit* post *Cæsarem* censet.—1 *Acidal.* conj. *propulit*.—2 Ita Ed. pr. *Cod. produxit*.—3 *Rhenan.* forma huc a sequentibus transtulit. Vid. infra not. 5.—4 Ed. pr. *Cotys*. Correzit *Cotyis* Heins. probante Burmann.—5 Ed. pr. *formam evocavit*, quæ vox mo-

NOTÆ

¹ *M. Tullio*] Hæc est Lipsii lectio, cum vulgo legeretur male *Fulvio*. Gens enim *Fulvia* non est inter novas. Omnino *Tullius* est, in quem *Velleiana* laus cadit. Nam 1. homo novus fuit, ut ipse aliique testantur. 2. Cælesti suo ore *Senatus* populique rector erat: provincias, exercitus, et tantum non regna dedit. Testes sunt *Cæsar* et *Pompeius*: quorum illi *Gallias* proregavit; hunc ad *Piraticum* bellum misit. Unde vulgo palam 'Regnare in judiciis, in concionibus' dicebatur: atque inimici objiciebant, 'Tertium peregrinum Romæ esse Regem.'

^x *Assentatione*] *Assensione*. Ut su-

pra assentari dixit pro assentiri. Vide cap. 48. n. k.

⁷ *Rhascupolim*] *Thraciæ* regem. Scribitur apud *Suetonium*, *Thrascupolis*. Apud *Tacitum* *Rescuporis*. Forte scribi debet, *Rascuporis*, quod in *Ms.* invenit *Torrentius*.

⁴ *Cotyis*] *Hujus* nominis duo fuerunt, ambo *Thraciæ* reges. Unus in bello civili *Pompeii* partes secutus est: alter, *Tiberii* tempore, *Rhascupolis* patris fraude circumventus occisus est.

² *Evocavit*] *E* *Thracia* *Romam* accersavit.

singulari in eo negotio usus opera Flacci Pomponii, consularis viri, nati ad omnia quæ recte faciendæ sunt, simplici- que virtute merentis semper, quam captantis^b gloriam? Cum quanta gravitate,^c ut senator et iudex, non ut Princeps, et causas pressius audit *** ?^c Quam celeriter ***^d ingratum et nova molientem oppressit? Quibus præceptis instructum Germanicum suum, imbutumque rudimentis militiæ secum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Quibus juventam ejus exaggeravit honoribus [U. c. 770. p. Chr. n. 17.], respondente^e cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini? Quoties populum congiariis^f honoravit, senatorumque censum, cum id senatu auctore facere potuit, quam libenter explevit, ut neque luxuriam^g invitaret, neque honestam paupertatem pateretur dignitate destitui? Quanto

mentibus Rhenan. et Barer. sursum reposita est post *rd Casaris*. Urain. et Lips. nolint expungere ex h. l. sed potius mutare in *Roman*, quod displicet Vossio.—6 Ruhken. conj. *Jam q. g.* Kraus. malit *Quanta cum g.* Heins. *Tum quanta g.*—7 Lacunam h. l. suspicatur Kraus. *Acidal. pro pressius conj. et præces causas, &c.* Lips. *etiam præces causas*. Ed. Bipont. *Princeps et Casar causas*.—8 Ed. pr. *et causas pressius audit quam celeriter? ingratum, &c.* Primus emendavit et lacunam deprehensam explevit Ed. Basil. *Quam celeriter Libonem, &c.* ex II. 130. probantibus fere omnibus. Equidem *Archelaum* Cappadociæ regem, olim Tiberii patrocinio servatum (v. Sueton. Tib. VIII. Dion. LVII. 17.) deinde Tiberium, Rhodi degentem, haud observantem, tum novarum rerum accusatum Romæ judicio oppressum, (v. Tacit. Ann. II. 42. Dion. l. l.) suppleverim. Cf. II. 39. extr. *Kraus*. Rhenan., nihil de lacuna suspicatus, verba *quam celeriter...oppressit* trajicienda esse putavit post *evocavit* supra, ut referantur ad *Rhascupolim*.—9 Ed. vet. habet *respondentem*. Burer.

NOTÆ

^b *Merentis semper, quam captantis, &c.*] Subauditur *magis*, locutione quæ familiaris est Valerio Maximo lib. I. cap. 1. 'Factum Masaniæ animo, quam Punico sanguine conveniens.' Comico: 'Tacita mulier, quam bona.' Et passim Tacito.

^c *Et causas pressius audit*] Sequor cum Vossio Lipsium, qui sic legit: *etiam causas præces audit*. Scilicet, teste Suetonio, sæpe magistratibus pro Tribunali cognoscentibus offerebat se consiliarium, assidebatque mistim, vel ex adverso in parte primori-

† *Libonem*] Libo erat e nobili Scri-

boniorum gente. Cujus consilia e Tacito repete Annal. lib. II. Id enim habeo dicere; Libonem, cum videret detecta esse sua consilia, necem attulisse sibi, non dubitanti quin vitam supplicio redderet.

^e *Congiaris*] Congiarium dicitur Imperatoris munus, quo populus donabatur. Donativum, quo milites.

^g *Uf neque luxuriam*] Sensus est: Ita ut nec luxuriam profusis largitionibus excitaret: nec ferret nequibus familiis suis dignitatibus, præ inopia, cadere.

cum honore^d Germanicum suum in transmarinas misit provincias?^h Qua vi consiliorum suorum,^{io} ministro et adjutore usus Druso filio suo, Maroboduum inhærentem occupati regni finibus, pace majestatis ejus dixerim, velut serpentem abstrusam terræ, salubribus [consiliorum^l suorum]^{ia} medicamentis coëgit egredi? [U. c. 772. p. Chr. n. 19.] Quam illum ut honorate,^k (ita)^{ia} nec secure continet? Quantæ molis bellum, principe Galliarum ciente Sacroviro, Floroque Julio, mira celeritate ac virtute compressit, ut ante populus Romanus vicisse se, quam bellare, cognosceret; nuntiosque periculi victoriæ præcederet nuntius. Magni etiam terroris bellum Africum, et quotidiano auctu majus,^l auspiciis consiliisque ejus brevi sepultum est. [U. c. 777. p. Chr. n. 24.]

180. Quanta suo^m suorumque nomine extruxit opera? Quam pia munificentia, superque humanam evecta fidem, templum patri molitur? Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeii muneraⁿ absumta igni resti-

conj. *respondente cultui t. r. q. g. magnitudine.*—10 Ita interpunxit Ruhnken. *Vulg. Qua vi, consiliorum, &c.*—11 Ingratam hanc repetitionem damnat Ruhnken.—12 *Ita* supplevit idem Ruhnken., qui et mox pro *Julio* conj. *Julius* ex Tacit. Ann. III. 40.—1 Ed. pr. *sua*, quod *suo* correxit Vascos. idem conj.

NOTE

^d *Quanto cum honore*] Dic magis, ex Tacito, quanta cum calliditate. Certo enim certius erat, Tiberium amoliri Germanicum honoris specie, metuque illius omni tum virtutum ac rerum gestarum laude florentis, et, quod aptior imperio videretur, maxime suspecti.

^h *In transmarinas provincias*] In Orientem, et contra Parthos.

^l *Salubribus consiliorum, &c.*] Salubria consiliorum medicamenta vocat blanditias, promissa, et fraudes, quibus extractos ad se reges nonnullos non remisit. Quam metaphoram sic effert Gallice: *par ses sages intrigués.*

^k *Quam illum ut honorate, &c.*] Sen-

sus est: Quam honorifice regem illum custodiendum curat? id curat tamen cum ea vigilantia, qua opus est, ne effugiat.

^l *Et quotidiano auctu majus*] Id est, quodque crescebat in dies.

ⁿ *Quanta suo*] Longe aliter Tacitus docet, Tiberium nunquam publice nisi duo struxisse opera; templum Augusto, et Pompeiani Theatri scenam. Immo, si Suetonio fides est, hæc duo quæ sola susceperat, imperfecta post tot annos reliquit. Eadem vero Calligula absolvit.

ⁿ *Pompeii munera*] Intellige Theatrum, quod extruxerat Pompeius, et veluti dono publicum fecerat.

luit? Qui quicquid unquam³ claritudine emittit, id veluti cognatum censet tuendum.⁴ Qua liberalitate cum alias, tum proxime incenso monte Cælio,⁵ omnis ordinis hominum jacturæ patrimonio succurrit suo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, supplementum,⁶ sine trepidatione delectus,⁷ providet? Si⁸ aut matura patitur, aut mediocritas recipit hominum, verecunde cum Deis queri,⁶ quid hic meruit, primum, ut scelerata Drusus Libo⁹ iniret consilia [U. c. 769. p. Chr. n. 16.]; deinde, ut Silium Pisonemque tam ***⁷ alterius dignitatem consti-

³ *Quanta magnificentia simul et modestia reparat etiam munera Cnæi Pompeii, quæ ignis combusserat?*

⁴ *Qui credit sibi conservandum, tanquam suum et domesticum, id omnes quod unquam splendore præcelluit.*

⁵ *Quanta cum tranquillitate hominum curat fieri supplementum, sine metu conquisitionis, quam rem universi semper et maxime reformidaverunt?*

cientibus Acidal. Ursin. et Voss.—2 Ita Rhenan. Ed. pr. Qui quidem quam.—3 Ita Ed. Basil. Ed. pr. Cæli, quod tuetur Boecler.—4 Ruhken. conj. sine detractatione delectus.—5 Jacobs. in Vers. Velleii vernacula suspicatur at elapsum esse ante si.—6 Ita Herel. et Ed. Bipont. In Ed. pr. erat *auro Deo cum de his queri*, unde Ed. Basil. emendavit *apud aures Deorum de his queri*, quod omnes fere receperunt, alii alia frustra tentantes. Rhenan. probante Voss. *auribus Deorum de his q.* Ursin. *de Deo cum Deis queri*: Heins. *audeo cum Deis queri*: Burmann. *hominum, aut horror (sive honor) Deorum de his queri*: Ruhken. nihil tentavit. Clud. ex conjectura Faeshli *hominum, aut Deorum cura, de his queri*.—7 Lacunam hanc ita explevit Burmann. *tam infestus haberet, quorum alterius, &c.* Ed. pr. *Pisonemque tam alt. d. &c.* Ed. Basil. *ut Silius et Piso quorum, alterius*: Burer. supplet quam ante

NOTE

* *Monte Cælio*] Unus est e septem urbis Romæ collibus. A Cælio Vibeno, nobilissimo duce Tusco, sic dicitur est: quod cum Romulo contra Sabinos socia arma conjungens in eo castra posuisset. Hic mons ab Anco Urbi additus est, ut Strabo docet: a Tello Hostilio, ut Livius: a Tarquinio Prisco, ut Tacitus. Demum a Tibério Cæsare, quod is post incendium habitatoribus ædificia absumta instaurasset, dici ceptus est Mons Augustus.

† *Supplementum*] Cum legio dimi-nuta additis, qui desunt, militibus suppletur: qui adjiciuntur, supplementum appellantur. Gallies, Dva

recruas.

¹ *Delectus*] Hujus vocis tum usus est, cum Imperator auctoritate sua, quos ei visum fuerit ad militiam conscribit, etiam invito. Per quos hujusmodi delectus habetur, eos a conquirendis militibus 'Conquisitores' Cicero vocavit.

² *Drusus Libo*] Sillii crimen, teste Tacito, duplex fuit. 1. Amicitia Germanici. 2. Intemperantia in laudando suorum militum obsequio; cum alii ad seditiones prolaberentur. Silius sub Germanico legatus erat exercitus, qui militabat ad Rhenum superiorum.

tuit, auxit alterius? Ut ad majora transcendam, quamquam et hæc ille duxit⁸ maxima; quid,⁹ ut juvenes amitteret filios?¹⁰ [U. c. 776. p. Chr. n. 23.] quid, ut nepotem ex Druso suo?¹¹ Dolenda adhuc retulimus; veniendum ad erubescenda est.¹² Quantis hoc triennium, M. Vinici,¹³ doloribus laceravit animum ejus? Quam diu abstruso, quod miserimum est, pectus ejus flagravat incendio,⁴ quod ex nuru,⁵ quod ex nepote dolore, indignari, erubescere¹² coactus est? Cujus temporis ægritudinem auxit amissa mater² eminentissima [U. c. 782. p. Chr. n. 29.], et per omnia Deis, quam hominibus, similior fœmina: cujus potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi, aut accessione dignitatis.

131. Voto finiendum volumen sit.¹³ Jupiter Capitoline⁷

⁴ *Quanto tempore cor ejus arsit igne, quod est dignissimum commiseratione, occulto?*

-----

auxit: Heins. ut *Silius Pisoque*. At quantum alterius, &c.—8 Ita Rhoman. Ed. pr. dixit.—9 *Suo* deest in Ed. pr. Cod. *Druso*, unde Burer. *Druso suo*.—10 Ita Cod.; sed in Ed. pr. est deest.—11 Ita Ed. pr. Cod. *M. Vinicii*.—12 *Erubescere* erat in Cod., sed deest in Ed. pr.—13 *Krans. malit ejicere sit*.

NOTE

¹ *Quid*] Subauditur *meruit*.

² *Ut juvenes amitteret filios*] Germanicum et Drusum. Sed de Germanico amisso Tiberii anno sexto, nemini unquam dubium fuit, quin perierit tum veneno dato a Cn. Pisone, quocum Germanico graves erant inimicitiae: tum invidia Tiberii, qui tantarum non ignarus inimicitiarum, tamen per idem tempus, quo Germanicum transtulerat in Orientem, Cn. Pisone miserat in Syriam ordinarium praesidem. Certe ob veneni dati suspicionem Romæ judicio postulatus ab Agrippina, Germanici conjuge, Piso voluntaria morte damnationem antevertit.

⁵ *Quod ex nuru, &c.*] Ex Agrippina Marci Agrippæ filia, nepte Augusti, tunc Germanici a Tiberio adoptati vidua. Ipsa sibi mortem inedia con-

scivit, cum se apud Tiberium nullo suo merito adductam videret in invdiam.

² *Amissa mater*] Livia. Deceasit ætatis anno 86. Tiberiani imperii 16. Erat tum Tiberius in insula Capreis (*l'Isle de Capri*) regni Neapolitani: quam insulam habebat in deliciis, et quo secesserat anno imperii 13. nunquam deinceps ad urbem rediturus: ubi remotis arbitriis per omnia se vitiorum flagitia volutavit. Inter hæc dedecora non magis omnibus aliis, quam sibi execratus ipsi, meritis 17. Kal. Apr. imperii anno 23. Christi 37. vitæ agens octavam et septuagesimum.

⁷ *Jupiter Capitoline*] Jupiter sic dictus est a monte Capitolino, ubi colebatur.

ac Stator,¹ et auctor^a Romani nominis, Gradive Mars, perpetuorumque custos Vesta^a ignium, et quicquid numinum hanc Romani imperii² molem in amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, vos publica voce obtestor atque precor: custodite, servate, protegite hunc statum, hanc pacem^{***},³ eique functo^b longissima statione mortali, destinate successores quam serissimos, sed eos, quorum cervices tam fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficient, quam hujus suffecisse sensimus; consiliaque omnium civium aut pia^{***},⁴

—1 Ita transponit Putean. Ed. pr. aliæque vett. *C. et auctor, et stator*: Cod. ac stator.—2 Ita Ed. pr. Cod. et quicquid nominum honor omni imperii molem: unde Heins. pro hanc leg. honoram.—3 Lacunam explevit Lips. addendo hunc principem: eadem Voss. malit reponere pro hanc pacem. Jac. Perizon. conj. hunc ducem, quod placet Heinsio, qui tamen proposuit hunc pacis auctorem.—4 Rhenan. supplevit aut pia, aut salutaria, in felicem exitum provehite. Voss. aut pia fovete, aut impia opprimite.

*.° Hic lectores monere visum est, Anteani Thyai Editionem in VV. LL. parum distincte designari Ed. Lugd. Bat.

NOTÆ

¹ *Ac Stator, et auctor, &c.*] Duplex lectio: 1. Puteani, et aliorum nonnullorum: *Jupiter Capitoline ac stator; et auctor Romani nominis*. Nam stator, iniquum, solum ferri potest ad Jovem, qui sic dictus est, teste Seneca de Benef. lib. iv. cap. 7. quia Jovis beneficio stant omnia: non vero quia post susceptum votum, ut quidam tradiderant, Romanorum fugientium acies stitit. 2. Ursini: *Jupiter Capitoline; et auctor ac Sator Romani nominis Gradive Mars*. Quæ lectio præ alia mihi placet: Mars enim sator est sive genitor Romuli, unde Romana gens.

^a *Vesta*] Saturni filia ex Ope. Altesam volunt esse, Saturni matrem, quæ pro terra sumi solet a Poëtis: de qua Ovid. Fast. lib. vi. 'Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.' Quam vero pro igne sumitur, ex Ovidio: 'Nec ta aliud Vestam, quam vivam intellige flammam;' Saturni filia

est. Cujus nomen Cicero de Nat. Deor. lib. 1. deducit à *δὲ τῆς ἰστίας*, quod de leg. ii. interpretatur, *focus*. Huic Deæ colendæ præerant virgines: quibus erat commissa cura custodiendi et continuo fovendi ignis, qui dictus est propterea *perpetuus*, quem nefas erat, si extingueretur, aliter quam accensa per fomites ex sole flamma reparare.

^b *Hanc pacem***, eique functo*] Lipsii lectionem cum Vossio sequere: *hanc pacem, hunc principem, eique functo longissima statione mortali, &c.*

^c *Aut pia****] Hanc peroratianculam nemo felicius, quia pressius, absolvisse mihi videtur, quam Vossius. Legit, *aut pia fovete, aut impia opprimite*, hoc sensu: Ac omnium civium consilia, si pia sunt, in exitum felicem provehite; sed, si qua impii nefaria moliantur, ea cum auctoribus pessumdate.

FRAGMENTUM VELLEII

EXCERPTUM EX GALLICA HISTORIA.¹

[EX EDITIONE CLAUDII.]

DUM hæc circa Rhenum aguntur, in Noricorum finibus grave vulnus populus Romanus accepit. Quippe Germanorum gentes, quod [l. quæ] Rhætias [l. Rhætiæ s. Rhætios] occupaverant, non longe ab Alpibus, tractu pari patentibus campis, ubi duo rapidissimi amnes inter se (?) confluant, ut [l. in] ipsis Noricis finibus civitatem, non quidem muro, sed vallo fossaque cinxerunt; quam appellabant Cisara, nomine Deæ Cisæ, quam religiosissime colebant; cujus templum quoque ex ligno, barbarico ritu, constructum; [quod], postquam eo colonia Romanorum deducta est, inviolatum permansit, ac, vetustate collapsum, nomen colli [l. collis] servavit. Hanc urbem T. Annius prætor, ad arcendas barbarorum excursiones, Kal. Sextil. exercitu circumvenit. Ad meridianam oppidi partem, qua sola a continenti erat, prætor ipse cum legione Martia operosissime communivit, ad occidentem vero, quo barbarorum adventus erat, Avar, Bogudis regis filius, cum equitatu omni et auxiliaribus Macedonum copiis, inter flumen et vallum,

NOTE

¹ Hoc fragmentum habet Wolfg. Lazius in commentariorum reip. Rom. lib. i. cap. 8. Falsum judicat Cellar., quia stylus sapiat scriptorem aliquot sæculis Velleio junio rem, et quia in re non parca sint, in quibus peccetur, quod Marcus Velserus in rerum Augustanarum Vindelicarum demonstravisset; præterea narrat, hoc fragmentum etiam occurrere apud Conr. de Lichtenau, abbatem Urlspengen-

sem, qui scripserit a. MCCXXXIX., ubi tamen plura inserta legantur. In quantum a stylo Velleii hoc fragmentum abhorreat, equidem nec docere nec sentire possum, neque suppositum putare, cum quia medio ævo nemo sane, dum Velleius prorsus incognitus erat, sibi proponere potuit Velleio aliquid affingere, tum quia narratio, quanquam hic ibi corrupta, fictæ notas nullas prodit.

loco castris parum amplo, infelici temeritate extra flumen consedit; pulchra indoles, nec minus Romanis, quam Græcis literis instructa. Igitur LIX. die, quam eo ventum est, cum is dies, Deæ Cisæ celeberrimus, ludum et lasciviam magis, quam formidinem, ostentaret: immanis barbarorum multitudo ex proximis sylvis repente erumpens, ex improvise castra irrupit; equitatum omnem, et, quod miserrimum erat, auxilia sociorum delevit. Avar, cum in hostium potestatem regio habitu vivus venisset, pecudis more mactatur. Oppidani vero non minori fortuna, sed majori virtute, prætorem in auxilium sociis properantem adoriuntur. Romani haud segniter resistunt. Duo principes oppidanorum, Habeo et Cæcus, in primis pugnantes, cadunt. Et inclinata jam res oppidanorum erat, ni maturassent auxilium ferre socii, in altera ripa jam victoria potiti. Denique coadunatis viribus castra irrumpunt; prætorem, qui paulo altiore tumulum frustra ceperat, Romana vi resistentem, obtruncant; legionem divinam [decimam?], ut ne nuntius superesset, funditus delent; Verres solus, tribunus militum, amne transmissio, in proximis paludibus se occultans honestam mortem subterfugit; nec multo post Siciliæ proconsul immani avaritia turpem mortem promeruit.

Ex Prisciani l. vi. Edit. Basil. 1554. p. 192.

Primus, nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.

FINIS PATERCULI HIST. ROMANÆ.

NOTÆ VARIORUM
IN
C. VELLEII PATERCULI
HISTORIAM ROMANAM.

Delph. et Var. Clas.

Paterc.

R

NOMINA AUCTORUM

QUORUM NOTÆ ET OBSERVATIONES HIC EXHIBENTUR.

Acidalius.
Boeclerus.
Bongarsius.
Burretius.
Cluverius.
Fungerus.
Georg. Fabricius.
Gruterus.
Had. Junius.
Lipsius.
Manutius.

Ortelius.
Puteanus.
Rhenanus.
Salmasius.
Scaliger.
Schegkius.
Steweckius.
A. Thysius.
Vossius.
Ursinus.

NOTÆ VARIORUM

IN

C. VELLEII PATERCULI

HISTORIAM ROMANAM

AD M. VINICIUM COS.

EX EDITIONE A. THYSII,
LUGD. BAT. 1667.

LIBER I.

C.] P. prænomen in plerisque novissimis editionibus Velleio præfigi video. Nec sine causa, si id Ms. codicis auctoritate sit subnixam; ut ex BARRERIO adserit SCHEGKIUS. Cæterum cum nihil hujusmodi in illius variantibus lectionibus inveniam; argumentum illud non admodum validum esse arbitror. Firmare id tamen nituntur auctoritate Taciti, qui lib. vi. Annalium ejusdem P. Velleii meminit. Sed forsân ille auctoris nostri pater fuerit; qui sub M. Vinicio præfecturam equitum in Germania gesserat, cuique, Tiberio jam Rhodo reverso, noster in hoc munere successit: forsân etiam frater, cujus in hoc ipso opere, sub nomine Magii Celeris Velleiani, mentio fit. Confugiendum hinc alicui videatur ad prænomen C. Id quidem certo ei fuisse affirmare au-

sim, si ita se ipsum appellet, ut aiebat Aldus. Et fateor, meminit hic auctor C. Velleii: verum illum avum suum fuisse prædicat. Quæis moveor, ut M. prænomen potissimum amplectar. Fuerit illud nostro commune cum M. Velleio, cujus meminit Tullius Philippica III. Subnixa autem est nostra opinio verbis his Prisciani in vi., ut quidem vulgo concipiuntur: 'M. Velleius Paterculus; Primus, nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.' Quod vero notarit Schægkius, in scripto suo Prisciani fragmento, prænomen fuisse omissum: id eo minus movet, quod ferme consentiat cum impressis codicibus, sine dubio vitiosis, hac tamen parte melioribus, quod id agnoscant. Atque id comprobant membranæ nostræ optime

notæ, quæ locum vulgo mancum ita exhibent: 'M. Vellius pater cujus liberi nec minus clarus,' &c. Unde facile mihi fuit veram lectionem errere: 'M. Velleius Paterculus libro I. Nec minus clarus,' &c. Quin idem etiam firmant duo Mas. bibliothecæ Leidensis, quos postea inspexi; quorum uterque similiter habet, 'M. Vellius Pater cujus.' Imo in altero etiam clare lib. I. perscriptum. Ut de hoc non sit amplius dubitandum, *Vossius*.

VELLII] Negant aliqui Velleiam gentem ab antiquis nominari. Cicero tamen libris de Nat. Deor. C. Velleium Epicurum introducit. Idem etiam, ut jam diximus, M. cujusdam Velleii mentionem injicit. Alius sub Claudio cum M. Syllano consulatum gessisse dicitur, unde S. C. Velleianum. Velleii Blæsi meminit Plinius Epist. I. II. epist. ultima. Apud Priscianum etiam lib. XI. Velleii Celeris epistola ad Hadrianum Cæsarem laudatur: qui forte fuit ex posteris Magil Celeris Velleiani, fratris auctoris nostri. Alios ex eadem gente monstrabit index inscriptionum Gruterianarum. Possem addere Senecæ locum ex Præfatione lib. IV. Nat. Quæst. 'Plancus artifex ante Velleium maximus aiebat, non occulte, nec ex dissimulato esse blandendum.' Ita enim edunt ex conjectura Mureti, cum ante legeretur *Villeium*. Sed ego vix dubito, quin *Vitellium* sit scribendum. Quod improbare non potest, qui exquisitissimas hujus erga C. Cæsarem adulationes apud Dionem lib. LIX. legerit. Conjecturam nostram firmari post hæc vidi a Justo Lipsio, cui idem notis ad Tacitum in mentem venit. *Idem*. **VELLII]** Quod ad nomen attinet, Velleia gens nusquam, (vide tamen supra,) quod sciam, nominatur. Tacitus *Vellæum* agnoscit: itemque antiquus, lapis cujus verba subscribam.

Cassii.

C. VELLEVS. C. LIB. VRSIO. AVG
SIBI. ET. TYTORINÆ. FILIÆ
TREBELLIÆ. FELICVLÆ
VIXORI. TREBELLÆ
ARECVSÆ
ET. TREBELLIÆ. FELICYLÆ. SIBI
ET. LIBERTIS. LIBERTAVSQVE
MEIS. C. IN. CVLTV. MONVMENTVM. CVM.

P. XV. ET. ITER

Manutius.

M. VINICIUM] De quo Tacitus libro VI. ait: 'Vinicio oppidanum genus: Callibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familia erat, mitis ingenio et comite facundia.' Pater ejus Publius, avus Marcus, ille DCCLV. hic DCCXXXV. anno urbis consul. Quibusdam cum lapide Colotiano placet, VINICIVS. a vulgo Dio. Numi, in quæ:

P. VINICIVS M. F. III. VIR.
A. A. A. F. F. F. ET L. VINICIVS.
L. F. III. VIR.

Et lapis Neapoli:
M. VINICIUS P. F. POST
MONTEM
MUNICIPIS SUI AERE
CONLATO
PIETATIS CAUSA POS-
VERVNT.

Schægk. AD **M. VINICIUM]** Legunt alii *Vinicius*, auctoritate lapidis Colotiani. Sed vulgatam lectionem non solum omnes scriptores, sed etiam numismata vetera confirmant. Disputant viri eruditi, utrum Vinicii hujus cognomentum fuerit *Quartinus*. Sane Pomponius de origine juris C. Cassium Longinum, et *Quartinum*, simul consulatum gessisse scribit. Ubi errat, quod L. Cassium Longinum, Tiberii progenerum, cum C. Cassio IC. confundat. Quod observatum etiam Lipsio ad VI. Annalium Taciti. Et sane vel prænomena, quæ diversa sunt, id doceant. Quapropter neque iis accedendum, qui C.

Cassiam, et Quartinum, suffectos fuisse consules voluit. Et ne de his dubitem, facit, quod Pomponio solenne esse noverim in veteri historia labi. Cæterum Quartinum Vinicium cognominari, firmat quodammodo nummus Goltzianus, cui inscriptum, *M. QUARTINVS II. VIR.* Optime enim hoc ad Vinicium referri posse, liquet, non solum ex prænomine, quod idem est; sed et ex inscriptione Neapolitana, unde illum dumvirum fuisse, constat. Ea superius relata est. Sane dumviros in municipiis fuisse, manifeste, ut alios mittam, docet Cæsar de Bello Civili lib. i., ubi ait, 'se dumviris municipiorum omnium imperasse, ut naves conquirerent.' *Voss.*

CAP. I. *Tempestate*] Loqui Velleius de Metabo sive Metaponto, nec *Lipianus*, qui primo de Epeo coniecerat, negavit. Hic enim Metaponti urbis conditor Stephano et Servio memoratur. τὸν γὰρ Μερδωνοῦν οἱ βάρβαροι Μέταβον ἔλεγον. Quæ verba Stephani, articulo postulante, ita interpretantur, ut *Metabus a barbaris dictus* intelligatur, qui vero nomine esset *Metapontus*. Quapropter etiam a Cl. Salmasio in Plin. Exercit. p. 65. refutatur ea assertio: cum aliunde constat, 'verum nomen Metabi in Metaponti appellationem a barbaris deformatum esse.' Fuerit itaque fortasse apud Steph. translocatio vel nominum vel articuli librariis tribuenda: de quo tamen nihil pronuntio. Strabo lib. vi. ad Pylios, qui cum Nestore ab Ilio navigarunt, universim, Metaponti originem refert: ut et Solin. Polyhistor. cap. 2. *Boecler. Tempestate distractus a duce suo Nestore*] Quid Græci Troja redeuntes passi sint aut fecerint, narratio fuit: quæ oppida considerint, aut ubi fixerint sedes. De quo tamen proprie hoc initium? Credo de Eplo: quo trahit me Justinus lib. xxi. 'Metapontini in templo Minervæ ferramenta, quibus Epilus, a quo conditi

sunt, equum Trojanum fabricavit, ostentant. Et facit Aristoteles in Admirandis: 'Ἐγγὺς Μεταποντίου Ἀθηναῖος λέγειν εἶναι φασίν, ἔσθαι τὰ τοῦ Ἐπελοῦ λέγουσιν ἔργα ἀνακρίσθαι, [fort. εἰς τὸν] ἃ εἰς τὸν Δοῦρειον Ἰππον ἐποίησεν. Strabo simpliciter tamen dixit, 'Pylios Metapontum condidisse' Stephanus aliique *Metabum* nominarunt: de quo ipso quin hæc capere possis, non nego. *Lipianus.*

Nestore] Nestor filius fuit Nelei et Cloridis juxta Homer. Quinquaginta navibus ex Pylo Trojam venit jam senior. Per tres γυνεὸς vixisse dicitur: per γυνεὴν autem intelligant nonnulli triginta vel triginta tres annos. Ita Nestor 90. vel 99. annorum fuerit. Veteri Poëtæ Nævio dictus est 'trisecli senex.' Rex fuit ille Pyli. In Peloponneso triplex fuit Pylus. Duæ ad mare, quarum una in Elide regione, altera in Messenia, tertia in Arcadia. Quam ultimam genuinam Nestori, esse docet Strabo.

Metapontum] Urbs in magna Græcia ad sinum Tarentinum.

Teucer] Horatius ad Plancum: 'Teucer Salamina patremque Cum fugeret, tamen uda Lyæo Tempora populea fertur vinxisse corona, Sic tristes affatus amicos: Quo nos cumque feret melior fortuna parente, Ibimus, o socii comitesque. Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teucro. Certus enim promisit Apollo Ambiguam tellure nova Salamina futuram.' Historiam post alios habes apud Virgillum libro i. et Justinum XLIV. a quo et *JUPITER* Salaminus, cui templum posuit Teucer. Tacitus Annal. III. *Schegk. Teucer, non receptus*] Quæ hic facta memorat Velleius, futura conjicit Teucer apud Sophocl. in Ajace, 1012. cum Telamonis iram adversus venientem sine fratre sibi figurat. Inter alia veluti παράφρασι Velleianorum verborum habent illa: ποῖον οὐκ ἐπεὶ κἀνὸν; τὸν ἐκ βορᾶς γεγῶτα πολέμου νόθον, τὸν

δούλη προδόντα καὶ κακωδρία δὲ, φίλων
 Ἄλας, ἢ δόλουσαν, ὡς τὰ εὐ Κράτη βαίνου-
 ρος, καὶ θέμους νόμοιμι σούτ. Τισιάντ'
 ἄνηρ δόσοργος, ἐν γῆρα βαρὺς, Ἐρεῖ, πρὸς
 οὐδέν εἰς ἔρω θυμωμένος. Τέλος δ' ἀνω-
 τὲς γῆς ἀποβιβασθήσομαι, &c. Vide de
 historia amplius, præsertim Servium
 ad Virg. Æn. i. Justin. iv. 2. 3. Dict.
 Cretens. lib. vi. Interpretes Horatili
 ad Od. 7. lib. i. Boecler. Teucer non
 receptus a patre Telamone] Varias
 auctorum super hac re opiniones
 quasi fasciculo colligat Servius ad
 Virgillii Æneidos lib. i. 'Teucer'
 (inquit) 'cum, Troja eversa, sine
 fratre esset reversus; qui se furore,
 propter perdita Achillis arma, intere-
 merat; vel, ut alii, quia non defen-
 derat Ajacis fratris interitum; vel
 quia ossa fratris non retulisset; ut
 nonnulli, quod Tecmessam concubi-
 nam, vel ejus fratris filium Eurysacen,
 ad avum Telamona de Troja secum
 non reduxerit, quia ille alia navi vec-
 tus felicius navigaverat; Salamine
 pulchus a patre Cydoniam venit.' Ita
 integrum locum emendandum censeo.
 Male legitur *Theomissam* pro *Tecme-
 sam*. Pro *Thrasaca* etiam reposui-
 mus *Eurysacen*, et pro *Sydoniam*, *Cy-
 doniam*. Ablegavimus quoque a *cena*,
 quod post *Tyriacem* Ms. Fuldensis in-
 culcabat. Quis enim non videat, im-
 perite illud ex præcedenti voce repe-
 titum? Auctores vero quorum alle-
 gem, cum historia hæc passim apud
 veteres poetas, præsertim Tragicos,
 sit obvia? *Vossius*.

Telamone] De quo Ennius apud Ci-
 ceronem Tusculanarum rit. 'Hic cine
 est Telamon ille, modo quem gloria
 ad cælum extulit? Quem spectabant?
 cujus ob os Graii ora obvertebant
 sua?' Usus hoc de se Cicero, Ep. ad
 Pætum. *Schegkii*.

Salamina] Urbs hæc Cypri Trajanti
 tempore deleta a Judæis, ut scribit
 D. Hieronymus. *Fagamosta* hodie
 dicta, ut Niger antumat. *Salamina]*
 Apud Græcos Latinosque. passim

hæc historia. Illud nota non in-
 dignum, tempore Isocratæ, Teuceri
 genus adhuc fuisse in Cyprî reg-
 no. In Euagora: Τευκερὸς δὲ, ἀναστῆ
 Τροίαν συνεξέλειπεν, ἀμειψάσας εἰς ἑὲ-
 προν, Σαλαμῖνὰ τε κατὰ κίρην ἀμείψα-
 ρον τοῦτος τῆς πρότερον αὐτῷ κωπύλλος
 εὐθης, καὶ τὸ γένος ἐν τῷ βασιλείῳ κατ-
 ὄλιπε: Teucer cetero, postquam una cum
 aliis Trojam cepisset, veniens Cyprum,
 Salamina ibi condidit cognominem ceteri
 suæ patriæ, et genus, quod nunc ibi regni
 potitur, reliquit. Lipsius.

Pyrrhus] Justin. xvii. 3. Ptoleorh.
 Pyrrho pr.

Epirum] Est hæc regio Græciæ
 versus Adriaticum mare. Vide Strab.
 lib. viii.

Philippus] Vulgo male, *Philippus*.
Phidippus] Enumerat, ex Græcis
 ducibus ad bellum Trojanum pro-
 fectis quam quisque urbem, evorso
 Ilio, condiderit. Horum in numero
 neque ab Homero, neque a Darete
 Phrygio, Philippus nominatur: ita-
 que facile crediderim, *Phidippus*, esse
 reponendum; de quo sic Homerus ἐν
 τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: Τῶν δ' αὖ φεί-
 διππὸς τε καὶ Ἄντιφοῦ ἠγηροκόου, Θεσσα-
 λοῦ δὲ δῖο Ἡρακλεῖδος ἱππικῶτος. *Manut.*

Ephyram] Differentiæ causa addit
 'in Theop.' cum plura hoc nomine loca
 legantur: de quibus Stephan. in *Ἐφε-
 ρα*, quæ et *Ἐφόρη*. *Boecler*.

Theprotia] Est hæc Epiri regium-
 cula.

Res regum] Dux ducum qui ad
 Trojam venerunt.

Duas] Vulgata sane manca est.
 Sed quid hæc igitur sibi vult? Du-
 pilecom patriam fuisse Agamemnoni?
 De Mycenis, fateor, et clarum est: de
 Tegea, quæ in Arcadia, quid ea ad
 Agamemnonem, nondum legi. Nam
Pergamum, sive, ut Ptoleorhus in *Ly-
 curgo* appellat, *περγαμίας*, certum est
 a victo Pergamo dictam. *Lips*. *Duas*
 a patriâ n.] *Mycena* ab Agamemnonis
 patriâ; *Pergamum* a Troja. Sed quid
 Tegea, quam Palthylbus præce Aga-

memoria dicitur condidisse, ut testatur Stephanus de urbibus? Ita querenti Aldo respondet Schegkius, aspicietis Agamemnonis conditam a Talthybio. Itaque non immerito Agamemnonem fecerit auctorem Noster. *Bœcler.*

Sœclere patris] Æschylus et Seneca in Agamemnone suo. Pausan. in Corinth. Liban. Declam. v. Idem. Regni potitur] Homerus de hoc ipso, Odys. v. 'Εὐρύκλος δ' ἔκαστεν ἀρχόμενος Μυρτιάς. Lips.

Hunc Orestes] Æschylus in Choëphoris, Sophocles et Euripides in Electra videndi. Bœcler.

Sœcis] Aliter cum sœcis; unde Lipsius legendum putabat cœcis.

Factum ejus] 'Rectissime fuerit ab Oreste matrem occidi, cum illa Orestis patrem occidisset; inter uitatas priorum Rhetorum exercitationes disquisitum est. Meminit Auctor lib. ad Herenn. i. 16. et Cic. de Invent. i. 14. ubi colorem Orestis firmitati loco usurpandum, hunc adfert: ejusmodi animum matris sem fulsæ in patrem suum, in seipsum ac sorores, in regnum, in famam generis et familie, ut ab ea potius liberi sui potissimum petere debuerint.' Libanius Declam. v. tota, Orestis apologiam conscripsit. Velleius, omnis aliis argumentis, ab eventu et subsequuta felicitate judicat. Bœcler.

Regnavit LXX.] Valde ab hac supputatione ablit Eusebius in Chronico: in quo est: 'Orestes regnavit annis xv.' Sed Lipsius reponere tentabat LXX. Quæ (pace summi viri dixerim) non emendatio est, sed depravatio. Nam cum hoc Eusebius referat ad numerum DCCXXI. regnum vero Tisamenii filii ejus ordiatur numero DCCCLVI. clarum est ex ipsius supputatione, xv. tantum annos Oresti tribuendos. Vossius. Regnavit LXX.] 'Valde dissentit' (inquit Lipsius) 'Eusebium Chronicon: Mycenæ post mortem Ægisthi Orestes regna-

vit annis xv. credo fuisse LXX.' Quæ postrema viri diligentissimi verba non ad Euseb. refero (nil enim causam apparet, cur ita opinaretur) sed ad Velleium: in cujus codicibus si forte fuerit LXX. (pro LXX. ac. quod nunc habetur) existimari potest, quinquagenarii notam a librario potius, quam ab auctore additam. Non dubito, tale quid in animo habuisse Lipsium: cui brevitatis sua fraudi esse interim non debet. Bœcler.

Pacta ejus] Tale ac Sponæ ejus. Vide Nonium. Aldus, pacta ei. Sed nihil mutandum esse, monnerat etiam Acidalius. Vossius. Nam quæ pacta ejus] Euripides in Andromacha. Justin. xvii. 3. 7. Et quos ibi annotavit ac conciliavit felicis memoris Vir, Matthias Berneggerus. Bœcler.

Delphis cum interfecit] Ad patrias aras, sive inter altaria Del. Justinus lib. xvii. nota res ex Servio ad illud Poëtæ Æn. iii. 'Et patrio Andromachen iterum cœcisæ marito.' Schegkius.

Lydiæ] Quæ est Asia minoris regio.

Et locæ et inœciæ] Locum, sive regionem, Tyrrhæniæ; incolas, Tyrrhænos; mare, Tyrrhænum intelligit. Historiam habes apud Tacit. Annal. rv. 55. Strabon. lib. v. ubi 'Atys rex fame et sterilitate coactus, altere e duobus filiis Lydo sorte detento, alterum Tyrrhænum cum majore populi parte amandasse,' memoratur, &c. addenda quæ Casaubonus ex Pesto Servioque ad eum locum notavit. Plenius illam famem et demigrationem narravit Herodotus lib. i. Diodorus lib. v. maris appellationem inde petit: 'cum Tyrrhæni plurimum classe pollerent, et imperium mari obtinerent, factum esse, ut subiectum Italicæ mare, de ipsorum nomine, Tyrrhænum diceretur.' Alias opiniones suggerit Servius ad vers. Æn. i. 'Gens inimica mihi Tyrrhænam navigat æques.' Appiano Tullianæ Astinæ

Ἰωνοὶ in Pontic. dicuntur. Justinus, Tuscerum populos a Lydia venisse scribit xx. l. 7. Atque ita quidem communiter de Tyrrenorum origine traditur. Dionysio tamen 'potius indigenæ, quam advenæ' videntur lib. i. cuius argumenta (a diversitate linguæ, religionum, legum, stadiorum præcipue petita) 'minime vana' existimat Lipsius ad Senec. Consol. Helv. vi. *Boecler.*

Penthius] Scribendum est, *Penthius*: sic enim habet Pausanias, et Græci scriptores. Pausanias verba ex Corinthiacis sunt hæc: *Τὴν δὲ Ὀρέστου νότον Περθίλον Κνωθῶν ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔτεσιν Ἡγήρων τῆν Αἰγύθου τεκνῶν. Ursinus. Penthius*] Penthilum Orestæ successisse Strabo in Geographicis, auctor est lib. xiii. De Tisameno Pausanias in Corinth. *Ὀρέστου δὲ ἀποθανόντος, ἔρχε Τισαμενὸς τῆν ἀρχὴν Ἐρμιόνης τῆς Μελάλου καὶ Ὀρέστου παῖς.* Quidam Tisamenum primo loco, sicut alii Penthilum ponant; et in annotatione annorum maxima occurrit discrepantia. Vellejana quidem computatio, in se spectata satis congruit; nam si Ægistho vii. Orestis lxx. Penthilo et Tisameno iii. annos tribuimus, efficietur octogenarium istud intervallum a Trojæ excidio usque ad Heraclidarum reditum. Verum si hæc sententiam cum aliis conferamus (puta cum Africano, Eusebio, &c.) deprehendemus, tam certum esse, Orestis liberos diutius quem triennio imperasse, (quippe cum Penthilo xxii. anni, nec pauciores Tisameno assignentur,) quam incertum, imo falsum est, Oresten lxx. annis imperium tenuisse. Igitur illud Velleii *triennium*, valde mihi semper suspectum fuit: existimabamque aliquando, Auctorem scripsisse, *Μυωνίς*; aut locum plane corruptum mutilumve esse. At obstat huic opinioni congruentia totius intervalli, de qua antea dictum: nisi quod rarsum infirmabatur hæc cogitatio, post-

quam de lxx. Orestis annis (an Velleius sc. ita scripserit) merito dubitari captum est. *Boecler.*

CAP. 2. *Tum fere anno*] Magnus Scaliger in Animadversionibus Eusebianis quatuor nobilia intervalla, inter cladem Ilii et primam Olympiadem notat, quibus tanquam metis designant tempus illud veteres Chronologi, Herodotus, et alii. Primum est *Ἡρακλειδῶν κάθοδος* a Troj. capt. lxxx. an. (sum. Euseb. dcccxv.) 2. *οὐκιστοῦ Λέσβου κατὰ πόλεος* post clad. Ilii cxx. (n. Euseb. dcccclv.) 3. *Ἰωνικῆ ἀποικίας, καὶ κτίσεως Ἐθήρας φροκίτιδος*, post Troj. cxl. (n. Euseb. dcccclxxv.) 4. *κτίσεως Ἐθήρας ὑπὸ Σπυριανῶν* clviii. post Troj. (n. Euseb. dcccckxiii.) De primo hic agendum; id est, de *reditu Heraclidarum*: Præsertim celebris est hic character, primum quodammodo initium historiarum veræ: sed in diversa tempora conjicitur ab Historicis: forte, quia conatus irriti τῆς καθόδου, id nomen a nonnullis tulerant: sicut bene conjicit Scaliger in Euseb. nam Heraclidæ, mortuo Eurystheo, a quo Peloponneso pulsati fuerant, cum primo reditum conantes, eadē Hylli ausa excidissent; posteaque rursus frustra eum conatum resumpsissent, tertiam demum vice, Tisameno in Peloponneso imperante, destinata perfecturam. De primo conatu et interim, Hylli vid. Diodor. lib. iv. et Togeatarum orationem ap. Herodot. lib. ix. Pausan. Aread. In tempore ultimi et veri reditus designando, consentiunt Velleio non Tatiano modo et Plutarchus, de quibus Lipsius monuit, sed Thucydides etiam ἐν τῆσδε πρώτῃσιν severissimè operis. Accedit approbatio recentiorum. Scaliger in Animadv. Euseb. 'Certum est,' inquit, 'octoginta post Ilii excidium annis Heraclidas patriæ restitutos: imperium Peloponnesi obtinuisse.' Hunc Calvisius et Chronologorum accuratissimus quisque sequuntur.

Strabo lib. xvii. pag. 588. LX. tantum annos numerat. Quo loco tamen, si sexaginta annos ad Penthili in Thraciam progressum sive expeditionem referas, et quod sequitur, *ὅτι αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κίβητον*, non præcise, sed *ἐν πλάτει*, sumas, sicut fieri apud Chronologos interdum videmus, facile conciliabitur cum Nostro et veritate. Quod si hoc durtus videbitur, non possumus Straboni, contra eos quos prædiximus, et Pausaniam qui Tisamenii imperio non Penthili tribuit hunc reditum, auscultare. Dicat hic aliquis, Pausaniam in Messen. dicere *τὴν κίβητον Ἡρακλειδῶν γενεμένην δύο γενεαῖς ὄνταρον*: *εὐθείας post confectum bellum Troicum ætatis accedente reditum Heraclidarum*. Jam si *γενεὰ*, secundum Muretum Var. Lect. x. 8. et alios, triginta annorum statuenda est, prodibunt non LXXX. ceterorum, sed LX. Strabonis anni. Verum quemadmodum certissimum est eos errasse, qui ap. Homerum Nestoris *γενεὰς* (de quibus Muretus) pro singulis sæculis sive centeniariis accipere, ita prorsus periculosum est vel præcise vel ubique de 30. annis pronuntiare. Sane nec Latini *æculum* et *ætatem* hoc significatu, quo *γενεὰ* Græcorum plerumque accipienda venit, certo annorum numero *ἀποτόμος* definivere. Quinimo variare isthæc talia pro capto ac conditione temporum videmus. Sic respectu *μακροβιότητος* primævorum hominum prædictiores ætates numerat sacer codex: quas, in angustiore posterorum ævo, usus loquendi *ἐθλόγητος* contraxit. Itaque, ut ad rem revertamur, tam proclive nobis fuerit, de quadraginta et circiter annis *γενεὰς* accipere, quam alijs de triginta existimare libuit. Certe apud Matthæum Evang. xxiv. 3. et Luc. xxi. 32. *γενεὰ* 40. circiter annis metienda erit, si Erasmi, Bezae, aliorumque expositionem, simplicissimam scilicet et *scopo* textus accom-

modatissimam (v. Harmon. Evangelii, Gerhardi cap. 161.), sequamur. *Idem.*

Centesimo et vigesimo] Joseph. Scalig. ad num. dcccxxv. Chron. Euseb. notat: *τὴν Ἡρακλέως ἀποθέσων* (de qua vid. Diodor. 4.) Velleius Paternus ait contigisse annis cxx. ante Heraclidarum reditum, hoc est, xl. annis ante Illi eversionem, numero dcccxcv. Quod falsum convincit numerus dcccxxv. quo ægona olympiaca ab Hercule est instaurata. Hactenus ille. Diligentiores ergo Chronologi xcv. circiter annis ante Heraclid. reditum, Herculis obitum ponunt. *Idem.*

Pelopsis progenies] Hoc illud celebre tempus, quod crebro in antiquis Chronicijs, quasi nota et character temporum, signatur Reditus Heraclidarum, Atque ab eo initium plerique faciunt historis veræ. Diodorus lib. iv. *Ἐφορος ὁ Κυρῆσις, Ἰσοκράτους ἀν μαθητῆς, ὑποσημαίνοντας γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθέου προχθόνα συνταξάμενος, τὰς τῆν ἀρχῆν ἐποιήσατο τῆς ιστορίας. Ὁμοίως δὲ τοῦτο Κάλλισθένης καὶ Θεόπομπος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων: Εὐφορος Κυρῆσις, Ἰσοκράτους discipulus, cum res publice gestas scribere instituisset, veteres quidem fabulationes omisit; illa vero, quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initium fecit historiae suæ. Callisthenes et Theopompus, qui eodem ævo vixerunt, pariter ut ipse, abstinerunt a prisca fabulis.* Varro paulo aliter tamen tempora in hunc finem, discernit apud Censorinum, cap. xxi. 'Varro,' inquit, 'tria discrimina temporum esse tradit. Primum, ab hominum principio usque ad Cataclysmum priorem; quod propter ignorantiam vocatur Adelon. Secundum, a Cataclysmo priore ad Olympiadem primam; quod, quia in eo, multa fabulosa referuntur, Mythiconominatur, Tertium, a prima Olym-

set: quod quidem non solum totis Athenis, sed in castris etiam contraria parceretur: eoque factum est, ut adieceretur, ne quis Codri corpus valeraret. Id postquam cognovit, depositis insignibus imperii, familiarem cultum induit, ac pabulantium hostium globo sese objecit; unumque ex his falce percussam in eodem suam impulit.' Sed quid Valerio hic familiaris cultus? an iste qui ad discrimen regii, cultus privati? Vix puto. Emendo *famularem cultum*. Justinus certe panacum, sarmenta collo gerentem, castra hostium ingressum edfirmat. Et vero unicus ad hanc rem fundus et subscriptor Cicero i. Tascalanarum, qui hunc ipsum *famularem vestem* vocat. Redeo ad Codrum, quo longe ab Ilisso, Pausania teste, interemto, regnum Erechtidarum post CDLXXXVII. vel, ut alii CDLXXXIII. annos defecit. Plutarchus de Exilio, Augustinus lib. XVIII. cap. 18. Civitat. Del, Pausanias Atticis, et Achaicis. Schegh.

Imprudenter] Ille imprudenter? Inoæ dedita opera et studiose rixam civit. Sed tu verba interpunge, sententiam et te expedias: *Imprudenter, rixam civis, interemptus est*. Vult interemptum imprudenter, et ab hostibus ignavis cum esse regem. Quod verum est. *Liposus*.

Hujus filius] Ultimam regem fuisse Codrum consensu traditur: sed apud Justinum II. 7. 2. saltus committitur, ubi statim annui magistratus, omnis annis. perpetuis, et VII. decennialibus Archontibus, reges sequuntur. Qua de re etiam Bongarsius. Excidisse hanc narrationem, aut a mutilatore omissam esse, existimat Jo. Meursius in Archontibus Athen. lib. I. cap. 1. *Boecler*.

Charopem] Tredecim fuere, quorum seriem et nomina Eusebius refert, et Meursius loco jam laudato. Continuetur autem hæc narratio infra c. 8. *Idem*.

Peloponnesii] Locus hic mihi ali-

quando mundi fuit suspectus. Sed sanus est. Quod clarum ex Strabonis Geograph. I. IX. ubi narrat, Heraclidas a Codro ex Attica pulso Megaridem occupasse, ac condidisse Megara. Neque moverit quemquam, quod ille Heraclidas, noster Peloponnesios vocet. Hæc enim nentiquam inter se pugnare, liquet ex præcedenti Vellei narratione. *Vossius*.

Digrediantes] Victi sc. prælio, et a Codro profugati ex Attica. Strab. IX. p. 398. *Boecler*.

Megarum] Stephans de urb. Μέγαρη, πόλις παρὰ τὴν Ἰσθμόν, μέση Πελοποννήσου καὶ Ἀρκαδίας, καὶ Βοιωτίας. *Idem*.

Insulam circumfusam] Lipsius, cum videret non insulam, sed in insulis oppida ab hominibus cendi, correxit hunc locum, et de quarto in ultimum casum mutavit, quæ hic de insula dicuntur. Atque id ἐκτόσχος a Lipsio factum existimavit Pet. Faber Semestr. III. c. 4. p. 26. in marg. Sed tuetur librorum consensum et auctoritatem Cl. Salmastius ad Tertullian. Pall. c. 2. p. 121. ea ratione, quod hic *condere* sit *urbibus inædificare*, ut Græcorum κτίρειν, *urbibus instruere*. Itaque et *insulam, Gades* dictam, et *condere insulam* esse *urbibus instruere*. (Ceterum, quæ de Gadium origine memorantur, vide omnino apud Strabonem I. III. non procul a fine. Pila. IV. 22. et v. 19. Diodor. I. v. *Idem*.

Ab hodem] Justinus libro XVIII. 'Tyrri, missa in Africam juventute, Uticam condidere.' Mela: 'Utica et Carthago ambæ inclityæ, ambæ a Phœnicibus conditæ.' *Liposus*. Vide et quæ diximus ad Sallustium, pag. 265.

Sedem capere] Obhæreo. Ambigua et ἄσπερος ista scriptio, Capere locum circa Lesbum. Ubi? in ipso mari? aut quid igitur nominas et designas? An a stilli acamine subsideum, et rescribimus, *sedem capere circa Lesbum insulas*? Insulas, inquam, multitudinis numero: et sunt sane plurimæ illic, etiam eæ, quæ ἑκατόσ-

νόσους appellarunt, etii vicenas numero, aut, ut alii, quadragenas. Tentabam etiam, *sedem cepere Lesbum insulam*, ejecta vocula: et id valde volebam: sed renuunt scriptores, quorum nemo mihi auctor de occupata ab Orestis liberis Lesbo. Etiam Pausanias de locis circa Leabum renuit, qui vult in Corinthiacis, 'Tisamenum cum suis copiis in partem Græciæ devenisse, quæ nunc Achaia dicitur.' Imo idem lib. VII. initio, periisse enim in Achaia narrat, prælio cum Ionibus, et in Helice sepultum. Itaque et nepotes Orestis in eadem Achaia collocat, eodem lib. VII. Lips.

CAP. 8. *Achai ex Laconica*] Strab. I. VIII. ἐν τοῖς Ἀχαίοις. Polyb. II. p. 128. Pausan. Achaic. pr. Boecler.

Pelagi Athenas] Lipsius miratur Dionysium lib. I. dum casus et sedes Pelasgorum exequitur, nullam Atticæ mentionem facere. Atqui continebatur id jam in verbis Thucydidis, quæ ex lib. IV. Dionysius adducit, ubi 'Pelagi Lemnum olim et Athenas incoluisse' dicuntur. De utraque sede etiam Strabo I. V. p. 221. Fuerunt autem Pelasgi vaga et migrationibus dedita gens, *πολλήλων καὶ ταχὺ τὸ ἔθνος πρὸς ἐπανάσσεις*, teste eodem lib. XIII. p. 621. unde a Dionysio *πλωήται* vocantur lib. II. pr. Porro quæ Athenas commigrandi plerisque caussa fuerit Thucyd. annotavit lib. I. ἐκ γὰρ τῆς ἑλλης Ἑλλάδος οἱ πόλεμος ἢ δνάσει ἐπίπτοντες παρ' Ἀθηναίων οἱ δυναστάται, ἐς Βέβαιον δὲ, ἀνεχώρον: *Ex cetera enim Græciæ potentissimi quique bello aut seditione pulsati, Athenas, tanquam stabilem sedem, sese conferebant*, ut habet versio Generosissimi Euenckelii. *Idem.*

Athenas] Pausanias lib. I. habitasse vult ipsam arcem.

Ab ejus nomine Thessalia] Strabo de Thessaliæ nominibus et nominum rationibus disserit, sine lib. IX. adde Scalig. animadvers. Enseb. ad n. CCXXVI. ubi 'Thessalus Græci filius' memoratur. Diodorus lib. IV. appel-

lationem a Thessalo Jasonis et Medea filio repetit, non dissimulans tamen esse alias de hoc nomine opiniones, de quibus alibi dicturus sit. Dixit haud dubie: sed vetustas interceptit. Boecler.

Consensit] Nulla erat ratio idonea cur hoc *consensit* in *subvenit* mutaret Acidalius. Prorsus enim cum elegantia id Velleius scripserat, aicut alias. 'Par est,' 'fas est,' eidem sensui servire videmus. *Idem.*

Quod cum alii faciant] Obnubilat splendorem orationis vox, *faciant*. Commodius subintelligeretur, inquit Gruterus. Interim certum est, Velleium tantopere elegantiam dictionis non studuisse, quin multa ejusmodi simplicius dicta admitteret. Id quod de plerisque auctoribus, etiam poetis, existimare convenit. Ut fortasse frustra sint, qui ad *αεριογλυαν* usque criticam censuram exercere velint. *Idem.*

Nihil enim ex persona poetæ] Secus est in Epica poetis: ubi ex persona poetæ multa interseruntur, ut mox observat Noster circa appellationem Corinthi. 'Quippe omnis poetæ oratio, aut narratione simplici, aut sola imitatione, aut utroque constat. *Simplici narratione*: ut Arati de astris apud Græcos, Lucretii de natura apud Latinos poemata. *Imitatione*: cum sublati poetæ quæ interseruntur verbis solæ personæ repræsentantur; quibus sermo omnis tribuitur. Quod cum in comœdia, tum et in Tragœdia, fieri est necesse. Quibus ideoque proprie a Platone *imitatio* tribuitur. *Utroque*: quemadmodum in epico Homeri aut Maronis. In quo aliorum sermonibus sæpe poetæ interseritur.' Libuit hæc ad illustrandam nostri Auctoris censuram verbis Dan. Heinsii exponere, qui in subtilissima eruditionis commentario de Constitut. Tragœd. cap. 2. ex mente Platonis ita disserit, *Idem.*

A Thessalo] 'Thessaliæ nomen non

reperitur apud Homerum, quam tamen in Bœotia Thessali Herculis filii meminere, a quo non potest videri dicta Thessalia. Juvat Vellelanum argumentum hæc Scaligeri ad Euseb. notatio. *Idem.*

Paulo ante Aletas] Id confirmat Pindari scholiastes in Isthmiis: unde et Ἀλητῖται, inquit, vocantur Corinthii. Quo nomine usus est et Callimachus in sequentibus versibus, qui leguntur apud Plutarchum in v. Symposiacōn: Καί μιν Ἀλητῖται ποσὸν γαργύραρον τοῦδε, παρ' Ἀργεῖων θεῶν τειλόντες ἄγῃνα, θήσαντα νίκης στίμβλον Ἰσθμιάδες, Ζηλωτῶν νεμέθε, πένον δ' ἀπομυθεύσαν, ἢ πρὸν ἀγωνιστῆς ἐσπερε τοῖς Ἐφόροι. *Μανντ.* *Paulo ante Aletas*] Sine circumductione ut loquar, falsum hoc est: nisi alii scriptores falsi. Pausanias lib. ii. Ἀλήτης Ἰσθμίου, τοῦ Φέλατος, τοῦ Ἀσπίχου, τοῦ Ἡρακλέους. Apollodorus totidem pœne verbis: Ἰσθμίου τοῦ Φέλατος, τοῦ Ἀσπίχου, τοῦ Ἡρακλέους. Quid dicemus? quântum reponi debere, si cui tamen tanta sunt λεπτολογήματα hæc Græcorum. *Lips.* *Paulo ante Aletas*] 'Utrumque falsum (ait Scaliger in animadv. Euseb.) et sextum fuisse ab Hercule, qui quintus esset; et Corintham condidisse, quam Sisypthidæ per multos annos antea obtinuerant.' Prius istud Lipsio etiam animadversum: posterior refutatione non indiget, si condendi vocem de restitutione accipiamus. V. Indic. Pindari Olymp. XIII. Corinthii dicuntur παῖδες Ἀλῆτα, id est, ἀπόγονοι Ἀλήτου, ubi Scholiastes videndus. Adde Euseb. n. cccxcvii. *Boeoler.*

Aletas] Sine aspiratione. Ita Rhenanus et doctissimus Belgarum Junius, Animadversorum lib. vi. c. 25. *Schegkian.*

Quæ antea] Sc. ante Aletæ tempora, neque quisquam aliter accepit. Vid. Stephan. in voc. ἔφυρα et κέρυθος. *Boeoler.*

Claustra Peloponnesi] Adeundus

omnino Strabo lib. viii. in descriptione Corinthii. Hinc inter 'compedes Græciæ,' Philippo, aliis inter 'vincula Græciæ' urbs memorata, ap. eund. lib. ix. et Polyb. lib. xvii. Confer quæ habet Pausan. Corinth. pr. Thucyd. i. pag. 10. Horatii interpretes ad Od. 7. lib. i. Illud *confinentem* a mala manu esse existimat Gruterus. Non ausim statim assentire. *Idem.*

In Isthmo] Thucydides l. i. Hinc Horatius ad Plancum; 'aut Ephesum bimarise Corinthi Mœnia.' Visæ Strabonem lib. viii. et xviii. *Schegkian.*

Condidi] Quæ hic nihil aliud, quam, *ex integro restituit.* Simili locutione 'Tyrios Alexandri auspiciis conditos' ait Justinus lib. xviii. Ita quoque 'Ecbatana Seleucum condidisse,' scribit Plinius lib. vi. cap. 14. Denique sic volgo Constantinopolim, quæ ante erat Byzantium, condidisse dicitur Constantinus Magnus. *Voss.*

CAP. 4. *Athenienses, &c.*] Strabo conditionem earum vetustiorum facti, lib. x. Ἀμφότεραι, inquit, πρὸ τῶν Τρωαίων ἐπ' Ἀθηναίων ἐκτίσθαι λέγονται: *Utræque* [Chalcis et Eretria] *ab Atheniensibus ante Trojana tempora conditæ perhibetur.* Lipsius.

Magnesiæ] Eam scilicet quæ ad Sipyllum, de qua etiam Eusebius capiendus dcccclxi. momente Scaligeri, qui nostri Anctoris locum illic retulit. *Boeoler.* *Magnesiæ*] Duplex est Magnesiæ; una ad Mæandrum, altera ad Sipyllum. Hanc potius intelligendam censet. Nam altera fuit Eolica urbs; ut testatur Strabo lib. xiv. Apud L. Ampellium in libello memoriali, nuper a Salmasio edito, corrupte hæc *Marnesiæ ad pylum* dicitur. *Vossian.*

Chalcidenses] Congruit Strab. lib. v. pag. 243. nisi quod Cumas Italicas non χαλκιδίων solum, sed et κυμαίων (sp. Dionysium lib. vii. Eretrienses Chalcidensibus junguntur) πύλωμα φα-

cit, alterumque e duobus Hippoclem Cumæum, aliorum Megasthenem Chalcidensium asserit. Jam 'cum varia variis locis Cumæ fueriat (verba Casanboni ad Strabonis locum hæc transcribere libet) 'quas enumerat Stephanus, dubitari potest, ex qua Campani isti sint profecti, qui Cumam Campaniam considerant. Pato tamen e Cumæ Euboica: nam et Chalcis in Eubœa. Ideo ait Virgilius, 'Et tandem Euboicis Cumarum affabitur oris.' Hæc tamen Casanbonus: adde et Scaligerum Animadv. Euseb. ad num. DCCCLXVI. qui de tempore istud dubium movet, apud Euseb. 'conditas Cumarum in Italia ponitur annis CXXX. post Troica. Strabo et Velleius ante Troica.' Producit deinde hæc Næstri verba. Certe Velleius non ante, sed post Troica ponit Cumarum initium: quod contextus histeris facile evincit. Interim ante Troica Cumæ conditas autumat etiam Cl. Salmasius in Solin. pag. 72. ubi et de Cumæis, quos Strabo cum Chalcidensibus Cumarum in Italia auctores facit, contra Scaligerum disputat. Quod Lipsius miratur in Chron. Euseb. haberi: 'Mycenæ in Italia condita, quæ nunc Cumæ?' de eo non est dubitandum, scriptum esse, *Cumæ in Ital. s. Ær. Boëcler.*

Ut prædiximus] Ante hæc aliquid dixit. Itaque vix dubium quin hic glossæ sit illud, ut prædiximus. Quæ voces suppositæ toto hoc opere reperiuntur, et ob id meritisimo Lipsio sunt suspectæ.

Cumæ] In illud Virgilli lib. III. 'Hinc ubi delatus Cumarum accesseris urbem,' Servius, et idem apud eundem lib. VI. et IX. 'Nobilis urbs a Sibyllinis libris, ad quos XV. viri adeunt, cum Dii immortales publice consulendi sunt.' Agellius 1. 16. Solinus c. 7. alii, *Schegk.*

Columba antecedentis] Quid opus erat ulla critica manu Acidalii in loco tam sano? An enim ante ducuntis, aut

ante et dentis, melius aut Latinis exprimit quod volebat Auctor? Nonne castigatissime Latinitatis scriptor Cartius l. IV. 7. 16. his ita loquitur? 'compiures corvi agminal occurrunt; modico volatu prima signa antecedentes: et modo hami residebant, quum lentius agmen incederet, modo se pennis levabant, antecedentium, iterque monstrantium, ritu.' Quomodo locum Grutero jam adductum vindicandæ optimæ lectioni video. Hæc ipsius mirisimè plura annotavit Cl. Freinshemius Noster exempla. Lucanus Panegyrico ad Pisonem, hæc prodigio conditam memorat: 'Testis Acidalia quæ condidit alio muros, Euboicam referens fecunda Neapolim arcem.' Quæ verba adductis Statii locis illustrat Scaliger in Appendice Virgiliano. *Boëcler.*

Nocturno uris sono] Non quia sæpulum in Cerealiibus tantum æris: id falsum: et ecce: 'Cymbala Thebano concrepato Deo.' Item: 'Nocte sonat Rhodepe tinnitibus æris acuti' ut omittam Isidus et Ægyptiaca sacra cum suis sistris. Arnobius etiam universe: 'Vos æris tinnitibus et tibiærum sonis pervasum habetis Deos delectari et affici.' Cur ergo Cerealia eximie nominat? quis de 'nocturno uris sono' sermo est: et sacra illa noctu, idque cum clamore et clangore. Justinus lib. II. 'Jussis matronis solito clamore ac strepitu, etiam in accessu hostium, sacra (hæc Cerealia) celebrare.' *Lipsius.*

Cerealiibus] Atheniensium, in quo sacerdotem instrumento sono, *Hydro* dicto, excitare sonum, ut matronæ clamorem et strepitum moris, Justinus lib. XI. Hæc instrumento placuit, quod plurimum posse in sacris et percantationibus prisca illi persuadebant. Hinc deficiente Luna ejus usus: Livius præter Pintarchum, Ovidium, Juvenalem, clare lib. XXVI. 'Campanorum,' inquit, 'imbellis multitudo,

cum aris crepitu, qualis in defectu Luna silenti nocte fieri solet, edidit clamorem.' In exantationibus, æneæ falces; de quibus Virgilius et Macrobius. In casto Cereris an hoc tale adsumtum valde mihi dubium. Vide Ciceronem in Verrinis, Livium, Dionem, Ovidium, Festum, Arnobium, Clementem, alios: et ne mihi quidem Lucilianum. Sæpe Servius ad illud Virgiliti lib. iv. 'Nectusque Hecate trivitis ululata per urbes,' permansisse in sacris ait, ut certis diebus per compita a matronis exerceretur ululata. Mansit attamen adæorum vasorum usus. Livius lib. xxvii. 'Ædificis pleb. Q. Cælius et L. Fortius Licinius ex multatitio argento signa ænea ad Cereris sacra dedere.' Burretii Ms. aris æneæ Schegkian.

. Neapolis] Unde et Neapolis, i. e. ænea urbs dicta. Strabo lib. v. Μεγάλη δὲ Διονυσιακή ἐστὶ Νεαπόλις Κυμαίων Ἰσθμοῦ δὲ καὶ Χαλκιδέας ἀπέκεισεν, καὶ Πιθηκουσαίων τῆρος, καὶ Ἀδριαίων, Ἰόνος καὶ Νεοπόλις ἐκλήθη διὰ τοῦτο. Antea Palæopolis fuisse e Livii viii. 22. monuit ad h. l. Lipsius. Verba Historici faciunt ad explicationem Velleii et Strabonis. 'Palæopolis fuit hæc præcal inde, ubi nunc Neapolis sita est. Quibus urbibus populus idem habitabat: Cumis erant oriundi. Cumani Chalcide Enboica originem trahunt. Classe, qua advecti a domo fuerant, multum in ora maris ejus, quod accolant, potmare. Primo in insulas Ænariam et Pithecusas egressi, dein in continentem ausi sedes transferre.' Boeclerus.

[Fides] Vide Liv. XIII.

. Amantate] Eleganter in hanc rem Plinius lib. iii. 4. et Florus lib. i. 16. 'Omnium non modo,' inquit, 'Italia, sed toto orbe terrarum pulcerrima Campaniæ plaga est. Nil mollius cælo: nil uberius solo: [ita ex veteribus lego:] denique bis floribus vernat: ideo Liberi Cærerisque certa-

men dicitur. Nihil hospitalius mari, Urbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis.' Quod de fide et constantia inicit, etiam Livius multimodis ad posteros transmisit. Schegk. [Magnitudo] Hoc argumentum valde est incertum. Ὁ δὲ γὰρ ἀριβίς σημαίνει τὸ ἐκ τῶν τόπων τὰς ἀνομίαι τῶν ἀνθρώπων στοιχεύσθαι, ait Scholiastes Thucydidis ad nobilissimam observationem, quæ ἐν τριλογία προσέειπε severissimi operis ab Historico suppeditatur, ubi monet, 'veteres Mycenarum angustias non recte a posteris allegari ad negandam urbem, qua olim pellebat, potentiam.' Postea exemplis duobus allatis, altere evincit insuper, 'neque in contrariam partem argumentum de magnitudine valere. Nam si nunc,' inquit, 'Lacedæmoniorum desolaretur urbs, templis solant et edificiis relicta areis, incredibilem posteris, post longius elapsum tempus, eorum potentiam gloriamque fore crediderim: qui tamen nunc ex quinque Peloponnesi partibus, duas ipsi tement, universam autem et multæ extra eam sociis præstant. Verum quia urbs neque tectis frequens, nec templis sumptuosisque edificiis exornata est, vicatim antiquo Græciæ mare habitata, impar famæ suæ videretur. Sin idem eveniat in Atheniensium urbe, duplo major, quam est revera, eorum potentia, urbis faciem instentem, censeretur.' Ex quibus omnibus, 'Non igitur ex aspectu urbis de potentia judicandum esse,' infert. Digna fuit quæ hic quoque legeretur notatio; quoniam crebri circa hanc rem errores judicantium observantur; et ne inconsulte arrepta Velleii verba, ultra quam fas est valere crederentur. Boeclerus.

. Magna vis Græcæ] Recte monuit Gruterus, non debuisse a Schegkio et Acidalio (quorum errorem etiam Taubman. in Culic. Virgil. suum fecit) Græciæ juventutis legi, ex sphalmate editionis Rhenani. Etiam exempla,

quæ firmandæ isti opinatiunculæ adducuntur, dexteriore opus habent et explicatione et applicatione. *Idem.*

Abundantia] Crebra demigrationum causa. Ita 'Galli abundante multitudine, cum eos non caperent terræ quæ generant, trecena millia hominum ad sedes novas quærendas, velut ver sacrum, miserunt.' Justin. xxiv. 4. 1. *Idem.*

Iones] Satin' in hæc narratiuncula, o Vellei, φράσεις τibi ἤμεροί; non videntur. Ionem ducem tu coloniam hujus factis: atqui Auctoritas te oppugnat, et Ratio ipsa. Auctoritas magnorum ecce testium, qui a Nileo, Androclo, et Codri filiis coloniam hanc constanter asserunt deductam. Strabo lib. viii. Μετὰ τῶν Κοδριάδων Ἰωνίων τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας εἰς τὴν Ἀσίαν. Una cum Codri filiis miserunt Ionicam coloniam in Asiam. Pausanias lib. vii. 'Ο Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδρου παίδων ἀποικίας ἀπεστράφησαν; Nileus et reliqui Codri filii in coloniam dimissi: et plura uterque ille scriptor de tota re distincte. Inter Latinos etiam Tertullianus, de Pallio: 'Iones Nilei comites Asiam novis urbibus instruunt.' Et Ammianus: 'Milesii inter Iones alios in Asia per Nileam multo ante locati, Codri illius filium qui se pro patria bello fertur Dorico devovisse.' Quia et Plutarchus Nileum in hac deductione nominat, libello de Exsilio. Jam ratio in te, a tempore. Verus ille et vetus Ion, Xuthi filius, ducentis pæne annis major hac deductione: quia vixit Danaï atque Eumolphi ævo. Quomodo nunc igitur coloniam dux? Agnoscimus vel hinc Velleii τὸ παράλογον, pro quo nullus mihi quidem color. *Lipsius.* *Iones]* Hæc est celebris illa Ἰωνικὴ ἀποικία, cujus historiam cum illis quæ antea acciderunt videtur confundere Velleius. Non enim Iona Ænce hæc in Asiam demigravit multitudo, sed Codri filio. Strab. lib. viii. p. 383. distinguit historiam. 'Ionem,

Xuthi filium, Athenis imperasse,' atq; 'circa hæc tempora, abundante hominum multitudine, Peloponnesum emisam Ionum coloniam, indeque Ægeiæ nomen in Ionie appellationem transivisse. Post Heraclidarum reditum pulsos ab Achæis Iones rediisse Athenas, atque inde cum Codridis Ionicam coloniam in Asiam deduxisse, conditis ibi xii. urbibus, quot in Peloponneso antea obtulerant.' Conser lib. xiv. pr. Hic consentit Pausanias Achaic. pr. Ælian. var. lib. viii. 5. Plutarchus de Exil. Ammian. Marcell. xxviii. Tertullian. de Pall. locis a Lipsio partim productis. Adde Cononis narrat. ii. apud Photium n. clxxxvi. p. 423. Scalig. animadv. Euseb. ad n. 975. Velleianum in tempore et personis errore (nam Ion numero Eusebiano dclxxxiii. hæc Ionica emigratio n. dccccclxxv. memoratur) pertrixit serio Lipsius: nec immerito. Quamdiu quidem hæc lectio retinebitur, Et de alia suspicari sine vestigiis librorum, anceps fuerit. Existimabam olim, loqui eum de duobus diversis temporibus, atque illud velle, ac forte non scripisse; *Iones, duce Ione, profectos* quondam *Athenis, nobiliss. p. Æc.* nunc nimirum *occupavisse.* Verum sic quoque difficultas ex historia superest, *Boecler.*

Ionia] Nomen ab Iavan deductum videtur: unde et *Ἰδῶες* Homero.

Urbesque] *Teum* inseri debere Velleianæ descriptioni non statim dixerim; licet historia videatur postulare. De urbibus ipsis earumque conditoribus vide Strab. xiv. pr. et Stephan. de urb. De Erythræ conditore disputat Meursius Lect. Attic. v. 8. *Boeclerus.*

Myntem, Erythram] Forte legendum est, *Myntem, Teum, Erythram.* Nentiquam enim verisimile, *Teum* solum a Velleio omissam, contra auctoritatem Herodoti in i. Strabonis in. xiv. Vitruvii lib. iv. 1. *Æliani* Var.

Hist. lib. viii. 5: aliorumque. Grat-
viter autem lapsus est vir eruditissi-
mus, qui etiam *Chium*, et *Samus*, in-
seri voluit. Nam ecce illas statim
scorsim reddidit Velleio, quod non in
continente, sed mari sint sitæ. Gra-
tias interim eidem agendas censeo,
quod apud *Ælianum*, citate loco, pro
Λάρβος recte emendarit *Λάρβος*. Idem
mendum sedet adhuc apud Harpo-
cracionem in *Ἰωλία χῆρα*. Corrigatur
igitur. Hoc quoque fortasse operæ
pretium sit monere, quod pro *Ἀρδρος*
apud eum sit *Ἀρδρούλας*. Nec temere
putem. Urbs ea ita primitus dicta
videtur ab *Androclō* *Codri* filio.
Quamvis in diversum abire sciam *Stephanum*
in *Ἀρδρος*. *Vossius*.

Et max *Æolii*] *Strabo* aliter lib.
xiii. *Τετραῖσι γαιαῖς προσβυτέρων φα-
ει τῆν Αἰολικῆν ἀποικίαν τῆς Ἰωνικῆς,
διωρισθῆς δὲ λαβῆν καὶ χρόνους μακρο-
τέρους*: Traditum est *Æolicam* coloniam
quatuor aetatibus *Ionica* priorem fuisse,
et mores *trasiæ* ac longius tempus. De
quibus moris etiam *Velleius* max me-
minit. Vide *Scalig.* *Animadv.* *Euseb.*
ad n. *DCCCLXXV.* *Boecler*.

Smyrnæ] Variant de conditore.
Vel certum ex *Tacito Annal.* lib. iv.
'At *Smyrnæi*,' ait, 'repetita vetus-
tate, seu *Tantalus* *Jove* ortus illos,
sive *Theseus* divina et ipse stirpe,
sive una *Amazonum* condidisset.' Ad-
de *Strabonem* lib. xiv. *Schegk*.

Mitylenæque] Quæ inter pulcher-
rimas urbes *Horatio* numerata in
Odis: 'Laudabunt alii pulcræ *Rho-
dos*, aut *Mitylenæ*.' Et *Epistolis*:
'*Isclema* *Rhodos* et *Mitylene* pul-
cra facit, quod *Pæonia* solstitio, cam-
pestre nivalibus auris.' Et longo,
apud *Moretum Variarum* lib. ix. 16:
In qua tamen hoc mirum, 'auster
cum fiat, homines ægrotant; quum
Corus, tussiant; quum *Septemtrio*,
restituantur in salubritatem,' ait *Vi-
truvius* lib. i. De reliquis doctissi-
mus *Ortelius* in illo laborioso opere
Geographico. *Idem*.

Delph. et *Var. Clas.*

Et alias urbes] *Gruterus* pro putide
glossemate delet, *urbes que sunt*. Sed
ad hunc modum multa in *Velleio* tol-
lenda fuerint, quæ ut *ϕρω* interim
aliquam admittunt, ita medicinam
nondum effragitant. Ceterum de urbi-
bus hic memoratis vid. *Strab.* xiii.
Herodot. i. *Stephanum* *περὶ τῶλεω*.
Pro *Larissa*, *Antissem* prætulit vetus
Codex. Ubi *Sylburgius* annotat,
'nullam reperiri in *Ælide*.' Sed haud
dubie, ad *Lesbum* respexit, qui ita
exscripsit: *Ἀρτισσα πόλις Ἀρβον, ἐφα-
ξῆς τῆ Ἀργύρης*. *Stephan.* et *Strabo* xiii.
Boeclerus.

CAP. 5. *Homeri*] Vel quis nemo
poëta ante eum, vel quis nemo post-
ea ad eum, id est, quis sine com-
paratione maximus, et cui neminem
adæquus. In sære volat hic *Pegasus*,
ceteri pedibus pulsant terram. *Lip-
sius*.

Solus appellari Poëta meruit] *Amo*,
amo te, *Vellei*, ob hæc iudicia. *Ihè*
vero non summus solum poëtarum,
sed solus. Nam quis aliorum non
peccat? at isto *μῦθος τῶν ποιῶν οὐκ
ἔργοι δὲ θεῶν ποιῶν αὐτῶν*: solus Poëta-
rum non ignorat quid factu scripturæ
decorum sit. Ita magnus *Aristoteles*
censuit, quem *Julius Scaliger* cum
ubique audiat, cur hic sprexit? *Ihè*
Aristotelem quasi Deum habuit; at
hic *Homerum*. Alibi inquit: *Θεωρέ-
σθαι ὁμοῦ κατὰ τοὺς ἄλλους*: *divinus*
Homerus præter ceteros. Iterum: *Ἀέ-
ξαι καὶ διαβολῆ πάστας ὑπερβέθηκε*: *Di-
tione et sententiâ cunctos supergressus*
est. Atque hæc ille vir, qui laudum
et benignioris iudicii valde parvus.
Quid *Plato*? ille ipse qui civitate
eiecit, caelo ostendit dignum. *Ὅμηρος*,
inquit, *ἔριστος καὶ θεύτατος τῶν ποι-
ῶν*: *Homerus optimus et divinis-
simus poëtarum*: et passim talia præconia
in ejus scriptis. Alios quid cunlem?
nemo tam consentienti iudicio sapi-
entum omnis mihi laudatus est: et id
ab illis maxime, qui ipsi laudatissimi.
Abi, igitur, Imperitia aut *Livor*. Tu

Paterc.

8

capere, tu carpere non potes 'immortalem hanc celestemque naturam.' *Idem. Solus appellari Poëta*] Aduendi Auctores ipsi: quorum aliquos (nam operæ pretium omnia certatim a veteribus congesta consecrandi præconia) hic nominare libet. Ac vita quidem divini poëtæ Herodoto scriptore circumfertur. Plutarchi, qui e pluribus superat libellus, de arte ejus Poëtica potissimum disquirit. Adde Dion. Chrysost. Serm. LIII. Suid. in 'Ὅμηρος. Strabon. I. et passim. Quintilian. X. 1. Plin. VII. 20. Gyrald. Hist. Poët. Dialog. 2. *Boeckl.*

Quod neque ante illum] Utrumque verum est. Nam et Homerus 'primas doctrinaram et antiquitatis patres': nec post eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipse Virgilius? Non, Velleio quidem iudice: atque etiam acri illo Fabio; cujus hæc verba: 'In verbis, sententiis, figuris, humani ingenii modum excedit: ut magni viri sit virtutes ejus non emulatione, quod fieri non potest, sed intellectu sequi.' Et profecto ita est. Omnium rerum, omnium artium, omnis non prudentiam solum sed sapientiam vestigia, aut expressa aut recondita sunt in illo. Quem haud temere Themistius dixit, *πρώτοισιν καὶ ἀρχέγονον τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων*: *primum parentem auctoremque Platonis et Aristotelis sermonum.* Et Dionysius: *Κορυφαῖοι ἰσθμῶν καὶ σκοπῶν, ἐξ ὧν ὅσους ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσι κρήναι: verticem omnium et quasi scopum, ex quo cuncta flumina, cuncta maria, cuncti fontes.* Sed diffundor in laudes viri quem fateor me non æstimare, sed venerari; nec venerari, sed pæne dicam adorare. *Lipsius.*

Archilochum] Qui vixit regnante Romulo. Cicero Tuscul. I. Olympiade nimirum VI. vel VIII. Herodoto tamen regnante Gyge; quod incidit in tempus Olympiadis XX. si fallor.

Schegkisa. Archilochum] Archilochus ille præstantissimis poëtis, quoties in exemplum nominandi sunt, tum ab aliis, tum a Cicerone conjungitur, Orator. c. I. 'In poëtis, non Homero soli locus est (ut de Græcis loquar) aut Archilochus, aut Sophocles, aut Pindarus: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.' Id. 2. de siml. 4. *Boeckl.*

Hic longius a temporibus belli] Omnia in hoc homine, sive (fas sit dicere) Genio, obscura: Parentis, Patriæ, Ætas ipsa, Sed de Ætate, certum antiquissimam esse: et Josephus contra Appionem asserit, 'Nullum omnino apud Græcos, de quo constat, scriptum exstare, quod sit Homeri carminibus antiquius.' Crates et alii LXXX. circiter annis a bello Trojano remouent; Aristoteles CXL. tempore nempe deductæ Ionum colonie. Herodotus CLXXXIII. At Velleius noster inferiorem multo facit: et ex ejus computatione (tu si voles, numerus facile est) anni ad Homerum a Trojâ sint paulo plus CCLX. Quæ ipsa Latinorum plurium opinio est: expressa etiam in Agellio, sed nunc corrupta. Ille lib. XVII. in capite illo Chronico: 'Homerum ante Romam conditam vixisse Silvii Albæ regnantibus: annis post bellum Trojanum, ut Cassius in primo Annalium scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta; ante Romam autem conditam, ut Corn. Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et sexaginta.' Tu emenda: *Annis post bellum Trojanum plus ducentis atque sexaginta.* Nunquam aliter scripsit Cassius: et evincit ipsa Agellii inæquens scriptio. Nam ponit eum vixisse ante Romam conditam: 'annis circiter centum atque sexaginta.' Atqui si prior ille numerus verus, ergo a Trojâ capta ad Romam natam fuerint modo anni CCCXX. Palam id falsum: et Chronologi consensu statuunt supra annos CCCXXX. alii plu-

laudatis modo Editoribus annotata sunt: item Hug. Grot. ad lib. i. de Ver. Chr. Rel. p. 19. Ludovic. Viv. ad Augustin. de C. D. xv. 9. Interpr. Virgil. ad illud XII. Æn. 'Qualia nunc hominum producit corpora tellus:' Bernegg. p. m. Qumst. in Germ. Tac. XIV. 'an ab ævo in ævum statura hominum minuat?' Id. q. 18. Qua occasione plerique, quos laudavi, de Gigantibus disquirunt, eosque fuisse omnino confirmant. *Boecler.*

Cæcum genitum putat] Non negat Noster cæcum fuisse (sicut existimat Gyraldus), sed cæcum genitum esse. Tantam enim rerum omnium peritiam, et ostensa in toto opere rerum oculis usurpatarum vestigia, imo specimina, non convenire ei, qui ab utero matris cæcus prodit, omnes intelligunt. Cæterum sicut manifeste falsum et confictum est, cæcum natum: ita quod cæcus postea factus sit, tradit quidam Herodotus et alii; sed certitudo ejus asseverationis duabus rationibus infirmari potest. Primo enim, quod dicitur, ideo pro Melesigene, Homerum vocitatum, quod Cæmæorum lingua *Homerus* cæcum notaret, in dubium vocatur eorum auctoritate, qui alias, atque, ut videtur, magis probabiles ejus appellationis causas adferunt. Vid. Suid. et Gyrald. Hist. Poët. Dialog. II. Deinde, non congruit hæc illata cæcitas, cum eo, quod sub fide historica videtur Suidas tradere: figmentum istud congenitæ cæcitatæ inde originem traxisse, quod Homerus cupiditatæ, cujus illecebræ oculis primo omnium insinuantur, sive quæ per oculos in animum ingreditur, per omnem vitam victor exiterit. Quamquam aliis alias placuit hujus fictionis interpretationes excogitare, de quibus Gyrald. loco, quem prædiximus. *Idem.*

. CAP. 6. *Annis MLXX.*] Justin. I. 2. 13. annos mille trecentos assignat: Diodorus Sic. lib. II. amplius cIc scoc.: Georg. Monachus cIccclx.

Euseb. (n. 1197.) cIc cccL: unde Lipsius existimat in Velleio rescribendum MCCXXX. adde Annium comment. ad Metasthenem: et vide omnino, quem Scaliger notavit ad Euseb. I. modo nominat. et Schubert. de scrupul. Chronolog. lib. II. c. 4. et 5. *Idem.*

Abhinc annos ferme DCCLXX.] Ergone hoc gestum post Romam conditam? non, ex ipso Velleio et temporum textu. Adde omnino centenariam notam, et scribe DCCLXX. *Lipsius.* *Abhinc annos ferme DCCLXX.*] In supputandis temporibus subinde Velleius ad annum consulatus M. Vinicii, cui suum opus inscripsit, tanquam ad solennem terminum decurrit. Est autem is U. C. DCCLXXII. Tiberiani Principatus XVI. quod, vel ex Onophrii Panvin. Comment. in lib. II. Fast. semel hic notasse, sufficiat. *Boeclerus.*

Sardanapalum.] Eusebii codices Mas. hunc *Sardanapalum* vocant, ut observat magnus Scaliger, qui putat, hoc nomen in obscenam notam a Græcis detortum. Nam *σαλλός* idem quod *φαλλός*. Quis sine dubio respexit Tullius III. de Rep. 'Sardanapallus ille vitiiis multo, quam ipso nomine deformior.' Unde et Pseudantoinas *Σαρδανάπαλλος* dictus, ut est apud Dionem in excerptis lib. LXXIX. apud Constantinum Porphyrogenetam. Invenio etiam apud Hesychium, *Σαρδανάπαλα, ἀλλοία*. Ubi restituendum arbitror, *ἀλλοία*. Sed nihil in Velleio mutandum. Pro vulgata lectione stant Strabo, Diodorus, aliique vetusti historici. Et, ut recte idem Scaliger monet, *Sardanapalus* est Assyriacum *שַׂרְדַּנְפַּל* *Sardan-pal*: posteriorque vocula legitur etiam in nomine regis *Teglati-phal-Eser*. Vossius. *Sardanapalum*] Historiam hæc tradunt Justin. I. 3. et iisdem verbis Sarisber. in Policrat. VI. 14. Diodor. Sic. II. Oros. I. 19. Athen. lib. XI. (ubi et epitaphium ejus, quod exegit cum

Arbustole Cicero Tuscul. v. 35. et Augustin. 11. C. D. 20. ubi Ludov. Viv.) Suid. in voc. *αρβασαν*. Euseb. n. MCLXXXIV. Boecler.

Mollitiam fuerunt] Manutius *Arcaetum*. 'Fluere facit, jociis,' Plauto: 'mollitia,' 'luxu,' Ciceroni, Terentio: 'Asiatico ornatu adfuerit' veteri Poëta usitatum. De hoc Justinus ait, quod fuerit, 'vir muliere corruptior. Ad hanc videndum præfectus ipse, Medis præpositus, nomine Arbactus, cum admitti magna ambitione ægre obtinisset; invenit eam inter scortorum greges purpuram colore nentem; et muliebri habitu, cum mollitia corporis et oculorum lascivis omnes feminas anteiret, pensant inter virgines partientem.' Tricesimum a Nino numerat Diodorus lib. 11. De Semiramide, quo astu ad regnum pervenit eleganter Muretus in Varis. Schegkiius.

Nimum felicitatem malo suo] Sic est: felicitas passim optatur voto non uno: at eam nactis, ipsa fere insusurrat: 'Ille homo, a me sibi malam rem arcessit, jumento suo.' De qua re nos plura ad verba Galbes lib. 1. Hist. Tacit. cap. 15. 'Secundæ res acrioribus stimulis animam explorant; quia miseriam tolerantur, felicitate corumpimur.' Gruterus.

Tertio et tricesimo loco] Diodoro Siculo est, *Tricesimo loco* saltem: at Eusebio, *Tricesimo sexto*. Quin miremur varietatem hanc in re locis temporibusque remota? Sane res Syriacæ parum perspecte cognitæ Græcis Latiniave. Lipsius.

Pharnaces Medus] Strabo, Diodorus, Athenæus, alique Græci, hunc Arbactem nominant. Quomodo etiam in multis Justini codicibus legere est. Nam alii habent, *Arbactus*. Movet Orosius lib. 11. cap. 2. ut neutrum damnem. Cæterum apud Velleium, cum viris eruditissimis scribere, *Arbactes*. [Ita et Sidon. Carm. ix. vs. 24. 'Non Medus caput Arbactem

profabor.] Sed reclamant Ursinus, et ex historia, nammisque Græcis, scribendum censet, *Aractes*. Quod historicorum fidem advocet, nullius dico, cum solum apud Tzetsem, ac quosdam sequioris ævi scriptores, ita id nominis scriptum invenias. Majoris videatur, quod nummos Græcos advocet. Sed quid hi ad Medos, eoque præsertim tempore quo Mediam Græci nunquam intraverant? Non dabit itaque, quin nummi, quorum auctoritate est subnixus, non hunc, sed posterioris sæculi *Aractes*, indicent. Obiter addo, hunc a Suida in Sardaniapolo Perseum appellari. Nam ait: *ὄντος ἀσπύγη ἐν τῷ Περσέως*. Sed locum mendosum esse arbitror, nec aliter putō judicabit, qui eundem in Arbæce consulerit. Forte autem scribendum, *Βελδῶντος*. Hic, ut Diodorus alique testantur, adjutor fuit Arbactis in omni hoc negotio. Viderint alii. Vossius.

Lycargus] De Lycurgi genere, claritudine, legibus adi Plut. Lycurg. Herodot. 1. Strabon. viii. et x. Xenophon. de Rep. Lacedæm. Pausan. Lacou. Justin. iii. 2. et 3. Sarsiber. Polycrat. iv. 3. Cicero sæpe laudat: qui et statem ejus Tusc. lib. v. 3. Homeri temporibus congruere existimat. Verum in ea questione consulendus Scaliger Animadv. Euseb. ad n. MCLXXXII. Boecler.

Vir generis regii] Ita. Nam ab Aristodem filio Procle originem duxit, qui rex et posteri ejus Spartæ. Suidam corrige: *Λυκοδργος Σπαρτιδης Παροκλους ἐπὶ δόγους*. Imo *Προκλους*. Idem error in Plutarchi Lycurgo, ubi stirpem hanc inquit: 'Ἄλλὰ Παροκλους μὲν τοῦ Ἀριστοδήμου γενέσθαι λέγουσιν ἰτερον Προκλους. Sed et in Platone hoc mendum de Legib. iii. *Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἀργεὺς Τημενος ἐγένετο. Λακεδαιμονος δὲ Παροκλους καὶ Εὐρωσθῆνης*. Tolle, tolle. Nam certum ex Apollodoro, Pausania, Scholiaste Pindari, aliisque, Procleum ei fuisse

verum nomen. *Emilius Probus* in *Agellao*: 'Mos est Lacedæmonis traditus, ut duos semper reges haberent ex duabus familiis Proclis et Eurysthenis, qui Principes ex progenie Herculis Sparte reges fuerent.' Cur autem duo simul, causa sive occasio a *Panegyrico* scriptore promittitur, ad *Maximianum*: 'Sic fit ut tantum vobis imperium commune sit, et plane, ut gemini illi reges Lacedæmone *Heraclidæ*, *Rempubl.* pari sorte teneatis. Quinquam hoc vos meliores et justiores, quod illos mater astu coëgit, cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: vos hoc sponte facitis.' *Lipsius*.

Convenientissima] Tria hic corriguntur a viris doctis: quidam postremam voculam, ob inamœnam repetitionem, delent; ut sensus sit: *Lycurgum justissimarum legum et disciplina convenientissimam auctorem fuisse*. Alii (*Lipsius* sc. cujus auctoritatem sequitur *Græterus*) eundem sensum ita determinant, ut inflexione ultima vocis, *disciplinæ viris convenientissimæ*, auctorem faciant *Lycurgum*. Nonnulli *convenientissimam* disciplinam in *continuentissimam* mutant; quæ vox haud dubie minus convenit stilo et menti scriptoris. Sicut et media correctio quævisse potius acumen quam invenisse videtur. Prima omnium videtur optima, propter id quod sequitur. Nam illa verba, 'cujus quædam Sparta diligens fuit,' profecto simplicius et melius ad disciplinam reip. a *Lycurgo* institutam, quam ad *virum*, id est, disciplinæ auctorem retuleris. Quod si autem omnino retinendum sit illud *vir*, malim connectere cum sequentibus, quam eam antecedentibus: *vir, cujus q. S. &c.* quæ *Acidalii* quoque opinio fuit. Nondum enim adducor ut credam, hic potius de moribus et vita, adeoque privata *Lycurgi* disciplina, quam de convenientissima civitate, quam

condidit, disciplina sermonem habet *Boeclerus*.

Quædam Sparta diligens] 'Fuit hæc gens fortis (inquit *Cicero Tuscul. l. 43.*) dum *Lycurgi* leges vigebant' et cap. seq. 'Magnam habet vim reip. disciplina.' Sane magnam; ad decus et robur, et, ut homines amant loqui de paulo serius perituris, ad æternitatem imperii statusque. Idcirco plane ad mentem *Velleii Nostri Polybii* *Hist. vi.* cum institutam Sparte a *Lycurgo* disciplinam judicio politico pensitasset laudassetque, addit: *Διὸς ὄντος καὶ διὰ τούτων εὐνοησάμενος πολιτείαν, βαβαίαν μὲν τῇ καὶ συμπαροῦ Λακωνικῇ παρεσκεύασε τὴν ἀσφάλειαν πολυχρόνιον δὲ τοῖς Σπαρτιότοις ἀπέδωκε τὴν ἐλευθερίαν*: Quam igitur (versionem *Casauboni* adscribo) hæc modo et rationibus hæc civitatem fundasset, tum *Laconicæ* universæ securitatem firmam paravit: tum *Spartanis* ipsis libertatem diuturnam reliquit. Tempus autem harum legum pariter et illius floris, de quo *Noster*, ac celebratis *Livius xxxviii. 34.* octingentorum annorum facit; alii *700.* quidam *500.* numerant. vid. *Nicol. Crug. de Rep. Laced. l. 4.* Pertinet hæc, et quidem cum excellentia singularis exempli, quæ *Guicciardinus* prudens scriptor *lib. 11. de forma ac disciplina reip. Venetæ* disserit, cujus opes et firmitatem non aliunde, quam ex tam præclaris institutis, provenisse ostendit. Quid interim in *Spartanorum* repub. desiderarint Magni quidam viri, notum est. *Arist. pol. ii. 7.* *Polyb. Hist. vi.* *Cic. off. i. 19.* *Boeclerus*.

Ante annos] Hic plurimum variant auctores: quidam ante *Trojam* captam conditam volunt, inter quos *Philistus* apud *Eusebium*, et *Appianus*: quidam post captam *Trojam*, antequam *Roma* conderetur. Nequa hi in numero annorum consentiunt. *Paterculus* annos quinque et *LX.* ante *Romam*. *Livii* epitoma *lib. 11. an.*

post hoc, statuisse Carthaginem refert: eversa autem est anno urbis DCVII. Fuerat ergo ante urbem conditam anno. XCIII. Solin. cap. 30. annos DCCXXXVII. vel, ut in veteri codice Vineti legitur, DCLXXVII. Eusebius venisse in potestatem Romanorum anno a conditione sui DCLXXIII. (ita est in Ms.) vel ut alii affirmant DCCXLVIII. Prior numerus uno anno plus habet quam Paterni ratio. M. Cicero de Republ. I. 'Nec tantum Carthago habuisset opum sexcentos fere annos, sine consiliis et disciplina.' Consulendus et Scaliger Animadv. Euseb. ad annum MCLXVII. et MDCCCLXXI. maxime vero canonibus Isagogicis. Bongers. ad Justin. *Ante annos*] Fabricius et Bongarsius plerumque adducunt: sed adducant, non conciliant; nec ego. Non longe abest a nostro Justinus, qui LXX. annos ante urbem conditam tradit; cui Appianum subscribere vir doctus ad Florum notat, hallucinatione manifesta, immo sibi ipsi contrarius Appianus. Ecce in limine Panici, L. ante Ilium captam annis conditam Carthaginem: et, panici interjectis, septingentesimo anno a Carthagine condita Romanos eis abstulisse Siciliam narrat. Jam Siciliam in Romanorum potestatem venisse DCII. ab U. C. et a Troja capta ad U. C. interesse annos CDXXXII. scimus. Asside pulverem eruditam, et puta, nunquam constabit ratio. Cassiodorus initia ejus ad Latini Silvii tempora, hoc est, annum a Troja capta CVII. refert. Timæus apud Dionysium XXXVIII. annos ante Olympiadem primam; quod incidit in annum a Troja capta CCCLXXXI. Cum Justino congruit traditio Catonis apud Servium, in illud magni vatis, 'At puer Ascanius.' Et idem ad hoc: 'Velleribus niveis et festa fronde revinctum.' 'Quod de Didone,' inquit; 'et Ænea dicitur, falsum est; constat contra. Æneam trecentis quadraginta annis ante ædificationem Romæ ve-

nisse ad Italiam, quam Carthago non nisi XL. annis ante ædificationem Romæ constructa sit.' Schleg.

Quam quidem Dido] Solemnis fere adjectio auctoribus Latinis: cujus ratio Servio proposita in illud: 'Imperium Dido Tyria regit urbe profecta:' 'Dido,' inquit, 'vero nomine Elissa antea dicta est, sed post interitum a Pœnis Dido appellata fuit, id est, virago, Punica lingua: quod cum a suis civibus cogereur cuidam de Afria regibus nubere, et prioris mariti amore teneretur, forti se animo interfecerit, et in pyram injecerit, quam se ad explandos prioris mariti manes extraxisse fingebat.' Hactenus Servius: non ille vulgo vulgatus, ne quid erres, sed doctissimi et humanissimi Fr. Modii. *Idem. Dido*] Carthaginis conditrix et regina, rogo matrimonium secundum dedit, teste Tertull. ad apologet. finem. Et lib. de Monogam. Regina Carthaginis profuga, et in alieno solo et tantæ civitatis cum maxime formatrix, cum regis nuptias ultro optare debuisset, ne tamen secundas experiretur, maluit uri quam nubere. Fabulas itaque de ea texuit et Virgil. Æneid. lib. IV. Didonis nomen verum fuit מלשה *Elissa*, id est, Dei mulier, heroina: mulierum præstantissima, *Dido*, דידו est *διδω* nutriticum. Ejus masculinum est דידו Servius F. Modii: 'Dido vero nomine Elissa antea dicta est; sed post interitum a Pœnis Dido appellata fuit, id est, virago, Punica lingua.' Certe Punica lingua tunc pene erat Hebraica. In Hebraismo autem Dido nihil tale significat. Sed Græci et Latini de peregrino sermone satis multa præpostere comminiscuntur. Hæc eruditiss. Scaliger. *Coranus*] Editio princeps, *Turanus*, quod poterat esse, *Coranus*. Hesychius: Κόρανος βασιλεὺς Μακεδονίας. Sed existimo, Hesychium in vitiosos codices incidisse. Nam ne aliquid metemus in illo, ordo literarum, ne in

Velleio, eorumque consensus prohibet. *Vossius.* Caranus vir generis regii] Iterumne hoc commation, vir generis regii? Atqui paullo ante præiit de Lycargo. Censeo hic inepte inusitum, deletor. Quid si nec e regibus Caranus? non legi: sed hoc tantum, Κάρανος εἰς τῶν ἡρακλεϊδῶν: Caranus unus ex Heraculis posteris. Ita Suidas. Vide et Solinum cap. 15. et Pausaniam lib. ix. extremo: et diffuse Justinum lib. vii. *Lipsius.* Caranus vir generis regii] Lipsius et Gruterus delent illa, vir generis regii. Mihi antiuere assensum hic lubet: qui sciam, repetitiones eorundem verborum, quas alii vitant, Velleio non familiares modo, sed assiduas esse. Et quod de genere regio tradit Noster, nec verisimilitudine caret, in Temnida, et refutari certa ratione nequit. *Boeclerus.*

Sextus decimus] Scaliger Animadv. Euseb. ad num. MCC. III. 'Caranus Heraclida undecimus ab Hercule, septimus a Temeno.' *Idem.*

Regnum Macedonia] Vid. Justin. vii. 1. Solin. polyhist. ubi de Macedonia. agit. *Idem.*

Septimus decimus] Vide iterum varietatem, et ride. *Duodecimus* est Justinus: *vigesimus quartus* Eusebio. Jam in tota summa quam differunt? Justinus *triginta* modo reges ad Persea Philippi F. numerat: Eusebius *quadragesima*: Livius non nisi *viginti*. Ideo male curioai illi, qui hic ex Justino Velleium corrigunt. *Lipsius.* *Septimus decimus]* Reinoccius (in regni Maced.) *vigesimum secundum* reg. Maced. sumto a Carano initio facit. Si de successione stirpis velis carpere Velleium, facilius *decimusquartum*, quam *decim. sept.* numerabis Alexandram. Adde Freinsh. Curt. Comment. prolegom. cap. 5. *Boeclerus.*

Materni generis Achille auctore] Nam Alexander per Olympiam genus ad Neoptolemem referebat. Auctor Plutarchus. Hoc aspectu sequentes quo-

que Macedonum reges Achilleum genus jactarunt: ut Philippos illo patre Persis, cui bellam Romam fecerat. Silius: 'Hic gente egregiam, veterisque ab origine regni Æacidum scriptis, proavoque tumebat Achille.' Et ita interpretandi Propertiani isti versus: 'Et Persen proavi simulantem pectus Achillis, Quisque tuas proavus fregit Achille domos.' Interpretandi? imo et corrigendi. Nam in vet. scriptisque libris reperio, *stimulantem.* Bene, si amplius etiam emendos, *proavo*, et *Achille.* Ordo et sententia verborum hæc est: Testor Persen, qui stimulabat excitabatque se ad magna, proavo Achille; vive memoria rebusque gestis Achillis. Omnino hæc sententia. Vulgata frivola aut falsa. Quomodo Persen simulaverit pectus magnanimit herois, qui ipse palam timidissimus et ignavissimus hominum? Res gestæ atque exitus ejus leguntur. *Lipsius.* *Materni generis Achille auctore]* Diodor. xvii. pr. 'Ἀλέξανδρος γενεῶν κατὰ πατέρα μὲν ἀπ' Ἡρακλέους, κατὰ δὲ μητέρα, τῶν Ἀλεωνῶν, &c. Plutarch. Alex. Arrianus II. Pansan. Attic. Curt. iv. 2. 3. It. iv. 6. 29. viii. 4. 26. Oros. iii. 12. Julian. Cæs. *Boeclerus.*

Emilius Sura] Hoc totum, usque ad illud, *Inter hoc tempus, et inditum Nini, &c.* tollendum esse putat Petrus Delbenius, acerrimi iudicii, summæque doctrinæ adolescens. Putat autem additum esse ex glossemate alicujus studiosi, qui ad illud, *Qui præsepe rer. potitus*, in margine annotavit, *Æmilium Suram* eodem loquendi genere usum esse, nam in ejus verbis hæc leguntur: 'Assyrii, principes omnium gentium, rer. potiti sunt.' *Manutius.* *Æmilium Sura]* Quis iste Æmilius Sura? Non reperit. Hoc tantum, in Plinii Indicius aliquoties laudari *Manutius Suram.* An illam teneas, an hunc substituas, tu vide. *Lipsius.* *Æmilium Sura]* Consentiant viri docti hoc glossæmæntum esse, et

In margine forte libri ab antiquario aliquo adscriptum, postea a librariis ea temeritate, cujus passim exempla obvia sunt, receptum, nisi quod Scaligero videbatur, in partem contextus venire posse, si post illa poneretur: 'Pharm. Medus imperio vitæque privavit.' Quæ conjectura, sicut argumentum non disconvenit, ita scripturæ modus et connexio ceteræ narrationis nihil tale agnoscit. Si enim quod sequitur; 'ea ætate Cl. G. n. Lycurg.' &c. ad istud tempus, quo summa imperii ad populum Romanum pervenit, referas, manifeste erit falsum: si, quod omnino faciendum est, ad Sardanapali interitum recurras, qualis erit verborum, interrupta per insolentem interpositionem serie, connexio? Quare nihil hic ambigendum arbitrator. De ipso auctore nihil admodum constat. Plinio laudatur *Manlius* aut *Manlius Sura*, sed hic *Æmilius* retinere codicum consensus jubet. V. G. J. Vosii III. de Lat. Histor. part. post. *Boeclerus*.

[*Inter hæc tempus*] Cautè lege. Quod hoc tempus? an Velleianum, uti solet numerare? minime; sed hoc, quo summa rerum, victis Macedonibus et Antiocho, pervenit ad Romanos. Ab eo inquam tempore sursum computando ad Ninum, tot sunt anni. Nisi observas; numeri nimis falsi. *Lipsius*. [*Inter hoc tempus*] Ita quidem Rhenani editio, quam plerique sequuntur, hæc verba Velleianis accensuit, cum priora, *Æmili Sura*, inclusisset unctis. Sed neque hæc Velleii esse, quin potius laciniam glossæ prioris, recte *Lipsius* notavit; id quod ex sequentibus clare apparet. Ad rem ipsam quod attinet, satis notum est Græcorum Chronica et Historicis Assyriis et Nine principem locum semper tribuere, licet non primus, sed tertius Assyriorum rex fuerit. Vid. not. Bengars. ad Justin. l. 1. c. 4. et Franc. Fabria. ad Oros. l. 4. *Boecler*.

[*Principis*] Cæsar, 'Quæ pars civi-

tatis Helvetiæ insignem pop. Rom. cladem intulerat, ea princeps pœnas persolvit.' De hac voce in principio auctor de Origine orbis ab elegantissimo Schotto editus. *Schægkins*.

CAP. 7. *Hujus temporibus æqualis*] Hic demum, post insulta aliena verba, Velleianum textum, et novum caput, redaspicari oportebat, nam ad Carani tempus Hesiodum refert Nonter, Atque 'ista ipsa conjunctio temporum suggerit (inquit *Lipsius*) totum illud *Æmilianum* insertitium esse, et ab alio quam Velleio adjectum.' *Boecler*.

Circa CXX. annos] Cicero, de Senectute, Homerum multis sæculis fuisse ante Hesiodum significat. Dio tamen Chrysostomus in secunda oratione de Regno æquales facit. Gellius neutrum affirmat, sed potius in dubium vocat, lib. III. 11. Et lib. XVII. 21. 'De Homero,' inquit, 'et Hesiodo, inter omnes fere scriptores constitit, ætatem eos egisse vel iisdem fere temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem.' Plutarch. in Παράμ. perspicue posteriorem Homero Hesiodum facit. 'Ο δὲ, inquit, de Homero jam locutus, μετὰ τούτων καὶ τῆ δόξης καὶ τῆ χρέως Ἡσίοδος. Vide et Tzetzen in Lycophronis Cassandram. *Manut.* Circa CXX. annos] Cum Nostro consentit Eusebins, qui n. MCCCX. Carani temporibus convnum tradit. *Lipsius* (cum Scaligero Poët. l. 5.) iis accedit qui Hesiodum antiquiorem Homero statuunt; 'eo quod major simplicitas et quasi rudior antiquitas in Hesiodo appareat.' Quæ ratio occasionem suppeditat Criticis eruditæ inter utriusque stili comparisonis instituendæ. *Boecler*.

[*Mollissimus dulcedine*] Suavitatem capio stili et lenitatem. Ita Dionysius: 'Ἡσίοδος μὲν γὰρ ἐφρότιστος ἦδονῆς, καὶ δυνατώτατος λαόκτονος, καὶ συνθέστωτος ἁμυλοῦς. Quem secutus Fabius Institt. Orat. x. 1. 'lenitatem verborum et compositionis probabilis' in hoc

poëta laudat, 'dariusque ei palmam' testatur 'in illo medio genere dicendi.' *Idem.*

[*Vitaris*] Hoc tanquam abundans delet Vossius.

[*Ne in id, quod Homerus*] Sc. ut patria ejus ignoraretur. Notus est Ciceronis locus Orat. pro Archia c. 9. 'Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vindicant, Salaminii repetunt. Smyrnsi vero suum esse confirmant; itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter se, atque contendunt.' Porro, 'cur Homerus patriam genisque ad posterum non prodiderit,' vide apud Heliodor. Æthiop. lib. III. c. 8. f. *Boecler.*

[*Patriamque et parentes*] Exstant hodieque ii versus male amici in natale solum: in ἔργ. Νόσσοιο δ' ἕγχ' Ἐλικίους, δὲ ὄρη ἐπὶ κόρη, Ἄσκη, χεῖμα κικη, θέρει ἀργαλέη, οὐδέτωρ ἐσθλῆ. *Lips.* [*Patriamque et parentes*] Adde Suid. voc. 'Ἡολῶ. Gyrald. Hist. Poët. Dial. I. *Boecler.*

[*A Tusci Capuam, Nolamque*] De Capua condita variæ sententiæ, et alibi promptæ: nec libet exsequi. De Nola, ab 'Iapygilius conditam' eam Justinus ait: at Solinus cap. 8. a Tyrris. Quod Solinianum jure miratus sum: nam quæ alia opida, in Italiæ eo tractu, Tyrrii condiderunt? Nos non legimus, et fidenter rescribimus, a *Tyrrhenis*; ut consentiat cum Velleiana traditione; aut si forte, *Thuris*. Sane et Polybins 'Tyrrhenos habitasse' ait 'Phlegraeos campos, qui circa Capuam et Nolam sunt.' *Lipsius.*

[*Capuam*] Unde *Ocella* dicta. 'Capua (inquit Florus lib. I. 16.) et ipsa caput urbinum, quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginemque, numerata.' Nominis ratio ambigua scriptoribus. Livius lib. IV. 'Volturnum Hetrascorum urbem, quæ nunc Capua est, ab Samnitibus captam,

Capuamque ab duce eorum Capy, vel, quod propius vero est, a campestri agro (idem Plinio visum III. 4.) adpellatam.' Suetonius, Cæsare; Dionysius, Strabo, a Capy; quorum opinio magis ex argumento agit: Silius lib. II. 'Tum Capys ut primus dederit sua nomina muris.' *Schegk.*

[DCCCXXX.] Videndus Scaliger ad Euseb. num. MDLXXX. *Boeclerus.*

[*Diligentia*] In quibusdam codicibus male, *diligentia*.

[*Tum mature tantam urbem*] Habet hoc argumentum vere *πρωμαυχὴ ἐπίστασις*. Solent enim Urbes tardo profectu ad magnitudinem quondam eniti: atque licet ἀρχὴ sæpe brevis sit; *παράκη* plerumque celerrimo relapsu ad exitum contendat, magnum tamen momentum temporis in resurgendo statui debet. Difficiter resurgunt dejecta, dum velut de integro arduam crescendi viam auspicantur. *Boeclerus.*

[CAP. 8. Et ad excitandum] Aldus: Et ad exercitandam corporis animique virtutem efficacissimum O. i. h. auctore Iphito Elio. De Olympiorum iudicium, et mercatus (exemplo quorum Imperatores postea Agonem Capitolinum instituerunt) origine, restitutione, auctore, qui varius narratur, solemnibus accurate Eliacorum priorum Pausaniae, et Bened. Pererius Societatis Jesu in principiis Naturalibus. *Schegkianus.*

[*Olympiorum*] Hæc est illa celeberrima periodus Iphiti Olympica, qua agonem a Pelope institutum, ab Atreo et Hercule repetitum, deinde rursus posteriorum negligentia omissum Iphitus Praxonide filius post annos cccc. (ut rotunde loquamur) restitavit. Ut ad hunc temporum characterem, et per eam ad tempus Romæ conditæ Noster liquida designatione perveniret, pleraque huic notitiæ inserventia hæctenus vestigavit. Hoc institum est verioris, certe distinctioris, apud scriptores historicorum.

“Ὅτι οὐδὲ Ἐλευθ. πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀναβ. ἐκτίθηται, teste Justin. Martyre parva. ad gent. cui conuenat quod apud Euseb. Chron. II. n. 1246. legitur: ‘Ab hoc tempore Græca de temporibus historia vera creditur. Nam ante hæc, ut cuique visum est, diuersas sententias protulerunt.’ Ad quem locum vide quæ Joseph. Scaliger notauit. Item lib. I. De emend. temp. de periodo Olympica, et lib. V. De Initio Olympiadum. Juvabit etiam insperisæ, quæ parens Josephi Julini disserit, Poët. I. 24. et Calvis. Isag. Chronol. xxxix. Pontan. Philocal. x. 23. Camers ad Solin. I. Nicol. epiphil. iv. 21. Cœl. Rhodigin. antiq. vii. Joct. 58. præsertim ex antiquis, præter Solinum, Strabo lib. viii. Phlegon Trallianus in fragm. de Olympiis, Pausan. Eliac. I. Boecler.

[*Iphitum Elium*] Vulgo, *Iphito Elio*. [*Iphitum Elium*] Varia super origine nobilium ladorum dicta scriptaque sunt: sed nemo tamen initium ad Iphitum hanc retulit, dumtaxat institutionem. Atque adeo a primo initio ad hujus tempus sunt anni circiter cxxx. Non ergo putamus Velieium *παράλυτος* ita sensisse sive scripsisse. In primogenita editione est: *auctorem Iphitum Elium*. Hinc lego, *Certamen Olympiorum initum, habuit auctorem Iphitum Elium*. Tunc noviter, inquit, initum, longo scilicet post institutionem intervallo. Ipse certe statim adjungit, et fatetur ab Atræo eos primitus institutos. Lipsius. [*Iphitum Elium*] Ante omnia hujus scripturæ ratio est reddenda: quæ de causa in textum a nobis recepta sit. Cum enim prima editio expresse præferret, *habuit auctorem Iphitum Elium* (ex qua Aldus fecerat *initium habuit auctore Iphito Elio*) dubitandum non erat, quin Lipsiana lectio, quam expressimus, retinens casum primigenii codicis, neque quidquam admodum mutans aut interponens; cum ceteris melior esset, tum

Acidali conjectura, *initium habuit et auctorem Iphit.* El. Non negaverim tamen, hanc posteriorem lectionem plerisque expeditiorem videri posse. Boeclerus. [*Iphitum Elium*] Olim veluisse alios *Limum Olympiadum* auctorem esse, docemur hi Theophilii verbis e lib. III. ad Antolyicum: *παρὰ δὲ Ῥωμαίους Σατούρνος δορυμύθευσι, οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν γινώσκουσιν τίς ἐστὶν αὐτῶν πρότερον, ὁ Κρόνος, ἢ ὁ Βέλ.* “Ὅση μὲν οὖν ἀρχὴ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀπὸ Εὐφίτῶν φασι εἶσθαι τῆν θεοποιίαν, κατὰ δέ τινος ἀπὸ Αἰμῶν, ὃς καὶ Ἴλιος ἐπικλήθη. Interpres Conradus Clauerus hæc ita vertit: *A Romanis Saturnus appellatur, qui nec ipsi autis nocere, Saturnumque, quem colunt, aut Cronus, an sit Belus. Si quis respiciat Olympiadum initium, facile assequitur, Cronum ab Iphito primitus ceptum coli. Sunt qui perhibent, a Limo introductum esse cultum, qui defertur Crono, qui et cognomen Ilii nactus est. Quam inepta, et insulsa hæc sint, nemo sanus non videt. Nos pro his verbis, ὁ Βέλ. “Ὅση μὲν οὖν, &c. nulla quasi mutatione legimus, ὁ Βήλος. “Ἡ μὲν οὖν, &c. Jam enim ante dixerat Theophilus, Belum ac Saturnum cœvoe fuisse, ac ex Thallo docuerat, eos annis vixisse ante bellum Trojanum cccxxii. Quod ex Theophili hoc loco ostendit: etiam Lactantius lib. I. cap. ultimo. Ita igitur hunc Theophilii locum vertes: *A Romanis Saturnus appellatur. Neque enim ipsi norunt, uter eorum prius extiterit, Saturnus, an Belus. Initium igitur Olympiadum ab Iphito, ut aiunt, habuit observationem: iuxta alios vero a Limo, qui Ilius cognominatus est. Redit enim hic Theophilus ad Olympiadum institutionem, quo priora omnia confirmet. Vossius.**

[*Mercatumque*] Mercatus Olympici meminit etiam Justinus, lib. XIII. ‘Quæ (epistolæ) recitata in mercatu Olympico magnos motus fecerunt.’ *Mercatus* autem est, quem Strabo (ut recte notavit Lipsius) lib. VIII. περι-

γῶρον vocavit. Hinc Philoxenus in Glossis, *Nundinarum, ἑορτῶν, πανηγύρων*. Quo spectat, quod nundinam et festa olim fere incidere in idem tempus. De quo vide disserentem Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 16. *Vossius*.

Instituit] An potius *restituit*? Tamen fero etiam *Instituit*, nempe perpetuos istos et certa quadam lege. Potest et institutio ad Mercatam referri, quasi non is antea. Sic autem appellat, quod Græci *πανήγυρον*. Strabo de templo Olympiæ, lib. VIII. *Τὴν αἰθρῶν ἔλαβε διὰ τε τὴν πανήγυρον, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακόν. Lipsius*.

DCCCIV.] Aliter DCCCIV. Atqui prima Olympias Iphithæa præcedit quætaxat natalem urbis (ex Velleii mox sententia) annis XXII. Sunt autem ab illo ad consulatum Vinicii anni DCCCXXXII. Itaque clarum est, scribi debere, DCCCIV. detracta centenaria nota. *Lipsius*. DCCCXXXII.] Ita vulgati. Manutius DCCCIV. etiam non recte. Rescribe, DCCCIV. Vinicius enim consul anno U. C. DCLXXXII. et Roma condita Olympiade sexta. Exinde res gestas veritatis fidem mereri Varro apud Censorinum cap. 21. docet: locum supra citatum vide cap. 2. *Schegkianus*.

Abhinc annos ferme] Ergo aliter paullo, et laxius quam alii, Velleius putat. Nam Clemens Alexandrinus a ludis primis ad Iphithæos spatium facit CDXXXVII. annorum: Eusebius, Bedas, alii, CDXXX. Atqui ex hac Velleiana summa necessum est fuisse CDXLVI. Malim certe hic scribere, ∞. CXL. ut minus paullo exorbitet. *Lipsius*.

Atreus cum Pelopi fratri] Rara aut nova hæc sententia, ut multa nobis in Velleio. Nam plerique alii non ad Atreum, sed ad Herculem, gloriam hanc referunt: quia, ut ille inquit, 'quidquid ubique magnificum est, in claritatem ejus referre consensimus.' Atqui Velleius vult Herculeam datam

taxat hic certasse, nec ἀγῶνιστῶν fuisse, sed ἀγωνιστῶν. Illud etiam alibi reperio, ludos hos factos in honorem Pelopis defuncti, et fuisse funebres. Clemens Ad Gentes: 'Pisa autem vobis, o Græci, est sepulchrum aurigæ Phrygiæ, et Pelopis inferiæ.' Ipse Apollodorus, qui Herculeam auctorem facit, tamen Pelopis aram exstructam hic agnoscit, grande argumentum pro sententia Velleiana. A quo enim injustius tales ludi aut honos, quam a filio? Verba Apollodori: ἔθηκε δὲ καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Πέλοπος τε βασιλῆος ἱερῶν: *Instituit et Olympicum certamen, et Pelopi aram posuit*. Opinio autem, quæ Herculeam auctorem facit, originem habuit ab Homero: qui de quatuor equis certatoribus et victoribus meminuit, interceptis ab Augea Eliensium rege. Vide, si voles, locum ipsum Iliados A. vers. 6. 7. Itaque passim Grammatici et Historici transeunt in hanc partem: imo et Pindarus disertis verbis Olymp. Eid. B. Ὀλυμπιάδα δ' ἴστασαν Ἡρακλέους κερταίονα καλέμενον. Non dissentit tamen solum, sed refutat Strabo lib. VII. quod docet Homericis verbis non hæc esse mentem. *Lipsius*. *Atreus, cum Pelopi fratri*] Res ita habet: Agow ille a Pelope institutus, ab Hercule et Atreo instauratus, ab Iphito in Tetraëteridas indictus est: itaque tria Olympia, a Pelope, Atreo, et Hercule celebrata processerunt Iphith Olympia, a quibus Græci putant tempora sue, propterea quod victoribus studio scribi *ἐν κέρτασι καὶ σφάρα* cæperunt. Porro intervallum Olympiorum Pelopis et Atrei sunt quatuor Eneadecaëterides. Inter Atrei autem et Herculis ludicrum, est tantum intervallum unius cychi. Notandum autem, jam ab aliquot annis Olympiadas tetraëtericas ante Iphitum institutas fuisse, tetraëtericas autem non fuisse a Pelope ad Troica et infra Troica tempora. Cur autem ab Iphite

qua: periodo sua putantur tempora Graeci, paulo ante dictum est. Opere pretium videbatur hæc ex Scalig. Animad. Euseb. hæc congerere: quo non alius, quidquid ambitio struat, diligentius hanc viam institit. *Boecler.*

Omnis generis certaminum] Videtur dicere Herculem victorem fuisse in omni genere certaminum. At damnat rejicitque valde Pausanias: qui abunde et accurate de his talibus lib. v. Ille igitur tradit, primis Indis 'Iolaum curru, Jasium equo singulari, Castorem cursu, Polloceæ cestibus vicisse: ipsam Herculem fama ferri, lucta, et pancratio.' Itaque malim verba hæc sic distingui et accipi, ut ait: Quo in ludicio Hercules victor fuit, ludicro, inquam, omnis generis certaminum. *Lipsius.* *Omnis generis certaminum]* Omnino dicit Herculem ibi victorem fuisse in omni genere certaminum; et inepte aliter aut distinguas aut interpretes. Quid enim novi adstruas Herculi, si uno forte alteroque genere superior? et ut dissentiat Pausanias: quid tum? an ab eo nusquam abiit auctor noster, quam isto loco? *Græv.*

Tum Athenis] Quando? et quo refores hoc *Tum?* an ad Olympiadem primam? Videtur ex serie sermonis. Tamen ratio, aut certe auctoritas, dissuadet: aliique volant, Archontes istos desilisse demum Olympiadis septimæ anno primo. Ita clare Basebius, et Dionysius Halicarnassæus, lib. 1. Antiquit. ubi de cœditu orbis Romæ. Aut benigne igitur laxèque interpretare, *Tum*, id est annis aliquot post, aut potius necum cense hiatum defectumque hic esse, et perillæ quæ intererunt a prima Olympiade ad sextam. *Lipsius.*

Alcmares] Adi Meurs. Archont. Athen. lib. 1. c. 8. et seqq. mox *Eryx* truncato ex *Eryxias* vocabulo legitur. *Id. c. 8. Boeclerus.*

In decem annos] Quod Pausanias, interpretæ Romulo, Messenica ita edis-

serit: 'Altero vero nomine Olympiadis anno, quo Messenius Xenodechus de stadio victor renunciat, cum Athenis nondum sorte annui magistratus ducerentur, quod scilicet civitas ea Melanthis posteros, qui sunt Medontidæ adpellati, primum quidem in ordinem redactos æquo jure et legibus magistratum gerere jussit; deinde cavet, ne ultra annos decem imperium continuarent.' *Schegk.*

Post duos et viginti annos] Ex hoc loco colligunt, Velleium Palitia Varroniana sequi, quæ conditum Urbis rejiciunt in VI. Olympiadis annum III. Unde et statim sic edi video: *A quo tempore ad vos consules sunt anni DCCLXXXII.*: cum tamen in editione principe fuerit, DCCCLXXXI. Sed ego hic potius scripserim, DCCLXXXI. Nimiram ut hoc ipso anno currente Vinicius gesserit consulatum. Nec pigebit præsidia nobis afferre. Libro sequenti scribit Velleius, ab U. C. ad Lentuli et Marcelli consulatum esse annos DCCIII. idque evenisse ante annos LXXVIII. Censent, hic rescribi debere, DCCV. eo impulsu, quod noster videatur Vinicii consulatum attribuere anno U. C. DCCLXXXIII. Sed argumentatio hæc non procedit, si numerus ille, ut diximus, fuerit mutandus. Esse autem mutandum, præter ea, quæ attuli, etiam clamat hic locus. Pari tamen audacia postea etiam, ubi dicitur Augustus consulatum iniisse anno U. C. DCCIX. video ab iis corrigi, DCCXI. et ita sane scriptum primitus fuisse eo contendunt, quod addatur, id evenisse annis ante consulatum Vinicii LXXII. Quam bellum hoc argumentum sit, ipsi viderint. Denique ait etiam Paternulus, Elio ac Sentio consule, anno U. C. DCCLIV., ante annos XXVII. ab Augusto adoptatum fuisse Tiberium. Nec hic tamen illorum manus effugit locus; legunt enim, DCCLVI. Me vero quod atinet, horum omnium congruentia eo perducit, ut hęc le-

gendum putam: Post III. et viginti annos, quam prima instituta fuerat. Quam conjectura admissa, non pugnat locus qui paullo ante legitur: *Certamen Olympiorum habuit auctorem Iphitum Eliam: ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, DCCCIV.* Ubi in vulgatis male c. nota irrepserat, ut antea nobis monitum. Et sane sic sententiam Catonis, cujus diligentiam alibi commendavit Velleius, hic quoque amplexus fuisse videatur. Traditum enim ei, jacta urbis fundamenta anno post Trojam captam CDXXXII. Nec debitum, mox etiam apud Velleium reponere: *id gestum post Trojam captam annis CDXXXII.* Alia tamen longius recedere visum fuit, reponendo CDXXX. *Velleius. Post duos et viginti annos]* Fuit annus sextæ olympiadis tertia non septimæ secundus, sicut Scaliger scripsit lib. v. de emend. tempor. ubi de primis urbis Pallibus agit. Quam commentationem omnino vide. Congruit Velleio Eutropius, Orosius II. 4. Sigonius in comment. fast. accedit Dionysio, qui 7. olymp. anno primo, post Ilium captum anno CDXXXII. conditam prodidit lib. I. et II. Antiq. Ceteris dissonanties Chronologorum (inter quos non facilius unquam quam inter horologia convenit) prolixè habes apud diligentissimum Onuphr. Panvin. Comment. in Fast. lib. I. Plerique cum Velleio nostro Varronem sequuntur: cujus ipsius tamen industriam conjecturis, quam certis rationibus, nitè existimat Scaliger. *Boecler. Romulus]* Dehinc ad res Romanas jam delabitur. Ubi ergo Latini Albanique reges, et omnis illa stirps *Æneæ?* An credibile est eum iuita ipsa rerum Romanarum omisisse, qui tam curiose exsecutus sit externa? non potest, et hic quoque aut ante alibi laconica grandis. *Lipsius. Romam urbem]* XI. Kal. Maii, Calendarium vetus. Quæ Natalis urbis

dictæ Cic. de Divinatione II. 6. *Æneæ* us quidem Tarucius Firmum familiaris noster, imprimis Chaldaicis rationibus eruditus, urbis etiam nostræ natalem diem repetebat ab illis Parilibus quibus eam a Romulo conditam accepimus. Frustra igitur Plistarchus, qui pridie Pariorum, hoc est, XII. Kal. Maii, moliri captam reliquit. De his observe, de antiquitate optimo meritis, Onuphris in *Paterculi Commentariis. Scheglius.*

Parilibus] Propertius IV. Eleg. 4: 'Urbi festus erat: dixere Pallis patres: Hic primus cepit manibus esse dies.' In hoc ergo festum 'natalis dies urbis' communi hominum devotione referebatur; adeoque 'XI. Kal. Mai. immortalis ortus dominæ gentium civitatis solemnè religione celebrabatur,' ut loquitur Panegy. Mamort. c. I. Sed et Imperatores 'adjece- rant feriis natalitios dies urbium maximarum Romæ atque Constantinopolis (v. Id. Mai.) in quibus deberent jura differri, quia et ab ipsis nata sunt.' I. omnes dies 7. C. de feriis. Ad quam placula hæc pertinetia notavit Brissonius. Hæc primarius religioni affinis est illa 'boni omnibus observatio,' quam huic diei accommodabant. Ita Pertinax Imp. apud Capitolin. reformandis rebus 'expectat Urbis natalem; quod eum diem rerum principium volebat esse' c. 12. Tertia observatio 'artis est, an substitutionis: cum L. Tarutius Firmus, Chaldaicis rationibus eruditus urbis R. natalem a Parilibus repetens, eamque in juro cum esset Luna natalem dicens, 'non dubitavit ejus fata canere.' Quem errorem (ita enim vocat) serio exagitat Cicero de Divinat. II. 47. Adde Pet. Fabr. Semestr. I. 9. Marcell. Donat. ad Suet. Tib. v. *Boeclerus.*

DCCLXXXIII.] Scilicet pleni: Ita ut DCCLXXXIII. sit, qui tum volebatur, Consulatu Vinicii insignis, ut recte Onuphris explicat. *Idem.*

[*Annis CDXXXVII.*] Qui largissime computant, efficiant tantum CDXXXII. plerique alii pauciores. Et hercules a Troja capta ad primam Olympiadem Africanus annos interponit CCCCVIII. Tatianus CCCCVII. e Latinis plerique et Eusebii Chronicon, CCCCVI. aut CCCCV. Quibus si addas Velleii istos XXII. medlos ad natam Romam, non explebis vulgatam summam. Ego igitur recidendam septenariam notam consoam, sive mavis denariam. Utrovis modo accommodos ad aliquam e sententiis prædictis. *Lipsius.*

[*Latini avi sui*] Obsecro, an *Latino* nomen fuit avo Romuli? quem testatissimum est Numitorem fuisse. Nisi tamen sententiæ rarioris adfectator Velleius, quam in Dionysio quoque habes: 'natum Romulum ex Electra, Latini filia.' Sed vix opinor, et potius litterale adtextu scribam, *Latinis*. Vult legiones fuisse e Latio. *Idem.* *Latini avi sui*] Lipsius probabiliter correxerat, *Latinis*: ut ad Legiones referretur. Avi nomen Numitorem fuisse. Nisi tamen is cognomento principatus *Latinus* hic dicitur. Congrūt autem hæc opinio cum eo quod Dionys. Antiq. II. tradit; 'Romulum initio pleraque avi consiliis ac ope molitum esse.' *Boeclerus.*

[*Quamquam*] Aldus pro *quamquam* legit *quam*, urbemque subaudit. *Acidalius auxit* *παθητικός* interpretatur, intelligens *manum illam pastorem*. Illa prior correctio non videtur necessaria: hæc posterior expositio paulo frigidior mihi hoc loco videtur, sive antecedentia, sive quæ sequuntur, respiciam. Simplicius ergo fuerit retinere verba librorum, et quam alio suggerunt, mentem: Romuli potentiam ab initio exiguam fuisse; donec eam postea, commentas Asylum, auxerit. *Idem.*

[*Asyle factis*] Quæ de *asyle* hic dicuntur, item de *patribus institutis*, ubique, obvia et in promptu sunt apud

Scriptores Latinos Græcosque. E quibus de *πολιτεία* et ad civilem prudentiam accommodatissima descriptione hæc talia exequitur Dionysius. *Idem.*

[*Appellatosque patres*] 'Centum erant senatores, sive quin is numerus satis, sive quia soli centum erant, qui ceteri patres' (ita apud Livium legendum; etiam absque Sigonii rationibus nimium quantum infirmis, contextus et alibi ipse Livius suadet) 'possent. Eleganter Suidas patricios primordiale Reipub. Romanæ populi patres dictos autumat: postea Imperatores, ut senatum demererent, (omnem enim potestatem dignitatemque sibi vindicaverant,) patricios sibi quoque patres majorum gentium elegisse. Hinc Justinianus Institutionibus lib. I. c. 12. ait: 'Quis patiatur Imperatoriam celsitudinem non valere eum, quem sibi patrem elegit, ab aliena eximere potestate?' Et Claudianus in Entropium lib. II. 'genitorque vocatur Principis.' Hujus mentio apud Apollinarem. Formulam Patriciatus capies a Cassiodoro. *Schegkianus.*

[*Raptus virginum Sabinarum*] Plerique e margine in textum irrepsisse ista verba statuunt. Deplo rant hoc loco Rhenanus et alii ingentem hiatum operis Velleiani; nec immerito: videtur enim pulcherrima pars suavissimæ scriptionis periisse. Lipsius amplius etiam voluminum distinctionem; ex modo amissorum, in dubium vocat, neque verisimile, ait, tantum rerum uno priore volumine a Velleio comprehensam fuisse. Nolim firmare magis Viri suspicionem. *Boeclerus.*

CAP. 9. *Quam timuerat hostis, expetit*] Defectus clarus, et aliis jam notatus. Scito autem deesse Romanos omnes reges, Romanos omnes consules Tribunosve militum, usque ad annum DLXXXII. id est, plus dimidia parte scripti Velleiani. Et alii, quis credet conjecta hæc omnia in libellum unum priorem fuisse? non qui

attendet. Sed in his ipsis verbis quid narratum, aut quæ sententia? de Perse rege Macedonum fuit: quem ait graviolem multo hostem fuisse, quam expectasset. Itaque legem, *existit*, non *expetit*: quasi *faisset, gravior quam timerat, hostis existitit*. Timuerat autem, nempe Populus Romanus. *Lipetus*.

Biennio] Biennio tantum? at quadriennium tenuit hoc bellum. Sed recte tamen *biennium*: quia priores duo anni saltem in fortuna varia, reliqui magis prosperi Romanis. *Idem*. *Biennio*] Bellum cum Rege Macedoniae Perse scripsit Florus II. 12. et quos ibi Camers annotavit. Quibus adde Pausan. Achaic. Diodor. Sic. XXXI. Excerpt. quæ vulgo habentur. Præter quæ, reperies aliqua in his Excerpt. Diod. quæ Constant. Porphyrog. collegit, et Henr. Valesius publicavit. Zonar. t. 2. *Boecler*.

Superior fuerit] Gruterus delet illud *fuerit* (ad quod nimirum non admodum quadrat, *perduceret*, quod sequitur) copulamque expungit: ut *pl. superior magnam p. G. t. s. s. p. Acidallus legit foret pro fuerit*. *Idem*.

Rhodiis] Exemplum valde memorabile, de sequenda aut vitanda partium in bello societate, Rhodiorum civitas hic suppeditat. Utraque pars eam sibi studebat adungere. 'Rhodii' enim, inquit Livius XLII., 'maximi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant.' Accedit quod majorum auctoritatem minores ferme civitates sequuntur. Itaque nec Perseus nec Romani concessuri videbantur, ut bello Rhodii abstinere. Illum novæ amicitiae gratia, hos veteris fides, commendabat. Invitabant et commoda belli et minabantur incommoda: quibus tam propinquo discrimine exenti esse non poterant. Quid ergo factu optimum? primum consilium non parum sapi-

entim nomine laudaverim. Ita se gerebant, ut Romanis nihil negum, Perseo nihil promittere viderentur. Ita præferebant amicitiam Romanorum, ut adversus Perseum non nisi invitati hostilia ansuri viderentur. Romanis non statim suspecti, Perseo non penitus volebant fieri formidabiles. Hac media via, cum aliquantisper rem gemissent, anxia cepit magis et sollicitior fieri suspensa tam arduis momenti prudentia: ejus tædio aliquid audendum existimabant, quo a bello partes detererent, se autem a periculo belli vindicarent, Legatos Romam mittunt, qui præfati 'de amicitia ante bellum cum Perseo inita, de belli damnis non ditius tolerandis,' postea adjoecerunt: 'legatos alios ad Persea in Macedonia missos, qui ei dehunterent, Rhodiis placere, pacem eam componere cum Romanis, se Romam eadem nuntiatum missos: per quos stetit, quo minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset, Rhodios consideraturos esse.' Liv. XLV. 14. Peccatum in eo varie: primo enim fiducia potentiae et auctoritatis nimia inflaverat Rhodios, ut Romanorum animos, qui toti propemodum orbi erant terribiles, suis frangi minis posse crederent: deinde, imprudentius factum, quod non animadverterunt, sibi a neutra parte gratiam, sed ab alterutra certum esse periculum expectandum, ob eam legationem: porro, ipse cum Romanis et Perseo agendi modus nec officio amicitiae conveniebat, nec ei amicitiae generi, quo Rhodii amicos quidem Romanos, sed cum respectu eminentie, amicos venerabiles, habebant. Applicandum hic venit, quod Velleius Noster de Massiliensi negotio judicat: 'principallium armorum arbitrio illi captare debent, qui non parentem evertere possunt.' II. 59. Equidem si quietos se præstare Rhodii et medicos partibus peraverassent, non quidem

omnem gratia erat futura partibus illa *ἀδιαφορία*. (proprio enim quodam fato invisus est qui partium studium detrectat) sed fallor, an innoxia et minus periculosa civitati fuisset. Longe autem aliud est, 'nentrius partis esse,' et 'arbitria pacis bellicę inter partes sibi sumere.' Illud prudentię aliquando et necessitatis, hoc non nisi ingentis potentię opus est. *Idem.*

Proniores] Ita quidem rumor distulerat, eos Romanorum amicitiam simulare, sed per occulta et magis fida in Regem inclinare: fatenturque in apologia sua legati Rhodiorum (apud Liv. XLV. 28.) quosdam improbos cives Regis amicitiam optasse, nullo publico consilio aut consensu civitatis. Interim ista communis est partium in medios suspicio: 'credunt Romani, Rhodios Persei studiosiores; Perseus existimat, Romanis eos magis favere.' *Idem.*

Medius fuit] Mirifice delector similitum collatione locorum in scriptoribus, neque indelectari elegantium literarum studiosos alios opinor. Itaque hujus notabo interdum aliqua, quę memoria suggeret, inter legendam minus quam curiose mihi observata. *Medium esse* re quapiam, valde placita nostro formula. Infra, de Cn. Pompeio: 'medius eloquentia.' Item: 'ita se dubium mediumque partibus præstitit.' Propius finem, de Tiberio: 'Agebatque medium, plurima dissimulantis, aliqua inhibentis.' *Acidali Medius*] Livi lib. XLIV. 26. ejus consilia diserte exponit.

Qui et prætor et consul] Ab Antiquariis nostris (Sigonio et Manutio) erroris damnatur Velleius, 'aut exscriptor: nec unquam in Prætura triumphasse Paulum. Ergo corrigunt: *Paulum qui et priore consulatu triumphaverat.* Sed ipsi corrigendi. Ego recte et vere aio a Velleio ita scriptum. Lapis Romę:

Delph. et Var. Clas.

L. ÆMILIUS. L. F. PAULLUS
COS. II. CENS. AUGUR
TRIUMPHAVIT. TER

Si ter triumphavit Paulus, quando primum nisi in Prætura? Nam duo alii triumphi manifesto in consulatu utroque intervenerunt: prior de Liguribus, hic de Perse. Triumphasse autem in Prætura etiam Plutarchus satis argumento est: qui ait, missum Paulum 'adhuc prætorem in Hispaniam Proconsulari imperio, cum fascibus duodecim, ibi cecidisse ad XXX. m. hostium.' In Livio 'XVIII. millia' legas, libro XXXVI. sed nempe de solis Lusitanis. Si autem tot millia cæsa, nonne debitus triumphus? Imo et delatus, quod ex Livio ibidem colligas, qui mox addit 'decretam supplicationem, ob res ab Æmilio in Hispania gestas: at ea semper fere dux triumphi. Sed et idem Livius de triumpho indicat in Epitoma XLVI. Triumphavit ergo, et marmori ac Velleio hoc credamus. Adde et Suidam in *Λεβίους. Λίπειος.*

Quam tergiversanter] Vide Liv. XXII. 44. et 45. et ceteros, qui hanc pugnam scripsere. Verba nostri Auctoris recte se habent, neque correctione indigent. *Boeclerus.*

Perseum] Primogenia editio, *Persam*. Malo *Persen*. Ita postea etiam ejusdem editionis auctoritate scribendum est. *Vossius.*

Ingenti prælio] Hoc prælium finem attulit regno Macedonię, in ditionem Romanorum redacto: Justin. XXXIII. 2. 6. 'cum inde a morte Alexandri distractum in multa regna, a summo culmine fortune ad ultimum finem stetisset CL. annos,' ut Livius putat 45. Strabo Excerpt. lib. VII. *ἐν μὲν οὖν τῷ πρὸς τῆς Πύδουης πεδίου Πρωμαῖοι Περσέα κατακολεμήσαντες, κατέδωκεν τῆς τῶν Μακεδόνων βασιλείας. Boeclerus.*

Samotheuciam] Inclita religionibus insula, nocentiumque asylum certum. Plutarchus in Camillo. Hanc Servi-

Patere.

T

us, in illud Poëta, 'Dardanus Idæas Phrygiæ penetravit ad urbes;' contra illustrissimum et omnia doctissimum virum a Samo distinguit. 'Dardanus,' ait, 'profectus ad Phrygiam Ilium condidit: Iasius vero Thraciam tenuit, ubi est Samos, quam et Samo Thraciam nominavit: nam alia est insula Samos Junonis.' Insulam Samum, prodit Varro apud Lactantium lib. 1. cap. 17. 'prius Partheniam nominatam, quod ibi Juno adoleverit, ibique Jovi nuperit. Itaque nobilissimum templum ejus est Sami et simulacrum in habitu nubentis figuratum, et sacra ejus anniversaria nuptiarum ritu celebrantur.' Hinc Augustino de Civitate Dei lib. vi. 'Dilecta Junonis insula nominata.' In Samo Thracia, quam Strabo et Diodorus lib. iv. describit, tres aræ, quas Trinis Diis (quas sustulisse et secum portasse Æneam firmat Servius) parent, **MAGNIS. POTENTIBUS. VALENTIBUS.** de quibus Varro et Macrobius lib. iii. Lapis Murciæ in Hispania, **Di magni CASTOR et POLLUX.** Schegkiius.

Templique se religioni] 'Quasi templa et aræ possent defendere, quem nec montes sui nec arma potuissent,' inquit Florus ii. 12. 9. non sine panegyrica figura, et quesita inventionis occasione. Omnino alias 'hæc insula sacra et augusti tota atque inviolati soli erat' (verbis Liv. xlv. 5) æservato præterea universam gentilibus more, 'supplicibus templorum parcendi,' id est, propter templa hominibus incolumitatem dandi. *Boeclerus.*

Ratione magis] Lipsio placebat *oratione.* Nulla autem fortasse fuerit causa substituendæ alterius voculæ. Consilium Octavii, sive *ratio* in eo est: quod modo minis, modo spe conatus est regem perlicere, ut se traderet; quod postea regio pueros, proposita incolumitate, ad se tra-

duxit, eoque transfugio nudatum regem recepit, ut legere est apud Livium. *Boecler.*

Octavii prætoris] Eadem pene Livius lib. xlv. qui etiam addit: 'Is triumphus sine captivis fuit, sine spoliis.' *Vossius.*

Triumph] De his triumphis consulendus Sigonius Comment. in fast. et triumph. Rom. ad an. dxxxvi. de bello Illyrico contra Gentium. Flor. ii. 12. et quos ibi nominavit Camers, item Zonar. ii. pag. 109. *Boecler.*

Invidia] Tale sive narrationi iudicium etiam Livius præmittit xlv. 25. 'intacta invidia media sunt, ad summa fere tendit. Nec de Anicii nec de Octavii triumpho dubitatum est. Paulum, cui ipsi quoque se comparare erubissent, obtrectatio carpsit.' Corruptente nimirum populi iudicia Sulpitio Galba tribuno mil. privatum imperatori inimico, criminanteque virum optimum, ut 'imperiosum decem' (ob disciplinæ militaris observantiam) 'et malignum,' ob prædam parcius, quam insatiabilis militum cupiditas speraverat, dispersitam. *Id.*

Simulacrorum] Nam præter spolia ac manubias, etiam urbium devictarum, montium, fluminumque simulacra in triumphis præferbantur.

Bis millies] Si ad usum nostratis pecuniæ ratio subducatur, erunt strategies ter centena scutorum millia. Aliter Antias apud Livium lib. xlv. Plutarchus totam summam non definit. Plinius lib. xxxiii. cap. 8. non carere mendo videtur, cum ait: 'Intulit et Paullus Æmilius, Perseo, rege Macedonico, devicto, prædam pondo trium millium: a quo tempore populus R. tributum pendere desiit.' Nam, Pondo trium millium, longè distat a *bis millies centies HS.* Cicero de Officiis, opinor, lib. ii. prædæ magnitudinem significat, modum non exprimit. *Manut.*

Omnium ante actorum] Quippe, 'ca-

jas spectaculo triduum impleverit. Primus dies signa tabulasque, sequens arma pecuniasque transvexit; tertius captivos, ipsumque regem attonitum adhuc, tanquam subito malo stupentem.' Florus lib. II. cap. 12. *Schegkius*.

Amplitudine] Quapropter in exemplum declarandæ rei triumphalis typisque æneis effigiandæ delectus est a diligentissimo Antiquitatis Romanæ vindice, Onuphrio, libello de triumph. *Boeclerus*.

CAP. 10. *Olympicum*] Mavult vir doctus, Frid. Sylburgius, *Olympicum*, motus auctoritate Pausaniæ in Atticis: vide et Fabrum in Semestr. III. §. *Schegkius*. *Olympicum*] Somniavit profecto Popma, cum de eodem Olympico Diodorum lib. xx. locutum scripsit. Ille enim agit de certamine ab Antigono Antigonæ instituto: noster, de templo Jovis Olympici ab Antiocho Athenis extructo. Meminerat vero ejus Polybius; ut ex Athenæi v. videre est. Polybium, ut solet, secutus est Livius fragmento, quod habes lib. XXI. 'Magnificentiæ vero in Deos, vel Jovis Olympici, templum Athenis, unum in terris inchoatum, pro magnitudine Dei potest testis esse. Sed et Delon maris insignibus, statuarumque copia, exornavit.' Ubi emendo, *aris insignibus*. Etsi sciam, Polybium unius tantum aræ mentionem injicere. Sed vehementer fallitur, qui Livium adeo religiosum Polybii interpretem putet, ut ejus verbis ubique se adstrinxerit. Templi hujus etiam meminuit Pausanias in Atticis, ac Vitruvius lib. III. cap. 1. his verbis: 'Hujus autem exemplar Romæ non est, sed Athenis octastylus est in templo Jovis Olympii.' Ita scripsi. Vulgo editur: *sed Athenis octastylus et in templo, &c.* Possis tamen *rd* et inducere: quod Philandro visum. *Vossius*.

Tum rex Syria] Vulgo, *Regem Syriae*. Rex Egypti fuit Ptolemæus,

Syriæ autem Antiochus: quod historiæ significant. Itaque *rex*, non *regem*, omnino legendum, quod Livii indicat epitome lib. XIV. Ptolemæus autem hic est, cui Philometori cognomen fuit. Et *C. Popillius*, qui virgula Antiochum circumscripterit, non *Marcum*, Livius nominat. *Manut.*

M. Popillius] Dissensus est auctorum in legati nomine. *C. Octavius* Plinius nominat, lib. XXXIV. cap. 6. cujus verba adducere alii occuparunt. *C. Popillium* Cicero Philipp. VIII. 'Pro Di immortales, ubi est ille mos virtusque majorum? C. Popil. apud majores nostros, cum ad Antiochum regem legatus missus esset, et verbis Senatus denunciaasset, ut ab Alexandria discederet, quam obsidebat: cum tempus ille differret, virgula tantem circumscripsit, dixitque se non ante renunciaturum Senatui, nisi prius sibi-responderet, quid facturus esset, quam ex illa circumscriptione excederet.' Ubi emendarim obiter: *Ubi est ille animus virtusque majorum?* quod videtur magis accommodatum. Justinus lib. XXXIV. de *Popillio* affirmat, sed sine prænomine: qui rem tamen plenius aliquanto narrat. 'Pro latoque Senatus decreto et tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popillius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut et amicos caperet, consulere jubet; nec prius inde exire, quam responsum Senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum.' *Acidalius*. *M. Popillius Larnas*] Plinius errat, qui hunc *C. Octavius* appellat, et historiam sive facta duplicia miscet ac confundit. Non nemo qui Plinium recensuit et annotavit, frustra est in viro defendendo. Tu, si voles, fontem ipsum erroris ejus reperies in Ciceronis Philippica Nona. *Lipsius*. *M. Popillius Larnas*] Imo, *C. Popillius*. Quod suadet Polybius, Cicero, Livius, Valerius. Zonaras tamen *M.*

Popillium etiam nominat, sed errorem ejus redarguunt facile testes, quos dixi, omni exceptione majores. *Vossius.*

Cogitationem] Non negabis aptius esse: *contationem regiam*. Tardabat enim respondere, et deliberaturum se dixerat. *Lipsius.*

Prætextatos] Gruterus, *prætextatos* istud glössematium adjectum, ideoque tollendum, censet. Potuisse omitti fateor, sed Velleius non abhorret a talibus adjectiunculis. *Boeclerus.* Prætexta autem pueri nobiles induti erant usque ad 17. annum, tum togam virilem assumebant.

In concione] De his rebus erudite tractat Onuphrius, lib. de triumph. supra laudato. *Boeclerus.*

Extra urbem] Ad Bellonæ, juratus. *Schegkius.*

Ante paucos] Quorum alter triumphum patris funere suo quartum ante diem præcessit: alter in triumphu curru conspectus, post diem tertium exspiravit. Valerius, Livius, Seneca iv. declamat. Plutarchus. Ejus votum eleganter apud Livium et Valerium, apud quem pro *τὸ προventu felicitatis*, in Vett. *proventu felicitatis*. Idem.

Et quidem consors] Placebat legere *consors*: sed desino, cum in Livio quoque legam libro xli. 'Frater germanus, et, ut Valerius Antias tradit, censoris etiam consors erat.' Consortem autem hic interpretor cum Glossis præcis *κοῦββιον*, ejusdem mensæ ejusdemque tecti. *Lipsius.*

Senatu motus est] Quia legionem, in qua tribunus militum erat, injussu consulis dimiserat. Frontinus lib. iv. Cicero in Verrinis, Plinius lib. vii. Livius lib. xli. *Schegkius.*

CAP. 11. *Libera custodia*] Credo sic dictam, sive quod intra certos terminos libera ambulatio permissa, sive ad discrimen carceris; quia in hunc scelera, flagitia, atque servilia pœna dignissima fœx conjiciebatur; in illam non

nisi qui alicujus dignationis liberalique pœna digni, Senatores nimirum vel duces captivi. Colligitur ex Ciceronis Bruto: 'Domi,' ait, 'teneamus eam septam liberali custodia;' et Sallustii Catilinario. Plura notavit ad Tacitum vir nunquam satis laudatus, et cujus causa, corculum illud Cato hæresin suam migraret, Juntus Lipsius. *Idem.* *Libera custodia*] Liberis custodiis Romæ quidem magistratum aut senatorum domus adhibita: sed et munitioribus oppidis per Italiam captivi honoratiores sæpe servabantur. Livius xlv. 'Patres cenauerunt, ut Quintus Cassius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam duceret. Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custodiam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit' adde c. 43. De Alba etiam lib. xxx. c. 17. exemplum habemus: ubi capto Syphace, 'consulti patres, regem in custodiam Albam mittendum.' Ratio apud Strabon. v. duplex redditur, 'quoniam in penetralibus regionis sita Alba, et præterea probe munita esset.' De libera custodia egit Lips. ad Tac. A. vi. 3. 4. et Savaro ad Sidon. lib. i. epist. 7. *Boeclerus.*

Pseudophilippus] Ob oris similitudinem, qui et Andricus. Florus. *Schegkius.*

Cum esset ultima] Floro est: 'vir ultimæ sortis Andricus, dubium liber an servus, mercenarius certe.' Ammian. Marcellin. xiv. 40. et Lucianus *ἠρῶς ἀρῶδευρος*, 'in fullonio natum' dicunt. Zonaras t. ii. p. 114. qui satis copiose hanc historiam scribit, cum Marcellino patriam exprimit, *Adramitenum* vocans. *Boeclerus.*

Assumptis] Ita recte emendavit Burerius. Vulgo *adsumpti*.

Sine inscriptione] Plinius de hisdem: 'Neque Sauron et Betrachum obliterari convenit, qui fecere templa

Octaviæ porticibus inclusa.' Sed an *Ædes* eas sine inscriptione? asserit Velleius: negat idem Plinius: qui sic lib. xxxvi. c. 5. 'Intra Octaviæ porticibus in Junonis æde, *Æsculapius* ac *Diana*.' Et eodem capite sub finem, alterum templum inscribit 'Jovi.' Quid nos dicimus? Velleium de alia inscriptione sensisse; non numinis, sed hominis, ejusque qui dedicavit. *Lips.* Sine inscriptione] Vide de his porticibus *Andræ Fulvii Sabini* Antiq. Rom. lib. iv. *Bosler*.

Turman] An de ista Plinius capienda, lib. xxxiv.?' *Alexandrum* amicorumque ejus imagines summa omnium similitudine *Lysippus* expressit. Has *Metellus*, Macedonia subacta, transtulit Romam.' Apparet. Turbat tamen quod *Amicos* appellat, qui aliis non nisi milites sunt, atque adeo *Arriano* sociales. Ipse ita libro i. *Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τοῖς εἰκοσὶ καὶ πέντε τῆ πρώτῃ προσβολῆ ἀπέθανον, καὶ τοῦτων χαλκᾶ εἰκόνας ἐν Δίῳ ἐτάξαν, Ἀλεξάνδρου κελεύσματος Ἀδριανῶν ποιῆσαι.* E Macedonia circiter viginti quæque prima agressionis ceciderunt, eorumque æneæ imagines in *Dio oppido* posita, *Alexandro* jubente a *Lysippo* eas fieri. Similia in *Alexandro* *Plutarchus*. Sed *Plinius* in opinione fuisse, qua *Velleius*, videtur: qui scribit hos 'equites ex ipsius' (*Alexandri*) 'turma apud *Granicum* cecidisse.' Si e turma regia; profecto assidui apud eum, aliis digniores, et quasi amici. Quod autem *Arrianus* notat *Status* eas in *Dio* positas, alii *Jovis templum* verterunt; nec valde repugnem, nisi quod de *Dio oppido* magis signate et probabiliter ceperis, quoniam *Livius* (lib. xliii.) prodidit hanc 'urbem exornatam publicis locis et multitudine statuarum.' Est in Macedonia, regione *Pieria*. *Lipsius.* *Turman*] *Plinius* lib. xxxiv. et xxxv. *Caussam* colliges ex *Curtio*, *Arriano*, et *Plutarcho* in *Alexandro*. *Schegkian.* *Tur-*

man] De statu equestribus earumque origine ac honore videndus *Hermann.* *Hug. de Mil. Eq. v. 1. Boeclerus.*

Magnam Alexandrum] *Arrian.* i. *Justin.* xi. 6. 18. Pro impetrasse a *Lysippo*, *Cl. Freinshemius* *Noster* ad *Curt.* iii. 21. 27. legit, imperasse *Lys.* *Lysippi* ars passim laudata, et in exemplum excellentiæ memorata. 'Nam ad veritatem *Lysippum* et *Praxitelem* accessisse optime' (i. e. ad vivum omnia expressisse) 'affirmant.' *Quintil.* *Instit. Orat.* xii. 10. *Idem.*

Granicum] *Fluvius* hic *Mysiæ* minoris, ubi memorabilis *Alexandri Magni* pugna. Vid. *Curtium* lib. iv. cap. 1. et 10.

Ædem ex marmore] Quid intelligit? Utrumne marmoream ædem primitus a *Metello* in urbe *Roma* structam? an potius, urbis ipsius Romæ templum? Nam cultam eam ut *Divam*, ac templa arasque passim positas alibi (In *Com. ad Tacit.*) a nobis doctum. Si hæc mens, (ut puto,) notabile sane principium adorationis hujus sive adulationis. Quod *Smyrni* apud *Tacitum* *Annal.* iii. gloriantur, 'se primos templum urbis Romæ statuisse,' a sententia nos non demovet, quoniam de primis provincialium hoc capiendum est. At si prior sententia cuiquam placeat, illi expediendum est quæ sit ista *Ædes*, et cui *Deo*? cur non nominet? Nam de privata ipsius *Metelli* (ut omittam quod *Ædes* eo sensu magis scripsisset) non potes capere: quia marmor serius adhibitum ad ædificia privatorum. *Plinium* vide; qui tamen originem primam marmoris quæsit magis quam invenit. Eo magis *Velleii* hæc notanda. *Lipsius.* *Ædem ex marmore*] Meo iudicio, locus iste nullo potest modo accipi, tanquam *Metellus* ipsi Romæ, veluti *Deæ*, templum extruxerit; fuerit enim præter decorum id auspicari Romanos ipsos. Orta illa divinitas primum a provin-

cialium adulatione. At si de alterius Dei Demæo templo verba intelligenda sunt, cur id non nominavit auctor? quia satis indicarat expresso loco, in quo templum illud positum erat, dum inquit: 'in iis ipsis monumentis molitus.' Sic Livius libro XLV. cap. 15. 'Eodem anno C. Cicerelus ædem in Albano dedicavit, quinquennio postquam vovit. *Gruterus*.

[*Cujus felicitatem*] Magnifice, ut solet, tam prolixum fortunæ favorem extollit Val. Max. VII. 1. 2. et Plin. VII. 44. Cic. de fin. v. 78. It. Tusc. I. 35. *Boeclerus*.

[*Excellentes triumphos*] Pluries ergo Metellus hic triumphavit? Non invenio: imo semel, et de Macedonia tantum. Itaque Valerius de hac ipsa ejus felicitate, L. VII. 'Speciosissimi triumphi prætextum largita est.' U-num ecce agnoscit. Rescribi velim: *præter excellentem triumphum*. Lipsius. [*Excellentes triumphos*] Lipsius ex historia repositum cupiebat, *excellentem triumphum*: sed recte se habet iudicium Gruteri; qui pro singulari numero pluralem hic usurpari existimat. Loquitur enim hic Velleius *ὑπομαρτυρῶν*, neque enumerat tantum membra collectione, sed granditate sermonis illustrat. *Boeclerus*.

[*Cum inimicis*] Scipione Africano. Quas inter calamitates Metelli ducit Plinius. Cicero in Officiis, 'sine acerbitate dissensionem;' Valerius, 'graves testatasque,' vocant. Recte *testatas*, quasi quas litterarum testimonio signatæ: moris ex simplici et antiqua recepti vita, qua publice, qua privatim inimicitias denunciare: de quo litterarum decus ad Tacitum. Hoc addi velim, amicitiam qui renuntiabat, etiam interdicebat domo. Tacitus l. v. 'Sed Cæsar, missis ad Senatam litteris, disseruit morem fuisse majoribus, quoties dirimerent amicitias, interdicare domo, eum si quæ gratiæ ponere.' Et ut publice

Fecialis, ita quandoque privatim pæco. Clemens Alexandrinus, 'Amicitiam, quam diu colerat, misso pæcone renanciavit, non quod pœniteret, sed quod fortunæ statim pertimesceret.' *Schægkhus*.

[*Quatuor filios sustulit*] Emendandas igitur Plinius Nat. Hist. l. XIII. 18. ubi vulgo ita legitur: 'Q. Metellus Macedonicus, cum VI. liberos reliqueret, XI. nepotes reliquit.' Reponendum, IV. *liberos*. Ita etiam ipse Plinius ejusdem libri c. 44. ut Valerium Maximum, Aurelium Victorem, et alios, mittam. Est tamen apud B. Augustinum l. II. 23. de civitate Dei: 'Metellus Romanorum laudatissimus, qui habuit v. filios consulares, etiam rerum temporalium felix fait.' Sed hic quoque reponendum arbitror IV. Nulla menda crebriora, quam circa numeros. *Vossius*.

[*Rostris*] More majorum, quem et graphice Polybins l. VI. exprimit: 'Si quando apud eos quispiam ex illustribus viris ex hac vita decesserit, elato funere portatur cum reliqua pompa ad rostra, sic dicta, in forma: et nunc stans conspicuus, nunc obvolutus, idque raro, universa plebe circumstante, rostra adscendit, si quidem filius adultus supersit, ac præsens existat, sin vero alius quispiam ex ipsius genere, ac demortui virtutes, et quæ in vita præclare gessit, deprædicat.' Et statim: 'Ubi autem præclarus aliquis ex domesticis ultimum diem obiit, instituunt funeris elationem, et circumfusi, qui almillimi, magnitudine et reliqua statura videntur, vestitum usurpant, si vel consul vel Imperator fuerit, purpura circumdatam; si censor, purpureum; si triumphum egit vel tale quid perfecit, auro contextum. Igitur isti carru incedunt: fasces vero et securæ ac reliqua principatibus consueta secundum dignitatem cuiusque præcedunt, quæ, dum in vivis esset, in Rep. emittit; ubi ad rostra

veniant, cuncti ex ordine sellis elephantinis sedent, quo spectaculo haud facile poterit spectari pulchrius.' Primus Poplicola supreme Brutum laudavit; quo deinde ad feminas, et Imperatorum ævo ad juvenes progressum. Suetonius, Dio. *Schægkii*.

Quatuor filii] Uno prætore, tribus consularibus, duobus triumphalibus, uno censorio. Plinius lib. VII. Adi auctorem Virorum Illustrum. *Idem*.

Candidatus] Qui enim ambiebant magistratum, candidis vestibus utebantur.

CAP. 12. Gravibus in Romanos contumeliis] Justin. XXXIV. 1. 9. 'legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu trepidi fugissent.' Flor. II. 16. 3. 'oratione violatos' ait. Cicero pro leg. Man. 5. 'ob legatos superbis appellatos eversam Corinthum' testatur. Sed nimirum spectio sonabat in auribus hominum, 'causa belli in violationem legatorum rejecta;' quippe quo nomine juste suscipi bella communiter existimabant: quamvis non alia, quam que mox Carthaginem dicitur oppressisse, invidia Romanos impulit, ut causas belli quærerent adversum Corinthios, et, quia quærebant, invenirent. *Boeclerus*.

Adoptatum a Scipione] Cum Velleio facit Livius I. XLIV. 44. 'P. Scipio, Africanus et ipse postea deleta Carthagine appellatus, naturalis consulis Pauli, adoptione Africani nepos.' Et Valerio, III. 7. 5. 'Aviti spiritus egregius successor Scipio Æmilianus' vocatur, itemque Florus II. 15. 12. 'Hunc,' inquit, 'Paulo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius in decus gentis assumserat.' Themistius Orat. 5. de pace ad Valent. *Ἐπιτομὴ δὲ ὁ μὲν ἄριστος, ὁ τοῦ πατρὸς Ἐπιτομὴ δὲ ὁ μὲν ἄριστος, &c.* Quanquam necio, cur doctissimo Remo vertere placuerit: *Magnus ille Scipio, Maximi illius Scipionis adoptionis filius:* cum vel ex Pollac. III. 2. constet ἰδιώτῃ

nepotem significare. Nisi fors Vir Magnus illis adhibuit fidem, qui ab ipso Africano adoptatum Æmilianum credidero. *Idem*.

Consul creatus est] Adnitente Catone, qui dicebat, 'Reliquos qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere.' Epitome Livii, Appianus Punicis, Valerius I. VIIA *Schægkii*.

Cum ante in Hispania] Vid. Liv. Epit. 48. et 49. Victor. 58. Plin. XXXVII. 1. *Boeclerus*.

Murali corona] De coronis Gellius Noct. Att. I. v. 6. Has autem recenset, triumphalem, obsidionalem, civicam, muralem, castrensem, et navalem. Corona obsidionalis erat grammæa, civica ex quercu, muralis veluti muri, castrensis valli figura in apice insigniebantur. Vide Stewechii Comment. ad Veget. p. 102.

Obsidionalis] Propter octo cohortes obsidione vallatas consilio et virtute servatas. Scriptor virorum Illustr. *Schægkii*.

Ex provocatione] Apud Intercetiam a rege provocatus, opima spolia retulit, quod notabis. Florus, Appianus Hispanicis, Epitome Livii, alii. *Idem*.

Ipse modicus virium] Ita loqui amant boni auctores. Sallustius Historiarum I. III. 'Ingens ipse virium atque animi.' 'Dubius consilii:' et I. IV. 'Anxius, impotens, nimius animi.' Et infra sæpe Noster. *Idem*.

Temporis noxiæ] Editio prima, quam ullius ejus temporis noxiæ. Hinc fecerim, quam ullius ejus temporis noxiæ. Non enim vult numquam eos peccasse aut nocuisse, sed non illo tempore, cum decretum. Idque verum est. *Lipsius*. *Ullius ejus temporis noxiæ*] Recepti in textum correctionem Lipsianam. Quanquam enim nullo modo credam, Velleium ita scripsisse, videbatur tamen facilius, quam illud alterum, in codicibus repertum: quænam ullius ejus temporis noxiæ. Possunt

quidem illa verba pendere ab *invidia*: sed id durius videtur, quam ut facilitatem Velleianam referat. Multo minus subaudiverim per Hellenismum *causae*, quod contextus (ad cuius simplicitatem competentiamque plurimum attendendum arbitror) prorsus repudiare videtur. Nil dubito, veram lectionem, ut in corrupto loco, ignorari. Quilibet locis, nemini vel insultandum vel applaudendum iudico. *Boeclerus*.

Carthago diruta] Incensa. Horatius Carmin. l. iv. Od. 8. 'Non incendia Carthaginis impiae, Ejus, qui domita nomen ab Africa Lucretius rediit, clarius indicant Laudes, quam Calabrae Pierides.' Et libro Epodon Od. septima: 'Non ut superbas invide Carthaginis Romanus arces uret.' Et Florus l. ii. c. 15. per continuos decem et septem dies vix potuisse incendium extinguere tradit. Et aratrum passa. Modestinus J.C. l. si usus fructus. D. quibus modis usus fructus amittatur: 'Si usus fructus civitati legetur, et aratrum in eam inducatur, civitas esse desinit, ut passa est Carthago.' *Schegk*.

Annis DCLXVII.] Abit a se Velleius, si scriptura sincera. Supra enim monuit lxxv. an. Carthaginem ante urbem conditam. Igitur exactius constaret cum Eutropio, qui DCLXX. annos exprimit. Pugna quoque de tempore hujus secundi belli Punici. Livii Epitoma cum Orosio et Eutropio initium ponit alterum et sexcentiesimum annum U. C. Et intra quinquaginta postquam coeptam, consummatum. Dissentiunt Fasti, quibus U. C. ann. DCIV. Haec curatius tractare Fastographorum est. *Idem*.

Ante annos CCXCVI.] Justa computatione, CCXCV. Paulo ante etiam, CLXXIV. *Lipsius*.

Si nomen usquam] Ita legit Lipsius: *Si nomen usquam stantis maneret Carthaginis (adeo odium certaminibus ortum ultra metum durat, et ne in victos*

quidem deponitur) neque ante invidia esse desistit, quam esse desistit.

Invidium] Non est necesse huc avellere a gnoma superiore, si modo *invidium* interpreteris ac si neutri esset generis, notaretque rem *invidium*. Gruter.

CAP. 13. *M. Manlio*] M. Manlio ex Fastis Capitolinis, et universa historia (ita et Sigon.) *Manutius*.

L. Mummius] Ita recte legit B. Rhenanus, cum ante legeretur *A. Mummius*.

Novis] Nobiles erant, quorum majores imagines habebant: Novi, qui suas tantum, non majorum imagines ex virtute partas habebant. *Novis*] Ecce disertim inter novos homines Mummiam ponit Velleius. Atqui Valerius Maximus l. vi. 4. 'ut nobilem, ita enervis vitae,' dicit. Sed non dubium mihi est, quis apud eos, ignobilem rescribi debeat. *Vossius*.

Auctor] Hic ego nihil mutarem: est enim *auctor*, quasi causa, quia primus ipse et pauci praeterea doctrinas in urbem Romam induxerunt. *Manut.* *Auctor*] Nimia pro Scipione laus, fuisse doctrinae omnis auctorem. Scribo, *fauster*: et id Principi ac militari viro convenit. *Lipsius.* *Auctor*] Quod Lipsius, malit *fauster*, primo, non opus erat, cum admiratio jam favorem includat: deinde nimium de Scipione elogium videri non debet, 'ad quem Terentii scripta' (id est, inculentissimum et incomparabile elegantioris doctrinae monumentum) 'referantur' a veteribus, teste Fabio x. 1. Licet enim hanc opinionem impugnet Donatus, probat ea tamen satis evidenter iudicium antiquitatis de doctrina Scipionis. Neque res exemplis caret, si Jallum, Octavianum, Annibalem aliosque cogitemus. *Boeclerus*.

Polybium] Qui Scipionis socius fuit in expeditione. Ammian. Marcell. xv. 7. 'Legerat' (Julianus) 'Emilianum Scipionem, cum historiarum

essidore Polybio Megalopolitano Arcade, et triginta militibus, portam Carthagini impetu simili subfodisse.' Unde facile deprehendimus, præcipuorum Scipionis operum socium et adiutorem fuisse Polybium: cujus equidem prudentia gerendarumque rerum peritia, cum præcellente ingenio veluti certat in gravissimo Historiarum opere: quod, singulari instituto politice informationis atque disciplinae, omnium inter Græcos industriam superat. Post ipsum, Dionem video hanc viam præclare instituisse; nam et hunc, respectu *καθ' ἑαυτὸν*, accuratorem et profecti civilis viri accommodatorem ceteris iudico. Polybianam Historiam præstantiam, ante illustrem Casauboni operam, paucis in mentem venit suspicari; cui propterea plurimum debent prudentiæ solidioris studia. Vid. Præfat. operi præfixam: et Ger. Jo. Voss. de Græc. Hist. i. 9. *Idem.*

Panætiumque] Tullio de fin. iv. 9. vocatur 'homo imprimis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Lælii Panætina.' Felicem tantis amicis Scipionem! quorum convictio non modo prudentiæ, sed virtutis eximia potuit exempla supeditare. Non enim ex acutis et callidis ad vafraimenta consultoribus fuere, quales hodie in deliciis et honore habentur: sed qui 'nihil utile nisi quod honestum esset,' crederent; sicut Panætium disertè Cleero; Polybium, sua satis superque commendat historia; gravis scilicet et perpetua non virtutis minus generosæ, quam gravioris sapientiæ magistra. *Idem.*

Elegantius] Erit forte, qui *diligentius* malit. Ego pro hoc idem istuc esse aio; idque attestabitur mihi, qui paullo diligentior fuit Gelli lector. Et vero eleganter quid est, nisi cum electu seu defectu? quis elegans, nisi

qui eligit, diligit, lectaque amat et usurpat? *Acidal.*

Dispunctis] Verbum sollemne Numulariorum, et qui medium Janum adsident. Seneca de Benefic. i. iv. c. 31. 'Apud me istæ acceptorum; expensorumque rationes dispunguntur.' Hinc Tertulliano, 'Deus meritum iudex et dispunctor.' Liberalia vero Scipionis studia ex historicorum, et passim Ciceronis libris abunde in mundo: de quo fertur, dixisse, 'Nunquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus; nec minus solum, quam cum solus.' magnifica vox et magno viro ac sapiente digna: *Schegkian.*

Cæpta Corinthio] Ann. III. Olympiadis clvi. Plinius l. xxxiv. 2. Pausanias Olymp. cxx. propter legatos Romanos, dubium an et manu, certe oratione violatos. Florus l. ii. 16. Cicero pro L. Manilia, Pausanias, Zonaras tom. 2. *Æris Corinthiaci* originem, mixturam, nobilitatem graphice Plinius, Florus, et elegantissimus Muretus Variar. l. vii. 5. describunt. *Idem.*

Corinthiorum] Nimiam Corinthiorum æstimationem, quam hic perstringit Velleius, 'furorem' vocat Seneca de Brev. Vit. 12. *Boeclerus.*

Quis hac prudentia] Burrelius legit, *quis hac prudentia.*

CAP. 14. *Priorem hujus voluminis*] Mirum quantopere hic hæsitavit summus vir Justus Lipsius. Desiderare se ait priorem illam partem, ubi auctor noster similiter colonias enumeravit; quæ ante Romam a Gallis captant sint deductæ. Statuit igitur, Velleii historiam olim in plures, quam duos fuisse libros divisam. Ego plane ab ejus sententia recedo. Et faciunt pro me hæc ipsa Velleii verba, e quibus ille se explicare non potuit. Sensus est: Statui hic abrumpere priorem partem operis mei, ordinique posteriorem, ubi inseruero quæ

dam de temporibus Coloniarum. Unde ipse postea Velleius ait, particulam hanc operis formam propositi excedere. Itaque vere *λεβαιον*, sive excursum dixeris, quæ hinc usque ad initium libri posterioris sequuntur. *Vossius*. *Priorem hujus voluminis*] Digressio nobilis de coloniarum deductione et civitatum propagatione: cui similis est ea, quæ legitur posteriore voluminis parte (volumen enim hoc loco ~~mutat~~ totum opus Velleii) id est, II. 38. et 39. de Provinciarum origine. Quærat autem forte aliquis, quomodo brevitati Velleianæ conveniunt istæ *λεβαιον*, majoris diverticula operis? Quomodo item ad hujus loci institutum pertinet coloniarum recensio? Spectanda enim in digressionibus hæc talia ostendit Cl. *Vossius* de Art. Hist. 22. De cohæsiōne ut hic aliquid comminiscamur, non videtur opus esse: cum Velleius ipse utilitatem potius et τὸ ἀξιωματικόν hujus notitiæ, quam *εὐκαπλα* sibi propositam significet. Quæ ratio vel sola apud æquos judices ad veniam et laudem valere potest. Sicut nec compendia unius omnia generis æstimanda, uniusque legis rigore constringenda sunt. Est enim hoc opusculum Velleianum ex iis, 'quæ in minore quidem ambitu, omnem tamen majoris et pragmatici operis artem moremque retinent.' *Boecklerus*.

Deducta sit colonia] Totam hanc egressionem Velleianam veluti commentario illustravit Sigonius de Antiq. Jur. Ital. I. II. Sicut, quæ de militaribus mox dicuntur I. III. ubi et supplet, quam Velleio præterire placuit, 'militariam coloniarum recensionem.' Ex hoc Scriptore et Pighil Fastis petantur ea, quæ explicando Nostro idonea huc transcribenda nequiquam judicavimus. *Idem*.

Militarium] De colonis vero militaribus erudite disserit Sigonius, I. III. 4. de Antiquo Jure Italie. Ut

nihil habeam, quod addam; ~~vel~~ quod earundem etiam mentio sit in monumento Ancyrauo. *Vossius*.

Civitates propagatas] Quas civitates? logi et flocci. Scribe, *civitatem propagatam*, singulari numero: et accipe de Romana. Ego, inquit, colonias recensebo: et eadem opera, communicatam cum finitimis civitatem. Utrumque enim ad ampliatiōnem imperii spectat: sive cum missi in exteros e civibus coloni, sive cum exteri admissi in cives. Clarum hoc ex ipso contextu Velleii, cui passim inseritur, 'Aricini in civitatem recepti:' item, 'Aceranis civitas data:' et plura tu vide. *Lips*. *Civitates propagatas*] Lipsius voluit *civitatem propag.* scilicet de jure civitatis dato, sicuti passim sequitur. Videtur tamen idem sensus e lectione usitata (quam non temere mutare debemus) prodire. Quidam enim propagantur civitates, dum communione juris Romani civitates denuo quasi fiunt; id est, tales, sive Romano jure gaudentes? *Boeckler*.

Sutrium] De sequentibus colonis vide Clav. Ital. Ant. *Sutrium*] *Sutrium* Livius, Pliniusque nominant: Silius tamen *Sutrium* agnoscit, l. I. 18. 'Sabatia quinque Stagna tenent, Ciminique lacum, qui Sutria tecta.' In antiqua quoque inscriptione 'Sutria colonia' nominatur. Dissentit a Livio, et aliis, Velleius in annorum ratione: siquis tempora distinguit ordine consulum, qui a Velleio nominantur. *Manutius*.

Setina] Manutius legit *Setia*.

Nepes] Lego, *Nepes*. Ita scribendum ejus urbis nomen, docent Charisius, ac Priscianus. Nec aliter apud Livium, aut Plinium, legas. Ptolemæo est *Névera*. Interim, ut hoc dubitem, facit Procopius I. xv. rerum Goth. cui urbs hæc *Néva* vocatur. Imo et similiter 'colonia Nevensis' dicitur Frontino. Nam a

Nepet, sit Nepetensis. *Vossius.*

Abhinc annos] Videatur ad hunc locum omnis antiquitatis condus promus, Stephanns Pighius in fastis suis. *Gruterus.*

Campanis data est civitas] Imo ante data, si Livio fides, l. VIII. 'Campanis equitibus, honoris causa, quia rebellare cum Latinis noluissent, sine suffragio civitas data.' Id ipse refert in Consules L. Furium, C. Mævium: essetque quadriennium ante Velleii notam. Sed enim Livius ibi signate de equitibus tantum commemorat, Noster de Campanis universis. Illi ergo beneficio hoc priores affecti. *Lipsius. Civitas*] De jure civitatis et suffragii vide Sigoniam.

Interjecto] Consule et ad hunc locum amicissimi Pighii elaboratissimos Fastorum libros; quos cum morte præventus non absolverit, manebit perpetuo imperfecta Venus illa historica. *Gruterus.*

Alexandria] Idem Patavinus conditam vult C. Petilio, L. Papirio Cursore Coss. et Solinus cum eo, cap. 35. itemque Cassiodorus. Hoc esset quadriennio serius, quam pro Velleii calculo. *Lips.*

Tarracinam] Lipsius *Tarracina*: monet Raphael. in Var. Lect.

Luceria] Decennio toto Livius dissentit. Quid ista fastidiose colligam? Commentarius proprius huic rei instituentus sit: quam tamen satis industrie liberant Sigonius et Onufrius, boni vindices rerum Romanarum. *Lips.*

At quintum] Vulgo, *ad. At quintum*] E. V. sic habet: *ad quintum Fabio Decio Mure quarto Cens. quo anno, &c.* Locum hunc verè ac genuinè lectioni suæ restituumdum puto. Qui aliquando veterum exemplaria evolverant, aspiciente, imo fere semper et ubique, *et pro d.* et rursum, *d pro t.* legerunt; ut *haut* pro *haut*; *apud* pro *apud*; et *et pro ad.* multaque hujusmodi. Noverunt item pleraque

veterum exemplaria sine majusculis literis, sine punctis; demum etiam sine omni sententiarum discrimine scripta. *Burrerius.*

Decio Mure] Legendum, juxta Ursinum, *P. Decio Mure*, non ut vulgo, *Q. Decio*; cui et astipulatur Lipsius.

cccxx.] Ita emendat Burrerius ex vetusto exempli. Antea erat cccxxx. cccxx.] Verior supputatio cccxxx. et paulo post pro *Cossem* malim *Cosam*. Raphael.

Cossem] In Ms. fait *Cos.* Lego *Cosam*. Et ita hujus urbis nomen etiam scribunt Virgilius, Suetonius, Rutilius, Antoninus, Martianus Capella, aliique. Forsan et ipse Velleius lib. II. ubi tamen potior lectio fuerit *Compsam*. Plerique alii *Cosam* nominant; quod tantundem est, ut alibi monemus. Apud Obsequentem mendose legitur, *Cosæ*. Errori forsàn locum dedit Hirpinorum *Compsa*. Idem tamen nomen etiam obtinet apud Epitomatorem Livii lib. XII. Sed recte quoque illic Sigonius ac Cluverius *Cosæ* emendarunt. *Vossius.* ccc.] Jure hic illud *ferme* repetit, cum desint tres anni ad justum numerum ccc. supplendum.

Beneventum] Colonia cum deduceretur adpellari coeptum melioris omnis causa; namque eam urbem antea *maledura* adpellarunt. Festus, et ibi divine Scaliger. *Schegkian.*

xxii.] Manntius legit xvii.

Fregellaque] Car. Sigonius *Fregellaque*.

Floralium ludorum] Florales Iudi mense Aprili instituti, hoc est, 4. Cal. Maii. Anno ab U. C. 516. idque ex Sibyllæ oraculis, ut omnia dafferescerent bene, in quorum jociis *Ediles*, teste Porphyrione, spargebant populo cicer et fabam, et eodem spectante nudabantur mulieres. Trahunt nomen a Flora muliere, quæ cum magnas opes meretricio questu acquisivisset, populum Romanum hæredem reliquit cum magna pecuniâ vi,

ex cuius fœnore suus dies natalis celebraretur editioe ludorum, quos Floralia dixerant. Sed quod Senatui flagitiosum id videbatur, ut scribit Lactantius, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Deamque esse finxerunt, quæ floribus præesset, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene florent. Eum colorem secutus Ovidius in Fastis, non ignobilem nympham fuisse canit, cui nomen fuerit Chloris, quæ, Zephyro collocata in matrimonium, dotis loco id muneris a marito acceperit, ut omnium florum potestatem haberet. Digna quoque Poëtæ verba, quæ subtexantur: 'Chloris eram' (inquit) 'quæ Flora vocor, corrupta Latino Nominis est nostri littera Græca sono. Chloris eram Nymphæ campi felicitis, ubi audis Rem fortunatis ante fuisse viris.' Et postea: 'Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris: Aura fovet, liquidæ fonte rigatur aquæ. Hunc mens implevit generoso flore maritus, Atque ait: Arbitrium tu Dea floris habet.' *Fuggerus.*

CAP. 15. *A Lupercali*] Servius dicit fuisse speluncam sub monte Palatino, in qua capra luebatur, id est, sacrificabatur. A Lupa nutrice Romuli nomen accepiisse Ovidius voluit. Templi hujus sacerdotes Luperci appellantur. Vide Valer. lib. II. et Marlian. Topogr. Rom. lib. II. c. 12.

Theatrum facere] Lapidum, cum antea tumultuarium ex ligno, aiant docti viri, extrueretur. Quibus non adsentio. Valerius ecce, cum Livio lib. XLVIII. Orosio lib. IV. c. 21. Augustino De civitat. Dei, lib. I. c. 31. tradit excogitatum et inchoatam hanc rem ab his censoribus: ceterum auctore Scipione Senatusconsulto cautum, ne quis in urbe propius ac mille passus subsellia possideat, sedensve ludos spectare vellet. Et absque his, vel forte argumentum, quo inter om-

nes constat L. Mummius principem temporarium e ligno extruxisse theatrum. Moventur doctissimi viri auctoritate Ausonii, cuius versus propter elegantiam, et quia clara lux huic loco, adscribo: 'et Atticis quoque, Quibus theatrum curiæ præbet vicem Nostris negociis sua loca sortito data. Campus comitilis, ut conscriptis curia, Forum atque rostrum separat jns civium. Una est Athenis, atque in omni Græcia Ad consulendum publici sedes loci. Quam in urbe nostra sero luxus condidit. Ædilis olim scenam tabulatam dabat, Subito excitata nulla mole saxea. Muræna sic et Gallus. Nota eloquor: Postquam potentes nec verentes suntum No-men perenne crediderunt, si semel Constructa moles saxeo fundamine, In omne tempus conderet ludis locum: Cuneata crevit hæc theatri immanitas, Pompeius hanc, et Balbus et Cæsar dedit Octavianus, concertantes sumptibus.' Non pugnat hic locus, magis a nobis. Ante illa theatra fuisse negamus, non post illa; quæ Ausonius aperto sensu intelligit: et de quibus, ut statim post ludos destruerentur, leges latas Tertullianus in Apologetico docet. Vide et Scal. Anson. Lect. lib. II. c. 1. *Schegk.*

Cui in demoliendo] *In demoliendo*, dixit, pro *ut demoliretur*. Vel lege, *moliendo*: ut sit: *Molienti theatrum Cassio consul Scipio, civitatisque summa severitas restitit*. Historia patet ex Valerio, Appiano, Epitome Liviana, Augustino de civitate Dei, Orosio. Quod tamen Scipioni consuli (sic enim legendum puto, non Cæpioni) Velleius et Appianus tribuunt, id ex Epitome, et Fastis Capitolinis, post consulatum esse factum, plane constat. *Manutius*. *Cui in demoliendo*] Sententia clamat legendum *emolindo*. Cœperat moliri theatrum: emoliri non potuit, civitate et Scipione resistente. *Lipsius*. *Cui in demoliendo*] *Lipsius emolindo substituebat*. *Acti-*

dalius, cui in *demolendo*. Gruterus
 verba in *demolendo* plane abiecit.
 Sed fortasse simplicissimè *demoliri*,
 pro *moliri*, accipimus. Boecler. Cui in
demolendo] Derivativum, pro primo,
molendo. Sic, 'Deamo te, Syre,' pro
 amo, Terent. Heaut. Act. IV. Sc. 6.
 'Detexere,' pro texere, Virgilio Ec-
 clog. II. et Sulpitiae in Satyra. Ita
 etiam, 'partum non deformatum,'
 pro non formatum, dixit Sulpitius Hist.
 Sac. lib. I. Qualia passim apud an-
 teiores obvia. Unum jam modo Livii
 exemplum producam, quod viros eru-
 ditos hactenus vexavit. Libro XXXII.
 cap. 4. de pugna ad Thrasymenum:
 'Id tantum hostium, quod ex adverso
 erat, adspexit: a tergo, ac super ca-
 put detectæ insidiæ.' Glareanus,
 cum monuisset *detectæ* positum pro
 simplici *tecta*, hominum doctissimorum
 cavillos effugere non potuit. At
 ne quid ei posthac ogganant, au-
 diant ipsum Livium eodem libro lo-
 quentem, 'Ager omnis medius erat
 prima specie inutilis insidiatori: quia
 non modo sylvestre quicquam, sed ne
 vepribus quidem vestitum habebat:
 re ipsa natus detegendis insidiis,' &c.
Vossius.

Scipio] Vulgo *Cæpio*. Scribendum,
Scipio; idque certum est: sed an
 tunc *Consul*? Consulare eum fuisse
 et jam abiisse honore illo, Epitoma
 Livii et Fasti evincunt. Nam de Sci-
 pione Nasica sermo est, qui Consul
 secundum fuit, biennio ante Vale-
 rium Messallam et Cassium Longi-
 num Censores. Quomodo ergo Con-
 sul id impeditur? Tamen haud tem-
 mere in Velleio mutem, qui tempora
 fortassis Censuræ hujus aliter diges-
 sit: præsertim cum Appianus, pro ea
 I. Civil. Τῷ δὲ ἀδελφῷ χρόνῳ, inquit, Ζε-
 κίου Ἰππάρου καθεύδα τὸ θέατρον, ὃ Λα-
 κίου Ἐδασίου ἤρχετο: Eodem tempore
*Scipio Consul diruit theatrum, quod cap-
 erat Lucius Cassius.* Lips. *Scipio*]
 Rhen. et *Cos. Cæpio*. Quis acri pec-
 tore non videt legendum, et *consula-*

ris Scripto? Non animadverterunt doc-
 ti viri, τὸ *Cos.* veteri librario, *Consu-
 lem, Consulare, Consulatum* denotare.
 Clarum exemplis. Infra, 'Merals
 autem qui se sub adventum Cinnæ
 Cos. abdicaverat.' Hic vir doctus
 male, *consulte*, cum flagitante historia,
consulatu legendum. Et de Lucullo;
 'Qui ante septem annos ex Cos. sor-
 titus Asiam.' Vera scriptura, *consu-
 latus*, non *consule*, ut quidam. De Do-
 labella, 'atque insignia corripuisset
 Cos.' legend. *consularia*, ut recte edi-
 dit Manutius, non *consul*, cum Gryph.
 Dixit in *demolendo*, derivatum pro
 primævo, veteribus Grammaticis no-
 tatum genus. *Schegk.*

Sextio Calvino] Vulgo, *Sextio. Sex-
 tio Calvino*] Scribendum, *Sex. Calvi-
 no*: nam *Sextus* familiæ nomen est,
 non prænomen. *Sex.* autem Domi-
 tius Calvinus Consul fuit cum C. Cas-
 sio Longino. A. P. R. C. D. DCXXX.
Ursin.

Salmes] Gryphii liber, *Salyes*: nos
Salyes, e Strabone lib. IV. et Obse-
 quente. Plinius tamen lib. III. c. 4.
Salyos nominat; Florus, et Epitome
 Liviana *Salvios*. Manut.

CLVII.] Emenda cum Lipsio, CLII.

Ut prædiximus] Nec dixit, nec op-
 portunitatem dicendi ullam supra ha-
 buit: nisi vocem *prædiximus* ad ori-
 ginem Carthaginis, non ad coloniam
 referamus.

Narbo Martius] Vetus Marmor a-
 pud Ortelium, NARB. MART. Ex-
 tollitur ab Ansonio Carthago illus-
 trium urbium, et Sidon. Apoll. Schegk.
 CLII.] Lips. credit leg. CXLVI.

Tres et viginti] Lege, XLIX. *Tres
 et viginti*] Alii, *duo de viginti*, non *duo
 et viginti*. Quod monuerat etiam
 Pighius in Annalibus Romanorum, et
 Philippus Cluverius in Italia Antiqua.
 Ab his igitur fundamentum hujus lec-
 tionis petatur. *Vossius.*

Vagienis] Exemplar vetus *Bagien-
 nis*.

Nisi militaris] Videtur ergo duo ge-

nera Coloniarum *facere*, Civilem et Militarem. Illam dicere, quæ ex civibus togatis et miscellis deducta: hanc, quæ e legionibus cohortibusve, cum militia scilicet defunctæ collocabantur in oppidis et agris, et id quasi præmium habebant sanguinis pro rep. fusi. Sed tamen Velleius, quidquid excuset, ne Togatas quidem illas cum cura satis enumeravit. Video omissas in hoc recensu colonias ad XIX. et quasdam ex iis vel maxime illustres. E Livio disces. *Lipsius*.

CAP. 16. *Promie*] *Rapidi*.

Verticis] *Quintil.* lib. VIII. c. 2. verticem esse dicit 'contortam in se aquam, vel quicquid aliud similiter vertitur.'

Ad liquidum] Verbum elegans et non e vulgo. *Livius* lib. xxxv. 'Et si quid novi adferret, argui posset, donec ad liquidum veritas explorata esset.' Hinc bonis auctoribus; 'Liquidum jurare,' Indicibus formula; N. L. Jurisconsultis; 'ad liquidum diem et consulens exquirere.' *Schlegel*.

Quis enim abunde] Locum male coherentem et corruptionis manifestum facile equidem fuerit interpolare conjecturis, quod et a plerisque factum est. Sed, ut quod sentio dicam, nulla hactenus restitutio mihi talis videtur, ut Velleianam scripturam restauratam existimem. Cujus quis fuerit sensus, omnes vident. Sed illum suppleri interpretando a quovis, quam verbis auctoris reddi ab ullo posse, promptius crediderim. *Boeclerus*.

Artati] Non male vir doctus, *artata*.

Congruens] *Lipsius* leg. *congruant*.

Capsa] Restitui fide codicis *Ms. capso*. Notat autem *capsum*, *eudem*, vel *locum septum*. Quod ad *Flavium Vopiscum*, egregie observat vir incomparabilis *Cl. Salmasius*. A quo omnino huic loco lux petenda est. *Vossius*.

Alienis] Non nemo, *separata ab aliis*,

nisi fortean *alienis* pro *alienigenis* positum sit. *Schegkianus*.

Quoque] *Scribe, quæque*: et paullo ante, *aliore*. *Lipsius*.

In similitudinem, &c. separaverunt] Vult nimirum, in diversis quibusque artibus, uno tempore, profectu simili, ad eandem præstantiam eminentiamque clara ingenia simul omnia pervenisse, ut quamvis professu diversissima, profectu alia aliis invicemque sibi omnia videantur quam simillima. Ita dissimilitudine quadam similia, et separatione a se, inter se fuere comparata. *Acidalius*.

Æschylum, Sophoclem, &c.] Hi, veluti principes carminis Tragici, etiam a Cicerone conjunguntur, de *Orat.* III. 7. *Quintil.* *Instit. Orat.* x. 1. *Isac. Tzetz.* in proleg. ad *Lycoph.* vide *Gyrald.* *Hist. Poët. dialog.* 6. et 7. *Boeclerus*.

Priscam illam] Nam *Media* inter veterem et novam *Comœdia* veluti transitus ad *Novam*; aut *inchoatio Novæ* videri potest; itaque ferme passim 'Vetus et Nova' tantum nominatur. *Consulendi Jul. Scalig.* *Poëtic.* I. 7. *Pontan.* *Philocal.* x. 12. *Cl. Heins.* dissertat. ad *Horatii* de *Plauto Terentioque* judicium. *Comicos* hoc discrimine et exemplo ita commemorat *Isacius Tzetzes* in *Proleg.* ad *Lycophr.* *Καμὰδοὶ παραγγόμενοι, Ἀριστοφάνης, Κρατῖνος, Ἐβπολις, Φερεκράτης, καὶ ἑτεροὶ καὶ νέοι, Μένανδρος, Φιλίμων, Φιλιστίων, καὶ πλεῖθος πολλή.* *Horat. Satyr.* I. 4. ubi interpretes. *Boecler*.

Comicam] Vox *comicam* redundat, et *ascititia* est. *Statim, imitandam, pro imitanda*, scribe. *Lipsius*.

Imitanda] Frustra emendant, *imitandam*. Nam illud, *imitanda*, capiendum, ac si neutri sit generis, ut subaudiatur *opera*. Sic paullo post: 'reperiet eminentia cujusque operis artissimis temporum claustris circumdata.' Quamquam et ille locus *mannonum* manus effugere non poterit. Ita et supra, 'invisum,' pro 're invi-

sa, dixit Velleius: 'Neque ante in-
visum esse desinit, quam esse desiit.'
Quod recte ibidem, contra Lipsium,
monnerat etiam Gruterus. *Vossius*.

Ore] Quidam legunt *ore*, sed non
opus est.

Quos paulo ante] Ubi enumerasti?
nusquam in iis quæ nunc sunt. Perit
ea quoque pars, et doleo. *Lipsius*.

Quid ante Isocratem] Unde Ciceroni
de Orat. II. 3. 'Pater eloquentiæ' di-
citur: etc. 22. 'communis magister'
oratorum ejus temporis, 'ex cujus
lado meri principes prodierint.' *Boe-
clerus*.

Adeo quidem artatum] Lipsio lubet
legere, adeoque iidem artati: Acidalio,
adeo quidem artati. Est, qui cum com-
plexu, ad præcedentem formulam re-
fert: *quid clarum in orat.* Censebam
aliquando, adeo quidem artorum an-
gustis temporum, ut a verbo fuit sus-
tinerentur sequentia: quod tamen
pridem non satis placet. Possemus
haud paulo liquidiore conjectura uti,
si certam haberemus lectionem supe-
rioris, qui corrupte legitur in hoc ca-
pite, loci; in eandem formam, et in
idem artati temporis congruens spatium.
Boeclerus.

Nequiverint] Lege, *nequiverit*. (Pos-
se retineri pluralem notavit Sylburg.)
Manus.

CAP. 17. *Em]* Vulgo, *eorum*. Lec-
tum etiam teste Rhenano, *quorum Ro-
mana*, &c. Sed recte, uti editum est,
emendavit *Barrerius*.

Per Cæcilium, &c.] Vide omnino
egregiam dissertationem et judicium
de Comicijs Jani Rutgersii Var. Lect.
rv. 19.: ubi hujus quoque loci Velle-
iani mentio et illustratio habetur.
Plautum in hac enumeratione Nostri
auctoris omissum plerique mirantur,
aliqui et indignantur. Respondet
Lipsius: factum hoc ætatis respectu,
quo Plautus paulo ab his remotior
erat. *Boecler*.

Sub pari ætate] *Lipsius* *suppari*, le-
git; ut et *Rutgerius* loco jam ad-

ducto, et *Acidalius*. Bene. *Idem*.
Sub pari ætate] Scribe junctum, *sup-
pari ætate*. Nam intervallo aliquanto
se consecuti sunt, et, ut Noster alibi
loquitur, gradibus quibusdam ætatis
fuere dirempti. *Acidal.*

Historicos] Vide *Voss.* de *Histor.*
Roman.

Pace P. Crassi, &c.] De quibus *Tul-
lius* in *Brûto*, id est, in *Critico Orato-
rio*, eximia judicia pronuntiat. *Boe-
clerus*.

Tullio] *Idem* *Quintiliani* judicium est
Instit. Orat. XII. 10. Et cujus non?
Esset enim hoc in clarissimum solem
mortale lumen inferre, si quis aude-
ret *Ciceronis* supremam in dicende
gloriam demonstrare. *Idem*.

Hoc idem eoeniæ] De quibus rur-
sum *Quintil.* XII. 10. disserit. *Idem*.

Plastis] Intelligere autem videtur
statuarios; nam alias ex quinque sta-
tuaris speciebus, *Plastice* vocatur
quæ argillam tractat.

In emolumentum] Inspecienti legen-
dum mecum videbitur, *emolumentum*.
Nam hoc ait, *Ingenia* congregari a
quoque sæculo et in idem studium, et
in parem fere effectum. Voluit idem,
et idem fere emoluntur. Tamen et
vulgatum fero, ac capio. *Lipsius*. In
emolumentum] Non dubito, locum
hunc corruptum esse; sed inter doc-
torum conjecturas hæc facilius visa
est, quam expressimus; certe, pro
emolumento, *emolumentum* (ab emolien-
do) hic substitui, nimis quam quæsi-
tum apparet. *Boecler*.

Incitationem] *Acidalius* legit *imita-
tionem*. *Incitationem]* Minima quidem
mutatione feceris *imitationem*: sed
nihil ea necesse est. *Incitatur* enim
industria, modo rei pulcritudine, mo-
do livore; cum aliquem sibi æquatam
cernit prælatumve cui se parem sen-
tit. *Gruter*.

Naturaque] *Acidalius* legit, *natura-
que*.

Naturaliterque] Hæc ego, quæ de
ingenio *Velleius*, translata arbitror

ex iis, quæ de Athletarum corpore scribit Hippocrates Aphorism. lib. I. §. 2. Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσι αἱ ἐπιβραχίονες εὐεξίαι, σφαιραταί, ἢ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔκεινται οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ ἀσθενέει, οὐδὲ ἀπρεμέειν. Ἐπει δὲ οὐκ ἀπρεμέουσι, οὐδὲ τι δύνανται ἐπι τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπι τὸ χεῖρον: Athletarum boni habitus, ad summum progressi, periculosi, si ex extremo consistuerint. Neque enim possunt in eodem statu permanere neque quiescere. Cum vero non quiescant, neque ultra possint in melius proficere; reliquum est, ut in deterius labantur. Vossius.

Perfecti operis impedimentum sit] Resisto. Perfecti patratique operis quomodo aliquid impedimentum esse potest? nec Dii quidem, ut vetus verbum habuit, revocaverint aut impedierint facta. Vide num legendum *indicamentum sit*. Velleii mens ita suadet, qui jam ante dixit ‘difficilem in perfecto moram esse:’ et ingenia novæ laudis stimulo aliorum trahi, et querere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc esse perfecti operis indicium, transiri vulgo ad aliud opus. *Lipsius*. *Perfecti operis impedimentum sit*] *Lipsius indicamentum* volebat: eo quod perfecti jam patratique operis nullum possit esse impedimentum. Sed omnino non est tentanda hæc lectio, qua Velleius nihil aliud, quam id exprimere studuit; dum homines, desperantes æmulationem perfecti jam ab alio operis, alias sibi vias subinde querunt, fieri, ut perfectioris operis gloria hoc pacto relicta diuturna non sit: cum alias, si præclara ingenia perseverarent in eo eniti, in quo jam alios vident excelluisse, directæ hæc ad perfectionem operis vel conservandam vel ornandam via foret. Est ergo ‘impedimentum perfecti operis’ hoc loco *detrimētum*, quo perfectio ali-

cujus rei debilitatur, quo *ἀμείψ* ad *ταραμείψ* inclinatur, adeoque fastigium et præcellentia illa, quo minus æqualiter se et constanter habeat, impeditur. *Boeclerus*. [Adde quod nihil adeo perfectum, cui non aliquid addi possit.]

CAP. 18. *Ad conditionem*] *Lipsius* et *Schegkii* rescribunt: *Transit admiratio a conditione temporum et ad urb. Boecil.*

Uberiusque] Ita emendat *Lipsius*. Vulgo *operibusque*: per opera autem res gestas intelligit *Acidalius*.

Separata sint] Si abesset verbum substantivum, melius processuram sententiam *Graterus* existimat. *Boeclerus*.

Quæ urbes, et multa aliæ] Tria hæc postrema verba ab aliena manu esse arbitramur, eoque inducenda. *Lips.* *Quæ urbes, et multa aliæ*] Non existimandum est, illa verba (*et multa aliæ*) plane irreptitia esse. Fuit enim in *Ms. et initialia*, ex quo non nemo fecit, *et multa aliæ*. Quæ conjectura licet nemini possit usquequaque probari, tamen nec illa parum difficultatis in sensu adfert, si retineamus: *et in Italia*: vel, *et in Ital.* *Boecler.*

Pindari] Qui tamen ferreas habet metaphoras, unde *Horat.* *Carm.* l. iv. *Od.* 2. illum inimitabilem esse dixit: ‘Pindarum quisquis studet æmulari, Iule, ceratis ope Dædalea Nititar pennis, vitreo daturus Nomina ponto.’

Nam Alemanæ Lacones] Alii *Lydim* fecere. Quam litem dirimit *Cl. Salmasius Exerc. Plin.* c. 40. principio partis, ex veteri epigrammate, quod ap. *Plutarchum* *περὶ φρυγῆς* extat, unde patet *Lydim* origine, parentes Sardinibus oriundos habuisse, Spartæ educatum, eoque nomine *civem Sparte* habitum fuisse. *Boeclerus*.

LIBER II.

CAP. 1. Remoto Carthaginiæ metu] Cicero enim contra Rullum II. affirmat, Romanos tantum Carthaginem, Capuam, et Corinthum in terris, propter domicilium imperii, metuisse urbes. *Schegk.*

Non gradu, &c.] 'Ex quo tempore,' ait Ballastius, apud Augustinum de civitate Dei lib. II. 18. 'Majorum mores non paulatim, ut antea, sed torrentis modo præcipitati, adeo juvenis luxu atque avaritia corrupta est, ut merito dicatur, genitos esse, qui neque ipsi habere possent res familiares, neque alios pati.' Totus in hoc idem in Catilina, Jugurtha, et historiarum I. Recte igitur Florus lib. IV. 'Pœnorum hostium imminentem metum disciplinam veterem continuisse' scribit: hinc perpetuæ contentiones Scipionis cum Catone, diruendæ ejus auctore. *Idem.*

Ad vitia transcursum] Gruterus jurgulari mallet vocem ultimam. Cui non assentio. Nec enim Velleio in animo fuisse conciso genere sermonis uti, arguit, quod nulla pagina occurrat, ubi non plurimas voces resequare potuisset. *Vossius.*

Tum Scipio] Quando? an eversa Carthagine? minime, sed remoto tamen ejus metu. Cum jaceret Carthago, insurgere luxus apud Romanos cœpit: et structa hæc, quæ dicit. Scipio quidem porticus has fecit Censor, ut ipse paullo post adnotat: hoc fuit decem circiter ante veram Carthaginem annis. Simile de Metello, et de Octavio. Tum igitur benigne interpretabere: et quasi dixisset, Sub id tempus. *Lippius.*

Metellus] Porticus Metelli ad *Delph. et Var. Clus.*

nem circi Flaminii. Varro, Vitruvius, Plinius lib. XXXIV. *Schegk.*

In circo Cn. Octavius] Quæ a veteribus duobus appellata nominibus; Corinthia, a structura, Persei sive Macedonica, ob regem Persea devictum, et triumphum, in quo hæc talia fercula. Plinius in Flaminio ponit. Meminit Cicero in Officiis. *Idem.*

Trieste deinde] Flor. II. 17. 15. 'quique ibi Camertis industria indicantur Scriptores:' præsertim Appian. Hispan. *Boecler.*

Adversa] Victis prætoribus duobus M. Vetilio, C. Plantio, et Cl. Unimano. Florus, Cicero Offic. II. Valerius lib. VI. Plinius lib. VIII. Orosius, Eutropius, alii. *Schegk.*

Fraude magis] Merito perstringit Velleius degenerem et illicitam Cæpionis fraudem in tollendo Viriatho; nam hæc talia non possunt jure armorum regi, sed inter flagitia belli numerari debent. Videndus H. Grotius de jur. Bell. et Pac. III. 4. 18. cum annotatis in navissima editione. *Boecl.*

Nunquam decem millibus] Aldus ac Lipsius, transpositis verbis, legant, *Hæc urbs nunquam plura, quam X. propria juventutis, armavit.* Sed Velleiana *prophos* potius postulat *quæ* quam induci. Et ita jam ab Marneffo, ac Stephano, aliisque excusum video: idemque etiam probarant Ursinus ac Claudius Pateanus. Porro hunc numerum binis millibus minuit Appianus: Florus autem, et Orosius, plus demunt dimidio: nam de quaternis solam millibus loquuntur. Sed utramque id virtuti suæ gentis dedisse crediderim. *Vossius.*

Pompeium] De hoc ipso Pompeio *Paterc.*

primo ejus nominis consule infra clarus, adhibita temporis luce. 'Sedum seu tres Pompeiorum fuere familiae, primus ejus nominis ante annos fere CLXVIII. Q. Pompeius cum Cn. Servilio consul fuit.' *Acidal.*

Ad turpissimam] 'Nusantinum fœdus horrenda ignominia maculosum' vocat Augustin. de C. D. III. 21. Quintilianus etiam l. III. 8. inter ea refert, 'quæ, qui turpia esse dubitare non possunt, utilitatis specie ducti probent.' Talia plura apud alios auctores. *Boecler.*

Mancinum verecundia] Num Mancinus impunitus fuit, quem Romani nudum, ac manibus post tergum religatis, Numantinis tradidere? Atqui vel maxima ea pœna fuit. Ita igitur concipe hunc locum: *Sed Pompeium gratia impunitum habuit. Mancinum verecundia, quippe non recusando, perduxit huc, &c.* Inter alios, præcipue hoc firmat Cicero lib. III. Officiorum; 'C. Mancinus' (ait) 'ut Numantinis, quibuscum sine senatus auctoritate fœdus fecerat, dederetur, rogationem suscitavit eam, quam L. Furius, Sex. Atilius, ferebant. Quia accepta, est hostibus deditus.' *Vossius. Mancinum verecundia*] Si vellemus hunc locum distinctione quadam corrigere (*sed Pompeium gratia imp. habuit. Mancinum verecundia q. n. rec. huc perduxit, &c.*) in sensu quidem nihil erit incommodi, sed illud (*quippe non recusando*) valde inficeto maleque cum textu coherenti glossemati comparandum erit. Posset itaque fortasse lectio usitata prorsus tolerari. At, inquis, quomodo impunitus diceretur, qui hostibus deditus est? Quia, 1. in illa deditioe non receptus. 2. pristino honori restitutus. 3. ad novos honores admisus est. 4. adeo ut nec ipse pœnæ loco daceret eam deditioe contumeliam; quippe qui 'eodem habitu sibi statum instituit, quo deditus est,' annotante Plinio XXXIV. 5. Verecundiam Mancini, quam

Velleius vocat, id est, agnitionem culpæ et voluntariam insecutionem pœnæ, laudat ac explicat Cicero Offic. III. 20. loco superius citato. *Boecler.*

Fetiales] Qui bello, paci, et conditionibus pangendis, item deditioibus noxiorum præerat. Vide Dionys. Halicarn.

CAP. 2. *Quippe Tib. Gracchus*] De hac seditione vid. Flor. III. 14. 'nominatque a Camerte Auctores.' *Boecler.*

Omnibus statum concupiscentibus] Nobis hæc impura. Quid est *concupiscere statum*? aut quis sic a prisco Latio? Quid hoc etiam ad Græchi leges? Emendo, *omnium statum concupiscentibus*. Et profecto verum est. Leges istæ Tiberii, inquit, omnium fortunas et statum contuebant. Quomodo? quia agros jamdiu possessos, alienatos, venditos, in dotem datos, iterum vindicabant in publicum, et auferabant dominis prisca. Itaque omnes in metu, et fortunæ plurium incertæ. Appianus et Plutarchus pulchre hoc diducunt: ille primo Civilium, hic in Gracchia. Tu vide. Quod ad phrasin, imo quod ad mentem, pariter Velleius infra de Cæii legibus: 'Nihil immotum, nihil tranquillum, nihil denique in eodem statu sinebat.' *Lips.* *Omnibus statum concupiscentibus*] 'Status' est conditio vitæ certa ac stabili. Ita et infra: 'Quippe nullum habentibus statum, quilibet dux erat idomens.' Nemo enim, paullo humanior, Sempronia lege agros plebi communicatos nescit. De eadem hac lege Cicero in Sextiana: 'Agrariam Ti. Gracchus legem ferebat: grata erat populo; fortunæ constitui tenuiorum videbantur.' Non necessaria itaque emendatio Lipsii, *omnium statum concupiscentibus*. *Vossius.*

Octavioque] Cujus Cicero modicam et Reipub. tolerabilem, et plebi necessariam largitionem vocat. Ad Plutarchum in Gracchiis, Epitomen Livii. *Schegk.*

Coloniasque deducendis] Colonias ergo deduxit Tiberius? Cave credas. Litterula ne te induxerit, quia magis tolle. Nam scripsit Velleius, *coloniasque*. Intelligit autem hos quibus agri assignati, quique in eos deducendi futuri coloni eorum sive cultores. *Temporis*, inquam, *ob hœsacorum Lipsius*. *Coloniasque deducendis*] *Coloniasque ded.* legit ex fide historiarum Lipsius. Ita malim sane, quam cum Grætero hic *colonias pro colonis*, eodem sensu, accipere. *Boeslerus*.

· *CAP. 3. Scipio Nasica*] Quid ergo sibi vult vetus Scholiastes Juvenalis, dum ad Sat. III. 137. 'Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes Numinis Idmî,' ista annotat? 'Scipio Nasica, quem propter probitatem vitæ senatus elegit, ut simulacrum matris Deum de Phrygia allatum domi suæ haberet, dum ei templam fieret. Hic est Scipio, qui oppressit Tiberium Græchum, leges agrarias ferre conantem.' Certe non hic erat, sed ejus nepos, ut recte Velleius. *Idem*.

· *Optimus*] Liv. XXIX. 14. it. XXXVI. 40. et alibi. Elogium 'quod sibi quisque mallet, quam ulla imperia honorave suffragio seu patrum seu plebis delatos.' Sicut recte judicat idem scriptor. *Idem*.

· *P. Africani patris*] Vulgo *patrus*. Sed manifestum mendum; nam, si est pronepos Cn. Scipionis qui cum Publio fratre, Africani majoris patre, Hasdrabalis insidibus in Hispania oppressus interiit, non video qui posset esse patruus P. Africani minoris: qui cum ab Africani majoris filio fuerit adoptatus, ita pronepos fuit P. Scipionis, quem in Hispania cæsum diximus, ut hic Nasica ejus Cn. Scipionis, qui cum fratre suo Publio occisus est. Puto igitur legendum, *P. Africani patris, is privatus, et togatus, &c.* Ut intelligatur de Africano superiore: cujus patruus fuit Cn. Scipio, hic, qui a Velleio vir celeberrimus

appellatur, abavus hujus Scipionis, quo auctore Ti. Græchus est interfectus. *Manut. P. Africani patris*] Legendum *patris*. Ita optime primus emendavit sive magnus Erasmus, sive alius, qui sexennio post ejus excessum, editionem Basileensem anni MD XLII., nomen Erasmi præferentem, procuravit. Et sane Cn. Scipionem Africani majoris patruum fuisse, ex Velleio infra, et aliis, constat. Hoc notandum fuit, quia Aldus id parum candide videtur dissimulasse. *Vossius*.

Privatusque, et togatus, &c.] Propinquus Ciceroni in Lælio. Si Canones auctorum juris sequeris, sobrinnus, non consobrinnus, fuit. Sed hoc tralatitium his promiscue nti notavit doctissimus sui sævi Junius in Nomenclatore ex Cicerone. Quod notandum propter largum peccatum eruditissimorum virorum in stirpe Scipionum. Deinde opponit togatum sive privatum, qui in magistratu est, vel fuit. Infra: 'Sed Hispanis in triumphum et Pontificatum adsurgeret, fieretque ex privato consularis.' *Schegk*.

Circumdatus] Quod vulgo legitur, *cum dato laevo brachio toga laciniâ*, mendo non vacat. Nec difficilis correctio videtur; ipsa enim sententia *circumdatus* reponendum ostendit. Quod Valerii, lib. III. 2. hanc historiam recitantis, confirmat auctoritas. *Manutius*. *Circumdatus*] *Non cum data*: ut egregie emendabat Aldus. Moris enim fuit, ut in repentinis turbis imperator laciniam togæ, exerto dextro brachio, ita sinistrorsum in tergum rejiceret, ut ea revocata illum cingeret. Atque hunc habitum cinctum Gabinum vocabant. Quæ colligere possis ex Servio ad VII. Æneidos, Isidoro I. XIX. c. 24. ac veteri Scholiaste Peralli ad Satyram V. Utebantur etiam eo, qui sacris belli causa operabantur. Quod observatum Turnebo Adversariorum I. XXII. c. 20. Item, qui urbem essent condituri. Quod

docuit me Cato apud Servium ad *Æneid.* v. 'Condituri' (inquit) 'civitates, tanrum in dextra, vaccam in sinistra jungebant: et cineti ritu Gabino, id est, toga partem capitis velati, partem succincti, tenebant stivam obliquam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent,' &c. Ita locus hic scribendus est. Eodem habitu etiam indutus apud Corippum lib. iv., Justinus, cum de Senatoribus dandâ agitaret. Verba ejus ita constituenda sunt: 'Purpureos augens habitus, ritusque Gabinos: Cæjus Hydaspæis radiabat purpura gemmis.' Corruptissime editum est: *Cujus id aspiciens radiabat purpura gemmis.* Error ex eo, quia *Idaspæis* scriptum erat. *Vossius.* *Circumdata*] Communi consensu doctorum valuit hæc emendatio, cum fuisset, *cum data.* Causam hujus habitus reddit triplicem Appian. *Bell. Civ. i.* sive 'quod voluerit multitudinem ad se hoc signo contrahere;' sive 'pugnæ seu tesseram proferre,' sive 'reverentia Deorum sua cæpta velut obtogeret.' Quartam ex Plutarcho colligas: ut 'facilius per obvios perumperet hoc habitu,' quo et ceteri eum sequebantur. *Boecklerus.*

Qui salvam vellent Remp.] De formula hac vide Servium ad initium *Æneidos VIII.* *Vossius.* *Qui salvam vellent Remp.*] Haud dubie respicitur his verbis ad morem et solennia 'decernendi præsentioris in ultimis casibus auxilli,' nimirum 'ne quid resp. detrimenti caperet.' Quale decretum a ceteris senatoribus postulatum esse, diserte testatur Valerius: cunctis consentibus, 'ut Consul armis remp. tueretur' (eadem enim vis est hujus sententiæ, ac si dixisset, *vide-ret consul, ne quid resp. detrimenti caperet.* Confer Sallust. *Catil. xxix.* Cæsar. *Bell. Civ. i.* Cicer. *Orat. Catil. i. c. 1. et 2.* Dion. 48. 'negavit Scævola se quidquam vi esse acturum.' *Boeckler.*

Cum ceteris suis] 'Nam Gracchus domo cum proficiaceretur, nunquam minus terna aut quaterna millia hominum sequebantur.' Asellio apud Agellium lib. ii. c. 18. *Schegk.*

Conditionibus] Pactionibus et conventionibus. 'Conditionem' definit Donatus in *Andria*, 'case pactionem in se certam legem continentem.' Non tamen dissimulo scripturam *Bonhom. conditionibus.* Etiam non male: *Condicere* enim veteribus denunciare. Hinc Festo, 'Conditio in diem certam ejus rei de qua agitur devotio;' et *Duodecim tabulis*, 'condictus dies, iudicii causa constitutus.' Usi Plautus *Curculione*, *Apuleius*, *Cic. Offic. i. Idem.*

Non consistunt exempla] Pertinet huc eximius locus ex oratione Cæsaris apud Sallust. *Catil. 51.* 'omnia mala exempla ex bonis initiis' orta sunt: 'sed ubi imperium ad ignaros aut minus bonos pervenit, novum illud exemplum ab dignis et idoneis ad indignos et non idoneos transfertur.' Vide omnino quæ sequuntur, ubi exemplis illustrat, 'exempla non consistere ibi, unde capere;' sicut *Noster* loquitur. *Boeckler.*

CAP. 4. Aristonicus] Non justo matrimonio, sed ex pellice Ephesia Citharista cujusdam filia genitus. *Justin. i. xxxvi.* *Florus*, *Livius*, et *Strabo* lib. *xiv.* *Schegk.* *Aristonicus*] *Flor. ii. 20. 4.* 'regii sanguinis juvenem' vocat. Quod de 'origine extra conjugium, adeoque de filio naturali' *Enmenis* accipiendum est, nam *Velleius* 'de legitima et civili ratione atirpis' sentiens, merito 'mentitum,' ait, 'regiam stirpem,' ut *Asiam*, 'veluti paternum regnum' invaderet natus ex pellice. *Vide Justin. xxxvi. 4. 6.* *Boeckler.*

Hereditate] Romanos doli mali in adeunda hereditate *Attali* insimulat *Mithridates* apud *Sallustium*, et *Horatius Carm. ii. Oda 18.* 'neque *Attali* Ignotus heres regiam occupavi.' *Schegk.* *Hereditate*] Itaque *Romani*

se iustissimo titulo possidere Asiam gloriabantur. Et sane, 'alienari quædam imperia posse' exemplis compluribus (inter quæ etiam hæc nostra) ostendit H. Grotius de Jur. bell. et pac. partim 1. 3. 12. partim in Annotationis ad illum locum. *Boeclerus*.

M. Perperna] Qui consul ante quam civis, Valerius lib. III. cap. 4. Et quem triumphasse cum nostro, si vulgata sequimur, innuere videtur, contra mentem reliquorum auctorum, qui in provincia mortuum relinquunt. *Schegkianus*.

M'] Recte. Non *M.* ut vulgo. Sane *Manius* dicitur non solum Val. Maximo, sed et in Fastis. Atque ita etiam apud Strabonem lib. XIV. in editis olim exemplaribus legebatur. Quod non bene in sua editione mutavit maximus Casaubonus. Apud Justinum tamen lib. XXXVI. 'Marcus Aquillius' dicitur. Sed *Manius* rescribendum. *Voss.* Sed *M'. Aquillio*] Sed a *M'. Aquillio* legendum e Strabone lib. XIV. Val. Max. et Justino lib. XXXVII. *Manutius*. [Ut ita distinguatur, ductusque in triumpho, sed a *M'. Aquillio*, &c. Ursinus sed delet.] Sed *M'. Aquillio*] Seripserat Velleius, Aristonicum a Perperna victum: considerabatur, ut de eodem triumphasse illum diceret. Id falsum erat, quia Perperna in provincia erat mortuus. Sed cum ei successor esset datus *M'. Aquillius*, is reliquias belli confectis, egit triumphum, quem Perperna meruerat. Ob hanc causam rō sed adjectum. Retinetur vero *a*, frequenti Velleio more. Ita infra: 'expulsum civitate L. Saturnino:' et deinde, 'cum proxima regio castris Pompeio retinetur:' item, 'proruto vallo militibus receptus est:' posteaque, 'hoc M. Antonio acto illis legionibus saluti fuit.' Nisi tamen dandi casu hæc intelligere malis. Et hoc verius. Illud vero, 'capite pœnas dedit,' nequaquam ad Aquillium referri debet. Nam Aristonicus, ut Eutropius Oro-

susque referunt, senatus jussu in carcere est strangulatus. Cæterum rō cum strangulationis illius causam reddit. Quæ non monuissem, nisi locus hic vehementer viros doctos vexasset, atque acriter etiam ab illa esset vexatus. *Vossius*. Hæc tamen lectio, quæ in textu est, etiam retineri potest: *M'*. enim Aquillio triumphanti jussu senatus capite pœnas dedit.

Crassum Mucianum] Apud Agellium, sive A. Gellius est; ait Sempromius Asellio, quinque habuisse rerum bonarum maxima et præcipua; quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod Jurisconsultissimus, quod Pontifex max. Hunc consulem missum Cicero Philipp. II. Justinus, Orosius, Livius, et sequentibus consullibus, hoc est, proconsulem interemtum, Noster cum Obsequente narrat. In eo variat Florus lib. II. cap. 20. qui non occisum, sed captum vult. *Schegk.* *Crassum Mucianum*] Dissentiunt auctores super morte hujus Crassi. Strabo lib. XIV. Epitomator Livii lib. LIX. Eutropius lib. V. prolijo victum, et interemtum, narrat. Valerius lib. III. cap. 4., Florus lib. II. cap. ultimo, Orosius lib. V. cap. 10. tradunt, a Thræce (quorum maximus numerus erat inter præsidia Aristonici) occisum. Neutiquam vero ita super dignitate ejus pugnant auctores, ut ad Florum Vinetus; ad Justinum lib. XXXVI. arbitrabatur Bongarsius. Nam Strabo, Epitomator Livii, Justinus, Orosius, loquuntur de protectione ejus in Asiam, cum consulem vocant. At Velleium de reditu ejus loqui constat, nam addit, 'decedentem ex Asia proconsulem.' Itaque consulatus tempus sine dubio exspiraverat. Et sic etiam capiendus Florus, qui 'prætozem' dicit. Nam prætoris et proconsulis appellatio promiscue sumi solet. *Vossius*.

Et] Deleo et, repetitum e verbi

præcedentis ultima syllaba, *intermissio-
set*. Acidalius.

Tribuno Carbone] Homine eloquentissimo, et stellionis ad modum perverse nequam. Cicero in Bruto: 'Utinam in Tiberio Graccho, Caloque Carbone, talis mens ad Rempubl. gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit; profecto nemo his viris gloria præstitisset.' De contentione cum Africano idem in Miloniana, et lib. II. de Orator. 'Cum L. Opimii causam defendebat apud populum audiente me' (Antonius loquitur) 'C. Carbo consul, nihil de C. Gracchi cæde negabat; sed id jure pro salute patriæ factum esse dicebat; ut eidem Carboni Trib. pleb. alia cum mente Rempubl. capessenti, P. Africanus de Tib. Graccho interroganti responderet, jure cæsum videri.' Et idem hunc cum C. Catone Gracchum secutum scribit. Pœnam itaque non effugit. Accusatus a L. Crasso annos XIX. nato, auctore Tacito de Oratoribus, cantharidas sumisse dicitur. Cicero Epistola ad Pætum. *Scheghius*.

Jure cæsum] Diserte hanc historiam exequitur Val. Max. VI. 2. 3. Adde *Liv. Epit. 59.* Plutarch. Apophth. Quid autem; 'jurene cæsus Tib. Gracchus, sicut existimavit Scipio,' qui et apud Numantiam statim cum inaudivisset de exitu Gracchi, Hæmericum illud protulit: 'Ὁς ἀρόλοιο καὶ ἄλλος ὄντι τοιαῦτά γε βέβοι; Auctoritatis sane non parum est in dicente, sive prudentiam ejus spectamus, sive cum Graccho necessitudinem, de qua Valerius. Unde Martianus Capella lib. V., de argumentis agens, ab auctoritate peti argumentum, nobili hoc exemplo monstrat; 'Africanum dixisse, jure cæsum esse Tiberium Gracchum.' Dubitandi autem rationem suggerit Plutarchus, quod 'conspiratione divitum oppressus sit:' et Noster Velleius, qui cap. præcedenti videtur deplorare hanc cædem tan-

quam initium civilis perturbationis; et Fab. Quintilianus, qui Instit. Orat. lib. V. 13. 'si Nasica post occisum Gracchum defendatur exemplo Hæbas, a quo Melius est interfectus,' dici posse monet, 'Melium regni affectatorem fuisse, a Graccho leges modo latas esse populares: Hælam magistrum equitum fuisse, Nasicam privatum esse.' Excusatur tamen illa cædes et inter exempla præsentium vindicatæ seditionis refertur a Politicis, magnificeque commendatur a Val. Max. V. 3. 2. quippe cum de seditioso Gracchi animo factoque dubitari prorsus nequeat: nisi quod hoc ipsum exemplum cautionem debet suppeditare circa seditiones compescendæ: ubi in honorem salutis publicæ multa sane severitas concessa existimanda est, sed severitas illa nec ab uno in Rep. libera pendere debet, nec quovis modo adhibita proderit. Digna profecto morte commiserat Gracchus, atque illa mors, auctoritate supremæ legis, id est, salutis publicæ, citra obstaculum aliarum legum, irrogari poterat: sed a Nasica, non expectato senatus decreto, spreto consulis contradictione, commissas in publica concione civium manus esse, id non cariturnum prava consequentia, ut loquuntur, multi prudentum, nec citra rationem, verebantur. Pro Scipione equidem est, quod senatores plerique 'armis tuendam Remp.' censuerant, quibus Consul resistere non videbatur debuisse: sed quædam remedia præsentiora sunt, quam ut illa capiat publicæ tranquillitatis et civilis societatis libertatisque teneritudo. *Boecler*.

Noverca] Non mater. *Noverca*] Similiter Petronius in Eumolpiano carmine, quod vulgo inscribunt, De mutatione Reip. Rom. 'Aut qui sunt, qui bella jubent? mercedibus emtæ, Ac viles opere: quorum est mea Roma noverca.' *Acidal*.

Abhinc annos CL.] CLIX. reponen-

dum. *Manut.*

Post duos consulatus] Cur omittit Censuram et Auguratum? quæ utraque in prisco lapide :

P. CORNELIVS PAVLI. F. SCIPIO
AFRICANVS COS. II. CENS.
AVGVRE. TRIVMPHAVIT. II.

Lipsius.

Velato capite] Aurel. Vict. LVIII. 'obvolute capite elatus est, ne livor in ore appareret.' Vide doctiss. Kirchn. de funerib. Rom. II. 9. Addit Appianus: Καὶ οὐδὲ δημοσίᾳ ταφῆς ἔξωδον, μέγιστα δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἰσχυρῶς ὄντως ἢ παρ' ἀδελφὰ ἑργῆ τῆς ποτὲ χάριτος ἐκικρατεῖ, καὶ τῶδε ἐν τηλικούτων, οὐκ ἀπαργον ἐπὶ τῇ Γράρχου σφραγίσσει: Ne publice quidem funeratus est vir, qui reipub. tantum profuerat: tanto plus valuit præsens indignatio quam præterita gratia, atque hoc quantumcumque fuit, aucterium seditionis Gracchanæ fuit. Boecler.

Constatam insidiis] Variæ suspensiones de hujus obitu. Appianus Bellor. civil. lib. I. veneno sublatum testatur: Plutarchus in Fulvium rejicit; Cicero Epistola ad Pætum in C. Carbonem: Plin. lib. VII. cap. 44. in Metellum Macedonicum: Liviæ Epitoma cum Cicerone in Somnio in Semproniam uxorem Gracchorum sororem. *Schegkian.*

Anno ferme LVI.] [Metæ temporum, quas Velleius mox ponit, evincunt scripsisse eum LIV. *Lipsius.* *Annos ferme LVI.*] *Lipsius* emendat LIV. Antonius Bendinellus potius sequentia corrigit, et legit, in quem creatus est anno XXXVIII. (pro XXXVI. quod in libris erat) loc. contr. VIII. *Boecler.*

CAP. 5. *A. Bruti*] Is est, qui de Gallæcis et Lusitanis ex ulteriore Hispania triumphavit; *Decimus*, non *Aulus*, a Cicerone et aliis nominatus. Ut vel mendum sit hic in prænomine, vel, adoptatus ab A. Postumio Albino, prænomina adoptantis, ex veteri consuetudine, sumpserit. Quod num-

mus indicat argentens patricii Veneti nobilissimi, Andreæ Lanretani, sic inscriptus: A. POSTUMIUS. ALBINUS. COS. BRUTI. F. *Manut.* *A. Bruti*] Omnino *D. Bruti* legendum est, non *A. Bruti*, nam A. Postumius Albinus Bruti filius, qui habetur in argenteo denario, non ad eum, de quo hic agit Velleius, sed ad D. Brutum, Cæsaris percussorem, refertur, qui M. Bruti consanguineus fuit, et ab A. Postumio Albino Cos., ut videtur, adoptatus, BRUTI F. ex adoptionis formula dictus est. Vide Plutarchum et Dionem. *Ursin.*

Adita] Quidam libri, *adita erant*. De Gallæcis vide Strabonem lib. III. *Schegkian.*

Contrebram] Quæ Floro et Valerio Maximo est *Trebia*. Idem.

In procinctu] 'Procinctum' militem dixerunt antiqui, cum exercitus instructus est: sic procincta classis; procincta autem ideo, quod togis incincti ad pugnam ire soliti fuerant. Unde et testamenta 'in procinctu fieri' dicta, quæ faciunt ad pugnam ituri; sicut colligitur ex fragmentis Festi. Adde Gell. x. 15. Vide et Instit. Jur. lib. II. tit. 10. et ibi Annotata Cl. Vianii. *In procinctu*] Vocabulum Museum, et varie veteribus usurpatum. Apud Agellium lib. x. cap. 15. Fabius Pictor 'classem procinctam,' interpretatur exercitum armatum; et Apuleium libro II. 'procinctus Pompæ,' adparatum Pompæ, denotat. Et, habere in procinctu, idem, quod habere in mundo sive promptu. Quinctilianus pro Milite: 'Neque in militiam gravissimo, asperissimoque bello ita venit, ut nesciret sibi mortem in procinctu habendam.' Seneca de Clementia, lib. I. cap. 1. 'Nemo non, cui alia desint, hominis nomine apud me gratiores est: severitatem abditam, clementiam in procinctu' (vulgo in promptu) 'habeo.'

Et, 'reversus e procinctu,' idem Ammiano libro XIII. quod ex bello. Ad Ciceronem de Nat. Deor. libro I., Agellium, Festum, Schegk.

At Fabius Æmilianus, Pauli exemplo, disciplina in Hispania fuit clarissimus] Noli audire Lipsium, qui sic malebat distingui: At Fabius Æmilianus Pauli, exemplo disciplina, &c.] Pauli enim disciplina laudatur passim Livio, Plutarcho, et cui non? Vulgata præterea lectio multo magis ad gustum Velleii. Sic alibi, 'acer belli,' 'munificentie effusissimus,' 'lætus animi.' Ita et Virgilius in IV. Æneidos, 'furens animi.' et X. 'animi miserata.' item Terentius Eunucho Act. II. Sc. 3. 'falsus animi.' Ubi hanc auctoram ἀπίστωσιν notat etiam Donatus. Nec dubitem similiter, ex Nostro optime notæ Ms. reponere apud Lucretium de Rerum Natura lib. I. 'Nec me animi fallit Graiorum obscura reperta Difficile inlustrare Latinis versibus esse.' Ubi vulgo, animus fallit: quod perperam retinet Gifanius. Quibus adde, ut ad Velleii verba revertar, quod nemo veterum facile in prosa oratione dicturus fuerit, 'Fabius Æmilianus Pauli,' pro Pauli filius. Quamvis non ignorem, hellenismo hoc Poëtas aliquando usos. Vossius.

CAP. 6. Eloquentiaque] Contra omnium tamen sententiam Tiberium fratrem facile principem eloquentie laudat Florus. Schegkianus.

Et acrior] Acutius veriusque, et acrior repetens. Ipse, inquit, Caius majora molitus est quam frater, et eodem illo acrior. Ita est. Vis ingenii et oris apud Caium multo major. Lipsius. Et acrior] Lipsius maluit acrior, approbante Grutero; sed fortasse nulla ratio est, cur potius id nobis placere debeat, quam acrior: sicut inveniunt planum existimo esse. Boecler.

Plus D. jugeribus] Idem tradunt

Plutarchus, Appianus, Aurelius Victor, alique. Atque ita etiam apud Epitomatores Livii legendum esse, docuerunt Sigonius et Antonius Augustinus. Sine dubio itaque in mendo cubat Siculus Flaccus de conditione agrorum: 'Gracchus' (inquit) 'legem tulit, ne quis in Italia amplius quam ducenta jugera possideret,' &c. Omnino legendum est: quingenta jugera. Hinc quoque apparet, corruptam esse Columellæ lectionem de R. R. lib. I. cap. 3. ubi ait: 'Criminosum tamen senatori fuit, supra quinquaginta jugera possedisse. Suaeque lege C. Licinius damnatus est, quod agri modum, quem in magistratu rogatione tribunitia promulgaverat, immodica possidendi libidine transcendisset.' Nam et hic similiter rescribendum, quingenta. Vossius.

Judicia a senatu] Fuscæ historiam præter Valerium lib. V. Plinium lib. XXXIII. Augustinum lib. III. De civit. D. Appianus et Plutarchus. De iudicibus triga hic discordantium opinionum. Epitome Livii lib. XX. sexcentos equites, trecentis senatoribus admistos adfirmat. Plutarchus trecentis senatoribus, trecentos equites ait adscriptos, hoc est, inter utroque communicata iudicia. Verior, et majoribus tibicinibus nixa opinio, qui cum Nostro a senatoribus ad equites translata prodere insistent. Varro, Cicero, Appianus, Pædianus. Schegk.

Hunc L. Opimius, &c.] Facto sc. 8Cto, quo jubebatur Cos. Opimius σάξεν τὴν πόλιν διὰς δόναιτο, καὶ καταλθεῖν τοῖς τυράννοις, sive, ut Latini offerunt, 'videre ne quid reip. detrimenti capiat.' Quæ potestas Dictatoria est, ut recte animadvertit Plutarchus in Gracch. et explicat Sallust. Catil. XXIX. Primum Consuli tam concessa, et vice Dictaturæ postea usurpata, nisi quod aliquando ad plures magistratus, quam ad Cos.

pertinebat, sicut ex Jul. Cæs. Bell. Civ. I. intelligimus. Quod consilium veluti arcanum tuendæ adversum seditiosos publicæ majestatis, laudat Cic. Catil. I. 2. *Boecler.*

Unaque Fulvium Flaccum] Epitome Livii et Appianus, Fulvium Flaccum, et C. Carbonem creatos agro dividendo produunt. Cicero præter C. Carbonem et C. Catonem (si libri non mendosi) Tiberium secutum dicit. Apud Plutarchum solius Fulvii mentio. De Carbone mirum; novimus enim Opimium a Q. Decio postulatam Carbone hoc defendente absolutum. *Schegk.*

Esopo] Auctori virorum Illustr. *Esopus*. Plutarcho *Philocrates*, et Valerio Maximo dubium *Esopus* an *Philocrates* vocitatus. *Schegk. Esopo*] Veterem de hoc nomine dissensionem esse, liquet ex Macrobio lib. I. c. 11. *Vossius.*

Pomponii] *Lætorium* huic comitem dant Valerius, Orosius, et Victor. Quem Plutarchus *Licinium* appellat mendose. *Idem.*

Coclitia] Horatius Cocles tempore belli Hetrusci cum rege Porsena hostibus undique instantibus in ponte solus restitit, demum ponte reciso Tiberim transnavavit, neque arma dimisit. Coclites autem dicebantur veteribus monocnli.

Mira crudelitate] Quam et Plutarchus perstringit. Licet enim adversum perniciosos cives nihil crudeliter fieri posse videatur, tamen diligenter considerandum est, quid populi animos vel in præsens specie supplicii vel in posterum memoria nobilitatis et miseratione irritare possit. Ex temporis consideratione, ceterorumque momentorum, ita loquor. Erant enim tum tanta publicæ lateque fuscæ consternationis mala operienda potius moderatione, quam ostentanda terrore. Alias scimus in majestate Reip. vindicanda non inutiliter usur-

pari acerbitatem suppliciorum et contumeliam. *Boecler.*

Cap. 7. Viva adhuc matre Cornelia] Non omittatur ob raritatem, exemplum feminei roboris. Seneca de Consol. ad Martiam: 'Ex una tibi familia duas Cornelias dabo. Primam Scipionis filiam, Gracchorum matrem: duodecim illa partus totidem funeribus recognovit. Et de ceteris facile est, quos nec editos nec amissos civitas sensit: Tiberium Gracchum et Caium, quos etiam qui bonos viros negaverit, magnos fatebitur, et occisos vidit et insepultos. Consolantibus tamen miseramque dicentibus, Numquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperit.' *Lipsius.*

Optimis ingenii male usi] Sallustius tamen in Jugurtha, Gracchos veram gloriam injustæ potentiæ anteposuisse affirmare videtur: et Cicero in Rullum II. Gracchorum consiliis et sapientia multas Reipub. partes constitutas non negat. *Schegk.*

Scelus unicum] Acidalius pro summo et unici exempli scelere habet. Mihi rectius videtur Velleium ex Velleio interpretari, atque hunc locum cum simili et sensu et negotio comparare, de quo II. 6. 'Id unum nefarie ab Opimio proditum, &c. ut enim ibi taxatum pretio caput Gracchi; ita hic innocenti adolescentis supplicium sceleris nomine damnat: Cetera utrobique aspere quidem et crudeliter, ut loquitur, non tamen scelestæ gesta intelligens.' Unica cavet concordie Cicero, valde præcipue II. 48. 2. *Boecler.*

Quem pater legatum] Et quidem altera vice: cum demum Opimius in vincula eum dedit. Alias rectissime responderat Opimius primæ legationi: 'Non per legatos debere ipsos cum senatu agere, sed ut cives venire ad satisfaciendum senatui et dicendam causam.' Argumento vere pragmatico, negabat 'convenire iis jus

mittendi legatos nuntiosque ad senatum; quorum tractationem si admisisset, jam de Majestate publica aliquid imminutum esset, cui ad parendum se sistere ut *δρεΐθωτος πολίτης*, non occurrere ad paciscendum debet, quisquis inter cives et membra civitatis cupit haberi. Sicut nec ex diverso ad tumultuantes cives legatos mitti decorum est Belp., sed nec tales legationes hoc nomine, si proprie loquamur, appellandæ sunt. Egregius est locus apud Dion. in Orat. Cicer. adversus Anton. lib. XLV. *πῶς μὲν γὰρ οὐκ ἀλογὸν κήρυξεν ὁμῶν καὶ πρεσβείας πρὸς τοὺς πολίτας χρῆσθαι; Τοῖς μὲν γὰρ ἀλλοφύλοις καὶ ἐπισηρικεῦσθαι καὶ διαπρεσβεῦσθαι δεῖ πρότερον καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς δὲ δὴ πολίταις τοῖς ἀδικουσί τε, παραχρήμα τὴν τιμωρίαν ἐπάγειν, ἢ μὲν ἐπὶ ταῖς ψήφοις αὐτοῦς λάβητε, δικάζοντας, ἢ δὲ τοῖς ὄκλοις, πολεμοῦντας, et quæ sequuntur: Quo modo non sit turpe, præconibus nos et legatis uti ad cives? Nam cum extraneis quidem per nuntios ante omnia legatosque agi par est ac necessariam: civibus autem nefaria parva statim intelligenda est; iudicio quidem, si sententias ferre integrum est; sin vero ad arma confugerunt, bello persequendi sunt. Idem.*

Harpusæ Tuscul] Vulgo, *Fuscus*.
Harpusæ Tuscul] Herennius Siculo.
 Sed aliter Valerius lib. IX. cap. 12.
Mammius.

Quin tu hoc potius] Hæc verba cum gestu et demonstratione intelligenda.

Damnatum postea publico iudicio] Ob acceptas a Jugurtha pecunias. Sed indigne. Cicero pro Sestio: 'Unus in hac civitate, quem quidem ego possum dicere, præclare vir de Republ. meritis, L. Opimius, indignissime concidit. Cujus monumentum celeberrimum est in foro, sepulcrum desertissimum in littore Dyrrachino relictum est: atque hunc tamen flagrantem invidia propter interitum C.

Gracchi semper ipse P. R. periculo liberavit, alia quædam civem egregium iniqui iudicii procella pervertit.' In ejusdem laudibus sæpe in Bruto, de Legib. et in Pisonem. Schægk.

Parum] Lipsius legit *parva*.

Opimiani] Vini, pro vici, repositi; quam mihi conjecturam attulit antiquitatis observatio; nam Cicero in Bruto, 'Si quis,' inquit, 'Falerno vino delectetur, sed eo nec ita novo, ut proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, ut Opimium aut Anicium consulem quærat.' Accedit Plinii testimonium his verbis, lib. XIV. 4. 'L. Opimio consule ea cæli temperies fulsit, quam cocturam vocant, solis opere, natali urbis DCXXXIII. durantque adhuc vina decentis fere annis, jam in speciem redacta mellis asperi: (etenim hæc natura vinis in vetustate est) nec potari per se queunt, si non pervincat aqua, usque in amaritudinem carie indomita.' Et eodem libro, cap. 14. 'Apothecas fuisse, et difandi vina solita anno DCXXXIII. Urbis, apparet indubitato Opimiani vini argumento, jam intelligente suum bonum Italia; nondum tamen ista genera in claritate erant: itaque omnia, tunc genita, unum habent consulis nomen.' Vide et Plutarchum in C. Graccho. *Mammi*.

Quod jam nullum esse] Testatur tamen Plinius Nat. Hist. lib. XIV. c. 4. Opimiana vina suo ævo adhuc durare: Martialis etiam ea passim laudat. Misere itaque, virorum doctorum iudicio, hic fallitur Velleius. Sed illi mihi mentem Velleii, etsi minime obscuram, non adsecuti videntur. Hæc enim est ejus sententia: seculo suo esse, qui Opimiano vino se jactent: sed ingens temporum intervalum facile arguere, id non esse ex illo veteri. Probabili sane argumento usus est. Et quidam credamus,

impositum Plinio, Martiali, aliisque; qui tanto post Paterculum florere spatio? Ego non aliter existimo. *Vossius.*

Anni CLI.] *Lege cl. Manut.*

Visa ultio] Vox ultio inconcinne repetitur: me arbitro, delenda: faciendumque, et *visum privato odio m. q. p. vindictæ datum.* Quid visum? factum nempe Opimii. *Lipsius.*

Privato odio magis] Non tam res ipsa et vindicta Gracchani furoris, quam modus vindicandi, quæque accessere, citra vindictæ necessitatem usumque, toto hoc capite perstringuntur. Ita ferme Sallustius Jugurth. 16. [*‘L. Opimius Cos. C. Graccho et M. Fulvio interfectis, acerrime vindictam nobilitatis in plebem exercuerat.’*] *‘vindictam nobilitatis’* vocat, et *‘odium in plebem’* innuit. *‘Debet autem omnis animadversio, non ad ejus qui punit aliquem, sed ad rei. utilitatem referri,’* inquit Cic. Off. 1. 25. itaque affectus privati vel maxime hic compescendi sunt. *Boecler.*

CAP. 8. *Narbo Marcius]* Vide Annotationes ad Sallustium.

Cato consularis] Gryphii liber, *M. Cato cons. C. Cato cons.* ex Ciceronis in Verrem actionis v. lib. iv. et ex Bruto. Gessit consulatum cum M. Acilio Balbo, anno U. DCXXXIX. *Manut.*

Quater millibus] Non grandis omnino hæc mulcta judiciaria, uti series et scopus indicat Velleiani sermonis. Tamen Franc. Hotomanno visa justo minor, rescribitque, *quadringentis millibus.* Non assentior. Quid? Cicerone duobus locis an pari fiducia corrigitur, qui minoris summæ auctor? Ille sic in Verrem III. *‘Qua in civitate C. Carboni clarissimo homini H. SS. XVIII. œ. lis æstimata sit.’* Iterum in eandem IV. *‘Quo damnato’* (Catone) *‘tum cum severa judicia fiebant, H. SS. XVIII. millibus lis æstimata est.’* Si quid ergo hic mu-

tandum (et certe optior) Ciceronis numeri obtineant et reponantur: *Lipsius. Quater millibus]* Legendum XIX. ex Ciceronis Philipp. III. et IV. Quod alii jam monuerunt. *Vossius.*

Factaque ad consilium] Sensus iste: Quæ quisque fecisset, ad consilium et *apud se* facientis, tanquam ad regulam referebantur, delictique æstimatio non ex modo pretil ac rerum, sed ex voluntatis ad peccandum determinatione, ut sic dicam, constituebatur. *Quid,* ad speciem delicti; *in quantum,* ad modum rei, pretilque pertinet. *Boecler.*

Metelli fratres] Vulgo *M. Metelli. Metelli fratres]* Foedum mendam sententiam contaminavit; qui enim antiquas notas II. quibus duo significatur, ignorarant, *M. reposerunt.* Duos porro Metellos fratres simul triumphasse, Marcum de Sardis post annum, quam consul fuerat; Caium, cui Caprario cognomen fuit, ex Thracia in consulatu, testatur Eutropius, his verbis: *‘C. Cæcilio Metello, et Cn. Carbone Coss. duo Metelli fratres triumpharunt, alter ex Sardinia, alter ex Thracia.’* *Manutius. Metelli fratres]* Legit Pighius, *M. et C. Metelli.* *Voss.*

Non minus clarum exemplum] *‘An fratribus in eodem ædillium, prætorum, consulumve ant aliorum magistratum collegio apud Romanos esse licuerit,’* disquirat et postea negat Langlæus semestr. VII. 3. Nam quod personis, e. g. in gratiam Scipionum concessum sit, in exemplum non trahi, nec ad alias personas produci debere. Et cum Velleius notanter limitet, (in verb. *‘sed alterius in adoptionem dati,’*) satis planum esse, non ejusdem amplius familiæ censendum, qui adoptione in aliam transierat. *Mutiorum prætorum diversa jurisdictio abolvere videtur.* Ceterum Clapmar. II. 12. inter *arcana Aristocratica* hoc refert, *‘ne duo ex una familia, vivo*

utroque non solum magistratus sint, sed ne quidem uno tempore in senatu.' *Boeclerus*.

In collegio consulum] Fasti Capitolini huc mire conferunt: L. MANLIVS. L. E. L. N., ACIDINVS FVLVIANVS Q. FVLVIVS. Q. F. M. N. FLACCVS. HEI FRATRES GERMANI FVERVNT. *Schegk*. Acidini] Vulgo, *Acidiani*. *Acidini*, legendum videt, quicumque sit paullo humanior. Quod etiam Fasti Capitolini declarant, anno U. DLXXIV. *Manutius*.

Quod solis contigerat Scipionibus] An, ut fratres germani duo Scipiones censuram simul gererent, quod proxima videatur indicare superiora verba? Nulla mentio, nullum omnino vestigium in historici. Quid igitur? Hoc fortasse: cum Velleius colligat fratres eundem simul honorem assecutos, fieri potest, ut, quemadmodum de triumphantibus Metellis, consulibus Q. Fulvii filiis, censoribus rursus Metellis, postremo narrationem suam concludat, exemplo duorum fratrum germanorum, qui aedilitatem, eodem anno administrarint: hi fuere, P. Scipio, qui postea Hannibalem devicit, et Lucius ejus frater; quod Polybius initio lib. x. plane declarat. Hoc notandum putavi, falsa quorundam admonitis conjectura, qui *Cæpionibus* legendum existimant, quorum fratrum alter ante Metellos, alter post, censuram gessit: cum Velleius eos commemoret, qui eodem anno simul honorem eundem adepti sunt. *Idem*. *Quod solis contigerat Scipionibus*] Sed postea etiam Lucullorum exemplum habemus in Plutarchi Lucull. *Boecler*.

Cimbri et Teutoni] Vide Annotationes ad Sallustium.

Minucii, &c.] Sigon. Comment. in fast. et triumph. Rom. ad an. DCXLIII. *Boeclerus*.

Scordiscis] Scordisci, *Xopdiscos*, Ptolemæo Pannoniæ Inferioris po-

puli, quos Strabo etiam Scordiscas vocat, et Scordissos Sex. Rufus, qui eos in Thracia vicina regione ponit. Strabo eos Illyricis et Thracibus permixtos scribit. Rasciam eis attribuit hodie Castaldus: 'Ipsi se vocant nunc Bosnachi,' inquit Dom. Niger: hoc est, Bossen Germanice. Scordiscorum etymologiam lege in Britannia Humfredi Lhuydi. *Cordistæ*, *Koplistæ*, sunt male apud Athenæum lib. vi. qui Galatas ex iis facit, qui cum Brenno Delphicum templum spoliaverant. *Scordiscas* Gallos nominat Posidonius, apud Strabonem, qui eos duplices facit, cis et ultra Istrum incolentes. Hos novit quoque Trogius xxxii. Vide tabulam Ptolemæi in Europa quintam. *Ortelius*. *Scordiscis*] De his ita Florus lib. III. 4. 'Sævissimi omnium Thracum Scordisci fuere, sed calliditas quoque ac robur accesserat. Sylvaram et montium situs cum ingenio consentiebant. Itaque non fusus modo ab his aut fugatus; sed (simile prodigio) omnino totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato. Didius vagos et libera populatione diffusos, intra suam repulit Thraciam. Drusus ulterius egit, et vetuit transire Danubium. Minucius toto vastavit Hebrum, multis quidem amissis, dum per perfidum glacie flumen equitatur.' Gens originis Gallicæ Epit. Liv. LXIII. et Justin. XXIII.

CAP. 9. *Namque Mucius*] Erratam hoc: illud recte, *Nam Q. Mucius*. *Manut*. *Namque Mucius*] Non omnem ei laudem dicendi omnes detrahunt: quem Tullius quidem in Bruto 'jurisperitorum eloquentissimum' satis quam magnifice prædicat: oratorum tamen in numero non collocat. Sed quid 'propria eloquentia' hic sonat? Forte verius legerim, *juris scientiæ prope quam eloquentiæ nomine celebrior*. Forte posui, nam nunc jam video, sic me posse interpretari: ut eloquentiæ

studium, sic laudem minus illi propriam, quam juris scientiæ fuisse. Quod ut sit, ut est quidem certe, non deero tamen eadem irjectione, nulla alia mutatione, sic rescribere: *juris scientiæ propriæ, quam eloquentiæ nomine*. Denique si nihil velis mutare, saltem *scientiæ* legere sustineas, ut-
cunque de cetero statueris, *Acidalius*.

Togatis] Comœdiis, a Romana actorum toga, sicut palliatæ Græcorum erant.

Historiarum auctor] Videndus Vossius de Lat. Histor.

Rutilius] An iste Rutilius, qui historiam Romanam Græca conscripsit lingua, auctore Athenæo lib. iv. ? Annuit vir litteratus in Emendationum libris. Vereor, ut largiter erret: is enim, de quo Athenæus lib. iv. vixit tempore Apicii, cujus opera et in exilium misus: at Apicii ævum quis ignorat? Verius igitur Phœnix Jnriconsultorum Cujacius Observat. lib. ii. c. 27. eum intelligit, qui Asconio Quæstor, sive legatus Macil Scævola procos. Asiæ fuit, et quem noster infra damnatum repetundarum tradit. De historicorum choro, eos vide, qui fragmenta sedulo et laboriose acquisiverunt. *Schegkiius*. *Rutilius*] Fallitur vehementer Schegkiius, qui asserere conatur, alium hunc esse ab illo, quem historiam Romanam Græce scripsisse lib. quarto testatur Athenæus. Contrarium verum esse, jam docuit parens lib. i. de Historicis Græcis cap. 29. *Vossius*.

Pomponium] Falluntur vehementer, qui putant, a Velleio Pomponium ferri inter historicos, quia historicorum nomina sint, quæ præcessere: Nam alius est scopus Velleio, qui temporam, potius quam studiorum, spectat similitudinem: ut manifestum ex eo, quod dicit 'novitate inventi a se operis commendabilem.' Ubi Atellanus eum intelligere, clarum est. *Idem*. *Pomponium*] Scilicet Atellanarum scriptorem: itaque præ-

mittit: 'sane non ignoremus,' q. d. Dum in his temporibus signanda versor, non omittendus est Pomponius diversorum quidem studiorum, sed ejusdem ætatis scriptor. Euseb. Chron. i. de iisdem temporibus: 'L. Pomponius Bononiensis Atellanarum scriptor clarus habetur.' *Boecker*.

CAP. 10. *Abhinc annos CLVII.]* Lege CLIV.

Lepidum Æmilium] Male vulgo, *Ælium*. *Lepidum*] Cui dubium est, *Æmilia* gentis, non *Ælia*, cognomen *Lepidum* fuisse? *Mant*.

Adesse] Verbum solenne Censorium: quo notatur citatio ad censores. *Boecklerus*.

Si quis tanti habitus] Livius lib. XLV. 'Et eos, qui prædium prædiæve rustica pluris sestertium xxx. haberent, censendi jus factum est.' Et Cicero pro Cælio: 'Triginta millibus distitis eum habitare.' Adjunge de Crasso et Domitio Plinii locum lib. XVII. 1. qui tamen in mendo cubat. *Schegk*.

Domitii ex Arvernii] Ille Bitultum sive Betultum regem eorum perfide vinxit, Valerio si fides lib. IX. c. 6. hic, cum isto feliciter pugnavit. Vide Cæsarem lib. i. Bell. Gall. Et quod noster Domitium ex Arvernii, Fabium ex Allobrogibus tradit, dissentiant Strabo lib. IV. Orosius lib. III. c. 13. Florus I. III. c. 2. De cognomine *Allobrogis*, Pædianus. *Schegk*.

Arvernii] Arverni, ἀρβεροί, Cæsari et Ptolemæo sunt Galliæ populi. *Arverni*, ἀρβεροι, Stephano. Hodie *Auvergne* nominatur eorum regio. Horum agri descriptionem lege apud Sidonium ad Aprum suum IV. *Ortel*.

Allobrogibus] Glossarium Isidori vocis etymon innuere videtur. Nam habet: 'Allobroga, Gallus rufus.' Cui consonat et vetus Commentator Horatii ad istam in Epodis versum: 'Novisque rebus infidelis Allobrox.' Ait ibi: 'Allobroges sunt Galli rufi et Sequanici dieti, incolentes illum tractum Alpium, qui est a Vesontio

ia Germaniam, qui vehementer res novas affectant, unde et ducibus suis raro fidem servant, habentque flavum præcipue capillitium.'

iv. *ante hanc*] Vulgo, uti *ante hanc*.

iv. *ante hanc*] Locus quem haud temere transeam, a verbis corruptum, ab historia involutum. Quid illud uti? corrigant vii. [Manantium intelligit,] et receptum id jam in libros, quasi certam. Ego miror. Nam ad vestigia scripturæ haud improbum hoc fateor: quid tamen ad Vellei mentem, aut historicam fidem? Ecce Velleius ait, peculiarem quamdam et artatam numero felicitatem Domitiæ familis se notare. Ubi ea hic? quodne septem in ea consules? nam illuc referunt. Ridiculum. Ego triginta gentes Romanas dabo, in qua longe plures: dabo unam Claudiam, in qua viginti octo. Denique quomodo fides constabit de septem triumphis? nam hoc additur, omnes pæne ad triumphi insignia pervenisse. Atqui volve revolve Annales, duos modo triumphos in Domitia gente reperies, quod Suetonius notat, diligens et fidus observator talium rerum. Hæc incommoda in ista correctione sunt. Nos ergo legimus, iv. *ante hanc*, id est, quatuor, ista mente: in una familia fuisse quatuor singulis parentibus genitos, ipsosque singulos (nam hoc illud rarum quod intelligit, ex unicus unicos semper natos,) et eos omnes ad consulatum pervenisse, ad triumphum pæne omnes. Velim igitur etiam scribi, *singulis parentibus geniti*, clarius ad hanc sententiam exprimendam, non *singulis*. Quod tamen si retines, eodem trahe. Ab hac postra correctione Vellei verba sunt, 'artata numero felicitas: et de paucis ostendit se loqui. Etiam Suetonii Domitianum stemma, quod initio Neronis legis. Ibi enumerat ab Domitio Allobrogico, quatuor parentibus anis unicos, ad Domitium usque patrem Neronis: qui est iste ipse

Velleianus 'nobilissima simplicitate juvenis.' Hæc ergo liquent: et omnes isti consules. Sed de triumpho quid? ubi quattuor? Nego esse debere; nam dixit Velleius (cujus verba jure pensito) 'pæne omnes.' Ergo pervenerint uno minus. Sed hos ipsos tres quomodo expedio? Ex eodem Velleio: qui dixit non 'triumphos,' sed 'triumphi insignia.' Ergo tanto duo triumphi, alter Domitii Allobrigici notus, alter Domitii Calvini de Hispanis anni DCXXI. Tertius autem Domitius, avus Neronis; donatus est sub Augusto 'ornamentis triumphalibus, ex Germanico bello.' Suetonius auctor. Jamne tenebrosæ notulæ lux facta? Mihi videtur.

Lipsius.

CAP. 11. *Natus equestri loco*] Alii originem viliores Mario tribuant, ut auctor de viris illustribus: qui ait, 'humili loco natum.' Ut Plutarchus qui scribit *ἡγεμονος γένειον πατριάρχου ἀδελφῶν, ἀβροῦργων δὲ καὶ περὶ τῶν: natum parentibus plane ignotis, et operariis atque pauperibus.* Et Juvenalis: 'Volscorum in monte solebat Poscere mercedes alieno lassus aratro.' *Idem.* *Natus equestri loco*] Forte *natus agrarii loco*. Sane ipse Paternulus sub finem voluminis ait, Mariam, 'obscuro loco natum.' Plinius vero lib. XXXIII. cap. 11. 'aratorem Arpinatem' nominat. Cum quo consentit Juvenalis Sat. VIII. Item Julius Cæsar, qui eam 'rusticam, ac non Romanam quidem originis,' fuisse asserit. Denique Valerius Maximus, Plutarchus, omnesque alii vilissimam ei originem assignant. *Vossius.* *Natus equestri loco*] Alii plerique obscuram originem tribuant. Ipse se 'hominem novum' vocat apud Sallust. Jug. 86. in qua eadem oratione cum de fiducia generis, quæ nobilibus adesset, præmisset, addit: 'michi spes omnes in me met sitæ: quas necesse est et virtute et innocentia tutari.' Hinc etiam videtur, 'illud odium invidiæ Nobili-

tatis in Marium, rursusque 'Marii vehementia adversum Nobiles,' originem habere. *Boecler*.

Triumphus] Vide Sigon. Comment. fast. et triumph. Rom. ad ann. DCXLIV. Et meritum, virtutisque, &c.] Inducta copula que, sententiam patefacit. *Manutius*.

Amplius XII.] Iterum in observatiuncula ista hæremus. Si verba, ut posita scriptaque, accipis, falsa sunt. Non enim profecto intra tot annos, *amplius XII.* Consules aut Censores aut Triumphales fuere. Quid si notulas detrahas, scribasque, *amplius X.*? Id certe verum sit: et reperio ab anno DCXXXIII. ad annum DCLVI. (qui sunt anni XII.) reperio inquam in gente Cæcilia Consules quinque, Censores duos, Triumphales quattuor. Ergo *undecim*, nisi quid in vestigando me fugit. Corripe me, non corripere, si ita est. *Lipsius*.

CAP. 12. At C. Marius] Consule Salustium in Jugurtha.

Ut præcaventibus fatis] Tentabam, patria caventibus fatis: quasi compendio scriptum verbum fuisset; nec nunc pœnitet. Hæc autem referenda ad necessitudinem, quæ more prisco inter Consulem et Quæstorem est, qualis inter patrem filiumque. Cicero non uno loco. *Lipsius*. *Ut præcaventibus fatis*] Satis obscura est hæc ἐπεμβολή, quomocumque accipiamus. Si enim accipias, fata jam tum illa inter præsidem et quæstorem necessitudine velut præcavere voluisse futuras discordias et bella civilia: sive, Lipsiana correctio (*patria caventibus fatis*) eodem sensu, aut consulendi significatu, et ita explicetur, quasi illis rerum Marii ope gestarum præludii veluti ad majorem Cimbrici belli fortunam ac reip. liberationem consultum Romanis fata voluerint, sicut in descript. bell. civil. Florus, 'actum erat,' inquit, 'nisi Marius illi sæculo contigisset' (quod tamen darius erit concinniusque) non satis

apte hærebant textui illa verba. *Boeclerus*.

CXXXIX.] Lege CXXXIV. *Manut.* *Consulatus initio*] Recte *initio*: stante Repub. designatus consul imbat consulatum more majorum Kal. Januar. qui, subsecuto Imperatorum ævo, *Ordinarius* dicebatur; quia ex tunc in singulos annos plures Consules creari inoleverat. *Cassiodorus* et *Apollinarius*. *Schegkianus*.

Cimbris ac Tentonis] Nota Cicero nem de provinciis Consul. et *Salustium* in Jugurtha hos Gallorum generali nomine concelebrare. *Schegkianus* [*Cimbris*] Gallos appellavit *Salustianus*, forte quod teste *Orosio* et *Eutropio* Cimbris atque Tentonis etiam *Tigurini* atque *Ambrones* se miscuerint: vel quod Gallorum (vel potius *Calturnum*) nomine et Gallos et Germanos antiqui intellexerint. Vide *Annotat.* ad *Salustium*.

Manitiumque] *Manitium* repono ex *Cassiodoro* et *Obsequente*. *Manut.* *Manitiumque*] Nihil muta si sapias. *Tacitus* in *Germania*: 'At *Germani* *Carbone* et *Cassio* et *Scauro* *Aurelio* et *Servilio* *Cæpione*, *M.* quoque *Manlio* fuis vel capitis, quinque simul consulares exercitus populo Romano.' Facit *Epitoma* *Livii* LXXVII. *Salustianus* *Jugurtha*, *Orosius* lib. v. cap. 16. *Cassiodorus*. Aliis *Mallium* arripet. Sciant hoc Græcum, illud Latinum. In prænomine dissensus. *Salustio* et *Tacito* 'Marcus,' *Livio* et *Orosio* 'Caius;' aliis 'Cæus.' *Schegkianus*.

Scaurumque Aurelium Cœs.] Legatum fuisse, cum captus et occisus est, *M. Scaurum*, ostendit *Epitome* *Liviana*. Itaque legendum puto, *consularem*. Triennio enim ante consulatum gesserunt, anno U. DCXLV. Et *Orosius*, 'In ea,' inquit, 'pugna *M. Aurelius* consularis captus, atque interfectus est.' *Manutius*.

Populus crearet] Advocando minorem ejus partem. *Cicero* in *Rullam*.

Abrogavit postmodum Sulla, restituit Labienus, Dio lib. xxvii. De collegio Cicero in Epistola ad Appium 10. 'Amplissimi sacerdotii collegium; in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptare quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus.' *Schegkian.* *Populus crearet*] 'Pontifex maximus, et rex sacrificulus, et flamines a populo creati, pontifex quidem tribus comitiis, rex centuriatis, flamines curiatis, tum cum reliqui sacerdotes a collegiis cooptarentur: quos omnes postea Cn. Domitius ad comitia populi tributa transtulit anno dclx. Mario et Oreste Cos. quam legem post a Sylla sublatam, et iterum a T. Labieno tr. pl. Cicerone Cos. relatum, iterum M. Antonius Cos. post Cæsaris Dictatoris necem abrogavit. qua insequenti anno una cum ceteris Antonianis legibus Sc. sublata, res rursus ad populi comitia rediit.' Libuit hæc ex Sigon. de Antiq. jur. civ. Rom. i. 19. adscribere. *Boecler.*

Aquas Sextias] In Gallia. Vulgo Aix. Neque incelebre hæc tempestate oppidum cenesetur, conditumque olim a Sextio, ita dictum ob aquas et scaturigines, quæ juxta sunt calentes.

Amplius cl. millibus hostium] Bene postero die: et tunc iterum pugnatum. Plutarchus aliique consensu tradiderunt. Orosio quid visum dissentire, sic scribenti? 'Quarto die rursus productæ utrimque in campum acies, usque ad meridiem pæne pari pugnare discrimine.' Non potest, ut hæc res fuit, de quarto die. Audacter emendo, *Orto die.* Lipsius.

Nomen erat Raudii] Florus 'Claudius; veteres eruditissimi Vineti 'Raudium,' nec numerus cæsarum convenit. Vide Livium, Orosium, Eusebium, Florum. *Schegkian.* Victor 'in campo Caudio.'

Decertare præstare] Vir doctus ex-

istimabat deesse, cum Cimbris. Cui non adsentio. Vera lectio haud alia, ac vulgata. Nec periculum fuit, ne de aliis, quam Cimbris, hæc caperentur. Nam Cimbrorum solum, et Teutonorum, sedibus suis egressos, narravit Velleius. Tentonorum autem gens jam excisa erat, ut paullo ante memoratum. Satis clarum itaque, ad Cimbrorum hoc referendum, etiam nomen eorum non exprimitur. *Vossianus.*

c. m. hominum] Ut alii summas cæsarum captorumve concipiunt, videntur geminanda centenaria hic nota: cc. hominum. Lipsius.

Ac bona malis repensasse] Fortasse facilius legeres: mala bonis repensasse, sicut alii loquuntur; quanquam hunc sensum etiam usitata lectio sustinere potest. Magnum oppido et reip. periclitanti salutare cumprimis facinus: sed quæ merita possunt contra ultimam turbatæ patriæ impietatem nominari? Et si recte rem putamus, plus est quod nocuit patriæ Marius, quam quod profuit. *Boecler.*

Consul] Acidilius legit *consularibus*, putatque ex decurtatione vocis Cos. postmodum *consul* substitutum esse.

In Hostilia curia] De Curia, et quomodo per angures constitutæ esse deberent, vide Marlian. lib. ii. c. 10.

Cap. 13. M. Livius Drusus] Cicero pro Milone, Plutarchus Catone. Non fuit ille, ut nuper quidam ad Orat. pro Milone falso putavit, qui C. Gracchi pernitiosos conatibus restitit, cuius mentio apud Plutarchum, Suetonium, Appianum, Ciceronem De finibus; sed ejus filius, de quo C. Carbo apud Ciceronem in Oratore: 'O Marce Druse' (loquitur de patre) 'tu dicere solebas, sacram esse rempub. quicunque eam violasset, ab omnibus ei esse pœnas persolutas: patris dictum sapiens, temeritas filii comprobavit.' De temeritate Valerius lib.

ut: cap. 5. 'Seditiois causam invenies in Epitoma 70. Flori lib. III. Cic. de Oratore II. aliis. Scheghini. P. Rafinium] Rafim. Est ille ipse historicus, de quo supra, Consul cum Manlio. Vita Socraticum probavit. Certatim in eo extollendo scriptores. Minutius in Octav. 'Quod si mundus divina providentia et alienus numinis auctoritate regeretur, nunquam mereretur Phalaris et Dionysius regnum, nunquam Rutillius et Camillus exilium, nunquam Socrates venenum.' Damatus Smyrnæ commigravit litterarum studio. Ovidius de Ponte lib. I. 'Et grave magnanimi robor mirare Rutilli, Non usi redditus conditione dati. Smyrnæ virum tenent.' *Idem.*

In his ipsis, que pro senatu moliebatur] Notabilis est Sallustii locus Orat. II. de rep. ord. 'M. Livio Druso semper consilium fuit, in tribunatu summa ope mihi pro nobilitate: neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent homines factiosos, quibus dolus atque insidia fide cariore erant. Ubi intellexerant, per unum hominem maximum beneficium multis mortalibus dari, videlicet et sibi quisque concessus, malo atque infido animo esse, de M. Livio Druso juxta ac de se existimaverunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam solus serum potiretur, contra eum nixi, sua ipsius consilia disturbaverunt.' *Bœcher.*

Ut minoribus perceptis] Hæc vetus lectio, non *perceptis*, ut volunt. *Voss.*

Ab ipso] Voces, ab ipso, superfluere censeo. *Lipsius.*

CAP. 14. Incognita] Possis legere *incognita*.

Culleo percussus] A C. Varo. Cicero de Natura Deor. III. Ambigunt tamen auctores. Senecam De brevitate vite conste, Pliniusque lib. XXVIII. cap. 9. Leges ejus tanquam contra auspicia late, consule Philippi referente, uno SC. sublatis. *Pæ-*

Dolph. et Var. Clau.

dianus, et Cicero de Legib. III. Scheghini. Culleo percussus] Florus, quasi de fatali morte, 'Drusum,' inquit, 'ægrum rerum temere metamurum maturo, ut in tali discrimine, mors abstulit.' Ceteri tamen persecutoris manu (Ciceroni 'C. Varus, homo importunissimus' vocatur) peritias consentiant. Senec. de brev. vit. VI. Disputatur, an 'ipse sibi manus attulerit. Subito enim vulnere peringuen accepto, collapsus est: aliquo dubitante an mors voluntaria esset, nullo, an tempestiva.' *Idem* Consol. ad Marc. XVI. 'intra penitus interentum, incerto cædis auctore' memorat. *Bœcher.*

Dammus] Vulgo, *templum*.

Libera a conspectu] Quis non videt superfluere, tanquam interpretamentum sequentis sermonis, *libera a conspectu*? Itaque tollatur. *Gruter.* Tolerari tamen potest.

Arbitris] Vulgo, *hominibus. Arbitris*] Prima Editio optime, *ab omnibus arbitris*. Arbitri sunt inspectores, censores, quique facta tua aut verba arbitrentur. Plautus: 'Potare, amare vult, ne qui sciat Neve arbitet ut.' Iterum: 'Secede huc nunc jam si videtur procul, Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant.' *Lipsius.*

Neque quinquam in eam despicere posses] Non alit idem, quod in præcedentibus, *Velleius*. Nam *despicere* valet, ab alto inspicere. Falluntur itaque, qui verba hæc pro glossemate inducenda esse, contendunt. *Vossius.*

Ut quicquid agam] Vir vere antiquus Romanum ad morem: 'Nam, ut ait Cato, et in atrio et duobus ferulis epulabantur antiqui:' unde Juvenalis: 'quasi ferula septem Scretto cenavit avus?' 'Ibique etiam pecuniam deponebant, unde qui honoratior servus erant, liminum custodes adhibebantur,' et quæ sequuntur in Servio ad hoc Virgilii; 'vocemque per ampla volutant Atria.' Et Valerius lib. II. cap. 5. 'Nam man-

Pater.

X

mais vñs prandere et cenare in propatulo, verecundia non erat: nec sane illas epulas habebant, quas populi oculis subjicere erubescerent.' *Schegk.*

CAP. 15. Quod extra Italiam colonias possit.] Sigon. de Antiq. jur. provinc. 1. 2. Est autem laudabili observatione. hic a Velleio animadversum et comparatione nobilium exemplorum veluti commentario illustratum, 'illud Romanorum de colonis extra Italiam non deducendis arcanum: qui profunde consilio, ut in plerisque imperii artibus, sedem sui imperii majestatemque non parum hac ratione firmabat. *Boecler.*

Ad censendum.] Ad censum instituentium.

Prima autem.] Parum adest, quin totum hoc exturbandum dicam: totidem enim verbis lib. priori legitur. *Vossius.*

Mors Drusi.] Flor. III. 18. ibique Camers vidend. Sigon. de Antiq. jur. Ital. III. 1. *Boecler.*

Tumescens.] Veluti cum tempore quodam erumpens.

Italicum.] Sic dictum, quia caput imperii sui Corfinium legerant. 'Sociale' Floro; 'Marsicum' Straboni: scripserunt hoc bellum Appianus bell. civil. 1. Strabo lib. v. Livius lib. LXXI. et LXXXII. Plinius lib. XXXII. cap. 1. Eutropius, Orosius, Macrobius Saturnal. 1. *Schegk.*

Annos CXX.] Lege CXX. *Manut.*

Universa Italia.] Ita emendat Manutius, cum vulgo legeretur, cum id mahum in universa Italia ab Asculanis ortum esset. **Universa Italia.]** Ut illud, *universa Italia*, ad illud referatur quod pone sequitur, 'Arma adversus Romanos cepit.' Quod alloqui, unde pendeat, non habet, nec potest ipsum per se consistere. Hanc opinor Velleio mentem fuisse: in verbis fortasse non nihil potuit a nostra conjectura dissentire, nec mihi, a veteribus libris destituito, affirmare quid-

quam licet. Tantum, quod sententiæ ostendo, studio et propensione quaedam animi ad litteras adjuvandas. **Manutius.** **Universa Italia.]** Florus lib. III. cap. 18. 'Asculo furor omnium erupit.' Belli ea origo fuit, quod Asculani cives Romanos interemissent inter ludos. Julius Obsequens: 'Asculi per ludos Romani trucidati.' Ita lego. Pessimo, imo nullo sensu hactenus editum fuit, *A Sylo per ludos, &c.* Una opera apud eundem paullo post reponimus, 'Rutilius Lupus' non, *Lucilius*, ut circumfertur. *Vossius.*

Asculanis.] Picenorum oppidum Asculum Ptolemaeo: Ascoli hodie.

Servium Prætorem.] Etiam Orosius 'C. Servium Prætorem' appellat: At Livii Epitoma 'Q. Servilium Proconsulem,' uti et Appianus. *Lipsius.*

Ita causa fuit justissima.] Ita Florus III. 18. 3. 'socios jus Civitatis quam viribus auxerant, justissime postulasse,' ait; sed ipse se explicat dum præmittit: 'Non minore flagitio socii intra Italiam, quam intra urbem civis rebellabant.' Et III. 18. 2. cum de his causis loquitur, 'Inerat,' inquit, 'omnibus species æquitatis.' Ergo *species æquitatis* intelligenda est, non ipsa æquitas: sive, ut clarior dicam, æquitas erat aliqua in petitione, sed nulla æquitas in obtinendæ petitionis modo. *Boecler.*

Duplici numero.] Petrus Delbenius legend. putat, *duplici numero*. **Manutius.** **Duplici numero.]** Frustra vexatur hic locus, qui valet. Tamen legendum aliquis censet *duplici numero*: ab imperitia aut certe incogitantia moris prisca, qui fuit, ut socii duplicem militum fore darent præ Romanis. Livius sæpe ingerit, ut lib. XXXVI. 'Decretum ut novorum militum tria milia duceret, et trecentos equites: ita ut in iis duas partes socium Latini nominis, tertia civium Romanorum esset.' Libro XXXV. 'Imperatum L. Quinctio, uti duas legiones civium novæ scriberet, et

pedum ac Latini nominis viginti milia peditem, et equites octingentos.' En, manifesto numero duplici: quoniam legiones tunc nondum sex milium facte. Exempla plura observabis. *Lipsius, Duplici numero*] Liv. XXX. 37. 'Milite,' ait, 'atque equite nisi Romano Latinique nominis non uti populum Rom.' qui tamen postea mutavit, v. Herm. Hug. Mil. Equestr. II. 2. Usurpatur hic (quod observari debet) Miles pro pedite, ut apud Velleium Nostrum 'militis equitesque' dicuntur. Adi Sigon. de Ant. jur. Ital. I. 21. *Boecler.*

[*Militum equitumque*] Ergo equites sejuncti a militibus? Ita, genere quodam loquendi. Nam pedites, quia plurima et præcipua militis pars, $\kappa\omicron\chi\sigma$ quodam veniunt sæpe soli in militum nomen. Cæsar de Bello Civili III. 'Cum ipsi numero militum equitumque præstarent.' Hirtius in bello Africo: 'Advectis militum equitumque copiis.' Et alibi quoque in iis libris. *Lipsius.*

[*Amplius ccc. milia*] Non dubito pro cladibus et cædibus quas passim lego. In Eutropio tamen minor multo numerus: qui de bello Sociali et Civili simul, libro v. scribit: 'Consumpserunt ultra CL. M. hominum, viros consulares XXIV. Prætorios VII. Ædilitios LX. Senatores fere CCC.' Sed ego profecto ibi scribam adautis notis, D. M. hominum: nec minus fuit in utroque illo bello. *Idem.*

[*Quippe expulsum*] Val. Max. II. 8. 4. et v. 2. 7. Appian. Bell. Civ. Cic. pro Sext. XVI. Flor. III. 16. 2. *Boecler.*

[*In leges ejus jurare*] Remoram hic injicit vir adprime has doctus litteras. Ait, more majorum in leges jurari. Movetur hoc, et Dionis lib. XXXIX. scriptoris virorum Illustr. Apuleii, et Dionysii lib. VI. locis. Sed errat tantum, ut hoc statuunt, ut magis contrarium omnes videas penitus, et loqui præter Halicarnassæ de perniciosarum rerum auctoribus sive tri-

bus, dabis, et hætenus facile concesserim. Cum enim suas leges firmare contra bonos et viros et cives legitimo modo non quiverint, hæc, malo modo, nullo bonorum more descendisse quis negaverit? Halicarnassæ locus aperte de Legibus sacris agit. Sed quid ad Livium lib. XXXI. 'Quia Flamen Dialis erat,' ait, 'jurare in leges non poterat.' Facile eludo ictum. Loquitur de Diali qui in magistrata: magistratum autem in suas leges jurasse, se servaturum neque violaturum æquum fuit. Cur non Dialis? quia iis jurare omnino nefas. Agell. lib. X. cap. 15. Quid plura? hoc certum, non arbitrarium: in leges non juratum, nisi scito cautum jurare. *Schægkian.*

[*Consensu Reip.*] Nemo, vel mediator in Romanis rebus versatus, non intelligit, *consensus populi Romani*, legendum esse. Natus error ex Attendarum similitudine, ut alibi quoque: nam *Resp.* sic, *R. P.* Populus autem Romanus, *P. R.* scribebatur: quod jam pueris quoque notum est. *Manut.*

[*Cap. 16. Silo Poppædus*] Ita legi potest: *Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædus, Hirnus Asiænius, T. Vettius Cato, C. Pontius Telesinus, Marius Egnatius, Papius Mulilius.* Ita Appianus Bell. Civil. lib. I. profert hæc nomina, et fortasse aliquanto emendatiora, quam nunc sunt in Velleii codicibus. Illud certe, quod est in libris vulgatis, *Insteius Cato*, penitus displicet, pro quo Cicero in Philippicis, et Appianus libro supra memorato habet, *T. Vettius Cato*, quod placet. *Ursin. Silo Poppædus*] Melius *Pompædus*: ex Diodoro ac Orosio. Apud Appianum est *Πομπæδus*: leviculo errore, pro *Πομπæδus*, aut *Πομπήδus*. Ita enim aliquos scribere video: in his Josephum Antiquit. Jud. lib. XIX. cap. I. Ubi tamen non hunc, sed alium posteriorem nominat. Dio quoque lib. XLVIII. Antonii ducem quendam *Οὐρβήδus* hæ-

ἀδνα appellat. Sed légo, Πομπήδιον. Apud Senecam patrem Declamator quidam mendose ‘Pompeius Silo’ vocatur: ac ita quoque hujus nomen corruptum apud Obsequentem. Plutarcho in Apophtheg. hic Πόμπιος, in Mario Πόπλιος dicitur. Utrobique scribendum Πομπήδιος, aut potius Πομπάλσιος, ut apud eundem in Catone Minore. In hunc modum Florus, Livii Epitomator, aliique restituendi. Figet enim hæc pluribus prosequi. Vossius.

[*Herius Asiaticus*] Livio lib. LXXIII. ‘Hirminus Asiaticus Marrucinorum prætor.’ *Insteii*, et *Insteii Capitonis* mentio apud Tacitum Annal. lib. XIII. et in lapide apud Cæjaciū Observat. lib. IX. c. 37. ‘Papius;’ Orosio, ‘Papius Mutillus;’ Diodoro, ‘Aponius Motylus.’ Schegk.

[*Insteius Cato*] Ursinus legit *Vettius Cato*; ex Applano, et Ciceronis Phil. XI. Ego amplius deliberandum censeo. Nam unde *Insteii* nomen paucis notum hic irrepserit? Itaque hæreo, an non *Insteius Capito* sit legendum, ex Taciti Annal. XIII. ubi ‘*Insteii Capitonis*,’ sed alterius, mentio. Si tamen Ursini lectio placeat, eo quod Capitonis alii in enumeratione ducum non meminerint, incertum erit, num P. an T. an C. *Catonem* vocitet Velhelus. Quântam enim scrutari potui, duo, vel forte tres Catones inter Italicos duces fuere. Primus, ut dixi, est P. Vettius Cato. Hunc Cicero Phil. XI. et Appianus, ‘P. Vettium’ nominant. Alter est ‘Titus Vettius Cato.’ Eum Eutropius ‘T. Vettium’ appellat: uti et Cicero Phil. XI. ubi vulgo legitur: ‘cum P. Vettio Catoe duce Marsorum.’ Sed cum in optimæ notæ Ms. Bibliothecæ publicæ hujus Amstelodamensis urbis invenierim, ‘cum P. Vettio, et Titulo Catone’: non dubito, quin legendum sit, cum P. Vettio, et Tito Catone. Tertius esset, C. Vettius prætor Marsorum; cujus meminit Seneca de bene-

ficiis III. 23. Sed locus mihi suspensus. Puto verius esse, T. Vettius; Idque Cicerone præunte, ut vidimus. Vossius.

[*Papius Mutillus*] Vulgo, *Mutillus*. *Papius Mutillus*] Lege, *Mutillus*. Non affero Appianum, Orosium, et alios, qui ita scribunt. Satis id firmant Fasti, qui ad annum urbis DCCLXI. ex eadem gente consulem constituunt M. Papium Mutillum. Mendose etiam apud Diodorum in excerptis lib. XXXVII. apud Photium scribitur, Γαίος Ἀπώνιος Μοτύλος, pro Γαίος Πάπιος Μοτύλος. Apud Plutarchum lib. de Fortuna Rom. est Μοῦμος. Ubi Μοτύλος legendum, non Μοῦνίλος, quod volebat Popma. *Idem*.

[*Decii Magii*] Vir doctus hic legendum affirmat, *Decimi*. Eo impulsus, ut ait, quod necessario hic esse debeat prænomen. Sed fallitur. Nam Italicos duces duo gentilitia nomina quandoque habuisse constat: ut Minatius Magius, Marius Ægnatius, Herius Asiaticus. Decii autem hujus meminit etiam Livius lib. XXIII. ac Silius Italicus lib. VIII. Ex quo apparet, Livii itidem locum frustra a Sigonio esse tentatum. *Idem*.

[*Hirpinis*] Vide Cluverium in Italia antiqua.

[*Herculeum*] Plinio, Ciceroni, et Melæ; *Herculeum*, Ἡράκλειον, Straboni. Hujus mentio quoque apud Nonium, in verbo ‘Flavius.’ Campaniæ Felicis, ad Sinum Puteolanum urbs est, inter Pompeios et Neapolim, Halicarnasæo. *Ortel*.

[*Cosumque occuparet*] Quidam legendum censent *Cosum*. Quæ urbs Umbriæ Livio, Melæ, Plinio, Stephano; imo etiam, si vulgatis editionibus stamus, ipsi Velleio lib. priori. Sed nihil hic mutandum, satis clarum esse possit ex his quæ ibi notavimus. Quamquam magis inclinet animus, ut hic *Cosum* legendum putem. Quæ Hirpinorum urbs est, ut infra dicemus. Nam de Hirpinis hæc loquitur Vel-

leius. *Vossius.*

Tum maxime dilucideque] Lipsius legit, *tum maxime dilucide Q. Hortensius.*

Hortensius] Meminit ejus quoque Cic. de Orat. III. item in Bruto cum laude et Senec. in pr. contr.

Cujus pietati] Editio vetus interserit vocem *ille*; ex quo Lipsius legendum conjicit *cujus scilicet pietati.*

Ipsam viritum] Id valet: solum et seorsum civem faciendo, non una cum aliis et in turba. Quod certe ad honorem ejus facit, et amorem simul indicat Romanorum. Volui aliquando scribere, *Ipsam Quiritium civitate donando*: nunc desisto. *Lipsius.*

Cum seni adhuc crearentur] Non frustra hoc adjectum. Brevi post, Sulla Dictator numerum vel ad III. auxerat, Lipsio ad Taciti r. teste: vel ad decem, quod Pomponio Juriconsulto titulo de Origine juris visam, suffragante Cl. viro P. Pithæo in notis ad Collationem Legum Mosaicarum, et Onuphrio Panvinio in Fastis. *Schegk.*

Utque ad saga iretur] Sagam amictum militare Græcia, Gallia, Germania, Hispanis unitatum cum Romanis. Cicero, Plutarchus, Tacitus, Strabo, Nonius, Suetonius. Hoc Romæ moris in dubio periculosi Martis eventum sumere; ut in tumultu, et tristi tempore civitatis ponere anulos, indicare justitiam, differre vadimonia, mutare vestem. Livius, Tacitus, Suetonius, Juvenalis, Lucanus, alii. Et suntum (ad quod SC. vel lege opus Cic. Philipp.) non deponatur, nisi spe laetiore, et Fortuna obsequente. Orosius lib. v. 'Consulares,' tamen ait Cicero, Philipp. VIII. 'togati esse solent, cum civitas est in sagis.' Ejus tria, si fallor, genera. Unum lugubre, id est, luridum, nigrum, pulchrum, luctu fugaque dignum, ut Commentator Horatii ad Epod. 9. describit, et de quo nos hic. Alterum gregale, militum dico, densum et villosum; cujus colorem diu acquisivi,

nec veni: coccineum Commentator tribuit sine ratione et auctore, Scio, Romanis coccineam tunicam supra prætorium extensam futuri prælii signum fuisse: sed quid huc? Doctissimus vir confundit cum illo; ego hæreo, et Strabonem lib. III. audie, tanquam novum quid tradentem, esse gentes, quæ pullo sive nigro utantur sago. Tertium, Imperatoris, quod paludamentum proprie. Apuleius Apologia 1. 'Verum tamen hæ, Diogeni, et Antistheni pera et baculus, quod regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod pontificibus galera, quod lituus auguribus.' Color purpureus seu puniceus, præter exempla a doctis prolata ex Hirtii lib. 1. Belli African. probò; 'Nam cum Scipio sagulo purpureo ante regis adventum uti solitus esset, dicitur Juba cum eo egisse, non oportere illum eodem uti vestitu; itaque factum est, ut Scipio ad album se vestitum transferret.' Ex quo et hoc haud absurde colligas, purpureum præcipue principem; album etiam eos, qui in exercitu alicujus dignationis et gradus, induisse. *Idem.*

Utque ad saga iretur] 'More Romano sc. quo in tumultu ad saga iri decernebatur. Differt hæc mutatio vestium ab illa altera, luctus causa usurpari solita, qua pro mitioribus sordidæ vestes sumebantur.' Vide Brisson. formul. II.

Caput imperii] Ex antiqua editione legit Ursinus, *caput imperii sui legunt Corfinium Italicum.*

Corfinium] *Koppinor*, Pelignorum urbe primaria; Straboni, Diodoro, et Ptolemæo, 'Corfinienses' Plinio. 'Campi di S. Pellino,' alio nomine Pentinio hodie vocari, apud Leandrum et Collesautium lego. *Ortel.*

Appellarent] Fortasse legendum, *appellarent Italicum.* Burret. *Appellarent Italicum]* Lege, *appellarent Italicam.* Corfiniam Italicam dictam, liquet ex Strabone lib. v. et Diodori excerptis

lib. xixvii. apud Photium. Hinc Silius Italicus, hoc est, Corfiniensis. *Vossius. Appellarent*] Non video, quæ ratio adigat, ut *Italicam* legamus. V. Sigon. de Antiq. jur. Ital. III. 1. *Boecler.*

Fluentem procumbentemque] Non optime ad metaphoram, quæ continari in his talibus amat, conjungi duo ista, quæ vocant, participia videntur. Itaque jam labebar, ut *ruentem* substituerem. Nihilominus Virgilius quoque meminit: 'Ex illo fluere, ac retro sublapsa referri Spea Danaum.' *Acidalius. Fluentem procumbentemque*] In Ms. fuit, *Rempublicam P. R. restituentibus.* Nec pntem mutandum temere. Aggenus de limitibus agrorum: 'Est ager similis subsecivorum, conditioni extra clusus; qui si R. P. Populi Romani datus non est, &c. jure subsecivorum, in ejus, qui assignare potuerit, remanet potestate.' Unde infra etiam forte legi debet, *Quod non Augustus post reditum in Urbem R. P. Populi Romani representavit:* non autem, *R. P. Populoque Romano representavit;* ut vulgo edunt. *Voss.*

CAP. 17. Nisi quæ] Lipsius, *nisi quod Nol. Nisi quæ*] *Lego, quæ. Quæ, pro quatenus,* apud optimos quosque Scriptores passim obvium. *Idem.*

Integris] A valetudine metaphoram duci, innuere videntur ista: *afflictis, et integris.* *Acidal.*

Vir qui neque ad finem victoria, &c.] Plane ad hanc sententiam Valer. IX. §. 1. 'L. Sulla, quem neque laudare; neque vituperare quisquam satis dignus potest: quia dum quærit victorias, Scipionem se populo Romano; dum sævitiam exercet, Annibalem representavit.' *Boeclerus.*

Hic natus familia nobili] Vide Plutarchi Syllam.

Intermissa esset] *Acidalius legit intermississet.* Activa autem illa vocabula sæpe passivè sumuntur.

Nactus est] Ita restituit Gruterus;

vulgo, *factus est.*

Undequinquagesimo] Plutarchus, *quingagesimo.* 'Τρατος μὲν, inquit, ἀποδείκνυται παρ' ἑσθ' ἑτη γαργόβς. Lipsius.

CAP. 18. Vir neque silendus] 'Quippe, cum quatuor Pyrrho, xvii. Annibali suffecerint, ille per quadraginta annos restitit, donec tribus in gentibus bellis subactus, felicitate Sullæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeii consumeretur.' Florus lib. III. cap. 5. Appianus, Plutarchus in Sulla, Lucullo, Pompeio, Cicero pro L. Manilio, alii. *Schegk.*

Semper] Malim, *aliquandis.* Sed de magnitudine animi hujus regis, emendetur Sallustianum fragmentum, apud Fabium, si memini: 'Mithridates corpore ingenti, perinde et armatus.' *Facito, perinde et armatus.* Lipsius. *Semper animo*] Vir summus adducit heic fragmentum Sallustii de eodem Mithridate: 'Mithridates corpore ingenti, perinde et armatus:' exque eo facit *perinde et armatus.* Forsan vere, si constaret nobis, quæ verba huic frusto annexa fuissent. Id cum non liqueat, putarim suam esse energiam lectioni vulgatæ. Sic Curtius fere lib. viii. 'Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam: magnitudini Pori adjicere videbatur bellna quæ vehebatur,' &c. *Gruterus.*

Necatisque in ea omnibus civibus R.] Memnon de Tyrannibus Heracleæ Ponticæ, item Valerius Maximus lib. ix. cap. 2. Lxxx. millia Romanorum occisa tradunt. Ut omnino sit verisimile, Plutarchum in Sylla errare; qui numerum usque ad c. et L. millia adauxit. Quanquam Appianus in Mithridaticis Plutarcho fidem adstruere videatur. Centum enim et sexaginta millia perempta fuisse tradit. Sed Memnonis hic potior videtur auctoritas. *Voss.*

Mitylenæorum] Mitylene, Plinio; Melæ, Arriano, Vitruvio, et Ptole-

Æno, Lesbi insulæ oppidum liberum:
‘Mitylin’ vocat Sophianus. Ortel.

Alioque] Q. Oppium proconsulem
intelligit. Schegivius. Et hæc summa
harum gentium fuit perfidia.

In unius Theophrasti gratiam] Plu-
tarch. in Pompei. et Vossius de Hist.
Græc. I. 23. Apud Tac. XII. 61. 2.
Cois in unius Xenophontis medici
gratiam immunitas concessa. Apud
Plutarch. advers. Colot. in unius
Aristotelis gratiam Stagira excitata.
Qualia exempla alibi quoque, nec
pauca reperiuntur. Bocclerus.

P. Sulpicius] De quo Pædianus:
Valerius lib. VI. Cicero in Bruto.
De bello cui non dictus Hylas? Scheg-
ivius. P. Sulpicius] Idem retulerat
Asconius Pædianus ad Orationem
Ciceronis pro Cornelio. Sed locus
ejus etiamnum corruptus. Adscri-
bam ergo illum, ut, quantum in me
est, repurgem. Ait autem de Sulpi-
cio: ‘Ab initio bonarum actionum
ad perditas progressus. Quod et ini-
tium bellorum civilium fuit, et prop-
ter quod ipse Sulpicius Cos. armis
iræ oppressus esse visus est.’ Lego;
nulla fere mutatione: *propter quod
ipse Sulpicius, consularibus armis jure
oppressus esse visus est.* Nam r̄d Cos.
antiquis librariis, et consulem, et con-
sulatum, et consularem notabat. Ex
iræ etiam fecimus *jure*. Vere, ut ar-
bitror, et ex usu historiarum. Quippe
Sulpicium, Sylla consule, in Lauren-
tina paludibus jugulatum, mox etiam
prodit Velleius. Cum quo consen-
tiant Florus, Appianus, Orosius, alii-
que. Vossius.

Quasiisset] Ut alibi pro simplici
compositum, ita hic pro composito
simplex. Quære est enim acqui-
rere: neque nostro solum, sed ple-
risque probatis omnibus. Justinus
lib. II. ‘Imperium Asiæ ter quasi-
vère:’ lib. I. ‘Regnum quod fraude
quæsierant.’ At hic quidem trecen-
tis leels, quæ cui bono quæram?
Acidal.

CAP. 19. *Laurentinis*] Laurentinas
paludes a Laurento nomen accepisse
constat. Laurentum autem Latii urbe
Straboni: de urbe ita Papinius lib. V.
Sylvarum, ‘Qua Tyrrhena vadis Lau-
rentibus æstuat undis.’ Laurentinæ
quoque paludis Virg. meminit.

Rostris] Ex rostris Antiatium na-
vium in foro suggestum erectum, ex
quo loco conclones ad populum fieri
solitæ. Liv. I. 8.

Annoque LXX.] Placeret magis:
*Marius post sextum Consulatum, anno-
que LXX. nudus, &c.* nam illud, *anno-
que*, ad dictionem *post*, quæ præcedit,
referendum est. *Ursinus.* *Annoque
LXX.]* Potest esse a glossa, *annoque
septuagesimo;* nam ætatem illam ex-
pressit antea capite 18. *Gruterus.*
Annoque LXX.] *Lego, annumque.* Nam
si Marius, ut ante Velleio narratum,
septuagesimum annum jam fuerit
egressus, cum Sulpicius legem ferret,
necesse est illud; et magis quidem,
locum habere illo jam pulso, licet
brevisimum spatium intercesserit.
Quod satis colligere possumus ex in-
scriptione rerum gestarum Marii:
Non adscribam eam integram, quia
longiuscula est. Sufficiunt hæc ver-
ba, quæ ad institutum nostrum spec-
tant: *POST. LXX. ANNVM. PATRIA.
PER. ARMA. CIVILIA. PVBLIVS. ARMIS.
RESTITVTVS. VII. COS. FACTVS. EST.*
Vossius.

Circu paludem Merica] Fortasse
nomen silvæ prope Minturnas, nam
Meningem postea se contulit, ut ex
Plutarcho liquet. *Manut.*

In carcere Minturnensium] Juve-
nalis Satyra X. ‘Exillum, et carcer,
Minturnarumque paludes, Et mendica-
tus vieta Carthagine panis, Hinc
causas habuere.’ Et Lucanus lib. II.
‘Cum post Tentonios victor, Liby-
cosque triumphos Exul limosa Ma-
rius caput abdidit ulva. Stagna avidè
texere soli, laxæque paludes Depo-
situm fortuna tuum: mox vincula
ferri Exedere senem, longaque in

curare pedor.' Eadem Ovidius de Ponto IV. Valerius in privata domo Minturnis clausum dicit. *Schegk.*

Jussu II. viri] An positus II. virum? Due enim certe in colonia. *Lipsius.* *Jussu duumviri]* Nocuit loco scriptura compendium. Fuit certe, *jussu duumvirali.* Gruter.

Cum gladio] Merum glossema, *cum gladio:* additum ab eis, quibus gnarum statim sequi, 'abjecto gladio profugit e carcere.' At ideo mihi potissimum heic supervacuum videtur; idemque sentio de illis, 'e carcere,' quæ modo produxi. *Gruterus.*

Servus publicus] Cujus ministerio magistratus utebatur juxta Gellium lib. XII. cap. 3. Licio transverso, qui magistratibus preministrabant, cincti erant. Vide et Varr. de ling. Lat. VII. Cic. Verrin. Tac. Annal. lib. I. et Lipsium in Annot. ad Tacitum.

Natione Germanus] Quem hic Germanum vocat, alii Gallum fuisse scribunt. Sed hujus diversitatis hæc est causa; quod vulgus interpretum nescit, Celtarum vocabulum, apud Græcos scriptores, et Gallis et Germanis accommodari. Verisimile est Germanum unum, qui sit Cimbrico Teutonicoque bello captus. Sed et insigne Germanicæ probitatis specimen edidit ei parcens, a quo vita donatus erat. Nec me moverit vel Plinius vel Florus, qui Gallum fuisse scribunt: quod constet Romanos olim, Gallorum vocabulo Germanos etiam intellexisse, non Gallos tantum, modo veterum annales uterque istorum secutus est. Sed hæc satis sint in Velleii defensionem. *Rhenanus.* *Natione Germanus]* Cimbrum fuisse, præter Velleium, tradunt etiam Valerius et Lucanus. Livii tamen Epitomator Appianus, Auctorque de viris illustribus, Gallum nominant. Plutarchus utrumque dici refert. Rhenanus, aliique eum secuti, nodum se solvisse crediderunt, dicendo, veteres Gallorum vocabulo etiam Ger-

manos comprehendisse. Sed hæc eorum errorem confutat Cluverius Germaniæ Antiquæ lib. I. cap. 10. Qui tamen frustra, ubicunque de Cimbris mentio, Gallorum nomen ex libris conatur evellere. Vix enim dubito, quin error ille sit quorundam veterum, qui, cum ipsi essent *δυσωπάρητοι*, secuti sint auctores, qui ante Galliam a Romanis penetratam dixere, quibusque Cimbrorum sedes erant incognitæ. Ita videmus Florum lib. III. cap. 3. Cimbrorum in extremis Galliæ constitit. Ubi, ne quis audiat Cluverium, reponentem *Germaniæ*, addo, apud Rufum Festum, qui Florum aspe sequitur, legi: 'Marius Gallos de Italia expulit: et transcensis Alpibus feliciter adversus eos pugnavit.' Hinc Glossæ nostræ membranacæ: 'Cimber, Gallus, civis de Gallia.' *Vossius.*

Magno ejulatu expromenti] Gryph. et Steph. *Magno cum ejulatu seudentem, indignatione casus tanti viri.* Male: unde tanto Imperatori tam muliebri pectus? Cicero in Paradoxis: 'Marium in secundis rebus ex fortunatis habeo; in adversis unum ex summis viris.' Sane in Bruto plane virum laudat. *Schegk.* *Magno ejulatu expromenti]* Quæcumque aliis, mihi vero mens sedet, *expromens vel exprimens* legero. *Acid.* *Magno ejulatu, expromenti]* Minime legendum *expromens*, ut sedet nonnulla: nam vox *expromenti*, non respicit servum Germanum, sed vocem adaitam *ejulatu.* Gruterus. Legi quoque potest, *exprimenti.*

Indignationem] Vide Cl. Freinshem. ad Cart. x. 8. 3. Valerius Maximus II. 10. 6. ad majestatem, id est, amplitudinem et admirationem tanti viri retulit hunc servi timorem; tum ad memoriam cladis Cimbricæ; denique ad fati providentiam: Noster de 'indignatione casus tanti viri' loquens, partim ad miserationem, partim ad priores duas, quas modo dixi,

sumus respicit. *Boecler.*

[*Ænarian*] Inarime Virgilio, Græce *Pithecius*, maris Tyrrheni insula est in signa Puteolano.

[*Cum Marius, &c.*] Egrege exprimit et subijcit lubricum latud et incertum verum humanarum. Placuit Lucano, et mutuatus est: 'Solatia fatis Carthago Mariusque tulit, pariterque jacentes Ignovere Deis.' *Lipsius.*

[*CAP. 20. Ab exercitu*] Aliter, ad exercitum.

[*Seditione*] 'Ambitiosi ducis illecebraria,' inquit Valerius, 'corrupti militas, sacrificare incipientem adorti, in modum hostis mactaverunt.' *Schægk.*

[*Creverat*] Dubito nonnihil, an præ creverat, legendum sit creverat, vel excitaverat. *Barrer.* Sed hæc etiam proba lectio est.

[*Ut in acto tribus*] Vide de re et historia Sigon. de Antiq. jur. Ital. III. 1. Annotatur autem hic a Velleio ipsissima ratio areani, sive artis, circa movorum civium admissionem usurpatis solita. *Boecler.*

[*Flamen Dialis*] Id est, sacerdos Jovis. Flamines tanquam Filamines dictos Grammatici volunt, quod Flis caput ligent. Nudos enim capite inpedere nefas erat, teste Servio.

[*Hæc injuria*] Peraphrasis ista est: Hanc severitatem ademta dignitatis merebatur sane homo, sed ad notas pœnas (præsertim in tali civitate, in personis talibus) decurrere, semper periculosum est, propter exemplum, quod datum sibi credit et dicit, quisquis eo aboti cepit. Ita de Clodii eadem infra II. 47. 'exemplo iustitiam, facto salutari reipubl. jugalata est.' Confer supra II. 3. *Boecler.*

[*Cujus augenda*] Optima lectio, per Hellenismum satis notum. *Idem.*

[*De exilio revocatis*] Inter consilia et instrumenta res novas malientium passim observare licet, 'revocatas ab exilio præscriptis patriæque expulsa,' quippe qui et calamitates favorebiles, et patriæ ob exilium

infestis, et pro reditu conficiendo omnia ausuri videntur. *Idem.*

[*CAP. 21. Bello Marico*] Flor. III. 18. Strabo: 'Pompeius omnia flammis ferroque populatus, non prius finem eandem fecit, quam Asculi everione, Manibus tot exercitus consularium, direptarumque urbium Diis litaretur.' Adde Liv. Epit. LXXIV. et LXXVI. *Idem.*

[*Ut præscripimus*] Frustra Velleii memoriam accusat Popma, quia de Piceno mentionem non fecerit. Nam Velleius non locum, sed res gestas respicit. Dixit autem ante: 'imperatores Romani fuerunt eo bello C. Pompeius, C. Pompeii Magni pater, C. Marius,' &c. Item 'Pompeio, Sullaque, et Mario fluentem procumbentemque Rom. P. Romani restituentibus.' *Vossius.*

[*Ut omnia ex proprio usu ageret*] Livii Epit. LXXIX. 'Cn. Pompeii fraudem' notat: 'qui utramque partem fovenda, vires Cinam dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit.' Ita 'Amyntas' apud Curtium IV. 1. 27. 'semper ex ancipiti mutatione temporum pependit.' Ita 'temporaria Græcorum ingenia incerta famas captant auram, ut quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur,' apud Eundem IV. 5. 11. *Boecler.* *Ageret*] Malim *agere*. Quod nisi per alios steritor, per me facile cadet. *Vossius.*

[*Affuisset*] Aldus reponerat *affuisset*. Quomodo jam ante eum legabatur apud Cuspinianum; qui hunc locum citat. *Idem.*

[*Oculisque*] Vulgo, *oculisque*. *Oculisque*] Displacent *oculisque*, nec germana sunt. 'Socii Romani urbis,' duriter dicuntur iidem 'pugnasse et spectasse,' falso. Nam cives quoque parte una pugnarunt, nec socii sane spectatores ulli, sed actores. Denique copula in voce *oculisque*, non pro armoniis textu. Nos credimus *friscata sub ignis manibus oculisque* (sive oculis

que) urbis Romana, pugnantibus spectantibusque quam fuerit exspectabilis. Hæc pugna, inquit, commissa, non ut aliæ procul a patria, sed apud Janiculum, sub ore atque oculis Romanæ urbis, quam tristis funestaque fuerit et pugnantibus et spectantibus ægre dici potest. Sic mihi videtur; et rogo ne quis ἀπειρος τῶν κρητικῶν κρητὴς ἴστω. Lipsius.] *Oculisque*] Locus obscurus, ac corruptus, quique diversa eruditorum ingenia torserit. Nos minima mutatione rescribimus: *sub ipsis manibus, fociisque urbis Romanæ, &c.* Sensus perspicuus, et qui non egeat interprete. Nec absurda tamen Lipsii conjectura, ut quidam rentur. Putabat ille, pro *sociisque*, legendum *oculisque*. Ut sensus fuerit, hanc pugnam non commissam procul a patria, ut aliæ; sed sub ore et oculis urbis Romanæ. Vossius.

In corpus mortui contulit] *Ὁβρε γὰρ μίσος ὀβρως λυχυρὸν καὶ ἄγριον ἐπεδελξαντο Ῥωμαῖοι πρὸς ἕτερον στρατηγόν, ὡς τὸν Πτολεμαίου πατέρα Στραβῶνα* non erga alium *Ducem Romani infensus sæviusque animati, quam erga Strabonem Pompeii patrem erant*, inquit Plutarch. Pompei. pr. 'Cujus corpus, cum fulmine ictus exprasset, dum effertur, lecto detractum, omnique ignominia affectum,' idem memorat, causamque ejus odii exprimit: ἀληθινὸν χρημάτων ἐπιθυμία. Boecler.

Seu dua seu tres Pompeiorum] V. Carol. Sigon. Comm. in fast. et triumph. Rom. ad an. U. C. DCII. et Gnapthrium Panvin. Comment. in lib. I. fast. ad an. DCXIII. *Idem.*

CLXVIII.] Ex vet. habet CLXVII. *Burrerius.* CLXVIII.] Turpiter erravit Marlianus, dum legit LXVIII. et, pro Q., *Quam*, ut habet Rhenanus, reponit. Sed legendum CLXIX. Leopardum vide Miscellan. VIII. 8.

CAP. 22. *Mox C. Marius*] Lucan. II. 'Quis fuit ille dies, Marius quo moenia victor Intravit! quantoque gradu mors sæva cucurrit! Nobilitas cum

plebe perit: latoque vagatur Ensis, et a nullo revocatum est pectore ferrum,' &c. Legendus præsertim Appianus Bell. Civ. I. qui etiam indignas mortes tam illustrium virorum, quos hic nominat Velleius, describit. *Boecler.* *In mediocres*] Vulgo, *immediocri.* *In mediocres*] Tam apertam mendam fallere tam oculatos Argos potuisse? Nam ipsa se quidem verba resellunt. Quomodo mediocris sævities, quæ in tot talesque viros varie grassata? Nec *εἴπωρα* heic Velleium agnosco. Sed emendetur quamprimum me auctore: *Neque licentia in mediocris acritum, sed excelssissimi quique eminentissimique* (sic enim et heic malo) *civilitatis viri variis suppliciorum generibus affecti.* Antiquus scilicet accusativi flexus errorem peperit, ut capiti vocis præpositio assueretur, candæ sibilis præcideretur: cui tamen etiam verbi sequentis initialis litera occasionem fecit promiorem. *Acidalius.* *In mediocres*] Rhenani et Acidalii scripturam pro commodissima habui, secutusque sum. Nam quod non nemo existimabat, *immediocri* (quod hic legebatur) pro simplici, *mediocri*, poni, curiosius videtur quam verius. *Boeclerus.* Quid tamen si duplex negatio pro simplici posita fuerit?

Excelssissimi] Lib. vet. *excelssissimi quoque atque eminentissimi*, addita copula. Ex quo Aldus *Excelssissimi quique atque eminentissimi civit.*

Consulatu] Ita recte emendant; vulgo legebatur *consulis.* *Consulatu*] Cinnæ, cum ei a Senatu consulatus abrogatus esset, insignia interim consularia retinuit. Quod eo notandum fuit, ut appareret, vulgatam hujus loci scripturam aliquo modo defendi posse. Non displicet tamen *consulatu*: quomodo Griphio, Marneffio, Stephano, Schegkloque editum, qui tamen minus candide hanc emendationem sibi adscribere conatur. *Vossius.* *Consulatu*] Ita Rhenanus edidit, ne de Auctore hujus lectionis in pos-

perum dubitetur. *Boecler.*

M. Antonius] Cicero Tusculan. v. Lucanus II. ‘aut te præsege malorum Antoni, cujus laceris pendente canis, Ora ferens miles festæ rorantia mensæ Imposuit.’ *Schegk.*

Quos ipsos] Non dubito, quin *ipsos* scribendum sit, non *ipso*, ut legatur: *Quos ipse faciundia sua moratus erat, &c.* nam verbum *ipso* aliquanto *εμφορικώτερον* videtur. *Ursin.*

Perpolitio] Verius fuerit *perlitio*. Lipsius. *Perpolitio]* Lipsius verius esse putabat *perlitio*. Mihi veterem veramque scripturam mutare religio est. Cælius Aurellianus I. 1. Tardarum Passionum: ‘Sed neque præstantius quicquam antecedentium causarum, ut adustio, cruditas, violentia, atque exercitium post cibum, vel mansio sive somnus in speluncis affertur, aut nova politura in muris parietis cubiculorum.’ Vide etiam Festum in Depositionibus. *Vossius.*

Et qui fuisse locuples, fieret nocens] Πλουσιος γὰρ οὐκ ἔστιν, ὅτε εἰρήνη πρὸς τὸν ἰσχυρότερον ἐν τοῖς τοιοῦτοις γίγνεται: divitibus enim in hujuscemodi casu nihil contra vim potentiorum tuti est, inquit Dio in descriptione triumviralis, quæ postea secuta est, proscriptionis, lib. XLVII. Et rursus, ‘cum in aliis occidentis, tum præsertim in divitibus promptissimos fuisse’ asserit ‘Triumviros;’ idque non sine causa: Παιμόλλων τε γὰρ χρημάτων δεδμενοι; καὶ οὐκ ἔχοντες ὀπίσθεν ἄλλοθεν τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποκληρώσασσι, κωφὴν τινα κατὰ τῶν πλουσίων ἔχθραν πρόθετο: Quia enim multa prorsus pecunia indigebant, neque explere aliter cupiditatem militum poterant, communem inimicitiam divitibus indixerunt. Vide talia in Plutarchi Sylla. *Boecler.*

Siquæ] Vulgo *sui*, sed bene ita restituit Acidalius.

Mercos foret] Vocula illa *foret*, auctore Lipsio, deletor tamquam glossema. *Mercos foret]* Infra Noster,

‘Fieretque quisque merces sui mortis.’ Petronius Arbitr, ‘qua re tam perdita Roma Ipsa sui merces erat, et sine vindice præda.’ Ad eundem modum locutus Sallust. Catilin. *Schegk.*

CAP. 23. Vir in bello hostibus, &c.] Epit. Liv. LXXX. ‘Vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior an pace perniciosior fuerit; adeo quam temp. armatus servavit, eam primo togatus omni genere frandis, postremo armis hostiliter evertit.’ *Boecler.*

Quadrantem solei] Ut usura annua quadrante solveretur. Erat autem quadrans centesima tres; ternos igitur nummos ex centenis pendi, usuræ nomine Flaccus voluit. *Mausolus.* *Quadrantem solvi]* Id est, quartam partem, ita ut tres (crediti an usuræ) partes perirent creditori, quarta deberetur. Est hoc genus novarum tabularum, quare Velleius turpissimam vocat hanc legem Valeriam, quippe quæ et manifestam haberet iniquitatem, et seditioso potius turbulentoque esset consilio a trib. pl. lata, quam summæ ac inexasperabili necessitatè publicæ data: quo solo casu, ubi usuræ sc. veluti tabes omnibus arrosis ad corpus ipsum pervenere, decreta novarum tabularum, specie inevitabilis subsidii, aliquando excusari posse videantur. V. Cæli. Rhodigin. XII. 10. Antonius Augustinus ‘nihil aliud quam nominat hanc legem, cujus scilicet circumstantiæ et historia plenius apud Auctores superstites non perscribuntur.’ *Boecler.*

Cujus facti merita] Liv. Epit. LXXXII. ‘L. Valerius Flaccus consul collega Cinnæ missus, ut succederet, propter avaritiam invidiosus exereitui suo, a C. Fimbria legato ipsius ultimæ audaciæ homine occisus est.’ Adde Velleii II. 24. *Boecler.*

Athenas] Vide Meurs. lib. de Athenis Atticis.

Pirææ] Portus hic erat Athenæ.

rum, quadringentarum capax navium, muro duorum milium passuum urbi conjunctus. Terent. Andr. 'Heri aliquot adolescentali convenimus in Pyramum.'

Nimirum] Alii *ninium* certi. Florus parte non liberat suspicione, ait enim, 'Postquam domuerat ingratisimos hominum, in honorem tamen mortuorum sacris sueque fame donavit.' De Græcorum fluxa et sublesta fide, res præculcata jam, notatumque ad Plautum. *Schegk.* *Nimirum*] Lege, *ninium*. Et ita jam in quibusdam codicibus emendatum reperio. De Atheniensium vero fide, contrarium prodit Tacitus II. Annalium in oratione Pisonis; qui appellat hos 'Mithridatis adversus Sullam socios.' *Vossius*.

Ante omnia] Lego; ex auctoris perpetua consuetudine, *in omnia*. Id illi est prorsus. Infra: 'M. Lollio homine in omnia pecunie quam recte faciendi cupidior.' Saperius item: 'Meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna usus.' *Acidalius*. *Ante omnia*] *Acidalius* legit *in omnia*. Sed nihil mutandum. *Ante omnia* valet *principis*. Quis nescit illud Maronis Georg. II. 'Dulcas ante omnia Musæ?' Sic et Plinius VIII. 37. 'Quæ natura mellis, et ante omnia, ursis.' Suetonius in Cæsaribus: 'Destinaverat Miletum Didymum peragere, in jugo Alpium urbem condere; sed ante omnia Isthmum in Achaia perfodere.' Plurima etiamnum hujus locutionis exempla afferrem, nisi studerem ante omnia brevitati. *Vossius*.

CAP. 24. C. Flavius Fimbria] Plutarch. Syll. Annel. Vict. vir. illust. LXX. Liv. Epit. LXXXIII. *Boecler*.

Fortis] Illud *fortis* suspectam est Lipsio. Lib. vet. *postis*. *Fortis*] Et virtutibus Magni Mithridatis, et Velleio, etiam insignem, mea sententia, injuriam faciunt, qui emendant, *fortis*. Ego *forte* omnibus modis retinendum censeo; ut dicat Velleius, esse ma-

gis, quam virtute Fimbriae, Mithridatem esse pulchrum. *Vossius*.

P. Lænas] Aldus verisimili conjectura legit *Pepillius Lænas*. Nil tamen temere mutandum. Forte enim hujus nomen fuit *P. Popillius Lænas*. Sed de hoc nihil possumus affirmare, cum apud cæteros scriptores Lænatibus hujus nulla extet mentio. *Idem*.

Sex. Lucilius] Plutarchus in Mario, ipsum Marium auctorem hujus facti edit: sed in eo legas, *Ἐξέρχεται Λουκιῶν*: *Sextum Lucinum*. Nostrum, an illam rescribis? *Lipsius*. *Sex. Lucilius*] Plutarchus in Mario, et Epitomator Livii lib. LXXX. produnt ipso die, quo Marius VII. consulatum inivit, Sextum Lucinum de Tarpeia rupe præcipitatum. Vicinitas nominum idem factum esse suadet. Et valde mihi verisimile, *Lucilium*, notiolem librariis, *Lucinum* e contextu removisse. Illud tamen interest, quod Lucini mors biennio ea anticipet, quæ ante hæc verba retulit Velleius. Aut igitur diversam narrationem esse existimandum est: aut, quod potius reor, Velleium biennio anachronismo peccasse. *Vossius*.

Saxo Tarpeio] Ex qua rupe olim damnati præcipitabantur. Gellius refert, eos quoque præcipitatos qui falsum dixissent testimonium. Velleium postea, I. si diutino, D. de Pœn.

Metu] Ita legit Burrelius. Vulgo erat *metu*.

Aque ignique] Qua interdictione quis in exilium mittebatur.

Legati Parthorum] Nam ante eam diem nihil commercii intercessisse inter utramque gentem, singulari et Syllæ eam felicitatem obtigisse, quod cum ipso primam Parthi societatis amicitieque gerendæ causa congressi sint, Plutarchus in Sylla auctor est, Memorabile est in illo congressu, quod cum Sylla tres sedes poni jussisset, unam Ariobarzani, alteram Orobazo (is legatus Parthorum erat) sibi equidiam, atque adeo inter duos

sedens audientiam legato dedisset, postea Orobanus a rege Parthorum interfectus est. Scilicet 'Legatus,' cui idem, qui Principi mittenti, si adesset, honor debetur, 'etiam in loco prærogativam sui principis animose asserere debet, et fugere potius congressum, quam sinistre vel infirmis sedere aut subscribere: ni faciat, plurimum Principi suo detracturus, ipse velut homo nihili habendus. Pluris enim apud Principem dignitatis possessio fit, quam ceterarum rerum quæ dignitati ancillantur.' Dixi hæc verbis Freder. de Marselaer, qui in Legat. lib. II. disert. 32. tota, hoc argumentum tractat, exemplisque illustrat. Fieri tamen potest, ut illa de loco et *προκαθ-εδρία* contentio, plurimum publicis rebus, præsertim in communi negotio periculoque, noceat, neque detrimenta illa, comparatione vindictæ prærogativæ repensari possint. *Boecler.*

Quidam magi] Plutarch. in Syll. refert 'quendam ex Orobari legati Parthici comitatu, inspecto Syllæ vultu, observatiq;e diligenter animi et corporis motibus, adeoque natura indoleque ejus ad artis *τροχόου* exacta, prædicasse, fieri non posse, quin summus vir evaderet; etiam nunc se mirari, quod ante se quenquam esse patiatur.' Apud Gellium I. 9. 'Pythagoras adolescentes, qui se ad discendum obtulerunt, *ἀφυσίον γυναικῶν*. Id verbum significat, mores naturasque hominum conjectatione quadam de oris et vultus ingenio, deque totius corporis filo atque habitu, sciscitari.' Ammianus xv. 21. meminit 'veterum librorum, quorum lectio per corporum signa pandit animorum interna.' Vide Pontan. Philocal. x. 26. de variis gestuum naturalium significationibus. *Idem.*

Cælestem] Suspecta mihi vocula. Nam cur Sullæ *vita cælestis*? Imo scœta reversa, et facinorum plena. Si

ad finam et nomen respicit prædictio, cur non *immortalem*, aut, quod ego velim censeamque nunc substitui, *celebrem* dicat? *Celebrem*, inquam, lego: et in Plutarcho magorum hoc præsagium breviter sic concipitur, *μὴ ποτε γερύσθαι. Lipsius. Cælestem]* 'Cælo demitti' dicebant summa ingenia. Unde 'cælestis' (Augusti) 'animus sprevisse humana consilia dicitur,' II. 60. tanquam majoris è cælo auspicii prædentia fretus. De cetero Noster hac voce, crebra figura, excellentiam rerum celebritatemque notat. 'Cælesti ore' Cicero coarguit Antonium II. 64. 'Cælestem ejus vitam et memoriam futuram' hoc loco: de cujus loci lectione prorsus nihil dubito; cum gravitatem vocum capet Velleius, et hæc ipsam exempla asserant. 'Cælestium præceptorum disciplinis innutritus,' Tib. II. 94. 'Cælestissimum os' Ciceronis, ob singular. eloq. II. 66. 'Cælestissima opera' Tiberii, II. 104. Quem ipsum superlativum augenda novitate quadam gravitati non dubitavit assumere. *Boecler.*

Brundisii] Quæ urbs est Calabriae.

Repulsoque] Restituo, vix unius litteræ mutatione, *repulso quo externò metu*, &c. Laudandum, inquit Velleius, Sullæ consilium, qui existimavit, ante propulsandum esse bellum externum, quam domesticum: quo devicto hoste, et domesticis motus facilius comprimì possent, et neutiquam hostibus præberetur occasio remp. Romanam discernendi penitus, dum membra inter se decerarent. *Vossius.*

Superaret] Verborum series poscere videtur, ut legamus *superare*; quod verbum pendet ab eo quod præcedit, 'existimavitque,' &c. *Ursinus.*

CAP. 25. *Justis legibus et æquis conditionibus]* Ita Cæs. Bell. Civ. I. 'magnopere se confidere demonstrat, si ejus rei sit potestas facta, fore ut æqua conditionibus ab armis discedatur.'

Est enim conventio talis, sive pactio pacis vel æqua vel impar: ibi æqualitati justisque legibus locus hic est: hic observantia ut erga majorem, et quædam obligatio ad officia certa continetur. Vide omnino doctissimum Fabr. semestr. 1. 7. *Boecler*.

Sed iis, quibus, &c.] Tales autem erant tum oligarchici illi spiritus et factiosi homines, tum plurimi e vulgo militibusque, cupidine rerum novandarum, sicut tabe infecti. Quapropter 'corruptissimo sæculo nemo eam vulgi' (et ceterorum) 'moderationem sperare poterat, ut qui pacem belli amore turbaverant, bellum pacis caritate deponerent,' sicut Tacitus de Vitellianis temporibus et impedimentis pacis loquitur H. II. 37. Excluditur e consilii publici auctoritate, quidquid privatorum cupiditatibus includitur: quæ jam directe publicis commodis adversantur. Verum an Sylla tam serio optaverit pacem, an vero spem pacis, famæ causa et nominis, ad deludendos adversarios ostentaverit tantum, non desunt, cur dubitemus, causæ. *Idem*.

Et sanctissimo] Alias juxta Rhenum, *sanctissimo*. Alioqui *sanctissimi* dicuntur meliores et prudentiores.

Deinde] Vulgo, *denique*.

Scipionem] Non exputo, quid doctissimo viro in mentem venerit, legenti, *Cepionemque*: invitis memoriis et Fastis, in quis, L. CORNELIUS. L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS. C. Norbanus. Adi Appianum, Cassiodorum, Tacitum. *Schegk*.

Superat] Liv. Epit. LXXXV. Appian. Bell. Civ. 1. Flor. III. 21. 19. et 20. *Boecl*.

Justissimo lenior] Alias *mitissimo ac justissimo lenior*. Pro vincit, alias legitur *vinceret*. Rhenuus. *Justissimo lenior*] *Justo lenior* magis ferrem. Quid si etiam *mitissimo lenior*. Lipsius.

Audito crudelior] Justinus, 'expectato maturius,' et Noster de Tiberio, 'expectato revolavit maturius,' iis-

dem verbis. *Schegk*.

Nam et consulem] [Ita legit Lipsius. Vulgo *consul*. quod si servamus] ubi hoc, sodes, prædixisti, Vellei? Ne potuisti quidem, nam prefecto nihil harum rerum Sulla gessit Consul, sed Proconsul. Clarum id est. Correctiancula igitur nos expeditus: *Nam et consulem, ut prædiximus, exarmatumque Sertorium*. Ita sane est. Sulla clementiam lenitatemque exhibuit et in Consule: quo illo? Scipione, quem ante dictum, cum exercitum ipsumque in potestatem redeisset, dimissum sine noxa: et in Sertorio, qui Snessam frustra occuparat, atque in Hispaniam aufugit. Appianum vide. Lipsius.

Exarmatumque] De Sertorio exarmato tacent scriptores; quod de Scipione verisimum esse constat. Ita igitur integrum hunc locum scribi malim: *Nam et consulem, ut prædiximus, exarmatum, atque Sertorium, proh quanti mox belli facem! &c. dimisit incolumem*. Mirum vero, quosdam dubitare, veriorne lectio sit vulgaris, an, *proh quanti mox belli facem*, ut ex editione principe emendavimus. Nam et alterum sola conjectura fultum, et haud satis Latinum est; ut mihi quidem videtur. Nisi alii docuerint, cur, cum dicat, *propinquanti, rō mox*, non omiserit Velleius. *Vossius*.

Proh quanti] Vulgo, *propinquanti*. Editio Basileensis: *pro quanti mox belli facem!* Quod volui testatum relinquare, cum ferri tamen possit vetus lectio. *Manut*.

Duplicis ac diversissimi animi] Diximus de talibus in Comment. Nepot. p. 56. et seq. Hic obiter notandum, non tam 'duplicis animi' specimen in Sylla credi debere, quam unius pravi animi dissimulationem et revelationem. Id est, fuit Sylla ex iis, qui cum sint malo pravoque ingenio, tamen dum quarunt magnam potentiam, maximas virtutes simulant; adpti quod cupivere, solvant suas cu-

fiditates, et rēcti patent. Atque hæc est illa *δραματικὴ ἀνομιλία* et *ἀνομιλία* insitæ pravitatis in potentia detestio, quam Plutarchus in Sylla nobis suppeditat. Gravissima est sententia Taciti de Tiberio, cui primo mixturam morum tribuit, non indolis respectu, verum dum metu aliorum, fingendis virtutibus subdele securitatem querit: sed 'postremo, inquit, in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore ac metu, sua tantum ingenio utebatur.' A. vi. 51. 7. Scilicet hi sunt animi, 'qui plus vulpis quam leonis habent,' ut hoc ex Carbonis dicto nostrum faciamus. Nam ceteros, quorum in audaciam ardet animus, prius sui obtegentes esse, satis constat. Suntque hi dissimulatores sui (si et hanc notam adicere licet) 'meliores servi, quam Domini;' i. e. coercitū auctoritate motique utilem industriamque operam præstant, sibi felicitati aut supra ceteros evecti, bellum sunt intemperantes immanesque. *Bocler.*

Tifata] Mons Campaniæ felicitis, imminens urbi Capuæ, ut Dion tradit. Vulgo hæc erant corruptissima. *Tifata*] De Tifata præter Festum, Livius lib. xviii. 'Samnites cum eminentes Capuæ colles firmo præsidio tenuissent, descendunt inde quadrato sigmine in planiciem, quæ Capuam Tifataque interjacet.' Totam hanc connexionem varias editiones secutus, ita edidi. Vide præstantissimi Medici Mercurialis Variarum lib. ii. 9. Ista duo, ut potius, quæ in plerisque vulgatis, rectissime induxi; non enim austeris, sed Burrerii. *Schægk.*

Grates Diana] *Grates*, non *gratus*; legendum, res et alii dixerunt. Sed de templo hoc Dianæ apud Pausaniam legi non omittendum. Ille lib. v. ubi disputat de elephantum dentibus sive cornibus, ait, se vidisse ἐν γῆ τῇ Καπρωσίῳ ἑλεφαντος ἐν Ἀπρέμ-Βασιλῆϊ, et adjit: οὐδὲν δὲ ἐστὶν ἰσχυρ-

ἰσχυρὸν ἀνέχει μέγιστα. Κατὰ τὸ ἴδιον: in terra Campanorum, calvam elephantis, in templo Dianæ, quod abest maxime a Capua triginta stadiis. Certe hoc ipsum est, in quod Sulla tam munificus. *Lipsius*. *Grates Diana*] Corruptissimus erat hic locus: qui ut intelligi posset, e correctionibus Lipsii Gruterique sic expressimus, quamquam Rhenanus jam pene totum: ita rescripserat, nisi quod adhuc legabatur: *hujus grates relig. memoria*. Restaurata interim penitus Vellelii verba, neme vel jactare vel credere debet. *Bocler.*

Aquas salubritate] Ejiciendam omnino illud ut potius, non refigendum in aliam faciem, ut tentarunt viri doctissimi. Nec enim comparet in membranæ unicis, sed decepit eos perperâ distinctio verborum Burrerii; nam ejus ut potius, conjungendum cum ceteris Burrerianis, 'legendum existimem.' [Ut ex ejus notis liquet.] *Gruter.*

Tabula aræ] Haud displicet profecto Rhenanianum, *tabula intra eodem*; dummodo tamen scribatur membrum sequens hoc modo: *tabula intra eodem. Inde Consules*; quomodo et Lipsio venit in mentem. Fuisse autem usitatum, ut ichnographia templi aut aræ alicujus, alio atque alio exprimeretur exemplari, et reponeretur in eadem illa sede aut alio quo loco, notum est ex marmoribus antiquis; sed et intus in sede tabulam poni solitam, eadem vel adeo plura aliisque continentem, quam quæ basi columnæ statuæve aut frontispicio ædium incisa erant; plurimo item patet exemplo in Epigraphis nostris totius orbis Romani, e quibus unum alterunque, fidei causa, oculis subjicerem; nisi id arbitrarer conjunctum cum aliarum Inscriptionem injuria: quæ cum sibi invicem mutuum adstruant lucem, singulatim laudari nolunt. Multa autem congerere hoc loco, alienum ab instituto. *Idem.*

· **CAP. 28. Consilio filius]** Solus Appianus fratris filium vocat. De etate variant. *Boecler.*

· **Annus ætus XLVII.]** De etate discrepant auctores. Ille, qui Livium in epitomen redegit, lib. LXXXVI. inquit: 'consul ante annos viginti per vim creatus.' Quem locum ad Octavianum Suetonii contra Dionem laudat maximus Casaubonus; quia ille scripserat, Octavianum sine exemplo ante ætatem XX. inisse consulatum. Sed non dabit, quia mendax sit in Epitome Liviana, et præ XX. ad minimum reponi debeat XXV.: ut ei sic conveniat cum auctore de vita Illustribus. Noster tamen annos numerat XLVI.: Appianus etiam XLVII. *Voss.*

Malis] Præponit Ursinus vocatiam qui.

Apud Scripserunt pulvis] Appian. Bell. Civ. I. Flor. III. 21. 28. Liv. Epit. LXXXVII. Aurel. Viet. LXXXVI. *Boecler.* **Scripserunt]** Locus circa Præneste. Appian. *λεπὸς λίμπος* vocatur.

Ne quid unquam] Malim usquam. **Lipinus. Ne quid unquam]** Forte: *ne quid unquam malis publicis decesset, &c.* *Vossius.* **Acidalius legit, iniquum.** **Ne quid unquam]** Non valde inconcinnam sententiam redderent, qui, *ne quid unquam malis publicis d. legent,* nisi contextus generaliore formulam et in mala publica, quæ Velleius memorat, amplius patentem, requirere videretur, ut fortasse satius sit usquam. *Boeclerus.*

Damasippus] Cicero Epistola ad Pætum, Livius, Valerius. Errat Appianus, fidus alias narrator, qui Brutum prætorem recenset. *Schlegk.* **Damasippus prætor]** Ita Valerius, IX. 2. 3. 'Damasippi jussu principum civitatis capita hostiarum capitibus permista esse,' ait: cui consentiunt alii. Liv. Epit. tamen LXXXVI. 'Maril Cos. jussu fecisse Damasippum' memorat. *Boecler.*

Dentitium] Addenda distinctio notæ post verbum *Dentitium*: occidit

enim Damasippus, ut historicis testatur, L. Dentitium, Q. Mucium Suvellam, et alios. Possent etiam legi, *D. pr. Q. Mucium &c. post. max. Valerius* distinctio, cum nihil metret, magis etiam placet. *Manut.*

Socotolum] 'Qui Asiam tam sancta, et tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam iteris magistratibus exemplum atque firmam officii decreto suo propuleret?' Valerius lib. VIII. 15. Cicero in Bruto, et Verrinis. In cujus quoque honorem Aviani diem festum *Mutis* nominantur. *Pudians. Schlegk.*

C. Carbonem] De quibus ita scribit Entropius lib. v. 'Damasippus Prætor inventore Mario Cos. Q. Suvellam, C. Carbonem, L. Dentitium, P. Antistium, in curiam quasi ad consulendum vocatos crudelissimo occidit.' *Ursinus.*

Consilio fratrum] Quod fabrum facile convincit. C. Carbo prætorius patre natus Cæio, clarum ex Valerio lib. III. 7. Cicero'sis ad Oratorem lib. III. Cneus vero, si fastis Capitolinis fides, Cneo patre, quem accusatum a M. Antonio aterioro atramento absolutum Cicero Epistola ad Pætum dat intellegere. Qui igitur frater? an patruellus? nec hoc. Cæio atque Cneo tummodi fratres, Publius et Marcus. Cicero ibidem. Errasti itaque, Vellei, nisi si adoptatum Cneum a Cæii patre præbaveris. *Schlegk.*

Ut prædiximus] Nisi tum etiam gloriæ ut prædiximus. Equid enim id addere necesse, cum proxime præcedat? imo ex ea narratione in hanc transeat auctor? *Græver.*

Se ipsam] Magis Velleianum sit ad ipse, &c. Ita semper auctor noster loquitur. Quod nulli negabunt, quæ cum eam attentione legentur. *Voss.*

Patria latet] Corruptum hoc esse dicam, et dicam tantum. Non enim meo. Certe patria ejus non habet; et Romanam fuisse nomen gentisque evincunt, 'Calpurnia Dentitii filia'

Lipio: Patris latet] Hæret hic Lipsius, aitque patriam neutquam latere, et evincere nomen genusque fuisse Romanum. Sed fugit virum maximum, patria hic poni pro *paterna*. Per patrem vero intelligendum arbitror Calpurnium illum, quem Jugurtha pecuniis corruerat. *Vossius*. *Patria latet*] Lipsius desperatum hunc locum existimat. Acidalius maluisset, *sua virtute eminet, patria latet*; ut filie gloria cum paterna turpitudine comparatur. Sed bene fecit, quod timide hæc decarrit: quanquam longe ille quidem elegantius sensit, quam qui eandem sensum in vitata lectione representari credunt: *nunc virtute eminet, patria latet: patriam enim virtutem, absque ulla pronominis aversioe* hic ad filie virtutem contendit, cui persuaderi poterit? Faveo conjecturæ de sensu; in asseveratione scripturæ cantissimum quemque maxime probaverim. *Boeclerus*.

CAP. 27. *Domus bellique*] *Alias animi bellique*.

Quadragesima millibus] Pæne duplicem numerum Appianus, Orosius, Eusebius, scribantque *millia LXXX*. An non hic saltem *LX*? *Lipsius*.

Abhinc annos CXI] Vulgo *XL*. Sed *EX*. vet. habet, *abhinc annos XI. Kal. Idus*. Quod Fasti etiam consulares decant. *Abhinc annos CXL. Kal. Novembribus*] Recte: sed de Kalendis Novembribus etiamne rectum? Ambigo. Nam paullo infra scribit: 'Felicitatem ejus diei, quo Samnitium Telesinque pulsus est exercitus, Sulla perpetuo ludorum Circensium honoravit memoria, quibus sine nomine Sullane victoriæ celebrantur.' Atqui profecto perpetui illi ludi in Calendario Romano sunt notati, non Kalendis Novembribus (tunc enim nulli) sed *VII. Kal. Nov.* atque ibi sculptum; *LUD. VICT.* sicut et sequenti quadriduo, *LUDI*. Nisi fallor, isti ipsi sunt, et ad hunc numerum Vallesiana lectio reformanda. *Lipsius*.

Delph. et Var. Clas.

Portam Collinam] De variis veteris urbis portis vide *Martian.* lib. 1. 7. et *Georg. Fabricium* in descriptione Romæ c. 4. Collina quæ et Quirinalis et Agonalis, sita erat versus septentrionem. Per hanc portam, quæ juxta Tacitum erat ad viam Saleriam, memorant Gallos Senones urbem ingressos, eamque populosos esse.

Quæ non majus periculum adiit] De Telesino hoc etiam capiendum, quod ait *Lucanus* lib. II. 'Romaneque Samnis Ultra Candinas speravit vulnera furcas.' Male enim alii putarunt, *Damasippum* intelligi. *Vossius*.

Nunquam defuturos, &c.] Callidam dictum, de dominandi cupidis, alienæque libertatis insidiatoribus; cujus cupiditatis respectu, 'lupos' vocat Romanos *Telesius*; plane sicut *Mithridates* apud *Justin.* XXXVIII. 6. 8. 'ut ipsi ferunt, conditores suos lapsæ uberibus altos, sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac jejunos habere.' Ita *Æqui Volscique* apud *Liv.* III. 66. Fallor an ex hujus consilii regula Romani Carthaginem exciderint: cujus usum crebro etiam deprehendas in Consiliis de bello Turcico suscipiendo. *Boecler*.

Esset excisa] Si abesset verbum *esset*, vividior fieret oratio; ita tamen ut *syba excisa* habeatur sexti casus. *Græterus*.

Non obcuratur ejus] *Vetus liber, obcuratur civis memoria.* *Burrer*.

Felicitis nomen, &c.] Ita in *Panegyri*. *Constant.* Ang. cap. 20. 'Sulla Felix si se parcius vindicasset: sed enimvero multis capitibus Rostra complevit.' Nimirum, ut *Solinus* autumat, 'Cornelius Sylla dictus potius est, quam fuit Felix:' sive, ut *Pliniana* *telephus* habet: 'Unus sibi ad hoc ævi Felicitis cognomen asseruit *L. Sylla*. Civili nempe sanguine, et patriæ oppugnatione adoptatus, et quibusdam felicitatis inductus argumentis, quod

Patere.

Y

prescribere tot milia ac trucidare potuisset. O prava interpretatio, et sœturp tempore infelix.' Congruè Valerius, qui post enumerata crudelitatis argumenta, *υαθιγυαδς* subjicit: 'En quibus actis Felicis cognomen assequendum putavit' Boetius.

Ofella] Ursinus legit, *Ofella*. *Ofella*] Vera hæc lectio; licet in Ms. fuerit *Afella*. 'Οφάλλας enim vocant Plutarchus et Appianus. Nec aliter legitur in editione veteri Epitomes Livianæ. Apud Martialem etiam libro x. idem occurrit nomen: 'Et quæ non egeant ferro structoris Ofellæ.' Atque ita scribendum esse, docet Servius ad vi. *Æneidos*. Ita ergo legendum apud Ciceronem in Bruto, ubi hunc *Aphillam*, et Pedianum, ubi *Acellam* videas nominari. *Vassius*.

Prætor] Mendum sine dubio subest: nam Ofella anno sequenti, cum consulatum peteret contra mandatum Sullæ, qui lege veterat ne quis ante quaesturam præturamque consulatum gereret, fuit occisus. Cujus rei auctorem habeo Appianum. Nec vulgatam lectionem juvat, quod *Ofella*, jussu Sullæ, Prænestinæ obsidioni præfuerit; cum et hoc aliis, nec prætoris dignitatis viro, potuerit demandari. Puto ergo pro *prætor* substituendum *proditor*. Similiter infra de Mupatio Plancio ait Velleius: 'Plancus non iudicio recta legendi, neque amore Reip. aut Cæsaris, sed morbo proditor, &c. transfugit ad Cæsarem.' Qui locus per se fare sententiæ nostræ firmandæ sufficiat. *Idem*.

Ludorum Circensium] Equestrium, quales erant Circenses.

Quibus sine nomine] Burrerius testatur, in vet. exempl. esse; qui *sub eius nomine*: quod omnino probum videtur. *Boetius*.

CAP. 28. *Ad Sacriportum*] Vide supra c. 26.

Magnificis] *Magnis* magis placet. *Magnitius*. *Magnificis*] Non muto:

etiam paulo post, 'magnificentissimas res gerere' invenies. *Lipius*.

Duo Servilii] Hæc Serviliorum de Italicis victoria habetur in argenteo quodam apud me denario, in cujus una parte pono caput Romæ, cui ITALIA subscriptum est, signata est corona quadam victoriæ hujus, ut videtur, index, quod signum in aliis etiam Servilii gentis denariis impressum est. In altera Castorum equitantium avertis equis simulacra expressa sunt, cum litteris *Oscia*, quibus indicari nomen præsenomque Servilii putamus. Nam *Oscis* etiam litteris signati sunt hi denarii, in quibus Italica hæc contra Romanos conspiratio et velut fœdus quoddam cæsa porca imp: s m eat. *Ursinus*.

Clusium] Mediterraneum Tuscorum oppidum Ptolemæo, Straboni, Livio, aliisque.

Faventium] Italiae urbs Plinio.

Fidentium] Gallia togata in Italia urbs Ptolemæo et Antonino.

Aucta sunt] Suspicio scripsero Velleium, nota sunt. Hand paulo argutior sic sententia, et *υαθιγυαδς* exornata. *Lipius*.

Cujus honoris, &c.] Hic locus corruptissimus fuit, ut B. Ehenanus testatur. *Cujus honoris*] Parum hæc inter se apta. Distingui scribique mavelim: non tam desiderasse, quam timuisse] potestate imperii, quo priores ad vindicandam m. p. r. usi fuerant, immodice crudelitatis licentia abusus est. Ex hac distinctione, et transposita nota parentheses, longe alia clariorque sententia, quam quæ vulgatur; maxime si mecum potestate, pro potestatem, scribis: itemque abusus, non usus. *Lipius*. *Cujus honoris, &c.*] *Lipius* distingui scribique mallet: non tam desiderasse, quam timuisse] potestate imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis Republicam usi fuerant, immodice crudelitatis licentia abusus est. Sensum sane optima necocutus est. De verbis videamus.

Ea in editione principe corruptissime ita erant concepta: *usus dictatoris aut metu desiderat Tulio eo timuisse potestatem imperii, proh res ad vindicandam maximi periculi, spolia miseranteo, immodica crudelitatis licentia usus est.* Quæ multo minori libertate commode ita restitui posse putamus: *ut appareat populum Romanum usum dictatoris haud ita desiderasse, uti extimuisse potestatem imperii) quo priores ad vindicandam maximis periculis Rempublicam visi erant: eo immodica crudelitatis licentia usus est.* Quæ si non vera, saltem verè proxima est lectio. *Voss. Cujus honoris, &c.]* Si recte meminì, non occurrit facile in antiquis Scrip- toribus locus, de Dictatura, accuratior pleniorque. Quapropter nihil abs re me facturum arbitror, si paulo pressius Velleianis vestigiis institero, usumque Dictatoriæ potestatis, ea parte, qua notitiam resp. gerendæ javare potest, declaravero. Quæ jam aliis sunt tradita, nihil attinet repe- rere. Manebimus enim intra limites Velleianos. Dicitur 1. 'Priores Dic- tatura ad vindicandam maximis peri- culis republ. usos esse.' Recte, ipsa causa reperti usurpatique hujus ma- gistratus, et finis innuitur: creatum esse ad maxima quæque et ardua pace belloque præsentioris imperii viribus conficienda. Itaque Livio 'in rebus trepidis ultimum consilium' di- citur Dictatoris creatio IV. 56., et Augustin. de C. D. III. 17. 'in extre- mis periculis' factum ait. Hic ve- rus, et, ut ita dicam, ordinarius scop- us. Nam quod Clapmarus de arcan. III. 19. inter 'Arcana Aristocra- ticæ dominationis adversus plebem' refert, *κατ' ἐπικολοβήματα* et respectu temporis, quo primus Dictator crea- tus, item resp. intemperantiæ popu- lari *ἐπιπέτης* accipiendum est. Ser- viebat enim postea Dictatoris terror non Democraticæ modo vehementiæ coercendæ, sed certaminibus etiam et ambitioni optimatum in ordinem

redigendum. Dicitur 2. a Velleio, 'populum R. timuisse potestatem im- perii' Dictatorii. Erat enim jure regie, a quo ferme solo tempore dif- ferebat; unde Ciceronis illud Phi- lipp. I. debet explanari, cum ait de Syllæ temporibus: 'Dictatura jam vim regie potestatis obsederat.' Erat sane regie potestas, quippe quæ duo- rum consulum, ut apud Liv. alibi di- citur, potestatem representabat: jam autem duobus Consulibus 'regium imperium' tribuitur apud Ciceron. de leg. III. 3. sed cum exceptione temporis, quam cum transcendit Syl- la perpetuus Dictator factus, jam Dictatura vim totam regie potestatis formamque veri regni obsederat. A- lias, ne Dictatura ad libertatis op- pressionem, regnique in rem Rom. reductionem tenderet, temporis bre- vitate cautum provisumque erat; ne ultra sextum mensem quisquam cum magistratum gereret: vide Clapm. de arcan. II. 11. et Catuli Orat. apud Dion. XXXVI. ubi et alterum consi- lium *ἐπιπέτης* ejusdem, 'ne extra Italiam cum imperio sit Dictator.' Tertium erat veluti imaginarium Dic- tatoriæ potestatis frenum, sive simu- lacrum Democraticæ libertatis etiam sub Dictatore; quando Dictatori e- quum conscendere non licebat, nisi ad populum tulisset, 'ut equum ascendere liceret,' sicut ex Plutarchi Fabio et ap. Liv. III. 14. discimus. His igitur rationibus consiliisque Dic- tatoriæ potestatem, quam timebat populus Romanus, quodammodo limi- tabant, et, ne ad mutationem status valeret, retinebant. Dicitur 3. apud Velleium: 'Non tam P. R. deside- rasse usum Dictatoris, quam timuisse potestatem imperii.' Desideravit sane usum, neque carere omnino po- tuit hoc remedio adversum libertatis vitia: sed non sine timore tamen ac- cessit ad præsentissimi remedii stren- uiffatam; sicut peritissimi quique medicorum fortissima et maxime

strenua medicamenta non quidem penitus omittunt, sed cum cura et sollicitudine adhibent. Hæc sollicitudo non parum creverat, perspectis reip. morbis paulatim invalescentibus, auctaque incivili elationis cupiditate. Præcipuæ observationis est locus Appiani Bell. Civ. i. p. 359. cum in tumultu Tiberii Gracchi miratur, nemini, neque tum neque postea, in mentem venisse Dictaturæ remedium, quo respub. sæpe e maximis periculis convalescerat. Καί μοι, inquit, θαύμα καταφαίνεται, τὸ πολλὰς ἐν τοιοῦθε φόβῳ διὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἀρχῆς διασωσάμενους, τότε μὴ ἐπὶ τοῦν τὸν Δικτάτωρα λαβεῖν, ἀλλὰ χρησιμώτατον τοῖς προτέροις τότε τὸ ἐργὸν εὐρεθῆν, μὴδ' ἐν μήμῳ τοῖς πολλοῖς ἔρα γενέσθαι, μήτε τότε, μήτε ὕστερον. Quod ait, neque postea in mentem venisse cuiquam hoc remedium αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, caute accipiendum est. Nam illud SC. quo postea in C. Gracchi seditione Opimio Cos. primum mandatum est, 'videret ne quid respub. detrimenti caperet,' quid aliud notat nisi commissum, quam plenissimum esse potest, imperium, sive, ut rectissime in Gracchis Plutarchus explicat, 'Dictatoriam potestatem?' Ut clarum sit, nomine Dictaturæ, ob timorem, quem innuit Velleius, abstinuisse; rem ipsam tamen, post longiorem cessationem, reduxisse Romanos. Et si autem [monarchici imperii] nomen ejuraverat amantissima libertatis civitas, tamen tot illis artibus suis, tanto legum consiliorumque apparatu, non potuit suam libertatem regere atque conservare, quin subinde ad plenam Unius potestatem, sub diversis quidem nominibus, recurrendum haberet; donec denique penitus in eam imperandi formam recideret, atque ita ab interitu, qui ex morbis libertatis imminabat, resurgeret. Boecler.

Immodicæ crudelitatis] Quam præsertim graphice describunt Valer.

Max. ix. 2. Plut. Syll. Augustin. de C. D. III. 27. et 28. Lucan. II. Senec. de Clem. I. 12. Id. de Provid. III. aliique plures. *Idem.*

Primus ille] Impotentiam Sullæ Cicero Officiorum II. et Verrin. Act. 2. lib. III. his tangit verbis: 'Qui ausus est dicere hasta posita, cum bona in foro venderet, et bonorum virorum et locupletiam, et certe civium, prædæ suam se vendere.' Præter ordinarios meminit Dionysius, Cæsar Bell. Civil. lib. I. Sallustius. *Schlegk.* *Primus ille*] Appianus Bell. Civ. I. p. 400. οὗτος γὰρ δοκεῖ πρῶτος οὗς ἐκόλασε θανάτῳ προγράψαι, καὶ γέρα τοῖς ἀναγούσι, καὶ μνημόματα τοῖς ἐλέγχουσι, καὶ κολάσεις τοῖς κριπτόουσιν ἐπιγράψαι: *Hic enim primus, quos capite plecos cupiebat, proscriptis, et præmia percussoribus proscriptorum, itemque latentibus latentes proposuit:* quod et Velleius Noster mox subjicit. Clarius autem Plutarchus, 'receptorii proscripti et servatori capitale pœnam denuntiata, non exceptis fratribus, filiis, parentibus; percussori bina talenta promissa, etiamsi servus Dominum, filius parentem interfecisset,' memorat. Boecler.

Judicium histrioni exoleta] Alibi [in Epistolic.] tentavimus hunc locum etiamque alii. Nunc placeat: *judicium in histrionem ex albo.* Nam id verum est, et legibus XII. tab. animadversi actores aut histriones, qui carmen actitassent quod infamiam flagitiumve faceret alteri. In bona omni Rep. ita solitum: hodierna licentia quam effrœnis solutaque ea! *Lips.* *Judicium histrioni exoleta*] Placet Grutero interpretatio: nimirum aures præbuisse iudices histrioni, et cives qualescunque castigasse, quos constaret histrionem aliquem petulantiore notasse convitio. Lipsius maluerat: *judicium in histrionem ex albo.* Quia in Msc. fuit *judicium historicorum ex albo.* Boecler. *Exoleta*] *Exoleti*

epitheto nihil contemptius histrioni tribui potest. Ita Firmico in præfatione l. i. Astrol. Sulla dicitur, 'Senex exoletus.' Hoc est, ut mox ipse explicat, 'qui a primo vestigio pubescentis ætatis in scurrarum gremiis per damna venudati pudoris adolevit.' Glossæ Philoxeni: *Exoletus, δνέρακος, τριβακος*. Sic et Cicero pro Milone aliique ea voce usi. *Vossius*.

R. publicæ] Vulgo *Reipublicæ*. Ita restituit Claudius Poteanus.

Auctoramentum] Sumitur pro obligatione nexuque, ac veluti stipendio pretioque ejus, qui sit auctoratus, sive obligatus.

Nec tamen in eos] Forte, *nec tantum in eos*, juxta Ursinum. *Nec tamen in eos*] *Pro tamen* quidam emendant *tantum*: alii cum Acidalio particulam *tamen* retinent, sed ita, ut alii corrigant, interpretandum censent. Neutris assentio. Subauditur enim *tantum*, vel *solum*. Sallustius bello Jugurthino: 'Non enim regnum, sed fugam, exilium, et has omnes, quæ me premunt, miserias cum anima simul amisisti.' Hoc est, non enim *solum* regnum, &c. Quod male manus recentior in Ms. nostrum, optimæ alioqui notæ, invehere fuit conata. Frontinus lib. ii. c. 18. de Horatio: 'dejecit se in alvenum, eumque non armis, sed vulneribus oneratus, tranavit.' Possem etiam compluria aliorum afferre loca; sed hi et, aut tali particula, post *sed* addita, locutionem hanc emollire conati. *Voss*.

Qui contra arma tulerant] Octo millia deditorum in villa publica trucidavit. Livius xcviii. 'Villa publica locus in campo Martio; Augustinus Civitatis Dei III. c. 29. *Schegk*.

Exclusivæ paternis opibus] Contra morem priscum, quo liberi minime parentum delicto tenebantur. Dionysius Antiquitatum VIII. et Plinius in eximio illo Ciceronis elogio lib. VII. c. 30. eo alludit. Postea his ignovit

Cæsar, et ad jus dignitatis revocavit. Suetonius, Dio, et Noster infra. *Idem*.

Quod indignissimum est] Ita Plutarchus: ὁ δὲ πάντων ἀδικητάων ἔοξε, τῶν προγεγραμμένων ἡμίμοσε καὶ υἱοὺς καὶ υἰανούς, καὶ τὰ χρήματα πάντων ἐδήμωσε: *Quod omnium visum est indignissimum, proscriptorum liberos nepotesque infamia notavit, omniumque bona publicavit. Boecler*.

CAP. 29. Res in consulatu] Ita exemplar vetus juxta Burrerium: vulgo, *in senatu*.

Privatis ut opibus] Ita de Octavio infra II. 61. 'mira ausus ac summa consecutus privato consilio majorem senatu pro rep. animum habuit.' Quanquam hæc privati consilii auxiliique, utut pro rep. suscepta, molitio, nisi accesserit publicæ auctoritatis approbatio, non solet commendari a rerum civilium peritis. Itaque prudentes apud Tacitum A. I. 10. in reprehensione Augusti etiam illud memorant: 'paratum ab adolescente privato exercitum.' Scilicet plus est in legibus, quam in successu, datoque semel exemplo prætextuque, facile dominandi cupidus ad nova consilia via panditur. Quare non frustra Aristoteles etiam circa clientelas, de quibus mox sequitur, monuit, 'periculosum esse liberæ civitati, si quis nimia clientum, amicorum, servorum multitudine emineat polleatque.' Quod Romani mature debent observare. *Boeclerus*.

Forma excellens] Ita Plutarchus Pompeium commendat: τὸ γὰρ ἐρῶςμον, ἀξιώματι δὲ ἦν φιλανθρώπων, καὶ τῷ γὰρ καὶ ἀποδόντι διέφαινε εὐδὴς ἢ ἀκμή, τὸ γεραιὸν καὶ τὸ βασιλικὸν τοῦ ἥθους. *Gratia forma dignitatem pariter ac humanitatem eximiam præferbat, et in illo juvenili flore exsplendescerat jam senilis regia quædam gravitas. Compara Suetonii locum de Tito, cap. 3. 'Forma egregia, et cui non minus auctoritatis inesset, quam gratiæ.' Estne hoc εἶδος ἕξιον τυραννίδος, sive*

imperatoris forma, quam Cornelius Nepos etiam Iphicrati tribuit, III. 1.?
Idem.

Sed ex dignitate] De gravi autem hac et *ἀκτισταρχῆς* Pompeii forma, ex Silio aliquid capies lib. XLII. 'Ille hirta cui subrigitur coma fronte, decorum, Et gratum terris Magnus caput.' *Lipsius.*

Constanti] Manutius legit *Constantiaque.*

Bello] *Lipsius belli.*

In reconcilianda] Imo *reconciliata.* Nam ibi fides locum habet, uti facilitas in reconcilianda. *Lipsius.* *In reconcilianda]* *Lipsius* legit *reconciliata.* Mihi nihil mutandum videtur. Vult Velleius, fidelissimum fuisse in reconcilianda inter alios gratia, ubi fide potissimum opus. *Vossius.*

Vitiorum] [Vulgo male, *veterum.*] Nimum est pro Pompeio, et quis vel Socrates ad hunc sapientiæ gradum venit, nil vovete? Aldus igitur *vitiorum* fecit, haud male. Possis et, *notarum*: ac consequenter, *inter maximas.* Ut velit nihil esse culpandum notandumque in Pompeio, præter nimiam aestimationem sui et studium excellendi. *Lipsius.* *Vitiorum]* Profecto verior Aldi conjectio, quæ fuerat eadem et mea. Nam sequentia attende: virum ait fuisse Pompeium liberum et immunem ferme omnibus vitiiis, nisi maximum illud tamen esset, nempe quemquam parem ferre potuisse. Certo igitur *vitiorum* rescribendum. Sed de Catone Porcio infra: 'Omnibus humanis vitiiis immunis.' Exempla in alteram partem allata, si vere volumus iudicare, minus etiam cogemur quam ad rem minimo minus facientia fateri. Taceo, quod quisvis videt, quam illam ipsam lectionem insequentia adversis veluti cornibus impugnent. *Acidalius.*

Quemquam æqualem] Cæsar Bell. Civ. I. 'Pompeius neminem dignitate secum æquare volebat.' *Læcan. l. Flor. iv. 2. 14.* *Sallust. alludit*

Orat. I. de rep. ord. cum de Pompeio loquens, 'Nam particeps,' inquit, 'dominationis neque fuit quinquam, neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus foret.' Egregie Theophrastus in *Charact.* περὶ τῆς ἀλγυρχίας, notat, 'homines ἀλγυρχίους ex Homeri versibus hunc solum et unum tenere, οὐκ ἄγαθὸν πολιτείας εἶς κοίρανος ἔστω: 'aliorum omnium nihil scire.' Qui character non tam Optimatibus, id est, Aristocraticis hominibus, quod simpliciter et sine limitatione Magnus ille Casanbonus pronuntiat, sed Oligarchicis, adeoque iis, qui Optimatum auctoritatem usque ad paucorum potentatum evectam cupiunt, videtur convenire. Quo sensu scilicet ἀλγυρχίους declarat a Poll. III. 6. οὐκ ἄγαθὸν τὸ ἴστω: ἀσφάλειαν οὐκ ἀμείνων. Est enim ἰσθμῆς, sive ἰσχυρία, ἰσχυρία, civilis ἀσφάλειος, veluti fundamentum et vinculum libertatis et Democratæ. Ergo Velleius: 'cum omnes cives jure haberet pares.' Hanc æqualitatem qui transcendunt, 'inciviles,' 'incivilitate elati,' et ἀλγυρχίους vocantur, et interdum τυραννοὶ. *Boecler.*

His a toga] Vulgo, *aces toga.* *Hic a toga]* Ita V. E. Is qui Velleium e vetusto descripsit, falsus est a litera in ccc. Nam ut in hoc, sic etiam in quibusdam aliis veterum codicibus, a sic scribitur cc.: quod iste pro c syllaba adspexit. *Burrer.*

Excelsis] In veteri exemplari *celebrior*: forte legendum *celebrior*.

CAP. 30. *Etoæa]* Potuit esse legit nomen, *Etoæa*, a librariis postea corruptum; potuit et *ecæa*: id quod sententia non respuit: potuit etiam aliter. Quod ut asequi conjectura felicitatis est, sic affirmare sine veterum librorum, aut historiarum testimonio, temeritatis. Mihi loci nomen fuisse probabile videtur. Et quoniam in emendando litterarum maximo similitudinem sequi oportet, placeret *Quæ*, quæ fuit urbs Hispaniæ, inter eas, quæ

rum eque Sertorius usus est. 'In fidem Romanam,' ait Florus, 'venere urbes, Osa, Terme, Tutia, Valentia, Auxima.' Meminit etiam Plinius lib. III. 3. et Ptolemæus lib. II. 6. *Manutius*. *Etsece*] Adsentior doctissimis viris, Manutium dico et Ortelium, *Osee* ex Plinio, Ptolemæo, Plutarcho legentibus. Strabo lib. III. *Ileoccam* agnoscat. Supremum istud convivium reperies apud Sallustium Historiarum I. III. 'Igitur discubere,' inquit, 'Sertorius interior in medio: super eum L. Fabius Hispaniæ senator ex præscriptis; in summo Antonius, et infra scriba Sertorii Versius: et alter scriba Mæcenas in imo, medias inter Tarquitium, et Dominium Perpernam.' Hæc loco licet pete a Plutarcho in Sertorio. [Vide Annot. in Sallust. p. 476. et seqq.] Unum moneo, facillime ab Antonio, qui in summo, vulnerari potuisse Sertorium, qui interior: ita enim ritus statuere lectos, ut ejus prona et prompta transitio et affectio. Colligo e Plauti *Asinaria* Scena, 'Agredus istum: Neque illuc ulli suo pede pedem homini premat. Cum surgat, non in lectum inscendat proximum: Neque cum descendat, inde det cuiquam manum.' *Schegk*. *Etsece*] Imo, *Osee*. Strabo lib. III. de eodem Sertorio ait. *Ἰσολέτρα δ' ἔ' Ὀσση*. Ita enim egregie emendavit Cl. Puteanus. Vulgo corrupte editum: *Ἰσολέτρα δὲ Ὀσση*. Florus etiam lib. III. 23. *Oscam* inter urbes recenset quam, Sertorio occiso, in potestatem venire Romanorum. *Vossius*.

Metellus et Pompeius] Adi Sigon. Comment. in fast. et triumph. R. ad ann. DCLEXXII. ubi et Auctorum loca notata. *Boecler*.

Hispaniis] Vulgo, *Hispaniis*. *Hispaniis*] *Hispaniis* reponit Lips. Nam alioqui legendum esset *de Hispaniis*.

Adfus eques Romanus] Cicero pro L. Manlio, Lucanæ lib. VII. Plinius I. VII. 'Pompeius Sicilia recuperata,

Africa tota subacta, Magnique nomine spolio inde capto, eques Rom. (id quod nemo ante) curru triumphali revectus est.' *Schegk*. *Adfus eques Romanus*] Nam et antea, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, 'quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit.' Epit. Liv. 82. Adi rursam Sigon. Comment. in f. et tr. R. ad ann. DCLEXXII. *Boeclerus*.

Rationem habere] Flor. IV. 2. 16. et late Dio XL. Appian. Bell. Civ. II. Cms. Bell. Civ. I. Plut. in vit. *Idem*.

Invidiam rerum] Etenim, ut est non multo post, 'interdum persona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget, aut levat.' Et, 'raro invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur:' sed 'qui eos suo arbitrio aut depositari, aut resentari videntur, et modum habent in voluntate.' *Asidius*. *Invidiam rerum*] Satis obcura sententia, nisi capias: invidiam rerum a plarisque ambitiosis et potentibus cupidis non referri ad causam et negotium, neque ex eo estimari: sed potius voluntatis suæ studio obsequentes eos ferri ad obtractandam invidendumque, non tam factis et rebus quam personis. Si enim voluntatem de *ὑποαίρεσι* eorum, quibus invidetur, accipias, falsa erit sententia. *Boecler*.

Tribuniciam potestatem] Tullius de Legibus III. 'Quamobrem in ista quidem re vehementer Sullam probo, qui tribanis pleb. sua lege injuriam faciendæ potestatem ademerit, auxilium ferendi' (intelligit intercessionem. Cæsar lib. I. Belli Civil.) 'reliquerit, Pompeiumque nostrum ceteris rebus omnibus semper amplissimis annisque effere laudibus: de tribunicia potestate taceo, nec enim reprehendere libet, nec laudare possum.' *Schegk*.

Imaginem sine re] Alii, *sine jure*, eodem sensu. Restituit autem Pompeius tribuniciam potestatem, simulaculo quodam popularitatis: ut ni-

nium piguerato populi favore, ad-
rum sibi ad dominatum muniret.
Sicut et Cæsar apud Sueton. v. 'anc-
tores restituendæ tribunitiæ potes-
tatis, cæjus vim Sulla diminuerat,
causissime iuvit.' *Boecler.*

LXIV.] Non displicet Lipsio nume-
rus qui in Livii Epitoma legitur,
LXXIV. LXIV.] Ut nihil hic mutandum
putem, facit maxima scriptorum dis-
sensio. Quorum in hoc numero di-
versitatem scire qui desideret, adeat
eruditissimum Freinshemium, ad Flori
lib. III. 20. *Vossius.* LXIV.] De
bello Spartacio vide Flor. III. 20.
quosque ibi *Camers* laudavit. Adde
Sigon. ad ann. DCLXXX. *Boecler.*

Fugitivi] Vix probes *fugitivi profu-
gives.* Aliud quid videtur prius
loco vocis *fugitivi.* Gruter.

XL.] Alii hunc numerum plurimum
angunt. Inter quos, is qui minimum
habet est Eutropius. Hic sexaginta
millia virorum ab iis collecta fuisse
scribit. Appianus vero ad c. et XX.
millia extendit. Orosius Liviique
Epitomator medium tenuisse viden-
tur, ut ex cladibus colligas. Itaque
vix ambigo, quin in Velleio legendum
sit, *xc. hominum.* *Vossius.*

M. Crassum] Qui ovans urbem in-
vit, quod Senatus censeret indignum
de servis, hoste non justo, triumphare.
Plutarchus. Coronatus tamen non
myrtea corona, quam Ovalis, sed per
gratiam Senatusconsulto adjutus, lau-
rea. Agellius lib. v. 7. *Schegk.*

Romanorum omnium principem] Non
sane omnium: nec Cæsar aut Pom-
pelus concesserint. Quid si, *opibus?*
id verum sit; nec displiceat etiam
omitti vocem *omnium*, atque induci.
Lipsius. *Romanorum omnium princi-
pem*] Non quasi solus, sed quia unus
ex tricriptina. Lipsius, pro *omnium*,
malebat *opibus.* Quem dicto, *moz*,
satis refellit. Aliorum conjectura
Lipsiana multo deteriores. Omnium
minime placet illa Barthii, qui, pro
Romanorum omnium, scribebat, *Ro-*

manorum hominum. Ut tacita minimam
argutia Cæsarem non modo, sed et
Pompeium, hominibus eximat Vellei-
us. *Voss.* *Romanorum omnium princi-
pem*] Nihil prorsus impedit æqualitas
aliorum, imo nec superior alterius
auctoritas quicquam detrahit huic
significatui. Princeps Romanorum
rectissime dicitur, non qui solus sa-
pra ceteros eminet, sed qui inter
eminentissimos Romanorum, id est,
inter principes suæ resp. numeratur.
Boecler.

CAP. 31. *Pars homine major*] An-
tea fuerat: *per omnia maiore vi habe-
batur.* Acidalius legit *per omnia major
ævo habebatur.* Arridere potest pri-
mum aspicienti ea emendatio: sed
penitus expensa non carebit dubita-
tione. *Idem.*

Cum consul furasset] Vide Appian.
Bell. Civ. I. extremo: ubi reconciliati
Coss. Pompeius et Crassus 'exerci-
tus dimissionem edixere.' Sigon.
Comment. in f. et tr. R. ad ann. DC.
LXXXIII. existimat apud Zonaram (t.
2. p. 12. in verbis *ωαρρησας δὲ καὶ τῆς
ἐπαρχίας*) hoc ipsum intelligi, 'pro-
vinciam sc. ab eo repudiatam.' *Idem.*

A. Gabinius] 'Qui nisi rogationem
de bello Piratico tulisset, profecto et
egestate et improbitate coactus pira-
ticam ipse fecisset.' Cicero. *Schegk.*

Pirata] De piraticæ licentiæ origi-
ne successibusque vide accuratissi-
mum Dionem lib. xxxvi. et Plat. in
Pompeio. *Boecler.*

Quo SC.] Aperte falsum, aut Vel-
leius in mendo. Magnus ille Juris-
cons. in Observationibus rescribit
P. S. id est, *Plébiscito*, in vitis libris,
volente veritate. Emendaverim *scito*,
facili et prono errore imperiti librarii,
quod *scito* in *SCto* mutantis. Et *scicere*
sive *scitum* verbum proprie plebis,
notum ex Plauto, Cicerone, aliis; im-
mo generale ad omnia decreta per-
tinens. Livius lib. I. 'qua publica
qua privata sacra Pontificis scitis
subjicit.' Plinius lib. XXXIII. c. 2.

Nonagenti vocabantur ex nominibus selecti ad custodienda suffragiorum scita in comitiis.' A me Lipius ad Tacitum. Hæc uti protuli, opinor; magis Velleium peccasse, cum et statim Catoni Senatusconsulto Cyprum commissam recitet. *Schlegelius.* Quo SC.] Viri eruditi, inter quos etiam summus I. C. Jacobus Gnjacius, pro S. C. restituunt hic, P. S. Nimirum quia satis constat, Gabinio tribuno legem ferente, populum eam scivisse. Ego nil temere mutaverim. Nam licet illud P. S. fuerit, tamen a senatu, quamvis invito, comprobatum fuisse videtur. Vide Dionem lib. XXVI. Extant præterea duo numismata, apud Occonem Adolphum, quorum unius inscriptio :

MAGNVS IMPERATOR ITER.

PRAEF. CLAS. ET ORAE MARIT. EX S. C. Alterius,

MAGNVS PIVS IMPERATOR ITER.

PRAEF. CLAS. ET ORAE MARIT. EX S. C. Unde colligo, P. S. quoque, quæ senatus vi approbare coactus, S. C. nomen obtinere. Hinc est, quod infra Cyprum S. C. provinciam factam dicat Velleius. Satis enim constat ex Catone Plutarchi, aliisque, et hoc plebiscitum fuisse, ac P. Clodium vi a senatu extorsisse, ut Cato in eam insulam mitteretur. Imo et ipse Paternulus postea ait: 'Idem P. Clodius in senatu, sub honorificentissimo ministerii titulo, M. Catonem a Rep. relegavit.' Gnjacius, aliique viri eruditi, et in senatu, ab aliena manu esse arbitratur. Ego illum retineri posse puto. Ut P. Clodium in senatu egisse dicatur, quod senatum pro rato habere compulerit. *Vossius.*

Imperium uni viro] Plutarchus: ἕνα μὲν δὲ Γαβίνιος εἰς τοῦ Πομπηίου συνέθειν ὄμιον, ὃν ναυαρχίαν, ἑστίαρος δὲ ναυαρχίαν αὐτῷ δίδόντα, καὶ δέναν ἐπὶ τῶνας ἀσθράνοισι δυνεῖσθαι. Adde quæ sequuntur. *Boecler.*

Sed tamen idem hoc] Gruterus duas priores voces omnino irreptitas esse

censet. Mihi non videtur. Mirandam esse inquit Velleius, P. R. adeo libertatis studiosum, uni Pompeio totius maris decrevisse imperium. Demere tamen admirationem, quod idem hæc ante biennium M. Antonio esset decretum, homini non nimis magnæ existimationis. Per M. vero Antonium intellige triumviri patrem; qui quamvis adversus Cretenses improbare rem gesserit, tamen Cretici nomen retulit; ut ex Appiani excerptis legationibus cognescas. In Plutarchi Antonio male cognomentum Critici ei tribuitur. Quod facile cuivis emendare. Absque hujus historiæ ignorantia fuisset, non corrupisset Lactantium Thomasius, lib. 1. 11. ubi vulgo legas, 'cujus regnum tale fuisse dicimus, quale M. Antonii fuit infinitum illud imperium, cui totius oræ maritimæ potestatem senatus decreverat.' Maluit ille, *Pompeii*, ex quibusdam Mss. Sed, præter citatos auctores, eum satis refellit Cicero Verrina 1. cujus ipsis verbis nititur Lactantius. Vide etiam, quæ de hoc Antonio ad eandem orationem adnotavit Ascenius Pædianus. Atque hunc etiam innuere videtur Florus l. III. 8. quod est de bello Cretico. Sed more suo erravit, quod a Pompeio missum dicat, captandæ laudis ex aliena provincia. Octavium igitur cum Antonio confundit. Illum enim nominat in hac re Dio, lib. XXXVI. et Plutarchus in Pompeio. *Vossius.*

Sed interdum persona, ut exemplo nocet] Quid noxa exemplorum hic ad rem? Examina, videbis frigidum hoc totum esse aut ineptum. Censeo legendum: *Interdum persona, ut exempla docent, aut invidiam auget.* Hoc scilicet per occasionem, sententia modo, addit: Sæpe in eadem re aut culpa invidiam majorem minoremve esse, et voces attolli aut minui, aspectu personæ magis quam meriti: idque exempla testari. Supra hoc ipsum dixerat, 'Familiare esse homi-

nibus invidiam rerum non ad causam, sed ad voluntatem personasque dirigere.' *Lipsius*. Sed interdum persona; et exemplo necesse] Hæc nouum illis frigida aut inepta: itaque emendationibus incumbunt, quæ necis tamen oculis minus satisfaciunt, quam vulgatum: quæ vult *Velleius*; quemadmodum alia atque alia persona minus magis necesse exempla suo; sic quoque unam eandemque rem huic vel illi majorem minoremve creare invidiam. Quo nihil varius; ut pluribus adstruo suis locis; nam omnia hæc cumulare, non est mens. Hanc omitto tamen *Velleianam* istud capituli trigesima: 'Familiare est hominibus, omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere; et invidiam rerum non ad causam, sed ad voluntatem personasque dirigere.' *Grut.*

CAP. 22. Cum discedens legem] Vide quantum ex egregia oratione *Catulli* apud *Dion.* XXXVI. superent. *Velleius* Noster ipsam vim consilii complexus est: Esse et Optimatibus et Populo necesse periculosum, si uni alicui extraordinaria, aut summa, aut crebra potestas deferatur: cum præsertim *Pompeii* magnitudo jam nimia sit, et *ut supra dicitur de Pompeio*, ut *Dionysii* voce utar. Quales nimium observandos esse cavendosque in rep. libera, peritissimos quique Politicorum moment. *Arist.* III. Pol. 9. Potest quodammodo ad *Velleianam* de *Pompeii* sententiam accommodari, quod de *Mamilio Lævina* iudicat vi. 20. quem 'virum' vocat, 'nisi in libera civitate necesse esset, memorabilem.' *Boetius*.

. Si quid huic acciderit] Verba sollemnia vitandi omnia in mortis mentio. *Sueton.* extremo *Augusto*: 'Julius filiam septemque, si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri.' Indubie hæc spectat fragmentum illud e lib. v. *Historiarum Sallustii*, 'Nam si *Pompeio* humani quid evenisset: quod etiam Nobilissimo *Ulpiano* in mentem venisse jam video:

narrat *historiam Ptolemaici* et *Valeriani*. *Schlegel*.

Per idem tempus Cotta] Immo biennio ante, *Pompeio* et *Crasso* Cotta quod actiones in *Verrem* aliaque tentantur exempla. Itaque cogit hic; nisi vitiosi libri sunt, *Velleii* diligentiam requirere. *Manut.* Per idem tempus Cotta] Confer II. 6. 3. II. 18. 2. De re tota late *Sigon.* *Antiq. Jur. civ. Rom.* II. 18. *Boetius*.

Inter utrumque ordinem] Dissentit *Pediano* et aliis: qui inter tres ordines a *Cotta* communicata iudicia, tradunt. *Manut.* Inter utrumque ordinem] Senatorium puta, et equestrem. Equestri annumerat *Cl. vir Ant. Augustinus* Tribunos ærariæ testimonio *Plinii* lib. XXXIII. 9. Hæc magis *Lævinus* lib. XCVII. ad equites sales translata iudicia constantiter asseruit. *Schlegelius*.

Otho Roscius] Vulgo corrupte, *Horreolus*. *Otho Roscius*] Legem *Roscianam* theatralis quis jam, qui modò *historiam* quamvis leviter attigerit, ignorat? Testis *Cicero*, *Pedanius*, *Plinius*, alii. Ut, monere lectorem de reponendo *L. Roscii* nomine, extruso *Horreolo*, putidam pena videatur. Id etiam *adulterium* puta, locus restituit: quasi eadem equites antea habuissent; quod falsum est: primus enim *Roscus* hoc sua lege induxit. Itaque vel constituit, vel distribuit, rectius opinor. Nec displicet, quod *Puteanus*, pro *Horreolo*, *Otho Roscius* reponit: familiare enim est *Volleio*, cognomina præponere nomini gentilicio; ut, 'Mancinus *Hostilius*, *Carbo* *Papirius*, *Lepidus* *Æmilius*, *Scaurus* *Æmilius*, *Saturninus* *Appuleius*, *Ocella* *Lucretius*, *Marcellus* *Claudius*.' *Manut.* *Otho Roscius*, Ær. restituit] Constituit, aut distribuit, suadet vir doctus, nullus persuadet. *Cicero* de illa ipsa agens, 'L. Otho,' ait, 'vir fortis, mens necessarias, equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Itaque hæc

haec, quae ad ludos pertinet, est omnium gratissima, qua honestissime ordinari eam splendore, fructus quoque iucunditatis est restituisse: Pro Murrina. Vides hoc verbum his repeti, nec frustra: in vario namque significato veteribus praepositio *Re*. Hinc apud Tacitum Annal. lib. 1. legas, *remittere*, pro *permittere*: 'Remisit,' inquit, 'Caesar adraganti moderati-
onem,' ut notavit vir nunquam satis laudatus Cajacius Observat. lib. XXI. cap. 29. De L. Roscia, qui tantum de Seena, non Cavallibus ludis caveat, quendam non e vulgo, vir omnia doctus Lipsius, ad Taciti lib. 1. Adde loca ipsa *Equestris* dicta; hinc sedere in Equestribus ex simplici et pure in obscuro deterquet sensum ancilla Chrysis apud Petronium: 'Viderint matronae, quae flagellorum vestigiis osculantur. Ego etiam ancilla sum, nunquam tamen, nisi in Equestribus sedeo!' Et Quatuordecim absolute. Idem: 'Ex hac nota domina est mea, usque ab Orchestra quatuordecim transiit, et in extrema plebe quaerit quod diligit.' Ex aliis nulla profere consulto. Schlegel. *Otho Roscius, &c. restituit*] Rursum vid. Sigon. de Antiq. jur. R. c. 2. 19. *Boclerus*.

Multis et praeclearis viris] De legatis capiendum. Nam lege Gabinia continebatur etiam, ut multis legatis (*καλλοῖς ὑπεστρατήγου* Dio vocat) uteretur Pompeius. Plutarcho *προβουρα* dicuntur, expressione numero XVI. Appianus *ὑπεστράτης ἀπὸ τῆς βουλῆς, ὁ καλοῖσι προβουράς*, numerat XXV. Florus, 'plures legatos atque praefectos' memorat III. 6. 8. e quo capite ascriptisque a Camerte Auctoribus totius belli Piratici historiam potas licet. Idem.

Brevi, &c. terrarum orbem illerati] Distincte Florus: 'Quid prius in hac misere victoria? velocitatem, quod XII. die parta est? an felicitatem, quod non una quidem navis amissa est? an vero perpetuitatem, quod

amplius piratae non fuerint?' Schlegel.

Per multa praemia] Primae editioni abest vox *praemia*. Addita explendum sententiae videtur; et fortean fuit; per multos, multis locis. Per multos, legatos nomen Pompeii et duces. Lipsius. *Per multa praemia*] Primae editio, *praed. per multa a multis locis vietas*: ut videri possit, prius fuisse, *praedoneque per multis locis vietas*. Gruterus.

Cilicium] Quae regio minoris Asiae, Syriae proxima.

In uribus] Aut illud, in uribus, supervacuum est, aut sequens, in certa sede. Gruter.

Hunc corpus] Legi hoc. Sic editio Gryphiana, aliaque eam secuta. *Vas*.

Rapinis arcibus] Florus quoque 'singulare' hic 'ducis consilium' agnoscit: 'qui maritimum genus a conspectu longe removit maris, et mediterraneis agris quasi obligavit.' Quae translatio nationum hominumque ferocium ex assuetis sedibus in diversos indolis loca, etiam alibi arcibus firmandi imperii stabililandaeque tranquillitatis servit. *Boclerus*.

CAP. 33. *Et L. Lucullus*] Vetis editio: *cum et L. Lucullus, &c.* Quod cur rejicerent, nulla erat causa. *Vosian*

Qui ante septem annos] Solennis est (*Volleio*, dicam, an excusatoribus *Velleii*?) per magnas parentheses orationem suspendere: id quod aliquando non caret molestia. Ceterum, quae de Lucullo hic tanguntur, perscripta lego apud Plutarch. in Lucull. Appian. Mithridat. Dion. XXXV. Flor. III. 5. &c. *Boclerus*.

Ex consulatu] Licet haec lectio non displiceat, magis tamen placeret, si ita legeretur: *Qui, ante septem annos ex S. C. sortitus est Asian, &c.* nam in antiqua editione est, *ex Cae.* quod videri potest factum ex, *ex S. C.* qua usitata erat formula in decorandis provinciis. *Ursinus*. *Ex consulatu*] Ursinus legit, *ex S. C.* Sed vulgata lectio mutari non debet. *Velleius*

infra: 'Demitius cum ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi, comparanda antiquis exempli, auctor fuit.' Ita et Cicero in Bruto: 'Cotta ex consulatu est profectus in Galliam.' Item Valerius Maximus libro III. capite 7. 'cum ex consulatu provinciam Galliam obtineret.' Quod Celerus non intellexit. Sed perinde est, *ex consulatu*, ac si *consul* dixisset. *Vossius*.

Cyzicum] De Cyzico nobilissima et Romanis amicissima Asia urbe, Cicero pro L. Manilio, Muræna, Orsina. *Schegk*.

Expellebatur] Lipsius legit *debel-*
labatur: Acidalius, *excollebat*, id est, *soperabatur*: Gruterus nova voce, *embellabatur*. Si quid mutandum, Lipsiana emendatio per omnia ceteris melior esset. Sed quæ illa necessitas correctionis? Certe *expellebatur* provincia rebellione militum et calumniis inimicorum, ipsiusque Pompeii ambitione: *expellebatur*, inquam; Pompeiusque non tam belli quam triumpho successor mittebatur. Quod factum non esset sc. 'nisi milites propter avaritiam sibi infensus habuisset.' Lege Plutarchi Lucullum, ubi clare notantur quæ innui. *Boecler*.

Aliena minister potentia] Tales plerique tum tribuni, qui decus ac libertatem populi, cuius custodes esse debebant, alienam potentiam gratificabantur. Itaque nemo immoderata nimisque concupivit aut molitus est, quin tribunis plebis, tanquam satellitibus pravæ lubidinis, ad opprimendas leges capiendamque vi remp. uteretur. Observabant autem studiosi prudentiæ iterum hoc loco, verissimum esse in Rep. quod Aristoteles in Philosophia posuit: 'uno absurdo dato, cetera accidere.' Nimum resp. libere et in certissimum libertatis præiudicium erat iturum, cum ad bellum Piraticum tanta Pompeio tamque monarchica potestas deferretur: nunc, ne quid ad absoluti

dominatus speciem deesset, continuatur, augetur, suppletur illa potentia: Dum enim lege Manilia Luculli legiones et provinciæ, Bithynia itém, id est, quæcumque antea non habuerat, decernuntur, classisque et imperium maritimum continuatur; quid hoc aliud erat, quam uni semel imperium Romani orbis transcribere? τοῦτο δὲ ἦν, ἐπ' ἐπὶ συλλήβδην γενέσθαι τῆν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, inquit Plutarchus in Pomp. ἄνευ ὀβελί τοῦ ποντικῆσι: πρὸ τοῦδε ἡμῶν πόρρα ἐβόη, notante Apiano Mithrid. p. 238. Vide tamen callidas astutasque rationes; quibus inducti duo summi viri Cicero et Cæsar hanc legem Maniliam probarunt atque defensarunt, apud Dion. xxviii. p. 23. Videbis eadem opera, Remp. Romanam non fuisse jam rem publicam. *Idem*.

Infamiam] Puto rectius, *infamiam*: et refero ad cupiditatem. *Lipsius*.

Neuterque ab eo] Vide num verius, certe clarius, *neuterque adeo, quod arguebat, mentitus argui posset*. Neuter falsus convinci arguique in eo posset, quod arguebat. Uterque utrique veram culpam objiciebat. *Idem*.

Quo arguebatur] Vulgo, *quod arguebatur. Quod arguebatur*] Si diligenter attendatur, patebit *arguebat* esse rectius. *Manut.* *Quo arguebatur*] Putidum est, doctissimos viros heic implicari circa glossam, nam nihil similis vero, quam mansisse tantum a calamo Velleii, *neuterque mentitus argui posset*, adlitumque deinde a scriba aliquo, *ab eo quod arguebatur*. Belle prorsus, belle; nisi et Tacitus scripsisset Histor. lib. I. cap. 24. 'mox quasi rixantes stupra et flagitiis invicem objectavere: neuter falso.' *Gruter*.

Ut primum ad Remp.] Alii, *Ut primum Remp. adgres*.

Animo parem] Animorum ergo inspector et arhiter Pompeius? Non opinor: nec hoc illi ægre, si quis animo æquaretur, sed si res et species

externa. Fortasse omnino, pre animo, legendam. Quid si etiam vox alia inclusa in simili priore? ut sit *quemquam arquo animo parem*. Lips. *Animo parem*] Haud necesse videtur aliquid hæc loco novare: nam ut haud fuerit Pompeius animorum inspector et arbiter, poterat tamen de eis judicari ex actionibus hominum eorundem. *Gruterus. Parem tulit*] Noti sunt Lucani versus: 'Nec quemquam jam ferre potest Cæsare priorem, Pompeiusve parem.'

Debebat] Divino, esse habebat. Lips. *Debebat*] Non video, cur primus esse debuerit Romæ Pompeius. Quare suspicor, illa, esse *debebat*, aliunde inducta; et repetendam vocem, *cupiebat*; tanquam expressisset, in quibus rebus *cupiebat esse primus, cupiebat esse solus*. Grut. *Debebat*] Ita Cicero loquitur Offic. I. 19. ubi de nimia principatus cupiditate agit. 'Ut quisque animi magnitudine maxime excellit, ita maxime vult princeps omnium, vel potius solus esse.' Boecl.

Ut qui eos] Lego, et qui eos; item, *umeret*. Hæc ipsa autem Cato de Pompeio jam mortuo apud Lucanum in IX. 'invasit ferrum, sed ponere norat. Prætulit arma togæ, sed pacem armatas amavit. Juvit sumpta ducem, juvit dimissa potestas.' Lips.

Profusa, &c. luxuriae] De profusione in ædificando Cicero de Offic. Varro de re Rustic. lib. III. De Luxuria Athenæus lib. VI. Schegk.

Convictibusque] Planius caset, *convivisque*. Manut. *Convictibusque*] Aldus, *convivisque*. Sed alterum idem est. Sic Juvenalis Sat. 13. 'Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum De Rutilo.' Ita omnes libri impressi, et noster Ms. optimæ fidei. Ubi etiam glossa adscripta *convictus* interpretatur *convivia*. Nolim itaque Lipsium audiri, qui ex unico codice Ms. emendat, *conventus*. Vocabulo eadem significatione usus etiam Valerius Maximus, lib. II. cap. 7. 'In-

terdixit etiam ei convictum hominum, usumque balnearum.' Vide locum. Item Tacitus Annalium II. 'Atque interim Libonem ornat prætura, convictibus adhibet,' &c. Vossius.

Suffosis montibus] Sic M. Varro de Re Rust. cap. 17. 'Contra ad Neapolim,' inquit, 'L. Lucullus, postquam perfodisset montem, ac maritima flumina immisisset in piscinas, quæ reciprocæ fuerent, ipse Neptuno non cederet de piscatu.'

Xerxem togatum] In Plutarcho leges, cognomen hoc jocosem Lucullo inditum a Q. Ælio Tuberone. *Lipsius. Xerxem togatum*] Vide Plutarchum in Lucullo, ubi et de molibus mari iactatis, &c. Idem Scriptor, non a Pompeio, sed a Tuberone Stoico, 'Xerxem togatum' esse appellatum, memorat: quanquam et Plinius cum Nostro facit IX. 54. 'Lucullus exciso etiam monte juxta Neapolim, majore impendio quam villam ædificaverat, euripum et maria admisit. Qua de causa Magnus Pompeius Xerxem togatum eum appellabat.' Boeclerus.

CAP. 34. *Creta insula*] Arx altera prædonum, prius malo Reip. a M. Antonio tentata. Livius lib. XCIX. Valerius, Plutarchus in Pompeio, Dio, alii. Schegk. *Creta insula*] Vide de bello Cretico Florum III. 8. et quæ ibi Camers notavit, quibus adde Dion. XXXVI. principio. Plutarch. in Pomp. Boecler.

Ura gloria] Ita reposui, cum antea legeretur, *ura gloria*. Manut.

Cicero, qui omnia incrementa suis sibi debuit] Hinc ipse Tullius in L. Pisone: 'Me cum quæstorem in primis, ædilem priorem, prætorem primum, cunctis suffragiis populus R. faciebat; homini illi honorem, non generi: moribus, non majoribus meis, virtuti perspectæ, non auditis nobilitati detulerunt.' Item Philipp. 7. 'Quid enim non debeo vobis, Quirites, quem vos a se ortum hominibus nobilissimis omnibus honoribus prætulistis?' Sed.

et aliis locis ita de se, ut est hominis legendum, frequentissime. *Acidalius*.

[*Utriusque ordinis*] Burr. Ms. *utrius ordinis*, antiquè. Sic quidam veteres editiones Agellii XIII. cap. 22. in verbis M. Catonis: 'Si quid est quod utar; uter: si non est; ego suum tui' (alias cuique) 'per me uti licet.' *Schegkianus*. [*Utriusque ordinis*] Ms. *utrius*. Quod antiquè dictum putabat *Schegkianus*. Sed fuerit illud contra mentem Prisciani, qui lib. v. postquam probavit, ut veteres, *plenus*, *plena*, *plenum*, allaque id generis, absque *que*, soliti fuerint efforre; ita de hac voce subjungit: 'Uter vero, et uterque, diversas habent significationes. Uter enim *utroque*, dividuam vim habet; uterque *utroque*, collectivam; ubi *utro*, *utroque*, ubique *utroque*. In his ergo, et similibus, Quæ si conjunctionem accipiamus, composita sunt: sicut syllabam, derivativa.' Vix tamen Prisciano assenserim. Quærigarius apud Agellium lib. ix. epistol. 18. 'Utrius summo studio pugnantibus.' Sic enim fuit in Ms. Giselin, testante Lipsio, Epistol. Quæst. lib. iv. cap. 2. Nec dubitat idem ejusdem lib. epistol. 2. quia apud Livium lib. XXXIV. ex Ms. sit reponendum: 'Frumenti spes, quæ in oculis fuerat, utros pariter frustrata est.' Audaciam ergo sit nimis, veterem Velleli lectionem exturbare. *Vossius*.

[*Aperuit*] Ita alii. Vulgo, *eripuit*. [*Eripuit*] Foras ita scripsit Velleius: ut sit, *Eripuit e rep*. Sed aptius videbatur, et nativius, *extinxit*, aut *oppressit*. Quod attingendum putavi, ne quis me gloriæ causa putet insignia tantum persequi, humilliora contemnere. *Manutius*. [*Aperuit*] Inepte, *eripuit*. Repono, *eruit*. Nam hoc Cicero ipse ubique in laude sua ponit, quod conjunctionem retexerit, in lucem producerit, vindicandam commendandamque Senatui præbuerit. Etiam Florus: 'Industria rem patefecit.' *Lipsius*.

[*Præter iterum*] Post consulatum præturam ea propter repetit, ut senatoriam ordinem censorio iudicio ob molliorem amicum iure et benefico magistratus reciperaret. Dio lib. XXXVII. 'Et P. Lentulum, qui post consulatum gestum senatu exciderat: ac senatoris dignitatis recuperandæ causæ præturam tunc gerebat.' Ubertius hunc morem disertissimus *Manutius* diducit. *Schegk*.

CAP. 25. *Altissime illuminavit*] Ita cum Grutero legimus, cum fuisset nescita, in *altissime illuminavit*: ubi si *luminandi* vox toleraretur, *opacis* tamen tota insolentior videri potest. *Boedl*. [*Luminandi* verbo usus est Prudentius, Capella, Cælius Aurelianus. Sed ex his auctoribus Latinitas petenda non est.]

[*Familia Porcia*] Nota Familiam pro Gente: nisi si dictio *Porcia* aliena sit, et a glossula. Tamen infra quæque Cæsarem 'genitum nobilissimæ Juliorum familiæ' dixit. *Lipsius*. [*Familia Porcia*] Omnino familiam pro gente posuit Velleius. Similiter et Valerius Maximus lib. iii. cap. 2. 'Porciæ familiæ' dixit: item Nostrus infra de Cæsare: 'Nobilissima Juliorum genitum familiæ.' Nihil certius. *Vossius*.

[*Fortunam in sua potestate habuit*] Eleganter Cicero Paradox. 'Nescis, insane, nescis, quantas vires virtus habeat. Nomen tantum virtutis usurpas: quid ipsa valeat ignoras. Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, qui que in se uno sua ponit omnia. Cujus autem spes omnis, et ratio, et cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil potest esse certi.' Horatius lib. ii. Satyra 7. 'Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus: Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent: Responsare cupidinibus, contemnere honores Fortis, et in seipso totus: atque atque rotundus, Externi ne quid valeat per læve morari: In quem manus

ruit semper fortuna: et que sequantur. Comparationem Catonis et Cæsaris habes in Sallustio et Dione. Schegk.

Ut ardore oris] Ed. vet. et *ardore oris, ut orationem*. Hinc Lips. pro et legit eo. Et postea, *ardore oris, ut orationem*.

Sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis] Nihil mutantum. Sensus est: Catonem prævidisse ac exposuisse impendentia pericula, quæ partim ex ruinis et incendiis, partim commutatione status publici, constabant. Et sane ex Catilinariis Tullii, ac Sallustii bello Catilinario, aliisque, notam est, Catilinam minatum palam se incendium suum ruina extincturum. Florus breviter lib. IV. cap. 1.

‘In præsentem reum Cicero peroravit: sed non amplius profectum, quam ut hostis evaderet, seque palam professo, incendium suum restincturum ruina minaretur.’ Ubi quærent viri docti, quidnam sit *professo*. Ego eos hac molestia libero. Scribendum est *professus*. Vult enim Florus, hoc ipso enim se hostem professum palam, quod in senatu se suum incendium ruina restincturum esset minatus.

Vossius. Sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis] Rursum ipsam vim orationis Catonianæ (quam habes apud Sallust. Catil. 52.) sive præcipuum argumentum his verbis complexum est Noster. Non enim videbantur intelligere Patres, quantum a Catilinariis molitionibus periculum reip. toti statuique, omni ordini, omni ætati ac sexui immineret: itaque Catonis oratio potissimum in eo occupabatur, ut ruinas, incendia, interfectionem, in conspectu omnium poneret, necessariæque severitatis unicuique consilium demonstraret. *Boeclerus*.

Consilia] Aliter, *consilii*. Legi quoque potest *consilio*, ut Vossius monuit.

Vota obii] Vulgo, *nota*. *Vota obii*] *Ego, mortem obii*: vel, *vita abiit*. Sed,

obire mortem, Velleio familiaris. Sic eadem locutus est supra, multis locis. *Manutius. Nota obii*] Alii aliter. Puto, *nota obii*. Id est, non minus animose semel a se mota paragere voluit, quam movere ea cæperat. Utrobique audax, in ordiendo, in exsequendo. Probe etiam, *vota obii*: ea quæ voverat destinaveratque. *Lipsius. Vota obii*] Est in Ms. *nota*, unde fit ut aliquando conjectarem, *conata obii*. Sic supra cap. 29. ‘privatis et opibus, ita consiliis magna ausu magnificeque conata exsecutus.’ *Gruterus. Vota obii*] *Gruterus conata* reponit, cum in Msc. *nota* fuerit: sed cum *conandi* vox statim subsequatur, debilitari vim hujus lectionis, consentaneum est. *Boeclerus*.

CAP. 36. ANNO LXXXII.] *Lego, XCII. Manutius*.

Ciceronem, Hortensium] Tres de Oratore Ciceronis libri, magis etiam is qui Brutus inscriptus est, quantum eloquentiæ laude floruerint Antonius et Crassus, deinde Cotta et Sulpicius, plane demonstrant. Itaque Velleium puto tria oratorum paria conjuncte posuisse, primo leco, Ciceronem, Hortensium; secundo, Antonium, Crassum; tertio, Cottam, Sulpicium. Locus igitur emendandus. *Manutius*.

Hortensium] Vide G. I. Voss. de Histor. Lat. I. 2. sicut idem de aliis Historicis agit.

Senemque Crassum] Aliter, *saneque*. *Saneque Crassum*] *Lego, unaque Crassum*. Hac ipsa ætate, inquit, floruerunt pariter in eloquentia Crassus, Cato. Crassum autem illum divitem intelligit, quem et Cicero eo nomine laudat, et Plutarchus ‘inter Romanos fuisse eloquentissimum’ ait. Est qui senemque Crassum legat, et de illo Lucio, qui cum Antonio vixit floruitque, intelligat. Valde errat: palam hic Velleius de iis oratoribus, qui M. Tullio compares, aut supbares eorum fuerunt. Nam Catonem intelligit

Uticensem: Salpicium, Servium illum eloquio et juris scientia laudatum. Denique et altero illo Crasso jam ante a Velleio et suo loco dictum. Lipsius.

Suscepti] Vulgo, *suspecti*. *Suscepti*] *Suspecti* posuit pro suspiciendi, id est, admirandi. Aut lege, *suscepti*; ut Gryphio, aliisque editum. Sed alterum magis placet. Sic *consectum*, pro *conspiciendo*, posuit Appuleius lib. x. de Aino aureo: 'consectum atque famigerabilem meis artibus effeceram dominum.' Item Avienus Fab. x. 'Ad campum nitidis venit consectus in armis.' Vossius. *Suspecti*] Cur non *suscepti*? nec enim aliud vult, quam Catullum nullo minorem in opere et materia quam elegit. In magnis alii magui, hic nihil iis minor, sed in parvis. Lipsius.

Catullum] *Catullum* pro *Catulum*, quod est in antiqua editione, docti viri reposuerunt. Sed haud scio quam recte. Nam et Q. *Catulus* numeratur inter nobiles ejus ætatis poetas. Ursin. *Catullum*] Laus eximia Catulli, quam hodie multi sunt Suffeni Catulliani, qui deterunt; homines venusti, dicaces, et urbani, longe plurimos item versus facientes: sed qui simul ad hunc ipsum, aut hujus similem ex prima classe poetam attingere, caprimulgi rursus aut fossores videantur, adeoque inficeto omnes rure sint inficetiores: tantum abhorrent ac mutant. Hoc tamen præter institutum aut morem meum. *Acidal.*

Princeps carminum Virgilius, Rabiriusque] Vetus editio communicat hunc Principatum cum Rabirio, scribitque *principes*. Credimusne tam magnifice sensisse de poeta hodie vix noto Velleium? fortasse per amicitiam, aut alia de causa. Ovidius quoque laudat: 'magnique Rabirius oris.' Et Seneca de benefic. vi. 'Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poetam exclamare: Hoc habui

quodcumque dedi.' Ubi legendum, habeo. Fabius contra tenuiter de eo sentit: 'Rabirius et Peto non indigni cognitione, si vacet.' Lips.

Consectus Sallustium Livium] Opinor hæc verba e suo loco in alienum detrusa. Cur enim poetis admisceatur historiarum scriptor Livius? Quod si post illud, paullo ante dictum, æmulumque Thucydidis Sallustium, ponantur, suam sedem obtinebunt. Quæ in loco requirit antecedentium verborum ordo, ut legatur, *Et consectum Sallustium, Livium*: vel, *Et, qui consectus Sallustium, Livius*. Cum enim nec unum oratorem, nec unum poetam, sed multos simul Velleius nominet, de uno Sallustio historico mentionem ab eo factam esse, verisimile non videtur. Quod si quis cum Sallustio in historia Romanæ laude conjungendus, quem Livio anteponomus, aut etiam conferamus, prorsus non habemus. Ipse etiam Velleius in extrema parte libri primi perhonorificè eum appellavit. *Manutius*. *Consectus Sallustium Livius*] Viro docto atque optime (rem dico) de Velleio merito transposita hæc verba videntur: et iis quæ supra subjungenda, æmulumque Thucydidis Sallustium. Cur enim, inquit, poetis admisceatur historiarum scriptor Livius? Ratio aliqua est, sed hic vana; quia non studiorum similitudinem in jungendo, sed temporum Velleius spectat: Livius autem illis prioribus inferior, et tantum non ævi Velleiani. Obiit enim (Eusebio sic traditum) quarto Tiberiani imperii anno. Lipsius.

Perfectissimi] Manutius legit, dubitanter tamen, *perfectissima metamorphosis*. *Perfectissimi, &c.*] Dico nil tentandum: frequens nostro phrasis: 'Nunc proposito operi sua forma reddatur;' et, 'In formam justi exercitus;' atque, 'cogit enim excedere propositi formam operis,' &c. Schegk. *Perfectissimi*] Possit tamen etiam legi, *perfectissimus*. Ut ad Nasennem

solum referatur, quem ultimo nominavit Velleius. *Vossius.*

Næ censura difficilis] Næ difficilis, præsertim in opere Historico: vel ob hoc ipsam, quod Velleius acute inuenit, quia admiratio publica neque requirit iudicia et rationes censuræ, neque admittit examen sui affectus. Jam quantum potest dignitatis, loci, gentis, necessitudinis, denique fortunæ veneratio? ad quam vel suo vel ævi ingenio plerumque etiam prudentium mentes inclinantur. Igitur haud dubie ea sincerissima laus est, illud verissimum decus quod incorruptæ culque posteritas rependit. Cum præsertim ex altera quoque parte doctissimum quemque invidia, non nisi cum inuiso finitura, conturudere nitatur ac deprimere. *Boetius.*

CAP. 37. *Tigranemque socerum*] Librarii erratum, non Velleii; quis enim nescit, Mithridatis generum, non socerum, Tigranem fuisse? *Mamertius. Tigranemque socerum*] Omnes tradunt generum fuisse. Vacillavit memoria Velleii? potuit. Sed hoc quoque potest error in scripto esse: et forte vetus germanumque *socer ejus petit.* Ipse socer generum suum petit. *Lipsius.*

Nisi quia Lucullus] Ferri forte queat, sed tamen inclinatur animus reponere, litera minus, *nisi quia Lucullus:* qua, pro quatenus. *Græter.*

Patri] Vulgo, *Patris.*

Cujus se fidei] [Vulgo *societati.*] Proprietas Latine lingue magis exigit, *committere se potestati, quam societati:* idque comprobant hoc in loco, quæ supra proxime, quæque infra dicantur: *aliter ejus se fidei c. f. Mamertius.*

Sicuti Pompeio moris erat] Recte hoc notatum Pompeio non peculiare, sed commune omnibus. Igitur ego, quod aliis minus tentatum, voces aliter colloco: *Quæ omnis Pompeio, sicuti moris erat, redacta.* Præpositionem amittere Nostro familiare. Supra de *Aristonico:* 'ductusque in triumpho

Delph. et Var. Clus.

sed M' Aquillio.' Et abhinc paulo post, ubi nunc sumus: 'Gallias primum Domitio et Fabio intratas cum exercitu.' Quibus locis de suo tamen Aldus, nimis forte liberaliter, a præpositionem addit. *Acidali.*

Redacta in quaestoris potestatem] Nonne idem mos aliis? et nonne semper pecunia publica appensa Quaestori? Ita, sed non pari fide. Luculli, Crassi, et ejusmodi rapones, partem plariam in se derivabant. Significat igitur et laudat integritatem Pompeli, qui publicæ pecuniæ abstinentissimus fuit. Tamen Cato apud Lucanum, libere, et ut Cato, profert, aliquid eum quoque delibasse: 'Immodicas possedit opes, sed plura retentis Intulit.' *Lipsius.*

CAP. 38. *Redacta in formulam provinciae*] Egregiæ hujus egressionis Commentatorem damus Sigonium; ex cuius de Antiq. jur. Provinc. 1. plenior provinciarum factarum historia ratioque peti potest. Est autem, redigere in formulam provinciae, nihil aliud, quam leges domesticas adimere, et Romanas dare, ac prætorem, qui quotannis provinciam ex legibus datis administraret, instituere. Neque vero sola tributi impositio provinciam efficit, cum id multis sit etiam Italicis et exteris imperatum, qui tamen in provinciae formam non sint relati; sed legum domesticarum et patrie libertatis ademptio, et prætoris, qui eos regat, institutio. Sunt hæc rursum verba Sigonii e 1. de Antiq. jur. Ital. 26. Ergo ipsum 'Jus provinciale,' alio nomine, 'Formula provinciae,' appellatur, notante eodem de Antiq. jur. Prov. 1. 1. *Boetius.*

Stipendia pacta sit] Quasi pacisci gentes victæ cum hac victrice de stipendiis soleant. Raro aut non hoc factum: ipsa superbe imponebat. Mea voluntate scribas, *stipendiarum facta sit.* *Lipsius.*

Ut quæ facilius] Vulgo, *notarimus facilius, ut e partibus simul uniuersas*

Patere.

Z

conspici possint. *Ut quæ facilius*] Scribendum, *Notabimus, ut facilius, quam partibus, simul uniuersas conspici possint.* Hac mente. Ego simul et ut in tabula proponam, ut lector ea magis uno obtutu capere et simul animo inspicere, quam varie diducta, possit. *Lipsius. Ut quæ facilius*] *Lege, Stipendia pacta sit: notatis ut partibus, facilius simul uniuersas conspici possint.* An magis hoc? *Notabimus partibus, ut facilius simul uniuersas conspici possint.* Partibus notare, est per partes, seu particulatim notare. Sic ab aliquot lineis: 'Inde varie possessa et amissa partibus, uniuersa ductu Augusti facta stipendiaria est.' In partibus pro eodem iufra: 'Horum xvi. annorum opera quæ; cum incerta sint oculis animisque omnium, in partibus eloquatur?' Nihil agimus, tertium dabo, in quo manebo, Apolline volente. Exemplaris Aldini scriptura est: *notabimus facilius, ut quæ partibus simul uniuersas conspici possint.* Hinc ego nulla uocam mutatione, leuissima traductione, errantes et fluctuantes lectiones sic stabilio: *ut quæ partibus notabimus, facilius simul uniuersas conspici possint.* *Acidal. Ut quæ facilius*] Bene observatum *Popmæ, id latere in uoce præcedenti sit.* Itaque locum hunc sic emendandum arbitror: *Id notabimus, facilius ut, quam partibus, simul uniuersas conspici possint.* *Vossius.*

Primus in Siciliam] Errat Velleius. Sicilia præter regnum Syracusanum hisdem temporibus, quis Sardinia, provincia facta. *Solinus, Pomponius.* De Origine iuræ. Uniuersa cum regno Syracusano non a Marcello, sed M. Valerio Læuino. De provinciis post Sigonium pauca, imo nihil, dicere habeo. Satis sit monuisse, in plurimis Velleium victorem gentis cum pacificatore, eum dico, qui pacis conditiones iussa populi tulerit, confundere imperite. *Schegk.*

cciv.] Nisi omnia calculatoria me

fugit, superest hic centenaria nota. Nam ecce Africa intrata anno ccccxcviii. Carthago deleta, dcvii. quid amplius quam iusti intersunt anni cv.? Tolle ergo grande hoc *ἑτηρημα. Lipsius.*

Annos clxxxiii.] *Ἐλλογιστὴν* evincit, clxxv. Facile colligere ex anno Carthaginiis deletæ jam dicto. *Idem.*

Certum] *Elegantior certum jugum,* pro firmo et perpetuo. Sic *Florus* lib. iv. cap. ult. 'Certa mox fides et æterna pax cum ipsorum ingenio in pacis partes promptiore et cum consilio Cæsaria.' *Martiali* 'Certum' frequenter pro dare et obstinato: lib. v. in *Marianum*: 'Nil mihi respondes? uxoris res agit, inquis, Iste meæ: sane certus et asper homo est.' *Lib. l. ad Phœbum*: 'Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor, Gaudent et certa uirginitate soror.' *Cicero* *Epist. ad Att. §. lib. v.* certum hominem, pro gravi et moribus antiquis. 'Q. Volusium, tui Tiberii generum, certum hominem, sed mirifice etiam abstinentem, nisi in Cyprum.' *Sepiasime* et *Propertius* de *Cynthia* rigidiore, et in ira pertinace, cuius te exemplorum congerie non ocerabo. *Acidal.*

Semel sub regibus] Hoc sub *Numa* fuisse factum, notius, quam ut referri debeat. Cæterum non contineo me, quin hac occasione *Plutarchi* patrocinium suscipiam. Scribit is, *ὁ τῆς τοῦ Πυπάλου τέχνης*, inter primam et alteram *Jani κλειῶν* annos esse quadringenos et octogenos. Recte sane. Numerat enim ab initio regni *Pompiiliani*, quod *annorum fuit XLIII.* Vir autem doctus, qui non habitavit integrum caput componere, ut ostendat *Plutarchum* committere *ἀντιχρονισμῶν* *annorum XLVI.*, in eo lapsus est, quod numerare inceperit a bello *Albano*, sive *Jano* primum aperte. Quod in vi. *Tulli* annum incidere ex *Ensebio* liquet. Itaque nemini dubium fore arbitror, quin *Plutar-*

chus ab eo parum *εὐνόχως* gravissimi erroris agatur reus. *Vossius*.

Tertio Augusto Principe] At docuit me vir, qui cuncta tenet antiqua sepulta, J. Lipsius in electorum I. c. 30. Janum ter ab Augusto clausum. Et vere. An igitur legendum *ter*? minime. Satis habuit Velleius a quibus, non quoties a singulis, clusus exprimere. *Schegkianus*.

Janus Geminus] Jani bifrontis templum pace claudatur. *Janus Geminus*] Hinc Florus IV. 12. 64. 'Ansusque tandem Caesar Augustus Janum Geminum cludere, bis ante se clausum, sub Numa rege, et victa primum Carthagine.' Sueton. Aug. XIIII. 'Janum Quirinum, semel atque iterum a condita arbe memoriam ante suam clausum, in multo breviore temporis spacio, terra marique pace parva, ter clausit.' Alii passim. *Boeclerus*.

Abhinc annos CCL.] Stricta computatio CCXLIX.

Ab Attalis possessione regibus] Sive placet, *Attalicia*. Ita enim Pergami reges dicti, quia aliquot Attali nomine. Strabo lib. XIII. *Πέργαμον ἐπιφανὴς πόλις, καὶ πολλὴν συνευρυχέουσα χῆρον τοῦ Ἀτταλικῆς βασιλείας: Pergamum, illustris civitas, et diu felix sub regibus Attaliciis*. Ibi quoque origo eorum, et stemma. *Lipsius*.

Cypri devicta] Lipsius reposuit, cum esset *Cypro devicta*: ex quo alii fecerunt *Cypro de victa*. *Boecler*.

Senatusconsulto] Certum est Plebis hoc actum, non Senatus fuisse: eoque summo virorum Cujacio visum hic reponi, *PSto*. Lipsius. *Senatusconsulto*] Clarissimus Cujacius et hic corrupte legi *SCto* pro *PSto* ait, nisi utrumque intervenisse dixeris, quod sæpe accidit, ut de colonia Vibonem deducenda apud Livium lib. XXXIV. De actis Cæsaris apud Ciceronem ad Atticum v. Epistola 16. Ego Velleium culpa vix libero. Ministerii duo genera doctissimo et Jurisconsultissimo Revardo. Unam honori-

ficam, et cum potestate, ut cum mittuntur in provincias, cum pratorio; consulari, quaestorio jure. De quo hic et Valerius. Alterum vile et servile; de quo Quintilianus Declaratione, Prægnans adultera: adde Cujacium Observat. lib. VII. cap. 9. *Schegkianus*.

Regis morte] Ammianus lib. XIV. regem 'fœderatum et socium ob ærarii angustias sine ulla culpa prescriptum' narrat; 'ita ut jus ejus insulæ avarius quam justius sint assecuti Romani.' Strabo lib. XIV. quod rex Clodium a piratis captum redimere noluerit, legem latam scribit. *Schegkianus*.

Quantum illa] Potius est vel ipse vel *ill*; quod posterius censco potissimum. *Acidalius*.

Et Syria] *Lege, At Syria, Pontusque, &c.* *Vossius*.

CAP. 39. Cæsaris] Vide Cæsarem de Bell. Gall.

Pæne idem quod totus terrarum orbis] Quæ mens? an tantum fere stipendil conferre divites illas Gallias, quantum reliquum orbem? tumidum et vanum est. An discrimen aliquod tributi Gallicani a reliquis provinciis indicat? nugæ, nec hic locus. Verbum hoc turbans ego trajicio, et lego, *idem quod pæne totus*. Probe et caute veritatis nempe consultum it Velleius; et quia illa annuit de toto orbe stipendiario, addidit *pæne totum*. *Lipsius*.

Ignavum conferunt stipendium] Non displicet, *In ærarium conferunt stipendium*. *Manutius*. *Ignavum conferunt stipendium*] Alii volunt, *in ærarium conferunt*. Quid opus mutatione? *Revera ignavum stipendium*, et ejus pensio parum virilis. Tamen, si quid opus, legam *in annos*. Lips. *Ignavum conferunt stipendium*] Manutii conjectura non displicet, nisi videatur supervacua. Insultat enim quodammodo auctor contumeliosa voce Gallicis: qui bello celeberrimi et antehac

invicti, nunc velut fracti et ignavi stipendium Romanis pariter cum aliis gentibus solvant. *Acidal. Ignavum conferunt stipendium*] De stipendio ita Eutropius lib. vi. 'Galliæ autem tributî nomine annuum imperavit HS. quadringentia.' Unde emendandus Suetonius in Julio, ubi vulgo legitur: 'eique' (Galliæ) 'in singulos annos stipendii nomen imposuit.' Scribendum ex codice Vaticano: *Etque CCC. in singulos annos stipendii nomine imposuit.* Frustra enim HS. addebat Torrentius, quod intelligi debet. Velleius supra de Catone: 'cum lis ejus XIII. sestimaretur.' Ubi male itidem pro *ejus*, Scaliger libello de re nummaria reponerat, *ei HS.* Ita ἀλλαστηνὸς semper loquuntur poetæ. *Voss. Ignavum conferunt stipendium*] Cur vocet stipendium ignavum, liquebit ex verbis Taciti Histor. lib. iv. 12. ubi loquitur de Batavis: 'Nec opibus Romanis, societate validiorum, attriti, viros tantum armaque imperio ministrant.' Unde et ipsimet Batavi Histor. lib. v. 28. 'Respicerent Rhætos Noricosque, et ceterorum onera sociorum: sibi non tributa, sed virtutes et viros indicî: proximum id libertati.' *Gruter.*

Ab eodem facta Numidia] Locus est mutilus et mendosus. Cum autem de C. Cæsare hoc loco loquatur Velleius, posset sic restitui: *Ab eodem Britannia fracta, &c.* nam præcedit verbum *infracta*, in quo videtur Velleius lepide jocus esse. *Ursinus. Ab eodem facta Numidia*] Liber Bonhom. *facta Numidici.* Inde emendaveram, *facta Numidia*, quod jam video et Sigonio, (at cui viro?) in fastorum commentariis placuisse. Confirmat Hirtius, dum ait: 'Tributis vectigalibusque regiis abrogatis, ex regnoque provincia facta, atque ibi Crispo Sallustio procos. cum imperio relicto, ipse Zama egressus, Uticam se recepit.' Et Dio lib. XLV. dubi-

tationem omnem tollit: 'Ea pars Libyæ, quæ, circa Carthaginem sita, a Romanis Africa dicebatur, vetus provincia dicta est, quod jam olim subacta esset: Numidiæ autem, quia recens debellata fuit, novæ provinciæ nomen inditum est.' *Schegk.*

Quorum titulis forum ejus præstitet] An hic ergo 'Index' ille rerum Augusti tangitur? de quo Suetonius scripsit, et qui hodieque laevis visitur Ancyra Galatiæ urbe. Sunt qui censent: non ego. Nam ille quidem ante 'Mausoleum' Augusti 'statuas in æneis tabulis:' at hi tituli in foro. Loca igitur discrepant: sed nec res eadem. Nam in illo breviarium, quidquid belli aut domi Augustus gessit: hic saltem gentes ab eo, sive auspiciis ejus, victæ, et tituli ducum triumphales. Denique tangit Velleius hoc, quod Suetonius cap. 31. in Aug. 'Proximum a Diis immortalibus honorem memoriæ ducum præstitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidissent. Itaque et opera cujusque manentibus titulis restituit, et statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui portica dedicavit.' *Lipsius. Quorum titulis forum ejus præstitet*] Suetonius extremo Aug. 'De tribus voluminibus, uno mandata de facere suo complexus est; altero, indicem rerum a se gestarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur; tertio, breviarium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniæ in ærario et fisci, et vectigaliorum realduis.' Et Tacitus Annal. lib. i. 'Proferri' (Tiberius) 'libellum recitarique jussit: opes publicæ continebantur, quantum civium, sociumque in armis, quot classes, regna, provinciæ, tributa aut vectigalia et necessitates et largitiones; quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus.' Ambo ecce ab Augusto compositum, sed nullus in foro positum adfirmat.

Locus itaque laudabilis, et quem alibi quæras frustra: eumpse esse volunt, cujus exemplar Ancyrae ab Amplissimo Busbequio curatum, edidit doctissimus Schottus. *Schegkius*.

Facta] Scil. provincia.

Parendi confessionem] Historiæ et fidei interest hoc corrigi. Numquid enim Tiberius Hispanos subegit, et domuit? nusquam factum, aut scriptum. Imo Augustus ipse, atque ita antea traditum hoc ipso Indice: 'Hispania universa ductu Angusti facta stipendiaria est.' Huic sensui emendo: *confessionem extorserat parens, Illuriis Dalmatiaeque extorsit*. Tam certam, inquit, Tiberius Dalmatis et Illuriis parentiam extorsit, quam parens ejus (Augustus) Hispanis. *Lips*.

Cappadociam P. R. fecit stipendiariam] Eunt in hanc sententiam agmine facto omnes præter Appianum, qui hujus subacti regni gloriam confert in Augustum: ait, 'Quod regnum Ariobarzanes integrum reliquit filio superstiti. multis mutationibus obnoxium usque Augustum Cæsarem, quo imperante, quemadmodum alia quaedam, ita hoc regnum in provinciam formam reductum est.' *Schegkius*.

CAP. 40. *Juris sui*] Bene, *juris sui*. Nam Pharnaces postea quidem Ponticum regnum administravit, sed non nisi jure stipendiario. Emendandus obiter hac occasione Plinius Naturalis Hist. lib. xxxiii. cap. 12. ubi Pharnacem hunc primum Ponti regem nominat. Ita quippe ait: 'Jam enim triumpho Magni Pompeii reperimus translata Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argenteam statuam.' Omnino legendum, *qui postremus regnavit in Ponto*, &c. *Vossius*.

Favorabilem] Reditum *formidabilem*, quæ proxime sequuntur verba, legendum significant. *Manutius*. *Favorabilem*] Certum est, hoc esse contra mentem scripturae Velleii. An hoc favorem Pompeio fecit, quod cum exercitu rediret, et oppressurus li-

bertatem crederetur? Imo odium prorsus. Aldus igitur legit *formidabilem*. Ego, *infavorabilem*: novo, sed apposito verbo. Quidni istud, ut *Defavere* et *Defautis*, quæ in Tertulliano scio mihi lecta? *Lipstus*. *Favorabilem*] Omnes uno agmine in hæc conspirant. Alii legunt *formidabilem*: alii, *infavorabilem*; alii, *non favorabilem*. Atqui vulgata lectione nihil rectius. Dicit Paternulus, Pompeii reditum fuisse favorabilem, quia privatus in urbem veniret. Vulgus enim metum conceperat, ne, Sulla aut Marii instar, armatus urbem invaderet. Traditum hoc, præter alios, Dion quoque lib. xxxvii. *Vossius*. *Favorabilem*] Optima lectio. Pliutarchus: *λόγοι δὲ παντοδαποὶ περὶ τοῦ Παιμηνίου προκυπέσκον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ θέρους ἢ καλοῦ, ὡς εὐδὲς ἕξορτος ἐπὶ τὴν πόλιν τὸ στρατεύμα, καὶ μοναρχίας βαβυλῶν δρομύσης*. *Varii rumor* in urbem præcurrerat; magnoque tumultu trepidatum est, ne exercitum statim urbi admoeret Pompeius, uniusque dominatio de novo invaleret. Adde Dion. xxxvii. p. 43. ubi magnifica commendatio hujus civilitatis. *Boeclerus*.

Brundisii dimisso exercitu] Quod inter laudanda et suspecta Pompeii facinora in primis numerant auctores concorditer. *Schegkius*.

Magnificentissimumque] Vide Sigon. Comment. in fast. et triumph. Rom. ad ann. dcxcii. *Boecler*.

Præterquam a Paulo] Plus ergo Paulus intulit quam Pompeius? Supra de Paullina summa vidimus: at hic Pliutarchus auctor, Pompeium tulisse eis τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν ρωμῆματι καὶ κατασκευὰς ἀργυρίων καὶ χρυσοῦ διαμῆτρα τέλαντα, κατὰ τὴν εἰς τοῦ στρατεύματος δεδομένην: in publicum ararium in pecunia et apparatus argenti auri viginti millia talentum, præter ea quæ in militibus dilargitus erat. Confer cum illo bis millies Paulli: altero tanto vincit. Ergo jure hic et

ingeniose rescriptum, *præterquam Capitolio intulit*. Ad quem sensum etiam fac, *maiore, non majorem*. Lipsius. *Præterquam a Paulo*] Imo summa pecunie a Pompeio in ærarium inlata altera fere parte Paullinam vincit. Quod jam Lipsio, ex Plutarchi Pompeio, demonstratum. Sequitur itaque alios, qui, pro a *Paulo*, emendarunt *Capitolio*: ac, pro *maiorum*, scribit *maiores*. Sed sententia neque sic satis clara est, neque veritati consentanea. Quamobrem enim inter ærarium et Capitolium distinxerit Velleius, cum ærarium, quod fuit in æde Saturni, in Capitolio fuisse satis constet? Suspicio itaque, tria illa verba, *præterquam a Paulo*, ab inepto librario textui esse inserta, cum Pauli triumphum magnificentissime ab aliis descriptum legisset. *Voemius*.

T. Ampius] *L. Tampius* scribendum est ex antiquo denario, et veteri item inscriptione, ut in notis ad Cæsarem diximus; et totus hic locus ita legendus: *L. Tampius et T. Labienus Tribuni pleb. legem tulerunt, ut in ludis Circensibus corona aurea, &c.* nam in antiqua editione est, *ut si ludis Circensibus, &c.* ex quo alii fecerunt, *ut S. Ludis, &c.* Ursinus. *T. Ampius*] Meminere hujus etiam Varro apud Nonium, Cæsar de Bello Civili lib. .III. Cicero ad Atticum libro VIII. et alibi sæpe, Suetonius in Julio, aliique. Non tamen dubitabat Ursinus reponere *Tampius*. Nam *Tampiam* familiam notam sibi ex nummis et lapidibus. Nec ulterius ab eo recessit magnus Casaubonus Not. ad Sueton. quam ut se simile numisma vidisse scriberet, ita tamen ambigua scriptura, ut tam *T. AMPIVS*, quam *TAMPIVA*, legi posset. Cæteram Hub. Golsius, in Thesaurio rei antiquariæ, ex numismate quodam expressit, *L. AMPIVS*. Unde, quæ sit nostra de hoc loco sententia, quis facile colliget. *Voemius*.

Tribuni pl. legem tulerunt] Considera

ra orationis et historiarum ordinem, et rectius *tulerant* videbitur. *Acidalius*.

Corona laurea] Parum periti rerum morumque Romanorum, qui auream coronam hic locarunt. Non fuit ea triumphantibus, sed e lauro. Et hæc ipsa Pompeii laurea, ex Dionis claris verbis, lib. XXXVII. *Δαφνοφορεῖν τε αὐτὸν διὰ πάσης τὰς πανηγύρεις, καὶ τῆς στολῆς τῆν μὲν ἀρχικὴν ἐν πάσῃσι μὲν ἀβραῖς, τῆν δὲ ἐπιβίβασιν ἐν τοῖς τῶν Ἰσραὴν ἀγῶσι ἐδύσῃσι*: *Ipsam autem Laurum ferre* (in capite) *per omnes ludos, et Togam prætextam; Triumphalem autem, per ludos Circenses*. Sunt hæc ipsa decreta, quæ Velleius dicit: et tu corrige. *Lipsius*. *Corona laurea*] Recipienda erat in textum palmaria Lipii emendatio; quam res ipsa ritusque Rom. et Dionis auctoritas firmat: unde nihil de aurea corona, sed de laurea habemus. Auream tamen Coronam defendit Carol. Paschalius in erudito de coronis opere. Judicent docti. Savaro ad Sidon. Apollinar. carm. XXIII. v. 425. confundit locum Nostris Auctoris cum iis qui de coronis sacrorum certaminum victoribus dari solitis agunt. Nisi forte respexit ad locum Plinii, VII. 26. ubi de Pompeio: 'Postea ad maria et deinde solis ortus missus hos retulit patriæ titulos more sacris certaminibus vincientium.' Sed additur mox ratio: 'Neque enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant.' *Boecler*.

Quot partes terrarum orbis sunt] Hinc Cicero pro Cornelio: 'Pompeius tot habet triumphos, quot sunt orbes partesque terrarum.' Idem: 'Pompeii tres triumphus testes sunt, totum orbem terrarum nostro imperio teneri.' Et Dio lib. XXXVII. 'Duxit anem de omnibus bellis triumphum, in quo multa tropæa intulit de singulis rebus gestis; unum aliquod perexiguum, unum autem magnum, summa ingenti apparatus, quod DE ORBE TERRARUM inscriptionem habebat.'

Appianus, Plutarchus, et unice Pili-
nius. *Schegkianus.* Quot partes terrarum
orbis sunt] Planè ad hunc sensum
Plutarchus: *μέγιστον δὲ διήρχε πρὸς
δέξω καὶ μετὰ τῶν πάντων Ῥωμαίων
γαργαδὸς, δὴ τὸν εἰρὸν θράμβον ἀπὸ τῆς
τρίτης ἡπειρῶν κατήγαγεν ἐπὶ τρεῖς
γὰ καὶ πρότερον ἦσαν ἕτεροι τυθρια-
βευαῖτες ἐκείδου δὲ τὸν μὲν πρότερον
ἐκ Λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐκ Ἑβρώπης,
τοῦτον δὲ τὸν τελευταῖον, ἀπὸ τῆς Ἀσί-
ας εἰσαγαγὼν, τρέπον τιὰ τῆν εὐκωνμένην
δόκει τοῖς τρισὶν διήχθαι θράμβους.*
*Maxime autem ad gloriam illustre Pom-
peio, neque cum quoquam Romanorum ad
id tempus commune erat, quod tertium
triumphum ex tertia orbis parte egit.*
*Nam ter quidem etiam alii ante ipsum,
triumphaverant. Ipse autem primum ex
Africa, secundum ex Europa, tertium
sive hunc postremum ex Asia duxit, adeo-
que tribus triumphis totum quoddammodo
orbem triumphasse visus est.* Boecler.

Memor tamen] Lucullum etiam in-
ter invidos Pompeio fuisse, ait Pater-
culus; non tamen sine causa, sed
quod acceptam injuriam ultum ire
vellet. Non percepit loci hujus men-
tem Acidalius, qui τὸ *tamen* pro *eti-
amnam*, sive *adhuc*, poni affirmat. *Voss.*

Et cum iis pars optimatum] Accu-
rate, ut solet, exequitur Dio XXXVII.
p. 63. *Boeclerus.*

CAP. 41. *Hic nobilissima]* Elogia
Cæsaris passim habentur. *Idem.*

Antiquissimos] Vide ne fuerit: et
quod inter omnes constabat, antiquissi-
ma. Nobilissima, inquit, gente na-
tus; certe, omnium consensu anti-
quissima. Nam potest, ritu Romano,
vetustas esse in familia, non tamen
imagines multæ, et nobilitas. *Lips.*

Ab Anchisæ ac Venere] Strab. lib.
XII. 'Cæsar vero, quia et Alex-
andri amantissimus fuit, et certissi-
ma cum Iliensibus cognationis sig-
na habebat, impendio ad benefici-
um incitabatur, certissima quidem,
quia Romanus erat, Romani autem
auctorem generis Æneam putant. Ju-

lius enim ab Iulo quodam ex proge-
nitoribus, et ille ab Iulo cognomen
hoc habuit, qui unus fuerit ex poste-
ris Æneæ.' Virgilius *Æn.* I. Appianus
Bellor. Civil. II. Sueton. c. 6. Lu-
cretius in exordio operis: 'Æneandum
genitrix.' Quam Deam contra hostes
teaseram dedisse, Dio lib. XLIII. reli-
quit. *Schegkianus.* *Veneri]* Notum est
in nummis Cæsaris pteramque VEN-
ERIS GENETRICIS nomen exprimi. Occa-
sione hac emendetur L. Julius Florus,
qui et L. Annæus Seneca, in
Pervigilio Veneris, ubi ait: 'Roma-
læas ipsa facit cum Sabinis nuptias;
Unde Romanes, et Quirites, proque
prole posteram Romuli matrem crea-
ret, et nepotem Cæsarem.' Quæ
lectio nihil est. Puto scribendum,
*perque, prole posteram, Romuli matrem
creavit, et nepotem Cæsarem.* Dicit,
Venerem, prole posteram, per Roma-
li matrem creasse nepotem Cæsarem.
Lipsii aliorumque conjecturæ aut
difficultatem non tollunt, aut multo
longius a vulgata lectione recedant.
Vossius.

Animo super humanam naturam] Pro-
bum est, sed de animo tamen, quia
jam nunc prævit, odiose repetitum.
Fortasse, *Omnino super.* *Lipsius.*

Magno illi Alexandro] Cum quo
etiam a Plutarcho *παράλληλος* com-
paratur, adde Appian. de Bell. Civ.
II. *Boeclerus.*

Sed sobrio] Unde Catonis verbum:
'Unum ex omnibus Cæsarem ad e-
vertendam Remp. sobrium acces-
sisse.' *Schegkianus.*

C. Mario] Istene patricius huic
plebeio? hoc saltem in Plutarcho le-
go, 'Juliam Cæsaris amitam nuptam
C. Mario fuisse, ex qua minor Mari-
us natus.' Ergo seniori Mario affi-
nis, juniori cognatus fuit. *Lipsius.*

Nullo modo] Vulgo, *nullo metu:* a
nostra Suetonius cap. 1. 'Neque ut
repudiaret illam compelli a dictatore
Nulla ullo modo potuit.' *Schegkianus.*
Nullo modo] Ita ex Suetonio emenda-

runt, cum in Ms. invenissent *metu*. Alii legunt *metu*. [Utramque servari potest, compelli enim eo non potuit.] Nulla animi commotione, nec spe, nec metu: *ὄβρι δαριγυ, ὄβρι φέβω*, ait Plutarchus in Cæsare; ubi idem narrat. Similiter eadem voce usus Papinius Achilleidos 1. 'Trux puer, et nullo temeratas pectora motu.' De quo non dubitandum. *Vossius*.

Cum a piratis captus esset] Plut. Cæs. Sueton. Cæs. iv. &c.

Ita se per omnes] Vulgo, semper. Ita se per omnes] E. V. promit, ita se per omnes, &c. nec miror, cur hic *semper*, pro *se per*, inoleverit; cum facile se per, vel sola m literæ interpositione, depravari poterat in *semper*. *Burrelius*.

CAP. 42. *Magistratus] Intelliges autem Junium, qui pro consule Asiæ præerat. Vossius.*

Metu suo destituerit] Legitur etiam destituere. Metu suo destituerit] Mihi rectius videtur, ut destituere infinite legatur. Burrell. Metu suo destituerit] Vulgo metu. Legendum, metu. Est etiam in prima editio destituere; quod retineo: et paulo ante, qui obtinebant Asiæ magistratus, multitudinis numero, lego. Lipsius.

Is enim Asiæ tum obtinebat] Vulgo, cum idem. Verba implexa. Schegkiius vocibus ejectis edidit: tum idem enim Asiæ obtinebat. Manutius putat fuisse: Is enim Asiæ tum obtinebat. Scriptura vetus mihi prmit: Tum idem enim Asiæ, eamque obtinebat. Hoc sensu: Tum, et illa etate, unus idemque proconsul Asiæ et Bithyniæ erat; aliter scilicet quam nostro ævo. Hæc plane pro Velleii sermone et mente videntur: an pro vero? Nam ecce Bithynia illo tempore non Provincia, sed Regnum. Et nonne Cæsar ipse tunc desedit apud Nicomedem ejus regem? Ita est, sed suspicari oporteat partem aliquam regionis avulsam, et adtributam Asiæ fuisse. Romani sæpe sic soliti inci-

dere pennas regum. Sed hæc quia suspicio? Valeat, si visum, sententia aliorum. *Lipsius. Is enim Asiæ tum obtinebat] In veterioribus, Asiæ eam quam obtinebat. Placuitne recipere et legere, Asiæ eandem? ut formam, de qua modo, iteraverit. Eam quidem Asiæ interpreter illam oram Asiæ seu partem: quomodo Cicero ad Att. lib. v. epist. 21. 'Iter igitur ita per Asiæm feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, que tum erat in hæc mea Asia, (messis enim nulla fuerat,) mihi optanda fuerit.' Acidalius.*

*Venditurumque captivos] Mallet vindicatorumque. Illud atrox responsum, hoc pro re: quia veræ captivi Proconsulis erant, in ejus provinciæ et administratiõe capti. Minator ergo se vindicatorumque eos et asserturum. Lips. Venditurumque captivos] Lipsius mallet vindicatorumque. Sed cave ei auscultes. Minatus erat Cæsar mortem prædonibus. Junius proconsul, objecta spe pretii, se eos sub corona venditurum respondit. Quo nil equidem Cæsaris votis poterat adversari magis. Quid clarior verbis Plutarchi in Cæsare eandem hanc rem narrantis? *ἀείρων δὲ καὶ τοῖς χρημασιν ἐτροφθαλίμωτος (ἦ γὰρ οὐκ ἄλλα) καὶ περὶ αἰχμαλώτων παρέσθαι φάσκωντος ἐπὶ σχολῆς, &c. Illo autem pretio occoato, (neque enim exiguum erat,) et de captivis consideraturum se dicente per otium, &c. Vossius.**

Sufficit cruci] Quod probant omnes præter Fenestellam, si Diomedii Grammatico fides: qui ex 2. Epitomarum Fenestellæ hæc laudat verba, 'quemadmodum Cæsar a piratis captus sit, utque eos postea cepit et decollaverit, et interpretatur, securi percusserit.' Schegkiius.

CAP. 43. *Quippe abiens Pontifex factus erat, &c.] Valde hic sudant, et ut culpæ manifestus vapulat Velleius. Bis, inquam, errat: quod et Cottam Flaminem Dilem facit, et Cæsarem*

ei dat successorem. Nam Tacitus clare scribit, 'duobus et septuaginta annis post Cornelii Merulæ cædem neminem suffectum.' Dio pariter l. lrv. sub Augusto 'primum post Merulam Flaminem Dialem creatum.' Quomodo igitur aut Cotta Flamen, aut Cæsar? De Cæsare facile est. Creatum dicit, non dicit inivisse aut gessisse. De Cotta, vocula una trajecta solvet nodum. Scribe: *abens Pontifex factus erat in Cotta Consularis locum, cum pene pater a Mario, &c.* Ipsa res est. Pontifex, inquit, factus (non sane Maximus, postea adeptus) in locum demortui Cottæ Pontificis: cum antea Flamen quidem designatus esset, sed Sullæ violentia honor ille ei ademptus. Hæc ita esse cum res clamat, tum juvat non nihil (unicum et solenne hic nobis auxilium) Editio prisca: in qua prius illud *eam* nusquam comparat. Ego autem suo loco reposui, aut potius repperi et eduxi, cum latitaret in verbo *locum*. Lipsius. *Quippe abens Pontifex factus erat, &c.*] Editio princeps illud *eam* non agnoscit. Hunc locum egregie emendavit Lipsius: idque in Animadversionibus suis solide ex Tacito ac Dione firmat. Taciti verba hæc sunt ex III. Annal. 'II. et LXX. annis post Cornelii Merulæ cædem neminem' (sc. flaminem) 'suffectum.' Quæ attuli, ut exiguo mendo liberarem. Puto enim, Tacitum scripsisse, 'VI. et LXX. annis.' Quippe satis constat, Merulam occisum anno U. C. DCLXVI. Flamines autem Diales restituti anno DCCXLIII., Iulo Antonio et Fabio Maximo consulibus: ut liquet ex Dione l. lrv. Ergo patet, VI. et LXX. annos intermedios Flaminibus caruisse. *Vossius.*

Jam] Omnes, quos vidi, *tam infestis*; neque male: *tam pro valde*. Schegkianus.

Scalmerum] Scalnus est lignum teres, cui nautæ remos loro quodam

alligant: sive lignum fenestratum, rapiens remum, ut facilis solidiusque impellatur.

Dolabella accusatio] XXI. ætatis anno. Tacitus de Oratoribus. *Schegk. Dolabella accusatio*] 'Post hanc accusationem Dolabellæ, band dubie principibus Patronis annumeratus est.' Sueton. LV. Auctor de causis corrupt. eloq. XXXIV. 8. 'Nonodecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem; uno et vicesimo Cæsar Dolabellam; altero et vicesimo Asinius Pollio C. Catonem, non multo ætate antecedens Calvus, iis orationibus insecti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.' Adde Valer. Max. VIII. 9. 8. Plut. Cæs. *Bocler.*

Contentionesque civiles] De quibus Plutarchus et Dio.

Victus] Sueton. Cæs. XIII. Dio XXXVII. Plutarch. Cæs. II.

Et restituta] Suetonius Cæs. II. causam exponit *de reprobis*, sc. amulationem adversus optimates. 'Ut auctoritatem,' inquit, 'Optimatum; quibus posset modis invicem diminueret, tropæa C. Marci de Jugurtha deque Cimbris atque Tentoniis, olim a Sulla disjecta, restituit.' *Bocler.*

Revocati] Quos Sulla excluderat: vide supra II. 28. *Idem.*

CAP. 44. *Hoc igitur Cos.*] Imo non illo *Consule*, sed *Consule* designato. Suetonius ita narrat, c. 19. et Livii epitoma: 'C. Cæsar Lusitanos subegit, eoque consulatus candidato, et captante rempub. invadere, conspiratio inter tres Principes civitatis facta, Cæ. Pompeium, M. Crassum, et C. Cæsarem.' Idem Appianus, et addit Varronis librum in hanc conspirationem fuisse, cui titulus *Tropæos*. Lipsius.

Inter eum, &c.] Quos Cicerò ad Atticum II. Epist. 18. reges indigitat superbos. Vide Appianum, Dionem, Ciceronem Epistolis ad Atticum, alias. Schegkianus.

Dicerro quoque] Lege, cum Acida-

lis, quoque. Vossina.

Hæc consilium sequendi Pompeius, &c.] Fatalis rei Romanæ Oligarchia, cuius *ἐπέθεον* egregia observatione politica hic explanat Noster, qui et alias in talibus, quam sit studiosus *χαριστικός πολιτικός*, ostendit. Est autem, in diversis Triumvirorum consiliis, unum et quasi generale propositum; quo *suam quoque potentiam* spectabat quærebatque. Majore cum fiducia, Pompeius; majore cum calliditate, Cæsar; majore cum vanitate, Crassus. Cæsar, ut ad destinata perveniret, etiam Pompeium et Crassum in amicitiam reduxerat, quod Plutarchus vocat *πράγμα κικλόν μὲν ἄλλοις καὶ πολιτικῶν, αἰτίᾳ δὲ φαύλῃ, καὶ μετὰ δεινότητος, ἢ π' ἐπίκουρον συνταθὲν ἐπιβολῆς*: *præclarum alius factum et civitatis prudentia dignum, sed callide pravoque consilio ab ipso structum.* Nempe, ut auxilio utriusque eo proficeret interim, unde alterum alterius auxilio postea oppugnare ac deprimere posset, relegata interim communis potentie invidia in socios, quod Velletius notat. Lege Dionem xxxvii., ubi et cæterorum propositum ostenditur. Florus rotunde iv. 2. 11. 'Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso angere, Pompeio retinere cupientibus, de invadenda Rep. facile convenit.' Recte de *invadenda rep.* ait. Hæc enim ut spoliū et merces ipsa sui petebatur hac conspiratione, a qua propterea Cato libertatis perniciem solebat repetere: atque, cum alii discordiam postea Pompeii et Cæsaris existimarent reip. exitium atalisse, ille consensionem eorum fatalis mali causam suggerebat. *Boecklerus.*

Affinitas etiam, &c.] 'Affinitate et nuptiis ludere; prout potentiam parande consiliis conducti, inter arcana habent, quicumque dominatum moluntur.' Ita hic, jam alii (Cæpioni) pacta Cæsaris filia, in Pompeii transfertur matrimonium: rursus Pompeii

filii, Fausto Syllæ filio desponsa, in manum Cæpionis jubetur convenire. Quo tenderent ea consilia, notat Cicero ad Atticum scribens ii. 17. 'Turbat vi Sampaiceranus' (Pompeium intelligit) 'nihil est quod non timendum sit: *ἠμολογημένους τυραννίδα σκοπεύσεται*: quid enim ista repentina affinitatis conjunctio?' Viderat in talibus affinitatibus jam antea *ἐπέθεον τυραννικῆν* Cato, cum Pompeia filioque ejus neptes ex fratre et sorore denegaret: es quod animadverteret, suam quoque ad provehenda incivilia coepta voluntatem quæri. Hanc ipsam quoque vastitatem impavide coarguit, apud Plutarch. in Cæs. p. 714. et Appian. Bell. Civ. ii. vociferatus: *διαπραγματοποιεῖσθαι γάμοις τῆν ἡγεμονίαν. Idem.*

Cæsar legem tulit] Legis Juliae, sive, ut Cicero, ut Suetonius, Campanæ, duo mihi cum doctis viris capita. Unum; quo cautum, ut ager publicus ad subsidia Reip. vectigalis relictus divideretur. Cicero ad Atticum l. ii. Epist. 16. Alteram; ut ager a privatis in Campania postea, redemptus publica pecunia, distribueretur plebei. Publicus hac lege xxiii. civium, quibus terni pluresve liberi extra sortem divisi sunt. Suet. cap. 20. Dio lib. xxxviii. Appianus. Privatus numquam, Cicero pro Domo. De utroque capite idem, Epistola 17. ejusdem libri: 'Quid ista repentina adfinitatis conjunctio? quid ager Campanus? quid effusio pecuniae significant?' Dio tamen turbat, immense ipsum, in principio l. xxxviii. 'Omnem regionem, quæ publica pop. Rom. erat, excepto agro Campano, quem Reip. ob præstantiam exemplum censuit relinquendum, divisit:' et statim: 'Sic tandem ea lex perlatâ est; prætereaque decretum, ut ager Campanus, his qui ternos pluresve liberos habent divideretur.' Quid pronuntiandum? Dionem legem Agrariam non percepisse, an non

liquere? *Schlegelius*. *Cæsar legem tulit*] Etiam hoc arcanis dominationis conjungit Cicero epistola modo laudata. Rem totam prolixè exposuit Dio princp. XXXVIII. ubi præsertim illa calliditas Cæsaris demonstratur, qui cum revera populi sibi animos adversum Optimates conciliatos hæc legè cuperet, auctoritatem tamen Optimatum consensumque in speciem requirebat præferbatque, tota molitione ita disposita, ut ne occasionem quidem contradicendi invenirent. *Boecler*.

Plebei] *Plebei*, dativus antiquus.

Et jus ab his restitutum] Placet doctorum virorum emendatio, qui legunt, *et jus civitatis restitutum, &c.* Nam supra l. i. c. 14. de Campanis item Velleius dixit: 'Abhinc annos autem cccz. Sp. Postumio, Veturio Calvino Cos. Campanis data est civitas, partique Samnitium sine suffragio.' *Ursinus*. *Et jus ab his restitutum*] Cl. Puteanus inter lumina Gallie leg. censebat, *Jus civ. his restitutum*, id est, *civitatis*. Certe rem tangit, et lquet hanc esse Velleii mentem. De verbo tamen ambigo: et quid si fuit, *jus his restitutum*, delecta voce quæ imperite irreperat? Ratio et historia non abstruit. Nam jus apud eos nullam aut jurisdictionis: sed petebant Roma. *Livius*: 'Ceterum habitari tantum, tanquam urbem, Capnam, frequentarique placuit: corpus nullam civitatis, nec Senatam, hæc plebis concilium, nec magistratus esse. Præfectum ad jura reddenda ab Roma quotannis missuros.' Tamen a Puteano nondum abeo, et viri et rei causa. *Lips*. *Et jus ab his restitutum*] A Cæsare et Pompeio. Non video, cur vulgata lectio mutari debeat. *Vossius*.

Bibulum collega Cæsaris] Dio lib. XXXVIII. Sueton. Cæs. xx. Insignis error optimarum hoc loco notandus est. Cum enim suspectam merito

haberent Cæsaris potentiam et *ἀδύνατον τυραννικόν*, veluti adversarium ei dederant hanc Bibulum. Auctor Appianus: *ἡ βουλή Λατίνων Βίβουλον ἐξ ἑσπέριασιν τοῦ Καίσαρος ἐχειροτόνησεν ἀντὶ συνάρχων: Senatus Lucium Bibulum collegam Cæsari pariter et adversarium dedit*: lib. II. Bell. Civ. Adde Suet. Cæs. 19. Non recte. Videndum enim est, *quis cui opponatur*, in refringendis novis consiliis. Non erat is Bibulus, qui cum Cæsare componi posset in rep. gerenda. Non erat, inquam, idoneus vel calliditate vel auctoritate. Itaque statim in ipso *ἀντιπαρῆγας* initio tarpiter se dedit: cum ad speciosa Cæsaris verba potius, quam insidiosa facta animum attenderet, simulataque concordia imagine tantiaper sibi imponi patetur, donec Cæsar discordiæ adversus Bibulum valituræ firmum quasi gradum occuparet. *Boecler*.

Domi se tenuis] Per edicta obnuntiando dies festos esse, hisque nefas quidquam agere. Sueton. Dio. Lados hic facit vir doctus in Calpurnii et Bibuli nomine, sine plausu. *Schegk*.

Decreta Gallie] Socero sc. (Pisone) generoque (Pompeio) suffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumenta atque opportunitates idonea essent materia triumphorum. Sueton. Cæs. XXII. *Boecler*.

CAP. 45. Qui neque] Cur non audiamus potius Velleium, quam correctores? Sane V. C. habet, *quisque dicendi, neque faciendi*. Nec debuit mutari. *Vossius*.

Actus innoti reus] Prolixè habes historiam apud Plut. in Cæs. Dion. XXXVII. Sueton. Cæs. VI. *Boecler*.

Inter religiosissima P. R. sacra] Bonæ Dææ, Græcis *Gymnasia*; cujus solemnium sacrificio, sive, ut Festus nominat, *Dæmiæ*, Consulibus, præteritis, aut Pontificibus ædes vacabant, meliori procul remoto sexu. 'Locus Sacra-

rium' Floro. Cicero Paradox. 'Opertum Bonæ Dæ' vocat, et 'sacra Opertanea' Plinio, quæ in operto, id est, occulto sive secreto fiunt. *Schegkii.*

A patribus ad plebem] Traduxit Cæsar eo diem die horaque nona, lege lata de adoptione ejus. *Schegkii.* *A patribus ad plebem]* Cæsare in invidiam Ciceronis enim transducente. Suet. Cæs. xx. nimirum ut tribunatum, qui patriciis non patebat, impetrare posset. Tales autem tribuni, qualis Clodius describitur, rebus novandis idonei, ideoque molitoribus dominationis grati sunt. *Boecler.*

Transiret] Imo, *transisset.* Ita bene a Gryphio aliisque editam. *Vossius.*

Qui civem R. indemnatum] Vulgo male, *dammatum.* *Qui civem R. indemnatum]* M. Ciceronem præcipue lex Clodia notabat, qui conjuratos indicta causa necaverat, quod cum omnes historiæ, tum ipse Cicero in epistolis et orationibus commemorat. *Manut.* *Qui civem R. indemnatum]* Plut. in Cicer. et præsertim Dio xxxviii. ubi et 'iniquitas hujus legis' declaratur, et quo consilio, quibus Potentum fraudibus oppressus sit Cicero, egregie ostenditur. Apian. Bell. Civ. ii. *Boecler.*

Calamitate] Gryphio, Marneffio, aliisque editum *calamitatem.* Et ita reponendum. *Vossius.*

Suspicione] Neo suspicio erat, sed manifesta fides. Vide Dionem. *Boecler.*

Quod inter xx. viros] A Cicerone epist. 2. l. ix. ad Att. 'xx. viri,' ut hic, nominantur. Item epist. 6. l. ii. ad eundem: cum quo consentit Dio l. xxxix. Contra, de v. viris, de provinciis cons. et epist. 7. l. ii. ad Att. Et in oratione in Pisonem, cum dixit, 'Eorum honorum, quos cum proximis communicavi, me socium esse voluit: videtur significare quinque potius, quam viginti viros. Quid

enim honoris Pompeius et Piso consulares, ac Cicero ipse consecutus esset, accepto inter viginti viros loco? Hæc igitur, manifeste inter se pugnantia, difficultatis asserunt plurimum in dijudicanda veritate. Quamobrem relinquo, quod ii, qui iudicio, ingenioque præstant, accuratius considerent: quibus aliquid afferentibus, quo videamur in alterutram partem impelli, libenter assentimur. *Manut.* *Quod inter xx. viros]* Cæsar enim, ut occultaret nova consilia, optimum et clarissimum quemque dividendis agris adhibere cupiebat, quasi nimirum non sua, sed ipsorum auctoritate illa res gereretur: quod animadvertens Cicero, decus atque dignitatem suam noluerat alienæ dominationi gratificari. *Boecler.*

Intra biennium] Satis laxè scriptum. Omnino intra biennium: atque adeo abfuit tantum Cicero menses ipsos quatuordecim. Pulsus enim anno dcccv. circiter Kal. Aprilis, rediit anno insequenti, Mense Sextili. Plutarchus tamen menses xvi. comptavit, parum exacte. *Lipsius.*

Sera Cn. Pompeii cura] Tu observa infidam hic quoque Potentum amicitiam: modo abjiciunt, si utile suis rebus existimant: modo attollunt, si ex erecti restitutione aliquem suæ potentiæ usum commenti sunt. Ut beneficio obligare possint adversarium, injuria eo redigunt, ut beneficii capax sit. *Boecler.*

Verum ut caput interrita] Vulgo, *verum et caput interrita.* Forte juxta Rhenanum, *capito interrita.* Ursinus ita legit, sicuti in textu posuimus. Idem censent Lipsius et Schegkii.

Anni Milonis] Extat pro eo in cæde Clodii Ciceronis disertissima oratio.

Nuspidici exilium] Fuit enim vere gloriosum Ciceroni hoc exilium, acut et Philliscus in egregio illo cum Ci-

cerone colloquio judicaverat apud Dion. XXXVIII. *Boecler.*

In senatu] Cujacius censet voces in *senatu* delendas, quippe repetitas et superioribus lineis. Lips. etiam honorificentissimi.

Sub honorificentissimo ministerii titulo] Vide Plutarch. Cat. Min. Ita scilicet lupi apud oves, in fabula, de removendis canibus agunt. Ceterum quam alias late pateat istud arcanum, quo 'specie honoris homines seponuntur', eximia disertatione pertractat Gruterus discurs. ad illud Taciti Ann. II. 42. 2. 'Tiberius amoliri juvenem' (Germanicum) 'specie honoris statuit.' Lips. polit. xv. 14. 70. In Nostro exemplo non fefellit sane Catonis prudentiam Clodius, qui ultro clamavit, *ὡς ἐσθρα τὸ πρᾶγμα καὶ προσηλασμός, ὃς χάρις ἐστὶν ἰνιδιάρων ἐτ contumelias causam sibi id ministerium a Clodio imponi.* Sed quomodo poterat voluntati populi, quem perforata nare trahebat Clodius, resistere? *Boecler.*

A Rep. relegavit] Recte *relegavit.* 'Non enim,' inquit Cicero pro Sextio, 'illi ornandum M. Catonem, sed relegandum, non illi committendum illud negotium, sed imponendum putaverunt.' Causam expressit pro Domo. Provinc. Consil. Plutarchus, Dio. *Schegkianus.*

Ut is quaestor] Atqui diu ante Cato Quaestor, quod notum est. Medetur Aldus, et legit *Quaestor.* Ego feliciter, *Quaestorius.* Lips. *Ut is quaestor*] Bene *Quaestor.* Ita 'Piso in citeriorem Hispaniam quaestor pro praetore missus est.' Sallustius. At extra ordinem. Suetonius. Caesar. 'Cn. Pisoni ob suspicionem conjurationis urbanae Hispania provincia a senatu extra ordinem data est.' Retineamus igitur vulgatum. *Schegkianus.*

Omnibus morum vitis] Mirum Schema Velleil: quasi morum vitia Ptolemæum regno exuere, et Romanis spoliandum tradere debuerint. Aliter

et verius Ammianus Marcellinus xrv. 27. de Cypro loquens: 'nec piget dicere, avide magis hanc insulam populum R. invasisse, quam iuste. Ptolemæo enim, rege federato nobis et socio, ob ararii nostri angustias jussu sine ulla culpa proscribi, ideoque hanato veneno voluntaria morte deleta, et tributaria facta est, et velut hostiles ejus exuvias classi imposita in urbem advectam sunt per Catonem.' Florus quoque non obscure indignitatem rei innot, cum III. 9. 8. inquit: 'Divitiarum tanta erat fama, nec falsa, ut victor gentium populus, et donare regna consuetus, P. Clodius Tribuno dace, socii vivique regis confiscationem mandaverit.' Videnda, quæ ad Marcellinum Henr. Vallesius; ad Florum, Freinshemius, duo clarissimi Viri, notare. Alii alios colores quaesivere, ac in Clodium omnem ejus rei culpam rejecere. Verum hi colores sunt, quibus appingendis valde sollertes sunt magistri et ministri dominationis: 'ut iniquitas, avaritia, ambitio sub virtutum et juris nominibus lateant.' *Boecler.*

Cujus integritatem] Hoc in Catonem conferri, credible non est, ejus per omnem vitam laudata a bonis omnibus integritas. Addendam igitur puto, non: ut sit non laudari, nefas est. Manut. *Cujus integritatem*] Aldum hic culpato Rob. Titius, qui inmissa negatione legit (profecto male) non laudari. Sed Titius ipse an extra culpam? Lectionem retinet, in sensu parum videt. Nam sic explicat: adeo præstabilem esse Catonis integritatem, ut quasi polluitur, si laudibus enim quis prosequi velit. Et dat auctorem ejus interpretamenti Aristotelem, qui primo ad Nicomachum ait: *ὅτι τῶν ἀποστῶν οὐκ ἔστιν ἔπαινος: quod optimarum rerum non sit laudatio. Itaque et Deo felices beatosque predicamus, et virorum eos qui Diis proximi: non autem laudamus.* Sed nos, Titi, jam libere a te discedimus, quam tu

in acie, sæpe in agmine, sæpe circa ipsam urbem adversus eruptiones hastiarum pugnatum; forte et ibi abjicienda utraque præpositio. *Gruter. Sæpe in agminibus*] Ex definitione agminis intelliges quam adposite hic Noster locutus sit. Adi Isidor. lib. XIX. cap. 3. *Schegk.*

Circa Alesiam] Sic malui cum veteribus libris et doctis viris, quam *Alesiam*. Condita autem ab Hercule, totius Gallie Metropolis, libera ac sui juris usque ad C. Cæsaris ævum. Diodorus lib. v. Sitam ejus Cæsar Bell. Gall. lib. VII. et Strabo habent descriptam. *Idem.* *Circa Alesiam*] Repone *Alesiam*, ex Ma. Ita semper Græci, plerumque etiam Latini. Non ignoro tamen, K et S crebro commutari. Florus lib. III. cap. 10., scribit, totam belli molem circa Gergoviam falsæ; non Alesiam, ut Velleius aliique. Cujus errorem jam olim etiam deprehendit Anonymus seu Cæsaris, seu Julii Celsi exscriptor. Et sane nil manifestius. Nec facile invenias, juxta Romam olim a Senonibus captam, quæ Gallis Romanos infestiores reddiderint, quam pericula apud Alesiam adita. Insignis de hoc est Taciti locus, lib. XI. Annularium; sed etiam, summi viri Justi Lipsii sententia, tam prodigiosa corruptus, ut ne Atilius Navius quidem, pater augurum, ej sine libris mederi queat. Verba Taciti hæc sunt, ex oratione contra proceres Gallie Comatus; qui nuper jus civitatis consecuti, etiam jus adipiscendorum in urbe honorum petebant: 'Oppleturos omnia divites illos; quorum avi proavique hostilium nationum duces, exercitus nostros ferro vique ceciderint; divum Julium apud Alesiam obsederint. Recentia hæc: quid si memoria eorum inoreretur, qui Capitolio, et ara Romana, manibus eorundem prostratis. Fraerentur sane vocabulo civitatis: insignia patrum, decora magistratuum ne vulgarent.' Ego tamen mihi bene

permanasse visus sum. Scribo: *Quid si memoria eorum inoreretur, qui Capitolio, et ara Romana, manibus eorundem prostratis, fruenteris? Sane vocabulum civitatis; insignia patrum, decora magistratuum ne vulgarent.* Per aram Romanam, Maximam intelligit Tacitus; quam, ut et Capitolium, non fuisse prostratam, ex Plinio, Solino, aliiisque, satis constat. Sed nolo pluribus conjecturam nostram firmare. Jam enim satis orbitam excessisse videor. Merebatur interim hoc Taciti locus. *Vossius.* *Circa Alesiam*] Florus Alesiam vocat, III. 10. 23. Vide ipsum Cæs. Bell. Gall. VII. Plutarch. in Cæs. *Διὰ πᾶλλὰ μὲν ὄν ἐλευθροὶ ὁ πρὸς Ἀλλοῖα κίθονος ἐρχε ἰδὲται, ἐς ἔργα τῶλεως καὶ δευτέροτος, οὐα τῶν ἄλλων ἀγρότων οὐδαὶ κατασχόμενος: Μῆλας ἐβ καύσεας gloriām Cæsarīs αὐαὶ hoc ad Alesiam certamen: quippe ubi ea virtutis consiliiq; documenta, quatin non in alio facile certamine, edidit. Boeclerus.*

Septimo ferme anno] *Septimum ferme annum, ego. Lipsius.*

Cum medium jam] Apposite tum demum Julium pignus concordie coherentis dixit; nam antea sane non erat opus tali obside. *Gruter.*

Ex invidia potentie] Vulgo *Pompeii*. Displicet suspectamque est in primore loci nomen *Pompeii*. Si rectum, quid ita statim *Pompeium* repetit? cur non potius scribit, *inter eum et C. Cæsarem*? Series et mos stilli sic postulabat. Cur etiam solum *Pompeium* causam facit infidie hujus concordie? peccavit enim non minus Cæsar. Denique primogenia lectio nulla habet *Pompeii* nomen. Illa sic: *ex invidia Ponti ac Camillie*. Profecto legendum: *ex invidia potentie male*. Nam fuit compendio scriptam, pœtia. Bona præ vulgata veraxque hæc sententia. Oblit, ait, Julia, unicum pignus sive vinculum concordie male jam hærentis, quia alter alterius potentie invadebant: hic illius crescen-

h: *Ne hujus adfuit.* Lucanus ad Juliam: 'Morte tua discussa fides, huiusque movere Parmisam dedit: Stimulos dedit mensula virtus.' *Amulationem mutam exprimit, uti et hic Velleius. Lipsius.* *Ex invidia potentis]* Rhen. et Barr. cum monstro suo lectionis Morboniam ablegavimas. Lucanus, lib. de Julia; 'nam pignora juncti sanguinis, et dire ferales omine tedes Abstulit ad manes Parcarum Julia cava Interecepta mensa: quod si tibi fata dedissent Majores in luce moras, tu sola fuissetem Inde virum poterat, atque hinc retinere parentem; Armataque manus excussit jungere ferro, Ut generos coercis medio junxerit Sabina. Morte tua discussa fides,' &c. *Schegk.* *Ex invidia potentis]* Florus lib. IV. cap. 3. 'Enimde quoniam mutus metu timebantur, Crassi militum apud Parthos, et morte Julii, Cæsaris filius, quem nupta Pompeio generisocerique concordiam matrimonii fœdere tenebat, statim amulatio erupit.' Similima Lucanus libro I. *Accidit.* *Ex invidia potentis]* Gruterus legebat, *ex invidia potentis amula, coherentis.* Quod non placet. Neque enim dicit Velleius, Juliam ex invidia potentis amula discessisse; sed ob invidiam male coheruisse concordiam inter Pompeium et Cæsarem. Verior ergo conjectura Lipsii: *ex invidia potentis, male coherentis, &c.* Vossius.

Filius quoque parvus Pompeii] Landat hunc locum Belgii nostri Lumen Electorum lib. II. cap. 17. ubi defendit Suetonium, damnatque Dionem Cassium, quorum hic adsererat, nepotem natam e Julia C. Caesaris; ille vero nepotem. Et verum est, stat a Tranquillo præter Velleium nostrum etiam Lucani veros, volentibus Msa. pluribus Bibliothecæ Palatinæ: doque tribus Tranquilli codicibus, unus tantum præfert nepotem. Sed tamen tantum abest, ut ego Dionem deferendum potam tanquam

rum; ut contra adseram, huiusmodi non solum auctorem quem sequeretur Plutarchum, sed etiam Senecam: Is enim dicere conatatione ad Helvium cap. 24. 'Vixit Sextus Pompeius, primus sorori superates, cuius morte optime coherentis Romani pacis vincula resoluta sunt,' &c. Ad eum locum summes ille vir fatetur, nihil se videre, nihil extricare: quoniam enim hæc 'soror Sexti Pompeii,' quam nepos Julii? quam filio Cn. Pompeii? Hæc produxi, ut constet summes quoque viros homines esse, id est, errare et labi; neque statim scribitur illi insultandum, si quid forte committant, quo se probent humanos. *Gruter.*

Tam in gladio cadentes cietum] Tribunorum præsertim plebis ferocia tantum excitebat, comitis turbabat, pro consilibus tribunos militum pertulabat (que nimirum plures temp. cepissent), populo suis male applaudente et in perniciem suam violento. *Osre γὰρ κερραίστης, εὐθ' ἔχρησθη δὲ δούλους ἀλλήλους παρακρούσσει, πολλὰ μὲν παρακρούσσει, πολλὰ δ' ἑαυτοῦ μαχόμενοι:* Neque enim moderati omnique quidquam agebant, sed tumultuabantur invicem turbabantque tum largitionibus multa, tum plerumque ordinibus gerentes ac scribis, inquit Dio XL. p. 159. apud quem plura antecedentium et consequentium vide, ut membra, quantum brevitate mirifica, signanter tamen, expresserit Velleius. Similia habet Plut. in Cæs. p. 793. *Bœcler.*

Tertius consul. &c. adserat.] De Cætere præsertim et Bibulo Plutarchus in Pomp. De totius senatus consilio Dio XL. fuisse inter artes Aristocraticas, ut Pompeio soli delatus Consulatus et dictaturam impediret, quam tribuni pl. Pompeio magnis jam clamoribus destinabant, et Pompeium a plebe vocaret, atque ad optatum pastus traduceret; denique ne ducere in scripsitio essent Romani, et

cum Pompeio Cæsar, quod timebant, consul factus esset. Sed quid est *rà raudrys volarebous*, si hoc non est? Nulli jam prudentiæ, nulli arti sua vis. Mutabantur miseris, non tollebantur. Et jam *lédres* reip. regnum parturientis occæperant. *Idem.*

[*In coërcitionem ambitus*] Vide Dion. XL. Appian. Bell. Civ. II. Plut. Pomp. Sigon. de Judic. II. 29. *Idem.*

[*Exercuit*] Potius, *exercuit*. Lips.

[*P. Clodius, &c.*] Quod tantum tumultum in urbe excivit, ut SC. factum sit, 'Deat operam interrex, Tribuni plebis, Cn. Pompeius procos. ne quid detrimenti Resp. capiat.' Pædian. in Milon. Epitome Livii CVII. Schegk.

[*Exemplo inutili*] In V. C. fuerat, *exemplo inutiliter facto, &c.* Forte in codice Ma. quedam literæ ob vetustatem fuerant extritæ; legendamque, *exemplo inutili, interim facto salvari Resp. &c.* Vossius.

[*Bocillus*] Urbs hæc in via Appia ad undecimum ab urbe lapidem, teste Cicerone et Cornuto in Persium.

[*M. Cato absolvit sententia*] Dubitat doctus. Ciceronis interpres, Asconius Pædianus, commentationibus in Milonianam. (Cujus corrupta verba partim Velleii, partim ipsius Asconii causa, adscribemus: 'Fuerant' (inquit) 'qui crederent, M. Catonis sententia eum esse absolutum. Nam et bene cum Rep. actum esse morte P. Clodii non dissimularat, et studebat in petitione consulatus Miloni, et reo affuerat. Nominaverat quoque eum Cicero præsentem, et testatus erat, eum audisse a M. Favonio, ante diem tertium, quam cædes facta erat, Clodium dixisse, periturum eo triduo Milonem. Sed Milonis quoque notam audaciam vetiar e p utile visum est.' Barthius quidem Advers. lib. XVI. cap. 4. rescribit: *Sed Milonis quoque nota audacia: obviæ iri reipublicæ utile visum est.* Verum enimvero

quam expedita foret. ratio veteres emendandi, si ita in eorum scriptis grassari liceret? Equidem unica tantum litera addita, scribendum puto: *Sed Milonis quoque notam audaciam verti a rep. utile visum est. Verti, pro averti: quomodo Valerius Flaccus lib. II. ait: 'Priami sed quis jam vertere regnis Fata queat.' Vossius.*

[*CAP. 48. Assentabatur*] Lips. *assentabatur.* Assentari tamen aliquando somitur pro assentiri, ut Gruterus docet, in suspic. libr.

[*His qui ab ipso*] Rhenani editio, *is qui ab ipso quoque.* Non debuit martari. Boecler.

[*Ante biennium*] Ex fide historiarum Lipsius mallet *annuum.*

[*Perfectis muneribus theatri*] Velleius infra: 'quam magnifico animi temperamento Cn. Pompeii munera. assumpta igni restituit.' Nil itaque mutandum. Notandum tamen significationem rariorem *muneris*, censet Gruterus. Et sane non esse vocabulum e vulgo, satis indicat Frontinus, libello de Aquæductibus Urbis Romæ, his verbis: 'quantum publicis operibus, quantum muneribus (ita enim cultiores appellant), quantum lacubus, &c. beneficio principis datur.' Sic recte edidit Onuphrius. Et ita etiam, ante visum Onuphrii codicem, legendum conjeceram, usus sola editione Florentina Juntæ; in qua perperam, *appellantur.* Vossius.

[*Vota pro salute ejus*] Juven. Satyr. X. 'Provida Pompeio dederat Campana febres Optandas; sed multæ urbes, et publica vota Vicerunt. Igitur fortuna ipsius et urbis Servatum victo caput abstulit.' Primi Neapolitani auctore Praxagora. Plutarchus. Quod sane, inquit Dio libr. XI. 'magnum fuisse et splendidum munus, nemo omnium negaverit, nimirum nulli umquam alii, præter eos, qui post ea tempora summam in omnia potestatem obtinere, decretum.' Lubido paucula quedam observato

mibi collecta post alios adferre de Votis: quæ aut pro Imperatore, aut pro populo. Panegyricus: 'Nuncupare vota pro æternitate imperii, et pro salute civium, immo et pro salute principum, et propter illos pro æternitate imperii solebamus.' Illa concepta III. Nonas Januar. non ipsis Kalendis, placitum et erudite probatum ad Tacitum Lipsio, *Annal.* lib. XVI. Cui commodo manum, et assero porro verbis Caii JC. in l. si calvitur, CCCXXXIII. de verbor. sign. 'Post Kalendas Januarias die tertio pro salute principis vota suscipiuntur.' Immo dies hicce sollemnis, qua concipiuntur, absolute κατ' ἔξοχῃ dictus, *Vota*. Vopiscus, Tacito: 'Divorum templum fieri jussit, in quo essent statuæ principum honorum, ita ut iisdem natalibus suis, et Parilibus, et Kalendis Januar. et Votis, libamina ponerentur.' Hæc quæ pro populo, ipsis Kalendis. Tacit. *Annal.* lib. IV. 'Sed Cæsar sollemnia incipientis anni Kalend. Januarias epistola precatus.' Et statim: 'Quem enim diem vacuum pœna, ubi inter sacra et vota, quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos esset, vincula et laqueus inducantur?' Spartianus in *Ælio Vero*: 'Orationem pulcerrimam parasset, qua Kalendis Januariis Hadriano patri gratias ageret, accepta petitione, qua se existimaret juvari, Kalendis ipsis periit, jussusque ab Hadriano, quia vota interveniebant, non ingeri.' Duravit inde a tempore Reipub. liberæ, et consulum, qui vota pro salute populi ipsis Kalendis in Jovis Opt. Max. templo nuncuparunt. Ostensum a doctis ex Ovidio, frequentatum in Livio. Immo illis ipsis sibi mutuo populus hinc inde vota signabant, strenas mittebant. Ovidius I. *Fastorum*: 'At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis? Et domus alternas accipimusque preces?' Et Tibullus de Messalla, lib. quarto: 'Nam modo fulgentem Tyrio subte-

mine vestem Indueras, oriente die duce fertilis anni.' subdit, 'Quin largita tuis sunt multa silentia votis.' Ad strenas referri non incite potest locus Paulli JC. in l. XII. D. de administr. tut. ait: 'Sollemnia munera parentibus cognatisque mittet.' Mittebant et Imperatori. Testis præter Suetonium, Dio lib. LVII. 'Fuit et alia causa, cur iis Kalendis extra urbem esset, nempe ne hominibus anni auspicio et festo die occupatis negotium præberet, neve strenas ab iis acciperet, quod Augustum fecisse improbat.' Quod tamen deinde tamquam debitum sibi posebant principes, apud Justinian. C. de oblatione votor. 'Impp. Arcadius et Honorius A. A. Basilio P. V. Quando votis communibus felix annus aperitur, in una libra auri, et solidis obryziacis' (de his Cujac. ad tit. de vet. num. pot.) 'principibus offerendi devotionem animo libenti suscipimus: statuentes, ut deinceps sequentibus annis uniuscujusque sedulitas principibus suis talia ingerant semper, et deferant.' Hæc de sollemnibus votis. Moris præterea in adversa valetudine principis suscipere, clarum ex Xiphilino, Suetonio, Tacito, aliis, et adscribere Epistolis ad principem, 'se vota ipsi facere.' Dio libro LVII. 'Denique tanta utebatur clementia, ut cum aliquando Rhodiorum magistratus data ad eum epistola non subscripsisset illud consuetam, Quod vota ipsi facerent, celeriter eos excitos, quasi male multaturos, cum id quod deerat, adjecissent, indemnes dimiserit.' *Schlegk. Vota pro salute ejus*] Dio XLI. pr. Plut. Pomp. Juvenal. 10.

Desisset fortunæ] Tali sententia Plutarchus in Pompeio optat: 'Utinam tum obiisset' (post tertium triumphum) 'cum adhuc Alexandri fortunam haberet: nam quæ secuta sunt non minimam felicitati ejus imponere labem.' *Boeckl.*

Non alius majorem] Nam perturba-

tis reip. temporibus tales homines, qualis hic describitur Curio, idonea sunt instrumenta dominationis consilia agitantibus. *Idem.*

C. Curio] Hic est ille C. Curio, Tribunorum, ut Appianus tradit, eloquentissimus, et apud populum gratiosissimus, de quo Cælius Epist. ad Cicer. 'Quod tibi supra scripsi Curionem frigere, jam calet, nam ferventissime concerpitur: bellissime enim quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, et pro Cæsare loqui cœpit.' Huc referendum non absurde putant locum istum de Curione ex Varr. lib. iv. de vita Pop. Rom. apud Non. *Obstrigillare.* Schegk.

Cujus animo] Haud dubie corruptissimus est hic locus, cui medelam hactenus nemo excogitavit. Lipsius tentavit *cujus animi voluntatibus*; et postea, pro *cupiditate*, *civitates* substituit. Gruterus illa verba, *voluptatibus vel libidinibus*, a mala manu esse, itaque deleri oportere existimavit. Acidalius, pro *animo*, legit *omnino*. Quidquid horum consideras, vel stilus vacillabit vel sensus. *Boecler.*

Voluptatibus] Varie varii huius loco medentur. Mihi semper illa, *voluptatibus vel libidinibus*, visa sunt interpretis additamentum, super vocam *animo*. Gruter. Forsan tale quid subintelligendum, *inquinato*, vel, ut Ballustius loquitur, *cooperato*.

Mox simulatione] Cujus simulationis consilia exposuit diligenter Dio xl. non procul a fine. *Boecler.*

Accepto centies H. S.] Exiguam corrupti Curionis pretium, immensi ære alieno oppressi: nam centies H. S. scutatorum modo sunt trecenta milia. *Trecenties* igitur pro *centies* omnino legendum existimo, adductus in hanc opinionem Appiani testimonio, qui lib. i. de Bell. civ. Paulum Æmilium consulem emptum a Cæsare ait talentis d. Curionem aliquanto etiam majora mercede, utpote qui Cæsaris

causam utilior, quam Paulus, esse posset; quod res ipsa declaravit: Nam Paulus, Marcello collega Cæsarem oppugnante, non restitit, sed tantum tacuit; at Curio tribunus pleb. ne fieret S. C. de Galliarum successione interessit. *Manut. Accepto centies H. S.*] Jure in summa ambigit Aldus, et spernit ut minantem. *Mallet trecenties.* Ego altorum addo, scribo et *accensitas*. Causam habeo: quod Dio Cassius auctor lib. xl. 'omni ære alieno, quo ingenti erat obstrictus, Curionem a Cæsare liberatum.' Atqui 'forum nostrum,' ait Valerius ix. 1. 'Curionis filii sexcenties sestertium æris alieni asparxit.' Causam etiam alteram, quod Plutarchus et Appianus consentiunt, 'Paulum consulem emptum a Cæsare mille quingentis talentis: Curionem autem majore etiam summa.' Si ita est, cum tot ista talenta paulo minus quadringenties H. S. efficiant, quidam Valerium audiamus in majore summa? *Lipsius. Accepto centies H. S.*] Vis mutaverim. Ponamus viri docti correctionem, tamen nihilominus nimium quantum ab Appiani (agit de m. n. talentis) exorbitat summa. *Schegk.*

Dicuntur ac rupit] Quo sensu etiam Lucanus lib. i. tribunus 'faces belli' vocat, *Curionique* præsertim gentilem, qua Cæsar ad audendum belandumque instigatur, tribuit. Ita quidem ex parte Cæsaris: sed ex Pompeii parte Lentulus aliqum similem censuram merentis, qui non parvi sunt ipsum pacis consiliis animam adjicere. *Boecler.*

Unico carente Cicerone] Commendat etiam virum optimum hoc nomen Plutarch. in Cæs. *Κικέρων ὁ ῥήτωρ ἔπειτα παρὰ ἐκ Κιλικίας καὶ θαλασσίας πρῶτον, ἐμάχοντε τὸν Πομπήϊον ὁ δὲ τὰλλα συγχωρῶν τοῦ στρατεύοντος ἀφῆκε. Καὶ Κικέρων μὲν ἐνταῦθα τοῦ Καίσαρος φίλου εὐσεβέστατος ἐπὶ ταῖς ἀρμηδονικῆς διαρχίας, καὶ στρατεύονταί μάλιστα ἔδεικνυτο χιλίας ποιεῖσθαι τὰς θαλάσσιους: ἔπειτα*

sum modo e Cilicia Cicero Orator de reconciliatione agebat, Pompeiumque mitigabat, ut in aliis concederet, legiones captum Cæsari adimeret. Itaque rursus Cicero persuasit amicis Cæsaris, ut contenti, quas prædiximus, provinciis militumque sex millibus, concordiam pacemque admitterent. Meminit et in vita Ciceronis. *Idem.*

Cum *justis aliorum voluminibus*] Malum profecto aliorum stomachum fuisse oportet, qui veterem veramque lectionem non potuerunt concoquere. Ea est, cum *justis aliorum voluminibus promatur, &c.* Vossius.

CAP. 49. *Quæta*] Clarius inserta ditione quæ delinuit: *quietu ea, aut.* uti ad rempub. referas. *Lipsius.* *Quæta*] Lipsius interponit, *quæta ea aut. c. n. p. ut ad remp. referatur.* Ita enim omnino necesse est, nam quæ alias illa multitudo epithetorum, si de morte capias? *Fatali morte,* bene se habet, nec erat mutandum. Ceterum pertinet huc locus Ciceronis de Hortensio, in Bruto c. 96. 'Sic Q. Hortensii vox extincta fato suo est; nostra, publica.' Et mox: 'Sed fortunatus illius exitus, qui ea non vidit cum fierent, quæ providit futura: sæpe enim inter nos impendentes casus deflevimus, cum belli civilis causas in privatorum cupiditatibus inclusas, pacis spem a publico consilio esse exclusam videremus; sed illum videtur felicitas ipsius, quæ semper est usus, ab eis miseriis, quæ consecutus sunt, morte vindicasse.' Tali ferme figura Tacitus Agricola suo 'opportunitatem mortis,' quam vœat, gratulatur, et 'festinatæ mortis grande solatium tullisse,' ait, 'evasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non jam per intervalla ac spiritamenta temporum, sed continuo et velut uno ictu, rempubl. exhausit.' Agr. XLIV. 8. et XLV. 5. *Boecker.*

Fatali] Male, *fatali morte functos* dicit Q. Catulum, duos Lucillos, Metellum et Hortensium. Imo rescri-

bendum, *fatale ante initium bellorum civilium morte.* Vult enim ablatis suo bono ante illud initium bellorum civilium; quod vult fuisse fatale, neque ulla ratione declinandam. Sic paulo post: 'Tum Cæsar cum exercitu fatalem victoriæ suæ Thessaliam petiit.' Et c. 60. 'Sed adserebant salutaria Reipub. terrarumque orbis fata conditorem conservatoremque Romani nominis;' et aliis locis mille. *Gruter.* *Fatalis*] Non video, cur Gruterus hæc lectionem falsam dicat, rescribatque, *fatale ante initium, &c.* Movit forsam, quod Cornelius Nepos Lucullo venenum a Callisthene liberto præbitum scriperat. Nam ita Lucullus fatali morte functus dici non possit, et Velleius sibi ipsi adversetur: qui infra, ubi de Africano minore loquitur, per *fatalem mortem* intelligit *hæc dæmonem*, ut id Glossæ Latino-Græcæ interpretantur. Quam mortem 'naturalem' vulgo nuncupant. Sed nihil eo mutaverim. Sequitur Velleius communem opinionem, quæ erat, Lucullum spontanea et fatali morte perisse; ut in vita ejus indicat Plutarchus. *Vossius.*

Et anno] Illud anno insertum est, et poterat abesse. *Boeckerus.* *Anno LXXIIX.]* Scribo, *et ante septuaginta octo.* Lips.

Quam tu] Quam Velleio, et hic et alibi, valet *antequam.* Quod certissimum. *Vossius.*

Alterius ducis causa melior videbatur] Egregia dissertatio de partibus belli civilis. De qua sigillatim aliquid dicemus. Videbatur sane Pompei causa melior, quia a Cois. mandata ipsi erat defensio reip. contra Cæsarem hostem judicatum: sed videbatur tantum, non erat. Satis notum est, et scriptoribus diligenter memoratum, quod uterque pro sua dominatione, neuter pro rep. bellaverit. 'Solutus Cato fecerat aliquas et reip. partes,' sicut Seneca loquitur Ep. 104. Quanquam hæc ipsa species et splea-

dida nomina Pompeianorum non parum deformata sunt illa intemperantia, qua tractationem Cæsaris de pace repulerunt, τῆς εὐπειροδότης Κάλου-
 ρι τῶν προφάσεων ἀβολοῦ μηχανισμοῦ: *speciosissimum colorem ac prætextum Cæsari hoc pacto ipsi concinnantes.* Plutarch. Cæs. Scriptores hujus belli vide Camerti notatos ad Flor. iv. 2. quibus omnino Dionem adde. *Boecler.*

Hic omnia spectiosa, illic valentia] Ita est: Pompeius ipse multa gestorum gloria, multis regum amicitiiis, populorum auxiliis subnixus, et jam reip. ac libertatis propugnator habebatur: sed revera majus in Cæsareanis partibus robor, sive ducem spectares, sive milites, sive instrumenta belli solida. Cæsar ipse in Orat. ad milit. ridet inania Pompeii nomina et speciem, apud Lucan. i. 'Veniat longa dux pace solutus Milite cum subito, partesque in bella togatæ, Marcellusque loquax, et nomina vana Catones,' &c. *Idem.*

Pompeium senatus auctoritas] Scriptores passim testantur. Vide orationem Lentuli ap. Lucan. principio lib. v. ubi inter alia: 'non nunquam perdidit ordo Mutato sua jura solo: mærentia tecta Cæsar habet, vacuasque domos, legesque silentes, Clausaque justitio tristi fora: curia solos Illa videt Patres plena quos urbe fugavit. Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.' *Idem.*

Causa non Pompeio] Ego vero hæc non capio. Quid est 'causæ deferre summam imperii?' Illa igitur imperavit? Exercitus duxit, instruxit? Nunguam. Nos arbitramur fuisse: *causæ nominis, Pompeio.* Illud sane constat, regimen et imperium in hoc bello delatum ad Pompeium, idque (ut Velleius per me nunc dicit) causa famæ et nominis Pompeiani. Ille enim triumphis victoriisque celebrer, et in ore omnium Magnus. Lentulus ipse Consul, qui more majorum alloqui dux, apud Lucanum auctor hujus senten-

tia: 'Consulite in medium, Patres, Magnumque jubete Esse ducem. Læto nomen clamore Senatus Excipit, et Magno fatum patriæque summque Imposuit.' Cæsar III. Civil. in oratione Bibuli: 'Potestatem se ejus rei nullam habere: propterea quod de Concilii sententia summam belli rerumque omnium Pompeio permiserint.' *Lipsius.* *Causa non Pompeio*] Viri summi isthæc mutant; tanquam causæ deferri nequeat summa imperii, ignaræ scilicet imperare, exercitum ducere, instruere, &c. Sed nihil tamen vetat auspicia esse penes causam, ducatum vero penes Pompeium: ut præ se ferat auctor, non tam militasse Consules Senaturnque Pompeio ejusque ambitionis, quam causæ suæ publicæ. De auspiciis multa diximus in Discursibus ad Tacitum prioribus. Et tale quid etiam reaperit in restituendo Capitolio Helvidius Priscus, de quo nonnulla signavimus ad librum quartum Historiarum Taciti cap. 9. Loco autem isti interpretando unice facit Lucanus limine libri v. 'docuit populos venerabilis ordo Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.' *Gruter.* *Causa non Pompeio*] Nihil hic mutandum. Sensus est: Pompeio delatum imperium, non quod ei faveret senatus, sed quod causa ejus videretur justior. Vidit hoc Gruterus; vidit et Gillotius apud Savaronem in erudito ad Sidonium commentario, lib. III. Epist. 8. ubi multis hanc lectionem confirmat. *Vossius.* *Causa non Pompeio*] Gronovius Diatrib. ad Stat. lib. III. silv. III. c. 32. legit: *Causæ nomine Pompeio,* &c. id est, ut ipse causam Senatus tneretur, subintellige, non ut imperaret, vel potius dominaretur, cum contra Cæsarem sui Dominum assererent. *Boecler.*

Nihil relictum a Cæsare] Vide quam dissentiat Plutarchus in Antonio. *Manutius.* *Nihil relictum a Cæsare*] Ita quidem præ se ferebat: sed for-

tasse verissimum est iudicium Plutarchi in Antonio, Cæsari bellum pridem ut vehementer cupienti fuisse; quippe quem stimulare *ἔπος ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς, καὶ περιμάρης ἐπιθυμία τοῦ πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον: inexplebilis imperandi amor, et insana principatus cupiditas.* Cujus tegendæ, jurisque titulo exornandæ, maximas interim occasiones Pompeiani præbuere homini, quod negari non potest. *Boecler.*

Justo esset ferocior] Marcellum intelligit, cujus ferociam præsertim etiam ex Appian. II. licet intelligere. Porro uterque Cos. ideo creati erant, quia Cæsarem summo odio prosequerentur: notante eodem. *Idem.*

Lentulus, &c.] Propter magnitudinem scilicet æris alieni: nam his nimirum 'civili bello opus,' sive, ut apud Sallustium notantur, 'his perditâ republ. opus est.' Cæsar. Bell. Civ. I. 'Lentulus,' inquit, 'æris alieni magnitudine, et spe exercitus ac provinciarum et regum appellandorum largitionibus movetur: seque alteram fore Syllam, inter suos gloriatur, ad quem summa imperii redeat.' *Idem.*

Tantummodo contentus] Hoc usque ad verbum *decreverat* parenthesi sejungendum opinor a reliqua periodo, adhibita etiam correctione quadam, alloqui tota comprehensione satis apte non coheret. Quod ut iudicari commodius possit, verba ipsa, qua mihi probantur et distinctione, et correctione, recitabo: *Ut deinde, apertis omnibus, quæ Cæsar postulaverat, (tantummodo enim contentus cum una legione titulum retinere provinciarum, privatus in urbem venire, et se in petitione consulatus suffragiis P. R. committere decreverat,) ratus bellandum Cæsar cum exercitu Rubiconem transit: Cn. Pompeius, Consulæque, et major pars Senatus, relicta urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyrrhachium.* Manut.

In urbem] Et consulem se creavit, Floro: Dictatorem Entropio: neuter recte et ordine. Consule Dionem,

Plutarchum, Appianum. *Schægk.*

Et se in petitione, &c.] Verba quæ præcedunt, et ipsa sententia postulata, ut legatur, *committere, decrevere: ratus bellandum, &c.* Urain.

Committeret, decrevere] Hæc est scriptura exemplaris scripti; agiturque de decreto Senatus: alii nobis oggesserunt, *decreverat retinere:* at id natum omnino circa pulpitem Burrierii. *Grut.*

Rubiconem] Flaminie flumen. Quondam Italiæ Galliæque terminus.

Relicta urbe] Describit eam ex urbe fugam graphice Dio XLI. Cæterum an prudenter a Pompeio factum sit, quod Urbem Italiamque reliquit, non una erat sententia. Quidam, inquit Plutarchus in Pompeio, *ἐν τοῖς ἀπλοστοῖς τίθενται στρατηγήμασιν, in optimis belli consiliis ponunt,* Pompeii ex Italia discessum: 'Ipse Cæsar mirabatur, quod relicta munita urbe, cum præsertim ex Hispania copias expectaret, marique polleret, Italia tamen excederet. Cicero etiam reprehendisse fertur, quod Themistocles potius consilium quam Pericles imitatus sit Pompeius, cum tamen tempora hujus casus non illius exemplum suppeditarent.' Quod peritissimorum virorum iudicium non videtur de nihilo: cum præsertim non tam consilio Pompeii quam impetu Pompeianorum suscepta profectio videatur. Potest tamen opponi: Pompeium illis populis, regibus, tetrarchis, dynastiis, quorum amicitia nitetur proplorem factum, Cæsarem in adversa et inimica loca perlicere debuisse. Sed imbellem illam gentium multitudinem Pompeius cum Cæsariani militis bello indurati peritia et virtute debebat contendere; simul illud repntare, minorem ubique esse cedentis auctoritatem, et qui recedat, fugere credi. Certe non omisit Dio notare talem eventum XLI. p. 178. *Πομπῆιος μὲν οὖν τὴν τε πατρίδα καὶ τὴν ἑλλην Ἰταλίαν οὕτως ἐξέλιπε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα τοῖς*

ἐπίστατο, ἢ ἐκ τῆς ἀδριῆς ἐκ τῆς Ἀσίας ἀντι-
 ἀνεῖται, καὶ Ἰάπωνες καὶ ἀρκτοί, ἀπὸ
 Ἰωνῶν καὶ τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Ἰλίου ἀντι-
 ἀνεῖται ἰακίνοιο: Atque ita Pompeius
 patriam omnemque Italiam reliquit, longe
 ille quidem diversa ac plane contraria
 illis motus, quam antea probaverat, cum
 ex Asia rediret. Itaque et fortunam
 et existimationem priori contrariam nas-
 tus est. Boecler.

Dyrrhachium] Urbs in ea Macedonia
 parte, quæ incumbit mari Adriatico.

CAP. 50. At Cæsar, &c.] Quæ de
 Domitio, item de oratione Cæsaris in
 urbe hic memorantur, præter Dio-
 nem, Appianum, Plistarchum, præ-
 sertim ipse diligenter exposuit Bell.
 Civ. 1. Noti sunt et jam supra indi-
 cati scriptores totius civilis belli: e
 quibus deinceps ea tantum memora-
 bimus quæ nostræ institutæ opportuni-
 ora videntur. Boecler.

Legionibusque] Cæsar in hac re le-
 giones non nominat, sed cohortes
 XXXIII. quæ nondum fuisse videntur
 sub legionum suarum signis. Sunt
 autem illæ ipse cohortes, quæ, in ju-
 dicio Milonis, præsidium iudicibus et
 Pompeio. Lucanus ad Domitium:
 'tua classica servat Oppositus quon-
 dam polluto tiro Miloni.' Ubi mi-
 rum nisi scribendum, *polluto*, id est,
 sordidato et reo. Talis enim, Romæ
 rita, eorum vestis. Pollutum au-
 tem eum appellet? quænam pollutam il-
 lum et fœdum intendant? Lipsius.

Corfinis] Oppidum in Pelignis.

Massilia] Celebre Massiliæ nomen,
 'cujus disciplinam atque gravitatem
 non solum Græciæ, sed haud scio an
 cunctis gentibus anteposendam iure
 dicam. Cicero pro Flacco. Et Tacitus
 ait, 'Locum Græca comitate et bene
 compositum.' Mollitiei tamen nomen
 differt Athenæus, quia credebantur
 γυναικωδέστες. Hinc Plauto 'Massi-
 lienses mores,' molles, et (cum Appu-
 leio loquor) 'partiaril.' Schegk.

Quam comitibus prudentior] Melius se

modius et mentibus partis præstitisse
 hoc tempore Massilienses: Quis
 si alium tempus cuiquam civitati
 Massiliæ suavit, hoc videtur illud
 fuisse. Utrique obstricti erant, Pom-
 peio Cæsarique: nec de justitia can-
 sare aliquid certi in re perperam ob-
 dere licebat. Atque etiam Pompeii
 vetustiora, Cæsaris recentiora
 essent merita, par tamen obligatio
 gratiam et fidem ex æquo postulabat.
 Itaque honesta sane fuisset oratio,
 prudensque consilium, quod præfer-
 bant initio apud Cæsarem Bell: Civ.
 lib. 1. 'Intelligere se divisam esse P.
 R. in partes duas: neque sui iudicii,
 neque suarum esse virum discernere,
 utra pars justiorem causam habeat:
 principes vero esse eorum partium
 Cn. Pompeium et Cæsarem patrones
 civitatis; quorum alter agros Vela-
 rum, Areeomicorum, et Helviorum
 publice iis concesserit; alter bello
 victas Gallias attribuerit, vectigalia-
 que auxerit. Quare paribus eorum
 beneficiis parem se quoque voluntatem
 tribuere debere, et neutrum eorum
 contra alterum juvare, aut urbe
 aut partibus recipere.' Hoc respon-
 sum etiam Dio vocat; ἀντίκλιτον ἔξο-
 μωμένον. Sed mox Pompeianis se
 partibus adjunxerunt, eaque re iram
 Cæsaris asperarunt. Quomodo errorem
 nec Strabo omisit notare lib. iv. τῆ
 κρητύλῳ μέρῳ προσθήσαντο τῆς πολλῆς
 τῆς ἀδικίας ἀρεθῶν: cum pariter
 victis se adiunxerunt, plerumque felicitatis
 eius perdidere. Scilicet 'arbitria'
 volebat agere Massilia 'principalium
 armorum,' ut Velleius iudicat, quia
 dum Pompeium sequitur, Cæsaris
 causam damnavit: neque prudenter
 fidem alteri approbare conata est,
 quam utrique debebat: sicut nec illa
 pars responsi satis prudens erat, cum
 Cæsaris consilia se morari velle pre-
 fiterentur, antequam satis expendissent
 suas ad morandum vires opesque.
 Unde Velleiana ἐπιπέρας illa
 subascitur: 'Principalibus armis ii

se debent interponere, qui non potestatem adferre possunt: quasi dicunt, Si Massilienses sic instructi fuissent opibus, quibus Cæsar potuisset terram occupare, tum sane quirescent dicere. Abstinere portibus nostris, Cæsar; omite arma adversus Pompeium, excede finibus nostris, aut pacato habitu ingredi. Nunc stultitia erat leges dicere ei, qui armamentum minus armis eludere posset. Misericordie interim dignissima est optima et de Romano nomine præclarissima merita civitas. Quare Cicero Offic. II. 8. serio deprecatur 'in triumpho portatam eam urbem, sine qua nunquam Romani imperatores ex transalpina bellis triumpharant.' Id quod indignissimum merito viris bonis videbatur: non debebat enim triumpho ostentari, quod misericordie meritique publica potius abscondi merebatur. *Becker.*

Principalem] Id est, quæ a principibus viris sumebantur.

Arbitria captus] Trogi Epitoma exordio historiarum, 'Populus nullis legibus tenebatur, arbitria principum pro legibus erant.' *Schlegel.*

Cæsarum potestas] Ergo jura quiescant inferiores. Livius lib. IX. 14. de Papyrio: 'Signa inde ferre jussit, ut copias eduxit; vanissimam increpare gentem, quæ enarum impotens rarum, pro domesticis aeditionibus discordisque aliis, modum pacis ac belli facere æquum censeret.' Ubi nos plura hujus commatæ. *Gruterus.*

Romani ad Pompeium] Ita ab initio capitis 'Domitium captum alicoque qui voluerant abire ad Pompeium sine dilatione dimisit.' Qua re et glorie non parum et insignis ad res gerendas momentum sibi peperit Cæsar, sicut Dio animadvertit. Moderationis hujus exemplam etiam apud Suetonium habemus Cæs. LXXV. 'Domitiantem' enim 'Pompeio, pro hostibus se habiturum, qui Reip. defuissent: ipse modice et neutrum par-

sis, avarum sibi munere futuros promittavit. Quibus autem ex commendatione Pompeii ordines dederat, potestatem transcundi ad eam omnibus fecit.' Prudenter sane, num quid invitis, id est, infidis auxiliis fidas ac adiutoribus? Nam et egrias tua imperia exequentur, et quamprimum poterunt, discessione ac desertione te nudabunt. Ita sunt homines: cogentem fugient, non invitentem sponte sequentur. Censetur enim ibi plus juris esse ac fortunæ, ubi minus est coactionis. *Becker.*

CAP. 51. *Cæstris Pompeii*] In Ma. fuit, *cæstris Pompeii retineretur.* Nec fuit mutandum. *Retinere* autem, pro simplici *tenere*, etiam apud Flerum lib. II. cap. ultimo: sive potius lib. III. c. 1. Sic enim optime in editione, quam habemus, principe distinguitur. Verba Fleri hæc sunt: 'Provinciam P. R. non bello, sed, quod est æquius, hereditario jure retinebat.' *Vossius.*

Tetrarcharum] Tetrarcha Græca voce denotat eum, qui quartam regni partem obtinet. Horat. 'modo Reges atque tetrarchas, Omnia magna loquens,' &c.

Quo minus et cum vellet] Meo animo rectius, et quo vellet: alterum quam vim habeat, (non pudet futuri), nescio. *Acidius.* *Quo minus et cum vellet*] *Leges, Quo minus et cum vellet, &c.* Nimirum Brundisium. *Vossius.*

Sed inopia obediuntibus] Mira tamen tolerantia Cæsariani sustinere illum inopiam, dictitantes: 'prius se cœtica ex arboribus victuros, quam Pompeium e manibus dimissuros.' Cæs. Bell. Civ. III. Sueton. Cæs. LXVIII. Plutarch. Dio XII. Appian. Bell. Civ. II. *Becker.*

Tum Balbus Cornelius] Observate Politici. Mira et avarax hæc corruptio, sed sine qua perierat Cæsar. Tædium firmiter et pertinaciter tentantem vix deest successus. Idoneum autem instrumentum hic Balbus, quia amicus, et ab interiori nota, Lentulus.

Ipse ad Ciceronem (inter Epistolas ad Atticum lib. viii. ep. 15.) 'Quod Lentulum Consulem meum voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimum mediis fidius fecisti. Nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam.' Et plura, quæ addit. *Lipsius. Balbus Cornelius*] Omnium sua ætate ditissimus, et qui moriens pop. R. viritim vicenos quinos denarios legavit. Dio lib. XLVIII. Plin. vii. Ejus patruus Plinio lib. v. c. 5. et Asinio Epistola ad Plancum apud Ciceronem nominatus. *Schegk.*

Hispaniensis] Vulgo, *Non Hispania, Asia natus.* *Hispaniensis*] Mihi videtur legendum, *non Hispania sua natus.* *Burrer. Hispaniensis*] Subobacurum hoc videtur: quod si legas, *natus esset*, id est, Consuleret, et splendorem afferret, ipseque Cæsaris gratia potens et clarus, non dico in Hispania sua fieret, sed homo Hispanus et pontificatum et consulatum postea adipisceretur; planius erit. *Manut. Hispaniensis*] Obscurum ait Aldus: vere. Sed quantula lux, quam ipse affert? Legit, *natus esset*: id est, inquit, 'Consuleret et splendorem afferret.' Sed sic quoque locus parum splendet: quem in clariorem fortasse magis dabit noster Phœbus. Ille snadet, *quibus non Hispaniensis, sed Hispanus.* Affirmo ita se rem habere. Hac audacia, ait Velleius, effectum, ut Balbus ille, non dicam civis e Latio aut incola Hispaniæ saltem, sed vere Hispanus et externus, Romæ perveniret ad sacerdotium et triumphum. Certe hoc novum. Nam plene civibus, hoc jus magistratum et imperiorum tantum. Plinius clare ab hac sententia, de Africa et Garamantibus lib. v. c. 5. 'Omnia armis Romanis superata, et a Cornelio Balbo triumphata, unius omnium externo curru et Quiritium jure donato. Quippe Gadibus nato civitas Romana, cum Balbo majore patruo, data est.' Atque idem de

Balbo majore, lib. vii. c. 48. 'Fuit et Balbus major,' inquit, 'Consul, primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum, nus illo honore, quem majores Latio quoque negaverunt.' Videsne externos non admissos ad magistratus, etsi in civitatem admissos? In utroque igitur Balbo hoc novum. In altero, quod Consul primus externorum; in altero, quod Pontifex et Triumphalis. Sed de vocum quoque discrimine (proprie enim et signate Velleius scripsit) addam. *Soisipater*: 'Cum dicimus Hispanus, nomen nationis ostendimus; cum autem Hispaniensis, cognomen eorum qui provinciam Hispaniam incolunt, etsi non Hispani.' Martialis: 'Ne Romam; si ire decreveris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.' Idem discrimen passim apud scriptores in Siculo, et Siciliensi; Græco, Græciensi; Germano, Germaniciano; et talibus. Vide Festum in *Corinthienses*. *Lipsius*. Legitur etiam, *non Hispania Gadibus natus. Hispaniensis*] Fœde corruptus locus. Si ejicere ista liceret, *sed Hispanus*; item factam habebam; *quibus homo Hispania Gadibus natus, in triumphum.* Alias, mutabam: *natus, ab Hispania in triumphum.* Quod sic probo, ut quod paullo plus, quam nihil. Etiam trajectio mihi tentata: *quibus homo Hispanus, et Hispania Gadibus natus, in triumphum.* Eamque non asperandam putem. Objectum enim illi, Gadibus natum esse, in accusatione, ut minus honorificum, ex Ciceronis oratione pro eodem patet. Occurrunt et nunc alii modi, quos premo, ne sine modo vatum hoc divinandū genus habeam. De ipso Cornelio Balbo, quem suo modo Nostrer Balbum Cornelium, verso nominum ordine, ut in aliis plerumque (et hoc pridem homines docti accurate notarunt), multa præclara Tullius memorat loco, quem dixi: sed ante hæc tempora, et hoc facinus. *Acidal.*

Consularis] Hoc est, consul. Etsi enim consularis vix aliter sumitur, quam pro exconsole: si originem tamen vocis consideres, quemcumque extulit consulatus, seu eum gerat, seu gesserit, recte eum consulari dignitate insignem, ac proinde virum dixeris consulare, sive consularia dignitatis. *Vossius.*

Pompeianis prospero] Adeo quidem ut Cæsar diceret: 'Actum de nobis erat, si hostis scivisset victoria uti.' Vide scriptores paulo ante laudatos. *Boeclerus.*

CAP. 52. Neque Hercules] Absolute Livius lib. xxxii. 'Neque Hercules montibus his ab transitu Pænorum ullo Veragri incolæ jugi ejus norant nomen inditum.' Apaleius Miles. ii. 'Et vellem Hercules materiam reperire aliquam.' *Schegk.*

Sabrinus fuit] Ita etiam Appianus judicat. Certe etiam alterum istud consilium 'trahendi belli' prorsus e re Pompeii futurum erat: sicut clare Plutarchus explicat. Sed Pompeium non tam 'impetus suus,' quod hic Velleius dicit, quam fatalis suorum temeritas in noxia consilia et exitum præcipitavit. *Boeclerus.*

Dignatione] Male Robertus Titius, *dilationi.* Schegkius recte *dignatione partium in dies.* *Dignatione*] Hoc pacto plana et prompta sententia Gryphium secutus edidi. Voce *dignationis* usus Cicero lib. x. ad Atticum, et Tacitus sæpe. *Schegk.*

Ipsis] *Ipsi* legendum puto; ut ad Pompeium referatur. *Burrer.*

Acium Pharsalicam] Vide Cæs. Bell. Civ. iii. Plut. Cæs. et Pomp. Dion. xli. Appian. Bell. Civ. ii. Flor. iv. 2. 44. &c. Liv. Epit. iii. Lucan. vii. aliosque. *Boecler.* *Pharsalicam*] Pharsalia regio Thessaliæ. Hinc celebres campi Pharsalici.

Romano nominis] Est in Ms. *Romani nominis.* Opinor etiam, *Romani nominis diem* legi posse, fortassis etiam debere. *Et collis*] Vulgo, et *consilio.*

Rhenanus putat fortasse legendum, *commissa.*

Effossumque] Vulgo, *effusum.* *Effossumque*] Hoc modo cum Rhen. et V. N. Jano Duza ad illud in Præcedaneis; 'Effossos oculos voret atroguttare corvus,' legendum. Error ex promiscua V et O litterarum usurpatione. Deinde persistit Velleius in schemate. Dixerat, 'collis inter se duo Reip. capita:' subdit, 'et alterum Rom. imperii lumen,' sive oculum, 'effossum esse.' Maro Æneid. iii. de Polyphemo: 'et ad æquora venit, Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem.' Laberius apud Agellium: 'Democritus Abderites Physicus Philosophus, clypeum Constituit contra exortum Hyperionis, Oculos effodere ut posset splendore æreo.' Et Orosius lib. i. c. 13. 'Devorandas crudeliter addecabant, atque informe prodigium' (Minotaurum) 'effossis Græciæ luminibus saginabant.' Quid multa circuitione? tam in proclivi veritas, quam olim cum pluit imber. *Schegk.* *Effossumque*] Orta hæc lectio ex errore editionis Gryphianæ, et aliarum, quæ *effossum* expressere. Scoppins igitur, Pöpma, alique, *effusum* omni vi præpugnant. Mibi nihil certius, quam Velleium reliquisse *effossumque.* Hoc qui negare audeat, neget simul esse Latinum, et conjectaneo plus fidei adhibendum asserat, quam Ms. lectioni. *Vossius.*

Quam omnes partes] Vulgo, *in omnes partes.* *Quam omnes partes*] De Clementia Juliana sermo est: sed quid ad eam dimissio hæc in partes? Scribe ut *omnes partes.* Mens. Nihil prius Cæsar habuit, quam ut omnes adversarios suos incolumes dimitteret, gladiis et militari sævitiæ subduceret. Hos autem tales vocat *partes*, idque 'militari verbo,' inquit: quia durum videbatur in civili dissensu dicere *hostes.* Usus hujus vocis crebrum alibi notavimus: tu

hic originem videat, et nondum tritum id satis fuisse hoc significata. Cur omnia alias excuset? Quod quidam patres legunt, sperno. Nec enim militiam aut castrorum, sed Curie hoc verbum. Vide etiam an non aptius, militari serbo ex consuetudine uter. Ex, inquam, pro et, copula. Quæ enim hic consuetudo proprie? quinimo hoc dictum voluit, uti se verbo militari; Idque ex consuetudine, et quia diu miles. Lipsius.

Dimittetis] Lipsius arbitrabatur, militare illud verbum esse, partes. Itaque emendabat, quem ut omnes partes, &c. Potius militare id verbum esse censeo, *dimittetis*. Virgilius XII. ardui operis: 'Juturnamque parat fratris dimittere ab armis.' Ubi Servius: 'Per transitum' (inquit) 'historiæ usus est verbis. Nam qui ab exercitu relaxantur, ab armis dicuntur dimitti. Sallustius de Appio, ubi cum Cotta in concione ab exercitu cogit abscedere, dicit se ejus opera non usurum, eumque ab armis dimittit.' In Valerii vero verbis, ut, intelligas, non repones. *Voss*. *Dimittetis*] Sensus fuerit: Nihil prius habuit Cæsar, postquam in sua manu victoriam intellexit, quam ut omnem inimicitiam, partiumque odium ex animo abjiceret; neque jam Pompeianos, ut hostes suis, neque suos, ut Pompeianis hostes, sed atroque ut cives considerabat, adeoque veluti simul et semel, tanquam dimissis a bello, finem odii noxque indiceret. Alluditur ad Cæsaris vocem: 'Miles parce civibus.' Ecce, non ut partes adversas neminat Pompeianos, neque se ut diversæ partis considerat, sed cives civibus vult parci. *Boeder*.

Erge Bratum] Etiam Pintarchus in Cæs. et Dio sine XLI. Statim in comparationem ingratiitudinis, qua postea Bratus violavit conservatorem suum, sententiam acuit. Timuerat Cæsar Bratus, cum non compareret: salvumque postea gavius benigne

exceperat. *Idem*.

[CAP. 53 *Quos comites*] Vulgo, *quos victores darent comites*. *Quos comites*] Hoc equidem ut nunc legitur, tam intelligo, quam si natus numquam essem. Quod si sic: *Quos, victores Cæsare, comites ei fortuna aggregaverat*: nihil erit apertius. Audax conjectura: fateor: aliquanto tamen eorum audacior, qui illud, *victores darent*, delect. *Mans*. *Quos victores*] In aliis libris duæ istæ voces, *victores darent*, non reperiuntur: et recte, ut censeo Lipsius: repetita enim sunt e superioribus lineis. Aldus, *quos victores Cæsare, comites, &c.* *Quos comites*] Audaces viro docto, qui verba *victores darent* delect, ille mihi, qui recepit: repetita namque ex præcedente versu, *victor jam daret*. Schegk.

Aliis ut Parthos] De Parthis etiam Appianus. Sed refutat eam sententiam Dio principio lib. XLII. idem qui gravi observatione perplexitatem Pompeii, et ex perplexitate desperationem arguit. Didicerat aliam Pompeius in adversis bene sperare, idque tanto viro, tantaque indele ac experientia dignum erat. Nunc omnem spem abjicit, cum tamen multa ad sperandum et resurgendum superessent. Scilicet antea adversos casus, antequam acciderent, præviderat, et quid facto opus foret, si occidissent, meditatus erat; nunc certa spe victoriæ prærepta, inopinato casu percussus, consilium timore et consternatione perdidit. Vide ipsam Dionis super ista re *philosophiæ*. *Boeder*.

Sed quis in adversis, &c.] Pleni sunt auctorum libri talibus sententiis: quippe id argumentum locis Rhetoricis opportunum est cumprimis. Hic Rhetorum campus. Cæsar in hoc ipso scelere Egyptio commemorando Bell. Civ. lib. III. 'plerumque in calamitate ex amicis inimicos existere' notat. *Idem*.

Mytilonia] Urbs Lesbii, a quo tota hodie insula nomen accepit.

Aegypti manserit] Senec. ep. iv. 'De Pompeii capite Papius et spade talere sententiam.' Item de brev. vit. xiv. 'Pompeius Alexandria perfida deceptus, ultimè manscipio transfediendum se praebeat.' Boeckl.

Viri in id evecti] In laudibus Pompeii, Jupiter, et luxuriat ubique Cicero; eul innatum Pompeianarum partium amorem Noster scripsit. Post reditum in senatu: 'Cn. Pompeius omnium gentium, omnium seculorum, omnis memoriae facile princeps.' Ad Quirites: 'Cn. Pompeius vir omnium, qui sunt, fuerunt, erunt; virtute, sapientia, ac gloria princeps.' Aciad.

Discordante Fortuna] Valde signanter et *superuibus* istam fortunae discordantis *divitibus* tractat Dio XLII. p. 210. et 211. Adde Lucanum, sine VIII. Boecklerus.

Fefellit quinquennium] Errorem hunc errant Plutarchus et Appianus, ut docuit Sigonius in Fastis. Schegk.

Tam facile] Probum est: tamen editio vetus, *tam fallit*. An fuit, *tam non fallit?* Lipsius.

CAP. 54. *Non fuit tamen major]* Cms. sine III. B. C. et Hirtius bell. Alex. Plutarch. Cms. Appian. Bell. Civ. 2. Suet. Cms. XXXV. Flor. iv. 2. 54. &c. Liv. Epit. 112. Boeckler.

Utrique summo] Suspicatur aliquis membrum deesse, *alteri mortuo*: cui recte subiectum, *alteri superstiti*. Etiam *meritis*, melius quam *meritas*. Lipsius.

Ubiqve nomine] Vulgo, *ubiqve Juba nomine*. *Ubiqve nomine]* Ego hic quam recte, aliorum esto iudicium, pro *Juba*, restituo *vicens*, vel *vicens*. Ut aliquid tamen aptius excogitari posset, non distitet. *Manus*. *Ubiqve nomine]* Titius legit, *ubiqve idat nomine*. Merito rejicit is, qui eum confectit *Yvo*: atque ipse vult deleri, ut supervacuum, *Juba* nomen. Assentior, etsi haud male rescripseris, *ubiqve vicebat nomine*. Lips. *Ubiqve* &

vinc] *Yvo* Villamorus, sive Scaliger, recte vò *Juba* delendum censuit. Non est tamen, quod nimium emendatione sua gloriatur. Nam et ita jam ante eum a Gryphio, Marnoffio, Stephano, aliisque fuit editum. *Vest*, *Bellum]* Hirtius de Bell. Afric. ceterique, quos jam saepe laudavimus. Boecklerus.

Ante biennium] *Triennium*. Praefecto *triennium* est, si quidem duxit eam in tertio suo Consulatu, Plutarcho notatum. Nec tamen nute. *Sollemnes* ejusmodi *discessus*. Lipsius.

Locorumque] *Locorum* inopiam in victu et potu intelligit. *Locorumque]* Quod si *agrarumque*. *Locorumque]* *Emendo*, *liquorumque* *inopia*. Ansa erroris fortasse, quod olim *Necorumque* fuerit scriptum. Ita enim scribebant; ut, *insens*, pro *insans*; *cum*, pro *quum*; *locutus*, pro *loquutus*; *aliaque* id genus. Siccam illud Catonis iter, praeter alios, eleganter describit Lucanus lib. ix. Pharsaliam. *Vossius*.

A militibus] Depravatum est a *militibus*, in *ambitus*, vitio scribae posterioris. *Burrer*. *A militibus]* Cum in antiqua editione sit, *cum summum ei ambitus deferretur imperium*, &c. posset legi, *cum summum ei ab illis deferretur imperium*, &c. Ursin.

Honoratiore parere maluit] Clarissimus Appianus: 'recusasse' Catonem imperium, 'quod adessent legati consulares, cum ipse praetorius tantum esset, itaque hic quoque legum habendam rationem,' quod apud Plutarch. in Cat. Min. additur. Paulus antea legitur in Nostro, *itinerum locorumque inopia*: rectissime. Ne quia correctionibus indulgendum hic putet. Boeckler.

CAP. 55. *Varia Fortunam, &c.]* Ferent hoc pure et Latiare aures? Sperant mem. Legit firmiter, *primo varia fortuna, mox pugnavit sua*. Acute. Initia, inquit, belli ambigua, incertus exitus et a fortuna plane Caesariana. Risit enim semper illi viro, et in bellis ubiqve

visus eam habere in mancipio et potestate. Ipse gloriatur apud poetam, quem sensuum et honesti acuminis causa amo: 'quem nomina numquam Destitunt, de quo male tunc Fortuna meretur Cum post vota venit.' Lipsius. *Varia Fortunam, &c.*] Ingeniosissima est emendatio Lipsiæ, an Acidalii: *Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua*; et si non ita scripsit auctor, scribere debuit. *Grut. Varia Fortunam*] Emenda, ut superius. *Ἰβλαν τὴν τύχην* alias etiam Cæsari attribuit Velleius. Imo et Lucanus: ut lib. v. 'Pariter tot regna, tot urbes, Fortunamque suam tacta tellure recepit.' Vossius. [Lectio tamen vulgaris tolerari potest.]

Hispaniense] Vide Hirtium de bell. Hispan. ceterosque, neque enim toties repetemus satis nota cuius nomina. *Boeclerus.*

Victus ab eo Pharnaces] Quia hunc 'Cæsar adgressus' (Florus) 'uno et non toto prælio obtrivit more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscessit; nec vana prædicatio de se Cæsaris, aut victum hostem, quam visum: ideoque his tribus solummodo verbis, 'Veni, vidi, vici,' victoriam suis significasse; eorumque in triumpho inter pompæ fercula postea prætulisse titulum (non acta belli ostendens sicut cæteris, sed celeriter confecti nota) tradunt Dio, Plutarchus, Appianus, alii. Seneca tamen pater Sussor. l. i. imitatione Tusci hæc tria protulisse Cæsarem significat. *Schegk.*

Adstruxit] Scribendum cum Lipsio, *adstruxerit.*

Vestigio se non recessurum] Scilicet rebus tam dubiis periculorum remedium sunt ipsa pericula, neque temeritas videri debet necessaria audacia; sive, ut accuratissime omnium Tacitus loquitur, ubi 'præsidium ab audacia mutuatur,' quem virtus jam non potest eripere. Qua de re multa multi, quæ non exscribimus. Adi

Scipion. Amirat. dissert. polit. ad Tac. ix. *Boecler.*

A duce] Aliter, *C. a duce. A duce*] Si divinatio locum habet, emendo, *ceteram a duce.* Manut. *A duce*] Ita fuit in Ms. Aldus emendabat, *ceteram a duce.* Quod non displiceret, si in Ms. C. soleret pro *ceterum* poni. Malim ergo *Sed a duce, &c.* Vossius.

Labiennum] Cujus forti ac fideli opera usus Cæsar in Galliis. Cicero ad Tironem: 'maximam autem plagam accepit' (Cæsar) 'quod is qui summam auctoritatem in illius exercitus esse noleat, reliquit illum et nobiscum est.' Et ad Attic. lib. vii. 'Labiennum hæc judico: facinus jamdiu nullum civile præclarior, qui, ut aliud nihil, hoc tantum perfecit: dedit illi dolorem.' Cassam transitionis exprimit ipse Cæsar. *Schegk.*

CAP. 56. *Omnibus, &c. ignovit*] De elementia sua Cæsar ipse gloriatur Eripist. ad Ciceron. 'Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitum sum) nihil a me abesse longius crudelitate. Atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te, triumpho et gaudeo.' De magnificentia Cæsaris in muneribus etiam mentio apud Sallustium Orat. ii. *Idem.*

Naumachia] Spectaculum hoc ludicri certaminis, euripis effossis sæpe, et admissa in theatrum aqua. Prodigalitatis hujus etiam alii meminere auctores.

Quinque egit triumphos] Loquitur de triumphis ferculis, simulacris, imaginibus aliis diversa confectis materiæ. Sueton. c. 37. 'Egit diverso quemque genere et adparatu.' Ita doctis placitum. Non dissentit Dio, qui ebur ad Hispaniensem refert: 'Sed Fabio etiam Pædieque (ait lib. XLIII.) legatis suis, quique nihil propriis auspiciis gesserant, triumphandi copiam fecit: qua in re id rium multum excitavit, quod iis imaginibus ferculis

que nonnullis non eburneis, sed ligneis utebantur.' Hincque jocus apud Quintilianum eadem de re lib. vi. 'Ut Chrysipus, cum in triumpho Cæsaris eborea oppida essent translata, post dies paucos Fabii Maximi lignea, thecas esse oppidorum Cæsaris dixit.' Agit enim de triumphis non Cæsaris, sed ejus legatorum: et notum ebur omnibus triumphis tralatitium fuisse. Vir clarissimus hic, pro citro, legendum monet *cedro*, ut pro lance accipiatur; quod aperte pugnat cum verbis Velleii: deinde telum quod torquet, eadem ratione retorquet. Confer inter se ex variis editionibus hæc capita Plinii libri xvi. cap. 43. lib. xii. c. 3. lib. xv. cap. 7. et, aut vehementer fallor, mecum vulgatam defendes. Citreæ mensæ mentio apud Ciceronem in Verrinis, et citri usus jam inde cum cedro in sacro fumo. Plinius lib. xiii. 'Rasile argentum' capio, simulacra, ferulaque ex argenteis laminis politis, levigatis, non cælatis. Catullus: 'Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes, Rasilemque subi foram.' Schegkiius.

. *Ex citro* Torrentius, ad Suetonii Julium, legendum arbitratur, *cedro*: 'Nam citrum' (inquit) 'vix suo tempore novit Plinius: tantum abest, ut universum triumphum Gallici instrumentum citro constiterit.' Ubi primum mihi monendum arbitror, quod Plinium attinet, apud eum passim lib. xiii. cap. 15. et sequentibus, pro *citrum*, librarios imperite scripsisse *cedrum*. Quo vitio ubique fere caret Mss. et vetus editio Parmensis anni ccccclxxvi. solideque adeo id firmat, quod eandem arborem dicat, quæ Græcis *θῆορ* vocatur. Ut ad antiquiora transcendam, habemus illud Cæsonis apud Festum, ex oratione, Ne quis iterum Cos. fiat: 'Dicere possum, quibus villæ atque ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro, atque ebore, atque pav-

mentis Ponicis stant.' Nimirum Africa Romanorum jugum jam induere cœperat. Quid multis? Omaendebitationem eximit Lucanus lib. x. ubi loquitur de convivio Cæsaris ac Cleopatræ: 'Dentibus hic niveis sectos Atlantide sylva Imponere orbes, quales ad Cæsaris ora Nec capto Venere Juba. Pro cæcus et amens Ambitione furor, civilia bella gerenti Divitias aperire suas, incendere mentem Hospitis armati. Non sit licet ille nefando Marte paratus opes mundi quæsisse ruina: Pone duces priscos, et nomina pauperis ævi, Fabricios, Curiosque graves: hic ille recumbat Sordidus Etruscis abductus consul aratris: Optabit patrias talem duxisse triumphum.' Ait priscos etiam duces, quos fama ob continentiam adeo laudat, optatos fuisse triumphum agere qualem Cæsar, hoc est, cujus apparatus ex citro constaret: Nam de citreis operibus heic Lucanus loqui, certum vel ex illo Martialis, lib. xiv. lemmate, 'Mensa citrea: Accipe felices Atlantica muna sylvæ: Aurea qui dederit dona, minora dabit.' Quæ quidem ad Torrentii opinionem refellendam suffecerint. Ridiculum vero, quod dicat Popma, alios *cedri* substituere, quod opera citrea viliori arbitrentur, quæ triumphum Cæsaris adornarent. Itaque in eo totus est, ut citri præstantiam extollat. Nec saniora sane, quæ de hoc Velleii loco promit Dalecampius ad Plinii Nat. Hist. lib. xiii. cap. 15. *Vossius*.

Pontici ex acantho] Censebat Æneas Vicus Parmensis, in Julio Cæsare suo, militum chlamydes ex acantho herba contextas fuisse. Nam ex ea vestea confici solitas, docent Dioscorides lib. iii. cap. 17. Virgilius Æneid. i. et ad eum Servius, qui et hæc Varronis verba adducit: 'Neanthès in India esse ait arborea, quæ ferant lanam. Item Epicadus in Sicilia, quarum floribus cum dempti

sint cœditi, ex his implicitis mulieres multiplicem conficere vestem.' Itu ex codice Puldensi locus ille legi debet. *Nemulus* tamen, pro *Nescientes*, de conjectura reposui. Ut fuerit illud ex libris ejus *τὸς κερὰ τῶλοι*: quorum meminit Ammonius de Vocum Diff. Atque idem sane de acanthinis vestibus liquet ex Plinio Nat. Hist. lib. xxiv. cap. 12. et aliis. Nequeo tamen Vico assentiri. Nam Velleio quidem de curra triumphali solum, et oppidis in triumpho prælatis, sermonem esse arbitrator. Sic sane in triumpho Alexandrino oppida eburnæ intelligenda esse, liquet ex Quinctiliano, lib. vi. cap. 4. Acanthum igitur arborem Egyptiam, non herbam, in Velleio intelliges. *Idem*.

Manubis] Gellius lib. XIII. c. 23. quid præda a manubis distet declarat, cum prædam esse dicit ipsa corpora rerum, quæ capta sunt: manubias autem esse ipsam pecuniam, quæ a quaestore ex venditione prædæ redacta est. Cicero in Orat. de L. Agraria: 'quod ad quemque pervenerit ex præda, manubias,' &c. ubi manifeste distinguit.

Sexies milles H-S.] Haud muto: et videtur hæc ipsa pecunia esse, quæ deposita postea ad Opis, quam septies milles fuisse Cicero non semel indicat, et postea Velleius. Jurisconsulto celebri an adsentiar *sexagies milles* repONENTI? 'oppido' enim 'tenulis,' inquit, 'est hæc summa.' Miror. Nam sexies milles, faciunt æstimatione Budæana (quam haud temere quis mihi carpat) centies quinquagies centena millia aureorum. Et an Paulus Æmilius tantum intulit? an ipse Pompeius? longe infra. Illud tamen fateor, paullo majorem summam in Appiano me reperisse: qui tulisse in triumpho Cæsarem dicit: *ἑξαγιάς τε καὶ ἡμισυ ταλάντων: sexagintaquinque millia talentum*. Ea essent quasi decies sexies milles HS., computatione Romana: haud dubie su-

per Velleianum numerum, sed longe infra immanem illum correctoris. Nam sexagies milles, fecerit centum quinquaginta aureorum (cum vulgo loquar) milliones. *Lipsius*. *Smiltes milles*] Visa hæc quoque summa oppido tenulis Clar. Jurisconsulto Fr. Hotomano. Reposit, *sexagies milles*. At deposuit duntaxat ad Opis septies milles; et ad Persæ bellum, non bellum. *Scholegk*.

Plus quinquæ mensium] Cicero ad Att. lib. x. cap. 7. dixit, ejus Rognum vix semestre esse posse. *Mant*.

Idibus Martiis] De eade Cæsaris plerique, quos hactenus sæpius nominare opus fuit. An merito acciderit ei hic exitus, varie disputatur; et jam olim 'occisus Cæsar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videbatur,' teste Tacito A. i. 8. 7. ad quem locum vide, quæso, quæ Vir Illustris Christophorus Forstnerus notavit: ubi præsertim cum Dione ac prudentissimo quoque Historicorum, 'pra-judicium divinus ultionis adversum parricidas' urget, magnisque exemplis confirmat. Res tota illuc videtur redire: passionem, secundum tritum vulgi verbum, justam; actionem injustissimam censi debere. Immiserat ei hæc cladem haud dubie Divina Justitia, tum aliis facinora, tum Pompeianarum partium funera, et reque publicæ perturbationem, et civilem sanguinem ultura: sed interfectores ipsi scelestissimo consilio ausuque facinus susceperunt, cum præsertim, nondum invadit dominationem, sed postquam jam pacto et juramento civium jus quoddam nactus erat, interfecerint Cæsarem. Nam quod Brutus apud Appianum jactitat, *οὐδὲ νεοτὸς ἔστιν Ἰταλίας πρὸς τυραννίδα, οὐδ' ἔθρονον*, merito refutat Hugo Grotius de jur. b. et p. ii. 13. 15. Confut. i. 4. 19. et iii. 19. 2. Egregia est disertatio Dionis principio lib. xlv. Carte inter insignes solocismos politicos retulerim illam Ciceronis intem-

perantiam, qua toties eadem et persecutores Julii extollit et immodice prædicat: cum tamen ex illa de tyrannicidio questione, cujus sæpe in epistolis mentionem facit, nunquam se plane pleneque extricare queat. *Boalerus.*

Quorum alterum promittendo] Vide Plut. in Cæs. Subtili sententia ambitionosorum *brûtes* notat Velleius, qui cum habere quam exspectare malint honores, nec promittendo mitigantur, et differendo offenduntur. Quanquam animo invidis facibus jam succenso, 'omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne est.' Vide de his et ceteris popularibus sceleris Dion. XLIV. p. 273. *Idem.*

Consiliarius] Tentabam, *consciis aliis cadis.* Lips. *Consiliarius]* *Eboroxus* quidem qui refingunt, *consciis aliis cadis famil.* Sed cur ea huic loco minus conveniat, facit quod statim sequatur, *aliisque clari nominis viris.* *Consiliarius* heic vocat, consilii ejusdem participes; qua significatione et usus Cicero. *Gruter.*

Imponendo capiti ejus] Vere audax et indignum facinus, præter mille alios, elegantissime Cicero II. Philipp. narrat, et exagitat acerrime cum hac, tum insequentibus ferme omnibus. *Acidalius.*

Lupercalibus] *Lupercalia* placuit Varro inde arcesere nomen, quod Luperci sacra facerent in Lupercali. Est enim Lupercal, teste Servio, spelunca sub monte Palatino, in qua capro luebatur, id est, sacrificabatur. De origine tamen Lupercalium, varia traduntur ab auctoribus. Sunt namque qui ab Euandro ex Arcadia in Italiam translata affirmant: Dionysius, Livius, Plutarchus, et multi alii. Nonnulli instituta et celebrata prius a Romulo et Remo tradunt, propter factam sibi ab avo Numitore urbis in monte Palatino condendæ potestatem, quam causam explicat Valerius Maximus lib. II. his verbis:

Delph. et Var. Clas.

'Lupercalium mos a Romulo et Remo est inchoatus, cum lætitia exultantes, quod his Numitor avus Rex Albanorum eo loco, ubi educati erant, urbem condere permiserat sub monte Palatino, hortata Faustuli educatoris sui, quem Euander Argivus consecraverat sacrificio facto; casisque capris, epularum hilaritate ac vino largiore proVecti, divisa pastorali turba, cincti pellibus immolatarum hostiarum, jocantes: cujus hilaritatis memoria annua circuitu Feriarum repetitur.' Plutarchus quoque alias scribit, lustrationis causa instituta videri posse, eo quod fiant diebus fastis mensis Februarii, qui nomen ab expiationibus habet. Ovidius in Fastis eo refert, quod Romani benefici memores præstiti a lupa, in educandis infantibus Romulo et Remo, templum illi exstruxerint ad ficum Ruminalem, quod est appellatum Lupercal. Sic enim ait: 'Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercal, Magna dati nutrix præmia lactis habet.' Templi hujus sacerdotes, auctore Varrone, dicebantur Luperci, qui nudi rem divinam agebant, perque vicus urbis et compita discarcentes pellibus in scuticas dissectis obvias quasque feminas verberabant, ita eas fecundas fieri existimantes. Unde et Crepos appellat Festus, a crepitu pellicularum. Sed enim aliqui rursus (ne id negligam) dicta voluerunt Lupercalia a lupis arcedis; quod celebrato sacrificio tali in Panis honorem, qui est dictus Lycæus, lupi arcerentur a pecoribus et stabulis. Scribunt enim Plutarchus et Livius, cum Euander solemne boe sacrificium intulisset in Italiam ex Arcadia, benigne illi Faunum montem et agros assignasse, inque illius radicibus constitutum Lycæo templum, ubi nudam conspiciebatur Dei simulacrum, pelle amictum caprina, quo habitu currebant Romæ in Lupercalibus. Proprium erat ejus cele-

Paterc.

2 B

britatis, ut Luperci immolarent canem, vel expiationis gratis, quod Græci canes adhiberent ad expiandum, vel in gratiam Lupsæ, quæ Romulum ac Remam creditur exuisse; vel denique quod sacrificium fieret Pani, cui propter greges amicus est canis. Sciendum insuper agitata fuisse Lupercalla 15. Calend. Martii, (Lycæa nominant Græci) eorumque diem veteres februatam dixisse. Nec tantum Luperci ea celebrabant, verum et alii quandoque viri, virisque permixtæ mulieres. Quapropter scribit Plutarchus 'Antonium nudum in Lupercalibus fuisse vectum per urbem.' Dia durasse Romæ hanc superstitionem constat, quamquam abolitam tandem restituit Augustus, suscepto Pontificatu maximo, ut scribit Suetonius, vetuitque currere imberbes. Ferias etiam has fuisse stativas, ut Agonalia et Carmentalia, annotat Macrobinus. *Funger.*

Quod ab eo] Ita recte emendavit Rhenanus. Vulgo, *quod ab eo id repulsum erat, ut non offensum videretur.* Forsan *offensum* referendum ad insignem regium; ut sensus sit, ita repulsum insigne, ut tamen non offensum, non turbatum capite videretur.

Quod ab eo ita repulsum] Suet. Cæs. 79. Dio XLIV. p. 378. Plut. in Cæs. et Anton. Vanitas insignis Antonii: quam merito exagitat Cicero in Philippicis, et apud Dion. XLV. in oratione adversus Anton. *Boecler.*

CAP. 57. *Ut principatum armis questum*] Henricus Savilla, cujus eruditissimum de militia Romana librum ex Anglico Latina fecit G. M. Lingelsheimius, Prætorianorum custodiam non nisi foris in bello usurpata Romanis ait; 'donec Sulla et Cæsar, usurpato dominatu, domi quoque tanquam inter hostes retinuerant consuetam custodiam. Sed Sulla resignato simul dominatu et præsidio (Appian. 1. et II. *quæ.* Sallust. et alii) quamobrem a Cæsare notatus, ac

scire litteras, potest videri secutus saniozem Grammaticam quam ipse Cæsar, qui dimisso præsidio, nec simul dominatu, commisit periculosum et insignem solœcismum in politica administratione, et viam ad suam perniciem patefecit.' Lubens adscripsi verba elegantissimi libelli; e quo et Clapmarus quædam mutuatur Arcan. III. 14. ubi plura super hoc argumento. *Idem.*

Plurima præsentia] Manilius IV. 56. 'Ille etiam celo genitus celoque receptus, Cum bene compositis victor civilibus armis Jura togæ regeret, toties prædicta cavere Vulnera non potuit, toto spectante senatu Indicum dextra retinens, nomenque cruore Delevit proprio, possent ut violere fata.' *Schegk.* *Plurima præsentia*] Suetonius: 'Conspiratum est in eum a L. X. amplius, C. Cassio, Marcoque et Decimo Bruto principibus conspirationis. Qui primum cunctati, utrumne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem partibus divisim e ponte deicerent, atque exceptum trucidarent; an in Sacra via vel in aditu theatri adorirentur; postquam senatus Idibus Martii in Pompeii curiam edictus est, facile tempus et locum prætulerunt. Sed Cæsari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata est. Paucos ante menses, cum in colonia Capua deducti lege Julia coloni, ad extruendas villas, sepulcra vetustissima disjicerent, idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant; tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inventa est, conscripta litteris verbisque Græcis, hæc sententia: 'Quandocumque ossa Capyia detecta essent, fore ut Iulo prognatus manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italia cladibus vindicaretur.' Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam putet, auc-

tor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone flumine consecrarat, ac vagos et sine custode dimiserat, comperit pertinacissime pabulo abstinere, ubertimque flere. Et immolantem haruspex Spurinna monuit, caveret periculum quod non ultra Martius Idus proferratur. Pridie autem eadem Idus, avem regalium, cum laureo ramulo Pompeianæ curiæ se inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui inluxit dies cædis, et ipse sibi vius est per quietem, interdum supra nubes volitare, alias cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi: ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul et ob infirmam validitatem diu cunctatus, an se contineret, et quæ apud senatum proposuerat agere differret; tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam dudum opperientes destitueret; quinta fere hora progressus est; libellumque, insidiarum indicem, ab obvio quodam porrectum, libellis cæteris quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus, commisit. Dein pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, introit curiam, spreta religione: Spurinnamque irridens, et ut falsam arguens, quod sine ulla noxa Idus Martiæ adessent; quamquam is venisse quidem eas diceret, sed non præterisse. Aspidem conspirati specie officii circumsteterunt, illicoque Cimber Tullius, qui primas partes susceperat, quasi aliquid rogaturus, propius accessit; rennenti-que, et gesta in aliud tempus differenti, ab utroque humero togam apprehendit: deinde clamantem, 'Ista quidem vis est,' alter Cassius adversum vulnerat, paulatim infra jugulum. Cæsar Cassii brachium arreptum gra-

phio trajecit; conatusque prosilire, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique se strictis pagionibus peti, toga caput obvolvitur: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus et viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Et si traxerunt quidam, M. Bruto irruenti dixisse, *Kal ob d' êtaïow; kal ob, tãwov*; Examimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres servuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antistius medicus existimabat, lethale ullum repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, acta rescindere: sed metæ M. Antonii consulis, et magistri equitum Lepidi, destituerunt. *Plurima præsentia; &c.*] Vide superius citatos versus Manilli. In quibus versibus, pro *nomenque*, perperam Scaliger reponit *omenque*. Sensus enim est, Cæsarem sanguine suo delesse tabellas sibi traditas, quæ conjurationem et conjuratorum nomina indicabant. De qua re vide Suetonium, Dionem, et alios. *Vossius.*

Cujuscumque fortunam mutare] Repetit inferias: 'Quippe ita se res habet, ut plerumque qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat, efficiatque, quod miserrimum est, ut quod accidit, etiam merito accidisse videatur, et casus in culpam transeat.' Plura ad hanc mentem Lipsius in arduo illo opere Constantiæ. *Schlegelius.* *Cujuscumque fortunam, &c.*] Ita recte Lipsius: legebatur enim, *cujus quem f. m. Plut. in Cæs. ἀλλ' εἰκονος οὐχ ὀτρυνος ἐπιπροβέβητον, ὅτι ἀφύλακτον εἶναι τὸ περιπαύειν*: Non tam improvisum, quam inevitabile videtur fatum esse. Appropinquans: *χρηὴ γὰρ ἂ ἐχρησθῆτο Κασσίου γυμνασίου*. Talia passim obvia. Vide Cl.

Freinshem. ad Curt. v. 11. 10. et Lips. polit. i. 4. Vellem tamen Lipsium (quippe qui ad usum pietatis et vitæ eam doctrinam tradere instituit) cautius adhibuisse quædam gentiliū loca; quæ nimirum studiosæ a Stoicæ necessitatis hypothesei repurganda, et ad Christianam philosophiam diligentius exigenda sunt. *Boeclerus.*

CAP. 58. *Præter tyrannū*] Pintarch. in Anton. *ἐπέλυσε δὲ Βρούτῳ, λέγων τὴν βάραν τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων ταλμωμένην πρᾶξιν, εὐκλεμένη καὶ καθαράν ἔδιδας εἶναι: Prohibuit autem Brutus, (sc. interfici Antonium), cupiens actionem pro legibus et jure susceptam, sinceram et ab iniquitate puram esse.* Hic color nimirum factio quærebatur. *Id.*

Liberos suos obsides] Cicero Philipp. i. 'Pax denique per eum' (Antonium) 'et liberis ejus cum præstantissimis civibus confirmata est.' Intelligitur unus Antonii filius; nam idem subjungit, 'Reipubl. tuus parvulus filius in Capitolium a te missus pacis obses fuit.' et idem Philipp. ii. 'Pacem haberemus, quam erat facta, per obsidem pueram nobilem, Bombalionis filium.' At Livius et Dio Antonii et Lepidi volunt. *Schegk.*

Decreti Atheniensium] Justinus lib. vi. memorat: ipsum decretum *μη μνησικακέειν* de quo certatim historici. Quod ad Velleium, de tota re ipse Cicero præclarissime initio Oration. Philipp. primæ: 'Nec vero usquam discedebam, nec a Repub. dejiciebam oculos, ex eo die, quo in sedem Telluris convocati sumus, in quo templo, quantum in me fuit, joci fundamenta pacis: Atheniensiumque renovavi vetus exemplum. Græcum etiam verbum (*τῆς ἀμνηστίας*) usurpavi, quo tum in sedandis discordiis erat usa civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.' *Acidal.* *Decreti Atheniensium*] Intelligitur *Ἀμνηστίας ψήφισμα*, decretum sive *lex*

oblivionis. Cujus inventores Athenienses celebrantur. Nobilis est præsertim Ciceronis de Amnestia oratio, ejus hic meminit Noster, descripta Dioni lib. XLIV. *Boecler.*

CAP. 59. *Testamentum apertum est*] Adoptio secundum JC. duobus modis fit; aut principali rescripto, aut imperio magistratus. Hic notabilis tertium, per Testamentum. Suetonius Tiber. 'Testamento adoptatus, hereditate adita mox nomine abstinnit.' Eutropius: 'Vindicaturus patris sui mortem, a quo per testamentum fuerat adoptatus.' Plura reperies apud JC. in Observationum libris. De variis modis, per arma, barbam, comam sive capillum, sacras preces, adoptandi posterioribus principibus placitis, doctissimus Pithæus Adversar. i. ait: 'Nepotem sororis suæ Julię, vere. Suetonius, Dio, Appianus, Phatarchus Bruto et Antonio, si sequeris Sigonii ac Xylandri correctionem, quamvis vulgata eodem argumento defendi possit, quo Noster et Suetonius Cæsarem, avunculum magnam Octavii, avunculum nominare non erubescunt. *Schegk.*

Nepotem sororis suæ] Filium sororis falso nominat Plutarchus in Antonio. *Manutius.*

Etiā si præventis] Legerem, etiam si præventis tamen pauca dicenda sunt. *Manut.* *Etiā si præventis*] Falsi suspecta vox præventis. Nam quid ob hanc rem se excuset? An aliorum omnium origines ante ipsam indictæ, intactæ aliis, quas passim heic inserit? aut cur non et ibi excusat idem? Forsan legendum, *etiā si præparatis*, heic pauca dicenda sunt. Festinare se innumeris locis ait, quin et cursam, et in transcurru, omnia hæc scribere: adeoque opus ipsum appellat transcursum. *Acidal.* *Etiā si præventis*] Omnes viri eruditi hic operam iusserunt. Scribendum est: *etiā si præparatis*, et pauca dicenda sunt. Ita erat in autographo. Non cogitavere interpretes,

Augustum ipsum vitam suam per-
scripsisse, ibique de majoribus etiam
tractasse. Quod vel sola Suetonii
verba initio illius vitæ satis decla-
rant, qui ubi aliorum retulit senten-
tias, subjicit: 'Ipse Augustus nihil
amplius quam equestri familia or-
tum se scribit, vetere ac locuplete, et
in qua primus senator pater suus
fuerit.' Fragmenta ejus in Variis
lectionibus collegit Janus Rutgersius.
Nos aliud præterea e Tertulliani
libro de Anima eruisse nobis vis.
Locus ejus vulgo ita circumfertur:
'Reformatorem imperii, et puerulum
adhuc, et privatum loci, et Julium
Octavium tantum, et sibi ignotum,
M. Tullius jam et Augustum, et civi-
lium turbinum sepulchrum, de somnis
narat. In Vitelliis commentariis
conditum est.' Nam quis Vitellios
commentariis fando unquam audivit?
Ita igitur rescribendam putamus: *de
somnia narat; ut in Vita illius commen-
tariis conditum est.* Quæ, ut nobis
quidem videtur, non conjectura, sed
res ipsa est. *Vossius.*

Fuit C. Octavius] Sueton. Aug. III.
et IV. Dion. XLV. *Boecler.*

Appellatusque, in ea Imperator] Le-
gendum, *Appellatusque ex ea Impera-
tor, &c.* Nam de hoc ipso Octavio
extat vetus inscriptio, in qua est:
IMP. APPELLATUS EX PROVINCIA MA-
CEDONIA. *Ursinus.*

In ea] Rhen. in eam imperator: an-
tique: Salustius Catilina. 'quod L.
Sulla exercitum, quem in Asiam' (ita
in veteribus legi et monerunt qui-
dam; et ipse deprehendi) 'ducta-
verat.' Fragmenta legis Agrariæ:
QVEI. AGER. PUBLICUS. POPVLEI. RO-
MANEI. IN. TERRAM. ITALIAM. P.
MVCIO. L. CALPVRNIO. COS. Et THO-
MIE: QVEI. EORUM. IN. AMICITIAM.
POPVLI. ROMANI. BEILO. POINICO.
PROXIMO. MANSERVNT. *Schegk.*

Hispaniensis militia] Scribo *His-
paniensis militia.* Suetonius Aug. cap.
8. 'Profectum mox avunculum in

Hispaniam adversus Pompeii liberos,
per infestas hostibus vias subsecu-
tus, magno opere demeruit.' *Lipsius.*
Hispaniensis militia] Lipsius malebat
Hispaniensis militia. Mihi nil mutan-
dum videtur, sed nec Hellenismus hic
existimari debet, cum haud dubie
'comes Hispan. mil.' clare et simpli-
citer dicatur. Suet. Aug. 8. *Boecler.*

Paratis] Vulgo, *pacatis.* *Pacatis]*
Aldus, *patatis;* alii, *peractis.* Ego
nihil mutandum censeo. Nam bella
civilia pacata potius, quam patrata
aut peracta erant. Quod verius dici
potuisset, 'nisi aut Pompeius liberos,
aut Cæsar heredem reliquisset;' ut
utar verbis Flori lib. IV. 3. *Vossius.*

Singularis indolem juvenis] Quid si
legamus, *singularis indolis juvenem?*

Apollonium] Rei militaris et litte-
rarum causa. Appian. Sita in Ma-
cedonia ad Mare Ionium, optimis
olim institutis et disciplinis. Strabo.
Schegk.

In studiis miserat] Id agente tum
fato, ut qui Monarchiam Romanam
conditurus esset, omnibus ad tantæ
fastigii gubernationem artibus instruc-
tus accederet. Satis nimirum intelli-
gebat Cæsar, 'indolem' solam, utut
'singularem,' non sufficere ad absol-
vendum singularem virum; nisi acce-
dant liberales disciplinae, id est, solida
rerum gerendarum instrumenta.
Operæ pretium est autem inspicere
Dionis verba, qui lib. XLV. p. 307.
emphatice describit studia, quibus
Augusti ingenium ad summæ fortunæ
cultum excitatum eruditumque est.
Primo universim memorat, *Julium
studuisse, ut Octavius ad gerendam
remp. erudiretur, et in omnibus iis recte
constitueretur, quibus indiget, qui tanto
imperio digne functurus est:* ὁ Καίσαρ οὖν
μεγάλα ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζων, ἵνα τοὺς
ἐπιμαρτίδας αὐτῶν δόξηται, καὶ ἐπὶ τὴν
ἀρχὴν ἦσται, καὶ πᾶσι ἴσα προσήκει τῷ
μέλλοντι καλῶς καὶ κατ' ἐξέτασιν τηλικού-
των κρᾶτος διακῆσαι, ἐπιμαρτίδων ἀκριβῶς
ἐξετασθεῖν. Postea sigillatim quæ-

dam nominat: λόγους τε γὰρ ἡγορούκοις οὐχ ὄντι τῇ τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ τῆδε τῇ γλώσσῃ ἠσκητοῖ· καὶ ἐν ταῖς στρατεύεαις ἔφρομένους ἐξενονέοντο, εἰ τε πολιτικά καὶ τὰ ἀρχικά λοχυρῶσι διδάσκοντο: *Exercebatur etiam in studio eloquentia, non modo ad Latinæ, sed et ad Græcæ linguae promptitudinem. Laboribus militiæ strenue inuescabat: denique quidquid ad rem. gerendam imperiaque et magistratus administrandos pertinet, egregie condiciebat.* An habemus totam et exempli loco commendandam ejus informationis descriptionem, qua summis publicisque rebus nata ingenia præparari debent? In Disciplinis, τὰ πολιτικά καὶ ἀρχικά, uno verbo studium Politicæ; quod cum latissime pateat, imperandi præsertim artes hic complectitur: in Linguis, eloquentiam Græcam Latinamque: in Exercitationibus, opus militiæ: in Apparatu subsidiisque, quidquid juvare prudentiam, aut dignitatem ornare, vel commendare elegantiam principalis fastigii potest. Modum præterea rationemque institutionis, non ad scholam aut umbram, sed ad lucem et vitam tendentis præclare indicant illa: τὸ ἀκριβὲς, τὸ ἐφρομένους, τὸ λοχυρῶσι, quibus et *solide*, et *strenue*, et *efficaciter* geri in hoc negotio omnia debere, ostenditur. Vide quæ Lipsius disserrit ad lib. i. Polit. suorum, cap. 10. Tetigimus etiam id argumentum in comment. Nepot. p. 43. *Boclerus*.

De cæde avunculi] Monui, frequenter cognationum gradus confundere scriptores: ut, consobrinum cum sobrino, hic, avunculum cum avunculo magno. Itaque Suet. c. 8. 'Profectum mox avunculum in Hispanias adversus Cn. Pompeii liberos:' et c. 10. 'Nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare.' Epitoma Livii: 'ut sibi adversum avunculi percussores adesset.' *Schegk.*

Salvidienus] Ita Rhen. Gryph. et Sueton. Aug. Livii Epitom. Quod

Schegkio placet, præ illo *Salvidenus*, quod est in Aldi editione. *Salvidienus*] [Placuit hæc vocabuli scriptio; quia et antiqui ita nominant, præ illo Manutii, *Salvidenus*.] Credo istum esse cui gregem pascenti flamma e capite emicuit, et quem consulatu bonestavit Augustus, Suetonius c. 66. Dio lib. XLVIII. *Schegk.* *Salvidienus*] Ita legendum, non *Salvidenus*, ut ediderat Aldus. Vide Suetonium in Augusto, Dionem lib. XLVIII. Epitomen Livii, lib. CXXXIII. Ubi perperam Carolus Sigonius *Salvidieniam* substituit, vitiosos Suetonii codices secutus. Apud Appianum tamen de bellis Civilibus. III. legitur etiam *Σαλβιδιηνός*. Sed mendose. Nam a *Salvidius* est *Salvidienus*, ut a *Nasidius* *Nasidiennus*, a *Gallius* *Gallienus*, et similia. *Vossius*.

Omniem ordinationem] Alii *ordinationem*. Wecheliana editio *ordinem*. *Omniem ordinationem*] Alii *ordinem*. Sed non video cur vetus lectio mutari debeat. *Vossius*.

Solis orbis, &c.] [Radiatum autem caput divinitatis signum.] Elegans locus de capite radiato sive radio, qui proprius Deorum. Pacatus: 'Si olim severi credidere majores, Castores geminos albensibus equis et stellatis apicibus insignes, pulverem cruoremque Thessalicis aquis abluentes.' Suetonius August. cap. 94. 'Sequenti nocte statim videre visus est, filium mortali specie' (hic nota seorsum ire in præsagium a Velleio) 'amphioreni, cum fulmine et sceptro exuviasque Jovis opt. max. ac radiata corona super laureatum currum bisenis equis candore eximio trahentibus.' Lacanus: 'Fulminibus manes, radiisque ornabit et astris.' Et postmodum principum, a Julio Cæsare, cui populus inter alios etiam hunc honorem tribuit. Florus: 'Circa templa imagines, in theatro distincta radis corona: suggestus in curiis, fastigium in domo. Augustus vero serio se

templis et effigie numinum per flamines et sacerdotes coli voluit.' Tacito Ann. i. 10. teste, effigie præcipue Jovis. Lipsius ibi. Cansam colliges ex adducto Suetonii loco. Exinde mos transmissus ad posteros. Plinius in Paneg. 'Horum unum si præstitisset alius, illi jam dudum radiatum caput, et media inter Deos sedes auro staret, aut ebore.' Panegy. Maximiano dictus: 'Trabæ vestræ triumphales, et fasces consulares, et sellæ curiales, et hæc obsequiorum stipatio, et fulgor, et illa lux divinum verticem claro orbe complectens, vestrarum sunt ornamenta meritorum pulcherrima et angustissima.' Lucanus in Alexandro, Erasmo interprete: 'Romam urbem repetes, et claras Tibridis undas, Vertice sarta gerens radiis distincta serenis.' Ad formam refero illud magni vatis: 'Quadri-jugo vehitur curru, cui tempora circum Aurati bis sex radii fulgentia cingunt.' Silius Ital. lib. III. 'Hospitia excipient cœli, solioque Quirinus Concedet, mediumque parens fraterque locabunt. Siderei juxta radiabant tempora nati.' Schegkius. *Solis orbis, &c.*] Sueton. August. 96. 'Post necem Cæsaris, reverso ab Apollonia et ingrediente eo urbem, repente liquido ac puro sereno circulus ad speciem celestis arcus orbem Solis ambiit.' Dio XLV. pagina 308. *eis γὰρ τὴν Ἥρην ἐσιόντος αὐτοῦ, ἰρις πάντα τὸν ἥλιον πολλὴ καὶ τοικίη περιέσχευ:* *Ingrediente eo urbem, iris magna et curia totum solem ambiit.* Seneca ita describit quæst. natural. i. 2. 'videamus nunc, quemadmodum fiat is fulgor, qui sidera circumnecit. Memoriam proditum est, quo die divus Augustus urbem ex Apollonia reversus intravit, circa Solem visum coloris varii circulum, qualis esse in arcu solet; hunc Græci Halo vocant, nos dicere Coronam aptissime possumus: et paulo post, 'Aream' vocat. Plinius II. 28. 'cernuntur et circa

solis orbem, seu specie coronæ et vrsicoloris circuli: qualiter Augusto Cæsare in prima juventua urbem intrante post obitum patris ad nomen ingens capessendum.' Adde Obsequent. c. 128. *Boecler.*

CAP. 60. Nomen invidiosa fortuna] Adit nomen, qui teamento adoptatus nomen suscipit, quod ferre jussus est. Lucem a Cujacio pete *Observat. 7. Schegkius.*

Et Cæsari] Vis peculiaris vocalem et inest. Maluit primo ut avunculo, deinde ut Cæsari, tanto viro et tali, de se credere, quam vitrico, non ea forte (ut solet non minor sæpe vitricorum quam novercarum esse malitia) in privignum voluntate, neque ea prudentia et judicio. *Acidal.*

Semetipsum] Legendum videtur, *Sibimet ipsum videri indignum, &c.* nam præcedit, *Quo nomine Cæsari dignus esset visus, &c.* *Ursinus.*

Vixque admissio] Vide historiam illius congressus colloquiique apud Appian. III. *ἐμφυλ.* *Boecler.*

Velut insidiis ejus petitus] Plutarch. in Anton.

Antonii ac Dolabellæ] Quæ duo capita 'nata esse post homines natos teterrima et spurcissima, Tullius inquit, II. Philipp. *Acidal.* *Antonii ac Dolabellæ]* Nemo ista clarius annotavit Appiano III. *ἐμφυλ.* qui et ipse consilium *δυναστείας μοναρχικῆς* Antonio tribuit: tacitamque Dolabellæ, quem Senatus Antonio opposuerat, cum eo collusionem memorat. Ita tum erant tempora: quibus Senatus factionum compressionem mandabat, ii ad factiosos transibant, sæpæ studentes potentiam, nihil pensi moderatigue habebant. *Boeclerus.*

HS. septies millies, &c. ad ædem Opis] Delemus τὸ *æden*, idque paullo verius, quam Bataviæ lumen alterum Had. Junius τὸ *septies*. Nam inductus a Plutarcho, qui in Antonio 'quattuor modo 'millia talentum' in hac re numerat, vult hic fuisse *HS. millies*:

quod respondet Græcæque illi summæ. Sed vere inductus. Cicero nonne aliquoties eum Velleio? ut Philipp. III. 'Ubi est septies millies, quod est in tabulis, quam sunt ad Opis?' Iterum: 'Septies millies falsis proscriptionibus demattonibusque avertit.' Atque alibi vocat 'pecuniam maximam:' et, 'pecuniam innumerabilem.' Lips. *Hæ. septies millies, hæc ad eadem Opis*] Recte se habere hanc numerum Lipsius ex Cic. Philipp. II. contra H. Junium probat: sed quod Idem delet eadem, non video quid causæ habeat, cum præsertim etiam Cicero Phil. II. ita loquatur. *Boeclerus.*

Inertis falsis] Vulgo, *inertis falsis civitatibus. Inertis falsis*] Ita ediderat Rhenanus alique. Lipsius mallet *commutatique et corruptis*. Aldus, *inertis falsis, sublatique*. Ursinus excitimat retinendam veterem lectionem: *inertis falsis civitatibus, corruptisque commentariis*. Mihi ne sic quidem satis persanatus videtur locus; cuius scilicet manet inoleus adhuc, et suspicionem corruptionis præfert structura. De re ipsa Cic. in Philipp. et Appian. III. *ἄμφω*. p. 529. *πολλὰ ἐς πολλῶν χάριν προσετίθει, καὶ ἐδωκεῖτο πόλεσι, καὶ δυνάσταις, καὶ τοῖσδε τοῖς δουρῶν φρουραῖς, καὶ ἐπεγράφετο μὲν πᾶσι τοῖς αὐτοῦσι τὰ Καίσαρος ἐπισημῆματα, τὴν δὲ χάριν οἱ λαβόντες ἴδουσιν Ἀντωνίου: Multa in multorum gratiam adiecit, civitatibus, dynastiis, suisque custodibus gratificans: et præferebantur quidem Caesaris commentarii, quasi perscripta in iis hæc omnia essent: sed qui acceperant, Antonio se debere gratiam, facile intelligebant.* Boecler.

Corruptis] Video ab aliis edi indubitateque corruptis: anne a conjectura? Fas et nobis ea uti, *commutatique et corruptis*. Lipsius.

Atque omnia pretio, hæc.] Malim *itaque*, vel, si videbitur, *adeoque*. Nam expressum minime placet. De re frequentissime vehementissimo cum stomacho Tullius in Philipp. quarum

secunda: 'Cum domi tæ turpissimæ mercatæ omnia essent venalia.' Ibid. 'Cujus domus quæstuosissima est falsorum commentariorum et chirographorum officina: agrorum, oppidorum, immunitatum, vectigalium flagitiosissima munditiæ.' Ibid. 'Neque vectigalla solum, sed etiam imperium pop. Rom. hujus domesticis nundinis imminutum est.' Ibid. 'Omnino nemo ullius rei fait emptor, cui defuerit hic venditor.' Item III. 'Una in domo omnes quorum intererat totum imperium Pop. Rom. nundinabantur.' Item V. Sed quorum Ciceronem exscribimus? cujus integræ potius rationes, quam frustra legantur. *Ardalius.*

Temperata] Videndum an pro *temperata* legendum sit *temptata*. Ursin.

Vendens Remp. Consule] Quo nomine Cicero cum graviter exagitat in Philippicis. *Boecler.*

Idem provinciam] Vide omnino Cic. Philipp. II.

Interque naturaliter dissimilimos] Distinctio exemplarum vitiosa hic est. Non enim intelliguntur Antonius et Dolabella (quippe qui ex dissidio, communiione *διανοίας τυραννικῆς*, in gratiam redierant, parique voluntate dominationem moliebantur, ut antea dictum est) sed Antonius et Cæsar Octavius. Unde mox cum notatione causæ sequitur: 'eoque C. Cæsar juvenis quotidianis Antonii petebatur insidiis.' Distinguebatur ergo: *Dolabella transmerinas decrevit sibi: interque naturaliter dissimilimos ac diversa volentes crescebat odium: eoque C. Cæsar juvenis quotidianis Antonii petebatur insidiis*. Est autem eadem sententia, qua supra de Clodio et Cicerone dixit: 'quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?' II. 45. *Boecler.*

CAP. 61. XIX. ANNUM] Alii legunt XIII. male: vide Tacitum lib. XIII. *Manut.* XIX. ANNUM] Bene viri docti observant, ambitiosè ita loqui Vel-

loium, quod jam XIX. annum ætatis propemodum Octavius confecisset. Pessimè autem Florus lib. IV. 4. 'Intra decem et octo annos' Cæsarem hoc tempore fuisse scribit. Verissime ipse Augustus in monumento Ancyrano, ANNOS VINDEXIGINTI NAVEVS. *Vossius.*

Calatia] Campaniæ oppidum, sicut et Casilinum.

Veteranos exciuit paternos] Hinc 'evocati' dicti, quod missi militia rursus ad eam convocarentur. Dio. Flora statim scribo. *Schegk. Veteranos exciuit paternos*] Similiter Epitome Livii libro CXVII. 'Cæsar Reip. vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit.' Ubi malim *exciuit*, ut in Vellelo. *Vossius. Veteranos exciuit paternos*] Quæ hæc æoster memorat, latius exposita vide apud Dion. XLV. p. 313. et 314. Appian. III. *ἐμφυλ.* p. 552. Hoc quoque a Prudentibus reprehensum est in actionibus Augusti apud Tacitum A. I. 10. 1. 'cupidiue dominandi concitos per largitiones veteranos.' *Boeclerus.*

Exercitui] Non placet Popma, qui e sola conjectura edere non dubitavit, *exercitu*. Vulgata lectio omnino retinenda est. Non enim Antonius occurrat Cæsari, sed exercitus, quem ex Græcia accliverat. Hoc esse verum, liquet ex Ciceronis Philippicis, Appiano, Dionè, aliisque. *Vossius.*

Legio Martia et Quarta] Quarum mentio apud Ciceron. Epistol. libro ad Plancum. De Legionum nominibus non exscribo Dionem, litteratissimum Stewechium ad Vegetium, Goltzium, alios quis hæc cura curata. *Schegnius. Legio Martia et Quarta*] Non *Tertia*, ut te docebit Cicero in Philipp. et Appianus Bel. Civil. III. Meminit hujus legionis etiam auctor fragmenti perperam Velleio adscripti; item inscriptio apud Gruterum, in qua expressum, LEG. MARTIA VICTRIX. Inveni etiam in Glossario nos-

tro Ms. *Legio Martia, quasi numerus militum Marti consecratus.* Ubi *Marti* legendam quisvis vident. *Vossius.*

Equestris status] De hoc equestris status honore a Senatu C. Cæsari decretæ, extat mentio apud alios etiam scriptores. At non a Senatu, sed a populo Rom. decretum eum honorem fuisse, apparet ex argenteo denario, in quo adjecta est inscriptio, POPVLI RVRSV; quamvis in alio etiam simili denario, S. C. inscriptio posita sit. Ut videri possit duas C. Cæsari adolescenti equestres status decretas fuisse, unam a Senatu, alteram a populo Romano. De ea quam decrevit Senatus, præter denarium, in quo est S. C. meminit hoc loco Velleius, et Cicero etiam in epistola ad Brutum XV. et ad Q. Fratrem lib. III. De ea vero quam populus Romanus posuit, argenteus item Augusti denarius extat, in quo diximus inscriptum esse, POPVLI RVRSV. *Ursin. Equestris status*] Ita etiam narrant alii scriptores. Et fatetur Ursinus, extare denarios in quibus hæc equestris status conspiciatur, adjecta inscriptione, S. C. Objicit contra, quod in argenteo denario legatur, POPVLI RVRSV. Itaque existimat, duas Octavio adolescenti equestres status esse positas, alteram ex S. C. alteram POPVLI RVRSV. Quod non displicet. Sed videtur tamen Ursinus tempora non bene distinguisse. Satis enim constat, honorem equestris status tributum Cæsari proprætori, consulis Hirtio et Pansa. At vero, quod eodem honore populus etiam ornaverit, id videtur factum ipso jam triumviro. Hoc liquet ex argenteo numismate apud Occonem, quod equestrem figuram exhibet cum hac scriptura, POPVLI RVRSV. In altera vero parte caput Cæsaris cum literis circum, C. CÆSAR III. VIR. R. P. C. *Vossius. Equestris status*] De honoris hujus præcellentia tractat Herm. Hugo milit. equestr. v. 1. *Boeder. Proprætoris*] 'Demus imperium Cæ-

sari, sine quo res militaris administrari, teneri exercitus, bellum geri non potest: ait prætorum eo jure quo qui optimo.' Tullius Philipp. v. Manantius hic legit *proprætorum*. Schægk. *Proprætorum*] Ita legendum esse pridem animadvertit Robortellus in emendat. II. 23. sive potius Sigonius. De bello hoc Mutinensi vide Flor. IV. 4. et quos ibi Camerus notavit: quibus adde præsertim Dionem XLVI. Boecler.

Consulibus designatis] A Cæsare, recte et ordine capies. Schægk.

Vicesimum] Parum attente; malim *undevicesimum*, argumentum a consulari. *Idem*. *Vicesimum*] Legendum, *id ab eo, &c.* Quod Ursino, aliisque etiam, observatam. Pro *vicesimum* autem Schægkianus malebat *undevicesimum*. Sed retinenda lectio vulgaris, nisi monumentum Ancyranom damnemus, quod paullo ante laudavimus. Nec argumentum a consulari magni est momenti. Scio, ad vocari posse, quod de Octavio Plutarchus in Bruto ait: 'Ἐταρταίον ἔλαβεν ὄψιν πένω μισθίων δὲ, ἀλλ' ἐλαστέον ἔργον ἔτος, ἢς ἀβρὸς ἐν τοῖς Ἐταρταίονσι εἴρηκεν: Consulatum accepit vixitque adolescens, et vigesimum annum agens, ut ipse in Commentariis retulit. Vere hoc dictum, sed paullo ambitiosius, quia uno duntaxat die vigesimo minus erat. Velleius infra: 'consulatumque inivit Cæsar pridie quam viginti annos impleret.' Voss.

Mutinam] Galliam Cisalpinam, in Flaminia quondam Romanorum colonia.

Consulatum autem alter in acie] Quis rumor de morte consulum percubuerit, ex Tacit. A. I. 10. 2. Sueton. Aug. 11. Dion. XLVI. p. 360. satis constat. Boecler.

CAP. 62. *Omnia ante, &c.*] Quae in hoc capite habentur, vide apud Dionem lib. XLVI. Appian. III. ἐμφυλ. Liv. Epit. CXIX. *Idem*.

Quicumque his se] Non displicet: interdum tamen in mentem venit scripisse Velleium, *laudati, quicum-*

que Mæce exercitus tradidissent. Manut.

Reip.] Vulgo *Respubl. Reip.*] Melius *reip.* ut Gryphio, Marneffio, et aliis editum. Vossius.

A volentibus] Forma sermonis non protrita et concitata. Noster infra, 'Vatinioque circa Dyrrhachium volentes legiones extorserat.' Livius lib. XXI. 'Grande periculum Lilybaeo maritimisque civitatibus esse, et quibusdam volentibus novas res fore.' Sallustius Jugurth. 'uti militibus exæquat cum imperatore labos volentibus esset.' Tacitus in historiis, 'In verba adigi volentibus fuit.' Schægkianus.

Quod alieno] Inepte, quasi illa causa aut præscriptio triumphi. Lege, *qui alieno*. Lipsius. *Quod alieno*] Nisi vigilans somnio, legendum, *quom alieno beneficio viveret*: Octavii nempe, a quo Mutinensi obsidione liberatus fuerat. Invidiose hoc Velleius. *Accidit*. *Quod alieno*] Nescio cur hoc mutatum capiant. Utique alieno, id est, Cæsaris Octavii beneficio vixit Brutus, cujus milites nihil aliud quam de muro spectabant prælium, sicut in expositione hujus historiam Dio notat. Itaque illud quod *ἐμπαρταίον*, nec sine ironia, opportune a Velleio usurpatur. 'Decretum est,' inquit, 'Bruto triumphus.' Ob *quas res gestas?* Responderet *εἶπω* aliquis, quod incolumis evasit, non sane sua aut suorum militum virtute, sed alieno beneficio, et Cæsaris Octavii victoria. Id nimirum erat, ob quod triumphare deberet. Boecler.

Panem atque Hirtii corpora] Velleius lib. v. 2. 'M. Cornuto prætorum funus Hirtii et Panem jussu senatus locante, qui tunc Libitinam exercebant, cum rerum suarum usum, tum ministerium suum gratuitum polliciti sunt, quia hi pro Rep. dimicantes occiderant; perseverantique postulatione extuderant, ut exsequiarum paratus sestertio numo ipsis addiceretur.' Locum excipiam ex optimo

codice, olim a me collato. Cujus bonitatis in eodem extimium specimen hoc esto. Lib. VII. 3. vulgatur, 'Sordida Magorum dominatione oppressa, Darius Rex adjutoribus ejusdem dignitatis assumtis, pactum cum præclari operis consortibus fecit.' Ita vulgare visum eruditissimo Pighio; Lipsio displicuit. Musæ quam frustra ambo! Noster: 'Sordida magorum dominatione Perside oppressa, Darius adjutoribus ejusdem dignitatis assumtis, cum eos occidisset, pactum cum præclari operis consortibus,' et quæ sequuntur. Examussim convenienter. At ne patricias objiciant artes, inspiciant licet editionem Herbiolensem Martini ann. MDVII. quæ fere accedit. Redeo ad Cosquos Augusti insidiis præter Sueton. alii obtiisse innuunt. Hinc Tacit. I. 'Sive hostes illos, seu Pansam venenum vulneri adfusum, seu milites Hirtium, et machinator doli Cæsar abtulerat.' Schegkian.

[*Laudandum et tollendum*] Vide Ciceronem, Famil. epist. 20. lib. XI. et ad Attic. ep. 5. lib. XV. *Manutius*. [*Laudandum et tollendum*] Id est, laudandum aperte, sed occulte e medio tollendum: laudandum, ut securus et incautus tolli posset. Quali arte apud Tacitum H. IV. 39. 6. Mucianus Antonium primum opprimit. 'Igitur Mucianus,' inquit Historicus, 'quia propalam opprimi Antonius nequibat, multis in senatu laudibus cumulatum, secretis promissis onerat, citiorem Hispaniam ostentans, discessu Cluvii Rufi vacuum. Simul amicis ejus tribunatus præfecturasque largitur. Dein, postquam inanem animum spe et cupidine impleverat, vires abolet,' &c. His insidiis Manlium Valentem Fabius appetiit: 'secretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignarum, et quo incautus deciperetur, palam laudatum.' H. I. 64. 7. Errasse autem Tullium hac in parte alibi diximus. *Boecler*.

CAP. 63. *Repulsus a M. Lepido*] Minime. Sed probò, quod in editione prima est, *primo spe colloqui repulsus*: id est, dejectus etiam a spe colloqui; quia Lepidus nec miscere sermones cum eo sub initia volebat. Dio clare lib. XLVI. aliique. *Lipseius*. *Repulsus a M. Lepido*] Sic prima editio: adeo ut eis minime auscultandum sit, quibus proditum, in ea legi, *primo spe colloqui repulsus*. Visatur Bruterius, visatur Rhenanus; non inveniunt scripturam hanc secundam. Nata est in officina Gryphii: etsi eam non dannem tamen. *Gruter*. *Repulsus a M. Lepido*] Hæc vera et genuina lectio a Rhenano etiam exhibitæ, sicut jam Gruterus notavit. Rem ipsam habes apud Dion. XLVI. Pintarch. in Anton. Per 'colloquia' autem intelligantur apud Velleium *πρωτα διαπραξα*, sive *crebri internuntii*, quibus Antonium cum Lepido egit, cum Lepidus abnueret diu societatem, teste Appian. III. *ἐπιφωλ.* p. 589. Ergo cum Dio refert, 'Lepidum ipsum abnuisse colloquia et congressum,' non capienda sunt colloquia per internuntios, de quibus Velleius et Appianus. *Boecler*.

[*Per averas*] Aut *averas* simpliciter renunciatum, *averas* castrorum partem significat; aut addendum *partem*, legendumque, *per averas castrorum partem eruto vallo militibus receptus est*. Manut. *Per averas*] Hæc lectio nobis valde placet; nam *averas castrorum* Velleius dixit Græca forma, qua multa alia a Latinis prolata esse constat. Posset etiam legi: *Per averas castrorum portam proruto vallo*, &c. nam *averas* habet antiquæ editio, et verbum *portam* potest videri omissum a librario, qui deceptus sit ex similitudine sequentis vocis, *proruto*. Ursin. *Per averas*] Sermo transmari-nus. Livius, 'per intima Italiæ vagatus.' Florus lib. II. 'Hæc inter diversa terrarum pop. Rom.' et lib. I. 'Ad subita belli.' Noster infra, 'per

avia itinerum.' Virgil. 'Opaca locorum.' Cassius Parmensis: 'Et choridis indoctis diissona vocis.' Plurimum Tacitus et Horatius. Schegk.

Titulo imperii credebatur] Plutarch. καὶ τῷ μὲν ἔργῳ ἄριστος αἰὲς ἦν κλέος, ἀεικὴς δὲ ὄνομα καὶ τῶν αὐτῶν ἀδυνατότατος διετέλεσε πολλῶν: *Et Antonius quidem res ipse omnia in potestate habebat, Lepido tamen nomen et honorem Imperatoris conservare non destitit.* Boecl.

Juvenius] Vide Dion. l. XLVI. Appian. B. C. III. ubi et de Planco ac Pollione. *Idem.*

Gladio se ipse transfexit] Ob quod Senatus laudationem, statum, publicumque funus decrevit. Dio, Cic. epist. ad Planc. Schegk.

Planco deinde] Est ille, qui discipulus Ciceronis; orator disertus, cuius epistolæ lib. x. Tullii, contra quem Asinius Pollio orationes cum scriberet, ac nollet eas nisi post obitum suum edi, respondisse Plinius in Prologo scribit, 'cum mortuus non nisi larvas luctari.' Præfectus urbi C. Casare Dictatore III. Numi apud Goltzium, Consul designatus cum D. Bruto. Arbitrator sponionis Cleopatram inter et Antonium. Auctor Octavio cognominis Augusti. Ejus filius credo fuit, qui Tacito lib. i. cum C. Sillio consul. *Idem.*

Se literis venditans] Exstant litteræ ejus hac de re in Epistolis Ciceronis ad Plancum VIII. *Idem.* *Se literis venditans*] Plena tum omnia

επιπέδων καὶ προφάσεων καὶ παλλολογιῶν. Coloribus, inquam, prætextibus, sophismatis pleraque agebantur. Vide Planci epist. ad S. Pop. pl. Q. R. apud Cic. epist. x. 8. tum multas ad ipsum Ciceronem in eodem libro, ubi et C. Asinli Pollionis litteræ. Boecler.

Firmus proposito] Si Velleii scripturam divinando sum unquam assecutus, heic me frustra minime fuisse arbitror: *firmus propositi.* Merus amor, meræ delicentiæ Nostri, iste sermo: quo et paucis supra lineis usus;

'irritus consilii.' Alibi, 'medicus viantium,' et 'immedicus gloriæ,' aliaque similia. Quorum exempli et in aliis scriptoribus plurima, veluti gemmas insuales, emicant. *Acidalius.*

CAP. 64. *D. Brutus desertus*] Exitum hujus viri scribunt Dio XLVI. Appian. ἐπιφύλ. extremo, qui illum hospitem Bruti 'Camillum' vocat. Liv. Epit. cxx. ubi 'Capeus Sequanus' pro 'Camelio' habetur. Boecler.

Cameli] Ita Rhenanus. Schegkius edidit *Cepeni.* *Cameli*] Pro *Camelii.* P. Camellium Heracliam, item C. Camellium Africanum Fabianum, habes in Inscriptionibus Gruteri. Schegkius tamen hoc ineptum videbatur. Itaque, aliorum conjecturam secutus, edidit *Cepeni.* Credo, quod ita id nominis scribatur in Epitome Liviana lib. cxx. Cui tantum abest, ut auscultem, ut ibi potius *Camelii* scribendum existimem. *Vossius.*

M. Tullius, &c. æternas Antonii memoriam inussit notas] In eandem sententiam de re eadem ipse Cicero, verbis quoque fere iisdem, Philipp. XIII. 'Quem ego inustum verissimam maledictorum notis tradam hominum memoriæ sempiternæ.' *Acidal.* *M. Tullius, &c. æternas Antonii memoriam inussit notas*] Quibus Philippicarum nomen dedit. Ilustrat opus, et studiosis gravioris Politicæ diligenter versandum. Vide Interuasorias Senecæ Rhetoris ultimam, in qua, non ad veritatem historię, sed ad declamandi exercitium 'Deliberatio' habetur Ciceronis, 'An scripta sua comburat, promittente Antonio incolumitatem si fecisset.' Boecler.

Tribunus Canutius continua rabie] Tribunus pleb. fuit hoc anno, interdum tamen *Tib. Canutius,* (id ei prænomen fuit) legendum esse cogitavi. Quod quia nihil affert ad sententiam, valde non laboro. *Manutius.* *Tribunus Canutius continua rabie*] Imo 'honestissimis concionibus,' si credimus Ciceroni Philipp. III. Apud Appia-

nam Bell. Civ. lib. III. mendose scribitur, *Kappōvrios*. Reponendum, *Kavrovrios*, ut in Dione. Apud Dionem vero libro XLVIII. in prænominis erratum. Legitur enim ibi, *Kappōvrios ὁ Τύρος*. Sed scribe, ὁ *Τιβέριος*, ut apud ipsum lib. præcedente. Planeque hic idem videtur, qui Suetonio lib. de Clar. Rhet. dicitur 'C. Canutius.' Ut istic quoque prænomen videatur emendandum. *Vossius*.

Vel satiato Antonio] Aptius atque apertius, *velut satiato*. Crematius Cordus: 'Quibus visis' (capite et dextra Ciceronis) ' lætus Antonius, cum peractam proscriptionem suam dixisset, essetque non satiatus modo cædendis civibus, sed defectus' (corr. *defessus*) 'quoque, pro rostris exponit.' *Lipsius*. *Vel satiato Antonio*] Multum, si non sanguinis, ac certe vigoris detraxerit orationi, reponendo *velut satiato*; quod placuit viris summis. Nam innuere vult, renuntiasse demum proscriptioni Antonium Cicerone oppresso: utpote cujus sanguinem ante ceteros omnes avidè sitièrat: at enim *velut*, speciem potius innuit, quam rem ipsam. [*Velut* tamen pro *utpote* sumi potest.] *Gruterus*. *Vel satiato Antonio*] Nihil mutandum, ut bene movit Gruterus. Crematius Cordus dicit 'non satiatum modo cædendis civibus, sed defectum fuisse Antonium.' Ubi perperam *Lipsius*, *Scottus*, alique reponunt, *defessus*. Defectus enim est *deficiens*. Phædrus lib. I. fab. 21. 'Defectus annis, et desertus viribus.' Apuleius IV. de Asino: 'vis pondere defectus.' Quem locum ad Phædrum etiam adducit Schoppius: sed male utrobique reponit *defessus*. Similiter loquuntur Valerius Flaccus, Martialis, alique. Nil itaque certius. *Voss*.

CAP. 65. *Jacta*] Videtur mihi legendum, *facta mentio*. *Burrerius*. *Jacta*] Sallust. Jugurth. 'Inter alia jactit.' Tacitus historis: 'Jacere fortuitos sermones.' Et, 'Si qua dis-

cordes jecissent.' *Manutius*, *facta*, *Burr*. conjecturam secutus. *Schegk.*

Cum *Antonius* subinde *Cæsarem* admoneret] More suo hic Velleius brevi expositione magnæ amplitudinis historiam complectitur. Ceterum de hac conspiratione Triumvirali, quam potentis societatem, id est, *ἀρχαρχία*, Velleius vocat, secutoque pro-
scriptione, disertè Florus IV. 6. et quos Camers adscripsit Auctores. Quibus omnino addendus est Dio, qui sine XLVI. et principio XLVII. accuratissime describit omnia; et præsertim ipsa consilia Triumviralis coalitionis, ut et rationem illam status, quam secuti sunt, qui nihil jam præter suam potentiam curabant cogitabantque, *μὴ λαωλετωῖς* explicat. *Boeslerus*.

Debere. tum] Vulgo legitur *debere. tum*. Mihi rescribendum videtur, *dehere. tum inita*; vel, *tunc inita*. Sed non usquequoque displicet conjecturam Rhenani, *Igitur inita*. *Burrer*.

Inita potentis societas] Factum autem hoc apud Confluentes circa Bononiam et Mutinam; ut constat ex Appiano, Dione, et aliis. Florus lib. IV. cap. 6. sic ait: 'Apud Confluentes inter Perusiam et Bononiam, jungunt manus.' Sed et hic, et alibi, se plane *ἀγνωστέων* ostendit. Nam Confluentes, de quibus loquitur, a Perusia facile distant spatio XC. milliariis Italicorum, aut ultra. *Vossius*.

Pridie quam viginti annos impletet] Contra leges annarias seu annales distincte Dio. De ætate Augusti cum consulatum iniret, fere consentit Sueton. scribens, XX. statim anno invasisse, quod de anno vicesimo primum cepto capiendum patet hinc. Natus Coa. Cicerone 9. Kalend. Octobr. Interfectis Hirtio et Pansa suffectus Consul, 10. Kalend. Octobr. 1. quæ si ad calculum revocaveris, numerabis 20. annos, uno die minus; ideoque exaste Noster. Dio tamen destruit; qui vita excessisse Augus-

tum 14. Kalend. Septemb. qua die quondam primum consulatum iniret, statuit; videoque sequi Lipsium ad I. Taciti. *Schegk.*

x. Kal. Octobres] Puto errare Velleium. Sextili enim mense Augustus primum consulatum iniiit: ut liquet ex S.C. apud Macrobiū Saturnalium lib. I. c. 12. et Dionē Cassio I. LV. *Vossius.*

Annis DCCLX.] Lege DCCLX. *Manut.* Annis DCCLX.] Adi Sigonium comment. in fast. et triumph. Rom. ad ann. DCCLX. et Ouphr. Panvin. comment. in lib. II. fast. ad ann. DCCLX. *Boecler.*

Vidit hic annus Ventidium] Hunc locum illustrat Valerius lib. VI. c. 9. quem consulat historia apud Dionem lib. XLIII. Agollium lib. XV. c. 4. Plutarch. Antonio, Appianum Bel. Civil. et Parthico. Plin. lib. VII. *Schegk.* Vidit hic annus Ventidium] Vide Dionem sine XLIII. et lib. XLVII. p. 388. Val. Max. VI. 9. G. Gell. XV. 4. Appian. Parth. Plut. Anton. *Boecler.*

Picentium] Picenum Italiae regio. *Consularem præstantem iungentem præteris]* Cum enim prætor esset, consul factus est. Vide Dionem lib. XLVII. et Fastos. *Manut.*

Prætoris] Lipsius, *Prætoris. Prætoris]* Omnes fere uno agmine, emendandum censent, *prætoris.* Falluntur. Est enim ἑλλειψις τοῦ cum. Infra: 'Diu clementia luctatus sua Cæsar.' Item: 'Quam professione ejus, qua semper usus erat, congruebat.' Quamquam et illi loci ferrum criticum effugere nos potuerint. Sed injuria. ἑλλειψις etiam aliarum præpositionum Velleio familiarem esse, alibi ostendimus. *Voss.*

Cap. 66. Emerissens] Alias, *demonstrant.* Rhenanus.

Repugnante Cæsare] Sueton. Aug. 27. 'In triumviratu,' inquit, 'restitit quidem aliquandiu collegis, ne qua fieret proscriptio, sed inceptam utroque acerbius exercuit.' De Cicero-

nis proscriptioe seorsim, 'repugnasse collegis per biduum, tertioque demum die concessisse' auctor est in Ciceronis vita Plutarchus. De cetero excusat Augustum Dio XLVII. p. 377. omnemque crudelitatis triumviralis invidiam in collegas ejus rejicit. Utri credimus, Suetonio an Dionem? quorum neuter sine auctoritate et argumentis agit. *Boecler.*

Coactus est] Video te, Vellei, servire temporibus. Verius enim Suetonius, de Octavii crudelitate contra proscriptos. *Manutius.* *Coactus est]* Notat Manut. Velleium servire temporibus. Pre Velleio Dio lib. XLVII. *Schegk.*

Aut ab illo] Lipsius legit ab illo. *Vox publica]* Lingua, qua Cicero velut publicam vocem edidit.

Nihil tamen cõtati] Haec ogressio nem Velleianam non immerito, etiam eloquentis nomine eximiam prædicavit Rhenanus. Ceterum de exitu et elogio Ciceronis auctores plerique jam sæpius nominati, quibus adde omnino, e suasoria Senecæ ultimas; ubi tum cetera magnifice, tum hoc verissime dicitur: 'in Ciceronis laudes sequendas Cicerone laudatore opus esse.' Adde Plin. VII. 30. Pontan. Philocal. VI. 22. *Boecler.*

Nummante] Popilio Lænat. *Auctoramentoque]* Sumitur hoc vocabulum pro obligatione, et pretio ejus, qui sit obligatus.

Irritando] Lipsius *invitando.* *Irritando]* Alii, *invitando.* Male. Q. Haterius apud M. Senecam Sumoria VII. 'Non feres, inquam, et iterum irritare inimicum in mortem tuam cupies.' *Vossius.*

Misericorem] Vulgo, *inferiorem.* *Misericorem]* Si alias legitur, *inferiorem;* verosimile est fuisse in autographo *infeliciorem.* Græter.

Fortis vel providentia] Dubitatio hæc gentilis est.

Quam cadet] Vulgo, *cedet.* *Quam cadet]* Apparet hic aliquid deesse;

forte legendum est, *quam hujus nomen cadet*. Rhenan. *Quam cadet*] Mendosum hoc esse, omnes fatentur. Alii alia addunt. Patet, nihil addendo, minima fere mutatione, ita legi: *citiusque in mundo genus hominum concidet*. Manut. *Quam cadet*] Paulo Manutio placuit, *genus hominum concidet*. Nos explemus, *quam ea cadet*. Ea, nempe Ians Ciceronis, de qua predictum. Vide textum. Universus autem hic locus expressus ab Arellio Fusco: 'Quoad humanum genus incolume manserit, quamdiu usus literis, honor summæ eloquentiæ pretium erit, quamdiu rerum naturæ aut fortuna steterit, aut memoria duraverit, admirabile posteris vigebis ingenium, et uno proscriptionis sæculo proscribes Antonium omnibus.' Ubi *καλέπυος* legi velim: *honor scientiæ, eloquentiæ pretium erit*, elegantius magisque membratim, atque etiam verius, quia non honos tantum eloquentiæ pretium, sed opes et fructus. Scribo item: *rerum naturæ aut forma steterit: non fortuna*. Lipsius. *Quam cadet*] Lacuniam alii aliter atque aliter expleunt. Mihi videtur, Tullii cognomen una litera fuisse expressum, ideoque mox intercidisse. Belle profecto omnia coherent, si legatur, *citiusque in mundo genus hominum, quam Cicero cadet*. Gruter.

CAP. 67. *Potuit*] Abest vet. editioni illud *potuit*: recte. Lips. *Potuit*] Superfluum forte, ut placet viris in hac literatura eminentissimis, vox *potuit*: sed non ideo etiam temere expunxerim; comparat enim in editionum omnium prima, neque aliter fuisse in authentico, inde colligamus, quod Burerius tantum subnotet in eo conspici, *neq. desere*. Si licet et mihi indulgere conjecturæ, malim, *neq. desere quidem quinquam digne potuit, nedum exprimeri verbis*; omisso illo postremo, *potest*. Gruterus.

In proscriptionis fidem] Copiose Appianus.

Ne quid ulli] Scribo *ullibi*. Lipsius.

Velut in dotem invitamentumque acculeris] Per mutuas dominationis pactiones nimirum, et *καλλάρης τῶν θυρανομοῦ*, quas Dio vocat: qui non tantum hanc atrocitatem, sed etiam, quas Velleius 'de fide uxorum, servorum,' &c. tetigerat, exemplis memorabilibus illustrat lib. XLVII. ut et Appian. IV. *ἐμφυλ.* ubi amplius liberorum in parentes impietas annotatur. Boecler.

L. Cæsarem evinculum] Dio I. LVI. 'L. Antonium Cæsarem' vocat. Sed gentile Antoniorum nomen videtur irrepalisse. Bene fecit interpres, qui omisit. Vossius.

De Germanis] Captatur acumen ex ambiguo, ut nomen gentis videatur, quod alterius gentis nomini opponitur, cum interim significantur fratres, in illo versu. Intelligentur autem hoc loco adoptivi fratres. Vide Rutgers. Var. Lect. I. 9. et not. ad Nepot. in Cimon.

Duo triumphant consules] Designatos intellige consules. Vide Sigon. comment. in fast. et triumph. R. ad ann. DCCX. Boeclerus.

CAP. 68. *Neque enim persona umbram actæ rei capis*] Umbrosus hoc sane, quid si et mendosum? Arbitror, et emendem: *umbram ac tenebras capis*. Non ille Cælius, inquit, homo genere ingenioque nobilis, qui latere in umbra silentiæ ac tenebris debeat. Extraham etiam nunc, etsi aliena loca et tarde. Lipsius.

Dum in acie Pharsalica Africam] Considera, falsum reperies hunc contextum. Tempus seditionis Cælianae indicare voluit; an hoc igitur, cum Cæsar in Pharsalia et Africa dimicet? De Pharsalia, verum est: sed de Africa, certe diu post Cælii motum et mortem illud bellum. Quin præcessit Ægyptium sive Alexandrinum, alterumque cum Pharnace. Denique Cæsar etiam interea in urbe. Omnino falsa hæc signatio: per Vel-

leianamne incertam, an scriptoris? Hunc culpam mitius est, et *obvixus* fortasse emendem, dum in *actis Pharsalica circasque*. Nihil prolius, quam Africum ex eo fecisse, si littera finalis adhaesit, ut solet, capiti sequentia. Interpretor autem: Dum Cæsar in Pharsalia pugnat et circa, nempse ad Dyrrhachium vicinisque locis oppositis Pompeio. Pugnas autem et ibi aliquot fuisse, notum. Quod tueri vulgatum aliquis conetur, quasi de Africano bello Curionis in Jubam et Varum sentiat: frustra sit. Nam nec 'Cæsar' ibi 'dimicavit': nec certe 'de summa rerum': quod utrumque hic scriptum. *Lipsius*. Dum in *actis Pharsalica Africasque* Lipsius reponit, in *actis Pharsalica circasque*. Potest tamen vulgata defendi. Licet enim tum in Africa ducta non militabat Cæsar, tamen auspicio, et per suos. 'Atque non de summa rerum,' inquis. Imo vero: de summa rerum *ἀπὸ κοινῆ* refertor ad Pharsaliam Africamque, ut fortasse sufficeret, sensum phraseos præcisæ ad unum membrum determinari, licet *ὀβριῶσι* ad utrumque congruat, qualia exempla non desunt. Sed quid argutamar? Utique etiam tum per suos de summa rerum dimicavit Cæsar in Africa: nisi quis credat, summam rerum ad Cæsarem venire potuisse, partibus Pompeianis tam valide bellum alibi sustentantibus. De seditione M. Cæli sive Cæcillii Rufi ut et Milonis, vide Dion. XLII. p. 219. et 220. Liv. Epit. III. Cæ. B. C. III. *Boecler*.

M. Cælius] 'Cæcillum Rufum' Livius lib. III. corrupte. Cæsar Bell. Civil. lib. III. 'Iisdem temporibus Romæ M. Cælius Rufus prætor, causa debitorum suscepta, initio magistratus tribunal suum, juxta C. Trebonii prætoris urbani sællam collocavit.' *Schegk*.

Ingeniose nequam] Nam et ita de Curione supra: 'Sue alienæque et fortunæ et pudicitie prodigus, homo

ingeniosissime nequam.' *Acidal*.

Cum *ne medico quidam*] Vulgo, in *medica*. Cum *ne medico quidam*] Alii aliter. Ego quoque, si est indulgendum conjecturæ, legerem, Cum *ne medicos quidam re servari possent*. Nulla enim ei res erat, quod ostendunt verba, quæ sequuntur. *Ment*. Cum *ne in medica quidam*] Gryph. et alii, cum *ne a Diis quidam servari possent*. Bene ad sententiam, non ad verba: persuasum mihi ab audaci correctoris mansisse, qui ad illud Plauti Terentiaque, 'Ipsa si salus, Jupiter, Jano, Ops, servare cupiat, non possit,' respexerit. *Schegk*. Cum *ne medico quidam*] Ita castigandum. Frigent hæc plane aliorum conjecturæ: quas cui bono recenseam. *Vossius*.

Quippe peior illi res familiaris] Et hoc idem infra de Raso Egnatio repetit, solemniter sui ipsius imitatione. 'Cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientia mersus, nec melior illi res familiaris, quam mens foret.' *Acidal*.

Autoritate Cæs.] Hoc valet, *Consulom*. Atqui, ne juvenis erret, *Cæs.* sive *Consulio* scribendum est, quia unus Servilius tunc in urbe, cui Cæsar collega, sed absens et in bello. *Lipsius*.

Haud magis] Quantum ex vetuste codice conjicere potui, legendum videtur, *In urbe seditionem, magis autem occulte bellicum tumultum movens*. Burr. *Haud magis*] Argutabar, in *agris occulte*. Nam ita res fuit, Romæ seditionem, in agris bellum movebat per Milonem. Cæsar lib. III. 'Ciam nunciis ad Milonem missis, evocatoque in Italiam: eum in Thurinum ad sollicitandos pastores promisit.' *Lipsius*. *Haud magis*] Hæc lectio et distinctio est a vet. exemplari. Alii tamen malunt, *aut magis occulte bellicum tumult.* m. *Boeclerus*.

Thurios] Urbs hæc in Salentina.

Incepto pari] Minime habnerim pro lectione meliori conjecturam rescri-

bentium, *interfecto pari, similia*. Sic enim perit auctori dogma suum, quo innuit, eadem sortiri eventus, qui similibus auspiciis res minime similes exorari sunt. De Cælio et Milone sic breviter Epitoma Lævi cxi. 'uterque omnem bellum molirentur, interempti sunt.' *Grut. Incepto pari*] Lego in *capto pari, &c.* Epitoma Livii, lib. cxi. 'Uterque cum bellum molirentur, occisi sunt.' Acidalius coniecit *interfecto pari*. Quod merito refoellit Gruterus. *Vossius*.

Compsam in Hirpinis] Cæsar ad 'Cosam' scribit interfectam in 'agro Thurino.' Etiam Eusebius, sed a nobis corrigendus: 'M. Cælius Prætor, et T. Annius Milo exul oppressi, res novas in Tiviano Brixioque agro molientes.' Scribendum, in *Thurino Bratioque*. Lipsius. *Compsam in Hirpinis*] Quid putidius, quam hic cum Cluverio intrudere, *Cassanum in agro Thurino oppugnans*? Nititur tamen se defendere auctoritate Plinii Nat. Hist. lib. i. cap. 55. Addit præterea majorem fidem Cæsari habendam, quam Velleio; cujus verba ex III. de bello civili ita emendat: 'Milo, quibusdam solutis ergastulis, Cassanum in agro Thurino oppugnare cœpit.' Ubi omnes quidem codices, tam Mss. quam impressi, habent *Cosam*. Quorum auctoritate motus, nihil temere mutare ausim. Per *Cosam* vero intelligimus eandem urbem, quæ Velleio *Compsa*. Nam hodieque appellatur *Cossa*. Scio quidem, illam esse Hirpinorum proprie, non Thurinorum. Sed tuetur me satis Strabo lib. iv. qui, ubi studiosè de his gentibus agit, fatetur, eas vix certis terminis posse distingui. Unde etiam est, quod *Compsam* Lucanæ attribuat Ptolemæus. Nec minus vulgatam Cæsaris scripturam firmanz verba Eusebii, qui palam in Thurinis id factum refert. Sic enim ille, in Chronico: 'M. Cælius prætor, et T. Annias Milo exul, oppressi, res

Delph. et Var. Clas.

novas in Thurino Bratioque agro molientes.' Multo autem infirmior Cluverii argumentatio petita ex verbis Plinii, qui loco jam ante memorato, Milonem apud 'castellum Carissanam' perisse tradidit. Restituebat ille, *Cassanum*. Sed cur non eodem jure mihi reponere liceat, *Cossanum*, aut *Compsanum*? Denique quo sana esse Velleii verba magis constet, addo, falsum esse, quod scripserat Cluverius, narrationem Coalli præcedentem mortis esse verbis mutilatam. Non tamen leviter corruptam fuisse negem. *Vossius*.

Ultra sortem temerarius] Magis audax scilicet, quam pro conditione exulis, cujus esse jacere fere, nec attolli. *Lips.* Legitur etiam *ultra sortem*. *Ultra sortem temerarius*] Id est, temerarius quam fortior: sic Noster infra cap. 83. 'et infra ærvos chiens:' et cap. 88. 'mollitiss ultra feminam fluens:' denique cap. 118. 'ultra barbarum promptus ingenio.' Alii revocant conjectaneum Rhenani, et *ultra sortem temerarius*; sed non video, cur Miloni exilium moderari debuerit temeritatem, homini feroci, et alteri, ut dicam, Coriolano. *Gruter*.

Adversus C. Casarem] Julium Cæsarem capies. Quod non monerem, nisi fuissent, qui Augustum intellexisse viderentur. Ad Valerium Maximum lib. v. cap. 6. Suetonium in Cæsare, et Dionem lib. XLIV. *Vossius*. *Marullum Epitum, &c.*] Sueton. Cæs. LXXIX. Val. Max. v. 7. 2. Plut. Cæs. Appian. *ἑμφαλ.* II. sed nemo accuratus Dione XLIV. p. 277. *Boecler*. *Flavianque Casetium*] Duo gentilitia nomina non debent conjungi. Bene ergo in Gryphiana, et aliis quibusdam editionibus, emendatum est, *Flavianque*. Flavi autem cognomen Cæsario tribuunt Livius, Suetonius, Plutarchus, alique. Nam in Dione lib. XLVIII. mendose legitur, *Ἀεῖος Κεστρίος Ἐλάκος*. Scribi debet, *Κεστρίος Ἐλάδος*. Appianus hanc ubique

Paters.

2 C

Sittium nominat. Errore, ut puto, non librarii, sed ipsius Appiani. *Voss.* CAP. 69. C. Trebonium] De Trebonii interitu, ipsiusque quod sequitur Dolabellæ fato, vide Dion. XLVII. p. 392. et 393. Liv. Epit. CXIX. Appian. *ἑσφολ.* IV. Boeclerus.

Cui succedebat] Succedebat non a senatu, sed a se et scelere suo missus. Nam provincia illi Syria erat, atque in eam ibat. *Lipsius.*

Smyrnae] Urbs in Ionia. Hodie quoque mercatura celebris.

Statio Murco] Alias, a *Sexto Murco*. Rhenan. *Statio Murco]* Statius Murcus in argenteo etiam denario I M P. dicitur. De hoc autem Murco videndus liber noster de Familia. *Ursinus.* *Statio Murco]* *Statio*, non *Statio*, legendum, ut bene ex numismate emendat *Ursinus*. Vocabatur autem hic *L. Statius Murcus*; ut constat ex Cicerone, ac *Dione Cassio*. *Appianus* non uno loco *Sexti* prænomen ei tribuit. Sed fallitur. *Vossius.*

Crispo Marcio] Falluntur, qui ex *Dionis* lib. XLVII. reponunt *Crispo Marco*, vel *M. Crispo*. Nam ipse *Dion* mendosus: apud eum, pro *Μάρκου Κρίσπου*, legendum, *Μαρκου*. Similiter etiam apud *Hirtium* lib. de bello Africano, *Marcium Crispum*, non *Marcum*, optimi *Ms.* fide reponendum censeo. Docet hoc *Cassius* apud *Ciceronem* lib. XII. epist. ad *Fam.* ac ipse *Cicero Philipp.* II. *Appianus* hunc sæpiuscule *Minutium Crispum* vocat. Sed in hoc quoque eum fugit ratio. *Idem.*

Imperatoribusque pravalidis] Non sequor *Schegkium*, qui probabat, *imperatoribusque, validis, &c.* quod in *Bonhommi* editione iavenerat. Mihi vera lectio videtur, *imperatoribusque pravalidis*. Quod *Aldo* etiam notum. *Idem.*

Laodicea] In *Mss.* *Laudicea*, ut 'Laudice' apud *Justin.* Sic *Laumedon* pro *Laomedon*, *Lantumæ* pro *Laotumæ*. Ita et *Theodosius*, *Theu-*

desius apud *Clandianum* et alios: item in epigrammate veteri, quod libro III. *Catalectorum Pithæi* legitur: 'Omnia *Theodosio* cedant, sobolique perenni.' Perperam enim excusum *Theodosio*. *Idem.* *Laodicea expugnata]* *Expugnata* mavult cum *Aldo Schegkio*. *Libri vet.* *Laodicea expugnata ea urbe fecerat ita tamen.* Ex quo *Rhenan.* leg. censet, *Laodicea expugnata interfecerat; ita tamen. Laodicea expugnata]* Ita *Rhenanus*, non male, meo iudicio; nam ad vocem *interfecerat* rectius quadrant, quæ mox per *ἐπίκλησιν*, sive quendam *ἐπινοήσεως διορισμόν* addantur. Quamquam ne sic quidem locum persanatum credam. *Vossiana* emendatio ista est: *Laodicea, expugnata ea urbe, ceperat (ita tamen, &c.* *Boecler.*

Ita tamen, &c.] Si hæc parenthesi includantur, haud panlum ad periodi lucem factura iudicat *Lipsius*.

Volentes] *Ursinus* legit *volentis*. *Volentes]* Quid si, *volentes*? Sane sic paullo ante etiam, 'prævalidis legionibus,' dixit. Tamen nil muto: pro vulgari lectione *Ms.* et quod infra simili modo protulerit *Velleius*: 'peccuniasque a volentibus acceperant.' Frustra vero *Ursinus* scribebat *volentis*. Nam quomodo cohæret, *volentis accerserat*? Est hoc plane contra *Velleii* mentem, qui paullo post etiam subjicit de *Bruto*, 'Vatinium dignatione obruerat.' *Vossius.*

Nulli nomini] *Puteanus* legit *nulli minimo*. Aliquando putant legendum, *nulli homini*. Posset et illud *nomini* deleri, tanquam glossæma ad *τὸ nulli*; cum prius glossæma esset *nomini*, ex quo factum sit *nomini*. Manut. *Nulli nomini]* *Correctores* velut agmine facto ruunt ad delendum istud *nomini*. Ego si imperium sustinere possem, jubeam quiescere. 'Nullum nomen,' eat nemo. Sic ubique 'nomen Romanum,' pro *Romanis*; rem ut pro nomine intelligas. *Epicedio Drusi Albinovanus*: 'Fluminaque et fon-

tes et nomina magna locorum,' pro ipsis locis. Cæcilius apud Nonium in Deintegrare: 'Nomen virginis, nisi mirum est, deintegravit,' pro virgine ipsa. Ausonius Epist. ad Theonem: 'Et jacula, et fundas, et nomina villica lini.' Obscurus auctor, Diris: 'Et casti fontes, et felix nomen agelli.' Ad Velleium ut redeam, ea vis est tibi defensæ locutionis. Cum Brutus cuiuslibet ducam 'esset præponendus; Vatinius non modo non nulli duci, sed vel alii cuiuslibet vilissimo nomini, id est, homini, erat postponendus. Ut jam desinant sibi nescio quas glossas somnari. Qui admittere hoc tamen nolet, potius quam deleat, liceat illi legere, *nulli omnium*. Acidal.

In quo deformitas] Cicero in eum: 'cujus testimonium propter turpitudinem vitæ, sordes domesticas nullius momenti putaretur.' Et in Bruto ait, 'cum ex summis et fortunæ et vitæ sordibus consulem factum.' *Schegkiius*.

Dignissimo domicilio] Pulchre in hanc rem ait Eumenius Paneg. Const. dicto: 'Naturam ipsam magnis mentibus domicellia corporum digna metari.' *Voss*.

Et lege] Lipsius, *At lege. Et lege Pedia]* Adde Dion. XLVI. p. 367. Appian. B. C. III. p. 586. Liv. CXX. qui Cæsarem hanc legem tulisse dicunt. Nimirum Cæsar Q. Pedium collegam ferre jusserat. Sigon. comment. in fast. et tr. R. ad ann. DCCX. et Onuphrius Comment. in fast. ad ann. DCCXI. Hanc legem, cum neque in universum, neque in futuram sit lata, pro lege non habendam esse, Rosinus notat VIII. 27. *Boecler*.

Damnatis] Petrus Delbenius tollit *damnatis*. Manut.

Capito patrus meus] An Atteius Capito Jurisconsultus ille nobilis? Factum sit non abhorrens ab ingenio viri, qui adulator, et 'cujus obsequium dominantibus probabatur,' ait

Tacitus. Sed vereor, ut tunc non tam grandi et Senatoria ætate fuerit; quippe qui obiit demum nono Tiberiani imperii anno. Vide Tacit. Ann. III. extremo. *Lipsius*. *Capito patrus meus]* Miror ambigere Lipsium, nam hic sit Atteius Capito, cujus tertio Annal. meminit Tacitus. Cum enim hunc patrum dicat Velleius, illud nullo modo verum esse potest: nisi status illum adoptione in Atteiam familiam transiisse. Præterea tempora vix illud patiantur. Quod tamen Lipsium non fugisse fateor. *Vossius*. *Capito patrus meus]* Jactat Velleius suorum in Cæsares merita, aulicique obsequii artes ab stirpe sibi conciliatas, vult intelligi. *Boeclerus*.

Agrippæ subscript] Moris recepti subscribere qua in crimen, qua in poenam: de illa multi ex Verrinis et Pædiano; de hac, quæ principum proprie, Suetonius Nerone: 'Cum de supplicio cujusdam capite damnati, ut ex more subscriberet, admoneretur, Quam vellem, inquit, nescire literas.' *Schegkiius*.

Cassius Rhodum] Dio XLVII. p. 305. Appian. *ῥόδου*. IV. Plut. in Brut. *Boecler*.

Lycio] Lycia Ptolemæo et cæteris Asiæ regio.

Quos aut prosior fortuna] Fortunatorum notabilis est in pari fortuna disparitas. Quorundam eximias virtutes ac prudentiam comitatur fortuna fido et assiduo successu; quosdam, ubi diu comitata est, ad extremum deserit: quosdam per vices, et miscens adversa secundis beat: quosdam in omni virtutis conatu destituit fugitque: quorundam læta initia, in progressu, aut ante progressum, statim abruptit: quibusdam temeritas etiam et ignavia ubique procedit: plurimi majore fortuna quam sapientia utantur. Verum, quicquid diversitatis habent illæ Felicium notæ, 'commune omnibus,' sed maxime

prædenter de successu sentientibus, 'ancipitium' imminet. *Boecler.*

CAP. 70. *In Macedoniam, et apud urbem Philippis*] Sic est. Philippi isti in Macedonia extrema Ptolomæo locantur, aliis in Thracia prima. Sunt ad Strymonem fluvium, et subjacet planicies aptissima pugnae. Victus in ea Cassius et Brutus. Diversi omnino ab istis Philippi sunt in Thessalia, ubi Pompeius victus, ad Peneum flumen. Ergo jure miror, quid poetis aliquot in mentem venerit confundere hæc loca et urbes, quasi si utrumque civile bellum in iisdem campis depugnatum. Virgilius innuit 'Romanas acies iterum videre Philippi.' Quem tamen excuset, quasi Philippi iterum viderint, sed non iisdem. Manilio quid facias? qui sic lib. I. 'ducibus jurata cruentis Arma Philippæos implerunt agmine campos. Vix etiam sicca miles Romanus arena Ossarum lacerosque prius superastitit artus, Perque patris pater Augustus vestigia vicit.' Nam vult in iisdem campis atque adeo vestigiis pugnasse Augustum, quibus patrem: et milites superstitiæ cadavera et ossa. Quid poëta culpo? Florus historicus idem peccat: 'Brutus et Cassius, comparatis ingentibus copiis, eandem illam, quæ fatalis Cn. Pompeio fuit, arenam insederant.' Hoc autem tam verum est, ut centum aliquot milliarum sint interjecta. Vide Dionem XLVII. et Appianum Bell. Civil. IV. quorum uterque situm Philipporum, ubi Bruttinum prælium, accurate designat et describit. *Lipsius.* *In Macedoniam, et apud urbem Philippis*] Recte Manilius, Florus, et alios refellit Lipsius, qui Philippensem pugnam in iisdem Philippicis campis commissam scribunt, in quibus Cæsar cum Pompeio ante dimicaverat. Immerito autem in consortionem culpæ trahunt quidam Virgilium, quod sub finem primi Georg. dixerit, 'Romanas acies iterum videre Philippi.' Nam ipse post-

ea se explicat, cum ait: 'Nec fuit indignum Superis bis sanguine nostra Æmathiam et latos Æmi pinguescere campos.' Ut non sit dubium, quin geminos Philippis intelligat Maro: illos qui in Thessalia sunt, et alteros qui in Macedonia ad Hæmum montem. Reliqui omnes poëtæ lapsi; inter quos et Ovidius Met. xv. Nisi excipere lubeat auctorem epigrammatis, quod extat in Catalectis veterum Poëtarum: 'In Macetum campis ultus jam Cæsaris umbras Sum patria, Augustus belloque armisque superbus; Namque meos sensit fugientem Antonius enses,' &c. At quid hinc Augustum bello contra Antonium Cæsaris manes ultum esse ait? Omnino id de Bruto Cassioque accipiendum. Lege igitur: *Jamque meos sensit, &c.* Nihil enim certius, quam duo prælia intelligi. *Vossius.* *In Macedoniam et apud urbem Philippis*] Scriptores hujus belli notavit ad Flor. IV. 7. Camers. Dio XLVII. et Zonaras t. 2. qui prolixius ferme, quam alias solet, exponit, quæ a Dione mutuatur. *Boecler.*

Oratus etiam ab Artorio medico] Valde celebre est hoc somnium et eventum ipso nobile, ideoque diligenter scriptoribus hujus belli annotatum. Aliqui inter argumenta providentiæ hæc talia etiam gentilibus oblata ponunt, divinitusque immitti credunt; alii præstigiis Diabolicis accensent (vide de hoc ipso somnio Artorii aliisque Lactant. II. 8.); quidam naturæ quandam vim hic comminiscuntur, præsertim qui Homeri propositum disquirunt, Heroibus tantum somnia tribuentis. Verum ut de tali somnio, quale hic habemus, valde durum fuerit affirmare, ex causis naturalibus ortum esse: ita cetera dubitatio non parum difficultatis videtur habere. Servasse Deum etiam gentiliis Heroas et e periculis ereptas majoribus rebus adhibuisse, negari nec potest, nec debet. Quo-

circa nec pugnat cum Divina Philosophia, si dicas, incolumitatem talium virorum caræ Deo fuisse; ejusque caræ partem somniorum fatidicorum inmissione aliquando ostensam. At vero ea somnia ex ipsa speciebus per somnium oblatis non uniusmodi sunt, aut una æstimatione comprehendi queunt. Quæ in Sacris codicibus leguntur exempla, nullas habent imagines idololatricas, neque vel Deorum vel sacrorum ethnicorum simulacra, quanquam ethnicis ostensa, præferunt: sed in somnio Artorii, Minerva virum monet; alibi Jupiter in templo suo, e sinu suo futura promittit. Unde merito ambigas, an Deus, immittendis homini pagano somniis, profani cultus imagines adhibere voluerit. Inquis: si Diaboli præstigiis id assignas, unde et quomodo Diabolus præscire eventum pugnae Philippensis potuit? Hic ergo videatur forte distinctio facienda inter illas profanas species, quatenus e causis naturalibus et quotidiani usus reliquiis phantasiae offeruntur; et inter dispensationem divinam, quæ emergentibus naturaliter simulacris significamenta *μαρτυρά* conjungere, sive naturæ occupationem ad futurorum indicia dirigere potest. Consule Tertullian. de anima lib. 46. Zwinger. Theatr. Volum. v. lib. iv. tit. de insomniis. Pontan. Philocal. x. 21. *Idem*.

Quietis] Somnii in quiete.

In altiora se receperat loca] Ita Gruterus, Sylburgius, aliique edidere. Potest tamen omitti illud, *se*; quoniam a principe editione abest, quod jam Vossianæ notæ advertere. *Boecler*.

Cum dimisisset evocatum] Titinipium Centurionem Valerius lib. ix. c. 9. nominat: uterque bene. Dio lib. lv. 'Sicut et evocatorum summam dicere non possum, uti illis Augustus cepit, tam primum, cum veteranos patris contra Antonium convocavit, servavitque deinde, et sunt una adhuc

legio, peculiare suas habens vites,' (sic malo cum Cnjacio *Addebo* vertere, *vites*, quam Xylandro parum considerato ad ritum, *faeces*) 'quemadmodum centuriones.' Proinde Vel-leius appellat 'evocatum,' quia ex illorum numero Valerius centurionem; quia vite honoratus. Vitis enim insigne Centurionum. Plinius; 'Centurionum manu vitia, atque etiam in delictis, pœnam ipsam honorat.' Et Juvenali vitis pro Centurionatu: 'aut vitem posce libello.' *Schegkian*.

Neque pulvere] Bucretius meus *præ* desiderari putat, atque inserit, *neque præ pulvere*. Et erroris quidem in eo facilis occasio. *Acidal*. *Neque pulvere*] Frustra legunt *neque præ pulvere*. Nam *præ* intelligitur. Ut cum dicimus, 'gaudio lachrymari,' 'amore emori,' aliaque id genus. *Vossius*.

Interritus liberto præbuit] Pandaro, ut nuncupat Aurelius Victor. Sed lego *Pindaro*, ex Valerio Maximo lib. vi. cap. 8. Plutarcho in Antonio, Brutoque, Appiano Bell. Civ. lib. iv. ac Dione lib. XLVII. *Vossius*. *Incubuit*] Vulgo pessime, *occubuit*. *Incubuit*] Valerius Maximus. Nam C. Cassium error a semetipso pœnas exigere coëgit. Inter illum enim pugnae quatuor exercitum apud Philippos varium ipsisque ducibus ignotum eventum, missus ab eo Titinius centurio nocturno tempore, ut specularetur quoniam in statu res M. Bruti essent: dum crebros excessus viæ petit, quia tenebrarum obscuritas, hostesne an commilitones occurrerent, dignoscere non sinebat, tardius ad Cassium rediit. Quem is exceptum ab hostibus, omniaque in eorum potestatem recidisse existimans, finire vitam proceperat: cum et castra hostium invicem capta, et Bruti copiae magna ex parte incolumes essent. Titinii vero non obliteranda silentio virtus, qui oculis paulisper hæsit, inopinati jacentis ducis spectaculo attonitus; deinde

profusus in lachrymas, Etai imprudens, inquit, Imperator, causa tibi mortis fui: tamen ne id ipsum impunitum sit, accipe me fati tui comitem. Superque exanime corpus ejus jugulo suo gladium capulo tenus demisit: ac permisto utriusque sanguine, duplex victima jacuit, Pietatis hæc, Erroris illa.

Emicat] Pulsat.

CAP. 71. *Homini grati ac pii]* Notat hujus in Messalla pietatis exemplum etiam Appianus *ἐπιφωλ.* v. ubi Octavius Cæsar cladem perpressus, exercitumque exutus, a Messalla, quem tamen olim proscripserat, cum jam in ejus potestate venisset, conservatus est. *Boeci.*

Hortensiumque] Fallor an ejus filii mentio apud Suetonium: 'Plerosque modestia et pudore terruit, in quibus Ortalum, Q. Hortensii oratoris nepotem: et Tacitum *Annal.* II. 'quo magis mirum fuit, quod preces M. Ortali nobilibus juvenis, in paupertate manifestam, superbius accepisset. Nepos erat oratoris Hortensii.' Si verum, oppido juvenem tempore obitus paterni fuisse oportet. *Schegkii.*

Nam Varro] Quis autem iste Varro? Videatur meritissima *ἔφορξ* noster ille intelligi, cui Fama quam Æternitas magis æqua. Illa nomen ejus servat, hæc scripta non adspexit: quorum tamen feracius vix fuit aliud ingenium Græcum aut Romanum. Sed videatur, inquam, iste intelligi: non tamen potest. Nam proscripsum quidem a Triumviris Varro, sed certantibus de salute ejus, quibus aliqua honesti cura, vicit Fusius Calenus amicus Antonii, et eum ad se recepit. Ita tempestatem illam evasit. Appianum vide, et Agell. III. cap. 10. Pugnae autem Philippensi non opinor interfuisse. Ætas militia et iis actionibus virum sollebat: et aliquot sane annis post vixit. Quid verba facio? in lectulo suo obiit, non properata aliqua morte: ut clare scribit

Valerius lib. VIII. 'Terentius Varro, non annis, quibus sæculum æquavit, quam stilo vivacior fuit. In eodem enim lectulo et spiritus ejus, et egrorum operum cursus extinctus est.' Ergo alius iste Varro, quem velim omnino magis Velleius retexisset. *Lipsius.*

Ominatus est] Livius de *Emilio Paulo*: 'Ac prope certa spe ominata esse homines; finem esse Macedonico bello.' *Schegkii.*

Drusus Livius] Ita post excessum Augusti Liviam demum dictam constat; *ἀντὶ ἀπὸλλων* ergo locutus Velleius. Sic et Plinius lib. VII. cap. 13. 'Inter se steriles, ubi cum aliis junxere, gignunt: sicut Augustus, et Julia.' Sic habent *Mss.* non *Livia*, ut edunt. Similiter Flavius Josephus Liviam ubique *Ἰουλιαν* appellat. Nec aliter jam olim vertit Rafinus. Ut non ait audiendus Scaliger in *Ani-madversionibus Eusebianis*, ad numerum *MMLIII.* ubi non dubium esse ait, quin librario mendo nomen Juliae apud Josephum jam olim irrepserit. *Vossius.*

Julia Augusta pater] *Livia* reponendum puto. *Manni.* *Julia Augusta pater]* *Livia* mavult Aldus: sed vulgatam jam olim ad Tacitum firmavit Lipsius. *Julia Augusta pater]* Vir doctus *Livia* reponendum putat: non conscisco. Tacitus *Annal.* lib. I. 'Livia in familiam Juliam, nomenque Augustæ adsumebatur.' Et lib. V. 'Julia Augusta mortem obiit, ætate extrema.' Dio lib. LVI. 'Et sacerdotem Liviam, quæ nunc Juliae etiam Augustæque cognomen acceperat.' At ita infra. Quid tam? Liviam vocat, sed non Augustam. Hoc observate ex numis, lapidibus, historicisque verum cognomen Augustæ perpetuo *Julia*, *Livia* numquam assignari. *Schegk.* *Julia Augusta pater]* Alii *Livia* reponunt: qua correctione minime quidem opus erat. Licet enim tum temporis nondum *Julia*

diceretur, nihil tamen impedit, quo minus Velleins, respectu secuti temporis, nomen præsertim illustrius, quo prius innumbratum est, adhibeat. *Boecler.*

Varus Quinctilius] Ad eum scripsit Horat. lib. i. Od. 18.

Cum se insignibus honorum velasset] More priscorum mortalium hoc tali casu, Livius lib. v. agens de capta urbe a Gallis, prodit: 'adeo haud secus quam venerabundi intuebantur in ædium vestibulis sedentes viros, præter ornatum habitumque humano angustiore, majestate etiam, quam vultus gravitasque oris præ se ferebat.' De Cleopatra Dio, et Florus lib. iv. cap. 11. 'In Mausoleum se recepit, ubi maximo, quam solebat, induta cultu, in differto odoribus solio, juxta sumum se collocavit Antoniam.' De Olympia Alexandri matre Justin. lib. xiv. Adi Plutarchum. Deinde in violenta morte, suprema illis cura honeste cadere. De Lucretia Ovid. Fastor. ii. 'Tunc quoque jam moriens ne non procumbat honeste Respicit, hæc etiam cura cadentis erat.' Lege Sueton. Cæsar. Agellium lib. xv. Plutarch. de claris mulieribus passim. *Schegk.*

CAP. 72. *Corrupto animo ejus*] Omnes consentiant in reprehensione ejus parvitiæ, etiam qui alias vehementer laudant Brutum. Valde autem notanter fatalem in hoc Bruti Cassique vindictam demonstrant: Appian. iv. *ἑμφλ.* p. 667. et Dio XLVIII. pr. Velleius Noster acuta sententia animadvertit, unius temeritatem facti omnes virtutes corruptisse ac extinctisse: quod sane ita solet in magnis sceleribus, post quæ vix ac ne vix quidem attolli ad virtutem pristinam animus potest. Appianus ab eadem mente: ἀλλὰ καὶ τοῖς δὲ οὖν αὐτοῖς ἀντίθετον ἐς ἅπαντα ἦν τὸ ἕτος τὸ ἐς Καίσαρα. Utrobique subindicatur, causa dissimilis animi degenerisque; fortuna scilicet animadvertens et vin-

dicans et omnia retro dans. *Boecler.* In diem] Commodius, si legatur, *Corrupto animo ejus una die, &c.* Manut.

Dux Cassius melior] Characteristica comparatio, opportune *χρῆσιμος καὶ κρῖσιμος πολιτικῆς βίωσις* inserta. Fecit idem Appianus iv. *ἑμφλ.* p. 661. et 667. *Boecler.*

Nobilissimas simplicitatis] Eam quoque formam sermonis in nostro sæpicule est deprehendere. Ponit autem 'simplicitatem' pro universa virtute et præca morum integritate, quam (ut de Scythis eleganter lib. ii. Justin. prædicat) antiqui homines rudibus illis, non tam bonarum, quam malarum artium secularis, magis ingenuis, quam legibus; magis vitiorum ignoratione et naturæ bonitate, quam virtutum præceptis institutisque disputacium philosophorum coluerant. *Acidal.*

Staius Marcus] Staius Marcus hujus sui consilii triste postea præmium tulit, de quo infra ii. 77. *Boecler.*

Exercituum] Prima editio, *exercitus*. Malim, unitatis numero, *exercitus*. Lipsius.

Sex. Pompeium] Eleganter autem in hoc capite initia belli cum Sex. Pompeio designantur: cujus scriptores Camer ad Flor. iv. 1. collegit. Adde Dion. XLVIII. *Boecler.*

Quippe nullum habentibus statum] Interpretor, nullum statum firmumque ducem habentibus. Possis etiam scribere et distinguere: *nullum habentibus, statum quilibet*. Facile, inquit, et cito quemcumque ducem arripiebant, qui habebant nullum. *Lipsius*. *Quippe nullum habentibus statum*] Loquitur cum jurisconsultis, quos vide de cap. dimittit. *Schegk.* *Quippe nullum habentibus statum*] Interpretantur alii, *nullum statum firmumque ducem habentibus*; sed, meo judicio, plane præter mentem Paterculi; cui, ut puto, sententia ea: duci cuilibet sese aptare, quibus nulla est conditio

viam tolerabilis. *Status* heic est nomen substantivum, non adjectivum. Livius lib. xxv. cap. 17. 'Si non libertas servitute potior sit; tamen omni presentis status spem cuique novandi res suas blandiorem esse.' *Græterus. Status*] Its status publici commutatio 11. 85. odiase status presentem 11. 91. nullum status habentes 11. 72. its status concupiscere 11. 2. *Boeclerus.*

CAP. 73. *Cogitatione celer*] Primitus editi, *cogitator celer*. Certum mihi scribere, *concitatu celer*. Depressum enim hic ubique Pompeium istum Velleius ait, revera vilem, bardum, et patri dissimillimam prolem. Et fuit revera concitatu celer, magis quam cogitatu (quod in laudem valeat:) id est, *δέδουτος* et *δρῦλος*. Lipsius. *Cogitatione celer*] In vet. exempl. erat, *cogitator celer*. Lipsius mallet, *concitatu celer*, ut *τὸ δέδουτος* notetur, cogitandi celeritatem in laude esse. Non assenserim ita scripsisse Velleium; nam et *mans promptus* in laude est, quod tamen hic Pompeio tribuitur: accipiendum itaque fuerit, non illo eximio significato, quo cogitationis celeritas summis tantum ingenis convenit, sed illa media notatione, qua consilii qualiscumque capiendi et decernendi volubilitas, ut sic dicam, indicatur: quam ego animi audacia, inquieti, præcipitis prolem dixerim. *Boecler.*

Post Antonii a Mutina fugam] Vulgo, *post Antonianam fugam*.

Piraticis celocibus] Cogitabam leviter an *piraticis celocibus*. Vulgatum tamen absit ut damnum. Lipsius. *Piraticis sceleribus*] Non damnat hanc lectionem Lipsius. Leviter tamen suspicatur, *piraticis celocibus*, scriptum fuisse Velleio. Quod probare non possum. Nam 'celox,' juxta Gellium, Nonium, Fulgentium, et alios, breve et exiguum navigii genus. Non autem Pompeium celocibus, aut myoparonibus, sed triremibus et quadri-

remibus, mare infestasse, satis est manifestum. Idcirco, 'piratas navales,' et attribuit Florus lib. iv. cap. 8. ut bene aliis observatum. Locum Flori, qui in editis exemplaribus diverse legitur, ita scribendum arbitror: 'O quam diversa a patre illo Cilicis extiaxerat, hinc piratas navales agitare.' Cujus vestigia comparent in optimo Mas. codicum Narsisio, in quo fuit, *hinc pirata navalis agitare*. A quo minimum abeunt reliqui Mas. ut ex iis cognoscas qui variantes lectiones colligere. *Voss.*

CAP. 74. *Quippe L. Antonius*] Scripsere hoc bellum, quos ad Flor. iv. 5. Camers notavit; quibus adde Dion. XLVIII. *Boecl.*

Virtutum, quæ interdum in illo erant, experta] Rarum quippe 'monstrum, nulla virtute redemptum;' hoc est, aliquem vitis omnimodis infamem esse, neque ille commendabilem merito: unde Tiberius apud Tacitum Annal. lib. 1. cap. 46. 'C. Cæsari forte orto sermone L. Sullam inridenti; omnia Sulla vitia, et nullam ejusdem virtutem habiturum prædixit.' Ubi nos de hac re uberiora. At de Lucio isto Antonio, eadem plane prædixit L. Floro lib. iv. cap. 5. 'Semper aliam L. Antonii pessimum ingenium Fulvia, gladio cincta virilis militiam, agitabat.' Adeo ut mirer, virum artium harum peritissimum eo loci reperere *piissimum*, neque enim nilis omnino auctorum laudat Lucium, nisi Appianus: nec tamen is simpliciter, sed quatenus arbitrat bellum excitasse, non stabilendæ suæ potentie causa, verum vindicandæ in pristinam libertatem Reipub. Ceterum, et illi falluntur, qui *interdum* heic idem notare volunt, quod *interim*: non profecto: ut palam fecimus ad locum Taciti Hist. lib. 1. cap. 71. 'Otho interim contra spem omnium, non deficiis neque desidia torpescere: dilata voluptates, dissimulata luxuria; et cuncta ad decorem imperii composi-

ta: eoque plus farmidinis adferebant falsas virtutes, et vitia reditura.' *Gruterus*.

Interdum] Notabis et hic, interdum esse idem quod *interim*: ut creberrime in Apuleio: cujus unico exemplo contentus esto, *Metam.* l. III. 'Quati forte interdum, et frequenti clamore jeans nostræ perstrepi.' Nec aliter accipio apud Justinum lib. II. 'Movebat hæc multitudo hostium, respectu paucitatis suæ, Alexandrum: sed interdum reputabat, quanta res cum ista paucitate gessisset, quantosque populos fudisset.' *Acidalius*. *Interdum*] Sententia vocis solita non necesse ut mutetur.

Qui juste] *Revera injuste*, vel potius *injusta*. Nec sensit aut scripsit aliter, etsi adulator Velleius. *Lips.* *Qui juste*] *Lipsius injuste* vel *injusta* legendum putat, atque ita quidem ter monebat: sed Velleius Casarea-nis factis ubique colore appingit, aut juris titulum. *Boecler*.

In Perusinus] Suetonius tamen diversum testatur in Ang. xv. 'Perusia capta, in plurimos animadvertit: orare veniam, vel excusare se conantibus una voce occurrentes, Mariandum esse.' *Idem*.

Macedonicus] Verum ejus nomen erat Cestius. Cæterum Macedonici nomen sibi assumserat, quod olim in Macedonia militasset. Auctor ejus rei Appianus in v. bellorum Civil. *Voss*.

CAP. 75. *Tib. Claudius Nero*] De quo præter Suetonium cap. 3. Dionem, adi Tacit. *Annal.* v. et ejus interpretem clarissimum. *Schegk*. *Tib. Claudius Nero*] Vide Sueton. *Tib.* xv. *Dio.* XLVIII. p. 417. *Boecler*.

Quis non diversa præsentibus] Vera gnomo, et ita vivitur: assidue nata-nam inter spei metuque fluctus. Dea illa incerta nos quoque habet incerto; dico eos, qui ab ea pendent. *Manilius*: 'Et subtexta malis bona sunt, lacrymaque sequuntur Vota,

nec in cunctis herat Fortuna tenorem.' Sapientissimus Romanorum Seneca: 'In secundis nemo confidat, in adversis nemo deficiat. Alternæ sunt viæ rerum: Quid exsultas? ista, quibus veheris in summum, necis ubi te relicta sint. Quid jaces? ad imum delatus es, nunc est resurgendi locus.' Plato quoque bona imagine: *ἄλλοτε ἐξ ἄλλοτε ἀτυχῶν, ἄλλοτε ἐν Ἐπιπέδῳ, ἄλλοτε καὶ ἀπὸ τοῦ πέπερου*: Quidquid est, velut in Euripo; *αὐροῦν δὲ οὐρανὸν ἐκείνου*. *Lipsius*.

Quam transgressi ad Deos] *Utramque Liviæ fortunam* notat. Quæ bimum, inquit, filium sinu gestans, uno tantum comitante, devii itineribus, fugebat iram Cæsaris, eam postea ipsius Cæsaris conjugem vidimus, quin etiam, postquam ad superos migravit, sacerdotem pæne habuit, æ flaminem. Legi igitur, incolumi sententia, posset: *Quis transgressa ad Deos, sacerdotem pæne habuit, ac flaminem*. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, noluisse Tiberium cælesti religione matrem honorari, nulla controversia tradiderunt. Quam tamen postea Claudius Imp. consecravit, Suetonio teste. *Manet*. *Quam transgressi ad Deos*] Ita: olim editum a Rheu. Bonhom. Gryph. volente Lipsio ad Tacit. *Annal.* XIII. Dio lib. LVI. 'Tum vero immortalitatem ei tribuerant, flaminesque et sacerdotem Liviæ constituerunt, licetoreque uti eam in sacrificiis permiserunt.' Ovidius de Ponto IV. 'Nec pietas ignota mea est, videt hospita tellus In nostra sacram Cæsaris esse domo. Stant pariter natusque pater, conjuxque sacerdos, Numina jam facto non leviara Deo.' Conjug sacerdos, Livia, ut monuit flos litterarum illibatus. Turbat hic doctissimus vir, et quod alunt, in impulo excitat fluctus. *Schegkius*. *Quam transgressi ad Deos*] *Responde ad Deos*. Quomodo habet editio *Basilienensis* anni MDLXII. item alie, quæ eam expres-

ere. Cæterum Ursinus vocem *Al-*
am, ut ineptam, rejicit, malletque
Illam. Sed prorsus fallitur. Extat
numisma Livie dextra pateram, læva
hastam tenentis: in aversa autem
parte Divi Augusti caput repræsen-
tatur, cum literis circum, *DIVVS AV-*
GVSTVS PATER. Quo etiam pertinet
numisma Claudii, qui eam postea con-
secravit. Hujus aversa pars itidem
exhibet, *S. P. Q. R. DIVAE IVLLIÆ AV-*
GVSTI FILIÆ. Nomen autem filie
adeumpsit Livia, quod adoptione in
Juliam familiam transierit, eamque
nomen suum ferre Augustus jusserit.
Quod clare Tacitus Suetoniusque
testantur. *Vossius*.

Vix bimum] Vulgo, *cujus bimum*.
Sed putida hæc lectio. In autogra-
pho fuit: *Cæsaris arma, nus bimum,*
ÿc. Unde lego, *futurei cui Cæsaris*
arma, minus bimum, ÿc. Quod com-
probat quoque Velleiana *χρησις*, cui
familiarè τὸ *quam* reticere, ut supra
me etiam monuisse memini. Firmat-
que idem supputatio annorum. Nam
fuga hæc Neronis incidit in ann.
U. C. MCCXXII. Antonio et Servilio
Coss. Mortuus vero Tiberius anno
U. C. MCCXXXIX. Procuro et Nigri-
no Coss. anno ætatis septuagesimo,
et octavo. Quod Suetonio, Tacito,
Dioni, et aliis etiam, notatum. Ho-
rum ergo annorum computationem
si quis accurate instituat, inveniet
Tiberium, sub tempus Neronianæ fugæ,
bimatu fuisse inferiorem. *Idem*.

Vix bimum] Erat, *nus bimum*: hinc
fecerant aliqui, *vix bimum*: quod Al-
dus approbavit et Gruterus edidit.
Vix bimus, est, necdum bimus. *Boeckl*.

Futuremque ejusdem Cæsaris Aliam] Eandem fortunæ vicissitudinem mi-
ratur Dio XLVIII. p. 418. *ὅτε καὶ*
τοῦτο ἐν τοῖς παραδοξοτάτοις συμβῆναι
ἦτε γὰρ Λουλία αὐτῆ, ἣ τὸν Καίσαρα τότε
φυγοῖσα, μετὰ ταῦτα αὐτῆ ἐγγύατο,
καὶ ὁ Τιβέριος ὄντος ὁ δὲν τοῖς τοκεῦ-
σι τότε ἐκέραι, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν
αὐτοῦ διεδέξατο. Præcesserat de fuga

Neronis et Livie, cui subjungit;
accidisse tum rem in maxime mirabili-
bus ponendam. Nam hæc Livia, inquit,
quæ tum Cæsarum fugiebat, postea ipsi
impetit: et Tiberius iste, qui cum paren-
tibus tum fugiebat, principatum Cæsaris
postea accepit. Idem.

CAP. 76. A Cn. Pompeio lectus] Nescio quomodo convenire potius vi-
detur, *a Cn. Pompeio lectus*, nam *legi*
loco honoratissimo inter plures, non sat-
isfacit auribus, multo minus animo.
Gruter.

Tironis] Lipsio placet *Tib. Nere-*
nis: quo modo Aldus emendavit.

Venetia] Sic Livio lib. II. et Floro
lib. III. cap. 3. quoque nominata.
Schegk.

Alinum] Venetia mediterranea
urbs.

Quo facto] Facile cuique persua-
suro, imo sibi quisque ipse, scriben-
dum, *Cui facto*. Fuit enim vetas
scriptura, *Quoi*. Ut et supra quoque
repositum, ubi pariter corruptam
erat, *quoque*. *Acidal*. *Quo facto*] *Ac-*
dalius existimabat scriptam fuisse,
Quoi facto, sive *cui facto*, sed non
opus est hac correctione, ut omnes
vident. *Boecklerus*.

Præparatusque] Ita Rhenan. et Al-
di editiones. *Præparatusque*] *Legè*
Paratusque: quo utuntur, pro *appara-*
tu, Tacitus lib. II. ‘ne domum, serviti-
tia, et ceteros fortunæ paratus reposeret.’
Ovidius de Ponto lib. III. ‘Est opus
exiguum, vestrisque paratibus impar.’
Mauntius maluit cum Rhen. *præparatusque*. Non belle pa-
to. *Schegk*. *Præparatusque*] *Scheg-*
kius, magno aliorum applausu, edidit
paratusque. Sed noli aliquid mutare.
Nam vulgata lectio nititur fide codi-
cis Ms. *Præparatum* autem, pro *pa-*
ρασκευῆ, usurpavit etiam Agellius lib.
X. cap. 11. ‘in præparatu rei rasti-
cæ.’ *Præparatus*, ut *apparatus*; imo
et *paratus*; quomodo reposuit *Scheg-*
kius. Quæ voce, præter Ovidium
Tacitumque, quos adducit, usi etiam

alii. In his Prudentius hymno in Hippolytum: 'Postquam composito satis innoxere paratu Martyris ad pœnam verbera, [vincla feras.] Voss.

Circa Brundisium] Solum conjectura est falsa hæc lectio. In Ms., pro *circa*, legebatur *contra*. Quod mihi mutare religio sit. Sane *contra Brundisium* valet e regione Brundisii. Sic apud scriptorem Belli Hispaniensis: 'Eo die Pompeius castra movit, et contra Hispalin in oliveto constitit.' Ita enim fuit in optimo omnium codicum Petaviano; non *circa*, ut vulgo edunt. Sic et Ammianus lib. xvii. ait, 'contra Valeriam.' Similiter eadem vox capitur in inscriptione veteri Collectionis Gruterianæ p. 499. numero 4. 'contra se porticus,' &c. *Idem*.

Rufi Salvidieni] Fuit accusatus in Senatu ab ipso Cæsare, populi Cæsariæque hostis iudicatus, jugulatus est, supplicationes ejus rei ergo decretæ, Triumphariæque custodia urbis mandata: Dio lib. xlviii. Suet. c. 66. Et quod Velleius subjungit ex equestri ordine consulem creatum, hoc vult credo, Consulem designatum nondum Senatorem sive Senatorii ordinis. *Schegk.* *Rufi Salvidieni*] Dio xlviii. p. 480. Appian. v. *ἐμφυλ.* p. 710. ubi etiam illa 'ars Cæsaris in evertendo Salvidieno' aliis quoque Principibus in simili causa non raro usurpata. Accitum enim ad se properare, quasi præsentia ejus ad negotium quoddam opus haberet, moxque ad exercitum remissurus enim esset, occidit. *Boecler*.

Semma] Ita Lipsius. Vulgo, *summam*.

Ex equestri ordine consul creatus esse] Placere magis, *creatum esse*. Nam illud *creatus* ex verbo proximo, quod præcessit, factum est. *Ursin.* *Ex equestri ordine consul creatus esse*] De Salvidieno Rufo sermo est, qui Consul creatus (ait Dio xlviii.) nondum Senator. Atque hoc est, quod ait ex

equestri ordine. Proximus autem a Pompeio et Cæsare ideo, quia illorum quoque uterque ad hoc fastidium venit, priusquam in Curiam aut Senatum, nec post eos alius, ante hunc Salvidienum. Cæsarem porro accipies Octavianum. *Lipsius.* *Ex equestri ordine consul creatus esse*] Cui ignotus hic Hellenismus? Catullus: 'Ait fuisse navium celerissimus.' Virgilius: 'Sensit medios delapsus in hostes.' Neutiquam sane audiendus Ursinus, qui in Velleio legere malebat, *Cos. creatum esse*. *Vossius*.

Nisi in id] Ita emendavit Cl. Puteanus. Antea legebatur, *nisi ascendisset*.

CAP. 77. *Tum expostulante consensu populi*] Utrinque coacti erant. Cæsar et Antonius a populo, Pompeius ab iis, quos secum habebat. Igitur nihil firmi in hac pace potuit esse. *Ολα γὰρ οὐκ ἐθέλονται, οὐδὲ ἐκ προαίρεσεως, ἀλλ' ἀναγκαστοὶ τὴν δημοκρατίαν πεποιθότες, χρόνον οὐδένα αὐτῆ (ὡς εἰπεῖν) ἐπέμειναν, ἀλλ' εὐθὺς τὰς σπονδὰς λύσαντες ἐπέβηθησαν:* Quia enim non sponte neque suo consilio, sed coacti pacem fecerant, haud diu steterunt pactioibus, sed statim iis neglectis ad dissidium redierunt: observante Dione xlviii. qui paullo ante pacis circa Misenum iuitæ ac conditionum historiam describit. Adde Appian. v. *ἐμφυλ.* p. 718. Utraque pax, et illa Brundisina cum Antonio, et hæc Misenenensis cum Pompeio, apud Tac. A. i. 10. 4. et 5. refertur inter 'arcana dominationis,' quippe ἀπὸ τῆς χάριτος inita: 'Pompeium imagine pacis, Lepidum specie amicitiae deceptos: post Antonium Tarentino Brundisinoque federe et nuptiis sororis illectum.' *Τοσοῦτος μὲν δὴ καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν πολέμων παράλογός ἐστι, διαρ μὲν οὐδὲν τῶν τὰ πρόγματα ἐχόντων νομιζόντων, πρὸς δὲ δι' τὰς τε ἀλ' χρείας καὶ τὰ συμφέροντα σφῶν, τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον, ἔφεταζόντων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς αὐτοὺς, ποτὲ μὲν ἐχθροὺς, ποτὲ δὲ ἐπιτηδεύουσας σφίσι πρὸς*

ἐν αὐτῷ ἡγεμονίῳ. Adco in discor-
diis intestinis bellicisq; omni prater
rationem cœtant, ubi qui rerum poti-
antur, non ex re ac jure, sed ex utilitate
sua ac necessitudinis amicis inimicisque
existimant, atque ideo eosdem nunc ami-
cos, nunc inimicos, pro tempore et præ-
senti conditione habent. Dignissima
erant, quæ hic e Dione XLVIII. p. 427.
legerentur verba. *Boecler.*

Urebat] Frustra conector, qui ur-
gebat. Variè usurpata ea vox: sic
tamen, ut cum a prima significatione
desciscit, per affigere plerumque red-
di possit. *Acidalius.*

In quo paterna domus] Carinæ erat
nomen vici Romani ad pedem clivi
Capitolini, in quo tum erat domus
Pompeii.

In hoc pacis fœdere] Nescio quo-
modo mihi magis placebat: *Inito hoc
pacis fœdere*; quod nisi per te stabit,
per me facile cadet. *Acidal.*

Achaïamque] Achaïa complecti to-
tam Græciam non obscure hic ex
Dione colliges, et provinciæ Achaïæ
inæssæ Græciam docuit ex Pausaniam
lib. VII. Lipsius. *Schegk.*

Ex diversis causis] Inapte *Acida-
lius, castris. Ex diversis causis* dixit
Velleius, quia alii essent proscripti,
alii obærat, alii animo in eum propen-
siores. Quo facit illud Appiani v.
de bellis civilibus: Περὶ τῶν γὰρ ἐκ
τῶν προγραφῶν, καὶ κατακτείνων τοῦ
στρατοῦ, καὶ τῆσδε τῆς Λαοκλίου διαφοράς,
ἐπὶ μὲν δόξης καὶ διατάξεως ἤτρο.
*Pompeius enim ex proscriptis, et milita-
ribus colonis, et hoc ipse Lucii simultate,
multum existimatione ac viribus creve-
rat.* *Vossius.*

Et Aruntium Actium] Reponenda
vetus lectio, quæ est in antiqua edi-
tione: *Et Aruntium, ac Titium, &c.* et
postea legendum: *Stadium autem Mar-
cum, &c.* et supra diximus. *Ursinus.*
Et Aruntium Actium] Gentilitia duo
nomina parperam juncta. Scribes,
Aruntium ac Titium. M. Autem Ti-
tius Dion nominatur, et Velleio his

infra. *Lipsius.*

Stadium autem Marcum] Stadium
lege et hic et alibi. Cujus exitum
scripsere Dio XLVIII. (ubi ficto pro-
ditionis crimine, revaria ideo subvertus
est, quia Pompeius enim videbat esse
ἡσυχῆς καὶ φρονιμότητος, στρατὸν
αἰρίσκει ἀνδρῶν, quales dominantibus,
aut principibus, qui suam fortunam
animo non æquant, suspecti invisique
sunt) et amplius Appianus v. ἐμφαλ.
p. 712. *Boeclerus.*

Et Mithradates] Habet exemp. vet.
et Menotrades fastidierant. *Barrer.*

Et Menocrates] V. C. *Menotrades.*
Forte, *Menocrates.* Græcis quidem
dicitur Μηνωκράτης: sed e plerumque
Latini in e mutant. Sic Πτολεμαῖος
Ptolomæus; Μιθράτης, *Mithone*; Κέρ-
κυρα, *Corcyra*; Βασιλική, *Beronice*, alia-
que hujus generis. *Vossius.*

CAP. 78. *Quas magnis momentis*] Ob-
serva *momentis* pro motibus: quomodo
et apud alios legisse sic quasi per ne-
bulam meminisse videor. Nam exem-
pla in promptu nulla. Immo ecce
tibi unum Senecæ, Epist. 50. 'Ex-
emplum' (clavi) 'a piscibus tractum
est, qui cauda reguntur, et levi ejus
in utrumque momento velocitatem
suam flectunt.' *Acidal.* *Quas magnis
momentis*] Florus IV. 8. adscriptique
a Cameræ Auctores, quibus adden-
dus Dio XLVIII. *Boecl.*

Interfectoque legato Antonii] Atqui
ille se interfecerat. Florus: 'Saxa,
ne venire in potestatem, a gladio suo
impetraverat.' *Lipsius.* *Interfectoque
legato Antonii*] Saxam: intelligit Vel-
leius. Atqui illum sibi manus intul-
lisse, ex Floro objicit Lipsius. Sed
in hoc quoque Florum fugit ratio.
Mibi Velleiana sententia multo ve-
rior; præsertim propugnante eam
Dione lib. XLVIII. Apud quem obiter
moneo, Δεκδύος Σάξας legendum, non
Μάξας, ut ex aliis; ita auctoritate Zo-
naræ, ejus exscriptoris: apud quem
tamen legitur Δεκάλλιος. *Mendose.
Vossius.*

Interim Cæsar per hæc tempora] Aliteratrum superfluum est, vel *interim*, vel *per hæc tempora*. Oro enim propter hoc quid atraque coniungantur? Sed ecce, aliud habeo. Neutrum delendum, una minima vocula transposita: *Interim Cæsar, ne per hæc tempora, res disciplina.* Per hæc tempora valet, ea temporum conditione, ut quibus in armis habere militem pro Repub. non necesse foret. *Acidal.*

Crebris in Illyrico, &c.] De quibus vid. Dion. XLIX. Appian. Illyr. Liv. epit. 133. Hist. miscell. VII. 7. *Boeckl.*

Principii centurionem] In legionæ tria genera peditum: *hastati, principes*, et qui omnes antestabant, *triarii*. In singulis deni centuriones, ab ordine in hastatis et principibus nominati; nimirum primus hastatus, primus princeps; secundus hastatus, secundus princeps; tertius, et usque ad decimam. In *triariis* dispar; non enim primus *triarius*, sed *primipilus*, *primipili* centurio primus centurio appellabatur. Hic primus in legione post tribunum, qui parebat legato, ut legatus Imperatori. Hæc strinxit Vegetio et uberrimo Manutii nostri de hoc tractatu. *Schegkiius.*

Vibillum] Ita antiq. cod. Vulgo, *Jubillum*.

Fuste percussit] Ritu prisco, milites vel fustibus vel vitibus castigare, vitibus plerumque Romanos, fustibus extraneos. Livii Epitoma lib. LVII. 'Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus, si extraneus, virgis cecidit.' Honestior autem pœna vitis quam fustis. Plinius I. XIV. 1. 'Centurionum in manu vitis, et opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.' Hinc lex a Græcibus lata, qua fustium pœna eximebant Latinos. Plutarchus in Gracchis. Pudum sit adanere de militaribus pœnis jam pertractatis plane, pleneque. *Burr. Mas. fusti percussit: Benhom.*

fustem percussit: fortean fustim percussit, eleganti genere, si quid mutandum. *Schegkiius. Fuste percussit*] Ms. lectio, *fusti*. Percutere autem in fustigatione nihil aliud, quam *percussus*. Sic *percussores, percussus*. Quæ moneo, ne quis audiat illos, qui apud Livium I. V. 'fustuarium,' leve supplicii genus esse arbitrantur. Sane clare docet Polybius I. VI. hæc pœna condemnatos ad mortem usque cædi solere. Afflictabantur autem fustuario, ut idem docet, qui falsum dixissent testimonium, qui furtum fecissent, qui juvenibus abuterentur, aut qui ter ob idem delictum essent puniti. Etiam qui infamiam alteri fecissent: Hinc leges XII. Tab. 'Si quis occentavit malum carmen, sive condidit, quod infamiam faxit, flagitiumve alteri, capital esto.' Tales enim ex castione XII. Tab. fuste punitos, docent Porphyrio in Horatii lib. II. epist. 1. et Cornutus in Persii satyram I. In veteri item inscriptione Romana Collect. Grut. p. CIO CXIV. fustuario subdi iubentur molendinarii, qui fraudem fecissent. Alia de fustuario scire qui desideret, adeat ea, quæ Lipsio notata libro de Militia Romana quincto, Dialogo duodevigesimo. *Vossius. Fuste percussit*] Alii *fusti*. Pertinet hoc quoque ad Velleianæ scriptiõnis commendationem; quod exempla quarumcumque rerum publice utiliam subinde, non sine gravitate, annotat: sicut hoc loco, et alibi, disciplinam militarem vindicantam, in cuius scilicet sinu ac tutela serenus tranquillisque beate pacis status acquiescit, ut loquitur Valer. II. 7. pr. De penis militaribus valde erudita sunt, quæ tradit P. Faber semestr. I. 17. Castigabantur autem milites, vel fustibus (quæ coercitiõ communis militibus et paganis erat) vel vitibus, quæ proprie militaris animadversio. Potest autem etiam de *υλονοσι* quam describit Polyb. lib. VI. Velleius intelligi. Adde Cæl.

Rhedigini. XXVI. c. ult. Lips. milit. Rom. 1. 18. Boecler.

CAP. 79. *Admascendo*] Active positum admascere, pro adsuafacere. *Actial*.

M. Agrippa] ‘Ignobilem loco, bonam militiā et victoriā sociam,’ Tacit. Ann. 1. 3. vocat. Adi Horat. Od. 1. 6. Senecam patrem Controversa. II. Dion. Appian.

Parentique sed uni scientissimus] Soli Augusto nimirum parere doctus, ceteris omnibus se anteponebat. Atque hoc ipsum magnum est in magno ingenio, scienter parere Principi aut Regi. Cujus artis summam dixeris expressam a Dione LIII. ubi ‘Agrippam, cum multa imo pleraque gloriosa consilia Augusto suppeditaret, et facta patraret, nihil tamen prorsus ejus gloriæ sibi arrogasse,’ refert, *οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ τῆς δόξης ἀπὸ τῶν ἀποπειρῶν*, inquit. Honores quoque ab Augusto sibi delatos in ipsis potius gloriam usque dispensabat, quam in suam lubidinem. Hujus est illa primaria ad aulam vitam disciplina, qua ‘virum in aula victurum duabus sibi rebus consulere oportere’ ostendit, ‘primo difficultates rerum in se recipiendo, amollendoque; deinde, consummatæ perfectæque rei nomen et gloriam ipsis (Principibus) relinquendo.’ *Δυσὸν παρῆνε τὸν ἑνθρα τὸν σωθησόμενον, τῆς μὲν δυσχερέας ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀπαλλάττειν, τὴν δὲ δὴ κατ’ ὄρθωσιν σφῶν ἑκάστοις φυλάσσειν.* Quem Dionis e XLIX. p. 450. locum (ab interprete, priore moniti membro, parum congrue versum; ‘ut negotio præfectus difficultatem ejus a se removeret.’ Non enim, ut ‘difficultatem a se removeat, quasi declinando; sed ut amollatur, id est, expedit eam sustinendo agendoque,’ dicitur) merito majoribus Principum administris commendavit Lipsius polit. III. 11. 14. cum præsertim memoralia sint, quæ in Dione præcedunt, de ingenio Regum, omnium rerum

gloriam sibi vindicante, aliis invidente. Boecler.

Dependente ei Nerone] *Ἐξέβηκε δὲ αὐτῆς αἰὲς ὁ ἀνὴρ, ὅσως τις κωλύει,* inquit Dio XLVIII. p. 438. *Elecabat autem Liviam ipse maritus, tanquam Patris loco.* Scilicet hoc schema quaerebatur rei, quasi maritus sponte concederet Augusto uxorem. Revera autem ‘Tib. Neronis matrimonio Liviam, et quidem prægnantem, abduxit,’ ut simplicius loquitur Suetonius Aug. LXII. sicut et prudenter apud Tacit. Ann. 1. 10. 7. increpant, ‘abductam Neroni uxorem, et consultos per ludibrium Pontifices, an concepto, necdum edito parta, rite nuberet.’ Ergo inter ‘flagitia dominationis,’ id est, loco idoneo ac proprio, referuntur hæc talia a Clamario Arcan. v. 3. Operæ pretium autem fuerit cognoscere, quæ Dio circa responsum Pontificum *ἐκπεριπέως* annotat. Fallor an minime inuitata sunt recentiori quoque ævo ejus adulationis exempla, qua omnia Principum honesta atque inhonesta excusare, etiam illis mos est, quorum conditionem dignitatēque valde videantur ista dedecere. *Idem.*

Pompeio Siciliaque bellum, &c.] Præter scriptores supra laudatos, accurate hæc omnia exequitur Dio lib. XLVIII. et XLIX. *Idem.*

Veliā] *Velia* opidum, quod olim Heliā, ad Sinum Pæstānum; Plinio. Byle, Elea, (ab Elea præterfluente fluvio) et *Belea*, *Βόλη καὶ Βελέα*, Stephano quoque dicitur. Strabo *Eleam* ‘*Ἐλέα*, suo tempore, antea *Hyleiam* ‘*Τελέων*, et *Ellam*’ *Ἐλλη*, appellatam scribit. ‘*Τελέων* meminit nummus argenteus meus. S. Bonifacio est Gabrieli Barrio. *Ortel.*

Palinurique] *Palinurus*, *Παλίνορος*, Plinio; Virgilio, Paterculo, Horatio, Dioni et Straboni, promontorium Pæstani sinus. Portum dicit Halicarnassæns 1. De eodem Virg. *Æn.* VI. ‘Æternumque locus Palinuri no-

men habebit.' Niger 'Palinuro.' *Idem.*

Quod post ea dubia, &c.] Quid audio? anceps fortuna alia quam dubia? hoc enim interjecta particula *interdum* innuit. Sed ea traducta, scribe: *dubia interdum et ancipiti*. Nisi tamen dicas, ancipitem esse periculosam et hac quadam ratione a dubia diversam: ancipitia enim sine certo periculo tangi et tractari nequeunt: in dubiis non item est. Et hoc tamen putidum et puerile. Quin potius voculam trajiciamus, ut monstratum. *Acidal.*

Mylas] *Mylas*, Μύλας, Ptolomæo, Paterculo, Appiano, Plinio, Silio, Dioni, Suetonio, et Thucydidi, Sicilia urbs. *Milazon*, vel *Milazzo*, Fazello et Aretio hodie appellatur. *Ortel.*

Tauromenium] *Tauromenia*, Sicilia colonia, priscis *Naxus* vocata, ut Plinius et Solinus testantur. *Tauromenium*, *Ταυρομένιον*, habet Ptolemæus, et Paterculus. *Taurus* olim locus vocabatur, Diodoro teste 15. Vibius dicit aliter *Euseboneora* nuncupari. *Naxon* *Schison* hodie nominari, scribunt Fazellus et Aretius, *Tauromena* Anonymus quidam. *Tauromenium* et *Naxos* diversa sunt apud Strabonem. *Col. Aug. Tauromen.* est in Tiberii nummo. Testis Goltzii *The-saurus*. *Ortel.*

A Titio jugulatus est] Phrygiæ in oppido Midaio, ut Dio, an, Mileti, ut Florus, et Appianus. *Schegkius.* *A Titio jugulatus est*] Dubitat *Schegkius*, accideritne id Phrygiæ in oppido Midaio, ut ait Dio, an Mileti, ut Florus et Appianus asserunt. Mihi errasse Dionem certum est. De Mileto enim testatur scriptor ejusdem propemodum temporis, atque omni exceptione major, Strabo Geog. lib. III. *Vossius.*

CAP. 80. *Inutilis in aliena victoria*] *Vetus editio, inutilis aliena victoria comens.*

In consiliis Casaris] *Venustus, Casari.* Dissidere cum dandi casu pro auferendi cum præpositione. *Acidal.*

Nos ab Scipionibus] *Factum tam memorabile Augusti, quod hoc capite exponitur, scribere etiam Dio XLIX. p. 455. Appian. v. ἑμφαλ. p. 742. et seq. Liv. Epit. cxxiix. Hist. miscell. vii. 6. Sueton. Aug. 16. Tacitus, una voce 'exuendi,' opportune huc accommodata, rem complectitur, Ann. i. 2. 1. Boecler.*

Inermis et lacernatus] *Adi Dionem, cui alia mens sedet. Schegkius.*

Jacta] *Princeps editio, acta.* Quod etiam Latinum est: 'agere tela' pro *adigere* apud *Cæsarem* legitur.

Quam tueri non poterat] *Mammi. intueri.* Suetonius narrat *Lepidam* supplicem concessa vita *Circeis* in perpetuum relegasse. *Schegkius.*

CAP. 81. *Exercitus seditionis*] De hac seditione ejusque compositione et supplemento *Campanæ* colonie accurate *Dio XLIX. p. 456. et 457. Appian. v. ἑμφαλ. p. 744. Hist. misc. vii. 6. Noster præcipuam artem componendæ seditionis 'Severitatem comitatis mixtura temperatam' hoc loco innuit. Vide *Lips. polit. vi. 4.* et hac occasione nota, *Libro primo Annalium Taciti, singulari prorsum arte copiaeque id argumentum, de seditionibus militaribus, earumque remediis, tractatum ac veluti exemplo perfectæ commentationis perscriptum esse. Boecler.**

Contemplatus frequentiam suam] *Simile dictum Tacito Annal. l. i. 'Illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere.' Schegkius.*

Campanæ colonie] *Tota hæc res explicata ab uno Dione, lib. XLIX. qui de hac ipsa seditione, et ejus placamentis: Οὐδὴ μὲν τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε, καὶ τὸ μὲν ἀργύριον αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλὰ ὕστερον αὐτοῖς ἔδωκεν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρακεν ἢ ἐν τῇ δημοσίᾳ τότε οὖσα, προσέτε-*

πρίστο ἄλλω τὸ καὶ παρὰ Καμπανίω ἴδω
 ἐν τῇ Καπύᾳ οἰκούντων συχρῆς (καὶ ἴδη
 ἐποικίωσεν ἢ πόλιν πολλῶν θείον) καὶ ἐβ-
 ραῖν τὸ τε βίβρ τὸ Ἰούλιον ἀνομασίμων,
 ἐβ' οὐ καὶ τὰ μέγιστα διὰ σπάντων ἀγέλα-
 λουται, τῆς τε χέρων τῆς Κνωσίου, ἢ
 καὶ τῶν ἐπὶ καρποῦνται, ἀντίδικα: *Atque*
ita milites tunc quidem composuit: et
argentum statim, agros non multo post
eis dedit. Quoniam enim publici, qui
tunc erant, non sufficiebant, etiam alios
em it a Campanis illis, qui Capuam incol-
ebant, eosque multos, (multis enim colonis
indigebat ea urbs,) et ipse tum aquam
Juliam, qua maxime omnium gaudent,
tum terram Cnosiam, (Gnosiam melius:
estque Gnosus in Creta:) qua etiam
nunc fruuatur, eorum loco dedit. Om-
nia hæc quasi de industria scripta ad
Velleii lucem: et quis scit, si non a
Dione istinc sumpta? Quod tamen
hic scribitur, ejus redditus erant pub-
lici, pravum est. Quid redditus ad
rem præsentem? nec eos sane emit
Cæsar, sed agros. In editione pri-
ma, ejus relicti erant publici. Certum
habeo, ejus reliqui: id est, Capua reli-
quos habebat agros publicos, qui
nondum attributi, et qui non vene-
rant in divisionem. Hos (Dione pa-
lam narrante) ab his emit Cæsar.
Lipsius.

Instar] Festus Pompeius ab *instar*
instaurare deducit: quoniam illud *in-*
staurari proprie dicatur, quod ad for-
 mam simitem exemplo priori reducitur.
 Hic vero *instar* non exemplum
 est, neque passivè pro eo capitur,
 quod est instauratum; sed enim active,
 ut quod instaurat; heic nempe
 salubritatem. *Acidal.*

Coronæ classica] Tangit princeps
 Poëta: 'Tempora navali fulget ro-
 strata corona.' 'Rostrata' Plinio
 quoque dicta: vide Agellium. *Schegk.*
Classica] Vocatur etiam navalis et
 rostrata: 'quia quasi rostris navium
 insignita est;' ut ait Gellius v. 6.
 Unde effigies Agrippæ cum tali co-
 rona in antiquis nummis.

Quo nemo unquam] Si voluit dicere
 Velleius, neminem ante Agrippam
 reportasse coronam navalem, hoc
 est, rostratam, aut erravit, aut di-
 versum sentit a Plinio. Is enim non
 dubitat affirmare l. xvi. 4. 'Cedant
 et rostrata, quamvis in duobus max-
 ime ad hoc ævi celebres; M. Var-
 rone, piraticis bellis dante Pompeio
 Magno; Itemque M. Agrippa, tri-
 buente Cæsare Sicilia.' Sed et idem
 Naturæ mystes unicus lib. vii. 30.
 'M. Varronis, in bibliotheca qua
 prima in orbe ab Asinio Pollione ex
 manubiis publicata Romæ est, unius
 viventis posita imago est: haud mi-
 nore, ut equidem reor, gloria, prin-
 cipe oratore et cive, ex illa ingenio-
 rum, quæ tunc fuit, multitudine, unam
 hæc coronam dante, quam cum ei-
 dem Magnus Pompeius piratico ex
 bello navalem dedit.' Et vero nullo
 ævo eniquam contigisse coronam
 rostratam, præterquam nisi Agrippæ,
 idem etiam prodidit Dio Cassius l.
 XLIX. nec is tantum, sed et testis
 omni exceptione major, Livius, cu-
 jus hæc legimus Epitoma cxxxix.
 'M. Agrippa navali corona donatus
 est: qui honos nemini ante eum ha-
 bitus erat.' Quibus motus verbis,
 damnaverim potius unum Plinium,
 quam triumviros istos alios: etsi al-
 ter visum viro maximo, in libris de
 Militia Romana, l. v. 14. *Gruter.*
Quo nemo unquam] Ubi Agrippæ con-
 tigiisse hunc honorem testantur, Dio
 XLIX. p. 457. τῷ Ἀγρίππῃ στέφανον
 χρυσοῦν ἐμβόλοισι ἠσκημένον ἑδαρήσαντο.
 ὃ μὴ πρότερον, μήτ' ἀδῖς ἄλλω τῷ ἐβέ-
 νετο. *Agrippam corona rostrata ante*
donavit: quod neque ante neque postea
cuiquam contigit. Ita Liv. Epit. cxxxix.
Plinius autem xvi. 4. et vii. 30. cum
M. Varrone, cui 'Pompeius coro-
nam navalem dederit, communicat
hoc decus:' cui assentiendum opina-
tur Lipsius: Gruterus autem cetero-
rum auctoritatem præfert. An et
Seneca ab eorum parte, cui de benef.

III. 82. Agrippa dicitur, 'navali corona insignis unicum adeptus inter dona militaria decus:' quamquam unicum pro *eximio* et *singulari* hic accipi possit. Vide Turneb. xxvi. 29. et Taubm. ad Virgil. *Æneid.* viii. vs. 684. *Boecler.*

Templumque Apollini] Dio XLIX. p. 458. Sueton. Aug. 20. *Idem.*

Munificentia] Haud displiceat Lipsio *magnificentia*.

CAP. 82. *Qua æstate Cæsar, &c.*] Vestram fidem, Musæ, quam terpiter locus elegans maculatus, an mutilatus! Tentavit industria singulari Schegkii: *Qua æstate Cæsar tam prospere in Lepidum in Sicilia, pene fortuna in Cæsarem et Remp. militavit ad Orientem.* Et in hoc secutus librum Bonhommi: post quem tentemus et nos itidem, si quid forte poterit clarius extricari. Sed libertate mihi opus est paulo majori, quam non ex mea cupidine, sed usu sumam Velleii. Ergo ita ausus fuerim: *Qua æstate quam Cæsari prospera in Lepidum in Sicilia, tam scava fortuna in Cæsarem et Remp. militavit ad Orientem: quomodo conficitur idemæ maxime et aperta sententia. Verum enim vero alios etiam medicos desiderare videtur hic locus, et non nisi scriptos eodices: siue quibus, qui conabitur, quidquid erit quod præstiterit, itidem incertum erit, ut quod vel ego vel ceteri omnes attulimus. Acidal.*

Cum XIII. legionibus] XVI. pro XIII. reponi debere, rectissime monuit Cl. Noster Freinshemius ad Flor. iv. 10. 10. E quo capite petes historiam hanc, tum ex annotatis a Camerte scriptoribus: quibus Dio præsertim addendus, XLIX. *Boecler.*

Et Statio legato] Oppidum Stationum nominat Dio lib. XLIX. In Plutarchi Antonio corrupte est, *Taravòs*, pro *Stratiavòs*. Hoc eo magis moneo, ut appareat, falsam esse Sylburgii suspicionem; qui putabat, eundem hunc esse, quem Florus Saxam

nominat. Id vero eo etiam refellitur, quod Saxa jam asset interemptus; ut ex Dione et aliis jam supra ostendimus. *Vossius.*

Atque illis legionibus] Ita legendum, non octo, arguunt præcedentia, et Florus, apud quem 'xvi. legiones.' Statim male vir doctus *rd tertis* omisit. *Schegkii.* *Atque illis legionibus*] Ita enim, (vel ac tot illis l.) potius legerim, quam *Hoc M. Antonia acto*, quod in libris repertum, licet sensum aliquem sustinere possit, valde tamen a Velleiana elegantia videtur abesse. *Boecler.*

Tertia] *Tertia*, in Rhenani edit. expressa, non omitti ab aliis debuit. *Idem.*

Victoriam vocabat] Geminum pene dictum de eodem L. Flori, lib. iv. 10. 'Egregius Imperator tandem profugit in Syriam: ibique incredibili quadam mentis vœcordia, ferocior alio quanto factus est; quasi vicisset quæ evaserat:' ubi Philosophice tamen magis Annæus loquitur quam Ethico aut Grammatico: ita enim solent homines, præter spem vivi. Sallustius bello Jugurthino cap. 98. 'et ipsi duces feroces; ac quod sui non fugerant pro victoribus sese agere.' Annibal apud Horatium lib. iv. Oda 4. 'Cervi, luporum præda rapacium, Sectamur ultro; quos opimus Fallens et effugere eat triumphus.' Syrnæ apud Terentium Heautontimor. Actu iv. Sc. 1. 'triumpho si licet me lateræ tecto abscedere.' *Gruter.*

Ne quid honori] Forsan legendum, *ne quid oneri deæset*, &c. non *honori*, quod verbum videtur substitutum ab eo, qui non animadvertit, Velleium joculari voluisse in voce *aureis*, quod constet, aurum ceteris metallis gravius esse. *Ursin.* *Ne quid honori*] *Ursinus*, *oneri*: ut in eo ludat Velleius, quod aurum gravius sit cæteris metallis. Quasi vero reges oueris, non honoris causa, aureis aut argenteis catenis vinciri soleant. *Vossius.*

‘*Aureis vinctis*] Curtius de Dario; ‘*Agmen eorum tertio assecuti die; he tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciant, nova ludibria subinde excogitante fortuna.*’ Moris antiquitus pro dignitate captivum nunc aureis, nunc argenteis, nunc ferreis vincire catenis. De Aureis Clemens in *Pædagogico* lib. II. ‘*Istæ vero veram pulchritudinem obscurant, auro eam adumbrantes, nec intelligunt quantum in se delictum admittunt, se innumerabilibus vinculis alligantes, quemadmodum dicant apud Barbaros scelestos et maleficos homines auro vinciri. Captivos hos vinctosque divites videntur esse æmulate mulieres.*’ Ausonius de *Cræso*, ‘*Cræsum in amicis habet, vinctumque pedicis aureis, secum jubet, Reliquum quod esset vitæ, totum degeret.*’ Propert. lib. II. ‘*Aut regum auratis circumdata colla catenis, Actiaque in sacra currere rostra via.*’ Et Silius I. XVII. ‘*Ante Syphax feretro residens captiva premebat Lumina, et auratæ servabant colla catenæ.*’ Hinc in *Paneg.* Maximiano dicto: ‘*Xerxes Persarum Rex potentissimus, pedicas jecit aureas in profundum, Neptunum se dictitans alligare.*’ De argenteis Dio I. XLIX ‘*postquam custodes gazæ non obtemperarunt, et qui in armis erant, Artaxam maximum natu inter filios, regem ejus loco constituerunt, argenteis Artabazum catenis vinxit, quia nimirum turpe erat, regem ferreis in catenis haberi.*’ Ammianus de *Arsace*, a *Sapore* capto: ‘*Eumque effosis oculis catenis argenteis, quod apud eos vanum suppliciorum æstimatur esse solatium, exterminavit ad castellum Agabannum nomine.*’ *Schægk.*

Bellum patriæ inferre constituit] Ovidius *Metamorph.* lib. XV. ‘*Romani que ducis conjux Ægyptia tedæ Non bene fisa cadet, frustra que erit illa minata Servitura suo Capitolia nostra*

Canopo. De amore Antonii in *Clædipatram* Horat. lib. *Epopæon.* *Idem.*

Liberum patrem] Sed etiam *Athenis.* Athenæus e quarto Socratis *Rhodi.* Seneca *Suasoriar.* I. Dissensionem *Senecæ* et *Dionis* in dote motarunt *Junius Animad.* v. 1. et *Lipsium:* Eandem insaniam insaniarunt *Antigonus* et *Caligula.* Athenæus IV. *Herodian.* alii. *Idem.* *Liberum patrem*] Unde et *Autovos vros* cognominatus est, teste *Plutarcho.* Alii aliorum Deorum æmulati sunt habitum et æmulationem; *Bacchum* autem pluribus imitari placuit, præsertim *Mithridati*, *Antigone*, *C. Mario*, *Alexandro M.* Vide *Schotti* observat. hist. III. §. et *Cl. Freinsheimii* not. ad *Curt.* IX. 10. 24. *Boecler.*

Cum redimitus hederis] Eodem habitu *Messallina* apud *Tacitum* lib. II: ‘*Simulacrum auctummi celebrans: ipse crine fluxo thyrsum quatens, juxtaque Silius hedera vinctus, gerere cothurnos.*’ Plura in *Commentario Lipsius.* Addi velim de *crinibus fluxis*, et hoc *Catulli* in nuptiis *Petei*: ‘*Sæpe vagus Liber Parnassie vertice summo Thyadas effusus euntes crinibus egit.*’ Et *Macrob. Saturnal.* lib. I. *Schægk.*

Thyrsum] *Thyrsus* erat hasta aculeata *hederis* tecta, in *orgiis Bacchi* gestari solita.

CAP. 83. *Et omnibus*] *Vulgo, in omnibus.* *Et omnibus*] Nonne equivulent, *in omnia venalem esse, et, in omnibus?* Ego discrimen non video. *Puto delendum posterius rō in, faciendumque, in omnia, et omnibus.* Deo objicit, *venatē ad omne facinus ac flagitium fuisse, et sine discrimine omnibus venalem breviter: ad quavis a quovis trahi auro potuisse.* *Lipsius.*

Cæruleatus et nudus, &c.] Di enim *Marini* antiquitas *cæruleo* habito. *Apuleius Miles.* de comitatu *Veneris* IV. ‘*Adsunt,*’ ait, ‘*Nerei filie chorum canentes, et Portunus cæruleis*

barbis hispida.' et lib. x. 'Ipse autem color Deæ divinus in speciem, corpus candidum, quod cælo demeat: amictus cærulus, quod mari remeat.' Et capite tecto arundine, Virgil. VIII. 'cum glauco tennis velabat amictu Carbasus, et crines umbrosa tegebat arundo.' Immo et Neptuno glauci oculi, teste Minatio in Octav. De Glauco posce Servatio ad illud Poëtæ: 'Et senior Glauci chorus Iouaque Palæmon.' Schegk.

Glauco saltasset] De Glauco vide Natak Comit. mythol. VIII. 4. Boecler. In convivio refrigeratus ab Antonio] Moneo distinctiunculam mutandam: *saltasset in convivio, refrigeratus ab Antonio*. Saltasse enim eum vult in convivio, non illic refrigeratum. Sed quid hoc verbi? significat intepuisse gratiam ejus apud Antonium, et calorem illum amoris mutasse in fastidii frigus. Utebantur et in re actionis sive recitationis hoc verbo, ut Snetonii Claudio scriptum, cap. 41. 'Cum primum frequenti auditorio commisisset, ægre perlegit, refrigeratus sæpe a semetipso.' Id est, frigore et fastidio sæpe affectus a sese. Rem enim ipsam, et teporem illum gratiæ sive amicitia, vocabant Frigus. Plinius lib. VIII. epist. 14. 'Interim Paulo' (recitanti) 'aliena deliratio aliquantum frigoris attulit.' Fabius: 'Rusticitas, et rigor, et deformitas adferunt Interim frigus.' Sed propius ad Velleii mentem Seneca epist. CXXIII. 'Votienus Montanus et amicitia Tiberii notus et frigore.' Quem scilicet Tiberius et ardentem amavit, et subito fastidivit. Nec peccet, qui Horatium sic explicet: 'majorum ne quis amicus Frigore te feriat.' nisi alio quoque hoc commode duci haud negem. Suetonii locum noviter corripo, Aug. cap. 66. 'Consideravit et M. Agrippæ patientiam et Mæcænatia taciturnitatem: cum ille ex levi rigoris suspitione, et quod

Marcellus sibi anteferretur, Mitylenas se contulisset.' Nam quis rigori hic locus? nec suspicio de eo esse potest, sed sensus. Scripsit vero *frigeris*: hac lata nostra mente: eoque, inquit, recessit Agrippa, quod alieniorem sibi Augustum suspicaretur, et præferri atque in gratia esse Marcellum. Terentii illud huc quoque fecerit: 'Nimirum hinc homines frigent.' Atque omnino amor, ardor est: fastidium aut defantio, frigus. *Lips.* In convivio refrigeratus ab Antonio] Ni fallor, est heic refrigerare, quod Plautus dicit 'frigidam suffundere.' *Acidal.*

Transfugit ad Cæsarem] Qui peccarunt in leges, statim etiam metunt, et per consequens, oderunt legum custodes. Itaque viderit Princeps, ut semper administratorum suorum delicta graviora puniat. Etsi enim forte peccantibus ex animo ignoscat, il tamen non tam putant sibi indulgeri quam temporari. Sic apud Cæsarem Civ. bell. III. 40. transfugiant tandem nobiles duo Allobroges, 'fortasse non se liberari, sed in aliud tempus reservari arbitrati;' ut ibi loquitur Julius; et nos exemplis selectis ostendimus ad Tacitum Histor. I. I. capitis vigesimi extremo. *Gruter.*

Id probatum a Cæsare] Principes non omnia puniunt, sed non ideo eadem probant. Valet enim ibi illud Curtianum lib. VII. 'Lyceates Alexander, quia primus Alexandrum, regem salutaverat, supplicio magis quam crimini fuerat exemptus.' Egrege Livius de Epirotarum legatis, petentibus a Senatu, ut in amicitia pristina esse liceret, lib. XXXVI. cap. 36. 'responsum datum est, quo veniam impetrasse, non causam probasse videri possent.' *Idem.*

Vir prætorius, &c.] Vir doctus et Rhen. vir prætorius, gravissimus pater, Sittii vocer. Est ille Silius qui postea Consul; cuius præter Dionem et

Appianum Suetonius meminit. Burr. vir e prætorius: forte, vir e prætoris. Schægkius.

P. Sili] Habet editio Rhenani. Alii emendarunt, *gracissimus P. Sili socius*. Quid si tentemus? *gracissimus patris Sili socius*. Sane non leviter hanc conjecturam firmant verba Augusti apud Suetonium in vita ejus: 'Accesserunt convivæ, Vinicius, ac Silius pater.' Sic enim Mss. auctoritate legere malim, quam *Silvius*, ut vulgo editum. *Vossius*.

Ac nefanda] Alii, miranda.

CAP. 84. *Cæsare deinde et Messalla Corcino Cos.*] Quæ in hoc et sequentibus duobus capitibus habentur, scripsit Florus IV. 11. quodque ibi Camers ac Freinshemius nominaverunt: quibus adde Propert. lib. IV. Eleg. 6. tot. et Paneg. Theodos. Lat. Pacat. c. 33. tot. *Boecler*.

Apud Actium] Luculenter describit doctissimus Poëta VIII. libro sui operis. Schægkius.

Remiges] [Vulgo, reges: contra quam lectionem ita Lipsius.] Torsit me olim, cum publice legerem, hic locus: credo et illam, quisquis intente leget. An reges a Cæsare firmissimi, ab Antonio inopes et imbecilli? Planissime contra est: nec dicam plurimi aut potentissimi, sed pæne omnes reges ab isto steterunt. Palam et vere ita Dio, *Συνομάχουσαν*, inquit, τῶν Ἀστυνῶν ὁ ἢ βασιλεῖς καὶ ὁ δουλοκρατορες, ἢ εἰσὶν, ὁ τῆ ῥῆν Ῥωμαίων ἀρχῆ τὸτε ὄν' ἐκείνων ὄσον γειννῶντες, ὁ μὲν ἀβροί, ὁ δὲ δὲ ἐρέων: *Commilitabant et auxiliabantur Antonio reges dynastæque omnes, ut breviter dicam, quicumque Romanum imperium, quod duobus iis tunc parebat, attingerent; alii ipsi coram, alii per alios et submissos.* Qainetiam in Plutarcho index, in quo nominatim reges Antonio adhærentes recensentur, non solum Orientales plerique omnes, sed transmarini. Si voles, vide. At apud Cæsarem contra

qui? Neminem reperio: imo *viæ ead* potuerunt, quia in illis partibus dumtaxat Italia, Illyricum, Gallia, Hispania, Africa, et insulæ interjectæ. In iis autem omnibus regionibus, quid tunc reges, nisi si forte in Africa? Ex ea ipsa Bocchnm eripit nobis, et transfert ad Antonium Plutarchus Jure ergo, ut dixi, hærebam. Quid autem est in re? Velleiane adulatio, uti tunc censebam? Minime: nec in scriptore, sed in scripto culpa, quam detectam nunc tollo. Scripsit Velleius *hinc remiges*. Vide μεταβολῆς a sceptris venimus ad remos. Sic oportet; et docebunt te Plutarchus et Dio, Antonium hac parte maxime peccasse, quod hiemem ceptis suis interposuerit: atque ita classis, quam paratam habuerat, valde viribus imminuerit: quoniam plerique remigum vel inopia aufgiebant, vel morbo peribant. Ita necessum habuit 'ex afflictissima Græcia,' ait Plutarchus, 'corripere viatores, agasones, messores, adolescentulos; iisque agræ etiam implevit naves.' Ergo vere hic scriptum *remiges* fuisse *inopia affectissimos* (quæ ipsa phrasis non apte cadit in reges): contra *firmissimos* Cæsar, recentes videlicet et bellis Siculis probe exercitatos. *Lipsius. Remiges] Vulgo, reges.* Philadelphum Paphlagoniæ, et Amyntam Galatiæ reges, forsitan intelligit Velleius. Hi enim ad Cæsarem transfugerunt; ut Dioni et Zonaræ traditum. Sed hoc paullo post evenisse, liquet ex Velleio, qui Amyntæ etiam meminit. Stabilis itaque manet emendatio Lipsii, *hinc remiges firmissimi*. Vide ejus Animadversiones. *Vossius.*

Navium hinc magnitudo] Aldus, Nav. hinc (vel hic) magnitudo modica; cum celeritate. Ut est in editione Wech. Alii *Nav. hinc magnitudo modica, sed celerior.*

Specie terribilior] In exemplari vestusto, specie et terribilior, unde Rhe-

namus legit *apocie erat terribilior*. Burserius, *specie terribilior*. *Specie terribilior*] Lips. putat legi etiam posse *terribiliora*. Schegk. edidit *ex aduerso illa specie terribilior*. Alii, *ex aduersa illa specie terribilior*. *Specie terribilior*] De Antonii navibus Dio lib. LIV. ait, eas ædificasse Antonium multo hostilibus majores; paucas trimemes, reliquas omnes a quaternis usque ad denos ordines remorum capaces. Vide Florum lib. IV. Schegk.

Leucas] Oppidum in Leucadia peninsula.

Patra] Civitas in Achaia prope Olenum. Vide Thucydidem lib. VI.

Rex Amyntas] Cum Beato vir doctus: *nam de illius exemplis vitæ natura Dolabella*, nullo sensu. Matthæus Klock acutissimi ingenii juvenis ex Rhenani, non male emendat, *inde illius exemplo mature Dolabella ad Cæsarem*. Schegk. *Rex Amyntas*] Atrox et aperta plaga: cui leve adhuc fomentum. Est qui legat, *Inde illius exemplo vir audax Dolabella*: alius, *inde illius exemplo mature Dolabella*. Uno verbo, nihil ad Bacchum. In antographo fuit (certe editio prima ita refert), *nam de illius exemplis vitæ nata Dolabella*. Vide nostram medicinam: *Nam Deillius exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Cassium*. Nihil juveniliter jactamus, sed prima illa sagaciter et vere eruiamus de Q. Deillio, sive, ut alii, Dellio: qui natura transfuga, et irrisus palam illo ævo. In hac re et historia, transfugisse, aperte scribit Plutarchus ‘Q. Dellium historicum.’ Dio hoc amplius ostendit, cum Amynta illum fuisse: et paulo post de transfugio addit. Quod ei est: nonne apposite hic quoque Amyntæ Velleius eum subjungit? Sed cur alteram *exempli sui tenacem*? Ludit, et merito in hominem usquam et nunquam fidum, et cujus jam ante nobilia aliquot transfugia. Ecce Senecæ patris verba: e quibus hoc quoque, quod emendavimus, a *Dola-*

bella ad Cassium, Requirit. Ille in Suasoriis: ‘Bellissimam tamen rem dixit Deillius, Messala Corvinus desertorem’ (melius et venustius scripti libri, *desultorem*) ‘bellorum civilium vocat: quia a Dolabella ad Cassium, a Cassio dein transmisit ad Antonium, ab Antonio ad Cæsarem.’ Et de Deillio quidem certum est: hoc de Dolabella si cui displicet, is legito: *exemplo sui tenax fuit et illo bello*. Quod certe haud sperno, nam et editionibus quibusdam absunt verba, *ad Cæsarem*; et videntur omnino huc translata e tertia abhinc linea, *transmisit ad Cæsarem*. Ceterum utro modo cumque leges, distinctiuncula et parenthesi sic juvabis: *Rex Amyntas meliora et utiliora secutus (nam Deillius exempli sui tenax fuit et illo bello) virque clarissimus Cn. Domitius, &c.* Nota amplius, videri in fine periodi legendum, *transmisere ad Cæsarem*, quia textus omnino sermonis exigit Amyntam quoque comprehendi. *Lipsius*.

Deillius] Melius reposneris *Deilius*. Nam Plutarcho, Diono, et aliis, dicitur Δέλλιος. *Vossius*.

Nisi nomine] Ita cum Antonius Cleopatras Artaxasden Armeniæ regem captum vincitumque, cum suis ostenderet; barbari neque alia humilitatis indicia edidere, ad que claris promissisque stimulabantur, neque aliter quam nomine compellavere, Cleopatram, non reginam vocantes. Dio auctor XLIX. p. 475. *Boecler*.

Transmisit ad Cæsarem] Lipsius mallet *transmisere*, cum ad plures referatur: potest tamen vulgata lectio tolerari. *Idem*.

CAP. 85. *Pro salute alter*] Ita Pacatus paneg. XII. c. 33. ‘Tanta erat dissimilitudo causarum, ut ab illis’ (Antonianos intellige) ‘fuerit Romani imperii appetita captivitas, ab his repetita libertas.’ *Idem*.

M. Lario] Legendum putamus, *M. Lario*, non *M. Lario*: et gentilis fortasse ejus est, qui in æreis Augusti

numismatibus dicitur P. LVRIVS. AGRIPPA. III. VIR. A. A. A. F. F. *Ursinus. M. Lario*] *Lario* est in Dione, et recte. *Lipsius.*

Sosioque commissum] Verum, *Sossio*. Pintarchus hæc omnia longe aliter, nec *Sossium* inter duces agnoscit. Dio vero etiam mortuum illum facit in levi pugna contra L. Tauresium: in qua, superventu Agrippæ, ipse et Tarcondimotus sint cæsi. Hoc paullo ante Actiacam pugnam. At ecce vivum eum iterum facit initio libri sequentis, et inter eos ponit, quibus ignoverit Cæsar. Quid dicam nescio, nisi haud unum *Sossium* fuisse. *Idem. Sosioque commissum*] *Lipsius, Sossio*. Et ita Græci. Sed Latini omnes cum Velleio *Sosium* vocant. Extant etiam numismata Antonii, in quorum adversa parte legitur, C. SOSIVS ZA. Cæterum, ne cum aliis erres, duo fuere *Sosii* in castris Antonii. Alter ante victoriam Actiacam in levi pugna contra L. Arruntium periit, teste Dione lib. L. alter post victoriam incolomitatem ab Augusto impetravit; teste eodem, libro sequenti. L. Arruntium dixi, non Tauresium, ut alii afferant, corrupta Dionis scriptura inducti. Nam ubi vulgo legitur, *Λουκίου Ταυρησίου ναυὸν ἄλλοις ἐφομοῦντας*, non dubito, quin rependendum sit, *Λουκίου Ἀρρουντίου*. Huic enim lævum Julianarum navium cornu commissum fuisse, ex Velleio nostro constat. *Vossius.*

Ut dubites] Cur Rhenanum non audiverunt verissime emendantem; *Viderit e suone?* Nam in autographo erat, *Videbit e suone*. Phrasis nota, et crebra veteribus in rejectione aut contemptu. *Lipsius.*

Fuerat] Melius, *fuerit*.

CAP. 86. *Ex quo*] Aldus Manutius legit, *ex quoque in quem*. *Ex quo in quem statum*] Notanter ita loquitur Noster, quippe designans initium veræ Monarchiæ. Qua diligentia etiam Dio LI. p. dum diem Actiacæ prælii (IV. Non.

VIIbr.) annotasset, ideo se istad præter consuetudinem suam fecisse, moneat, ὅτι τότε πρῶτον ὁ Καῖσαρ τὸ κράτος τῶν μόνος ἔρχεν, τότε καὶ τὴν ἀναρχίαν τῶν τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἐτῶν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀκριβοῦσθαι: Quod ab eo die primum Cæsar Octavius rerum potitus est solus, impertique ejus recensio præciæ sumatur ab hac die. Nec dissentire putandi sunt, qui a reditu Augusti in urbem Monarchiæ initium numerant. Vide Hist. misc. VII. 12. nam cetera nihil aliud, quam consummatio hujus victoriæ fuere. Hoc prælio nactus est eam potestatem, quam postea cepit Romæ exercere ac usurpare. Unde Dio ipse principio lib. LII. de hoc tempore: ταῦτα μὲν ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ, ταῖς δὲ δυναστείας, πρῶτε τε καὶ ἐπειτα καὶ ἐπικρατοῦς ἔσονται, καὶ ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἑσθόν. Ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι ἀδελφοὶ ἀρχαῖοι ἤρξαντο: Hæc itaque Romani primo sub Regibus, postea in Libertate, denique in principatibus certorum hominum, et gesserunt et experti sunt, annis DCCCXXV. Ex hoc autem tempore rursus penitus sub unius imperio capit esse Respublica. Quem locum eo lubentius attuli, ut eos refutaret, qui a Julio potius Cæsare, quam ab Augusto initia Romanæ monarchiæ numerant. Dio enim, ut par erat, ante hoc tempus, et post Libertatem, tantam *δυναστεία* sive dominationes agnoscit, hisque Julii etiam principatum accenset, qui neque diuturnus fuit, et mox repetita quamvis improspere libertate sublatus est. Itaque et Herodianus diligentissimi calanii scriptor, ab Augusti tempore Principatus initia numerans in præfat. sui operis, hanc veluti causam subjicit: ἐξ ὧν ἄρτι ἡ Ῥωμαίων δυναστεία μετέβησεν εἰς μοναρχίαν: nam ex eo tempore Romanorum potentia ad unius est arbitrium devoluta. Consentit Anrelius Victor, qui in Cæsariib. et Epit. I. observat Augusti tempore, et quidem post prælium Actiacum 'repetitum Romæ morém, unī patre-

sus parendi.' Non tamen invideri debet Julio Cæsari honor primi inter Romanos Imperatores loci. Accurate enim loquendo, de Julio et Octavio dici potest, quod Justinus de Philippo Maced. et Alexandro judicat, ix. 8. 21. 'Orbis imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius consummavit.' *Boecler.*

Philippis] Vulgo, *Philippis*. *Philippis]* Non ansum V. C. lectionem mutare, quæ est, *In campis Philippis, si sic licuisset*. Sane *Philippis* constanter etiam legitur in codicibus Mss. Aurelii Victoris. *In campis Philippis*, est, ἐν τοῖς Φιλιππεῖς. *Voss.*

Facturus fuerit] Videtur deesse modum. Mox quoque, ut videtur, multa desunt. *Rheman. Facturus fuerit]* Inepte, triumphum. Idem autographum, modum. Atque sequuntur hiulca et mutila sunt: nec ullum ingenium expleverit. *Vossius.*

At Sosium] Vulgo, *Ad solium alarunt in priaca gravitate celeberrimi fides, mox, dñi clementia luctatus sua Cæsar servavit incolumem*. Divina plane conjectura Cl. Puteani, ita hunc locum restituentis: *At Sosium L. Aruntii priaca gravitate celeberrimi fides, mox, &c.* Hoc sensu: vel quod L. Aruntius, seu potius, Arruntius, Sosium unum ex Antonianis ducibus occultavit: vel quod ei incolumitatem a Cæsare exoraverit. Cui rei egregie inservit Dionis locus ex lih. LI. ubi Sosium post fugam occultatum, et latentem, ab Augusto incolumem servatum scribit. *Idem.*

Clementia] Velim cum *clementia*. Lipsius.

Mea in Antonium majora merita sunt] Inter eximia hominum per civilia bella quietorum, sive mediorm ac mentris partis, Lipsius polit. vi. 6. 7. ubi de hoc argumento agit, hujus quoque Pollionis consilium dictumque laudat. Congruit Attici verbum, cujus exemplum in hoc genere sine

exemplo est. Cum Sulla, qui plurimum amaret Atticum, Athenis secum cuperet deducere adolescentem, 'Noli, oro te,' inquit, 'adversum eos me velle ducere, cum quibus, ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.' Corn. Nep. in vita Attici, iv. 3. *Boeclerus.*

Discrimine vestro] Legendum fuerat, aut *e discrimine*, aut *discrimini*. Sane multoties in Velleio *e* pro *i* scriptum offendimus, et quibusdam locis emendavimus. Cujus erroris fons, ut arbitror, vetus scriptura, qua *i* finale etiam, plerumque per *ei* diphthongum exarabatur. *Acidal.*

CAP. 87. *Non segnitè interemit]* Erat Antonio servus, nomine Eros, quem jam pridem hortatus fuerat, ut jussu ipsum interficeret. Is cum id, quod olim in se receperat, tum prætare jubere, stricto gladio, cum Antonium videretur icturus, averso vultu seipsum confodit, et ad heri pedes accidit. Tum Antonius, Bene, inquit, o Eros, qui, quod facere non poterat, mihi, quomodo faciendum esset, ostendisti: simulque vulnus sibi in ventrem ingessit, et in lectum se dimisit. Paulo post, Cleopatram vivere cognito, statim tollendum se famulis præbuit: manibusque eorum ad fores usque domicilii, in quo ea erat, portatus est. Cleopatra foribus non apertis de fenestra se conspiciendam præbuit; catenisque et funibus demissis, iis implicatum ipsa, et duæ, quas solas secum in munimentum receperat, mulieres attraxerunt. Qui interfuerunt, nullam eo miserabilius spectaculum exstitisse asserunt. Plutarchus.

Morte redimeret] Tali sententia Tacitus de Sempronio Graccho A. 1. 53. 7. 'Constantia mortis haud indignus Sempronio nomine: vita de, generaverat.' Contra de Juventio Laterensi Noster supra: quem 'vita et morte consentaneum' dixit. *Boecler, Illata aspide]*. Verba sunt partium

taxata, partim corrupta; quæ ita restituen-
da phtamus: *At Cleopatra, frus-*
fructis custodiibus, illata aspide smui,
morsus ejus, expers mullebris metus, spi-
ritum reddidit. Ursinus. *Aspide*] Tres
apidum species facit Galenus, et ex
eo Aëtius, *χερσαλας, χελιδονίας, et*
τρουδας. *Χερσαλας* dictæ, quæ in me-
diterraneis degebant, cum Chelido-
niæ circa ripas fluminum colerent,
et præcipue Nili. *Τρουας* dicta quia
inspuendo perimit, non morsu, sed et
tardius conficit. Omnium commune
στυπτήριον, somnus, et dormiendi libi-
do, ac sine sensu aut dolore mors.
Chelidonia cum Sistro et Osiride inter
mysteria et initia Isiaca semper pin-
gitur. Ovidius: 'Siatraque erant,
namquamque satis quæsitus Osiris,
Pleaque somniferis serpens peregrina
venenis.' Serpentem peregrinam
vocat aspidem, id est, *Ægyptiam*,
quia in Europa non viseretur. Errore
igitur communi ductus Strabo, vel
aliud agens, aspidas in aliis regionibus
ponit. Quas enim vulgo vocamus
Aspides, nullam habent fere commu-
nem notam cum illis quas veteres
describunt. *Salmasius.*

Morsus sane ejus] Alii, in *morsus sane*
ejus. Acidalius non citra rationem
transponit, *morsus ejus, sane expers*
mullebris metus. Boecler.

Spiritum reddidit] Anno ætatis 39.
Vise Horatii Odam 37. Carmin. 1.
Schegk.

Parmensis Cassius] Hist. miscell. vii.
10. 'Interea jussu Cæsaris occisi
sunt, major Antonii filius, et P. Ca-
midius, infestissimus quidem Cæsari,
sed et Antonio infidus, et Cassius Par-
mensis, ultima violati patris vltima,
et Q. Ovinius,' &c. Omnino autem
non videtur repudianda admonitio
Aidi, qui pro vulgato (*ut dederat Tre-*
bonius) legit, *ut dederat primus Tre-*
bonius. Certe particula *συγκριτικῆ* frigide
usurpata videbitur, si ad necem potius
quam ad aliquam necis repletorum
referatur. *Boecler.*

Ut dederat Trebonius] Legit̃ ex Ci-
ceronis Philippicis, et ex Latini her-
monis observatione: *ut dederat primus*
Trebonius. Manut.

CAP. 88. *M. Lepidus*] Conjuratiõnis
Lepidi, meminere Sueton. Ang. 19.
Liv. Epit. cxxxiii. Dio liv. p. 667.
Seneca de clem. i. 9. *Boecler.*

C. Mæcenat] A taciturnitate com-
mendatus Horat. lib. ii. Sermon. 6.
'Et quæ rimosa bene deponuntur in
aure.' Ad Suetonii cap. 66. [Nuper
vita Mæcenatis a Meibomio edita.]
Schegk.

Equestris] Fuit equestris tantum ge-
nere, inquit, sed illo præceteris claro
et illustri. Nota ejus prosapia He-
trusca præconis Horatianis, Propertianis,
atque aliorum. *Acidal.*

Non minus Agrippa, &c.] Inter præ-
cipuos Augusti amicos, imo principes
amicorum fuit Mæcenat; cum ex-
ceptione tamen ultimi temporis, quam
Tacitus suppeditat A. III. 30. 6. 'Pro-
vecta enim atate' (quod et Sallustio
Crispo acciderat) 'speciem magis in
amicitia principis, quam vim tenuit:
fate potentis, raro sempiternæ; an
satias capit, aut illos cum omnia tri-
buerunt, aut hos cum jam nihil reli-
quum est quod capiant.' Ad Lips.
polit. III. 11. 20. et 21. ubi egregia
quædam annotata. Scip. Amirat. dis-
sert. polit. ad Tac. lib. III. 4. Eneck-
elium in Seiano. *Boecler.*

Angusto clavo] Vulgo, *angusti clavi.*
Angusto clavo] Ita recte. Sed *quærens*
an convenit? Ille vero planissime
contentus vixit, nec opus vocula hæc
imminuente vel ambigente. Magis
ad Mæcenatis ingenium bene *conden-*
tus, vel *plane.* Lips. *Angusto clavo*]
Equestris ordine: nam clavo equites et
senatores discreti. Lampridius in
Severo: 'Tum satis esse constituit,
ut equites Rom. a senatoribus clavo
discernerentur.' Quid fuerit, eruditè
dissert Cujac. Observat. lib. xii. cap.
39. *Schegk.* *Angusto clavo*] Tun-
icarum duo genera reperio, cum clavo

duum, alterum simplex: clavi autem vel lati, vel angusti: lati omnium, qui vel patre senatore, vel equites nati essent, non a primis annis per omnem ætatem, sed ab auno XVII. que etiam virilis toga sumebatur, ad annum ætatis senatoriæ, que anno curiam ingredientibus remanebat ejusdem tunicæ jus: sin autem senatoriam dignitatem non assequerentur, vel, quia nolent, otiosam ac tranquillam vitam honoribus anteponentes; vel, quia non possent, gratia destituti, lato clavo deposito, angustum sumebant. *A. Manutius.*

Nec minora consequi potuit] Forte legendum, *nec majora consequi non potuit.* Rhenan. *Nec minora consequi potuit*] Profecto verius Rhenani, *nec majora consequi non potuit*; cui argumenta dicerem, et vitii occasionem adderem, si requirere quemquam putarem. De Mæcenate, in Elegia, etsi non nimis eleganti, super obitu ejus: 'Major erat potuisse, tamen nec velle triumphos. Major res, magnis abstinnisse, fuit.' E qua et alia multa, de Urbis custodia, de molitie, de otio, de fide in Augustum, huc referri queunt. Sed Propertius insignite, lib. III. Eleg. ad ipsum Mæcen. 'Mæcenas, eques Hetrusco de sanguine regum, Intra fortunam qui cupis esse tuam.' Et deinceps ibidem: 'Quum tibi Romano dominas in honore secures, Et liceat medio ponere jura foro: Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes, Atque onerare tuam fixa per arma domum: Et tibi ad effectum vires det Cæsar, et omni Tempore tam faciles insinuantur opes: Parcis, et in tenues humilem te colligis umbras, Velorum plenos subtrahis ipse sinus. Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos Judicia, et venies tu quoque in ora virum: Cæsaris et famæ vestigia juncta tenebis. Mæcenatis erunt vera tropæa fides.' Que ideo prolixius descripsi, ut supersuam ab iis de-

fenderem correctionem. Negat quidam recte dici, *vestigium famæ*: negat, *vestigium tenere*. O Di! quam multi ergo latine nescierant homines latinissimi, et e quorum ipse scriptis latinitatem nobiscum hausit? Nam exempla quid afferam? Sed reponit, *famæ fastigia juncta tenebis*: quod quidem non magis convenit, quam quod minime. Hoc dicit enim Propertius: Quænamque vestigii fama Cæsaris porriget, eodem fama etiam tua: que fama Cæsar penetrabit, eo tu junctum; ita juncta famæ vestigia tenebis. Tantum quippe fide tua in Cæsarem meruisti, tantum modestia: quæ in veris trophæis numeranda, nec magnis aliorum triumphis inferior habenda. Qua in explicatione sequor veteriorum codicum lectionem, *magnos æquabunt ista triumphos*: que res visa nobis accommodatior, cum aliis argumentis, tum quia de trophæis statim subjicitur. *Acidal.* *Nec minora consequi potuit*] Merito suspectum fuit Lipsio illud *pæne*. Utique vixit non *pæne*, sed *plane* contentus angusto clavo; nisi tamen ita velle interpretari, Mæcenatem *pæne* nihil supra equestris dignitatis modum optavisse: mansit quidem in illo ordine, sed non una ratione supra equitum dignitatem honoratus est. Quod autem idem vir doctissimus sequentia verba in aliam faciem reformat et rescribit; *nec majora consequi non potuit, sed nunquam concupit*: minime id quidem ferendum autumo, cum haud dubie sensus optimus in vulgata sit: *potuisse Mæcenatem non minora consequi, sed non tam concupivisse.* Boecler. *Sed non tam*] *Tam* pro valde, ut Plant. 'Ferozem facis, quia te herud tam amat.' Et Plinius, notante Amplissimo Brissonio; 'Oratores quidem ambo, sed tam dispari ingenio.' Schegk.

Per summam quietem] Quod sæpius monere poteram, semel notabo, quam sit sua expositione Velleius *retrudens*

καὶ φθώρας. Eoꝛe quam paucis verbis quantum politiciæ artis hic inclusit! Nonne enim omne et consilium et encomium opprimendarum conspirationum in eo versatur, ut dissimulata speculatione veluti aliud agendo, et per speciem otii, consilia scelerata observentur, et in ipsa temeritatis molitione deprehendantur? deprehensa autem celeriter et absque omni *ῥευσσῆς* vindicentur, prius quam tumultus aliquis exoriri, rerumque aut hominum perturbatio intervenire possit, quæ plerumque difficilem eam medicinam reddit? *Boecklerus*.

Servilia Lepidi uxor] Atqui nupta juniori Lepido fuit Antonia, M. Antonii Triumviri filia: quod ita in Dionis XLV. extremo libro leges. Scire licet igitur, illa spreta aut mortua, alteram superduxisse. *Lipsius*. *Servilia Lepidi uxor*] Fidem vix mereri videtur, quod de Servilia narrat Paterculus. Sans omnes antiqui id uno ore Porciæ, Bruti conjugis, adsignant. Altumque de Servilia silentium apud Valerium Maximum, diligentem rerum talium notatorem, quique iisdem temporibus vixerit. Ut hæc mittam, nemo historicorum Serviliam Lepidi uxorem dixit; sed Antoniam, triumviri filiam: ut apud Dionem l. XLV. legas. Quæ etiam satis verisimilia videantur, tamen Velleio non ausim fidem detrahere. Nam factum, illud Serviliæ etiam respicere videtur *Ælianus* lib. XIV. cap. 45. Variæ Hist. *Γνωσκίας τῶν Ρωμαίων ἐπαινοῦμεν, Κερρῆλαι, καὶ Πορτῆλαι, καὶ Κεστῖλαι*. Quæ enim fuerit illa *Cestilia*? Censuerim *Κερρῆλαι* reponi debere. Potuit enim eam Lepidus, Antonia spreta vel mortua, superducere. *Vossius*.

Vita igni] Id est, ardenti. *Vita igni*] Hinc Aristoph. *πῦρ ζῆ*: et 'viva Incernæ,' apud Horatium. Imo et passim ab auctoribus vita igni adscribitur. Alio plane modo 'vivum sulphur' vocant Latini, quod Græci *ἑσσυρος*, hoc est, ignem non expertum.

Vide Plinium lib. XXXV. 15. *Vossius*.

CAP. 89. Quo occursum] Notat Dio ad hanc rem, 'Decretum a Senatu, ut si urbem ingredienti virgines Vestæ, Senatus populusque cum conjugibus ac liberis occurreret.' Libro II. *Lipsius*. *Quo occursum*] Hand opus erit huic loco emendationibus, si ejiciatur vocula *occursum*, nata e glossa marginali, mea quidem sententia. *Gruter*.

Representavit] *Lipsius* malit *representavit*.

Vicesimo anno] Nam a Lentulo et Marcello coss. quibus civilia arma primum sumta, usque ad Casarem v. et Sex. Apuleium coss. quibus posita sunt, tot anni numerantur. Quæ deinceps Augustus gesserit, habes quoque apud Virg. *Æn.* VIII. et Ovid. *Met.* xv. *Schegk*.

Allecti duo] An ergo jam octo prætores? Certe illis 'octo prætoribus,' qui antea erant, jam Julius Casar duos primo, mox plures adjecerat. Sed Velleius noster Julianum numerum, quippe extra ordinem et ad tempus usurpatum, negligere, ac de octonario ordinario, cujus passim apud Ciceronem mentio, loqui videtur. Ceterum de numero prætorum varie aucto imminutoque egit *Lipsius* in excurs. ad Tac. A. t. 14, 4. *Boeckler*.

Antiqua Reip. forma] Quæ illa forma? an libertas? Adulatur hic Velleius. Quanquam de simulatione Augusti verissime equidem dicitur. Nihil magis Augusto inter imitia curæ, quam, simulacro Libertatis ob Reip. improvidis populi animis objecto, vim principatus interim complecti et intendere. Est enim omnis dominationis novæ arcanum primum, simulatio antiquæ, quod nec Tiberius postea omisit usurpare. *Idem*.

Revocata] Scribo *renovata*: cum et venustius ita sit, et paullo ante vox eadem *revocata* fuerit: cujus iteratio per se est invenusta. *Acidal*.

Leges emendatas utiliter, &c.] Suet. Aug. 34. 'Leges retractavit, et

quidam ex integro sanxit.' Hist. miscell. vii. 19. ' Clausis Jani portis, Remp. quam bello quæsierat, pace nutrire et amplificare studens, leges plurimas statuit, per quas humanam genus libera reverentia disciplinæ morem gereret.' Aurel. Vict. Epit. 1. ' Leges alias novas, alias correctas protulit suo nomine.' An illa, *suo nomine*, a glossatoris manu sunt, qui in margine forte explicandæ vocis, *protulit*, adscripsit? Flor. iv. 12. 65. ' Hinc conversus ad pacem, pronum in omnia mala et in luxuriam fluens sæculum gravibus severisque legibus multis coërent.' Addendus Dio lvi. et alibi, et Tac. iii. 28. 3. ' Sexto demum consulatu Cæsar Augustus, potentis securus, quem triumphu jussit abolere; deditque jura, quæ pace et principe uteremur.' Quæ postrema verba Clapmarus ex ratione arcani politici, quæ præsentis statui semper accommodari leges solent, explicat: alias enim Regno, alias Aristocratia, alias Democratia convenire. Itaque Augustum suas leges rationibus Monarchicis accommodasse. Arcan. ii. 10. Fortasse tamen, consideratis omnibus, quæ meditationem hujus loci juvare possunt, potius audienda est Freinsheimiana paraphrasis: ' jura constituit ita comparata, ut eorum beneficio certa restitutæ tranquillitatis bonique principis utilitas ad civitatem pertingeret.' *Boecler*.

[*Sine asperitate*] Suet. Aug. 35.

[*Principes viri, &c.*] Suet. Aug. 39. ' sed et ceteros principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate quisque monumentis, vel novis, vel relictis et exultis, urbem adornarent.' Tacitus ita de hoc more loquitur A. iii. 72. 1. ' Erat etiam tum in more publica munificentia; nec Augustus arcebat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias et exundantes opes ornatum ad urbis et posterorum gloriam conferre.' Quæ verba mag-

nam *pellexit* habent, monente Casaubono, si cum Velleio et Suetonio conferas. Sed Tacito Monarchici aspici consuetudo in mente fuit, quasi diceret: Etiamsi alias monarchis et Principes, ut alia publice gloriosa, ita publicorum operum magnificentiam sibi debebant aut poterant vindicare, tamen Augustus non obstitit, imo (quod Noster jam addit) stimulum adjecit Principibus viris, ut publicis operibus struendis aut instaurandis suas opes collocarent. Non erraverit forte, qui in adjecta Taciti voce, *exundantes opes*, arcani latentis rationem sibi pateretur insinuari. Timentur, in novo præsertim Principatu, magnæ opes, virique tum alia claritudine, tum exundantibus divitiis nobiles: unde callidum istud, ab impio ore apud Tacitum A. xi. 1. 2. ' auri vim atque opes Principibus infensas,' in exitium egregii hominis valuit. Sed et Aristoteles Pol. v. 8. inter provisiones conservandæ reip. ponit, ' ne quis sinatur nimium opibus abundare.' Unde magistri dominationis variis artibus locupletissimum quemque in prædam corripiunt. Verum id improbum est et nullo modo ferendum; sicut et Aristotelicum illud *laudare*, quo alibi et docere et velare remedium ejus rei voluit, magnæ multæque cautionis est. Quanto melius Augustus in summis publice decores et utiles, specie honoris et gloriæ, illexit (ita enim signanter loquitur Noster) viros principes! Hoc ego pro omnibus arcanis Regibus commendandam duxerim: cum præsertim omnis ea laus judicio posteritatis ad ipsos redundatura sit, neque unquam deerunt occasiones, quibus induci volentes possint ad ararium sublevandum et magnificentiam publicam augendam. *Boecler*.

[*Usque ad undecimum*] Accurate Suetonius Aug. 26. *Idem*.

[*Nam dictaturam, &c.*] Sueton. Aug. 52. ' Dictaturam magna vi offerente

populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus est.' Item Dio tradit principio lib. LIV. verbaque *επιπλασι* consilium Augusti declarat: *την τε γαρ ξουβριαν και την τιμην και οτις τοις δικτατορας εχου, ορθως ες τε επιφθορον και το μωρητον της επικλησεως αυτων εφωλδισατο*: Recte, inquit, declinavit invidiam et odium hujus, quam offerrebant, appellationis: quippe qui et honorem et potestatem dictatoria majorem jam haberet. Quippe ut olim Regnum, propter tyrannidem Tarquiniorum, ita Dictatura propter odium dominationis Sullanæ Julianæque sub titulo hujus potestatis exercitæ, in flagrantissimam omnium detestationem venerat. Atque sicut Regnum, iustitio Valerii, ita Dictatura, lege Antonia, ex rep. jam in perpetuum quasi exilium erant relegata. Itaque singulare arcanum prudentiæ Augusti latet in istis apud Tacit. A. I. 9. 5. 'non regno tamen, neque Dictatura, sed Principis nomine constitutam impub.' Licet enim hand dubie Regis nomen in terris angustissimum sit (sicut amplius dicitur in libro de Auspicio Regio, quem adornamus) tamen Augustus, merito temporariis serviens, re ipsa contentus fuit; nomen, quod ex superbia in invidiam venerat, remisit; cum præsertim vellet videri libertatis restaurator, sicut paulo ante dictum est, ergo non expediebant huic simulationi dominantia nomina, aut eorum quidquam quæ libertatis eversores usurpaverant. Florus IV. 12. 66. obscure potius et de oblata tantum dictatorio nomine loqui, quam in re tam nota prorsus errare, existimandus forte fuerit, cum scribit: 'Ob hæc tot facta ingentia, Dictator perpetuus, et Pater Patriæ dictus est.' Dictus sane est ab offerentibus Dictaturam, sed deprecatus est honorem. *Idem. Nam dictaturam, &c.*] Eutropius ad lib. I. sub dictaturæ nomine et honore regnasse docet. *Schlegel. Tum constantè repetit*] Valde er-

rant Brissotius et Popma: qui *το ταν*, pro *valde*, poni asserunt. Nam quam heic non pronomen, sed adverbium, eique *το ταν* opponitur. Neque unquam absolute *ταν* pro *valde* locutum reperias: non magis sane quam *αδω*. Quæ particulæ plerumque præ admiratione, aliave causa, reticere quiddam indicant. Et ita capi possit illud Plinii Nat. Hist. lib. VII. cap. 49. a Popma firmam sententiæ adductum: 'M. Cælius Rufus' (sic lego) 'et C. Licinius Calvus, eodem die geniti sunt; Oratores quidem ambo, sed tam dispari eventu.' Vix tamen dubito, quin tamen ibi sit reponendum: quomodo reperie in Mss. et veteri editione Parmensi. *Vossius. Pacatusque*] Nec incommode, *pergratusque*. Lipsius.

Fatigent] Legebatur *fatigans*. Porro, quod Lipsius, pro *subjiciamus*; mox legit *subjiciamus*, ea mutatione non videtur opus esse. *Bœclerus. Fatigans*] Hæc cum præcedentibus nullam efficiunt sententiam; ni scribas *fatigant*, aut potius *fatigent*. Si paulo quid amplius tibi indulgeas, possis non minus apposite *flagrant*, hocque, ut fatear, vix me teneo quin reponam. *Acidalius*.

CAP. 90. *Coalescentibusque Reipublicæ membris*] Tria hæc verba quæ vulgo adduntur, et coram altero, Aldus tollit, atque alii illo dace. Nec nego sententiam absque his probam esse: unde tamen sic frustra irrepserint? Mutari melius videatur, et *curante eo que tam langu*: nempe Augusto salutarem curam et medicinam adhibente reipub. laceratæ. *Lipolus. Coalescentibus, &c.*] Vulgo, *coalescentibusque reip. membris, et coram altero, que tam langu armorum series laceraverat*. Træ voces, et coram altero, quidam tollunt. Mihi cum audaciam assumeret non ausim, præsertim cum vulgaris lectio Mss. auctoritate suffusa sit, nisi quod in eo fuerit altero. Ego legendum arbitror: *eo curante serie, que tam*

longa, &c: Ut dicat Paterculus, serie Augustam curam medicam contulisse membris reip. laceris. Lipsium tentasse video: *et curante eo, quæ, &c.* Sed verborum nexus nostræ conjecturæ plus videtur favere. *Vossius.*

xx. et cc.] Obscurum sive multum est: et intellige *annos*, aut adde. Hoc sane vult, annos CCXX. medios esse, a quo tempore vinci Dalmatia cepit ad nunc victam. Primum autem bellum in Illuros et Dalmatas fuit sub Teuta eorum regina: anno DXXIX. Postremum nunc cum victi et domiti ductu Tiberii, auspiciis Augusti, anno DCCXLII. Facilis supputatio. *Lips.* xx. et cc.] Omnino videntur esse addendi *anni*: nam subintelligere durum fuerit. Vide de his et Alpibus nationibus Flor. iv. 12. quæque Freinsheimiana industria ibi annotantur. *Boeclerus.*

Ad certam confessionem] Ita fere supra in recensione provinciarum: 'Certam Hispanis parendi confessionem extorserat.' *Acidal.*

Hispaniæ] *Justinus* XLIV. 2. 7. et XLV. 5. 7. et 8. *Jo. Gerundens.* Paralip. a lib. iv. usque ad fin. *Thuan.* Hist. i. *Boecl.*

Quem usque, &c. exexerat] Hæc omnia parentibus comprehendenda censet *Lipsius.*

Imperatoribus] Nonne odiosa, imo falsa vox, *imperatoribus*, cum mox, ut novum quid, subijciat *Velleius*, 'illa tot consulares, tot prætorios absumpsit duces?' Certe vel V. C. lectio id doceat, quæ est, *ut amissis prætor imperatoribus exercitiisque.* Unde scribendum arbitror: *Ut amissis prætoriiis et imperatoriiis exercitiis:* aut *prætoriiis imperatoriiisque exercitiis.* Sane hæc duo supra etiam junxit *Velleius*, ubi de *Statio Murco* et *Crispo Marcio* dixit, 'prætoriiis viris imperatoribusque.' *Vossius.*

xx. annorum] Qui plurimum numerarunt, annos fecerunt XIV. belli *Viriathini*: ut *Livii Epitoma*, et *Florus*. *Appianus*, 'annis' duntaxat 'octo id

bellum gestum' aperte scribit. *Aperite*, inquam, atque etiam exacte. Nam ille numerat ab anno DCVI. quo proprie id cepit: *Livius* et *Florus* ab anno DCI. quo *Lusitani* rebellarent, non tamen *Viriatho* duce. Sed quis conexa bella fuerunt, confundunt. Quorum hæc? ut prælargum falsumque esse *Velleianum* numerum constet, et parte altera truncandum; *Contumelioso* X. *annorum bello*, legito; et *Justinum* auctorem habeto: 'In tanta seculorum serie nullas illis dux magos, præter *Viriathum*, fuit: qui annos decem Romanos varia victoriis fatigavit.' *Lipsius.*

xx. annorum] Puto XV. Tot enim annis circiter duravit bellum, quod *Viriatho* potissimum duce gestum. *Lipsio* placuit, X. *annorum.* Cui hac in re non faveo. Scio quidem *Viriathi* imperium non ultra patere; sed videtur *Velleius* de duratione belli potius, quam annis imperii *Viriathi* loqui. Et hac ratione etiam defendi possint *Epitoma* *Livii* lib. XIV. et *Florus* lib. II. 17., qui *Viriathum* XIV. annos cum Romanis bellasse scribunt. *Vossius.*

Numantini belli] Vide *Florum* lib. II. cap. 17. et 18. ubi tota *Historia* narratur.

Per quinquennium] Atqui octo annos bellum hoc *Sertorio* duce gestum, et octavo ipso cæsus. An ergo *octennium* hic legimus? an vult priores quinque annos ambignos, reliquos non sic fuisse? *Lipsius.*

CAP. 91. *Phraates*] *Dio* et ceteri scriptores *Orodis* filium *Pacorum*, non *Phraatem*, edunt, ut fortasse hic quodque *Pacor*, pro *Phraates*, reponendum sit. *Ursinus.* *Phraates*] *Desidero* hoc loco majorem in *Ursino* euram; qui, pro *Phraates*, substituit rectius posse putat *Pacor*. Nam hunc, ait, historicorum consensus *Orodis* filium facit. Quasi vero *Orodes* plures habere filios non potuerit. Imo ex *Justino*, *Dione*, *Zonara*, ac aliis, triginta eum filios habuisse constat, interque eos

Pacorum et Phraatem. Prætorum quoque ratio Ursini conjecturam respicit. Nam ex hisdem auctoribus, imo et Velleio, constat, Pacorum ante fugam Antonii a Venditio jam fuisse occisum. *Vossius.*

Remissa sunt] Florus iv. 12. 83. cum declamatoria *σποδὴν*: 'Parthi quoque, quasi victoriæ pœniteret, rapta clade Crassiana ultro signa retulere.' *Boeck.* *Remissa sunt*] Recepta a Tiberio. Sueton. August. 21. Tiber. 9. *Schegk.*

Quod cognomen] Nili Planci sententia senatus inddidit, ex ante diem 16. Kal. Februar. Censorinus c. 21. Contra Ovidius Idibus Januariis, Fast. i. 'Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos Segmaris flammis viscera libat ovis. Redditaque est omnis populo provincia nostro, Et tuus Augusto nomine dictus avus.' De vocis significatione idem, Suetonius, Dio, Eutropius. *Idem.*

Consensus] Melius quam vulgatum *consensum.*

L. Murena et Fannius Cæpio] Recte Velleius jungit hos duos, tanquam unus conjurationis populares, sive principes. Ita enim Dio LIV. p. 598. et Sueton. Tib. 8. *Boecler.*

Rufus Egnatius] Suet. Aug. 19. Dio. LIII. p. 587. et seq. Senec. de clem. i. 9. Tac. A. i. 10. 8. *Idem.*

Ut ei præturam continuaret] Non quia bis Prætor: sed hoc modo vult, continuasse eum et junxisse Præturam Ædilitati. Opus enim intervallo annorum erat a magistratu ad magistratum: Egnatius id neglexit. Ipse Velleius ita interpretatur pagina sequens, ait, 'Præturam Ædilitati junxisset.' Dio idem indicat lib. LIII. *Lipsius.* *Ut ei præturam continuaret*] Tò ei refer ad ædilitatem. Errat vero Acidalius, qui, pro ei, mallet et rescribi. Docet hoc ipse Velleius paulo post, his verbis: 'C. Sentius Saturninus, &c. Egnatium florentem favore publico, sperantemque ut præturam ædilitati, ita consulatum præ-

turæ se juncturam, profiteri vetuit.' Liqueat ergo, *continuare* Velleio nihil aliud esse, quam, *continuo jungere.* *Vossius.*

Abditusque carceri] Verus arbitrator *addictusque.* *Acidal.*

CAP. 92. *Protraxisset*] In lucem protulisset.

In campum] Martium.

Prætura] Præturam videtur vocare *propræturam.* Nam Egnatius, cum se candidatum profiteretur, propræturam gerebat. Prætor autem fuerat ante septennium, ut apparet ex Dione lib. LIII. ubi tamen pro *Μάρκος* 'Εγνάριος 'Ρούφος, perperam perscriptum, *Μάρκος δ' Γνάρριος 'Ρούφος.* *Voss.*

Audita visis, &c.] Sententiam etiam alii bene dictam cum expolitione et interpretatione rationis, quæ subest, effert Velleius. Valde enim subtile est illud: 'præsentibus nos obrui, veteribus instrui credimus.' *Boecler.*

CAP. 93. *Marcellus*] Servius in Virgilio vita ita loquitur: 'Cui' (scilicet Augusto) 'tamen multo post perfecta demum materia, treis omnino libros recitavit, secundum videlicet, quartum, et sextum; sed hunc præcipue ob Octaviam, quæ cum recitationi interesset, ad illos de filio suo versus, TU MARCELLUS ERIS, defecisse fertur, atque ægre refocillata, dena sestertia pro singulo versu Virgilio dari jussit.'

Per M. Agrippam] Agrippa enim summopere a populo diligebatur, neque parum meritis suis in rempabl. et Augustum fidebat: ideo nec Augustus ausus est Marcellum ei præferre. Unde prima offensionum inter Marcellum et Agrippam semina; quæ ne erumperent, Augustus sub specie ministeriorum principalium Agrippam ablegavit. Dio LIII. p. 593. ubi etiam de magnificentissimo Marcelli munere. Adde Sueton. Aug. 66. *Boecler.*

Secure] Vet. editio *securos.* Ex quo legendum conjicit Lipsius *securis.*

Decessit] An in Stabiano? *Vissum* namquam satis laudato Scalligero ad

Propertium; non Lipsio, cui, Baïis; quem adi ad Tacitum. *Schegh.*

Filiam Caesaris Juliam] Coactus repudiare priorem uxorem, quamvis esset sororis Augusti filia. Matrimonii hujus causa duplex: altera e temporibus et negotiis petita: (volebat enim Augustus, cum abesse Roma cogeretur, ad coercendas subnascentes turbas præficere urbi Agrippam: qui prudentia tantæ rei par, etiam dignitate principalis matrimonii ad venerationem publicam provehendus videbatur:); altera e profunda ratione status, quam vocant, sive potius e consiliis dominationis; dam callidissimus Mæcenas in aurem Principi insusurrat, 'Agrippam jam tantum fecisti, ut vel gener tibi asciscendus vel occidendus sit.' Heu! quantus ab extremo in extremum saltus! nimium ille quidem, nimium magnis aulis familiaris. Adeo inter summa et ima apud *Statistas*, si volunt ita appellari, nihil medium est. Adi Dionem Liv. p. 600. *Boecler.*

CAP. 94. *Quo bimo nato*] Nemo non videt, legendum esse *trimo*; ex loco superiore cap. 75. Nam etsi bimum nominavit, tamen ab eo tempore ad nuptias annus fere intercessit. *Manutius.* *Quo bimo nato*] Schegkius ediderat, *Quo prius nato.* Legebatur, *quo primo*, unde Aldus fecerat, *quo trimo.* In variantibus Lect. a Raphelingio editis, *quo bimo*: utrumque (*trimo* et *bimo*) habet, quo se tueatur. *Boecler.*

Visusque prætulit principem] Id videtur ita emendandum: *visusque prætuleraut principem*, &c. nam præcedit, *operari potuerat*, &c. Sententia vero respicit Euripideum illud, *Εἶδος ἄξιον ὑπερβίβος.* *Ursin.*

Maximamque difficultatem annonæ] Suetonius etiam in Tiberio c. 8. testatur: 'eum curam administravisse annonæ, quæ arctior inciderat.' Crebra ea difficultas Romæ: indeque magna laus aut odium recte secusve administrantibus. 'Sane annonæ cura

aliquando Pompeio non minus addidit gloriæ, quam pulsus ambitus campo, exactus hostis mari, oriens triumphis occidensque lustratus: teste Plinio in Panegy. 29. vide Dion. Liv. pr. Lips. elect. l. 8. Ceterum quæ illa, et cujus tam sollers cura, sufficere potuit rei annonariæ Romanorum ac in longum satis providere? Non immerito aliquis miretur tanti interitum tam periculosum et anceps vitium. Ut ali posset populus Romanus, peregre et longinquis e locis advehenda erat annona; adeo quidem, ut horreum Romanorum, Ægyptus, vel armis occupata vel sterilitate depleta, fame potuerit Italiam urgere. Tac. A. I. 59. 4. Igitur hæc inter intimas et secretissimas Principum sollicitudines non postrema fuit: sicut Tiberius fateri opus habuit, apud Tacit. A. III. 54. 6. in gravissima illa ad Senatum epistola: 'At, Hercule, nemo refert, quod Italia externæ opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris et tempestatum quotidie volvitur; ac, nisi provinciârum copiæ et dominis et servitiis et agris subvenerint, nostra nos scilicet memora nostræque villæ tuebuntur? Hanc P. C. curam sustinet Princeps: hæc omnia funditus remp. trahet.' Neque tamen potuit ille ipse, qui de hac cura gloriatur hoc loco, providere, quin subinde 'gravitate annonæ juxta seditionem veniretur.' Tac. A. 6. 13. 1. Causa hujus mali primo ex divitiis et affluentia, quam tot victoriæ pepererant: hinc a labore et studio agriculturæ in otium et voluptates versa plebs, annonam accipere potius quam parare assuevit. Altera causa latet in visceribus degenerantis reip. dum magistratus quidam affectionibus popularitatis largitioni frumentariæ studebant; et mox perturbata assiduis novis molitionibus republica, quiconque dominationem cupiebant, annona populum inescabant; sive, quod Tacitus etiam inter arcana

Augusti artes refert A. 1. 2. 2. pelliciebant: Quid hoc erat aliud, quam ad otium et cessationem ab agricultura, veluti signum omnibus mistolare? Scilicet ita obnoxiam sibi fidamque plebem reddebant, si ejus vitam et necessitates, copiam inopiamque veluti in manu haberent. Testatus quidem est ipse Augustus, prodente Suetonio Aug. 42. 'se' aliquando 'impetum cepisse, frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret: neque tamen perseverasse, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui.' Vide, quæ ad hoc argumentum pertinentia P. Cuneus commentatus est de rep. Heb. lib. 1. c. 3. *Boecler*.

Ostia] Urbs sita in Tyberinis ostiis.

Artaxasdi] De Artaxasde legere non memini: de Tigrane monet Dio; Suetonius Tiberio 9. 'Deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit.' Tacitus Annal. II. 'Datus a Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis ejus, quamquam sociatis, more externo, in matrimonium regnumque. Dein jussu Augusti impositus Artaxasdes, et non sine clade nostra dejectus.' Patet dissensio, non conciliatio; nisi si forte dixeris cum Velleio, et iatum a Tiberio deductum: nam erroris Velleium, qui ejus ævi, arguere haut ausim temere. *Schegkianus*. *Artaxasdi*] Consensu aliter Romani exterique scriptores. Omnes 'Tigrani' regnum datum a Tiberio asserunt, non Artaxasdi: Tacitus, Suetonius, Dio, Josephus. Nostra, si vis, ad II. Annal. vide. Ergo Velleius solus hoc nescivit, aut melius scivit? Durum dicere; et certe in rebus Tiberii sui, tam recenti memoria, fæde errasse Velleium piacularis sit culpa. Mihi sedet mutilum defectamque locum

esse (nonne multa in hoc libello?) et fuisse antea: *regnum ejus Artaxasdi creptum, Tigrani tradidit*, aut tale in hunc sensum. Nam etsi Tacitus et Josephus Artaxiam regno dejectum volunt, non Artaxasdem; tamen pro Velleii hac descriptione etiam Dio sit, qui lib. LIV. in actis anni MCCXXXIV. diserte scribit, 'Tiberium missum ut Artabazen' (idem ille cum Artaxasde) 'regno pelleret, et Tigranem ei imponeret.' *Lips*. *Artaxasdi dedit*] *Volgo tradidit*. Et cur hic quoque non maluerunt, *Artaxasdi dedit*, cum in Ms. fuerit, *Artaxasdi dedit*? Cæteram vehementer hic vapulat Velleius, quod Artaxasdi a Tiberio regnum datum scribat, cum alii Tigranem substituunt. Non excusiam aliorum consatus. Ego vulgatam lectionem satis ferri posse censeo. Movet locus ille Taciti Annal. II. 'Datus a Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Ti. Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit,' &c. [vide supra] 'Dein jussu Augusti impositus Artaxasdes, et non sine clade nostra dejectus.' Videtur igitur Velleius Tigranem omisisse, quod, ut ait Tacitus, brevi tantum spatio imperarit. Nec est, quod quis Artaxasdem jussu Augusti deductum dicat. Nam et idem de Tigrane ex Tacito cognoscas. Sufficit, si a Tiberio, jussu Augusti, regno impositum statuamus. *Vossianus*. *Cujus rex, &c.*] Puto, *Cum rex*. *Lipsius*.

CAP. 95. *Quippe uterque*] Sueton. Tib. 9. Liv. Epit. CXXVI. et seqq. Flor. IV. 12. 22. &c. Histor. Miscell. VII. 14. Oros. VI. 21. Horat. Carm. IV. 4. ubi Interpretes. Dio LIV. p. 613. et 654. Strabo VII. pr. *Boecler*.

Ræti] *Rhæti*, *Ραιτοι*, populi Cisalpini et Transalpini, apud Strabonem et Plinium. Sine afflatu ubique in marmoribus, *Ræti*, item *Ræti*, si Smetio et Goltzio fides. Ptolemæus Rhætiæ circumscribit lineam, quæ est inter capita Rheni et Danubii, parte

Danubii a capite ad Æni ostia, Æno fluvio, et montibus supra Italiam extensis. Hi limites Rhætiâ Majorem (ut mihi fide dignissimus testis M. Velserus) id est, Rhætiâ propriam, quæ postea Rhætiâ Prima; et Vindelicorum, quæ Rhætiâ Secunda dicta, complectuntur. Inde est quod Tacitus et Arrianus Ænum inter Rhætos et Noricos fluere scripserunt. Rhæti autem proprii ad Lycum, uti Ptolemæus prodidit; sive verius ad lacum Brigantium, ut Strabo significat, a Vindelicis dividebantur, et hi fere sunt qui hodie *Churwalen*, et *Graupantner* Germanice, *Grisoni* Rhætiæ vocantur, Scudo auctore. *Ortel.*

Vindelicosque] *Vindelicia*, *Oberdelia* Ptolemæo, regio quæ Lyco, Danubio, Æno, et Alpihus circumscribitur: idque verissime. 'Postremis Romanorum temporibus Rhætiâ Secunda dicta: sic enim in Lib. Notitiar. Præpositus thesaurorum Augustæ Vindelicensis Rhætiæ Secundæ. Aventinus et Philip. Appianus *Baiern* interpretantur. *Lintzgow* Scudus. Verum ad Strabonis mentem, quæ Ptolemæo multis argumentis præferenda, magnam tum Bolorum Suevorum, tum, qui nunc sunt, partem complectitur.' Hæc ad me suis litteris Clariss. doctissimusque M. Velserus Augustanus Vindelicus, fide dignus. *Idem.*

Plurimo cum eorum sanguine] Florus lib. iv. Strabo in fine iv. Horat. lib. iv. Carm. Od. 4. et 14. 'milite nam tuo Drusus Genaunos, implacidum genus, Brennosque velocis, et arcis Alpihus impositas tremendis Dejecit acer plus vice simplici. Major Neronum mox grave prælium Commisit, immaneisque Rhætos Auspicis pepulit secundis.' Ad quod vir doctus, hic Velleium adulari opinatur Tiberio, quia constet ex Suetonii Augusto tantum coercuisse. Non recte. Deceptus fuit mendosa Suetonii scriptura: nam ita in eo, ut in plerisque vulg. legendum: 'Domuit

Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni: item Rhætiâ et Vindelicos ac Salasos inalpinos: coërcuit et Daconum incursiones, tribus eorum ducibus cæsis.' Et vero aperte adstruit Strabo dicto loco. *Schegkius.*

Censura Planci] Dio LIV. pr. Sigon. comment. in fast. et triumph. R. ad ann. U. C. DCCXXXI. *Boecler.*

Implere censorem] Velleius elegantissime, *censorem pro censura*: ut Apuleius noster *œdilem pro œdilitate*. Lib. i. Metam. 'Annonam curamus ait, et œdilem gerimus; et si quid obsonare cupis, utique commodabimus.' Nec aliter Propertium audio in Vertumno lib. iv. 'Pastorem ad baculum possum curare, vel idem Sirpicalis medio pulvere ferre rosam.' Nam *pastorem curare* nil aliud, quam pastoris munus obire, *pastorem esse. Acidalius.*

Timere deberet] Argutius et verius, *timere deberet: nec quidquam*. Periodum totam vide. *Lipsius.* *Timere deberet*] Prorsus restituit hunc locum Lipsius distinctione ac emendatione: *Paullus vix posset implere censorem, Plancus timere deberet: nec quidquam objicere posset adolescentibus aut objicientes audire, quod non agnosceret Senex.* Egregie, *timere censorem dicitur debere*, qui probrorum sibi et inquinati moris conscius est. Cur ergo Augustus tales constituit censores, cum hoc magistratu nihil debeat esse gravius sanctiusque? An voluit hac ratione causam struere et magnificam in publicum speciem quærere, cur in posterum censuram perpetuam, quam hactenus per accisum recusaverat, Princeps deberet suscipere? Ita enim nec discordiis locum, et officio dignitatem dari, vitii hujus censuræ moniti, credituri erant cives. Certo non abhorret talis calliditas ab illa Augusti arte, qua paulatim, per occasiones et machinamenta, munia magistratuum legumque ita in se traxit,

ut sponte et merito concessa viderentur. *Boecler.*

CAP. 96. *Caii ac Lucii nominibus adoptaverat*] Emptos a patre Agrippa per æs et libram. Sueton. Aug. cap. 6. Tacit. Annal. i. *Schegk.*

Quod inchoatum Agrippa] Verba et notatio, quæ viros doctos late induxit in errorem. Nam censent li, qui Fastos nobis industrie et perite collegerunt (Sigonium et Onuphrium me dicere palam est;) censent, inquam, Agrippam Vipsanium quartum fuisse consulem; atque ita adnotant, alter in anno DCCXXXIII. alter DCCXXXV. Quinetiam mirantur in Lapide Colotiano, ubi accurata recensio suffectorum Consulum, Vinicium poni, negligi aut non exprimi Agrippam. Ego illos ab errore non revoco (abierunt in communem locum) sed lectori caveo et inclamo, ne cum illis erret. Non fuit hoc anno aut alio M. Agrippa quartum Consul. Tertium ille consulatum non transcendit. Quo teste? ipso Velleio supra, ubi de Agrippæ laudibus: 'Quem usque in tertium Consulatum amicitia Principis exvererat.' Nonne majus aliquid esset, si in quartum: et Velleius hoc negligat aut omittat? Quin testes Fastos veteres et memorias omnes advoco: nusquam Agrippa nisi tertium consul. Ita et Martialis aperte, libro VIII. Epigr. 66. 'Felix purpura, tertiusque Consul, Pompeio dederit licet Senatus, Et Cæsar genero sacros honores, Quorum pacificus ter ampliavit Jannus nomina.' Quæ ad teruos Agrippæ consulatus spectant; et licet interpretes non ultra errent. Tertium igitur Consul, non quartum. Atqui Velleius hic clare. Numquam ipse, numquam. Librarius erravit, cum ille scripserit, *quod inchoatum ab Agrippa, Marco Vinicio avo tuo Consule.* [Possis et legere, *inchoatum Agrippæ.*] Hoc dicit, Agrippam missum ad hoc bellum, eamque id primum administrasse, illo anno quo Vinicii avus Con-

sul. Ita etiam infra unicum Consulem citat: 'Patre tuo P. Vinicio Consule Tib. Nero reversus.' Nonne hæc clara, et, quod dicitur, Solis radio scripta? Ite, nebulae, et locum date huic luci. Colotianum marmor, quod fallere non potest, Consulibus hoc ita digere: C. SENTIUS SATURNINUS, Q. LUCRETIVS VESPILLO SVF. M. VINICIUS. P. F. nec collegam ullam Vinucio adjungit: quia solus fuit? an potius, quia cum Q. Lucretio Vespillone? quem ex Dione in actis hujus anni DXXXV. disco serius paulo electum, et cum Saturnianus aliquantisper solum in Consulatu fuisse. Memito igitur diutius etiam eundem gessit. Sed quidquid hujus rei sit, (nec est tanti,) credetne aliquis M. Agrippam, illum generum Augusti, illum Tribunitia potestate præditum, inter suffectos consules fuisse, et quidem post Sentium et Vinucium? Non qui res moresque antiquos noverit. *Lipsius.* *Quod inchoatum Agrippa*] Male Pastorum scriptorum concinnatores, qui ex isto loco adstruant Agrippæ consulatum quartum: sed nec bene illi, qui emendationibus incumbunt, voluntque ad bellum istud missum Agrippam: non, non. Auctor duos annos heic ponit, primum, quo natum est bellum Pannonicum, nempe Consulatu Agrippæ: secundum quo adolevit, nimirum Vinicio Consule. Certe totum istud bellum administravit Tiberius. De Vinicio, de Agrippa, eos ad id missos; ne gry quidem historiarum auctores; si modo non fallit memoria. *Gruter.*

Pannoniorum] Pannonia Ptolemæ Europæ regio; quam in Superiorem et Inferiorem dividit. Pannonia tres habet Optatus Afer, contra omnes scriptores et nummos veteres. Hæc Pannoniæ sub Imp. Romanis, Arcadio, Honorio, et sequentibus, (uti ex Rafo, Marcellino, et Libro Notitiarum patet,) pluribus vocabulis distincte fuisse: uti sunt Pannonia Pri-

ma, eadem forte cum Superiore: Secunda eadem cum Inferiore. Savia, sive Ripensis, Ripariensis habet lib. Notitiarum, et Valeria. Pannonie Bubalis, item Sabariz meminit Aurel. Victor, in vita Decii et Didii Juliani Imp. Hanc eandem cum Savia, a Savo flumine, illam a Bubali civitate sic nominatam puto. Pannoniam Cibaliensem, a Cibali urbe, (quam Ptolemæus in Inferiore Pannonia ponit,) habet Diaconus. Pannoniam Sirmiansem quondam Gothorum sedem, nominat Cassiodorus, lib. III. Variarum, ad Colosseum. Amantina Pannonia est etiam, apud Lexium; ex Ptolemæo et Plinio. Superior Pannonia hodie ab Austria, Carinthiâ, et Carniâ occupatur. Inferior tota nostro tempore sub Hungaria est, quæ Slavonice *Wigieratos* nomen habet. Savia Pannonia, a *Lavia* Slavonia indigitatur. Valeriam, Rhenaus *Krabaten* vocat. *Ortelius*.

Dalmatarum] Dalmatia, Illyridis pars, versus Macedoniam. Ptolemæus cum Strabone et Plinio. Scribit Petrus Ranzanus in sua Hungaria universam Dalmatiam, cum sibi conterminis Illyride atque Liburnia, uno vocabulo, ab omnibus fere orbis nationibus 'Sclavoniam' vulgo vocari. Et quicquid est agrorum trans Savum, per quos sit iter Italiam versus, 'Croatiâ' nominari: *Krabaten* Germani pronuntiant. *Idem*.

Ovans triumphavit] Suo more Noster ovare et triumphare jungit. Infra de triumphis Tiberii: 'ordinatisque rebus Orientis ovans triumphare debuerit.' *Acidul*. *Ovans triumphavit*] Fallit Bartheus; qui hinc adstruere conatur, ovationem triumpho aliquando fuisse conjunctam. Nam et ovatio est triumphus, sed minor. Servius ad IV. *Æneid*. 'Proprie ovatio est minor triumphus.' Constat autem eam a triumpho, κατ' ἐξοχήν dicto, hoc potissimum distare, quod triumphantes curru, ovantes equo, aut pedibus

urbem ingredèrentur. Hinc Dionysio Halicarnassæo sub finem l. IX. item Eusebio in Chronico, ad numerum MCCCCLXXXV. θριαμβος πέλεις, sive pedestris triumphus, vocatur. Quid quod Velleius infra similiter, et nulla quidem necessitate cogente, dixerit? 'Quis enim dubitat, quin ex Armenia recepta, et rege ei præposito, ovans triumphare debuerit?' Valerii quoque Maximi est libro II. cap. 7. 'Quamvis qui præclaras res, maximeque reip. utiles, civili bello gessisset: Imperator tamen eo nomine appellatus non est, neque aut ovans, aut curru triumphavit.' Nemini igitur posthac dubium fore arbitror, quin ovatio ἀπλῆς intelligi debeat. *Vossius*.

CAP. 97. Accepta in Germania clades] Majoris infamiz quam detrimenti. Suetonius historiam, Dio LIV. et Eusebius. *Schegk*. *Accepta in Germania clades*] Hic antequam clade Germanis afficeretur, eosdem devicerat; si fides sit Obsæquenti. Ait enim: 'Insidiis Romanorum Germani circumventi: sub M. Lollio legato graviter vexati.' Et, ne quid mutes, idem in Chronico prodidit Eusebius. Mirum tamen de Germanis victis siliere Dionem lib. LIV. ubi solium a Lollio Bessos fuisse debellatos, scribit. 'Ἐν τῇ Θράκῃ πρότερον μὲν Μάρκελλος Δάλλιος Ῥωμαϊκῆν, θείῳ τῶν τοῦ Κόκκου τυτθῶν, βοηθῶν Βησσῶν καταστρέψατο. Ubi rescribe, Μάρκος Δάλλιος. Pighius, corrupta Dionis lectione deceptus, a Claudio Marcello Bessos victos putabat. Etiam, pro Κόκκου, reponc Κότυς. Hoc enim Thracium nomen esse constat. Emendemus hac occasione locum corruptum in epistola Chionis ad Matridem: ἐπ' ἐμὲ δὲ ἔκε τίς Θράξ δουρόφροπος αὐτοῦ γανόμενος. Omnino scribendum est, ut in Ms. nostro legitur: ἐπ' ἐμὲ δὲ ἔκε Κότυς Θράξ, &c. *Vossius*. *Accepta in Germania clades*] Dio LIV. pag. 612. Sueton. Aug. 23. ad quem locum notat

Casanbonus, unum esse Eusebium, qui Lollii hujus non cladem sed victoriam memoret. Verba hæc sunt, Chronic. libro priore: 'Germanos in armaveros M. Lollius superat.' Non putandus est autem pugnare cum ceteris Eusebius: acceperat quidem Lollius cladem aliquam, sed victus non erat plane: quin potius, cum mox hostes apparatus ejus audirent, in suam terram regressi, obsidibus datis pacem acceperunt, teste Dione. Sed et antea victos a Lollio, ex Obsequente probari potest. Meminit ejus cladis Tac. A. I. 10. 6. *Boeclerus*.

Druso Claudio] Perit lapsum equi, fracto crure, intra tricesimum diem, Livius. Conditum corpus in tumulum Cæsaris Augusti: Dio. Laudes ejus apud Horat. lib. IV. Carmin. et Albinovanum elegia ad Liviam matrem. *Schegkius*.

Perficit] Vulgo *percipit*. Ego omnino mavelim, *industria perficit*. Nam semina quædam et igniculi virtutum in nobis sunt, quos elicit industria et ad frugem maturitatemque perducit. Quinctilian. eo sensu: 'Virtus etsi quosdam impetus a natura sumit, tamen perficienda doctrina est.' *Lips*. *Percipit*] Malo cum *Lipsio, perficit*. Sic supra de Graccho legitur: 'Tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta natura et industria mortalis conditio recipit.' *Vossius*.

CAP. 98. *Atrox in Thracia bellum*] Dio LIV. p. 624. Flor. IV. 12. 17. *Boecler*.

Vigore] Cl. Pnteanus, *rigore*: quod libens amplector. Pulchre in hanc rem Plinius lib. VII. epist. 20. 'Pulcherrimum et humanissimum existimo, in vita severitatem comitatemque miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat.' Ejusdem sensus illud Catonis in Distichis lib. I. 'Constans et lenis, ut res exposulat, esto: Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.' Constantia enim pro rigore ponitur. *Vossius*. *Vigore*] In eam mentem et infra

de Seiano: 'Priscam gravitatem semper humanitate temperans.' Et inferius de eodem: 'Virum severitatis lætissimæ, hilaritatis priscæ.' Apuleius II. Florid. pulcherrime, 'Gravitas jucunda, mitis austeritas, placida constantia, blandusque rigor animi.' Sic enim ibi lego cum Antiquitatis et doctrinæ omnis coryphæo J. Lipsio, et Veneris Gratiarumque e Lipsiana corte pullo Jano Doussa F. Anson. Parentalibus: 'Et gravitas comis lætaque serietas.' *Acidalus*.

CAP. 99. *Consortio*] Usi hac voce Cicero Offic. lib. III. 'Dissolvatur necesse est omnis humana consortio.' Lucilius lib. XIX. apud Nonium; 'Consortium.' *Schegk*.

Reip. lumen et caput] Scite admodum 'lumen' et 'caput' junxit: et supra de Cæsare et Pompeio: 'Collisima inter se duo Reip. capita, effossumque alterum Rom. imperii lumen.' *Acidal*.

Incredibili atque inenarrabili pietate] Adulatorie hæc de Tiberio Velleius, ut alia multa: calliditatem enim potius dixerit, qui Tiberium novit, quam pietatem. Suetonius diserte in Tib. 10. totam rem complectitur. 'Tot prosperis confluentibus, integra ætate et valetudine statuit repente secedere, seque e medio quam longissime amovere. Dubium uxorisne tædio, quam neque criminari aut dimittere aunderet, neque ultra perferre posset; an ut vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem absentia tueretur atque etiam auget, si quando indignisset sui Respubl. Quidam existimant, adultis jam Augusti liberis, loco et quasi possessione usurpati a se diu secundi gradus sponte cecidisse, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit; ne aut obstare, aut obtractare præsens videretur, quam caussam et ipse, sed postea,' (v. Cap. 11.) 'reddidit. Tunc autem honorum satietatem, ac requiem laborum præ-

tendens commentum petiit.' Adde Dionem l. LV. p. 635. Quis non videt, concurrisse omnes illas causas, quarum prima, e necessitate domestica; altera, e consilio dominationis; tertia, e sollertia et institutis vitæ aulicæ exoriri putanda est. Meminit hujus secessus Tacitus A. I. 4. 4. *Boecler.*

Dissimulata causa consilii sui] Veram pete ex Suetonio et Dione: non illa quam monstrat mancipium istud Tiberianum. Intimam causam Tacitus fuisse scribit Juliam. *Schegk.*

Qui pro consulibus] Illud unum monendum, me *pro consulibus* restituisse fide codicis Ms. Mutaverant illud alii in *proconsules*, quibus omnia pervertere moris, quæ se iudicio eorum non statim probent. Atqui cur minus dicere liceat, *pro consulibus*, quam *pro consule*? *Vossius.*

Ad eum convenientes] Hoc pacto nulla, certe levi, licentia rescribo; cum antea, *visendi ejus gratia, ad quem convenientes semper privatos illa majestas p. u. fuit.* Hinc Rhenan. *ut omnes qui procons. et legatis i. t. p. p. v. e. g. atque conveniendi (semper privatus ille, majestas pr. nunquam fuit) fasces suos.* Doctis. vero Lipsius, *visendi ejus gratia atque conveniendi, semper privato (si illa majestas privata unquam fuit) fasces.* Verum sententia nimium pendet. *Schegk.* *Ad eum convenientes*] Nos olim restitulumus, in Epistolicis l. III. c. 8. Aiunt pendulam sic sententiam esse: mihi non videtur, nec muto. *Lips.*

Si illa majestas privata unquam fuit] Ceterum adulationem Velleii arguet Suetonius Tib. 12. ubi specie legati exulem egisse memorans, addidit: 'Enimvero tunc non privatum modo, sed etiam obnoxium et trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitansque præternavigantium officia, quibus frequentabatur assidue: nemine cum imperio aut magistratu rhodente quoquam, quin diverteret Rhodum.' *Boecler.*

CAF, 100. *Se et Gallo Caninio Coss.*]

Id fuit anno urbis DCCLII. Dio tamen Cassius valde ab hoc calculo abit, qui relegatam Juliam commemorat anno DCCXLVIII. C. Antistio Vetere, P. Lælio Balbo Coss. Sed moneo juventutem, manifestum illic hiatus defectumque hiorioræ esse. Postea quidem annotatur ab interprete: at hic debebat ante Frumentationes et Nauthiæ ludos. E Velleio discis: tum etiam e Macrobio, non fallaci argumento. Ille II. Saturn. indicat Juliam hanc pessimam simul et argutissimam feminarum, tunc cum pulsa a patre fuit, egisse annum circiter trigessimum octavum. Atqui nata ea (ex Dione didici) anno urbis DCCXV. Ergo ad hunc annum DCCLII. justit intercedunt, ut Macrobius volnit, anni XXXVIII. *Lips.* *Se et Gallo Caninio Coss.*] Errat ergo Josephus Scalliger in Animadversionibus Eusebianis ad numerum MXXII. ubi Juliam relegatam ait D. Lælio Balbo et C. Antistio Vetere Coss. Cumque Eusebium accuset de unius anni prochronismo, peccat ipse prochronismo quadriennii. Virum summum in hunc errorem induxit Dio: apud quem hic aliquot annorum defectum esse, non attendit. *Vossius.*

Martis templo] Nunc S. Martine, in foro Augusti, unum ex maximis et sumptuosissimis, cum opere tum artificio; quod his verisibus celebrat Ovid. Fast. v. 'Ultor ad ipse suos cælo descendit honores, Templeque in Augusto conspicienda foro. Digna Giganteis sunt hæc delubra trophæis: Hinc fera Gradivum bella movere decet. Prospicit arripotens operis fastigia summi, Et probat invictos illa tenere Deos. Perspicit in foribus diversæ teia figuræ, Armaque terrarum milite victa suo. Hinc videt Æneam operatum pondere caro, Et tot Iulæ nobilitatis avos. Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem, Claraque dispositis acta subesse viris.' In aditu templi ante fores ab utroque latere, Martis et Veneris

statuæ erant, eodem testante Trist. II. 'Stat Venus Ultori juncta viro, ante fores.' Circa idem Apellis tabulam posuit Augustus, in qua Alexander triumphans Belli imaginem vincetis ad tergum manibus quasi captivam ducit: quam rem in Angusti gratiam videtur notasse doctissimus Poëta: 'furor impius intus Sæva sedens super arma, et centum vincetus ahenis Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.' Nunc in eo templo picta cohors Romana, cujus vexillifer pro signo labrum habet. Fuerunt et alia Martis Ultoris templa: sed hoc nobilissimum. *Georg. Fabr.*

Quippe filia ejus Julia] Seneca, libro VI. capite 32. de Benefic. 'D. Augustus filiam intra pudicitiam maledictum impudicam relegavit, et flagitia principalis domus in publicum emisit: admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus urbem, forum ipsum ac rostra, quibus pater legem de adulteriis tulerat, filie in supra placuisse, quotidianum ad Marsyam concursus: cum ex adultera in quæstuarium veras, jns omnis luxuriæ sub ignoto adultero peteret.' De quo et illud, 'Quod nunquam nisi plena navi vectorem tollat.' Macrob. libro II. capite 5. *Schegkiius. Quippe filia ejus Julia*] Quæ de Julia hic habentur vide apud Sueton. Aug. 65. Tib. 11. Tac. A. I. 53. 1. Dion. LV. p. 635. *Boecler.*

Vindicans] Aliter *judicans.*

Julius Antonius] Malim, *Iulus Antonius.* Horatius Carm. lib. IV. Od. 2. 'Pindarum quisquis studet æmulari, Iule, ceratis ope Dædalea Nititur pennis.' Tacitus Annal. I. 'Lollianas Variasque clades, interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulos.' Diversus tamen Dio lib. LV. qui et 'Inlium' vocat, et non sibi ipsi necem conscivisse, verum morte multatum cum aliis tradit. *Schegkiius. Iulus Antonius*] Tac. Annal. IV. 44. 4. et A. I. 10. 6. Idem de Sempron. Graccho A. I. 53. 4. *Boecler.*

Sempronius Græchus] Tacitus Annal. libro I. 'Par causa sevitie in Sempronium Græchum, qui familia nobili, solers ingenio, et prave facundus, eandem Juliam in matrimonio M. Agrippæ temeravit. Nec is libidinis: traditam Tiberio, pervicax adolter contumacia et edils in maritum accenderat: litteræque, quas Julia patri Augusto cum insecratione Tiberii scripsit, a Græcho compositæ credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis exilium toleravit. Tunc milites, ad eadem missi, invenere in prominenti littoris, nihil letum orientem: quorum adventu breve tempus petivit, ut suprema mandata uxori Aliazæ per litteras daret; cervicemque percussoribus obtulit.' *Schegk.*

Quasi cujuslibet uxore violata] Non culpo: nempe relegati ipsi aut pulsi, quæ poëna Julæ de adulteris. Tamen Tacitus aliter longe adstruit Annal. III. 'Ut valida,' inquit, 'D. Augusto in remp. fortuna, ita domi impropera fuit, ob impudicitiam filie ac neptis, quas urbe depulsi, adulescosque earum morte aut fuga pulvit. Nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine læsarum religionum ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorem suasque ipse leges egrediebatur.' Sed uterque ad aspectu aliquo verus. Velleius, si relegationem intueare istorum quos nominat; Tacitus, si mortem aut exsilium quorundam. *Lipsio* *cujuslibet uxore violata*] Intellige, quos hic nominat, qui ex lege Julia in exilium pulsi: nonnemo enim morte affectus est. Quod Lipsius notat ad conciliationem Velleii cum Tacito, A. III. 24. 2. [vide locum supra a Lipsio allegatum.] Quanquam Iulus Antonius, non tam ob adulterium, quam *ὁς καὶ ἐπὶ τῆς μορῶν τῶν ὑπέλας*, adeoque 'ob rerum novarum molitionem' interfectus memoratur Dioni LV. p. 635. sed quænam illæ 'religiones,' quas 'læsas' apud Tac.

Augustus dicit? Amicissimus Noster Freinshemius in doctissima et singulari exempli paraphrasi exponit de 'religionibus, quibus sacra forent conjugia:' et quod de 'violata majestate' additur, ad spretas leges refert, quarum contemptus in majestatis injuriam redundaret. Mihi semper videbatur profundioris et vere Monarchici arcani ratio subesse: atque utrobique 'auspicia venerandæ sacratæque Majestatis' spectari: quæ cogitatio inde confirmabatur, quod non tam ipse Augustus has pœnas tanquam suis verbis iudicioque, sed Senatus, quod Dio diserte memorat, in gratiam sc. venerationemque Augusti decrevit. Rationes deinde istas sequebatur: cœperant jam 'crimine majestatis violatæ' notari viudicarique, quæ olim intra hoc nomen steterant: unde dato semel ejus in Principem reverentiæ exemplo, sponte jam et magna promptitudine Senatus; imo adulatione denique (quod de Tiberianis temporibus satis constat) huc ibatur. Jam vero crimen ipsam majestatis bonne maximam atrocitatem ex eo habet, quod violantur sacra imperii, auspiciæque summæ potestatis? quæ cum in unum translata est, omnis illa veneratio sponte sequebatur. Et quis nescit studium ac collertiam aulicorum sub Augusto, imo ipsius Augusti, non potestatem modo et imperium sed imperii sanctitatem religionemque varie firmantium atque augmentium? Existimet forte aliquis obstare huic opinationi Dionem, qui lib. LVII. p. 696. 'sub Tiberio demum, delicta in Imperatorem, impietatis nomine appellata' tradat: sed præterquam, quod præcisè ex illis verbis non sequitur, sub Tiberio cœpisse id nomen, (cum locutio illa, *ἤδη γὰρ ἀνομαζόν, &c. cœperat jam ita appellari*, facile ad antecedentia tempora ferri possit, quia præsertim de initiis Tiberii hic sermo est,) etiam illud animadver-

tendum est, Dionem hic de omnibus in Principem injuriis loqui, cum Augusti severitas in aliquibus et extra ordinem, ut sic loquar, apud Tacitum notetur. Verum hæc obiter, et prout sub acumen stili venere, hic appono: consideraturus eam rem amplius et disquisiturus in Comment. de Aspicio Regio. Boecler.

Voluntarii exsilii] Lego voluntaria. Non enim ipsius Julis exsilium voluntarium; indictum plane et coactum: sed hujus Scriboniar, quam pietas filis comitem dedit. Lips.

CAP. 101. *Ad sedandum] Vulgo addidendum. Ad sedandum, &c.] Lego ad visendum obitibus.* Lipsius. *Ad sedandum] Ita loqui amat absolute; pro ad sedandos motus: supra, 'in convivio refrigeratus ab Antonio.' Alli, addidendum, aut addidendo.* Bonhom. *ad sedandum, etiam non recte; quamvis sciam sedere usurpatum, pro judicare.* Schegkiius. *Addidendum] Noli dubitare, quin cum Rhenano legendum sit, ad sedandum obitibus.* Rufus Festus, eandem hanc rem narrans, ita ait: 'C. Cæsar cum per majestatem Romani nominis facile cuncta sedasset.' Vossius.

Cui omnem honorem ut superiori habuit] An Velleius ita scripserit, Principi suo, ut sæpe, serviens, nescio: contra scripsit planissime Dio, libro LV. Τοῦ δὲ Καίου σταλέρτος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίων πόλεμον, Τιθέριος ἐς Κλον ἐλθόν, αὐτὸν ἰσπεράνεσε: Caio missæ ad bellum Armeniacum, Tiberius Chium trygiciens ipsum coluit et veneratus est. Idem Zonaras. Nec sane Caius illi se dedit, ut superbia et fortuna adolescentuli fuit: idque Suetonius clare indicat, Tib. cap. 12. 'Privignum Caium Orienti præpositum, cum visendi gratia trajecisset Samum' (Chium dixit Dio) 'alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollii.' Et omnino abjectior tunc despectiorque sors Tiberii, tantum non exsulis: ut fortasse Velleius scripserit, qui om-

rum. Tamen, ut dixi, adulatio, familiare scriptori meo in hujus ævi rebus vitium, facile defenderit, quod vulgatur. *Lipsius*.

Juvene excellissimæ] Ita vulgo. Consensu emendant, *juvene excellissimo, in insula*. De insula recte: de juvene, cur tam inconspecte? Phraates enim hoc tempore Parthorum rex, et cum eo colloquium. Ergo ille juvenis? imo annorum et regni vetus. Ille est, qui bellum cum M. Antonio gessit, ille qui obsides liberos ad Augustum ante annos aliquot misit. Emenda verissime, *juvenis excellissimus*. Hoc dicit, cum summo rege in colloquio coisse summum juvenem (is est Caius) et ad apem imperii ab Augusto destinatum. *Lips.* *Juvene excellissimo*] Videri queat manasse illud, *juvene excellissimo*, a benignitate interpretum, dum respiciunt ad sequentia: 'cum duo inter se eminentissima imperiorum et hominum coirent capita.' *Gruter*.

M. Vinici] Vulgo, *M. Vinicio*. Legend. proculdubio, *M. Vinici*: nam pater ejus Publius dicebatur. *Manut.*

Visis provinciis] Vulgo, *versus*. *Visis provinciis*] Schegkius ex vet. edit. reposuit *visis*. Vir doctus usus provinciiis, male, ut censet Schegkius.

CAP. 102. *Cæsaris fama vulgavit*] *Alias, Cæsaris ira vulgavit*. *Rhenanus. Cæsaris ira vulgavit*] Male, nec quidquam per iracundiam hic Cæsar. Editio prima, *Cæsaris jam vulgavit*. Feci 'ampridem (in Epistolicis lib. III. c. 8.) *indicata Cæsari, fama vulgavit*. In re arcana, cui non ipse arbiter, nisi famam auctorem dare callide et caute *Velleius* voluit. *Lipsius*.

Max in colloquio] Narrat *Florus* libro IV. 'Armenius, victo rege *Tigrane*, in hoc unum servitutis genus *Pompeius* assuefecerat, ut rectores a nobis acciperent. Intermissum ergo jus, per hunc' (*Caium*) 'recuperatum non incremento, nec inulto tamen certamine: quippe *Domnes*' (nostro, Ad-

duo) 'quem rex *Artaxatis*' (noster, cum *Zonara*, *Artagera*) 'præfecerat, simulata proditione, adortes virum intentum libello, quem ut thesaurorum rationes continentem ipse porrexerat, stricto ferro cruentat vulnere in tempus.' Et quod *Noster* hic initio speciatim, *Tacitus* *Annal.* lib. XII. generatim narrat: 'Et quia experimentis cognitum est, *Barbaros* malle *Roma* petere Reges, quam habere.' *Transiens* moneo, *rectius* hic in *Tacito*, *Herbipolensis* liber, *malle Romanam petere reges*: ut *Plinius* lib. III. 'Qui *Tarraconensem* accolant jura *Cordubam* petunt:' et *Livius*, 'Sagmina te posco.' *Schegkius*.

Cui temere se crediderat] Vide *Flor.* IV. 12. 44. 45. Vere autem judicat *Noster*, temere hoc a *Caio* factam: cum hoc casu tot magni viri interierint, unde exempla cautionis peti poterant. Pertinet huc eximia *Polybii* philosophia e 5. *Hist.* 75. p. 418. Καὶ τούτων οὕτω συνεχῶς καὶ προφανῶς πολλοῖς ἤδη συμβεβηκότων, οὐκ οἷδ' ὅπως καιροὶ τινες. ἀεὶ καὶ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπάτας περιέκαμεν. Τούτου δ' ἄλτιον ἐστὶ, ὅτι τὰς τῶν πρῶτων ἐταυκότων ἐν ἐκδοτοῖς περιπερείας, οὐκ οὐμίθεα προχείρου, ἀλλὰ σίτων μὲν καὶ χρημάτων πλήθος, ἔτι δὲ τευχῶν καὶ βελῶν κατασκευὰς, μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας καὶ θανάτου ἐτοιμαζόμεθα πρὸς τὰ παράδοξα τῶν συμβαινόντων ὅ δ' ἐστὶ βῆστον μὲν τῶν ἔντων, μέγιστος δὲ παρέχεται τὰς χρείας, ἐν τοῖς ἐπισηλοῖσι καιροῖς, τούτου πάντες καταλυροῦμεν καὶ ταῦτα δωδέμηνοι, μετ' εὐσχημότους ἀναπέσσειν ἡμᾶ καὶ διαγωγῆς, ἐκ τῆς ἰστορίας καὶ πολυπραγμοσύνης περιποιῶσθαι τὴν ταυτήν ἐμπειρίαν: Δίσκετε ἡσὺς calamitas (adscribam præclarissimi quamquam longiusculi loci versionem e *Casaubono*) *quin adeo continue adeoque evidenter multis jam incidere; sit tamen nescio quomodo, ut ad hujusmodi fraudes semper rudas ac novi existantia. Causa autem hujus rei est, quod priorum casus a quibus in ali-*

quo est offensum, ut in numerato habemus et ad manum, operam non ponimus, sed frumenti quidem ac pecuniæ copiam, itemque murorum telorumque fabricas, adversus incerta et inopinata casuum, vexatione magna suntque nobis comparamus: rem vero omnium facillimam, omniumque, ubi aliquid adversi increpuit, utilissimam, hanc omnes susque deque habemus: quum præsertim facile queamus, honesto fruente otio atque oblectatione animi, ex historia et curiosa diligentique rerum anteaatarum notitia, hanc nobis peritiam atque prudentiam parare. Erat similis observatio apud Polybium Gallicum (Comineum intelligo) lib. II. cap. 6. edit. Barthian. Boelerus.

Nomine Addu] Straboni lib. XI. dicitur 'Aδδρ. Melius, ut puto, 'Aδδρ, vel 'Aδδωρ, quod apud Zonaram. Nomen illud sit ex Hebræo אָדוֹן *Adon*, quod dominum notat. Favet nobis, quod Floro lib. IV. cap. ultimo, Ruffoque Festo vocetur *Donnes*, sive potius *Donnes*, ut habent quidam libri. Nam princeps syllaba omissa, ut apud Plautum Pœnulo Act. V. sc. 2. *Donni*, pro, אָדוֹן *Adonai*. Sic et *Derecto*, ex *Atergatis*. Cæterum Florus et Rufus in hoc falsi sunt, quod Donnem hunc Artaxatis præpositum fuisse dicant. Nam *Artageras* ab *Artaxatis* diversas esse, ex Strabonis libro jam citato, aliisque, liquet. Ruffi error eo ignoscendus, quod hic quoque, ut sæpe alibi, *Florum* κατὰ νόθα sit secutus. Quod forte quibusdam videbitur ridiculum, cum Artaxatorum in eo nulla sit mentio. Sed verba ejus ex Floro ita emendanda censeo: *Donnes quidam, quem rex Artaxatis preposuerat*. Vulgo corruptissime edunt: *quem Parthis Arsaces preposuerat*. Quod non uno nomine falsum est. Nam *Donnes* non Parthis, sed Artageris, Armeniæ urbi, erat propositus: nec Arsaces, sed Phraates, hoc tempore Parthorum obtinebat imperium. *Vossius*.

Ita animum minus utilem] Unde Quintilianus Declamatione pro Cæco: 'Temeritas omnis animorum, calamitate corporum frangitur; et frigeant impetus mentium, quos non explicant ministeria membrorum.' Et vero vigorem animi, mutatque vigorem: stabilimus pluribus quasi exemplorum columellis apud Tacitum Annal. lib. III. cap. 42. sub finem. *Gruter*.

Deinde reluctatus] Exemp. vetustum sic habet; ut nescias an *diu reluctatus*, seu potius *de reditu luctatus*, legendum sit. Mihi tamen prior lectio non usquequaque displicet. *Burrerius*. *Diu reluctatus*] Ms. habuit, *Deinde reluctatus*. Scribe, *diu inde reluctatus*. Jam idem Acidalius in mentem venisse video. *Vossius*.

In urbe Lyciæ] Clare et distincte Velleius in Lycia obiisse Caium vult, urbe quoque expressa. Et Limyrum quidem fluvium, Limyram urbem, in Lycia Ptolomæus collocat: quæ in Stephano 'Lamyra' scripta. In eadem cum Velleio sententia Suetonius: 'Caium et Lucium in duodevigiñti mensium spatio amisit ambos: Caius in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis.' Etiam Ioh. Zonaras, qui a Dione, ut solet (nam ipse Dio hac parte mutulus) hausit: 'Ο δὲ Γαῖος ἐς Λυκίαν ἐν δελυδί παρέρλεωσεν, ἐνθα δὴ καὶ μετ' ἡλλαν: *Ipsæ Caius in Lyciam oneraria navi proventus est, ubi et obiit*. Hoc isti censent, probi, fidi, et talium curiosi scriptores. Tamen ecce qui dissentiunt (miramur in fato illustris juvenis) et in Syria obiisse volunt. Grande autem, ne nescias, inter Lyciam et Syriam intervallum, et Pamphylia ac Cilicia totæ interjectæ: Seneca pater, qui ipse illius ævi: 'Cum mortuo in Syria C. Cæsare, codicillo questus esset Augustus.' Florus pariter: 'Massiliæ Lucius

morbo solvitur : in Syria' (ita omnes scripti libri) ' Caius ex vulnere.' Etiam Festus Rufus : ' Caius vulneratus, reversus in Syriam obiit.' Quid dicemus? Inclinabam ad priores : sed revocat Bellonii, viri fidi et industrii, ut mihi videtur, observatio, qui narrat lib. II. ' Urbem Hamam esse, Arabibus Hamam, Latinis olim Emesam vel Emisam, juxta quam sepulchrum est *διερευε*, in modum quadrangulæ Pyramidis fastigiatum, valido cemento extractum : in quo C. Cæsaris epitaphium Græcis characteribus inscriptum legatur.' Si ita est : (et utinam expressisset ipsam scriptum!) quis ambiget, quia ad hanc C. Cæsarem pertinet? atque ita firma probaque sit altera sententia : quia Emesa illa citra controversiam Syria in Phœnicæ urbe est. *Λίπα. In urbe Lyciæ*] Seneca Rhetor, Florus, ac Rufus Festus, in Syria mortuum volunt. Suetonius, et Zonaras, Velleium sequuntur. Lipsius his obijcit observationem Bellonii; qui apud Emesam sepulchrum C. Cæsaris se vidisse scribit. Non ausim virum eruditum vanitatis insimulare : cæterum, quid si illud fuerit *αυροδένον*? Sane Dio clare scribit, corpus ejus a tribunis militum Romam delatum. Et nihil verius. Inscriptio Romæ retro Minervam :

OSSA

C. CÆSARIS
AVGVSTI F.

PRINCIPIS IVVENTVTIS.

Habes eam Inscriptionem Gruterianarum p. CCXXXV. num. 4. *Vossius.*

Lymyram] Ex. vet. habet *Lymira nominant.* Burret. *Lymyram*] Ms. *Lymira.* Forte *Lymyram* legendum ex Pomponio Mela lib. I. in descriptione Lyciæ, et Plinio lib. V. cap. 37. Sic et Ovidius Met. IX. ' Jam Cragon, et Lymira, Xanthique reliquerat undam.' Græci tamen omnes *Λυμύραν* appellant. Sed *μερόθεος* vocabulum in urbium nominibus non rara est. Sic

Utica Græcis *Ἰριόα*. Ita et in veteribus inscriptionibus, nummiisque, sæpe *Lybica*, pro *Libyca*, scriptum invenias. *Vossius.*

Cum *ante annum ferme*] Suetonius sibi ipsi contrarius in Augusto, c. 65. ' in duodeviginti mensium spatio; ' in Tiberio cap. 15. ' intra triennium defunctos ' affirmat. Forte emendandum *biennium*, aut transposite, *Caio et Lucio defunctis, intra triennium* (recte *intra*, nempe tertii anni initium, non exacte, et toto cælo errat vir doctissimus, qui Lucium DCCLII. asperisse non dubitat scribere) *adoptatur ab Augusto, volentibus memoriæ.* *Schægkiius.*

L.] Vulgo pessime, *quinquagesimum.* L.] *Lege, Cum ante annum ferme L. Cæsar, &c.* ut de Lucio Cæsare intelligamus. Suetonius in Augusto : ' Caium, ' inquit, ' et Lucium, in duodeviginti mensium spatio amisit ambo.' *Manutius.*

CAP. 108. *Ante utriusque horum obitum*] Id ipsam Suetonius adfirmat cap. 13. et 16. in Tiberio : atque adeo rediisse illum ' *Caio permitteant.* ' Quomodo igitur Dio verus? qui sic lib. IV. *Ἐπέβη δὲ εὐθὺς μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Τιβερίον ἐκ τῶδου ἀφικέσθαι, Δουκίου καὶ Γαίου τελευτησάντων* : *Accidit post ista statim, ut Tiberius Rhodæ rediret, Lucio et Caio defunctis.* Profecto hæc falsa, etiam ipso Dione arguente. Si ' post ista statim ' rediit Tiberius, (id est, post ingressum Caii in Armeniam, et revocata fœdera cum Partho; ita narrat;) quomodo Lucius et Caius jam defuncti? Nam Caius certe aliquanto post læsus, et post vulnus quoque diutule supervixit. Puto negationem e Dionis textu excidisse, scribendumque : *Δουκίου καὶ Γαίου ὁβ τελευτησάντων, sive voles, οὐδέτερον.* Confirmat, quod Zonaras quoque (assecta aut excerptor fere Dionis) significat Tiberium rediisse ante utriusque obitum. *Lips.*

Atque] Ex vestigiis vetusti codicis

apparebat pro utque scriptum eoque, sive eo: nam vestigia literarum vix poterant videri præ vetustate. *Burter.*

Tribunicia potestatis] Vide Tac. An. 1. 3. 5. Sueton. Tib. 15. et 16. Dion. xv. p. 637. Intellige autem tribunitiam potestatem iterum datam; acceperat enim et gesserat jam antea. Adde Tac. A. 1. 10. 10. *Bœcler.*

Consortionem] *Consortionis* voce supra item usus, panculas ante paginas: 'Tribuniciam potestatis consortione æquatus Augusto.' Eadem Cicero quoque usus. *Acidal.*

Ælio Cato, &c.] *Leges Sex. Ælio, C. Sentio Cos. Manut. Ælio Cato, &c.*] Paulus Leopard. Miscellan. lib. viii. c. 8. *Ælio Cato et Sentio Cos.* emendavit. *Ælio Cato, &c.*] Legi possit: *Ælio Cato, Sentioque Cos.* Alii emendarant: *S. Ælio, C. Sentio.* Alii, *Ælio Cato, et Sentio.* Quomocumque legas, perinde est. Nam par Cos. vocabatur, Sextus Ælius Catus, C. Sentius Saturninus. *Vossius.*

Abhinc annis xxvii.] *Leges, xxvi. Manutius.*

Id unum dixisse juvat, &c.] Duo verba, *juvat* et *curus*, nulla fuerant in autographo quo usus Rhenanus: ipse fatetur indidisse. Tentabam igitur legere; *Id unum dixisse, quam ille omnia omnibus fuerit.* Proverbialis loquendi modus, in gratiosis, aut qui apud aliquem possunt. Demosthenes in Philipp. *Ἦν ἐκείδος ἦν ἀδρόδ.* Diogenes Laërtius in Hipparchia: 'Ἄλλὰ πάντα ἦν ἐκείνης ἀδρή. Lucianus: *Καὶ οἱ πάντα Κόρυβατος ἦν.* Idem: *Καὶ οὐρηρ, καὶ εὐρηγέτης, καὶ πάντα ἦν ἐγώ.* Varro: 'Hic enim omnia erat: idem Sacerdos, idem Parochus, idem Senatus, idem Populi caput.' *Lipsius.* *Id unum dixisse juvat, &c.*] Non infelicitur Lipsius tentavit. Puto tamen, magis ad Velleii genium forte, si principium ita supples: *Id unum dixisse habeo, quam, &c.* Ita infra: 'Id unum dixisse habeo, cujus

urbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem sensimus.' Nem legisse oportet Velleium, qui ne sciat, quam sæpe sui ipsius sit imitator. *Voss.*

CAP. 104. *M. Agrippa*] Prænomen *M.* videtur abundare. *Ursin.*

Hoc, inquit, reip. causa facio] Dubitatum est a multis, an Tiberius reipub. causa ab Augusto successor constitutus. Unde prudentiam aliqui apud Tac. An. 2. 10. 9. 'Ne Tiberium quidem caritate aut reipub. cura successorem adscivit: sed quoniam arrogantiam avaritiamque ejus intrespexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quassivisse.' Sed Suetonius liberi alias et prudentis iudicii scriptor, suspicionem eam ab Augusto removel, dum in Tib. 21. scribit: 'Adduci tamen nequeo quin existimem, circumspectissimum et prudentissimum principem, in tanto præsertim negotio, nihil temere fecisse, sed vitis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes: præsertim cum et reip. causa adeptare se cum pro concione iuraverit; et epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, utque unicam populi Romani præsidium prosequatur.' *Bœcler.*

Et ab eo] Lips. *Id ab eo.*

Quo fructus sum] Ita vetustum exemplar. Vulgo *fructus sum.* Quo *fructus sum*] Laetinius lib. iii. 'Sin ea qua fructus cumque es, perire profusa.' Cicero in Hortens. 'Et amicitate summa perfructus est.' Adi ad invidiam abiectionis et laboriosa illa Coniectanea humanissimi, Juris antiquitatisque consultiissimi viri Hub. Giphani nostri. *Schægkii.*

Meritis ac virtutibus] Superbius videtur. An vires imperatoris Tiberio ante imperium? dici aliquid possit, sed malim ego, *meritis ac virtutibus.* Lipsius.

CAP. 105. *Caninefates*] 'Caninefates,' apud Plinium, lib. iv. c. 11.

Manus. Caninefates] Pro *Caninefates* male in editione principe fuerat, *Caninefaci*. Pro quo tamen minima fortasse mutatione reponi debeat, *Caninefati*. Sic Teutones et Teutoni, Santones et Santoni, Mediomatrices et Mediomatrici, Tectosages et Tectosagi, Velocasses et Velocassi, promiscue apud auctores legitur. Ita et Atrebatibus, est apud Cæsarem lib. II. de bello Gallico in codd. Mss. Plura ejus generis alii per se observabant. *Vossius. Caninefates*] *Caninefates*, Paterculi, Batavorum insulæ partem habitant, auctore Tacito. ‘*Cannnefates*’ eos vocat Plinius. ‘*Cannnefates*’ dicuntur in quadam antiqua inscriptione. *Kennemerlanders*, B. Rhenano sunt. *De Veluwe*, Henr. Aquilio. Hæc ‘*Felua*’ vocatur, in vita S. Werenfridi. De *Caninefatis* adi H. Junium cap. 3. *Bataviæ. Ortel.*

Attuarii] *Rhenanus*, et alii, ex *Strabone* legunt, *Chattuarii*: *Cluverius* vero, *Cattuarii*. Qui et addit *Attuariæ* alias non legi. Sed falluntur. *Ammianus* lib. XX. ‘*Rheno exinde transmissa regionem subito pervasit Francorum, quos Attuarios vocant.*’ Meminit etiam eorandem *Gregorius Turonensis* in *gestis Francorum* epitomatis c. 19. Nihil igitur in *Velleio* mutandum. *Vossius. Attuarii*] *Attuarii* sunt *Velleio* *Paterculo* Germaniæ populi; *Attuarii* *Ammiano* 20. *Francorum* gens. Eadem, vicina *Bructeris*. Scio *Rhenanum* et *Junium* hoc loco *Antivarii* legere apud *Ammian. Ortel.*

Bructeri] Ita edunt omnes ex conjectura *Rhenani*. At perperam, ut arbitror. Retinendum enim *Bructeri*, ut erat in autographo. Ita etiam hanc gentem nominat *Nazarius Panegyrico* ad *Constantinum*. Unde non longe abit *Borteri*; ut in epistola quadam *Gregorii II. Papæ* appellatur. Quin pro vulgata *Velleii* lectione quoque facere videtur locus *Suetonii* in *Tiberio*, quo ille ‘*a Ra-*

teno’ prope occisus dicitur. Ita enim est in vulgatis: ubi codices quidam Mss. habent *Bructero*, alii *Rutheno*, aut *Rutero*. Ut forte *Bructero* sit scribendum. Non enim acquiescit animus *Torrentii* conjecturæ, qui censebat, Romanos *Ruteri* vocem, tanquam proprium viri nomen, expressisse, cum Germanico idiomate quemvis equo merentem significet. ‘*Bructeros*’ tamen gentem hanc nominant plerique alii scriptores. *Voss. Bructeri*] *Bructeri* aive *Brockerlandii*, in *Orientali Frisia*, ut scribit *Cornelius Kempius*. *Busacteri*, *Bowdaræpoi*, *Majores* et *Minores*, *Ptolemæo* sunt Germaniæ populi. *Regio Transisalana* est *Pyramio*. Eodemque putat esse cum *Bructeris Paterculi*, *Taciti*, et *Strabonis*, qui *Βουκτέροι* sine *ρ* in prima legit (vicio forte codicis) *Willichius*, qui eos scribit habitare *Monasterium*, in *Westphalia*. Huic assentitur quoque *H. Junius*. Hos *Taciti Bructeros*, *Ulmeros* etiam dictos, vult *Glareanus*. A *Bructeris* dictus est etiam hodie *Brockersberg*, sub *Goslaria*, ut *Melanchthoni* placet, et *Peucero*, qui hunc montem veteri nomine *Melibocum* vocat. *Ortelius.*

Gentes] Illud *gentes* tanquam glossæ abjiciendum censet *Lipsius*.

Et amnis, &c.] Ita omnes edunt, quasi de hac lectione quam commentus *Rhenanus*, dubitare videatur nefas. Ego tamen pro certo habeo aliter scriptum fuisse *Velleio*. Nam in autographo fuit: *et inamminus mox nostra clade nobilitis, &c.* Unde, duabus literis additis, quæ ob vetustatem erant extritæ, legendum censeo: *et utinam minus mox nostra clade nobilitis, &c.* Intelligi autem *Variam* cladem, manifestum est. *Vossius.*

Transitus Visurgis] Apud *Dionem* in hac re narrata mendum: *Τιβέριος μέχρι γὰρ τοῦ ποταμοῦ πρότερον μὲν τοῦ Ἐρύγρου, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀλβίου προεχώρησεν*: *Tiberius usque ad flumen primum Erygrum, deinde ad Albium*

progressus est. Scribe, τοῦ Ὀβερύρου, reducta syllaba a vocula priori. Lipsius.

Visurgis] *Visurigis*, *Obtropyris*, Ptolemæo, *Bisurgis*, *Bisropyris*, Straboni: *Obtropyris* Dioni: Germaniæ fluvius, in Oceannm aquas suas evolvens: *Visuris* in Adami Historia Ecclesiastica: unde *Weser* hodie nuncupatur. *Vesatis* Sidonio, et *Itargis*, sive *Iturgis*, Ovidio dici, observarunt Had. Junius et Turnebus. *Ortelius*.

In virtutibus] Lib. vet. abest vocula in, et bene.

Perducta] Lips. malit *producta*.

In urbem traxit: ad tutelam imperii] Melius et concinnius: *in urbem traxit: at tutela imperii eum veris*. Pietas in utrumque parentem et desiderium videndi duxit eum in Italiam: tutela imperii (quod defendendum ei contra barbaros) reduxit in Germaniam. Lipsius.

Eum veris initio] Languida et enervis oratio, quam roboro: *eadem veris initio*. Pietas, inquit, Cæsarem revocavit ad civem et urbem: eadem inde expulit ad exercitum et castra. *Acidal.* *Eum veris initio*] Pro *initio* in Ms. tantum erat, *iniii*. Unde forte legendum: *obstructis hieme Alpidus in Urbem traxit: ad tutelam imperii eum veris initium reduxit in Germaniam*. Quamvis *initio* etiam retinere possis, dummodo nobiscum vulgatam distinctionem nutes. Quod si placeat, *pietas ἀντὶ κοινῶν* erit intelligenda. *Voss*.

Iulia] Feci *Lupia* pridem. Persevero: nisi si *Iulii* faciendum, quasi in honorem C. Iulii Octaviani flumen sic noviter appellatum. Lipsius. *Iulia*] Malo cum doctissimo homine in Epistolicis, *Lupia fluminis*. Facit Dio lib. LV. *Schegk.* *Iulia*] *Lupia* legendum esse, consensus doctorum et res ipsa pridem eicit. Vide de hoc Nostri loco Cluver. Germ. antiq. lib. III. c. 9. et 49. *Boecler.* *Lupia*, vulgo *de Lip* appellatur, unde et comitatus nomen accepit.

CAP. 106. *Cauchorum*] Hos Ptolemæus et Plinius in Majores et Minores dividunt: Minores sunt hodie, ut Judocus Willichius vult, Frisii Groeningenses; Majores comprehendunt Bremenses, Luneburgenses, ad Hamburgum usque. Ptolemæi certe *Canchi* Minores, quos ponit inter Amasium et Visurgum fluvios, hodie *Ostfriesen* sunt. *Cauchos* Minores, vocat Lennclavius ex Dionis 60. *Cauchusios*. Sed Plinius *Caucos* alios inter Helium et Flevum sternit. Hos H. Junius in sua Batavia *Geeylanders* facit. *Ortel.* Hinc forsitan pagus sequimiliari a Leida distans *Cauchereck* a Cauchis nomen accepit. Vide Schild. in tract. speciali de Cauchis.

Langobardi] *Langobardi* Tacito Annal. II. Hæc vera scriptura non *Longobardi*, aut *Laccobardi*. Est enim vox Germanica, teste locupletissimo Diacono, a *lang*, quod *longa*, et *bard*, quod *barbam* notat. Quare ita vocati, lege apud eundem, qui eos ex Scandinavia in Germaniam commigrasse scribit. Prius *Winul* dicebantur. *Ortel.*

Ad quadringentesimum miliarium] Hyperbolice hic loqui Velleium, aut anfractus atque circuitus paludum saltuumque complecti (cum alias miliaria passuum haud amplius CCXL. reperiantur in itineris hujus designatione) ostendit Cluverius German. antiq. III. 18. *Boeclerus*.

Albim] *Albis* Ptolemæo, Senecæ in *Medea*, et aliis, Germaniæ celeberrimus fluvius. Barbari sæculi scriptores Latini *Albiam* vocant. Germanis *Elbe* dicitur. Bohemis vero, apud quos originem sumit, *Labe*. Nomen habere a numero indicat Fabricius in suis rerum Misnicarum libris: fontium, nempe undecim, ut Bohemi; sive, ut Saxones dicunt, tot amnium influentium. Oritur enim, ut idem tradit, in tractu Hercyniæ silvæ, qui a Gigantibus nomen habet, vulgo *Ri-*

senberg, ex undecim (quorum singula nomina adjicit) fontibus: qui tandem conflati, Albim fluvium conficiunt. Elve et Elbe Germanis undecim significat. Hunc montem Misenberg (ut hoc præter institutum addam) Bohemi Cercenses vocant, ut scribit Dabruvius. *Ortelius*.

Semnonum] Ita Schegkiius. Vulgo *Sennonum*. *Sennonum*] Lego *Semnonum*, qui inter Suevos. Tacitus *Annal.* 12. 'Igitur non modo Cherusci, sedique eorum, vetus Arminii miles, sumere bellum, sed e regno etiam Maroboduæ Suevæ gentes, Semnones et Langobardi defecere.' Et in Germania: 'Vetustissimos se nobilissimosque Suevorum Semnones memorant.' Et cum Ptolemæo Strabo lib. XVII. *καὶ τὸν Σουήου ἀπὸ τῶν μέγα ὄρους Σάουνας*: id est, et ipsorum Suevorum magnam gentem *Semnones*. Schegk.

Ab incognito et incognito mari] Nego. Drusus frater ejus jam ante navigaverat.

CAP. 107. *Non temere mihi*] Quæ in hoc capite habentur, solius Velleii diligentia debentur. Quæ minus judicare integrum est, quid juxta aut supra veri fidem dictum sit. Certe cum in Tiberianis plerisque laudibus nimis deprehendatur Noster, non sine ratione suspicatus est Lipsius, parum pro indele Germani hominis sonare istam ad Tiberium orationem. *Boseler*.

Sub omnem motum] Codex calamo exaratus habet, *sub omnem motumque nostrarum navium*. Inter omnem et motumque quiddam deesse videtur. *Burrer*.

Cavatum, ut illis mos est, ex materia conseruit alacum] Meminit ejusmodi navigiorum Plinius XVI. 40. 'Germaniæ prædones singulis arboribus cavatis navigant, quarum quaedam et triginta homines ferunt.' Scilicet hoc velati rudimentum navium gentibus fuisse antiquitus, consentaneum est. Ita Sanchuniathon apud Euseb.

preparat. *Evang.* I. 10. de Phœnicum Theologia, tradit: *θάλαρον λαβόμενον τὸν ὄκεανον καὶ ἀπεκλαθέσαστα, τριήτων ναυήρων ἐκ θαλάσσης ἐμβήσας*: *Ulcem arbore, cujus ramos amputaverat, accepta, primum hoc velati navigio ausum esse mare ingredi*. Annotandum hoc vel propterea videbatur, quia in disputatione de primis rei navalis originibus multa obscuritas tollitur, observato navis tumultuariz aive rudimentariz, tum fabricatz extractæque discrimina. Hic proprie *ναυηγία* locum habet: Velleianum autem istud navigium, aut quæ alia ad eam ævum memorantur, non sunt accurate loquendo *ναυηγηθέντα*. *Boselerus*.

Ad medium] Non pejor scriptura, ut *ad medium processit fluminis, potuit*. *Acidalius*.

Quam armis tendebamus] Non displicet. Caterum in autographo fuit, *tendebamus*. Unde scribendum forte, *in eam, qua armis tendebamus, egredi ripam*. Nisi malis, totidem apicibus repositis, *in eam, qua in armis tendebamus, egredi ripam, &c.* hoc est, qua armati exuebamus, ac tentoria fixeramus. Ut Virgilius *Æneid.* II. 'Hic cumvus tendebat Achilles.' Et Ovid. *Epist.* I. 'Illic *Æacides*, illic tendebat *Ulysses*,' &c. *Vossius*.

Data potenti facultas] Vulgo, *Data a Cæsare potenti facultas*. Exemplar vetus solummodo repræsentat, *Data potenti facultas*. Hoc a *Cæsare* hoc loco non reperitur, unde unde huc emigraverit. *Burrer*.

Furit juventus] *Fugit* legit Petrus Delbenius: quod superius dixerit, 'Sub omnem motum nostrarum navium protinus refugientium.' *Mans.* *Furit juventus*] Adulatoria oratio et inepta, nec pro indele aut ferocia Germanica. Est qui loquat *fugit juventus*: male, male. Imo vero furere illam vult, nec esse eum mentis quæ cum Diis belligeretur. *Lipsius*.

Furis juvenas] Similis Curtii locus ex lib. IX. 'Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt: furere clamitantes cum Diis prælium inituros.' *Vossius*.

Quæ cum œstrum nomen] Tolerabili videri posset montanorum barbarorum apud Curtium VII. 6. 6. oratio, qui veniæ petendæ deditiōnem suam hoc colore adornant: 'cum Diis pugnare sacrilegos tantum.' Nam quæ idem scriptor de barbaro imbellicque Indorum stupore memorat IX. 1. 18. et IX. 8. 7. quibus Dii scilicet erant, quos fertiores adeoque sibi formidabiles credebant, facile fidem juveniant: sed cui verisimile sit, Germanum, dignitate graduque militiæ honoratum in tantum non modo a Herbertate, sed a servitute ipsa degenerasse? Et quodnam illud nomen Romanorum, quod juvenas Germana scilicet coleret? An illa terrarum Dea gentinque Roma? quam pro domicilio latronum detestabantur Germani? An vero Julliæ Cæsaris *divoſæſus*, aut Augusti veneratio hanc formulam dictavit? qua eadem nimirum postea Arminius, 'illum inter numina dicatum Augustum,' gravi cum irrisu veordia Romana, memorat, ap. Tac. A. I. 59. 6. Curiosior aliquid non difficulter crederet, Velleum hic commentum esse rationem, qua suum Tiberinum summis quibusque et admirandis ducibus sequeret. Vide de Scipione Val. Max. II. 10. 2. *Bœcler*.

Impetratoque] Idem liber, *imperatoque*. *Burrer*.

CAP. 108. *Nihil erat jam in Germania*] O vanitatem! Sed hæc et plura magnifice, imo serviliter, Velleius narrat in Tiberii sui laudes. 'ΑΑΑ εἶπε ἐὶ τὴν ἰσθμὸν.' *Lipsius*.

Marcomannorum] Marcomanni Germaniæ populi, Ptolemæo, Dionî, Paterculo, Eutropio, Capitolino, Lampridio, et Vopisco. Vel Marcomannia Regio, ut etiam Julius Capitolinus

habet, *Marhern* hodie est, Dabratio et aliis testibus. *Marahenses* vocat Regino. *Ortel*.

Interiora] Vulgo *inferiora*; verius *interiora*. Loca magis interna petierunt et disita a limite Romano. *Lips*. *Inferiora*] Valde hic sudat Philippus Cleverius Germaniæ Antiquæ lib. III. cap. 2. Sed omnem modum exsolverit, si scribas *interiora*. Quomodo jam olim Gryphis, Stephano, et aliis, editum. *Vossius*.

Hercynia] Olim dierum 66. longa, latitudo novem. Vide Cæs. de Bell. Gall. lib. VI. multis hodie sylvis separata.

Maroboduus] Cæjus apud Tacitum Tiberii eulogium in hæc verba: 'Non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum aut Antiocham populo Romano perinde metuendus fuisse. Exstat oratio, qua magnitudinem viri, violentiam subjectarum ei gentium, et quam propinquas Italiæ hospes, suæque in destruenda ea consilia extulit.' Consule Strabon. lib. VII. *Schægkian*.

Sed certum imperium] Hanc locum, Deo cantante, amplius explicabimus in comment. de Auspicio Regio. Historiam javabant Strabo VII. prope principium, egregia, ut solet, brevitate rem totam complexus: Tac. A. II. 44. et 46. *Bœcler*.

Juris sui fecit] An æquis, an vero imparibus? Dubitat Petrus Faber Semestr. I. 7. Nobis nil videtur dubitandum, si vel consilium Marobodui, vel textum Velleii consideramus. Dominari ceteris volebat Maroboduus, proferendique imperii causam finitimos bello petebat. Ergo partim incepit, partim deditiōne, quos sui juris omnes nimirum fecit. Qua Velleii phrasi nihil potuit clarius dici: nam sui juris facere, est utique, in suam ditionem potestatemque redigere. Non consistant autem *συσθῆσαι ἐστὴν καὶ ὁμοίως*, cum alter amittit imperium, alter accipit. *Idem*.

CAP. 109. *Custoditum*] Wet. edit.

habet custodia tum, ex quo Lips. custodia tutam.

Gerabatque se ita adversus Romanos] Quam hoc et sequenti commate dicuntur, prudentiam Marobodui singularem abunde ostendunt. Ceteri scriptores parcius hic agunt. An puduit fateri, fuisse inter Germanos virum, qui gerenda rep. constituendoque principatu æmulum agere posset eorum, qui soli eo nomine celebres et cupiebant esse et videbantur? Nimirum et elauit Maroboduus infinitam Romanorum ambitionem calliditate, et virtute coërcuit: et quantum ille dedisset Romanis negotiis, nisi intestinis armis collisi inter se duo Germanici Martes (Arminius ille alter est quem indigito nudam hostibus latus præbuisset. Macte nunc quoque virtus Germanica, invicta omni externa vi in hunc diem futura, si libertati tum concordia constantius litavisses, neque alienæ dominationi tum decus et sanguinem gratificari didicisses. *Boecl.*

Bello nos laceaseret, &c.] Vulgo, ut neque bello nos laceaseretur superesse sibi vim ac voluntatem resistendi ** *Legati, &c.* Putarem legendum, nos laceaseret; at si laceaseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi declararet. *Legati, &c.* Nam in fine simile quid deesse videtur; cum sit in exemplari lacuna omissæ dictionis. *Rhenan.*

Totumque] Scribo cum Lipsio *tutumque*. *Thys.* *Totumque*] Acidalius contendit legendum, in *totumque*. Nolim statim assentire. *Boecler.*

Quem LXX.] Vulgo, *LX.* *Quem LX.*] Ex vestigiis vetusti codicis apparet fuisse *LXX.* eraso *X.* posteriore. *Burrer.*

Noricos] Noricum, Germaniæ regio, quam Ptolemæus definit Æno flumine, Danubii parte, quæ est ab Æno ad montem Cetium, monte Cettio, Pannoniæ parte et monte Curvanca. Sed postquam Boii exactis Romanis in partem Vindelicæ, quæ in-

ter Lycum et Ænum jacet, immigrarunt, evenit ut is etiam tractus, tum Norici, tum Boiarie sive Bavarie nomen acciperet. Quo sensu, (ut suis litteris ad me M. Velserus monuit,) eam Diaconus 3. Langobard. describit, his verbis: 'Noricum, siquidem provincia quam Boiariorum populus habitat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Snaviam, a Meridie Italiam, ab Aquilonis vero parte Danubii fluienta.' Beyern, sive Bavarie nunc. Noricorum duas provincias numerat Sex. Rufus, item Lib. Notit. 'Mediterraneum,' et 'Ripense.' Noricum Ripense. Hujus meminit Lib. Notit. Ex eo Austria tractum facit Laxius, qui est a Patavia, Viennam usque, vulgoque Hausstuck dicitur. Noricos olim Tauriscos vocatos, scribit Plinius III. 29. Hodie apud hos eosdem hujus vocis multa supersunt locorum nomina, ut *Krunder-Taura, Felber-Taura, Kara-Taura, &c. Ortel.*

Initium ejus finium] Exemplar antiquum, *initium cujus finium.* *Burrerius.*

Cattos] Catti, Germaniæ populi, Tacito: *Chattæ, χάρται,* Ptolemæo. Hæssen sunt H. Junio et Georgio Fabricio: mihi quoque. Apud quos hactenus *Katzenleobogen* superest; quæsi dicas, Cattorum Ancona. Willichio vero sunt qui Marchiam Badensem et loca vicina habitant: quos et Caritnos Ptolemæi putat. Catti. postea in insulam Batavorum transgressi (auctore Tacito) ubi hodie horum nominis vestigia supersunt in duobus vicis, cognominatis ad mare, et ad Rhenum. *Ortel.* *Cattos*] Batavos olim inter Cattos, eosque nunc Hæssos, docti existimant. Atque in eam rem nova argumenta prodit generosæ stirpis et elegantis ingenii splendore nobilissimus Janus Doua filius, *Catzenfort* ad Dilliam fluvium, et forte an *Katers Hirsfeldo* oppido, et *Katersberg* Wanfredo vicinum. Quare Batavorum veterum in Hassia sedes. Quo-

antem in loco eas habuerint, conjectura e locorum nominibus petita, idem indagat, et suspicatur eos circa Adranam (hujus Tacitus meminit Annalium I. vulgo *Eder*) et Gilsam fluvios in Waldeckensis Comitatus confinibus sitos fuisse. Cujus rei testimonium perhiberi ipsi videntur *Batenbergum*, arx edito in colle Adranæ affluentibus assidens; et pagus *Batenhausen* inter Varum et Gilsam (vulgo *War* et *Gilse*) fluvios. *Baddensfeldum* præterea prope eundem Adranam locus nominatus Auctori Annalium de gestis Caroli Magni. Cattorum vicissim apud Batavos vestigia. Præter argumenta ab aliis adducta ex duobus ejusdem nominis pagis, *Catwijk op den Rhijn*, et *Catwijk op Zee*; qui olim ad medium Rheni ostium Bataviam ad Oceanum terminarunt, adfert idem Doussa filius *Catvicum* in Comitatu Cukensi, Batavorum inibi terminum. Cattorum denique memoriam in Zelandia tuentur, inquit, *Catzium* oppidum, quod ante aliquot annos aquis obrutum; et e regione ejus vicus prope Goësam urbem *Catendijck*. Quod Zelandos ejusdem nominis originis fuisse, satis ipse evidens argumentum. Et hi antiquitus Batavis annumerati fuerunt et accensiti insulis illis, quas Rhenum incursibus suis in mare facere testatur Cæsar I. IV. de Bello Gallico: 'Rhenus,' inquit, 'oritur ex Lepontiis qui Alpes incolant, et longo spatio citatus fertur; ubi Oceano appropinquavit, in plures diffinit partes, multis ingentibusque insulis effectis, multisque capitibus in Oceanum influit.' Vide Notas ad Grotii Bataviam. *Catios*] Idem qui Hæsi per dialectum, ut *Wasser*, et *Water*.

Hercynias] *Hercynia* Silva, Cæsari, et Apollonio IV. cujus Scholiastes vocat sic montem, et silvam, quam 'Orciniam' ab Eratosthene vocari dicit. *Orcynium*, 'Opactius', Ptolemæo. In Germania est. Dierum sexaginta

Delph. et Var. Clus.

iter occupare scribit Pomponius. Ejus latitudo novem dierum iter expedito patere, Cæsar tradit. Vide ejus magnitudinem apud eundem, de bello Gallico I. VI. 'Hercynius Saltus,' et 'Hercynium Jugum' nominat Plinius. Hujus descriptio quoque est apud Snidam, ex Juliano Aug. in *χρημα*. De hac silva libet hic adferre, quæ Rbellicanus habet in suis Annotationibus in Cæsarem: 'Baceni eandem silvam cum Hercynia omnium pæne eruditorum consensus approbat. Latini namque partim et Græci eandem silvam Baceniam, Martianam, Gabritam, Semanam, et Hercyniam nominant. Germani vero juxta Friburgum Brigaviæ *Schwartzwaldt*, prope Heidelbergam *Odenwaldt*, prope Herbipolim et Badenbergam *Steygerwaldt* vocant. A Mœno etiam fluvio ad Lorian amnem prope Confluentiam *Westerwaldt*, non procul a Mœni ripa, ubi Francfordiam, Aschiburgium, et Mogantiacum urbes attingit, *Speshart*. In Saxonie faucibus ad Mansfeldensem ditionem *Auff den Hartz*, a Thuringis *Thuringerwaldt*, et a Bohemis *Behemerwaldt*, nuncupatur.' Hæc ille. Eadem fere Althamerus, in Tacitam. 'Germanici Saltus' sunt Livio IX. Hanc Hercyniam puto ab Orpheo in Argonauticis et Dionysio Afro in Periegesi describi sub nomine *ἄερος ἕλη*, id est, immensa silva: inter Mæotidem paludem Croniumque mare, quem tractum occupatum ab hac Hercynia sylva, docuimus ad Europæ veteris in nostro Theatro tabulam. *Ortelius*. *Hercynias*] Immanis autem illa silva Hercynia per omnem Germaniam diffusa erat: hodieque per totam fere Brandenburgiensem Marchiam, per Salsubiam, atque Prusiam, per Poloniam, Litaviam et Russiam majorem, sive Moscoviam, est quasi unus continuus saltus, de quo Cæsar. At is an antiquissimus omnis, ad Obium usque flumen, extremum

Patere.

2 F

Europæ terminum, appellatus fuerit Hercynius, falsum esse credo. Quippe Hercynium nomen non ultra Germaniæ limites extendendum censeo. Cluverius.

Legiones Boiohæmum] Sententia ἀπολύς. Addendum videatur, *Boiohæmum duceret*. Lipsius. *Legiones Boiohæmum*] Strabo lib. vii. 'Bubienum,' sive 'Boyhaimum,' regiam Marobodui facit. 'In hoc tractu,' inquit, 'sita est Hercynia silva, et Suevorum natio, ex quibus nonnulli intra, aliqui extra silvam habitant, sicut et Colduorum' (Calconum forte) 'plerique, in quibus et Bubienum Marobodui regia.' Malim igitur in Velleio *Boyhaimum*; quod patriam sive domum Boiorum interpretatur Rhenanus recte. *Schegkiius*. *Legiones Boiohæmum*] Cluverius, quod *Boiohæmum* regionis nomen sit, emendare conatur, in *Boiohæmum*. Fallitur: neque enim auctores regulam illam semper observant. Ad Tacitum et Justinum abunde id viri docti comprobant. Virgilius *Aeneid.* vi. 'finesque Venturum Ausonios.' Ubi Servius: 'κατὰ τὸ στανόμειρον. In intelligitur.' Ita enim legendum. *Voss.*

Carnuntum] Carnunti, meminit Paterculus, Ammianus, et Plinius lib. xxxvii. 3. Livius xliii. et lib. Notitiarum, in Pannonia Prima: item Itinerarium Antonini. *Passau* quidam putant. De hoc sic Diaconus, 'Carnuntum quod corrupte Carantanum vocant.' *Ortel.*

Locus Norici regni] Cluverius legendum censebat, *Norico regno*. Sed nihil mutandum. Sic infra de Lepido: 'vir nominis ac fortunæ suorum proximus.' Ita ibi legendum docemus, non *eorum*. *Vossius.*

Illyrico] De Illyrico lege Appianum, Sex Rufum, Jornandem, Lib. Notitiar. et Lazium i. R. P. R. c. 1. apud quos multas regiones sub Illyrico comprehendit discas. *Ortel.*

Marcomannos] Vide cap. 108.

CAP. 110. Danubium] *Hodie de Danubio*. Rhenanus et Vadianus putant a monte Abnoba nomen accepisse. Atque ibi quoque originem habet circa Wittenbergensem ducatum, Willrichio et Tschudo testibus, et per Pannoniam fluens summo impetu se in Pontum Euxinum effundit.

Admoneri placuerat] *Lego admoneri*. Certiorem nempe reddi de suo adventu. Sequentia etiam sic explent: *placuerat: cuius copia paræ æquali*. Lipsius. *Admoneri placuerat*] Lipsius mallet *admoneri*: et supplet lacunam: *cuius copia paræ æquali*. Hoc postremum facile se cuius approbat: sed illud *admoneri*, tolerari posse observabant, qui cogitare volent. *Boecler.*

Cum universa, &c.] Exemplar antiquum habet, *tum universa*. *Burrer*. *Cum universa Pannonia*] Vide de hoc bello Dionem lib. lv. et lvi. Sueton. Tib. 16. *Boecler. Pannonia*] Vide cap. 96.

Et adulta] Placet magis, *Et adfuta viribus Dalmatia, &c.* Ursinus. *Et adulta*] Adultum viribus dicit ob longæ pacis bona. Noli audire Urinum, cui legendum videbatur, et *adfuta viribus Dalmatia, &c.* *Vossius.*

Ex constituto] De compacto, Plautus. *Schegk.*

Amplius dccc. millibus] *Lego millia*. Nam illud *amplius* doctos librarios fessellit, quod jungi accusandi casui nefas arbitrati sunt. Neque tamen hoc nimium incusabo, hic quidem. Forte enim *explebat* positum pro *explebatur*: figura ea, de qua ante: quamvis quidem nec hoc asseverarim. Nam et vulgata lectio se tneri potest. *Acidalius*. *Amplius dccc. millibus*] Non dubito nota numerali expressum in Msc. millenarium fuisse: dccc. unde Acidalius, potius *millia* ex optimorum Auctorum consuetudine, legendum esse, quam *millibus* existimat. *Boeclerus.*

Cujus immensa multitudinis, &c.] In Rhenani editione est, *C. imm. mult:*

pars acerrimis et p. Cujus immensa multitudinis, &c.] Nihil prorsus in tota hac verborum complexione mutare suadet, ut commoditas sensus, ita Ms. codicis auctoritas. Malum itaque factum, quod Ursinus ac Lipsius, ex lectione editionis principis, infideliter heic descripta, ut ex Burrerii variantibus lectionibus constat, novam nobis lectionem cudere sint aggressi. *Vossius.*

Pars petet Italia] Rhenani editio *properare in Italiam decrev.* eamque veram lectionem censet Lipsius.

Nauporti] Nauportus Velleio et Tacito, Naupontus Straboni, oppidum in Tauriacis, (hodie Carnis.) Plinio Nauportus flavius est, inter Æmonam et Alpes exoriens. Hodie et oppidum et flumen Germanice *Laybach* dicitur, Italice *Labots*, et Dalmatice *Lubeana*. Latinis hujus ætatis Labatum flumen cum oppido nomen habet. *Ortelius.*

Tergestis] *Tergeste*, Plinio Fori Julii oppidum. *Tergestum*, *Τέργαστρον*, Ptolemæo nominatur: uterque colonia Romanam facit. *Tegestra*, *Τέγαστρα*, vocat Stephanus: et *Tegestræorum* urbs, *Τεργεστράων*, Diodoro et Dionysio dicitur. Hodie *Trieste*, Leandro et Lazio testibus. *Idem.*

Eruperat] Ex vet. exemp. *effugerat*. Lipsius et Ursinus faciunt, *se effuderat*. Boeclerus.

Proxima duobus Batonibus] Petrus Delbenius legit *Batoni*: nam infra 'Batonem, et Pinetem, excelsissimos duces,' nominat. De eo vide et Suetonium in Augusto. *Mamutina. Proxima duobus Batonibus]* A quibus *Proxima*? nemo enim ante istos. Ad Marabodum refert? frustra: non ille mixtus huic bello. Alterutrum: aut *Prima duobus*, scribito: aut a *Pinote*: nempe ut isti proximo loco post Pinetem. Qui autem *Batoni* hic fecerunt, peccarunt. Nam duo *Batones* in hoc bello, quod Dia extremo

lib. lvi. te docebit. *Lipsius. Proxima duobus Batonibus]* Reponenda omnino Cl. Delbenii scriptura, *Batoni*: nec ferenda vulgaris, cui fulcrum nescio quod e Dione petunt. Nam fuerint sane duo, quid ad hanc historiam partem? Duos duces heic noster memorat, *Batonem* et *Pinnetem*, non *Batones* duos: quomodo tres fuisse duces oportebat. At infra de iis duobus saltem iterum, 'Batonemque et Pinnetes, excelsissimos duces, captum alterum, alterum deditim, justis voluminibus ordine narrabimus.' *Acidal. Proxima duobus Batonibus]* Malim, *prima*. Possis etiam legere a *Pinnete*. Quorum utrunque Lipsio etiam in mentem venit. Sed prius malim. Ovidius de Ponto lib. II. El. 1. 'Maxima pars horum vitam veniamque tulere: In quibus et belli summa caputque Baton.' Ita in Ms. invenit Scaliger. Et sane de *Batone* capiendum esse, Suetonius in Augusto ac Dio lib. lv. doceant. Alii libri habent, *summa caputque fuit*. *Vossius. Batonibus]* *Batonis* nomen inter Germanos et Dalmatas celebre olim fuit; nominatim duorum meminit Dio, *Batonis Brncorum* (gens ea est Pannoniæ) ducis, et *Batonis Disidiati*, qui Dalmatas, gravioribus justo tributis et vectigalibus, pecuniarumque exactionibus exercitos, ad arma contra Romanos concitavit, magnisque cladibus et incommodis affectis; cujus etiam memorabile responsum ad Tiberium Cæs. non dubitavit duobus in libris lv. et lvi. iterato repetere, qui interroganti Tiberio, cur sollicitatis ad defectionem popularium animis ad bellum diuturnum eos traxisset, respondit, Romanos ejus rei esse auctores, qui gregibus immitterent lupos custodes, non autem canes aut pastores. *Had. Junius.* Atque a *Batone* etiam *Batavos* dictos volunt. *Batonibus]* Est autem *Bato* nomen populare Pannonum. In Pannonia extat

lapis in quo incisum: SATOBVILI. F. COL. AP. EQ. ALAR. PANNONIORVM. TVR. SCENI. *Jos. Scaliger.*

Lingua quoque notitia Romana] Nescio quo consilio Schegkianus hic observet, Linguae Latinae usum beneficii loco a Romanis concessum: ex Liv. XL. 43. 'Cumania eo anno petentibus permissum, ut publice Latine loquerentur, et praconibus Latine vendendi jus esset.' Noster sane nihil de usu hujus linguae Pannoniis publice concesso, sicut Cumanos actui publico ac negotiis civilibus solennibus illud privilegium quaesivisse et impetrasse Livius auctor est: sed potius de pervulgata notitia sermonis Romani loquitur, sicut hodieque fieri potest et solet, ut linguae alicujus extraneae notitia in vulgus satis familiaris sit, non item usu publico recepta et agendis rebus componendisque monumentis destinata. Nam id ne optant quidem aut sustinent facere, nisi qui externo imperio vel parent vel adulantur. Itaque semper discernendum est, commercione et usu ac necessitudine, an imperio institutoque notitia linguae alicujus propagetur. De priori modo Curtius diserte vi. 16. 23. 'Tam victoribus quam victis peregrina lingua discenda est.' Posterius consilium Dominantibus solenne est: qui linguam suam, non citra arcanum imperii, (de quo Clapmar. III. 22.) propagare student. *Boeclerus.*

Vexilliariorum] An milites, qui sub eodem vexillo militabant, an equites alarios intelligit? Vide Veget. l. II. c. 1. et Liv. l. XLIX. *Vexilliariorum]* Auctor notitiae Imperii vexillationes Palatinas et Comitatusenses, sub diversis Magistris qua in Oriente qua in Occidente recenset, sed omnibus fere locis disertim indicat equites fulsae. De illadem vetus quoque inscriptio: ITEM. MISSO. AB. IMP. ANTONIO. AVG. PIO. AD. DEDVCENDAS.

VEXILLATIONES. IN. SYRIAM. OB. BRVLVM.....TRICVM. Vexillationem nomen Turnebus ad emeritos veteranos (subsignani Ammiano dicebantur, Vexillarii Tacito) traxit, id est, eos milites, qui exactorati, sub signo tamenseorsim tenebantur, donec praemia et agros acciperent. Eam vide lib. III. Adversariorum c. 3. et l. v. c. 2. ubi ex Suetonii Galba, c. 20. haec verba: 'Excepta Germaniciorum vexillatione,' eo, quo dixi modo interpretatus est; recte an secus judicare alios mavelim: accepto tamen a me, seu potius Notitia imperii, hoc testimonio, ubi sub dispositione viri illustris Magistri militum per Illyricum duae vexillationes Comitatusenses ponuntur, 'equites Sagittarii seniores, equites Germaniciani seniores.' *Stewechius.*

Quia] Vulgo *quia*. Sed recte emendarunt Ursinus Acidaliusque.

Firmatum] Vet. ex. *formatum*; cujus vocis et elegans et satis nota est in hos usus significatio; nescio tamen quomodo textum accuratius insipienti magis arridet, *firmatum*. *Boecl.*

CAP. 111. *Delectus]* De delectus modo, refractoriorum poena, et justa excusatione, vide Romam illustratam p. 46. 47. et seq.

Revocati undique omnes] Retineri potest vetusta lectio, *undique et omnes*. Quod Acidalius *evocati* rependendum contendit, in eo obsequitur mori suo, atque ex omni occasione correctionem captat. *Boecler.*

Ex censu] Suet. Aug. 25. Dio LV. p. 652.

Nisi qui illa regeter fuisset] Scilicet plus est in duce, quam in exercitu: quo de argumento pleni sunt commentarii Politicorum.

Ut praesidium militum, &c.] Non probo duces praesidium militum esse, magis regimen. Scripsit Velleius *praesidium ultimum*. Velut ad extremum auxilium, inquit, et ad sacram ancho-

ram, decursum ad Tiberium: et ille dux depostulatus in gravi grandique hoc bello. Nec Velleiana tantum adulatiumcala est; ipse Augustus, Suetonio teste, Tiberium 'epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, atque unicum populi R. præsidium prosequitur.' Habes ipsam istud elogium. *Lips.* *Ut præsidium militum, &c.*] Verbis paululum immutatis, scribo, *Itaque ut præsidium manium Resp. Augustum, ita ducem bellum poposcit Tiberium.* Neque explicatione hoc eget. Adde si lubeat, *in bellum*, retineri posse: verum si qui me audiendum patabit, illud ut argutus venustiusque mecum isti præponet. *Acidal.* *Ut præsidium militum, &c.*] Lipsium, Acidalium, et alios, sollicitos habuit hic locus. Mihi nil plane mutandum videtur. Et, nisi fallor, spectat idem Paternus, quod supra dixit: 'peragratusque victor omnes partes Germaniæ, sine ulla detrimento commissi exercitus, quod præcipue huic duci semper curæ fuit.' Et alibi: 'imperator nuncquam adeo ulla opportuna visa est victoriæ occasio, quam damno amissi pensaret: nullis: semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum.' Eandem quoque Tiberio laudem tribuit Suetonius in vita ejus cap. 19. *Vossius.* *Ut præsidium militum, &c.*] Fateor non suaviter hæc in auribus meis sonare: tam absurda autem esse, sicut censuit Acidalius, (cujus nimis animosa hic medicina est) pernego. Mitigabitur nonnihil insolentia phraseos, si consideremus, quam præmiat sententiam. Coactæ erant, inquit, satis multæ magnæque militum copiæ: sed quid multitudo exercitus, abaque artibus et auctoritate idonei ducis? itaque respublica huic multitudinibus militum, tanquam præsidium et præcipuum robur decuaque, postalavit Tiberium, parem sc. tanto bello ducem. Subtilius forte, quam opus est agunt, qui Tiberium ideo hic

præsidium militum credunt dici, quod militum sanguini parceret studiosæ, neque victoriam damno amissi militis pensatam cuperet (teste Nostro II. 115. et 120.) simplicius enim et convenientius est, ut 'præsidium' accipiamus eo sensu, quo eleganter Augustus apud Sueton. Tiberium 'ut unicum populi R. præsidium' prosequitur. Tib. 21. Lipsius tentabat, *præsidium ultimum*: Gruterus, unicum: ut possit videri Velleius in animo habuisse elogium Augusti. *Boecler.*

Mediocritas nostra] Ita jam ergo incipiebant loqui? Postea ejusmodi formulæ ad ineptias et fastidium frequentatæ. Mirari possis jam tam, id est, sub Tiberio, ausum Valerium Maximum dicere, 'mea parvitas.' Quæ vox adeo offendit Eruditorum aures, ut pro comperto habeam, multos, cum in ipso limine huc tanquam in lapidem impingerent, sequius, quam meretur, judicasse de toto Auctore: qui licet aliquando moliri gravius quam feliciter exhibere videatur figuras sententiasque, abunde tamen eloquentiam suam prudentiamque æquius judicibus approbare potest. *Idem.*

Ministri] Lipsius malit *ministerii*. Tolerat tamen vulgatam lectionem.

Finita equestri militia] Equestris militiæ mentio item apud Tranquillum capite Augusti 46. aliisque locis: adeo ut monstro mihi simile videatur virum rerum Romanarum callentissimum lib. II. cap. 9. Militiæ suæ, emendare eundem Tranquillum Claudii capite 26. ac *Equestres militias* permutare in *Semestres*: nihil enim ibidem interpolandum, ostendi in libellis Suspicionum. *Gruter.*

Necdum Senator æquatus, &c.] Emendant et ita edant: *etiam designatus Tribunus plebis*: non pro Velleii mente. Vulgata retinenda est: *designatis tribunis*; quæ hoc vult, sese æquatam Senatoribus, id est, Tribunis designatis, nondam Senatorem. Quia in re? quod præfuerit copiis, æque ac

Tribuni, earumque partem duxerit ad Tiberium. Nam Tribuni hoc tempore eligi non poterant nisi e Senatu. *Lips. Necdum Senator equatus, &c.*] Ego vero libens e situ et oblivionis carcere erua insignem et notabilem ritum: qui nimis diu juventutem nostram latuit, in Tribunis creandis. Juventutem autem? imo et vere viros, et vere doctos: quibus nebulae hic et caligo. Tribuni creati olim non solum pro plebe, sed etiam e plebe: ita ut patricius aut patribus aditus ad eum honorem rarus esset, aut nullus. Din ita mansit: donec visum adeo id immutare, ut cautum severe fuerit, ne quis Tribunus fieret, nisi Senator: id est, ne jus quidem haberet petendi Tribunatus, nisi jam ante e patribus. Suetonius hoc adfirmat clare usitatum etiam in libera rep. et extremo aevō Ciceronis. Nam in Aug. cap. 10. ita scribit: 'Et quo constantius cetera exsequeretur, in locum Tribuni pl. demortali candidatum se ostendit: quamquam patricius, necdum Senator.' Ubi diserte et extra cavillum, impedimenta duo Cæsari ad Tribunatum posit, quod gente patricius, et quod honore nondum Senator. Nam maximo Langio nostro qui adsentiar, voces eas duas præfidenter hic tollenti? Nolle te hoc conatum, vir alias modestissime, nam iterat hoc ecce idem Suetonius in eodem Aug. cap. 40. 'Comitiis Tribunicis, si deessent candidati Senatores, ex equitibus Romanis creavit.' Quod, qui ad Tribunos transferant militares, quam errant? Refutat eos palam Dio lib. xlv. qui hanc ipsam rem denarrans, τοῖς ἰσχυροῖσι, inquit, τῆν δημοκρατίαν ἀβήτου ἐπέσπευσε: id est, Equitibus Romanis tribunatum plebis petere concessit. Ex quo amplius discis, nec equitibus quidem tunc fuisse petendi jus, adeo non imæ plebi. Plinium ego apto istuc lib. II. Epist. 9. 'Ego,' inquit, 'Sexto latam clavum a Cæsare, ego Quæsturam impetravi: meo

suffragio pervenit ad jus Tribunatus petendi.' Jus enim petendi Tribunatus, non hic aliud quam dignitas Senatoria et latus clavus. Hoc utiliter institutum, et ad arcendos a turbido magistratu turbidos adolescentes: sed quando, hæremus. Appianus adscribere Sullæ videtur, qui multa in hoc magistratu, ad vim ejus et ferociam contundendam, innovavit. Nam ait Civilium primo: τῆν δὲ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν ἰσα καὶ ἀνείδεν ἀσθενεστάτην ἀποφῆρας, καὶ νόμον καλλίστας μηδελίας ἄλλαν τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν ἐτι ἔρχων. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἰ Σέλλας αἰτήθη, κατὰ τὴν ἔστυν, εἰς τὴν βουλήν ἀπὸ τοῦ δήμου μετατρέγων: id est, Tribuniciam potestatem tantum non sustulit, enervatam eam prorsus relinquens, lege lata, nequis qui Tribunus fuisset aliam ullum caperet magistratum: nec liquidò possim dicere, an Sulla hunc magistratum, uti nunc est, a plebe transtulerit ad Senatum. Quem locum valde mihi nota, unicum Suetonio et huic riti lumen. Et Appiano sane adsentiar ego: quamquam Atteius Capito apud Agellium Atinio plebiscito adsignet; si tamen transferre verba ea fas ad meam hanc mentem. Ait: 'Tribunis plebis Senatus habendi jus erat, quamquam Senatores non essent ante Atinium plebiscitum.' Dicere enim videtur, plebiscito eo cantum, ut nemo Tribunus nisi Senator esset. Etiam aliorum, nec incommode, trahi verba ea posse, nihil nego. Illud quidem miror, non Ciceronem, non historicos, rem tam novam, tam memorandam posteris prodidisse: nisi forte, quia tunc notissima, et in oculis omnium auribusque. *Lips. Elect.*

Etiam designatus tribunus plebis] Vir doctus et diligens, tribunus militum. Ego nihil temere mutaverim, præcedentia propter et sequentia; tum quod tribunatu et præfectura equitum functus discesserat ad civilia, hoc est, Tribunatum et Quæsturam, in qua legatus missus ad Tiberium; cum

alias post quæsturam ante præturam moris : colliges hoc ex Tacit. Annal. II. 'Censuit in quinquennium magistratum comitia habenda : utque legionum legati, qui ante præturam ea militia fungebantur, jam tum prætores destinarentur.' Schegk.

Sorte provinciarum] Sortiri solebant provincias. Provincia autem erat devicta regio, quæ a Magistratu Rom. gubernabatur, neque amplius sui juris erat.

Evasimus partibus] Puto legendum, *artibus*. Rhenan. *Evasimus partibus*] Editio primitiva, *partibus*. Bene : sed velim etiam, *invasimus*, magis ex dignitate Romana. Nec enim effugisse aut elapsum Tiberium vult copiis partitis : sed magis, invasisse grandes illas copias et carpsisse per partes. *Lips.* *Evasimus partibus*] Forte fuit, *exhausimus partibus* : hoc est, per partes : ut error natus fuerit, ob omissam aspirationem. *Gruter.* *Evasimus partibus*] Repone *partibus* : quod male a Rhenano damnatum. *Lipsius* vero vellet, *invasimus*, *Gruterus exhausimus* : magis, ut aiunt, ex dignitate Romana. Uterque frustra. Ipse Tiberius apud Snetonium in vita sua vulgatam lectionem propugnat, a quo si recedere voluisset, non potuisset Velleius. Verba ejus : 'Batonem Pannonum ducem, ingentibus donatum præmiis, Ravennam transtulit, gratias referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere.' *Vossius.*

Quanto cum temperamento utilitatis res] Sententiose hoc, ut cetera de artibus Tiberil. Scilicet 'Eruditus' sit dux 'utilia honestis miscere,' exemplo Agricola ap. Tac. VIII. 1. *Boecler.*

Inopaque copiarum] Copia pro cibo, commentu. Apuleius noster non ille Arcadii generis, sed Platonice sectæ, de Dogm. Plat. 'Quod quidem (os) aliis animantibus ad explendam victus necessitatem, inferendasque ventri

copias comparatum est.' Utuntur et Tacitus, Val. Max. Plinius, alii. *Acidal.*

Viribus hostis] Ineptum plane, *virus* : quod substituit Ursinus. Retinenda lectio vulgaris, hoc sensu : maximas illas Pannoniorum copias ita inclusas fuisse custodis exercitus Tiberiani, ut non modo non possent erumpere ; sed etiam præ inopia copiarum, quæ vix ullæ tanto exercitui satis esse poterant, quasi inedia elanguerent : facit huc dictum vetus, quod habes apud Vegetium lib. III. cap. 9. 'Fames intrinsecus pugnat, et vincit sæpius, quam ferrum.' Quo indicatur, famem esse alterum hostem, qui non, extra mœnia aut vallum, sed interius oppugnat. Plane contra mentem Vegetii esse puto, quod vir eruditus malebat, *utrinsecus*. *Vossius.*

CAP. 112. *Legione vicesima*] Communis agnominatio Legionum a numero fuit, idque discretionis causa, ut diceretur Prima, Secunda, Tertia, &c. Id autem ab ordine temporis et delectus, quo conscriptæ. Sed fuerunt et alia passim Legionum cognomina. Ab Imperatoribus Augusta, Claudia, Flavia. A locis hibernorum, ut Gallica, Cyrenaica, Scythica, Macedonica, Ægyptiaca, Germanica, Italica, &c. A Diis cultis, Apollinaris, Minervia. Ab armorum præstantia, Ferrata, quæ tota e ferro. A loco, Fretensis, freto assita. Ab insigni forte scutorum, Fulminatrix. Item, Victrix, Gemina, Valens, Adjutrix, Pia, Fidelis, Felix, &c. *Lips.*

Proposita] *Malo opposita*. Hostiles copiarum bipartite. Pars una Tiberio ipsi resistere debebat : pars altera legatis. *Idem.* *Proposita*] *Lipsius* mallet *opposita*, sed potest defendi vulgata. Mox concinnius legeris *istantes sustinere* ; quod jam alii monuerunt. Cetera recte se habent. *Boeclerus.*

Macerata] *Consumpta*, *attennata*.

Neque instantem] *Lego*, ut congrua sit oratio, *Neque instantes sustinens*. Supprimitur, nos vel nostros, ut in sequentibus, nobis vel nostris. Aliter vix est, ut Latinis auribus probetur. *Acidal.* [Potest tamen ad duces referri.]

Aciem] Vulgo etiam. *Aciem*] Habet ex vet. *diligentibus aciem*. Lectio igitur marginalis reponatur in ordinem suum. *Manus. Aciem*] Editio vetus, *dirigentibusque etiam, &c.* Quod male defendit Lipsius, cum alterum *Ms.* auctoritate sit subnixum. *Voss.* *Monte Claudio*] ‘*Alman*’ vocat Dio lib. LVII. *Schegk. Monte Claudio*] Situm describit Plinius Hist. Naturalis lib. III. cap. 25. ‘*Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci.*’ Dio in hac narratione *Almæ* montis meminit. Nec errat, quod censuit Schegkius. Multo minus corruptus est, ut putabat Popma. Nam et *Alma* mons juxta Sirmium in Scordisci. Hoc liquet ex Flavio Vopisco: quem sequuntur, aut exscribunt potius, Eutropius et Aurelius Victor: nisi quod apud hosce, corrupte sit *Almam*, pro *Almam*. Vossius.

At ea pars] Vulgo male, *antea pars*. *Et equitatu regio, &c.*] Ita recte emendavit Rhenanus. Vulgo, *Auxiliaribusque et equitatu regio, quippe magna Thracum manus vincit predictis ducibus Rhomo et Alces Thraciæ rex in adiutorium, &c.* Rhenan. *Et equitatu regio*] *Acidalius* recte *equitatu*. Boecler.

Rhametalces] In antiqua editione est, *Rhomo et Alces*, sed mendosissime: scribendum *Rhametalces*, ex antiquo apud me numismate æreo, in cuius una parte signata est imago Augusti cum inscriptione, *ΣΕΒΑΚΤΟC. ΚΑΙCΑΡ, &c.* in altera effigies *Rhametalcis* regis hujus, cui adscriptum est, *ΡΟΙΜΗΤΑΑΚΟΤ. ΒΑCΙΛΕΥC. Υρσίνus. Rhametalces*] Ita legendum ex Tacito Annal. II. et Dione lib. LV. adparet: in quibus ‘*Rhometalces*,’ et ‘*Rymetalces*’ exprimitur. Burr. et

vir doctus, *Matalces*, imperite. *Schegkius*.

Fugata] *Ms. fuga*. Forte *fusa*. *Vossius*.

Ala] *Ala* dicta equitum turma, quia instar alarum pedites a latere protegit.

Cohortes] Ex Manipulis conficitur *Cohors*. Ea vox Græcica est, quod clausum vel septum in anteriore domo vel villa *χόρον* illi dixerunt. Latini *Cohortem*, vel *Chortem*; nam et sic scribebant. Martial. ‘*Rancæ cohortis aves.*’ *Cohors* habuit 3. Manipulos, Hastatos, Principes, Triarios; adde et Velites, qui manipulos solebant comitari. Fuit igitur justa et plena *Cohors* legionaria, homines 420. Si pleniores Manipuli et Legionæ, plenior et ipsa; et inde *Cohortes* quingenarias, et sexcenarias legimus. Græci *Cohortem* vulgo vocant *σχιζαν*, ut et Ennius usurpavit. *Suidas* *Σπίρας* interpretatur *Numeros*. *Cohortes* omnes in legionibus erant, numero æquales, quia et manipuli tales. Sed quia prima dignitas aliqua attribuitur, id non a numero, sed a splendore et primatu fuit, quod primi in ea Centuriones generis e jusque, et forsitan flos aliquis et electio virorum. *Lips.*

Signa legionum] Quæ erant Aquilæ. *Signa legionum*] Signum Legionis Aquila, nec nisi unius una; nec Socii quidem, cum in aliis pares, eam habuerunt. Et quia hæc præcipui imperii signum, subungi sub eam Socios voluerunt, et Auxilia, non seorsum habere. Itaque per ipsas Aquilas numerabant Legionæ. Aquilæ origo varie petitur. A Jove alii, qui hæc insigne militiæ habuerit. Quidam a Trojanis. Forte Romani repperunt a se, aut vicinorum exemplo. Sane rapacium aliquot animalium effigies assumi et præferri bello convenit, et varie olim fecerunt Romani. Nec enim solam Aquilam præsci illi, sed plura ejusmodi animalia prætulerunt,

nata in pugnas aut raptus, ut Lupos, Minotauros, Equos, Apros, Porcos. Etiam prisca Germani ferarum imagines inter signa habuerunt. Aquilæ vero hæc dignitas etiam apud alias gentes fuit. Persis regale hoc signum. Forma Romanæ Aquilæ: pinas extendens summæ hastæ insistebat, ex auro vel argento: et fulmen sæpe unguibus tenebat, quasi jaculatura. *Lipsius.*

Militi] Vulgo, *militis.* *Militi]* Causa victoriæ milites maxime fuere, cum duces parum explorato profecti incidissent in hostes. *Idem.*

Vindicatum] Non eo tantum, quod *militis* alii legerent, locum ut fractum notavit Manutius: sed fuit et aliud. Nam siue hoc reponeret, siue retineret alteram, non fieri tamen, ut siue mendo esset, animadvertet. Itaque ut cui alia medicina opus esset, ne temere negligeret, asteriscum apposuit. Ego vero plana omnia futura iudico, si legatur, *vindicandum.* Nec id aptum negabit, qui sensum loci considerat; nec verum, qui ductum litterarum. T et D sæpe commutantur, nec N, aliæve consonantes semper in veteribus manuscriptis exprimuntur. *Vindicatum* ergo scriptum, pro *vindicandum.* Acidal. *Vindicatum]* Mihi dubium non fit, quin *vindicatum* e margine irrepserit in contextum. Adscripta ea vox ab eo qui memoriæ suæ consulebat, exitumque belli demotabat; itaque legendum literula una detracta, *militi*: et egregia figura dicit, *militi et ducibus*, cum potius scribendum fuisset, *militibus ac duci.* Grut. *Vindicatum]* Videtur omnino toleranda hæc lectio, neque opus esse, ut, pro *militi*, substituatur *militibus*: aut pro *vindicatum*, *vindicandum.* Boeclerus.

Qui multum a more, &c.] Vulgo, *qui multum amore Imperatoris sui crepantes.* Non capio, nec para censeo. Quid si, *preparantes, pro crepantes?* Quid si etiam, *ultum?* ut velit festinans

ad vindictam, et ad detergendam ignominiam a regis acceptam. *Lips.* *Qui multum amore, &c.]* Volant alii isthæc dici de militibus: at ego puto dici de ipsis ducibus. Ceterum verba omnia sic fracta sunt; ut non pudeat pronunciare cum Lipsio, me ea non capere. Grut. *Qui multum a more, &c.]* Legebatur, *multum amore imperatoris sui crepantes.* Unde doctissimus Isacius Pontanns eam lectionem fecit, quæ haud dubie ceteris omnibus præferenda fuit. *Boecler.*

Praefecto castrorum] 'Ad quem' (ait Vegetius lib. II. cap. 10.) 'castrorum positio, valli et fossæ destinatio pertinebat. Tabernacula vel casæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipsius curabantur. Præterea ægri contubernales, et medici a quibus curabantur, vehicula, sagittarii, nec non ferramenta, quibus materia secatur vel cæditur: item ligna vel stamina, arietes, onagri, ballistæ, ceteraque genera tormentorum procurabant aliquando ne deessent.' Istud manus in libera Republ. non lectum, cui omnia, Lipsio. Tribanis postponit Sueton. Vespas. 'Polla patrem habuit Vespasium Pollionem ter tribunum militum, præfectumque castrorum.' Mentio infra Velleio plurimum in exercitu: 'At e præfectis castrorum duobus quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit.' Quo recte cum doctissimo viro colligas licet, cuique legioni suum præfectum tributum fuisse. *Schægk.*

Quibus etiam] Editio vet. *quinetiam primi ordines*; haud improbo sensu. Tamen velim, *qui etiam primi ordinis.* Vult enim Centuriones aliquot primorum ordinum occidisse. *Lipsius.* *Quibus etiam]* Ita in Ms. legebatur: ut non sint audiendi Lipsius, Acidallus, alique, qui emendant, *qui etiam primi ordinis occidere.* Sane primi ordines iidem, qui primi ordinis centuriones. Ita capiendus locus ille Cæsaris in VI. de bell. Gallico, vulgo non

intellectus: 'Labienus, nocte tribunis militum primisque ordinibus convocatis, quid sui consilii sit, proponit.' Solus Græcus interpres sensum assecutus est, qui vertit, *ὁ Λαβιενὸς τοὺς τε χιλιάρχους καὶ τοὺς πρῶτους ταξίρχους συγκαλέσας*. Sic et Quinctilianus declamatione tertia: 'Enimvero auctorem habet: hoc primi ordines jubent:' et Frontinus lib. I. cap. 11. 'Imperavitque tribunis, et primis ordinibus, et centurionibus.' Intelligenda autem in Velleio præpositio *e*. Quod si familiare esse, antea etiam monuisse me memini. *Vossius*. *Quibus etiam*] Ita Burrenius ex vet. ex. Addenda ergo fuerit præpositio, quam subintelligi hic posse facilius dixeris quam probaveris. Alii, quia etiam primi ordinis. Lipsius mallet, *qui etiam primi ordinis*. Boeclerus.

Mira pro vitate animi] Suetonius Aug. 65. 'ingenium sordidum et ferox' huic tribuit. Dio Lv. pag. 652. *δουλοσπεπῆ* vocat, præcipitiæ iræ hominem; ansum etiam, 'novercalem animum' Julii, et Augusto 'bonorum paternorum detentionem' exprobrare. Tacitus A. I. 3. 6. 'Rudem sane bonarum artium et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum' memorat; exiliūque, quo ab Augusto multatus est, Livii artibus tribuit. Sed et de exita ejus, quem Velleius 'dignum farore hominis' vocat, longa aliter judicat Tacitus A. I. 6. 1., &c. Vide locum et 'primū Tiberiani principatus facinus,' velo adulationis hic obductum; revelandum amplius a Dione LVII. p. 692. et Clapmario 5. Arcan. 2. *Idem*.

CAP. 118. *Quatuordecim*] Desiderari vocem censeo, et scribo, XIV. *aliis, et pluribus quam*. Valde enim probabile de equitum etiam numero dixisse. *Lipsius*. *Quatuordecim*] Placuit erudit. Lipsiana conjectura; *aliis* scilicet adjici debere. Idem mox legit, et

pluribus quam d. Potest tamen unitata lectio ferri. *Boecler*.

Utilia speciosis preferens] Post: 'Semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum.' Supra alibi: 'Necessaria utilibus præferens.' *Acidali*.

Quæ probanda essent] Talis Fabius Maximus, de quo Ennius: 'Unus homo nobis Romanam restituit rem: Non ponebat enim rumores ante salutem.' *Gruterus*. *Quæ probanda essent*] Talis locus mox sequetur cap. 115. Utrumque ob verborum exemplique gravitatem laudavit in hoc argumento Lipsius Polit. v. 16. 2. Cam primis autem eximia Oratio Q. Fabii Maximi ad Æmilium huc pertinet ex Liv. XXII. 39. *Boeclerus*.

Suorum quisque] Ita optime Gruterus alique jam ediderant. Prorsus temere et inconsiderate fecerunt, qui pro optima editionis principis lectione, reposuerunt vulgatam, quæ nullius pretii, *et partem digredientium suorum metu unioersi tentare non possent*: sensus ineptus, alter patet. *Boecler*. *Suorum metu*] Historiæ causa omnino legendus Dio lib. LVl. quem puto veriora. *Schegkianus*.

Sisiam] Male in editione Rhemani fuerat *Sisiam*. Sane eadem vulgata ac Ms. lectio. Mentio 'Sisiam' apud Plinium, Dionem, Zosimum, aliosque. *Vossius*.

CAP. 114. *Nemo, &c. imbecillus fuit*] Ut cetera, quæ præcedenti capite descripta sunt, ex singulari virtute imperatoria originem trahunt, ita non in postremis ponenda est hæc erga imbecillos comitas Ducia, qua sibi et bello militem efficacissime firmare potest. Quod præsertim in bellis difficilibus, aut post adversa, locum habet; sicut apud Tacitum Germanicus, 'ut cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire saucios, facta singulorum extollere; vulnera intueas, alium ape, alium gloria, cunctos alloquio et cura, sibi

que et prælio firmabat.' Ann. i. 71. 2. Vide quæ Lipsius notavit ad Panegyri. Plin. c. 13. Ubi Trajanus 'solatium fessis, ægris opem tulit: neque sua inivit tentoria, nisi comilitonum ante lustrasset, nec requiem corpori, nisi post omnes dedit.' 'Hadrianus' quoque 'ægros milites in hospitibus suis vidit.' Spartian. 10. Alexandri item Severi eximiam curam Lampridius commendat c. 47. 'Ægotantes ipse visitavit per tentoria milites, etiam ultimos; et carpentis vexit, et omnibus necessariis adjuvit. Et si forte gravius laborassent, per civitates et agros patribus familias hominibus et sanctioribus matronis eos distribuēbat, reddens impendia quæ fecissent, sive convalescissent illi sen perissent.' An legimus, *patribus f. honestioribus.* Boecl.

Negotio] Vetus liber, *genitio*. Unde Burrelius legendum putat, *genti*.

Publicata] Omnium usui destinata.

Cujus cum alii, &c.] Hic deesse puto *beneficium*, vel simile quiddam; nisi placet ut *civibus* legatur, hoc modo: *lectica ejus publicata civibus: cum alii, &c.* sed prior lectio magis arridet. *Rhenan.* *Beneficium*] Τὸ *beneficium* in Ms. non erat, et addidit de suo Rhenanus. Malim ego cum Lipsio *usum* substituere. *Vossius*.

Balinet] Græci *βαλανείον* appellant. Quo sanitatis causa utebantur, ut elicerent per sudores malignos vapores.

Illis] Nimirum domesticis. *Acidalus* perperam reponere conatur, ad *ullius*. *Vossius*.

Agnoscat] Vet. lib. *agnoscat*: quod probum puto. *Boecler*.

Cenavit sedens] An ut circa rem militarem videri voluit vir antiquis moribus, similiter hic? prisci enim ad cenam sedebant. *Isidorus* l. xx. 'Sedes dicte sunt, quod apud veteres Romanos non erat usus accumbendi, unde et consedere dicebantur. *Postea*, ut Varro ait de vita pop.

Rom. viri discumbere cœperunt, mulieres sedere.' An imitati Heroës, qui sedebant, auctore Athenæo, l. i. Καθέρονται ἐν τοῖς συνδάλτοις οἱ ἄνθρωποι, ὡς κατακάλωται, τοῦτο δὲ καὶ παρ' Ἀλεξάνδρου τῷ βασιλεὶ ἐπίστερον ἔστι, ὡς φησὶ Διοῦρις. *Schægkiius*. De modo accumbendi vide *Mercarialem de Gymnast.* *Ciacconium de Triclinio*, et *Sallustiam nostram* p. 456. et 467.

Rarissima] Vulgo, *amerrissima*.

Plurima dissimulantis] Scio qui mavult, *plurima dissimulans, aliquam inhibens*. De quo ego quid sentiam lectori non promo. Judicet quisque ipse secum. *Acidalus.* *Plurima dissimulantis*] Suspecta nonnullis constructio, at mihi oppido elegans; ut resolvatur, *egisse medi personam, plerique dissimulantis, nonnulla vero punientia.* *Gruter*.

Sed insequenti] Scribo, Lipsio auctore, et *ina*.

Alterum deditum] In veteri est *captum alterum a se deditum*. Suspicio fuisse, *captum alterum, alterum a se deditum*. Nam Bato sponte venisse ad Tiberium videtur, et se dedidisse. Vide *Dionem* l. v. sub finem. *Lipsius.* *Alterum deditum*] Legendum a *se deditum*. Quomodo erat in Ms. nisi quod *alterum* non geminaretur. Quod probat *Dio* l. lv. ubi scribit, *Planctem*, a *Batone* proditum, in Romanorum manus pervenisse: libro item sequenti narrat, ut *Bato* sese dediderit. Sanè emendationem hanc, quam *Rhenano* debere nos profitemur, alii, maligne nomine ejus suppresso, sibi vindicarunt. *Vossius*.

A Cæsaribus M. Lepidus prefectus est] *Omnino, a Cæsaribus*. Sic supra, *Legati quos ad Cæsares mittebat*. Nam et *Tiberius* jam in hoc nomen venerat, adoptatus ab *Augusto* et *Impariti* consors. Sed cur *Lepidus* hic 'nominis' (sive *nominis*) 'ac fortunæ eorum proximus?' Puto, quia a *Sulla* et *Pompilio* genus ducebat, qui ipsi quasi *Principes* in re Romana. Ta-

citus docet Annal. III. de Lepida: 'Cui super *Emillorum decus*,' inquit, 'L. Salla ac Cn. Pompeius proavi erant, defendente ream Manio Lepido fratre.' Et vide ne hic sit iste ipse *Manius*, atque ita prænomen in Velleio mutandum. *Lipsius*. A *Cæsariibus M. Lepidus*] In Ms. fuit, *Cæsarem Lepidus præfectus est*. Forte legendum, *Cæsari M. Lepidus præfectus est*. *Lipsius* emendandum putabat, *Man. Lepidus*. Ut hic idem sit, cujus III. Annal. meminit Tacitus. Quod verum esse non arbitror. Sane 'Marcum Lepidum' nominat hunc etiam Dio I. LXI. *Vossius*. A *Cæsariibus M. Lepidus præfectus est*] Ita quidem nonnullis placuit, propter vocem *eorum*, quæ in libris mox sequens ad *Cæsares* referenda videbatur: sed cum fuerit, *cujus omnibus copiis Cæterum Lepidus præfectus est*; nihil dubito totum locum ita legendum: *cujus omnibus copiis a Cæsare M. Lepidus præfectus est, vir nominis ac fortunæ suorum proximus*: cum præsertim sequatur *tantorum nominum*, quibus *Lepidus* ortus est, mentio. *Boeclerus*. *Cæsariibus*] Vulgo, *Cæsarem*. *Burreius a Cæsare*.

Eorum] Nihil est quo *eorum* referas. Lege itaque *suorum*. Hoc est, *Emillorum*, e qua gente erat *Lepidus*. Hoc etiam alii monere. *Vossius*.

CAP. 115. *Velleiano*] Ita potius legerim, quam cum *Nicolao Loens*. *Epiphylid*. VII. 6. *Alifano*: erat in v. ex. *ulli fave*. *Boecler*.

Honorum] Velim *donorum*. Mox de eodem fratre et se: 'Quem' (triumphum) 'mihî fratrique meo inter præcipuos præcipisque donis adornatos viros comitari contigit.' Notus mos triumphorum, in quibus coronæ, torques, falera, bello meritis dari solebant. Si tamen *honores* tenes, capere possis *Triumphales*. *Lipsius*.

Quæ si propriis gessisset auspiciis,

ÿc.] Quanquam exemplar vetus sic habeat, tamen non dubito quin, si recte legas, sic legendum sit; *quasi propriis, ÿc.* *Burrer*. *Quæ si propriis gessisset auspiciis, ÿc.*] Recte, *non propriis auspiciis*. Auspicia enim primitus tamquam imperatori sibi reservabat *Augustus*. Hinc *Suetonio* in relatione devictarum *Augusto* imperante nationum, ait; 'Domuit partim ductu, partim auspiciis suis.' Ideoque et triumphus negatus, qui in libera Republ. alienis auspiciis victori decretus, concessa honoris ergo duntaxat ornamenta triumphalia postmodum. Dio libro quinquagesimo quarto: 'Ob hæc supplicatio *Agrippæ* nomine fuit, neque tamen is triumphum, etsi decretum sibi, egit: sicut neque initio quidquam de his rebus gestis ad Senatum perscripsit. Cujus exemplum pro lege quadam acceptum posteriores imitati, ne ipsi quidem senatum per litteras de re gesta certiores fecerant, ut neque triumphum duxerunt: ideoque, ut ego censeo, nulli etiam alii, qui ejus similis esset, triumphus deinde concessus est, sed solis triumphalibus honoribus sunt ornati.' Primum auctorem hujus moris hic laudat *Agrippam*, discedente *Suetonio* cap. 9. qui de *Tiberio*, 'Carru,' ait, 'ingressus est primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo, nec antea cuiquam tributo genere honoris.' Insignia fuerant, corona, patera aurea, sella curulis, scipio eburneus, tunica palmata, toga picta, laurea, quibus doctissimus et de antiquis literis unice promeritus *Onuphrius*, adpellationem imperatoris adjicit falso. Refutatur a *Tacito* I. III. qui *Augustum* id honoris quibusdam, non omnibus, et *Tiberium Blæso* postremum contulisse prodit; et a *Nostro*, infra *De Blæso*: 'Qui post paucos annos procos. in Africa ornamenta triumphalia cum' (vides discernere adpellationem Imper. ab or-

namēntis, tamquam angustius quid) 'appellatione Imperatoria meruit.' Schegkiius.

Donatus] Deest *donatus*, aut simile quid, inter vocem ultimam et penultimam. *Rhenanus*.

Quippe Daorisi] Vulgo, *Quippe Perusia ade siciales Dalmata, situ locorum ac montium, &c.* Legendum reor, *quippe perfidia exitiales Dalmata*. Idem. *Quippe Daorisi*] Ita emendarunt, cum in Ms. esset, *Perusia ade sitiates Delmata*. Ego ob viciniam literarum malim, *Pirusta ac Desitiates*. Movet etiam, quod populos hos situ locorum ac montium pene inexpugnabiles dicat Velleius. Nam *Pirustæ* siti sunt ad extima Dalmatiæ juxta Scardum montem, qui magna parte eos ambit. Vide Livium lib. XLV. Strabonem l. VII. Ptolemæum, alioque. Claudius Puteanus conjiciebat, *Breuci et Desitiates*. Quod rejicere non ausim. Nostra tamen conjectura nobis magis placet. *Vossius*. *Quippe Daorisi*] Puteani conjectura, *Breuci et Desitiates Delmata*, non Dionis modo auctoritate suffulta est, sed præsertim ex Sueton. Tib. 9. firmari potest, ubi Tiberius bello Pannonico 'Breucos et Dalmatas' subegisse dicitur. Facit diligentia Scriptoris et institutum, ut nihil dubitem, inde corrigendum Velleium; cum præsertim elementorum ductus minime repugnet. *Boecler*.

CAP. 116. *Opera diligenti*] Lips. *diligentiague*.

Q. Julius Postumus] Vulgo, *Posthumius*. *Q. Julius Postumus*] Puto illum esse, quem Sejanus post Drusi mortem ad tollendos Germanici liberos delegerat socium. Tacitus Ann. l. IV. *Schegkiius*. *Q. Julius Postumus*] Falso. Nam *C. Vibius Postumus* intelligendus; ut ostensum Pighio in Annalibus Romanis. Erratne igitur Velleius? Nentiquam. Sæpe ex editione Rhenani, ac Burrerii variis lec-

tionibus, ita hunc locum in Ms. expressum fuisse liquet: *Celebri etiam opera diligenti quibus Jul. Postumus. Lego igitur, celebri etiam opera, diligentique, Vibius Postumus*. Quæ quin verissima lectio sit, vix ambigo. Mentio hujus Vibii, præter alios, etiam apud Florum lib. IV. cap. ultimo: ubi perperam viri docti Tiberium substituire conantur. *Vossius*.

Nam et Sejanus] Suppositum nomen est, et prima editio refert, *Nam et etiam antiquissimi*. In Sejanum certe hæc non conveniunt, qui equestri loco, provincias aut exercitus non rexit. Tacitus te docebit Annal. l. IV. ubi vita et facta viri. Anne, *Nam et Junius*? Causa suspicionis ex loco Velleii infra cap. 125. ubi Junium Blæsum 'in Illyrico celeberrima militia' fuisse ait, 'cum imperio in summa pace et quiete continuisse.' Et intenderit, 'ut prædiximus.' Ubi autem de Junio aut Illyrico aliquid prædictum, nisi si hic? Adde, quod in eum convenit Africæ præfectura, cujus hic quoque mentio. Turbat tamen, quod ait eum 'defectum materia adipiscendi triumphalia:' nisi si hoc adstringis ad Germaniam et Illyricum tantum. Nam ex Africa certe ea retulit. *Lips*. *Nam et Sejanus*] Quid si nomine Junii Blæsi inserto, reponamus, *Nam et Blæsus etiam, vir antiquissimi moris, &c.*? *Vossius*.

Defectus est] Privatus, orbatus.

Et A. Licinius Nerva Silianus] Ita etiam hujus nomen in argenteo aereoque denario perscriptum invenit Ursinus. Liqueat igitur quod ante adoptionem Silius fuerit dictus. Hujus vero filium fuisse arbitror P. Silium Nervam, qui anno U. C. DCCCXVI. consulatum gessit cum C. Julio Attico Vestino. Quod ex Fastis Capitolinis, ac Tacito, liquet. Unde emendandus Phlegon rerum mirabilium CXXXIII. ubi vulgo perscriptum: *δρακευδων ἐν Πάμφ Αθλου Λουκωνίου*.

Νερόβα Σιλανωῦ καὶ Μάρκου Οδοῦρίου Ἀττικοῦ. Legendum autem, Ἄλλω Λικινίου Νερόβα Σιλανωῦ, καὶ Γαίω Οδοῦρίου Ἀττικοῦ. *Vossius.*

Ne nihil non optimo civi] Hæc est ipsissima lectio autographi, ut docetur a Burrerio ; et, si quid ego sentio, multo melior ea quam substituit Rhenanus, exclusa negativa *non.* Patorum cohors hæc tacet ; at ego puto dicere auctorem, fatorum invidia intercuisse Licinio præmia pacis et belli, omnia, omnia. *Gruter.*

Præreptus immature, &c.] Videtur legendum ex antiqua editione, *præferens immature, et fructu amplissima principis amicitia, consummatione evectæ in altissimum, paternumque fastigium imaginis, &c.* Hujus autem Nervæ extat argenteus denarius cum inscriptione, A. LICINIUS NERVA. III. VIR. et æreus item ita inscriptus ; A. LICINIUS NERVA. SILIAN. III. VIR. A. A. A. P. F. *Ursin.*

Horum virorum] Vulgo, *quorum.* *Quorum virorum]* Oplior legendum, *Horum virorum,* cum habeat exemplar vetustam, *Honorum.* *Burrer.*

Mentione] Acidalius legit *mentioni.*

CAP. 117. *Tantum quod]* *Tantum* quod videtur positum pro *Tantum non* : quod Græci dicunt *μωρονουχι.* Nisi *tantum non* Velleius quoque scripsit. *Ursin.* *Tantum quod]* Ciceroni quoque ipsi familiare. Abundat *quod,* et sermoni in ornatum et vehementiam supervenit. Atque ait Velleius : vix Pannonicum Delmaticumque bellum Cæsar finierat, cum ecce statim e Germania funestum novæ cladis nuntium. Omitte ergo mutare, nec invidie Tullianam Velleio elegantiam. *Acidal.* *Tantum quod]* Nihil hic mutandum est. Glossæ Philoxeni, *Tantum quod, à prius.* Usus eodem Suetonius aliquoties ; imo et Tullius ad Atticum l. xv. epist. 13. *Vossius.* *Tantum quod]* Nil mutandum. Asseruerat pridem eam loquendi formulam Viri docti ad Suet.

Aug. 68. 'Juliam primum Marcello Octaviæ sororis suæ filio tantum quod pueritiam egresso naptum dedit.' Neron. 6. 'Natus est XVIII. Kal. Jan. tantum quod exoriente sole.' Cic. xv. ad Attic. ep. 13. 'Hæc cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlatam.' Ad quem locum non debuit Manutius adducere illud in Verrem : 'Tantum quod hominem non nominat ; causam quidem tetam perscribit.' Hic enim aliam significationem atque *σβραξίω* habent illa particulae, ut quis videt. *Boacler.*

Velut in hoc saltem] Schegkius divinatur *salutem.* Nisi mavis *tantummodo.* *Velut in hoc saltem]* Profecto, vel vocabulum *saltem,* vel proximum *tantummodo,* procreatum est in cubilibus librariorum. *Gruter.*

Ne occupato duce, &c.] Mutulum est. Videtur fuisse, *ne occupato duce aviret.* *Sed causa et persona moram exigit.* Lipsius. *Ne occupato duce, &c.]* Mancum et mutulum locum inter omnes constat. *Ducem* tamen, non *duce,* agnoscit editio princeps. Sensus Velleii hujusmodi fuisse arbitror : *ne occupato duce in debellandis Pannoniis, victores Germani iis se conjungerent.* *Sed causa, et persona, moram exigit.* Lipsius aliter locum hunc supplebat : non Suetonium secuti sumus ; cæjus hæc verba in Tiberio : 'Sub id fere tempus Quinctilius Varus, cum tribus legionibus in Germania periret : nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset.' *Vossius.* *Ne occupato duce, &c.]* Hoc loco primum animadvertit Gruterus, *saltem tantummodo* superflue dici, alterumque irreperisse prætoris Auctoris mentem : deinde, lacunam alii aliter explent ; Lipsius ita : *ne occupato duce aviret.* *Sed causa et persona moram exigit.* Non firmaverim ita scripsisse Velleium (nam quis ipsa verba reponat ?) sed ita sensisse

nūllus dubito. Scilicet id voluit dicere: In tanta calamitate illud tamen pro beneficio fortunæ agnoscendum, quod hæc clades non acciderit occupato districtoque alibi duce Tiberio: futurum enim fuisse ut hostis uteretur victoria armaque latius proferret, nisi statim obviam itum foret. Operæ prætium autem esse, ut et Vari ingenium, mores, consilia, et clades ipsa, summam quidem, sed tamen cum quadam mora, in hoc transcursu, memorentur. *Boecler.*

Et causa] Petrus Delbenius legendum putat, *sed causa personæ moram exigit*. Ait enim, indulsisse in hoc fortunam Romanis, quod hoc bellum non accidit occupato duce, sc. Cæsare, quem proxime dixit imposuisse ultimam manum Dalmatico bello. Deinde, quia de Varo mentionem fecerat, ait, causam personæ moram exigere, ideoque digreditur in Vari moribus describendis more suo. *Manut.* *Et causa*] Ablativo casu. Sic distinxi, suasu manuscripti codicis, aut editionis Rhenani: non quod satisfaciatur, sed ut exoriatur sententia tolerabilis; ut velit auctor, bene cecidisse, quod non fuerit Tiberius occupatus tunc temporis alio aliquo bello, cum Varus periret cum suis: quo vacare statim posset et ultioni et decoro populi Romani; quæ persequitur capite 120. *Gruter.*

Varus Quinctilius] Illud notare libet, quantum error commissus sit in præficiendo Germaniæ tali viro, qui nec virtute militari bellicossæ genti metuendus, et superbia, crudelitate, avaritia, libertati hominum generosorum intolerandus esset. Crebra et singularis ea magnorum imperiorum infelicitas est, quod in administrationem locorum gentiumque cordationem obrepunt Lollii et Vari, quorum vecordia rebellionem et rebus novis causam præbet. Quam requirerenti alicui vere responderi posset, quod Bato ille his Tiberio respondit

apud Dionem LV. et LVI. *ἦμαίς τούτων αἰτίαι ἐστέ· ἐπὶ γὰρ τὰς ἀγέλας ὄρνιθι φύλακας, οὐ κύνεας, οὐδὲ βορέας, ἀλλὰ λύκους κέμνετε: Vos Romani causam rebellionem ei præbistis, quod ad custodiendos greges vestros non canes, non pastores, sed lupos mittitis.* *Boecler.*

Ut corpore et animo] Burrerius legit *et corpore et animo*: vel, *ut corpore, ita animo immobiliter*. *Acidal.* *Ut corpore et animo*] Potest aliquis sensus existere ex his verbis; sed mihi suspectus est locus, nec satisfacit emendatio aliorum, *et corpore et animo*: vel, *ut corpore, ita animo*. *Boecler.*

Pro tribunali] Dnas istas voces coniungendas existimat Lipsius, ut fuerit *pro tribunali ord.*

CAP. 118. *At illi, &c. in summa feritate versutissimi*] Ceterum cladem Variam ejusque causas nemo accuratius descripsit Velleio ac Dione lib. LVII. Adde Flor. IV. 12. 3. et seq. Tac. A. I. 61. et de morib. Germ. XXXVII. 7. in magnificentissimo illo Germaniæ virtutis elogio. Strabo VII. non longe a principio. Sueton. Aug. 23. Cluver. Germ. antiq. III. 19. ubi præsertim de loco cladis multa. *Boeclerus.*

Vix credebat] *Facito, credat.* Lips. *Natumque mendacio genus*] Hoc quidem aperte falsum est: sed intolerante sævitia ac tyrannidia, amantisque libertatis fuisse adversum prædones gentium, id longe est verissimum. *Boeclerus.*

Provocantes] Vulgo, *procaces.*

Injuria] Lipsius, *injuriis.*

Mitesceret] Scriptum exemplar, *mitesceret.* Burrer.

Ut se prætorem urbanum, &c.] Florus lib. IV. c. ultimo: 'Ansus ille agere conventum, et in castris se direxerat, quasi violentiam Barbarorum, et licitoris virgis, et præconis voce, posset inhibere.' Ita ex omnibus Mss. et principe editione legendum. Sensus est, ita direxisset Varum actiones suas, quasi callidissimi hostes jure possent molceri. Perperam haecenus

omnes eruditi e conjectura edidere *jus dicebat, pro se dixerat. Vossius.*

Ultra barbarum] Lipsius præposita vocula legit et *ultra barb.*

Arminius] Verum Germaniæ decus, Tacitus Annal. lib. II. ‘Arminius abscedentibus Romanis, et pulso Marobodo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit, petitusque armis cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator hand dubie Germaniæ, et qui non primordia populi Romani, sicut alii reges duceve, sed florentissimum imperium lacerasset: præliis a. bigaus, bello non victus; septem et triginta annos vite’ (ergo patravit hoc anno ætatis vigeimo sexto) ‘duodecim potentis explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romani haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentiam incuriosi.’ *Schegkian.* *Arminius]* Refert *Herman* Germanorum.

Sigimeri] Videtur hoc nomen deduci a *sige* sive *sege*, quod veteribus Germanis victoriam denotat, et *mer*, quod equum significat; unde et equam *een merry* adhuc appellamus. A priorè voce *sege* et *sige* multa nomina Germanica originem acceperunt. Ita *Segebertus*, *Segefridus*, *Segemandus*, *Segericus*, *Segestes*, *Sigovesus* inde appellantur. A *mer*, sive *mar*, *Marcomerus*, *Maroboduus*, *Mareschallus*, id est, præfectus Equitum, *Virdomarus*. Occurrit quoque *Marach* vocabulum pro equo in legibus Alemannorum tit. 70. et 71. *Thysius.*

Et jam civitatis] Scribe cum Lipsio, *etiam civ.*

Neminem celerius opprimi] Eximia super hoc argumento loca, atque cum grandibus exemplis conjuncta notavit Lipsius Polit. v. 16. 23. et seqq. ubi etiam hæc Nostri Auctoris sententia. *Boeclerus.*

Segesten] *Segestes*, ut ante memo-

ravimus, a *sege*, sive victoriæ nomine accepit.

Sed prævalebant jam fata] Negat editio vetus. Hæc germana illa est: *indicatur: postulabat etiam fata.* An tale aliquid fuit? *indicatur, qui evinciri postulabat etiam.* Nam apud Tacitum *Segestes* ipse ita narrat: ‘*Dilatatus segnitia ducis, ut me et Arminium et consocios vinceret flagitavi.*’ An potius sic? *judicatur.* *Obstabant sed jam fata.* Nam hæc talia sæpe per *p* litteram scribebantur aut sculpebantur (lapides docent) *Opstare, Opsides, Opsitæ:* atque hinc librarii error. *Lips.* *Sed prævalebant jam fata]* Legebatur: *postulabat etiam fata consilii, omnemque animi ejus aciem præstruxerat.* Unde legerim, *prævalebat, sed jam fatum consilii, omnemque animi ejus aciem præstruxerat.* Quanquam illo posite particula *sed*, etiam a Lipsio ita collocata in emend. hujus loci, non satis placet. *Boecler.*

Præstinxerant] Sic recte hoc scribitur, a præstinguo. Et male idem verbi alii aliter legunt *Plantii* milite: ‘*Oculorum præstinguat aciem in acie hostibus.*’ Adeoque *Ciceronis Philippi. 12.* ‘*Præstinxerat aciem animi D. Bruti salus.*’ Sed hujus quidem plurimis locis idem error: etiam *Ausonii* aliquantis, in cujus de nobilibus *Urbibus* primo carmine exploratissimum est mihi aliter scribi non debere, quam: ‘*Fuit hæc, aubit ista: novisque Excellens meritis veterem præstinguit honorem.*’ Et quoque *Panlini* longa illa epist. ad *Auson.* innumerisque omnium ferme scriptorum locis; quæ cuivis ubivis de sententiæ ratione corrigere facillimum. *Acidali.* *Præstinxerant]* Dubito tamen, an non *præstruxerant*, quod idem est ac *obstruxerant*, scriptum fuerit *Velleio.* Quomodo *Julius Celsus:* ‘*Peritatis oculos obstruit fortuna.*’ Sic legendum, non *oculis.* Sane vix est, ut aliter existimem. *Vossius.*

Qui fortunam] In autographo pro

est, erat Deus. Rectissime. Pro qui tamen reponendum est. Non enim assentio Ursino Lipsioque, qui vocem eam inducendam censebant. Vossius.

Mutaturus est] Non debuit omitti Deus; quæ vox in Msc. pro est comparebat. Sed et verbum substantivum rescribendum videtur. Optimo enim sensu legeris: ut *plerumque, qui fortunam mutaturus est Deus, consilia corrumpat.* Boecler.

Consilia corrumpat] Supra quoque in eam sententiam eleganter, iisdem ferme verbis, sed brevius: 'Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cujuscumque fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.' *Acidal.*

Negat itaque se credere] Alias sic legendum videtur: *Negat itaque se credere (ut subaudiatur fortuna) spernere in se benevolentiam et merito astimare proficitur.* Vel sic: *spernere se benevolentiam ex merito astimare proficitur.* Burrerius.

Spernere in se, &c.] Forte sic legendum, *spernere de] Germanorum in se benevolentiam.* Rhenan.

CAP. 119. *Post Crassi*] Exemplar vetustum aperte habet *Cassi.* Burre.

Nunc summa defendenda est] De clade a. d. 4. Non. Quinctileis vide Sueton. Tacit. I. et II. Germaniæ, Dio-nem, Strabonem lib. VII. Floram lib. IV. Oros. lib. VI. Est et eximius locus apud Senecam Epist. 46. 'Variosa clades quam multos splendidissime natos, Senatorum per militiam auspicantes gradum, fortuna depressit! alium ex iis 'pastorem, alium capis, alium casæ custodem fecit.' Scio hic libros omnes (excipio editionem nondum visam mihi) vulgatos vulgare *Mariana clade.* Verum nostram scripturam prodit manuscriptus codex, qui publice in Bibliotheca Bibraci, oppidi Imperialis liberi adservatur; cujus copiam mihi jam nuper fecit lectissimus et has litteras doctus juvenis, Matthæus Klock Bibracanus. *Schegk.*

Delph. et Var. Clas.

[Non opus est cum *Acidali* emendare, *dicenda est.* Narrando enim cladem simul defset.] *Nunc summa defendenda est*] Sunt qui se doceri velint, quid heic faciat *deflendi* verbum. Interim tamen, substitunt alias voces, minus aptas: namque auctoridem fore vult quod supra capite 67. 'Hujus totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit: adeo nemo exprimere verbis potest.' Et vero nonne diu diuque hanc cladem deflevit Augustus? de quo refert Suetonius cap. 22. 'Adeo namque consternatum ferunt, ut per continuos menses barba capilloque submisso, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare, redde legiones: diemque cladis quotannis maestum habuerit ac lugubrem.' *Gruter.*

Cum ne pugnandi quidem egregie] Ex Burrerii v. Lect. constat, ita fuisse in exemplari: *cum ne pugnandi quidem egrediem aut occasionis in quantum voluerant data esset immunitas.* Unde Vossius ita emendat: *cum ne pugnandi quidem egredientis, occasio iis data esset immunitas.* Non displicet: sed quod cum Grutero delet illa, in quantum voluerant, non approbaverim. Neque enim statim licet recidere, quæ sententiæ nostræ obstare videntur, et scripsisse ita Velleum, ex eo maxime sit verisimile quod mox sequitur: 'Castigatos esse quosdam gravi pœna, quia Romanis et armis et animis usi fuissent.' Q. d. voluisse quidem Romanos milites suam necessitudinem fortiter ferre, acriterque pugnando dare operam ne ignavi aut penitus inulti perirent: sed coercitam esse generosam voluntatem segnitie et imperio ducis, &c. *Boecler.*

Occasio] Vulgo, *occasionis*: *Occasionis*] Deest hic vel *potestas*, vel simile, ante *immunitas.* Rhenan.

Miseris] Vulgo, sine senan, *immunitas*, pro quo Burrerius, ex vestigiis veteris libri, *inimicis* legendum censet.

Puterc.

2 G

Quia Romanis] Suspicio legendum, qui a Romanis et armis et animis visi fuissent: ut hic verbum aliquod deesse videatur. *Burrer*.

Quem ita semper] Quid ais, Vellei? Longe aliter Tacitus alique de Germanis loquuntur. *Boecler*.

Quippe pateris] De patre Sex. Quinctilii habes supra in bello Philipensi lib. II. 71. 'Varus Quinctilius cum se insignibus honorum velavisset, liberti manu interfectus est.' De avo, non tam obvium. Reperio tamen apud Cæsarem I. Civil. 'Sex. Quinctilium Varum Quæstorem L. Domitii' fuisse Corfinii; et probabile sit eum sic perisse in Pharsalia, aut in Africa. *Lipsius*.

L. Eggius] *Alli, Egilius*. Ego *Eggius* retinet, quod hanc familiam ex inscriptione antiqui lapidis notam habeam. Cujus exemplum sequitur. 'In Opido D. Germani, ad Cathedralē Ecclesiam.'

HERCULI

SANCTO. SACR

D. POMFONIUS. NOR

TUS. VOTUM. SOL

AMICOS. ACC. BENE

.....

M. EGGIO. MARULLO. ET

L. D. D. D. K. IUL.

Manut. *L. Eggius*] Sic editio primigenia. Maluerunt alii *Egilius*. Atqui *Eggia* gens satis nota ex inscriptionibus antiquis; ut monuit quoque *Aldus*. Ac idem nomen etiam occurrit in notis *Senecæ*, et *Tyronis*; nisi quod ibi *Egius*, pro *Eggius*, legatur. *Voss*.

Supplicio quam prælio] De *Catiline* supra: 'Spiritus quem supplicio debuit, prælio reddidit.' *Acidal*.

Vala Numonius] Cum in manuscripto *Vellei* codice scriptum fuisset, *Valnumonius*, ex eo alii fecerunt *Valumnus*; alii, quod ea familia non reperiretur inter Romanos, emendarunt *Voluminus*. Sed utranque mendosum est: scribendumque *Vala Numonius*, cognomine *Vala*, posito ante nomen

Numonius. Nam saepe solet *Velleius* cognomina præponere nominibus, ut cum dicit, 'Mancinus Hostilius, Carbo Papirius, Lepidus Emilus,' et cetera id genus. Hujus autem *Valæ* extat denarius argenteus cum inscriptione C. NUMONIUS VAALA. De quo cognomine abunde scripsimus in libro de familiis Romanis. Putamus autem eum esse, ad quem *Horatius* scripsit epistolam 15. lib. I. cujus initium est: 'Quæ sit hiesis *Velieæ*, quod cælum, *Vala*, *Salerni*.' Nam in libris manuscriptis, qui sunt apud me, epistola inscribitur, AD NUMONIUM VALAM. Denarium vero, cujus supra meminimus, *Trajanus Imp.* ut multos alios restituit, ut apparet ex titulo qui ei adjectus est: IMP. CÆS. TRAIAN. AVG. GER. DAC. PP. REST. nam reliqua, quæ signata in eo sunt, representant ea plane, quæ ab ipso *Numonio*, vel ab aliquo ejus familiæ, in antiquiore denario cusa sunt. *Ursinus*.

At Voluminus] *Burrerianum* hoc commentum est. *Rhenanus* ex *Ms.* edidit *Valnumonius*. Unde *Ursinus* legendum putabat, *Vala Numonius*. Addit, se hunc eundem putare, ad quem hodieque *Horatii* epistola extat lib. I. ep. 15. quam in *Mss.* scribi testatur, *Ad C. Numonium Valam*. Ubi dubito tamen, an non potius, *Ad Cn. Umonium Valam*, et in *Velleio*, *Vala Umonius*, sit rescribendum. Nam *Hubertus Golsius* (ut ad prædictam *Horatii* epistolam monet *Cruquius*) ex numismate *Lauredani* expressit: CN. VMONIVS VAALA. Etenim punctum minutissimum inter CN. et VMONIVS esse dixit, quod ab aliis minus foret animadversum. *Vossius*.

Petere ingressus est] Suspicebar aliquando, illud *petere* mutandum in *temere*. Sed cum anctores ceteri sileant istud factum, malo et ego tacere, quam prodere incertiam meam. *Gruter*.

Tumen] *Vulgo*, sed male, *tandem*.

CAP. 120. *Cimbricam*] *Cimbri* et

Teutones, cum insignem Romanis calamitatem infixissent, postea a Mario domiti sunt.

Ultrō] Illud *ultrō* ex Freinsheimiana emendatione, cum legeretur *ultra*, præplacuit. *Boesler.* *Ultrō*] Assentio eruditissimo Jo. Freinsheimio, qui ad *Florum ultrō* hic legendam censet. *Vossius.*

Arminio territo] In vet. *Arma interfecti quem.* Stabilis manet nostra olim emendatio: *Arma inferit, qua arcuisse.* Rhenum, inquit, transgreditur, et *ultrō* petit in suis sedibus Arminium, quem arcuisse a nostris abunde satis habebat Augustus et cives. *Lipsius.* *Arminio territo*] Ego minori mutatione, et, nisi animi fallar, verius conjeci: *Arma inferit hosti, quem arcuisse, &c.* Imo vix dubito, quin hæc germana auctoris nostri sit lectio. Simile autem mendum irrepsit apud Papinium Statium lib. i. Thebaid. 'Tecto cælum prohibere quis iste Argult?' Nihil enim certius, quam rescribi debere, *Arcuit.* *Vossius.*

Voluerit] Imo, *valuerit*: id est, quantum ipso fuit, opibus scilicet, pecuniâque quam peperit in se translata. *Lipsius.* *Voluerit*] Viris doctrinæ eminentissimæ suspectum heic *voluerit*, et mutatum eunt in *valuerit*. Verum sic supra locutum, modo posui: et mirum est, nisi et hoc loco triga illa verborum ascidititia. *Gruterus.*

Præfecti castrorum] [Vide supra p. 457.] Cuique autem legioni suus castrorum præfectus fuit, si tamen tenderet seorsum. Colligo ex Tacito lib. xiv. 'Pœnius Posthumus, Præfectus castrorum secundæ legionis;' et hic Velleio nostro. Supra Tribunos militum collocare eos visus Tacit. *Histor.* secundo in pompa Vitelliana, 'Ante aquilam Præfecti castrorum, Tribunicque, et primi Centurionum candida veste.' Vir egregius, cujus memoriam, amo, colo, in Semestribus suis censuit hunc eundem esse cum

Prætorii Præfecto: et Vespasiani avum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius scripserit: 'Polia patrem habuit Vespasium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectumque castrorum.' Abi, vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ causa, censoriam hanc notam. *Lipsius.* *Præfecti castrorum*] De officio præfecti castrorum, nihil habeo, quod addam ad ea, quæ in Discursibus ad Tacitum notavit Lipsius. Imo unum etiam demi velim. Hoc est, quod pro *destinatio* apud Vegetium lib. ii. 10. reponat *designatio*. Verba Vegetii hæc sunt: 'Ad quem castrorum positio, valli, et fossæ destinatio pertinebat.' Nec magis audio Stewechium, ex Ms. reponentem, *æstinatio*. Sane destinare, idem quod designare. Sic Livius lib. xxviii. 'Non solum capita hostium vulnerabant; sed quem locum ibi destinassent.' Quod, ut video, jam monere prævertit eruditissimus Gronovius in Observationibus suis. *Vossius.*

Alisone] Forte, quod Ptolomæo *Ἀλιων*. Rhenano hodiernum *Alzheim*, prope Vangiones. In eo lapsus, quod ejusdem Tacitum meminisse patavit; nam clarum ex Dionis lib. liv. non locum, sed fluvium hoc nomine Tacitum insinuare. *Schegkian.*

Usi] Ex vet. habet *riti*. Mibi, quantum ex literis conjicio, *adjuti* legendum videtur. *Burrer.*

Profluvio] *Insuficio*. Sic omnino legitur in exemplari chirographo, unde dimanarunt omnia exemplaria: nec video cur ferri non debeat. Quod hodie habemus, *profluvio*, natum est apud correctores. *Gruterus.* *Profluvio*] Ita emendarunt, licet Ms. repugnante, in quo fuerat *insuficio*. Ego putō, præpositionem simplicis significationem servare potius, quam immutare: ut in 'inconcupiscere,' 'incommodare' apud Appuleium; 'infringere,' 'et aliis hujusmodi apud alios. Eadem ratione *insuficio*

interpretandum videtur apud Cœlium Aurelium, Sorani interpretem, lib. II. 27. 'ea, quæ infusione sui, quam Græci aporrhœam vocant, spirationem facilem ægrotantibus facere valent.' Non enim puto audiendos, qui *effusione* reponunt. *Influxus* igitur Velleio, et *infusio* Aureliano, est fluxus corporis, sive ἀρόρροια. Emendantur obiter hac occasione Glossæ Cyrilli, ubi perperam legitur: 'ἀρόρροια, defluxio, affluentia. Lege, *effusio*.' Vossius.

CAP. 121. *Viennensium*] Vienna, Ptolemæo, Tacito, et Cæsari VI. Belli Gallici, Allobrogum urbs ad Rhodanum, sub Medelis. Colonia est in antiqua inscriptione, Lugduni. *Vienna* Joanni Poldo. Senatoriam aliquando appellatam, scribit Paradisus. Senatorium nominat Massonus. *Biennus*, *Bleuvus*, Stephano dicitur. Ad decimum sextum lapidem a Lugduno abesse, testis est Seneca, in Ludo mortis Claudii Imp. Ortel. Vide Golnitz in Itinerario Gallico.

Coercitioms magis] Prudenter: nam id exigebat ratio temporis: quod cum tot pericula minaretur ac objiceret undique, non debuit severitate apud subjectos augeri odium præsentis status. *Boeclerus*.

Quam erat ipsi] Ineptum loquendi genus, nec ullo confirmatum exemplo; *Equum ei jus, quam erat ipsi*. Hæc me ratio adducit, ut glossema fuisse putem. Non enim necesse est hoc addere cum satis aperta sententia sit: nam ad *æquum ei jus*, subauditur, *cum Patre*: quod ideo non addidit Velleius, quia dixerat jam, *postulante patre*. Manutius. *Quam erat ipsi*] Miror plerosque Animadversorum et Notarum scriptores hunc locum plane præterisse. Expressimus autem Rhenani et Gruteri editionem. Nam Burerius parum hic ad rem. Interim videtur *βρωδός* τι subesse. Certe illa verba, *quam erat ipsi*, non cohærere satis apte, vidit et

deleta cupit Aldus; cujus conjecturam non possum non probare. *Boecler. Quam erat ipsi*] Non hæc a glossatoris manu imperita, si verba, *postulante patre ejus*, cum Beato incluseris parentheai, imo tam necessaria. *Schegk*.

Ex Pannoniis Delmaticque] Vide Sigon. Comment. in fast. et triumph. R. Sueton. Tib. 17. *Boecler*.

Non occisos fama narravit] Editæ primogenia negativam habet intervertam, *non occisos*: et id res est: rarum enim ut non etiam occiderentur duces exercituum hostilium post triumphum. Cicero v. in Verrem: 'At enim qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces servant, at hæc per triumphum ductis, pulcherrimum spectaculum fructamque victoriae populus Rom. percipere possit; tamen cum de foro in Capitolium currus flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent; idemque dies et victoribus imperii, et victis vitæ finem facit.' *Gruterus. Occisos fama narravit*] *Vetus codex, non occisos*. Quod retinebat Gruterus; quia rarum fuerit hostium duces, post triumphum non occidi. Quod quid ad rem faciat, nescio. Quippe verba sequentia, 'sed victos triumphus ostendit,' clare ostendant Velleium de fama ante triumphum loqui. Semper autem hostium duces ad triumphum reservabantur. Itaque non video, quomodo *τὸ* non retineri possit. *Vossius. Non occisos fama narravit*] Nescio quid sibi velint, qui negantem particulam, auctoritate vet. exempl. fultam, emovere cupiunt. Sensus est, Eminentissimos hostium duces non fama tantum, occisos alibi, populo Romano narravit, sed præsentî spectaculo in vinculis et triumpho ductos fortuna ostendit. Scilicet major erat felicitas et solidius gaudium, coram intueri victos clarissimos duces in triumpho: quam si auditione tantum accepissent victos occisosque. *τὸ* non *συνηρηταις*

accipiendam est: ut *τὸ ἀεὶ*, quod majus est, inferat. *Boecler.*

Sed viventes] Emendat Acidalius, *sed vivos viventes.*

Mihi] Ita emendat Burrerius; vulgo, *militi.*

CAP. 122. *Ex rege ei proposito]* Recte: loquitur enim de Tigrane. *Rhenan.* *Ex rege ei proposito]* In Ms. erat, *et ex rege propositi.* Fuit olim, *et ex rege proposito.* Vossius. *Ex rege ei proposito]* Supra c. 94. Pronomen *ei* aberat in ex. vet. *Boecler.*

Insigne regium] Intellego, *Tigrani,* (supra docui) regium insigne, hoc est, diadema impositum, quod reapse fascia tenuis circumdans caput. *Valerius lib. vi. 2.* 'Cui candida fascia crura alligata (vet. *colligata*) habenti, Favonius, Non refert, inquit, qua in parte corporis sit diadema.' Hinc Suetonius cap. 79. *Julii Cæsaris* 'statuæ coronam lauream candida fascia præligatam,' suspicionem propterea adfectati regii nominis imponisse quandam narrat. Ad ingenium hinc verum capies *Lampridii* hunc *Diadumeno* locum: 'Solent pueri pileo insigniri naturali, quod obstetrices rapiunt, et advocatis credulis vendunt; siquidem caudicis hoc juvari dicuntur: at iste puer pileum non habuit, sed diadema tenue, et ita forte, ut rumpi non potuerit, venis intercedentibus specie nervi sagittarii.' An vero et *Reginæ* diadema? non temere pronunciaverim. Saltem etenim eximium imperantis. Aperte colligas et *Trebellio Pollione*, 'Zenobia: Quæ se,' inquit, 'de *Cleopatrarum* *Ptolomæorum*que gente jactaret, post *Odenatum* maritum imperiali sagula perfuso per humeros habitu, donis adornata, diademate etiam accepto, nomine filiorum *Herenniani* et *Timolai* diutius, quam fœmineus sexus patiebatur, imperavit.' *Schegk.* *Insigne regium]* Per causam *diadematis*, quærit heic *Schegkius*, an diadema fuerit etiam reginarum: et definire vide-

tur, fuisse saltem insigne imperantis, persuadente ei loco *Trebellii*, ubi est, 'Zenobiam accepisse diadema, sed nomine filiorum *Herenniani* et *Timolai.*' Non insulto juvenis manibus: sed, bone Deus, quam multorum non meminit, qui tale quid pronunciat? *Reginæ* quibuslibet suum etiam statim datum diadema evincit firmiter innumerabilis scriptorum cohors; quæ omnes, si vel nudo laudarem nomine totas occuparent paginas. Non possum tamen, quin fidei meæ causam citem aliquos memoris commendatos. Et vero occurrit primum liber *Estere* cap. 1. versu 17. ibi enim rex *Persiæ* simulatque *Judeam* hanc in locum justæ uxoris accipit, impertit item diadema: tanquam scilicet honos talis minime communicaretur concubinis; quod diserte tentatur *Athenæus* lib. XIII. *Deipnosoph.*, ubi refert *Demetrium* aliquot habuisse mulieres fortunarum suarum omnium compotes, excepto diademate; firmatque *Plutarchus* in *Lucullo*, ubi *Monima* *Mithridatis*, cum eam rex tentaret, καὶ μυροῦς πεντακισχιλοῦν χρύσεος προσπέμφαντος, ἀπέβηκε, μέχρις οὗ γάμων ἐγένεοντο συνθήκαι, καὶ διδάχημα πέμπας αὐτῇ, βασίλισσαν ἀνηγγέροντων. Sic rex *Egypti* *Ptolomæus*, ad concionem vocato exercitu, capiti sororis *Arsinoës* diadema imponit, reginamque eam appellat, inquit *Trogi* abbreviator lib. XXIV. cap. 3. Nec alia de causa apud *Zonaram*, lib. III. *Annalinum*, *Eudociam* *Leonis Philosophi* filiam *Pulcheria* despondet *Theodosio*; καὶ διαδήματι ταυνοῖ, καὶ ἀγροῦσταν καλεῖ. Sed et diadematis muliebris meminit *Papinius* lib. x. *Thebaidos*, *Apuleius* l. x. *Metamorphoseos*, *Capella* lib. II. *Philologiæ*; ut omittam id plus semel tribuere eidem sexui *D. Chrysostomum* *Homiliis* in *Evangelium Evangelistæ Matthæi*. Occurrit quoque plus semel in fragmentis *Suidæ*, in aliis, quos hoc ictu temporis frustra requiram; et ut sese sistant memoriam

meo, cui id fuerit homo? *Gruter.*

CAP. 128. *Venitur ad tempus*] Quæ in hoc capite de itinere Tiberii et colloquio cum Augusto, ipsiusque Augusti morte habentur, amplius vide apud Dion. lvi. Suet. Aug. 98. et Tib. 21. Tac. A. 1. 5. Suetonius addit, revocatum Tiberium secreti sermonis causa cum Augusto fuisse per totum diem: haud dubie ea revelabat successori, quæ prius non nisi periculose revelari poterant. Omnino enim in magnis imperiis ita comparatum est, ut multa solius Principis cognitioni reservanda sint, quæ cum pluribus communicata vim suam amittunt: atque hæc talia successorum certum non prorsus quidem celare, sed nec citius quam tuto fieri potest, id est, instante fatali hora, aperire quidquam decuerit. *Boeclerus.*

Firmanda] Videtur mihi legi debere, *ad firmanda pax, quæ bello subegit*; tametsi exemplar vetus habeat *formanda*. *Burrerius.* *Firmanda*] His item quod ad oram est, *formanda*, potius altero, quod in textu. *Formare* enim est, quod alibi sæpe dicit, ordinare. Et missus Tiberius, ut quæ bello subacta, pace ordinaret, constitueret. *Acidalius.* [Utrumque tamen tolerari potest.] *Firmanda*] Placet aliis *formanda*: sed perperam: *firmare* heic verbum maxime proprium, facilius enim malto esse provinciam facere quam retinere, hoc est firmare, ostendimus ad illa Cornelli lib. xvi. Annal. cap. 32. 'Orta apud Brigantes discordiæ retraxere ducem, destinationis certum, ne nova moliretur, nisi prioribus firmatis.' *Gruter.*

Athletarum] Inter Athletas erant luctatores, cursores, pugiles, item disco et saltu certantes. Vide Mercurialem de Arte Gymnastica.

Beneventi] Beneventum, quod olim Maleventum, inquit Plinius. *Βενεόεντος*, et *Οβενίβεντος*, Ptolemæo. *Benebentis*, et *Maloentos*, *Βενεβεντὸς καὶ Μαλοεντὸς*, Stephano. Colonia est, in

antiquo lapide. *Pelignorum*, in Samnitibus opidum, quod *Leander Beneventi* appellat. *Concordia Colonia* cognominatur apud Frontinum. Olim *Argyrippa* dictum, scribant *Suidas* et *Cedrenus*: non sine errore ut puto. *Ortelius.*

Nolam petiit, &c.] *Nola*, Picentinsium urbs, in Italia, Ptolemæo, Diodoro, Straboni. In Samnio ponit *Eploma Livii lxxxix*. *Amicam Romæ* dicit *D. Paullinus* in *S. Felicis Natali*. *Colonia Augusta* est apud *Frontinum*. *Nomen* retinet. *Idem.* *Nolam petiit*] *Constantem* veterum opinionem esse, quod *Augustus Nola* donatus fuerit, in *Fastis* ait *Sigonius*. Sed fallitur. Nam *Atellæ* in *Campania* mortuum esse asserunt *Entropius* et *Eusebius*. Itaque perperam etiam *Glareanus* in *Entropio* reponere tentabat *Nola*. *Vossius.*

Revocavit filium] *Vixdum* ingressus *Illyricum* *Tiberius*, propriis matris literis accitur, neque satis comperitum est, spirantem adhuc *Augustum* apud urbem *Nolam*, an exanimem repererit. *Acribus* namque custodiis domum et vias sepeperat *Livia*, lætisque interdum nuntii vulgabantur, donec provisus quæ tempus monebat, simul excessisse *Augustum*, et rerum potiri *Neronem* fama eadem tulit. *Tacitus.*

Ad patrem patriæ] *Acidalius* vocem *Patriæ* irreperisse existimat. Alias nomen ipsum *PATRIS PATRIÆ* *Augusto* senatus consensu per *Valerium Messalam* delatum satis notum est. *Sueton.* Aug. 68. Estque hæc campis magnifica, et si *Themistium* sequimur, divina in imperante patris appellatio: θεῖα δὲ μὴν ἢ τοῦ πατρὸς ἐκρωπύλα. *Boecler.*

Pompeo Apulioque Cos.] *Pro Cos.* scribatur *Cos.* duplici s̄ nam sic solet scribi *Consules*; *Consul vero* s̄ unico. In codice vetusto scriptum est *Cos.* potest autem scribi s̄ accurato vel erecto utcumque libebit.

Nec me fugit, quomodo in veterum codicibus plerisque scribatur, in quibus Consul, sic, Cos. Consules vero sic Cons. scriptum invenio. *Burrer.*

Animam caelestem celo reddidit] Non sine suspitione veneni a Livia dati. Dio l. LV. Sueton. cap. 98. Tacit. Annal. I. Eutropius Atellæ oppido Campaniæ obisse tradit. *Schegkius.* *Animam caelestem celo reddidit*] Livia Numerio cuidam Attico, senatori et prætorio, decies sestertium dono dedit, quod juraverat, vidisse se Augustum in caelum adscendentem, quemadmodum antiquitas Romulum Proculus vidiisse perhibetur. Dio Cassius.

CAP. 124. *Cujus orbis ruinam*] Mihi videtur legendum, *urbis*: item *eam* *ne commotam sensimus.* *Burrer.* *Cujus orbis ruinam*] Hæc est scriptura membranarum; ad quam tuendam opportune Gruterus adfert Ciceronis illud ex lib. II. ad Attic. epist. 21. 'Equidem sperabam sic orbem reip. esse convorsum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus.' *Boscler.*

Pæne dicitur recusare principatum] Ecce, quam speciose Accisium Tiberii velat Noster: sed revelabit Tacit. Ann. I. 11. et 12. Sueton. Tib. 24. et 25. Dio LVII. Hist. misc. VII. 22. pr. Clapmar. II. Arcan. 16. *Idem.*

Divinis honoribus] Hinc de Flaminibus et sacerdotibus Augusti plena omnia monumenta. Nec viri solum ad sacerdotium adscripti magni hujus divi, sed, quod rideamus, fœminæ. Marmor: P. POSTUMIAR. P. F. PAVLAE. SACERD. D. JVIL AVGVST. Exemplum hujus rei a Livia, quæ, miro exemplo, sacerdos sui viri: et quidem ex decreto, Senatus. Et Ovidius de Ponto IV. 'Stant pariter natusque pius, conjuxque sacerdos, Numina jam facti non leviora Deo.' *Lips.* *Divinis honoribus*] Augusto etiam venti aræ, ludi quinquennales con-

stituti. Unde Virgilius Ecloga I. 'O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit, Namque erit ille mihi semper Deus, illius aram Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.' Atque iterum eadem Ecloga, 'Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis Bissenos cui nostra dies altaria fumant.'

Ordinatio comitiorum] Inter eminentissima summi imperii jura, est jus Comitiorum et creatio magistratum. Itaque Mæcenæ, Consiliator vero Regius, apud Dionem LII. Augustum monet, ut ex ratione status Monarchici ad se trahat tantam potestatem. Intellexit facile vim ejus consilii Augustus: sed exemplum moderandi Julius jam dederat; quod secutus, partitus est cum populo comitiis, sive verius videri voluit partitus, excepta consulum cretione, quam sibi senatuique reservavit in solidum. Nunc ergo Tiberius, sive consilio Augusti instigatus, sive quod sponte, sicut satis mox patuit, vim principatus omnibus modis intendere destinaverat, totum jus comitiorum populo ademptum sibi vindicavit, nisi quod simulacri causa cum senatu communicatum voluit. Vide omnino Tacit. commentarium. Clapmar. item lib. VI. Arcan. 7. *Boscler.*

Candidatis Cæsaris] In duplici discrimine candidati Cæsaris. Alii, candidati magistratum, quos princeps populo commendabat; Sueton. Aug. 'Quoties magistratum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat, præsebatque more sollemni.' Et de his Noster hic. Alii, candidati Quæstores, qui libris principalibus vacabant, et quas voces regis lingue Cassiodorus vocat. Dicti et Quæstores principis, sive Cæsaris. Tacitus, 'Oratio ejus per quæstorem ejus audita est.' Sueton. Neron. c. 15. Tito VI. cap. 6. Ideo, opinor, sic nominati, quod ad exemplum ve-

teram quæstorum, quibus actorum publicorum et Senatusconsultorum cura commissa, creati. Dignitatem sive munus vir doctus facit perpetuum, non ego. Lampridius in Alexandr. 'Quæstores candidatos ex sua pecunia jussit munera populo dare, sed ut post quæsturas præturam acciperent, et inde provincias regerent.' Statuit hoc, motus l. unica, D. de offic. Quæstor. ubi Ulpianus, 'Sane non omnes quæstores provincias sortiri, verum exceptos fuisse candidatos principis,' non dubitat scribere: at Ulpianus Alexandri ævo. Ad hunc ictum elidendum satis ab elegantissimo Jcto Eguinarth. Barone ad hanc rem dictum. *Schegk.*

CAP. 125. *Quippe exercitus*] Multis dicit Tacitus Annal. 1. et Dio LVII. *Idem. Quippe exercitus*] Has seditiones egregie descripsit, et ad exemplum perfectæ super hoc argumento commentationis, sicut supra jam monuimus. Tacitus A. 1. 16. et seq. Idem A. 1. 31. et seq. adde Dion. LVIII. Sueton. Tib. 25. *Boeclerus.*

Constituere comiti sunt] Vox postrema est sententiæ inquinandæ; tollatur. *Gruterus.*

In ultimum] In Ms. fuit: *et pene in ultimam gladiatorum erupit impunitus. Lege, et pene in ultima gladiatorum erupit impunitus.* Vossius.

Gladiatorum] Aliter, *gladiatorum.*

Præcipue nostrorum] Vellem: *præcipue auctorum.* Lipsius.

Ut pleraque ignave Germanicus] Immo omnia grave: nihil mutandum. Novimus te, novimus mancipium Tiberianum. Tu rectum Germanici ingenium apud Suetonium, Dionem, et eximie Tacitum tacitus mirare. *Schegk.* *Ut pleraque ignave Germanicus*] Vehementer hic vapulat Velleius et merito, si de unico eorum temporum ornamento, Cæsare Germanico, qui legiones seditiosas, 'incertum constantia an pietate majore compeccit' (teste Suet. Calig. 1. et Ta-

cito) ita loquitur, ut ignaviam homini, si quis unquam, industrio fortique tribuat. Faciebat hæcenus verisimilem hæc Velleii malignitatem, odium Tiberii in Germanicum, adulatione Velleii perpetua in Tiberium. Veram postquam rem accuratius expendi, nullo modo credo, imo palam nego, Velleium ita scripsisse. Non erat ex ratione status et arcanorum domus; non erat ex usu amici assentatoris, non denique ad cetera, quæ de Germanico tradit, quadrabat. Nonne Tiberius odium istud in Germanicum, omni specie benevolentiae et honoris velabat et in publicum obtegebat? nonne prodidisset incantis et temere Velleius, si sub principe hoc, publice Germanicum vituperare ausus esset? Quid? An Augusti Nepoti, Tiberii adoptivo publice convictum fieri, passura erat majestas domus? Vide quid infra de Germanico Velleius c. 129. Hæc et similia facile mihi persuadent, ut prorsus credam Velleium, *grave* scripsisse, aut aliquid tale, quo comparatio fieret industris ab utroque, Druso et Germanico, natus. *Boecler.*

Ita Drusus] Perperam in editione principe, *Brutus.* Vossius.

Severitate usus, ancipitia sibi tam re quam exemplo perniciosus] Locus fæde corruptus. In exemplari erat: *sibi timere quam exemplo.* Gruterus bene usus in *ausus* mutat, sed quod delere capit vocem *perniciosus* cum copula sequente, eam medicinam prudentissimus quisque nimis strenuam dixerit. Quid si legamus? *ausus ancipitia sibi tam re quam exemplo periculosus, his ipsis militum glad.* Certe periculosum ipsi Druso fuisse, ipsa res et Velleii quæ sequuntur verba insinuant, de exempli periculo cuius cogitare promptum est. Existimem etiam *perniciosus exemplo* durius dici et vehementius de Druso quam Velleii mos et institutum hujus loci patitur, cum et alias erga domum principis

ubique reverentia, ubique cautione utatur. Vossius ita emendavit: *omnis incipit, ubi tam e're, quam exemplo perniciosæ.* Boecler.

Tum re] Nisi providisset.

Imperatoris] Est ille, quem Tiberius postremum hoc nomine insignivit: testis, omnium imator, Lipsius. Schegkianus.

Prædiximus] Legendum, *ceu prædiximus*, vel per parenthesis modum (*prædiximus*). Arridet tamen mihi magis, ut *præditum* legamus, hoc modo: *ac Hispanias exercitumque virtutibus, celeberrimamque in Illyrico militia præditum, quem imperio obtineret, in summa pace ac quiete tenuit.* Nam inivit Velleius Junius Blæsum eas copias, quibus in Illyrico feliciter præfuerat, paulo post in Africam traduxisse, priori militia, quam in Illyrico fecerant, nobiles et insignes. Proinde Dolabellam hujus curam ac fidem imitatum scribit, nimirum at jam absentis. *Rhenan.* *Prædiximus]* Prædixit autem paulo superius. Nec video cur hic legi debeat, *præditum*; cum si sic legas, Velleii sententia bene quadret. *Burrer.*

Cum imperio obtineret] Hoc nimis certe coactum. Malim: *Cum imperio obtinuit, et in summa pace quiete continuit.* Aciadal.

In maxima parte] Alli, *maritima.*

CAP. 126. *Cum inserta sint]* Vulgo, *incerta. Cum inserta sint]* Bene Schegkianus, qui revocavit scripturam scripti codicis, *inserta*: id enim postulabat et ratio et sententiæ vinculum. *Gruter.*

Non imperio, sed religione] Tali figura Plinius ad Trajanum de Nerva Paneg. c. 11. 'sed licet illum aris, pulvinaribus, flamine colas, non alio magis tamen Deum et facis et probas, quam quod ipse talis es. In principe enim, qui electo successore fato concessit, una itemque certissima divinitatis fides est, bonus successor.' Idem qui de consecratione Augusti a Tiberio facta aliter judi-

cat: 'Dicavit cælo Tiberius Augustum, sed ut majestatis crimen induceret.' Boeclerius.

Non appellavit eum, sed fecit Deum] Æque belle procederet oratio, resecta voce tertia, vel ultima reposita in ejus locum. *Gruter.*

Revocata in forum fides] Egregia descriptio boni Imperii felicisque status, quamquam quod de magistratum auctoritate et Senatuum majestate dicitur, ad simulacra libertatis pertinet, callide a Tiberio objecta; quod aliunde constat. *Boecler.*

Discordia curia] Vulgo, *discordia cura.* *Discordia curia]* Videtur legendum, *submoto foro seditio, ambitio campo, discordia curia sepulta.* *Rhenan.*

Ac situ oblitæ] Editio princeps *perperam, oppositæ.* Vossianus.

Theatralis seditio] Etiam hoc inter eulogia. Hercle vero serio; nam theatro sum factiones, sui duces. Hinc sæpe tumultus cædesque, de quibus Lipsius in Corneliano Commentario, et Epistol. lib. 1. cap. 1. Ducem factionis depingit Tacitus lib. II. 'Erant in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operum, deinde gregarius miles, procaz lingua, et miscere cœtus histrionali doctus studio.' Schegk.

Immunes] Lips. *immune.*

Sed aliqua] Fortasse, *sed æqua.* Lipsius. *Sed aliqua]* Inclinant alii legere, *sed æqua*; quibus non adhaereo. Blanditur enim prorsus Velleius Tiberio, et vult maximis etiam criminibus minimas adplicuisse penas, testandæ clementiæ: si *æqua* admittamus, tunc ea ipsa oportet compensarit gravitate supplicii suam moram; quod convenerit quidem justitiæ, non etiam principi elementi. *Gruter.*

Nam facere recte cives suos, &c.] Cicero, Fam. lib. 1. epist. 9. pag. 35. 'Quales in Repub. principes essent, tales reliquos solere esse cives.' Sumptum autem ex Platone, lib. IV.

de Leg. *Μηδεις θυας ταυτεν, δ φλοι, ελλη θυατον, και βρον μεταβδλλω εν ποτε πλω τοις νεμουσ, η τη των δευασταυτετων ηγμουσ.* *Manut.* Nam *facere recte cives suos, &c.*] Graviter et copiose tractavit hunc locum Lipsius Polit. II. c. 9. toto. et fusius etiam, in utramque partem, Petrus Faber Semestr. III. 20. *Boecler.*

CAP. 127. *Raro eminentes viri, &c.*] Eximium de adiutoribus Principum et amicis locum, plerique in hoc argumento Politici laudant. Rursum accurate, ut solet, de re tota Lipsius Polit. III. 2. et 3. Scilicet 'Optimos gubernatores juvat et remigum manus.' Sive ut Symmachus explicat lib. IV. ep. 7. 'Summis imperii moderatoribus pia et decora suadentes, instrumenta sunt boni sæculi. Est quidem Rectori nostro divini fontis Ingenium, et omnium virtutum promta natura. Sed ut imagine uti liceat, optimos gubernatores haud mediocriter etiam remigum manus juvat.' Illud hic observandum est, Velleio sermonem esse non de Amicis Principum et consiliariis universim, sed de eximiis illis Adjutoribus rerum, qualem plerumque unum tantum, raro duos, (periculose enim pluribus id fastigium indulgetur,) Magni Principes sibi admovent intima amicitia, proximosque suæ magnitudini esse jubent: sicut exemplis Agrippæ, Seianique constat. Non patiuntur graviora negotia conscientiam plurium, neque gubernari feliciter aliqua nisi unius opera possunt: ergo deligendum aliquis, cui Princeps, qui non omnia solus sua scientia actuque potest complecti, summa negotia committere possit. Porro, hunc fidem facere sibi tam aliis rebus, tum multa honorificentia necesse est. Hinc fastigium illud a Principis majestate proximum; in quod non tam voto Principis, quam necessitate, ut inuimus, reponitur, quisquis reponitur. Quare multa passim suggeruntur Principibus ar-

cana adversus maximarum rerum gubernatores, quos et colere coguntur, et plerumque non possunt non timere. Sed quid? plura illi ipsi arcana in promptu habent adversus Principem. 'Unum autem, idque certissimum arcanum ad reip. salutem, est Principis ipsius peritia et prudentia,' ne scilicet totas aliunde pendeat, sed omnia ab ipso pendeant. Vide Comin. lib. III. *Idem.*

Maxime ab eo] Ferri intelligique potest: ego tamen *Μακροβουλου, δς εστι θυμη Αδωντου Βδλλουσι,* et puto fuisse, *M. Agrippa, et Maximo Fabio.* Notus vel a Tacito est Fabius Maximus, qui inter fidos Augusti amicos, et consocios arcanorum. [Vide nostrum Com. lib. I. An.] At enim, inquiet aliquis, ille nobilis: hic de novis hominibus sermo. Ovidius quidem, fateor, nobilem cum fecit, sed nescio an historica fide: nec patem fuisse e priscis illis Fabiis. *Lips.* *Maxime ab eo*] Lipsius existimat legendum, *Maximo Fabio.* Acidalius trajicit: *Agrippa maxime, et ab eo S. T. Boeclerus.*

Existerentur] Ex. vet. *enumerentur.* Burrelius.

Neque in parvo paucitas] Multis partibus potius est, *deficit*: quod verbum, ne mireris, active capiendum: ut de Virgilii loco Georg. I. 'Prima Ceres ferro mortales vertere terram Institut, cum jam glandes atque arbuta sacras Deficerent sylvas, et victum Dodona negaret.' Est enim utrobique *deficere*, non sufficere, non præbere. Hoc antequam ipse sic acciperem, mutare sum adortus: *neque in parvo paucitas ministerio deficit.* Quomodo esset interpretandum, *deficitur.* *Acidal.* *Neque in parvo paucitas*] Ingenue fateor, nihil idoneum et Velleio dignum hinc me elicere posse. Forte ab inepta et marginali glossa in textum immigrarunt. *Boecler.* [Forsan legendum, *Neque in parvo paucitas ministerii deficit.*]

Complexum] Neque hic vulgo tritus sermo: quem in Ausonio etiam observavi. Parentalib. 'Arborium, Eduico ductum de stemmate nomen, Complexum multas nobilitate domus.' *Acidalius*.

Virum severitatis latissimæ, &c.] Diximus supra de Pisone II. 98. vide Lips. Polit. III. 11. 7. Ceterum veteriora de Sejano, cui Velleius adulatur, Tacitus habet A. IV. 1. tot. *Boecler*.

Otiosus simillimum] Supra de L. Pisone: 'Et vix quemquam reperiri posse, qui aut otium validius diligit, aut facilius sufficit negotio, et magis quæ agenda sunt curet sine ulla ostentatione agendi.' *Acidal.*

Semper] Auctoritate Ms. legendum, *semperque*. Vossius.

CAP. 128. *T. Cornucanum*] Imo, *Ti.* ex Ms. Nam *T. Titum*, *Ti.* autem, vel *Tib. Tiberium* denotat; ut non solum ex *Valerio Probo* et *Magnone*, sed et *Plutarcho* in *Questionibus Romanis* liquet. In inscriptione tamen apud *Gruterum* pag. *MLXIII.* legi scio: *T. CAESAR. DIVI AVG. F.* Sed credo, aut errorem esse quadratarum, aut vetustate litteram fuisse extritam. *Vossius*.

Hominem novum] Totum hoc caput destinavit *Velleius* observationi politicæ de *hominibus novis*. Quare et nobis licebit hic lineamenta majoris dissertationis, quam alii occasione destinavimus, ducere. 'Novus' apud Romanos appellabatur, teste *Asconio Pædiano*, 'qui primus in sua gente honores adeptus erat.' *Καλοῦσι δ' ὄντων τοὺς ἀπ' ἐαυτῶν ἀλλ' οὐ τῶν προγόνων γυνώσκουσιν*, inquit *Appianus* *Ἐμφυλ.* II. p. 428. 'Ita vocant, qui ex se ac sua virtute, non majorum gloria incla- raere. Nam qui majorum suorum habuerunt imagines, illos *Nobiles*; qui, suas tantum, illos *Novi*; qui nec majorum nec suarum, *Ignobiles* appellati sunt.' Ita ut novitas interjecta veluti esset inter nobilitatem et ignobili-

tatem. *Sigon.* de antiq. jur. civ. Rom. II. 20. Unde descripsit pleraque *Rosinus* I. 19. 'Poterit igitur aliquis homo novus existere omni virtute cumulatus, qui ita verteret in studio dignitatis, ut inter omnes excellat: quia tamen in ea gente primus numeratur, non erit in numero *Nobilium*. Postquam vero in ea familia, multi exemplis illius incitati, in gloriæ cupiditatem incubuerint, tum demum elucere incipiet illud nobilitatis eximie lumen. Primus itaque generosus et magnificus, non tamen nobilis appellari solet: ut sit ea omnino differentia, quæ est apud Græcos inter *εὐγενῆ* et *γενναίων*. Hoc enim ad animi præstantiam refertur: illud ad familiæ celebritatem. Ut igitur unum non numerum, sed numeri principium dicimus: sic illum primum, omnibus summis honoribus dignissimum, non nobilem, sed auctorem et principem nobilitatis existimamus.' Sunt hæc verba *Hieronymi Osorii Lusitani* ex lib. I. de Nobilitate civili. Addendus est locus *Plutarchi* ex *Catone Majore*, cujus principio inquit: *εὐθέτων δὲ τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους μὲν δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γυνώσκεισθαι δὲ αὐτῶν, κεινὸς προσπαρεῖται ἀσθράτους, ὅσπερ καὶ τὸν Κότωνα προσηγόρευον' αὐτὸς ἔλεγε κεινὸς εἶναι πρὸς ἀρχὴν καὶ δόξαν, ἕργοις δὲ προγόνων καὶ ἀρεταῖς παμπόλιος: Οὗτοι Ῥωμαὶ σολερεντ εὐς, qui generis quidem claritudine destituti, per se tamen ipsos incipiebant clarescere, novos appellare homines, sicut et *Catonem* appellarunt: respondit *Cato*, esse se quidem novum ad magistratus et honores, factis autem virtutibusque majorum pervefusum. Non observabimus nunc ex hoc et pluribus scriptorum locis, latiore vocabuli ambitum, quam ut ubique ad Magistratus curules restringi possit: dispiciemus suo loco. Utri præstantiores sint habendi, *Novi* homines, qui ex se inclarere, aut qui vetustæ nobilitatis stimulis et instrumento usu*

claritudinem conservare, non adeo est dijudicatu facile. Vide de illa quæstione (nos enim properamus) Osorium de Nob. Civ. lib. II. Illud in hoc transcursum notamus: Hominia Novi significatum aliquando ex parte referri, sive accuratius loquendo, sæpe conjungi cum peregrinitate. Ipse Velleius noster, 'M. Catonem novum etiam Tusculo' (sive, et a Tusculo, sicut Lipsius legit) vocat: quanquam indicatur mox distinctio voce Inquilini; neque nos latet Ciceronis cautio, peregrinum vocari, qui e municipio est, non ferentis in Orat. pro Sulla, c. 7. 8. sed nos liberius utimur ea appellatione. Apud Auctorem de causis corruptæ eloquentiæ cap. 7. Aper, 'Equidem,' inquit, 'ut de me ipse fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clavus oblatu est, vel quo homo novus et in civitate minime favorabilis natus, quæsturam aut tribunatum, aut præturam accepit,' &c. In Tacito leges A. III. 35. 3. 'simul novi homines e municipiis et coloniis atque etiam provinciis, in senatum crebro assumpti domesticam parcimoniam intulerunt. *Boeclerus.*

Sp. Carviliam] Opinor e pro b scriptum: nam alias solet scribi *Sp. Carvilius*. Burrer.

Novum etiam, &c.] Ut, 'hospes Zæcyntho.' Lipsius, et a Tusculo, &c. Voss.

Qui C. Marium] Qui apposite in hanc rem adversus invidos apud Salustium: 'Quod sine jure despiciunt me, faciant idem majoribus suis, quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas cepit.' *Acidal.*

Qui M. Tullio] Vulgo, *M. Fulvio*. *Qui M. Fulvio*] Quis vero iste M. Fulvius? Primum, nec gens Fulvia inter novas est, vetus, et multa copia honorum: nec in ea quisquam, in quem tam invidiosæ potentiæ elogiū conveniat. Vere et avide corrigo: *M. Tullio*. Omnino nostra illa Romana Suada est, in quam hæc omnia

cadunt. Ille novus, quod ipse aliique testantur: ille potens et cælesti sua lingua Senatus populique rector. Assensione sua (ita verius, quam *assentatione*; nisi præfers, *assentione*) provincias, exercitus, et tantum non regna dedit: Cæsar ipse et Pompeius testes: quorum illi Gallias prorogavit, hunc ad Piraticum bellum misit. Denique jam palam 'Regnare in iudiciis, in concionibus' dicebatur: atque adeo inimici objiciebant, 'Tertiam peregrinam Romæ esse regem.' In M. Antonium etiam quæ fecerit, dixerit, et quomodo habenas reip. tenuerit, scimus. *Lipsius.*

Assentatione] Assentatio non hic in malam partem, sed pro assensione, ut supra *assentari* usus, pro *assentiri*. 'Et iis qui a Cæsare dimittendos exercitus contendebant, assentabatur: iis qui ab ipso, adversabatur.' Nec igitur mutandum in Petrobio: 'Tacentibus adhuc nobis, et ad neutram partem assentationem flectentibus,' ubi Gulielmus noster, *assentationem* reponerat. Et ad hanc faciem Apuleius *conversationem*, venuste pro *conversione*. In de dogm. Plat. 'Ejusdem temporis apatiis mensuras mundanæ conversationis intelligi.' Venuste, inquam; propter magnitudinem et molem, ac velut difficultatem. *Acidal.*

CAP. 129. *Forma*] Hoc vulgo hic non legitur. *Forma*] Post *Cæsaris*, deest *forma*, vel simile; quæ dictio oscitantia librarii in tertium versum translata est, ut videtur, ubi plane superest: *consortisque ejusdem imperii formam evocavit*. Rhenanus.

Rhascupolim] Hunc Suet. Thrasypolum vocat; Tacit. Rescuporim. Rhenan. *Rhascupolim*] Rescuporim Tacitus. '*Ρασκώπολις* Dio lib. LIV. Schegk. *Rhascupolim*] Apud Suetonium, Thrasycupolis. Sed malim, Rhascupolis. Nisi præfers, Rhascuporis; quod in *Ms.* invenit Torrensius. Sane Dionis etiam est, '*Ρασκώ-*

wops. Tacitus tamen, Rescuporim, eum vocavit. Eadem variatio apud auctores in nomine alterius Rascupolis, qui ante hunc regnavit. De quo alibi. *Vossius. Rhascupolis]* Copiose Tacitus A. II. 64. et seqq. Meminit Suetonius Tib. 37. *Boecler.*

Fratris sui filii] Ita et Tacitus Anal. lib. II. Sed lib. III. sibi ipsi adversatur, ubi ait. 'Cæsar Antistium Veterem ad dicendam causam retraxit, ut turbidum, et Rescuporidis consiliis permixtum, qua tempestate Cotye fratre interfecto bellum adversus nos voluerat.' Lipsius gravissimum scriptorem humani aliquid passum arbltrabatur. Ego in libris culpam conjicere malim. Scribendum enim existimo: *qua tempestate, Cotye fraude interfecto, bellum adversus nos voluerat.* Pro *voluerat* autem *volerat* reposuimus, Pychem iudicium secuti. *Vossius.*

Ejusdem imperii] Hic verbum *formam* legebatur. *Ejusdem imperii]* Nisi dictio *forma*, ut dixi, hic supervacua est, videtur deesse, *per*; ut legatur, *per amicitiam formam evocavit.* *Rhenan.* *Ejusdem imperii]* Ita legitur hic locus in antiqua editione. Sed verbum *formam* sententiam perturbare cum videretur, omissum est a doctis viris. Nos tamen illud retinemus, et *formam* mutamus in *Romam*, historia præsertim consentiente. *Ursinus.*

Merentis semper, quam, &c.] Intelligitur *magis*, frequenti locutione Tacito. Valerio lib. I. cap. I. 'Factum Masanissæ animo, quam Punico sanguine convensiens.' Comicus: 'Tacita mulier, quam bona.' Hæc occurrerunt: sexcenta talia licet observare apud JCTos nostros. *Schegk.*

Ut senator et iudex] Hæc non sine arcano dominationis a Tiberio facta, subtiliter et profunda *èruptæ*: Tacitus innuit; 'sed dum veritati consultur, libertas corrumpebatur.' Quæ

verba, ut breviter hoc dicam, ita accipio: *Justitiæ* quidem consulebatur hac ratione et innocentiam, ut ex re et vero, non ex affectu et gratia iudicia dispensarentur; sed eadem opera et sub hoc tuendæ justitiæ schemate Tiberius munia iudicium, ut alia pleraque, in se trahebat, nullaque iudiciæ libertas, et iudicibus auctoritas manebat. *Boecler.*

Et causas] Dele particulam *et*. *Manut.* *Et causas]* Haveo scribere: *etiam causas præsens audit?* Nam ita fecit. Suetonius de eo: 'magistratibus pro Tribunali cognoscentibus plerumque offerebat se consiliarius, assidebatque mistim, vel ex adverso in parte primori.' *Lipsius.*

Libonem ingratum et nova, &c.] Hæc verba, *ingratum et nova molientem oppressit*, errore librarii transposita videntur. Ego in tertium superiorem reponenda puto, videlicet post *fermam evocavit.* *Rhenan.* *Libonem ingratum, &c.]* Tò *Libonem* in principe editione desiderabatur. Nec male ab aliis infultum videatur, nisi postea de Libone iterum repereret Velleius. Viderint itaque alii, an non commodius substitui possit *Clementem*. Hic enim Clemens ad ulciscendam Agrippæ domini sui mortem comparat non contemnendam manum. Sed fraude tandem a Tiberio captus punitusque est; ut scribit Suetonius in vita Tiberii. *Voss.* *Libonem ingratum et nova molientem]* Adi Tacitum A. II. 27. et seqq. qui remoto velo rem edisseret. Dio LVII. p. 702. *Boeclerus.*

Respondente cultu] Vet. liber habet *respondentem, &c.* Mihi alias sic legendum videtur: *respondente cultu triumphi, rerum quas generat magnitudine.* *Burrerius.*

Congiaris] Congiarium munus principis, quo donabatur Populus.

Senatorumque censum] Rursum apertius ager Tacitus A. II. 37. et 38. *Boecler.*

Quanto cum honore] Imo, quanta cum calliditate 'amoliri juvenem specie honoris statuit,' Tacitus A. II. 43. *Idem.*

Maroboduum] Tacitus late A. II. 43. et seqq. Sueton. Tib. 37. 'Reges quosdam per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit: ut Maroboduum Germanum,' &c. Hist. misc. VII. 22. *Idem.*

Regni finibus] Bohemiam intelligit. *Rhenan.*

Sacerdote Floroque Julio] Tacit. A. III. 40. et seqq.

Bellum Africum] Tac. A. II. 52. et seqq. et III. 20., &c.

CAP. 180. Quanta esse suorumque nomine] Tacitus A. VI. 45. 3. 'Ne publice quidem nisi duo opera straxit, templum Augusti, et scenam Pompeiani theatri: eaque perfecta contenta ambitionis, an per senectutem, haud dedicavit.' Sueton. Tib. 47. 'Princeps neque opera ulla magna fecit. Nam et quae sola susceperat, Augusti templum, restitutionemque Pompeiani theatri, imperfecta post tot annos reliquit.' Et Calig. 21. 'Opera sub Tiberio semiperfecta, templum Augusti theatrumque Pompeii absolvit.' *Boecler.*

Pompeii munera] Munera videtur hoc loco posuisse Velleius pro ipsis aedificiis; ut supra, cum dixit de Pompeio item, 'Perfectis muneribus Theatri,' &c. Itaque nihil mutandum puto: vel si *manibus* ibi, pro *muneribus*, reponendam est; hic quoque *mania*, pro *munera*, scribendam censeo. *Ursinus.*

Qui quicquid] Vulgo, qui quidem quam claritudine emittit, &c.

Monte Caelio] Ita reposuere, pro *Caeli*, quod erat in editione principe. Ego nil mutaverim. Sane, *mons Caeli* recte dicitur, ut oppidum Antiochiae, Ciceroni ad Atticum lib. v. epist. 18. 'Torrens Vergelli,' apud Florum lib. II. cap. 6. Imo et similiter, 'ad mon-

tem Soractis' dixit Solinus cap. 2. prout ex Mas. edidit magus Salmasius. *Voss. Monte Caelio]* Suet. Tib. 48. *Boecl. Monte Caelio]* Ab Anco urbi hic mons additus, ut Strabo: vel a Tullo Hostilio, ut Livius: vel a Tarquinio Prisco, ut Tacitus. A querna sylva, Querquetulanas: a Tiberio Caesare, quod is post incendium habitatoribus aedificia consumpta instaurasset, dici coeptus mons Augustus. Ab ortu habet moenia, a meridie Caeliolum, ab occasu Palatinum, a septentrione Esquilias. Adjacent ab ortu, Colimontana et Nevis portae, et inter has Statilii Tauri theatrum dimidiata sui parte moenibus inclusum: a meridie, vallis: ab occasu, Severi septizoniam: a septentrione, Titi amphitheatrum, vulgo Colosseum. Nominatus a Caere quodam Metruscorum duce, qui cum Romulo contra Sabinos arma socia conjungens, castra in eo posuit. Coeliolum pars est Caelli, a Martiale libr. XII. ad Juvenalem, Minor Coelius dicitur: 'Dum per limina te potentiorum Sedatrix toga ventilet, vagumque Major Coelius et minor fatigat.' Ab ortu habet moenia, a meridie Aventinam, ab occidentis et septentrionis partibus vallem, per quam fuit Appianus rivus. Incipit post portam Gabinsam, nunc clausam: et inde ad Latinam spectitur, terminaturque ad Capenam. *Fabric.*

Sine trepidatione dilectus] Dilectus enim suapte natura gravis, ait Tacitus. *Schegivius.*

Hominum] Alias legitur, *hominum aut Deorum*, vel, *auribus Deorum de his*. *Rhenanus.*

Apud aures Deorum de his queri] Acutius, *de Diis queri*. Si fas est, inquit, hominem apud Deos, Deos accusare. Et ita sane facit, queriturque quod Dii a calamitatibus immenem exitumque non habuerint Tiberium, ipsam quoque scilicet futurum

divum. *Lips.* *Apud aures Deorum de his queri*] In Ms. fuerat, *aurro Deo cum de his queri*. Unde legendum arbitrator: *auribus Deorum de his queri*. Ursinus emendarat: *de Deo cum Deis queri*. Lipsius vero vulgatam retinebat lectionem, nisi quod pro *his* scriberet *Diis*. Sed ambo a vestigiis autographi longius recesserunt. *Voss.* *Silius et Piso*] In Ms. erat, *Silius, Piscoque, tam alterius, &c.* Lege: *Silius, Piscoque, quorum alterius, &c.* Usitato mendii genere. *Voss.*

Abstruso, &c.] Etenim 'crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius demissus, quo minus profiteri licet.' Justin. lib. viii. *Acidal.*

Quod ex nura] Agrippina. Sueton. Tib. 53. et 54.

Erubescere] Addidi vocem *erubescere*, volentibus membranis, neglectam Aldo; quod scirem, viro ingenio ruborem supra dolorem indignationemque omnem. *Gruter.*

Et per omnia Deis] Loca similia hujus multa, e quæis pauca bona fide retinuit memoria. De Jul. Cæsare: 'Animo super humanam et naturam et fidem evectus.' De Pompeio: 'Per omnia fortunam hominis egressus.' De M. Catone: 'Per omnia ingenio Diis, quam hominibus propior.' *Acidal.*

Nisi aut levationis periculi] Et ad istud hercle exemplar ipsos se formare debebant aulici. Nunc quid? obtinet fere quod questus est de suo sæculo Seneca Hercule Cætæo, versu 637. 'Colit hic reges, regumque Lares; Non ut presso vomere semper, Numquam casset curvus arator, Vel mille secent arva coloni: Solas optat, quas donet opes. Colit hic reges, calcet ut omneis, Perdatque aliquos, nullumque levet: Tantum ut noceat cupit esse potens.' Verum de istis hominibus, quantum satis est, cumulatimus ad Taciti locum Annal. lib. iv. cap. 31. 'Suillum vidit se-

quens ætas præpotentem, venalem, et Claudii principis amicitia, diu prospere, numquam bene usum.' *Gruter.* *Nisi aut levatione periculi*] Recte hoc exemplum proponit aulicis Gruterus, quamquam de Livia adulatorie Velletius, *Boeclerus.*

CAP. 131. *Et auctor*] Puteanus legendum putat: *Jupp. Cap. et Stator, et auctor R. a., G. M. Manut. Et auctor*] Placet conjectura doctorum virorum, qui legunt: *Juppiter Capitoline ac stator, et auctor Romani nominis, Gradive Mars, &c.* nam illud stator ad Jovem tantum referri potest, non item ad Martem. Nobis tamen non displiceret, si parva mutatione scriberetur *sator pro stator*, legereturque: *Juppiter Capitoline; et auctor ac sator Romani nominis, Gradive Mars, &c.* Ursin. *Et auctor*] Magis probem, *sator Romani nominis*. Genitor enim et pater Romanorum Mars, quia Romalam sevisse dictus. *Lips.* *Et auctor*] Seneca de Benefic. lib. iv. cap. 7. 'Quoties voles, tibi licet aliter hunc antorem rerum et naturarum compellare. Et Jovem opt. max. rite dices, et Tonantem et Statorem, qui non, ut historici tradiderunt, ex eo quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stitit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator stabilitorque est.' *Schægk.*

Vesta] ΠΠΩΝ id est, Estha, nihil aliud quam ignem Chaldæis denotat. Unde et hic cultus ad alios populos transfuxit.

Hanc pacem; eique functo] Vox deest, quam fidenter repono: *Hanc pacem, hunc Principem: eique functo*. Ad Principem enim certe pertinent, quæ adtexit. *Lips.* *Hanc pacem; eique functo*] Lipsius interponit post *hanc pacem, hunc principem*, ut sequentia cohæreant. Eruditissimus Gerardus Vossius sollerter conjicit legendum: *hunc statum, hunc Principem*: quæ vox per compendium scripta forte ansam dederit *τῆς pacem*. *Boecler*

Aut pia] Videtur hic parum deesse in hac peroratiuncula votitia. Videntur autem extrema verba in talem scripta sensum: *consilioque omnium civium aut pia, aut salutaria, in felicem exitum provehite*; aut sensum similem. *Rhenan.* *Aut pia]* Rhenanus supple-

vit: *aut pia, aut salutaria, in felicem exitum provehite.* Ego feliciter mentem Vellei mihi assecutus videor, nempe ut scripserit: *aut pia fovete, aut impia opprimate.* Ita igitur, aut simili modo, illum finio. *Fossius.*

FINIS NOTARUM VARIORUM.

DE

C. VELLEII PATERCULI

CODICE, EDITIONIBUS, INTERPRETIBUS, ET
EMENDATORIBUS.

[Ex J. C. H. Krausii Prolegomenis ad Ed. Velleii min. in Ed.
Bipont. 1811. recusis.]

VETERUM librorum e naufragio unus tantum Velleii codicum, quorum ab initio, ut vidimus, magna paucitas erat, fortunæ beneficio servatus est. Hunc primus invenit Beatus Rhenanus, Seles-tadiensis, vir, sub renascentium in Germania literarum tempora, eruditione, diligentia, et fide præcipuus, et veterum libris proferendis et emendandis haud infelix. Latebat Velleii opus usque ad annum 1515. in pluteis Bibliothecæ cœnobii Benedictinorum Murbacensis, in superiori Alsatia siti. Præter hunc codicem nullus alius repertus est. Nam neque Mediolanensis ille, cujus nanciscendi spem Georg. Merula Rhenano moverat, neque is, quem Labbeus Biblioth. Nov. Mss. in bibliotheca quadam, libro priori integro, inventum memorat, unquam in lucem protracti sunt.

Quæ codicum Velleii jactura in tantum dolenda est, in quantum Murbacensis iste liber mutilatum et depravatum Velleium nobis tradidit. Nam ab initio et fine mutilus erat; in medio plurimas habebat lacunas, longe maximam libro 1. medio; sædissimisque vitiiis ac corruptelis scatebat. Incidisse enim videtur in hominum incuriosorum et insciorum manus, qui vel a situ eum non defenderent, vel folia quædam a fronte et e medio, nescio quos in usus, exsecarent. Præterea alia accessit improba manus, quæ velut membranam tentatura, an, literis expunctis, superscribi posset, in fine nonnulla erasit. Lacunosus etiam erat tam versiculorum quam verborum omissionibus frequenter obviis, quæ vel librariorum, sive Murbacensis sive antiquiorum, negligentia, vel eorundem

Dolph. et Var. Clas.

Paterc.

2 H

hominum studio lacunas vetustioris exempli in suo, ne mutilus videatur, occultandi debentur. Mendosissimus denique erat, tot et tanta corruptelarum prodigia, quot et quanta unquam in uno codice scriptoris vetusti deprehenduntur, abundantissime referens. Nam descriptus fuit ab homine indoctissimo, qui ne verbum quidem intellexit, negligentissimoque, qui, laboris pertæsus, festinanti manu munere suo defunctus est. Attamen ex antiquiori quoque exemplo, unde Murbacensis liber exscriptus est, quin etiam ex longe antiquioribus, multa vitia ad recentissimum usque sunt propagata.

Sed uti hæc damna aliorum Velleii codicum auxilio resarciri nunquam posse graviter dolendum, ita quoque ipsius codicis Murbacensis jactura acerbè ferenda est. Is enim iniquissimo fato, postquam Rhenani cura Frobenii typis exscriptus erat, prorsus dispersit. Nemo enim insequentium editorum librum manu exaratum consuluit, ut post exscriptum Velleium, quod haud raro fiebat in libris typorum notis expressis, velut inutilis abjectus esse videatur. Nam postea in bibliotheca Murbacensi repertus non est a Montfauconio, in Biblioth. Tom. II. pag. 1175. codices hujus cœnobii recensente. Neque Ruhnkenio, in editione Velleii paranda hunc librum vetustum per amicos Alsatos indaganti, ullum ejus vestigium oblatum est.

Hunc codicem Murbacensem Rhenanus, ut operis traderet, ab amico quodam, sed prophanter et indiligenter (vid. Rhen. Dedicat.) munere suo fungente, describi curavit, et quinque per annos, dum spes melioris libri nansciscendi, per Merulam mota, affulgebat, ineditum apud se retinuit. Cum vero ederet, operæ pretium haud duxit, (nam critica tum ars adhuc erat in incunabulis,) ea, quæ critici hodie de libro manu exarato scire interest, referre, nisi paucissima. Neque Burerius, de quo mox dicemus, editionis primæ ad codicis normam castigator, libri vetusti diligentem descriptionem dedit; tamen in notis ad singula scriptoris loca passim codicis habitum, literarum ductus, puncta, et correctiones notavit.

Quæ igitur de codicis Velleii indole ex testimoniis Rhenani Bureriique, et conjectura in auxilium vocata constant, sunt fere hæc. Fuisse eum *membranaceum* testatur Rhenanus; sed *vetustate*, maxime in fine, ita *arrosus*, ut vix, quid scriptum fuerit, appareret, refert Burerius in notis ad capita extrema. Deinde *litteris minusculis scriptum, atque ex tali transcriptum fuisse*, patet cum ex viti-

orum a librario commissorum generibus, quæ non nisi ex scriptura minuscula originem trahere potuerunt, (scilicet ex literis et vocibus ob similitudinem minuscula forma scriptarum permutatis; ex literis et vocibus similibus a vicinis sive extritis, sive additis; et ex erroribus, e compendiis scribendi minuscula scriptura solennibus enatis,) tum ex Burerii testimonio, scripturam literæ *a* per *cc*, in libro Murbacensi obviam, ad II. 29. extr. referentis: quanquam nonnulla quoque sint vitia, quæ ex majuscularum permutatione in transcribendo e vetustiori libro talibus literis exarato facta ortum habuisse videantur. Tum non continua serie, sed *vocibus disjunctis* scriptus erat; quod apparet e lectione codicis a Burerio notata, vocabulorumque syllabas perverse vel separatas vel junctas exhibente. Porro *absque punctis et distinctionibus* fuisse testatur Rhenanus; at Burerius sæpius notavit interpunctionem libri sui, quam Rhenani editio deseruerat. Neque caruit in vocibus maxime obviis facillioribusque intellectu *compendiis scribendi*, quæ retulit tum editio princeps, tum Burerii annotatio. *Orthographiam* autem libri Murbacensis *singularem, pravam, et inconstantem* tradiderunt iidem Rhenanus atque Burerius; de qua duplex *ii* simplici litera, ut in *Pompeii consili*, scriptum notabilissimum est. *Lacunosum* fuisse, supra jam dictum est; sed *glossarum marginalium* nulla vestigia observavit Burerius, quanquam eas mature in vetustiores codices irrepsisse, et in Murbacensem se propagasse, vel a librario Murbacensi e suo exemplo intrusas esse, jure suspicantur critici. Denique *correctionum*, non quidem perpetuo, sed in locis fortuito occurrentibus factarum vestigia deprehendit Burerius, v. c. literas superfluas sive erasas, sive puncto deletili superimposito damnatas, correctionem interlinearem, emendationem marginalem, eamque veram, punctum divisibile, inter voces disjungendas superne interpositum.

Corruptelarum autem lectionis sunt innumera, quorum potissima paucis enarrare fas erit. Insunt et in vocum, syllabarum, literarumque, vel ob similitudinem ductuum, vel ob scribendi compeudium, male a librariis explicitum, permutationibus; et in earundem aut omissionibus, sive temeritate librarii, sive aberratione oculorum ad vicina similia, sive prava syllabarum disjunctione factis; in literarum et verborum transpositionibus; in verbis, ob aberrationem oculorum sive ad præcedentia sive ad subsequentia, iniquo loco aut repetitis aut occupatis; in compendiosa scriptura perverse intel-

lecta atque explicita; in vocabulorum syllabis vel prodigiose disjunctis vel copulatis; in nominibus propriis pro appellativis, et contra, indocte habitis et monstrose corruptis; ut taceam alia singularia, et quæ interpunctione neglecta vel perversa peccavit librarius. Quorum vitiorum exempla omnibus fere paginis occurrunt.

Quibus vero sanandis cum aliorum librorum scriptorum ope destituti essent eruditi, ad conjecturam solam confugiendum erat, qua ut restitueretur manus Velleii, editores et interpretes inde a sæculo XVI. ad hodiernum usque diem laborarunt. Jam recensamus viros doctos, qui acumine et eruditione sua de Velleio emendando bene meriti sunt.

RECENSUS EDITIONUM.

1520 Editio princeps e codice Murbacensi, vel potius ex apographo hujus libri non satis diligenter facta, expressa, prodit sub indice: 'P. Velleii Patreculi Historiæ romanæ duo volumina, ad M. Vinicium Cos. prægenerum Tiberii Cæsaris, per Beatum Rhenanum, Selestadiensem, ab interitu utcunque vindicata.' In calce: 'Basileæ, in ædibus Jo. Frobenii, mense Novembri. Anno MDXX.' Fol. min. Quæ editio, credo, ob exemplarium penuriam, emendi cupidis non sufficientem, mox iterata est. Nam Ruhnkenio ad manus erant duo ejus exempla, quorum discrepantiam ad II. 67. et 78. extr. notavit; quæ an pluribus locis a se recedant, nondum constat. Utraque autem editio fluxit ex apographo codicis per Rhenani amicum negligenter facta, quod editor quidem deinde cum libro scripto contulit. Nam hoc in aspectu facillimum erat multa vitia corrigere, quæ Rhenanus, vel in ipso textu, vel in notis marginalibus, nonnunquam satis feliciter, adeo ut codicis lectionem assequeretur, conjectura sola sanare tentavit. Quæ autem deliquerat scriba Rhenani, isque ipse, codice haud comparato, neglexerat, emendavit Jo. Alb. Burarius, qui, dum liber Murbacensis apud Frobenium adhuc erat, hunc diligentissime cum editione a prelo recenti contulit, et minutissimam discrepantiam lectionis, syllabarum, literarum,

punctorum, et quicquid codex, sive corrupte sive bene, sive clare sive obscure, vel a prima vel a correctrice manu oculis objiciebat, nullo amore libri sui nullaque invidia Rhenani ductus, summa fide et religione notavit. Quæ omnia, una cum suis conjecturis, quas diligenter a codicis lectione distinguit, ad calcem editionis primæ adjici curavit. Etiam si vero Rhenanus et Burerius haud pauca correxerunt, tamen magnam emendationum faciendarum messem insequentibus editoribus Velleii reliquerunt.

Proximæ editiones principem illam maximam partem sequuntur, non tamen prorsus nihil, quanquam rarius, tentantes.

1525. Juntina. 8. cum Justino et Nepote. 'P. Velleii Paterculi historię Romanę duo volumina nuper reperta diligentissimeque excusa.' In fine: 'Florentiæ, per heredes Philippi Jantę Anno Domini 1525.'—Hac editione, primum collata a Ruhkenio, nonnunquam non solum codicis lectio, sed etiam Rhenani et Burerii, ipsiusque Juntę, quanquam paucissimę, conjecturę receptę sunt, sed judicio recto non ubique adhibito.

1532 Avenionensis. Fol. curante Ant. Bonhommæo, a nemine fere editorum, præter Schegkium, propter raritatem collata. Pressius sequitur editionem primam, nonnulla tamen corrupte, paucissima emendans.

1538 Parisiensis Vascosani, quę adhæret Appiano Alexandrino ex Candidi versione Latine excuso Parisiis 1538. Fol.—Hujus editionis lectionem variantem Ruhkenius etiam primus dedit. Vascosanus vero pluribus in locis, quam priores, editionis primę textum tentavit, non tam priorum judicia, quam sua, sequens, omninoque lectioni faciliori reddendę studens. Nec infelix in emendando Velleio insequentium editorum bonas verasque conjecturas occupavit.

Novam vero quasi faciem induit Velleius editoris Basileensis, ignotus quidem, sed perdoctus et acutus, hominis, cura. Ab hoc recensitus Noster adjectus est editioni Scriptorum Historię Augustę, antea an. 1517. ab Erasmo curatę, nunc repetitę sub indice:

1546 Vitę Cęsarum, quarum scriptores hi, C. Suetonius Tranquillus, Aelius Spartianus, &c. Annotationes D. Erasmi Rotrod, et Bapt. Eguatii in vitas Cęsarum. Accesserunt in hac editione Velleii Paterculi Libri II. ab innumeris denuo vendicati erroribus. Basileę, apud Frobenium. Fol. Qui titulus male

inspectus et intellectus est ab iis, qui hanc editionem; *Erasmus*, an. 1536. jam defunctum, Velleii castigatorem fingentes, *Erasmicam* vocarunt. Quisquis vero fuerit hic emendator Basileensis, is sane experientia librorum Matorum et vitiorum librariis solennium, antiquitatis cognitione, dictionis elegantioris peritia, et ingenii acumine iustructus, inter reliquos editores fere plurimum ad Velleium emendandum contulit; sed ingenii sui impetum magis quam priorum judicia secutus, in effrœnatam audaciam corrigendi incidit, ut, quod ab omnibus intelligi posset, dandum ratus, vehementiori medicina et sæviori manu in ulceribus sanandis uteretur. Ita factum, ut prope novum et a Rhenaniano diversum Velleium protruderet. Sed cum, si minus manum Velleii, certe tamen, quod intelligi posset, exhiberet, editio hæc Basileensis cupide arrepta; Rhenaniana autem, tot ulceribus scædens, neglecta est. Itaque Basileensem hanc recensionem repetierunt sequentes editores ad Aldum Manutium usque.

1552 Velleius, una cum Floro a Jo. Camerte recensito, Sexto Rufo, Messala Corvino, et Eutropio. Lugduni, apud Seb. Gryphium. 12.

1560 C. Velleii Paterculi historiæ Romanæ Libri II. cum eodem Floro, &c. Parisiis, apud Hieron. Marneuf. 12. s. 16.

1568 Velleius, inter Historiæ Romanæ scriptores, ab Henrico Stephano editis, præfixis Car. Sigonii Fastis consularibus, Parisiis. 4 voll. 8. quorum in primo Velleius subsequitur Sigonium.

Post hos de Velleio, non quidem edendo, sed emendando, meriti sunt Car. Sigonius, conjecturis suis in Fastis consul. et in notis ad Livium propositis, et Claud. Puteanus, (du Puy.) Parisius, qui animadversiones suas cum Aldo Manutio, nepote Aldi, editionem Velleii paraturo, communicavit. Is Aldus utriusque emendationes, auctoribus non nominatis, Puteano quidem rarissime, pro suis venditavit. Quod cum indigne ferret Puteanus, sua sibi vindicaturus, conjecturas suas collectas edere paravit. Sed morte cum præreptus esset, primum emissæ in lucem sunt in editione Velleii, Tacito adjuncta, Parisiis, 1608.

1571 T. Velleii Paterculi historiæ Romanæ ad M. Vinicium Cos. Libri II. ab Aldo Manutio, Paulli F. Aldi N. emendati, et scholiis illustrati. Venetiis, in ædibus Manutianis. 8.—Is primus editionem Basileensem deseruit, et antiquam lectionem editionis pr. restituere tentavit; in quo tamen nulla certa lege et pruden-

tia usus est. Textus enim Velleii temere conflatus est ex lectione et codicis, et editionis primæ, eaque depravata, et Juntinæ, cujus vitia typographica adeo repetiit, et editionis Basileensis, in locis quidem vexatis, et ex Burerii nonnunquam et suis ipsius conjecturis, raro felicioribus, nonnunquam temerariis, adeo erroribus. In notis alias, plerumque ineptas atque indoctas conjecturas, ab aliis deinde merito castigatas, proposuit. Tamen inter has felicia quoque inventa protulit. Præter annorum numeros de nominibus propriis restituendis maxime meritis est. Velleio explicando etiam, sed obiter et parce, operam dedit. Denique ei debemus Petr. Delbenii, docti et acuti adolescentis, conjecturas, licet paucissimas.

1568 Velleius, cum diversis locorum scripturis, in Tomo I. Scriptorum historiæ Rom. a Frid. Sylburgio editorum Francofurti ap. Wechel. Fol.—Textum a typographorum Juntinæ et Aldinæ vitiis purgatum, et editionis pr. et codicis lectione revocata, Basileensisque editoris correctione prudentius recepta, emendatioram dedit Sylburgius: ipse vero de scriptore castigando parum meritus est.

1589 Jac. Schegkianus Velleium a se recensitum cum notis Aldi et suis edidit Francofurti apud Wechel. 12. quæ editio est rarissima. Is editione Rhenani, Bonhommæi, Basileensis, Aldi, et conjecturis Sigonii, Puteani, Lipsii, et Ursini usus, textui modeste purgando et emendando studuit, rarius autem ipse pro modestia sua, qua Lipsio se admodum probavit, in notis aliquid tentavit. Studuit quoque et dictionis et rerum interpretationi.

1590 Valent. Acidalius, Witstockiensis, in itinere per Italiam facto, Schegkianam editionem nactus, Paterculum emendandum aggressus est, eumque recensitum cum Velleianarum lectionum libro edidit Patavii apud Paul. Meietum. 12.—Acidalius, homo doctus et acutus, in scriptis libris legendis exercitatus, textum Schegkianum passim priorum criticorum conjecturis, nonnunquam et suis, quarum certus erat, emendare conatus est. Inprimis non solum editorum vitio obtrusa Velleio, sed etiam alia spuria et suspecta expunxit. Plura vero egregie inventa, quibus Lipsium adeo occupavit, et optimis criticis ingenium suum et doctrinam probavit, contulit in medium, laborans maxime de dictione Velleiana restituenda et illustranda.

Acidalius exceptit inter editores Paterculi.

1591 Justus Lipsius, vir magnæ sagacitatis, solertiæ, et eruditionis, præclari critici exemplar, in Nostro emendando se ipso quasi superior. Is emendationibus compluribus in prioribus scriptis antea propositis, et Velleio publice auditoribus exposito, in lacem emisit eum h. a. animadversionibus suis castigatum, typis Raphelengii. 8. adjectis a Raphelengio variis lectionibus, ex Aldi et Schegkii editionibus notisque excerptis, et conjecturis ex Lipsii editio sæpius dein repetita est. Omnes vero editiones Lipsianæ non textum ab editore recensitum, sed potius Aldinum exhibent; at in animadversionibus post editorem Basileensem fere plurima, et quidem desperatissima loca, varia ope et arte, mira felicitate sanavit. Eminent Lipsius inter reliquos Velleii emendatores lacunas ab ipso primum observatas bene explendo, et scriptori passim acumen suum reddendo. Plurimas emendationes ex rerum historia, a vestigiis tamen codicis haud recedens, hausit; omnes eruditionis summa copia firmare conatus est. Idem post Aldum numerorum corruptelis sanandis iterum operam dedit. Raphelengii autem, qui priores edd. haud accurate inspexit, fides et solertia parum laudis meretur, ab ipsoque Paterculo parum profecit.

1594 C. Velleius Paterculus, cum Aldi Manutii scholiis, J. Lipsii animadversionibus, Jac. Schegkii notis; Vinc. (sic) Acidalii variis lectionibus. Lugduni. 8.—Cf. an. 1602.

Post Lipsium Fulv. Ursinus de Paterculo meritis est, non quidem edendo, sed notulis eum castigando, quas

1595 Fragmentis Historicorum Rom. Antwerpæ, 8. in Velleium aliosque historicos subject; quarum nonnullas jam in opere de Familiis Rom. 1577. proposuerat. In nominibus propriis, quorum multa prodigiose corrupta editor Basileensis, Aldus, et Lipsius reliquerant, restituendis præcipue feliciter versatus est, quippe qui veterum titulorum et nummorum usu exercitatus erat atque adjutus. Reliqua parca manu et sparsim tantum tentavit.

1596 C. Velleius Paterculus. J. Lipsius recensuit. Apud H. Commelinum. 24. sine notis. Cf. supr. ad an. 1591.

1600 Antwerpæ. 4. ex officina Plantiniana, apud Jo. Moretum. Post Tacitum, a J. Lipsio postremum recensitum.

1602 Francofurti, ex offic. Palthoni. 12. quam pro iterata Lugdunensi Gallica an. 1594. habet Burmannus. Textum exhibet Aldinum cum depravationibus omnibus et operarum vitis.

- 1607 Velleius, cum notis Lipsii, additus Tacito. Antverpiæ, apud Jo. Moretum. Fol.
- Aldinum textum, quem Lipsii editiones revocaverant, deseruit iterum Janus Gruterus; Sylburgii, Schegkii, Acidaliique exemplum, non tamen per omnia, secutus, sed suo potius judicio usus scriptorem ad codicis et editionis pr. fidem restituere conatus est. Edidit Paterculum cum eruditorum variorum notis atque suis, Francofurti. 1607. 16. Ipse pauca tantum vere emendavit, potissimum, quod obtrusum scriptori videbatur, resecando; cui sanandi rationi plerumque nimium ac temere indulgebat. Annotatio autem reliqua in politica et ethica expositione potissimum versatur. Ceterum primus Velleii opusculum in capita distinxit.
- 1608 Velleius, cum n. varr. Rhenani, Burerii, Manutii, Schegkii, Lipsii, Ursini, et (quæ primum prodire) Claud. Puteani, additus Tacito a Car. Auberto. Parisiis, apud Chevalier. Fol. Vid. supr. post an. 1568.
- 1609 Ex rec. Jani Gruteri, inter Scriptores historiæ Rom. Lat. a Petr. de la Roviere editos Aureliæ Allobr. s. Genevæ. Fol. et mox
- 1611 Inter Scriptores historiæ Augustæ min. a Grutero ipso curatos Hanoviæ. Fol.
- 1614 Cum annot. Lipsii. Monachii. 12.
- 1615 In Epitomis historiæ Rom. ex offic. Plantiniana Raphelengii. 16.
- 1620 P. Velleii Paterculi historiæ Rom. Libri II. ex recensione et cum scholiis Auson. Popmæ. Franequeræ. 12.—Textum exhibet praviter recensitum, at notis non contemnendis, quæ chronologica et historica explanant, instructum.
- 1623 In collectione Scriptorum historiæ Rom. Lat. Genevensi, repetita ex illa 1609. Fol.
- 1627 Cum Tacito Lipsii. Antverpiæ. Fol.—Repetitio ed. 1607.
- 1630 Inter historiæ Rom. Epitomas. Amstelodami, apud Jo. Jansson. 16.
- 1632 Inter historiæ Augustæ Scriptores Lat. minores a M. Zuerio Boxhornio editis Lugduni Bat. 5 voll. 12.—Is textum fere repetiit eundem, quem Popma novissimum dederat, plurimis insuper typhotetarum erroribus scatentem. Notulas adjecit paucas, easque tumultuarie conscriptas.

Plus profecit Paterculus a Gerardo Vossio, qui lectionem an-
Delph. et Var. Clas. *Paterc.* 2 I

tiquam religiosius revocavit, religioseque vestigiis lectionis antiquæ insistens, modeste bonas emendationes et doctas protulit, scriptorisque verba et res traditas passim bene explicuit. Prodūt ejus editio hoc titulo :

- 1639 M. Velleii Paterculi historię Romanę quę supersunt, cum notis Gerardi Vossii G. F. Lugduni Bat. ex officina Elzeviriana. 12. Quę editio ita placuit, ut sæpius in Belgio et Germania repeteretur.

Vossium secuti sunt editores, qui priorum criticorum conjecturis ad textum Velleii constituendum frequentius usi sunt, quorum primi fuerunt Jo. Henr. Boeclerus et Nic. Heinsius. Ille quidem typis exscribi curavit Paterculum.

- 1642 Argentorati. 8. cum notis partim verba et res illustrantibus, partim præcepta vitæ et artis civilis exhibentibus, una cum Characteribus politicis et Diss. de Amnestia, necnon cum Indice rerum et Latinitatis ab ipso confecto, qui instar sit Clavis Velleianæ. Repetita est hæc editio ibid. 1663. et 1682. sed omisis iis, quibus redundabat prior, et textu, ut præ se ferebat Boeclerus, puriori; in quo constituendo recipiendum esse putavit, quicquid boni et veri a prioribus editoribus ad sananda vitia codicis et editionis pr. prolatum esse sibi videbatur. Itaque ab omnibus, (a Lipsio longe plura,) nonnunquam nimis fidenter, nec critico-acumine ductus, recepit. Ipse paucissima modo tentavit.

Quę subsequuntur editiones usque ad Heinsianam 1678. vel ex antecedentibus repetitæ sunt, vel si novi quid in iis allatum, nihil tamen eo ad emendationem, ad interpretationem parum, profecit Velleius.

- 1644 C. Velleii Paterculi historię Romanę Libri duo, cum annotationibus Ægidii Lacarri. Parisiis. 12.—Nullius momenti dicitur Burmanno.
- 1647 In historię Romanę Epitomis. Amstelodami, apud Janssonium, 16.
- Ex emendatione Justi Lipsii. Parisiis, apud viduam Jo. Libert. 12.
- 1649 Inter historię Rom. Epitomas, a Nic. Blancardo editas Lugduni Bat. 12.
- 1653 Ex recensione Gruteri, in Tom. I. Scriptorum historię Romanę Lat. Genevæ, per Sam. Chouet. Fol.

- Cum notis Ant. Thysii, et selectis variorum, sed misere detruncatis et fœdatis, Lugduni Bat. ex offic. Franc. Hake. 8.
- 1654 Lugduni Bat. apud Elzevir. 12. cum notis Ger. Vossii.
- 1658 Parisiis. 8. curante N. Taverniero.
- 1663 Boecleri II. emendatior. Argentorati. 8. Cf. an. 1642.
- Christoph. Adami Ruperti Observationes ad C. Velleii Paterculi historię Rom. Libros II. adjectę ejusdem Dissertationibus ad Valerium Max. Norimbergę. 8. — Ruperti opera potissimum versatur in Velleio ad usus ethicos et politicos advocando, pręcepta hujus generis exemplis historicorum et sententiis auctorum similibus conferendis.
- 1664 Amstelodami, apud Elzevir. 12. cum notis Ger. Vossii.
- 1668 Tacito Lipsii additus. Antverpię, apud Plantin. Fol.—Repetitio ultima ed. 1607.
- Cum notis selectis variorum et Ant. Thysii. Lugduni Bat. ex offic. Hackiana. 8.—Repetitio ed. 1653.
- 1675 C. Velleii Paterculi historię Rom. Libri duo. Interpretatione et notis illustravit Rob. Riguez e Soc. Jesu, in usum Delphini. Parisiis, apud Freder. Leonard. 4.
- 1678 C. Velleii Paterculi quę supersunt. Nic. Heinsius recensuit et castigationum libellum addidit. Amstelodami, apud Elzevir. 12.—Is in tractandis poëtis Latinis ut felicissimus erat, ita in Velleio emendando poëticę rationi, quę familiarissima ei erat, quam plurimum indulisit. Neque tamen fieri aliter poterat, quin Heinsianum ingenium sagax, critica arte bene exercitatum, et Ovidii, acumina avidè captantis, lectione satis nutritum, in scriptore ingenioso et acuto multa recte, eleganter, et scite emendaret. In textu Velleii constituendo a Boeclero, partim antiquam lectionem diligentius revocando, partim plura priorum editorum bene inventa, adeo et sua, recipiendo, recedit. In Castigationibus autem criticum solum egit; sed crisis ipsa adhibita in explorandis et firmandis suis aliorumque conjecturis, multa quoque attulit, quę explicandę dictioni maxime inserviunt. In iisdem quoque aliorum eruditorum popularium conjecturas ineditas, ut Ortuini, Munkerii, Perizonii, Cuperi, publici juris fecit. Post editum Velleium ad marginem exempli sui multa loca tum retractavit, tum novis animadversionibus auxit; quas curas posteriores deinde Burmannus cum Velleio suo edidit.
- 1682 Boecleri III. Argentorati. 8.—Repetitio ed. 1663.

- 1687 Francofurti. 8. cum notis Ger. Vossii.
- 1693 C. Velleii Paterculi quæ supersunt, cum variis lectionibus optimarum editionum, doctorum virorum conjecturis et castigationibus, et Indice locupletissimo. Præmittuntur Henr. Dodwelli Annales Velleiani. (Cura Joannis Hudsoni.) Oxoniæ, e theatro Sheldoniano. 8.—Textus expressus est ex ed. Heinsiana.
- 1703 Cum notis Vossii. Hanoveræ. 12. et Francofurti. 12.
- 1707 Cum notis Christoph. Cellarii, et indice rerum verborumque. Lipsiæ, apud Fritsch. 12.—Is textum Heinsianum ita exprimendum curavit, ut ipsas Heinsii conjecturas complures, interdum temere captas et dubias, reciperet. Notæ leviter sunt corrasæ. — Cum notis Christ. Junkeri. Francofurti et Lipsiæ. 12.—Nullius pretii editio.
- 1710 Lemovici. 8. cum versione Gallica.
- 1711 Hudsoniana repetita Oxoniæ. 8. cum Annotationum libello.
- 1712 Cum Jo. Georgii Walchii commentt. ad modum Minellii. Lipsiæ. 12.
- 1713 Cum variis lectionibus et Indice copioso, cura Mich. Maittaire. Londini, ex offic. Jac. Tonson et Jo. Watts. 12.—Nitore potius, quam ingenio et eruditione adhibita, commendatur.
- 1714 Parisiis. 8. cum notis Justi Lipsii.
- 1717 Cum Jo. Georg. Walchii comm. ad modum Minellii. Lipsiæ, ap. Weidmann. 12. Repetitio ed. 1712.
- 1718 Londini. 12. recusa ed. Mich. Maittaire.
- 1719 C. Velleii Paterculi quæ supersunt ex historiæ Romanæ voluminibus duobus, cum integris scholiis, notis, variis lectionibus, et animadversionibus doctorum, curante Petr. Burmanno. Lugduni Bat. 8.—Repetita est hæc editio post Burmanni obitum eodem loco 1744. cum notis novis, quas margini editionis suæ ascripserat, in quibus etiam novas eruditorum conjecturas, quæ ei deinde innotuerant, laudat, v. c. Warburtoni, nullius fere pretii, Eruditi, qui in Actis Erud. Lips. 1721. Burmannianam editionem dijudicavit, et Christii in Noct. Acad. Spec. 1. Burmannus ipse ab editione prima, ubi tolerabilis lectio sibi videretur, haud recessisse profitetur, non tamen abstinuit se a recipiendis priorum criticorum, Basileensis editoris maxime, conjecturis, ubi vitium editionis illius manifestum erat. In notis et lectionem antiquam priorumque inventa sub examen vocat, et novas, in quibus autem acumen sæpius desideratur, emendationes profert, et dictionem

pariter ac res passim explicat. Neque tamen Paterculus omnino ejus ope destitutus est; nam et bonas emendationes, quamvis pauciores, in medium protulit.

Severum censorem invenit Burmannus Thom. Wopkensium, qui in Lectionibus Tullianis, deinde in Adversariis criticis in Velleium, quæ expressæ sunt in Misc. Obs. Vol. VIII., acerbe eum vellicavit, cuique Burmannus, iracundia exacerbatus, respondit in Misc. Obs. Vol. IX. Neque hæc acris contentio, sive ad crisis, sive ad interpretationem Paterculi quod attinet, sine fructu fuit. Dedit enim nobis, præter alia, Wopkensis conjecturas. Sed multo major sane ille fructus fuisset, nisi utriusque aciem animus graviter perturbatus præstrinxisset.

Æquiores judices nactus est Burmannus in Germania, quos paulo ante nominavimus; quorum alterum, qui in Actis Erud. Lips. 1721. Burmanni operam dijudicavit, Cortium fuisse suspicatur Ruhnkeius. Is, pariter ac Christius, nonnulla quoque Velleii loca critica manu tentavit.

Sub idem fere tempus prodiit Jo. Schefferi liber *ἀνέκδοτος* Adversariorum in Velleium in Misc. Obs. Vol. VIII. et IX. Sed Schefferus laborat libidine quadam emendandi quæ depravata non sunt, neque in conjecturis proferendis felix est.

1721 Edinburgi. 8.

1723 In Tom. 1. Epitomarum historiæ Rom. duobus voll. edit. Florentiæ. 8.

1725 Londini. 12. repetita ed. Mich. Maittaire.

1726 Parisiis. 4. recusa ed. Rob. Riguez in usum Delphiini.

1730 Eadem Londini, apud W. Innys. 8.

1731 Cum notis Germ. Sinceri. Marburgi, ap. Krieger. 8.

1737 Eadem, Giessæ. 8.

1743 seqq. In Tomo II. Scriptorum Latinorum veterum historiæ Rom. edente Bennone Casp. Haurisio. Heidelbergiæ. Fol. c. figg.

1744 Burmanniana II. auctior. Lugduni Bat. ap. Sam. Luchtmanns. 2 voll. 8.—Cf. an. 1719.

— Londini. 12. repetita ed. Mich. Maittaire.

1746 Parisiis. 12. ap. Mich. Steph. David, accurante Steph. Andr. Philippe.

1752 Ex editione Burmanni fideliter expressa. Glasgux, in ædibus academicis excudebant Robertus et Andreas Foulis. 12.—Elegans editio.

- 1754 Parisiis. 12. Eadem cum ed. 1746. mutato tantum titulo.
- 1756 Curante Jo. Petro Millero. Berolini, sumtibus A. Haude et J. C. Speneri. 8 min.
- Cum notis Burmanni et variorum. Roterodami, apud Dan. Beman. 8.
- 1762 Halæ, sumtibus Orphanotropei. 12.
- ex recensione et cum commentario perpetuo Jo. Frid. Gruneri. Coburgi, apud Abl. 8.—Hanc ed. Grunerus maximam partem apparatu editionis Burmannianæ concinnavit. Neque tamen Burmanni vestigia in constituenda textus lectione pressit, sed ad lectionem editionis pr., sæpius quam codicis, (Barerium enim, Burmanni iudicio præoccupatus, sublestæ fidei testem habet,) recurrit, et in recipiendis aliorum emendationibus suum secutus est iudicium, quod nonnunquam Rubnkenii sententiam congruentem postea invenit. Eundem Rubnkenium, hujus editionis ignarum, occupavit vel in nonnullis, quamvis paucioribus, locis sua conjectura tentandis, vel in firmanda et explicanda seu antiqua lectione, seu correctione a critico quodam proposita. Ceterum ingenio et acumine Grunerus inter editores Velleii non eminet, nec ubi de suo, (quod tamen rarius fecit,) edidit, uno fere loco excepto, doctis probabitur. Verum ad explanationem scriptoris non tantum ex aliorum annotationibus bona excerpsit, sed ex suæ etiam eruditionis penu nova attulit. Pariter in usum Velleii advocavit virorum doctorum conjecturas in annotationibus ad alios scriptores propositas, v. c. Marklandi, Arntsenii, Oudendorpii, cet. Merito autem in laudanda editionis pr. et codicis lectione, necnon in enarrandis criticorum conjecturis, Gruneri desideranda est diligentia.
- 1769 Parisiis. 8. cum versione Gallica Abbatis Pauli.
- 1770 Eadem, Avenione. 8.
- 1777 C. Velleii Patreculi historiæ Rom. Libri duo. Nova editio ex collatione veterum editorum emendata. (Curante J. N. Lallemand.) Parisiis, apud Jo. Barbou. 12. Nitida editio, nudum textum exhibens.
- 1779 Rubnkeniana: C. Velleii Patreculi quæ supersunt ex historiæ Rom. voluminibus duobus, cum integris animadversionibus doctorum, curante Davide Rubnkenio. Lugduni Bat. apud Sam. et Is. Luchtmans. 2 voll. 8 maj.—Prior Tomus continet, Rubnkenii et priorum editorum præfationibus, et Dodwelli Annalibus

Velleianis præmissis, textum Paterculi cum notis integris Rhenani et Burerii, quibus accessit Ruhnkenii ipsius annotatio. Alter vero exhibet omnem editionis Burmannianæ apparatus. Præfationis docta et perita est disputatio de editorum priorum meritis, de ipsius scriptoris adulationis iniquius incusati, moribus, ingenio, dicendi ratione, et Sallustium imitandi studio. Contextum vero Velleii religiosius, quam ceteri, ad fidem codicis atque editionis primæ, orthographia adeo ubique servata, dedit, nisi quod pro lectione monstrose corrupta non solum manifestis criticorum correctionibus, sed etiam suis, locum dedit, notata tamen diligenter lectione vetusta. Nam ubi de emendatione invenienda desperandum erat, vel codicem vel editionem pr. fideliter expressit; at in notis variorum tentamina cum suis, si quid ingenium ipsi suppedibat, proposuit et examinavit. Uti vero in his criticum verecundum ac modestum, ita in odorandis vitiis sagacissimum, in sanandis acutissimum egit, ut principibus emendatorum Velleii annumerandus sit. Quod Rhenani et Burerii notas integras dederit, id gratissimo animo accipiendum, cum a præcedentibus plerumque antiqua lectio et Rhenani Bureriique conjecturæ admodum negligenter et confuse traditæ fuerint. In lucem quoque protraxit aliorum Criticorum, qui obiter vel ad alios scriptores vel in epistolis, vel in margine exempli sui aliquid tentarant, conjecturas, v. c. Perizonii, Davisii, Boheri, Oudendorpii. Ceterum ad elegantiam, acumen, et mentem Velleii intelligendam, necnon ad res illustrandas ex elegantissima eruditionis et ingenii copia quamplurima subministravit; imprimis vero et Sallustium, tanquam exemplar Velleii, et Lucanum, Sulpiciumque Severum, ejus imitatore, in auxilium advocavit.

Ruhnkenii operam in Velleio collocatam diligentissime enarraverunt viri docti inter Belgas in *Biblioth. crit. Amstelod. Vol. I. P. IV. pag. 45. sqq.* inter Germanos et in *Ephemerid. lit. Goetting. 1779. Addit. pag. 119. sqq.* et in *Biblioth. Univers. Germ. Berol. Tom. XLVIII. P. II. et in Bibl. philolog. Lips. Vol. I. pag. 40. sqq.* Inter hos populares nostri non solum Ruhnkenii operam exegerunt et dijudicarunt, sed etiam novas conjecturas suas proposuerunt.

1780 Velleius Paterculus, novissime emendatus et illustratus studiis Societatis Bipontinæ. Editio accurata. Biponti, apud Petr. Hal-

lanzy. 8 maj.—Editor potius ingenii sui et seusus impetum, quam vestigia codicis et editionis pr. rationem criticam, ingenium auctoris sui, et optimorum Criticorum judicia secutus, non satis felix fuit nec in purgando, ut rebatur, textu, nec in recipiendis virorum doctorum, quos sæpius reticet, conjecturis, nec in reperiendis emendationibus, quas tamen audacter, et nonnunquam tacite, in contextum admisit. Inter ipsius tamen inventa sunt nonnulla laude non indigna. [Bona fide descripsimus viri docti iudicium de nostra hac editione. At vero excusandus magis quam culpandus editor Bipontinus, qui multa loca, a novissimis criticis, maxime a Ruhkenio, feliciter curata non tentaturus denuo, neque horum virorum egregie inventa neglecturus erat, si ad manus ei fuisset Ruhkenii editio, quam non nisi ex Ephemeridibus liter. Goetting. cognitam habuit, sub prelo jam sudante Velleio. Unde factum, ut eas tantum viri sagacissimi emendationes vel in usum suum verteret, vel saltem citaret, quas a docto Censore laudatas videret. Miramur, Krausium hoc non animadvertisse. Ceterum habet, quo ingenio suo grateletur editor Bipontinus, quod subinde in eadem cum Ruhkenio veras conjecturas incidit.]

1790 Mannhemii. 8 min. accurate ad optimas editiones recognitus. Sic quidem titulus.

1794 Ex recensione Societatis Bipontinæ. Norimbergæ, apud Riegel. 12. sine notis.

1800. Krausiana major: C. Velleii Paterculi quæ supersunt ex historiæ Rom. Libris duobus. Recensere et commentario perpetuo illustrare cœpit Christ. Dav. Jani. Continuavit Jo. Christ. Henr. Krause. Accesserunt Caroli Morgenstern Commentatio de Velleii fide historica, &c. et Jo. Friderici Herel Annotationes criticæ in Velleium. Lipsiæ, sumtibus E. B. Schwickerti. 8 maj.—In præfatione consilium editionis hujus sic exponit Krausius: ‘Deerat editio Velleii bene parabilis, in qua ex omni parte satisfactum erat aut eruditioribus lectoribus, aut iis qui oblectationis et studiorum liberalium causa veterem scriptorem manu versant, vel juventuti proveciori; in qua lectio Velleii facta sit minus impeditior; in qua omnia in promptu atque parata sint, quæ vel ad lectionem dijudicandam, vel ad dictionem intelligendam, vel ad res expediendas legentibus ad manus esse debeant.—Talis editionis defectus inter causas fuisse videtur auctoris egregii

hodie fere neglecti, neque in scholis explicati. Literis igitur Latinis omnino bene consultum iri profecto videbatur editione nova paranda, in qua textus Velleii ex optimorum criticorum conjecturis, quantum in codicum omnium jactura fieri posset, purgator et emendatior exhibeatur; in qua dictio exquisitior, quæ nonnunquam emendandi licentiæ locum dedit, vindicetur, et ex elegantioribus scriptoribus illustrata firmetur; in qua Velleii mens et acumen ob oculos ponatur et explicetur; in qua scriptori cum aliis rerum narratarum auctoribus comparato et fides concilietur probeturque, resque Romanæ lectoribus, eas intelligentibus, brevius contractæ explanentur, iis, quæ aliunde constant, in medium collatis; in qua ex omni antiquitatis doctrina, quæ lucem offundant, quæque scire opus sit, ea omnia suppeditentur; in qua denique difficultatibus cujuscumque generis, quæ morari possent lectores, succurratur. Talem editionem parabat Jani beatus; cujus vestigia in opere perficiendo sequi, meum erat, quem ut assequer, magnopere studebam.' Præfationi subjuncta sunt: 1. Addenda et corrigenda. 2. Index in notas. 3. Prolegomena de Velleii vita, operis indole, codice, editionibus, &c. 4. Car. Morgensternii Commentatio critica de fide historica Velleii. Sequitur textus Velleii cum chronologia marginali, et commentario perpetuo, multiplici doctrina pleno. Volumen claudunt Frid. Herelii Annotationes criticæ ad Velleium, et Indices rerum memorabilium atque Latinitatis.

1803 Krausiana minor: C. Velleii Paterculi quæ supersunt ex historiæ Rom. Libris duobus. Denuo recognovit, et cum codicis et editionis primæ lectione conjecturisque virorum DD. selectis, necnon Indicibus in scholarum usum, edidit Jo. Christ. Henr. Krause. Lipsiæ, impensis E. B. Schwickerti. 8 maj.—In hac editione, usui juvenum destinata, editor passim refinxit textum editionis majoris, ita ut vel antiquam lectionem revocaret, vel vestigia ejus pressius sequeretur. Singulis paginis subjectæ notulæ, in quibus receptæ lectionis auctores laudantur. Chronologia, margini apposita, subinde emendata est. Prolegomena in arcum contracta, novisque curis elaborata sunt. Indici Latinitatis adjecta interpretatio.

[Utriusque hujus et Ruhnkenianæ editionis bonis in curanda nova nostra ita usi sumus, ut non solum omnia, in quibus offenderat editor Bipontinus, saltem nobis offendisse videbatur, muta-

remus, adeoque textum, quantum fieri poterat, quam emendatissimum exhiberemus; sed etiam notas vel criticas, vel ad interpretationem pertinentes, subinde excerperemus, Indicemque glossatum, qualem fere dedit Krausius, in communem studiosorum utilitatem, cui quisque sine invidia consulere tenetur, adjiceremus. Qui ampliorem commentarium, in rebus maxime historicis, desiderabunt, iis facile satisfaciet ed. Krausiana major.]

* * *

Denique sunt viri docti, qui Animadversionum libellis, vel singularitum in Velleium, vel in varios auctores conscriptis, de Nostris meriti sunt. Ex illorum numero sunt Jo. Jac. Hottingerus, Professor literarum humaniorum apud Turicenses clarissimus, et Jo. Frid. Herelius, Professor quondam Erfurtensis. Hottingerus enim Libellum animadversionum in Velleium inde ab initio usque ad II. 26. publici juris fecit in Museo Turicensi 1782. Vol. I. Tom. 2. pag. 349—363. crisin exhibentem sane doctam, accuratam, et modestam, vestigia libri vetusti prementem. Præter has idem vir doctus alias ineditas communicavit cum Herelio, qui eas intexuit partim suis Annotationibus criticis, de quibus mox dicendum, partim ad me novam editionem parantem transmisit; quarum ratio habita est suis locis in editione mea Lipsiensi 1800: Alter Herelius primum ediderat: *Kritische Beobachtungen über die Roem. Geschichte des Velleius. Erfurt. 1791. 4.* Hunc librum, deinde retractatum, et, locis dubiis et suspectis per totum scriptorem sub examen vocatis et conjectura tentatis, auctum, sub indice Annotationum criticarum ad Velleium, ad calcem editionis nostræ evulgandum permisit; quo sane meruit, ut inter emendatores Velleii sagaces, doctos, familiarissimos cum auctore suo, et elegantes numeraretur.

In Observationum criticarum in varios scriptores libellis alterum alterumve Velleii locum tentarunt, primum Jo. Ad. Nodellus in *Criticarum Observationum libello, Campis 1781. cap. 7. pag. 79.* deinde Everwin. Wassenbergius in '*Diss. de nominibus hominum et locorum propriis, librariorum culpa aliisve de causis in veterum scriptorum libris frequenter oblitteratis aut vitiatis.*' *Franequerae 1790. 4. § 22.* tum Jo. Sterke in *Suspicionum criticarum Spec. 1. cap. 3. quod insertum est Actis Lit. Societatis Rheno-Trajectinæ 1793. Tom. 1. denique Jo. Hildebr. Witthofus in Krit. Anmerkun-*

gen über Horaz und andre Roem. Schriftsteller. Düsseldorf. III. Heft. pag. 102—110.

VERSIONES.

HISPANICÆ.

- 1630 Obras de Caio Velleio Paterculo, traduzidos por Manuel Sueyro. Anvers. 8.
 1787 Velleyo Paterculo en Castellano, trad. por. el cel. Hisp. Portugues Em. Sueyro. Madrid. Espinosa. 4.

ANGLICÆ.

- 1632 C. Velleius Paterculus, his Roman History, translated into English by Sir Robert le Grys. London. 8.
 1721 The Roman History of C. Velleius Paterculus, translated into English by Thomas Newcomb. London. 12.—Recusa *ibid.* an. 1724. 12.
 1722 The Roman History of C. Velleius Paterculus, translated into English by Mr. Paterson. Edinburgh. 8.

GALLICÆ.

- 1610 Les Œuvres de C. Corn. Tacitus, illustré de Chronologie et annotations, avec l'histoire Romaine de C. Velleius Paterculus, traduits par Jean Baudoin. Paris. 4.—Repetita *ibid.* 1616. et 1628. 4.
 1672 Abregé de l'histoire Romaine et Grecque, traduit du Latin de Velleius Paterculus, et tiré d'autres Auteurs pour servir de Supplément; comprenant depuis l'an du monde 1280. jusqu'à l'an de Rome 791. avec une Chronologie, par Jean Doujat. Paris. 12.—Repetita *ibid.* 1708. 2 voll. 8.
 1710 L'Histoire de C. Velleius Paterculus, traduite en François, avec le Latin à coté: à Limoges. 8.
 1769 Abregé de l'Histoire Grecque et Romaine, traduit du Latin de Velleius Paterculus, avec le texte corrigé, des notes critiques et historiques, une table géographique, une liste des éditions, et un discours préliminaire par Mr. l'Abbé Paul. Paris. 12.—Recusa Avenione 1770. et Parisiis 1785. 12.

GERMANICÆ.

- 1781 Des Publius Velleius Paterculus kurzer Begriff der Römischen Geschichte von Gründung der Stadt Rom an bis auf den Konsul Marcus Vinicius. Aus dem Lateinischen. Rotenburg an der Fulde. 8.
- 1793 Des Caius Velleius Paterculus Römische Geschichte. Uebersetzt von Friederich Jacobs. Leipzig. 8.—Præstans interpretatio, auctorem non solum fideliter et vere exprimens, sed etiam ejus ingenium consecuta.

NOVERIT, qui præcedentes paginas legerit, codicem Velleii Paterculi, præter unum in bibliotheca Cœnobii Benedictini Murbacensi a. 1515. inventum esse nullum, et primam editionem, per Beatum Rhenanum, Basileæ 1520. ex hujus apographo, non sine annotationibus et emendationibus multis, processisse. Interea codex ipse, singularis ille codex Murbacensis, evanuit. Patebit, igitur, nullum auctorem classicum occasionem adeo præbuisse criticis insectis artis *conjecturalis* exercendæ. Nec miremur si, quod vix de alio ullo classico dicendum sit, de nostro dicatur. Bentleius (Phileleutherus Lipsiensis, p. 65.) prædicavit, libros ejus, post labores doctissimorum et acutissimorum criticorum per duo sæcula, esse, mansurosque, merum errorum cumulum. Immo Franciscus Asulanus, in Præfatione ad Livii editionem, (impress. Venet. in Ædib. Ald. 1518.) ausus est proferre, nihil fere Latinum legi in istis libris, et esse omnino supposititios. Adjicit Ernestius, (Fabric. Bibl. L. vol. 11. p. 23.) ‘Sed ea invidia fuit, et recte Gyraldus, dialogo 11. de Poëtis p. 98. ‘Velleius non damnandus Historicus, tametsi quidam insulse nullum fuisse Velleium suspicantur.’ De his vero, et aliis rebus quæ ad Velleium pertinent, pro suo quisque ingenio judicabit.

De Bibliothecis Britannicis igitur nihil hic dicendum manet, quia plutei earum nullum Velleii codicem continent, præter excerpta quædam manu exscripta ex libro impresso (ut in Publica Universit. Cantab. Bibliotheca), aut paucas notulas Mss. emendatorias (ut in Museo Britannico) cursim libro impresso interjectas.

Quod ad editiones pertinet, pauca manent subjiciendâ. Hæc pauca in paucis sequuntur.

Fragmentum de victoria Suevorum in Romanos p. 20. Suevic. Rer. Scriptor. per Goldastum Franc. 1605. Biblioth. Bodl.

C. V. Paterculi Hist. &c. 24mo. Amst. 1625.

Notæ in C. Velleium Paterculum, 8vo. Lugd. Bat. 1660.

Editio cum notis Variorum per A. Thysium, 8vo. Lugd. Bat. 1653. repetita Lugd. Bat. et Roterod. a. 1668. (ut in titulo) ex offic. Hackiana. Dedicationi subjungitur: 'Dabamus Lugd. Bat. ipsis Idibus Dec. 1667.' Hinc Fabricius annum huic ed. affigit 1667. Krausius, cujus Editionum Recensum Bipontinus editor recudit, 1668. Una quidem atque eadem editio est. Sed nec Fabricius nec Krausius notat edit. 1659., quæ multo accuratior est quam edit. 1667.

C. V. Paterculi Hist. &c. ex recensione Nic. Heinsii 12mo. Amst. 1678. a Krausio suo loco supra notata, hic iterum notanda, quippe exemplar hujus editionis in Museo Britan. cl. Bentleii notulas continet emendatorias.

C. V. Paterculi Hist. &c. ex recensione Dav. Ruhnkenii prodiit Roterod. 1804. 12mo.

C. V. Paterculi quæ supersunt ex Historia Rom. Libris 11. Vindob. 1807. 8vo.

Krausii multum probata editio prodiit iterum Lips. 1808. 8vo. maj.

Lectionum Velleianarum Specimen edidit J. S. Rosenheyn. Berolin. 1810.—Perpaucæ harum conjecturarum placuerunt criticis Germanicis.

C. V. Paterculi Hist. &c. Anglice versa a G. Baker, 8vo. Lond. 1814.

C. V. Paterculi Hist. Rom. Libri 11. Textu recognito,

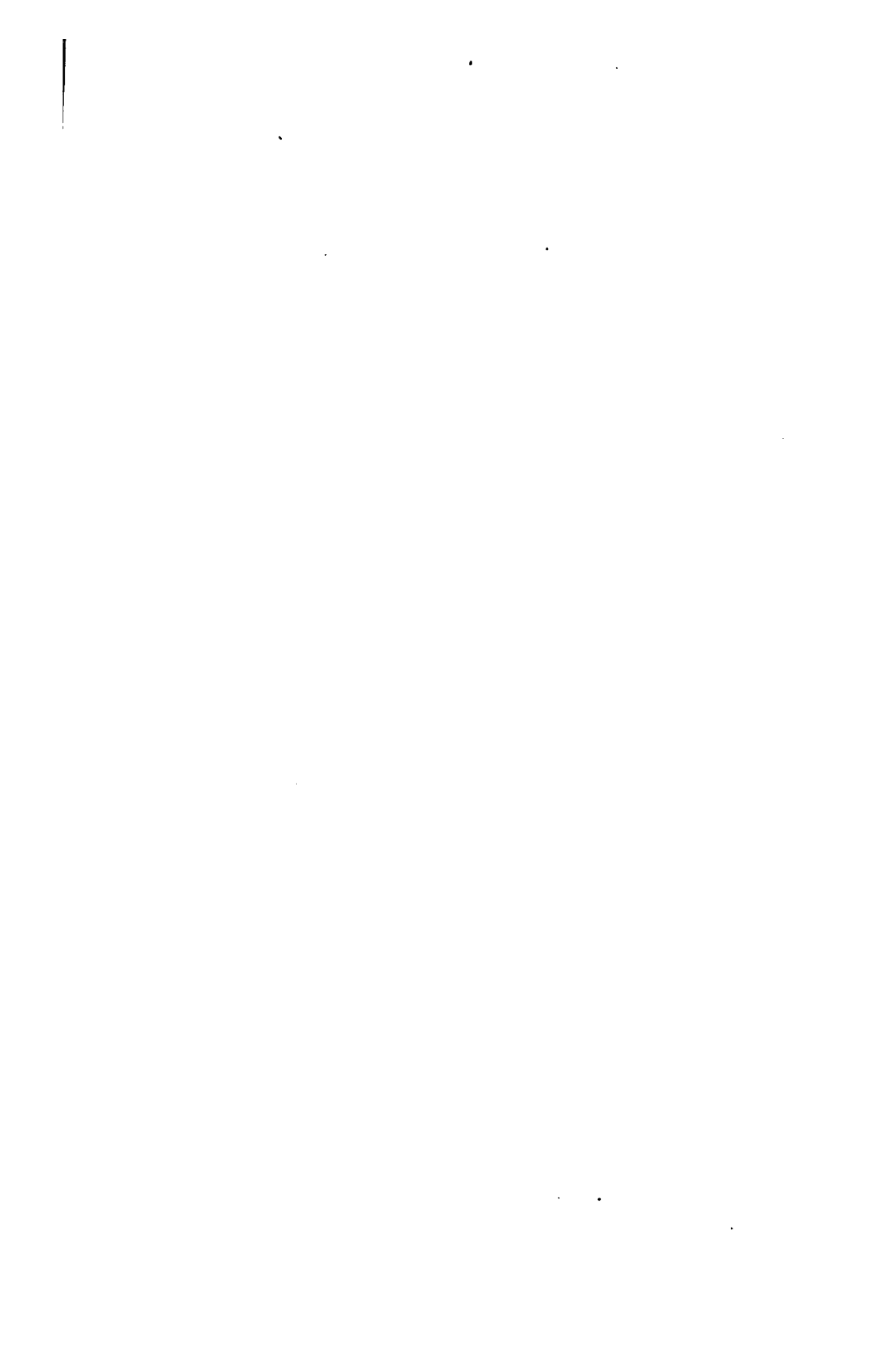

in signiori varietate lectionum indicibusque adjectis. Edidit Armin. Heimartus Cludius. Hanov. 1815. 8vo. maj.—Rahnkenii annotationes adjiciuntur, et alia quæ ad emendationem aut illustrationem pertinent. Bene audit hæc editio; sed venalis etiam est in tom. v. operis cui hic titulus, Corpus Historicorum Latinorum, cura et studio D. Fr. Ern. Ruhkopffii et Dr. Joach. Dieteric. Godofr. Seodii.

C. V. Patreculi Hist. Rom. ex editione J. Ch. H. Kraussii, sedula recensione accurata. Lond. 1818. 18mo.

INDEX

RERUM IN VELLEIO MEMORABILIVM.

INDEX

RERUM IN VELLEIO MEMORABILIVM.

Primus numerus librum, alter caput, indicat.

A.

- ACANTHUS** (arbor) in apparatu triumphali Pontici Jul. Cæsaris adhibita ii, 56
- Accius**, tragicus Rom. (circa U. c. 614) i, 17. ii, 9
- Aceranis** (in Campania) civitas data i, 14
- Achei** (ab Heraclidis) ex Laconica pulsi i, 3 Achei (fœderati) a Q. Metello Macedonico fracti i, 11. 12 a L. Mummiio devicti i, 13 (coll. i, 12) Achei (ad Ponti Euxini littus orientale habitantes) a Pompeio M. armis petiti ii, 40
- Achaia** ab Acheis occupata i, 3 fracta a Q. Metello Maced. i, 12 provincia facta a L. Mummiio i, 13. ii, 38
- Achaia** provincia (h. e.) Græciæ omnis intra et extra Isthmum; præter Thessaliam ii, 23
- Achaicus**, L. Mummius cognominatus i, 13
- Achillas**, alicuius Ptolemæsi, Pompeii necandi auctor ii, 53 a J. Cæsare supplicio affectus ii, 54
- Achilles**, Pyrrhi pater i, 1 auctor materni generis Alexandri M. i, 6
- Acidinus** Manlius, L. adoptavit Fulvii Flacci filium ii, 8
- Actium** (Acaranæ oppidum in aditu sinus Ambracii) ii, 84 prælium apud Actium inter Octavianum et Antonium ii, 85
- Addus** C. Cæsarem vulnerat in Armenia ii, 109
- Adoptio** Octavii per testamentum J. Cæsaris ii, 59 C. et L. Cæsaris, Agrippæ filiorum, ab Augusto facta ii, 96 Tiberii et Agrippæ Postumi ab eodem ii, 103. 104
- Ædes** ex marmore prima a Q. Metello Macedonico extracta i, 11
- Ædes** sex millibus HS. conductæ M. Emilio Lepido a censoribus crimini datæ ii, 10 Velleii temporibus vix senatore dignæ, ibid.
- Ægæi** maris insulæ ab Ionibus occupatæ i, 4
- Ægisthus**, frater patrocniis Agamemnonis, hunc obruncat i, 1 VII. annos regnavit, ibid. ab Oreste necatus, ibid.
- Ægyptus** ab Augusto stipendiaria facta ii, 39
- Ælius** Catus, (Sex.) quo consule Tiberius ab Augusto adoptatus est ii, 103
- Emilius** Sura de annis P. R. i, 6
- Emilius** Paulus, L. qui ad Cannas infeliciter pugnans obiit i, 9
- Emilius** Paullus, L. (præcedentis fil.) consul Perseum, Macedoniæ regem, a
- Delph. et Var. Clas. Ind. Patere.*

- devicit i, 9 ejus laus, *ibid.* et triumpho, *ibid.* filii eorumque obitus et dictum patris memorabile i, 10
- Ænaria** (insula, hodie Ischia) ii, 19
- Æoliorum migratio in Asiam et colonie** i, 4
- Ærarium e manubiis auctum ab Æmilio Paulo** i, 9 a Pompeio M. ii, 40 a J. Cesare ii, 56 **ærarii redditus aucti a Jul. Cesare et Augusto** ii, 39 publicæ pecuniæ a publicanis fraudibus interceptæ a C. Sentio Saturnino in **ærarium regestæ** ii, 92
- Æris sonus nocturnus in sacris Cereris Chalcidensibus, Cumas condituris, navigationis dux** i, 4 (cf. *Ind. Lat.*)
- Æschylus illustravit tragedias** i, 16 (Obit Ol. 81, 1)
- Æsernia** (in Samnio) colonia deducta i, 14
- Æsulum** (inter Præneste et Tibur, in Latino) colonia deducta i, 14
- Ætolia a Fulvio Nobilioris subacta** ii, 38
- Afranius comicus, Terentii et Cæcilii ære equalis** (quos cf.) i, 17 in togatis comædiis clarus ii, 9
- Afranius (L.) consularis, legatus Cn. Pompeii in Hispania** ii, 48, 50
- Africa primum intrata a Regule** ii, 38 a P. Scipione Æmiliano provincia facta, *ibid.*
- Africanus, P. Scipio major** i, 10, 12 ejus filius adoptavit Pauli Æmilii filium i, 12 Africanus hic Scipio Æmilianus cognominatus i, 18 sub hoc apud Numantiam Lucilii poëta, Marius et Jugurtha stipendia fecerunt ii, 9 (cf. Scipiones)
- Agamemnon e Troja redux, tempestate rejectus, tres urbes in Creta condidit** i, 1 ab uxore et Ægistho occiditur, *ibid.*
- Ager Campanus a Jul. Cesare (Cos.) divisus** ii, 44, 45 agri possessoribus crepti, et veteranis divisi a triumviris ii, 74, 75
- Agricultura ab Augusto revocata** ii, 89
- Agrippa, M. (Vipsanius) Octaviano consulit** ii, 59 ejus ingenium et mores ii, 79 **clausam et exercitum Octaviano (contra Sex. Pompeium) parat et exercet**, *ibid.* apud Mylas cum Sex. Pompeio prospere pugnat, *ibid.* improspere apud Taurousium, *ibid.* tandem eruit Pompeium navibus, *ibid.* classica corona primus donatus est ii, 81 **Lexadem, Patras, Corinthum expugnat contra Antonium dux** ii, 84
- cumque bis classe superat, *ibid.* præest classi in prælio Actiaco ii, 85 **Augusto carus** ii, 88, 90 **adjutor (operum) ejus eidemque (honoribus) æquatus** ii, 127 ad consulatum *iii.* et tribuniciam potestatem ab eodem evectus ii, 90 **Hispanias pacat**, *ibid.* ob contentiones cum M. Marcello accedit in **Asiam** ii, 93 **reversus Juliam Augusti filiam ducit**, *ibid.* **moritur** ii, 96 **novus homo** ii, 127 **Tiberii (qui Vipsaniam primum duxerat) socer** ii, 96 ejus sili, *ibid.* **Pannonicam bellum ab eo inchoatum**, *ibid.*
- Agrippa, M. (Postumus, præcedentis filius) ab Augusto adoptatus** ii, 104, 112 **pravitate sua animam Augusti sibi alienavit** ii, 112 **meritum deinde exitum habuit**, *ibid.* (cf. *Tacit. A. i.* 3, 6)
- Alba colonia deducta** i, 14
- Albania (a meridie Caucasi) a Cn. Pompeio penetrata cum victoria** ii, 40
- Albis fines Semnonum et Hermundurorum præterfluit** ii, 106 quantum distet a Rheno, *ibid.* **classis Romana ex Oceano eo subvecta**, *ibid.*
- Alcman, poëta, Laco non fuit** i, 18
- Alcmaeon ultimus Archontum Athenensium perpetuus** i, 8
- Alesia (hodie Alise in Burgundia) a J. Cesare capta** ii, 47
- Aletes, Hippotis filius, sextus ab Hercule** i, 8 **Corinthi conditor** i, 13
- Alexander M. septimus decimus (potius undecimus) a Carano** i, 6 **genas ab Hercule et Achille derivabat**, *ibid.* ejus effigies cum equitibus ad Graicum occisis a Lysippo statua expressa i, 11 ebrietati et iracundiæ deditus ii, 41 **J. Cesari comparatur**, *ibid.*
- Alexandria condita** i, 14
- Alexandrii triumphii J. Cesaris apparatus e testudine** ii, 56
- Aliso, castellum Germanie (ad confluentes Lapis et Alisonia, hodie Lise)** ii, 120
- Allobrogicus, vid. Fabius.**
- Alpes feris incultisque nationibus celebres** ii, 90 **Italiam terminant** ii, 109
- Alisium (in Etruria) colonia deducta** i, 14
- Altinum oppidum (in Venetis ad ostia Siliæ)** ii, 76
- Ambites a Pompeio Magno Cos. III. coërcitus** ii, 47
- Amnestia Athenis olim (ejusdem xxx. tyrannia) decreta** (cf. *Nep. Tharsy.*

- iii.) post J. Cæsaris necem, auctore Cicerone, Romæ comprobata a senatu ii, 58
- Ampius, T. trib. pl. de Pompeio honorando legem tulit ii, 40
- Amyntas, rex (Galatiæ), ab Antonio ad Octavianum transfugit ii, 84
- Anchises, gentis Juliæ auctor ii, 41
- Andrus insula ab Ionibus occupata i, 4
- Anicius, L. de Gentio Illyriorum rege triumphat i, 9
- Annia, Cinnæ uxor, deinde M. Pisonis ii, 41 ab hoc in Syllæ gratiam dimissa, ibid.
- Annona gravis Romæ per Sex. Pompeium ii, 77 annonam levat Tiberius quæstor ii, 94 moderatior sub Tiberio Imperatore ii, 126
- Antiochus Epiphanes Olympicum Athenis inchoavit i, 10 Ptolemæum (Philometorem) obsidet, ibid. a M. Popilio Lenate abstinere Ægypto jussus, ibid.
- Antiochus (Magnus) a L. Scipione Asia privatus ii, 35
- Antistius, P. ædificius, a Damasippo prætor trucidatus ii, 26. 88 (cf. Calpurnia)
- Antistius Vetus, prætor Hispaniæ ii, 49
- Antistius Vetus, C. (præced. nepos) consularis et pontifex, ibid. (Cos. U. c. 748)
- Antistius, C. legatus Augusti in Hispania ii, 90
- Antonius, C. (M. Triumviri frater) cui M. Brutus legiones in Macedonia extorsit ii, 69
- Antonius, L. (prioris frater) consul, bellum Perusinum movet ii, 74 Perusia capta, ab Octaviano dimittitur, ibid.
- Antonius, M. (Triumviri avus) orator ii, 9 Marii Cinnæque jussu confosus ii, 22
- Antonius, M. (præced. filius) prætor, (U. c. 679) contra piratas oras maritimas, qua patebat imperium Rom. præfectus ii, 31
- Antonius, M. (præced. filius) Triumvir constituendæ reip. ii, 63. 88 audacissimus homo ii, 56 ebrietati deditus ii, 63 virtutum non plane expertus ii, 74 bonus imperator ii, 63 Jul. Cæsaris collega in consulatu (U. c. 710) ii, 56 diadema huic in Lupercalibus imponit, ibid. neci cum Cæsare destinatus a M. Bruto periculo liberatur ii, 58 interfectioribus Cæsaris tuto de-
- scendendi de Capitolio fidem dat, ibid. superbe excipit Octavianum, et insidiarum arguit ii, 60 ejus et Dolobellæ consulum furens dominatio ii, 60. 61 Jul. Cæsaris pecuniam ad eadem Opis depositam occupat, ejusdemque commentarios corrumpit ii, 60 Galliam D. Bruto armis eripere statuit, ibid. ejus odium et insidias Octaviani, ibid. legionibus e Macedonia accitis privatur ii, 61 ad Mutinam profugatur trans Alpes ii, 61. 73 cum Lepido se jungit in Gallia ii, 63 hostis iudicatus ii, 63. 64 D. Brutum per emissarios jugulat ii, 64 a Cicerone orationibus pessime notatus, ibid. Octaviano pacis condiciones offert ii, 65 triumviratu inito, eidem privignam (Claudiam, Fulviæ ex P. Clodio fil.) despondet, ibid. a Velleio ob Ciceronem proscriptum graviter accusatus ii, 66 L. Cæsarem avunculum proscriptum ii, 67 in Macedoniam cum M. Bruto et Cassio bellaturus trajicit ii, 70 Orientis provincias obit ii, 74 Domitii classe firmior fit ii, 76 in Italiam adversus Cæsarem Octavianum pervenit, ibid. apud Brundisium paciscitur cum eo, ibid. pacem apud Misenum cum Sex. Pompeio init ii, 77 Ibi ab eodem cæna et acerbo dicitio ob Pompeii M. domum in Carinis ereptam exceptus, ibid. Octavianum ducit ii, 78 Sex. Pompeium contra fidem datam jugulari jubet ii, 79. 87 a Parthis clade affectus ii, 82. 91 Artavanden, Armeniæ regem, catenis aureis vincit ii, 82 Cleopatras amore et vitiiis corruptus patriæ bellum inferre statuit, ibid. Bacchi nomen et habitum assumit, ibid. ejus vires et classis apud Actium ii, 84 debilitatus transfugio militum et ducum, ibid. et Agrippæ virtute, ibid. victus Cleopatram fugientem sequitur et milites suos deserit ii, 85 Alexandriæ, bello petitus, se interimit ii, 87
- Antonius, Julius, (Triumviri ex Fulvia fil.) adulter Juliæ, se interimit ii, 100
- Apollinis Pythii responsum Lacedæmonis de victoria, Codro rege, datum i, 2
- Apollinis templum cum porticu ab Augusto extractum ii, 81
- Apollonia, magistra studiorum Augusti ii, 59
- Apparatus triumphorum Jul. Cæsaris e varia materia pretiosa ii, 56
- Appius (Claudius Crassus Rufus) Cæci fil. consul i, 14

- Appianus Claudius (Caudex) consul, primus trajecit in Siciliam ii, 88
- Appius (Claudius Pulcher), T. Gracchi socer, consularis, IIIvir agris dividendis ii, 2
- Appius Claudius, Julii adulter ii, 100
- Apronii, L. in bello Delmatico virtus ii, 116 (cf. Tacit. A. i, 72. iii, 21)
- Apuleius, L. Saturninus, trib. pl. seditiosus, in curia Hostilia, Mario Cos. vi. necatus ii, 12 (Tribunatum etiam biennio ante gesserat, U. c. 652)
- Apuleius, Sex. (Nepos, Augusti sororis nepos) quo consule U. c. 767 Augustus obiit ii, 123
- Apulia a Sylla, e bello Mithridatico reduce, cum quiete peragrata ii, 25
- Aqua (Julia) Campanis data ii, 81
- Aqua Sextia (hodie Aix) a Sextio Calvino condita et dicta i, 15, Teutoni apud eandem a Mario, Cos. iv. victi ii, 12
- Aquileia colonia condita i, 15
- Aquilius, M. Arstonicum in triumpho duxit ii, 4
- Aquilius, M. (praeced. fil.) a Mitylensibus Mithridati proditus ii, 18 (U. c. 666)
- Arbaces, Merius, Sardanapalum imperio et vita privat i, 6
- Archilochus, poeta, perfectissimus operis sui auctor i, 5 (circa Ol. 23)
- Archon primus Atheniensium quis fuerit i, 2 Archontes perpetui fuerunt usque ad Cleopem, ibid. decennales quando ceperint i, 8 quando annui, ibid.
- Argentum rasile apparatus triumphus Jul. Caesaris materies ii, 66
- Argivus nemo orator i, 18
- Aricini (in Latio) in civitatem recepti i, 14
- Ariminum (in Piceno) colonia condita i, 14
- Aristodemus, abnepos Herculis, Heraclidarum Peloponnesum invadentium dux i, 2
- Aristonicus Asiam (s. regnum Pergamenum) occupat ii, 4 Crassum Mucianum, proconsulem, interemerat, ibid. victus et captus a M. Perperna ii, 4. 38 a M. Aquilio in triumpho ductus ii, 4 necatus, ibid.
- Aristophanes, comediae veteris poeta i, 16 (Floruit Ol. 85, 4)
- Aristoteles, Socraticus i, 16 (Obiit Ol. 114, 3)
- Armenia a Pompeio M. bello petita ii, 37 Tigrani in pace relicta, ibid. a M. Antonio intrata et rege privata ii, 82 a Tiberio, Augusti privigno, in potestatem P. R. redacta et Tigrani data ii, 94. 123 a C. Caesare, Agrippae filio, bello petita ii, 103
- Arminius, Sigimeri filius ii, 118 ejus ingenium et mores, ibid. conjunctionem Germanorum in Varum conficit, ibid.
- Artagera, Armeniae urbs, apud quam C. Caesar ex dolo graviter vulneratus est ii, 102
- Artavases, Armeniae rex, ab Antonio catenis aureis vinctus ii, 82 Artavasi alii regnum a Tiberio eripitur ii, 94
- Artorius, medicus, orat Octavianum apud Philippos, ne in castris remaneat ii, 70
- Aruntius, L. pace apud Misenum per Sex. Pompeium reip. restitutus ii, 77 apud Actium laevum classis Octavianus cornu ducit ii, 85 Sositium Octaviano reconciliat ii, 86
- Asculani, Servium praetorem et Fonteium legatum trucidantes, belli Italici auctores sunt ii, 15
- Asculum (caput agri Piceni) a Cn. Pompeio, Magni patre, captum ii, 21
- Asia (provincia) ab Attalo (Pergami rege) populo Rom. haereditate relicta ii, 4 a L. Scipione Africani fratre Antiocho erepta, ab Attalis possessa, et a M. Perperna, capto Aristonico, tributaria facta ii, 38
- Asiae imperium ab Assyriis ad Medos translatum i, 6
- Asinius Pollio, C. orator ii, 36 Pompeianis partibus infestus, Julianis fidus, M. Antonio exercitum tradit ii, 63 praetorius adversus Sex. Pompeium in Hispania bellum gerit ii, 73 M. Antonio deditissimus Venetiam in ejus potestate retinet et Cn. Domitium ei jungit ii, 76 post pacem Brundisiam in Italia se retinet, et nullius se partibus miscet ii, 86 dictum ejus Octavii partes recusantis, ibid. homo novus ad summos honores evectus ii, 128
- Asprenas, L. Vari legatus, servavit partem exercitus ejus ii, 120 patrimonia militum sub Varo jugulatorum occupavit, ibid.
- Asylum a Romulo factum inter duos lucos (in monte Capitolino) i, 8
- Assyrii imperio Asiae a Media privati i, 6 Athenarum rex ultimus Codrus i, 3 Athenas Pelasgi commigravere i, 3 Athenas profecti Iones i, 4 Athenis Olympicum ab Antiocho Epiph. inchoatum i, 10 Athenae Graecarum civitatum solae eloquentia et ingeniis floruerunt i, 18 a Sylla Mithridati ereptae ii, 23

fide Romanis ii, 23
 Atheniense Chalcida et Eretriam in Euboea condunt i, 4 Atheniense in bello Mithridatico in Romanos fides ii, 23 eorum decretum de oblivione rerum præteritarum ii, 58
 Atia, Julise, I. Cæsaris sororis, filia ii, 59
 Augusti mater ii, 60
 Atilius, C. Cos. (U. c. 648) sub quo Pompeius natus est ii, 53
 Atreus Pelopi patri ludos funebres Olympicos instituit i, 8
 Attalus Asiam populo R. hæreditariam reliquit ii, 4
 Attici sub Codro rege a Lacedæmonii gravi bello pressi i, 2 Attica fides in proverbium abiit ii, 23
 Attuarii (inter Mænnum, Rhenum et Lupiam habitantes) a Tiberio subacti ii, 105
 Aventinus mons, in quo Flaccus, C. Gracchi socius, jugulatus ii, 6
 Avernus lacus (inter Baias et Puteolos) in quo classis adversus Sex. Pompeium fabricatur ii, 79
 Augusta, Livie cognomen ii, 71
 Augusta pax ii, 126
 Augustus (cf. Octavius) nascitur Cicerone consule ii, 36 id cognomen, sententia Planci, accipit ii, 91 signa Rom. a Parthis capta recipit, ibid. in eam conjurant L. Murena et Fannius Cæpio, ibid. et Egnatius Ruf. ibid. in Orientem profectus ad ordinandas res ii, 92 Tiberium et Drusum adversus Rætos et Vindelicos mittit ii, 95 Caium et Lucium Agrippæ filios adoptat ii, 96 in Gallias proficiscitur ii, 97 bellum Germanicum Druso delegat, ibid. deinde post Drusi mortem Tiberio, ibid. Tiberium ad tribuniciam potestatem evexit ii, 99 consul XIII. Martis ultoris templum dedicat, et ludos gladiatorios et naumachiam edit ii, 100 C. Cæsarem in Syriam misit ii, 101 eidem M. Lollium moderatorem juventutis addit ii, 102 Tiberium, Rhodo reversum, adoptat ii, 103 et M. Agrippam Postumum ii, 104 Tiberium in Germaniam mittit, ibid. bello Pannonico et Delmatico territus ii, 110 exercitum ad id bellum cogit et senatorum equitumque operam exigit ii, 111 Tiberium ad Varianam cladem vindicandam in Germaniam ablegat ii, 120 æquari sibi Tiberium in omnibus, a S. P. Q. R. postulat ii, 121 prosequens Tiberium in Illyricum missum, in Campatia Nolæ (d. xiv. Kal.

Sept. a. U. c. 767) obiit ii, 123 ante obitum cum Tiberio accessito de republica colloquitur, ibid. ordinationem comitorum sua manu perscripserat ii, 124 Velleium et fratrem ad præturam commendat, ibid. consecratur a Tiberio ii, 126. M. Agrippa et Statilio Tauro adjutoribus usus est ii, 127 Aurelius Scaraus, M. a Cimbris trucidatus ii, 12 (Cos. U. c. 646)
 Auximum (in Piceno) colonia deducta i, 15

B.

Babylon a Nino et Semiramide condita i, 6
 Bacchi habitus ab Antonio assumtus ii, 82
 Balbi Corn., L. ausum temerarium ii, 51 ex privato Cos. factus, ibid.
 Balneum a Tiberio in castris ad valetudinem militum adhibitum ii, 114
 Bathinus (Pannoniæ) fluvius ii, 114
 Batones Pannoniorum et Delmatarum duces ii, 110 Bato (Delmatarum Desitiatum) se dedit Romanis ii, 114
 Bella civilia xx. annos durant ii, 48. 89 eorum damna ab Augusto resarcita ii, 89
 Bellum Actiacum ii, 84. 86 Africanum Cæsaris adversus Pompeianos ii, 54. 55 sub Tiberio (adversus Tacfarinatem) ii, 129 (vid. Tacit. A. ii, 52. iii, 24 sqq.) Alexandrinum a Jul. Cesare gestum ii, 54 ab Octavio adversus Cleopatram et Antonium ii, 87 Catilinarium ii, 35 Cimbricum et Teutonicum ii, 12 civile inter Marium et Syllam ii, 18. 23. 24. 28 inter Cæsarem et Pompeium ii, 48. 55 inter Antonium et Octavianum apud Mutinam ii, 60. 61 apud Actium ii, 84 inter Sext. Pompeium et Octavianum ii, 79 inter eundem et Lepidum ii, 80 Delmaticum ii, 90 Delmaticum et Pannonicum ii, 110. 116 Gallicum sub Cæsare ii, 46. 47 Germanicum a Druso ii, 97 a Tiberio ii, 97. 104. 107. 121 a Germanico gestum ii, 123. 129 Hispaniense a Scipionibus contra Pœnos administratum ii, 38. 90 a Jul. Cesare contra Pompeii legatos ii, 50 contra Pompeii filios ii, 55 sub Augusto ii, 38. 90 Italicum (s. sociale) ii, 15. 17. 29 Jugurthinum ii, 11. 12 Mithridaticum a Sylla gestum ii, 18. 23 a Lucullo ii, 33 a Pompeio M. ii,

37. 40 Metinense ii, 61 Nolanum ii, 17. 18 Neuntinum ii, 1. 4. 90 Pannonicum ii, 96 Pannonicum et Delmaticum ii, 110. 116 Parthicum per Crassum gestum ii, 46 a Jul. Caesare patratum ii, 59 per Antonium ii, 78. 82 per C. Caesarem gestum ii, 101. (coll. 100 init.) Perusinum ii, 74 Philippense ii, 70. 71 Piraticum ii, 31. 32 Ponticum cum Pharnace ii, 65 Punicum tertium i, 12 Rasticum et Vindeliciam ii, 96 Sertorianum ii, 29. 30 Spartacium ii, 30 Thracium ii, 98 Viriathicum ii, 1. 90
- Beneventum** (in Samnio) colonia deducta i, 14 Augustus ibi a Tiberio Illyricum proficiscente digreditur ii, 123
- Bibalus** (M. Calpurnius) collega Caesaris in consulatu ii, 44
- Bithynia** a Nicomede populo Rom. hereditate relicta ii, 4. 39
- Blasius**, Jun. seditionem legionum Illyricarum coërcuit ii, 125 proconsul Africae (U. c. 474) triumphalia et imperatorium nomen meruit, ibid. Hispanias in pace continuit, ibid. ejus laus, ibid.
- Bocchus** (Mauretanis rex, Jugurthae socer et Jocius) ii, 12
- Boiohæmum**, regio, quam colebat Maroboduus ii, 169
- Bononia** (in Gallia Cispadana) colonia deducta i, 15
- Bovillæ** (ad viam Appiam) circa quam Clodius interfectus est ii, 47
- Britannia**, a Cesare bis penetrata ii, 46. 47
- Bructeri** (ad utramque Amisæ ripam habitantes) a Tiberio subacti ii, 165
- Brundisina pax** ii, 76. 86
- Brundisium** (in Calabria) colonia deducta i, 14 huc prosequitur Cæsar Pompeium ii, 50
- Brutus, D. (Junius)** Gallæci cognomen meret ii, 5
- Brutus, D. (Jan.)** inter conjuratos in Caesarem ii, 56. 64 familiarissimus Caesaris et ab eo honoribus ornatus, ibid. consul designatus (in a. U. c. 712) ii, 58. 60 cum Planco ii, 63 ei Galliam provinciam decretam Antonius eripere statuit ii, 60 obsidione liberatur ii, 61 triumphus ei decoratur ii, 62 proditus et desertus a Planco ii, 63. 64 jugulatur ab Antoni emissariis ii, 64. 67
- Brutus, M. (Jun.)** Pharsalica pugna a Cesare servatus ii, 52 auctor conjuratio-
- nis in Caesarem ii, 56 tum praetor ii, 58 Capitolium cum conjuratis occupat, ibid. Antonium a necesse servavit, ibid. occupat cum Cassio provincias ii, 62 Scio provincias, imperio et laude ornatus, ibid. ejus et Cassii edictum, ibid. Italiam deserunt, ibid. eorum acta a senatu comprobata, ibid. a Cicerone (Phil. x, 11. xi, 12) laudibus elati ii, 65 C. Antonio et Vatinio legiones (itineribus interceptas) extorquet ii, 69 dux magnus, ibid. damnatus lege Pedia, ibid. Lycia devicit, ibid. in Macedoniam trajicit, ibid. ejus clementia, ibid. acie Philippensi Octavii castra capit ii, 70 vincitur et occidi a Stratone se jubet ii, 70. 87 ejus ætas et virtutes ii, 72 cum Cassio comparatur, ibid. orator ii, 86
- Buxantum** (in Lucania) colonia facta i, 15
- Byzantium**, Milesiorum colonia, urbe genitali potentior ii, 15

C.

- Cædilis** familiae Metellorum claritudo ii, 11
- Cæcilius (Statinus)** comicus i, 17 (Obit U. c. 586)
- Cæcina, A.**, Tiberio bello Delmatico et Pannonico auxilia adducit ii, 110
- Cædicii, L.** virtus ii, 120
- Cælius** monti incensus (U. c. 780) ii, 130
- Cæpionis** (Ca. Servilii) censoris severitas ii, 10
- Cæpio** (Q. Servilius) consul a Cimbris factus ii, 12 (U. c. 649)
- (Cæpio)** Servilius (præc. pater) Viriathum fraude intermit ii, 1
- Cæpio, Servilius** (proconsul), ab Ascalanis interfectus ii, 15
- Cæsar** Strabo, C. (Jul.) orator ii, 9 (cf. Cic. Br. 48)
- Cæsar, C. Julius**, cujus ortus, ingenium et mores laudantur ii, 41 Alexandro comparatur, ibid. Mario sanguine proximus, (ex amita scl. Mario nupta) ibid. Cinna gener, Syllam fugit, ibid. a piratis captus quomodo se gesserit, ibid. redemptus, paratus privatus aggressus, captos cruci affigit ii, 42 a Cinna flamen Dialis puer creatus ii, 48 ad pontificatum ineundum Italiam fortissimo ausu petit, ibid. acta ejus ante consulatum, ibid. accusatio Dolobellæ, ibid. contentiones cum Q. Catulo,

- inprimis de pontificatu ii, 43 Marii monumenta (tropaea de Jugurtha et Cimbris in Capitolio a Sylla diajecta) in aedificata restituit, ibid. proscriptorum liberi in jus dignitatis revocati, ibid. ejus quaestura et praetura in Hispania, ibid. ejus consulatus nobilis ii, 41. 44 societatem potentis cum Pompeio et Crasso init, et quibus de causis ii, 44 ejus lex de agro Campano, ibid. Gallia in quinquennium ei decretæ, ibid. de Cicerone per Clodium oppresso suspectus ii, 45 ejus res in Gallia gesta ii, 46. 47 provinciæ ei prorogata, ibid. exenitum dimittere jussus ii, 48 pacis conditiones ab eo late spernuntur ii, 48. 49 C. Curionem, trib. pl. corumpit ii, 48 Rubiconem transit ii, 49 Domitium, Corfinio capto, dimittit ii, 50 Pompeium persequitur Brundisium, ibid. Romam pervenit, ibid. Pompeii legatos in Hispania devincit, eosque dimittit, ibid. in Græciam transmittit ii, 51 ejus obidentis Pompeium inopta, ibid. varia ejus fortuna, ibid. Thessaliam petit, et apud Pharsalum configit ii, 52 ejus clementia in Brutum, ibid. consul ii, 53 Alexandriae bellum gerit, et Pompeii interfectores ad supplicium vocat ii, 54 Pompeii partes in Africa devincit ii, 55 deinde in Hispania, ibid. atrox ejus ibi fortuna, ibid. quinque triumphos in Urbe agit et ludos edit ii, 56 interficitur in curia, ibid. unde invidiam sibi conflaverit, ibid. ejus necis praesagia ii, 57 ejus testamentum apertum ii, 59 Octavium adoptaverat ii, 59. 60 ejus clementia in victos ii, 52. 55. 56 inter oratores ii, 36 status equestri honoratus ii, 61
- Cæsar, C.,** Agrippæ filius, ab Augusto adoptatus ii, 96 virilem togam sumit ii, 90 in Syriam missus ii, 101 Tiberium convenit, ibid. ambigue se gerit, ibid. cum rege Parthorum paciscitur, ibid. Armeniam ingreditur ii, 102 per insidias inter colloquium vulneratur, ibid. inde contracta corporis et animi infirmitas, ibid. Romam regredi recusat, ibid. in Lycia moritur, ibid.
- Cæsar, L.,** ejusdem filius, ab Augusto adoptatus ii, 96 maturus sub Tiberii recessum ii, 90 Massiliæ moritur ii, 102
- Cæsar, L. (Jul.),** consul, sub quo bellum sociale erupit ii, 15
- Cæsar, L. (Jul.),** M. Antonii avunculus, proscripius ab eodem ii, 67
- Cæsetius, L. Flavius,** trib. pl. (U. c. 709) intempestive liber in Cæsarem, a reprobis remotus ii, 66 (cf. Sueton. Cæs. 79)
- Calabria,** a Sylla cum quiete peragata ii, 25
- Calatia (Campania),** unde Octavianus veteranos excivit ii, 61
- Caldus Coelina,** a Germanis captus, illis capiti catenis, se interimit ii, 120
- Cales (Campania)** colonia deducta i, 14
- Calidius (orator) ii,** 36
- Calpurnia, Bestia filia,** interfecto Antistio marito se interfecit ii, 26. 88
- Calpurnia, Cæsaris uxoris,** somnium ii, 57
- Calvus (C. Licin.) orator ii,** 36
- Camelus,** in cujus hospitio D. Brutus interficitur ii, 64
- Campaniam Sylla,** redux ex Asia, cum exercitu petit ii, 25 in ea agrotat Pompeius ii, 48 bellum in ea a T. Claudio Nerone motum ii, 75 illuc Augusto proficiscitur, et obit ii, 123
- Campania civitas data i,** 14 bello Punico adempta ii, 44 colonia a Cæsare consule in eorum agrum deducta, ibid. ab Augusto suppleta ii, 81 Campanis pro agris relictis concessi reditus e Creta et aquaeductus ab eodem, ibid.
- Candidati Cæsaris (ab Imperatoribus ad magistratus populo commendati (Suet. A. 56) ii,** 124
- Candius Crass., P.** apud Actium copiarum Antonii terrestrium dux ii, 85 eorum desertor, ibid. ejus exitus (Alexandriae, et quidem ad supplicium ducti) ii, 87
- Caninefates (in Batavorum insula) ii,** 105
- Canutius, Ti.,** trib. pl. Antonium lacerat ii, 64 (U. c. 710)
- Capito, Velleii patruus, C. Cassii accusator secundarius ii,** 69
- Capitolium,** porticum a Scipione Nasica, censore, ornatum ii, 1. 3 ab interfectoribus Cæsaris occupatum ii, 58
- Capitolinus clivus,** ubi Tib. Gracchus occisus ii, 3
- Capitolinus, Jupiter ii,** 131
- Cappadocia facta stipendiaria (Archelao, regno privato) ii,** 39 (U. c. 771. p. Ch. n. 18)
- Capua, a Tuscis condita i,** 7 quando a Romanis capta (U. c. 543) ibid. apud eam Sylla vincit ii, 25 in praefectura formam redacta ii, 44 (vid. Liv. xxvi, 16)
- Caranus, ex Herculis posteris, Argis profectus, Macedoniam occupat i,** 6

- Carbo, C. Papirius, trib. pl. ii, 4 orator ii, 9
- Carbo, (Ca. Papirius Coa.) a Cimbris fusus ii, 12 (U. c. 641) consul II. Cinna collega interfecto, solus (U. c. 670) ii, 24 consul III. cum Mario, fil. ii, 26. 27
- Carbo, (C. Papirius Arvina) praetorius, a Damasippo interfectus ii, 26 (fil. C. trib. pl.)
- Carinas (in convalli Caëli et Esquillini montis), ubi Pompeii M. sedes, ab Antonio occupata II, 77
- Caranuntum (in Norico ad Danubium) ii, 109
- Carseoli (in Æquis) colonia deducta i, 14
- Carthago condita i, 6 diruta a Scipione i, 12 quamdiu steterit, ibid. imperii Rom. æmula i, 12. ii, 1 quando bella cum ea coeperint, et quamdiu duraverint i, 12 M. Catonis auctoritate deleta i, 13 ea deleta, disciplina Rom. degenerat ii, 1 prima colonia extra Italiam a C. Graccho condita i, 15. ii, 15 Tyro matre potentior ii, 15
- Carvilius, Sp. novus homo ii, 128 (Cov. U. c. 461)
- Cassius, L. (Longinus), censor theatrum molitur i, 15 censor severus ii, 10
- Cassius, C. (Longinus), Crassi quaestor, ejus legionem e ciade servat et Syriam tuetur ii, 46 conjurationis in Cæsarem cum Bruto auctor ii, 56 tum praetor ii, 58 Antonium cum Cæsare interimendum censuerat, ibid. Capitolium occupat cum conjuratis, ibid. (cf. M. Brutus) Dolobellam Laodicia inclusum ad sui necem cogit ii, 69 accusatus ab Agrippa et Capitone, Velleii patroo, ibid. Rhodum capit, ibid. contra naturam suam clemens, in Macedoniam trajicit, ibid. primo praëlio Philippensi liberto se occidendum praebet ii, 70. 87 cum M. Bruto comparatur ii, 72
- Cassius Parmensis occiditur ii, 87
- Castrum (in Piceno) colonia deducta i, 14
- Catenis aureis vinctus rex Armeniae ab Antonio ii, 82
- Catilinæ (L.) Sergii conjuratio a Cicerone aperitur ii, 24 Catilina Urbe pulsus, ibid. fortissime dimicans cadit ii, 25
- Cato, M. (Porcius), historicus i, 7. 17 orator, ibid. perpetuus Carthaginiis diruendæ auctor i, 13 oblit, ibid. princeps familiae Porciæ ii, 35 Tusculanus, homo novus ii, 128
- Cato, C. (Porcius), (praecedentis nepos) repetundarum damnatus ii, 8
- Cato, M. Porcius, (ejusdem nepos) quo consule Narbo Martius conditus i, 15. ii, 8
- Cato, (L.) Porcius, (praec. fil.) consul, bello sociali occisus ii, 16
- Cato, M. (Porcius), pronepos M. Catonis, principis familiae ii, 25 ejus ingenium et mores, ibid. trib. pl. in conjurationem Catilinariam et leuitatem suadentes invehitur, ibid. ejus ministerio Cyprus provincia facta ii, 28 a Clodio in Cyprum missus ad spoliandum Ptolemaum ingentem pecuniam refert ii, 45 ejus integritas in ministerio suo et insolentia, ibid. Milonem absolvit ii, 47 a Cæsare nullas condiciones reipubl. accipiendas caeset ii, 40 Pompeianorum copias in Africa auget, et imperium oblatum respuit ii, 54 ejus filius in acie Philippensi cecidit ii, 71
- Catullus, (L. Valerius), poëta, ejus elegium ii, 26 (Vixit adhuc U. c. 707)
- Catalus, Q. Lutatius, proconsul Cimbrum cum Mario vincit ii, 12 ejus mors voluntaria ii, 22
- Catalus, Q. (praecedentis filius), ejus auctoritas dissuadentis legem Gabiniam, et verecundia ii, 22 ejus contentiones cum C. J. Cæsare ii, 43 a Cæsare petitione pontificatus max. vitus, ibid. ante bellum civile (U. c. 693) fatali morte fungitur ii, 49
- Cauchorum nationes (inter Amisiam et Albim propter Oceanum) a Tiberio victæ ii, 106
- Caudini (Samnites, cf. Liv. ix.) ii, 1
- Ceionius, C. praefectus castrorum Vari, se dedit hosti cum suis ii, 119
- ad Censendum cives ex provinciis in Italiam revocati ii, 15
- Census senatorum a Tiberio expletus ii, 129
- Censoris frater senatu motus a censoribus i, 10 (cf. Fulvius Flaccus)
- Censura aspera Fulvii Flacci et Postumii Albini i, 10 severa Cassii Longini et Cæpionis ii, 10 Planci et Paulli ii, 95 Metellorum fratrum patruelium-ii, 8
- Centurio principill fusti percussus ii 78
- Cerealium sacrorum (in quibus sacerdos instrumentum æneum pulsabat, cf. Justin. ii, 8) sonus colonos Cumas ducit i, 4
- Cethegus (C.) conjurationis Catilinae

- particeps ii, 34 necatur in carcere, ibid.
- Chalcis in Eubœa (ad Euripum) ab Atheniensibus condita i, 4
- Charops, primus Archontum decennialium i, 2, 8
- Cherisci ab Occidente Visurgis a Tiberio victi ii, 105
- Chios insula, ab Ionibus condita i, 4
- Cicero, M. Tullius, princeps oratorum Rom. i, 17. ii, 34. 36. 64. 66 ejus stas eloquentiæ perfectæ ævum i, 17. ii, 36 eloquentiæ laudem a Græcis ad Romanos transtulit ii, 34 homo novus ii, 34. 128 consul Catilinariam conjurationem aperuit ii, 34 ejus virtus a M. Catone laudata ii, 35 domum a senatoribus deducitur, ibid. eo consule Augustus natus ii, 36 lege Clodii in exilium pulsus ii, 45 offenderat Cæsarem, quod inter xx. viros agro Campano dividendo esse noluerat, ibid. Cæsar et Pompeius Ciceronis oppressi suspecti, ibid. a Pompeio per Annium Milonem restitutus, ibid. domus ejus in Palatio ii, 14 a Clodio disjecta, a senatu restituta ii, 45 cavet concordiam inter Cæsarem et Pompeium ii, 48 post Cæsaris necem amnestiam suadet ii, 58 Octaviano honores decernendi auctor ii, 62 ejus amor Pompeianarum partium, ibid. ejus ambigue dictum de Octaviano, ibid. ejus actiones in Antonium ii, 64 ejus sanguine finita proscripcio, ibid. proscripcus et necatus Antonii scelere ii, 66 Velleii indignatio de ejus nece et elogium Ciceronis, ibid. conservator reipublicæ ii, 45. 66 ejus ingenium et philosophica scripta laudantur ii, 66 ejus auctoritas summa in rep. ii, 128
- Cilicia provincia facta ii, 39
- Cimbri ac Teutoni Rhenum transcendunt ii, 8 bellum inferunt ii, 12 cæsi a Mario, ibid. quot cæsi aut capti, ibid.
- Cinna (L. Cornelius), intemperans, novos cives ex Italis in omnes tribus distribuit ii, 20 ei pulso ex Urbe consularatus abrogatur, ibid. exercitum parat, ibid. Marium cum filio revocat, ibid. cum Cn. Pompeio configit ii, 21 Urbem occupat, et de Mario recipiendo legem fert, ibid. cædem optimorum in Urbe parat ii, 22 consul rr. cum Mario ii, 23 in Italia dominatur, ibid. seditione militum interimitur ii, 24 ejus mores, ibid.
- Circenses ludi a Sylla in memoriam victoriæ de Mario filio instituti ii, 27
- Circus (Flaminius), in quo Cn. Octavius porticum molitus est ii, 1
- Citrus, apparatus triumphi Gallici Cæsaris materia ii, 56
- Civilia bella, vid. Bella
- Civitas sine suffragio data Campanis et parti Sannitium i, 14 Sabinis, ibid. iisdem cum suffragio, ibid. Italici ii, 16 virtum Minatio Magio, ibid. Campanis a Cæsare restituta ii, 44
- Claudius, vid. Appius
- Claudius Nero, Ti., Tiberii Cæsaris pater, bellum Campanum ciet ii, 75 ejus ingenium, ibid. ad Sex. Pompeium in Siciliam cum Livia et Tiberio bimo (U. c. 714) profugit, ibid. per Pompeium pace Misenate restitutus ii, 77 Liviam uxorem despondet Octaviano ii, 79
- Claudius Nero, Ti. (præc. filius), bimus a parentibus, e bello Campano profugentibus, Siciliam pervehitur ii, 75 eo trimo Livia mater Augusto nubit, ii, 94 ejus educatio, forma, et ingenium, ibid. quæstor, xix. annos natus, annonam administrat, ibid. in Orientem missus Tigranem in Armeniæ regnum instituit, ibid. adjutor Claudio Druso datus, Ratos et Vindelicos perdomat ii, 95 Agrippæ gener ii, 96 Juliam, Agrippæ viduam, ducit, ibid. bellum Pannonicum gerit, ibid. ovans ex eo triumphat, ibid. post Drusi obitum bellum Germanicum gerit fortiter, et ex eo consul rr. triumphat, ii 97 tribuniciæ potestatis consors ii, 99 Rhodum secedit, et quibus de causis, ibid. luctus civitatis ob Tiberium secedentem, ibid. honos ei per septem annos Rhodi habitus, ibid. a C. Cæsare (Agrippæ fil.) in Orientem missus observatus ii, 101 reversus Rhodo ab Augusto adoptatur, quibus de causis ii, 103. 104 spes civitatis de eo concepta ii, 103 rorsus in Germaniam mittitur ii, 104 in itinere et ab exercitu alacriter excipitur, ibid. res in Germania gestæ ii, 106. 107 victor redit ii, 107 bellum adversus Maroboduum parat ii, 109. 110 bellum Pannonicum et Delmaticum ei committitur ii, 111 res in eo gestæ ii, 111. 112. 113. 114. 115 utilia speciosis præfert ii, 113 ejus humanitas et disciplina ii, 114 post Varianam cladem in Germaniam denuo mittitur ii, 120 Gallias pacat ii, 121 æquum ei cum Augusto imperium in provinciis et exercitibus decernitur, ibid. ex Pannoniis et Del-

- matie triumphat ii, 131 tribus triumphis, pro septem meritis, contentus fuit ii, 132 ejus temperantia honorum, ibid. in Illyricum firmandum missum Augustus prosequitur ii, 123 revocatas Augusti morientis mandata accipit, ibid. imperium recusat ii, 124 Augustam consecrat ii, 124. 126 comitia ordinat ii, 124 Velleium ad praeturae commendat, ibid. legionum seditiones per Germanicum et Drasum fil. comprimit ii, 125 respublica ab eo in melius formata ii, 126 Sejanum extollit, de quo defenditur a Velleio ii, 127. 128 consilia ejus contra externos hostes ii, 129 iudex gravis, ibid. pius et munificus in Germanicum, ibid. liberalis in populum et senatores egenos, ibid. aedificia ab eo extracta ii, 130 liberalitas in montis Caelii incensi incolae, ibid. Asiae urbes (terris motu disiectas) restituit ii, 126 (cf. Tacit. Ann. ii, 47) supplementum legionum providet ii, 130 adversa ejus fortuna, ibid. vota pro eo Velleii ii, 131
- Claudius mons (Pannoniae) ii, 112
 Clazomenae, ab Ionibus condita i, 4
 Cleopatra (Ptolemaei Auleti filia, a Jul. Caesare cum Ptolemaeo puero, fratre et conjuge, regno Aegypti preposita) M. Antonium amore sui incedit ii, 82 a Cn. Domitio solo regina non salutata ii, 84 apud Actium prima fugam occupat ii, 85 ejus ad arbitrium Antonius victoriam temperaturus erat, ibid. aspidis morsu occidit ii, 87
- Clodius, P. ejus insoles et mores ii, 45 incesti reus (scilicet stupri inter sacra Bonae Deae cum Pompeia, Caesaris uxore, tentati), ibid. inimicitia cum Cicerone, ibid. a patribus ad plebem transit (scilicet adoptatus a P. Fonteio, plebeio), ibid. lex in tribunata adversus Ciceronem, ibid. Ciceronis domum deiecit, ibid. lex ejus de Catone in Cyprum mittendo, ibid. a Milone jugulatur ii, 47
- Clusium (Etruriae), apud quod Mariani fusi ii, 28
- Cocles (Horatius), ejus fortitudo ii, 6 (cf. Liv. ii, 10)
- Codrus, ultimus rex Atheniensium, morte voluntaria suis victoriam parat i, 2
- Coelii, M. (Rufi, praetoris,) ingenium et mores, ejusque deductio in Caesarem, et exitus ii, 68.
- Coelius (L. Antipater) historicus ii, 9
- Coelius (M. Rufus) orator ii, 26
- Connare sedendo ii, 114
- Colchi, a Pompeio M. victi ii, 60
- Collina porta, ad quam cum Pontio Telesino Sylla acriter dimicavit ii, 27
- Coloniae senatus jussu deductae per Italiam enumerantur cum temporis notatione i, 14. 15 militares a veteranis deductis conditae inde a Sylla temporibus, v. c. Coloniae Decumanorum, Col. Augusta Emerita i, 14 extra Italiam i, 15 eaque perniciose ii, 15
- Colophon, ab Ionibus condita i, 4
- Colarabae volatu classis colorum disiecta i, 4
- Comitia gladiis et cede discussa ii, 12 creandorum magistratum ex Augusti praescripto ordinantur a Tiberio ii, 124 (cf. Ind. Lat.)
- Comediae veteris et novae Graecorum poetae i, 16
- Compe in Hirpinis a Minatio Magio in bello sociali occupata ii, 16 a Milone oppugnata ii, 68
- Concio extra Urbem ante triumphum diem ad commemoranda imperatoris acta i, 10
- Congiaria populo data a Tiberio ii, 129
- Conjurati in Caesarem de se bene meritura ii, 56 Capitolium occupant ii, 58 inde descendunt, ibid. lege Poedia damnati ii, 60 nonnullorum exitus ii, 87 coll. ii, 64. 69
- Consecratio Augusti ii, 126
- Consul Romanus primus a militibus suis interfectus ii, 20 solus, Pompeius ii, 47 ex privato factus ii, 51
- Consulatus Marii multiplicati ii, 12 undecim Augusti continuati ii, 89
- Contrebia, in Hispania, a Q. Metello Macedonico oppugnata ii, 5
- Coponii dictum in Plancum ii, 93
- Corinthus (in Peloponneso), caput imperii ab Italis lectum et Italicum dictum ii, 16 a Caesare bello civili captum ii, 50
- Corinthus, olim Ephyre dicta i, 2 ab Alethe condita, ibid. claustra Peloponnesi continens, ibid. eversa a Mummio i, 13 quamdiu steterit, ibid. Syracusae condidit ii, 15 ab Agrippa occupata ii, 84
- Corinthiorum vasorum intellectus et cupiditas perniciosa fuerunt civitati i, 13
- Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater ii, 7 Pompeii Magni uxor ii, 68 (Q. Metelli Scipionis filia) ii, 54

- Cornelius Merula**, L. *Samae Dialis*, in Cinnæ consulis locum successit ii, 20 consulatu se abdicat et Cinnæ jussu interficitur ii, 22
- Cornelius Rufinus**, e majoribus Syllæ, bello Pyrrhi dux celeberrimus ii, 17
- Cornelius Sylla**, L. consul ii, 17 judicium de ejus moribus, *ibid.* ii, 25 familia nobili ortus ii, 17 quaestor C. Marii Jugurtha potitur ii, 12 ejusdem legatus in Gallia (in Cimbrico bello) ii, 17 post præturam (U. c. 866) bello Italico illustratus, *ibid.* XLIX. annos agens consul factus, *ibid.* Asiam provinciam et bellum Mithridaticum sortitus ii, 18 circa Nolam et belli Italici reliquias moranti imperium a P. Sulpicio abrogatur, *ibid.* ad Urbem redux, Marium et Sulpicium cum sociis exturbat ii, 19 nobiles Marii et Cinnæ dominationem fugientes in Achaia recipit ii, 23 Mithridatis præfectos fundit, Athenas recipit, *ibid.* in Asiam transgressus Mithridati graves pacis leges imponit, *ibid.* ei e corporis notis felicitas futura a magis prædicitur ii, 24 Italiam quanto cum exercitu reiectus sit, *ibid.* laudabiliter bellum Mithridaticum ob domesticos tumultus partium adversarum non omisit, *ibid.* Italiam summa cum quiete et cura omnium rerum peragrata, pacemque tentat ii, 25 ejus exercitus auctus, *ibid.* superat circa Capuam Scipionem et Norbanum, prioremque dimittit, *ibid.* sui dissimilis ante et post victoriam ii, 17, 25. Sertorium dimisit ii, 25 Dianæ Tifatinæ grates persolvit, eique agros et aquas ejus regionis consecrat, *ibid.* Marium filium ad Sacriportum vincit ii, 26 cum Pontio Telesino ad portam Collinam acerrime dimicat ii, 27 Telesini caput abscisum circa Præneste ferri jussit, *ibid.* Mario filio in cuniculis Prænestinis interempto, Felicis nomen assumit, *ibid.* victoriæ suæ memoriam ludis institutis honorat, *ibid.* dictator factus crudelitatem immodicam exercet ii, 28 proscriptionem invenit, *ibid.* tribuniciam potestatem imminuit ii, 30 statua equestri honoratus ii, 61
- Cornificius** (L.), Octavii legatus ii, 79
- Corona classica** Agrippæ data ii, 81 laurea Pompeio decreta ii, 40 murali Scipio Africanus minor donatus i, 12 et obsequiali, *ibid.*
- Corpora Gracchorum** in Tiberim dejecta ii, 6
- Corvinus**, *vid.* Messalla
- Coruncanus**, Tl., homo novus (Cos.) (U. c. 474) et pontifex maximus (U. c. 499) ii, 128
- Cosa** (Etruriæ), colonia deducta i, 14
- Cossus** (Cn. Corn. Lentulus) in Africa triumphalia et filio cognomen (Gæstulici) meruit ii, 116 (cf. Tacit. A. iv, 44 Cos. U. c. 753)
- Cothurnus** ab Antonio Bacchi habitum imitante adhibetur ii, 82
- Cotta** (C. Aurelius) orator ii, 36
- Cotta** (L. Aurelius), prætor, judicandi munus æqualiter inter utrumque ordinem partitus est ii, 32
- Cotta** (L. Aurelius) Messallini frater, (cf. Messallinus) Corvini Messallæ filius ii, 112
- Cotys**, Thraciæ rex, a Rhæscupoli patruo interemptus ii, 129
- Crassus**, L. orator (Cos. U. c. 646) ii, 9 36
- Crassus**, M., bellum Spartacium patrat ii, 30 societatem potentissimam cum Cesare et Pompeio init ii, 44 consul i. cum Pompeio (U. c. 684) ii, 30 consul iterum cum Pompeio ii, 46 Syria ei bellum Parthicum molienti decreta, *ibid.* ejus mores, *ibid.* in bellum profisciscens diris execratur, *ibid.* ejus clades et exitus ii, 46. 82. 91. 119
- Crassus**, P. (Licinius Mucianus), orator i, 17 (cf. Cic. Br. 26 Cos. U. c. 623) juris scientissimus, ab Aristonico interemptus ii, 4
- Cratinus**, veteris comœdiæ poëta i, 16
- Cremona**, colonia deducta i, 14
- Creon**, primus Arclion annuus i, 8
- Cresphontes**, Heraclidarum Peloponnesum invadentium dux i, 2
- Creta**, ab Agamemnone tribus urbibus condita i, 1 a Q. Metello in populi Rom. potestatem redacta ii, 34. 38 ejus reditus colonia Campanæ Augusti concessi ii, 81
- Cretenses** velocitate, patientia, sagittarumque usu celebres ii, 34
- Crispinus**, Quintus, Julis adulter ii, 109
- Crispus**, Marcius, Cassio legiones tradit ii, 69
- Crocota**, vestis aurea, vel auro pertexta, Baccho propria ii, 82
- Cuma** in Italia a Chalcidensibus condita i, 4 pars horum Neapolim condidit, *ibid.* Cumarum fides in Romanos eximia, *ibid.* amenitas, *ibid.* Cumanos Osea mutavit vicinia, *ibid.*
- Cuniculi Prænestis** urbis ii, 27

- Curia Hostilia ii, 12, 26
 Curio, C. (e Scribonia), trib. pl. bello civili facem subiecit ii, 48 ejus ingenium et mores, ibid. pro Cæsare stetit, fortassis pecunia corruptus, ibid. in Africa pro Cæsare dimicans interficitur ii, 55 (U. c. 706)
 Cymen Æolii in Asia condunt i, 4
 Cyprus a Teucro Salamina coloniam excepit i, 1 provincia facta ministerio Catonis ii, 38 Ptolemæo per Catonem adempta ii, 45
 Cysicum (in insula Propontidis), Milesiorum colonia ii, 15 obsidione Mithridatis a Lucullo liberatur ii, 33
- D.
- Damasippus prætor clarissimos viros trucidat ii, 26
 Danubius ii, 110
 Dellius (Q.) in bello civili post Cæsaris necem frequens partium desertor ii, 84
 Delmatia, provincia facta ii, 39 cccxx. annos rebellis ab Augusto pacata ii, 90 rebellat (U. c. 759) ii, 110 a Tiberio debellata (U. c. 762) ii, 115
 Delus ab Ionibus occupata i, 4
 Desitiates Delmatæ (in cõfiniis Pannoniæ) ii, 115
 Dianæ Tifatinae sacrata regio a Sylla ob victoriam grates agente ii, 25
 Dictatoris imperium per cxx. annos cessavit ii, 28 ejus in rep. usus, ibid.
 Dictaturam recusavit Augustus ii, 89 (U. c. 731)
 Didius, T., Herculaneum capit cum Mithio Magio in bello sociali ii, 16
 Dido, nomen, Eliissæ Tyriæ, Carthaginem condenti, a nonnullis inditum i, 6
 Diphilus poeta comediæ novæ Græcorum (circa Ol. 120) i, 16
 Dolabella (Cn. Cornel.) a Cæsare repetundarum (U. c. 676) accusatus ii, 43
 Dolabella (Cn.) consul ii, 58 Syriam sibi decernit ii, 60 C. Trebonium occidit ii, 69 inclusus a Cassio Laodiciæ ad necem sui adigitur, ibid.
 Dolabella (P. Cornel.) Illyrico maritimo præest ii, 125 ejus cura et fides in Tiberium, moresque, ibid.
 Domitiæ familiæ felicitas ii, 10
 Domitii (Cn. Ahenobarbi) ex Arvernibus victoria ii, 10
 Domitius, (Cn. præced. fil.) tribunus plebis legem de sacerdotiis tulit ii, 12
 Domitius (L. præced. frater) a Damasippo trucidatus ii, 26
 Domitius (L. præced. fil.) Corfinii a Cæsare captus et dimissus ii, 50
 Domitius, Cn. (præced. fil.) post aciem Philippensem, occupatis navibus, suarum partium dux ii, 72, 76 Antonio se junxit ii, 76 Cleopatram non adulatus, (ante aciem Actiacam inter febris motus) ad Octavianum transmisit ii, 84
 Domitius, L. (præced. fil.) ii, 73
 Domitius, Cn. (præc. fil.) ii, 10, 73
 Domitius Calvinus, (Cn.) proconsul Hispaniæ ob severam disciplinam militarem laudatus ii, 78
 Drusus, M. Livius, trib. pl. judicia ab equitibus ad senatum transferre studet ii, 13 qua in re habet senatum adversarium, ibid. ad dandam Italiam civitatem se convertit ii, 14 per insidias occiditur, ibid. ejus morientis vox, ibid. ejus ingenium et mores ii, 13, 14 iique patefacti in ædificanda domo in Palatio ii, 14 ejus mors bellum Italicum excitavit ii, 15
 Drusus, L. Livius (Claudianus), Livius pater, post prælium Philippense se interemit ii, 71 Claudianus ii, 75
 Drusus, Claudius, Tiberii Imp. frater, in Augusti domo natus ii, 95 Rætos et Vindelicos domat, ibid. bellum Germanicum gerit ii, 97 ejus indoles, ibid. ejus mors, ibid. (cf. Liv. Ep. 140)
 Drusus, Tiberii filius, seditionem legionum Illyricarum coercet ii, 125 filium amittit ii, 130
 Drusus, (L. Scribon.) Libo, conjurat in Tiberium ii, 130
 Duumvir Minturnensis Marius in carcerem ducit ii, 19
 Dynastæ Asiæ Pompeio M. auxilia miserunt ii, 51
 Dyrrhachium Pompeius transmisit ii, 49 ejus vicina regio ejusdem castris tenetur ii, 51 circa eam urbem Vatinio M. Brutus legiones extorsit ii, 69
- E.
- Ebur in apparatu triumphii Africi Jul. Cæsaris adhibitum ii, 56
 Eggjus, L., præfectus castrorum Vari in Germania, clarum exemplum in clade Variana dedit ii, 119
 Egnatius Rufus, (M.) ædilis favorem populi nactus, continuo ad præturam vehitur ii, 91 ejus mores, ibid. frus-

- tratus spe consulatus, Augustam interimere statuit, *ibid.* morte luit ii, 91
nomen inter candidatos consulatus profiteri a C. Sentio Saturnino consule prohibetur ii, 92
- Electra, Orestis soror, ejusque consiliorum socia i, 1
- Elephantorum certamen a Jul. Cesare triumphante editum ii, 56
- Elissa Tyria, a nonnullis Dido dicta, Carthaginem condit i, 6
- Epheus ab Ionibus condita i, 4
- Ephyra in Thesprotia a Phidippo occupata i, 1 Ephyre, deinde Corinthus dicta i, 3
- Epirus, a Pyrrho, Achilles filio, occupata i, 1
- Eporodia (in Gallia Transpadana, hodie Ivrea) colonia deducta i, 15
- Epulæ a J. Cesare victore populo datæ ii, 56 a Sex. Pompeio post pacem circa Misenum ii, 77 a Caio Cesare Parthorum regi ii, 101
- Equestris statua, *vid.* Statua
- Equitibus in theatro loca restituta ii, 32 (cf. Otho Roscius. De judiciis ad equites translatis v. Judicia)
- Eretria in Eubœa Atheniensium colonia i, 4
- Erythra ab Ionibus condita i, 4
- Eryxias, ultimus Archontum decennalium i, 8
- Etrusci Romæ recens conditæ infensæ i, 8
- Eumenes, rex Pergami, medius animo inter Perseum et Romanos i, 9
- Euphraten Crassus transgressus est ii, 46 in insula Euphratis Caius Cæsar cum rege Parthorum ad colloquium coiit ii, 101
- Eupolis, poëta veteris Græcorum comœdiæ i, 16 (circa Ol. 85)
- Euporus C. Gracchum dominum jussus interimit et deinde se ipsum ii, 6
- Euripides, tragicus i, 16 (Obiit Ol. 98, 3)
- F.
- Fabius Maximus (Q.), Æmilii Paulli filius i, 10 ejus disciplina in Hispania ii, 5
- Fabius M. (Q.), Allobrogicus (præced. fil.) ii, 10. 39
- Fabrateria (in Volscis), colonia deducta i, 15
- Fannius, C. orator ii, 9. i, 17 (cf. Cic. Br. 26)
- Fannius Cæpio in Augustam conjurat ii, 91
- Faventia (in Gallia Cispadana, hodie Faenza), Metelli Pii victoria de Marianis et Cinnanis clara ii, 28
- Favonius (M.), prætorius, Pompeii M. comes in fuga ii, 53
- Felix, cognomen a Sylla assumptum ii, 27
- Fetiales Hostilium Mancinum Numantinis dedunt ii, 1
- Fidentia (inter Parmam et Placentiam), M. Luculli de Marianis partibus victoria nobilis ii, 28
- Filiorum impietas in patres a Triumviris proscriptos ii, 67
- Fimbria, C. Flavius, Valerium Flaccum interimit, ejus exercitum occupat ii, 24 Mithridatem pellit, *ibid.* se ipsum interficit, *ibid.*
- Firmum (in Piceno) colonis occupata i, 14
- Flamen Dialis ii, 20. 22. 43
- Floralium ludorum initium i, 14
- Fœdus turpe Q. Pompeii et Mancini cum Numantinis ii, 1 rescissum ii, 1. 90
- Fontei, legatus Servii prætoris, ab Ausulanis occisus ii, 15
- Forniani (in Ausonibus) in civitatem recepti i, 14
- Forum Augusti (ab oriente Fori Rom.) titulis victarum gentium prænitens ii, 38 (cf. *Ind. Lat. v. Titulus*)
- Fratrum una triumphantium, aliorum una consulum, aliorum ædilium, exempla ii, 8
- Fregellæ (in Volscis ad Lirin) ab Optimo excisæ ii, 6
- Fregensæ (in Etruria) colonia condita i, 14
- Fulvia, M. Antonii uxor, tumultum excitat ii, 74 Præneste occupat, *ibid.* Italiam excedere eam passus est Octavianus ii, 76
- Fulvius Flaccus (Q.) Capuam cepit ii, 8 duos filios collegas consulatus habuit, sed alterum adoptatum a Manlio Acidino, *ibid.*
- Fulvii Flacci (Q. præced. fil.) censura aspera i, 10
- Fulvius, Cn. Fl. (præced. frater), a fratre censore senatu motus i, 10
- Fulvius Elæcus (M.), consularis et triumphalis, a C. Graccho IIIvir in locum Tiberii fratris nominatus ab Optimo cum filio in acie cæsus ii, 6
- Fulvius Fl. (Q. præc. fil.), legatus ad

Optimum de pace missus, ab eodem in carcere necatus ii, 7
 Papius Nobilior (M.) consul i, 15 Aetolianam subegit ii, 38
 Fandani (in Ausonibus) in civitatem recepti i, 14
 Fustuarium, militis fugacis ex acie penna ii, 78

G.

Gabinii, A., trib. pleb. lex de Ca. Pompeio contra piratas cum imperio extraordinario mittendo ii, 31
 Gades, a Tyris condita i, 3
 Galba, Ser., orator i, 17. ii, 9
 Gallacus, vid. D. Brutus
 Gallus primum intratus a Domitio et Fabio ii, 39 a Cesare ad ignaviam usque infractus et stipendiarie in perpetuum factus, ibid. in quinquennium Cesari decreta ii, 44 eidem in idem temporis spatium prorogata ii, 46
 Gallus ab Augusto visitatus ii, 97 a Tiberio firmatus ii, 120 eorum seditio ab eodem composita ii, 121. 129
 Gallici triumphus J. Caesaris apparatus e citro ii, 56
 Gallorum a Jul. Cesare et censorum et captorum numerus ii, 47
 Gallogræcia a Manlio Vulsone domita ii, 29
 Gentius, Illyriorum rex, in triumpho ductus i, 9
 Germani M. Lollium clade afficiunt ii, 97 rebellant ii, 100 eorum feritas ii, 106. 117. 119 eorum navigia, alvei cavati ii, 107 Varum clade afficiunt ii, 117 a Varo contenti, ibid. versuti insidias Varo strunt ii, 118 Vari corpus semiustum lacerant ii, 119
 Germani cujusdam nobilis visendi Tiberii cupido ii, 107
 Germanici virtus in bello Dalmatico (U. c. 760) ii, 116 in Germaniam mittitur ii, 123 seditionem legionum Germanicarum coërcet ii, 126 imbutus rudimentis militis sub Tiberio (sc. in Dalmatia) ii, 129 (cf. ii, 116)
 Germania domitor triumpho honoratus, ibid. in transmarinas provincias mittitur, ibid. (U. c. 770)
 Germanus, servus publicus Minturnensium, ad Marius necandum missus, agnito eo, e carcere profugit ii, 19
 Geticum bellum a Cesare paratum ii, 59 (Geta a septentrione Thracis et De-

nabii habitantes infestant tum sine Rom.)
 Gladii primum in civibus tentati ii, 3 in comitis ii, 12. 47 a Mariis ii, 22
 Gladiatorum manus e ludo Capuz, dnce Spartaco, erumpentes ii, 26 ab interfectores Caesaris collectæ ii, 58
 Gladiatorius ludus Capuz ii, 26 (cf. Ind. Lat.) gladiatorum manus Caesaris in triumpho ii, 56 Augusti ii, 100
 Glancia, vid. Servilius
 Glaucum saltavit Plancus ii, 88 vid. Saltare
 Gracchus, Tl., trib. pleb., ejus genus, ingenium, et mores ii, 2 quantor et sponzor fœderis Mancini, ibid. ejus actiones tribunicis, ibid. a P. Scipione Nasica oppressus ii, 3
 Gracchi, C. fratris, ingenium et mores ii, 6 ejus actiones et leges, ibid. de regali potentia affectata suspectus, ibid. a L. Opimio oppressus, ibid. fugiens ex acie Euporo servo cervicem præbet, ibid. utriusque Gracchi corpus in Tiberim dejectum, ibid. ejus leges de coloniis extra Italianam deducendis dijudicatis ii, 15
 Gracchi fratres male ingenii usi, alias facile principes in civitate ii, 7 (coll. ii, 6) oratores i, 17. ii, 9 (coll. ii, 6)
 Gradivus Mars, auctor Rom. nominis ii, 131
 Græcia concussa motibus per Heraclidas i, 3 Græcarum literarum et artium in singulis generibus perfectio angusto temporis spatio inclusa i, 16
 Grammatici eminentes arctissimo temporis spatio i, 17
 Granicus fluvius, ad quem equites Alexandri ceciderunt i, 11
 Gravisca (in Etruria), colonia deducta i, 15

H.

Hannibal castra intra tertium a Roma lapidem habuit ii, 27 ejus odium in Romanos ii, 18
 Haruspex Tuscus, Fulvii Flacci amicus, huic, illis capite in carceris postem, se necandi exemplum præbet ii, 7 haruspices Cesarem de nece instantem monent ii, 57
 Hedera coronatus M. Antonius in Becchi imitationem ii, 82

- Helena, Menelai uxor, Hermiones mater
 i, 1
 Helioci, ad Ponti Euxini littus orientale habitantes, a Pompeio armis petiti ii, 40
 Heracleidae a Pelopidis e Peloponneso palai i, 3 quo tempore Pelopidas rusus expulerint, ibid.
 Hercules quando inter Deos relatus i, 2 in omni Olympicorum certaminum genere victor i, 8
 Herculaneum bello sociali captum ii, 16
 Hercynia sylva (quae cingit Boiohaemiam) ii, 108. 109
 Herius Asinius inter Italarum (in bello sociali) duces ii, 16
 Hermione, Menelai et Helenae filia, Orestis pater, a Pyrrho, Achillis filio, ei crepta i, 1
 Hermanduri (circa fontem Albis ab Occidente) ii, 106
 Hesiodi laus et etas i, 7
 Hippocles, Atticus, Chalcidensium, qui Cumas in Italia condiderunt, dux i, 4
 Hippotes, Aletis, Corinthi conditoris, pater i, 3
 Hirpini ii, 16. 68
 Hirtius (cf. Pansa) in acie moritur ii, 61
 Hispania uniuersa provincia facta ii, 38 et quidem ab Augusto ii, 38. 90 intrata primum a Cn. et P. Scipionibus ii, 38. 90 varie exercuit Romanos, usque damnus ingens intulit ii, 1. 38. 90 Hispaniae Pompeio decretae ii, 48
 Historici Romanorum nobiles intra lxxx. annos floruerunt i, 17
 Histrionibus exsibilatis Romae iudicium reddebatur ii, 38
 Homeri laus et etas i, 5 an caecus fuerit, ibid. vocat quaedam loca nominibus suis etatis i, 3
 Hortensius, Q. orator ii, 36 ejus Annales ii, 16 ejus mors opportuna ante bellorum civilium initium (U. c. 704) ii, 49
 Hortensius (praeced. fil.) in praelio Philippensi cedit ii, 71
 Horti Pompeiani a M. Antonio habitati ii, 60
 Hostilius Mancinus (C.) turpe foedus cum Numantinis inuit ii, 1. 90 deditus hostibus, ibid. non receptus est ii, 1
 Janus Geminus quoties clausus ii, 38 (cf. Liv. i, 39)
 Iberia (Asia) ii, 40
 Icarium mare (e regione Lydis et Caris) i, 4
 Idus Martiae, quibus Caesar necatus est ii, 56 quas ut caveret, Caesar monitus est ii, 57
 Ignes perpetui Vestae ii, 131
 Illyricum per Tiberium provincia facta ii, 39
 Imperatoris nomen ab exercitu datum ii, 24. 59 sub Augusto Junio Bruto inditum ii, 126
 Imperium summum a militibus delatum duci ii, 54 severum Q. Metelli Macedonici in Hispania ii, 5
 Incestus Clodii ii, 45 vid. Clodius
 Instaeus Cato, Italicorum in bello sociali dux ii, 16
 Interamna (in Piceno) colonia deducta i, 14
 Interdiocera aqua ignique ii, 45. 69
 Interfectores Caesaris, vid. Conjurati
 Ion, dux Ionum ex Attica in Asiam migrantium i, 4
 Ionia i, 4
 Iphitus, auctor Olympicorum, et quando i, 8
 Isocrates, ejusque auditorum florentissima oratorum Graecorum etas i, 16 (circa 402 a. Ch.)
 Italicum, vid. Corfinium
 Italicum bellum, (vid. Bellum) ejus causa ii, 15 duces Romanorum in eo ii, 15. 16 Italicorum duces ii, 16 ejus fortuna, ibid. quomodo compositum, ii, 16. 17
 Juba, fidelissimus Pompeianarum partium ii, 53 bellum Africanum ciet ii, 54
 Judices cccxx. a Pompeio M. lecti ii, 76 (U. c. 699)
 Iudicia publica a senatu ad equites translata a C. Graccho ii, 6. 13 eorum severitas ii, 6. 7 eorum veritas ii, 8 M. Livius Drusus ea ab equitibus ad senatum transferre tentat ii, 13 a Sylla ad senatum translata ii, 32 lege Aurel. Cottae inter utrumque ordinem diuisa, ibid. (cf. Ind. Lat. v. Ordo)
 Jugera, quot habere licebat ex lege Licinia et Sempronia Gracchi ii, 6
 Jugurtha bello Numantino sub Africano militavit ii, 9 bis a Metello fusus ii, 11 captus et triumpho ductus ii, 12
 Julia, Caesaris filia, Pompeio M. in matrimonium data ii, 44 concordiam inter

- Cæsarem et Pompeium pignus, obit ii, 47 et mox ejus filius ex Pompeio, *ibid.*
- Julia, Augusti filia, Marcelli, et post hujus obitum Agrippæ uxor ii, 93 post Agrippæ mortem Tiberio nupta ii, 96 ejus libido et vita dissoluta ii, 100 ejus adulteri pœnas dant, *ibid.* in insulam Pandatariam (hodie Santa Maria dictam, in sinu Puteolano) relegatur, *ibid.*
- Julia Augusta (h. e. Livia) ii, 71
- Juliorum familia, nobilissima et antiquissima ii, 41
- Julius Antonius, *vid.* Antonius
- Julius Cæsar, *vid.* Cæsar
- Julius Florus, Galliarum seditionis auctor, a Tiberio compressus ii, 129 (*Tacit. A. iii, 40*)
- Junia, Bruti soror, M. Lepidi IIIviri uxor ii, 88
- Junius, Asiæ proconsul, Jul. Cæsari supplicium de piratis sumendum negat ii, 42
- Junius Blæsus, *vid.* Blæsus
- Jupiter Capitolinus ac Stator ii, 131
- Jus civitatis (*vid.* Civitas), senatorii ordinis et petendorum honorum proscriptorum liberis a Sylla ademptum ii, 28 a Cæsare restitutum ii, 43
- Juventius Laterensis, Lepido contra consilium suum cum Antonio juncto, se gladio transfigit ii, 63
- L
- Labiæus, T., trib. pl., de honorando Pompeio M. legem tulit ii, 40 acie Mundenis perit ii, 55
- Labiæus (*præced. fil.*), post prælium Philippense ad Parthos profugus, cum his Asiam concutiens, a Ventidio oppressus est ii, 78
- Lacedæmonii Magnesiam (ad Mæandrum) in Asia condunt i, 4 sub Lycurgi legibus et disciplina floruerunt i, 6
- Lacedæmonius nullus orator i, 18
- Laconia, unde Achæi pulsi i, 3
- Lælius, C. (Sapiens), orator i, 17. ii, 9
- Lælii duo Scipionum amici ii, 127
- Lænas, *vid.* M. Popilius
- Lænas, P. trib. pl., Sex. Lucillum de saxo Tarpeio dejecit ii, 24
- Langobardi (ab Occidente Albis) fracti per Tiberium ii, 106
- Laodicea Syriæ expugnata a Cassio ii, 69
- Larissa Asiæ ab Æoliis condita i, 4
- Lasthenes, dux Cretensium, Romanos per triennium fatigat ii, 34
- Laurentinæ paludes, in quibus P. Sulpicius a Syllæ equitibus jugulatus est ii, 19
- Lebedus ab Ionibus condita i, 4
- Lectica Tiberii ægrotantibus ducibus in bello Pannonico publicata ii, 114
- Legatus Cæsaris pro consule s. prætoræ ii, 97. 98. 105
- Leges ab Augusto emendatæ et salubriter latæ ii, 89 a Tiberio ii, 126
- Legio Quarta et Martia a M. Antonio ad Octavium deficient ii, 61
- Quintæ aquila in Germania Lolliana clade amissa ii, 97
- Lentulus inter conjuratos Catilinæ necatur ii, 34
- Lentulus et Marcellus consules sub quibus bellum inter Pompeium et Cæsarem erupit ii, 49 ille quidem gravi sære alieno oppressus, *ibid.* (*cf. Cæs. B. C. i, 4*)
- Lentuli duo, consulares, Pompeii M. in fuga comites ii, 53
- Lepidus, (M.) Æmilii, augur, a censoribus ob aedes vi millies (HS.) conductus notatus ii, 10
- Lepidus, M. (Æmilii), IIIvir ii, 88 pontifex max. in Cæsaris locum furto (fraude et artibus M. Antonii) creatus ii, 68 Hispania sibi decreta, in Gallia moratur, *ibid.* pessimus imperator, *ibid.* recipit Antonium ex bello Mutinensi profugum, *ibid.* hostis a senatu judicatus ii, 64 furens cum Antonio proscriptionem restaurat ii, 66 fratrem Paullum proscrit ii, 67 triumphans a civibus execratur et a militibus irridetur, *ibid.* ab Octaviano ex Africa ad bellum cum Sexto Pompeio arcessitus ii, 80 vir vanissimus, *ibid.* pravissimus, *ibid.* Pompeii exercitu sibi juncto, ut Octavianus Sicilia decedat, postulat, *ibid.* Octavium inermem castra ejus ingradientem tellis peti jussit, *ibid.* a militibus desertus Octaviano supplex fit, *ibid.* dignitate spoliatur, *ibid.* Junie, M. Bruti sororis, conjux ii, 88
- Lepidus, M. (*præced. filius*), Augusti interficiendi consilia capit ii, 88 a Mæcenate opprimitur, *ibid.* ejus uxor Servilia se interimat, *ibid.*
- Lepidus, M. (L. Æmilii Paulli fil. v. ii, 95) a Tiberio in bello Delmatico et Pannonico hybernis præfectus ii, 114 ejus laus, *ibid.* res triumpho dignas gessit ii, 115 triumphalia meretur, *ibid.*
- Lesbos insula, cujus e regione Orestis

- liberi ab Heraclidis pulsi considunt i, 2 ab Æoliis occupata, et urbibus condita i, 4
- Leucas, ab Agrippa expugnata ii, 84
- Lex agraria Licinii ii, 6 a C. Graccho repetita, ibid. agraria Ti. Gracchi ii, 2 C. Gracchi ii, 6 T. Ampii et T. Labieni de Pompeio M. honorando ii, 40 Cinnæ de recipiendo Mario ii, 21 Clodia in Ciceronem ii, 45 alia de Catone in Cyprum legendo, ibid. Cottæ de judiciis ii, 32 (cf. Ind. Lat. v. Ordo) Domitia de sacerdotiis ii, 12 Gabinia ii, 31 Julia de agro Campano dividendo ii, 44 Manilia ii, 33 Pedia in Cæsaris percussores ii, 69 Pompeia de provincia Cæsari proroganda ii, 46 iudiciaria ii, 76 Roscia ii, 32 Sulpicia de bello Mithridatico Mario decernendo ii, 18 Syllæ de Mario, Sulpicio et sociis exilio multandis ii, 19 Valeria ii, 23 repetundarum ii, 13
- Libertini, milites ab Augusto in bello Delmatico coacti ii, 111
- Liberto se occidendum præbet Cassius ii, 70 Varus ii, 71 (cf. Servus) libertorum in proscriptis fides media ii, 67
- Libo, vid. Drusus Libo
- Licinius, A. Nerva Silianus, P. Sillii fil. bello Delmatico bene meritus, matura morte summis honoribus præreptus ii, 116
- Limyra, urbs Lyciæ, ubi C. Cæsar obiit ii, 102
- Livia, Drusi Claudiani filia ii, 75 Ti. Claudio Neroni nupta, ibid. ex Campano tumultu cum marito et Tiberio filio in Siciliam profugit, ibid. a Nerone Augusto desponsa, et ab hoc matrimonio ducta ii, 79 Claudium Drusum intra domum Augusti enixa ii, 95 Augusti Divi sacerdos et filia ii, 75 Julia Augusta dicta ii, 71 ejus mors ii, 130 ejus indoles ii, 75. 130 (cf. Tacit. A. v, 3. perfugium afflictis Livia)
- Livius Drusus, vid. Drusus
- Livius historicus i, 17 Sallustium consecutus ii, 36
- Lollius, M. legatus in Germania clade afficitur ii, 97 ejus mores, imprimis pecuniæ cupiditas, ibid. moderator C. Cæsaris eique in Orientem misso comes ii, 102 ejus consilia clandestina a Parthis indicata, ibid. ejus mors, ibid.
- Luca, colonia deducta i, 15
- Luceria (Apuliæ), colonia deducitur i, 14
- Lucilius (poëta satiricus) bello Numantino eques militavit ii, 9
- Lucilius, Sex., saxo Tarpeio a P. Lænate, trib. pl., dejectus ii, 24
- Lucilia, Pompeii M. mater ii, 29
- Lucretius, poëta ii, 36 (Obiit U. c. 703)
- Lucretius Ofella (M.) oppugnationi Prænестis Marii præfuit ii, 27
- Lucrinus lacus, in quo classis in Sex. Pompeium ab Agrippa fabricata est ii, 79
- Luculli duo ii, 49
- Lucullus, L. (Licinius), feliciter bellum cum Mithridate gessit ii, 33 pecuniæ cupiditati obnoxius, ibid. lege Manilia ab imperio depulsus, ibid. rixatur cum Pompeio, qui pecuniæ infamem cupiditatem ei objicit, ibid. luxuriæ privatæ primus auctor, ibid. ejus moles et piscinæ, ibid. a Pompeio Xerxes togatus dictus, ibid. ejus triumphus (U. c. 691) ii, 34 Pompeii actis in transmarinis provinciis refragatur ii, 33 obiit ante bellum civile ii, 49
- Lucullus (præced. fil.) acie Philippensi cedit ii, 71
- Lucullus, M. L., frater, Marianos circa Fidentiam fundit ii, 71
- Ludi Circenses Syllanæ victoriæ ii, 27 a J. Cæsare victore editi ii, 56 ab Augusto (a. U. c. 753) editi ii, 100 athletarum ludi a Neapolitanis Augusto sacri ii, 123
- Ludi gladiatorii Capuæ ii, 30
- Lupercal, (antrum Pani sacrum ad montem Palatinum) juxta quod Cassius censor theatrum molitus est i, 15
- Lupercalia, in quibus Antonius Cæsari diadema imposuit ii, 56
- Lupi, raptores libertatis Italiæ, Romani a Telesino dicti ii, 27
- Lupinæ, fluvii Germaniæ, Fons (in Episcopatu Paderbornensi) ii, 105
- Lurium, M., apud Actium dextro classis Octaviani cornu præest ii, 85
- Luxuriæ publicæ, qui primi auctores fuerint i, 11. ii, 1 publicam privata secuta est, ibid. privatæ primus auctor Lucullus ii, 33
- Lycia, ubi C. Cæsar moritur ii, 102
- Lycii, a M. Bruto devicti ii, 69
- Lycurgus leges et disciplinam Spartana scribit i, 6 ejus genus, ibid.
- Lydus, Thyrrheni frater, sorte Lydiam obtinet i, 1
- Lysippus, statuarius, Alexandro M. equites ad Granicum fl. cæsos effinxit i, 11

M.

- Macedoniæ regni initia i, 6
 Macedonia provincia facta ab Æmilio Paulo i, 9. ii, 38 a Pseudophilippo occupata et Q. Metello vindicata i, 11 a Delmatis et Pannoniis occupata ii, 110 a Pisone pacata ii, 98 a Velleio, Tr. mil., peragrata ii, 101
 Macedonicus (Cestius) Perusionorum princeps, se transfixum sedium suarum flammæ, ab ipso excitat, injicit, auctor Perusiæ incensæ ii, 74
 Mæcenas, C. ejus genus, mores et honos apud Augustum ii, 88 angusto clavo contentus, ibid. Urbi præfectus M. Lepidum opprimit, ibid.
 Magi Syllæ e corporis notis felicitatem vaticinantur ii, 24
 Magius, Decius, Campanorum princeps, Romanis fidelissimus ii, 16
 Magius, Minatius, Decii nepos, Velleii atavus, ibid. Æculanensis, ibid. bello sociali, in Hirpinis legione conscripta, Romanis insigne auxilium præstitit, ibid. civitate ob id donatus ejusque filii usque ad præturam evecti sunt, ibid.
 Magius Celer Velleianus, Velleii frater, legatus Tiberii bello Delmatico et Pannonico, ob res gestas laudatus et in Tiberii triumpho donis honoratus ii, 115. 121 ab Augusto et Tiberio ad præturam commendatus ii, 124
 Magnesia (ad Meandrum) in Asia a Lacedæmoniis condita i, 4
 Mancinus, vid. Hostilius Mancinus
 Manilius, (C.), trib. pl. legem tulit de bello Mithridatico per Pompeium administrando ii, 33 ejus mores, ibid.
 Manlius, T. (Torquatus), consul, Sardiniam subigit ii, 38
 Marcellus (C. Claudius) consul (U. c. 705), sub quo bellum civile exarsit ii, 49
 Marcellus, (M.) Claudius, Syracusæ cepit, et Siciliam provinciam fecit ii, 89
 Marcellus, M., Octaviæ, Augusti sororis, filius ii, 93 successor Augusti futurus creditus, ibid. Juliæ Augusti filiæ conjux, ibid. altercationes ejus cum Agrippa, ibid. ejus obitus, ibid. ingenium et mores, ibid.
 Marcomanni (circa U. c. 739) immigrarunt sub Maroboduo in interiora Hercyniæ sylvæ ii, 108 a Tiberio armis petuntur ii, 109
 Mare a Lucullo, subfossis montibus, in terras receptum ii, 33
 Maricæ (Nymphæ, uxoris Fauni, Deæ Minturnensium) palus, ubi C. Marius in fuga se abdidit ii, 19
 Marius, C., ignotæ et extremæ originis ii, 11. 128 (patre rustico natus, Plutarch. Mar.) sub Scipione Afric. bello Numantino stipendia fecit ii, 9 legatus Q. Metelli in bello Jugurthino ii, 11 ejus indoles et mores ii, 11. 23 criminatus Metelli lenititudinem, consulatus et imperium in bello eodem sibi comparat ii, 11 per Syllam, Jugurtha rege potitus est ii, 12 consul ii. Jugurtham in triumpho duxit, ibid. in bellum Cimbricum imperator electus, ibid. multiplicati ejus consulatus, ibid. consul iii. belli apparatus fecit, ibid. Cos. iv. ad Aquas Sextias Teutonos excidit, ibid. cos. v. in campis Raudiiis vicit, ibid. cos. vi. in meritorum præmium factus Servilium Glauciam et Apuleium Saturninum armis compescit, ibid. imperator in bello Italico ii, 15 restituit temp. ii, 16 bellum Mithridaticum Syllæ abrogatum ei per P. Sulpicium decernitur ii, 18 a Sylla Urbe exturbatur ii, 19 LXX. annos natus ex arundinetis, quo se abdidit, extractus in carcerem Minturnensium perducitur, ibid. Germanum, bello Cimbrico captum, servum publicum, ad se interficiendum missum, visu a nece sui deteret, ibid. a Minturnensibus commiserantibus dimissus, navi impositus, Ænariam insulam, atque inde Africam (cum Granio privigno) transvehitur, ibid. inter Carthaginis ruinas inopem vitam agit, ibid. a Cinna revocatur cum filio ii, 20 Urbe cum Cinna occupat ii, 21 intrata Urbe, crudelissimam victoriam exercet ii, 22 Antonium oratorem necari jubet, ibid. consulatum vii. inquit ii, 23 morbo morbo decedit, ibid. ejus monumenta Jul. Cæsar restituit ii, 43 (cf. Cæsar)
 Marius, C. (præced. filius), consul cum Carbone ii, 26 ejus indoles ii, 26. 27 pulsus a Sylla ad Sacriportum Præneste se contulit ii, 26 per cuniculos Prænestis frustra erumpens interemptus est ii, 27 incerta fama de ejus interitu, ibid.
 Marius Egnatius, inter Italicorum in bello sociali duces ii, 16
 ex Marmore ædem quis primus Romæ extruxerit i, 11
 Maroboduus Marcomannos in interiora

- Hercyniæ sylvæ transducit ii, 108
 ejus indoles et mores, ibid. regnum
 suum munit, et vires parat adversus
 Romanos ii, 108. 109 ferox erga
 Augustum, ibid. timendus ob vicini-
 tatem, ibid. Tiberius eum aggredi
 parat, ibid. Vari caput acceptum ad
 Augustum mittit ii, 119 Tiberii astutia,
 Druso filio adjutore, e regno egredi
 cogitur ii, 129
- Mars Gradivus, auctor Rom. nominis ii,
 131 Martis Ultoris templum ab Au-
 gusto, perfecta ultione Cæsaris necis,
 in Foro suo extructum, et dedica-
 tum, quando ii, 100
- Martia legio, vid. Legio
- Marullus, Epidius, (C.) trib. pl., intem-
 pestive liber in Jul. Cæsarem ii 68 ab
 hoc notatus et a rep. remotus, ibid.
 (cf. Cæsetius)
- Massilia potentior metropoli sua ii, 15
 fidelis Pompeio imprudenter Cæsaris
 victoriam moratur ii, 50 ibi L. Cæsar
 moritur ii, 102
- Medi imperio Asiæ potiuntur per Arba-
 cem i, 6
- Media (Atropatene, hod. Aderbidschan)
 a Pompeio M. victa ii, 40 ab Anto-
 nio, II viro, petita ii, 82
- Medici a Tiberio agrotantibus militibus
 in bello Pannonico parati ii, 114
- Medon, Codri filius, primus Archon
 Atheniensium i, 2
- Medontidæ, ejus posterii apud Atticos
 dicti, ibid.
- Megara, media Corintho Athenisque, a
 Peloponnesiis condita, ibid.
- Megasthenes, Chalcidensium, qui Cumas
 in Italia condiderunt, dux i, 4
- Melanthus, Codri pater i, 2
- Menandrus, comicus novæ comediæ At-
 ticæ i, 16 (Obiit Ol. 124, 4)
- Menas (s. Menodorus) libertus Pom-
 peianus ii, 73 præfectus classis Sex.
 Pompeii, ibid. Statii Murci necandi
 auctor ii, 77
- Menebrates, ejusdem conditionis et cul-
 pæ cum Mena, vid. ll. ll.
- Menelaus, Hermiones pater i, 1
- Mercatus Olympiorum cum ludis ab
 Iphito institutus i, 8
- Merula, vid. Cornelius
- Messalla Corvinus, (M. Valerius) in cas-
 tris Bruti et Cassii e primis ducibus ii,
 71 Octaviano se dedit, ibid. pius et
 gratus in hunc perpetuo, ibid. eo conse-
 sule cum Octaviano debellatum apud
 Actium ii, 84 orator ii, 86
- Messallinus (præced. filius) bello Pan-
 nonico et Delmatico præclaras res
 gessit ii, 112 ejus indoles, ibid.
 ejus fratri Cottæ cognomen reliquit,
 ibid.
- Metapontus a Pylio quodam condita i, 1
- Metellus, Q. Macedonicus, (e Cæciliis) ii,
 11 Pseudophilippum devicit i, 11
 inde cognomen meruit, ibid. Achæos
 rebellantes fudit i, 11. 12 duas ædes
 porticibus circumdedit, ubi postea
 porticus Octaviæ fuerunt i, 11. ii, 1
 turram statuarum equestrium eorum,
 qui pro Alessandro ad Granicum ceci-
 derant, e Macedonia delatam frontem
 versus ædium collocavit, ibid. primas
 ædem ex marmore extruxit, ibid. mag-
 nificentiæ et luxuriæ princeps, ibid.
 ejus felicitas et principale in rep. fasti-
 gium, ibid. ejus contentiones pro rep.
 ibid. quatuor filios, summos honores
 adeptos, reliquit, ibid. funus ejus ab
 his effertur, ibid. severum ejus in His-
 pania imperium et perseverantia felix
 eventu ii, 5
- Metellus, Q. Numidicus, unde cognomen
 meruit ii, 11 bellum Jugurthinum
 gerit, ibid. a Mario, ejus bellum trahen-
 tis lentitudinem criminato, depellitur
 ab imperio, ibid. propter bellum Ju-
 gurthinum pæne patrum triumphat,
 ibid. a L. Saturnino trib. pl. (U. c.
 664) civitate pulsus, filii pietate (U.
 c. 655) restitutus est ii, 15 inter ora-
 tores est ii, 9
- Metellus, Q., Numidici filius, Pius dictus,
 unde ii, 15 dux in bello Italico apud
 Faventiam Syllæ hostes fudit ii, 28
 contra Sertorium bellum gerit, (inde
 ab a. U. c. 674) ab hoste laudatus ii,
 29 cum Cn. Pompeio M. ex Hispani-
 is triumphat ii, 30
- Metellus, Q. (Creticus), Cretam in pop.
 Rom. potestatem redegit ii, 34. 38
 ejus victoriam Pompeius M. sibi vin-
 dicare ex parte conatur ii, 34 trium-
 phat tamen ex Creta (U. c. 692) ibid.
 ejus triumpho autem captivos duces
 Pompeius subduxerat ii, 40 memor
 hujus injuriæ, Pompeii actis in Asia
 refragatur ii 40. 44 ante bellum
 civile obit ii, 49
- Metelli duo fratres (M. et C. Macedo-
 nici filii) uno die triumphant ii, 8 (U.
 c. 641)
- Metelli duo, patruelus (Q. Metell. Nu-
 midicus et C. Met. Caprarius) censo-
 res ii, 8 (U. c. 662)
- Miletus ab Ionibus condita i, 4 Cyzi-
 cum et Byzantium condit ii, 15

- Milites desperantes perseverantia ducis victores** ii, 5 cf. Metellus Macedonicus ii, 5 (cf. Cæsar) militum consulem suum interficientium primum exemplum ii, 20 militum seditiosorum exempla ii, 20. 24. (cf. Cinna) 81. 125 deserentium ducem suum ii, 61. 63. 64. 69. 80. 84 desertorum a ducibus ii, 85. 119 fortiter sine duce pugnantium ii, 85 (cf. M. Antonius, Illvir) fortiores quam duces ii, 112 militum ex acie fugientium pœna (scl. fustuarium) ii, 78 libertini ad militiam coacti ii, 111 (cf. Libertini) militum joci in Lepidum et Plancum triumphantes ii, 67 donati ab imperatore ii, 104
- Militares colonie, causam et auctores nomine suo prodentes** i, 14 quando deduci inceperint i, 15
- Milo, T. Annius, trib. pl. Ciceronem exulatu restituit** ii, 45 candidatus consulatus Clodium interficit ii, 47 Pompeii voluntate damnatus, M. Catonia sententia absolutus, ibid. ob reditum ex exilio a Cæsare non impetratum infestus ejus partibus a M. Cælio accitus tumultum in Italia movet ii, 68 in oppugnatione Compsæ Hirpinorum lapidis ietu interimitur, ibid. ejus indoles, ibid.
- Minervium** (in Calabria), colonia condita i, 16
- Minturnæ** (in Campania), colonia deducta i, 14
- Minturnenses C. Marium in carcerem conjectum interfici jubent** ii, 19 deinde miserati ad fugam necessaria ministrant, ibid.
- Minucii** (M. Rufi, procos. Macedoniæ) triumphus e Scordiacis ii, 8 ejus porticus (in campo Martio) ibid.
- Mithridates** (vi. Eupator), Ponticus rex ii, 18 ejus ingenium et mores, ibid. odium in Romanos, ibid. occupata Asia cives Rom. necari jubet (U. c. 666) ibid. a Sylla debellatur ii, 18. 23 ejus præfecti, quorum summus Archelaus erat, in Græcia victi (U. c. 667) ii, 23 Syllæ in Asiam transgresso se subicit et paciscitur (U. c. 670) ibid. Pontico regno circumscribitur ex pace, ibid. a Fimbria in Asia prælio pulsus ii, 24 a L. Lucullo fusus (U. c. 680) ii, 33 post Luculli protectionem exercitum reparat ii, 37 a Pompeio M. fusus Armeniam ad Tigranem, generum, confugit (U. c. 685) ibid.
- ultimus juris sui regum, præter Parthicos, Pharnacis filii insidiis oppressus (U. c. 691) ii, 40
- Mitylene**, in Lesbo insula, ab Æoliis condita i, 4 Corneliam conjugem Pompeius profugiens inde recipit ii, 53
- Mitylenæorum** (s. Mytilen.) perfidia in Romanos bello Mithridatico ii, 18 a Pompeio in Theopanis gratiam restituti in libertatem, ibid.
- Moles** a L. Lucullo mari injectæ ii, 33
- Montes** ab eodem suffossi, ibid.
- Mucius, Q. Scævola, juris scientia, quam eloquentia, celebrior** ii, 9. 26 pontifex max. a Damasippo trucidatus, ibid.
- Mummus, L., Cos. bello Achaico destinatus** i, 12 Corinthum eruit i, 13 Achaicus appellatur i, 13. 128 homo novus, ibid. rudis artium quam fuerit i, 13 tabulas et statuas e Corintho Italiam transportandas nautis, ita ut perditas restituant, elocat, ibid.
- Mundi de ortu sententia Velleii dubia** ii, 66
- Munus gladiatorium a Jul. Cæsare triumphante editum** ii, 56 ab Augusto (a. U. c. 752) ii, 100 Augusti triumphantis munera ii, 80 munus seditiositatis M. Marcelli (U. c. 730) ii, 93
- Murena, L. in Augustum conspirat, et opprimitur** ii, 91
- Mutina** ab obsidione Antonii liberata ii, 61
- Mycenæ**, ab Agamemnone in Creta conditæ i, 1
- Mylæ** (in littore septentrionali Siciliæ), ad quas prospere ab Agrippa contra Sex. Pompeium pugnatum ii, 79
- Myrina**, ab Æoliis condita i, 4
- Myrmidonum civitas**, postea Thessalia appellata i, 3
- Myus** ab Ionibus condita i, 4

N.

- Narbo Martius**, colonia deducta i, 15. ii, 8
- Naso** (P. Ovidius) poëta ii, 36
- Navigia Germanorum** ii, 107
- Naumachia**, a Cæsare edita ii, 56 ab Augusto ii, 109
- Nauportum** (Pannoniæ urbs) in confinio Tergestis ii, 110
- Neapolis** a Cumanis condita i, 4 urbs fidelissima in Rom. nobilissima et antonissima, ibid. ibi C. Velleius, avus historici, se interimit ii, 76

Neapolitan Augusto certamen athletarum
sacrant ii, 123
Negotiantes in Africa criminati Metelli
in bello Jugurth. lentitudinem ii, 11
Negotiatores Rom. a Pannoniis trucidati
ii, 110
Nepe (in Etruria), colonia deducta i,
14
Neptunia (Posidonia, ad columnam
Rheginam), colonia condita i, 15
Nero, v. Claudius
Nerva, v. Licinius
Nestor, dux ejus, qui Metapontum con-
didit i, 1
Nicomedes Bithyniam hæreditate Roma-
nis reliquit ii, 4. 39
Ninus, Assyriorum rex, cum Semiramide
Babylona condit i, 6
Nobiles ad Syllam in Achaïam perfu-
giant ii, 23
Nola, quando a Tuscis condita i, 7 bello
Punico rr. fidelissima Romanis ii, 18
in bello sociali pertinacissima, a Sylla
obsessa ii, 17. 18 ibi Augustus mori-
tur ii, 123
Norbanus (C. Jun.) Cos. a Sylla victus
ii, 25
Norici, vicini Marcomannis ii, 109 a
Tiberio devicti ii, 39 (U. c. 739)
Noricum regnum ii, 109
Novi homines ad dignitatis gradus sum-
mos erecti ii, 127. 128
Numantia, (hodie Soria, in Castilia vet.)
a Scipione Africano Æmiliano excisa
ii, 4
Numantinum bellum contumeliosum ii,
1. 90
Numidia, provincia facta ii, 39
Numonius Vals, Vari legatus, desertor
suorum, a Germanis occiditur ii, 119

O.

Obsides a piratis in redemptione Cæsaris
civitatibus dati ii, 42 ab Antonio in
Capitolium missi ii, 68 Parthorum
regis liberi obsides Roman missi ii, 94
Oceani sinus a Romanis circumnavigati
ii, 106
Octavia, soror Augusti ii, 78. 93 nubit
Antonio ii, 78
Octavie porticus (ad extremum circum
Flaminium) i, 11
Octavius, Cn. prætor navalis, Perseo, ut
se dedat, persuadet i, 9 ejus trium-
phus (U. c. 587) ibid. in circo Fla-
minio porticum molitus est ii, 1 (Plin.
xxxiv. 3)
Octavius, Cn. (præced. nepos), Cos. Cin-
næ jussu interfectus ii, 22
Octavius, C., Augusti pater ii, 59 ejus
genus, mores, fortuna, conjugium, dig-
nitas et mors, ibid.
Octavius, C. præcedentis et Atiæ filius
ii, 59 nepos Julæ ex Atia, ibid. a
Philippo vitrico educatus, ibid. a C.
Jul. Cæsare dilectus, in bellam His-
panicæ cum Pompeianis ductus, et
sacerdotiis honoratus, ibid. commilito
Cæsaris in bello Parthico futurus A-
polloniam in studia præmissus, ibid.
post cædem avunculi legionum vicin-
arum operam promissam spernens,
Romam festinat, ibid. Brundisii avun-
culi necis et testamenti rationem com-
perit, ibid. adoptatus erat a Cæsare
per testamentum, ibid. frequenti ho-
minum occursu et prodigiosa solis facie
Romæ exceptus, ibid. invitis parenti-
bus Cæsaris hæreditatem cum nomine
adit ii, 60 ab Antonio superbe exceptus,
ibid. ab eodem insidiarum structuram
incusatus, ibid. ab eodem insidiis pe-
titus, ibid. xix. annos natus, privatus,
exercitum pro rep. parat e veteranis
Cæsaris ii, 61 legionem Martiam et
Quartam, ab Antonio alienatam, in
castra sua excipit, ibid. honores ei a
senatu decreti, ibid. ei pro prætor
una cum Coss. bellum contra Antonium
mandatur, ibid. id circa Mutinam ab
eo fortiter administratum, ibid. post
victum Antonium spreus est a senatu
ii, 62 ab exercitu suo vindicatus, ibid.
ab Antonio admonitionibus et minis
ad concordiam et triumviratum adac-
tus (U. c. 711) ii, 65 privigna An-
tonii ei desponsa, ibid. nondum xx.
annos natus consul factus cum Q. Pe-
dio, ibid. repugnat proscriptioni, sed
frustra ii, 66 in Macedoniam adver-
sus Brutum et Cassium trajecit (U. c.
712) ii, 70 infirmus valetudine munia
ducis obit, somnio Artorii medici mo-
nitus, ne in castris remaneret, ibid.
ejus castra a Bruto capta, ibid. servat
Messallam Corvinum ii, 71 in Italiam
regressus in tumultum L. Antonii et
Fulviæ contra se incidit ii, 74 profugit
Antonium, ibid. Perusiam expugnat,
Antonium dimittit, militibus in Pe-
rusinos sævientibus, ibid. bellum in
Campania a Ti. Claud. Nerone excitum
adventu suo componit ii, 75 Fulviam
et Planicum ex Italia profugere patitur
ii, 76 bellum parat contra Antonium,
quod pace Brundisina componitur,

- ii, 76 a Salvidieni Rufi conjuratione in se vindicatur, *ibid.* a Sex. Pompeio cena in navi exceptus ii, 77 in Illyrico et Dalmatia milites suos exercet ii, 78 bellum adversus Sex. Pompeium parat ii, 79 Liviam ducit, *ibid.* bellum cum Sex. Pompeio, varia primum, deinde secunda fortuna gerit, *ibid.* Lepidum, ex Africa accitum, superbientem exercitu et dignitate exiit ii, 80 seditionem exercitus discutit ii, 81 Campanam coloniam supplemento, reditibus et aquaeductu auget, *ibid.* in Urbem reversus domus coemptas publicis usibus destinavit, et Apollini templum vovet, *ibid.* in Plancum ab Antonio profugum clemens est ii, 83 apud Actium dimicit ii, 86 Antonianis vitam et veniam offert, *ibid.* clementia ejus in victis ii, 86, 87 in Sositum, *ibid.* Cleopatram et Antonium bello persequitur ii, 87 M. Lepidus conjurat in eum ii, 88 in Urbem reversus triumphat, et ludos facit ii, 89 felicitatem orbi terrarum restituit, *ibid.* consulatus xi. continuavit, *ibid.* dictataram repulit (U. c. 731) *ibid.* Hispaniam perdomuit ii, 89, 90 (Reliqua vid. Augustus)
- Olympiadis vi. annus iiii. natalis Romae ii, 8 (Olympias i. constituta, 776. a. Ch. n.)
- Olympici certaminis et mercatus initium, Iphito auctore i, 8 primum ab Aetreo institutum, *ibid.*
- Olympicum (templum Jovis Olympii) ab Antiocho Epiphane inchoatum i, 10
- Opimius, L. praetor Fregellas excidit (U. c. 629) ii, 6 consul C. Gracchum et Fulvium Flaccum opprimit, *ibid.* capitis civis Rom. pretium proponit, *ibid.* Fulvii Flacci filium, legatum missum, interimit ii, 7 ejus factum improbatum et quare, *ibid.* ejus ingenium et mores, *ibid.* judicio publico damnatus, *ibid.*
- Opimianum vinum ab Opimio dictum ii, 7
- Opis sedes ii, 60 (in Capitolio)
- Optimates in Ti. Gracchum irruunt ii, 3 Cinnam Urbe pellunt ii, 20 dissuadent bellum piraticum Pompeio M. mandandum ii, 31 refragantur Pompeii actis Asiaticis ii, 40 reconciliantur eidem consuli iiii. ii, 47
- Oratores summi inter Graecos circa Isocratem ejusque discipulos i, 16 inter Romanos circa Ciceronem i, 17 nulli inter Argivos, Thebanos, Lacedaemonios i, 18 Romani clari inter bellum Punicum iiii. et civile i. ii, 9 circa Ciceronia tempora ii, 36
- Orestes Aegisthum et matrem obruncat i, 1 ejus factum a Diis comprobatum, *ibid.* quam diu vixerit et regnarit, *ibid.* Pyrrhum, Achillis filium, ob Herminem sibi pactam et ereptam Delphis interficit, *ibid.* ejus filii quam diu post eum regnaverint, *ibid.* ab Heraclida e Peloponneso ejecti colonias in Asiam deducunt i, 2
- Orodes i. rex Parthorum, Crassum cum exercita delet ii, 46 signa Rom. capit ii, 91
- Osci vicini mutant Cumanos i, 4
- Ostia annonae per Tiberium moderata ii, 94
- Otium disciplinae militum inimicissimum ii, 88
- Ovatio Tiberii ii, 96

P.

- Pacorus, Orodis, Parthorum regis, filius, bello adversus Ventidium, Antonii legatum, interemit ii, 78
- Pacuvius, clarus in tragoediis ii, 9 (circa U. c. 614)
- Paestum (in Lucania), colonia deducta i, 14
- Palatium (mons Palatinus), ubi Roma condita i, 8 sub eo theatrum a Cassio censore aedificatum, et P. Scipione Nasica Cos. auctore ex Scto destructum i, 15 in eo domum aedificavit Drusus, ubi deinceps Cicero, Censorinus et Statilius Sisenna sedes habuerunt ii, 14 domos ibi Augustus in aream domus suae et templi Apollinis extruendi coemi curavit ii, 81
- Palinuri promontorium (in Lucania), ubi Octaviani classis vento lacerata ii, 79
- Panastius (Stoicus), Scipionis Afric. min. comes i, 13
- Panares, dux Cretensium, Romanos bello fatigat ii, 34 Q. Metello victori subductus Pompeii M. triumphum ornatur ii, 40
- Pannonia, provincia per Tiberium facta ii, 39 a Tiberio debellata ii, 96 a dextra Marcomannorum sita ii, 109 universa rebellat ii, 110 ejus vires, *ibid.* pacem petit ii, 114
- Pannonii disciplina, lingua Rom. et literis utentes ii, 110

- Pansæ** (A.) et (C. Vibii) Hirtii consilium Cæsari datum ii, 57 ei consuli designato cum Hirtio bellum contra Antonium mandatur ii, 61 ex vulnere moritur ii, 61 publica sepultura honoratus, una cum Hirtio ii, 62
Papius Mutilus, Italicorum in bello sociali dux ii, 16
Parilia, dies natalis Romæ i, 8
Parthorum legati ad Syllam primum Romanorum missi ii, 24 Parthici reges sui juris ii, 40 Parthorum rex **Phraates** iv. signa Rom. capta Augusto remittit ii, 91 obsides liberos dat ii, 94 idem desciat a societate Romana, Armeniam Tigrani cuidam armis vindicans (Tacit. A. ii, 4) ii, 100 cum C. Cæsare in insula Euphratis congredditur ii, 101 M. Lollii perfida consilia indicat ii, 102
Parthicum bellum Jul. Cæsar molitur ii, 59
Parus, Ionum colonia i, 4
Passienus, C. (Rufus), triumphalia in Africa meruit ii, 110 (Cos. 750. U. c.)
Patres a Romulo lecti i, 8 ab iis nomen Patriciorum, ibid.
Patræ (in Achaia) captæ ab Agrippa ii, 84
Patrimonia militum occisorum a legato occupata ii, 120 (cf. Asprenas)
Paullus (ex Æmiliis) ad Cænas cæsus, L. Æmilii Paulli pater i, 9 (Liv. xxii, 42)
Paullus, (L. Æmilius) a Lepido IIIviro fratre proscriptus ii, 67
Paullus, (Æmilius Lepidus) censor cum Planco ii, 95
Pax Augusta ii, 126 Brundusina ii, 76 circa Misenum cum Sex. Pompeio ii, 77 cum Mithridate per Syllam facta ii, 23 cum Tigrane per Pompeium M. ii, 37 cum Parthis per C. Cæsarem ii, 101
Pedius, Q., collega Octavii in consulatu ii, 65. 69 ejus lex, ibid. (cf. Lex)
Pelasgi Athenas commigravere i, 3
Pelopsis progenias ab Heraclidis expellitur Peloponneso i, 2
Peloponnesii Megaram condunt i, 2
Penthius, Orestis filius, regnavit triennio i, 1
Pergamum ab Agamemnone in Creta conditum i, 1
Perperna, M., Arstonicum vicit ii, 4
Perperna, M., Sertorium interficit (U. c. 682) ii, 30 excidium partium Sertorii, suique paravit, ibid.
Perseus, Macedoniæ rex, victus ab Æmilio Paulo i, 9 Samothraciam profugit, ibid. ab Octavio ad deditionem compulsus, ibid. in triumpho ductus, ibid. Althæ in libera custodia decessit i, 11
Perusia (hod. Perugia, in Etruria) ab Octavio expugnata ii, 74 in cives ejus sævitum, ibid. incensa a Cestio Macedonico, ibid.
Pestilentia lacerat exercitum Rom. bello Cinnano ii, 21
Petreius (M.) legatus Pompeii in Hispania ii, 48 desertus ab exercitu ii, 50 remissus ad Pompeium a Jul. Cæsare, ibid.
Pharnaces (Mithridatis filius, rex Pontii) a Jul. Cæsare victus ii, 65
Pharsalica acies ii, 52
Phidippus Ephyram in Thesprotia condit i, 1
Philemon, novæ comædiæ comicus i, 16
Philippi, urbs Macedoniæ (ab Occidente Pangsei montis), Bruti et Cassii clade clara ii, 70
Philippii campi ii, 86
Philippus (L. Martius) vitricus Octaviani ii, 59. 60 (Cos. U. c. 698)
Philosophi Socratici in arctatum temporis spatium incidentes i, 16
Phocæa, Ionum colonia i, 4 Massiliam condit ii, 15
Phraates iv. Orodus filius, Parthorum rex, ab Antonio signa Rom. cepit ii, 91 (cf. Parthi)
in Picenum agrum coloni missi i, 15 (cf. Auximum) Picens ager, Cn. Pompeii, Magni patris, rebus gestis clarus ii, 21 ejusdem Pompeii clientelis refertus ii, 29
Pictores perfectissimi in arctati temporis spatium inclusi i, 17
Pindarus illustravit Thebas i, 18
Pinnetes, Pannoniorum dux ii, 110 captus a Romanis ii, 114
Piratarum insolentia et potentia ii, 31 iidem a Pompeio devicti ii, 32 in certas sedes Ciliciæ procul a mari ab eodem collocati, ibid. Jul. Cæsarem captum tenent ii, 41 ab hoc fracti, partim capti et cruci suffixi ii, 42
Piratica scelera Sex. Pompeii ii, 73
Piræi Athenarum portus munitiones (contra Syllam oppugnantem ab Archelao factæ) ii, 23
Pisaurum (in Umbria), colonia deducta i, 15

- Piso, M. (Calpurnius), consularis, Annianam, Cinnae olim uxorem, sibi nuptam in Sylla gratiam dimittit ii, 41
- Piso, L. (Calpurn.), bellum Thracicum comprimit ii, 98 praefectus urbi, ibid. ejus ingenium et mores, ibid.
- Piso, (Cn. Calpurn.), in Tiberium conjurat ii, 130 (Tacit. A. iii, 18)
- Pius, cognomen Metelli, Numidici filii ii, 15
- Placentia, colonia i, 14
- Plancus, (L. Munatius), natura sua dubiae fidei ii, 63 vitio animi proditor ii, 88 consul designatus cum D. Bruto ii, 63 ejus proditor ii, 63. 64 et insidiator ii, 64 Plotius Plancus frater ut prosciberetur, a IIIviris impetrat ii, 67 triumphans cum Lepido a militibus acerbe irrisus et a civibus execratus, ibid. a partibus L. Antonii, Cos. opem ferendam simulat ii, 74 Fulvius ex Italia profugientis comes ii, 76 assentator Cleopatrae ii, 83 Antonii libarius, ibid. obscenissimarum rerum auctor et minister, in omnia venalis, ibid. Glaucum saltans in convivio refrigeratus ab Antonio ob rapinarum indicia manifesta, ibid. transfugit ad Octavium, ibid. clementiam hujus pro virtute sua interpretatur, ibid. absentem Antonium in senatu incusat, ibid. Augusti cognomen Octaviano dandum censet ii, 91 ejus censura inefficax ob criminum conscientiam ii, 95
- Platae perfectissimi in arcetum temporis spatium congruentes i, 17
- Plato, Socraticus, circa quem floruit philosophia inter Graecos i, 16
- Plautius Silvanus, (M.), bello Delmatico et Pannonico Tiberio auxilia (forsitan ex Macedonia) adducit ii, 112
- Pollio, vid. Asinius
- Polybius (historicus) Scipioni Afr. minori familiaris et comes perpetuus i, 13
- Pompeiorum familiae quot ii, 21
- Pompeius, Q., primus e Pompeiis consul cum Cn. Servilio (U. c. 612) ii, 1. 21 turpe foedus cum Numantinis fecit ii, 1. 90 gratia ex sua ob id impunitus ii, 1
- Pompeius, Q. (filius praec.), consul cum L. Corn. Sylla ii, 17 ejus filius, Syllae gener, a Marii partibus interficitur ii, 18 ipse ab exercitu seditionis interficitur, auctore Cn. Pompeio ii, 20
- Pompeius, Cn., Magni pater ii, 15. 21. 29 Cos. (U. c. 665) imperator bello sociali ii, 15 eodem bello restituit labantem temp. ii, 16 seditionem militum in Q. Pompeium proconsul excitat ii, 20 ejus praecleara opera circa Picenum agrum eodem hoc bello ii, 21. 29 Asculum felici praelio cepit ii, 21 medium inter Cinnae et Syllae se gessit consulatus alterius obtinendi causa, ibid. atroci praelio cum Cinna sub mœnibus Romae confluit, ibid. decedit, pestilentia exercitum Rom. lacerante, in voluptatem civium, ibid. patronus fuit totius agri Piceni ii, 29
- Pompeius, Cn. Magnus, (praeced. fl.) ii, 15. 21. 29 Syllae, in Italiam reverso, exercitum e clientibus patris Picenis, privato consilio adducit ii, 29 ejus magnitudo, genus, forma et mores, ibid. inde a toga virili commisso patris artem bellicam didicit, ibid. Sertorio (adversus quem U. c. 677 privatus pro consule missus erat) timendus, ibid. ex Hispaniis eques Rom. triumphat (altera vice) ii, 30 consul factus die post triumphum, ibid. aequalem ferre nequit ii, 29. 30. 33 consul tribuniciam potestatem (a Sylla imminutam) restituit ii, 30 major homine habetur ii, 31 consul in provinciam nullam se iturum jurat, ibid. bellum piraticum ei mandatur ex lege Gabinia, cum imperio extraordinario, ibid. invidiam optimatum hac ex re sibi contrahit, ibid. nimius republicae ii, 32 piratas fundit, ibid. eorum reliquias, procul a mari collocatas, rapinis arcet, ibid. ex lege Manilia bellum Mithridaticum ei mandatur ii, 33 ejus jurgia cum L. Lucullo, ibid. imperiorum interminata cupiditas ab hoc ei haud immerito objecta, ibid. (cf. ii, 29) facete ejus dictum in Lucullum, ibid. partem gloriae Cretae a Q. Metello devictae sibi vindicare conatur ii, 34 ob id invidia bonorum tangitur, ibid. bellum adversus Mithridatem feliciter gerit ii, 37 Tigranem Armeniae regem petit, ibid. cum se dedentem excipit et pecunia ingenti et terris mulctavit, ibid. Syriam in potestatem P. R. redigit, ibid. Pontum provinciam fecit ii, 38 penetravit victor Mediam, Albaniam, Iberiam et oram Ponti ii, 40 ejus reditus in Italiam favorabilis ob quid, ibid. dimisit exercitum Brundisii, ibid. per biduum triumphavit, et aerarium ditavit ex ma-

- nubilis, *ibid.* de tribus orbis terrarum partibus triumphavit, *ibid.* honores extraordinarii ei decreti, *ibid.* Q. Metelli triumpho captivos Cretensium duces subduxerat, *ibid.* ejus actus in Asia invidia optimatum refragatur, *ibid.* cum Cæsare et Crasso societatem potentiae init ii, 44 qua de causa, *ibid.* filiam Cæsaris, Juliam, ducit, *ibid.* (coll. ii, 47) de Cicerone oppresso suspectus ii, 45 restituit Ciceronem, *ibid.* consul cum M. Crasso, (victo Luc. Domitio competitore, armis e Campo pulso) ii, 46 lege lata, Cæsari provinciam prorogavit, et Crasso Syriam decrevit, *ibid.* ejus uxor et filius ex ea moriuntur ii, 47 consul III. sine collega ambitum coercet, *ibid.* reconciliatus cum optimatibus, a Cæsare alienatus est, *ibid.* Milonem damnavit, *ibid.* Hispaniam provinciam suam per legatos administravit ii, 48 dimittere exercitum contententibus adversatur, Cæsaris inimicus favens, *ibid.* adversatur Cæsari absentem in petendo consulatu II. ii, 50 ejus theatrum et vicina aedificia ii, 130 de ægrotante eo in Campania Italia vota suscepit, *ibid.* recipit condiciones pacis a Cæsare propositas, donec Curio eas discussit, *ibid.* senatus auctoritate armatus contra Cæsarem pro causa reip. ii, 49 transmisit Dyrrhachium, *ibid.* ejus vires et terrestres et navales ii, 51 obsessus a Cæsare, *ibid.* Cæsarem profigavit, *ibid.* Cæsarem in Thessaliam, contra amicorum consilia, armis sequitur ii, 52 profugus ex acie Pharsalica ii, 53 amicis melius suadentibus, Ægyptum se contulit, et quare, *ibid.* recepit in itinere Corneliam uxorem a Mytilenis, *ibid.* dolose interemtus, *ibid.* vix sepulturam nactus est, *ibid.* quam etatem attigerit, qua die, quo anno occisus fuerit, *ibid.* natus (U. c. 648) *ibid.* ejus magnitudo declaratur ii, 29. 30. 31. 32. 37. 40. 47. 48. 53 Mytilensis libertatem restituit ii, 18 status equestri honoratus ii, 61 judices cccclx. legit ii, 76 (U. c. 699)
- Pompeius, Cn., Magni filius ii, 55 ejus ingenium, *ibid.* ingens bellum in Hispania contra Cæsarem confat, *ibid.* pulsus et vulneratus in fuga interficitur, *ibid.*
- Pompeius, Sex., Magni filius ii, 79 ejus ingenium et mores ii, 78. 79 in Hispania cum Asinio Pollione bellum gessit ii, 73 post Antonii a Mutina fugam inde
- revocatus et oræ (reique) maritimæ præfectus, *ibid.* occupata Sicilia, recipit profugos ex acie Philippensi et proscriptos ii, 72. 73 mare latrocinii infestat, *ibid.* annonam Romæ gravem facit ii, 77 pax cum eo circa Misenum, *ibid.* Octavium et Antonium cum in navi excipit, *ibid.* acerbe tum ejus dictum in Antonium, *ibid.* Sicilia et Achaia ei pace concessa, *ibid.* restituit pactione proscriptos et profugos in patriam, *ibid.* Stadium Murcum interfecit, *ibid.* ejus vires et magnitudo ii, 79 ab Octavio bello petitus, *ibid.* cladem infert illi, *ibid.* victus tandem Asiam ad Antonium profugit, *ibid.* Antonii jussu a Titio jugulatus est ii, 79. 87
- Pompeiani condiciones pacis a Cæsare non recipiunt ii, 49 in Africa validi sunt ii, 54. 55 victi ibi a Cæsare, *ibid.* et in Hispania, *ibid.* post Antonii fugam a Mutina animum tollunt ii, 62. 73 Ciceronem faventem sibi habent ii, 62 inimici Octavio ii, 62. 65 restituerunt Sex. Pompeium ii, 73
- Pompeiani horti (in monte Pincio) ab Antonio possessi ii, 60
- Pomponius, (M.) eques R. singulari fide in C. Gracchum ii, 6
- Pomponius, (L.) Bononiensis, Attellanarum auctor et emendator ii, 9
- Pomponius Flaccus, (L.) consularis, Rhascupolim e regno suo evocavit ii, 129 ejus indoles et mores, *ibid.*
- Pontidius, C., dux Italicorum ii, 16
- Pontius Telesinus ii, 16 dux Samnitium eximius ii, 27 Romanis infestissimus, *ibid.* acerime cum Sylla ad portam Collinam dimicat, *ibid.* vox ejus, exercitum exhortantis, Romanis infesta, *ibid.* occisus acie, victoris vultum prætulit, *ibid.* ejus caput circa Præneste gestatum, *ibid.* ejus frater minor una cum C. Mario filio Præneste obsessus, *ibid.* in cuniculis occubuisse dicitur ii, 27
- Pontus, provincia facta ii, 38
- Ponti (Euxini) intima a Pompeio penetrata ii, 40
- Pontici maris provinciae a Velleio visæ ii, 101
- Popædinus Silo, inter duces Italicorum ii, 16
- Popilius Lænas, M., imperio suo Antiochum ab obsidione Alexandriæ deterret i, 10
- Popilius Lænas, (P.) ob sævitiam in Tib. Gracchum judicio publico op-

- pressus ii, 7
 Porcia familia ii, 25, vid. Catones
 Porticus Scipionis in Capitolio ii, 1
 Metelli Macedonici i, 11. ii, 1 Cn.
 Octavii ii, 1 Octavii i, 11 Minucii
 (in campo Martio) ii, 8 circa templum
 Apollinis Palatini ii, 81
 Portoria nova a C. Graccho constituta
 ii, 6
 Postumius Albinus, (A.) censor asper i,
 10
 Potentia, (in Lucania) colonia deducta
 i, 15
 Praefectura Capuae ii, 44
 Praefectus fabrorum ii, 76 castrorum ii,
 112. 119. 120 classium ii, 73 cohortium
 ii, 112 equitum ii, 24. 104
 Urbis ii, 88. 96
 Præneste (hodie Palestrina) natura mu-
 nitum ii, 26 a Sylla obsessum ii, 27
 cuniculis in agros ferentibus instructum,
 ibid. a Fulvia occupatum ii, 74
 Praetor iterum post consulatum Lentulus
 ii, 24 praetores seni ii, 16 decem ab
 Augusto constituti ii, 89
 Priene, Iontum colonia i, 4
 Primi pili centurio, fusti percussus ii, 78
 Princeps senatus ii, 43
 Princeps optimus recte facere cives suos
 faciendo docet ii, 126
 Privatorum ausa pro republica : Scipionis
 Nasica ii, 3 Pompeii M. ii, 29 Caesa-
 ris in piratas ii, 42 Octaviani ii, 61
 Proscriptio a Sylla inventa ii, 28. 66
 triumvralis ii, 66
 Proscriptorum bona a Sylla vendita ii,
 28 eorum liberi honorum jure spoli-
 ati, meritis ordinis relictis, ibid.
 Idem a Jul. Caesare ad jus dignitatis
 revocati ii, 43 proscripti a IIIviris ad
 Sex. Pompeium confugiunt ii, 72
 Provinciae Rom. quae et a quibus ducibus
 factae ii, 28, 39 provinciae Caesari
 prorogatae ii, 46
 Pseudophilippus (Andriscus) Macedo-
 niam occupat i, 11 a Q. Metello Ma-
 cedonico victus, ibid.
 Ptolemæus (Philometor) ab Antiocho
 Alexandriae obsessus et liberatus i, 10
 Ptolemæus, (Ptolemæi VIII. Lathuri fil.
 Auleti frater) Cypri rex, regno spoli-
 atus ii, 45 sub adventum Catonis
 ii, 28. 45
 Ptolemæus (Dionysus s. Puer, Auleti
 fil.) Aegypti rex, immemor beneficiorum
 Pompeii in parentem suum (ab Alex-
 andrinis pulsus et ab illo restitutum)
 ii, 53 puer ab aulicis regitur ii, 53. 54
 Pompeium interitum jubet ii, 53 ejus
 perfidia in Caesare ii, 54
 Publicanorum fraudes a C. Sentio Sa-
 turnino Cos. puniunt ii, 62
 Publicola, (L. Gell.) classis Antoninus
 dux apud Actium ii, 85 (Cos. U. c.
 718)
 Punica bella, quando coeperint i, 12
 28 quam diu duraverint, ibid.
 Puteoli, (hod. Pozzuolo) colonia deducta
 i, 15
 Pydna (Macedonis urbs, ad sinum
 Thermaicum) Persei regis clade no-
 bilis i, 9
 Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupat
 i, 1 Hermones, sponsae Orestis, nup-
 tias occupat, ibid. ab Oreste Delphis
 interentus, ibid.
 Pyrrhus II. Epiri rex, quando regnare
 coeperit i, 14

Q.

- Quadrantem (sortis) creditoribus solvi
 lex Valeria tulit ii, 23
 Quadrigarius, Claudius, historicus ii, 9
 Quaestiones in Gracchorum amicos et
 clientes ii, 7
 Quamtor cum jure praetorio ii, 45
 Quintilius Varus, vid. Varus

R.

- Rabirius, poeta ii, 26
 Rasti a Druso et Tiberio debellati ii, 25
 de his triumphavit Tiberius ii, 123
 Raetia, provincia facta ii, 39
 Raudii campi (prope Vercellas) Cim-
 brorum clade nobiles ii, 12
 Regulus, (M. Atilius), primus in Afri-
 cam trajecit ii, 28
 Repetundarum judicia ii, 8. 13
 Rhascopolis, Thraciae rex, e regno suo
 evocatus ii, 129
 Rhodus a Cassio capta ii, 69
 Rhodii fidelissimi ante bellum cum Per-
 seo i, 9 in hoc vero dubia fidei et
 promiores Perseo, ibid. fideles Roma-
 nis adversus Mithridatem ii, 18
 Rhometalces, rex Thraciae, auxilium fert
 Romanis in bello Delmatico et Pan-
 nonico ii, 112
 Roma condita i, 8 a Gallis capta i, 14
 auctore Augusto a principibus Rom.
 aedificiis ornata ii, 89
 Romana constantia in Popilio Lenate
 i, 10 disciplina militaris a Maroboduo
 adoptata ii, 109 a Pannoniis cum lin-

- qua ii, 110 Romani animi in Vari militibus ii, 119 Romanarum literarum perfectio in singulis generibus angusto temporis spatio inclusa i, 17
- Romanorum potentiae auctor ii, 1 et luxuriae, ibid.
- Romulus Martis filius i, 8 injurias avultus, ibid. Romam condidit, ibid. quando, ibid. ab avo legionibus contra vicinos adjutus, ibid. asylum fecit, ibid. patres legit, ibid.
- Roscius Otho, (L.) lege equitibus sedes in theatro restituit (U. c. 687) ii, 32
- Rostra: pro rostris Metelli Macedonici funus a filio sublatum i, 11 ibi Sulpicii caput erectum ii, 19 in rostris Octavii statua posita ii, 61
- Robiconem (in finibus Galliae Cisalpinæ) Caesar transiit ii, 49
- Rupilius, (P.) consul (U. c. 622) sævus in Ti. Gracchi amicos, judicio publico oppressus ii, 7
- Rutilius, P. (Rufus) vir optimus, a iudicibus Gracchanis repetundarum damnatus ii, 13 historicus ii, 9
- Rutilius, (P. Lupus) consul, bello Italico cæsus ii, 16
- S.
- Sabini Romæ recens conditæ invidi i, 8 Sabinarum virginum raptus, ibid. Sabinis civitas sine suffragio data i, 14 deinde cum suffragio, ibid.
- Sacerdos Augusti Livia ii, 75 sacerdotes a collegis suffecti ii, 12 mox lege Domitia a populo, ibid.
- Sacra Cereris, seriis (h. e. instrumenti ænei a sacerdote pulsati) sono nocturno celebrata i, 4 Sacra populi Rom. religiosissima (sc. Bonæ Dæ) a Clodio violata ii, 45
- Sacriportus, (inter Signiam et Præneste) ubi Marius fil. a Sylla pulsus est ii, 26
- Sacrovir Galliarum princeps rebellis ii, 129 (Tacit. A. iii, 40)
- ad Saga itum est ii, 16
- Salamin in Cypro a Teucro condita i, 1
- Salernum, (in Picentinis) colonia deducta i, 15
- Sallues (inter Rhodanum et Alpes) victi i, 15
- Sallustius Thucydidis æmulus ii, 36
- Saltare Glaucum, (per mimum) ii, 83 (cf. Ovid. Met. xiii, 904)
- Salvidianus Rufus, (Q.) e familiaribus Octavii ii, 59 ejus origo, et incrementa ii, 76 conspirat frustra in Octavium, ibid.
- Samnites ex parte donati civitate i, 14
- Samothracia insula, in cuius asylum Perseus profligatus confugit i, 9
- Samus, insula, ab Ionibus condita i, 4
- Sardanapalus imperio et vita privatus i, 6
- Sardinia, provincia facta ii, 38
- Saticula, (Campaniæ) colonia deducta i, 14
- Saturninus, vid. Apuleius
- Saxo Tarpeio dejectus Lucilius ii, 24
- Scævola, vid. Mucius
- Scalptores perfecti arctato temporis spatio inclusi i, 17
- Scanrus, (M. Æmilius) orator ii, 9
- Scipiones, Cn. et P. primi exercitus in Hispaniam duxerunt ii, 38. 90 ibi periere ii, 90
- Scipio, Cn. (Cornelius Calvus) Africanus majoris patris ii, 3. 90 primus in Hispaniam missus, ibi perit ii, 90 proavus P. Scipionis Nasice, qui T. Gracchum interfecit ii, 3
- Scipio, P. Corn. (præced. frater) consul cum Ti. Sempronio Longo (U. c. 536) in Hispania perit ii, 90
- Scipio, P. Corn. Africanus major, (præced. filius) nomen speciosum i, 10 majestatem et vigorem eloquentiæ habuit, ibid. Carthaginem monumentum clementiæ suæ fecit (U. c. 552) i, 12 potentia Rom. viam aperuit ii, 1 avus Gracchorum ii, 3. 7 (cf. Cornelia) ædilis una cum (M.) fratre ii, 8
- Scipio, P. Corn. Afric. (præced. fil.) nominis specie et eloquentia solum patri similis i, 10 adoptat Æmilii Paulli filium (Scipionem Æmilianum Africanum min.) i, 10. 12
- Scipio, P. Corn. Africanus Æmilianus, Paulli fil. adoptatus a præcedente i, 12 ejus virtus, ingenium et mores, ibid. ædilitatem petens consul factus, ibid. in Hispania et Africa (trib. mil. U. c. 605) coronis donatus, ibid. in Hispania hostem immanem ex provocatione interemit (U. c. 603) ibid. Carthaginem diruit i, 12. ii, 4. 38 Africanus nomen meruit i, 13 ejus doctrina et studia, ibid. Polybii et Panætii amicus, ibid. orator i, 17. ii, 9 luxuriæ Rom. viam aperuit ii, 1 iterum consul factus, Numantiam excidit ii, 4 ejus judicium de Ti. Gracchi cæde, et dictum in concionem populi tumultuantem, ibid. bis triumphavit, ibid. in lecto mortuus repertus, ibid. de ejus morte nulla habita questio, ibid. quo ætatis anno decesserit, ibid. Africanus avo et Paulo patri simillimus i, 13 Africam provinciam fecit ii, 38

- Scipio, P. Corn. Nasica, (Cn. Scipionis Calvi fil.) vir optimus a senatu judicatus ii, 3
- Scipio, P. Corn. Nasica, (Corculum, præced. fil.) consul (a U. 599) restitit Cassio censori theatrum molienti i, 15 censor porticus fecit in Capitolio ii, 1. 3
- Scipio, P. Corn. Nasica, (Serapio, præced. fil.) ii, 3 ejus genus, ibid. Ti. Gracchi consobrinus, ibid. ejus reip. studium, ibid. pontifex maximus ob virtutes creatus abeans, ibid. privatus optima- tum causam contra Ti. Gracchum suscipit, et armis eum aggreditur, ibid.
- Scipio, (Q. Cæcil. Metellus Pius) consularis, Pompeii M. Cos. III. collega et socer ii, 54 (cf. ii, 53) Pompeianorum in Africa dux, ibid.
- Scipio, L. (Corn. Asiaticus, Africani maj. frater) Asiam eripuit Antiocho ii, 38
- Scipio, (L. Corn. Asiaticus, abnepos præcedentis) consul cum Norbano ii, 26 desertus ab exercitu, superatus a Sylla et dimissus, ibid.
- Scipio, Julie adulter ii, 109
- Scipiones duo Læliis amicis et adiutoribus nati ii, 127 fortissima ducum Rom. habiti ii, 89
- Scordisci (in Thracia) a Minucio victi ii, 6 a Tiberio imperio Rom. subjecti ii, 39
- Scribonia, Julie mater, filiam voluntaria in exilium comitatur ii, 100
- Scylacium, (in Bruttis, hod. Squillaci) colonia deducta i, 15
- Sedendo cœnare, (more antiquo et militari) ii, 114
- Seditio exercitus Cn. Pompeii in Q. Pompeium ii, 20 in Octavium discussa ii, 81 legionum Germanicarum et Illyricarum ii, 125 seditio M. Cælii in Jul. Cæsarem ii, 68 seditio Galliarum ii, 121 seditiones forenses et theatrales a Tiberio suppressæ ii, 126
- Segestes, Germanus, fidelis Romanis, Arminii consilia clandestina Varo indicat ii, 118
- Sejanus, (L.) Ælius, ejus genus ii, 127 ejus ingenium et mores, ibid. adiutor principalium onerum a Tiberio assumptus ii, 127. 128
- Seleucia, (in Mesopotamia ad Tigrim, sedes regum Parthorum) a M. Crasso petita ii, 46
- Semiramis Babylonem condidit i, 6
- Semnonum fines Albis ab Occidente præterfuit ii, 106
- Sempronius Sophus, (P.) consul i, 14
- Sempronius, (Blæsus, C.) consul (An- rum) i, 14
- Sempronius Longus, (Ti.) consul anno primo belli Punici secundi ii, 90
- Sempronius Gracchus, (Ti.) Julie adulter ii, 100
- Senatorum filii ordinis jura, oneribus relictis, a Sylla adempta ii, 28 senatorum operæ ad bellum Pannonicam et Delmaticum exactæ ii, 111 eorum census a Tiberio expletus ii, 129
- Senatus, consilium publicum, a Romulo lectus i, 8 (judicia senatui adempta, vid. Judicia) Senatus adversatur Livio Druso ii, 13 Cinnæ consulatum abrogat ii, 20 conjuratos Catilinæ secandos decernit ii, 34 major ejus pars Ciceronem domum prosequitur ii, 25 senatus causæ Pompeii summam imperit detulit ii, 49 ejus major pars cum Pompeio Dyrrhachium transiit, ibid. comprobatur rerum præteritarum oblivionem a Cicerone propositam ii, 58 honorat Octavium statua equestri et bellum contra Antonium ei mandat ii, 61 pæne totus et Pompeianis constantis decretis favet occisorum Cæsaris, et spernit Octavianum ii, 62. 73 senatui majestas ab Augusto restituta ii, 89 a Tiberio ii, 126 senatus novus ab eodem sine severitate lectus, ibid.
- Sentius Saturninus, C., per Sex. Pompeium pace Misenensi restitutus reip. ii, 77 absente Augusto consul solus ii, 92 severitate prisca consulatum laudabiliter gessit, ibid. (cf. *Æranium*) candidatus indignos quæstare et consulatus, interque eos Egnatium nomen profiteri vetuit, et creatos se non renuntiaturo juravit, ibid. consul iterum ii, 103 legatus Cæsaris in Germania ii, 105 ejus mores, ibid. a Tiberio adversus Maroboduum exercitum ducere jussus ii, 109 adinovit exercitum ad quinque dierum usque iter ii, 110
- Sertorius, Q. a Sylla dimissus ii, 26 laudat Metellum, timet Pompeium ii, 29 per quinquennium gravis Romanorum hostis in Hispania ii, 90 a M. Perpenna interficitur (U. c. 682) ii, 30
- Servo se occidentum præbet C. Gracchus ii, 7 Dolobella ii, 69 servorum in heros proscriptos aliqua fides ii, 67
- Servilia, Lepidi, Augusto insidiantis, uxor, igne vivo devorato se interimii ii, 88 (vid. *Ind. Lat.*, v. *Vivus*)
- Servilius, P. (Vatia Isauricus) consul cum Jul. Cæsare ii, 53

- Servilius Glauca**, (C.) prætor seditiosus, a Mario morte mulctatus ii, 12 (Consulatum contione ex prætura petiit)
- Setia**, (in Volscis) colonia deducta i, 14
- Sextius Calvinus** (C.) Sallues devicit, et Aquas Sextias condidit i, 15 (cf. Aquæ Sextiæ)
- Sicilia**, provincia facta ii, 38 primum intrata, ibid.
- Sigimerus**, princeps Germanorum, Arminii pater ii, 118
- Signa Romana** Crasso et Antonio a Parthis adempta ii, 91 ad Augustum remissa, ibid.
- Silanus**, M. (Junius), a Cimbris fusus ii, 12
- Silanus**, (M. Jun.) per Sex. Pompeium pace Misenensi reip. restitutus ii, 77
- Silius**, P. legatus Augusti in Hispania ii, 90 sub eo Velleius tribunatum militum auspiciatus est in Thracia et Macedonia ii, 101 ejus socer Coponius ii, 83 ejus filius A. Licinius Nerva Silianus ii, 116
- Silius**, (C. præced. fil.) scelus in Tiberium molitus ii, 130
- Sinuessa**, (in Campania) colonia deducta i, 14
- Siscia**, (hod. Sisack Croatia) ubi Tiberii castra hyberna bello Pannonico et Delmatico ii, 113
- Sisenna**, L. (Cornelius), historiae belli civilis (socialis) et Syllani auctor ii, 9
- Smyrna** ab Æoliis condita i, 4 ibi Trebonius a Dolobella occisus ii, 69
- Societas potentiae** inter Cæsarem, Pompeium et Crassum ii, 44 inter Octavianum et Antonium ii, 65
- Socratici philosophi** sibi invicem ætate proximi i, 16
- Solis orbis** supra Octaviani in Urbem ingressi capite visus ii, 69
- Somnium Calpurniæ**, Cæsaris conjugis, de ejus cæde ii, 57 Artorii medici de Octaviani fato acie Philippiensi ii, 70
- Sophocles Tragicus** i, 16 (Obiit Ol. 98, 3)
- Sora**, (in Volscis) colonia deducta i, 14
- Sosius** (C. Nepos, Cos. U. c. 722) dux classis Antonianæ apud Actium ii, 85 L. Aruntii fide et Octaviani clementia servatus ii, 86
- Sparta Lycurgi** legibus, quam diu earum diligens fuit, florens i, 6
- Spartacus** bellum gladiatorium movet ii, 30
- Spoletium**, colonia deducta i, 14
- Stasianus** (Oppius) Antonii legatus, contra Parthos cum impedimentis et tormentis perit ii, 82
- Statilius**, (M.) Sisenna, (Cos. U. c. 700) domum in Palatio habuit, ubi quondam M. Livius Drusus et Cicero ii, 14
- Statilius Taurus**, (T.) terrestres copias Octaviani apud Actium regit ii, 85 evectus ab Augusto ejusque operum adjutor ii, 127
- Staius Marcus**, (L.) prætorius, Cassio legiones in Syria tradit ii, 69 post aciem Philippensem cum classe ad Sex. Pompeium transit ii, 72. 77 ab eodem in Sicilia interfectus ii, 77
- Statua equestris**, rarus honos, quibusnam posita sit ii, 61 status equestres eorum, qui ex turba Alexandri apud Granicum cecidere, a Lysippo factæ, et a Metello Macedonico Romam translatae i, 11 ubi Romæ positæ sint, ibid. status e Corintho Romam a Mummio transportatae i, 13
- Strato Ægeates** M. Brutum familiarem exoratus apud Philippos interficit ii, 70
- Suessa Aurunca**, (in Campania) colonia deducta i, 14
- Sylla**, vid. Cornelius
- Sulpicius**, P. tribunus plebis seditiosus ii, 18 ejus opes et mores, ibid. leges exitiabiles tulit, ibid. C. Mario bellum Mithridaticum, Syllæ abrogatum, lege addixit, ibid. Q. Pompeii filium, Syllæ generum, interfecit, ibid. a Sylla Urbe expulsus et occisus ii, 19 intemperans ii, 20 orator ii, 9. 18. 26
- Supplementum legionum a Tiberio provisum** ii, 130
- Sutrium**, (Etruriæ) colonia deducta i, 14
- Syracuse**, Corinthi colonia, matre potentior ii, 15 a Marcello captae ii, 38
- Syria**, provincia facta ii, 37. 38

T.

- Tabula in æde Dianæ Tifatinae** cum inscriptione affixa a Sylla ii, 25
- Tabulæ pictæ** a Mummio e Corintho Romam transportatae i, 13
- Tabulas novas Cælius prætor conficiendas** suadet ii, 68
- Tarentum**, colonia deducta i, 15
- Tarpeio saxo dejectus** Lucilius ii, 24
- Tarracina**, (al. Anxur, in Volscis) colonia deducta i, 14
- Tauromenium**, Siciliae, a meridie Messanæ, urbs, clade Octaviani nobilis ii, 79
- Taurus**, vid. Statilius
- Tegea** ab Agamemnone in Creta condita i, 1
- Telamó**, Teucri pater, rex Salaminis i, 1

- Telesinus**, vid. Pontius
- Temenus**, abnepos Herculis, Heracidarum in Peloponnesum dux i, 2
- Templum** in Samothracica insula asylo nobile i, 9 Diane Tifatae a Sylla honoratum ii, 26 Apollinis in Palatio ab Augusto extractum ii, 81 Martis (Ultronis) ab Augusto dedicatum ii, 100 (cf. *Aedes*)
- Tenus** insula ab Ionibus occupata i, 4
- Tereus**, comicus, circa quem Latini leporis facotim florent i, 17 (Obiit U. c. 495)
- Tergeste** in confinio Italiae et Pannoniae ii, 110
- Tertio** in apparatus triumphi Alexandri Jul. Caesaris adhibita ii, 56
- Tetrarches** Asiae (Gallograeciae imprimis Balaotarus) Pompeio contra Caesarem auxilia mittunt ii, 61
- Tevcor**, Telamonis filius, a patre non receptus i, 1 Salamina in Cypro condit, *ibid.*
- Tiva**, Ionum colonia i, 4
- Troiani** Rhodum transcendunt ii, 8 clades inferunt Romanis ii, 12 terribilis eorum expeditio in Italiam ii, 120 eorum gens a Mario in Gallia excisa ii, 12
- Troetrum** Pompeii ii, 46 Titus in coibus edens a populo execratus expellitur ii, 79 a Tiberio restitutum ii, 130
- Troetralis** seditiones a Tiberio Imp. compressae ii, 126
- Trochus** nullo oratore celebres i, 18 Pindaro celebres, *ibid.*
- Theodotus**, Ptolemaei Pueri consiliarius, Pompeium interficiendi auctor ii, 53 penam Caesari dedit ii, 54
- Theophanes**, Pompeii familiaris, libertatis Mytilensis restitutus auctor ii, 18 (cf. Cic. p. Arch. 10)
- Thesprotia**, a Phidippo occupata i, 1 (Epiri regio maritima)
- Thessalia**, olim Myrmidonum civitas vocitata i, 2 a Thessalo Thesprotio, non a Thessalo Herculis filio, post Iliaca tempora ita dicta, *ibid.* victoris J. Caesaris fato destinata ii, 52
- Thessalus**, Herculis filius, Thessalis nomen haud dedit i, 2
- Thessalus** Thesprotius, Thessaliam occupavit, eique nomen indidit i, 2
- Thracae** a Pisono victi ii, 98 auxilium ferunt Romanis bello Pannonico et Delmatico ii, 112
- Thracia** a Velleio, tribuno mil., peragata ii, 101
- Thucydides** Ballustii exemplum ii, 26
- Thuri**, (in Lucania ad sinum Thurinthum) ubi M. Caesius oppressus est ii, 68
- Thyrus** ab Antonio Bacchum amulantem gestatus ii, 62
- Tiberius**, Imp. : vid. Claudius
- Tibullus** perfectissimus in operis sui forma ii, 26
- Tifata** mons, (Cassipae, Capae imminens) ad quem Sylla cum C. Norbano confixit ii, 26
- Tigranes** Armeniae rex, regum maximus ii, 22 a L. Lucullo victus, *ibid.* Mithridatis gener et socinus ii, 27 ejus filius se Pompeio dedit, *ibid.* max ipse cum adulatore Pompeii, *ibid.* pecunia ingenti mulctatus et terris occupatis privatus, *ibid.* Armeniae finibus circumscriptus, *ibid.*
- Tisamenus**, Orestis filius, regnavit triennio i, 1 exclusus ab Heraclidis e Peloponneso i, 2
- Titius** (M.) a Sex. Pompeio pace Misenensi resp. restitutus ii, 77 jugulavit jussu M. Antonii Sex. Pompeium ii, 79 ob id in theatro Pompeii M. ludos edens execratus, *ibid.* Planci avunculi exemplo ab Antonio ad Octavianum transfugit ii, 82
- Togatus** (scl. comedia) Afranii excellentes ii, 9
- Tragici** Graecorum praestantissimi aetate sibi proximi i, 16 sic et Romanorum i, 17. ii, 2. 9 Tragici, qui omnia sub antiquorum hominum, quos in scenam inducunt, persona dicunt, in nomine Thesalium usurpando contra hanc consuetudinem peccarunt i, 3
- Trebonius**, C. familiarissimus Jul. Caesaris, et ab eo evectus, inter ejus percussores est ii, 56 a Dolabella in Asia fraudulenter occisus ii, 60. 87
- Tribunicia** potestas a Sylla imminuta, a Pompeio restituta ii, 20 tribuniciae potestatis (quod nomen Augustus invenit, subque eo summum imperium, idque sacrosanctum, exercuit) collega Agrippa ab Augusto assumtus ii, 96 et Tiberius ii, 99. 103
- Tribunus** plebis a collega imperio abrogatus ii, 2 (tribuni seditiosi occisi, vid. Gracchus, Apuleius, Saturninus, Drusus, Sulpicius, Clodius) Tribunicus vir de saxo Tarpeio dejectus ii, 24
- Triumphii** insignia ii, 10 triumphalia ornamenta ii, 104 (quae sunt corona laeura, statura laeura, supplicationes, scipio eburneus, toga picta, et tunica palmata)

Triumphus *Æmilii Pauli* i, 9 *Octavii et Anicii*, *ibid.* *Metelli Macedonici* i, 11 *M' Aquilii* ii, 4 *Scipionis Afr. min.* duo, *ibid.* duorum *Metellorum* uno die ii, 8 *Metelli Numidici* ii, 11 *C. Marii* ii, 12 *Metelli (Numidici Pii) et Pompeii ex Hispaniis* ii, 30 *Laculli et Metelli Cretici* ii, 34 *Minucii e Scordiscis* ii, 8 *Pompeii ex Asia per biduum* ii, 40 *Jul. Cæsaris* quinque triumphii ii, 56 *Augusti* triumphus ii, 89 *Tiberii* ii, 96. 99. 121 ejusdem septem triumphii meriti, sed non acti ii, 122 *Germanici* ii, 129
 Triumviratus *Jul. Cæsaris, Pompeii et M. Crassi* ii, 44 *Octaviani, Lepidi et Antonii* ii, 65
 Trojæ excidium, pro epocha usurpatum i, 2. 8
 Tyrii *Gades* condiderunt i, 2 *Carthaginem* ii, 15
 Tyrrhæni demigratio in Italiam i, 1

V.

Vals, *vid.* *Numonius*
Valentia, (*Hippo s. Vibo*, in *Bruttiiis*) colonia deducta i, 14
Valerius Antias, historicus i, 9
Valerius (L.) Flaccus, auctor legis de quadrante creditoribus solvendo ii, 23 consularis a *C. Flavio Fimbria* interemptus ii, 24
Varro (Atacinus, poëta, interpres Apollinii Rhodii, e Terentiiis) ii, 36
Varro, a *Bruti et Cassii* partibus, ad *Philippos* interfectus ii, 71
Varus, (M. Atilius), e *Pompeianis*, acie *Mundensi* occisus ii, 55
Varus, (Sex.) Quintilius, *(Bruti et Cassii* partibus, post aciem *Philippensem* liberto se jugulandum præbet ii, 71
Varus, P. Quintilius, (præc. fil.) Germaniæ præfectus ii, 117 ejus ingenium et mores, *ibid.* *Syriam*, cui præfuerat, exhaust, *ibid.* *Germanos* spernit, *ibid.* jure dicundo tempus terit, et *Germanos* irritat ii, 117. 118 *Segestis* fidem et *insidiarum Germanorum* indicium contemnit ii, 118 *clades exercitus ejus contumeliosa* ii, 119 se ipse transfixit, *ibid.* ejus corpus semiustum ab hostibus laceratum, *ibid.* caput ad *Maroboduum*, et ab eo ad *Augustum* missum, *sepulturaque honoratum*, *ibid.* vir bonæ voluntatis, sed nullius virtutis imperatoris ii, 120
Vatinius (P.) a M. Bruto legionibus pri-

vatus ii, 69 dux malus, *ibid.* deformis corpore et animo, *ibid.*
Veniens, Romæ recessu condita infensii, 8
Velia, (Lucaniæ) circa quam *Octaviani* classis vento lacerata ii, 79
Velleius, historicus noster, a *Decio Magio oriundo* ii, 16 ejus avus *Minatius Magius*, *ibid.* ejus avus *C. Velleius* ii, 76 ejus pater ii, 104 ejus patruus, *Capito* ii, 69 ejus frater ii, 115. 121. 124. (cf. *Magius Celer Velleianus*) tribunus militum sub *M. Vinicio* et *P. Sillio* ii, 101 deinde in agmine *C. Cæsaris*, *ibid.* et *Prolegom.* r. successor patris in præfectura militum ii, 104 *Tiberii præfectus* aut legatus per novennium, *ibid.* in *Germania*, ii, 104 107 quæstor designatus ii, 111 *Tiberio* exercitum in *Pannoniam* adducit, *ibid.* legatus *Tiberii* in bello *Dalmatico* et *Pannonico* ii, 111. 113 triumphum *Tiberii*, donis adornatus, comitatur ii, 121 ab *Augusto* et *Tiberio* ad præturam commendatus ii, 124 brevitem operis propositi declarat i, 16. ii, 29. 38. 49. 52. 55. 66. 86. 89. 96. 124 opus historicum justum promittit ii, 48. 66. 89. 99. 103. 114. 119
Velleius, (C.) avus Velleii, a *Pompeio M.* inter judices lectus, *M. Bruti et Tiberii Neronis*, præfectus fabrum, post fugam *Neronis* ab *Octavio*, gravis ananis se interimit ii, 76
Venetia ab *Asinio Pollione* in potestate *Antonii* retenta ii, 76
Ventidius (P.) inter captivos *Picentium* triumpho ductus ii, 65 prætor et consul affectus *U. c.* 711. deinde factus, *ibid.* post ipse triumphat (de *Parthis, U. c.* 718) *ibid.* *Parthos* fundit ii, 78
Venus, a qua *Jul. Cæsar* deducebat genus ii, 41
Venusia, (Apuliæ) colonia deducta i, 14
Vesta, perpetuorum ignium custos, a *Velleio* pro imperio *Rom.* implorata ii, 131
Veauvius mons, a gladiatoribus, *Spartaco* duce, petitus ii, 30
Veterani ad arma revocati contra *M. Antonium* ii, 61 contra *Pannonios* et *Dalmatas rebelles* ii, 111
Veterum ducum Rom. severitas revocata a *Domitio Calvino* ii, 78 a *Druso, Tiberii fil.* ii, 125 veterum consulum severitas adhibita a *Sentio Saturnino*, consule ii, 92

- Vibillius, centurio, ob fugam ex acie, fusti percussus ii, 78
- Vibius (C.) Postumus, consularis, Delmatis propositus, ornamenta triumphalia meruit ii, 116 (Cos. U. c. 759)
- Victoria C. Marii crudelissima ii, 23
- Sylla eadem ii, 23. 25. 28 Julii Caesaris clemens post aciem Pharsalicam ii, 53 in Africa ii, 55 Augusti ii, 86
- Viennensium seditio ii, 121
- Vindelici (ab Occidente Æni Æ.) a Tiberio et Druso victi ii, 95
- Vinicius, M., consul (U. c. 785), sub quo inchoatum bellum Pannonicum ab Agrippa ii, 96 bellum Germanicum gestum ab eo ii, 104 ob id triumphalia ornamenta cum inscriptione meruit (Hæc sunt vel arca triumphalis in Alpibus positus cum inscriptione, (Dio liii. 6) vel statua triumphalis cum titulo in Foro Augusti) ibid.
- Vinicius, P. (præced. fl.) quo consule (U. c. 755) Tiberius Rhodo reversus ii, 103
- Vinicius (M. præced. fl.) consul (U. c. 783), ad quem Velleius historicus suam conscripsit i, 13. ii, 113 annos rerum gestarum ex ejus consulatu retro numerat i, 6. 7. 8. 12. 14. 15. ii, 2. 4. 7. 10. 12. 15. 21. 27. 29. 33. 43. 65. 90. 100. 103. 128
- Virgilius, princeps carminum ii, 36
- Virithus, (Lusitanus) latronum dux, contumeliosum Romanis intulit bellum ii, 1. 90 fraude Servillii interventus ii, 1
- Visurgis, amnis, a Tiberio transitus ii, 106
- Uxorum fides in maritos proscriptos summa ii, 67
- X.
- Xerxes togatus L. Lucullus a Pompeio magno dictus est ii, 33 (Xerxes Athas, Mæcedonis montem, perfoderat)

INDEX

LATINITATIS.

Primus numerus Librum, posterior Caput indicat.

- ABDITUS** carceri (h. e. in carcerem) ii, 91
- Abfuit** Homerus longius a temporibus belli Troici i, 5 fines absent a cet. ii, 109 regio ab imperatore plurimum abest ii, 110 ab ipso periculum non abfuit ii, 79
- Abhinc** tot annos i, 6. 12. 14. 15. ii, 2. 4. 10. 12. 15. 27. 29. 38. 90. 98. 100. 128 abhinc annis xxvii. ii, 108 post conditam Urbem abhinc annis dcccxi. ii, 66
- Abolere** testamentum ii, 58
- Abscisum** caput ii, 27. 66. 119 absces vox publica Antonii accelere ii, 66
- Absumit** (scl. bello) Hispania tot duces ii, 90 acies maximam partem militum ii, 119 absunta igni ii, 130
- Abstrusa** terræ serpens (h. e. abdita sub terra) ii 129 (cf. Incendium)
- Absurdum** haud videtur regulæ propositi operis ii, 38 haud absurde (h. e. haud inficete) dixit ii, 77. 88
- Abunde** mirari i, 16. ii, 116 laudari et vituperari ii, 17 persequi ii, 108
- Abundantia** virium i, 4 (vid. Vires)
- Abuti** otio (h. e. abunde uti) ii, 106
- Acanthus** (arbor, vel Mimosa Nilotica vel Acacia vera) ii, 56
- Accedere** (addi) ii, 22. 26. 126 (ascendi) i, 8
- Accessio** dignitatis (dignitas aucta) ii 120
- Accendere** (excitare) i, 17. ii, 98 accensas dissensiones plebis (vehementes) ii, 121
- Accidere**: si quid huic acciderit (de obitu, per euphemismum) ii, 32. 98 quod accidit (h. e. casus gravis) ii, 118
- Accipere** satisfactionem ii, 29 conditionem ii, 49 vitam victor dat, victi accipiunt ii, 52 accepta est lex ii, 33 accepto centies ns. ii, 48
- Acciverat** sibi mortem ii, 38
- Acer** (vehemens) belli i, 3 acerrimus bello ii, 18 (et simpliciter) ii, 110 acer executor malorum propositorum ii, 45 acres contentiones i, 11 acre bellum ii, 69 acerrime ei suavit ii, 63 acerrimus vigore animi (ingenii vigore acute omnia perspicies) ii, 41
- Acies** restituta ii, 55 abstulit eam, ibid. absumit ii, 119 aciem dirigere (instruere adversus aliquem) ii, 112 fungi directa acie (scl. officio suo) ii, 95 (coll. ii, 47) aciem animi præstringere ii, 118
- Acquiescere** a continuatione laborum ii, 99 (quiescere)
- Acta** (instituta, constituta) ii, 44. 43 (bello acta) i, 10 actorum commen-

Delph. et Var. Clas.

Ind. Pajerc.

e

- tarii ii, 60 (h. e. chirographa rerum agendarum)
- Actio tribuni pleb. (rogatio) ii, 45 (cf. ii, 44) actiones Ciceronis in Antonium (orationes) ii, 64
- Actus incestus (Clodii incesti ad sacra Bonæ Deæ penetrantis) ii, 45 actu (h. e. inter agendum) otiosis simillimus ii, 127
- Ad sedem Opis deposita pecunia ii, 60 ad arbitrium ii, 40. 86 ad ludibrium alicujus mori ii, 71 ad ultimum ii, 21. 48
- Addicere se alicui (quasi in servitute) ii, 18 Dianæ agros (consecrare) ii, 25
- Adco non abstulisti gloriam, ut auxeris ii, 66 (pro, nedum) ii, 67
- Adese eum jusserunt censores (scl. ad iudicium) ii, 10
- Adhæret altissimis invidia i, 9 (prosequitur)
- Adjicere manum Armeniæ ii, 100 (h. e. iniecit m. invasit) adjectis consiliariis cædis (h. e. se adiungentibus) ii, 56
- Adipiæci victoriam i, 10 triumphalia ii, 116
- Adire: nomen invidiosæ fortunæ Cæsaris (tanquam hæreditatem) adiri non placebat Atiæ cet. ii, 60 hæreditatem ab eo aditam esse ii, 120 adire gentes ii, 40. 107 (Inde explicata) ii, 5
- Aditu difficillimæ gentes ii, 95
- Adjutor et minister consiliorum ii, 129. 63 operum Tiberii ii, 104 onerum principalium ii, 127 adutores partium ii, 41. 74. 76
- in Adjutorium ejus belli trahebat magnam manum ii, 112
- Admiratio transit ab re ad rem i, 18
- Admirator (h. e. amator) studiorum omnisque doctrinæ i, 13
- Admissum foret (scl. crimen) ii, 8
- Admovit mors Agrippæ propius Cæsari Neronem ii, 96
- Adolevit in tantum numerus (h. e. increvit) ii, 20 adulta viribus Delmatia (validior facta) ii, 110
- in Adoptionem dare filium i, 10. ii, 8
- Adornare triumphum ducis debuit Germania ii, 122 (cf. ii, 40) adornati præcipuis donis ii, 121 adornatus tantis virtutibus ii, 2
- Adorta vis Africi classem ii, 79
- Adventi dies discriminis ii, 85
- Adventus vigor et fulgor (h. e. advenientis cum exercitu Cæsaris) ii, 50 adventus (omnino est ducis cum exercitu infesto) ii, 24. 75. 76 (pro, accessione) ii, 77. 79
- Adversus Pompeiis partibus, Julianus fidus ii, 63 navium magnitudo celeritati non adversa (h. e. celeritatem non impediens) ii, 84 in adversis (in adversa fortuna, scl. eorum, qui bene fecerunt) beneficiorum servare memoriam ii, 63
- Adversus (erga) victos clementia ii, 56 merita Cæsaris ingratus ii, 69
- Adulterium ininitum ii, 45
- Advocare aliquid in tutelam securitatis suæ ii, 128
- Advolvi genibus alicujus ii, 80
- Ædes positæ i, 11 ædem moliri, ibid.
- Ægritudo temporis ii, 130
- Æquales ejus ætatis magis, quam operis (ætate, q. operis perfectione) i, 16 æqualis civis (scl. jure) ii, 124
- Æquare sibi aliquem per omnia ii, 127 æquari eos posse desperavimus i, 17
- Ærario conferre pecuniam i, 9 in ærarium redditus conferre ii, 39 illata pecunia ii, 40
- Æris (instrumenti ænei pulsati) sonus nocturnus in Ceresilibus sacris (nocta celebratis) i, 4
- Æstas consummavit belli effectus ii, 115
- Æstimare (conjectere) ii, 70 æstimabatur lis ejus (summa scl. omnium furtorum, quæ repetenda sunt, facta) xviii. millibus ss. ii, 8
- Æstimatio sui adversus amicos æqua ac par ii, 97 (h. e. iudicium, comparatione sui cum amicis facta, de se haud arrogans, nec iniquum erga amicos)
- Æstiva (castra) usque in Decembrem perducta ii, 105 trahere ii, 117
- Ætati (ævo) astruere aliquem i, 17 ætatis gradibus diremisti ii, 26 ætati succedere ii, 9 favore omnium ætatiæ exceptus ii, 89
- Ævum annis circumdatam i, 17 ævum (ætas, anni) mundi ii, 66 Sic: ævi scriptoris spatium ii, 89 vir animi magis, quam ævi paterni (h. e. qui patris annos non attigit) ii, 26 ævi sui spatium impendere in etc. ii, 89
- Affectere Italiani cladibus ii, 30
- Affectissimi inopia remiges ii, 84
- Affectare (appetere) Gallias ii, 39
- Afferebantur credenda i, 12 atulit hyems emolumentum ii, 114
- Affinitas contracta nuptiis ii, 44 facta ii, 65 in arctissimam affinitatem recipere ii, 100
- Affixus lateri culter ii, 14
- Agri relicti (non assignati) ii, 81 excisi ii, 115 (cf. ii, 120) agros perdere ii, 75 (cf. ii, 74)

- Agere** (agere personam alicujus) consulem ii, 92 simulum ii, 109 (cf. ii, 114. 124) agere pro tribunali ordine (h. e. jus reddere) ii, 117 de plebis commodis agere ii, 13 (cf. Actio) nihil egisti, M. Antoni, cet. (nihil profecisti) ii, 66 agendi sciens (h. e. negotiorum agendorum) ii, 88 Sic: agendi ostentatio ii, 98 acta militia ii, 129 magistratus et triumphi ii, 95. 99 acti erroribus i, 4 acta tela in aliquem ii, 80
- Aggredi** ad rempublicam ii, 33
- Agilis** vir ii, 105
- Agitata** res animo i, 16
- Agmen** flexum ad nationes ii, 40
- Agnoscere**: nihil poterat objicere adolescentibus, quod non senex agnosceret (fateretur, ut suum delictum) ii, 95 qui interfuit, agnosceret protinus (fatebitur) ii, 114
- Alas** (equitum ordines in utroque cornu legionis collocati) ii, 113. 119
- Alere**: alit simulatio ingenia i, 17 homines alentes vitia ii, 82. 102 fortunæ, in quam alebatur (educabatur) capax ii, 93
- Alienus** (opp. cognato) ii, 3. 76 externi alienique (de populis) ii, 15 Sic ii, 24 animalia separata (scilicet ab alienis (h. e. non ejusdem generis) i, 16 aliena arma (h. e. adversariorum) ii, 60 alienum arbitrium (aliorum) ii, 33 (cf. ibid.) Sic: alieno (alio) beneficio ii, 62 aliena victoria ii, 60
- Alioquin** (ad reliquam vitam quod attinet) ii, 2. 33
- Aliaque** fides (opp. nulli) ii, 67 Sic ii, 126
- Allecti** octo prætoribus duo ii, 89
- Alligare** pugionem ad femur ii, 43
- Alpea** hyeme obstructæ ii, 105
- Alterum** (novum) pæne imperio nostro ac suo quærens orbem ii, 46 imperii Rom. lumen ii, 52. 99
- Alterutri** fortunæ se parans ii, 43
- Altissime** illuminavit dies virtutem ii, 35
- Altissimis** adhæret invidia i, 9 altissimum fastigium ii, 116
- Alveus** e materia cavatus (navigium ex una arbore cavata) ii, 107
- Alumni** veluti priorum oratorum ii, 36
- Ambigitur** apud quosdam (anctores) i, 15
- Ambit** Euphrates insulam ii, 101 ædes, quæ porticibus Octaviæ ambiuntur i, 11 (cf. ii, 8)
- Ambitio** Campo summota (scilicet inhonestum studium gratiæ captandæ in honoribus petendæ. Nam Tiberius/coniitia e Campo in curiam transtulerat. Tacit. A. i, 15) ii, 126
- Ambitus** in gladios cædesque civium furens ii, 47 ambitus coercitio, ibid.
- Amicitiarum** tenax ii, 29 amicitias celebrissimas ii, 18
- Amicum** quid inter tam dissimiles esse poterat ii, 45
- Amiculo** pullo velatus ii, 80
- Amittre** filium, filios (morte) i, 10. ii, 130 legiones (bello) ii, 82 Sic ii, 21. 115 amissi P. R. imperatores ii, 90 amissa aquila ii, 97 amittre provinciam ii, 39 Sic ii, 38 sacerdotium ii, 43
- Amoenissima** porticus ii, 1
- Amor** insitus partium ii, 62 amoris incendium ii, 82
- Amoto** exercitu (remoto) ii, 110
- Amplecti** supervacua (arripere, scilicet ad enarrandum) i, 16
- Amplexibus** Tiberii circumfusus ii, 123
- Amplitudo** triumphi i, 9 (cf. ii, 89) amplitudo comitata hominem ii, 29
- Amplificat** senatus dies Catonis virtutem ii, 35
- Amplius** occc. millibus ii, 110 (omisso sequente) quam ii, 12. 15. 20. 21. 23. 47. 112. 11. 66
- An** (omissa priori interrogandi particula) ii, 48. 85. 102. 125
- Anceps** periculum (h. e. dubii eventus) ii, 2 anceps (dubia) fortuna ii, 79 tempus (periculosum) ibid. (cf. ii, 125)
- Angustus** clavus equitis R. dignitatem notat ii, 88
- Angustias** (spatium angustum) temporum i, 16
- Animadversio** dictatoria ii, 68
- Animadvertere** in quem (scilicet supplicio) ii, 35
- Animus** duplex et diversissimus in eodem homine ii, 25 intentus ac par ii, 62 iniques ii, 77 animi virilis femina i, 1 animo medius i, 9 immobilior ii, 117 exomnis ii, 127 animi atque ingenii vigor ii, 18. 41 animo (h. e. mente) vidit, ingenio complexus est ii, 66. 108 animus disciplinis exercuit i, 13 in animo moliri bellum ii, 46 animos et oculos replere ii, 100 animum (voluntatem) victorum experiri ii, 87 animus convensus ad cet. ii, 14 animus (fortior) Pompeianis reddit ii, 62 armis et animis Rom. uti ii, 119 animum et arma conferre ii, 115 animorum exercitatio ii, 110 ad excitandam animi virtutem effica-

- cissimum ludicrum certamen i, 8 belli
 metus stabilis et firmatus tantorum
 bellorum experientia animum quatit et
 terret ii, 110 simulatione contra ali-
 quem, animo pro aliquo stare ii, 48
 animis et oculis subjicere ii, 89 in-
 hærere i, 14. ii, 126
- Annona** gravis urebat ii, 77 moderatio
 ii, 126 annonæ maxima difficultas ii,
 94
- Annus** hic vidit aliquem consullem ii, 65
 anni vacaverunt munere (deducen-
 darum coloniaram) i, 14 annum xix.
 ingressus ii, 61 xviii. transgressus ii,
 7 in denos annos Archontes creati
 ceperunt i, 8 consuetudo mansit in
 lxx. annos, ibid. vixit annis xc. i, 1
 (cf. i, 6. 7. 8) post U. c. annis etc. ii,
 49. 65. 103 urbs Attica pluribus an-
 nis eloquentia, quam universa Græcia
 operibus, floruit i, 18 (Sensus: Plures
 sunt anni, quibus Athenæ eloquen-
 tia floruerunt, quam eloquentiæ opera,
 quæ u. G. protulit)
- Antecedit** potens humiliorem ii, 126
- Antiquus** (h. e. severus) vir et gravis ii,
 49 antiquissimi moris vir ii, 116 (cf.
 ii, 125. 78)
- Aperire** viam potentiæ Rom. et luxuriæ
 ii, 1 (cf. Via) conjurationem (pate-
 facere) ii, 24 limites ii, 120
- Apparatus** (supellectile ædificiorum et
 epularum) ii, 23 apparatus triumphi
 (quæ in pompa triumphi gestabantur
 imagines urbium captarum etc.) ii, 56
- Appellatio** Imperatoria ii, 125
- Appulsus** ripe ii, 107
- Apud** veteranos criminatus est Cæsarem
 (coram veteranis) ii, 74 apud opti-
 mum quemque Luculli triumphum fa-
 vorabilem fecit Pompeii invidia ii, 24
 apud aliquem epulari ii, 101 apud
 vitricum educatus (in domo v.) ii, 59
 apud sigas trepidatum est ii, 112
- Aque** salubritate medendis que corpori-
 bus nobiles ii, 25
- ab Arbitris immensus domus (haud ob-
 noxia oculis speculantium) ii, 14
- Arbitrium** (regimen) omne classici cer-
 tamini commissum alicui ii, 85 (cf.
 Committere) arbitria armorum captare
 (judicium de bello, iuste an iniuste
 suscepto, sibi arrogare) ii, 50 arbitrio
 suo sumere aliquid (quando sibi placet)
 ii, 23
- Arcere** rapinis ii, 22
- Arctatus** (angustis limitibus circumscriptus)
 ii, 86. i, 16
- Arctissima** affinitas ii, 100
- Arctum** confinium ii, 124 in arctum con-
 tracta rerum notitia i, 14
- in Arcus colorem (in arcum celestem
 versicolore) rotundatus solis orbiæ ii,
 59
- Ardor** oris (orationis vehementia) ii, 25
 ardorem animi vultu ocalisque præ-
 ferens ii, 118
- Arena** et calce perpolitus loons ii, 29
- Arguere** in aliquo regni voluntatem ii, 68
- Argumentum** (documentum) ii, 14. i, 15.
 ii, 28
- Arma** corripuit ii, 110 (h. e.) cepit ii,
 15. 16 ad arma itum est ii, 48 in
 arma processum ii, 125 arma contra
 ferre (sine acc.) ii, 28. 87 (cum acc.)
 ii, 56 inferre ii, 120 conferre ii, 114
 deponere ii, 16 tradere ii, 106 sub-
 mittere ii, 85 retinere ii, 18. 27 ar-
 mis uti ii, 114. 119 (h. e.) pugnare
 armis ii, 124 (Pro armata vi, exerci-
 tibus:) quorum arma viceramus ii, 24
 armis tueri imperium ii, 15 arma con-
 sularia ii, 68 armis quasitum præci-
 pium armis tenere ii, 57 armis peris-
 trare terram ii, 106 armis occupare
 terram ii, 110 armis tenere ripam ii,
 107 propter potentiora arma refugere,
 sua facere potentissima ii, 108 arma
 ad belli molem conferre ii, 115 armis
 habita, millia pedum (h. e. armis
 instructa et disciplinæ assueta) ii,
 110 (Pro bello, passim:) in arma in-
 stigare i, 12 in arma accensus nati-
 ones ii, 96 ad arma accensus multi-
 tudinem ii, 74 ad arma alienis armis
 compulsus ii, 59 inter arma venatus
 i, 13 armis petere ii, 68 frangi i, 12
 infringi ii, 27 opprimi ii, 23 Hispa-
 nis Romanis in armis plus esset
 roboris ii, 90 Sertorium armis extulit
 Hispania, ibid. armis patris (bello a
 patre gesto) vindicatum mare ii, 73
- Armavit** (ad bellum eduxit) nunquam
 plura quam decem millia hæc urbs
 ii, 1 senatus auctoritas Pompeium
 (bellum commisit ei gerendum) ii, 49
- Artibus** (calliditate) mortem quasivit,
 quibus ab ignavis vita quasi solet i, 2
- Ascendere** in summum i, 17 in id eve-
 ctus, super quod ascendit non potest ii,
 53 nisi in id ascendisset, e quo infra
 se videt Cæsarem ii, 76
- Aspera** (severa) censura i, 10 aspera ac
 rudia (haud perpolita opera drama-
 tica) i, 17 asperrima byem ii, 113
 asperrimum bellum ii, 106
- sine Asperitate (asvitia) senatus lectus
 ii, 89
- Asperime** in Ti. Græchi amicos survic-
 rant ii, 7

- Aspernari concordiam ii, 5
 Assentatio (assensus) ii, 128 (adulatio) ii, 102
 Asserebant (vindabant) fata reip. conditorem Rom. nominis ii, 60
 Assidua comes eminentis fortunæ invidia i, 9
 Assignanda Cypri devictæ gloria nulli ii, 38
 Assumptis præclaris visis in id bellum ii, 32
 Assurgere (evehi) in triumphum et pontificatum ii, 51
 Astruere ætati aliquem i, 17 vix quicquam ejus gloriæ astruxit illa victoria ii, 55
 Assuetus commilitio ducis ii, 29 assuetam vocare etc. ii, 33 assuetam sibi causam suscipit ii, 120
 Asylo facto inter duos lucos i, 8
 Atrox fortuna ii, 15. 16 prælium ii, 21. 55 bellum ii, 96. 98 atrocissima calamitas ii, 119 atrocissimum facinus ii, 46
 Attolli (evehi, augeri) ii, 65
 Auctor operis primus (qui primus in eo elaboravit) i, 5 singularis talium operum (h. e. artifex) i, 11 Olympiorum (conditor) i, 8 (cf. i, 14) omnis doctrinæ auctor (commendans eam exemplo suo) i, 13 celeberrimus divini humanique juris (de omni jure respondens) ii, 26 legum severianarum (inventor) i, 6. ii, 23. 83 novarum tabularum (rogans eas) ii, 68 auctores conjunctionis (principes) ii, 56 luxuriæ (monstrator exemplo suo) ii, 33 pacis (intermedius) ii, 25. 58 quo auctore id fœdus ictum erat (sponsore, et internuntio) ii, 2 auctore Cicerone ea decreta sunt (censente C.) ii, 62 in auctore satis rationis est, (in eo, qui ita fecit) tamen ratio quælibet magnum (rei pulcherrimæ) auctorem faceret ii, 32 auctor ut fieret supplicii sumendi ii, 42 (h. e. ut juberet id.)
 Auctoritas : nemo, dum vixit, auctoritate dignus (existimatio publica, celebritate) i, 18 (cf. i, 7. ii, 80) auctoritas Pompeii (scilicet ex gratia apud populum) ii, 44 auctoritas, quæ sentiebat, obtinendi (vis) ii, 125 auctoritati Bruti Cassique proximus (imperio) ii, 71. 110. 111 auctoritas minor secuta est factum (approbatio) ii, 7 publica (voluntate, jussu, scilicet senatus) ii, 62 (cf. ii, 15. 49. 68) auctoritate publica oppressi (sententia iudicii publici) ii, 91 auctoritas Catuli (sententia lata) ii, 32 auctoritate fecit Cappadociam stipendiariam (jussu principis) ii, 39 auctoritate eorum rex regebatur (nutu) ii, 54
 Auctoravit sibi mortem cet. (tanquam mercedem quæsivit) ii, 30
 Auctoramentum jugulati civis Rom. (pretium pro nece illata civi) ii, 28. 66
 Aucta quotidiano majus bellum ii, 129 viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit ii, 40
 Auctum nomen Rom. communione juris (propagatum) i, 14
 Audit pressius causas ii, 129
 Audita visis libentius laudamus ii, 92 auditu crudelior (quam auditu cognitus) ii, 25
 Aversa castrorum (latus posticum castrorum) ii, 63
 Auferre : acies eos abstulit ii, 55. 15. 71 abstulit dies illi omnes virtutes (extinxit) ii, 72
 Angere urbem (scilicet incolæ) i, 8
 Augusta Julia (h. e. Livia, propter adoptionem ii, 71 Augusta pax (quæ debetur Imperatori) ii, 126
 Avia itinerum ii, 75 aviæ solitudines ii, 55
 Avocare gentem a Romanis ii, 108 (h. e. retrahere a confinibus Rom.)
 Auspicari militiæ gradum ii, 101
 Auspicatis reip. omnibus (faustis) ii, 79
 Auspicis Pompeii, ministerio filii oppressus Mithridates (dum P. cum imperio esset) ii, 40 Cæsaris ducta auspicis infracta Gallis ii, 39 auspicis consiliisque principis (moderamine) ii, 129. 115
 Autumant quidam (dicunt) i, 6
- B.
- Barbarus sermone ii, 73 natione magis, quam ratione, barbarus ii, 108
 Bellum magni terroris ii, 129 quantæ molis, ibid. (belli moles, vid. Moles) belli sedes ii, 74 summa ii, 11 bellum confare ii, 55 in animo moliri ii, 46 bellum sepultum ii, 75. 89. 90. 129 civile resurrecturum ii, 88 discussum ii, 78 componere justis legibus et æquis conditionibus ii, 25 comprimere ii, 98. 129. patrare ii, 11. 30. 59. 79. 114. 123 bellum sustentatum ab eo ii, 104 exarsit ii, 1. 49. 75. 104 suscipere molem belli ii, 79 bellis vacare ii, 90 belli preparatio ii, 12. 26 belli fortissimus ii, 27 bella non

- causis inita ii, 3 bellum acre ii, 69
asperrimum et periculosissimum ii, 105
atrox ii, 96. 98 contumeliosum ii,
1. 90 cruentius non aliud ii, 71 im-
mensum ii, 104 ingens ac terribile ii,
55 bella (intellige, civilia) ii, 3
Bellica civitas ii, 38 bellica opera, ibid.
bellicus tumultus ii, 68
Bene, bene cœpta ii, 14 bene consulta
ii, 18
Beneficio senatus populiq̄ue Rom. ii, 38
beneficij auctores (h. e. juris civita-
tis) ii, 20 in beneficium recepti (eo-
dem sensu), ibid.
Bis excisi terrores reip. ii, 4
Bona pacis sum circumfert Augustus
terrarum orbi ii, 92
Boni (qui bene reip. consulunt vel ad-
versando plebis potentiam, optimates,
vel favendo unius imperio) ii, 2. 47.
124 a bonis descivit ii, 2 apud bonos
(h. e. æquos) candor sine mendacio
non crimini est ii, 116
Brevi interjecto spatio ii, 99
Brutiana castra ii, 72. 76. 78 Brutiana
partes ii, 74
- C.
- Cadere, citius genus humanum, quam
(Ciceronis nomen) cadet (occidet, in-
teribit) ii, 66
Calamitas exillii ii, 45
Calamitosi ii, 53
Calce et arena perpolitus locus ii, 22
Caliginem inducturus viris omnibus mag-
nitudine sua ii, 36
in Campum (intellige Martium) descen-
dere (de candidatis) ii, 92
Candidati Cæsaris (commendati a Prin-
cipe ad magistratus) ii, 124
Candor justus (sinceritas laudis debita)
ii, 116
Capax recta discendi ingenium ii, 29
fortune, in quam alebatur, capax
(par) ii, 93 capacia cujusque operis
ingenia (ad quocunq̄ue opus eden-
dum idonea) i, 16 capacissimus la-
boris et fidei ii, 127
Capere urbem belli sedem ii, 74 neque
persona umbram actus rei capit (ca-
pax est, non patitur) ii, 68 capere
terminum in concupiscenda gloria
(capacem esse modi tenendi) ii, 46
(cf. ii, 52)
Capessere reimp. (adire magistratus) ii,
94
Capso (septo sudibus facto) clausa di-
veni generis animalia i, 16
Captare arbitria armorum principalium
(h. e. arrogare sibi) ii, 69
pro Capta mediocritatis mens (pro, vi-
rium mediocrius modo) ii, 104
Caput Telesini abscisum ferri gesturique
circa Præneste Sylla jussit ii, 27.
119 erectum et ostentatum pro rostris
ii, 19 super totum orbem terra-
rum Roma extulerat caput ii, 4 de-
ciderat caput Cassii ii, 70 capiti im-
ponere insigne regium ii, 56 coro-
nam ii, 59 capiti suo illisit catenarum
seriem ii, 120 capite illiso in postea
janus carceris ii, 7 capite penas
dare ii, 4 caput imperii sui legerant
Corfinium ii, 16 capita duo (prin-
cipales) reip. inter se collisa ii, 52 (cf.
ii, 99. 101) capite detracto (h. e. duci
ablato) ii, 85 caput fluminis La-
pis ii, 105
Carceri abditus ii, 91 in carcerem per-
ductus est ii, 19
Carere suspicione ii, 45
Carminum fulgor (magnificentia animos
percellens) i, 5 mollissima dulcedo i,
7 princeps ii, 86
Carpere aliquid ii, 32
Cassiana partes ii, 74
Castigati gravi poena ii, 119
Castigatio frequens ii, 114 mitis ii,
125
Castris alicujus jungere (conferre,
opponere) ii, 51 castrorum prefectos
(penes quem cura muniendi castra,
et cujuscunq̄ue apparatus eorum) ii,
112. 119. 120 castris exere i, 9
regio tenetur ii, 51 ripam fluminis oc-
cupare ii, 107 vir nescias utilior in
castris, an melior in toga ii, 125 in
una castra contractis legionibus ii, 113
Casus transit in culpam ii, 118 dubium re-
rum humanarum casus ii, 75 casibus
varis jactati i, 2
Catenarum series ii, 120
Caterus Gracchi ii, 3
Caudam trahere ii, 83
Cavere diligentissime diem ii, 57 cavente
Tullio concordiam publicam ii, 48 ni
caveretur ii, 111
Causa (scilicet justa) ii, 3 alterius ducis
melior, alterius firmior ii, 49 causa,
non Pompeio summam imperii deta-
lerunt, ibid. causam suscipere ii, 120
causas audire (ut judicem) ii, 129
cujus turmæ causam referunt (i. e.
originem) i, 11 causa (pro gratia,
omissum) ii, 20
Cedere titulo imperii (h. e. quod attinet

- ad titulum Imperatoris, inferior esse voluit ii, 63 bene coapta male cedebant ii, 14. 18 victoriam cessere (concesserunt) ii, 85 cedendo gloriae Pompeii (indulgendo ejus gloriae studio) ii, 44
- Celebratio epuli ii, 56
- Celebris opera ii, 116 Alpes feris nationibus celebres (frequentes) ii, 90 et ii, 104 celebres porticus (frequenter) ii, 8
- Celer cogitatione ii, 73 sensu ii, 118
- Celeritas bellandi ii, 41 celeritate sua usus ii, 51
- Celsitudo corporis ii, 94
- ad Censendum revoca Rom. ex provinciis in Italiam vocaverunt (h. e. ut censerentur) ii, 15
- Censori vis alteri, alteri vita deerat ii, 95 censorem implere, ibid. censorum notae severitas ii, 10
- Censoria nota ii, 68
- Censura aspera i, 10 vivorum difficilis (dijudicatio) ii, 36
- Census senatorum implevit (h. e. rem familiarem, quae senatoribus esse debebat) ii, 129 ex censu milites libertini dati (h. e. pro numero servorum manumittendorum, quem quisque alebat) ii, 111
- Certa fides ii, 23 sedes (non vaga) ii, 33 possessio (tuta) ii, 89 certum imperium (non instabile) ii, 108 certum imperii jugum recipere ii, 88 certa parendi confessio ii, 99 (Utique de victis, quorum de fide parendi dubitandum non est)
- Certabat deformitas corporis cum turpitudine ingenii ii, 69 certant judicia civitatis cum judiciis principis in ejus aestimatione ii, 128 certare jurgius ii, 33 in qua civitate semper virtutibus certatum erat, certabatur sceleribus ii, 26
- Certamen ludicrum i, 8. ii, 123 classicum ii, 85 certaminibus (h. e. emulatione) ortum odium i, 12
- Cervicem praebere servo ii, 6 extentam liberto ii, 70 plene dare ad ictum servi ii, 69 quorum cervices sustinendo imperio sufficiant ii, 131
- Cetera sanctissimus ii, 46 quietus ii, 119 (cf. Alioquin)
- Ciere sonum i, 4 armatos ad pugnam ciens ii, 6 ciere bellum ii, 54. 75. 128
- Cimbrica militia (bellum, quale intulerunt Cimbr) ii, 120
- Cinctus multitudine ii, 14
- Cinnam partes ii, 24
- Circa (adverbialiter) ii, 81 in Accio circaque eum (circa ejus ævum) i, 17
- Circumdare caput lacerna ii, 70 opera theatro ii, 48 circumdata Numantia operibus ii, 4 circumdata ædibus porticus i, 11 circumdatum ævum annis i, 17 circumdata temporum claustris eminentia cujusque operis i, 17
- Circumferens orbi pacis sua bona ii, 92
- Circumfusus amplexibus alicujus ii, 123 circumfusa Oceano insula i, 2 pars (hostium) circumfusa legionibus ii, 112. 46
- Circumscripsit regem virgula i, 10
- Circumventus iniquitate fortunæ ii, 119
- Circumvolare (per) ordines exercitus ii, 27
- Citerius ævum (recentius) i, 17
- Civilis misericordia (civium, quam eos habere decebat in civem) ii, 7 dignitatis modus (qualis decet civem, libertati et æquabilitati non adversantem) ii, 7 (cf. ii, 7. 40. 43. 124) civilibus artibus an succerit ingenium (h. e. urbanis, reip. in pace administrandis) ii, 97 civile bellum (sociale) ii, 9
- Civis ullam conditionem accipiendam reip. (h. e. qui jure æquali cum ceteris utitur) ii, 49 nihil amplius civibus, præter tyranni petendum esse sanguinem (h. e. civilliter et æquabiliter agentibus) ii, 58 omnibus civibus Rom. in ea (Asia) necatis ii, 18
- Civitas: civitatibusque (quibus scl. Antonius ex actis Cassaris, a se corruptis, beneficia concesserat) ii, 60 civitatis jus ii, 15. 44. 118 civitatem dare i, 14. ii, 6. 14. 17. 20 sine suffragio i, 14 petere ii, 15 in civitatem recipere i, 14. ii, 16 civitate donare ii, 16
- Clades, gravibus variisque cladibus affecere Italiam ii, 30
- Claritudo familiarum (ex honoribus et triumphis) ii, 11. 17
- Clarus, quid clarum in oratoribus fuit (quinam clari fuerunt oratores) i, 16
- Classica corona ii, 81 classica expeditiones ii, 121 classicum certamen ii, 85
- Classis vexata est tempestate ii, 79 quæ Oceani sinus circumnavigaverat, flumine Albi subvecta ii, 106 classem Africanus laceravit ac distulit ii, 79 classis cursus directus i, 4 regimen ii, 85 Antonianæ in ore atque oculis ii, 84 pri-

- vata et tumultuaria contracta ii, 62
speciosissima fabricata ii, 79 classibus
explicitis, ibid. productis (in aciem)
ii, 86
- Claustra Peloponnesi (urbs munita, in
aditu P.) i, 3 temporum arctissima,
angustis i, 17
- Clausus Janus ii, 28 clausa muris Athe-
nensium ingenia (extra Athenas non
deprehenas) i, 18
- Clavo angusto contentas ii, 86 (a.
equestri dignitate)
- Clementia Caesaris adversus victos (in-
dulgentia) ii, 55. 87. 88. i, 12
clementiam praestiterat ii, 87 (mitis
animus) ii, 69
- Clientella paternis refertus ager (clien-
tibus) ii, 29
- Coalescentes pacis condiciones (de qui-
bus conveniebat) ii, 48 coalescentibus
reip. membris (ad concordiam rede-
untibus) ii, 90
- Caelestis anima (divinae originis) ii, 123
animus Augusti sprexit humana con-
silia (excelsus) ii, 60 caeleste os Ci-
ceronis (divinum eximium) ii, 64.
66 (cf. ii, 24. 94. 104)
- Caelo reddere animam ii, 123 caelo red-
ditus ii, 124
- Coma excipere ii, 77 dare comam, ibid.
Compta bene ii, 14 unde caeperunt ex-
empla (scl. exire, prodi) ii, 3 ut compta
cura ii, 45
- Coercere non parentem (cogere) ii, 50
obedientes (et rebellantes milites) co-
ercuit (ad ordinem scl.) ii, 125
- Coercitione (prohibendo) mollire dissen-
siones ii, 121 (cf. ii, 47)
- Coruleatus (curuleo colore obductus)
Glaucum saltat Phaeus ii, 83
- Cogere (vi extorquere) ii, 81 xxiv. mil-
libus juvenum coaetus ii, 34
- Cogitata optime (consilia) ii, 13
- Cogitationem disiecit (deliberationem)
i, 10 consilium ii, 17. 73. 41
- Cognomen virtute partum vindicavit i,
13 cognomen meruit ii, 5 ex victoria
inditum ii, 10 meritum virtute indit-
um ii, 11 consecutus ii, 15
- Cognominem patriae suae Salamina con-
stituit i, 1
- Cohaerens male concordia (constans
male) ii, 47
- Colere veterani in formam justae exerci-
tus ii, 61 cum duo inter se imperiorum
et hominum coirent capita (ad collo-
quium) ii, 101
- Collegium (consortio) consulatur ii, 8
(cf. ii, 99. 100) tribuniciae potestatis
ii, 90
- Colligi hoc potest i, 2. ii, 7 ex qua
lenitate decem colligi potest ii, 86 col-
lecto favore populi (conciato) ii, 91
- Collis inter se capita reip. (commissa in
praelium) ii, 63
- per Colloquia repulsus (per intervencias,
ultra citroque missos, teste Appiano)
ii, 63
- Colonias posuit ii, 15 coloniarum sec-
tores i, 14 (cf. Ind. Rer.)
- Colonia occupare urbem i, 4. 14 coloni
nominati ii, 74
- Comes fugae ii, 63 (cf. ii, 76) militiae ii,
59. 118 eminentis fortunae comes in-
vidia i, 9 magnae fortunae comes
adulatio ii, 102 pugnantis militiae
comes (qui adest ei) ii, 85 comitem
sui laudem Ciceronis trahet man-
dus (aequabit laus Cic. mundi amos)
ii, 66
- Comitari triumphum ii, 121 (cf. ii, 67)
dignitas et constantia (cum) ad alti-
mum vite comitata est dicam ii, 29
fortuna comitata est ii, 55. 69
- Comitia gladiis et caede discutere ii, 12
comitiorum (magistratum cremado-
rum) ordinatio (nova forma), quam
manu sua scriptam D. Augustus reli-
querat (Scilicet Imperator comitales
designabat, reliquos magistratus sena-
torum suffragiis electos, deinde popu-
lus in comitiis probabat) ii, 124
- Commeatum ab socero—acquiescendi a
continuazione laborum petit ii, 90
- Commemorant de ea regione i, 3
- Commendare nomen suum perpetuas
memoriae ii, 4 commendare candida-
tum ii, 124 forma, qua hoc commen-
datur status (gratus et amabilis reddi-
tur) ii, 29
- Commentarii corrupti (vid. Acta) ii, 60
- Commercium epistolarum ii, 65
- Commilitio parentis associatus ii, 29
- Committionem belli habiturus ii, 59
- Committere se fidei i, 9 fuga fortuna-
que ii, 72 in petitione consulatus suf-
fragiis P. R. ii, 49 potestati alicujus
ii, 37 ut belli summa committeretur
sibi (mandaretur) ii, 11 Sic: com-
missus exercitus ii, 97. 73 commissa
magistratibus respubica i, 9 certis
imperia eorum commissa arbitrio ii,
63 commissus ostra dextrum—cer-
taminis arbitrium—regimen classis ii,
85 commissa proscriptio sanguine tri-
buni (coepa) ii, 64 Sic: praetium

- commissum ii, 31
 Commodare morituro manum ii, 70
 Commotus orbis (turbatus) ii, 124
 Communio juris i, 14
 Commutatio status publici ii, 35
 Compages corporis (commissura, structura) ii, 127
 Comparare (æquiparare) ii, 78. 92
 Comparisonem ante actorum amplitudine vicit Paulli triumphus (ante actos, qui comparari poterant) i, 9 usque in Græcorum ingeniorum comparisonem evecti (ut comparari queant G. ingenia) ii, 9
 Conspicuit armis furorem Saturnini etc. ii, 12
 Complecti aliquem obsidione munimentisque (cingere) ii, 51 complecti decreto (comprehendere, qd. cf.) ii, 121 ingenio ii, 60 complexus animo vim regiam (meditatus) ii, 108 materno genere illustres familias (secum conjunctas habebat) ii, 127
 Componere (cf. Bellum) componere tempora Iliaca (de poetis) i, 3. 5 domum (construere) ii, 14 composita pax ii, 76 compositis rebus transmarinis (pacatis) ii, 24
 Compos victorias i, 10. ii, 96
 Comprehendere : comprehensa omnia sunt senatus decretis ii, 62
 Comptimers (cf. Bellum) compressa theatralis seditio ii, 126
 Comprobatam est decreto patrum ii, 58. 62
 Conandi sceleris consilia ii, 35
 Conata obire ii, 35 alicujus destituere ii, 42
 Concidit Carthago (deleta est) i, 13 urbs (infracta est) i, 7
 Conciens Italise frequentiam (ad motus) ii, 3 ad arma eos, qui cet. ii, 74
 Concipi voto ii, 89 concepit esse homines cet. (scl. animo) ii, 117 concepta spes ii, 67. 103 spe conceptum ii, 106
 Concluserit se loco cet. ii, 22
 Concordia reipublicæ constat ii, 62 concordia male cohærens ii, 47
 Concurre cum aliquo ii, 25 (scl.) acie (ut) ii, 70 concurrentem mutuis ictibus cum cet. ii, 27
 Concurus civitatis ii, 103
 Concussit graviter viram fortuna ii, 79 (cf. ii, 90) concusserat provincias magnis momentis (perturbabat) ii, 78 (cf. i, 3. ii, 2) concussio hostium vires (fractæ) ii, 121
 Condere insulam (colonos eo deducere, κτίζειν νῆσον) i, 2
 Conditio mortalis perfecta et patura et industria quantas recipit virtutes ii, 2 pro, homine omnino. Sic, ii, 104 conditio temporum i, 18 conditionem ullam civis accipiendam (pactionem) ii, 49 (cf. ii, 3. 109) condiciones pacis postulare, recipere ii, 48 conditio- num jacta mentio (pacis) ii, 65 (cf. ii, 7. 25. 50)
 Conditor (restaurator) conservatorque Rom. nominis ii, 60
 Conducere tabulas ac statuas in Italiam portandas (certa mercede in se recipere etc.) i, 13
 Conferre stipendium ii, 39 quo facto non minus ab Antonio in Pollionem—collatum esse (scl. beneficii) ii, 76. 26 iracundiam in corpus mortui contulit (convertit) ii, 21 (cf. ii, 115) contulit hyems emolumentum patris belli (attulit) ii, 114 conferens arma juvenatus (scl. tradenda), ibid. collata veste (tanquam in stipem) ii, 19 victoriæ testimonium in cognomen filii contulit (transulit) ii, 116
 Confessio certa parendi (seu) imperii (est populorum prorsus domitorum) ii, 39. 90 (cf. Liv. iii, 28)
 in Confesso fuit ii, 85
 Conficere exercitum immanem ii, 51 Dolobellam confecerat (interfecerat) ii, 69
 Confinio juncta Italia Delmatie ii, 110 in arcto salutis exitique esse confinio (dicuntur, quibus utrumque pariter imminet) ii, 124
 Confirmare acta (rata habere) ii, 44 vacillantium gentium animos (scl. in fide) ii, 120
 Conflaverat exercitum ii, 74 conflata insidiis mors (parata) ii, 4
 Confluebant proscripti ad eum ii, 72 (cf. ii, 25. 55. 80)
 Confundendi (h. e. perturbandi rerum statum) omnia cupiditas ii, 125
 Confusio populi (perturbatio) ii, 124
 Conglariis popululum honoravit ii, 129 (h. e. largitionibus frumenti, olei, vini)
 Congregari in unum corpus ii, 16 congregans se similitudo in studium par i, 17
 Congruerunt ingenia in idem arctati temporis spatium (una inciderunt) i, 16
 Conjungens consultis facta (consulta statim exsequens) ii, 79

- Conjunctio (conjectio)** ii, 58
Conquirendus in bello est miles i, 15 (quasi per conquistores)
Conscientia (recte factorum) ii, 14. 115.
 62 conscientia (prave factorum) ii, 38
 omnium flagitiorum merus ii, 91
Conscii facinoris ii, 91
Consensescere (consuui in otio) ii, 102
Consentaneus vita ac morte (vivendi et moriendi ratione sibi constans) ii, 63
Consentiens sibi difficile (vacillans, fluctuans) ii, 63
Consequi honores ii, 116 jus equestris gradus ii, 118 meritum cognomen ii, 15 facti acria eum poena consecuta est (assecuta) ii, 23 consecutus Salustium Livius (scl. tanquam exemplum) ii, 26 (cf. i, 17)
Consiliarii cædis J. Cæsaris (conscii) ii, 56
Consilium (voluntas) ii, 8. 125 Patres inquit habuit consilii publici (consensum de rep. consultantium) i, 8 consilium (consultum) sequi ii, 44. 72 (cf. ii, 76. 102. 181) fide melior, quam consilio (consultis) prudentior ii, 50 consiliorum socia i, 1 vis ii, 129 consilia (scl. suadentis) obstant fata ii, 118 (cf. ii, 57. 118) consilii dux (prudentia) ii, 18
Consistere nusquam patitur festinatio, morari i, 16 (cf. ii, 41)
Consors (communis, nondum diviso, patrimonio utens) i, 19 vitiorum fratris ii, 74
Consortio tribunicis potestatis ii, 99. 103
 in **Conspectum urbis Romæ venire** ii, 111 a conspectu (scl. speculantium) libera domus ii, 14
Conspicata (urbs) Hannibalis castra ii, 27
Conspicere (perspicere) ii, 25. 38 conspici (conspicuum esse, opp. latere) ii, 91
Conspicua in multis rebus virtus ii, 35
Constantia Romana i, 10 constantia fortis, Pompeii (forma permanens per omnem statem) ii, 29 pugnandi constantia uravit ii, 85
Constat reip. concordia (constans est, stabilis) ii. 62 constans (dependens) principatus ex voluntate parentum ii, 108
Constitueret urbem i, 1. 4 constituit reliquias piratarum—in certa sede ii, 33 cujuscumque fortunam mutare constituit fatorem vis (decrevit, destinavit) ii, 57 (cf. ii, 118. 108) (dignitatis auctor fuit) alterius dignitatem constituit ii, 120 et modus culpæ ex pecunie modo constitueretur (æstimaretur) ii, 22 ut jugulati civis Rom. constitueretur auctoramentum (proponeretur) ii, 26 postquam prima Olympias constituta erat i, 8 constitutum rerum naturæ corpus (conditum) ii, 66 triumvir reip. constitutendæ (ordinandæ) ii, 88
Constituto (ex composito) ii, 110
Consularis vindicta (h. e. v. pro imperio consulis) ii, 92 in consulare fastigium proventus ii, 69 consularem prætextam jungens prætoris ii, 66 (cf. Jungere)
Consulatus neque petitus honeste ab his, neque probabiliter gestus ii, 46 delatus Pompeio soli ii, 47 datus ei velut præmium meritorum ii, 12 ei abrogatus est ii, 20 consulatus collegium ii, 6 vim exercuit in cet. ii, 47 consulatu se abdicaverat ii, 23 consulatus ejus multiplicati ii, 12 ad multiplices consulatus evehi ii, 127 in consulatus provehere ii, 128
Consulem sibi substituturus (Cæsar designaverat) ii, 58 præcipuum egit ii, 92 in Consultando (in consiliis capiendis) temerarius ii, 24
Consultum ante conscientiam, quam famæ (ratio habita est) ii, 115
Consummare (perficere) ii, 116. 89. 117
Consumserunt illæ provincie Scipionem (absumerunt bello) ii, 90 consumtus acie ii, 52
Contemplatus exercitus frequentiam suam (ponderans) ii, 81
Contendit non ultra (scl. contra) ii, 32
Contentiones acree innocentesque pro rep. cum inimicis (litigationes) i, 11 (cf. ii, 43)
Contentus semetipso, duce partium (sibimetipso confusus) ii, 72
Contigit sors Tyrrenum (obtiguit) i, 1
Continere aliquem (scl. in custodia) ii, 129 in summa pace et quiete continuit Hispanias ii, 125 continens Corinthus claustra Peloponnesi (constituens) i, 3 continens sylvæ ii, 109 cupiditas militum non continentium protinus quæ adjicerent (scl. se, non se compecentium) ii, 104
Continuavit alterum tribunatum (continuo post primum gessit) ii, 6 (cf. ii, 80) continuandi consulatus spe (post breve annorum intervallum iterum gerendi) ii, 21 (cf. Cn. Pompeius) con-

- tianatis honoribus ii, 12 (cf. Apuleius Saturninus et Servilius Glaucia)—populus continuat alicui praeturae (scl. statim post aedilitatem confert) ii, 91
 Continuum biennium ii, 16 per continuos xx. annos ii, 48, 104 continuas actiones (brevi se excipientes et perpetui argumenti) ii, 64
 Contraxit exercitum (comparavit) ii, 20 (cf. ii, 27, 79 contractus piratarum reliquiae (collectae) ii, 82 (cf. ii, 113) contractus emtionibus complures domus ii, 81 contracta nuptiis affinitas ii, 44 (cf. ii, 65) rixa ii, 47 contractum hoc facinore odium ii, 79 contraxisse hoc sibi videbatur Cicero ii, 45 rei in unum contracta species (cf. Species) i, 14 notitia in factum contracta, ibid.
 Contribuerunt ut novi cives in octo tribus (et quidem novas, conscriberentur) ii, 20
 Contumelia ut saepe inferretur imperio Rom. (scl. ex cladiibus acceptis) ii, 90 (cf. ii, 4) cum gravibus in Romanos contumeliis (scl. ex legatis a Corinthiis violatis) i, 12
 Contumeliosum bellum ii, 1. 90 (cf. Contumelia)
 Convenientissimus disciplinae auctor (scl. legibus Lycurgi) i, 6
 Convenit (fas est) i, 3
 Convento prius Tl. Nerone ii, 161
 Conversa civitas a negotiis in otium (deflexit) ii, 1 (cf. ii, 14, 112)
 Conversatio hominum ii, 102
 in Convictibus (convivis) ii, 33 (cf. Tacit. A. ii, 27)
 Copiam facientes pugnandi (occasionem dantes) ii, 112 (cf. ii, 119) inopia copiarum (frumenti) ii, 111
 Copulatum sibi hunc quastorem habuit ii, 12
 Cornu dextrum, laevum navium ii, 85
 Corona murali, obsidionali donatus (Haec quidem ex herba loci obeseesi nexa et liberatori militum R. ab obsidione data; illa pinnis murorum ornata, et ei, qui prius hostium membra escenderat, donata) i, 12 coronae classicae insigne, quo nemo usquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa meruit ii, 81 (Haec cor. cl. alia esse videtur, quam vulgaris navalis, eaque rostrata, cum duci classium ante data non fuerit)
 Corpus: nusquam erat Pompeius (scl. oeciae) corpore; adhuc ubique nomi-
 ne ii, 54 in unum corpus (gregem) congregantur i, 16 corpus rerum naturae (complexus, universum) ii, 66
 Correcta accipitis fortuna temporis virtute (in melius restituta) ii, 79
 Corruptit aeternam vis ocellis: oest. (irrita facit) ii, 57. 118. 52 ne oellum corrumperet militem (scl. ad lasciviam) ii, 78
 Creare: in consulatum creatus est ii, 4
 Credere: credenda afferebantur (credibilia) i, 12 templi se religioni credit (tatum se fore templo speravit) i, 9 (cf. ii, 102)
 Creceit odium cet. ii, 60 amoris inordinium et vitiorum magnitudo ii, 82 (cf. ii, 112) exercitus ii, 25 multitudo ii, 20 classis et fama ii, 79 urbs i, 7
 Crocota aerea ii, 82 (cf. Indi Rer.)
 Cruentius non aliud bellum casde clarissimorum virorum ii, 71 cruentissimus Romano nomini dies ii, 52 (de acie Pharsal.)
 Cultus (vestitus) i, 2. ii, 40. 107 cultus triumphii (apparatus) ii, 120
 Cum (sequente tum, cum subjunctivo) ii, 18. 48. 92
 Cuniculi, miro opere fabricati, in diversas agrorum partes ferunt ii, 27
 Cura sera, verum ut caput, intentata ii, 45 cura frugum etc. (scl. parcendi frugibus) ii, 25 cura ducis (providentia) ii, 106. 114 cura (imperii et rei publicae) ii, 123 cura ac fides (in provincia administranda) ii, 125 cura belli ii, 97 non sine cura (h. e. diligenter) dicendus ii, 18
 Curru Urbem inductus est ii, 90 curru Urbem ingredi ii, 122 (triumphare)
 Cursus classis directus i, 4 (cf. ii, 19) curru (scl. citato) ii, 70 (cf. ii, 1)
 Custodia libera (laxior, eorum, qui de-jussori cuidam observandi in dextram dati sunt) i, 11 (cf. ii, 86) ritos patrii diligentior (observatio) i, 4 orbis terrarum custodia (tutela adversus hostes) ii, 100 (cf. ii, 72) custodiis Urbis praepositus ii, 98 corpus suum custodia munivit ii, 109 (h. e. satellitibus)
 Custodiebant eam oculis ii, 41 ut per municipia custodirentur conjurati ii, 35 (cf. Custodia libera)
 Custos et vindex imperii ii, 104 custos securitatis urbanae (h. e. praefectus Urbis) ii, 98 (cf. ii, 88) custos perpetui ignis Vestae ii, 121

D.

- Damnavit reum invidia facti et Pompeii voluntas** ii, 47
- Dammum imperatoris (scl. casi in acie) ii, 46 amissi militis ii, 116 (cf. ii, 96)**
- Crassi in Parthis (clades) ii, 110**
- dammum civium (pestilentia perditorum) ii, 21 civium, urbium damna (calamitates ex ruina per motum terræ: cf. Tiberius)**
- Dare militem libertianum ii, 111 dato adjutore operis (adjuncto) ii, 96**
- De industria i, 2**
- Debere plus Cæsarem patri, quam se amici ultioni (Cæsaris potius esse, ulcisci patrem, quam suum, ulcisci amicum) ii, 65 quam vivo iracundiam debuerat, in corpus mortui contulit (h. e. in vivum conferre debuerat) ii, 21 (cf. ii, 86) incrementa sibi debuit (sibi meruit) ii, 84 triumphus debitus ii, 121 (meritus)**
- Decedere (mori) i, 11. ii, 14. 21. 23 etc.**
- Decretum patrum (Vid. Comprehendere, Comprobare, Complecti). decreta (consulta) ii, 110 (cf. ii, 118)**
- Decreverat senatus provincias Bruto Cassioque ii, 73 (cf. ii, 44. 46. 60. 62) decrevit sibi provincias (decerni sibi machinatus est) ii, 60 (cf. ii, 48) omnia honorifice a senatu in Cæsarem—decreta sunt ii, 62 solita armis decerni (dirimi) ii, 118**
- Decertare prelio ii, 12**
- Declaravit Syria, pecunis quam non contemtor (probavit) ii, 117**
- Decus proæ eloquentiæ perfectum (venustas) i, 17 decus (honor) ii, 13 (coll. ii, 26) decori publico convenientior (dignitati) i, 13**
- Deducere ad turpissima fœdera (compulit, adegit) ii, 1**
- Deesse: ne quid usquam malis publicis deesset (ut malorum p. abunde esset) ii, 26 (cf. ii, 102) ne quid honori deesset (ut honori aliquid daretur) ii, 82 ut, cui modo ad victoriam terra defuerat, (reliqua non erat) deesset ad sepulturam ii, 53 (cf. ii, 27) gratia non defuit Planco ad impetrandum (gratia valuit, ut impetraret) ii, 67**
- Deferre: detulit turmam statuarum equestrium ex Macedonia i, 11 magnitudinem illibatam detulisset ad inferos ii, 48 deferre ad aliquem (mandare) potentiam ii, 29 honorem ii, 18 imperium unî viro ii, 31. 49. 54 consulum ii, 47. 89**
- Deficere (destituere, privare) ii, 116. 120. 127 (cf. Paucitas)**
- Deflectere se exercitumque huc atque illuc, (convertere se ad partes eas) unde spes major affulsisset potentiae ii, 31**
- Defluentia Socratico ore philosophorum ingenia (e disciplina Socratis exarsita, eaque formata) i, 16**
- Degere vitam ii, 3**
- Deinde (post) ii, 23**
- Delegata cura belli Druso ii, 97**
- Delere copias i, 9**
- Demerendis hominibus genitus (ad obligandos sibi homines, bene merendo, a natura formatus) ii, 102**
- Denique (ut paucis dicam) ii, 2. 6. 47. 118**
- Denotari non poterat facies (nocitari) ii, 70**
- Denuntiare (graviter admonere) ii, 55. 66. 80 Inde Denuntiatio explicanda ii, 70**
- Deponere arma (discedere a bello) ii, 16 imperium ii, 31. 33 odium i, 12 depositum HS. septies millicies ad eadem Opes ii, 60**
- Deportabantur pecuniæ ex provinciis Romam ab questoribus ii, 62**
- Deprecari pro se ii, 86**
- Deprehensa est vanitas ejus in eo (detecta) ii, 60**
- Depudet eum ii, 73**
- Descendere montem ii, 25 in Campam (de candidatis, qui adsunt comitiis) ii, 92 descendendo ad inferiora hyberna ii, 120**
- Desaciscit a disciplina exercitus (aberrat) ii, 81 (cf. ii, 1) deservit a bonis (deservit partes honorum) ii, 2**
- Descripta publicis literis pecunia (designata) ii, 37 descripto in omnes recessus maris præsidio navium (dispertito) ii, 82**
- Deserere: desertus ac proditus ab exercitu suo ii, 26 (cf. ii, 64. 80. 119) deserta vetus disciplina (abjecta) ii, 1**
- Desertor (scl. dux) exercitus sui ii, 85 desertores (aciei) ibid.**
- Deses et luxuriosus ii, 105**
- Desidia crimina (mollitiæ et luxuriam) ii, 87**
- Designati magistratus (in annum proximum creati) ii, 12. 111. 35**
- Desperatione (pugnantium) quæsitæ spes ii, 5**

- Despicere ne quis posset in domum (introspicere) ii, 14
- Despondente Nerone ei Liviam (tanquam pater filiam sponsione addicente) ii, 79. 94. 66
- Destinare (decernere) ii, 110. 82 destinari praeioribus mihi fratrique contigit (designari ad praeturam) ii, 124 (cf. i, 12) ei parti, in quam a fortuna vocaretur (destinare se) ii, 86 destinati tanto discrimini duces (scl. a fato) ii, 47
- Destituere conata alicujus (desse conatis) ii, 42 (cf. ñ, 69) destitutus omni spe (privatus) i, 9 (cf. ii, 120. 129)
- Destruendi ejus locus defuisset fortunae (perdendi, opprimendi) ii, 48 non Deterrita proposito perseverantia ducis ii, 6
- Detracto etiam capite (amisso per fugam duce) duravit militibus pugnandi constantia ii, 85
- Detrimentum exercitus (clades) ii, 97
- Deus: ad Deos excesserat Hercules i, 2 transgressus ad Deos Augustus ii, 75 parentem fecit Deum (consecravit) ii, 126 verecunde cum Deis queri, (incusare Deos) ii, 130
- Dextra atque intima Ponti (littus orientale Ponti Euxini) ii, 40 cum ad dextram sedium suarum Pannoniam haberet Maroboduus (Orientem versus) ii, 109
- Dicere: nihil in vita nisi laudandum aut fecit, aut dixit, ac sensit i, 13 neque dicendi, neque faciendi ullum nosse modum (h. e. nullius rei) ii, 45 dici potest, eum autem cet. ii, 24 non sine cura dicendus (describendus) ii, 18 (cf. Narrare)
- Dictatoris usus ii, 28
- Dictatoria animadversio (pro, potestate et arbitrio dictatoris infligenda) ii, 68
- Dictaturam, quam pertinaciter ei deferrebat populus, tam constanter repulit ii, 89
- Dies senatus (quo in senatu aliquid actum est) ii, 36 adesse Romanis ultimum diem (exitum) ii, 27 quid ille dies (victoriae) terrarum orbi praestiterit ii, 86 in diem auxerat favorem populi ii, 91 in dies ii, 26. 30. 52 etc. intra quinque consummati tanti operis dies (operi perficiendo destinatus) ii, 117
- Differentia saeculorum (intervallum a. longe distantium) i, 5
- Differre: majorem partem classis vis Africi distulit (disjecit) ii, 79
- Difficultas annonae (caritas) ii, 94 itinerum ii, 54. 113 locorum (asperitas) ii, 115 (cf. ii, 116. 96) omnibus difficultatibus intolerabilibus, inexasperabilibus, superatis ii, 120
- Diffusa in Orientis Occidentisque tractas Pax Augusta (propagata) ii, 126 provinciae diffusae (late patentis) ii, 90 bellum late diffusum ii, 82
- Digestio annorum (numeratio, computus) ii, 53
- Dignatio (existimatio) ii, 52. 59. 69
- Dignus furore exitus (quem meruerat furore suo) ii, 112 (cf. ii, 91) dignior homine, quam exemplo, injuria (quam ut exemplo postea foret) ii, 20 fides in Rom. facit eas urbes dignissimas sua nobilitate et amoenitate (ne nobilitate et agris amonissimis privarentur) i, 4 (cf. Domicilium) dignissimus vetustate familiae suae (magnum decus familiae suae vetustas) ii, 120 digne desistere (pro merito) ii, 67 (cf. ii, 89)
- Dignitas spoliata, quam tueri non poterat (scl. IIIviri) ii, 80 cum dignitatis servandae dedisset fidem (scl. Sex. Pompeio: cf. ii, 77) ii, 87 ad dignitatis jus restituti proscriptorum liberi (honorum capessendorum) ii, 43 dignitati patriaeque restituta est (scl. ex honoribus) ii, 45 (cf. ii, 130. 29) ne potentia novorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret (scl. ex jure suffragiorum) ii, 20 dignitas patriae (ex administratione reip. per optimates) ii, 29 dignitas (dictatoris) ii, 68 neque honestam paupertatem pateretur dignitate destituti (scl. senatoria, quae e censu emergit) ii, 129
- Dijudicatus ferro discordiae civium (diremte) ii, 3
- extra Dilaciones positus* (alienus a dilatione negotiorum) ii, 79
- Diligens Sparta disciplinae Lycurgi (studiose observans) i, 6 (cf. i, 4) diligentissimus (vigilantissimus) securitatis urbanae custos ii, 98
- Dilucide in Annalibus suis retulit ii, 16
- Dimicare in mortem ii, 86
- Dimittere exercitum (in partes diversas) ii, 113 miles dimittendus (scl. in colonias dispergendus) i, 15 in omnes partes dimittere ii, 52 (cf. ii, 70) cum M. Piso Anniam (uxorem) dimisisset ii, 41 inviolatum dimisit ii, 74 (cf. ii, 25. 50)
- Dirigentibus aciem (adversus hostem) ii, 112. 47. 96 direxit cursum in Africam ii, 19 (cf. i, 4) fugam ad ejuam

- arbitrium ii, 86 facta ad consilium dirigebant (dimittebantur) ii, 8 (cf. ii, 90)
- Dirimente omnia fortuna inter duces (tollente) ii, 47 diremī gradibus status (divisi, distantes) ii, 86 (cf. i, 14)
- Diram exemplum (exerandum) ii, 119 dira omnia ii, 46 (execrationes)
- Diruta Carthago i, 12
- Discingi (exuere se veste) ii, 41
- Disciplina convenientissimae auctor (morum civitatis) i, 6 (cf. ii, 110) insignis disciplina novitas (moris) ii, 116 disciplina (militaris) ii, 100, 110, 114, 78 animus disciplinae exercuit, (litera et artibus) i, 13, ii, 59 celestium praeceptorum disciplinae innuitas (institutione) ii, 94
- Discordante a se fortuna (sibi non constante, a solito favore alicujus recedente) ii, 58
- Discordiae civium, antea conditionibus sanari solite, ferro dijudicatae ii, 3
- Discrepans verum res opinionibus auctorum (discrepanter tradita) i, 7
- Discrimen (periculum) ii, 2, 27, 82 ante discrimen ultimum (ultima decertatio) ii, 84 (cf. ii, 47, 85, 86)
- Discussit conditiones pacis (disjecit, disruptit) ii, 48 gladiis et caede comitia discutientes (disturbantes) ii, 12 discussa seditio exercitus (sedata) ii, 81 (cf. ii, 75)
- Disjecit cogitationem regiam Rom. constantia (dissipavit, finivit) i, 10
- Dispersi exercitus in multis aliis regionibus (passim locati) ii, 21
- Disponit exercitus ii, 120 dispositi in id milites ii, 27 qua prudentia hyberna disposita ii, 111
- Dispunxit intervalla negotiorum otio (distinguit otio interponendo) i, 13
- Dissensiones plebis (tumultus) ii, 121 (cf. ii, 2)
- Dissidendo in consilio Caesari (dissentiendo) ii, 90
- Dissimilem fortunam sum indutus habitum (discrepantem a f.) ii, 41 dissimillima vita sua potentia (abhorrens a moribus) ii, 80
- Dissimulare (ejus est, qui indulgenter delicta se scire dissimulat) ii, 114 ex male dissimulato (non satis dissimulante, occulte) ii, 100
- Distinguere volumen non inutili rerum notitia (variare) i, 14 distinctus ab Homeri aetate Hesiodus (diremtus) i, 7 (cf. ii, 80)
- Distractus tempore a duce suo Nestore (disjectus) i, 1 distractissimus mole tantorum morum (avocatus ad diversa negotia) ii, 114
- Distributurum se eos in tribubus omnibus ii, 20 (cf. Contribuere)
- Ditioni ejus se regnumque permisit (potestati) ii, 37
- Divina: quis non diversa praesentibus, contrariaque expectatis aut speret cet. ii, 75 hinc duplicis ac diversissimi animi ii, 26 ex diverso hinc status Romani, illinc Parthorum exercitus ii, 101
- Divina temporibus (diversa) i, 14 (cf. i, 16, ii, 95, 110)
- Docti ab hoste microni (admoniti: cf. Ingenium) ii, 10
- Domestica res (ad Italiam pertinens) i, 7 ubi, quod alienum esset, vicisset, quod erat domesticum, superavit (hostes in Italia) ii, 24 neque domestici sanguinis (gentis) gloriae quicquam subtraham ii, 16
- Domi duos minores natu (filios) praetextatos domi habuit (in adoptionem non dedit) i, 10 violator domus ejus (gentis, et quidem filiae) ii, 100
- Domicilio digressissimo animus inclusus (corpore conveniente animo) ii, 69
- Dominante in Italia Cinae (impegium pro ludibrio exercente) ii, 23
- Dominatio ii, 60, 61 dominationis vim ii, 68
- Domini (possessoribus) spes certa patrimonii refulsit ii, 103 (cf. ii, 89)
- Donare bona civis R. qui auferret, (scl. percussori ejus) ii, 22 ego (miles) in Germania a te (imperatore) donatus sum (scl. praemis virtutis) ii, 104 (cf. i, 12, ii, 115, 121)
- Dotes belli ac togae, ingenique ac studiorum (virtutes ad belli et pacis artes, vel insitus, vel studio parvae) i, 12 in dotem invitamentamque sceleris (doni loco, quo sibi aliorum necem emerent) ii, 67
- Dubius: dubis in rebus (in ancipiti periculo) ii, 112 dubiam spem armorum tentare (incerti eventus) ii, 71 dubia fide (incerta) i, 9, ii, 63 dubiam mediisque se partibus praestitit (suspensum) ii, 21 (fluctuantem)
- Dubitans, quanti se venderet (deliberans secum) ii, 51
- Ducere (ducem esse) ii, 125 per quam eo ductus erat, ut cet. (adductus) ii, 102 vix quicquam in Syllae operibus clarius duxerit ii, 24 (cf. i, 17, ii, 49, 130)

Ductu auspiciisque ejus ii, 39
 Dulcedo mollissima carminum i, 7 et
 suavitas morum ii, 97
 Dulces Latini leporis factis i, 17
 Dum (pro dummodo) ii, 62
 Duplex et diversissimus in eodem homine
 animus ii, 25
 Duplicaverat ejus vires adventu suo ii,
 77
 Durabat exercitum expeditionibus (edu-
 rabat, firmabat) ii, 78
 Duumvir (magistratus summus colonia-
 rum et municipiorum) ii, 19
 Dux consilii, miles manu ii, 18 dux
 partium ii, 72. 55 duces recuperandi
 imperii fuere (ductores) i, 2 (cf. i, 4)
 Dynastæ (reguli Asiæ) ii, 51

E.

Eproscriptis, M. Perpenna ii, 80 e præ-
 fectis castrorum—L. Eggius ii, 119
 Equandone ii, 14
 Editio aedilitatis munere ii, 98 editis
 haud incruentis certaminibus (patri-
 tis preliis) ii, 21 editis magnis spe-
 ciosisque rebus ii, 76
 Efferre ad principale fastigium (evehere)
 ii, 128 (cf. ii, 37. 40. 131) Hispania
 Sertorium armis extulit (auxit viribus)
 ii, 90
 Effecit magnum modum legionum ii, 78
 (cf. ii, 51)
 Effectus belli (quæ bello effecta sunt) ii,
 115
 Effosum lumen alterum imperii ii, 52
 Effudit vocem ii, 14 magna vis Græcæ
 juventutis in Asiam se effudit (ingenti
 numero immigravit) i, 4 effuderat se
 in Macedoniam (ingenti exercitu inva-
 serat) ii, 110 (cf. ii, 12) obviam
 effusa civitate, maxima frequentia ex
 Urbe occurrente ii, 45 (cf. ii, 112)
 Effusissimas munificentia (profusissimas
 largitionibus) ii, 41 effusissimus maris
 Adriatici sinus (latissime patens) ii,
 43 (cf. ii, 90)
 Egnet minus stylo, quo notiora sunt ii,
 43
 Egredi in ripam (æve) ii, 107 (cf. ii,
 45) fortunam hominis egressus (super-
 ior homine fortuna, qua usus est) ii,
 49
 Elianguescere (macerari) ii, 111
 Electionem (ducis idoneæ) cum fortuna
 non daret ii, 72
 Elegans liberalium studiorum sector cet.
 (h. e. cum delectu et sensu pulchri) i,

13 neque elegantius disparavit inter-
 valla negotiorum otio, ibid.
 Elisarum faucium notæ (constrictarum)
 ii, 4
 Eloquatur quis horum amorum opera ii,
 126 (diserte enarrabit)
 Eloquentia princeps (oratorum) ii, 22
 Eloquio Curioni simillimus (eloquentia)
 ii, 68
 Elucet (patet) ii, 123. 94
 Emerere (tanquam meritum impetrare)
 ii, 66 emeritus triumphus ii, 47
 Emergere e terra foramine cuniculorum
 ii, 27 in fastigium (ex humili condi-
 tione ad summam vires opesque perva-
 nire) ii, 65
 Emicana multo igne incendium ii, 125
 qua cor emicat ii, 70 (palpat)
 Eminet (admodum conspicua est) ii,
 122 (cf. i, 17. ii, 26. 130) qui emine-
 bat (præstantissimus erat) ii, 108 (cf.
 i, 17. ii, 36. 40. 49. 107. 124. 127
 emiciens dicta res (speciosa) ii, 114
 emiciens fastigium (summum) ii, 109
 (cf. i, 9)
 Emissa veluti oraculo vox i, 10
 Emisarii factionis suæ ii, 18
 Emolumentum (profectus) i, 17 (cf. i,
 16) emolumentum victoriæ fecere
 astiva (effectum habere victoriæ) ii,
 105 (cf. ii, 114)
 Enervatus amore animus ii, 86
 Enumeratio ingeniorum (recensus) ii, 36
 Eo (omissum post quo) ii, 43
 Eoque (pro itaque) ii, 67. 127
 Epistolæ (pro epistola) redduntur ii, 42
 (cf. ii, 117) epistolarum commercia ii,
 65
 Epuli celebratio ii, 56
 Equestris gradus jus (dignitatis eque-
 stris) ii, 118 equestris statua ii, 61 i,
 11
 Equite spoliatus pedes (equitatu) ii, 119
 Eripuit Asiam Antiocho ii, 38 (cf. ii,
 37)
 Errois maximæ res (circa quam maxime
 erratur) i, 7
 Erudire liberalibus disciplinis indolem
 juvenis ii, 59
 Eruit funditus Corinthum i, 13. ii, 38
 (cf. ii, 27)
 Erumpere (ex loco obsessio) ii, 27. 47.
 111 erupit oratio ac vis forensis cet.
 (emicit, se patefecit) i, 17 (cf. ii,
 60. 62. 93. 100) impunitas gladiatorum
 in ultimum (erupit ac processit) ii,
 125 erumpens animo ac pectore in-
 dignatio (expromens sese) ii, 66 (cf.
 ii, 19)

- arbitrium ii, 86 facta ad con-
- signabant (discretiebantur) ii
- ii, 80)
- Dirimente omnia fortuna int
- (tollente) ii, 47 diremti grac
- us (divisi, distantes) ii, 86
- Dirum exemplum (execrandu
- dira omnia ii, 46 (execrati-
- Diruta Carthago i, 12
- Discingi (exnere se veste) ii,
- Disciplinam convenientissimam
- rum civitatis) i, 6 (cf. ii,
- nite disciplinam novitas
- 118 disciplina (militaris)
- 114. 78 animum discip
- (literis et artibus) i, 13.
- tiam praeceptorum discip
- tas (institutione) ii, 94
- Discordante a se fortuna
- stante, a solito favore
- dente) ii, 53
- Discordiae civium, ante:
- sanari solite, ferro dij
- Discrepanans multum res
- torum (discrepanter t-
- Discrimen (periculum)
- discrimen ultimum (v-
- ii, 84 (cf. ii, 47. 86
- Discussit condiciones
- diarupit) ii, 48 glia
- tia discutientes (c-
- discussa seditione ex
- 81 (cf. ii, 75)
- Disjecit cogitatione
- stantia (dissipavit)
- Dispersi exercitus i
- bus (paesim loca
- Disponit exercitus
- milites ii, 27 q
- disposita ii, 111
- Dispunxit inter
- (distingxit otio i
- Dissensiones ple
- (cf. ii, 2)
- Disidendo in c
- tiendo) ii, 80
- Dissimilem forti
- (discrepanter
- vita sua poter
- ii, 80
- Disimulare (c
- delicta se sc
- male disim
- lanter, occu
- Distinguere v
- notitia (vau
- Homeri etc
- 7 (cf. ii, 3)
- Distractus te

Faint, mostly illegible handwritten text or notes, possibly bleed-through from the reverse side of the page. Some fragments are visible, such as "disciplinam", "exercitus", and "discrepanans".

unctis exercitibus ii,
 periculis, animum dis-
 t) i, 13 bello nostros
 erunt Hispania (fati-
 (cf. ii, 84). inimicitias
 aliquo) ii, 45 in eum
 im consulatus exercuit
 n ambitus (adhibuit) ii,

entes eorum vires (infre-
 1 exhaustus bello exer-
 tus) ii, 21
 as exacte (scl. ut persol-
 , 111 histrioni exacto
 sibilato) ii, 28
 s ii, 45 exilii (scl. relega-
 ome) ii, 100
 vivus exierat (fuga evase-

l quid de illo Sylla (judi-
 i, 27 (cf. ii, 31. i, 18)

clades ii, 112 fames, ibid.

orelii ii, 21 exitiabiles homi-

2 leges ii, 18

iritus ii, 22 tempestas ii, 72

2 mortisque (de violento mor-
 re) ii, 7 (cf. ii, 53. 87). partium

i, 72 dignum suo furore habuit

(Agrippa Postum. deportatus)

quod (fortuna) se in eum ser-

exitam (scl. Caesarem de vic-
 vita desperantem) ii, 55

maturius (quam expectaba-

128

ones classica peditumque ii,

ativa ii, 114

a belli (muniorum belli) ii,

bellorum (ex bellis gestis parta)

119 virtutis (specimina) ii,

experimentis testatum est

128

documentis experientia) ii, 116

neri Neronem mole belli statuit

explorare vires ejus) ii, 95. 128 ex-

neri animum victorum (tentare) ii,

71). fortuna virtusque ex-

parte in Africa (probata) ii, 4

partibus numerus amplius occc. milli-

bus (conficiebat plus quam etc.) ii,

110 explevit censum senatorum (lar-

giendo supplevit) ii, 129 expleto la-

bore ii, 25 (sustentato)

Explicatio utriusque partis classibus (in

aciam) ii, 79

Explorantissima, antequam dimicaretur,

partium Julianarum victoria (certissi-
 ma) ii, 84

Exponere pecuniam (in terra e
 ii, 45 (cf. ii, 24. 79). exposui
 data (explicavit) i, 10 (cf. :
 119)

Expressa similitudine figurarum
 ere, eaque manifesta) i, 11

Expromens ejulatus indignation
 19 (prodens)

Expugnabatur pecunie cupiditat
 cebatur, inferior erat) ii, 33

Exsolvere penas male consultor
 88

Exsomnia ii, 88 animo ii, 127

Extinguitur Pompeius (occiditur)
 Extitit victor Hercules i, 8 novar
 bularum auctor ii, 68

Exules fecit ii, 19

Exultatio salutationis (inter as
 dum) ii, 104

Extentata cervix ii, 70 extentum vit
 tium i, 11

Externi alienique (barbari) ii, 15
 nus metus (ab hoste extra I
 h. e. bellum cum tali) ii, 24

Extorsit confessionem parenti ii, 1
 torserat legiones ii, 69 (cf. M
 tus)

Extraordinaria imperia (legitimu
 dum excedentia) ii, 30 Sic: e
 dinaria ii, 31

Extremo loco natus ii, 11

Extarbavit Urbe Marium (expulit
 rum vi et turba) ii, 19

Exuere castris i, 9 exercitu ii, :
 navibus ii, 79

F.

Fabricata classis ii, 79 fabricat
 opere cuniculi ii, 27

Fabrurum praefectus (h. e. eorum
 arma, machinas, et alia bello ut
 bricabant) ii, 76

Facere (opp. dicere, vid. Dicere)
 endo recte facere docet (h. e.
 plo) ii, 126 multa fecit Ar
 (deliquit) ii, 83 hoc tempus m
 militem Tiberii ii, 104 finitum
 juris fecit ii, 69

Facetiae Latini leporis (sales et a
 elegantiae Latine jocandi, com
 Lat. designant) i, 17

Facilius qui sufficiat negotio (lub
 ii, 98

Facillimus in accipienda satisfi
 (non admodum morosus) ii, 29

Facimoris praecleari auctor ii, 120

- Esse (existere) i, 13**
Et (in transitu) i, 4. 12-ii, 4. 5. 32. 33. 39. 86 (pro et quidem) ii, 55. 60
Evagandi sibi viam fecerunt exempla (a recta via scl.) ii, 3
Evasuri mox tanti viri documentum (futuri) ii, 42. 94
Evexerat eum amicitia Principis usque in tertium consulatum ii, 90 evehi ad consulatus, triumphos, sacerdotia ii, 127 in summum fastigium ii, 30. 53. 56. 116 ingenia evecta usque in Græcorum comparationem (profecta ad eam perfectionem, ut comparari queant cet.) ii, 9 animo supra humanam et naturam et fidem evectus (nimo excelsiori, quam natura h. fert, et credibile est) ii, 41 evecta super humanam fidem magnificentia (que superat) ii, 130
Eventum collegæ ex sua fortuna æstimans (fortunam) ii, 70
Eversi funditus ii, 115 (deleti hostes)
Evocavit Rhascupolim (scl. e regno Romanam ad iudicium) ii, 129 evocatus (veteranorum ullus, ad militiam revocatus) ii, 70
Ex equestri ordine consul creatus (cum adhuc eques esset) ii, 30. 76 ex eo magistratu in nullam provinciam se itarum (post e. m.) ii, 31 (cf. ii, 33. 59. 78) ex proprio usu agere (pro commodo suo) ii, 21 ex provocatione hostem interemit (a quo provocatus erat) i, 12 ex persona poetæ dixerunt i, 3 ex censu (pro c.) ii, 111 ex diverso, hinc, illinc ii, 101 ex insperato ii, 112 ex longinquo ii, 43
Exaggeravit juventam ejus honoribus (cumulavit) ii, 129
Exardescere: exarsit bellum ii, 1. 49. 75. 104 exarserunt initia civilis belli ii, 48
Exarmati (debilitati bello) ii, 17
Excedere: excedendum sibi natura sua (exaudam sibi.) ii, 68 excessit priores (superavit) i, 9 (cf. ii, 51. 56) modum laborum periculorumque (supergressus est) ii, 122 (cf. i, 16. ii, 66) excessit in hoc ira principis (processit) ii, 68
Excellentes triumphi i, 11
Excelissimus (eminentissimus) ii, 22. 101. 114 excelissimæ victoriæ ii, 90
Excelissimæ floruit (eximie) i, 6
Excensus Hannibalis ex Italia i, 15
Excidere urbem i, 12. ii, 6
Excidium urbium ii, 4 gentium plurimum ii, 98 excidium partibus suis auctoravit ii, 30
Excipere: exceptit victorem gravius bellum (statim ei suscipiendum erat) ii, 55 bellum ab Asculanis ortum, a Marsis exceptum ii, 15
Excisa gens ii, 12 urbs ii, 4 Germania (pervastata) ii, 123 sylvæ excisa ii, 27. 109 agri ii, 115
Excitare seditionem ii, 20 bellum ii, 15. 54 ignis vim odoris excitat (suscitat, auget) ii, 22 excitare virtutem i, 8
Excivit veteranos (evocavit ad militiam) ii, 61 excita sedibus gens (evocata) ii, 108
Exclusi paternis opibus liberi (depala) ii, 28 exclusi ab Heraclidis Orestis liberi (scl. patria) i, 8
Executor malorum propositorum accensurus ii, 45
Exemplum clementiæ Caesaris Julii Antonius (documentum) ii, 100 exemplum decreti Atheniensium celeberrimi relatum a Cicerone (quod exemplum est decretum) ii, 58 (cf. ii, 28) exempli Syllani malum proscriptio (cujus exemplum dederat S.) ii, 66 ejusdem exempli tribunatum ingressus (ejusdem formæ, cujus exemplum a fratre acceperat) ii, 6 exempli auctor ii, 78 exempli sui (moris, qui exemplo erat) tenax ii, 84 exemplo inutili (scl. præbito) ii, 47 res exemplo perniciosa (scl. inde capiendo) ii, 125 homine, quam exemplo, dignior fuit hæc injuria ii, 20 (cf. Dignus) exemplo nocere ii, 31. 114 exempla non consistunt tibi, unde cøperunt; sed, quamlibet in tenuerit recepta tramitem, latissime evagandi sibi viam faciunt (exempla sumta fines excedunt primi exempli dati) ii, 3 (cf. Recipere) in omnia virtutum exempla genitus (ut omnium virtutum exemplum sit) ii, 116
Exercitatio animorum (cultus ingenii) ii, 110 (cf. Exercit) exercitationes navales ii, 79 (navium regundarum)
Exercitia perpetua (armorum scl.) ii, 109
Exercitus disciplina, manu, experientia bellorum princeps ii, 119 exercitus obtinebant Africam ii, 55 firmum contraxit exercitum ii, 29 facere exercitum (conficere) ii, 109 (cf. ii, 51) in formam exercitus cohere ii, 61 novi exercitus vires reparaverat ii, 37 exercitum occupare ii, 24. 62 exercitus providentiæ ducis rectus est

- tentrione (circumscribitur tanquam finibus) ii, 126
- Finis imperii terminatus ii, 37 finem Italiae terminant Alpium juga ii, 109 finem hunc vite habuit (exitum) ii, 14 de fine nec quicquam recusans (morte) ii, 123 Creta libertatis fine mulctata (libertate ademta) ii, 38 sine fine respectans (sine cessatione) ii, 107 si eundem vincendi finem habuisset (si victoriam obitu suo terminasset) ii, 27 in fine est bellum (paene finitum est) ii, 33
- Firmare urbem novam (viribus adversus hostes) i, 8 ad firmanda pace, quam bello subegerat (scl. in fide, ordinandis civitatis pacis artibus) ii, 123
- Firmus propositi (constans) ii, 63 exercitus (robustus) ii, 29 (cf. ii, 84) firmior causa (valentior) ii, 49
- Flagravit pectus ejus incendio (graviter commotum indignatione et dolore) ii, 130
- Flos statis commendatus forma excellenti ii, 29
- Floruit excelssissime Sparta i, 6 urbium, imperiorum, gentium fortuna (viguit) ii, 11 urbs Attica annis eloquentis i, 18 florens favore publico (eminens, pollens) ii, 92 florentissimas ingenio ii, 2
- Fluens mollitias (diffluens, solutus) i, 6 (cf. ii, 88). fluens respublica (dilatens) ii, 16
- Fœda dictu tempestas (cum tædio enarranda) ii, 109
- Fœdus turpe Q. Pompeii, turpiusque Mancini senatus rescidit ii, 90
- Foret (esset) i, 6. 9. ii, 8, et passim
- Forma excellens ii, 29. 41 eminens ii, 75 forma, quam mente, melior ii, 88 formam propositi operis excedere (modum, fines) i, 16. ii, 66 (cf. ii, 49. 96). operis suscepti forma (genus) ii, 36 proposita universa principatus Tiberii forma (specie, imagine) ii, 129 (cf. ii, 89). exercitu ad Rom. disciplinæ formam redacto (rationem) ii, 109 in formam justî exercitus cohere (modum) ii, 61
- Formula provinciæ (continetur, in legum, magistratum, juris et tributorum impositorum modo) ii, 28
- Fortis manu ii, 118 animi bellique fortissimus ii, 27 forti Mithridatem pepulerat prælio ii, 24
- Fortuita mors (fatalis) ii, 102 (cf. ii, 4). fortuitus principatus (casu partus) ii, 108
- Fortuna (tanquam Dea, res humanas moderans) a se discordans ii, 63 indulgens salutem ii, 117 (cf. ii, 121. 80). quos aut priorior Fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit ii, 69. 55 a fortuna desertus ii, 80 quantum in omni re fortuna posset ii, 116 fortunæ vis, ibid. rumpit, interdum moratur proposita hominum ii, 110 destruit aliquem ii, 48 hunc exitum M. Bruti partium esse voluit ii, 72 ejus factum ulta est ii, 119 extulit hujus viri fastigium tantis auctibus ii, 40. 37 inter duces, quos fortuna periculo subdlexerat ii, 72 spem subdlexerat ii, 103 non dabat electionem, sed ostendebat per fugium ii, 72 comites aggregat ii, 53 fortuna increpita a Cæsare ii, 55.—(conditio, status publicus, isque felix) urbium, imperiorum, gentium fortunam florere, senescere, interire ii, 11 atrox Italicorum ii, 15—(item anceps) in quem statum pervenerit f. publica ii, 86.—(status hominis) fortunam, nonanimum, mutavit captivus ii, 82.—(isque summo loco nati) fortunæ suæ magnitudinem peccandi licentia metiebatur ii, 100 (cf. ii, 102. 41) (conditio principia) f. in quam alebatur, capax ii, 93.—(status felix) cujus fortunam mutare constituit faturum vis ii, 57. 118 fortunam hominis egressus ii, 40 fortuna partium ii, 56. 64.—(calamitas) fortuna hujus temporis ii, 67 fortuna (hominis) mutat fidem (beneficiis obstrictorum) ii, 53.—(casus, eventus) fortunæ alterutri se parat ii, 43. 55. 72 varia, dubia, ancipiti fortuna bellum gestum ii, 1. 79.—(isque gravis) fortunæ iniquitas ii, 119 (cf. ii, 79). atrox belli ii, 16 ex sua fortuna eventum collegæ satimans ii, 70 eum abstulit ii, 71.—(felix eventus operum susceptorum) fortuna uti ii, 13 fortuna sua uti (eventu tali semper contingente) ii, 51. 74 (cf. ii, 55). adjutores ad gubernandam fortunam suam (ad moderandum eventum f. operum suorum) ii, 127 fortunam semper in potestate habuit (eventum rerum suarum ex se et virtute sua moderatus est, in se reposuit) ii, 35
- Fortunatissimo decertare prælio ii, 12
- Forum : revocata in forum fides ii, 126 (cf. Fides)
- Frangeret ne potentia eorum (novorum civium) et multitudo veterum civium dignitatem (imminueret) ii, 20

Furtiva corporis pulchritudo (h. c. furtivitas) ii, 98
Furtive tentationis (negare laudem) ii, 32, 76 (cf. ii, 12, 93)
Furtive descriptio specie amicis et pacis ii, 69, 92 fraude tentato exercita ii, 107
Furtive crederi i, 17, ii, 114 frequentate numero gentes ii, 95 (cf. ii, 98, 113) - frequentationem initium calumniam esse secretitatem (ambrosianum) ii, 115
Furtivum ingenio numerus ii, 14, 28, 41
Furtive actum i, 11 cum Germanis in fronte abduxit a Septentrione ii, 100
Furtivum ii, 3 (cf. ii, 23)
Furtive amicitias principis ii, 116
Furtive sternitace compulsi i, 1
Furtive spectacula recreari ii, 104
Furtivorum rei inopia ii, 94
Furtivum spe continendi consulatum incipiens ii, 31 frustratum esse visum solum intellexit ii, 43 frustratis contentibus ii, 87
Fuga turpi et auda ii, 61 præcipiti fuga sapere se ad aliquem ii, 85 turpis ex acie deserentium docem in prælio ii, 75 fugam se commisit ii, 72 fugam dixit ii, 85 fugam suam vocabat virtuosam (receptam e terra hostili) ii, 83
Fugacissimi militis functus officio imperator ii, 86
Fugare ac fundere ii, 46
Fugitivos (servos) in numerum sui exercitus recipiens ii, 73 fugitivi e ludo gladiatorio ii, 80
Fulgebat ripa armata hostium juventute ii, 107
Fulgens militum agmen ii, 106 fulgentissimus juvenis (eminentissimus) ii, 71 (cf. ii, 39) - fulgentissimo ore laqueabat Antonium (eloquentiæ ardore) ii, 64
Fulgor carminum (vis in animum) i, 5 ne fulgor suus obstaret juvenum in illis (eminentia) ii, 4, 99 fulgore Cæsaris occupatus exercitus (vi terrorem injiciente) ii, 50
Fundere ac fugare hostem i, 9, ii, 12, etc.
Funditus tollere i, 12 eruere urbem i, 13 eversi Delmata ii, 115 (extirpati poësis)
Fundere auctoramentum (funestum, pro iurare s. cæde alicujus promissum) ii, 98

Fungi numero militum equitumque (defungi officio dandi militum) ii, 15 functus officio ii, 85 ministerium ii, 116 functi triumphis et amplissimi honoribus ii, 89 (cf. ii, 15, 104) functi feliciter urbium oppugnationibus, nec non directa acie (officio belli administrandi) ii, 95 functi morte ii, 69 functus mortali statione ii, 181 Furius juvenis (insensit) ii, 107 furende in caedes civium ambita ii, 47. — (servire) ii, 66 intra se furens hostis (pre fure) ii, 111
Fusus idem, qui fratrem, C. Gracchum, occupavit (insensit) ii, 6 (cf. ii, 69, 80) - fuser armorum sopitus (bellorum servitium) ii, 80 furorem Glauco et Saturni (credibus in commissa servitium) occupavit ii, 12
Furtive expeditiones (occulte) ii, 31
Furto cretus pontifex (fraude et artibus) ii, 63
Fusti percussit centurionem ii, 78 (scilicet ut post se militem solum fustibus, sustulit, noceret)

G.

Generosissimus (ingenue) simplicitatis vir ii, 126
Genitale solum (patria, mater coloniarum) ii, 15
Genitus (cf. Demerendis, Exemplum, Natus)
Genus : gentes locis tutissimæ, aditu difficillimæ, numero frequentes, feritate truces ii, 95 (cf. Feras et Ferox) - gentes penetrata ii, 5 gentis clarioris, quam animi ii, 90 vir animo, quam gente, nobilior ii, 112
Gentilitius tumultus ii, 119
Genus (populi) mendacium natum ii, 118 genus (ortum) deducens ab cet. ii, 41 (cf. ii, 108, 118) - familia materno genere (stirpe) clarissima ii, 127, i, 6
Gerens nihil muliebri præter corpus (habens) ii, 74 quicquid sincera fide gereretur (ageretur) ii, 23 quanti voluminis opera geasimus ii, 106 prospere rem gessit ii, 102
Gestari ferrique caput abiecit iussit ii, 27
Gestierunt adipisci (vehementissime cupierunt) ii, 7
Gladiator, quam senatori, propior (homo ingenii ferocis et servilis, morumque incultorum) ii, 91

- Gladiatorius ludus (quo aluntur et armis exercentur gladiatores) ii, 30
- Gladio se transfixit ii, 63. 76 in gladium incubuit ii, 70 gladiis confossus est ii, 22. gladii (pro cædibus) ii, 3. 22 (cf. ii, 47. 12). gladiis domari (armorum vi) ii, 117 (cf. ii, 125)
- Globus conjurationis (caterva conjuratorum) ii, 58
- Gloria consulatus (ex consulatu) ii, 12. 47 (cf. ii, 30). consulum veterum (laudabiliter eorum facta) ii, 92 (cf. ii, 26. 16). virtute merens semper, quam captans gloriam ii, 129
- Gradus militiae ii, 101 equestris (dignitas) ii, 118 nemo e nobis, gradumve nostrum aut præcedentibus aut sequentibus (muneri militaris inferioris aut superioris) ii, 114 (cf. ii, 101). gradibus ætatis diremti (singulis ætatibus sese expicientibus distincti) ii, 36 non gradu, sed præcipiti cursu (non gradatim) ii, 1
- Grammatici (interpretes scriptorum veterum) i, 17
- Gratia æquitate superatur (æquum esse plus valet, quam gratiosum esse) ii, 126 quis ullam calamitosis debere putat gratiam (grates) ii, 53 gratiam plenam reddere ii, 16
- Gravis et antiquus vir (severus) ii, 49. 88 gravissimum exemplum ii, 78 ætate et corpore ii, 76 vulnere ii, 55 amona ii, 77 inopia ii, 51 bellum i, 2. ii, 55 clades ii, 30. 79 graves inimicitias ii, 45 gravissima valetudo ii, 48
- Gravitas iudicii accessit (severitas) ii, 126 (cf. ii, 129). prisca gravitas ii, 116. 86 cum gravitate pollicens (sine facilitate obsequendi) ii, 125
- Gubernaculo (regimini) non habilis exercitus ii, 113
- Gubernare fortunam suam ii, 127 (cf. Fortuna)
- Gurges pronus (fluvijs rapidus) i, 16
- H.**
- Habere annos ii, 41 exitum ii, 112 majorem senatu animum pro rep. habuit (gessit) ii, 61. 102 habebant animos extra moenia, corpora intra muros (obediens voluntate dediti) ii, 23 cui id solum visum rationem habere, quod haberet justitiam (rationi consentaneum esse, quod justum esset) ii, 35 rationem habere senatum P. R.
- Cæsaris in consulatu petendo (nomen C. inter candidatorum numerum recipere) ii, 30. 62 adventus ejus belli metum habuit (attulit) ii, 76 gratia habuit Pompeium impunitum (efficit, ne puniretur) ii, 1 ut tunc habebatur (credebatur) ii, 48 id unum habeo dixisse ii, 124 majori, quam quod habebati, (scilicet in manibus) operi præparabat exercitum ii, 109
- Habilis gubernaculo exercitus (qui tractari, regi potest) ii, 113 peditum militia armis (in armis) habilia ii, 110 corpus minus habile (agile) ii, 102
- Habitare tanti (ædes tam exiguo pretio conductas) ii, 10
- Habitus civitatis (species civium lugentium) ii, 99 fortunam dissimilis (vestitus) ii, 41 (cf. ii, 16)
- Hæreditarium odium (hæreditate a patre traditum) i, 1
- Hannibal odio in Romanos (hostis odio immortalis ævisissimus) ii, 18
- Hæstus viribus (exhaustus) ii, 111
- Hederis redimitus ii, 82
- Hercules (pro mehercule) ii, 52. 110
- Hic: in hoc ii, 41 (cf. In his, ad remotius—illis, ad propius vocabulum relata ii, 92). hic (pro, nunc vivens) i, 13. ii, 10. 43. etc.
- Hilaris (promptus ad jocandum) ii, 105
- Hirtus atque horridus (incultus et agrestibus moribus) ii, 11
- Hispaniensis natus (in Hispania, sed non ex indigenis natus) ii, 51
- Hispanus natus (origine et natione H.) ii, 51
- Hodieque (nostra adeo ætate) i, 4. 11. ii, 8. 25. etc.
- Hominum (h. e. nationum) capita ii, 101
- Honesta paupertas (senatorum, vicio non contracta) ii, 129
- non Honestè petitus consulatus (scilicet armorum vi) ii, 46 (cf. Invictus, et Cn. Pompeius)
- Honorem ei, ut superiori, habuit (officium et observantiam præstitit) ii, 101 honor (triumphi) ii, 122 (imperii et potestatis proconsularis) ii, 121 amplissimis honoribus triumphans Cæsar eum donavit (militaribus præmiis) ii, 115 servatus regi honor imperii (nomen et dignitas regia) ii, 37 (consulatus) honorem adeptus est i, 11 petendorum honorum (magistratum) jure prohiberi ii, 28 raro invidetur eorum honoribus, (magistratibus et imperiis, iisque extraordinariis) quorum vis non

- timetur ii, 31 honor dignis paratissimus (magistratus d. patent) ii, 126
- Honoravit sacerdotio, prætura, consulatione, provinciis ii, 100 ornamentis triumphalibus ii, 112 equestri status ii, 61 nomine a se devictæ gentis i, 13 corpora sepultura honorata ii, 62. 119 corpus Augusti humanis honoribus, (exequiis) nomen divinis honoratum (consecratum et religionibus cultum) ii, 124 felicitatem diei Sylla ludorum Circensium honoravit memoria ii, 27 populum congiariis honoravit ii, 129 honorantur recta (magistratus) ii, 126 minus honoratus ii, 88
- Honorate Maroboduum continet (regio culta) ii, 129
- Honoratori parere maluit (Cato prætorius Scipioni consulari) ii, 54 honoratissimo inter iudices loco lectus (primo loco) ii, 76 (cf. ii, 69)
- Horridus atque hirtus ii, 11 (cf. Hirtus)
- Hostis judicatus ii, 64. 66 (h. e. bello prosequendus)
- Hostilis ripa (hostium) ii, 101 feritas ii, 119
- Humanarum rerum dubii casus ii, 75 humana consilia (animi humilis et pavidi) ii, 60
- Humanitate singularis res (beneficentia) ii, 114 gravitatem temperans (comitate scl.) ii, 116
- Humilis (humili loco natus) ii, 126 summa potius, quam humilia, sequi ii, 60 (cf. Humana consilia). speciosis invidens, ut pareret humillimis (hominibus servilis conditionis) ii, 73 humilimus assentator (abjectissimus) ii, 83
- Hyberna locaverat ii, 105 præparaverat ii, 110 disposita ii, 111
- Hyeme (nivibus) obstructis Alpibus ii, 105
- I.
- Jacta mentio conditionum ii, 65
- Jactati tum variis casibus, tum sævitia maris (circumacti) i, 2
- Jactura hominum succurrit (rei familiari incendio perditæ) ii, 130
- Idem: diligentissimum atque eundem (pariter ac) lenissimum securitatis urbanæ custodem habemus ii, 98 (cf. ii, 99. 112)
- Ignavum stipendium conferunt (tanquam ignavi, rebellare non audentes) ii, 30
- Ignis vivus devoratus (favilla ardens) ii, 88 igni illato (carbonibus ill.) ii, 22 ignium perpetuorum custos Vesta ii, 131 igne plurimo emicans incendium (seditio magna iræ vehementia erumpens) ii, 125
- Ignobiles insule i, 4
- Ignominia dediti imperatoris (imperatori, dedendo ipsum, illata) ii, 90
- Ignoscere sibi omnia ii, 30
- Illibata magnitudo (non deminuta, integra) ii, 48
- Illiciendæ inescandæque multitudinis causa ii, 13 illicti ad ornandam Urbem principes viri (inducti, persuasi) ii 89. 76
- Illisit capiti suo catenas ii, 120 illiso capite in postem ii, 7
- Illuminavit (claras fecit) os Pindari Thebas i, 18 horum fidem illorum perfidia (illustriorem reddidit) ii, 16 (cf. ii, 35). Cicero natura rerum corpus eloquentia (luculenter exposuit) ii, 66
- Illustravit una ætas tragedias, comediam (perfectas et illustres protulit) i, 16 illustratus bello Italico ii, 17
- Illustris familia (rebus gestis clara) ii, 117 illustres locos obtinuerunt: i, 4
- Illuxit (tanquam sol exoricens) clarissimum Homeri ingenium i, 5
- Imaginem antennarum præbuerunt arbore (speciem) ii, 45 tribunitiis potestatis sine re Sylla reliquerat (manem quidem) ii, 30 imago principatus ejus (adumbratio) ii, 89 tanta patris imagine (decore, splendore) non obscuratur ejus memoria ii, 27 (cf. ii, 116)
- Imbecillitatis motus (morbi) ii, 123
- Imbecillus (ægrotans) ii, 114
- Imbellis manus (bello non assueta) i, 8
- Imbutus rudimentis militiæ (instructus prima militia arte militari) ii, 129 imbutæ consulis sanguine militia manus (tinctæ) ii, 20
- Imitari: non imitanda reliquere (imitabilia) i, 16
- Immanis (ingens numero) ii, 12. 59. 51. 46 immanis dissensio (atrox) ii, 2
- Sic: i, 11. ii, 88. (permagnus) immanis victoria ii, 105. 46. 69. i, 12. ii, 38
- Immatura morte finivit (æstate ad moriendum intempestiva) ii, 3
- Immature præreptus ii, 116 (scl. morte)
- Immemor tanti parentis ac viri ii, 100 (nil curans eos)
- Immensus (innumerus) ii, 14. 110. 120
- Immensa corporibus juvenus (corpore

- rum proceritate) ii, 106 immensum bellum ii, 104 (ingens)
- Imminere terribilis Italiae videbatur (promptus esse ad invadendam Ital.) ii, 18 bellum Italiae imminens (paratum) ii, 96 proscriptio (futura) ii, 19
- Immixtus castris hostium (ingressus castra h.) i, 2
- Immobilis corpore et animo (torpens, quasi vinctus) ii, 117
- Immodicus gloriae ii, 11 in appetendis honoribus ii, 83
- Immotum nihil relinquebat ii, 6 (perturbavit omnia)
- Immunis ab arbitris domus (non obnoxia speculantibus) ii, 14. 126 vitis ii, 85 voluptatibus ii, 46 clade belli ii, 115 calamitate ii, 120 immunis delictorum patrum ii, 7
- Impatientissimus quietis ii, 23
- Impellens se in vulnus (mucronem) ii, 70 impulsis hostibus (repulsis) ii, 70. 51
- cum Imperatoria appellatione triumphalia meruit ii, 126
- Imperium terrarum orbis (scl. summum) ii, 81 sustinere (de imperatore) ii, 131 imperium et vis regia ii, 108 imperii honos regi servatus ii, 87 imperium magistratum ii, 89 consulare (Ciceronis, tum interminatum, ex senatus mandato) ii, 84 imperia extraordinaria ii, 80 transmarina eorum commissa arbitrio ii, 62 imperium aequum in omnibus provinciis cum proconsulibus ii, 81 otium (Tiberii) honoratus imperio (tempore, quo in imperiis temp. administrabat) ii, 99 imperio ejus regebatur exercitus ii, 125 imperium severum Q. Macedonici (severae disciplinae imperium) ii, 5
- Impetravit a Stratone, ut cet. (permovit eum) ii, 70 (cf. i, 11). non impetrato reditu ii, 68 (cf. Milo). impetrato, ut cet. (postquam impetraverat) ii, 107 quid non impetrando (vota) passuri fuisset ii, 125
- Impetu (animi ardore, vehementia) strenuus ii, 73 (cf. ii, 55. 52). consilia impetu victa (vehementissimis studiis, scl. pro Pompeio) ii, 31
- Implere censorem (muneri censoris satisfacere) ii, 95 hoc vix in illo justo opere abunde persequi poterimus, nedom hic implere (plenissime exponere) ii, 103 triginta legionum instar impleverat (compleverat) ii, 20 implere annos ii, 65
- Imponere in navem eum ii, 19 ultimam manum bello imponere ii, 83. 87. 86. 117 imposita necessitas recte faciendi ii, 126
- Importatum balinei instrumentum (scl. in usum castrorum) ii, 114
- Impotens (scl. sui) ii, 11
- Impotentia (immoderatus usus potentiae) ii, 29
- Imprudenter interemptus est i, 2 (scl. ab hostibus)
- Inprudencia Corinthiorum (imperitia operum artis) i, 13
- Impugnabat haec (adversarius eorum erat) ii, 83
- non Impune data pugnandi occasio (his scl. qui poenis a pugnando deterriti sunt) ii, 119
- Impunitas (licentia, scl. militum, nihil poenae metuentium) ii, 126 gladiatorum ii, 3
- In Accio circaque eum tragoedia est (per Accium et aequales floruit, perfectior fuit) i, 17 in Antonio praetore decretum erat (de A.) ii, 31 in eo civitatis favor (erga eum) ii, 43 (cf. ii, 82. i, 12). in incerto est ii, 97 in hoc (in tantum) indulgente nobis Fortuna ii, 117 in hoc scilicet (hujus rei gratia) ii, 41. 27. 114
- Inauditum mare ii, 106 (cf. Auditus)
- Incendium militaris tumultus plurimo igne emicans ii, 125 amoris ii, 82 incendio abstruso pectus ejus flagravat (dolore recondito excruciatu est) ii, 130
- Incepto pari (ablativi absoluti sunt) ii, 68
- Incertum est ii, 40 in incerto est ii, 97
- Incesti reus ii, 46 (cf. Clodius)
- Incidere : ne in id incideret (scl. vitium) quod (in quod) Homerus i, 7
- Incincti Hercynia sylvae campi ii, 108
- Inclinata hostium acies ii, 52. 53 inclinata in deterius valetudo ii, 123
- Incolumis exercitus (nullo damno affectus) ii, 107. 120 incolumes (inviolatos) dimisit ii, 25 (cf. ii, 66)
- Incolumitate donare (impunitate) ii, 100
- Incondita multitudo (incomposita, sine ordine) ii, 14
- Incorruptus animus ii, 72 (integer)
- Incrementa omnia sua (ascensum ad honores) sibi debuit ii, 84 nec incrementi sui securam (ab opibus et viribus suis auctis) Italiam esse patiebatur ii, 109 non Incruentis centurionibus (vulneratis) ii, 112
- Incubuit in gladium ii, 70
- Incussa omnibus voluntas recte faciendi

- (per vim legum injecta) ii, 126
 Indemnatum civem Rom. qui interemisset (h. e. indicta causa) ii, 45
 Indere cognomen ii, 91. 11 ex virtute nomen i, 11
 Indicia (omina) et præsagia periculi ii, 57
 Indignatio et dolor omnibus aderat ii, 61 indignatio casus tanti viri (de casu t. v.) ii, 19
 Indignum (indignandum) ii, 66. 28
 Indoles : ad erudiendum liberalibus disciplinis indolem juvenis ii, 59
 Inducta nova disciplina ii, 1 inducturus (superducturus) omnibus magnitudine sua caliginem (h. e. obscuraturus) ii, 36
 Indulgens Fortuna salutem ii, 117
 Industria reddita civitati (opp. ignavia) ii, 126. 43 virtutes industria perficit (studium) ii, 97. 2 de industria (consulto) i, 2
 Ineluctabilis fatorum vis (inevitabilis) ii, 87
 Inescandæ multitudinis causa ii, 13
 Inexpugnabiles gentes ii, 115
 Inexsuperabilis manus (prædonum) ii, 33 inexsuperabiles difficultates ii, 120
 Infamia pecuniæ (ex aviditate p.) ii, 33
 Infectum luxuria, libidine, nihil reliquit ii, 100
 Inferi (opp. superis, quod cf.) ii, 48
 Inferiora hyberna (in Germania inferiore, in occidentali ripa Rheni, inde a Bingo usque ad ostia Rheni) ii, 120
 Infert provincia contumeliam, periculum imperio Rom. ii, 90 illata aspide (scilicet in locum custodiæ) ii, 87 (cf. ii, 22). illata pecunia in ærarium ii, 40 intalit se flammæ ii, 74
 Infestare mare latrocinii ac prædationibus (intutum reddere) ii, 73
 Infeste (infesto animo) disjecta domus ii, 45
 Infestum mare (infestatum, qd. cf.) ii, 77
 Infida pax (cui neutra pars fidere potest) i, 12
 Infinita numero juventus ii, 106
 Infirmari (irritum fieri, rescindi fœdus) a se factum graviter ferens ii, 2 (cf. ii, 90)
 Infirmus valetudine (ægotans) ii, 70
 Influxum (profluvium) sanguinis cerebrique ii, 120
 Infra servos cliens (adulator abjectiori animo, quam servili, addictus alicui) ii, 83 infra aliorum æstimaciones se metiens (minorem, quam alii eum æstimabant, se judicans) ii, 127 e quo infra se et Cæsarem videret et temp. ii, 76 (h. e. despiceret : cf. ii, 15)
 Ingeniose nequam (ingenium ad nequitiam adhibens) ii, 48. 68
 Ingenium Homeri clarissimum illarit, sine exemplo maximum i, 5 ingenii vigor ii, 18 ingenia eminentissima cujusque professionis i, 16 ingenium (oratorium) i, 18. ii, 34 ingenium sufficit bellicis operibus, pacis artibus ii, 97 (cf. i, 16). doctissimi (doctrina instructi) ingenii vir ii, 76 ingenio promptus ii, 118 ingenio instructissimus ii, 94 ingenio (animi indole) mitis ii, 117 (cf. ii, 36). ingenius optimis male usi ii, 7 (cf. Succedere)
 Ingens pecunia ii, 37 prælium i, 9
 Ingenus virtutes (hominis liberaliter ad honesta formati) ii, 93
 Ingredi Urbem curru (de triumphante) ii, 122 ingressus terram (cum exercitu infesto) ii, 102. 94 Syriam (provinciam suam aditurus) ii, 117 Germaniam mediam (progressus), ibid. tributatum ii, 6 navem ii, 43 annum ii, 61 ingressus est Rhenum petere (aggressus est) ii, 119
 Inhasere oculis animisque (obversari) i, 14. (de scriptoribus Velleio aequalibus) ii, 36 inhasens regi finibus (firmiter continens se, eos obtinens) ii, 129
 Inhibere (prohibere) ii, 114. 125. 103
 Inhoneste (cum turpitudine famæ) ii, 37. 46
 Iniciens rixam (movens) i, 2
 Inire honores ii, 33 potentis societatem (paciaci) ii, 44. 65 inita pax ii, 77 inire consilia ii, 88. 91 bella inita ii, 3 initum adulterium (tentatum) ii, 45
 Inimica res disciplinæ (perniciosa) ii, 78
 Inimicitias graves exercere ii, 45
 Iniquitas fortunæ ii, 119
 Initium fecit urbis incendii (auctor fuit) ii, 74 initium ejus finium (limes proximus) ii, 109 initia belli civilis exarserunt ii, 48 belli civilis restinxit initium ii, 88 in sua resoluta initia (de moriente, cujus animus, ex philosophorum mente, ad Deum tanquam originem redit) ii, 123 initus obscurissimis natus (ortus) ii, 76 initus fratris non respondit (operibus, quibus aliquis primum inlarscit) i, 9 se fulgor saus orientium juvenum obstaret initus ii, 99 (cf. Obstare)
 Injuria fratris (fratri illata) i, 1 Sic : i, 8. ab injuriis (avaritia et crudelitate) ma-

- gistratum vindicatis provincie ii, 126
 injurias, quæ intendebantur, sequo
 recipere animo ii, 13 provocantes alter
 alterum injuria (in juris certamen in-
 juris simulatis) ii, 118
- Innixus genibus (repens) ii, 83
- Innocens (vitiis sæculi non obnoxius,
 inprimis, abstinens) ii, 59 Sic: Inno-
 centia, abstinentia ii, 29 (cf. ii, 37.
 Sallust. Cat. 54. cf. ii, 2). innocentes
 contentiones pro rep. (non nocentes
 adversariis) i, 11
- Innutritus disciplinis ii, 94
- Inopia gravis (scl. alimentorum) ii, 51
 (cf. ii, 120. 94) locorum (in locis) ii,
 54
- Inquietus (turbarum cupidus) ii, 68. 77
- Inquietus ii, 11
- Inquilinus novus Urbis (advena, Romæ
 non natus) ii, 128
- Inscitia ducum (imprudencia militarium
 rerum) ii, 1 (cf. ii, 29)
- eum Inscriptioe speciosissima operum
 decreta ei ornamenta triumphalia ii,
 104 (vid. M. Vinicius)
- Insequens Thessalus (recentior) i, 3
- Inserere celo manus (est, ardentissima
 vota facientium) ii, 103
- Insiadari temporibus (speculari ea, qd.
 cf.) ii, 21 (cf. Tempus)
- Insiadum tentare ii, 54 peti ii, 60 insi-
 adium (struendarum) tempus consti-
 tuit ii, 118
- Insigne regum (diadema) capiti imponere
 ii, 56. 122 insignibus regni assumtis
 i, 11 insignibus honorum se velare ii,
 71 insignia consulatus ii, 20 consu-
 laria cum corripisset ii, 58 ad tri-
 umphi insignia pervenerunt ii, 10 in-
 signe coronæ classicæ ii, 81
- Insimulare (falso incusare) ii, 60 (cf. ii,
 77)
- Insisere notis temporum (persequi tem-
 porum vestigia, h. e. historiam) i, 17
- Insito amore partium Pompeianarum
 (proprio) ii, 62
- Insolentia Catonis (inverecunde factum
 præter solitum) ii, 45
- ex Insuperato ii, 112
- Instar consilii publici (pro consilio p.)
 habuit centum electos homines cet.
 i, 8 instar (formam, modum) xxx. le-
 gionum impleverat ii, 20 (cf. ii, 61).
 viri magnitudo multorum voluminum
 instar exigit ii, 29 salubritatis instar
 (aqua, quæ regioni pro re saluberrima
 est) ii, 81
- Instigantibus in arma Corinthiis (soliciti-
 tantibus) i, 12
- Instincta in bellum Achaia (velut furore
 correpta) i, 12
- Instituit facere theatrum (cepit) i, 15
- Instrui (doceri) ii, 92. 129 instructus
 viatico ii, 19 instructissimus studii
 ingenioque (ornatissimus) ii, 94
- Instrumentum balinei ii, 114
- Intacta pernicioso consilii plebs (incor-
 rupta) ii, 3
- Integer (bello non fractus) ii, 17. 115
 integris rebus (ante armorum certa-
 men) finire bellum ii, 50
- Integritas Catonis (abstinentia a pecunia
 publica) ii, 45
- Intellectus Corinthiorum (peritia operum
 C.) i, 13
- Intelligi in quantum virtus potest (per-
 spici, comprehendendi animo) i, 9. ii, 43
 Sic: aliquem intelligere ii, 114. 116
- Intempestiva libertate usi ii, 68
- haud Intempestive (commode) subtexturi
 videmur i, 14
- Intendebantur injuriæ (parabantur) ii,
 13
- Intenta cura (acris) ii, 45 Sic ii, 62
- Interdicere aqua et igni alicui (omni ci-
 vitatis et societatis communiõne pro-
 hibere aliquem, ut solum mutare cogat-
 ur) ii, 45. 69
- Interdum—interdum ii, 109 interdum
 (omisso priori) ii, 110
- Interimere: ab Opimio interemptus est
 (jussu O.) ii, 7 (cf. ii, 87)
- Interesse certaminis ludicro ii, 123. 114
 quid interesse inter duces (discriminis)
 ii, 80 interest reip. (conducit) ii, 127.
 72
- Interjecto triennio i, 14 brevi spatio ii,
 99
- in Interiora refugiens (loca remotiora a
 finibus imperii Rom.) ii, 108 abdito
 exercitu ii, 110
- Interit fortuna urbium cet. ii, 11
- Interius penetrare (in interiora Germa-
 niæ) ii, 120
- Interminata cupiditas imperii ii, 33
- Intermissa familiæ claritudo (cessans) ii,
 17 (cf. Claritudo) Sic ii, 28
- ad Interneccionem cæsus exercitus ii,
 110. 119
- Interpellare triumphum alicujus (ei ob-
 loqui) i, 9
- Interponere se armis (bello, tanquam ar-
 bitrum) ii, 50 interpositis annis i,
 14. ii, 6
- Interpretabatur clementiam victoris præ
 sua virtute (ut virtutis suæ meritum)
 ii, 83 totam victoriam ut suam inter-
 pretaretur (sibi vindicabat) ii, 80

- Interrogatus lege repetundarum (accusatus) ii, 13
- Intervallo (locorum) æquali ab hoste divisæ copias ii, 110 magno post intervallo (temporis) i, 4 intervalla negotiorum (tempus a negotiis vacuum) i, 13
- Intioma (littora) Ponti Euxini ii, 40
- Intra (citra tertium milliarium ii, 27 (Sic etiam de tempore) ii, 11. 14. 102 intra mille annos natus i, 5 intra se furens hostis (intra castra sua) ii, 111
- Intratæ Galliæ (cum exercitu infesto) ii, 39. 105
- Introitus prima parte (sub primum ingressum) ii, 102
- Intuebantur magis voluntatem peccandi (rationem habebant) ii, 8
- Invectus Urbem curru ii, 30 (cf. Ingressi). invectus est in conjurationem ii, 35
- Invenire : inventus inter solitudines avias (comprehensus) ii, 55 invenit Sylla proscritionis malum (inventor fuit) ii, 28
- Invictus labore, vigilia, periculo (non fractus) ii, 79 invictusque par consulum (in comitiis a competitoribus : cf. Pompeius) ii, 46
- Insidere (dicuntur) Dii operibus ac fortunæ (hominum animi felleium, et mutare eorum fortunam) i, 10
- Invidia Pompeii (erga P.) ii, 34 imperii (de imperio) i, 12 Sic ii, 47 facti (odiam ex facto) ii, 47 Sic ii, 44. 64 (æmulatio) accendit imitationem i, 17 assidua eminentis fortunæ comes, altissimisque adheret i, 9 (cf. ii, 40). invidia prosequi ii, 92
- Invidiosa fortuna (invidiæ obnoxia) ii, 60
- Invidiosus (majori cum indignatione civium) nemo expulsus est ii, 45
- Inviolatus (impunitus) ii, 25 exercitus (damno non affectus) ii, 107
- Invitamentum sceleris (ad scelus) ii, 67 (cf. ii, 66)
- Invitare luxuriam (excitare) ii, 129
- Inutilis alienas victoriæ comes (socius victoriæ parandæ noxius) ii, 80 inutili exemplo (pernicioso) ii, 47
- Joci militares (lique inconditi, triumphantem acerbe perstringentes) ii, 67
- Ipsæ se integrem ii, 34. 71 se ipsa transiit ii, 26
- Ire : ut ad saga iretur (ut ex Scto, uti fiebat, habitus militaris sumeretur, omnesque cives ad subitos casus in pro-
- cinctu essent) ii, 16 ad arma itum est ii, 49
- Irritus consilii (frustratus consilio irritato facto) ii, 63
- Is : P. Scipio Nasica—P. Africanus patruus, is privatusque cet. ii, 3 Aristonicus, qui—occupaverat, is victus cet. ii, 4 id nominis i, 3 (cf. ii, 4. 80). eo (ob id) feroces ii, 115 (cf. ii, 113). paternis, id est, Ponticis finibus ii, 28 (cf. ii, 63. 48)
- Ita—ut (in tantum modum, ut) i, 17. ii, 112 (ea conditione, ut) ii, 20 (ea fortuna) ii, 23 ita, ut (tali mortis genere) ii, 4 ita—tamquam (tanta cura) ii, 114
- Iter destinatum petere ii, 82 laboriosum ii, 113 per avia itinerum ii, 75 cum difficultate itinerum ii, 54
- Iterum : semel—iterum—tertio ii, 38
- Judex causas audit ii, 129 optiois, eorum, quos agebat (arbiter) ii, 113 inter judices lectus ii, 76
- Judicandi munus, quod C. Gracchus ereptum Senatui ad equites, Sylla ab illis ad Senatam transtulerat, equaliter inter utrumque ordinem Cotta partitus est ii, 33 (cf. Judicia et Ordo). non judicari parem (haberi) ii, 121 (cf. Par)
- Judicium petulantis concivii histrionis redditur (agendi coram iudice, concivii causa, potestas datur) ii, 28 judicium publica (pro, iudicibus, iudicibus publicis, h. e. crimina in remp. persequentibus, populi loco, qui olim ea exercebat, lectis) ii, 7. 8 judicium (iudicium talium munus) ii, 116. 13 (cf. ii, 33)
- Jugum certum recepit Sardinia ii, 38 Alpium juga (tractus) ii, 109
- Junxit Domitium Antonio (socium fecit) ii, 76 (cf. ii, 63) exercitum sibi junxerat (ad se traxerat) ii, 80 quo minus castris Pompeii sua jungeret (castra conferret, proxime opponeret) ii, 51 Italia confinio Naupoli et Tergestis Pannoniis et Delmatis juncta ii, 110 junctum vehiculum (equis) ii, 114 jungens consularem prætextam prætoris (ex prætore Cos. factus) ii, 65 (cf. ii, 92). consilio belli junxit (continuo executus est consilia) ii, 110 (cf. ii, 79. 118)
- Jus civitatis Rom. ii, 118 in civitatis jus recipi ii, 15 juris (civitatis) communio i, 14. ii, 43 jus equestris consequens gradus ii, 118 quæstor cum

- jure (potestate) prætorio ii, 45 ut æquum ei jus (imperium proconsulare) in omnibus provinciis exercitibusque esset ii, 121 ultimus juris sui regum (Rom. imperio non obnoxiorum) ii, 40 legiones sui juris fecerat (potius erat, imperio subjecerat) ii, 69. 109 jus vi obrutum (jura civium) ii, 3 jure (dicendo) mulceri posse, qui gladiis domari non poterant ii, 117 divini humanique juris auctor (de jure universo, et circa res sacras et profanas respondens) ii, 26
- Justa volumina (satis prolixa, scl. pro rerum amplitudine) ii, 48. 114. 119 Sic ii, 89. 103 justus exercitus ii, 61 justissimus triumphus (meritus optimo jure) ii, 47 Sic ii, 64 (cf. Candor). justissimus (æquissimus) ii, 48. 25 (cf. ii, 25). justo ferocior (quam par erat) ii, 49**
- Justissime usurpare nomen ii, 27**
- Justitiam habere (cf. Habere) ii, 35**
- Juvare onera principis (levare) ii, 129**
- Juventus (homines vigentis ætatis) i, 4. ii, 1. 27 ferox tot millium servitutum minata Italia ii, 114. (exercitus) ii, 106. 107. 114**
- L.**
- Laboriosum iter ii, 113**
- Laboris (ex negotiis agendis) capacissimus ii, 127 labore circa Piræi portus munitiones (expugnandas) expleto ii, 23 labores periculaque (belli) ii, 122**
- Laceraverat reip. membra longa armorum series (discordia bellorum civilium et discidio corpus reip. h. e. civitatem dissolverat) ii, 90 lacerantes rempublicam (turbis et seditionibus violare remp.) ii, 12 lacerat pestilentia exercitum (imminuit) ii, 21 laceravit ventus classem ii, 79 lacerabat Canutius Antonium continua rabie (acerbis et mordacibus conviciis vulnerabat) ii, 64 hoc triennium doloribus laceravit animum ejus (excruciat) ii, 130**
- Lacerna (vestis cucullata crassior, ad arcendum frigus et pluviam) ii, 70. 80**
- Lacinia togæ lævo brachio circumdata (cinctu scl. Gabino, quo, dextra exerta, ita in tergum rejiciebatur, ut pars infima, brachio ac lateri circumvoluta, ad pectus attraheretur) ii, 3**
- Lacryma gaudio elicta ii, 104**
- Lætus animi atque ingenii (felicitis animi et ingenii indolis) ii, 93 nocturnæ expeditionis (expeditione n.) ii, 42 lætus victoria ii, 115 lætissimæ severitatis vir (gratæ) ii, 127**
- Lævum navium cornu ii, 85 ad lævum (occidentem versus) Germaniam habebat ii, 109**
- Latere (obscurari) nunc virtute cminet, patria *** latet ii, 26**
- Latrocinia (expeditiones furtivæ, prædæ, non belli inferendi, causa factæ) ii, 31. 90. 126**
- Latus maris Pontici (terræ ei circumjacentes) ii, 101**
- Laudare (probare) ii, 49. 57 audita visis laudamus libentius (præferimus) ii, 93 laudandum Cæsarem censebat (scl. senatus decretis) ii, 62**
- Lautè (elegantè) abutens otio ii, 105**
- Laxior domus ii, 81**
- Legatio (munus legati) ii, 17**
- Legatus Cæsaris (pro prætore, in provinciis Imperatoris) ii, 98. 97. 105**
- Legerat caput imperii sui Cornifinium ii, 16 lectus ab eo socer ii, 54 inter judices ii, 76 senatus ii, 89 recta legere (causam meliorem et justiore amplexi) ii, 83**
- Legionariæ cohortes (e civibus Rom.) ii, 5**
- Legionum modum magnum effecerat ii, 73 prævalida legiones ii, 69 legiones, quæ cum Cornificio erant ii, 79* (cf. ii, 50). Latinæ, avi sui (pro copis) i, 8**
- Lenis (clemens) ii, 25 lenissimus (non severus) ii, 98**
- Lenitas ducis (clementia victoriæ) ii, 86 mores vigore ac lenitate temperatissimi (remissior et mollior vitæ ratio) ii, 96 lenitatem sudantes (in puniendo scl.) ii, 35**
- Leporis Latini facietæ i, 17 (cf. Facietæ)**
- Levat invidiam persona (minuit) ii, 31**
- Levatio periculi (a Livia, quæ afflictis perfugium fuit, præstita) ii, 130**
- Libelli nuntiantes conjunctionem ii, 57**
- Libera civitas, respublica (in qua cives pares jure sunt) ii, 18. 29. 32.**
- Liberalia studia (discipline, artes l. quibus imbuntur ingenui, eloquentia, poësis, historia, philosophia) i, 13. ii, 59**
- Liberalliter (sumtuose) abuti otio ii, 106**
- Liberavit terrarum orbem inexpressabilis (prædonum) manu ii, 32 liberavit Cysicum (scl. obsidione) ii, 33 (cf. ii, 61)**
- Libertas publica (liberæ reip. forma) ii,**

- 40 libertatis sine multata Creta (servitate multata est a populo Rom., sui juris esse desit) ii, 88 (cf. ii, 118). magna cum libertate (dicendi) ii, 71 (cf. ii, 66)
- Libertinus miles (ex libertinis) ii, 111
- Libertorum suorum libertus (libertis suis addictus et cliens) ii, 73
- Litido (impodica) ii, 48. 100
- Librarius (scriba) ii, 83
- Licentia immodica crudelitatis ii, 28 licentia gladiatorum (caedes licenter et sine metu facta) ii, 23 quae licentia aluntur vitia (infractata libidine) ii, 82 peccandi licentia (impunitate et nimia libertate) metiebatur magnitudinem suam ii, 100
- pro Licito vindicans, quicquid liberet ii, 100
- Limae plus (plus studii opera sua perpoliendi) in illis fuisse videtur ii, 9
- Limites (aggeres, quibus Romanorum fines contra barbaros muniebantur) ii, 120
- ad Liquidum (ad indubitam certitudinem) nondum perducta res i, 16
- Lis cum ei HS. XVIII. milibus aestimaretur ii, 8
- Literis publicis descripta pecunia (tabulis rationum) ii, 37 literarum usus (artium familiaritas) ii, 110
- Locare tabulas ac statuas in Italiam portandas (mercede pacta addicere) i, 13
- Locus (occasio) defuisset fortunae destruendi ejus ii, 48 ubi negotia fecissent locum otio (n. peracta concessissent otium) ii, 106 nec secundo (indici) locus relictus (secundus i. calamitate ipsa occupatus est) ii, 118 magnum inter hos ipsos faciens operi suo locum (opera horum operibus equiparanda edens) ii, 9 locum ministri habuit mediocritas nostra (dignitatem) ii, 111 loco extremo natus ii, 11. 128 loco XXXIII. ab Nino natus (tricesimus tertius a N.) i, 6
- Longum est narrare ii, 42 in longum duravit pugnandi constantia ii, 85
- Longe antequam dimicaretur ii, 84 hic longius a temporibus belli Troici abfuit i, 5
- Loqui pro aliquo (causam alicujus agere) ii, 109
- Lucem (vitam) sollicitam rapuisti Cicero ii, 66
- Luctatio (certamen, contentio) civilis pugnantis cum Cæsare senatus populi R. ii, 124
- Luctatus secum (dubitans, deliberans) ii, 63. 86 cum difficultate locorata et cum vi hostium (contra nisus) ii, 115
- ad Ludibrium Antonii (Iudibrio habens) moriturus ii, 71
- Ludicrum certamen Olympiorum i, 8 athletarum certaminis ludicrum ii, 123
- Ludus gladiatorius ii, 30 (cf. Gladiatorius)
- Ludos instituit i, 8 facere i, 8. ii, 79
- Luere meritas poenas utrique imperatorum (in vindictam utriusque) ii, 54 publicam violationem fidei non debere unius lui (expiri) sanguine ii, 1
- Lumen alterum Rom. imperii effusum (princeps alter infractus viribus) ii, 82 alterum reip. lumen ii, 99
- Lupercalibus sedens (spectatum Lopercalia) ii, 66
- Lupi, raptores Italicae libertatis ii, 27 (i. e. Romani, per convicium dicti)
- Luxuria profusa in aedificiis, convitiis et apparatus ii, 33 quod facere aut pati turpiter posset femina luxuria (per luxuriam, i. e. vitam dissolutam) ii, 100
- Luxuriosus (sumtuosus et dissolutus) ii, 105

M.

- Macerata pars exercitus (scl. fame) ii, 112
- Magi (divinandi artis periti) e notis corporis respondent ii, 24
- Magis (pro potius) i, 11
- Magnifica praelia (illustres victoriae) ii, 28 magnificum animi temperamentum (magnum) ii, 130
- Magnifice conata executus (fortissime) ii, 29
- Magnificentia (splendor) triumphorum, munerum ii, 89 (splendor aedificiorum sumtuosus) i, 11. ii, 1
- Magnificentius nihil illa victoria fuit ii, 62 magnificentissimus triumphus ii, 40. 120 magnificentissimum munus aedilitatis ii, 93 (cf. ii, 56. 100). magnificentissimas res gessit ii, 29
- Magnitudo operis (amplitudo) i, 5 Sic: cogitationum ii, 41 Pompeii (ex honoribus, imperiis extraordinariis et rerum gestarum gloria) ii, 29. 48. Talis et Augusti ii, 36
- Magnus (pro Pompeio) ii, 44. 47 magnum et atrox praelium ii, 21 suo et civium voto major ii, 40 homine major existimabatur ii, 31 majorem (for-

- tiorem) senatu pro rep. animum habuit ii, 61 major spes (certior) ii, 21 imperio maximus, exemplo major Princeps ii, 126 majora (commoda, scilicet senatui), permittere ii, 13 in qua hoc maximum est (scilicet ad laudem) i, 5 quod vel maximum est (scilicet ad consilium clam aufugiendi) ii, 41
- Majestas** (gravitas, et auctoritas) senatui restituta ii, 89. 126 Scipionis (Afr. maj. magnitudo, amplitudo, cf. ii, 29) i, 10 (Imperatoris) ii, 124 majestas (pro, Imperatore) ii, 99. 129
- Male** cohærens concordia (h. e. vix c.) ii, 47 ex male dissimulato ii, 109 (cf. Dissimulare)
- Mali** (opp. Boni, qd. cf.) ii, 124. 126
- Malum** (bellum Italicum) ii, 15 malo suo felix (in malum s.) i, 6 malo publico facturus ii, 48
- Mancipium** *Ægyptium* (Pothinus eunuchus, apud Ptolemæum nimis potens) ii, 63
- Manere** in pacis fœdere (persistere) ii, 77. 16 belli manebant reliquæ (restabant) ii, 17. 114 mansit custodia patrii ritus (duravit) i, 4 Sic i, 8. 12. 66
- Manubis** (omnino, præda) ii, 40. 56
- Manum** morituro commodare (ad vulnus infigendum) ii, 70 contingere manum Cæsaris (salutandi causa) ii, 104. 107 manum imponere ultimam bello (cf. Imponere). manum injicere (cf. Injicere). manu miles ii, 18 manu promtus ii, 73 manu fortis (pugnando) ii, 118 (cf. Miles). exercitus manu (pugnandi fortitudine) inter Rom. milites princeps ii, 119 quod erat in manibus bellum ii, 24
- Marcebant** omnia (viribus exhaustis inopia) ii, 84
- Marcor** ducis (torpor, segnitie) ii, 119
- Mare** in terras suffossis montibus receptum (in piscinas) ii, 23 maris recessus (sinus, latebræ) ii, 32
- Maritimæ** rei scientia (h. e. navium regendarum) ii, 79
- Mars** Gradive ii, 121 plus quam dubio Marte (cum eventus prælii infelix esset) ii, 55 multo varioque Marte (multis et variæ fortunæ bellis) ii, 90
- ex Materia** (arbore) cavatus alveus ii, 107 materia, in qua quis elaborat excellere i, 17. ii, 62. (occasio) ii, 116 operis justi materia (argumenti operis amplitudo) ii, 89 nec vituperaturum materia deficiat (copia) ii, 101
- Matura** virtus (mature adhibita) ii, 79 maturus (qui togam virilem sumsit) ii, 99
- Maturitas** imperatoris (prudencia ad perfectionem producta) ii, 125
- Maxime** in Annalibus retulit ii, 16 (h. e. imprimis)
- Medicamentis** serpentem abstrusam terræ egredi coëgit (venenis objectis, quæ expellunt serpentem e latebris) ii, 129
- Mediocris** (opp. summo viro) ii, 22
- Mediocritas** nostra (Sic de se Velleius submisit loquitur, v. Captus) ii, 104. 111 mediocritas hominum (humilis conditio, imbecillitas) ii, 130
- Medium** pignus concordie (intermediam, continens concordiam) ii, 47 in medio relinquemus (in incerto) ii, 48 medius animo (fluctuans, suspensus) i, 9 dubium mediumque partibus se præstitit ii, 21 agebat medium plurima dissimulantis, aliqua inhibentis (medium tenuit inter d. etc.) ii, 114. 67 medius (mediocris) ii, 29. 67
- Mehercules** ii, 83
- Melior** (justior) causa ii, 49. 84 melior pars equestris ordinis (cum optimatibus de rep. sentiens) ii, 3 melior (utilior) in toga ii, 125 nec melior ei res familiaris, quam mens ii, 91 (cf. ii, 68)
- Membra** reip. (cf. Lacerare) ii, 90
- Memoria** Antonii (apud posteros) ii, 64. 24 mandare memoriæ, per literas ii, 8. i, 16. ii, 112 tempestas memoria horrenda (h. e. horrorem, vel dum literis traditur, movens) ii, 100 multum atavi meitribuendum est memoriæ (servandæ) ii, 16 vivet per omnem sæculorum memoriæ (famam) ii, 66 (cf. ii, 88). felicitatem dici perpetua ludorum Circensium honoravit memoria (monumento) ii, 27
- Mentio** nulla habita Cæsaris (honore ornandi) ii, 62 jacta conditionum ii, 65
- Mentitus** (qui simulavit) regiæ stirpis originem ii, 4 (cf. i, 11)
- Mercatus** Olympiorum i, 8
- Mercus** quisque periculi sui (remuneravit scilicet proscriptorum interfectorum suum, bonis suis, a proscriptibus ei promissis) ii, 22. 28 bella inita, prout eorum merces fuit (pro utilitatis, inde eascentia, modo) ii, 3 mercedem oris et capitis abscisi numerando ii, 66 (cf. ii, 6)

- Meret exercitus (stipendia) ii, 109** meruit (peperit sibi, ut cet.) appellari poeta i, 5 cognomen ii, 5. 11. 16 (cf. i, 13). insigne coronae classicae ii, 81 honores ii, 116 ornamenta triumphalia, ibid. triumphos ii, 123 quid hic meruit, ut cet. (quamnam culpam contraxit, ut etc.) ii, 130 merita poena ii, 23. 54
- Mereri (dignum esse) ii, 104. 45. 80**
- Meridiano quicquid finitur (scl. circulo, h. e. meridie) ii, 126**
- Meritum (beneficium) ii, 86. 118** non merito, (non virtute, qua merere poterat,) sed materia adipiscendi triumphalia defectus est ii, 116
- Merito (culpa hominis) accidit ii, 118**
- Merit partem classis ii, 42** scelerum conscientia merus (oppressus) ii, 91
- Metiebatur fortunae suae magnitudinem peccandi licentia (aestimabat) ii, 100** se magnitudine sua, non fiducia ducis, metiens (vires suas aestimans ex virtute sua magna, non ex superbia, qua hostis eum contemnebat) ii, 120 (cf. Infra)
- Metus (metuendum) : in quo (tempore) fuit plurimum metus ii, 123** metu finium suorum (quibus imminere hostis) ii, 113 metu suo (de se) ii, 42 metu nullo (minis) compelli potuit ii, 41 repulso externo metu (periculo belli externi) ii, 24 recessit metus ii, 62
- Migrare de vita i, 11**
- Miles manu, (strenuus manu propria pugnando) dux consilii ii, 18** miles (stipendia faciens, vel praefecti gradu) ii, 104 conquirendus potius miles, quam dimittendus i, 15 ex censu libertinum dare militem ii, 111
- Militare (stipendia facere) ii, 120. 9. 125**
- Militaris tumultus ii, 126** rerum militarium prudentia ii, 29 m. officia (munia militiae et belli) ii, 105 militares coloniae i, 14 (cf. Ind. Rer.)
- Militia cum aliquo acta ii, 129** equestris (in equitatu) ii, 111 finem militiae sibi constituere ii, 125 militia (expeditiones ducis belli) ii, 5. 40. 120. 122. (Omnino, expeditiones bellicae) ii, 117
- Milliarium (bellum) ii, 106** (Rom. aequat Mill. geogr.)
- Minabatur militiam Cimbricam Teutonicamque Italiae ii, 120** iuventus servitutem minata Italiae ii, 114
- Minister aliense potentiae (qui operam suam praestat ad p. aliorum evehendam) ii, 33** (cf. ii, 83). ministri speciosi locus ii, 111 ministro et adjutore usus Druso ii, 129 ministri Syllae adjutoresque partium (emissarii) ii, 41
- Ministerium (curatio negotii publici sine exercitus imperio) ii, 38. 45. 93. 116**
- Minor (inferior) ii, 36** minoris (ignobilioris) nominis utriusque ordinis vici ii, 100 ut minoribus (commodis) perceptis, majora permetteret ii, 13 nec minora (aeque magnos honores) consequi potuit ii, 88
- Mirari ut neminem possis (pro magno oratore habere) i, 17**
- Miscere omnia armis tumultuque (turbare) ii, 74** Sic: summa imis ii, 2 cum non partibus ejus se miscuisset (ad eas transisset) ii, 86
- Misericordia (clementia, venia) ii, 82. 71**
- Mitescit feritas (emollitur) ii, 118**
- Mittitur ad Germaniam (scl. in bellum) ii, 120** ii quos Opimius miserat (emissarii) ii, 6
- Mobilis (inconstans, mutabilis) i, 17. ii, 108**
- Moderatior annona (moderationis pretii) ii, 126**
- Moderator juvenis filii Augusti ii, 102**
- Moderatus est difficultatem (levavit caritatem) annonae, ac rei frumentariae inopiam ii, 94**
- Modestissimus in toga civis (nihil potentiae sibi arrogans) ii, 29**
- Modicus virium i, 12**
- Modo (nuper) ad victoriam terra defaerat ii, 83**
- Modus pecuniae (magnitudo) i, 9** (cf. ii, 22. 8). virium ii, 96 stipendii (finis militiae) ii, 125 (cf. ii, 47. 40. 86). modus operis ii, 29 scripturae ii, 82 magnus modus (numerus) legionum ii, 78 modus civilis dignitatis (dignitas civilem modum non excedens) ii, 7 qui modum in voluntate habent (qui terminum imperii suis ex arbitrio suo constituunt) ii, 31 modum non nosse in concupiscenda pecunia et gloria ii, 46 dicendi neque faciendi ii, 45 laborum periculorumque excessus modum ii, 122 gentes in pristinum pacis redegit modum (legem, normam) ii, 98 Sic: imperium magistratum ad pristinum redactum modum ii, 89 libertati publicae statutarum arbitrio suo modum (liberam remp. eversuram) ii, 40 victoriae suae facere modum (mo-

- dēserte uti victoria) ii, 86 rotæ pro-
 nive gurgitis modo (instar) i, 16
Moles mari injectæ (aggeres ex ingenti-
 bus saxis et materia mari injectis) ii,
 33 telli moles ii, 79. 95. 97 quantæ
 molis bellum ii, 129. 121 onerum
 moles ii, 114 moles (ambitus) impe-
 rii Rom. ii, 131
Moliri ædem (extruere) i, 11. ii, 130
 porticus ii, 8. 1 moliri (scl. animo et
 actu) ii, 13. 14. 26 in animo moliens
 ii, 46 nova (turbas et rebellionem
 movens) ii, 129
Mollire dissensiones (sedare motus, mi-
 tigando animos) ii, 121
Mollissima dulcedo carminum (scl. ex
 leniori spiritu et sono) i, 7
Mollitias fluens (voluptatibus effemina-
 ti) i, 6. ii, 88
Momentis provincias concusserat (h. e.
 motibus) ii, 78 (cf. i, 3)
Monumentum (quodcumque memoriam
 alicujus servat, ut urbes et terræ de-
 victæ) i, 12. ii, 38. 40 monumenta
 Marii ii, 43 (vid. Jul. Caesar.) in iis
 ipsis monumentis ædem molitus (inter
 porticus Metelli) i, 11
Mora difficilis in perfecto est (difficile est,
 in summa perfectione consistere) i,
 17 conceptæ spei hominibus difficilis
 (molesta est mora rerum speratarum)
 ii, 67 ea patrando bello mora fuit
 (moram attulit) ii, 79 causa et per-
 sona moram exigit (ut scriptor more-
 tur in iis) ii, 117 nihil in mora ha-
 buit, quo minus, cet. ii, 51 (non mo-
 ratus est)
Morari in re (de scriptore) i, 7. ii, 41
 morandi in imperiis cupiditas (retinen-
 di imperium belli) ii, 11 moratus erat
 milites (inhibuit militum manus) fa-
 cundia sua ii, 32.—(moram inferre) ii,
 50. 80. 110 patria eum non morata
 in Urbe (cohibuit) ii, 104 moratus
 est exercitum (cohibuit in castris) ii,
 118
Morbo (vicio inuito vel inveterato) pro-
 ditor ii, 83
Mori : quem moriturum (in certam mor-
 tem) miserat militem ii, 5 ad ludibrium
 Antonii moriturus (supplicium subitu-
 rus) ii, 71 (cf. Ludibrium)
Mortalis (i. e. hominum) conditio ii, 2.
 104 (cf. ii, 97). functus longissima
 statione mortali (vita humana) ii, 131
 mortales multos cepit ii, 43
Mortem seu fatalem (ii, 49) seu confu-
 tam insidiis obiit ii, 4 vitam immatura
 morte finivit ii, 3 mortem (supplicii)
 dignissimam vita sua obiit ii, 91
 Sic ii, 87 in mortem dimicabatur
 ii, 85 velut ad certam mortem eun-
 dum foret ii, 5 fratrem mortis (ne-
 cis) vindicandæ gratia ii, 6 Sic ii,
 119
Mos : moris antiquissimi vir ii, 116
 Pompeio moris erat ii, 37 (cf. ii, 40).
 belli more, non latrociniorum ii, 31
 morum dulcedo ac suavitas ii, 97
 moribus quietus ii, 117
Motus imbecillitatis (qd. cf.) ii, 123
 sub motum nostrarum navium ii, 107
 motibus magnis concussa Græcia (tu-
 multa ex migrationibus) i, 3
Movens in Urbe seditionem, at in agris
 occulte bellicum tumultum ii, 68 se-
 nato motus est a censoribus i, 10 qui
 possum moveri (perterri) vestro cla-
 more, quorum, cet. ii, 4
Mucro gladii ii, 70
Mulcatum male cornu (gravi cæde afflic-
 tum) ii, 70
Mulcere verbis (mitigare animum) ii,
 85 jure mulcere (feritatem exuere)
 ii, 117 (cf. Jus)
Mulctavit morte ii, 12 pecunia et par-
 te navium (victos bello) ii, 23. 37
 Creta longissimæ libertatis fine mul-
 tata ii, 38
Muliebris metus (qui mulieris est) ii, 87
 muliebris fuga (quæ decet mulierem)
 ii, 76 nihil muliebre præter corpus
 gerens ii, 74
Multiplex virtutibus (multiplici virtutē
 præditus) ii, 105 multiplices Piræei
 portus munitiones ii, 23
Multiplicati consulatus (continuati per
 complures annos) ii, 13
Multitudo immensa et incondita ii, 14.
 (plebs) ii, 13 uter cum parte multitu-
 dinis (hominum abundantium) patriæ
 decederet i, 1. (exercitus) ii, 110
Munia ducis obire ii, 70
Munificentia (liberalitas) ii, 41. 126
 singulari extractum templum Apollinis
 (magnis sumptibus) ii, 81 (cf. ii, 130)
Munimenta (obsidentium) ii, 51 (cf.
 Complecti)
Munit præsidia (firmat p. castrorum) ii,
 120 corpus suum custodia munivit ii,
 109 utilitatem auctoritate munire (uti-
 lissimos viros vi et potestate data fu-
 tari) ii, 127
Munus : hoc munere (dono agrorum co-
 lonis assignandorum) vacaverunt de-
 cem anni i, 14 munus œdilitatis edi-
 tum (spectacula) ii, 93 (cf. ii, 56.
 100. 89). munera theatri aliorumque

operum perfecta a Pompeio (edificia, Pompeii sumptibus in munus civitati extracta) ii, 48 (cf. ii, 130)
 Mutavit Cumanos Osea vicinia (exiit patrios mores et linguam) i, 4 mutata (deposita) veste ii, 41 (cf. i, 2) fortuna (scl. ac) mutavit in Cæsare (erga Cæsarem) ii, 82
 Mutationes fortunæ ii, 75

N.

Nam (adversative) ii, 9. 71. 76. 89
 Narrare aliquem (ejus ingenium et mores describere) ii, 29 (cf. Fama)
 Natio (pars gentis, populus, quem gens cum aliis complectitur) ii, 38. 98
 Natura (dotes ingenii) ii, 3 (animi in- dolens insita) ii, 68. 69
 Naturalis (natura insita) nobilitatis superbia ii, 11 avus (genitura, non adoptione) ii, 113 hæc naturalis exempli imitatio (quam natura exemplorum suadebat) ii, 128
 Naturaliter (pro rei natura) i, 17 (ex natura hominum) ii, 92 naturaliter dissimilimi (ob ingenii naturam) ii, 69
 Natus extremo loco ii, 11. 128 equestri genere ii, 88 ad omnia que recte faci- enda sunt (a natura formatus) ii, 129 natum mendacio genus ii, 118 (cf. Genitus)
 Navalis triumphus (ex navali victoria) i, 9
 Navem ingredi ii, 43 navium motus ii, 107 navium præsidium ii, 32 ædifi- care naves ii, 79
 Navus vir (impiger, strenuus) ii, 105 nava virilique opera ii, 120 (Inde)
 Nave pleraque egit Germanicus ii, 125
 Ne (enclitica, pro an, omisso anteceden- te, utrum) ii, 40. 90
 Nec (et non) ii, 88 nec non ii, 95 nec- neque ii, 124
 Necessaria (perficienda necessario) glo- riosis præposita ii, 110 usu necessa- rium (viri, quorum opera resp. carere nequit) ii, 127
 Nefas est integritatem Catonis laudari (laus C. injuria est ei illata a dubi- tante de ejus) i, 2. 45 quem vincere nefas esset (impium, ob magnitudi- nem, Deorum similem) ii, 37
 Negotium (militare) ii, 125. 129 a ne- gotiis (ab industria in negotiis) in otium conversa civitas ii, 1 (cf. Oti- um, et Locus)

Neque (et non) ii, 83 neque—nec ii, 47 neque—et—non ii, 113
 Nequitia (lascivia, libido) ii, 100
 Nescias, in hoc viro utrum magis mire- ris ii, 122 viro, nescias, utiliore in castris, an meliore in toga ii, 125
 Nihil: ne nihil non optimo civi perisset (ut omnia ei perissent) ii, 116
 Nimirum (perfecto) i, 11. ii, 23
 Nimensis vir libere reip. (gravis nec tole- rabilis ob nimiam potentiam) ii, 32 et hoc sane nimum fuit ii, 40 (inci- vile)
 in quo Nitamur (scl. excellere) conqui- rimus i, 17
 Nituerunt (viguerunt) Latini leporis facetiæ i, 17 (cf. ii, 9)
 Nobilis homo (patricius) ii, 45 vir ii, 48 familia ii, 17. 41. 117 nobilior animo, quam gente ii, 112 quod optimum sit, esse nobilissimum (no- bilitatum honoribus et dignitate) ii, 128 (In ceteris locis est pro, clarus)
 Nobilitaverat novitatem suam rebus ges- tis (se novum hominem clarum fecer- rat) ii, 96
 Nomen usurpare i, 2. ii, 27 nominis species i, 10 nunquam reginam, nisi nomine, (scl. proprio) salutavit ii, 84 ante meritis ac virtutibus, quam nomine, Cæsar (ante adoptionem ob merita Cæsaris nomine dignus et Au- gusti filius habitus) ii, 104 adiri (as- sumi ab Octaviano) nomen invidiosæ fortunæ Cæsaris (ex adoptione per testamentum, cum invidiosæ fastigi- Cæsaris memoriam servet) ii, 60.—(pro gente) ii, 1. 21. 34. 100. 114.—(pro populo) nomen Rom. sanctum com- munionem juris (civitatibus) i, 14 (cf. i, 6. 181. 26. 58).—(pro homine ipso) ii, 94. 114 magis nominis (C. et L. Cæsarem) spem subduzerat Fortuna ii, 103. 94 nomen Augusti (Augustus) ii, 124 suo suorumque nomine ex- truxit opera ii, 130 nihil præter nomen (titulum) imperatoris retinens ii, 40.—(pro nominis fama) nunquam erat Pompeius corpore, adhuc ubique vivebat nomine ii, 54 Sic: ii, 12. 26. 55. 80. quo nomine (qua de causa) mirari conveit i, 3 Sic: i, 5. 17. ii, 20. 104
 Nominatis coloniis ii, 74 quem nomina- verat IIIvirum ii, 6 (cf. ii, 2)
 Notæ corporis (habitus et lineamenta) ii, 24 temporum i, 17 (cf. Insistere). memoris Antonii inasit notas (igno- minia notavit apud posteros) ii, 64

- Noverca quorum Italia est (cives non genuini, colluvies hominum factiosis venalium) ii, 4
- Novitatis nobilissimæ vir (nobilissimus novorum hominum) ii, 34
- Novus Liber Pater (quem se fecerat Antonius) ii, 82 nova (insolens) salutationis quædam exultatio ii, 104 novi cives (recens recepti in civitatem) ii, 20 novum ducem, novum statum, novam remp. quærebant (i. e. commutata hæc omnia) ii, 126 auctores novarum pessimiarumque rerum (turbarum) ii, 19 Sic: nova moliens ii, 129
- Noxia (culpa) i, 12
- Noxii (perfuræ et proditores) ii, 23 (seditionis milites) ii, 125
- Nuda fuga (amisso exercitu) ii, 61
- Numerando mercedem capitibus abscisi (representando numerata pecunia) ii, 66
- Numerus (multitudo) suus ita placebat barbaris ii, 112 (cf. ii, 20. 80). fugitivos in numerum exercitus recipiens ii, 73 arctata numero felicitas familiarum (angustus exiguo numero hominum ejus familiarum) ii, 10
- Numen: quæ vestrum numen (vos tanquam deos) colat ii, 107
- Nunc—nunc (modo—modo) ii, 2. 62. 79
- O.
- Objicere (exprobrare) ii, 33. 83. 95
- Obire (peragrarè) provincias ii, 74. 101 morte voluntaria ii, 87 conata obiit, (aggressus est exequi) ii, 85 obibat munia ducis (fungebatur officio ducis) ii, 70 prætura quæsturæque obita in Hispania ii, 43
- Oblivione præteritarum rerum exemplum et decretum ii, 58 (cf. Ind. Rer. v. Amnestia)
- Obstitens repugnaverat ii, 89 qui Paulli triumphum impedire (ut impedirent) obstitenterat i, 9 obstitente (contra morbum) vi animi ii, 123
- Obstrerat Vatinium dignatione (obscureverat) ii, 69 Sic ii, 92. jus vi obrutum (oppressum, obrutum) ii, 3
- Obsecratis in initis natus ii, 76
- Obseiderunt Italiam Cinnam Marianæque partes (armis oppressam tenuerunt) ii, 24 (cf. ii, 23). militum gladiis, quibus obsessus (circumdat) erat, obidentes (circumstantes, et gladiis minantes) cœrcuit ii, 125
- Obsidione et munimentis complecti aliquem ii, 51
- Obstitentes (viam occultantes) ii, 115
- Obsita situ justitia, æquitas, cetera (neglecta, quæ in desuetudinem venerant) ii, 126
- Obstabant jam fata consiliis (impediabant consilia) ii, 118 Sic ii, 127. ne fulgor suus orientium juvenum obstaret in initis (ne eminentia s. juvenibus, prima experimenta virtutis dantibus, viam inclarescendi occluderet) ii, 99
- Obstructæ hyeme Alpes ii, 105
- Obtinent (tenent) Africam Pompeiani exercitus ii, 55 Sic ii, 43. qui obtinebat Asiam proconsul ii, 42 (cf. ii, 125. 78). Pelopis progenies Peloponnesi imperium obtinuerat i, 2 (cf. i, 6). auctoritas, quæ sentiebat, obtinendi (vis proposita consequendi) ii, 125
- Obtractabant (adversabantur) multi ejus actis ii, 44
- Obvenit sorte Syllæ Asia provincia ii, 18
- Obvium habuit regem ii, 82
- Occasio victoria (reportanda) ii, 115
- segnitiam ducis in occasione sceleris usus (segnitiam d. opportunam ad insidias Romanorum legionibus strandas habens) ii, 118
- Occubuisse (cecidisse) concurrentem mutuis ictibus cum Telesino ii, 27
- Occupavit (cepit sedem) regnum Macedoniae Caranus i, 6 (cf. i, 3. 4). occupare colonias i, 4. 14 occupare provincias (armis) ii, 60. 69 (cf. ii, 23. 112). occupare Capitolium Brutus et Cassius (armorum præsidio) ii, 58 Sic ii, 112. occupare exercitum (arripere sibi imperium ejus) ii, 24 Sic ii, 62. 72. occupatum (interceptum) ab Antonio, depositum (aurum) a Cæsare ii, 60 Sic ii, 120. non ut ab eo (vi) occuparetur potentia ii, 29 si is occupandus reip. (dominationem in ea) animum habuisset ii, 4 idem Caium occupavit furor ii, 6 pacta ejus.—Hermiones occupaverat nuptias (præripuerat) i, 1 velut occupata materia (prærepta) i, 17 Cæsar incantus ab ingratis occupatus est (ingrati eum præverterunt necare) ii, 57 exercitus ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus (territus ac captus) ii, 50 nimium occupatos dixerim (distinctos negotiis) ii, 53 occupato (bellis) dace ii, 117

- Occurrit Antonius exercitui (obviam profectus) ii, 61
- Oculis tantummodo eam custodiebant (incuriosi consiliorum ejus tectorum) ii, 41 sub ipsis manibus oculisque urbis (in conspectu) ii, 21 Sic ii, 79. 84. patris et parentum subducta oculis ii, 100
- Odisee hunc felicissimum statum (dicuntur conspirantes in Augustum) ii, 91
- Offensiones (contentiones cum offensione) ob tacitas cum Marcello ii, 98
- in Offensis (in injuriis acceptis) exorabilis ii, 29
- Offerre: cum plurima presagia atque indicia Dii immortales futuri obtulissent periculi ii, 57
- Officium (manus militare) ii, 77. 104 milites optimi imperatoris, imperator fugacissimi functus officio (partes agens) ii, 85 (cf. Militatis)
- Olympicus prima constituta i, 8
- Olympicum i, 10 (v. Ind. Rer.)
- Olympiorum ludicrum certamen initium habuit i, 8
- Omen immentis proscritionis (res, unde augurari licebat proscriptio) ii, 19 praesens in Syriae diis cum omnibus (auspiciis) ii, 46
- Ominatus est digna ac vera de exitu ejus (ominans praedixit) ii, 71
- see Omissis, quod in manibus erat (bellum) ii, 24
- Omnia (scl. opportuna) in altera parte fuere, dux, cet. ii, 85 quam in illo (scl. die) omnia omalibus fuerint (omnium salus reposita f.) ii, 108 omnia et in omalibus locis igni ferroque vastata ii, 110 omalibus omalium gentium viris ii, 36 in omnia et in omnibus venalis ii, 83 ad omnia (imperata) parens ii, 23 in omnia (per omnia) ii, 13. 97 per omnia ingenio diis, quam hominibus, propior ii, 25. 120. 91. 83. 40, etc. per omnia omnes terrarum orbis angulos a atrociorum metu servat immunes ii, 126 semper et in omni re ii, 23
- Onus belli ii, 97 onera ordinis (senatorii, v. c. tributa e consu senatorio, incommoda ex legibus, ne senatores negotia equitum exercerent) ii, 28 tantorum onerum moles ii, 114 ad juvanda onera Principis (curas imperii) ii, 128 (cf. ii, 127). onerum (curae belli) moles ii, 114
- Ope (viribus) humana invictus ii, 79
- Opera nava virilisque legionum (scl. praedita) ii, 120 opera (ministratio) in eo negotio usus Flacci ii, 129 cum centuriones suam suorumque militum operam (officia) pollicerentur ii, 89 senatorum equitumque Rom. exacta ad id bellum operae (auxilia pecuniae in publicum conferendae) ii, 111
- Opes (omnia, quibus quis praepollet, et praevaleat) ii, 18 privatis opibus (divitiis et gratia) ii, 29
- Opinio (metus ex falsa opinione) ejus reditum fecerat favorabilem ii, 40
- Opportunitatibus (scl. vincendi) usi ii, 111 (cf. Speculari)
- Opposuerunt xc. millia hominum Rom. exercitui (in aciem contra eduxerunt) ii, 80 Lucullus Mithridati oppositus (in bellum adversus M. missus) ii, 33
- Oppressus (necatus) i, 1. ii, 40. 68 oppresso Lepido (capitis iudicio et supplicio) ii, 88 Sic ii, 91. oppressus Cicero (exilio) ii, 45 oppressa dominatione Antonii civitas (ad parendum ejus libidini adacta) ii, 61 Sic ii, 23. oppressus morbo, ibid. (corruptus)
- Opprimere fugientes (assequi ex improviso) ii, 50 ingratum et nova morentem oppressit (iudicio exiit potestate regia) ii, 129 opprimi (devinci, deleri) ii, 31. 118
- Optimates (boni, quod cf.) ii, 2. 20. 40. 47
- Optimus (sanctissimus) vir a senatu iudicatus ii, 3 optimus quisque ac sanissimus (optimates) ii, 26. 34. civis (principi addictus) ii, 116 optimus (virtutibus) ii, 26 optimum (usu) ii, 128
- Opus: opera (res gestae) ii, 24.—(expeditio bellica) ii, 95. 109.—(res bello gestae) i, 10. ii, 112. 116.—(negotia belli) ii, 97.—(labor belli) ii, 69. 111.—(pactis ordinandis) ii, 117. 89 opera (principis, acta, s. constituta) ii, 123. 124. 126 opera (aedificia) quae theatro circumdedit Pompeius ii, 48 Sic ii, 120 circumdatam operibus (munitionibus ad expugnandum) Numantiam ii, 4 clari operis (scl. artis vel doctrinae) capacia ingenia i, 16 (cf. i, 17). opus (poeticum) i, 5. 7. 16. ii, 9. 26 opus (historicum de b.) belli civilis Syllanisque ii, 9 opus (Velleii) arctatum ii, 26 operis justis, recisi materia ii, 29 (cf. Justus, Forma). operis sui (oratorii) princeps i, 17 eloquentiae operibus floruit Attica urbs

- i, 18 opere tentatum (re vera susceptum) ii, 106
- Opus erat nec bonis, (ad se tuendum) neque contra malos (coercendos) armis ii, 124
- Oraculo veluti emissa vox (scl. augurantibus futura) i, 10
- Oras maritimas praefecerat Sex. Pompeium senatus (h. e. mari et rei navali) ii, 73
- Oratio (facultas dicendi) i, 17
- Orbis solis (circa solem) curvatus aequaliter, rotundatusque in colorem arcus ii, 59 (cf. Arcus).—orbis terrarum (proprie) ii, 131 : cf. Fastigium.—(pro imperio Rom.) i, 12, ii, 31. 55. 126.—(Inde) orbis noster i, 2 (et simpliciter) orbis ii, 31. 104 alterum pene imperio nostro ac suo quaerens orbem (novum ultra Oceanum, quasi notus imperio R. et suo angustior sit) ii, 46
- Orbus omnibus sensibus i, 5
- Ordinare Asiae Orientisque res ii, 92. 123 provincias (ad certum parendi modum redigere terras) ii, 94
- Ordinare comitorum, quam manu sua criptam D. Augustus reliquerat ii, 124 (cf. Comitia)
- Ordo arborum ii, 43 ordines exercitus (manipuli) ii, 27 primi ordines (primae centuriae ductores) ii, 112 ordine (solemni iudiciorum ritu) agendo pro tribunali ii, 117 cum ordinem (seriem) actorum suorum commemoraret i, 10 Sic ii, 48. ordo calamitatis ii, 119 ordo et necis et testamenti (h. e. rerum, quae in nece et testamento Caesaris acciderunt, series) ii, 59 utraque ordinis (equestris et senatorii) viri ii, 100 inter utrumque ordinem iudicandi mōnis partitus est (ita, ut equestri ordine plebeius quoque, e quo tribuni avarii inter iudices legebantur, comprehenderetur) ii, 32 ex equestri ordine (h. e. eques adhuc, nondum senator) consul creatus ii, 76 (cf. ii, 30)
- sub Oriente provinciae ii, 94
- Oriantum juvenum initia ii, 99 (cf. Obstare). ortum malum (bellum primo motum) ab Asculanis ii, 15
- Ornamentum amoenitatis (res quae auget amoenitatem) ii, 81 tantorum nominum ornamentum (gentis suae decus) ii, 114 ornamentum triumphii captivi duces ii, 40 ornamenta triumphalia ei decreta ii, 104. 10 (cf. Ind. Rer. v. Triumphii insignia)
- Ornare Urbem (scl. aedificiis) ii, 89
- Os maris Pontici (Bosporus Thracicus) ii, 101 in ore atque oculis classis Antonianae (in conspectu) ii, 84 os celestissimum Ciceronis abscurum (caput C. divina eloquentia insigne) ii, 66 celesti ore lacerabat Cicerone Antonium (eloquentia) ii, 64 oris ardor (oratio ardens) ii, 35 os Pindari illuminavit Thebas (carmina) i, 18 ingenia ore Socratico defluentia i, 16 (cf. Defluere)
- Ostendit triumphus victos hostium duces (ob oculos civium duxit) ii, 121 dignitate, quantum cultus ostendebat (prodebat) eminens ii, 107 fortuna ostendebat (patefaciebat) perfugium ii, 72 ostenderat spem auxilii (fecerat) ii, 74 clamitans et ostendens (manu) fugisse Antonium ii, 85 ut superasse sibi vim ac voluntatem resistendi ostenderet (patefaceret, declararet) ii, 109
- Ostentat magnitudo mōnium vires veteres earum urbium i, 4
- Ostentatio agendi ii, 98
- Ostentatum caput pro rostris ii, 19
- Ostiosis actu similimus ii, 127
- Otium (vitam a negotiis vacuum et mollem) diligere ii, 98 otio fluens ii, 88 abuteas ii, 105 otium et quies (vita rustica et pastorica) i, 7 a negotiis in otium conversa civitas (ad inertiam et mollitiem) ii, 1 (cf. Negotia). otium castrorum (opp. bellicae militum) ii, 117 (cf. ii, 78). otium (secessus et quies a negotiis bellicis) Tiberii (Rhodi) honoratus imperio suae ii, 99 populum Rom. usum dictatoris haud ita in metu desiderasse, ut in otio (pace) timuisse potestatem ii, 28 (cf. ii, 28). cum in otio ac quiete (rep. non perturbata) servari non posset ii, 68
- Ovans triumphavit ii, 96. 122

P.

- Pacari (domari) ii, 89. 90. 115
- Pacta (desponsata) i, 1
- Par consulum ii, 46
- Par et aequa sui aestimatio (qd. cf.) ii, 97 pari animo (non dissimili voluntate) ii, 62 incepto pari (cum utriusque inceptum par esset) ii, 68 cives jure pares ii, 29 verebatur Pompeius, ne quem haberet parem (honoribus et dignatione) ii, 29 (cf. ii, 33). ut pro pari loquebantur legati Marobodui

- (tanquam par esset M. Imperatori R.)
ii, 109
- Paratum (in promptu) erat—junctam vehiculum ii, 114 paratissimus (promississimus) omnibus audendis ii, 56 honor dignis paratissimus ii, 126 (cf. Honor)
- Parere honoratori (ducere exercitum sub h.) ii, 54 parendi scientissimus (cedendi superiori) ii, 79 parens ad omnia (o. concedens) ii, 23 parere (de populi victis) ii, 89. 90.—(de civibus regi obedientibus) ii, 108.—(de exercitu) ii, 110
- Pario: pepercere sibi ferro reditum ad suos ii, 120
- Parvoluminis prior et posterior i, 14 magna Græciæ i, 9 Achaiæ i, 12 pars (hostium)—pars cet. ii, 110 (cf. ii, 113). pars major æstivarum expeditionum ii, 114 prima introitus (in Armeniam) ii, 103 (cf. Introitus) ut facilius, quam partibus, (per partes divisa) simul universa conspici possint ii, 88 partibus (per partes) eloquatur ii, 126 Sic ii, 38. 111. divisis partibus (muneribus belli gerendi) ii, 95 pars (tractus) maritima Illyrici ii, 125 ei parti (certamina) destinatus, in quam a fortuna vocaretur ii, 85 (cf. ii, 105). partes (pro factione) i, 9. ii, 22. 28. 53, et passim. partibus alicujus se miscere ii, 86 opus erat partibus (Cinnanis) gratia cet. ii, 20
- Particeps cædis Cæsaris ii, 69 operum (bellicorum socius et adiutor) ii, 116
- Parum habebat (contentus non erat) summa accepisse ii, 76
- Patefacta consilia ii, 76 (cf. 102)
- Patii aut facere turpiter quod femina posset (obscenam libidinem notat) ii, 100 quid (injuriarum) passi essent, nuntiari sibi malebant ii, 66 quid non impetrandi passuri fuisset (scl. mali) ii, 125 excedere Italia passus Fulviam (permisit) ii, 76 Sic ii, 129. patiens officiorum militarium (iis sustinendis par) ii, 105 armorum laborumque patientissimi ii, 34
- Patentia periculum ii, 41. 78
- Patratio (scl. belli, confectio) ii, 98
- Patrare bellum (conficere) ii, 11. 80. 59, etc. prælium ii, 21 (cf. Committere). non quicquam ausum patratumque (perfectum) fortius ii, 80 patravit (executus est) decreta (consilia) ii, 110
- Pater patriæ (Augustus) ii, 123 patrum (majorum) ætate ii, 90 centum homines electos appellatosque Patres instar consilii habuit publici i, 8
- Patriæ (reip. liberæ Marii Cinnæque armis oppressæ) dignitas vindicanda restituendaque ii, 29 patriæ (civibus) bellum inferit ii, 21. 82 Sic ii, 66. 100. cognationi præferens patriam (reip. salutem saluti cognati) ii, 3
- Patrii (h. e. patriæ) ritus custodia i, 4
- Patrimonii (scl. servandi) spes ii, 103
- Patrocinium eorum profusus ii, 75 (causam eorum suscipiens, cf. ii, 120)
- Patronus perpetuus Rom. imperii ii, 120 (cf. ii, 104)
- Paucitas in parvo ministerio non deficit (mediocritas adiutorum in parvis negotiis ministeria peragenda infecta non reliquit) ii, 127
- Pax inæta i, 12 diffusa in Orientis Occidentisque tractus, Pax Augusta ii, 126 composita ii, 76 inæta cum Pompeio ii, 77 revocata ii, 89 pacis conditiones saluberrimas et coalescentes discussit ac rupit ii, 48 in hoc pacis fœdere placuit ii, 77 ad eam pacem provincias perduxit, ut cet. ii, 90 in pristinum pacis redegit modum ii, 98 pace diligentia Catonis dixerim i, 7 (cf. i, 17. ii, 129)
- Pejor illi res familiaris, quam meus ii, 63
- Penates (domus) ii, 74. 95
- Pendere poenas ii, 100
- Penes eum summa virium erat ii, 63
- Penetrare, terram, gentes (scl. cum victoria) ii, 5. 47. 105. 120 (cf. ii, 40). cum malum (belli) in omnes penetrasset (propagatum esset) regiones ii, 15
- Penitus Rom. nominis infestissimus ii, 27 (ex imo pectore)
- Pensavit (compensavit) præmaturam mortem immortalis nominis sui memoria ii, 88 victoria occasione damno amissi militis pensare (redimere) ii, 116
- Per publicanos criminatus Metellum (h. e. eorum opera) ii, 11 Sic ii, 16. 12 Latini leporis facies per Cæcilium (ingenio et ætate Cæciliis) nstrunt i, 17 per tot extraordinaria imperia (tanquam per gradus) in summum fastigium evehit ii, 30 per (inter) summam quietem ac dissimulationem ii, 88 per M. Agrippam id securo ei posse contingere non existimabant (h. e. obstante Agrippa) ii, 93
- Perceptis minoribus (acceptis m. commodis) ii, 13
- Percutere paucis ii, 38

- Percussit fusti (fustuario necari jussit) centurionem ii, 78
 Perdere exercitum ii, 120 agros ii, 75 ordinis jura ii, 28
 Perdomuit terram ii, 89. 97 gentes ii, 95 Alpes perdomitæ ii, 90
 Perducere exercitum (scl. ad locum destinatum) ii, 111 Sic: perductus exercitus ii, 78. 106 perductus in carcerem ii, 19 pars exercitus perducta (adacta) ad famem ii, 112 provincias has ad pacem perduxit ii, 90 (in societatem, allexit) i, 9 ad summum discrimen et eum et temp. ut perduceret ii, 27 imperium in eminens—perduxit (evexit) fastigium ii, 109 ad summam rei militaris—scientiam ii, 79 novitatem suam in hoc perduxit, ut cet. ii, 128 in summam socordiam perduxere Quinctilium ii, 118 Mancinum verecundia perduxit huc, ut cet. ii, 1 hæc exempli imitatio senatum populumque R. eo perduxit, ut cet. ii, 128 res nondum ad liquidum perducta i, 16 æstiva usque in mensem Decembrem perducta (producta) ii, 105
 Perelegantis (perpolitii) ingenii vir i, 7
 Perficit (ad perfectionem perducit) industria virtutes ii, 97 perfecta et natura et industria mortalis conditio ii, 2 maximorum artificum perfectæ manibus tabulæ ac statuas i, 13
 Perforata ejus lacerna lancea ii, 80
 Perfruo recordatione tot rerum, cet. ii, 101
 Perfugit in insulam Samothraciam i, 9
 Perfugium ostendere ii, 72 desciscensibus erat apud eum perfugium ii, 109
 Periculosus prælium ii, 55
 Periculum (scl. morbi) maximum et præceps ii, 84 periculum adiit ii, 27. 82 periculum inferitur Rom. imperio ii, 90 in præruptum atque anceps periculum adduxit temp. ii, 2 sui quisque periculi merces (quisque proscriptorum percussorem bonis suis remunerabat) ii, 22 quos præsentis periculo fortuna subduxerat ii, 72 ad vindicandam maximis periculis temp. ii, 28 pericula impendentia ex ruinis incendisque Urbis ii, 35
 Peritus officiorum militarium ii, 106 peritissimus bello ii, 29
 Periustrata armis Germania ii, 106 (cf. ii, 97)
 Permansit comes exilii ii, 100
 Permissu tuo ii, 107
 Permitteret, ut (concederet) majora, minoribus perceptis ii, 13 permisit (commisit) se regnumque ditiori ejus ii, 27
 Pernicæ velocitate juvenes ii, 24
 Perniciosa reip. pugna i, 9 (cf. ii, 47). pernicioosa consilia ii, 3, (ubi, ut ii, 18. 15., subaudiendum Reip.)
 Perpetuus auctor diruendæ Carthaginis i, 18 patronus Rom. imperii ii, 120 perpetuum nomen a se dedit loco i, 1 perpetuorum custos Vesta ignium ii, 131
 Perpolitus (dealbatus) nuper calce arenaque locus ii, 22
 Perquam (auget adjectiva et adverbia) ii, 81. 96. 113. 101
 Perrupta acie ii, 112
 Persecutus armis ii, 6 (bello) duos ii, 27. 87 persecutus (Pompeium) Brundisium (itinere) ii, 50 Opimium nulla civilis persecuta est misericordia (non consecutus est eam Opimius) ii, 7 hoc vix in illo justo opere abunde persequi (narratione) poterimus ii, 108
 Perseverantia ducis (in proposito) ii, 5
 Perseveravit facere ii, 103 cum, id facturos se, perseverarent (scl. dicere) ii, 92
 Persolvere promissa ii, 40
 Persona (homo, quatenus ingenio, moribus, virtutibus, vitiis, fortuna etc. differt ab aliis) ii, 81. 68. 117. 30 nihil ex persona poëtæ dixerunt tragici (poëtæ partes agentes) i, 8
 Persuasit magis ratione, quam vi i, 9
 Pertinaciter (perseveranter, adeo cuminis) ei deferrebat dictaturam populus ii, 89
 Perturbatio aut rerum aut hominum ii, 88
 Pervadere itinere (recipere se) ii, 82
 Pervagatus victor omnes partes Germaniæ ii, 97
 Pervenit cum difficultate locorum—lucatus—ad Cæsarem (junxit se cum C.) ii, 115 ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica ii, 87 ad potentiam pervenerat (evectus erat) ii, 80 (cf. Perducere). in præceps pervenit (ruitur) ii, 3 (cf. ii, 10)
 Pestifer civibus reditus ii, 22
 Pestilentia lacerat exercitum ii, 21
 Pessimus (facinorosus) ii, 26. 91 paco (scl. ea seditionibus et discordiis turbanda) ii, 11 pessima res (scl. familiaris) ii, 25 pessimorum rerum (seditionum) auctores ii, 19
 Petere iter ii, 82.—(proficisci ad etc.) ii, 46. 76 petiere Vesuvium montem

- (occupari) ii, 80 fuga potere ii, 79-119 (cf. ii, 58) (et simpliciter) ii, 37 armis potere ii, 68 (sic simpliciter) potere ii, 50, 82 peti invidiis alicujus ii, 60. 64 petebatur Cicero legis verbis (ei crimen et poena intendebatur) ii, 45 nihil amplius civibus praeter tyrannal petendum esse sanguinem ii, 58 quod summo studio petatum est (i. e. summa perfectio ullo in opere) i, 17 cujus opem peterat ii, 60 petendorum honorum jus ii, 28 quatenus aliquid ex omissis peto (repeto) ii, 68
- Philippii campi ii, 86
- Pietas (erga patrem) ii, 16.—(erga Augustum et ejus filios C. et L. Caesares) ii, 106. 99 pietas rectissima sentiendi (erga Imperatorem, unde recta erga eam voluntas) ii, 125 pietas (erga populum Rom.) ii, 16
- Pia munificencia (a pietate erga propinquos profecta) ii, 130 pia consilia (pietatis erga Principem) ii, 131
- Pignus concordiae medium inter Caesarem et Pompeium, Julia (quam firmam societatem continebat) ii, 47
- Piratica scelera (atrocissima) ii, 73
- Placere iis non poterat pax (non exoptabilis erat) ii, 25 placebat barbaris numerus suus (freti hostes copiis suis) ii, 113 placuit (convenit) in pacis federe ii, 77 quem alii placebant (consilia aliorum) ii, 80
- Plastae (qui e molliori materia opera fingunt) i, 17
- Plebs: a patribus ad plebem transiit (plebeus factus est, adoptione quidem in gentem plebeam) ii, 45
- Plena subdoli atque versuti animi consilia ii, 102 plenam (perfectam) ejus pietati P. B. gratiam reddidit ii, 16 sibi quisque, quam illi, gratulabantur plenius (pleniori ore, oratione) ii, 104
- Plurimum gentium haecidum ii, 96 plurimum ignis ii, 126
- Plus quam dubio Marte ii, 55 (cf. Mars). haec multo plus oc. millibus passuum ii, 109 neque illi viro plus (sol. quam) quinque mensium principalis quies contigit ii, 56
- Poenae in malos sera, sed aliqua ii, 126 poenas capite dedit ii, 4 morte ii, 87 temeritatis i, 11 justissimas Caesari ii, 64 utriusque imperatorum meritas poenas luere supplicii (ad vindicandum utrumque) ii, 64 Sic: ii, 64. 68 male consultorum poenas exsolvit ii, 88 poenas pependere ii, 100
- ne Penitenter ejus nati temp. (ut potius eo nato gauderet) ii, 12 velut pozisset fidei ii, 18
- Pollens plurimum mari Tyria classis (navigationis peritissima) i, 2
- Pollicebantur operam suam suorumque militum centuriones ii, 59
- Pollicitatio ingens praemiorum ii, 16 exacta opere ex pollicitatione (quam cives reip. polliciti erant) ii, 111
- Ponere colonias ii, 15 sedes positae i, 11 statua posita ii, 61 per omnia extra dilaciones positus ii, 79 (cf. Dilaciones)
- Pontifex maximus creatus ii, 63 factus ii, 3. 43
- Pontificatus maximus ii, 43. 123 pontificatus sacerdotio honoravit puerum ii, 59 in pontificatum assurgere ii, 51
- Poeni (Eaxini) dextra atque intima (fictura) ii, 40
- Porticus circumdatae duabus aedibus—quam nunc Octaviae porticibus ambuntur i, 11 p. facere i, 11. ii, 81 amantissima ii, 1 porticus moliri ii, 1. 8
- Portoria (vectigalia ex mercibus importatis) nova constituere ii, 6
- Portus: cum exitialem tempestatem fugientibus statio pro portu (refugio tuto) foret ii, 72
- Posebant eum ducem ii, 71 republica ab Augusto in bellum poposcit Tiberium (reip. salus suscit. T. mitti in b.) ii, 111 si fata poscerent ii, 123
- Posse (valere) ii, 116 ne plus possent (cives) recepti in beneficium, quam cet. (ne vincerent suffragia) ii, 30
- Possesae varie Hispania (in potestate habita) ii, 36
- Post (omissum ante, quam) ii, 4. 30
- Posterior hujus voluminis pars i, 14
- Scipio (Afr. minor) ii, 1
- Postulabat (praescribebat) condiciones pacis ii, 48
- Potens (nobiliori loco natus et honoratior, opp. humilior) ii, 126 potentiorque (factione et armis) habitus prior ii, 3 potentior Tyro Carthago cet. (opibus sci. et armis) ii, 15 potentiora arma, potentissima, (pro, imperium exercitibus validius) ii, 109 xvii. legionum potentes ii, 65 (cf. ii, 69)
- Potentia regalis ii, 6 potentis (suae invicem tuendae) inter Caesarem, Pompeium et Crassum imita societas ii, 44 Sic ii, 65. 47. potentia (Triumvirii) ii, 80 potentia (Livis, h. e. auctoritas, qua pollebat apud Tiberium) ii, 130

- potentia (Pompeii, per extraordinaria imperia) ii, 29
- Potestas tribunicia (vid. Tribuicia). in potestate P. R. redacta provinciam ii, 37 (cf. Redigere). in P. R. potestate retinuit ii, 46 retenta in potestate Antonii Venetia ii, 76 cuius se potestati commissurus foret (cui se dediturus f.) ii, 37 eam potestatem (iudicium munus) nacti equites ii, 13 fortunam in potestate sua habuit ii, 35 (cf. Fortuna)
- Potitur regni i, 1 Sylla rerum potitus ii, 41 potitus eorum (quos ceperat) ii, 25 Sic: pro, capere ii, 5. 50
- Præbuit cervicem servo s. liberto (abscindendam) ii, 6. 70 (cf. Cervix). præbebat spectaculum ii, 79 arbores antennarum præbuisse imaginem ii, 43 sævitiam causam avaritiam præbuit ii, 22 nec ullam belli civilis præbituros materiam ii, 62
- Præcaventibus fati (scl. discordiam inter Marium et Syllam) ii, 12
- Præcedit nuntius victoris nuntios periculi ii, 129 precedentes gradum nostrum (eminantiores munere militari) ii, 114
- Præcellentes ingenio viri i, 12
- Præceps locus ii, 5 præceps et pravus ii, 18 (temere ruens ad pravam cupiditatem explendam). præcipitis (temerarii) consilii juvenis ii, 88 non gradu, sed præcipiti cursu ii, 1 præceps festinatio i, 16 fuga ii, 85 maximo et præcipiti periculo (morbi scl. morti proximo) ii, 84 in præceps pervenitur (in vitam et mores, e quibus in exitium quam celerrime ruitur) ii, 3 Sic: præcipitia ii, 10. 112 omnia erant præcipitia in rep. (celerrime ruentia ad finem libertatis) ii, 22
- Præceptis instructus (præceptis prudentiæ militaris rei excultus) ii, 129 in-nutritus coelestium præceptorum disciplinis (scl. parentum educantium) ii, 94
- Præcipitata respublica (ad exitium ruens) ii, 49
- Præda victoris ero (victorem dominam habebo) ii, 86 præda onustus ii, 115
- Prædationibus infestatum mare ii, 73
- Prædicare (dicere) ii, 29. 93
- Prædicatio (laudatio) ii, 115
- Prædicare (denuntiare) i, 13 (monere) ii, 57. 82 in prædicto (ante defuncto) loco ii, 110 ut prædiximus i, 4. ii, 12. 90. cet. quem prædiximus ii, 11.
- 29 quem prædiximus ii, 47. 96 prædicti duces ii, 112 (cf. ii, 107)
- Prædones (piratae) ii, 32. 42. 43
- Præesse (remp. administrare, de Archontibus) i, 8
- Præfatus (præfaminis loco dicens) ii, 37
- Præfecit legatos hybernis ii, 112 oras maritimas (qd. cf.) præfecerat ii, 73 præfectus est Agrippa ædificandis navibus, contrahendoque militi ac remigi, navalibusque assuescendo certaminibus atque exercitationibus ii, 79
- Præfecture in formam redacta Capua (ademptis legibus, senatu, magistratibus, iudiciis suis) ii, 44 (cf. Liv. xxvi. 16)
- Præferens (ostendens) victoris magis, quam morientis, vultum ii, 27 Sic: ii, 94. 118
- Præfulgent (clarissime patent) militarium coloniarum et caussæ et auctores ex ipsarum nomine i, 14
- Prælium ingens i, 9 magno atrocique prælio confixit ii, 21 fortunatissimo decertavere prælio ii, 12 prospero impulsu sunt milites ii, 51 forti Mithridatem pepulerat prælio ii, 24 nullum unquam atrocius prælium periculostusque ab eo initum ii, 55
- Præmatura mors ii, 88
- Præmia persolvere ii, 40
- Præmonerant haruspices, ut cet. ii, 57
- Præmuniendæ (firmiter sibi præparandæ) regalis potentis gratia ii, 6
- Præsentet (fulget) Augusti forum victarum gentium titulis ii, 39 præmitens (eminens) Catonis virtus ii, 35
- Præoccupata Asia (ante occupata Asia provincia) ii, 69
- Præparabat exercitum, assiduis bellis exercendo, majori operi ii, 109 præparare hyberna ii, 110 omnia hæc frustra (ad bellum) præparassemus ii, 111
- Præparatio belli i, 12
- Præparatus Caesaris (ad bellum) contra Antonium ii, 76
- Præpositus (provincia) ii, 112. 116 rege Armenia præposito ii, 122 urbis custodiis præpositus ii, 88 necessaria gloriosis præposita (antehabita) ii, 110
- Præreptus immature (abreptus immature morte) ii, 116
- Præruptum (præceps, exitium proximum adferens) atque anceps periculum ii, 2

- Præcægia** peticali futuri Dii obtulerant ii, 67
 ut Præscriptissimus ii, 21
Præcæsa (ipse, non per legatos) ii, 87
 periculum (proxime imminens) ii, 73
 præsentia (manifesta) pacis sua bona ii, 92
Præsedens Urbi (moderamen reip. habens) ii, 48
Præsidio esse suis sedibus ii, 110 præsidio navium in omnes recessus maris descripto ii, 32 præsiidiis Præneste firmaverat ii, 26 mare præsiidiis classium sepaerat ii, 51 præsidia (finium) munis ii, 120 præsidium (tutor) reip. Tiberius ii, 111 Sic: reip. præsidia ii, 103
Præstare fidem ii, 16. 18 favorem reis ii, 43 clementiam ii, 57 quid (felicitatis) ille dies terrarum orbi præstiterit (attulerit) ii, 86 nihil Dii hominibus præstare (donare) possunt ii, 89 se dubium mediumque partibus præstitit (gessit) ii, 21 Sic ii, 76
Præstringere animi aciem (obtundere, hebetare mentem) ii, 118
Præteritum (sci. narratione) suo loco referatur ii, 68 non prætereatur Asinii factum cet. ii, 86 vir non prætereundus (maxime memorandus) i, 2 præterito (abstracto) eo, in quo eminere possumus i, 17 ubi aut præteriri (superari a nobis) aut æquari eos posse desperavimus, ibid.
Prætexentes ii, 69
Prætexta consularis, prætorica (pro consulatu, prætura) ii, 65
Prætextati filii (qui togam virilem, eamque puram, nondum sumserant, xvii. annis minores) i, 10. ii, 59
Prætor, qui classi præerat i, 9 Servilium prætorem (proconsulem) Asculani occiderant ii, 16 Marianarum partium prætor (dux partis exercitus Mariani) ii, 27 pro prætore (cum imperio prætoris) eum bellum gerere jussit senatus ii, 61
Prætura functus ii, 15 honoratus ii, 100 prætura virtute atque industria obita in Hispania ii, 48
Prævalens corpore ii, 106
Prævalide legiones ii, 69
Prævus et præceps ii, 18 homo prævisissimus ii, 80 æque præva cupiens (pariter plebis commodis et potentis studens) ii, 6 a rectis in præva, a prævis in vitia—pervenitur ii, 10
Premere bello i, 2
Pressius (silligentius, attentius) causas audit ii, 129
Pretio alicujus rei ferre ii, 45. 52. 125 pretio temperata omnia (o. in resp. per corruptionem et pretio representata temperata) ii, 60
Primipalli (p. ordinis triariorum) centurio (qui est primus centurionum legionis) ii, 78 (cf. Ordo)
Primo—mox ii, 20. 30. 51. 55. etc.
Primum—mox ii, 61
Primus: ad eum primum omnium Romanorum (cui id e Romanis primum contigit) legati Parthorum venerunt ii, 24 (Sic etiam) ii, 48 primus (instimus) omnium amicorum ejus ii, 64 in quibus rebus primus (princeps, ad quem negotia maxime idoneus) esse debebat, solus esse cupiebat ii, 23 Sic ii, 121. prima duobus Batonibus—autoritas (summum imperium) ii, 110 primi hostium (primæ hostiam stationes) ibid.
Princeps vel magnificentis vel luxurians (primus auctor) i, 11 Sic: famulus ii, 35. sui operis Tullius (summus artifex, perfectissimus in cet.) i, 17 Sic: ii, 22. 36. civitatis (auctoritate plurimum pollens) ii, 6. Rom. nominis ii, 30. 53. 128 gentis ejus (principatum tenens) ii, 118 Sic ii, 120. (nobilissimus) ii, 16. 74 senatus (primus a censoribus lectus, i. e. dignissimus) ii, 48 equestris ordinis ii, 127 vir princeps (summus, clarissimus) ii, 19. 89 Princeps (pro Imperatore) ii, 72. 118. 124. 126. 128
Principale in rep. fastigium (summa dignitas ex honoribus summis) i, 11. ii, 128 principalis quies (in principatu acquisito) ii, 56 principalia arma (bellum inter principes civitatis) ii, 50 ministeria ii, 98 opera ii, 124 onera ii, 127 (Hæc omnia Imperatoris sunt)
Principatus (summa imperia et auctoritas) ii, 128.—(summa potentia) ii, 44. 57 principatus (imperium) Augusti ii, 89 Tiberii ii, 129.—(dignitas Imperatoria) ii, 124.—(dignitas regia) ii, 106
Principia inclinata in deterius valetudinis ii, 123
Prior pars voluminis i, 14 Scipio (Africanus maj.) ii, 1 in priores (antes victos) clementia Cæsaris ii, 55 priorem (antiquiorum) ætas i, 17 priores (majores) ii, 23 potentiorque habitus prior (principatum habuit) ii, 3 ad

- consequendos, quos priores (perfectiores) ducimus i, 17 neque prius, neque antiquius, quicquam habuit ii, 52
- Prisca, et vetus comœdia (quæ viros notos nominatim deridebat) i, 16 prisca (antiquorum) gravitas ii, 86. 116 hilaritas ii, 127 priscum (quod inde ab antiquis temporibus habuerant) decus senatui restituere cupiebat ii, 13 (cf. ii, 89) (Ita fere)
- Pristinum ad modum redactum imperium magistratum ii, 89
- Privatim (singulatim a se) alienum existimans, quicquid publice (h. e. reip.) salutare non esset ii, 3
- Privatus (nullo magistratu fungens, seu imperio) ii, 3. 49 ex privato consul (nullis honoribus gestis) ii, 51 si illa majestas unquam privata (sine dignitate et honore) fuit ii, 99 privatis (propriis, non publicis) ut opibus, ita consilii magna ausus ii, 29 privato consilio (nulla auctoritate publica) mira ausus ii, 61 contracta classe et privata et tumultuaria ii, 42 (vid. ii, 29). privata luxuria ii, 1 (h. privatorum)
- Privavit imperio vitæque i, 6 spiritu ii, 87
- Pro, (cf. Loqui et Par) : pro portu statio est tempestatem fugientibus ii, 72 quicquid liberet, pro licito (tanquam licitum sibi) vindicans ii, 100 clementiam victoris pro sua virtute (in gratiam virtutis suæ, tanquam ea illam meruisset) interpretabatur ii, 83 pro republica est (utile est reip.) i, 13 pro Pompeii partibus, — pro rep. — pro Cæsare stetit ii, 48 pro rostris erectum et ostentatum caput ii, 19 pro rostris sedens ii, 56 pro (ex) tribunali agendo ii, 117
- Probabiliter (laudabiliter) gestus consularis ii, 46
- Processit in id furoris ii, 80 processum est in arma ii, 125 nec poetarum in antiquius ceterisque (ævum) processit (se extendit) ubertas i, 17 quod procedere (ad majorem perfectionem) non potest, recedit, ibid.
- in Procinctu (acie ad pugnam instructa, accincti ad pugnam) testamenta facientes ii, 5
- Procumbens resp. (ruinam minans) ii, 16
- per Procuratores contractæ emtionibus domus ii, 81
- Prodere memoriæ ii, 4 (Sic simpliciter)
- prodere ii, 27. i, 8 clarum exemplum Eggius, turpe Cejonius prodidit ii, 119 id unum nefarie ab Opimio proditum (tanquam exemplum) ii, 6
- Prodigus fortunæ atque pudicitie suæ alienæque (qui profudit patrimonium suum et pecunias mutuo sumtas, nec pepercit suæ nec alienæ pudicitie) ii, 48
- Proditor (desertor) collega sui ii, 63 (cf. ii, 64). morbo proditor (desultor ab aliis ad alias partes) ii, 83 (cf. Morbus)
- Proditus ac desertus ab exercitu suo ii, 25
- Productis classibus (scl. in aciem) ii, 85
- Proficere quid (nancisci commodum) ii, 125
- Profectus (in edendis operibus artis et literarum, usque perfectis) i, 16
- Professionis cuiusque ingenia (quæ quæcunque artis vel disciplinae genus profitebantur) i, 16 timidius, quam professioni (militi) congruebat ii, 87 memores nos professionis ii, 89 (instituti)
- Profiteri (declarare) ii, 81. 118 professus (se suscipere) eorum, qui perdiderant agros, patrocinium ii, 75 quasuram petentes — indignos — profiteri (nomina inter candidatos) vetuit ii, 92
- Profunda (inexplebilla) confundendi omnia cupiditas ii, 125
- Profusa (effusa immodica) in ædificiis — luxuria ii, 33
- Progredi (scl. sedibus quaerendis) ii, 108
- Prohiberi (privari) petendorum honorum jure ii, 28
- Promere rerum ordinem voluminibus (exponere) ii, 48
- Promisit templum Apollinis se facturum ii, 81 aqua (ducenda) promissa, ibid. promissæ brevitatis fides ii, 55
- Promptus manu (scl. ad pugnam) ii, 78 ingenio (ad callida consilia invenienda) ii, 118 in prompta est ii, 27
- Promulgatis agrariis legibus ii, 2
- Pronus gurgis (deorsum ruens) i, 16
- Fortuna (favens) ii, 69 Sic : proniores regis partibus i, 9
- Propagata civitas (scl. Rom. ad alias gentes) i, 14
- Propior Diis quam hominibus (i. e. similior) ii, 36 Sic ii, 53. 91
- Propius (scl. affinitate) Neronem Cæsari admovit mors Agrippæ ii, 96
- Proposuit pretium se daturum capitis — Gracchi cet. ii, 6 proposita (instar

- scopi) duci pars exercitus ii, 118 Sic ii, 60 proposita principatus Tiberii forma ii, 129 proposuit (sibi) Ægyptum petere ii, 63 proposito firmus ii, 68 non deterritus proposito ii, 5 proposito (vite) sanctissimus ii, 2 propositi operis regula ii, 38 (cf. ii, 49)
- Proprie classis dux (quam non alienis auspiciis ducebat) ii, 76 proprie (domesticæ) juventutis nunquam plura quam x. millia armavit hæc urbs ii, 1 propriis auspiciis (non Augusti et Tiberii sub auspiciis) ad ea gessisset ii, 116
- Proprie (inprimis) eloquentiæ nomine celebrior ii, 9
- Prosa eloquentiæ decus i, 17
- Proscribere (et) Proscriptio (fiebat, proponendis in tabula civium interficiendorum nominibus, præmiis percussoribus promissis) ii, 28
- Prosequitur senatus Ciceronem domum ii, 36 præsentia invidia, præterita veneratione prosequimur ii, 92 prosequamur (pergamus ad) notæ severitatem censorum ii, 10
- Prosternens se juvenus (hostium) genibus imperatoris ii, 114 prostratus (cæde) Imperator (Cassius) ii, 70
- Protegit (custodit) hunc statum, hanc pacem (Dii!) ii, 181 protegens (abscondens) nequitiam supercilio truci ii, 100 (cf. Supercilium)
- Proteri ruina sua (opprimi, perire suo solo exitio, non una cum omnibus) ii, 91
- Protrahere (in lucem) publicanorum fraudes ii, 92
- Provehere in consulare fastigium ii, 69 (cf. ii, 128)
- Providens ii, 88 providet (curat) supplementam ii, 130
- Providentia ducis ii, 116 nec segni providentia usi ii, 120
- Provinciam facere ii, 38 gens in formulam provinciæ redacta ii, 37 redegit Africam ii, 38 in formam provinciæ stipendiariæ redigere ii, 97 provinciæ in populi R. potestatem redactæ ii, 37 provincia alicui decreta ii, 60 provinciæ prorogatæ ei ii, 46 provinciæ sorte remissa ii, 111 provinciæ titulum retinere ii, 49 provinciæ ad visendum obitus ii, 101 (cf. Obire). ad visendas ordinandasque provinciæ missus ii, 94 provinciæ tam diffusæ, tam frequentes, tam feræ ii, 90 provinciæ honoratus ii, 100
- Provocantes alter alteram injuria (ad certamen juris coram proconsole) ii, 116
- ex Provocatione hostem interemit i, 12
- Proxime (proximo loco) a nobilissimis ac sacerdotibus viris ii, 124 (cf. ii, 59). cum alias, tum proxime (superime) ii, 120
- Proximus locus ab hac parte ii, 109 proximo anno ii, 109. 51. 87 proximus dictator post annum, quam Hannibal Italia excesserat ii, 28 proximas nomini ac fortunæ eorum vir (scilicet cognatione et honoribus) ii, 114 Homero operis auctoritate Hesiodus i, 7 (Inde explicata ii, 36). proximus Bruti Cassique auctoritati (secundus a Bruto auctoritate) ii, 71 proxima fraternæ corporis pulchritudo (fere par) ii, 97 proximas a Cn. Pompeio, ipsoque Cæsare (ex equestri ordine consul post P. et Augustum) ii, 76
- Prudentia (peritia) rerum militarium ii, 29 prudentia (intellectu hoc) hæc Corinthiorum illa imprudentia decori publico convenientior i, 13
- Prudentior consilio ii, 50
- Publica auctoritas (SCti) ii, 62 concordia (civitatis) ii, 48 violatio fidei ii, 1 libertas (reip.) ii, 40 pecunia civitatum (ex publico c. collata) ii, 42 fortuna publica (conditio reip.) ii, 66 ruina p. (rei publicæ) ii, 91 Agri publici (civitatis Campanorum) ii, 81 publicis literis (tabulis rationum a quæstoribus ad ærarium reddendarum) descripta pecunia ii, 37 publica (publico sumtu) sepultura honorata corpora ii, 62 publica vox Cicero (orator publicus) ii, 66 id publica voce (civitatis omnis) dixisse habeo ii, 124 (cf. ii, 181). publicis (populi) usibus destinare ii, 81
- Publicanorum (qui conduxerant vectigalia provinciarum) fraudes ii, 92
- Publicata (communis usus concessa) lectica Tiberii ii, 114
- Pugnam perniciosam inerat i, 9
- Pugnans (contendens) cum Cæsare senatus populusque Rom. ii, 124
- Pullo (atro, lugubri) velatus amiculo ii, 80
- Putares, Syllam venisse in Italiam, non belli vindicem, cet. ii, 25 mos—putandi, quod optimum sit, esse nobilissimum ii, 128
- Pythius (Apollo) respondit i, 2

Q.

- Qua (sci. regione) descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat ii, 25 nisi qua (quatenus) Nolani belli manebant reliquis ii, 17 Sic ii, 37
- Quadrantem (sortis) creditoribus jusserat ex lege Valerius Flaccus ii, 25
- Quærit stadium novam materiam i, 17 locum quærere mentioni ii, 116 qui his artibus mortem quæsierit (appetierit), quibus ab ignavis vita quærit (appeti) solet i, 2 quæsitæ spes (petitæ, hausta ex) desperatione ii, 5 cum antea apud populum maximam quæsisset dignitatem ii, 18 imperio nostro ac suo alterum quærens (acquirere studens) orbem ii, 46 quærebant (parare studebant) novum ducem, novum statum, novam remp. ii, 125 neque quærendus erat (non deerat), quem legeret, sed legendus, cet. ii, 103
- Quæritans sedes vis Græcæ juventutis i, 4
- Quæstio nulla habita est de tanti viri morte ii, 4 crudeles quæstiones in amicos clientesque Græchorum habitæ sunt ii, 7
- Quæstor cum esset sub Vetere Antistio ii, 43 quæstor cum jure prætorio ii, 45 C. Marius L. Syllam copulatum sibi quæstorem habuit ii, 12 pecunia redacta ad quæstorem ii, 37
- Quæstuosum ii, 22
- Qualecumque est, (quam leve adeo habeatur) inseram, cet. ii, 107
- Quam—tam ii, 45. 89. 110
- Quando (quandoquidem) neminem, nisi acie consumptum, civem patria desideravit ii, 52
- Quanto (omisso præced. tanto) ii, 72
- Quantum (omisso præced. tantum) ii, 80 in tantum—in quantum i, 9. ii, 43. 114.—quid, non in quantum (circa quantum pecuniæ summam) admissum foret ii, 8 in quantum voluerit (pro arbitrio) ii, 120 in quantum voluerant (pro animi ardore) ii, 119
- qui Quantus est, (quantus princeps aunc est) protinus sperari poterat ii, 94 quanto (quam exiguo) spatio floruerunt i, 16
- Quatit metus belli animum Augusti ii, 110
- Que (in transitu) i, 10. ii, 12. 14. 81. 107. 109, etc. (pro etiam, in) hodieque i, 4 (qd. cf.).—(pro, et quidem) i, 2. ii, 16. 26

- Quemadmodum—ita i, 16. ii, 11
- Queri veracunde cum Deis (incusare Deos) ii, 130
- Qui : cujus (in transitu) ii, 16. 21. 125
- Quies principalis (principatus ab insidiis securus) quinque mensum ii, 56 (cf. Otium). summa quiete animi (sine novarum rerum studio) princeps civitatis esse cum posset ii, 6 (Opponitur turbis et seditionibus) ii, 23. 103. 125. 130 per summam quietem (sine tumultu) ii, 88 tanta cum quiete (agmine haud infesto) duxit exercitum ii, 25 quietis (somnia) denuntiatione terribus ii, 70
- Quietus moribus (modestus, a vi abhorrens, per vim nihil appetens) ii, 117 quietus (simpliciter) ii, 119 quietus illis obtulisset resp. quod tumultuando voluerunt consequi ii, 7 quieta (non turbata bello civili) resp. ii, 40 nihil quietum, denique in eodem statu relinquebat ii, 6
- Quilibet (h. e. quam vilissimus) dæx idoneus erat nullum habentibus statum ii, 73 Sic : quasi cujuscumque aere violata ii, 100
- Quin (cur non) tu hoc potius facis ii, 7 quin—quoque, cet. ii, 94 quin—etiam ii, 110 quin etiam ii, 16. 126
- Quippe (in transitu ad res singulas) i, 13. ii, 2. 26. 28. 35, passimque. (in transitu ad sententias) ii, 91. 118. (in parenthesisibus) ii, 18. 40. 43. 43. 83
- Quoties ii, 129

R.

- Rabie (vesana et mordaci objurgatione) continua lacerabat tribunus Caustus Antonium ii, 64
- Rapuiti (eripuiti) Ciceroi lucem ii, 66 rapuit (abripuit) illum fatorum iniquitas ii, 97 (eripuit) se præcipiti fuga ii, 85
- Rapinae (furta) ii, 83
- Raptores Italice libertatis lupi (sci. Romani) ii, 37
- Rasile (lævigatum) argentum ii, 56
- Ratio (impellens ad ita agendum) quemlibet magnum auctorem faceret ii, 32 in auctore satis rationis (bonæ) est, ibid. (cf. Habere).—ratione (argumentis) persuasit i, 9 Sic ii, 124. i, 2. res ad liquidum ratione haud perducta (causæ allatis) i, 16 (cf. i, 17). na-

- tione magis quam ratione (consiliis) barbarus ii, 106 Caesaris in consulata petendo rationem habere (in numerum candidatorum recipere) ii, 80
Recedit metus ii, 62 naturaliter, quod procedere non potest, recedit (a perfecto) i, 17 *recedens* (quae se retrahit, colligit) in quoddam saeculum similitudo ingeniorum, *ibid.*
Recipere (scl. apud se) ii, 104. 129 non receptus a patre (*redux in patriam*) i, 1 (de exulibus) ii, 21. 45 (*excipere*) ii, 58. 63 *receptum* (*immissum*) in terras mare ii, 33 *recepta* (*intromissa*) in tenuem tramitem exempla (h. e. arctis finibus, intra quos ita, ut factum est, agere licebat, *circumscripta*) ii, 8 *recipi in jus civitatis* ii, 15 in civitatem i, 14. ii, 16 *recipiens servitia in numerum exercitus* ii, 73 in societatem consilii recipit ii, 118 in affinitatem receperat ii, 100 Sardinia recepit imperii jugum ii, 88 *conditiones pacis aequo animo recipiebat* (*accipiebat*) ii, 48 Sic ii, 49. honor illi recipiendus fuit ii, 122 *recipere injurias aequo animo* ii, 18 *recepti Cherusci (iterum domiti)* ii, 105 Sic ii, 106, 122. in altiora se receperat loca ii, 70 in tumultum se ex fuga, *ibid.* in Italiam se recepit (*reversus est*) ii, 74 *quantas virtutes—mortalis conditio recipit* (*quantarum v. capax est*) ii, 2 Ita ii, 97. 52. neque illi spectaculo simile conditio mortalitatis recipere videtur (*simili unquam frui posse*) ii, 104
Recessus (latebrae, sinus) maris ii, 82
Recisum opus ii, 89 (cf. ii, 86)
Reconcilianda in gratia fidelissimus ii, 89 (cf. Fidelissimus)
Recta (justissimas partes) legere ii, 83 *rectissima voluntas* (est ejus, qui optimum reip. statum cum optimatibus cupit) ii, 18 Sic: *pietas rectissima sentiendi* (scl. quae Principis imperio conducunt) ii, 125. *recta* (*honestas artes*) discendi capax ingenium ii, 39
Recte: pecuniae, quam recte faciendi, (Principis et rei publicae causa consulendi) cupidior ii, 97
Recusans nec quicquam jam de fine ii, 128
Reddere spiritum ii, 14. 35. 87 *animam caelestem caelo reddidit* ii, 123 *redditus caelo pater* ii, 124 *Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit* ii, 98
reddatur proposito operi sua forma ii, 49 *cujus pietati populus R. gratiam reddidit* ii, 16 *judicium petalensis conviviis histrioni redditor* ii, 28 (cf. *Judicium*).—*reddere responsum* i, 10 *testimonium* ii, 76. 120 *reddere rationem* (cf. *Ratio*). *redditis civitatibus literis* ii, 18 (cf. ii, 43)
Redigere in formam provinciae (cf. *Formula, Provincia*). *Creta redacta in P. R. potestatem* ii, 34 (cf. ii, 94. 37). *in pristinum pacis redegit modum* ii, 96 *imperium magistratum ad pristinum redactum modum* ii, 89 *exercitus ad Rom. disciplinae formam redactus* ii, 109
Rediit cultus agris ii, 89 *animus paribus Pompeianis* ii, 62
Redimere (*pensare, repensare*) *desidia crimina morte* ii, 87
Redimitus hederis ii, 82 *caput arundinis* ii, 88
Reditus (ex exilio) ii, 15. 45. 69. 77 *cujus reditus (e bello, in Urbem)* ii, 40. 89
Reditus (tantum scl.) in aerarium costalit ii, 89 *reditus uberiores* ii, 81
Reduxit tutela imperii eum in Germaniam ii, 105
Refecta vires ii, 16
Referre (afferre) pecuniam Romanam ii, 45 *decreti Atheniensium celeberrimi exemplum relatum (restauratum) a Cicerone* ii, 58 *referens (effingens) hoc dictum ad loci nomen* ii, 77 *tantum retulisset (interfuisset) habere Brutum potius principem, quam Cassium* ii, 72
Refovendae vires (reparandus civium numerus) i, 15 *ex itinere vires (exercitus reficiendae)* ii, 113
Refragabatur pars optimatum ii, 40
Refrigeratus (frigide exceptus) ii, 83
Refugere in interiora (recipere se) ii, 108
Refulsit certa spes ii, 103
Regalis potentia ii, 6
Regere exercitum ii, 85. 115. 125 *quorum auctoritate rex regebatur* ii, 54 *qui illa regeret (scl. preparatus belli, prudenter moderaretur)* ii, 111
Regerere in aerarium. publicas pecunias (restituere) ii, 92
Regimen classis commissum Publicola cet. ii, 85
Regni (appetendi) voluntas ii, 68
Regula propositi operis ii, 88 (cf. Modus)

- Reiectus tempestate in Cretam (disiectus a patria) i, 1**
- Relegavit (removit) a rep. Catonem ii, 45 invidia communis potentiae in illum relegata (translata) ii, 44 (cf. ii, 64). relegata Julia in insulam ii, 100**
- Religatis post tergum manibus ii, 1**
- Religioni (sanctitati) templi se credidit i, 9 hujus gratiae religionis (reverentiae) memoriam inscriptio templi—testatur ii, 25 sacravit parentem suum religione (sacris ei institutis) ii, 126**
- Religiosissima P. R. sacra ii, 45.**
- Relinquente (deserente) eum exercitu ii, 64 dives pauperem (provinciam) reliquit ii, 117 Asia populo R. hereditate relicta ii, 4 testamento relicta Bithynia hereditaria ii, 39 praetextato relicto filio ii, 59 agri relicti publici coloniae Campanae ii, 81 (cf. Agri). in medio relinquemus ii, 48 nihil in eodem statu relinquebat ii, 6 ne quid ulli sanctum relinqueretur (reliquum esset) ii, 67 cujus (tribunitiae potestatis scl. imminutae) Sylla imaginem sine re reliquerat ii, 30 nihil relictum (omissum) a Caesare, quod—pacia causa tentari posset ii, 49**
- Reliqua belli patraturos ii, 123**
- Reliquae Nolani belli manebant ii, 17 (cf. ii, 114). reliquae piratarum ii, 32 legionum ii, 46**
- Reluctatus diu ii, 102**
- Remanere omnia post se salva volens ii, 123**
- Remigi contrahendo ii, 79 remiges firmissimi ii, 84**
- Remissa (omissa) sorte provinciae ii, 111 simul aliquid ex negotio remitti posset ii, 88**
- Remoto metu Carthaginiis ii, 1**
- Renovata reip. forma antiqua ii, 89 non Renuntiaturum se eum, etiamsi factus esset consul suffragis populi ii, 92**
- Reparaverat (iterum paraverat) magnas novi exercitus vires ii, 37**
- Repellere: per colloquia repulsus a Lepido (quocum se jungere cupiebat Antonius) ii, 63 repulso externo metu ii, 24 dictaturam constanter repulit ii, 89 diadema repulsum ii, 56**
- Repensasse bona malis (compensasse, aequasse bonis mala) videtur ii, 12 voluptas amissorum—civium damno repensata est ii, 21**
- Repetere: (revocare ex antiquitate in memoriam) nisi aspera ac rudia repetas i, 17**
- Repetandarum lege (de pecuniis e provinciis illegitime captis) interrogatus ii, 13 repetandarum ex Macedonia damnatus ii, 8**
- Replevit (recreavit, refecit) Urbem spectaculis ii, 56 (cf. ii, 100, 103)**
- Reponere nihil (spei) in se ii, 112 fiduciam victoriae in numero ii, 113 neque omnia (omnem boni eventus spem) in uno reponenda ii, 32**
- Representaverit (praestiterit) quod non Augustus reipublicae cet. ii, 89**
- Repudiaret ut ejus filiam (uxorem) ii, 41**
- Repugnans (vincens vehementiam et iracundiam) naturae suae ii, 69 repugnante adversus duos ii, 66 (cf. ii, 89)**
- Requiro causas (disquiro) i, 17**
- Res saepe agitata animo meo, neque aliquidum perducta i, 16 res immanis operis ii, 69 perpetui praecipuae timoris ii, 130 o rem dictu non eminentem, sed solida virtute atque utilitate maximam, experientia suavissimam, humanitate singularem ii, 114 incidi in rem domesticam i, 7 semper et in omni re ii, 23 ubi res vigiliam exigeret ii, 88 ancipitia sibi tam re (ipsa), quam exemplo, perniciosa ii, 125 cujus (tribunitiae potestatis) Sylla imaginem sine re (sine vi ac potestate) reliquerat ii, 30 res militaris et maritima ii, 79 rei frumentariae inopia ii, 94 nec melior illi res familiaris, quam mens ii, 91 Sic: quibus res pessima erat ii, 25 subjecto rebus ac penatibus suis igni ii, 74 in dubiis rebus ii, 112 res magnas ac memorabiles gesserat ii, 33 prospere rem gessit ii, 102 rerum (fortunae h.) humanarum casus ii, 75 rerum naturae corpus ii, 66 rerum (summo imperio) potius ii, 41**
- Rescidit senatus fœdus ii, 90**
- Resolutus in sua initia animam celo reddidit ii, 123 (cf. Initia)**
- Respiravit acies Romana ii, 27**
- Respondit Pythius i, 2 magi ex notis corporis responderunt (praedixerunt) ii, 24 neque fratris initis, neque suae respondit consuetudini (congruenter sese gessit) i, 9 (cf. ii, 4). respondente cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini ii, 129 nec spei responderi (convenire eventus) poterat felicius ii, 103**

- Respublica populi R. sineas procumbensque** ii, 16 commissa magistratibus annis i, 8 vendente temp. (leges, jura, instituta reip.) consule ii, 60 submovere a rep. (a magistratu) ii, 68 novam querebant temp. (reip. formam) ii, 125 reip. constituendae triumvir ii, 68 nimis liberæ reip. ii, 82 qui salvam vellent temp. (scl. liberam) ii, 8 Sic ii, 62
- Restinxit resurrectori belli civilis initium** ii, 88
- Restituere (restaurare) domum** ii, 48 urbes ii, 126 (cf. ii, 130). restitute acies (reductas in prælium) ii, 58 restitute populo R. provinciæ ii, 87 restituit (in pristinum jus) tribuniciam potestatem ii, 80 expulsam civitate—restituit patrem (reditum paravit) ii, 15 (cf. ii, 45. 77). in bona paterna restituere ii, 73
- Resurrexisse tam mature tantam urbem, vix crediderim** i, 7 resurrectorum bellum ii, 88
- Retinere (captivum scl.)** ii, 41 alter ex suis, quos in familia retinuerat, liberis i, 10 (cf. i, 3). retinens (non deponens) insignia consulatus ii, 20. 79 nihil ex paterna majestate, præter speciem nominis—retinens (tuens) i, 10 (cf. ii, 79). arbs pertinacissime arma retinebat ii, 18 (cf. ii, 27). Syriam in potestate populi R. retinuit ii, 46 (cf. ii, 76)
- Revertus in Italiam** ii, 24 ad mare ii, 42
- Revertamur ad ordinem** ii, 30 (cf. ii, 68)
- Revertare (reverti)** ii, 14. 40. 50
- Revocavit filium (ex itinere)** ii, 123
- Revocatus ex Hispania (et restitutus in temp.)** ii, 78 ad jus dignitatis proscriptorum liberi ii, 48 revocati veterani (ad militiam, evocati) ii, 111
- Rex** : sub Regibus esse desiderunt Athenæ i, 2
- Ritus patrii (morum et institutorum e patria allatorum) custodia** i, 4
- Roboris plus esset in armis Hispanis Romanis** ii, 90
- Romana constantia disjecit cogitationem regiam** i, 10 quod lites Romana justitia finiret ii, 118 Romanis et armis et animis usi ii, 119
- pro Rostris (laudatione funehri habita) lectum patris sustulerunt filii** i, 11
- pro rostris caput ejus erectum et ostentatum** ii, 19 statua equestris in rostris posita ii, 61
- Rotæ modo (instar currus)** i, 16
- Rotundatus solis orbis in colorem asæus** ii, 59 (cf. Arcus)
- Rudimentis militiæ imbutus** ii, 129 (cf. ii, 29)
- Rudis studiis (scl. literarum) ii, 73 verbis** ii, 9 tam rudis (expers artium virtutis) Mummius fuit, ut cet. i, 13 rudis Corinthiorum intellectus, ibid. aspera ac rudia i, 17 (cf. Aspera)
- Ruinae Carthaginienses** ii, 19 ruina terrarum orbis (interitus imperii R.) ii, 85. 124 Sic : ruina publica ii, 91
- Rumpit (disrumpit) fortuna hominum proposita** ii, 110 conditiones pacis discussit ac rupit ii, 48
- S.
- Sacerdotio pontificatus honoravit puerum** ii, 59 (cf. ii, 100). ad sacerdotia evehi ii, 127 pervenire ii, 10
- Sacra vit (consecravit) parentem suum—religione** ii, 126 (Dianæ) numini sacra regio ii, 25 certaminis ludicrum Augusti honori sacratum ii, 123
- Sacrum (ludi Olympici)** i, 8
- Sæculorum differentia** i, 5 eminentissimus sæculi sui i, 12 (cf. ii, 11. 13). pæne sæculi nostri vir ii, 53
- Sævire Deos præcatus est, ut—in ipsum potius sævirent (iram vertent) quam in temp.** i, 10 qui asperime (questionibus crudelibus) in Ti. Gracchi amicos sævierant ii, 7 Sic ii, 12. in desertores sævire (penas severas exercere) ii, 85 neque licentia gladiatorum (h. e. cædibus) in mediocres sævitum ii, 22 Sic ii, 28. 74. 120
- Sævitia maris** i, 2 memoria ipsius sævitiæ ii, 7 (cf. Sævire)
- ad Saga ut iretur** ii, 16
- Saltare Glaucum (mimica arte Glauci, in Deum marinum transformati, personam exprimere)** ii, 83 (cf. Ovid. Met. xiii. 904 sqq.)
- Saluum angustis** ii, 115
- Salva rep. salvus esse (rep. bello civili non perturbata incolomis, ob grande us alienum, esse) non poterat** ii, 49 (cf. ii, 68). Sic : salvo Casare salvus esse non poterat ii, 91 salvo (servato) exercitu ii, 46 te, imperator, salvum (incolumem) recipimus ii, 104 volenti omnia post se salva (omnia constituta sua integra) romanere ii, 123
- Salubria medicamenta (sunt venena serpenti objecta, quorum vi animal pæ-**

- tiferum e latebris in salutem hominum expellitur ii, 129
- Salus (valetudo) Pompeii ii, 48 (cf. ii, 114). hoc Antonio—saluti fuit (servavit ab exitio) ii, 82 salutis exitique confinium ii, 124 reditum salutemque (incolumitatem) proscriptis pactus est ii, 77 Sic ii, 66. 117
- Sanari (dirimi) conditionibus solite discordiæ ii, 3
- Sanctitas ii, 29
- Sanctus (pertinent maxime ad immunitatem a voluptatibus et luxuria) ii, 7 46 vita sanctus ii, 11 sanctissimus proposito ii, 2 ne quid sanctum (inviolabile) ulli relinqueretur ii, 67 sanctissimam (inviolatam) fidem bello præstiterat Punico ii, 18
- Sane non ignoremus ii, 9 aliis sane imperandi cupidus ii, 79 sane expers muliebris metus ii, 87 sane exsomens ii, 88 juvenis sane—ingenuarum virtutum ii, 93 vir sane gravis, cet. ii, 120
- Sanguine multo mutuoque certatum est ii, 90 (cf. ii, 95. 97). hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis (cædis civium) fuit ii, 3 publicam violationem fidei non debere unius loi sanguine (supplicio) ii, 1 nihil amplius præter tyranni sanguinem (vitam) esse petendum ii, 68 homines ejusdem et gentis et sanguinis ii, 15 (cf. ii, 41. 16). quæ vox magna parte eum spoliavit sanguinis sui (liberosum) i, 10 at in illis (Afranio, Pacuvio) limæ, in hoc (Accio) pæne plus videatur fuisse sanguinis (virium orationis) ii, 9
- Sanissimus quisque ii, 25 (cf. ii, 49)
- Satisfactio in accipienda facillimus ii, 29
- Scalorum (remorum) quatuor navis ii, 43
- Scalptores (qui in duriori materia cælo, vel scalpro figuras elaborant) i, 17
- Scelerata consilia ii, 130
- Scelera consilia ii, 76
- Scelera inasimulare cepit ii, 60
- Scelus Egnatianum erumpit ii, 98 piraticis sceleribus infestare mare ii, 78 in occasionem sceleris usus est segnitia ducis ii, 118 (cf. Occasio)
- Sciens agendi ii, 88 scientissimus juris ii, 4 parandi ii, 79
- Scientia juris celebrior ii, 9 ad rei militaris et maritimæ perduxit scientiam ii, 79 pugnandi scientia ii, 115
- Scires, quid interesset inter duces ii, 80
- Scripturæ hic modus enarranda ea non recipit ii, 52
- Sectari (de comitatu) ii, 40
- Secundus nulli vir ii, 76
- Securam (liberam a metu) incrementi sui non patiebatur esse Italiam ii, 109 id per M. Agrippam securo (haud sollicito de Agrippa) ei posse contingere ii, 93
- Secure: illum (Maroboduum) nec secure (non sine cura, quominus noceat) continet (Tiberius) ii, 129
- Securitas (a vitæ et fortunarum periculis) hominibus rediit ii, 89 perpetua securitas (ab hostibus) et æternitas imperii R. ii, 103 (cf. ii, 89). securitatis urbanæ custos (præfectus Urbis) ii, 98 frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem ii, 118
- Sed: (correctionis particula) ductus triumpho, sed a M'. Aquilio ii, 4 (Sic etiam) ii, 8. 20. 41. 79. 82. 88
- Sedem belli Præneste ceperat (ut pro munimento sit armis et exercitui, indeque impetus belli fiat) ii, 74
- Sedens cœnavit ii, 114 (v. Ind. Rer.)
- Seditionem in Urbe movens ii, 68 subita exercitus seditio—discussa ii, 81 submota e foro seditio ii, 126 compressa theatralis seditio, ibid.
- non Segnis (haud tarda) providentia ii, 120
- non Segniter (non timide, sed fortiter) ad ictum servi sui cervicem dedit ii, 69 (cf. ii, 87). non segnius ii, 6
- Segnitia (ignavia) non vindictæ fratris injuriæ i, 1 segnitia ducis (sordida et incuria se tutandi) ii, 118
- Semiplena legio ii, 80. 112
- Semiustum Vari corpus ii, 119
- Semper et in omni re ii, 23
- Senatus voluntate cognita ii, 61 (cf. Auctor, Auctoritas). jussu senatus colonia deducta i, 14 senatus majestas ii, 89 senatus sine asperitate, nec sine severitate lectus, ibid. universus senatus in ejus sententiam transit et—censet ii, 35 senatus dies (acta diei senatus), ibid.
- Senescit (hebescit) studium cum spe i, 17 urbium, imperiorum, gentium fortunam senescere (imminui) ii, 11
- Senior ætate ii, 107
- Sensi (expertus sum) usum lecticæ ejus ii, 114 orbem ne commotum quidem sensimus ii, 124 sensit (scl. in damnatum suum) terrarum orbis digressum a custodia Neronem ii, 100 cujus potentiam nemo sensit ii, 130 de quo

- viro hoc omnibus sentiendam (judicandum) ac predicandum est ii, 98
 Sic ii, 128. nec feliciorum—senai (vidi) diem ii, 107 nihil in vita nisi laudandum fecit, aut dixit, ac sensit (cogitavit) i, 12 pietas rectissima sentiendi (sci. de re publica) ii, 125
- Sensibus** (sententia) celebris, verbis rudis ii, 9 sensu (cogitatione) celer ii, 118 (cf. ii, 73)
- Separata** (ab) alienis i, 16 corpora gentis (Græcæ) separata in alias civitates, ingenia vero solis Atheniensium muris clausa i, 18 ut idem separaretur (excipiatur) Cato i, 17
- Sepelire** (abolere)—sepulture—justitia, sequitas, industria civitati redditæ ii, 126 sepulchrum est bellum ii, 75. 89. 90. 129
- Sepire** (circumdare) mare praesidiis classium ii, 51 eorum juvenus septem militum nostrorum agmine ii, 106
- Septiens** consul ii, 26
- Sepultura publica** Pansæ atque Hirtii corpora honorata ii, 62 caput Vari-gentilitii tumuli sepultura honoratum est ii, 119
- Sequebatur** (comes erat) invidia inertiam ii, 42 gradum nostrum sequentes (gradu inferiores me) ii, 114 quod assequi non potest, sequi (æmulari) desinit i, 17 sequar eum (ejus exemplum) ii, 70 sequens exercitus—Cæsaris auctoritatem ac fidem (Cæsari se dediturus) ii, 80 Sic ii, 107. prudens vir cum sequeretur Cæsaris partes ii, 49 (et simpliciter) ii, 55 Amyntas meliora et utiliora secutus ii, 84 sequi (probare) consilium ii, 44. 60. 72 sequens (persequens) probanda ii, 113 hostem secutus est (itinere) ii, 52 (cf. ii, 50). sequens fortunam suam ii, 55 (cf. ii, 51). Codrum æterna gloria, Athenienses secuta victoria est (Codrus æ. gloriam consecutus est, etc.) i, 2 Sic ii, 7. non sequentes disciplinam (non obsequentes imperio militari) ii, 114
- Sera cura** ii, 45 poena in malos ii, 126 successores scripsit ii, 131
- Series catenarum** ii, 120 litium fictæ ii, 118 longa armorum ii, 90
- Serpens abstrusa terræ** ii, 129
- Servavit L. Aruntii fides incolumem Sosium** (A. amicitia fidelis veniam Sosio impetravit) ii, 86 servari (salutem sibi parere) beneficio Cæsaris maluit ii, 71 cum in otio ac quiete servari non posset ii, 68 (cf. Salvus). servatus (e periculo) consilio ac fide captivi cujusdam ii, 82 quod fortuna cum in hunc servasset (reservasset) exitum ii, 55 Sic ii, 99 cum jurasset—idque servasset ii, 31
- Serviit** (deditus fuit) aut belli aut pacis artibus i, 13 necessitati servientes (cedentes, parentes) ii, 23
- Servitii** (servorum militum) calorumque desiderata tertia pars ii, 82
- Servus publicus** (lictor) Minturnensis ii, 19 servorum suorum servus (voluntati obnoxius) ii, 73
- Sestertium** bis millies centies (æquant fere 1000,000,000 imperialium) i, 2.—centies (=500,000 imp.) ii, 48 sexies millies (=30,000,000 imp.) ii, 56 septies millies (=35,000,000 imp.) ii, 60 duodecies (=60,000 imp.) ii, 81.—xviii. millia sestertiorum (numum, =900 imp.) ii, 8 sex millia s. (numum=300 imp.) ii, 10 (v. Grosse metrolog. Taf.)
- Severitas** (gravitas morum) civitatis i, 15 Sic ii, 127 (cf. i, 10). non sine severitate (severo de dignitate judicio) lectus senatus ii, 89 prisca severitas consulis ii, 92 severitas (disciplinæ militaris) ii, 5. 81. 125
- Signat** (testatur) memoria amplissimorum honorum etc. ii, 115 rem—stylo signare i, 16
- Signis** sublati (castris moti) ii, 61 cum signis (agmine composito) perductus exercitus ii, 106 apud signa legionum trepidatum (signis perturbatis, impulsus est tota acies) ii, 112 non Silendus vir ii, 18 (cf. i, 2)
- Similis** tam virtutibus ejus omnibus, quam huic errori (h. e. s. ci in virtutibus etc.) ii, 6 Sic i, 12
- Similitudine** figurarum expressa fecit statuas i, 11
- Simplex** virtus (infucata) ii, 129 (Inde explicata) simplicissimus dux ii, 116
- Simplicitas** (candor, sinceritas animi et morum) ii, 10. 43. 72. 125
- Simulacrorum** (signorum et tabularum inter prædam) specie excessit triumphus priores i, 9
- Simulate** originis mendacium i, 11 simulantes fictas litium series (fingentes lites continuas) ii, 118
- Singularis** (unicus, eximius) talium operum auctor Lysippus i, 11 (Sic fere ubique)
- Singuli** singulis omnino parentibus geniti (unici filii patrum, quibus fratres nulli erant) ii, 10

- Sitæ cis Rhenum gentes ii, 120
 Situ locorum tutissima gens ii, 106
 Situ obsitæ (neglectæ) justitia, æquitas est. ii, 126
 Socia consiliorum (conscia) i, 1
 Societas consilii ii, 35 in societatem consilii recipit plures ii, 118 potentis societas ii, 44. 65 (cf. Potentia)
 Solida (non vana) veraque virtute atque utilitate res maxima ii, 114
 ex Solito variare ii, 41
 Solitudines aviæ ii, 55
 Solicitam lucem rapuisti Ciceroni ii, 66
 Solus esse cupiebat, in quibus rebus primus esse debebat (in republica et imperis socium non ferebat) ii, 33
 Somno id vitam, non in voluptatem utendum ii, 41
 in Somnum (ignavam socordiam) a villis conversa civitas ii, 1
 Sonus æris nocturnus, qualis in Cerealiis sacris cieri solet i, 4 (cf. Æris)
 Sopiit ac sustulit hæc omnia (seditionem militum) veteris imperatoris maturitas ii, 125 (cf. ii, 89)
 Sors contigit Tyrrhenum i, 1 sors provincie (provincia, quæ questori sorte obtingere poterat) remissa ii, 111 sorte obvenit provincia Syllæ ii, 18
 Sortitus Asiam ex consulatu ii, 33
 Spargendæ vrbes (scl. in colonias) i, 15
 Spatium (magnum) vitæ i, 1 Sic: anorum ii, 7 spatium (scl. temporis) ii, 41. 46. 48. etc.
 Specie (pulchritudine) simulacrorum triumphus priores excessit i, 9 specie excellens juvenis ii, 7 species terribilior (ingens moles) navium ii, 84 species cujusque rei in unum contracta (descriptio, enarratio rerum ejusdem generis, ex omni temporum memoria excerptarum, et in unum locum collectarum) i, 14 species (splendor) nominis i, 10
 Speciose (honorifice) restituta a senatu Ciceronis domus ii, 45
 Speciosus (oximus) minister ii, 111
 Sic: res speciosæ ii, 76 speciosa familia equestris (illustris vetustate et opibus) ii, 59 speciosum (illustre) supplementum colonie ii, 81 speciosissima (magnificentissima) classis ii, 79 (verborum speciosa) inscriptio ii, 104 verba speciosa (ornata) ii, 41 speciosis (summis hominibus, h. e. Octaviano) invidens ii, 73 hic omnia speciosa (gloriosa) illic valentia ii, 49
 Sic: utilia speciosis præferens ii, 113 (cf. ii, 110)
- Spectaculum præbere, spectaculo pelli ii, 79 magnificentissima gladiatorii muneris, naumachie, et equitum pedumque, simul elephantorum certaminis spectacula ii, 56. 100 neque illi spectaculo, quo fructus sum, simile conditio mortalis recipere mihi videtur ii, 104
 Spectant statum equestres (conversa ad) frontem ædium i, 11
 Spectator operam Tiberii ii, 104
 Speculatus (clam observavit) juvenis consilia ii, 88 Sic: speculari fortunam i, 9 (opportunitatem) ii, 120 haud imprudenter (observando intelligens) neminem celerius opprimi cet. ii, 118
 Sperare: qui protinus, quantus est, sperari poterat ii, 94
 non Speranda opera militum ii, 59 spretris (rejectis) omnibus, quæ Cæsar postulaverat ii, 49 sprevit colestis animus humana consilia ii, 60
 Spes major unde affulsisset potentis ii, 21 refusit certa spes liberorum parentibus, etc. ii, 103 nec spei potuit responderi felicitus, ibid. (cf. Respondere). spes concepta perpetuæ securitatis—Rom. imperii ii, 103 spei conceptæ (rei speratæ) mora ii, 67 quod spe conceptum erat ii, 106 spes desperatione quæsitâ ii, 5 Fortuna subduxerat spem magni nominis ii, 103 dubiam spem armorum tentare (bello dubii eventus tentare, quid salutis sperandum sibi sit) ii, 71 spem in se benevolentis ex merito estimare ii, 118 spe frustratus ii, 21
 Spiritum reddere ii, 22. 35. 87 ultimum ii, 14 Sex. Pompejum Antonius spiritu privavit ii, 87 simul exitiali hausto (loci calce arenaque perpolitâ) spiritu (vapore), simul incluso suo ii, 22 per divini spiritus viros (afflatu poetico gaudentes) i, 16
 Splendidus (sumtuosus) ii, 105 equestri, sed splendido genere natus (h. e. ex equestri gente, censu et fortunis senatoris dignitati proxima) ii, 88 splendidissima ministeria ii, 116
 Spoliavit hæc vox eum magna parte sanguinis sui i, 10 ad spoliandum regno Ptolemæum ii, 45 spoliata dignitas ei ii, 80 spoliatus equite pedes (a quo equitum præsidium abstractum) ii, 119
 Stabilis animus ii, 110
 Stare (de urbibus) i, 7. 12 stans pro bono publico ii, 2 (cf. ii, 48). utrique

- vindicta libertatis morte stetit (pensata est) ii, 64
 Statie (opp. portui, locus in quo naues in tempus tuto stare possunt) ii, 72 ut stationi (Imperatoris, tanquam custodis Imperii) paternæ succederet ii, 124 Sic: longissima mortali statione functus ii, 131
 Stator, Jupiter Capitoline, (h. e. Stabilitor) ii, 131
 Statua equestris, in rostris posita ii, 61 facere status i, 11 status maximorum artificum perfectæ manibus i, 13
 Statuit urbes i, 1 libertati statuturum modum ii, 40 statuit (decrevit) senatus Carthaginem excidere i, 12
 Status publici commutatio ii, 35 (cf. ii, 125). ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica ii, 86 (cf. ii, 91). (status, conditio hominis, vel ex fortuna, vel ex civili dignitate) nullum statum habentes (privati civitate et bonis) ii, 72 statum concutientes ii, 2 (cf. Præpationem)
 Steriles talium studiorum (eloquentiæ et poëseos operum infertiles) urbes i, 18
 Sterilitas (inopia) frugum i, 1
 Stipendiaria provincia (cui certum vectigal impositum est) ii, 37. 38. 39 (cf. ii, 38)
 Stipendiū modum sibi (milites) constituere conati ii, 125 stipendium (tributa) ignavam conferunt ii, 39 (cf. Ignavam)
 Strenuus (vehemens) impetu ii, 73 (cf. Impetus)
 Studio (ardore) summo petitum i, 17 (cf. ii, 65) studium (imitandi summos) cum spe senescit i, 17 in studium (artium et literarum) par se congregans sæculum i, 17 studia (literarum) i, 13. 59 Inde: studiis rudis ii, 73 optimis instructissimus ii, 94
 Stylo signare i, 16 stylo minus egent ii, 43
 Sua et celeritate et fortuna (sibi propria c. et f. sibi addicta, fida) usus ii, 61 : cf. Fortuna (Sic, priori sensu) ii, 63. 105 (et) princeps operis sui Tullius i, 17 Livia tum fugiens, mox futuri sui (conjugis) Cæsaris, manus ii, 75 circumfusus amplexibus Tiberii sui (filii, carissimi) Augustus ii, 123 Sic ii, 130. inter suos (cives) occupavit principatum Maroboduus ii, 108 (cf. ii, 120). Cæsar ad suos (amicos) reversus ii, 42 suo (proprio, quo ex rerum ordine enarrandum erat) loco præteritum ii, 68
 Suavior legis ii, 44
 Suavitas morum inimitabilis ii, 97
 Sub: (notat tempus, quo durante aliquid fit, ut) sub adventum alicujus i, 14 etc. Sic ii, 63. 101. 107 sub Cratino (per Cratinam s. eo auctore) — una metas illustravit prisecam comediam i, 16 Ita i, 17 sub ejus nomine (nomine Syllæ ludis addito) ii, 27 sub titulo ministerii ii, 45 sub specie ministeriorum principalium ii, 93 sub (ex) persona eorum, qui illo tempore vixerant, dixerunt i, 3 sub regibus esse i, 2 (cf. ii, 121). sub duce Viriatho ii, 90 Tiberio ii, 106 bella sub Imperatore gesta ii, 89 (cf. ii, 90. 106) Sic ii, 9. 17. 101. 122. qui sub Cæsare, sub Afranio, erant exercitus ii, 50. 113 que sub Oriente sunt provinciæ ii, 94 sub ipsius moribus oculisque urbis ii, 21 (cf. ii, 79). sub his exemplis ii, 127 (cf. ii, 126)
 Subdoli animi consilia ii, 103
 Subduxerat (abstulerat) captivos duces triumphi ejus ornamenta ii, 40 Fortuna spem magni nominis ii, 106 subducere (eripere) periculo ii, 72 se præsentis temporis (abstraxerat) ii, 93 (cf. ii, 86). patriæ parentumque subducta (remota ex) oculis Julia ii, 100
 Subjecit facem bello civili (excitavit bellum) ii, 48 (cf. ii, 48. 49). subjecto rebus ac penatibus suis igni ii, 74 imaginem principatus ejus oculis animisque subjecimus ii, 89
 Subire (accedere, oppugnandi causa) eodem jubebat cohortes præcipiti loco pulsas ii, 5 cum per Tiberium subiret (subveheretur ad Urbem) navibus ii, 45 (cf. ii, 106)
 Subita exercitus seditio ii, 81 (cf. ii, 112)
 Subjunxit nostro imperio novas provincias ii, 39
 Submiserunt fascēs suos privato (Tiberio: tanquam superiorem salutarunt eum) ii, 99 neque ei (victori) inhoneste aliquid submitti (se submittere) ii, 37 submissis armis (signis, vel, positis armis) victoriam cessere ii, 85
 Subnixus (incedens) cothurnis ii, 83
 Subscripsit Agrippæ in C. Cassium (suo accusatoris Agrippæ nomini subscipito, secundas accusandi partes egit) ii, 69
 Subsequenti tempore i, 4
 Subsistere domi (remanere) ii, 57 obiturus provincias substitit (ecl. in Macedonia) ii, 74

Subtexturi huic rei civitatem propagatam i, 14
 neque Subtraham (detraham) domestici sanguinis gloriæ quicquam ii, 16 subtraham me discrimini vestro ii, 86
 Subvecta Albi flumine classis ii, 106
 Succedere stationi (in statione) paternæ ii, 124 quorum ætati ingeniaque succedere (proximi fuerunt, floruerunt ingenia post eos) ii, 9
 Successor regni paterni i, 6 (cf. ii, 98. 104). paterni avitique exempli (imitator) ii, 119
 ex Successu animum sumpsit ii, 17
 Succlamavit universa concio ii, 32
 Succurrit instrumentum balinei nullius non valetudini (auxilium tulit) ii, 114 hominum iacturæ ii, 130
 Sudore cum summo consequi (pro labore, difficultate) ii, 128
 Sufficiebant (cooptabant) collegæ ii, 12
 cujus cupiditatibus et libidinibus neque voluptates sufficere (pares esse, eas explere) possent ii, 48 (Sic: pro, parem esse) ii, 98. 127. 131
 Suffixit cruci ii, 42
 Suffossi montes ii, 33
 Suffragii ferendi jus Sabinis datum i, 14 suffragia populi Rom. in petitione consulatus se committere ii, 49
 Sumere animum ex successu ii, 17 virilem togam ii, 99 supplicium de captivis ii, 42
 Summa belli (bellum conficiendum) ut sibi committeretur ii, 11 virium (vis imperii) penes eum erat ii, 63 causæ, non Pompeio, summam imperii detulerunt ii, 49 de summa rerum (summo imperio) dimicat ii, 68 nunc summa (rerum, h. e. res summatum) dedenda est ii, 119
 Summovere a rep. (a magistratu et e senatu) ii, 68. 62. 126
 in Summum (ad summam perfectionem) ascendit i, 17 summa imis miscuit (omnia perturbavit) ii, 2 summa consecutus (rem arduam perfecit) ii, 61 summa (summos honores) accepisse ii, 76
 Superatis omnibus difficultatibus ii, 120
 Supercilio (vultu) truci protegens nequitiam ii, 100
 Superfuit (superstes fuit vita) non desertis ii, 119 superesse (abunde esse) ii, 109. 125
 Superfusus altaribus sanguis ii, 23
 Superi (de vivis, sicut inferi mox in oppositione pro mortuis) ii, 48
 Superior (scl. dignitate) ii, 101
 Suppari ætate i, 17

Supplementum adjectum Campanæ colonis ii, 81 supplementum (scl. legionum) providet ii, 130
 Surrefectus (paululum recreatus) ii, 123
 Suscepit universa Italia vota (et preces fudit) pro salute ejus ii, 48 suscipere molem belli ii, 79 causam imperii Rom. ii, 120 tuendum ii, 124 suscepti operis (poëtici) forma ii, 36
 Suspecta societate consilii (Catilinæ) oratio ii, 35
 Suspensione oppressi Ciceronis non caruerunt ii, 45
 Suspicit (admiratur et colit) potentem humilis ii, 126
 Sustentatum feliciter bellum (toleratum, sustinendo impetus hostium, quo minus bellum ulterius progrediretur) ii, 104. (cf. ii, 6) cujus salus ac valetudo non sustentaretur (levaretur) Cæsaris cura ii, 144
 Sustinere onera ordinis ii, 28 quorum cervices fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficient ii, 131 sustinere instantes (hostes) ii, 112 (cf. Sustentatum).—(pro, audere) ii, 22. 40 rogare non sustinet (non valet, non vult) ii, 81. 86
 Sylva excisa ii, 27
 Sylvestre iter ii, 82

T.

Tabula ærea (cum inscriptione) intra ædem testatur ii, 25 novarum tabularum (novarum rationum pecuniæ creditæ et debitæ, quibus de debito aliquid remitteretur) auctor ii, 68 tabulæ (pictæ) maximorum artificum perfectæ manibus i, 13
 Tacitas cum Marcello offensiones (occultæ, palam non erumpentes) ii, 93 (cf. Offensiones)
 Tam: non tam concupivit (quam Agrippa scl.) ii, 88
 Tantum quod (vix dum) imposuerat ultimam manum bello P. et D. ii, 117 tantum, ut i, 9. ii, 128 in tantum, ut cet. ii, 30. 53. 79. 90. 91 (cf. Quantus)
 Temerarius in consultando ii, 24 ultra fortem ii, 68
 Temeritas excedens fidem ii, 51 temeritas unius facti ii, 72
 Temperans (regens) solus id navigii genus ii, 107 Sic: major exercitus, quam ut temperari posset ii, 118 omnia pretio temperata (omnia in rep. pro pretio, consuli representato, ad-

- ministrata) ii, 60 suo, an Cleopatrae, victoriam temperatus (uirus, exercituro) ii, 85 ut vitam aut mortem hostis nunc ira nunc venia temperaret (moderaretur, constitueret seu de vita, seu de morte) ii, 119 gravitatem humanitate temperans (mitigans) ii, 116 modum honorum temperavit (sinivit modeste) ii, 122 ne ab hujus quidem usura gloriæ temperavit (abstinuit) animum ii, 34 nequeo temperare mihi, quin cet. i, 16 (cf. ii, 107)
- Temperamento cum quanto (moderatione) simul utilitatis *** ii, 111 animi temperamentum cet. ii, 130
- Temperatior (modestior) non erat Cinna Mario ii, 20 mores vigore ac lenitate temperatissimi (mixti) ii, 98
- Tempestatem (periculum a Triumviris imminens) exitiale fugientes ii, 72 tempestas fœda dictu, memoriaque horrenda in Augusti domo (perturbatio domus Augusti ex libidine filie coërcenda) erupit ii, 100 ea tempestate ii, 78
- Templum Apollinis se facturum promisit ii, 81
- Tempus rebellandi (rebellionis) ii, 23 excise Numantis ii, 5 hoc tempus me fecit Tiberii militem ii, 104 eo tempore ii, 79 (cf. Per, Sub, Circa).—temporum eodem tractu ii, 9 hujus temporis fortuna ii, 67 ancipitis fortuna temporis ii, 79 temporis (ex eo tempore) ægritudo ii, 130 loquendi secum tempus dedit ii, 60 temporibus illis (rebus illorum temporum) quisquis interfuit ii, 114 Sic: Iliaca tempora componentes i, 3 præsentem se subduxit tempori (scl. sibi iniquo) ii, 93 temporibus (opportunitis) insidiatus est ii, 21 (cf. Speculari)
- Tenax amicitiarum ii, 29 sui exempli ii, 84
- Tendere (proficisci) ii, 20. 115 agmen cursu ad eum tendentium (properantium) ii, 70
- Tenens (mann) thyrsus ii, 89 ut principatum armis quæsitum armis (firmatum) teneret ii, 57 domi se tenuit (continuit) ii, 44 cum regio castris Pompeii (occupata) teneretur ii, 51 Sic ii, 107. cum ab inimicis (capti, oppressi) tenerentur, oppugnabantur ab amicis ii, 23 ut quem principatum solus asequi non poterat, auctoritate Pompeii, viribus teneret (obtineret) Caesaris ii, 44
- Tentare dubiam spem armorum (spem salutis ex bello dubii eventus capere) ii, 71 tentata hostis misericordia (scl. veniam precando) ii, 71 ut partem discredientium hostes universi tentare (aggredi) non possent ii, 118 tentare (adoris) insidiis ii, 54 Sic: fœde tentato exercitu ii, 107 tentatus (susceptus) valetudine gravissima ii, 48
- Tensem (angustum) in tramitem recepta exempla ii, 8
- a Tergo (a meridie) sodium suarum ii, 109
- Terminant finem Italiae Alpium juga ii, 109 finis imperii terminatas (pactione constitutus) Armenia ii, 37 quod solita armis decerni, jure terminarentur (dirimerentur) ii, 118
- Terminus, in concupiscenda gloria non capiebat terminum (modum) ii, 46 (cf. ii, 52)
- Terror (ac quatit) belli metus Augusti animum ii, 110
- Terroris magni bellum ii, 129 provincie illæ terrore Numantini belli populum R. concusserunt ii, 90 bis excisi terrores reip. (Carthago et Numantia) ii, 4
- Testamentum Caesaris apertum est, quo C. Octavium adoptabat ii, 59 facientes in prociunctu testamenta ii, 5
- Testatur inscriptio templi—et tabula ærea ii, 25 Hesiodus patriam et parentes testatus est (nominavit) i, 7 ipsius patris ejus prædicatione testatum est (declaratum) ii, 115 (cf. ii, 115). testati edictis ii, 62 ut testaretur esse sibi miserium, quod cet. ii, 68
- Testimonium honorificum civitatis ii, 82 (Simpliciter pro tali) ii, 2. 32. 76 (ubi, fraudare aliquem testimonio) ii, 120 victoriæ testimonium in cognomen filii contulit (cognomen, quod victoriam de Gætulis testabatur, filio hæreditarium reliquit) ii, 116
- Theatralis æditio (propter histriones facta) ii, 126 (cf. Sueton. Tib. 37)
- Timere debebat Plançus censorem (munus censoris exequendum) ii, 95 mori se quam timere malle, Cæsar ait ii, 67
- Timoris perpetui res delectus ii, 130
- Titulus (scl. proconsulis) provinciam ii, 49 qui titulo imperii (h. e. imperatoris) cedebat Lepido ii, 63 sub honorificentissimo ministerii titulo (specie) ii, 45 (cf. ii, 90). gentium (victarum) titulis (earum nominibus, statois ductum inscriptis) forum Augusti præterit ii, 39 (cf. Sueton. Aug. 81)
- Toga virilem cum sumisset ii, 60 toga (opp. bello) ii, 29 (opp. castris) ii, 126

- Togatus** (munere militari haud ornatus) ii, 3 togatum (Romanum) Xerxes vocare Lucullum Pompeius assueverat ii, 33 togatae (scl. comediae, in quibus res Romanae ab histrionibus, toga indutis, agebantur) ii, 9
- Toleravit inopem vitam** ii, 19 non tolemae liberae civitati leges ii, 18
- Tollere**: lectum ejus pro rostris sustulerunt quatuor filii i, 11 sublatis (motia) signis, legiones ad Caesarem se contulerunt ii, 61 urbem funditus sustulit i, 12 (cf. ii, 1) omnia haec (seditionem militum) imperatoris maturitas brevi sopiit ac sustulit ii, 125 laudandum et tollendum Caesarem Octavianum censebat Cicero, (et quidem ambigue, vel orandum honoribus, vel ut Octavianus interpretabatur, e medio tollendum) ii, 62
- Torpebat** (inops consilii erat) civitas oppressa dominatione Antonii ii, 61
- Toties** ii, 4
- Totus agebat simul** ii, 109
- Tractus Hispaniae** i, 2 (cf. ii, 104. 126). (it. simpliciter) ii, 69. 94 hoc tractu temporis (s. temporum) i, 6. 7. 15. ii, 9. 94. etc.
- Tradere se alicui** (dicuntur) exercitus ii, 50. 62 partem exercitus—tradit ab Augusto, perduxit ad filium ii, 111 traditis armis ii, 106
- Trahens caudam** ii, 83 magnam Thracum manum secum trahebat ii, 112 rerum naturae corpus comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet ii, 66 nihil praeter nomen trahens (scl. secum) ii, 80 pietas sua Caesarem in Urbem traxit (attraxit) ii, 105 trahere bellum in tertium annum ii, 11 (cf. ii, 52). traherebat (protraherebat) aestiva ii, 117
- Trajecerant** (navibus) exercitus in Macedonia ii, 69. 70
- Tranquillus vultu vitaeque** ii, 127 (cf. Quietus) nihil inmotum, nihil tranquillum, nihil quietum—relinquebat ii, 6
- Tranquillitatis, quietis, pacis**—spes ii, 108
- Transcenderet** ut ex oneraria in eam navem, quae cet. ii, 58 transcendere Rhenum ii, 8 ut ad majora transcendam ii, 130
- Transcursu, seu in transcursu, dicere** ii, 55. 99 quis in hoc transcursu tam arctati operis exprimere audeat ii, 86
- Transcursum est ad vitia** ii, 1
- Transferebat** judicia a senatu ad equites ii, 6 (cf. ii, 18. 32). moles ejus belli translata (a Druso morteo) in Nerone ii, 97 imperium Asiaticum ab Assyriis translatum ad Medos i, 6
- Transiit se ipse** ii, 119 se ipse gladio ii, 26 (cf. ii, 63. 76). transfusus gladio ii, 74
- Transiit** (defecit) ad Caesarem ii, 83 (cf. ii, 84)
- Transgressus in Asiam** ii, 23 Alpes ii, 63 Rhenum transgreditur ii, 120 nulla festinatio hujus viri mentionem transgredi (omittere) debet ii, 108 necdum duodevicesimum transgressus annum ii, 7 Augustus transgressus ad Deos ii, 75 (cf. i, 2)
- Transit admiratio ab conditione temporum et ad urbium** i, 18 cum a patribus ad plebem transisset (scl. adoptatus a plebeo) ii, 45 ut universus senatus in ejus sententiam transiret ii, 35 ut caesus in culpam transeat (vertatur) ii, 118 transiit cum exeritu Rubiconem ii, 49 transitus Visurgis ii, 105
- Transitus** (ab uno studii genere ad alterum) frequens ac mobilis maximum perfecti operis impedimentum i, 17
- Transmarinae provinciae** (trans mare, vel Ionicum, vel Aegeum, sitae) ii, 51. 61. 62. 73. 74. 78. 99. 112 (Inde) res transmarinae (res transmarinarum provinciarum) ii, 24 transmarina imperia ii, 62
- Transmittere** (navibus) Dyrrhachium ii, 49 (cf. ii, 52). legiones ii, 51 transmisit ad Caesarem (transfugit classe) ii, 84
- Trepidatum est** apud signa legionum (h. e. aquilas, interior acies perturbata est) ii, 112
- Tribuere tantum** (auctoritatis concesserunt) M. Tulio, ut cet. ii, 128 multum (literarum) memoriae ejus tribuendum est ii, 16 (cf. Memoriae) pro Tribunali agere (jus dicere) ii, 117 (cf. ii, 118)
- Tribunicia potestas** (vid. Ind. Rer.)
- Tributariam fecit Asiam** ii, 38
- Triennium hoc doloribus laceravit annum** ii, 130 triennio regnare i, 1
- Triumphalis vir** ii, 6 triumphalia ornamenta (vid. Ind. Rer.)
- Triumphavit ovans** (ovavit) ii, 96. 122 triumphantium cultus ii, 40 (cf. Triumphalia ornamenta)
- Triumphus clarus** ii, 8 triumphi celebres i, 9 triumphi magnificentia ii, 99. 121 apparatus ex citro est constitit ii, 56 cultus ii, 129 triumphum

- egit magnificētissimum ii, 40 triumpho curru Urbem inductus est ii, 30 regem in triumpho duxit i, 9 (cf. ii, 4. 12. 65. captivi duces triumpho ornamentum ii, 40 triumpho victos hostium duces ostendit ii, 121 exciis Germania triumphum ducis adornare debuit ii, 122 triumpho (triumphans, h. e. victor) reversus est ad suos ii, 42
- Triumviri agris dividendis ii, 2 triumvir reip. constituendæ ii, 86
- Troicam bellum i, 5
- Truces feritate gentes ii, 95 truci (rigido, tristi) supercilio protegens nequitiam ii, 100
- Trucidatæ legiones ii, 117 (cf. ii, 119)
- Tueri (sustinere) dignitatem non poterat ii, 80 imperium armis tuebantur (defendebant) ii, 15 (cf. ii, 124). id tuendum (servandum) censet ii, 130 ad se exercitumque tuendum (sustentandum, alendum) raptō utebatur ii, 73
- Tugurium ruinarum Carthagenensium (inter ruinas C.) ii, 19
- Tumuli gentilitii sepultura (in tumulo g.) honoratum est caput Varii ii, 119
- Tumultuatur inter duces et supplicem (per animi perturbationem fluctuat, duces agat, an supplicem) ii, 70 quicquid tumultuando adipisci gestierunt ii, 7 (cf. ii, 6)
- Tumultus militaris incendium ii, 125 tumultum bellicum in agris movens ii, 68 omnia armis tumultuque (bello domestico) miscebat ii, 74
- Turpiter (in ejus dedecus) deprehensa est ejus vanitas ii, 60 quod facere aut pati turpiter (inhoneste, libidinose) posset fœmina ii, 100
- Turpitudine (pravitas) ingenii ii, 69
- Tutela imperii (imperium defendendum) eum—reduxit in Germaniam ii, 105 in tutelam securitatis advocat S. P. Q. R. quod usu optimum intelligit ii, 128
- Tutissimæ locis gentes ii, 95 (cf. ii, 106)
- V.
- Vacant latrocinii provincie, quæ nunquam vacaverant maximis bellis (cessant ibi latrocinia, ubi etc.) ii, 90 decem anni hoc munere vacaverunt i, 14 tanquam animus huic uni negotio vacaret (liber esset a curis) ii, 114
- non vacavit (non otium fuit) Romanis colonias condere i, 15 (cf. ii, 124)
- Vacillantem (in fide) gentium animos confirmavit ii, 120
- Vacua (præsidia) vicino hosti Italia ii, 110
- Vagus adhuc (circumerrans cum classe, incertus, quas partes sequeretur) Domitius ii, 76
- Valetudo in deterius inclinata ii, 123 valetudine ingravescente, ibid. gravissima tentatus ii, 48 infirmissimus ii, 70
- Validius timeri ii, 29 validius diligere ii, 98
- Validus VII. legionibus ii, 69
- Valuissent (efficaces fuissent) si in ipsam eorum execrationes ii, 46
- Vanissimus (inflatus, arrogans) omnium vir ii, 80
- Vanitas (sci. mentientis) ii, 60
- Variare aliquid ex solito ii, 41 variatum est prælii ii, 51 (cf. i, 9)
- Varie (varia fortuna) possessa Hispania ii, 38 varie (varii moribus) se gerat ii, 101
- Vario multoque Marte pacatæ Hispanie ii, 90 varia fortuna cum coas. confixerat i, 9 (cf. Fortuna)
- Vastat agros ii, 120 omnia igni ferroque vastata ii, 110
- Uberius (fructuosius) præmium occisi hostis ii, 28 ubiores reditus ii, 81
- Ubertas (proventus, numerus) poetarum i, 17
- Vehiculum (jumentis) junctam ii, 114
- Velare se honorum insignibus ii, 71 velatus pullo amiculo ii, 80 crocota aurea ii, 82
- Velle: cum actiones ejus magis vellet impedire, quam posset ii, 44 qui neque dicendi—illum, nisi quem vellet (nisi pro arbitrio, libidine) nosset modum ii, 45 Sic ii, 120. cum vellet et quo vellet ii, 61 quibus vellet (caperet) principatus conciliaret ii, 128 hunc exitum M. Bruti partium Fortuna esse voluit (constituit) ii, 72 Ita ii, 102. Vatinio volentes (libenter se dedentes) legiones extorserat ii, 69 a volentibus (sponte offerentibus) quæstoribus pecunias acceperant ii, 62
- Velocitate pernicis ii, 34
- Venalis (operam suam pretio vendens) ii, 83 in omnia et in omnibus ii, 83
- Venderet quanti se (quanto pro pretio deficeret ad alienas partes) ii, 61 vendente (venalem habente, pro pretio

- temerante) remp. consule ii, 60 (cf. Resp.)
- Venditans se literis senatui ii, 63 (cf. Vendere)
- Veniam promittere ii, 85
- Venire: tanquam in omnes semper venturus (invasurus) ii, 109 venit ad tempus, in quo, cet. ii, 123 veniendum ad erubescenda est ii, 130
- Venis incisus ii, 22
- in Verba ejus (quæ præverat) cum (sacramentum) jurasset exercitus ii, 20 verbis (dictione) rudis ii, 9
- Verecundia (pudor) ii, 1 verecundia magis, quam virtute, acies restituta ii, 55 (cf. ii, 5), verecundia Catuli (modestia) ii, 32 (cf. ii, 16)
- Verecundissimus (modestissimus) in generis honoribus ii, 33
- at Vero ii, 104
- Versatus semper inter arma ac studia i, 13
- Versus: a Lupericali in Palatium versus i, 15
- Versutes ac subdolos animus ii, 102 (cf. ii, 118)
- Vestigio (pedis) se non recessurum ii, 55
- Veterani revocati ii, 111 veteranos ex-civivit paternos ii, 61
- Vetus imperator (sub quo olim militaverant) ii, 104 Sic ii, 125
- Vexata est classis tempestate ii, 79
- Vexillarii (tirones, olim hastati dicti, sub propriis vexillis in legione habiti, inprimis ad præsidia agenda) ii, 110
- Viam Romanorum potentis prior Scipio aperuerat, luxurie posterior aperuit ii, 1 latissime evagandi sibi viam faciunt ii, 3
- Viatico instructus ii, 19
- Vicina urbi regio ii, 51 cum in vicino esset agmen cursu ad eum tendentium ii, 70
- Vicina Osa mutavit illos i, 4
- Victor ac bellator dissimilis Sylla ii, 25 victor omnium, quas adierat, gentium ii, 40 locorumque, quos adierat ii, 107 Cæsar omnium victor ii, 56 victor exercitus ii, 114 victor Africani belli ii, 55 omnis generis certaminum i, 8
- Victoria plurimarum gentium (ex pl. gentibus; sed h. l. pro ablativo absoluto capias) ii, 106 (ut ii, 10) exploratissima ii, 84 victoris excelsissimæ et multiplices eo bello ii, 96 plurimæ ac felicissimæ ii, 46 victoris (reportandæ) occasio nunquam adeo ulla opportuna visa est, quam, cet. ii, 115 (cf. Fiducia et ii, 53) victoris nuntius ii, 129 præclara victoria ipsam gentemque superavit i, 11 victoria desperata, in mortem dimicabatur ii, 85 victoriam cessare, ibid. (vid. Cedere) suo, an Cleopatras arbitrio victoriam temperatus fuerit, ibid. tam clementer omnibus victoris suis usus ii, 56 victoria clementissima ii, 86 nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi mox Syllana esset secuta ii, 22 qui neque ad finem victoris (parandæ) satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari potest ii, 17
- Vidi hodie Deos, quos ante audiebam ii, 107 nihil aut videre majus aut mirari magis potui ii, 115 quas acies hostium vidimus ii, 111 e quo (fastigio) infra se et Cæsarem videret et remp. ii, 76 (cf. Infra). vidit hic annus Ventidium—consularem prætextam jungentem prætoris ii, 65 quam (Liviam) postea conjugem Augusti vidimus (velut æquales) ii, 75 mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo visum, aut qui illum viderit (nisi æqualem, aut natu majorem, aut minorem) i, 17 ut nemo memoria dignus alter ab altero videri nequiverint (ut quisque alteri æqualis esset) i, 16 (cf. ii, 72) audita visis (præsentibus) laudamus libentius ii, 92 viderent (perpendent) quem et quo loco deserturi imperatorem forent ii, 55 animo vidit (perspexit) Cicero rerum natura corpus ii, 66 Cato nunquam recte fecit, ut facere videretur (ut recte faciendi speciem præ se ferret) ii, 35
- Vigebat in hac parte miles atque imperator; illa marcebant omnia ii, 84
- Vigilia (vigilantia) ii, 34. 88 in somnum a vigiliis conversa civitas ii, 1
- Vigor animi et ingenii (celeritas motuum animi et mentis, eorumque fortiorum) ii, 18 animi acerrimus ii, 41 sufficiente vigori animi compage corporis ii, 127 mores vigore (alacritate) ac lenitate temperatissimus ii, 98 vigor (vis vehementior) eloquentis i, 10 vigor (celeritas) ac fulgor adventus Cæsaris ii, 50
- dum Vincit (victoriam sibi parat bellando) ii, 26 si eundem vincendi et vivendi finem habuisset ii, 27 ne in victis quidem deponitur odium i, 12 (cf. In). cum omnem curam fata vincerent (mors superaret, extingueret) ii, 123 cum Cassius Bruti clementiam

- vinoeret (Bruto clementior esset) ii, 69 ne, quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur (quibus bello superiores fueramus, ingenio inferiores essemus) ii, 34. victus consensu populi (cedens consensui po.) ii, 32 Sic ii, 124. victa (discussa) consilia impetu ii, 31 victus maximi pontificatus petitione (repulsam ferens) ii, 48
- Vindex belli** (ultor belli Cinnani, armis inferendis, opp. Pacis auctor) ii, 25 Rom. imperii (tutor) ii, 76 et custos imperii ii, 104
- Vindicare** (ulcisci) i, 1. ii, 6 se a Pyrrho (hoste) vindicavit (ultione se liberavit) i, 1 ab alterius nos metu, alterius vindicavit (liberavit) contumeliis ii, 4 (cf. ii, 28). vindicatus ab injuriis magistratum provinciae ii, 126 vindictatum mare (scl. a latrocinii) ii, 73 vindicati (servati) ab eo ii, 120 quae ab illo vindicabantur (defendendo servabantur) ii, 121 urbium damna Principis munificentia vindicat (reparat) ii, 126 ad vindicandam (asserendam) restituendamque dignitatem patriae ii, 29 nec quisquam prior (sibi) vindicavit cognomen virtute partum (asseruit, comparavit) i, 18 (Sic, omisso sibi,) ii, 112. 121 Alcmani Lacones falso sibi vindicant (arrogant) i, 18 Sic ii, 127. (et, omisso sibi,) ii, 34. 100 vindicabat Caesar partem asperrimi et periculosissimi belli (reservabat sibi) ii, 105
- Vindicta** (poena) ii, 92. 114 ultio privato odio magis, quam publicae vindictae, (h. e. vindictae reip. violatae) data ii, 7 vindicta libertatis (assertio libertatis reip.) ii, 64
- Violata** (stupro) uxore ii, 100 (Inde)
- Violator** domus Caesaris ii, 100
- Violatio** publica fidei ii, 1
- Vir** (fortis) in exequendo ii, 24 vir (pro marito) ii, 26. 75. 100
- Virilem** togam cum sumsisset ii, 99 virilis animi femina i, 1 aava virilique opera legionum ii, 120
- Vritum** (singulatum, nominatum) ipsum civitate donando ii, 16
- Virtus** (robur) corporis et animi i, 8 virtus (animi robur) multis in rebus conspicua atque praeiens ii, 35 in cujuscunque animo virtus inesset ii, 126 in altero major vis, in altero virtus (h. e. vitae honestas) ii, 72 res solida veraque virtute (honesto) maxima ii, 114 homo Virtuti simillimus ii, 35 virtutes (honestatis et integritatis laus) uno scelere amissae ii, 72 virtutes (opp. vitii) ii, 74 virtutes (rectissima voluntas, sentiendi cum optimatibus) ii, 18 virtutes et merita ii, 104 virtutes (ingenii animique doctes et artes, quibus aliquis excellit) i, 12. ii, 2. 97. 116 virtus (fortitudo militaris) i, 12. ii, 43. 97. 112. 121 bellum in Thracia Pisonis virtus compressit ii, 98
- Vis** (facultas) ac voluntas resistendi ii, 109 in altero major vis (facultas obtinendi quicquid vellet) ii, 72 vim (potestatem) omnem consulatus in ambitu coercionem exercuit ii, 47 Sic ii, 108. vis (potentia) fatorem ineluctabilis ii, 57 (cf. ii, 116). quorum vis (potentia, eaque nimia) non timetur ii, 31 vis dominationis (Caesaris) ii, 68 vis (auctoritas) legibus restituta ii, 89 Sic: vis censoris ii, 95 vis forensis (eloquentiae forensis robor et gravitas) i, 17 vi (viribus concitatis) animi et ingenii invectas est in conjunctionem ii, 36 obsestante vi (viribus intentis) animi ii, 123 bellum majori vi (viribus magis intentis) intulit i, 12 quod vi (violenta manu) facere voluerant ii, 91 (cf. ii, 46). ignis, qui vim (vehementiam) odoris excitaret ii, 22 Sic: vis Africi adorta classem laceravit et distulit ii, 79 magna vis (multitudo) Graecae juventutis—sedes queritans i, 4 effusa immanis vis Germanarum gentium ii, 12 (cf. ii, 5. 70)
- Vires**: summa virium (summum imperium) ii, 63 ex Urbe pulsus collega optimatumque viribus (opibus) ii, 20 Sic ii, 44. novi exercitus vires ii, 37 pulsus Caesaris viribus (copiis) ii, 74 Sic ii, 111. vires veteres carum urbium (hominum multitudo) i, 4 Sic i, 15. ii, 110
- Visere** spectaculum ii, 101 qui visendi (salutandi, observandi) ejus gratia ad eum convenissent ii, 99 (cf. ii, 101). ad visendas (obsestantes) ordinandasque provincias ii, 94 (cf. ii, 101)
- Visus** frustratus (oculi decepti) ii, 43 visu nocturno (specie nocturna) territa ii, 57 visu (corporis habitu) praetulit principem ii, 94
- Vitae** vim intulit ii, 45 vitam precatur ii, 75 vitam veniamque citius (victor) promissit, quam illis (victis) ut ea precarentur, persuasum est ii, 85 cum libentius vitam victor jam daret, quam victi acciperent ii, 52 vita ei concessa

- ii, 80 (cf. Temperare). rapuisti Cicero vitam ii, 66 qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab ignavis vita quaeri solet i, 2 hoc est magis feliciter de vita migrare, quam mori i, 11 vitam inopem toleravit ii, 19 vir vita (vivendi ratione) ac morte consentaneus ii, 68 vita (moribus) innocentissimus ii, 2 (cf. ii, 34. 127). dissimilima vitae suae (morum pravitati) potentia ii, 80 Sic ii, 91. vita censoris (scl. integra) ei deerat ii, 95
- Vitatis militum gladiis ii, 75**
- Vitorum, quae aluntur facultatibus licentiaeque et assentionibus, magnitudo ii, 82 morum vitia ii, 45 vitii immunis ii, 35 vitorum fratris consors ii, 74 inter summam vitorum dissimulationem vitiosissimus ii, 97**
- Vivere in exilio ii, 62 quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicior vixerat ii, 47 vivendi finem habere ii, 27 vivere (vita servatum esse) ii, 62 vivit vivetque Cicero per omnem saeculorum memoriam ii, 66**
- Vivo igni (favilla ardente) devorato ii, 88**
- Vix admissus (diu prohibitus ab aditu) ii, 60 vix ulla (nulla) non (h. e. quae aetate) ii, 47 (cf. ii, 82)**
- Ultra factum ejus fortuna ii, 119**
- Ultimo ii, 80**
- Ultimum diem Romanis adesse ii, 27 (cf. Dies) in ultimo Hispaniae tractu i, 2 (cf. ii, 102). ultimam manum belli imposuit (bella consummavit, scl. firmanda pace) ii, 87. 117 cum ultimae (extremae, ignobilissimae) esset stirpis i, 11 in ultimum erupit gladiatorum (in ultimas caedes) impunitas ii, 125 (cf. Liv. ii, 45. 56). ad ultimum ii, 21. 48**
- Ultio privato odio magis, quam publicae vindictae, data ii, 7 inimicitarum quaesita erat ultio, ibid. plus Caesarem patris, quam se amici, ultioni debere ii, 65 inter severam praecipue noxiorum ultionem (supplicia intellige) ii, 125**
- Ultror ipse sceleris a se commissi fuit ii, 100**
- Ultra metum (metu jam remoto) durat odium i, 12 ultra fortem temerarius (temeritate fortitudinis fines supergrediens) ii, 68 ultra foeminam mollitiam fluens ii, 88 ultra barbarum promptus ii, 118**
- Ultero (non lacesitus) Rhenum cum exercitu transgreditur ii, 120**
- Umbram actae rei non capit persona (persona talis est, ut acta ejus taceri nequeant) ii, 68**
- Universa (haud per partes descripta) imago principatus ejus ii, 89 universa principatus Tiberii forma ii, 129 ut facilius, quam partibus, simul universa conspici possint (ut res universa specie, in unum contracta, facilius, quam partibus operis divisa, uno obtutu perspici queat) ii, 38 (cf. i, 14). vires universas exhaustimus partibus ii, 111 quis, cum universa (operum Tiberii summa) sint in oculis animisque omnium, partibus (per parte) eloquatur ii, 126**
- Unice cavet Cicero concordiae ii, 48**
- Unicum scelus (h. e. unici exempli, singulare) huic atrocitati adjectum ii, 7 unicum exemplum ii, 8**
- Unus e barbaris ii, 107 una (eadem) aetas illustravit tragedias etc. i, 16 una (unica) urbs Attica i, 18 una veluti luctatio civilis fuit pugnantis cum Caesare senatus populi que R. ii, 124 parendi scientissimus, sed uni (h. e. Augusto) ii, 79 (cf. ii, 99), in una castra contractae legiones ii, 113 id unum dixisse juvat ii, 103**
- Vocavit clades in Germania accepta ab Urbe in Gallias Caesarem ii, 97 (cf. ii, 105)**
- Vocitata Thessalia ante Myrmidonum civitas i, 3**
- Volumen: quanti voluminis opera ii, 106 voluminum multorum instar exigit viri magnitudo ii, 29 res vix multis voluminibus explicandae ii, 46 cum justis aliorum voluminibus promatur, tum nostris explicabitur ii, 48**
- Voluntaria comes exilii ii, 100 morte voluntaria obierunt ii, 87 voluntarii (scl. milites) ii, 113**
- Voluntas publica (ratio sentiendi et agendi populi R.) i, 15 voluntatis plebis adversarius (eorum, quae jussura erat plebs) ii, 32 voluntate senatus (decreto) ii, 61. 115 voluntate (jussa) ducis ii, 74 ex voluntate (consensu) parentium constans principatus ii, 108 dum arguunt in Caesare regni voluntatem (cupidinem) ii, 68 voluntatis bonae vir (qui consulere cupiebat rei Germanorum et Romanorum) ii, 120 (cf. ii, 117). quod hujus voluntatis (benevoli animi) erga Brutum suae postea vir tammitis pretium tulit ii, 62**
- Voluptas interitus ejus (de interitu e.) ii, 21 hujus libidinibus neque voluptates sufficere poterant ii, 48**
- Voto inimicorum obiit ii, 22 voto suo civiumque major Pompeius (qua cum-**

- piebant cives) ii, 40 nihil voto concipi potest, quod non, cet. ii, 89 voto (precibus) finiendum volumen est ii, 131 Italia vota pro salute Pompeii suscepit ii, 48 Sic ii, 103
- Vox veluti oraculo emissa ii, 10 Principis audita in senatu ii, 111 vocem effudit convenientissimam conscientie suae ii, 14 voce publica (omnium consensu) id solum dixisse habeo ii, 124 Sic ii, 131. vox publica (Ciceronis: caput oratoris) abscisa Antonii scelere ii, 66 (cf. Publicus)
- Urbs Romana ii, 21 Attica i, 18 tres ibi urbes statuit i, 1 tantam urbem tam mature crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse i, 7 urbium fortunam nunc florere, nunc senescere, nunc interire ii, 11 urbium vires i, 4
- Urit domos (hostium) ii, 120 urebat (premebat) gravis annona populam ii, 77
- Usque in Græcorum comparationem evecta ingenia ii, 9 in summam sociordiam perdusere eum, usque eo, ut, cet. ii, 118
- ab Usura (fructu) gloriæ Metelli ne temperavit quidem animum (gloriam rerum gestarum Metelli ad se rapere conatus est) ii, 34
- Usurpat sæpe illud (dictum) Homerus i, 5 cur ea gens id nominis usurpaverit i, 3 (cf. ii, 37). Archontes eum honorem (magistratum) usurpabant i, 2 id (honoris concessi) ille non plus, quam semel, usurpare sustinuit ii, 40
- Usurpatio (usus) ejus honoris (dictaturæ) per annos cxx. intermissa ii, 28
- Usus dictatoris ii, 28 litterarum usus ii, 110 sagittarum usu celeberrimi ii, 34 cujus lecticæ usum sensi ii, 114 usu necessarium ii, 127 optimum ii, 128 omnia ex proprio usu (commodo) agere ii, 21 domos contractas emtionibus publicis usibus destinare ii, 81
- Ut—ita i, 17. ii, 6. 10. 15. 125. 129 cet. ut (pro velut) i, 3. ii, 10. 109. 111 (seu tanquam) ii, 12. 129 (pro, exempli causa) ii, 37 (pro postquam) i, 7. ii, 33. 62
- Utumque (qualicumque a causa) constitutum rerum naturæ corpus ii, 66 utumque (qualicumque ratione) concepta spes ii, 67 (cf. Spes)
- Uteri neque sibi neque reip. felicis fortuna (parens liberorum, et sibi et civitati luctum afferentium) ii, 93
- Ut et somno et cibo in vitam, non in voluptatem ii, 41 usus hospitio ii, 39 uti raptò (piratam agere) ad se exercitumque tuendum ii, 73 Romanis et armis et animis usi (qui pugnabant arte et fortitudine Rom.) ii, 119 (cf. ii, 114). cujus opera usa erat resp. (e cujus opera fructum ceperat) ii, 21 adjutore in eo negotio usus Blæso ii, 125 (cf. ii, 115). quo imperio priore ad vindicandam—remp. usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus (abusus) est Sylla ii, 28 Sic ii, 29 clementer victoriis usus (exerceas victorias) ii, 56 opportunitatibus usi ii, 111 segnitia ducis in occasione sceleris usus est ii, 118 celeritate et fortuna sua usus (sequens—fortunam) ii, 51 (cf. ii, 74) Sic ii, 52. 120. meliore ingenio animoque, quam fortuna, usus (fructus) ii, 13 qua professione usus erat (quam professus erat artem, sc. militiam) ii, 87 prisca antiquaque severitate usus ii, 125
- Utilis: utile imperatoris damnum fuisset reip. ii, 46 animus reip. minus utilis (opportunus reip. curandæ) ii, 103 vir nescias utilior in castris, an melior in toga ii, 125 (cf. Inutilis). utilis speciosius preferens ii, 113
- Utilitatem (virum utilissimum) auctoritate muniri interest reip. ii, 127
- Vulgavit fama ii, 102
- Vulnere gravis ii, 55 ex vulnere mortem obiit ii, 61
- Vultu vitæque tranquillus ii, 127 (cf. Præferre)

X.

Xerxes togatum Lucillum vocare assueverat Pompeius ii, 33

FINIS.

4702
13th

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

CANCELLED
W. E. NE
BOOK DUE
FEB 12 1902
1603390

~~_____~~
C

~~_____~~

CANCELLED
273
1603392